1142b/B

DE
MORBIS
VENEREIS
LIBRI NOVEM.

Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in VITAS omnium
Jubeo, atque aliis ſumere exemplum ſibi:
Hoc facito, hoc fugito; hoc laudi eſt, hoc vitio datur.

Terent. *Adelph.* III. 3.

DE MORBIS VENEREIS LIBRI NOVEM

AUCTORE

JOANNE ASTRUC

In Regio Franciæ Collegio Profeſſore Medico, &c.

IN QUIBUS DISSERITUR TUM DE ORIGINE,
Propagatione & Contagione horumce affectuum in genere: tum de ſingulorum
Natura, & Ætiologia & Therapeia, cum brevi Analyſi & Epicriſi
Operum plerorumque quæ de eodem argumento ſcripta ſunt.

IN HAC NOVISSIMA EDITIONE

Præter novas duas Auctoris Diſſertationes accedunt Epiſtolæ tres

CL. GERARDI L. B. VANS-WIETEN

de Specifico ab ipſomet invento, & experimentis probato ad profligandam
luem Veneream abſque pthyaliſmo; nec non Diſſertatio Cl. viri

JOSEPHI MARIÆ XAVERII BERTINI

de uſu interno & externo Mercurii ex italico in latinum
ſermonem converſa.

TOMUS PRIMUS.

VENETIIS,
MDCCLVI.

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA.

SUPERIORUM PERMISSU.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

PRÆFATIO.

CONSTARE paſſim video pleriſque in Libris, qui de Morbis Venereis ſcripti exſtant, vitia occurrere non pauca; (venia ſit dicto, a quo omnis invidia abeſt longiſſime,) ſed quæ nec eadem, nec ejuſdem generis ſint in ſingulis. In antiquioribus, quo nomine eos intelligo, qui ante annum 1600. editi ſunt, deſiderari videntur diligentior ſymptomatum venereorum tractatio, ſanioris Phyſicæ ac Medicinæ notitia, uberior cauſarum expoſitio, & quod eſt multo majoris momenti, certior morbi diagnoſis, prognoſiſque, & efficacior therapeia, in qua Guaiaco, Saſſafras, Sarſæ-parillæ, radici Chinæ, ceteriſque id genus hidroticis remediis minus deferatur, plus efficaciæ attribuatur Mercurio, ſua aſſeratur Hydrargyroſi excellentia, ac demum recta adhibendi Mercurii methodus enucleate proponatur. Sed hæc omnia, non jam Auctorum, quam ætatis, qua vivebant, vitia fuiſſe videntur, eo quidem ignoſcenda facilius, quod tunc temporis nondum ſatis perſpecta erat morbi medicina, quod crimini dabatur Veterum exempla deſerere, quod horror Mercurii, ceu venenati pharmaci, in omnium animis alte inſidebat, quod Guaiaci effectus magnificis præconiis certatim efferebantur quaſi totidem miracula.

Peccatum eſt aliter, ſed gravius, in recentioribus Scriptis, quæ noſtro & ſuperiore ſæculo publici juris facta ſunt. In illis fruſtra requiras Librum unum aut alterum juſtæ amplitudinis, quo morborum omnium tractatio pro argumenti gravitate exponatur. Multæ quidem occurrunt Diſſertatiunculæ de uno tantum aut altero morbo venereo, ſed leves, jejunæ, tumultariæ, in quibus vix ſumma rerum capita obiter perſtringuntur. In pleriſque opinionum commenta reperire eſt ante inaudita, *Hypotheſes* dicunt, quibus palam eſt ſuperiore ſæculo, poſt excuſſum Antiquorum jugum, plus æquo capta & delinita fuiſſe Medicorum ingenia, cum auctoritati parerent minus, necdum rationi & experientiæ noſſent parere ſatis. Demum e

tot Scriptoribus ne quidem unus therapeiam mercurialem accurate deſcribere, varioſque ſcopulos, per quos medios regenda eſt, diligenter detegere curavit; ſed ſuum ſinguli arcanum remedium magnifice venditant, quod tanquam certum, indubium, efficaciſſimum ita enixe collaudant, ut ipſi occultam in laudibus fraudem aperiant, ac planiſſime deſignent (*a*) *ſe ſui quæſtus cauſa falſas ſuſcitare ſententias*, nec alio conſilio ſuas Diatribas ſcriptitaſſe, niſi ut arcano ſuo lucriferam celebritatem compararent.

Utantur tam præpoſteris artibus Agyrtæ & Circulatores, (*b*) *quorum ſtultitiæ quæſtus impudentia eſt*. Sed ab iiſdem ſedulo ſeſe abſtineant velim, quicumque gloriæ cupidi famæ conſulunt, quicumque veritatis cultores & fraudis inimici concivium incolumitati ſtudent ex animo. Quapropter ægre fero a Chirurgis non paucis, a Medicis nonnullis exteris, a Medicorum noſtratium uno aut altero, arcana proponi remedia, quorum præparationem de induſtria celant, ut inefficaciam non prodant, ſed quibus amant credulos vulgi animos ludificari, non ſine lucri turpiter quæſiti infamia.

Abunde indicant, quæ hactenus præfatus ſum, quanto jure a Medicis artis ſuæ ſtudioſis deſideretur Opus novum, de eodem argumento diligentius, fuſius, meliore fide conſcriptum: At vero indicant eadem ſimul, quanta ſit Operis illius magnitudo atque difficultas, & quot adſint quantaque a quibus Scriptori cavendum ſit, ſi curaverit peritorum votis facere ſatis.

Profuit mihi hæc omnia prius *percepiſſe atque animo mecum ante peregiſſe*, quam ad ſcribendum animum appuli. Inde enim probe intellexi partes meas eſſe, ut quæcumque ad morbi originem, ingreſſum, propagationem; quæcumque ad contagionem, contagionis genera, varioſque modos, quibus ſuſceptum virus modo ſilet, modo ſævit furore vario in ſingulos; quæcumque ad morborum venereorum, tum localium, tum univerſalium, cauſas, ſymptomata, ſigna, therapeiam pertinent, ita diligenter expedirem, enuclearem, definirem, ut (*c*) *vetuſtis novitatem, novis auctoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam, & naturæ ſuæ omnia darem*, uno verbo, quod a Plinio Domitio Piſoni dictum tribuitur, ut *Theſaurum* facerem, *potius quam Librum*.

Haud equidem confido, quæ deſtinaveram, a me præſtita fuiſſe, quæ ſane nec ea deſtinaveram fiducia, ut a me præſtanda ſperarem; *mecum enim habito*, neque neſcius ſum *quid ferre recuſent, quid valeant humeri*. Sed animum facile induxi licere mihi laborioſam, difficilem & perobſcuram diſputationem meditanti magna & egregia ſpe concipere, quæ mentem excitarent, erigerent, acuerent, vireſque Operi pares poſſent ſufficere, tanto quidem magis quod rationem illam, conſuetudinemque noveram laudi plerumque, vitio nunquam datam eſſe, cum (*d*) *etiam non aſſecutis voluiſſe abunde pulchrum atque magnificum ſit*. Hac

(*a*) Cicero, 1. *de Divinitat.* 13. ex Ennio. (*b*) Phædrus, *Lib.* 1. *Fab.* 14.
(*c*) Plinius, *in Præfatione Hiſtoriæ Naturalis*.
(*d*) Plinius, *ubi ſupra*.

Hac ergo mente non dubitavi ad uberrimam propoſiti argumenti materiam aggredi, totamque, quantacunque eſt, novem Libris tractandam comprehendere, in quos Opus ordinis gratia partiri viſum eſt.

I. Agitur in *Primo* de morbi naſcentis, adulti, ſeneſcentis historia, probaturque id morbi genus Veteribus, Judæis, Græcis, Latinis, Arabibus, incognitum, Orbi noſtro, ut citiſſime, innotuiſſe exeunte ſeculo decimo quinto, & primam illius originem ad Inſulas Antillas, præſertim vero ad Inſulam *Haiti*, ſeu *Hiſpaniolam*, nunc *Sancti Dominici*, referendam eſſe, unde in Orbem noſtrum malis avibus devectum ſit: Hiſpanos, qui illuc appulerunt annis 1492 & 1493 duce Chriſtophoro Columbo, fœdiſſimæ cum mulieribus indigenis veneris conſuetudine morbum primum contraxiſſe; contractumque in Neapolitanos traduxiſſe, quibus ſuppetias iverunt anno 1494: Ab utriſque Francos, quibuſcum per id tempus bellum erat, celeri contagione infectos & contaminatos fuiſſe: Ab his tribus præcipuis Europæ gentibus ſemel infectis malum in ceteros Europæ, & pleroſque Aſiæ & Africæ populos brevi divagatum fuiſſe gradu giganteo: De America proinde merito dici poſſe ob graviſſimam peſtem, quæ in Europam inde dimanavit, quod a Romanis olim de Aſia dicebatur ob vitia, quæ in Rempublicam illinc confluxerant, nimirum (*a*) *devictam Victores ſuos corrupiſſe*: Demum id teterrimum mali genus hactenus diverſas vices ſive periodos expertum eſſe, quæ varia ſymptomatum acceſſione vel deceſſione inſignes fuerint; ac nunc tandem videri paulatim miteſcere, & niſi vana fides, in ſenium tendere in dies, ſed tamen adhuc *pede claudo*.

II. Explicantur in *Secundo* Libro veneni venerei natura, indoles, propagatio, & efficacitas; ac deinde hiſtorice quæritur quo tempore & quo auctore remedia ſingula, quæ ad Luem faciunt, ut Hydrargyrus, Guaiacum, radix Chinæ, Sarſa-parilla, lignum Saſſafras, Præparata mercurialia, & Suffumigia ex cinnabari, in uſum inducta fuerint, & quanta animorum contentione de ſingulorum præſtantia diu decertatum ſit, donec tandem Mercurio, & inter varias Mercurii adhibendi methodos, Hydrargyroſi ſive methodo illitionum, victoria ceſſerit.

Neceſſum fuit in hac altera editione de Anathymiaſi mercuriali, ſeu de uſu ſuffumigiorum mercurialium, paulo fuſius diſſerere, quod Aretalogus quidam pollicitationibus ſuis in nimiam medicationis illius ſpem plerorumque animos induxiſſet. Proinde, quæ ſuffumigia ab Antiquioribus & qua methodo olim, quæ ſuffumigia ab illo Circumforaneo & qua methodo nuper adhibita ſint, per ſingula capita prius perſequutus, deinde penſatis utriuſque methodi compendiis, diſpendiiſque, Anathymiaſim mercurialem mercuriali Hydrargyroſi minus commodam, tutam, efficacem eſſe, ita evici graviſſimis, ut opinor, rationum & experimentorum momentis, ut quæſtionem ſemel & in perpetuum perſolutam eſſe auſim ferme confidere.

(*a*) Florus *Lib. III. Cap.* 12.

III. & IV. Sic expeditis ſemel nodis omnibus hiſtoricis, diſcuſſiſque phyſiologicis & pathologicis tricis, quaſi gradus quidam atque aditus jactus eſſe videtur ad rem ipſam, cujus Medicorum eſt potiſſimum ſatagere, nempe ad tractationem morborum venereorum omnium, tum localium, quæ ſunt veluti proluſiones invadentis luis, & de quibus Libro *Tertio*; tum univerſalium, quæ ſunt confirmatæ luis indicia, & de quibus Libro *Quarto* fuſe diſſeritur. Quocirca expoſitis in utroque ſingulorum affectuum natura, cauſa, ſymptomatis, ſigniſque tum diagnoſticis, tum prognoſticis, ſpeciales afferuntur curationis methodi, quæ ſingulis morborum generibus, ac diverſis ſingulorum gradibus, adhibendæ ſunt.

Id autem egi omni meo ſtudio, ut hæc univerſa ordine digeſta breviter ac dilucide explicarentur: Sed de his judicium æquis Lectoribus facile permitto. At certe, quam laudem propriam peto, quam præcipuam ambio, cuncta propoſui fide qua potui optima, ſuppreſſi nihil quod utile, nihil omiſi quod neceſſarium eſſe videretur; remedia protuli omnia, quæcunque certa, egregia, uſu maxime comprobata novi; de dubiis, incertis, infidis, ſi qua forte attulerim, caute monui; ut nihil (*a*) omnino reticui dolo malo, ſic nihil jactantius prædicavi vaniloquentia. Sed omnia tractavi ubique ingenuus, ubique de ægrotantium (ut Medicum & Concivem decet) incolumitate vere ſollicitus. Quamobrem ſpes eſt Librum huncce noſtrum, ſi minus diligenter elucubratus, atque adeo laude parum dignus eſſe videatur, tamen quia benevolenti animo conſcriptus eſt, nobis apponendum eſſe gratiæ.

Remediorum formulas protuli, quotcunque uſu vulgo receptæ ſunt, & in multos ex æquo quadrare poſſunt. Ceteras, quas pro morbi natura & gradu, aut pro ægrotantium viribus & ætate variare neceſſum eſt, prudens omiſi, ne junioribus Medicis eſſent offendiculo, a quibus in obviis quibuſcunque ægris nullo diſcrimine plerumque adhiberentur. Sed præcipua & præſentiſſima remedia diligenter recenſui, quæ ad ſingula morborum genera valent, ab infirmioribus ad vehementiora progrediendo, appoſita ſingulorum doſi, unde nihil negotii futurum eſt formulas, ſi uſus fuerit, ex re & ex tempore conficere: At monitos velim juniores Medicos, ut *mixturæ & compoſitiones ex paucis* ſemper conflentur (*b*) *remediis, ex cauſa non ex conjectura aſſumptis*. Indigeſta enim & promiſcua remediorum farrago, qua nonnulli formulas (*c*) *inexplicabiles* inferciunt, non modo, ut Plinius (*d*) ait, *oſtentatio artis & portentoſæ ſcientiæ venditatio eſt*, quin etiam, ut idem alibi

(*a*) Abſit ut unquam obnoxius ſim Scribonii Largi cenſuræ, quem licet Ethnicus eſſet, tam chriſtiane locutum eſſe agnoſco, ut poſſit *in judicio ſurgere cum* Chriſtianorum non paucis & illos *condemnare* " Qui experti ſunt, *inquit ille*, remediorum utilitatem, denegant autem uſum, valde culpandi ſunt, utpote qui crimine invidentiæ flagrant; quod malum cum omnibus animantibus inviſum eſſe debet, tum præcipue Medicis, in quibus niſi plenus miſericordiæ & humanitatis animus eſt ſecundum ipſius profeſſionis voluntatem, omnibus diis & hominibus inviſi eſſe debent. " *Scribonius Largus*, in *Præfatione* ad C. Julium Calliſtum.

(*b*) Plinius, *Hiſtor. Natur. Lib. XXII. Cap.* 24

(*c*) Ibid. *Lib. XXIX. Cap.* 1. (*d*) Ibid. *Lib. XXIX. Cap.* 1.

alibi dicit, (*a*) *impudentia*, (*b*) *fraus*, (*c*) *perfidia eſt*, quæ ægrotantibus fere nunquam non nocet, cum ſemper nimia & inutilia, ſæpiſſime propoſito ſcopo contraria remedia, ea ratione inculcentur & oggerantur.

V. & —— IX. Videbatur manus extrema Operi jam impoſita, cum optimum fore judicavi & Chronologicam Auctorum omnium, qui de eodem argumento ſcripſerunt, Bibliothecam ſubjungi, ut uno quaſi intuitu cognoſcere liceret, quid de luis venereæ origine, natura, remediis, varii varie ſenſerint diverſis temporibus; quid in promovenda illius curatione a ſingulis præſtitum ſit; uno verbo ex quibus ambagibus, & quorum potiſſimum ſtudio morborum illorum therapeia, qualis nunc uſu viget, ad eum perfectionis apicem pervenerit, quo nunc ſtare videtur?

Eo itaque conſilio Libros de morbis venereis, eorumve remediis, quotquot nanciſci datum eſt, diligenter evolvi, legi, perlegi. De his, quos in locupletiſſimis Bibliothecis Lutetiæ obvios non habui, Medicos, qui in Europa nominis celebritate maxime clarent, conſului, ANTONIUM LEPROTUM, Sanctiſſimi Patris Clementis XII. Summi Pontificis, nuperrime defuncti, JOHANNEM FANTONUM, Regis Sardiniæ, & JOHANNEM HENRICUM HEUCHERUM, Regis Poloniæ, Archiatros, *Hans* (*Johannem*) SLOANE, Regiæ Scientiarum Societatis Anglicanæ Præſidem, JOHANNEM BAPTISTAM MORGAGNUM, Profeſſorem Patavinum, THEODORUM TRONCHIN, Amſtelodamenſem, & THOMAM STACK, Londinenſem Medicum, magna profecto nomina, Viroſque in arte vere principes. Quæcunque nova, ſingularia, rara, notatione digna viſa ſunt, ſedulo excerpſi, cuncta membratim digeſſi, ſuis quæque temporibus reddidi, ac in quinque alios Libros diſtribui, quorum *Quintus*, *Sextus*que de Auctoribus agunt, qui ab ingreſſu morbi ad *annum* uſque 1600; *Septimus* vero & *Octavus* de Auctoribus, qui ab anno primo Sæculi XVII. ad exitum ejuſdem ſæculi; *Nonus* demum de Auctoribus, qui abhinc ad hanc uſque diem ſpeciales de morbis venereis, vel de morborum venereorum remediis, Libros ediderunt. Ceterum ne in officio claudicare viderer, partemve ullam ſuſceptæ provinciæ ſciens præterire, multos habui Libros evolvendos plane inficetos, vel a ſemi-barbaris Medicis editos & rudiore ſcriptos ſtylo, vel ab Agyrtis & Circumforaneis vulgatos & putidæ plenos vaniloquentiæ: Verſanda habui fimeta & ſterquilinia non pauca, ex quibus unum aut alterum auri granum colligerem, ut a Virgilio dictum narrant de Libris Ennii. Sed laboris haud parcus ſterquilinia verſavi curioſe, ſed Libros evolvi ſedulo etiam inficetos, & minore ideo faſtidio, quia memor Pliniani dicti, (*d*) *nullum eſſe librum tam malum, ut non aliqua ex parte proſit.*

(*a*) Ibid. *Lib. XXII. Cap.* 24.
(*b*) Ibid. *Lib. IV Cap.* 1.
(*c*) Ibid. *Lib. XXIX. Cap.* 1.
(*d*) Plinius junior, *Lib. III. Epiſt.* 5. *narrat* hæc ab Avunculo dici ſolita.

Sic emerſit Opus, quod *Tripartitum* videri poſſit: *Hiſtoricum* & *Criticum* Libro I. in quo morbi origo, progreſſus, forma, formæ varietas, declinatio &c. deſcribuntur: *Medicum* & *Therapeuticum* Libris II, III & IV, in quibus de morborum omnium venereorum natura, cauſis, ſymptomatis, diagnoſi & prognoſi ſingulatim dicitur, & quod caput eſt, quæcumque ad medicinam morbis illis faciendam pertinent, enucleate tractantur: *Literarium* & *Philologicum* Libris V. VI. VII. VIII. & IX, in quibus panditur ſeries & ordo curarum, quæ Medicos anxios habuere ſollicitoſque; & ex quibus intelligitur quanta conſternatione ſub ingreſſum luis illi obſtupuerint rei novitate mire perculſi, quam diffidenter & infeliciter attentaverint initio morbi curationem, quanta trepidatione exploraverint uſum remediorum, per quotuplices *mortes egerint experimenta*, quo progreſſu tandem, quibuſve periculis cognitionem ceperint ſequentium Theorematum, Dogmatumve, quæ improviſa & inexpectata experientibus adfuere; quæ diu multis dubia viſa ſunt, quia nova; quæ pridem apud omnes in confeſſum venerunt, quia compertiſſima.

I. *Luem veneream morbi ſpeciem eſſe, quæ nec errore diætæ, nec ullo rerum non naturalium vitio poſſit unquam ſponte generari in Orbe noſtro, ſed ibi vigeat fomite quodam alienigena, at perenni, ſeu potius ſemper redivivo*; quod ante notam luem veneream de nullo alio morbi genere unquam affirmatum, imo nec cogitatum prius fuerat; quod de lue ipſa venerea nondum certo liquebat anno ab ejus ingreſſu ſexageſimo; quod jam pridem compertum eſt certiſſima experientia; quod tandem nunc opinantur nonnulli & cum Lepra Arabum, quandiu in Europa graſſata eſt, olim commune fuiſſe, & etiamnum commune eſſe cum Peſte Aſiatica, quæ Europam identidem depopulatur.

II. *Fomitem hunc alienigenam, quo redivivo viget lues venerea, ab ægris in ſanos non una ratione, ſed multiplici via traduci poſſe, quoties partes molles, raræ, tepentes, humidæ, contactu intimo & diuturno concaleſiunt; at vero ut frequentius, ſic certius nunquam transfundi, quam* ἀφροδισιασμῷ, *in quo requiſitæ proprietates concurrunt omnes pleniſſime; ita ut ad verbum & citra metaphoram verum ſit, quod*

(*a*) medio de fonte leporum
Surgat amari aliquid,

imo amariſſimi, mortiſque cauſa ibidem offendatur non raro, unde vitam auſpicari ſolemne fuit; quæ peſtis ratio Priſcis inviſa & inaudita e Pandoræ pyxide nuper excidiſſe videtur, ceu reſiduum craſſamentum in hanc noviſſimam ſeculorum fæcem reſervatum, ut intemperantioris libidinis frænum eſſet, vel flagellum.

III. *Seminium illud morbificum ſive morbi fomitem, quem* virus venereum *dicunt, licet in Orbe noſtro nulla unquam ratione generari poſſit, attamen ſi quocumque modo, minimis etiam & inconſpicuis guttulis, in ſanguinem transfundatur, ibidem facile plerumque augeri, multiplicari, invaleſcere*; quod de veneno venereo exploratiſſimum eſt; quod videtur

& de

(*a*) Lucretius, *De Natura rerum Lib. IV.*

& de ſeminio Elephantiaco ſive Leproſo verum olim fuiſſe ; quod certo conſtat de veneno Hydrophobico ; quod de contagio quoque peſtifero & varioloſo haud inepte conjicitur, quamvis non deſint qui non aſſentiantur.

IV. *Contra vero virus idem clam aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine ſine noxa, quæ manifeſta ſit, atque adeo ſine ullo ſui indicio; Verumtamen integrum & illibatum ibidem permanere, ita ut ex occaſione facile poſſit confeſtim erumpere, & ea quidem plerumque vehementia, quæ datas inducias fœnerari videatur*; quod ſane de hydrophobico contagio Antiquiores jam ſubodorati fuerant, ſed quod de veneno venereo certius compertum eſt exemplis frequentiſſimis.

V. *Uſum Mercurii & præparatorum mercurialium ad exſtirpandum luis venereæ ſeminium unice valere, & modo caute adhibeatur, ſemper tutum, innocuum & efficacem eſſe*; quem tamen cuiquam adhibere nefas olim fuiſſet ante natam luem veneream; contra quem primo ſeculo ab ingreſſu luis Medicos nonnullos non puduit temere niti ex vana erga Antiquos credulitate, a quibus Mercurius veneni falſo damnatus fuerat; quem demum experientia rerum magiſtra monſtravit præſentiſſimum eſſe morbi remedium.

VI. *Illito mercuriali unguento, ſuffito cinnabari corpore, aut exhibitis præparatis mercurialibus ptyaliſmum perinde moveri*; quod novum purgationis genus ab antiquioribus Medicis plene ignorabatur; quod nunc certiſſima eſt luis venereæ medicina; quod & ad alios morbos non paucos transferre volunt & ſtudent Medicorum nonnulli: Utinam æque feliciter!

VII. *Hæc omnia, ut plurimum, præſtari ſolo ſupra cutem illitu unguenti mercurialis, unde patet ſumma utilitas & efficacitas Iatraliptices*, medicationis genere novæ, quam mirari ſubit ad alias remediorum ſpecies præter Mercurium, & ad alia morborum genera præter veneream luem, nondum traductam fuiſſe.

VIII. *Curationem luis venereæ pacatius, blandius, melius nunquam procedere, & virus venereum, quod in ſanguine latet, certius, tutius, efficacius nunquam depelli & exterminari, quam ſi Mercurius inconſpicuis & ſubtiliſſimis guttulis, ſed nativa forma, atque adeo purus, ſincerus, impermixtus ſanguini inſtilletur roris inſtar, jugi quidem ſed lento illapſu*; quod ſentio longiſſime ſemper abfuturum a Chimicorum intelligentia, qui in Mercurio menſtruis ſolvendo, igne torrendo, ſalibus, metallis, mineralibus adulterando verſari gloriæ ducunt; quibus fructuoſum eſt ſublimata, Præcipitata, Magiſteria, Arcana, Præparata multigena mercurialia magnifice venditare, ut permagno divendant; ſed qui, ſi rem ipſam æſtimemus, id unum operoſe præſtant, ut ex remedio parabili, innocuo, efficaciſſimo, conficiant labore multo remedia paratu difficilia, dubia, periculoſa, deleteria, venenata, vel ut correctiſſima ſint, qualia ſemper non occurrunt, certe magis mochlica, & ad ſanandam luem veneream minus efficacia.

IX. Demum *luem veneream, monſtrum morbi, qui nulla arte nullaque opera,*

opera, *nec diuturnitate*, *nec diæta*, *nec remediis vulgatioribus*, *domabilis ſit*, *illitu mercuriali ſeu Hydrargyroſi cito*, *tuto*, *perfecte edomari*; quod demonſtrat miram medicationis illius efficaciam, ut quæ compar ſit debellando morbo herculeo alias inſuperabili, & quæ ideo ἡ τοῦ θεοῦ χεὶρ vocari jure debeat; quod eſt, eritque ſemper ſummo honori Medicinæ, ut cujus ea medicationis ratio *inventum ſit*, & quæ idcirco, etiam ſi alia deſint, OPIFERA *dici* mereatur.

Liquet ergo lue venerea in Orbem noſtrum irrepente humanum quidem genus *magno atque ſolido mulctatum* fuiſſe *infortunio*; at ſimul artem medicam novis Theorematis auctam, noviſque remediis amplificatam fuiſſe; quaſi vero noſtris tantum periculis diſcere datum eſſet. Sic, ut exemplis rem illuſtrem, nunquam magis promovetur militaris ſcientia, quam bellis internecinis, quæ ſunt communis populorum pernicies: Sic nunquam reperiuntur felicius, aut diligentius adhibentur novæ munitionum formæ, quæ ſint ad defenſionem urbium opportuniores, niſi cum uſus invexit arma nova & ad oppugnandum efficaciora.

Ceterum, ne Tirones Auctorum nomine vel fama deluſi commentis fidem adjungerent, lubuit de plerorumque Operum pretio, ac opinionum, quæ in iiſdem referuntur, valore judicium interponere, non æquum modo, ſed modeſtum, ut me decebat, imo etiam verecundum, niſi forte de Circulatoribus & Agyrtis quæſtio inciderit, (*a*) *qui omnia ſe ſimulant ſcire*, *nec quidquam ſciunt*, & quorum impudentiam & imperitiam retegi, ac fraudes proferri, tum rei publicæ, tum rei medicæ ideo permagni intereſſe cenſeo, quoniam eorum nunc

(*b*) *plus eſt fere*,
Quam olim muſcarum, *dum caletur maxime*.

Reſtabat quo ſermone Librum conſcriberem, an latino, an patrio? Placebat aliis quidem iſto, ut a Chirurgis noſtratibus intelligeretur, quorum plerique latine neſciunt: Aliis vero illo ſcribi, ut & exteris quoque prodeſſe poſſet, quibuſcum latini ſermonis communio eſt. Sed vicit latini ſermonis virtus, ac dubitationem omnem ſuſtulit honeſtatis ratio, quippe puduit de morbis, de partibus, de rebus obſcœnis gallice dicere. Apud Latinos, ut de Græcis referebat (*c*) olim Celſus, horum omnium *vocabula & tolerabilius ſe habent*, *& accepta jam uſu ſunt*, *cum in omni fere Medicorum volumine atque ſermone jactentur*. *Apud nos* vero *fœdiora verba ne conſuetudine quidem aliqua verecundius loquentium commendata ſunt*, *ut difficilis hæc explanatio* futura fuiſſet, *ſimul & pudorem & artis præcepta ſervantibus*.

Intelligo jam ſupereſſe ut Emptoribus prioris Editionis me excuſem de hac altera Editione auctiore & emendatiore, qua præpropere emiſſa timeo ne ſtudioſa illorum diligentia ludificata videatur. Ipſe ſane factum doleo, neque tamen video rem aliter fieri potuiſſe, aut

(*a*) Plaut. *Trinumm. Act.* 1. *Scena* 2.
(*b*) Plaut. *Truculent. Act.* 1. *Scen.* 1.
(*c*) Lib. 6. Cap. 18.

aut me agnoſco ex ulla parte culpabilem eſſe. Oportebat enim librum iterum emitti, cum exemplaria prioris editionis diſtracta eſſent omnia; non oportebat autem emitti non emendatum & non auctum, præſertim cum auctaria & emendationes præſto eſſent. Inde vero nihil damni Emptoribus prioris editionis illatum puto, nam in iis, quæ ad Medicinam ſpectant in *Libris II. III.* & *VI*, & quæ ſunt præcipua Operis pars, vix tria verba mutata vel nova ſunt, ſi unus excipiatur Articulus *de Ophthalmia gonorrhoica*, morbi ſpecie rarius obvia; ea vero, quæ de Suffumigiorum methodo addita ſunt in *Libro II*, medentibus nequaquam neceſſaria, cum eo recidant, ut methodus illa damnetur & explodatur, ceu nullius uſus: cetera demum, quæ multa adjecta ſunt in *Libris primo*, & *quinque* poſtremis, ad Hiſtoriam, Criticen & Philologiam pertinent, quæ Literatis ut grata ſint pervelim, ſed quæ medicinam facientibus nullius utilitatis eſſe palam eſt. Uno verbo, ut multa paucis contraham, in priore editione commiſſum nihil, nihil prætermiſſum eſſe de re medica comperi, quod emendari vel ſuppleri opus fuerit: Quamobrem poteſt illa in facienda medicina, quod rei Caput eſt, perinde prodeſſe, ac altera quæ nunc prodit.

Ex duabus Diſſertationibus, quæ in hac editione additæ ſunt & quæ indicantur in fronte Libri, altera, quæ *de origine, appellatione, natura & curatione morborum venereorum inter Sinas*, Tomo I; altera, quæ *de deſideratis ad pleniorem Scriptorum Aphrodiſiacorum notitiam*, Tomo II. affixa eſt, ut argumenti vicinitas & materiæ cognatio poſcere viſæ ſunt.

INDEX LIBRORUM ET CAPITUM TOMI I.

LIBER PRIMUS.

De Origine, Propagatione, & Periodis Morborum Venereorum.

Caput I. *Luem veneream nec Græcis, nec Romanis olim notam fuiſſe.* pag. 1
Caput II. *Diluuntur argumenta, quæ pro ſtabilienda luis veneræ antiquitate proferuntur.* 5
Caput III. *Expenduntur aliquot Veterum loca, quæ ad probandam luis veneræ antiquitatem adduci ſolent.* 9
Caput IV. *Explicantur loca aliquot ex Bibliis Sacris potiſſimum deſumpta, quæ detorqueri ſolent, ut de lue venerea intelligantur.* 15
Caput V. *Luem veneream ab anno 1494 ad annum 1496 Europæ primum innotuiſſe.* 22
Caput VI. *Expenduntur loca aliquot Medicorum anno 1494 antiquiorum, quæ allatæ Epochæ videntur contradicere.* 28
Caput VII. *Explicantur teſtimonia a Guillelmo BecKetto pro luis veneræ antiquitate nuper producta.* 34
Caput VIII. *Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis veneræ patrocinari conantur.* 40
Caput IX. *Fabulæ de origine luis veneræ referuntur & refelluntur.* 46
Caput X. *Luem veneream in Inſulis Antillis a Chriſtophoro Columbo detectis, ac præſertim in Inſula Hiſpaniola, quæ nunc Inſula* Sancti Dominici *appellatur, endemiam antiquitus fuiſſe, & inde in Europam tranſmiſſam eſſe.* 51
Caput XI. *Luem veneream, quæ ex Hiſpaniola oriunda eſt, ab Hiſpanis ad Neapolitanos, ab utriſque ad Gallos, demum ab his tribus ad cæteros Europæ, imo pleroſque Aſiæ & Africæ populos quaſi ex traduce propagatam*

pagatam fuiſſe. Reperiri tamen ſub Zona Torrida regiones alias, in quibus lues eadem vernacula & endemia fuiſſe videatur. 54
Caput XII. *Conjectura de cauſis cur in Hiſpaniola, ceteriſque Inſulis Antillis, lues venerea olim familiaris & endemia fuerit.* 60
Caput XIII. *De periodis, quas lues venerea in Europa in hunc diem habuit.* 65
Caput XIV. *De periodis, quas præſagire licet luem veneream in poſterum habituram eſſe.* 70
Caput XV. *De Legibus olim ſancitis in eos, qui lue venerea laborabant.* 74

LIBER SECUNDUS.

De Contagione, Natura & Therapeia Morborum Venereorum.

Caput I. *Qua ratione lues venerea contrahatur?* 81
Caput II. *Quid ſit virus venereum, & quale ſit?* 85
Caput III. *Quibus viis virus venereum introducatur, & qua norma æſtimanda ſit ſuſcepti quantitas?* 88
Caput IV. *Qua cauſa virus venereum intro admiſſum multiplicetur, & quænam ſit multiplicationis ratio?* 91
Caput V. *Quo pacto virus venereum tam diu aliquando lateat in ſanguine ſine noxa?* 93
Caput VI. *De diverſis methodis therapeuticis, quæ in curanda lue venerea a primo morbi ingreſſu in hanc uſque diem adhibitæ ſunt.* 95
Caput VII. *De diverſo Mercurii & Mercurialium uſu ad luis veneræ curationem ab ipſo morbi ingreſſu ad hæc uſque tempora.* 106
Caput VIII. *Quo modo & quo eventu ſuffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ olim adhibitæ fuerint?* 115
Caput IX. *Qua ratione & quo ſucceſſu ſuffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ nuper adhibitæ ſint?* 120
Caput X. *Qualis ſit Mercurii & Mercurialium vis & efficacia, & quæ illius efficaciæ cauſa?* 146
Caput XI. *De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo; ac 1°. Utra utri præſtet, ex Guaiaco, an ex Mercurio medicina?* 152
Caput XII. *De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo, ac 2°. Utr præſtabilior, internus, externuſve Mercurii uſus? 3°. Et inter modos Mercurii externe adhibendi quis præſtantiſſimus?* 160
Caput XIII. *De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo, ac 4°. Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria, Anathymiaſis, quæ ſuffitione, an Hydrargyroſis, quæ fit illitione mercuriali?* 195

LIBER III.

De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeia Morborum Venereorum, ſive de Lue Venerea incipiente.

Caput I. *De Gonorrhœa virulenta.* 172

§. I. *Deſcriptio.* *ibid.*

§. II. *Sedes, Differentiæ, Cauſæ.* 173

§. III. *Symptomata.* 177

§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis.* 180

§. V. *Curatio.* 184

Caput II. *De Empiricis GonorrhϾ curandæ Methodis, ac de commentitia ejuſdem Prophylaxi.* 189

§. I. *De Empiricis Gonorrhœæ curandæ Methodis.* *ibid.*

§. II. *De Commentitia Gonorrhœæ Prophylaxi.* 194

Caput III. *De duabus aliis Gonorrhœæ ſpeciebus, quæ rarius occurrunt; & de Ophthalmia Gonorrhoica, quæ ſuppreſſæ Gonorrhœæ quandoque ſupervenit.* 197

§. I. *De Gonorrhœa virulenta ſicca, ſive Dyſuria venerea ſicca.* *ibid.*

§. II. *De Gonorrhœa ſpuria, ſive de venereo ſtillicidio e balano.* 200

§. III. *De Ophthalmia Gonorrhoica, quæ ſuppreſſæ Gonorrhœæ quandoque ſupervenit.* 201

Caput IV. *De morbis, qui Gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.* 206

§. I. *De tumore Teſtium venereo, ſive Hernia venerea.* *ibid.*

§. II. *De venereo Perinæi abſceſſu.* 209

§. III. *De ſeminis ſtillicidio, ſive de Gonorrhœa, quam habitualem dicunt.* 212

§. IV. *De ſtranguria contumaci frequentioris Gonorrhœæ pediſequa.* 214

Caput V. *De Bubonibus venereis, vulgo* Poulains. 224

§. I. *Definitio, Deſcriptio & Differentiæ.* *ibid.*

§. II. *Cauſæ.* *ibid.*

§. III. *Symptomata.* 226

§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis.* 227

§. V. *Curatio.* 228

§. VI. *Conſectaria allatæ Bubonum ætiologiæ.* 232

Caput VI. *De Morbis, qui Buboni male curato superveniunt.* 233

§. I. *De Bubone fiſtuloſo.* *ibid.*

§. II. *De Bubone SKirrhode.* 235

§. III. *De Bubone Carcinomatode.* 237

Cap. VII. *De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgo* Chancres. 241

§. I.

§. I. *Deſcriptio & Differentiæ.* ibid.
§. II. *Cauſæ.* ibid.
§. III. *Symptomata.* 244
§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis.* 245
§. V. *Curatio.* 246
Caput VIII. *De Affectibus variis, qui ab Ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuperveniunt.* 249
§. I. *De Tumoribus Præputii & Balani, ubi de Phimoſi, Paraphimoſi & Cryſtallinis.* ibid.
§. II. *De Phymatis & Tuberculis calloſis, Chordiſve sKirrhodibus Balani & Præputii.* 256
§. III. *De gangræna & ſphacelo genitalium.* 261
Caput IX. *De Porris, Verrucis & Condylomatibus genitalium.* 266
§. I. *Deſcriptio.* ibid.
§. II. *Cauſæ.* 267
§. III. *Symptomata.* 268
§. IV. *Diagnoſis.* ibid.
§. V. *Prognoſis.* ibid.
§. VI. *Curatio.* 269
Caput X. *De Criſtis, Moris, Ficis, Mariſcis & Rhagadis Ani.* 270
§. I. *Deſcriptio.* ibid.
§. II. *Cauſæ.* ibid.
§. III. *Symptomata.* 271
§. IV. *Diagnoſis.* 272
§. V. *Prognoſis.* ibid.
§. VI. *Curatio.* 273

LIBER QUARTUS.

De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeia Morbi Venerei univerſalis, ſive de Lue venerea confirmata.

Caput I. *Deſcriptio Luis Venereæ confirmatæ.* 276
Caput II. *Cauſæ Luis Venereæ confirmatæ.* 279
Caput III. *Symptomata Luis venereæ confirmatæ.* 282
§. I. *Morbi genitalium.* ibid.
§. II. *Vitia Cutis.* 284
§. III. *Morbi oris & narium.* 285
§. IV. *Dolores venerei.* 286
§. V. *Morbi oſſium.* ibid.
§. VI. *Tumores glanduloſi & lymphatici.* 290
§. VII. *Oculorum morbi.* 291
§. VIII. *Morbi aurium.* 292

§. IX.

§. IX. *De læſionibus functionum.* 293
Animalium. ibid.
Vitalium. 294
Naturalium. ibid.
Univerſalium. 295
Mulieribus propriarum. ibid.
Caput IV. *Diagnoſis Luis Venereæ confirmatæ.* 297
§. I. *An æger Lue Venerea vere laboret?* ibid.
§. II. *Quali Lue Venerea æger laboret, & an laboret ſola lue?* 307
Caput V. *Prognoſis Luis Venereæ confirmatæ.* 309
§. I. *Quæ gravior, & quæ graviſſima?* ibid.
§. II. *Quæ curatu facilior, aut difficilior.* 312
Caput VI. *De præparatione ad Hydrargyroſim.* 315
§. I. *An præſens ægri ſtatus ferendo remedio par ſit?* ibid.
§. II. *Quæ anni tempeſtas eligenda ſit?* 316
§. III. *Qualis præparatio ad Hydrargyroſim adhibenda ſit.* 317
§. IV. *Quæ ſit compoſitio Unguenti mercurialis ſeu Neapolitani?* 320
Caput VII. *De Adminiſtratione Unguenti, ſeu potius Linimenti mercurialis, ſive de Hydrargyroſi.* 321
§. I. *De Hydrargyroſi pleniore.* ibid.
§. II. *De Parciore Hydrargyroſi.* 325
Caput VIII. *De Infortuniis, quæ in Hydrargyroſi pleniore quandoque eveniunt, & de eorumdem remediis.* 328
§. I. *Infortunia primi ſtadii.* ibid.
§. II. *Infortunia ſecundi ſtadii.* 331
§. III. *Infortunia tertii ſtadii.* 334
Caput IX. *De Infortuniis, quæ in parciore Hydrargyroſi interdum accidunt, & de eorumdem medicina.* 336
§. I. *De infortuniis huic methodo cum præcedente communibus.* ibid.
§. II. *De infortuniis huic methodo quaſi propriis.* 338
Caput X. *De Affectibus, qui poſt Hydrargyroſim reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt.* 342
§. I. Quales ſunt *Gonorrhœa.* 343
§. II. *Porri venerei.* 345
§. III. *Phimoſis & Paraphimoſis habitualis.* ibid.
§. IV. *Condylomata & Criſtæ.* 346
§. V. *Fiſtula ani, aut Fiſtula lacrymalis.* ibid.
§. VI. *Dolores Rheumatici & Arthritici.* 347
§. VII. *Herpetes & Lichenes.* 348
§. VIII. *Rhagades manuum.* ibid.
§. IX. *Ulcera contumacia.* ibid.
§. X. *Caries oſſium.* 349
§. XI. *Scorbutus.* 351
§. XII. *Strumæ, ſive Scrofulæ.* ibid.

Caput

Caput XI. *De Affectibus pene deſperatis, qui poſt Hydrargyroſim aliquando ſuperſunt.* 352

§. I. *Tumores teſtium.* ibid.

§. II. *Penis diſtortio.* 354

§. III. *Impotentia ad venerem.* ibid.

§. IV. *Nodi, ganglia, tubercula, gummata.* 355

§. V. *Exoſtoſes.* ibid.

§. VI. *Dolor oſteocopus.* 356

§. VII. *Carcinomata.* ibid.

§. VIII. *Ulcus uteri.* 357

§. IX. *Paralyſis.* 359

§. X. *Tremor artuum.* ibid.

§. XI. *Alopecia.* 360

§. XII. *Depreſſio naſi.* ibid.

Caput XII. *Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclare faciunt, vel creduntur facere.* 361

I. *Panacea* de la Vigne, *ſeu potius Mercurius præcipitatus ruber, Solaris, & Lunaris.* 362

II. *Præcipitatus Solaris* Gervaſii Ucay. ibid.

III. *Æthiopes minerales varii.* ibid.

IV. *Panacea* de la Brune. 363

V. *Modus ſaturandi præparatis mercurialibus ptiſanam ſudorificam.* 364

VI. *Mercurius violaceus diaphoreticus.* ibid.

VII. *Solutio Mercurii per deliquium.* ibid.

VIII. *Ptiſana Hidrotico-cathartica, vulgo Ptiſana* de Callac. 365

IX. *Medicamina Anti-chœradica* de Rotrou. 366

Tinctura aurifica. ibid.

Elixirium aurificum. ibid.

Pulvis liquans. ibid.

Pilulæ Alexiteriæ, ſeu potius purgantes. 367

Præcedentium remediorum adminiſtratio. ibid.

X. *Aqua* Rabelii. 368

XI. *Tinctura Ambræ griſeæ cum aqua* Rabelii. 369

XII. *Aqua Menthæ* Quercetani. ibid.

XIII. *Lapis mendicamentoſus* Crollii. ibid.

XIV. *Pilulæ de Creta* Palmarii 370

XV. *Pulvis aſtringens* de Verny. ibid.

XVI. *Balſamum, quod* Chalybis *dicitur.* ibid.

XVII. *Unguentum ad Strumas.* ibid.

XVIII. *Opiata ad dentes firmandos, ac gingivas detergendas.* 371

DIS-

DISSERTATIO PRIMA.

De origine, appellatione, natura & curatione Morborum Venereorum inter Sinas.

§. I. *Quæſita, ad Religioſum e Societate Jeſu, Pequinum miſſa anno exeunte* 1737. 373

§. II. *Reſponſa Pequino ſcripta anno exeunte* 1739. *ad ſingula quæſita.* *ibid.*

§. III. *Explicatio remediorum & formularum, quæ proferuntur in præcedente Paragrapho.* *ibid.*

§. IV. *Adnotationes in Theoriam Morborum Venereorum, quæ inter Sinas recepta eſt.* *ibid.*

§. V. *Adnotationes in Therapeiam, quam curandis Morbis Venereis Sinæ adhibent.* *ibid.*

§. VI. *Therapeiæ noſtræ cum Sinica collatio, ut liqueat utra utri in curanda lue venerea præſtet efficacitate.* 374

DE

DE
MORBIS VENEREIS.
LIBER PRIMUS.
De Origine, Propagatione, & Periodis Morborum Venereorum.

CAPUT PRIMUM.

Luem veneream nec Græcis, nec Romanis, olim notam fuiſſe.

RECTÆ rationi conſentaneam eſſe cenſemus eorum ſententiam, qui luem veneream orbi noſtro Deo providente eo fine inductam fuiſſe exiſtimant, ut tanquam fræno vaga hominum libido coerceretur, vel vindicaretur tanquam flagello. *Neque* enim, quod de re alia dicit (*a*) Tullius, *ſine magna utilitate conſtitutum eſſe videtur*, *ut homines caſtigationibus affici ſe in delictis dolerent*. Noluerimus tamen inde concludi hunc morbum, qualis nunc viget, antiquitus viguiſſe, quoniam impuriſſima hominum flagitia vindice pœna, quæ coæva eſſet, ſemper indiguere. Pium quidem eſt Dei conſilia, cum manifeſta ſunt & certa, ſuſcipere & reverenter adorare; ſed nefas eſt eadem, cum latent, ſcrutari curioſius, aut quod pejus eſt, Dei providentiam arctis rationis noſtræ cancellis definire, & infinitam ejuſdem ſapientiam pro ſapientiæ noſtræ modulo metiri. Semota igitur tam vana temeritate, non quid Deus olim facere debuerit, ſed quid olim fecerit, non utrum æquum fuerit, ut pravas hominum libidines lue venerea quondam puniret, ſed utrum quondam punierit inquirere opus eſt.

Poſitam ſub eo conſpectu quæſtionem dirimere facile eſt, non conjecturis aut indiciis longe quæſitis, ſed ex hiſtoriarum fide, qua manifeſtiſſime liquere arbitramur veneream luem Græcis, Romaniſque nec re, nec nomine unquam innotuiſſe, ſed ab utriuſque pleniſſime & perfectiſſime ignoratam fuiſſe.

Luem Veneream nec Græcis, nec Romanis olim cognitam fuiſſe probatur.

Porro tamen haud æquum foret a nobis, qui negantium partes ſuſtinemus, argumenta affirmantia, aut teſtimonia diſerta expeti, quæ nondum aperte reſecent, & veneream luem Veteribus ignotam fuiſſe directe comprobent. Sufficit negantibus rationibus, quas ſolas fert quæſtionis conditio, rem evinci, ut nos præſtituros eſſe confidimus ſequentibus, quæ ſane potentiſſimæ & omni exceptione majores eſſe videntur.

(*a*) *Tuſculanarum Quæſtion. Lib.* 4.

I. Silentio Medicorum omnium. *Prima* petitur a ſilentio Medicorum, qui ab Hippocratis ævo, hoc eſt a primis Medicinæ incunabulis apud Græcos, Romanoſque floruere, & in quorum Scriptis ne verbum quidem legere eſt, quod ad luem veneream poſſit ulla ratione accommodari. Vix ab orta juxta nos in Europa lue venerea numerantur anni 244, & abhinc tamen editas novimus ultra 300. Diatribas de morbo venereo data opera ſcriptas; quin imo abhinc vix ullum Opus eſt de Medicina conſcriptum, in quo expreſſa morbi ejuſdem mentio non habeatur. Sane tam contraria agendi ratio abunde probat veteres Medicos, quorum cæteroquin diligentia comperta eſt in enumerandis ſingulis tumorum ſpeciebus; in diſtinguendis vel leviſſimis oculorum affectionibus, uno verbo in explicandis morbis omnibus, quos cognovere; de lue venerea, affectu ſcilicet ita gravi, ita communi, ita ſingulari tam conſtanter omnes tacere non potuiſſe per annos bis mille, ſi affectus ille ipſorum ætate quondam ſæviſſet, qualis jam ſævit altero abhinc ſæculo.

II. Silentio Hiſtoricorum veterum. *Altera* ducitnr ex ſilentio Hiſtoricorum veterum, qui neminem morbo ex venere contracto affectum fuiſſe memorant, licet vaga ſtupra & flagitia plurima Imperatorum, Regum & aliorum paſſim referant. Certe vivitur jam caſtius, nec tam effrænate in venerem effuſa ætas noſtra. Nihilominus tamen conſtat aperto Hiſtoricorum teſtimonio a primo luis venereæ ingreſſu, haud longo ſcilicet temporis intervallo, Principes Viros non paucos eo morbo jam laboraſſe, nempe Carolum V. Imperatorem, qui idcirco decocto tum Guaiaci, tum Radicis Chinæ ſæpius uſus eſt, teſtibus Andrea Veſalio, Medico Cæſareo, *in Epiſtola de Radice Chinæ*, Gabriele Falloppio, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 60, &Antonio Fracanciano, *Lib. de Morbo Gallico*: Franciſcum I. Gallorum Regem, qui luem ab uxore Mercatoris Ferrarii contraxit, unde diu male habitus ſupremum diem tandem obiit. Mezerai, *Abregé Chronolog. ad ann.* 1538. & Bayle, *Dictionnaire Critique*, in verbo *François I. ad notam D*: Carolum IX. qui caruncula virgæ ex virulenta gonorrhœa ægrotavit, & cathæreticis curationem accepit opera Gothofredi Giannati, ut liquet ex Actis Monſpelienſis Computorum Cameræ; Vide Lazarum Riverium, *Obſervat. Medicar. Centur.* 2. *Obſervatione* 14.: Henricum III. qui dum e Polonia in Gallias rediret poſt mortem fratris Caroli IX. a Scorto, quocum Venetiis rem habuit, gonorrhœam virulentam concepit; *Vide Mezerai*, *Abregé Chronologique*, *ad annum* 1574.: Demum, ut exempla a ceteris Europæ Nationibus deſumpta nunc omittam, Carolum a Lotharingia, Ducem Meduanenſem, famoſum Caput Fœderatorum, ſeu potius perduellium adverſus Henricum III. & Henricum IV., qui & ipſe morbo eodem infectus fuit. *Mezerai Abregé Chronolog. ad ann.* 1589.

Quæ ergo idonea & juſta erit veterum Hiſtoricorum excuſatio, apud quos per bis mille annos nullum proſtat exemplum iſtiuſmodi? An neminem inter tot Græcorum Duces, inter tot Romanorum Imperatores, omnes effrænatæ & impuriſſimæ libidinis, morbo ullo venereo unquam laboraviſſe credemus, de quo mentionem facere potuerint? Sed tam felix, tam diuturna, tam conſtans tot hominum incolumitas, qui in periculis venereis ſine delectu verſabantur, prodigio ſimilis eſſet. An vero Hiſtoricos veteres non auſos fuiſſe turpes & dedecoroſos Ducum aut Imperatorum morbos retegere? Sed profecto qui hæc animo ita concipiunt, antiquos Hiſtoricos male norunt. Tacitus ſcilicet, qui Imperatorum vitia tam acri ſtylo perſtringit: Suetonius, qui Cæſarum vitas eadem prorſus licentia ſcribit, qua vixerunt ipſi: ceterique antiquiores Scriptores, qui maxima cum libertate quoslibet notant, Principum infamiam & dedecus adulatione peſſima de induſtria omnes celaverunt? Minime omnium. Quid reſtat igitur, niſi ut ex ſilentio veterum Hiſtoricorum concludamus quod ex veterum Medicorum ſilentio modo collegimus, luem ſcilicet veneream antiquitus numquam obſervatam fuiſſe?

III. Silentio Poetarum ceterorumque Scriptorum antiquorum. *Tertia* deſumitur ex ſilentio Poetarum veterum, tum Satiricorum, tum Epigrammaticorum, ceterorumque Auctorum, in quorum Operibus locus nullus exiſtat, qui de lue venerea poſſit intelligi. Sane parem deſideramus modeſtiam in Poetis, qui ducentis abhinc annis in Galliis noſtris floruere, ut nunc de alienigenis ſileamus. Ignorat enim nemo apud Regnerium in Satiris; Marotum, Bayſium, Theophilum, Sigognium, Berthelotum, Sanctum Amandum, Rouſſellum, &c. in Epigrammatis, aut Poematiis; Rabelæſium in Satira, cui *Geſta Gargantuæ* & *Pantagruelis* titulum fecit, liberiores jocos in luem veneream, aut lue venerea infectos paſſim proſtare, quos excuſatos ipſi noluerimus. Quorſum ergo diſcrimen tam manifeſtum veteres inter & recentiores Poetas, Scriptoreſque alios? Putandum forſan Horatium, Juvenalem, Perſium,

ſium, qui tam obſcœna ſæpe proferunt, qui tot convicia, tot ſcommata paſſim congerunt, Regnerio Satirico; aut Catullum & Martialem, qui de rebus veneris tot dicteria dicunt in omnes, Maroto, Bayſio, Theophilo, Sigognio, Bertheloto, Sancto Amando, Rouſſello; aut demum Petronium turpiſſimæ obſcœnitatis Scriptorem, Rabelæſio verecundiores fuiſſe, vel minus maledicos? Nequaquam profecto; ſed inde colligendum eſt, ut jam ſæpius dictum fuit, luem veneream, quæ poſterorum ætate viguit, incognitam fuiſſe priorum ævo, qui alioquin numquam abſtinere potuiſſent a prurigine multa in libidinoſos jocandi, tum de natura, tum de cauſa morbi, quem nequitiis ſibi comparaviſſent.

Ut ergo Lucretius mundi *novitatem & natura recentem* recte probat ſequenti ratiocinio, *De rerum Natura*, *Lib.* 5.

> *Præterea, ſi nulla fuit genitalis origo*
> *Terrarum & Cœli, ſemperque æterna fuere;*
> *Cur ſupera bellum Thebanum, & funera Trojæ,*
> *Non alias alii quoque res cecinere Poetæ?*

Sic nobis quoque argumento ſimili, neque minus firmo novitatem luis venereæ confirmare licet; nempe recens non fuit *genitalis origo* hujus luis, ſi impurus ille morbus antiquitus viguit, ut nunc, cur Medici, Hiſtorici, Poetæ veteres, qui de levioribus & rarioribus morbis multa habent, immanem illum & communiſſimum affectum quaſi ex compacto omnes ſiluiſſent?

IV. Diverſitate & inconſtantia appellationum, quibus lues venerea initio deſignata fuit.

Quarta demum, quæ mihi quidem videtur graviſſima ac firmiſſima reperitur (*a*) ex diverſitate appellationum, quibus lues venerea deſignata fuit, cum primum in orbe noſtro apparuit. Enimvero ſi morbus ille apud Græcos, Latinos, Arabeſve, penes quos ſucceſſive fuit Medicinæ jus & imperium, olim graſſatus fuiſſet, ut jam graſſatur in Europa, græce, latine, vel ſaltem arabice ſuo certo ac proprio vocabulo appellatus eſſet, ut & ceteri morbi quicumque Veteribus innotuerunt. At ex contrario lues venerea initio nullum nomen habuit proprium, nullam certam appellationem, quæ inter Europæ Medicos uſu communi uſitata ac trita eſſet, ſed ubique vulgo licentia permiſſa eſt nomina ad arbitrium producendi, quibus morbus novus, ideoque ἀνώνυμος ſignificaretur.

Inde eſt varietas illa propemodum infinita vocabulorum, quæ in principio ad nuncupandam luem veneream conſtat adhibita fuiſſe, dum alii alia imponebant nomina, e diverſi fontibus derivata;

Et quæ deducebantur a ſymptomatibus morbi.

Nempe 1°. A Tuberculis duris & diverſicoloribus, ſeu Puſtulis ulceroſis & colore variis, quibus cutis defœdabatur, & quæ initio ſi non unicum, at certe præcipuum erant morbi ſymptoma. Hinc lues venerea ab Hiſpanis (*b*) *Las Bubas*, *Buvas*, *Buas* vel *Boas*; a Genuenſibus *Lo male delle Tavelle*; a Tuſcis *il male delle Bolle*; a Lombardis *Lo male delle Bruſole*, quæ ſingula *Puſtulas* ſignificant: a Gallis vero *La Vairole* vel la *Vérole* nuncupata fuit, quo nomine *Puſtulæ colore variæ* deſignantur.

A nominibus Sanctorum quorum ægri præſidium implorabant.

2°. A diverſis nominibus Sanctorum, quorum implorato auxilio ægri ſe ſalubres futuros eſse ſperabant. Hinc lues venerea a Germanis (*c*) *Morbus Sancti Mævii*; a Valentinis, Catalanis & Aragonenſibus (*d*) *Morbus Sancti Sementi*; a nonnul-

(*a*) Morbus Gallicus varia ex ipſis populis ſortitus eſt nomina, adeo ut aliquaudiu inter Europæ Medicos differentia fuerit, quo nomine proprio nuncuparent..... Quæ nominum diverſitas ..... ſuſpicari fecit hanc luem numquam ab Antiquis viſam, atque ideo a nullo Medico, vel Græco, vel Arabe inter alia morborum genera tractatam. Leonard. Schmaus, *De morbo Gallico*, *Cap.* 1.

(*b*) Johannes de Vigo, *Practic. Lib.* 5. *Cap.* 1.

(*c*) Errant quicumque cum Fracaſtorio. *De morb. contag.* 2. *Lib.* 2. *Cap.* 1. Falloppio, *de morbo Gallico*, *Cap.* 2. & Jouberto, *de variola magna*, *Cap.* 1. arbitrantur luem veneream *Morbum Mævium* dici a Germanis, quod *Mævius*, quaſi *Meinius*, ab obſcœno vocabulo *Minnen*, ſignificet *partes pudendas*, quæ morbo contaminantur. Rectius qui cum Hutteno, *De morbi Gallici curatione*, *Cap.* 1. cenſent ſic nuncupari a nomine Divi cujuſdam. Mox enim videbimus *Sanctum Mævium* illum Germanorum eumdem eſſe atque *Sanctum Mevennum* vel *Mevennium*, Gallice *Saint Meen* ſive *Saint Mein*, de quo in ſequenti adnotatione.

(*d*) Hæc habet Gaſpar Torella, in libro *de Dolore in Pudend. Valentini, Catalani & Aragonenſes* .... *pſum* morbum Sementi *vocarunt* ..... *Hoc eodem modo Galli Malum mortuum* (cui nempe lues venerea initio congener credita eſt) *morbum* Sancti Sementi *appellant*, *eo quia ejus auxilio implorato plurimi curavi-*

lis (*a*) *Morbus Sancti Jobi*, (*b*) *Sanctæ Reginæ*, (*c*) *Sancti Evagrii*, *Sancti Rochi* &c. appellata fuit.

A diverſis Nationibus unde morbus tranſmiſſus credebatur.

3°. Quod frequentiſſimum fuit, a diverſa natione, unde morbus tranſmiſsus credebatur. Sic a Neapolitanis, ceteriſque Italis Morbus Gallicus, *Mal Franceſe*, quaſi a Gallis importatus fuiſset in Italiam, cum in regnum Neapolitanus impetum fecerunt anno 1494: Sic contra a Gallis Morbus Neapolitanus aut Italicus, *Mal de Naples*, nominatus fuit, quod ab illis in regno Neapolitano conceptus fuiſset in expeditione jam dicta: Sic a Germanis *Frantzoſen*, vel *Frantzoſiſchen Pocken*, hoc eſt *morbus Gallicus*, ſive *Gallicæ variolæ*; & ab Anglis *French Pox*, hoc eſt *Gallica variola* etiamnum appellatur, quod a Gallis in ſingulas illas nationes propagatus ſit. Pari quoque ratione, ſimilique de cauſa, ne longus fiam, a Belgis, Bataviſque (*d*) *Spaanſe Pocken*, hoc eſt *Hiſpanicæ variolæ*; ab Afris & Mauris (*e*) *Morbus Hiſpanicus*; a Luſitanis (*f*) *Morbus Caſtellanus*; ab Indis Orientalibus, ipſiſque Japoniis (*g*) *Morbus Luſitanorum*; a Turcis, variiſque populis Africæ, qui maris internii ſeu Mediterranei oras accolunt, (*h*) *Morbus Francorum*, hoc eſt ſive *Gallorum*, ſive *Chriſtianorum*; a Perſis (*i*) *Morbus Turcarum*; a Polonis *Morbus Germanorum*; a Ruſſis demum *Morbus Polonorum* nominatur, quoniam ſinguli de morbo ad ſe translato ex finitima vel commercio mixta natione expoſtulant.

Porro in tanta vulgarium denominationum varietate Medici diu ancipites hæſere, quo nomine morbum ipſi appellarent neſcii. Hiſpanorum plerique, quaſi ſe conſcios agnoſcerent, novum illum affectum cum vulgo ut plurimum nuncupavere *las Bubas*, vel *las Buas*, id eſt *Puſtulas*, omiſsa fere perpetuo omni alia appellatione in ceteras nationes injurioſa. Non defuere quoque, qui nomina confixerint nova ad morbum novum deſignandum. Sic a Gaſpare Torrella *Pudendagra*, a Joſepho Grundpeckio *Mentulagra*, a Wendelino Hock *Mentagra* vocata eſt, vocabulis a nomine Mentagræ deductis, vel ad illius formam fictis, antiqui ſcilicet illius affectus, qui *Tiberii Claudii Cæſaris principatu medio irrepſit in Italiam*, (*k*) atteſtante Plinio, & qui a mento, quod defœdabat, nomen habuit. Sic a nonnullis, & potiſſimum a Johanne Antonio Roverello nuncupata eſt *Paturſa*, cujus nomenclaturæ rationem vix ſatis teneo, niſi lubeat credere (*l*) cum Gabriele Falloppio *hoc nomen proprium eſſe in India*, vel (*m*) cum Johanne Almenare comminiſci vocem illam ex tribus primis trium vocum ſyllabis coaluiſse, quaſi diceretur Pa*ſſio* turpis Sa*turnina*. Sic denique placuit Hieronymo Fracaſtorio in Poemate ſuo (*n*) ludere, ac novum *Syphilidis* nomen procudere, deflexum a Paſtore *Syphilo*, quem fingit primum morbo illo tentatum fuiſse ob læſum Deorum numen,

Syphilidemque ab eo labem dixiſſe Colonos.

Cete-

rantur, & præſertim ſi ad ejus corpus perveniunt pedes ambulando, & eleemoſynam quærendo. Hujus Sancti Corpus in Britannia exiſtit in maxima veneratione. Peregrini hoc morbo (malo mortuo) *infecti, ut ab aliis evitentur, duas manus ex panno laneo confectas & magnas portant, unam in capite, aliam in pectore.* Hactenus Torrella. Liquet autem *Sanctum* illum *Sementum*, ſeu potius *Sanctum Mentum*, de quo ille loquitur, eumdem eſſe ac *Sanctum Mevennum*, vel *Mevennium*, Gallice *Saint Meen* vel *Mein*, cujus Corpus quieſcit in Britannia minore, in Monaſterio, quod de illius nomine *Sancti Mevennii*, vulgo *Saint Meen de Gael* dicitur, ad fluvium cognominem in Diœceſi Maclovienſi, & quo quotannis confluunt religionis cauſa ægrotantes plurimi ſcabidi, ſeu pſora laborantes, hoc eſt ſcabie aſpera & ſquamoſa, quæ *morbus Sancti Menti* dicitur, ut ſanitatem impetrent. Circa quæ conſule Simonis de Peironet *Catalogum Sanctorum & Sanctarum, pagg.* 152. *&* 320. 321. Et *Acta Sanctorum* ad diem 21. menſis Junii. Notari tantum velim *manus illas* geminas *ex panno laneo*, qua ait Torrella *a peregrinis* geſtari *in capite*, *& in pectore*, ad nomen Sancti illius alluſiſſe, cujus præſidium implorabant, & quem diximus Gallice *Saint Mein* vocari.

(*a*) Ulricus de Hutten, *loco laudato*. Joannes le Maire *dans les trois Comptes de* Cupido & d'Atropos, *Compte ſecond.*

(*b*) Johannes le Maire, *ibidem*.

(*c*) Ulricus de Hutten, *ubi ſupra*.

(*d*) Beverovicius, *Idea Medicinæ Veter.* Par. 3. Cap. 8.

(*e*) Johannes Leo. *Deſcription. Africæ.* Lib. 1.

(*f*) Rodericus Diaz de Iſſa. *Tratado contra las Bubas*, Cap. 1.

(*g*) Rodericus Diaz de Iſſa, *ibidem*. Engelbertus Kempferus, *Hiſtor. Japoniæ*. Lib. 2. Cap. 4.

(*h*) Johannes Leo, *ubi ſupra*. Leonardus Fioravanti, *Capricci Medicinali*. Lib. 1. Cap. 26.

(*i*) Johan. Gothofred. Hahn. *De Antiquit. Variolarum* in Præf.

(*k*) Hiſtor. Natural. *Lib.* 26. *Cap.* 1.

(*l*) De Morbo Gallico, *Cap.* 2.

(*m*) De morbo Gallico, *Cap.* 1.

(*n*) Syphilid. *Lib.* 3.

Ceterum, ſi paucos illos exceperis, totus Medicorum chorus, non in Italia modo, ſed in Germania, Angliaque non aliter luem veneream appellavit, quam *Morbum Gallicum*. quæ nominatio uſque adeo invaluerat ex uſu, ut Jacobo a Bethencourt & Dionyſio Fontanono, qui primi inter Gallos de hoc affectu ſcripſerunt, eamdem uſurpare & injuriæ quaſi concedere initio neceſſe fuerit. Contumeliæ quidem popularibus impoſitæ puduit dein Medicos Gallos, qui ſuas partes eſſe arbitrati ſunt, non modo opprobrium, quod temere objiciebatur, a ſe, ſuiſque propulſare, ſed in ipſos primos morbi auctores rejicere; & hinc eſt quod morbus ille a Guillelmo Rondeletio *Morbus Italicus*, & ab Antonio Gallo atque Johanne Ferrerio *Lues Hiſpanica* vocitetur. Sed demum, ne odia gentilitia inanibus jurgiis increbreſcerent, novum *Luis venereæ* nomen fingere, in neminem contumelioſum & ad ſignificandum morbum, qui venere contrahitur, maxime idoneum, Johanni Fernelio viſum eſt, cujus exemplum ſtatim imitati poſteriores Galli, ut Hieronymus Montuus, Antonius Chalmeteus, Leonardus Botallus, Julius Palmarius &c.; ac tandem ſequuti ſunt ceteri totius Europæ Medici, ita ut jam dudum huic morbo non aliud in ſcriptis Medicorum nomen ſit, quam *Luis Venereæ*.

V. Tandem poſſumus in probationem adducere auctoritatem Medicorum omnium, qui ſub ingreſſu luis venereæ vixere, & quorum unanimi teſtimonio conſtat morbum hunc in Europam primum inductum fuiſſe exeunte ſæculo decimo quinto; cum nullo alio morbo, qui olim cognitus fuerit, aut antiquitus obſervatus, ullo modo convenire; a Regno Neapolitano, ubi primum Gallos & Neapolitanos invaſit in ceteras Europæ oras contagione longe lateque propagatum eſſe; demum a militibus Hiſpanis, qui in Indiis ſub Chriſtophoro Columbo meruerant, malam hanc mercem Neapolim traductam fuiſſe: ſed his ſingulatim & fuſe in ſequentibus.

V. Teſtimonio Medicorum omnium qui Carolo VIII. ſuppares vixerunt.

CAPUT II.

Diluuntur argumenta, quæ pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate proferuntur.

QUamquam rationes, quas modo propoſuimus, maximum momentum habere videantur, haud deſunt tamen qui in contrarium pugnent argumentis & auctoritatibus: *Argumentis* quidem, ut oſtendant luem veneream ab Antiquis olim cognoſci debuiſſe: *Auctoritatibus* vero, ut probent ab iiſdem olim cognitam fuiſſe. Itaque exigit inſtituti operis ratio, ut utriſque ſatisfaciamus, *argumentis* iſto capite, *auctoritatibus* duobus ſequentibus. Inde ſane, ubi ſemel manifeſtum fiet quam futili fundamento objectiones nitantur, nova neque profecto exigua veritati, quam propugnamus, confirmatio acceſſura eſt.

Primo. Contendunt luem veneream ab Elephantiaſi Græcorum, ſeu Lebra Arabum nullatenus differre, & ſub Elephantiſeos aut Lepræ nomine olim notam fuiſſe, adeoque hunc morbum in orbe noſtro non re novum eſſe, cum jam dudum vulgatiſſimus fuerit, ſed ſolo nomine; cum nunc lue venerea infecti dicantur, qui quondam leproſi aut elephantiaci nuncupabantur. Exiſtimant autem huic opinioni ſuffragari ceſſationem lepræ, quæ in Europa ſub ingreſſum luis venereæ viſa eſt evaneſcere; unde putant poſſe colligere lepram jam ignorari, quia cum lue venerea confunditur, ſicut ante lues venerea ignorabatur, quia confundebatur cum lepra

Argumentum primum. Luem veneream eandem eſſe atque Elephantiaſim Græcorum, ſeu lepram Arabum.

Sed hæc, quamquam Achillea videantur, mox concidunt, ſi attendatur.

I. Luem veneream, etſi illam diceremus eamdem eſſe, quam lepram Arabum & elephantiaſim Græcorum, ut illi contendunt, inde tanto magis vel hoc ipſo nomine in Europa novam cenſendam eſſe, cum certum ſit ex Hiſtoricorum & Medicorum fide lepram ipſammet morbum eſſe (*a*) in Syria ac in Ægypto endemium, & in Europa noſtra novum & alienigenam, in qua bis invaluerit; ſemel quidem ante Chriſtum natum, (*b*) advectus ſcilicet ab exercitu Pompeii Magni, cum poſt ſubactas Syriam & Ægy-

Refellitur.

(*a*) Lucret. *De rerum Natura*, *Lib.* 6. Galenus, *Lib. ad Glanconem* 2, *Cap.* 12.
(*b*) Plinius, *Hiſtor. Natur. Lib.* 26. *Cap.* 1.

ptum in Italiam regrederetur, ſed qui tunc brevi ceſſavit; iterum vero ſæculo a Chriſto nato duodecimo, tempore Expeditionum, quæ Religionis cauſa ſuſcipiebantur, vulgo *Croiſades*, ut Terra Sancta a Mahummedanorum tyrannide liberaretur; qua de re pleni ſunt Hiſtoricorum recentiorum Libri.

II. Revera tamen temere nunc objici ab hodiernis Medicis, quibus lepram videre nunquam contigit, luem veneream eamdem eſſe quam lepram; quandoquidem unanimi Medicorum teſtimonio, qui ſub ingreſſum luis venereæ vixere, & quibus lepra notiſſima tunc fuit, conſtat e contrario lepram a lue venerea penitus diſcrepaſſe, ut collatis utriuſque morbi ſignis & ſymptomatis evidenter olim probavere, Nicolaus Leonicenus, Vincentinus, *Lib. de Epidemia, quam Itali morbum Gallicum vocant*, anno 1497. Coradinus Gilinus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, anno 1497. Gaſpar Torrella, Medicus Alexandri VI. & dein Epiſcopus Sanctæ Juſtæ in Sardinia, *Conſilio* 5. anno 1497. Johannes Manardus, Ferrarienſis, *Epiſtol.* 1. *Lib.* 11. anno 1500. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1505. Petrus Maynardus, Veronenſis, *Tract.* 1. *de Morbo Gallico*, anno 1518. Petrus Andreas Mathiolus, Senenſis, *in Opuſcul. de Morbo Gallico*, anno 1535. Aloyſius Lobera, Abulanus, Medicus Cæſareus, *in Lib. de quatuor aulicis Ægritudinibus* Hiſpanice ſcripto, anno 1544. Johannes-Baptiſta Montanus, Veronenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1550. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, *in Lib. de Morbo Gallico*, anno 1551. Gabriel Falloppius, Mutinenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 3. anno 1560. &c.

III. Quod ſi oculatorum tot teſtium auctoritate dubitatio non tollatur omnis, quamquam leproſi nunc raro obvii ſint, quos cum infectis lue venerea licet conferre, poſſe tamen a quovis facile colligi luem veneream a lepra plurimum differre, ſi ſigna lepræ omnia, quæ ab Avicenna, *Lib.* 4. *Fen.* 3. *Tract.* 3. *Cap.* 2. a G ordonio, *Philon. Particul.* 1. *Cap.* 22. a Guidone de Cauliaco, *Magnæ Chirurg. Tract.* 6. *Doctrin.* 1. *Cap.* 2. & a pleriſque antiquioribus Auctoribus paſſim recenſentur, & quæ omnia a Conrado Geſnero *in Examine Leproſorum* acuratiſſime collecta ſunt, cum notis luis venereæ ſymptomatis comparentur: inde enim patebit ambos affectus in paucis & accidentalibus ſignis convenire; in multis & eſſentialibus apertiſſime differre.

Sic, exempli gratia, juxta Guidonem de Cauliaco, *loco laudato*, ſunt ſex univoca lepræ ſigna, nempe „ *Oculorum & aurium rotunditas*; *Depilatio*, & *groſſities ſeu tuberoſitas ſuperciliorum*; *Dilatatio & tortura narium ab extra*, *cum interiori ſtrictura*; „ *Labiorum fœtiditas*, *vox rauca ac ſi cum naribus loqueretur*; *Fœtor anhelitus & totius perſonæ*; *Aſpectus fixus & horribilis ad modum Satyri*. Æquivoca vero ſunt ſexdecim: Primum, durities & tuberoſitas carnis, ſpecialiter juncturarum & extremorum: Secundum, color morpheatus & tenebroſus: Tertium, caſus capillorum & renaſcitio ſubtilium: Quartum, conſumptio muſculorum, præcipue pollicis: Quintum, „ inſenſibilitas & ſtupor, atque crampa extremorum: Sextum, ſcabies & impetigines, „ gutta roſa & ulcerationes in corpore: Septimum, grana ſub lingua, ſub palpebris „ & retro aures: Octavum, ardores & puncturæ acuum, in corpore ſenſibilitas: Nonum, cutis eorum ad aerem ad modum anſeris diſplumatæ criſpitudo: Decimum, „ quando projicitur aqua ſuper ipſos, videntur unctuoſi: Undecimum, raro febricitant: „ Duodecimum, ſunt aſtuti & doloſi, furioſi, & nimis ſe ingerere volunt ſuper populum. Decimum tertium, habent ſomnia ponderoſa & gravia: Decimum quartum, habent pulſum debilem: Decimum quintum, habent nigrum ſanguinem, „ plumbeum & tenebroſum, cinerulentum, arenoſum & thromboſum: Decimum ſextum, habent urinas lividas, albas, ſubtiles & cineroſas. „

Inter hæc reperies quidem varias cutis affectiones, quarum proxime ſimiles in Syphiliticis aliquando obſervantur; ſed reperies nunquam gonorrhœas, ulcuſcula balani, inguinum bubones, exoſtoſes, hyperoſtoſes, &c. quæ in lue venerea, ſi non eſſentialia, ſaltem frequentiſſima ſunt; reperies nunquam genitales partes præ ceteris male habitas fuiſſe in leproſis, quod tamen in lue venerea perpetuum eſt: ſicut viciſſim nec reperies quoque in Syphiliticis ſtuporem illum, aut eam ſenſus amiſſionem in extremis, quæ Elephantiacorum propria ſunt, & unde venit in conſuetudinem proverbii; ut in eos qui ſenſum rerum non habent, objiciatur *ipſos non magis ſentire quam leproſos*.

IV. Elephantiaſim, luemque veneream, non natura modo, ſed etiam cauſa & therapeja inter ſe diſcrepaviſſe. Illam ſine contagio ullo, ſed ſolo diætæ errore plerumque

contra-

contractam fuiſſe Medici omnes priſci uno ore teſtati ſunt; hanc contra diætæ vitio nunquam produci conſtat, ſed ſola contagione propagari. Illam Medici omnes, ſi confirmata eſſet, incurabilem eſſe ſtatuerunt; hanc contra etiam confirmatam curari poſſe certum eſt. Illam adhibitis Guaiaco aut mercurialibus * exaſperari & ingraveſcere, curari vero minime experientia compertum fuit; hanc contra Guaiaci aut mercurialium uſu ſemper mitigari, ac ſi legitima fuerit mercurii adminiſtratio, radicitus extirpari certo certius eſt, quæ ſane abunde arguunt cauſam, naturam, indolem plane diſſimilem.

Memini haud diſparem rei ejuſdem probationem afferri ab Andrea Laurentio, *Traité de la Vérole*, *Chap.* 1. „ Lepra, *inquit*, fere ſemper eſt cum ſcabritie cutis, lues „ venerea fere ſemper cum lævitate: Lepra nunquam a pudendis, lues venerea a pu- „ dendis fere perpetuo incipit: in lepra nulli dolores, dolores atrociſſimi in lue vene- „ rea: Leproſorum cutis dura, nigra, calloſa eſt, quæ vitia in ſyphiliticis non occur- „ runt: Leproſi fœminarum conſuetudinem appetunt, & ſatyriaſi tentantur, ſyphilitici „ fœminarum uſum averſantur, quandiu ægrotant: in leproſis pili axillarum & ingui- „ num cum capillis decidunt, minime in ſyphiliticis: verbo lepra incurabilis ex eſſen- „ tia, curabilis vero lues venerea, etiam inveterata, „ unde concludit ille dictatorie luem veneream & lepram affectus eſſe omnino diverſos, nec pro uno & eodem morbo haberi poſſe ullo modo.

V. Proinde minime mirum videri, ſi antiquiores illi Medici, qui morbi venerei primordia viderunt, etſi probe noſſent remedia omnia, quæ leproſis conducebant, & quæ in Libris Medicorum Græcorum, Arabumve obvia erant, ita tamen ignoraverint, ut ipſi confitentur, curatoriam methodum, quæ morbo de novo ingruenti competeret, ut quo ſe verterent diu neſcii & ancipites nova auxilia atque pharmaca inveſtigare neceſſum habuerint, a remediis lepræ plane diverſa: qua de re conſule Gaſparem Torrellam, *Tract. de Dolore in Pudendagra*, anno 1499. Wendelinum Hock de Brackenavv, *Oper. de Morb. Gallic. Cap.* 1. anno 1502. Joannem de Vigo, Genuenſem, *Practic. Chirurg. Lib.* 5. *Cap.* 1. anno 1514. Ulricum de Hutten, *Tract. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrat. lign. Guaiaci*, anno 1519. Laurentium Phriſium, *Opuſc. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. anno 1532. Gonſalvum Fernandez de Oviedo, *Lib.* 11. *Hiſtor. Natural. & general. Indiarum Occidentalium*, Hiſpanice ſcriptæ, *Cap.* 14. anno 1535. Gabrielem Falloppium, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 20. anno 1560.

VI. Inde itaque patere, cur leproſi tanto ſtudio abſtinuerint ab uſu cum iis, qui lue venerea inficiebantur, teſte Laurentio Phriſio, *loco ſupra citato*, ubi refert *ingruiſſe tum miram tumultuationem in plebe*, *quod leproſi nolebant habitare cum hoc morbo* (venereo) *infectis*. Unde colligitur leproſos pro perſuaſiſſimo habuiſſe novam hanc affectionem a lepra, ex qua ipſi jam ægrotabant, omnino differre, atque adeo poſſe ſe, ſi cum illis conturbernio uterentur, novo morbo contaminari. Et ſane ideo Syphiliticos, cum Decretis Senatus Pariſienſis in ipſis luis venereæ primordiis a ſanorum commercio arcebantur, viſum fuit ad ædes ære multo conductas ablegare, non vero ad elephantiacorum noſocomia, vulgo *Maladeries & Leproſeries*, quæ tamen multa præſto aderant, ſcilicet ne leproſis infectione coinquinatis morbus morbo adderetur; qua de re plura infra *Cap. XV.*

VII. Demum nullo fundamento affirmari lepram in Europa ſub ipſum luis venereæ ingreſſum derepente evanuiſſe, ut inde liceat concludere lepram cum lue venerea ſeu Gallica nomen tunc temporis commutaſſe. Siquidem contrarium liquet ex certiſſimis Medicorum monumentis, quæ teſtantur toto ſæculo decimo ſexto lepram in Europa frequentem fuiſſe. Fatemur quidem jam ab ipſo ſæculo decimo quinto lepram debilius ſæviiſſe, & mitigata ſenſim ferocia ita extenuatam fuiſſe per ſæculum ſextum decimum, ut tandem penitus evanuiſſe videatur, initio præteriti ſæculi. Sed quid tum? Id nempe commune habuit cum morbis plurimis in Europa noſtra adventitiis, qui ibidem ſenſim hebeſcunt & languent, dum ceſſent. Sic prius lepra ipſamet jam ceſſaverat in Italia tempore Pompeii Magni, teſte Plinio, *Hiſtor. natural. Lib.* 26. *Cap* 1. & quidem citius, quia tunc paucior fuerat numerus infectorum. Sic (*a*) reſtrictus eſt morbus ille, quem *Gemurſam* appellavere Priſci, inter digitos pedum naſcens, obliterato etiam nomine. Sic ignis ille ſacer ſancti Antonii, ſive Ardentium morbus, qui olim nono & decimo ſæculo tanta ſtrage in Galliis graſſatus eſt; ſic ſudatoria febris, quæ

(*) François Ranchin, *Traité de la Lepre*, *Sect.* 2. *Chap.* 8.
(*a*) Plinius, *Hiſtor. Natural. Lib.* 26. *Cap.* 1.

quæ Angliam toties vaſtavit, jam pridem evanuere. Sic luem veneream ipſam tandem aliquando ceſſatum ire confidimus, nec inani forſan conjectura, ut probabitur infra.

Ceterum quibus de cauſis affectiones novæ nunc irrepant, nunc vero deſinant, difficilis eſt & perobſcura quæſtio, quam pro modulo explicandam aggreſſi ſumus, in Tractatu Gallice ſcripto, *De l'Origine des Maladies Epidemiques, & principalement de l'origine de la Peſte, où l'on explique les cauſes de la propagation & de la ceſſation de cette maladie*, quem adeat, qui plura volet; hæc enim non ſunt hujus loci.

Argumentum alterum. Luem veneream ſponte oriri ex venere vulgivaga.

Secundo. Objiciunt luem veneream ſponte oriri ex venere vulgivaga & pandemia, quoties ſcilicet mulier etiam ſana cum plurimis viris, qui ipſi quoque ſani ſint, promiſcue concumbit. Inde nempe ſemina diverſa miſceri in utero, ibi pro innata partium heterogeneitate, loci calore & uligine fermentari, putreſcere, corrumpi & in viroſum liquamen converti, contagii venerei haud diſſimile; imo vero plane idem quod venereum contagium; unde inferunt luem veneream non antiquam modo, ſed mundo fere coævam eſſe, cum a mundo fere condito homines vagis libidinibus ſemper dediti fuerint, cum fœminæ plurimæ, tentigine vulvæ quaſi œſtro percitæ, plurium virorum amplexibus ſe proſtituerint, ſaltem cum numquam defecerint ſcorta diobolaria,

Horat. Serm. Lib. 1. Satyra 2.

Quæ perminxerunt Calones atque Caballi.

Refellitur.

Sed vaniſſima eſt hæc arguendi ratio. 1°. Id ſibi aſſumunt confidentiſſime luem veneream natam olim eſſe, & quotidie naſci ac pullulare pura etiam venere, ſi vaga ſit, hoc eſt ſi plures viri ſani cum eadem muliere etiam ſana corpora miſceant, quaſi ſcilicet experimento certo id didiciſſent, quaſi quotidiano uſu compertum haberent. At hæc nec ulla ſtant auctoritate idonea, nec ulla experientia unquam confirmata fuere. Ruit ergo concluſio de antiquitate luis venereæ, quæ tam infirmo fundamento tota nititur, & abit in merum ſophiſma, quod Logici dicunt *a petitione principii*, ſeu *ignoratione elenchi*.

2. Multo potiore jure nobis licet inverſo propoſitionum ordine concluſionem directe contrariam elicere. Fuere nempe olim fœminæ impuriſſimæ libidinis, quæ licet plurium virorum concubitus pertulerint, laſſari quidem, ſed ſatiari non potuerunt; fuere lupanaria plurima, ubi mercenariæ ſtipis ancillæ obviis quibuſcumque ſui copiam facerent. Nunquam tamen legimus veneream luem olim obſervatam fuiſſe. Ergo colligendum eſt veneream luem vulgivaga venere, modo pura fuerit, numquam generari, ac proinde fœminam, quæ bene valeat, morbo alio quocumque placuerit, lue vero venerea numquam poſſe affici, quamquam virorum plurimorum concubitui ſeſe permittat frequentiſſime, modo ipſi quoque valeant.

3. Fovit Aurelius Minadous, Rhodiginus, opinionem prima facie ab ea quam refellimus haud abſimilem, *in Tractatu de virulentia venerea*, Venetiis edito anno 1596. ubi tradit *Cap.* 29. hanc virulentiam ex fœdiſſimis impuriſſimarum meretricum uteris primum erupiſſe; commixtis ibi & putreſcentibus ſeminibus diverſis. *Nam*, inquit ille, *ſicut unus cibus ſano ventriculo ſanitatis eſt cauſa, varietas vero ciborum ventriculum premit, & acores ac nidores, excrementaque peſſima congerit; ita ſemen unum utero familiare & ſanum eſt & fœcunditatem promovet, contra multitudo & varietas ſeminum unicum uterum ita afficit, ut prava, imo peſſima excrementa ſui corruptione producat.*

At vero, cum ille probe intelligeret vagas libidines antiquitus ſemper viguiſſe, attamen luem veneream nunquam obſervatam fuiſſe ante annum 1494. ſententiam ſuam non de quibuſvis mulieribus accipiendam eſſe ipſe monuit, ſed *Indicis ſolum, quæ mediantibus cœlo, aere, aquis & locis illis, ex peculiari victus forma, & actionum ſuarum ſordida atque impura materie, contrahunt, vel rectius ſibi adgenerant hoc venenum, quod deinde ad nos delatum eſt tempore Columbi, & mediantibus exercitibus Hiſpanis & Gallis per contagium ſerpit*: quæ, ut liquet, non in nos, ſed nobiſcum faciunt.

Argumentum tertium. Ductum a morbo canibus familiari.

Tertio. Tandem opponunt exemplum morbi in canibus frequentis: nempe familiare eſt canibus, cum ad ſenium vergunt, potiſſimum in calidioribus provinciis, & æſtivo tempore, ſcabie fœda & quæ herpetis miliaris congener eſt, affici, qua non modo cutis eroditur & exaſperatur, ſed etiam pilorum defluvium ſive alopecia infertur. Solet plerumque una conjungi multiplex ulcuſculorum progerminatio in genitalibus cum manifeſto tumore, qui phimoſim in maribus refert. Jam autem volunt hunc morbum, qui canibus ſemper infeſtus fuit, a lue venerea, quæ homines inficit, non differre, quod tanto potiore jure videntur ſibi poſſe aſſumere, quod mercurialis unguenti illitu

illitu pari ſucceſſu curetur ac ipſa lues venerea; unde colligunt luem veneream in hominibus æque antiquam eſſe, ac memoratum affectum in canibus, adeoque utrumque morbum utrique animalium generi coævum.

Sed hæc omnia meræ ſunt argutiæ, quandoquidem liquido conſtat affectiones illas canum, utcumque exaggerentur, cum lue venerea nullomodo convenire. Refellitur.

Nam 1°. Scabies illa canibus ſponte accidit ex naturali vitio, quod eorum ſanguis, qui natura acrior eſt, plerumque concipit, præſertim æſtate, ſine ullo contagio extrinſecus inducto, ſaltem ſine prævia cum aliis canibus ſimili morbo affectis copulatione, ut non ſemel obſervavi.

2°. Pari modo progerminatio illa ulcuſculorum in genitalibus cum tumore phimoſim mentiente, in canibus maribus, ceteriſque animalibus affinis generis, frequens eſt ob nativam genitalium conformationem & ſine contagio ullo. Etenim illorum penis longiore vagina alte reconditus, & viroſa limpha, quæ a numeroſis glandulis jugiter diſtillat, perpetuo madidus, frequenti inflammationi & exulcerationi non patere non poteſt, ſi ea limpha fiat ſolito acrior, ut acriorem plerumque fieri certum eſt, æſtivo & autumnali tempore, præſertim in canibus jam ſenioribus.

3°. Scabies illa, & illa genitalium ulcuſcula copulatione non traducuntur; alioquin jam univerſum genus caninum utraque labe inquinatum foret; cum canes ita vaga utantur venere, ut debeant morbos quoſcumque patiuntur, cito invicem inter ſe communicare, ſi ea ratione cum ceteris communicari poſſint.

4°. Scabies illa, & illa genitalium ulcuſcula ſponte plerumque ceſſant ſine remediis, ſola tempeſtatis aut nutritionis mutatione, ut experientia compertum eſt; quæ ſingula abunde demonſtrant hanc utramque canum affectionem a lue venerea, quæ homines infeſtos habet, abſolute diſparem eſſe.

5°. Demum, neque in contrarium quidquam poteſt argui, vel ex indole ulcerum quæ in genitalibus canum ſcabidorum erumpunt, cum experientia notum ſit, ne in hominibus quidem pudendorum ulcera perpetuo virulenta & venerea eſſe; vel ex curatione morbi illitu mercurialis unguenti, cum certo certius ſit mercurium mederi plurimis affectibus a lue venerea plane diverſis, & ſcabiei præſertim contumaciſſimæ, ad quam curandam mercurium adhibere quotidianum eſt.

CAPUT III.

Expenduntur aliquot Veterum loca, quæ ad probandam luis venereæ antiquitatem adduci ſolent.

SEntiunt, qui luem veneream antiquam eſſe defendunt, argumenta quibus pugnant, parum firma eſſe, neque ad obtinendam cauſam ſatis valere. Quapropter laborant omni induſtria, ut conquiſitis undique Veterum auctoritatibus & teſtimoniis ſuppleant, quæ ſuis rationibus deeſſe ipſi intelligunt. Sed quanto plura loca ex Veteribus congerunt, quanto plus eruditionis oſtentant, tanto pejorem ideo cauſam faciunt. Iis enim evenit, verine ignorantia, an etiam prudentibus cæco præconceptæ opinionis ſtudio, ut loca quæcumque cumulant, aliena ſint a lue venerea & ad alia morbi genera manifeſte ſpectantia, unde in ſuſpicionem merito veniunt vidiſſe nullibi in Antiquorum monumentis luem veneream, cum ſe eam videre temere jactitent tot in locis, in quibus certiſſimum eſt de hac ægritudine ne cogitatum quidem fuiſſe. Explicantur loca in luis venereæ novitatem allata ex Veteribus.

I. Proferunt varia Hippocratis loca, potiſſimum ex *Tertio Epidemiorum*, *Sect.* 3. quibus putant luem veneream graphice deſcribi, quod ibi varia recenſeantur ſymptomata, quæ in lue venerea ſolent obſervari, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, puſtulæ magnæ, ſerpentia ulcera maligna, ſacer ignis cum valde parvis ulcuſculis, abſceſſus & ſuppurationes oſſium & nervorum ex decidentia magnæ mutilationes, fluxio collecta puri non ſimilis ſed deterior pure: glabrities capitis & menti cum febre vel ſine febre, abſceſſus circa dentes, &c. I. Ex Medicis, nempe ex Hippocrate.

Sed 1°. Videntur qui talia adducunt, cauſam ſuam vel ideo prodere, quod audeant Hippocratis teſtimonio tam captioſe abuti. Nullum enim locum integrum producunt, qui una & continente ſerie legatur, & unde veram Hippocratis mentem liceat eruere: ſed ex diſcerptis mutiliſque periodis, hinc & illinc membratim collectis, centonem con-

conſarcinant, ut Hippocratem ad ſuam ſententiam poſſint detorquere: Sane, ſi ea probentur, de Scriptorum auctoritate actum eſt. Quid eſt enim cur de vero eorumdem ſenſu fruſtra contendatur, ſi liceat eiſdem pro lubitu ſenſum quemlibet affingere?

2°. Quod ſi remotis præjudiciis conſulantur loca ipſa indicata, liquebit inde luce meridiana clarius Hippocratem ne ſomniaſſe quidem de lue venerea, ſed peſtilentiam deſcripſiſſe. Morbi nempe, de quibus loquitur, acuti, epidemici, cum febre conjuncti, & a tempeſtate humida & auſtrina inducti fuerunt; cum e contra lues venerea chronica & ſporadica ſit, ſine febre invadat, & ſolo veneris uſu propagetur. Adde morbos illos curatos fuiſſe vel ſponte, quod lui venereæ non convenit; vel ſaltem methodo, quæ ad luis venereæ curationem plane inefficax eſſet.

3°. Ideo Galenus ipſemet *Commentario 3.* laudata Hippocratis loca intelligit de morbis peſtilentibus, vitio aeris epidemice graſſantibus, qua de re conſentientes habuit ceteros fere omnes Interpretes, qui ab illius ævo ſive ante luis venereæ ingreſſum in Europam, ſive poſt eumdem ſcripſere.

4°. Neque ſcrupulus ullus idcirco reſidere poteſt, quod ab Hippocrate recenſeantur ſymptomata quædam, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, &c. Hæc enim, quamvis prima fronte luem veneream adumbrare videantur, ad eam tamen nullo modo pertinere evidens eſt, ſi diligentius attendantur, ſed deſignari iiſdem vel bubones peſtilentiales, quales ſolent inguina peſte infectorum obſidere, & ſi exulcerentur, depaſci; vel ſaltem abſceſſus aut ulcera in ſphacelum abeuntia, quæ peſtilentia neque nova, neque inaudita tunc erant, cum jam in peſte illa Athenienſi, quæ paulo ante contigerat, anno ſecundo belli Peloponneſiaci, morbi vehementia decubuiſſet, teſte Thucydide, *Lib. 2.* in pudenda, ſummas manus, pedeſque extremos, quibus amiſſis & decidentibus, ægrotantium non pauci evaſerunt; quod a Lucretio notatum quoque fuiſſe legimus in peſtis ejuſdem deſcriptione, *Lib. 6. De rerum Natura.*

Profluvium porro qui tetri ſanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus & artus
Ibat & in partes genitales corporis ipſas,
Et graviter partim metuentes limina lethi
Vivebant ferro privati parte virili.

II. Ex Hiſtoricis, nempe Herodoto, — II. Producunt Hiſtoricos quoſdam, quos putant luis venereæ antiquitati ſuffragari.

1°. Herodotum, qui *Hiſtor. Lib. 1. Clio dicto*, refert „ Scythas, cum in Palæſtinam irrupiſſent, Fanum Veneris Uraniæ, quod erat Aſcalone, depeculatos fuiſſe.... „ Unde Deam Templi violatoribus, eorumque poſteris morbum immiſiſſe fœmineum, „ Θήλεαν νόυσον . . . eoque morbo affectos a Scythis vocari ἐναρέας ſive ἐναέιας. „

Suetonio, — 2°. Suetonium, qui de Octavio Cæſare Auguſto ſcribit, *Artic. 80. corpore ipſum fuiſſe maculoſo, diſperſis per pectus atque alvum genitivis notis in modum & ordinem ac numerum ſtellarum cæleſtis Urſæ, ſed & callis quibuſdam ex prurigine corporis, aſſiduoque & vehementis ſtrigilis uſu plurifariam concretis, ad impetiginis formam.*

Tacito, — 3°. Tacitum, qui *Annalium Lib. 4.* inter alias cauſas ſeceſſus Tiberii, recenſet non defuiſse quoque, *qui crederent in ſenectute corporis habitum pudori fuiſſe, quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta.*

Euſebio, — 4°. Euſebium Pamphili, Cæſarienſem Epiſcopum, qui *Hiſtor. Eccleſiaſtic. Lib. 8. Cap. 16.* memorat Galerium Maximianum abſumptum fuiſse *abſceſſu difficili & ulcere fiſtuloſo in mediis occultiorum corporis partium locis,* (credo perinæum deſignari) *utroque inſanabili, & intima viſcera depaſcente, cum incredibili vermium multitudine, & fœtore ita lethali ac intolerando, ut Medicorum alii Imperatoris juſſu capite damnati fuerint, quod odoris gravitatem ſuſtinere non poſſent, alii quod neſcirent morbo mederi.*

& Palladio. — 5°. Demum Palladium, Evagrii diſcipulum, æqualem & amicum Rufini, Epiſcopum Helenopolitanum, qui *in Hiſtoria Lauſiaca, Vita 32.* narrat *Eronem quemdam, cum gulæ deditus eſſet & ebrietati, incidiſſe in cœnum fœmineæ cupiditatis, & peccaſſe cum minima congreſſum, unde divino quodam conſilio enatus eſt ei anthrax in glande, & tempore ſemeſtri uſque adeo ægrotavit, ut ejus virilia membra computruerint & ſua ſponte ceciderint; ſed illum, cum poſtea convaluiſſet, reverſum eſſe ad hoc ut ea ſentiret quæ Dei ſunt, & veniſſe in ſolitudinem hæc omnia confitentem Patribus.*

Ex

Ex his autem undique corraſis credunt poſſe evinci *fœmineum morbum Scytharum* apud Herodotum; *maculas notas & callos Auguſti* apud Suetonium; *ulceroſam faciem Tiberii* apud Tacitum; *ulcus perinæi ſordidum & depaſcens Galerii* apud Euſebium; tandem *anthracem in glande Eronis* apud Palladium, vel ipſam luem veneream fuiſſe, vel præcipua ſaltem luis venereæ ſymptomata, atque adeo morbum illum Veteribus olim notum fuiſſe.

Sed hæc omnia ruinoſo, vel potius nullo ſtant fundamento. Nam 1°. Fruſtra urgetur Herodoti locus, quaſi fœmineus ille Scytharum morbus pro gonorrhœa venerea deberet accipi; ſiquidem jam abunde demonſtratum eſt ab Hieronymo Mercuriali, *Variar. Lection. Lib.* 3. *Cap.* 7. fœmininum hunc morbum quem ideo putant impune poſſe alio detorqueri quod de ejuſdem natura Herodotus ſileat ab Hippocrate ita enucleate expoſitum eſſe, *Lib. de aere, aquis & locis*, ut ignorari non poſſit. *Plurimi Scythæ*, inquit ille, *Eunuchi fiunt, & induti veſtem muliebrem muliebria officia obeunt, inſtarque fœminarum omnia faciunt & loquuntur, vocanturque hi* ἀνανδριεῖς, hoc eſt, *effœminati. Et regionis quidem incolæ cauſam ad Deum referunt, coluntque hos ipſos homines & adorant, ſibi ipſis timentes, ne quid tale accidat.* Cenſebat autem Hyppocrates Scythas ad venerem impotentes reddi, ſeu in fœmininum morbum incidere frequenti ſectione venarum pone aures, quod an ſatis recte creditum ſit hic non quæro, cum ſufficiat annotaſſe fœmininum illum Scytharum morbum a gonorrhœa venere contracta toto cœlo diſcrepaſſe. Ceterum quæcumque de Scytharum more & uſu ab Herodoto & ab Hippocrate traduntur, vigebant hæc eadem ducentis abhinc annis, vigentque etiamnum apud pleroſque Americæ populos; unde licet colligere Americanos pleroſque communem cum Scythis originem habuiſſe, qua de re vide Johannem de Laet, *De origine Gentium Americanarum*; ſed hæc per tranſennam.

2°. Nulla prorſus ratione aſſequor, unde conjecturæ locus eſſe potuerit ex laudato Suetonii loco, Auguſtum lue venerea infectum fuiſſe, cum Suetonius ipſe diſertiſſimis verbis referat *maculas notaſque*, quibus in *pectore & alvo* inſignitus erat, *genitivas fuiſſe*, nævos ſcilicet totidem ab utero materno: *callos* vero *plurifariam concretos ad impetiginis formam, aſſiduo & vehementi ſtrigilis uſu* inductos fuiſſe inſtar duriorum cicatricum, quæ ſane nedum luem veneream ſapiunt, ſed eamdem potius excludunt.

3°. Neque minus, feliciuſve videntur abuti Taciti verbis, ut inde colligant Tiberium lue venerea laboraviſſe. Notum ſane ex Suetonio, *Artic.* 68. fuiſſe Tiberium facie quidem haud inelegante, ſed varis ſive ionthis deturpata, vel ut ipſe Suetonius ait, *facie honeſta, in qua tamen crebri & ſubtiles tumores.* Haud mirum ergo, ſi ingraveſcente ætate & aucta humorum acrimonia, vari in guttam roſaceam abierint, ſeu in puſtuloſa tubercula, quæ niſi *medicaminibus interſtinguerentur*, in *ulceroſas* puſtulas, ſeu herpetem exulceratum degenerarent, qualis a Tacito deſcribitur. Extat ſane apud Galenum, *Lib.* 5. *De compoſitione medicamentorum ſecundum genera, Cap.* 12. unguenti formula ad Herpetas Tiberii Cæſaris olim præſcripta, quæ poteſt & Suetonio, & Tacito fidem facere. Sed ut ad quæſtionem revertamur, manifeſtum eſt ea, quantacumque ſupponantur, ad luem veneream nullo modo referri poſſe.

4°. Quod ad locum Euſebii ſpectat, fatemur ex illo patere Galerium Maximianum mortuum eſſe ex abſceſſu & ulcere perinæi, ſordido, maligno, cacoethe, fiſtuloſo, imo ut videtur, carcinomatode, quod ſenſim introrſum penetraverit cum fœtore maximo. Sed quid inde? Ulcus venereum fuiſſe? Minime, neque enim ea conſecutio adeo temere admittenda eſt, cum abſceſſus, ulcera & carcinomata citra omnem luis ſuſpicionem, & olim genita ſint in pudendis, & etiamnum frequenter gignantur. Conſtat nempe morbos iſtiuſmodi a Veteribus deſcribi, qui tamen luem veneream pleniſſime ignorabant; conſtat quoque morbos eoſdem, licet hac noſtra ætate, qua lues venerea in Europa infeſtos pleroſque habet, ſoleant a veneno venereo ſæpe dependere, interdum tamen produci a cauſa ſimplici, vel in ipſis genitalibus, haud diſpari ratione quam in ceteris corporis partibus.

5°. Idem dicendum eſt de morbo, quo Ero ille apud Palladium laboraſſe dicitur, & quem ab ulcere venereo diverſum fuiſſe conſtat; 1°. Quod Palladius ipſe morbum illum vocet *Anthracem*, ſive Carbunculum, morbi ſcilicet genus notum & antiquum, cui veretri glans obnoxia eſſe poteſt ſine ullo contagio venereo, non minus quam reliquæ corporis partes, ut liquet teſtimonio Joannis Gorræi, *Definition. medic.* in verbo Ἄνθραξ 2°. Quod videatur Palladius indicare morbum illum, non ſolis

lis naurae legibus, ſed *divino quodam conſilio* obveniſſe: id ſcilicet de Anthrace, morbi genere in glande rariore, nec quod venere vulgo contraheretur, poterat pie credi; at vero nulla ratione fingi potuiſſet de ulcere venereo, quod in Scortatoribus frequens & quotidianum olim eſſe debuiſſet, ut nunc eſt, ſi lues venerea olim graſſata fuiſſet, ut nunc graſſatur, & quod proinde a ſpeciali Dei providentia arceſſere nimis credulum fuiſſet. 3°. Quod Palladius referat Eronem illum *poſt ſemeſtre ſpatium convaluiſſe*, quae quidem optime quadrant in Anthracem, cujus therapeia olim cognita & efficax erat; neutiquam vero in ulcus venereum, quod crediderit nemo curari potuiſſe, viruſque venereum admiſſum extirpari, eo tempore, quo nec Guaiaci nec Mercurii uſus notus eſſet.

III. Ex Poetis, III. Conantur in partes trahere nonnullos Poetas, quos volunt ad luem veneream alluſiſſe.

nempe Horatio, 1°. Horatium, in *Lib.* 1. *Od.* 37. temeraria Cleopatrae conſilia adverſus Romam deſcribens, ſic ait:

Dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus & Imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum.

2°. Horatium eumdem, a quo *Lib.* 2. *Satira* 5. dum narrat

Sarmenti ſcurrae pugnam, Meſſique Cicirri,

quorum poſteriori

Foeda cicatrix
Setoſam laevi frontem turpaverat oris,

dicitur inter alias ſcurriles inficetias Sarmentus

Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus.

3°. Juvenalem, qui *Satira* 2. ſic in vanum probitatis ſimulatorem invehitur:

Juvenale.

Caſtigas turpia, cum ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa Cinaedos:
Hiſpida membra quidem, & durae per brachia ſetae
Promittunt atrocem animum, ſed podice laevi
Caeduntur tumidae, Medico ridente, mariſcae.

Martiale. 4°. Denique Martialem, qui paſſim in ficos & ficoſos jocatur; ſed praeſertim *Lib.* 1. *Epigramm.* 66. ubi ſic irridet Caecilianum quemdam.

Cum dixi ficos, rides quaſi barbara verba,
Et dici ficus, Caeciliane, jubes.
Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci,
Dicemus ficos, Caeciliane, tuos.

Hinc ſibi videntur poſſe colligere apud Horatium tum *morbo, quo turpes erant Cleopatrae aſſeclae*, tum *campano morbo*; apud Juvenalem *mariſcis*; demum apud Martialem *ficis* ipſiſſimam luem veneream, vel pręcipua luis venereae ſymptomata debere intelligi.

Sed 1°. Fruſtra torquent priorem Horatii locum, quaſi luem veneream intellexiſſet ille eo *morbo*, quo Cleopatrae *gregem contaminatum*, & quo *turpes* fuiſſe ait ejuſdem aſſeclas. Egregia ſane conjectatio, quae luem videat non in Scortatoribus, non in viris, ſed in eviratis & Eunuchis! de Eunuchis enim ibi quaeſtio eſt, ut fidem facit locus ſimilis, imo ejuſdem argumenti, *Epod.* 9. ubi *Romanis militibus* probro vertitur *rugoſis Cleopatrae Spadonibus ſervire*. Allatis itaque verſibus Poeta ſalſe irridet vanos Reginae dementis furores, quae *ruinas Capitolio & Imperio funus* pararet, & quae tanta facinora moliretur *cum grege contaminato*, hoc eſt, impuro, virorum *morbo turpium*, hoc eſt, virorum morboſorum, ſeu caſtratione mutilorum & Eunuchorum, quales in Aulis Regum frequentes erant in Oriente, quales in comitatu Cleopatrae plurimos fuiſſe certum eſt, *Epod.* 9. ſed qui apud Romanos inviſi ſemper fuere, & ea praeſertim aetate. Certe nobiſcum facit Commentatorum turba. Demus tamen morbum illum, quo Cleopatrae aſſeclae turpes erant, non vitium corporis virilium exciſione illatum, ſed morbum fuiſſe proprie dictum; quid inde? An ideo continuo futurum eſt ut morbus ille lues venerea fuerit? Logi ac merae nugae. Quaſi vero Cleopatrae Eunuchi obnoxii non

fuerint

fuerint morbis omnibus, quibus ceteri homines ſubjacent; morbis plurimis ſpurciſſimiſque, qui a mutilatione proveniunt; morbis denique non paucis atque turpiſſimis, qui generari ſolent muliebri patientia, Spadonibus olim nimis familiari, qui, teſte Gregorio Nazianzeno *in Epitaphio Baſilii Magni*, *inter mulieres viri*, *inter viros mulieres erant*.

2°. Similiter quantumvis vexent poſteriorem locum Horatii, numquam efficient, ut duo verba, quæ de *morbo campano* per ridiculum dicuntur, quorum ſignificatio potuit forſan olim nota eſſe, ſed quæ nunc obſcura, incerta, ambigua ſunt, & tanto quidem magis, quod nuſquam alibi legantur, antiquitatem luis venereæ evincant, in quam pugnant tot evidentia rationum argumenta. Deſudent, ut lubuerit, Grammatici in eruendo loci ſenſu: credant alii cum Dionyſio Lambino morbum animi ab Horatio exprobrari nimis familiarem Campanis, qui habiti ſunt ore impuro atque inceſto: putent alii cum Lævino Torrentio morbum corporis deſignari in Campania communem, quem lichenem Græci, impetiginem Latini dicebant; ea parum ipſe curo, modo liceat cum doctiſſimo Dacerio concludere meras eſſe ineptias, ſi locus ille de lue venerea intelligatur.

3°. Multo minus anceps eſt ſenſus loci, quem e Juvenale laudant, ſed eapropter tanto certior in adverſarios. Liquet enim vel oſcitanti non ideo a Juvenale Medicum ſubridentem induci, dum tumidæ mariſcæ cæduntur, quod luem veneream inde argueret, de qua ne γρῦ quidem, ſed quod probe intelligeret mariſcas ægro muliebri patientia obortas eſſe, ut ipſa *podicis lævitas* ſatis indicabat. Quocirca Poeta non dedecoroſum morbum, ut illi putant, ſed turpiſſimos mores & improbiſſimæ nequitiæ plenos carmine perſtringit.

4°. Nec alio ſenſu accipienda ſunt Martialis dicteria in ficoſos, quos paſſim inſectatur tanquam pathicos & muliebria pati ſolitos. Hinc ergo profecto concludendum eſt melioribus auctoritatibus omnino deſtuti, qui opinionem tam caſſis conantur defendere.

IV. Domnus Auguſtinus Calmet, Benedictinus e Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi, in eruditis ſuis Commentariis in Biblia, dum inquirit in morbum Jobi, occaſione data differit de venerea lue, quam eamdem eſſe opinatur atque morbum Jobi. Quocirca contendit luem illam antiquitus graſſatam fuiſſe, cui opinioni ut fidem faciat, præter loca aliquot antiquorum Scriptorum ex iis quæ jam ipſi recenſuimus, tria adducit alia a nobis prætermiſſa, nempe 1°. Locum ex Luciano, in *Pſeudo-Logiſta*, ſive in *Invectiva in eum*, *a quo deriſus fuerat*, *quod* Apophradis *verbo uſus eſſet*, ubi *de morbo Leſbio*. 2°. Locum ex Auſonio, in *Epigrammate* 71. *in Criſpam*, *impudicam mulierem*, ubi *de Nolano luxu* 3°. Locum ex Suetonio, *in vita Auguſti*, *Art.* 22. ubi de *inunctionibus*, quas Auguſtus *ad ignem adhibebat*. (IV. Ex tribus Auctoribus, qui a D. Calmet in teſtimonium nuper adducti ſunt, Luciano, Auſonio, Et Suetonio.)

Me quidem pudet primum & alterum locum e Luciano & Auſonio exſcribere, quia uterque turpiſſimæ obſcœnitatis. Ne tamen reticentiæ culpam ſuſtineam, quaſi diſſimulatæ difficultatis, en indicata Luciani verba. *Quod etiam miror te, cum* Apophradem *audiſti, ægre tuliſſe*; *nihil vero ob illa nomina indignari. Nam in Syria* Rhododaphne *vocatus es*; *ſed quamobrem? Ita me Minerva amet*, *pudet dicere*: *Quare quantum in me eſt*, *obſcurum illud maneat*. *In Palæſtina vero* Sepes, *ob barbæ ſpinoſitatem opinor*, *quoniam inter opus pungere ſolebat*, *nam adhuc ipſam radebas*. *In Ægypto vero* Angina, *quod per ſe manifeſtum eſt*. *Nam ajunt te fere ſuffocatum eſſe*, *cum in Nautam ex iis*, *qui naves tribus velis inſtructas ducunt*, *incidiſti*, *qui cum in te irruiſſet*, *os tibi obturavit* . . . . *Cum igitur talibus*, *tantiſque nominibus ſis locupletatus*, *pudet te* Apophradis. *Per Deos itaque dic mihi quomodo afficeris*, *cum illa quoque dicunt plerique* λεσβιάζειν *&* φοινικίζειν. *Num & hæc*, *perinde ut* Apophradem, *ignoras*, *& te ab ipſis laudari putas*?

Ecce ſimiliter Epigramma Auſonii in Criſpam.

Præter legitimi genitalia fœdera cœtus,
Repperit obſcœnas veneres vitioſa libido,
Herculis hæredi quam Lemnia ſuaſit egeſtas,
Quam toga facundi ſcenis agitavit Afrani,
Et quam Nolanis capitalis luxus *inuſſit*.
Criſpa tamen cunctas exercet corpore in uno,
Deglubit, *fellat*, *molitur per utramque cavernam*,
Ne quid inexpertum fruſtra moritura relinquat.

In tertio vero loco, qui Suetonii eſt, ſic legitur. *Verum tantam infirmitatem* corporis *magna cura*

cura tuebatur Auguſtus, *in primis lavandi raritate*. Ungebatur *etiam ſæpius*, ſudabat *ad flammam*, *deinde perfundebatur egelida aqua*, *vel ſole multo calefacta*.

Putat autem Domnus Calmet *Morbum* quidem *Lesbium* apud Lucianum, & *Nolanum luxum* apud Auſonium, de lue ipſa venerea; *inunctiones* vero & *ſudationes*, quibus Auguſtus utebatur ad ignem, teſte Suetonio, de curatione Iatraliptica ejuſdem morbi accipienda eſſe.

Veniam equidem facile dandam puto Viro erudito, qui a rebus medicis plane alienus eſt. Sed næ ille in errore verſatur maximo! Nam 1°. Conſtant a Luciano *Morbo Leſbio*, & ab Auſonio *Nolano luxu*, animi vitia, non corporis; impuriſſimas libidines, non morboſas affectiones intelligi, ut liquet tum ex ipſis locis, tum ex unanimi Interpretum ſenſu. Quæ vero, qualeſve ſint impuriſſimæ illæ libidines adductis locis expreſſæ, ab alio diſcant lectores, non a me, cui tam turpia ſtomachum movent. Satis ſit certo certius patere nullam hic de lue venerea quæſtionem eſſe, ne in umbra quidem. Unde mirari ſubit loca illa a D. Calmet in ſuæ opinionis confirmationem tam temere adduci potuiſſe, ſed conjicio fide aliena laudata fuiſſe, neque unquam ab illo lecta, quod nedum vitio, ſed laudi potius dandum cenſeo Viro religioſo, qui tot egregia religionis & pietatis ſpecimina edidit.

2°. Tantum abeſt ut *inunctiones*, *ſudationeſque* ab Auguſto adhibitæ ad Iatralipticam luis venereæ curationem pertinuerit, quam nemo tantæ antiquitatis eſſe dixerit, ut nec ad ullam quidem curationem medicam, ſed ad diæteticam vivendi normam ſpectaverint. Nempe imperator Auguſtus, cum per valetudinem natura *infirmiorem* non poſſet, pro more ætate ſua recepto, balneis & balneariis deliciis quotidie uti, ut horum vicem ſuppleret, *ungebatur*, *ſudabat ad flammam*, ac deinde *perfundebatur egelida*, id eſt, ſubtepida *aqua*; qua de re vide Lævinum Torrentium in hunc Suetonii locum.

V. ex anonymo quodam Scriptore Greco, cujus Johannes Meurſius verſus aliquot profert in GloſſarioGræcobarbaro.

V. Prodierat jam in lucem prior hujuſce Operis editio, cum aliud quidpiam quæritans caſu incidi in eam paginam *Gloſſarii Græco-Barbari* Johannis Meurſii, ubi profertur vox Græco-Barbara *φραντζάζειν*, qua Meurſius ait ſignificari *Scabie Gallica laborare*, adductis in teſtimonium verſibus duobus ſequentibus ex anonymo quodam ſcriptore Greco *de Vulpe & Lupo*.

Καὶ δέν μου λέγεις κῆσωνε πουτάνα, καὶ μυθύστρα,
Καὶ φραντζασμένη. καὶ λοβή, καὶ μία κακὴ μαυλίστρα.

Id eſt, ut mihi videtur,

Et vero dicis . . . . Meretrix, *& ebria*,
Et Morbo Francico *infecta*, *& pernicies & mea mala lena*.

Unde ſequitur *Morbum Francicum* ſive *Gallicum*, hoc eſt, luem veneream, a ſcriptore illo Græco cognitam fuiſſe, quæ poſſent quidem ſcrupulum incautis injicere, ſed quæ facili opera diluuntur, ſi attendamus Anonymum illum ſcriptorem Græcum *de Vulpe & Lupo*, quiſquis ille fuerit, certe ætate poſteriorem fuiſſe anno 1494, quo lues venerea primum apparuit in Italia; quod probatur.

1°. Ex ipſo nomine, quo ille appellat luem veneream: Utcunque enim antiquitus graſſatam illam fuiſſe ultro concederemus, at certe conſtat inter omnes non prius *Morbum Francicum*, *Mal Franceſe*, nuncupatam fuiſſe, quam ipſa Neapolitana expeditione, quæ in annum 1484. incidit, ut quam citiſſime.

2°. Ex vocibus Græco-Barbaris, quæ in illis verſibus leguntur, & quarum nonnullæ ſunt infimæ omnino græcitatis, ita ut ne in ipſo quidem Cangii *Lexico mediæ & infimæ Græcitatis* occurrant. Sic Πουτάνα, vox eſt italica, *Putana*, gallice *Putain*, *Meretrix*: Sic Μυλίστρα nullibi reperitur, niſi in Lexico (*a*) linguæ Græcæ vulgaris P. Alexii de Somavera, ubi redditur voce italica *Sviatrice*, quæ *Lenam* ſignificat: Idem conjicio de voce *κήσωνε*, cujus ſenſum nec ipſe aſſequi potui, nec alii quibus eruditione plurimum cedo & quos conſului. Videtur tamen vox illa convicii quoddam genus eſſe ex voce *Cazzo* derivati, quæ Italice *veretrum* ſive *penem* valet.

Ceterum modo liquido pateat, ut jam patere puto, græcum horumce verſuum auctorem non inter antiquos numerandum eſſe, ſed inter recentiores ſcriptores, qui poſt annum 1494. vixerunt, parum curo utrum natione Græcus ille fuerit, aut ex Græcis illis oriundus, qui poſt Conſtantinopolim vi captam a Turcis, anno 1453, in Italiam profugere; an vero Italus qui Græcis illis magiſtris uſus fuerit in ediſcenda græca lingua, ut illis temporibus mos erat fere omnium, qui in ſtudio humanitatis & literarum verſabantur. Siquidem compertum eſt ab utriſque carmina plurima in Italia tunc tempo-

(*a*) Teſoro della Lingua Greca volgare ed Italiana, del P. Aleſſio da Somavera. Parigi 1709.

temporis ſcripta fuiſſe idiomate eodem græco-barbaro, quali nunc utuntur Græci; ut de Græcis quidem profugis colligi poteſt (*a*) ex variis operibus Græco-Barbaris, editis, ineditiſve, quæ a Johanne Meurſio in laudato Gloſſario recenſentur; ut de Italis vero teſtificatur Gerardus Johannes Voſſius, *de Poetis Græcis*, ac nominatim de Leonardo Fortio, Romano, qui *de re militari & inſtrumentis bellicis ſcripſit*, *anno* 1531, *carmine græcô*, *quali nunc lingua utuntur Græci*.

CAPUT IV.

Explicantur loca aliquot ex Bibliis ſacris potiſſimum deſumpta, quæ detorqueri ſolent, ut de lue venerea intelligantur.

PUdet me profanis ſacras paginas attrectare, ſed invitum pertrahunt, quibuſcum litigo de antiquitate luis venereæ, ut qui nihil intentatum omittant, quod ſuæ opinioni ſuffragari videatur; neque vereantur ullo modo ſacra Biblia excutere, dum ſperant ſe quidpiam inde expiſcaturos, quod ſibi faveat. Sed næ illi intelligendo faciunt, ut nihil intelligant, cum majore eruditione quam judicio loca objiciunt, quæ ſi ea, qua par eſt, diligentia & ex ſanioris critices regulis expendantur, non pro illis, ſed potius contra illos aperte ſunt.

I. Opponunt loca Levitici, ubi de Lepra, quam volunt eſſe eamdem, ac luem veneream

Sic *primo* contendunt luem veneream hodiernam eamdem eſſe atque lepram Hebræis olim familiarem, quæ in Levitico a Moſe accurate deſcripta eſt, nomine צרעת, TSARAHATH, & quæ in Judæa, temporibus Jeſu Chriſti, Domini noſtri, etiamnum vigebat, quandoquidem divina illius virtute leproſos non paucos perfecte ſanatos fuiſſe narrant Evangeliſtæ. Ut autem conceptæ opinioni dent pondus, varia urgent Scripturæ loca, quibus lepra deſcribitur, & unde putant morbi illius, luiſque venereæ ταυτότητα demonſtrari.

Deſcribitur Lepra Moſaica.

Sed ut liqueat quam fallaci ea nitantur fundamento, lubet ipſa Moyſis verba proferre, qualia leguntur Levitici *Capite XIII*, *verſu* 2. & *ſeqq.*

℣. 2. „ Homo, in cujus cute & carne ortus fuerit diverſus color ſive puſtula, aut „ quaſi lucens quidpiam, id eſt, plaga, lepræ, adducetur ad Aaron Sacerdotem, vel „ ad unum quemlibet filiorum ejus.

3. „ Qui cum viderit lepram in cute & pilos in album mutatos colorem, ipſamque „ ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad arbitrium „ ejus ſeparabitur.

9. „ Plaga lepræ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem,

10. „ Et videbit eum; cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aſpectum, ipſa quoque caro viva apparuerit,

11. „ Lepra vetuſtiſſima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum „ ſacerdos, & non recludet, quia perſpicuæ immunditiæ eſt.

44. „ Quicumque ergo maculatus fuerit lepra & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis,

45. „ Habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum „ ac ſordidum ſe clamabit.

46. „ Omni tempore, quo leproſus eſt & immundus, ſolus habitabit extra caſtra.

Cujus quatuor ſunt ſigna parhognomonica.

Si diligenter examinemus horumce verborum pondera, colligere eſt quatuor ad ſummum lepræ ſigna ſive ſymptomata a Moſe recenſeri: I. Cum *in cute puſtula* effloreſcebat, cum *lucens quidpiam* aut *diverſus color*, ℣. 2. aut *color albus in cute erat*; ℣. 10. II. Cum *pili in album colorem mutati erant*, ℣. 3. aut quod idem valet, cum *capillorum aſpectus erat immutatus*, ℣. 10. III. Cum *ſpecies* ſeu *plaga lepræ humilior erat cute & carne reliqua*, ℣. 3. IV. Demum, quod *vetuſtiſſimæ & cuti inolitæ lepræ* indicium fuit, cum *caro viva in plaga lepræ apparebat*, ℣. 10. Porro *quicumque maculatus* erat *lepra*, lege Moſaica ſancitum fuit, ut *habitaret extra caſtra veſtimentis diſſutis*, *ore contecto veſte*, *capite nudus*, *& ſe contaminatum ac ſordidum eſſe clamitans*, ne quis imprudens propius ad illum accederet.

Unde colligitur Lepram Moſaicam non diſtingui ab ea Vitiliginis ſpecie,

I. Hæc autem lepræ Moſaicæ ſymptomata ſive indicia apprime conveniunt cum notis ſymptomatis Vitiliginis, qualis a Celſo deſcribitur, *de Medicina*, *lib.* 5. *Cap.* 28. *Artic.* 19. præſertim vero illarum Vitiliginis ſpecierum, quæ Α'λφος & Λεύκη appellabantur.

(*a*) Vide quoque Voſſium, *loco infra laudato*.

Ἄλφος & Λεύκη a Celſo appellatur.

tur. „ Vitiliginis tres ſunt ſpecies, *inquit ille* „ Ἄλφος vocatur, ubi color albus eſt, „ fere ſubaſper & non continuus, ut quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe videantur. Interdum etiam latius & cum quibuſdam intermiſſionibus ſerpit. Μέλας colore ab hoc „ differt, quia niger eſt & umbræ ſimilis; cetera eadem ſunt. Λεύκη habet quiddam ſimile alpho, ſed magis albida eſt & altius deſcendit, in eaque albi pili ſunt & lanugini ſimiles. Omnia hæc ſerpunt, ſed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & „ Melas in quibuſdam, variis temporibus, oriuntur & deſinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit. Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix „ unquam ſaneſcit.

Et quæ a ceteris antiquis deſcribitur.

Similia legere eſt in ſcriptis Medicorum Græcorum Celſo ætate poſteriorum, qui de iiſdem affectionibus mentionem fecere, ut ſunt (*a*) Galenus, (*b*) Oribaſius, (*c*) Paulus, (*d*) Aetius, (*e*) Actuarius; vel Medicorum Arabum, qui de *Albaras*, vulgo lepra Arabum, ſcripſere, ut ſunt (*f*) Avicenna, Hali Abbas &c. Quin imo allata lepræ Hebraicæ ſigna ſatis apte congruunt cum ſymptomatis lepræ vulgaris ſive Syriacæ, quæ in Europa diu viguit ab undecimo Æræ Chriſtianæ ſæculo. Siquidem, atteſtante Guidone de Cauliaco, celeberrimo Facultatis Monſpelienſis Medico, quem ceteri omnes Scriptores recentiores ſequuti ſunt, inter præcipua lepræ ſymptomata enumerabantur *Durities & Tuberoſitates carnis*, *Color cutis morpheatus & tenebroſus*, *Scabies*, *Impetigo*, *Gutta roſa vel roſacea*, *& ulcerationes in corpore*.

Atque adeo eamdem eſſe, ac lepram illam a Syria in Europam devectam, ubi aliquandiu graſſata eſt.

Quamobrem conſentaneum eſt lepram illam antiquam Hebræorum, a Moſe deſcriptam, eamdem fuiſſe quam lepram olim in Europam e Syria invectam ſæculo undecimo, quo tempore frequens interceſſit cum plagis orientalibus commercium belli ſacri cauſa, atque adeo nullatenus differre ab Elephantiaſi, Albaras, Lepra Arabum, ſive morbo Sancti Lazari, de quibus in *præcedente Capite*, qua de re conſentientes habemus Franciſcum Ranchinum, *Traité de la lepre*, *ſect.* 1. *Chap.* 13. Thomam Bartholinum, *de Morbis Biblicis*, *Cap.* 8. & Johannem Clericum, in ſpeciali Diatriba, quæ exſtat ad *calcem Tom. III. Commentariorum* in Biblia.

Neque profecto mirum eſſe debet, ſi Hebræi, dum in Ægypto commorabantur, Lepram ſeu Elephantiaſim olim conceperint, quippe quæ huic regioni inquilina eſſet, ut atteſtantur Lucretius, *de rerum Natura*, *Lib.* 6. Plinius, *Hiſtoriæ naturalis Lib.* 26. *Cap.* 1. Galenus, *Methodi medendi ad Glauconem*, *Lib.* 2. *Cap.* 12. Marcellus Empiricus, *Cap.* 19. Neque etiam magis mirum ſi conceptum ſemel hoc morbi genus retinuerint tam diu in Palæſtina, quo ex Ægypto commigravere, cum morbum illum in eadem Plaga endemium fuiſſe compertum ſit, unde ad nos olim traductus fuit undecimo & duodecimo ſæculo ab emeritis militibus, qui confectis in bello ſacro ſtipendiis, infecti e Syria domum redibant.

Ac proinde plane diverſam a lue venerea hodierna. A qua ceteroquin per ſe toto cœlo abeſt.

Quod ſi ea pro certis habeantur, ut ſane habenda videntur, res jam plane confecta. Siquidem probatum fuit *capite ſuperiore* lepram Arabum, qualis in Europa per aliquot anteacta ſæcula graſſata eſt, luis venereæ, cujus ſævitiam nunc experitur Europa, longe diſſimilem fuiſſe; quapropter ſi revera lepra illa, quæ a Moſe in Levitico deſcripta, & inter Hebreos olim vulgata eſt, eadem fuerit quæ modo dicta Arabum lepra, inde conſequitur Moſaicam illam lepram, quæ Hebræos quondam male habuit, non minus quam lepram Arabum, quam Europa aliquandiu ſenſit, a lue venerea hodierna diſparem fuiſſe.

II. At vero ne forte videamur acrius urgere convenientiam, quæ antiquiori Hebræorum lepræ cum lepra Arabum recentiore intercedit, & exinde inconſiderantius concludere utramque eamdem eſſe, ut utramque ab hodierna lue venerea perinde differre hinc arguamus, concedamus ultro de jure noſtro, demuſque lubenter id quod inique poſtulant, diverſas fuiſſe. Qid tum inde conficient? Lepram illam antiquam, qualis deſcribitur in Levitico, cum lue venerea, quæ nunc viget, convenire? Minime gentium. Imo contra inde nihilo ſecius palam fiet utrumque morbum diſſimillimum atque diverſiſſimum eſſe.

Nam 1°. *Plaga lepræ* a Moſe deſcripta, morbus erat mere cutaneus, in quo ſuperficiaria quædam cutis loca candicabant, ſubſidebant, carne viva luxuriabant, & pilis veſtie-

(*a*) De Cauſis Symptomat. *Lib.* 3. *Cap.* 4. Et Method. medendi *Lib.* 14. *Cap.* 17.
(*b*) De morb. curat. *Lib.* 3. *Cap.* 58. Et Synopſeos, *Lib.* 7. *Cap.* 48.
(*c*) De re medic. *Lib.* 4. *Capp.* 5. *&* 6.
(*d*) Tetrabiblo 4. *Serm.* 1. *Capp.* 122. 133.
(*e*) Methodi medendi *Lib.* 2. *Capp.* 11. Et *Lib.* 4. *Cap.* 15.
(*f*) *Lib.* 4. *Fen.* 7. *Tract.* 2. *Cap.* 9.

veſtiebantur albis, qui nativum colorem mutaverant. *Plaga* eadem non ita erat hominum propria, quin (*a*) veſtibus laneis, lineis, pelliceis, imo & ipſis parietibus ædium inhæreret, quæ ſingula de lue venerea, nec dici poſſunt, nec a quoquam dicta ſunt.

Contra vero *Plaga* eadem neque gonorrhœam ullam, neque bubonem in inguinibus; neque ulcuſcula in Balano, neque exoſtoſes, neque articulorum cruciatus, neque ullam genitalibus membris labem inferebat, quæ ſingula lui venereæ ita eſſentialia ſunt, ut in omni, ſi non omnia, quod perrarum, at ſaltem pleraque locum habeant.

Hinc ergo liquido patet lepræ a Moſe deſcriptæ olim conſtanter adfuiſſe ea omnia, quæ nunc a lue venerea coſtantiſſime abſunt: Abfuiſſe contra a lepra eadem ea omnia, quæ lui venereæ adſunt perpetuo, ex quibus argumentum deſumitur, quo non alterum certius eſſe poſſit, lepram illam ab hodierna lue venerea toto cælo diſcrepaviſſe.

2°. Videtur eadem conſequentia ulterius confirmari poſſe ex iis, quæ Moyſes ſubjungit de ritibus, quibus mundari decebat leproſos ſemel ſanatos. Inde enim ſequitur non modo lepram olim interdum perfecte ſanatam, ſed quod ad rem propius facit, a lue venerea plane alienam fuiſſe. Neminem enim ſanæ mentis crediderim, cui veneni venerei malignitas vulgaribus remediis omnibus major explorata ſit, eo adduci poſſe, ut aſſeveret Moſis temporibus, quibus necdum perſpecta erat natura & efficacitas Mercurii ſeu argenti vivi, notave regio, unde Guaiacum aſportaretur, hoc eſt, iis temporibus, quibus gemina & ſola luis venereæ alexipharmaca planiſſime ignorabantur, lepram, ſi eadem fuiſſet ac lues venerea, ulla unquam ratione abſolute ſanari potuiſſe, ſolius naturæ viribus, aut ſola remediorum aliorum inefficacium virtute.

Ex his ergo abunde patere arbitror nulla arte, argutiis nullis, unquam effici poſſe, ut lepra a Moſe deſcripta, lueſque venerea hodierna idem morbus ſint. Quid aio? Ut lepra illa, lueſque venerea non ſint morbi diverſiſſimi, qua de re nobiſcum apertiſſime concordant Medici omnes, quotcumque argumentum illud tractavere, ut Guillelmus Ader, *De ægrotis & morbis in Evangelio*, *Part.* 3. *Enarrat.* 1. Johannes Freind, *Hiſtoriæ medic. Part. ſecunda.* Paulus Gottlieb VVerlhof, *de Variol. & Anthrac. Cap.* 3. *art.* 9. &c. ſi unum excipias, quem ſciam, Georgium VVolfgangum VVedelium, qui de eodem ſatis frigide & ſatis jejune diſſeruit, *Exercit. Medico-Philologic. Decad.* 4. *Cent.* 2. *Exercit.* 9. Qua de re nobiſcum conſentiunt plerique Medicorum, qui hoc argumentum tractaverunt.

Accedunt in eamdem quoque ſententiam Theologorum plerique, qui Commentaria in Biblia ſcripſerunt. Quod ſi quis forſan aliter ſentiat, ut qui unus inſtar multorum eſſe poteſt, Domnus Auguſtinus Calmet, Benedictinus e Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi, in diſſertatione *de lepra* Gallice ſcripta, & ſuo in Leviticum Commentario præfixa, veniam facile concedendam puto erudito Viro, qui licet ſacrarum & humaniorum literarum ceteroqui peritiſſimus, in Medicina peregrinus & hoſpes fuit; ne dicam tironem & rudem, atque adeo perobſcuræ & perdifficili quæſtioni medicæ prudens, certumque judicium interponere non potuit, quale ceteris ſacrarum paginarum nodis diſſolvendis interpoſitum fuiſſe omnes merito ſuſpiciunt. Et Theologorum, qui Commentaria in Biblia ſcripſerunt.

Secundo. Opponunt, qui pro luis venereæ antiquitate pugnant, loca illa ex *Levitici Capite* 15. ubi Moyſes *de Viris ſeminifluis* ſequentia ſanxit. II. Opponunt loca Levitici, ubi de viris ſeminifluis.

℣. 2. „ Si quis patitur fluxum ſeminis, immundus erit.

3. „ Et tunc judicabitur huic vitio ſubjacere, cum per ſingula momenta adhæſerit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.

4. „ Omne ſtratum, in quo dormierit, immundus erit, & ubicumque ſederit.

5. „ Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit veſtimenta ſua, & ipſe lotus „ aqua immundus erit uſque ad veſperam.

13. „ Si ſanatus fuerit, qui hujuſcemodi ſuſtinet paſſionem, numerabit ſeptem dies poſt „ emundationem ſui, & lotis veſtibus & toto corpore in aquis viventibus erit mundus.

14. „ Die autem octavo ſumet duos Turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet „ in conſpectum Domini ad oſtium Tabernaculi teſtimonii, dabitque eos ſacerdoti.

15. „ Qui faciet unum *pro peccato*, & alterum in holocauſtum, rogabitque pro eo „ coram Domino, ut emundetur a fluxu ſeminis ſui.

Ex quibus ſibi perſuadent Illi, 1°. Hunc effluxum ſeminis, quo ex Moſis edicto Viri fiebant immundi, ipſiſſimam fuiſſe Gonorrhœam virulentam ſive veneream, qualis hodie impura venere contrahitur, quod liquere putant ex ipſis ſacri Codicis verbis, ubi dicitur *Vir huic vitio ſubjacere, cum per ſingula momenta adhæſerit carni ejus, atque concreverit fœdus humor*. Quos putant ex gonorrhœa venerea ægrotaſſe.

(*a*) Levitic. Cap. XIII. & XIV.

2°. A Moſe ideo ſevere vetitum fuiſſe; ne cui commercium ullum cum viris ſeminifluis unquam intercederet, neve liceret ulli rebus iis uti, quas illi attrectaviſſent, niſi prius mundatis & lotis, ſcilicet ut ſancitæ interdictionis metu Hebræi a probroſo illo morbo ſibi caverent diligentius, caſte vivendo.

3°. Opinioni ſuæ favere egregie ritus ipſos, quos ad virorum ſeminifluorum emundationem Moſes juſſit adhiberi. Neque enim putant ullam aliam cauſam aſſignari poſſe, cur ex duobus Turturibus ſive Columbæ pullis alterum *pro peccato* Sacerdos offerret, niſi quod illi viri peccato tenebantur, ut qui morbum, quo mundabantur, venere vulgivaga, atque adeo ſcelere ſive *peccato*, quæſiiſſent.

Sed qui ita ſentiunt, dum paucis negotium confectum putant, ea aſſumunt ad concludendum, quorum nihil illis conceditur.

Sed probatur id ita ab illis credi nullo plane fundamento.

Nam 1°. Nullo jure volunt intelligi de Gonorrhœa venerea, morbo novo & priſcis ſæculis incognito, quæ de gonorrhœa ſimplici intelligenda ſunt, affectu ſcilicet cum humano genere coævo, de quo inter Græcos quidem Hippocrates, *Lib. 6. Epidem. ſect.* 8. *Text.* 52; Auctor Definition. Medic. in *voce* Γονόῤῥοια; Aretæus, *De ſign. & cauſ. acutor. morbor. Lib.* 2. *Cap.* 5. & *De morborum diuturnorum curat. Lib.* 2. *Cap.* 5. Galenus, *De loc. affect. Lib.* 6. *Cap.* 6. & *De ſymptom. cauſis, Libr.* 3. *Cap.* 11. Oribaſius, *Synopſeos Lib.* 4. *Cap.* 107. Aetius, *Tetrabib.* 3. *Serm.* 3. *Cap.* 33. & 34. Alexander Trallianus, *De arte medica, Lib.* 9. *Cap.* 9. Paulus Ægineta, *De re medica, Lib.* 3. *Cap.* 55. Actuarius, method. medendi *Lib.* 1. *Cap.* 22; inter Latinos vero Celſus, *De re medica, Lib.* 4. *Cap.* 21. Cælius Aurelianus, *Tardar. Paſſion. Lib.* 5. *Cap.* 5. ceterique omnium ſæculorum Medici, mentionem fecerunt.

2°. Neque ſane deſcriptio fluxus illius ſeminalis, quæ apud Moſem legitur, cum gonorrhœa venerea magis apte quadrat, quam cum gonorrhœa ſimplici; quandoquidem in utraque perinde ſolemne eſt *fœdum humorem*, ſcilicet ſemen vitioſum, *carni*, hoc eſt ſummo balano ſive præputio, *guttatim omni momento adhærere atque concreſcere*.

3°. Ex vetito vero ſanorum cum viris ſeminifluis commercio male colligunt effluxum illum ſeminis *peccato* contractum fuiſſe, niſi velint quoque jure eodem *pro peccatis* habere (*a*) conſuetudinem mariti cum uxore ſua, (*b*) puerperium, (*c*) menſtruationem mulierum, &c. quæ Lege Moſaica inter Hebræos iiſdem interdictionibus ſubjacebant.

4°. Idem dicendum de Turture vel Columborum altero, qui in mundandis ſanatis ſeminifluis offerebatur *pro peccato*. Liquet enim ex laudatis Levitici capitibus, pari quoque modo, quando (*d*) puerperæ & (*e*) menſtruatæ mundabantur, Turturem aut Columbum *pro peccato* oblatum fuiſſe; cum nemo tamen ſit ſanæ mentis, qui auſit puerperium aut menſtruationem habere *peccati* loco.

Et eos rectius ſentire, qui hunc ſeminis effluxum de gonorrhœa ſimplici intelligunt.

5°. Rectius proinde, mea quidem opinione, ſentiunt, qui cum Commentatoribus fere omnibus opinantur, 1°. Interdictiones iſtiuſmodi eo tantum conſilio a Moſe, jubente Deo, præſcriptas fuiſſe, ut Hebræa gens munditiæ corporis ſtuderet attentius, quæ ſpiritualis munditiæ animæ ſignum eſſet. 2°. *Peccatum*, pro quo offerebatur Turturum aut Columborum alteruter, intelligi nequaquam poſſe de *peccato* ullo *morali*, quo ſane vacabant viri ſeminiflui, ſicut & puerperæ aut menſtruatæ mulieres, ſed de *peccato legali* intelligendum eſſe, quo tenebantur ii, qui in immunditiem aliquam lege damnatam incurrebant, qua de re *Vid. Levitic. Cap.* 5. (*f*) *Verſ.* 2. & 3.

Ceterum cum de viris ſeminifluis tam caute ſtatuat Moſes, haud inanis inde videtur eſſe cauſa conjiciendi gonorrhœam ſimplicem inter Hæbræos olim frequentius graſſatam fuiſſe, quam nunc inter Europæos; Quæ ſi vera ſint, videntur eſſe repetenda ex prava victus ratione, quæ inter Hebræos uſu invaluerat, vel quod veriſimilius, ex ſalacitate nimia & immodica, in quam conſtat Hebræos proclives fuiſſe. Quamquam nihil obſtet, quominus leges eædem de rariore affectione ferri perinde potuerint, cum (*g*) eadem, qua Hebræis interdixit ſuilla & leporina carne, quæ vulgaris erat, eadem quoque diligentia vetuerit Moſes veſci animalibus nonnullis, ut *inter volucres* Aquila, Gryphe, Milvo,

(*a*) Levitic. *Cap.* 15. *Verſ.* 16. 17. 18. (*b*) *Ibid. Cap.* 12. *Verſ.* 2. 5.
(*c*) *Ibid. Cap.* 15. *Verſ.* 19. & *ſeqq.* (*d*) *Ibid. Cap.* 12. *Verſ.* 8. (*e*) *Ibid. Cap.* 15. *Verſ.* 30.
(*f*) *Verſ.* 2. Anima quæ tetigerit aliquid immundum, ſive quod occiſum a beſtia eſt, aut per ſe mortuum, aut quodlibet aliud reptile, & oblita fuerint immunditiæ ſuæ, *rea* eſt & *deliquit*.
Verſ. 3. Et ſi tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem qua pollui ſolet, oblitaque cognoverit poſtea, ſubjacebit *delicto*.
(*g*) *Ibid. Cap.* 11.

Milvo, Vulture, Noctua, Corvo, Bubone, Veſpertilione, & *inter ea quæ moventur in terra*, Muſtela, Mure, Chamæleonte, Stellione, Lacerta, Talpa, &c. quæ probabile eſt vix unquam in cibos adhiberi potuiſſe, vel ſaltem rariſſime adhibita fuiſſe.

Tertio. Operam ad id conferunt, ut probent de lue venerea debere intelligi (*a*) *ulcus illud peſſimum a planta pedis uſque ad verticem ejus*, quo Jobus a Satana percuſſus fuit permiſſu Dei; & eapropter ſequentia cumulant loca, in quibus Jobus ipſe morbi ſui ſymptomata graphice depingit. III. Opponunt loca varia ubi de Ulcere Jobi, quod volunt a lue venerea latente productum fuiſſe.

Cap. 7. *Verſ.* 5. " Induta eſt caro mea putredine, & ſordibus pulveris; cutis mea
" aruit & contracta eſt.

Cap. 16. *Verſ.* 8. " Nunc autem oppreſſit me dolor meus, & in nihilum redacti ſunt
" omnes artus mei.

Verſ. 14. " Circumdedit me (*Deus*) lanceis ſuis, convulneravit lumbos meos;
" non pepercit, & effudit in terram viſcera mea (Hebr. *Fel meum.*)

Verſ. 15. " Concidit me vulnere ſuper vulnus, irruit in me quaſi gigas.

Verſ. 17. " Facies mea intumuit a fletu, & palpebræ meæ colligaverunt.

Cap. 19. *Verſ.* 17. " Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios uteri mei.
" (Hebr. *Vernas in domo mea natos.*)

Verſ. 20. " Pelli meæ, conſumptis carnibus, adhæſit os meum, & derelicta
" ſunt tantummodo labia circa dentes meos.

Cap. 30. *Verſ.* 17. " Nocte os meum perforatur doloribus, & qui me comedunt, non
" dormiunt. (Hebr. *Et venæ meæ non quieſcunt*, hoc eſt, *febre laboro.*)

Verſ. 27. " Interiora mea efferbuerunt abſque ulla requie, prævenerunt me dies
" afflictionis.

Verſ. 30. " Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ cau-
" mate, (hoc eſt, *præ æſtu* ſive *febre.*)

Verum enimvero, quantacumque ea videantur, tanta tamen non ſunt, ut rem evincant. Fatendum eſt quidem *ulcus*, quo Jobus *percuſſus* dicitur, pro lue venerea habitum fuiſſe a (*b*) Franciſco Vatablo, & a (*c*) Cypriano, Monaco Ordinis Ciſtercienſis: Eidem opinioni ſuffragatos eſſe, & (*d*) Johannem de Pineda, e Societate Jeſu, & (*e*) Jacobum Bolducium, e religioſa Capucinorum familia, & (*f*) Domnum Auguſtinum Calmet, Benedictinum e Congregatione SS. Vitoni & Hidulphi: Non defuiſſe etiam, teſte (*g*) Ulricho Huttenio, qui luis venereæ *originem a Jobi ſcabie olim repeterent*: Quin imo ſolemne fuiſſe (*h*) Jobi præſidium a Syphiliticis quodam implorari, quaſi ſpecialis Patroni, qui nec ipſe mali ejuſdem ignarus fuiſſet. Sed mirum hucuſque provectam eſse credulitatem Antiquorum, nec facile video quo nomine potuerit ea opinio tantum invaleſcere apud cordatos viros. Nam præterquam quod luce meridiana clarius eſt luem veneream, exeunte tantum ſæculo XV, in orbem noſtrum irrupiſſe, nulla certe intercedit affinitas inter morbum Jobi, qualis deſcribitur *locis ſupra adductis*, luemque veneream, qua poſſit opinio illa niti. Hinc etenim, quæcumque de morbo Jobi recenſentur, generica ſunt, & cum quovis morbo ulceroſo communia, ut Lepra, Phthiriaſi, Ulcere Syriaco, Impetigine, Lichene, &c. illinc vero deſunt in illa ſymptomatum enumeratione omnia ſigna pathognomonica luis venereæ, ut Gonorrhœa, Bubo, Ulcuſcula Balani, Porri, Verrucæ, Criſtæ, Condylomata, teſtium Tumores, Skirrhi, Apoſtemata, ceteraque vitia, quibus virilia in Syphiliticis obſideri ſolent. Quamobrem multo ſatius eſt de natura ulceris, quo Jobus mulctatus eſt, ſilere cum (*i*) Johanne Mercero; vel cum (*k*) Origene, (*l*) S. Johanne Chriſoſtomo, Polychronio, Apollinario, & (*m*) S. Auguſtino, ulcus illud ad Lepram ſeu Elephantiaſim referre, quæ in Arabia ad Euphratem, ubi degebat (*n*) Jobus, frequens erat, quam commenta iſtiuſmodi temere effutire, nullo auctore & auctoritate plane nulla. Sed nullo plane fundamento, quam huic opinioni Eruditi Viri non pauci aperte faverint.

Quarto. Id agunt omni ſtudio, atque in eo laborant, ut quam a Jobo modo deterſimus IV. Opponunt multa

(*a*) Lib. *Jobi*, *Cap.* 2. *Verſ.* 7.
(*b*) In Adnotationibus in *Jobi Librum*, *Cap.* 2. *Verſ.* 7. margini Bibliorum appoſitis.
(*c*) Comment. *in Jobi Cap.* 2. (*d*) Commentar. in Jobi *Verſ.* 7. & 8.
(*e*) Comment. in Jobi *Cap.* 30. *Verſ.* 30. (*f*) Diſſertation *ſur la Maladie de Job.*
(*g*) De Guaiaci Medicina & morbo Gallico, *Cap.* 1.
(*h*) Vid. *infra Lib. V.* ad annum 1520. ubi *de Johanne le Maire*, *Belga*. Molanus, in *Diario Medicor. Eccleſiaſt.* ad diem 10. Maii, quæ Jobo ſacra eſt. Baillet, *Vies des Saints de l'Ancien Teſtament*, 10. Mai.
(*i*) Comment. in Jobi *Cap.* 2. *Verſ.* 7. (*k*) Contra Celſum, *Lib. VI. pag.* 503.
(*l*) In Catena Græcorum Patrum in B. Jobum, collectore Niceta.
(*m*) Sermone 32. *ad Fratres in Eremo.* (*n*) Friderici Spanhemii Hiſtoria Jobi, *Cap.* 3.

Pſalmorum loca, in quibus credunt depingi luem veneream, qua ne ipſum Davidem vacaviſſe volunt.

mus labem, eadem Davidi aſpergant; ac ideo varios convellunt Pſalmorum verſiculos, quos de lue venerea intelligendos eſſe exiſtimant, & in quibus Regius Pſaltes ſic conqueritur:

Pſalmo 6. Verſ. 3. " Miſerere mei, Domine, quia infirmus ſum; ſana me, Domine; ,, quoniam conturbata ſunt oſſa mea.

Pſalmo 31. Verſ. 3. " Quoniam tacui, inveteraverunt oſſa mea, dum clamarem tota die.

Pſal. 37. Verſ. 4. " Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ, non eſt pax oſſibus ,, meis a facie peccatorum meorum.

Verſ. 6. " Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ.

Verſ. 7. " Miſer factus ſum, & curvatus ſum uſque in finem; tota die con,, triſtatus ingrediebar.

Verſ. 8. " Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas ,, in carne mea.

Sed hujus opinionis falſitas apertiſſime demonſtratur.

Sed 1°. Certum eſt Commentatorum plerifque perſuaſum eſſe querimonias ejuſcemodi a Davide haberi, non de ægritudine corporis ex morbo, ſed de ægritudine animi ex peccato; adeoque *conturbationem oſſium, putredinem & corruptionem cicatricum, illuſionem lumborum &c.* non in ſenſu obvio de affectibus corporis infirmi & ægrotantis, ſed de cruciatibus animæ dolentis & pœnitentis, translatione capienda eſſe: quod videtur David ipſe abunde innuere, dum ait *non eſſe ſanitatem in carne ſua a facie iræ Dei; Non eſſe pacem in oſſibus ſuis a facie peccatorum ſuorum; Putruiſſe atque corruptas eſſe cicatrices ſuas a facie inſipientiæ ſuæ, &c.* Quod ſi ea ſententia accipiatur, concidunt actutum Adverſariorum argumenta; Quocirca opus eſt, ut illi Commentatorum agmen adoriantur, antequam nobiſcum confligant, neque nos auſint pugna aggredi, niſi prius de Commentatoribus victoriam certam conſecuti fuerint.

2°. Si quid vero lubeat de jure noſtro concedere, ultro condonemus illis; quod a nobis argumentis nunquam auferre poſſent: nempe Davidem, cum adductos verſiculos ſcribebat, gravi morbo tentatum fuiſſe, atque adeo de morboſa illa ægritudine intelligendas eſſe, quas effundit, querelas. At non ideo ſequitur ut morbus ille lues venerea fuerit; Quod ſane, etiamſi certo conſtaret luem veneream Davidis ævo graſſatam fuiſſe; ut hodierno tempore, temere & inconſulte diceretur, cum ſymptomata, quæ a Davide referuntur, notis luis venereæ ſymptomatis ſatis vicina non ſint, ut poſſint ſuſpicioni locum facere: Quod inſuper contra apertam rei veritatem crederetur, etiamſi ſymptomata a Davide recenſita a ſymptomatis luis venereæ minus abhorrerent, cum certiſſimis rationum momentis comprobetur luem veneream priſcis ſæculis in orbe noſtro omnino ignoratam fuiſſe: Quod demum, ut utrumque argumentationis membrum conjungamus, tum diceretur temere & inconſulte, tum contra apertam rei veritatem crederetur, cum & hinc ſymptomata, quæ a Davide referuntur, notis luis ſymptomatis ſatis vicina non ſint, ut poſſint ſuſpicioni locum facere; cum & illinc certiſſimis rationum momentis comprobetur luem veneream priſcis ſæculis in orbe noſtro omnino ignoratam fuiſſe.

V. Opponunt loca quædam Eccleſiaſtici, quæ credunt intelligenda eſſe de lue venerea, ſed non ſine errore maximo.

Quinto. Volunt Auctorem Eccleſiaſtici ad luem veneream alluſiſſe, *Cap. 19. ℣. 3.* cum ait: *Qui ſe jungit fornicariis, fore nequam, putredinem & vermes illum hæreditaturos eſſe.*

Sed hallucinantur & oſcitantes quidem, quicumque luem veneream ex illo Eccleſiaſtici loco argui poſſe arbitrantur, cum nihil appareat manifeſtius, quam hic agi de ignominia, probro, paupertate, ægritudine, ceteriſque malis, quæ *fornicarios* & ſcortatores meretriciis amoribus turpiter deditos manere ſolent. Similis extat locus in Proverbiorum Libro, *Cap. 5. Verſ. 8. & ſeqq.* ubi Sapientia alumnum monens, *Longe fac*, inquit, *fili mi, a Meretrice viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus; Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli; Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena; & gemas in noviſſim's, quando conſumpſeris carnes tuas & corpus tuum.* Neque rara ſunt apud Auctores etiam profanos monitoria conſilia de re eadem. Sic apud Plautum, *in Truculento, Act. II. Scen. 7.*

Meretrix meum herum miſerum ſua blanditia impulit in
Pauperiem: privavit bonis, luce, honore atque amicis.

VI. Demum opponunt loca duo ex Actis Sanctorum.

Sexto. Denique proſtant in *Actis Sanctorum* loci duo de lue venerea, qui poſſent Lectoribus negotium faceſſere, & quibus miror Adverſarios nondum abuſos eſſe. Alter legitur in Libro Miraculorum Sancti Bennonis, *in Actis Sanctorum Menſis Junii, Tom. III.* ad diem XVI. Junii, ubi refertur, *pag. 90.* ægrotantes nonnullos *morbo gallico* graviter affectos, *voto facto* & implorato Bennonis præſidio, liberatos fuiſſe. Occurrit alter in

Vita

Vita Sanctæ Columbæ Reatinæ, tertii Ordinis Sancti Dominici, *in Actis Sanctorum Menſis Maii, Tom. V.* ubi narratur pariter, *pag.* 361. Adoleſcentem *quendam*, nomine *Vincentium*, *qui* morbo franciofo *ita laborabat, ut laberetur in deſperationem, delatum a ſociis in cameram*, in qua Columba habitaverat, *liberum evaſiſſe*. rum, quibus illis venereæ mentio fit.

Sed hæc ſpecie tantum contra nos, reipſa nobiſcum faciunt. Nam I. Sanctus Benno natus eſt quidem Hildesheimii in Saxonia inferiore anno 1010, fuitque Miſnenſis Epiſcopus anno 1066, & ad cœleſtem patriam migravit anno 1106, ac proinde vixit longe ante tempora luis venereæ in Europam invectæ. Sed miracula illa, quæ illius interceſſione edita narrantur, longe recentiora ſunt. Atteſtantur etenim ipſi Actorum Collectores illa *Romæ primum excuſa anno* 1521, *deſumptaque fuiſſe ex variis proceſſibus informativis tunc temporis inſtitutis*, atque adeo 27. annis ad minus poſt natam, notamque luem veneream. Sed hæc loca, quæ ſpecie contra nos, re nobiſcum faciunt.

II. Alter vero locus de Sancta Columba Reatina, ad expediendum eſt multo facilior. Nempe deceſſit illa anno tantum 1501, 13°. Kalendas Junii, annos nata 33. ejuſque Vita, in qua *morbi franciofi* mentio fit, quinque poſt obitum ejus annis ſcripta fuit, (ut ab ipſis Collectoribus Actorum probatur) a Magiſtro Sebaſtiano Peruſino, Ordinis Prædicatorum Theologo, qui ei a confeſſionibus, ſeu, ut vulgo ajunt, qui ejus *Confeſſarius* fuerat: Quocirca tum Beata, tum Beatæ Vita recentiora ſunt primo naſcentis luis exordio.

Hinc ergo liquet ægrotantes illos, qui *morbo gallico* ſive *franciofo* liberati dicuntur Sancti Bennonis, aut Beatæ Columbæ patrocinio, lue venerea Neapolitana vere infectos fuiſſe, ac initio ſæculi decimi ſexti vixiſſe, ut citiſſime; quæ ſententiam noſtram confirmant; nedum cum eadem pugnent ullo modo.

Et ſane, etiamſi nullo conſtaret teſtimonio de tempore, quo miracula illa edita fuiſſe memorantur, at certe vel ipſa appellatio *gallici* & *franciofi*, qua morbus deſignatur, rei veritatem abunde patefaceret. Etenim certiſſimum eſt luem veneream, utcumque antiqua ſupponeretur, *morbum gallicum* aut *franciofum* non prius nuncupatam fuiſſe, quam tempore belli Neapolitani a Carolo VIII, Francorum Rege ſuſcepti, quod in annos 1494. & 1495. cadit: unde neceſſario conſequitur miracula illa Sancti Bennonis & Beatæ Columbæ in ſanandis ægrotantibus ex *morbo gallico* aut *morbo franciofo*, poſteriora fuiſſe bello Neapolitano, atque ideo referenda ad primos annos ineuntis ſæculi decimi ſexti, quo tempore morbus ille venereus longe lateque diffuſus, & in Italia, ubi Columba vivebat, *morbi franciofi*, *mal franceſe*, & in Germania, ubi miracula Bennonis edita ſunt, *morbi gallici*, *Frantzoſen*, nomine, jam vulgatus eſſet, quæ cum novitate luis venereæ, quam defendimus, mire conveniunt.

Neque diſſentiunt a nobis Collectores Actorum, qui ſuper locum ex vita Beatæ Columbæ adductum *obſervant* ipſi, prolato etiam teſtimonio Alberti cujuſdam Fabri, qui miracula eadem recenſuit, *venereum morbum*, Francicum *dictum fuiſſe ab Italis, quia eundem recenter ex novo mundo advectum in obſidione Neapolitana contrahentes Franci, indeque revertentes, primi ſparſerunt quacumque tranſibant*.

CAPUT V.

Luem veneream ab anno 1494. *ad annum* 1496. *Europæ primum innotuiſſe.*

CArolus octavus, Francorum Rex, arma movit in Italiam, menſe Auguſto anni 1494, & feliciter peragratis Inſubria, Etruria, Statuque Eccleſiaſtico, invaſit menſe Februario anni inſequentis Regnum Neapolitanum, quod hæreditario jure ſibi vindicabat. Inde digreſſus ſub finem menſis Maii, & pugna ſuperatis ad Forum novum menſe Julio hoſtilibus Venetorum copiis, in Gallias glorioſe rediit menſe Octobri anni 1495. Gilbertus, Dux Montiſpenſerii, e ſtirpe regia, qui cum præſidio 6000 militum relictus fuerat, Regnum ſub ditione retinere conatus eſt, quandiu vixit; ſed tandem Galli poſt illius obitum in partes diſtracti, Neapolitanorum perfidia proditi, & Aragonenſium copiis, quæ a Sicilia transfretaverant, pulſi, Regno decedere coacti ſunt ad finem anni 1496. Carolus VIII, Francorum Rex Regnum Neapolitanum armis invaſit anno 1494.

Hac epocha luem veneream Europæ primum innotuiſſe conſtans fama eſt, nec inani ſane Quo tempore lues venerea

inEuropa primum innotuit.

ſane fundamento, cum hac de re conſentientes habeamus Scriptores Medicos omnes, qui vixerunt eo tempore, & de primis morbi natalibus ſcripſerunt. Igitur ut difficilis & agitata diu quæſtio certo & æquo judicio tandem dirimatur, ſatis eſſe videtur, ſi potiſſima illorum teſtimonia nude congeramus ex Chronologiæ ordine, ut inde manifeſte liqueat, 1°. Luem veneream eo tempore in Italia primum apparuiſſe, unde in ceteras Europæ regiones brevi diſſeminata ſit. 2°. Morborum hunc ab antiquis quibuſcumque morbis diſparem, a nemine tunc cognitum fuiſſe. 3°. Imo contra Medicos morbi novitate perculſos, & remediorum, quæ in ſimilibus affectibus uſui eſſe ſolebant, inefficaciam expertos, quo ſe verterent plane neſciviſſe, & tam diræ luis curationem Circulatoribus & Empiricis aliquandiu permiſiſſe.

I. Teſtibus Medicis. Ioſepho Grundpekchio. 1496.

I. Joſephus Grundbeckius ſive Grundpeckius, Medicus Germanus, ſcripſit anno 1496. hoc eſt, altero poſt notam luem veneream anno, *Tractatum de Peſtilentiali Scorra ſive mala de Frantzos*, ideſt, de lue venerea, in quo variis in locis affirmat (*a*) *Scorram* illam *peſtilentialem* " labem eſſe tam repente in homines demiſſam, ut plaga cœlitus de„ cuſſa eſſe videatur . . . . . NOVUM eſſe genus morbi Naturæ *inviſum*, ... quod „ a Deorum immortalium olim arce in Gallos demiſſum fuit . . . . . . Horribile, ter„ ribiliſſimumque portentum, omnibus mortalibus INAUDITUM, INVISUM, atque peni„ tus INCOGNITUM . . . . . . Demum ægritudinem a Natura ferme alienam, anteaque „ INVISAM, INCOGNITAM, atque penitus INAUDITAM.

Alexandro Benedicto 1496.

II. Alexander Benedictus, Veronenſis, qui Medicus interfuit in Veneto exercitu, quem Carolus VIII. Neapoli rediens Foronovana pugna proſtravit, anno 1495, & qui proinde prima vidit naſcentis morbi initia, atteſtatur (*b*) in Opere, quod *De omnibus morbis* ſcribebat anno 1496, " Venereo tactu NOVUM, vel ſaltem Medicis IGNOTUM prioribus, „ ſyderum peſtifero aſpectu, morbum Gallicum ad nos ex Occidente irrepſiſſe „ . . . . Et alibi " morbum Gallicum, NOVAM mundo peſtem, tempeſtate ſua concubitu atque „ contactu irremediabilem haberi.

Nicolao Leoniceno 1497.

III. Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, Profeſſor Medicus Ferrarienſis, celeber Medicinæ Græcorum inſtaurator, in Libello *De Morbo Gallico*, quem ad Johannem Franciſcum Mirandulenſem, Concordiæ Comitem, ſcripſit anno 1496. probat ſtatim *novos Italiæ adveniſſe morbos prioribus ſæculis ignoratos* exemplo Lichenum, *quos ante Claudii principatum incognitos fuiſſe teſtatur Plinius*, *Hiſtoriæ naturalis Lib. 26.* Inde vero ſic pergit: „ Simile „ quoddam hoc noſtro ævo accidit, jam enim INSOLITÆ naturæ morbus Italiam & „ multas alias regiones invaſit. . . . . Huic tamen morbo nondum noſtri temporis Me„ dici verum nomen impoſuere, ſed vulgato nomine *morbum Gallicum* vocant, quaſi ejus „ contagio a Gallis in Italiam importato, aut eodem tempore & morbo ipſo & Gallo„ rum armis Italia infeſtata . . . . . Ego . . . . . cogor exiſtimare (neque mihi poteſt „ in captum mentis aliter pervenire) natam hanc repente luem noſtram ita infeciſſe „ ætatem, ut NULLAM ſuperiorem.

Coradino Gilino 1497.

IV. Coradinus Gilinus, Artium & Medicinæ Doctor, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, quod ad Sigiſmundum Ducem Eſtenſem, Herculis I. Ducis Ferrarienſis Filium, ſcribebat, præfatur: " Cum anno elapſo 1496. morbus quidam ſæviſſimus mortales quamplu„ rimos invaſerit, tam in Italia, quam etiam ultra montes, hunc Itali *morbum Gallicum* „ appellant, eum Gallos in Italiam apportaſſe aſſerentes: Galli vero *Italicum* ſeu *Nea„ politanum morbum* nominant, eo quod in Italia, & maxime Neapoli ſe hac truculen„ ta peſte affectos eſſe dicant; vel quia iſte morbus tempore tranſitus Gallorum citra „ montes in Italia viſus eſt. Et quia hic morbus apud Modernos INCOGNITUS eſt, va„ riæque de eo diſceptationes inter Phyſicos (*Medicos*) habitæ fuerunt & habentur, „ decrevi aliquid de eo pro exiguis ingenioli mei viribus ſcribere, quam breviſſime „ potero.

Bartholomæo Montagnana 1499.

V. Bartholomæus Montagnana, Junior, Patavinus, in Academia patria Medicinæ Profeſſor, ſcribebat anno 1499. *Conſilium medicum ad Petrum Zenum, Venetum, pro Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Epiſcopo, & Hungariæ Prorege*, qui morbo Gallico laborabat, in quo diſerte docet hunc morbum " Hippocrati, Galeno, Avicennæ & aliis Medicis an„ tiquis INCOGNITUM fuiſſe, & propterea nos ejus nomine proprio carere. Si etenim „ Avicenna, *pergit ille*, ipſum cognoviſſet, utique aliquod de eo Capitulum feciſſet, & „ ipſum nomine proprio appellaſſet, ſicut in ceteris multis fecit. „ Unde concludit ille „ mor-

(*a*) Vid. infra *Lib. V. ad ann.* 1496, ubi de Joſepho Grundpeckio.
(*b*) Vid. infra *Lib. V. ad ann.* 1496, ubi de Alexandro Benedicto.

„ morbum Gallicum, qui apparet temporibus noſtris, temporibus Hippocratis, Galeni „ & Principis (*Avicennæ*) non fuiſſe.

VI. *Gaſpar* Torrella, Valentinus apud Hiſpanos, Alexandri VI. ſummi Pontificis, Cæſariſque Borgiæ ejuſdem filii olim Medicus, tunc vero ab annis decem Epiſcopus Sanctæ Juſtæ in Sardinia, ſic loquebatur in Tractatu *De Dolore in Pudendagra*, edito anno 1500. „ Gallis manu forti Italiam ingredientibus, & maxime Regno Parthenopæo occupato, „ & ibi commorantibus, hic morbus detectus fuit. Idcirco ab Italis morbus Gallicus „ cognominatus fuit, arbitrantibus ipſum Gallis connaturalem eſſe. In Gallia vero, quia „ in reverſione Regis Caroli cum ſuis in Galliam, hic morbus apparere incepit, cre„ dentes Galli ſe eum ex Neapoli apportaſſe, hanc ob cauſam morbum Neapolitanum vo„ carunt . . . . . Et cum noſtris temporibus talis monſtroſa ægritudo a NULLO fuerit „ viſa, idcirco a nullo quantumcumque perito, experto, & ſenio confecto canonice & „ recte curari poterat. Addiderunt medius fidius calcaria equo ſponte currenti rudes, „ pertinaces, illiterati, & ut ita loquar, vulgus, qui totis viribus conabantur publice „ publicare & aſſerere ſcientiam Medicinæ eſſe vanam ſeu imperfectam, eo quia huic „ ægritudini nullus opitulabatur . . . . Et non ſine cauſa hoc divulgabant, eo quia li„ terati ab hac cura fugiebant, in hoc morbo ſe nihil ſcire confidendo; quare aromata„ rii, herbarum collectores, ceterique mechanici ac vagabundi & impoſtores his tempo„ ribus hujus morbi veros & perfecte curatores ſe ipſos eſſe profitentur. Gaſpare Torrella. 1500.

VII. Antonius Benivenius, Florentinus, in *Libro de abditis rerum Cauſis*, Florentiæ excuſo, anno 1502., hæc habet de ortu luis venereæ: “ NOVUM morbi genus, anno ſalu„ tis nonageſimo ſexto ſupra mille quadringentos a Chriſtiana ſalute, non ſolum Ita„ liam, ſed fere totam Europam irrepſit. Hoc ab Hiſpania incipiens, per Italiam ipſam „ primum, tum Galliam, ceteraſque Europæ Provincias late diffuſum mortales quam „ plurimos occupavit. Antonio Benivenio 1502.

VIII. VVendelinus HOCK, de BracKenavv, Artium & Medicinæ in Gymnaſio Bononienſi Profeſſor, in Opere *De Morbo Gallico*, *Cap.* 1. hæc habet: „ Sic etiam in Medicina „ contingit, quod per admirationem alicujus ægritudinis nobis ignotæ pervenire poſſu„ mus ad cognitionem ipſius. Sicut evenit hoc tempore, ſcilicet ab anno Domini 1494. „ uſque ad præſentem annum 1502, quo morbus quidam contagioſus, qui Gallicus ap„ pellatur, ſatis efferbuit . . . . De hoc morbo, aut de cauſa ejus efficiente, formali, ac „ materiali, NEC Antiqui, NEC Moderni certam cognitionem dederunt, nec de nomine „ & quidditate ejus aliquid veridice dixerunt aut ſcripſerunt . . . . Et non ſine cauſa „ etiam literati (ſicut iſtis temporibus a Doctoribus ſæpe videmus) ab hoc crudeli mor„ bo fugiunt, ſe nihil ſcire confidendo. Quare aromatarii, herbarum collectores, cete„ rique mechanici, ac vagabundi, & trufatores (ut ita loquar) hujus morbi veros & „ perfectos curatores ſeipſos eſſe profitentur. „ VVendelino Hock de Brackenavv 1502.

IX. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, circa annum 1505. conſcripto, *Cap.* 1. ſic narrat luis venereæ ingreſſum. “ Anno virginei „ partus 1494, invadente Carolo octavo Francorum Rege Regnum Parthenopæum, Alexan„ dro vero ſexto ea tempeſtate ſummum Pontificatum gerente, exortus eſt in Italia mon„ ſtruoſus morbus, NULLIS ante ſæculis viſus, totoque in orbe terrarum INCOGNITUS. Jacobo Cataneo de Lacu Marcino. 1505.

X. Petrus Trapolinus, Patavinus, Philoſophiæ & Medicinæ Profeſſor, fato functus anno 1509. in Tractatu, quem ſcripſit *De Morbo Gallico*, confitetur nullum ex cognitis morborum nominibus in morbum Gallicum quadrare, ex quo “ colligit hujuſmodi mor„ bum Hippocrati, Galeno, Avicennæ fuiſſe INCOGNITUM & aliis Medicis antiquis, ac „ propterea nos ejus nomine proprio carere. Si enim Avicenna ipſum cognoviſſet, utique „ de eo Capitulum aliquod ipſe feciſſet, ac nomine proprio appellaviſſet, ſicut in cete„ ris morbis fecit, quibus propria dicavit Capitula. Petro Trapolino 1506.

XI. Johannes de Vigo, Genuenſis, ſeu potius *Rapalligena*, in ditione Genuenſi, Medicus & Chirurgus Julii II. ſummi Pontificis, in *Practica Chirurgica* quam *Copioſam* dixit, cui ſcribendæ incubuit ab anno 1503. ad annum uſque 1513, & quæ primum edita eſt anno 1514. ſic ait *Lib.* 5. *Cap.* 1. “ Anno 1494. de menſe Decembris, quo anno „ Sereniſſimus ille Carolus Francorum Rex, magna comitante caterva, verſus Italiæ par„ tes iter accepit, ad Regnum Neapolitanum recuperandum, apparuit utique eodem an„ no quoddam morbi genus quaſi per totam Italiam, INCOGNITÆ naturæ, quem variis „ & diverſis nominibus diverſæ Nationes appellarunt . . . . . Pro ejus curatione operæ „ pretium fuit nova auxilia & pharmaca indagare: & in rei veritate ſi quid ſalutis in- Johanne de Vigo. 1514.

„ ventum fuerit in iſto morbo, fuit potius ex novis experimentis, quam ex antiquis au„ xiliis ratione & auctoritate multotiens in eorum ſcripturis approbatis.

Petro Maynardo 1518. XII. Petrus Maynardus, Veronenſis, Tractatus duos *de Morbo Gallico* conſcripſit circa annum 1518. in quorum priore, *Cap.* 1. ſic ait: „ Hoc noſtro tempore detectus quidam „ morbus epidemialis ſive fatalis . . . . Apud homines Gallicus appellatur, quoniam de „ eo NULLA eſt memoria, niſi ex quo Carolus, Francorum Rex, cum ſuo exercitu in „ Italiam ſe contulit, anno ſcilicet virginei partus 1496.

Ulricho de Hutten 1519. XIII. Ulrichus de Hutten, Eques Germanus, cum lue venerea infectus, & vulgarem ſui temporis curationem undecies intra novem annos incaſſum expertus, tandem uſu ligni Guaiaci perfectæ ſanitati reſtitutus eſſet circa annum 1519, eruditum Tractatum *De Morbi Gallici Curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci* conſcripſit hoc eodem anno ad Albertum Brandeburgenſem, S. R. E. Cardinalem, Moguntinum & Magdeburgenſem Archiepiſcopum & Electorem, in quo ſequentia legere eſt, *Cap.* 1. " Viſum Deo eſt & no„ ſtra ætate morbos oriri Majoribus, ut exiſtimare licet, INCOGNITOS. Annus fuit a „ Chriſto nato poſt milleſimum & quadringenteſimum nonageſimus tertius aut circa, „ cum irrepſit peſtiferum malum, non in Gallia quidem, ſed apud Neapolim primum: „ Nomen vero inde ſortitum eſt, quod in Gallorum exercitu, qui illic Caroli Regis „ ſui auſpiciis belligerabat, apparuit prius quam uſquam alibi . . . . Medici fugiebant „ ejus porro aſpectum, nedum contactu abſtinebant, ut morbi præterea nullius . . . . „ (*Et Cap.* 2.) Hoc præcipue in morbo quantum noſtra ætate laboret Medicina compertum eſt, ſilebant ab ejus ortu totum in Germania biennium Medici . . . . . Demum „ *Cap.* 4. In hac Medicorum conſternatione, his erroribus ingeſſerunt ſe Chirurgici ma„ num admolientes.

Jacobo a Bethencourt 1527. XIV. Jacobus a Bethencourt, Rothomagenſis, Artium & Medicinæ Doctor, Lutetiæ Pariſiorum edi curavit anno 1527. Librum de lue venerea, quem inſcripſit *Novam pœnitentialem Quadrageſimam, necnon Purgatorium in morbum Gallicum ſive venereum*, & in quo affirmat morbum hunc Antiquis plane IGNOTUM fuiſſe. " Si antea, *inquit*, morbus „ ille homines fatigarit, (prout quidam ſomniare videntur Medici) veterum tamen „ Medicorum placitis ac decretis minime declaratur. Profecto, *pergit ille*, ſolum abhinc „ triginta circiter annos nobis talis viſus eſt morbus. „ Quæ naſcentis morbi epocha, ſi calculus ab anno 1527. retrorſum ducatur, cadet in annum 1496.

Laurentio Phriſio 1532. XV. Laurentius Phriſius, Germanus, in Opuſculo *De Morbo Gallico*, quod Baſileæ editum fuit anno 1532, ſic ait *Cap.* 1. " Anno Chriſti Salvatoris Noſtri 1496. efferbuit „ quidam morbus atrociſſimus, irruens in homines ſævo morſu ulcerum, glandularum „ & duriſſimorum dolorum, adeo notabili cruciatu, quod ſinguli videntes obſtupuere: „ nam INCOGNITUS & INVISUS erat iſte peſtifer morbus non tantum vulgo, verum „ etiam Doctis & in ſacra Medicina eruditis . . . Pauperes hoc malo laborantes expellebantur ab hominum converſatione, tanquam putulentum cadaver, derelicti a Medicis, „ (qui ſe nolebant intromittere in curam tam ſpeculando & conſulendo, quam viſitan„ do.) Habitabant in arvis & ſylvis. Quum igitur homines in tantum diſcederent ab „ illis miſeris, attamen Sublimis & Glorioſus nolens derelinquere illos, quos ſuo pre„ tioſo ſanguine, diraque morte redemit, miſit ex Gallia & Neapoli nonnullos Empi„ ricos vel Medicos, qui potius temeraria audacia, quam induſtria cœperunt curare „ homines hoc malo laborantes.

Petro Andrea Matthiolo, 1535. XVI. Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis, in Opuſculo ſive Dialogo *De Morbo Gallico*, circa annum 1535. conſcripto, aſſerit diſertis verbis. " Deum memoria patrum, ut „ incffrænatam mortalium luxuriam debitis afficeret pœnis, aut propoſitis contineret „ ſuppliciis, morbo, qui Gallicus vocatur, Italiam bellorum procellis concuſſam confeciſſe, qui poſtea contagione vulgatus eſt . . . . . *Et paulo infra*: Hoc unum ſcias, *in„ quit*, ante Caroli Francorum Regis adventum, nec morbum NOVISSE Italiam, nec no„ men AUDIVISSE.

Alphonſo Ferro 1537. XVII. Alphonſus Ferrus Neapolitanus, Artium & Medicinæ Doctor, Medicus Pauli III. ſummi Pontificis, in Tractatu *De morbo Gallico, & Ligni ſancti natura, uſuque multiplici*, Romæ edito anno 1537, ſic diſſerit, *Lib.* 3. *Cap.* 1. " De morbo, quem Gallicum „ appellant, NEMINEM ex antiquis Scriptoribus aliquid in ſpecie atoma ſcripſiſſe com„ perio. In genere vero nonnullos ex Veteribus recentiores autumant aliquid attigiſſe „ conjectura quadam, non quod res ita ſe habeat. . . . . Sed crucient ſe juniores „ quantumlibet in interpretanda nominis ſignificatione, ac verbi vim, quatenus pro eis

„ facit,

„ facit, interpretentur, NEMO tamen ſpeciale Capitulum de ejus morbi genere editum „ demonſtrabit.

XVIII. Hieronymus Fracaſtorius, Veronenſis, *Lib.* 2. *De Morbis contagioſis*, *Cap.* 1. typis excuſo Venetiis anno 1546, hæc proponit de Syphilide: " NOVUM & diu orbi noſtro INCOGNITUM morbum inter alia miranda noſtra tempeſtas vidit, qui Europam „ omnem, Aſiæ vero atque Africæ partem non parvam occupavit: in Italia vero fere „ iis temporibus erupit, quibus Galli ſub Rege Carolo Regnum Neapolitanum occupavere, annos circiter decem ante 1500. Hieronymo Fracaſtorio 1546.

XIX. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, initio *Libri de Morbo Gallico*, qui Venetiis excuſus fuit anno 1553, enarrata vulgari Hiſtoria de ortu luis venereæ, cum Carolus octavus Francorum Rex Regnum Neapolitanum armis invaderet anno 1495. in hæc demum verba concludit: Rei vero ſumma eſt luem hanc TUNC cœpiſſe, cum Galli Italiam infeſtarunt, & Carolus octavus Francorum Rex Neapolim ſub ditionem poſuit. Antonio Muſa Braſſavolo. 1553.

XX. Johannes Sylvius, Inſulenſis apud Belgas, in Tractatu *De Morbo Gallico*, quem ab ipſo conſcriptum eſſe conſtat anno 1557, confutatis variis opinionibus, fatetur " Saniorem ipſi videri eorum ſententiam, qui anno abhinc ſexageſimo ſecundo (*hoc eſt*, *anno* „ 1495.) quo tempore Carolus octavus Gallorum Rex, cognomine Gibboſus, Neapolim oppugnaturus in Italiam exercitum introduxit, hunc morbum ſuppullulaſſe arbitrati ſunt. " Johanne Sylvio. 1557.

XXI. Gabriel Falloppius, Mutinenſis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, quem conſcribebat circa annum 1560, prolatis in *primo capite* exemplis variis morborum, qui orbi noſtro de novo incubuere, ſic inde pergit, " Noviſſimum eſt, quod præ manibus habemus, „ & morbum Gallicum, ſeu Gallicam ſcabiem appellamus. . . . . . Nec dubitandum eſt „ ſi novus ſit necne, quoniam temporibus noſtrorum patrum NONDUM repertus, NONDUM auditus; tunc temporis Elephantia graſſabatur . . . . . . Hæc ſcabies invaſit nos „ anno 94. ſupra 1400, cum Carolus, Imperator ſummæ auctoritatis atque ingenii ardentiſſimi (Imperatorem voco exercitus Ducem) cum gliſceret animus ejus in bellum, convocato eo anno maximo exercitu invaſit Italiam, & ſub ejus imperio ſubacto Mediolanenſi Ducatu, Hetruria tota, & cedentibus Rebuſpublicis Florentinis, „ &c. Romam invaſit; inde Neapolim, de jure hæreditario ſibi putans competere, cum „ exercitu maximo octuaginta mille militum aggredi tentavit. Tunc temporis apparuit „ hic morbus. „ Gabriele Falloppio. 1560.

Sed quid opus eſt in re manifeſta plura cumulare teſtimonia? Poterunt, ſi lubeat, conſuli Leonardus Schmaus, Saliſburgenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Nicolaus Maſſa, Venetus, *Lib. de Morbo Gallico*, *Tract.* 1. *Cap.* 1. Antonius Gallus, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo*, *Cap.* 1. Leonardus Fuchſius, Germanus, *in Appendice ad Lib.* 5. *De curandi ratione*. Aloyſius Lobera, Abulanus, Medicus Caroli V. Imperatoris, *Lib. De quatuor aulicis ægritudinibus*. Johannes-Baptiſta Montanus Veronenſis, *Tract. De Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Proſperus Borgarutius, Patavinus, *Method. De Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Nicolaus Macchellus, Mutinenſis, initio *Tractatus de Morbo Gallico*. Alexander Trajanus Petronius, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 1. *Cap.* 1. Demum Guillelmus Rondeletius, in Schola Moſpelienſi Profeſſor regius & Cancellarius, initio *Lib. de Morbo Italico*, qui ab ineunte ſæculo decimo ſexto ad annum 1566. ſcripſere omnes, ac omnes uno ore referunt luem veneream & NOVUM in Europa morbum eſſe, & cum apparuit deſinente decimo quinto ſæculo coætaneis Medicis plane IGNOTUM fuiſſe. Cliiſque numero multis.

Quod ſi quis Medicorum fidei inique diffiſus, quorum tamen hac de re judicium decretorium eſt, requirat forte Hiſtoricorum teſtimonia, tanquam certiora, en aliquot, quæ inſtar plurium eſſe poſſunt, quippe ab oculatis, coævis, juratiſſimis teſtibus ſumpta. II. Teſtibus Hiſtoricis.

Primum erit ex Marco Antonio Coccio Sabellico, Viro docto & Hiſtorico celebri, cui quæcumque ad luem veneream attinebant, tanto certius comperta fuiſſe videntur, quod (*a*) *ipſe tabe Gallica ex vaga venere quæſita ſeptuagenarius obierit*, *anno* 1506. Hæc autem habet ille, *Rhapſodia Hiſtorica Ennead.* 10. *Lib.* 9 quod Opus (*b*) primum Venetiis *in fol. anno* 1502, mox (*c*) Pariſiis *forma* eadem, anno 1509, in lucem exiit. „ Per idem tempus (*anno* 1496.) NOVUM morbi genus cœpit tota Italia vulgari, ſub „ primum Gallorum in ipſam terram deſcenſum priore anno (1495.) inchoatum, & ob „ eam rem, ut credere eſt, *Gallicum* nuncupatum; nam unde primum fluxerit parum (ut Marco Antonio Coccio Sabellico. 1506.

(*a*) Paulus Jovius, *in Elogiis*.
(*b*) Michael Maittaire, *Annal. Typographic. Tom.* 2. *Part. priore*, *pag.* 160.
(*c*) Idem, *ibidem*, *pag.* 198.

,, (ut video) conſtat ; dira lues & quam NULLA ſit ætas ANTEA experta . Poſt varios
,, cruciatus puſtulæ corpus inficiebant , quibus in fœdiſſima ulcera abeuntibus , ſupra
,, quam exprimi poſſit , fœdabantur humana corpora : Non Elephantia , non Lepra huic
,, malo conferri poteſt , & quod omnium calamitoſiſſimum eſt , trahebatur morbus in
,, plures annos , infectaque corpora neque vita , neque fœda lue defungebantur . Pauci
,, pro numero ægrotantium extincti , ſed multo pauciores a morbo ſervati ; nec tantum
,, Italia eſt ea clade concuſſa, ſed Germania, Dalmatia ; omniſque Macedoniæ & Græciæ
,, ora . Vigeſima fere pars hominum id malum eſt experta .

Baptiſta Fulgoſio. 1509.

Alterum ex Baptiſta Fulgoſio , Viro inclyto , Genuenſium Duce , (*a*) quia a Paulo Fulgoſio , S. R. E. Cardinali , Genuenſi Archiepiſcopo , patruo ſuo , principatu dejectus , & Genua pulſus anno reſtitutæ ſalutis 1483 , ut exilii tædium , & animi ,, ægritudinem levaret , totum ſe literis dedit , imitatuſque Valerium Maximum ſcripſit vernacula lingua *Factorum , dictorumque memorabilium Libros 9.* variis ſui temporis hiſtoriis refertos , quos Camillus Gilinus , Mediolanenſis , latinos fecit , & edendos curavit (*b*) Mediolani *in fol.* apud Jacobum Ferrarium , anno 1509. Narrat autem Fulgoſius, *Lib.* 1. *Cap.* 4. " biennio , antequam Italiam Carolus (*VIII.*) veniret , NOVAM
,, ægritudinem inter mortales dejectam , cui nec NOMEN , nec REMEDIA Medici ex vete-
,, rum auctorum diſciplina inveniebant , varie ut regiones erant , appellatam fuiſſe : In
,, Gallia *Neapolitanum* morbum dictum fuiſſe , ut in Italia *Gallicum* appellatum : ab aliis
,, autem aliter , nonnullos Job ſancti ægritudinem eſſe dixiſſe ; cujus vis graviter artuum
,, juncturas torquebat , quibuſdam totum corpus ulcere corripiebat . Id autem , *addit il-*
,, *le* , quod in ea maxime mirum fuit , erat quod contagionis vires in coitu ſolo exerce-
,, bat , a genitalibuſque membris primordia ſumebat . Id quoque in ea non leve viſum
,, fuit , quod qui ei curandæ operam dabant , niſi diligenter ſibi vitæ modeſtia caviſſent ,
,, poſteaquam morbum evaſiſſe videbantur , tanquam id ab initio pullularet , in id reci-
,, debant . In ſenibus quidem ea ægritudo incurabilis apparuit , quæ peſtis (ita enim
,, viſa eſt) primo ex Hiſpania in Italiam allata , ad Hiſpanos ex Æthiopia , (*India oc-*
,, *cidentali*) brevi totum terrarum orbem comprehendit .

Johanne de Bourdigne . 1529.

Tertium ex Johanne de Bourdigne , Hiſtorico Gallo , a quo exiit ante ducentos annos & quod excurrit , Hiſtoria *Andegavenſis Provinciæ* , Lutetiæ Pariſiorum excuſa typis *in folio* , anno 1529 , cum hac inſcriptione , *Hiſtoire aggregative des Annales & Chronicques d'Anjou ; Tertia* autem hujus Operis *Parte* , & *pagina* laudatæ Editionis 180. gallice leguntur ſequentia , quæ latine reddidimus . * " Omiſſum nolo , *inquit Hiſtoricus ille* , an-
,, no eodem 1495 . COEPISSE graſſari in Galliis morbum , qui a Gallis *craſſa Variola* , &
,, *Scabies Neapolitana* , quod eo in expeditione Neapolitana PRIMUM tentati fuerint , qui
,, ab Italis *Morbus Gallicus* appellatus eſt , quod in eorum regione tunc PRIMUM viſus
,, ſit , cum Galli irruptionem fecerunt . Id morbi genus periculi plenum , & lepra per
,, initia nihilo levius , ſed tractu temporis laxata eſt vis morbi , neque tam grave ,
,, aut contagioſum nunc eſt , quam fuit prius . Conſtat tamen multos , & primores
,, quidem morbo illo extinctos eſſe , adverſus quem nullum initio remedium ſatis effi-
,, cax fuit , ſed nuper reperta eſt in Inſulis , quas Hiſpani recens detexere , Arbor
,, quædam ab Indigenis *Guaiacum* dicta , quæ ſummum & præſentiſſimum exhibet mor-
,, bi remedium .

Franciſco Guicciardino. 1532.

Quartum ex Franciſco Guicciardino , Cive Florentino , qui Italicam ſui temporis Hiſtoriam ab anno 1494. ad annum uſque 1532. conſcripſit , ac fide optima ea litteris mandavit , *quæ ipſe miſerrima vidit , & quorum pars magna fuit* . Sic autem ille , a Cælio Secundo Curione latine verſus verba facit de lue venerea , *Hiſtor. Lib.* 2. " Galli ea
,, lue , dum Neapoli agerent , correpti , eam poſt in patriam redeuntes per univerſam
,, Italiam diffuderunt ; qui quidem morbus , ſive NOVUS omnino , ſive in hoc noſtro or-

,, be

(*a*) Ex Vita Baptiſtæ Fulgoſii , ejus operi præfixa .

(*b*) Michael Maittaire , *Annales Typographici . Tom. 2. Part . priore* , *pag.* 170.

* Je ne vueil oublier que en ceſt an (1495) COMMENCA a regner en France une Maladie , que les Francois appellerent *Groſſe Verolle* & *Galle de Naples* , pource que en leur voyage de Naples PREMIEREMENT s'apparuſt cette infection ; & les Italiens l'appellerent le *Mal Francoys*, pource qu'elle COMMENCA en leur pays , lorſque les Francois y allerent , qui eſt une maladie dangereuſe , qui au commencement n'etoit moins a craindre que Lepre , mais par ſucceſſion de temps , elle a quelque peu mitige ſa fureur , & n' eſt ſi vehemente , ne contagieuſe , comme elle ſouloit . Toutefois elles a eſtè cauſe de la mort de pluſieurs grans perſonnages , leſquels ne ſcurent jamais trouver remede , mais puis peu de tems es Isles eſtranges , que les Eſpaignols ont nouvellement decouvertes , a eſtè trouvè un Arbre , vulgairement appellè *Guaiacum* , qui eſt la ſouveraine & extreme medicine , & remede contre icelle maladie .

„ be ad hanc uſque ætatem, niſi forte in quibuſdam remotiſſimis, extremiſque parti-
„ bus, IGNORATUS, uſque adeo per multos annos fuit horribilis, ut tanquam graviſſi-
„ ma calamitas memoriæ Poſteritatis tradendus eſſe videatur. Nam cum ſeſe vel puſtulis
„ fœdiſsimis, quæ ſæpenumero ulcera agebant, uſque adeo malefica, ut omnem cura-
„ tionem reſpuerent: vel doloribus, in ipſis totius corporis articulis & nervis, acerbiſſi-
„ mis proderet: nec per Medicos accommodata remedia, ſed non raro prorſus contra-
„ ria, ac talia, quibus is morbus potius irritaretur, adhiberentur, complures mortales,
„ nec ætati, nec ſexui parcens, vita privavit: plures aſpectu penitus deformatos, mu-
„ tilos & cruciatibus fere perpetuis obnoxios reliquit: quin & bona eorum pars, qui
„ ſanati videbantur, brevi temporis intervallo in eamdem miſeriam recidebant. Poſt au-
„ tem aliquot annorum curricula, ſive cœleſti ſyderum, unde ortum habuerat, diro
„ aſpectu mitigato; ſive longa experientia, remediis opportunis ad ejus curam inventis,
„ multo mitior eſſe cœpit, in plures etiam ſpecies, atque a prima diverſas ſuapte na-
„ tura commutatus. De qua calamitatate noſtri ſæculi homines jure queri poſſent, ſi
„ in eos citra propriam culpam perveniret: propterea quod omnium eorum conſenſu,
„ qui hujus morbi naturam ſedulo explorarunt, compertum eſt, aut numquam omni-
„ no, aut perquam rariſſime in aliquem, niſi veneris contagione, pervenire.

Quibus addi poſſunt teſtimonia, deſumpra Ex Actis Parlamenti Pariſienſis. 1496.

Quinti teſtimonii loco addi poſſunt, quæ non minus potentis probationis vim habent; 1°. Acta Senatus ſeu Parlamenti Pariſienſis, anni 1496. ſeu potius anni 1497, de quibus infra *Capite ultimo hujus Libri*, in quibus legitur " craſſam Variolam (*la groſſe Verole*) „ Lutetiæ ab annis duobus tunc PRIMUM graſſari „ 2°. Commentarii publici Univerſitatis urbis Manuaſcæ, vulgo *Manoſque*, in Gallo-provincia, in quibus ſcriptum eſt ad annum 1496, " infirmitatem *de las Bubas* (ſic ab Hiſpanis appellata eſt lues venerea) „ INDUCTAM fuiſſe HOC ANNO a certis Armigeris a loco de Romania (*Romans en Dauphiné*) exiſtentibus in ſervitio Regis & Illuſtriſſimi Ducis Orleani, apud patriam „ Provinciæ ſanam pro tunc exiſtentem infirmitate prædicta, quæ adhuc NON vigebat „ in Provincia; „ ſed de his fuſius infra *Capite VIII.* 3°. Liber Chronicus manuſcriptus, in quo narratur Hiſtoria Civitatis Anicienſis ſive de Podio, apud Velaunos, vulgo *le Pui en Velai*, ab anno 1494 ad annum uſque 1558, qui a Stephano quodam de Medicis, vulgo *Eſteve de Meges*, cive Anicienſi ſcriptus fuit in annos ſingulos, qui aſſervatur in Tabulario Capituli Canonicorum Anicienſium, & in quo legitur luem veneream (*la groſſe Verole*) in civitate Anicienſi PRIMUM innotuiſſe, anno 1496. *

CAPUT VI.

Expenduntur loca aliquot Medicorum anno 1494. antiquiorum, quæ allatæ epochæ videntur contradicere.

CUM loca omnia, quotquot ex variis Auctoribus corradi ſolent, ut probetur luem veneream data epocha antiquiorem eſſe, ſimillima vel potius plane eadem ſint, ea ſimul colligere viſum eſt, ut in reſpondendo tautologiæ tædium effugeremus. Inde ſane nullus dabitur Adverſariis querendi locus, cum ſi quid auctoritates illæ valeant, inde tanto magis valituræ ſint, luce mutuo collata.

Harumce auctoritatum aliæ quidem dudum notæ ſunt, & apud Scriptores pleroſque, qui luis venereæ antiquitati favent, paſſim obviæ; aliæ vero novæ & a Guillelmo Becketto, Chirurgo Londinenſi, qui nuperrimus eſt ejuſdem opinionis propugnator, recens objectæ. Ideo ne quid dolo malo confudiſſe vel omiſiſſe videremur, placuit auctoritates illas utriuſque generis ſeparatim, articulatim, diſtincte proponere, propoſitaſque diluere: priores iſto, poſteriores vero ſequente capite.

I. Opponuntur loca varia ex variis Auctoribus excerpta, qui ante ann. 1494. vixerunt.

Multi ſunt vetuſti Scriptores, quos ſolent objicere, quaſi militarent in novitatem luis venereæ. Ab aliis volunt morboſas quaſdam genitalium ægritudines deſcriptas fuiſſe, congeneres venereorum earumdem partium morborum, qui nunc graſſantur ab uſu impuræ veneris, & qui luis plerumque prænuncii ſunt: Ab aliis arbitrantur luem confirmatam graphice depictam eſſe, cum potiſſimis ſymptomatibus, quæ ſigna ſunt hujus morbi pathognomonica. *Primo.*

* Liber ille manuſcriptus laudatur ſæpius a Patre Odone de Giſſey, e Societate Jeſu, *Hiſtoire de Notre-Dame du Pui*; Et a Patre Jacobo Echard, Dominicano, *Scriptor. Ordin. Prædicator. Tom. 2. pag.* 335. ub. de F. Johanne Granet.

Guillelmo de Saliceto. 1270.

Primo. Inter *Priores* recenſentur, I. Guillelmus de Saliceto, Placentinus Medicus, *Chirurgiæ Lib.* 1. *Cap.* 42. *De Apoſtemate in inguinibus. Hæc ægritudo*, inquit, *vocatur Bubo, vel Dragoncelli inguinis, vel Apoſtema inguinis, & ut plurimum fit ex materia frigida, quæ ab hepate expellitur ad loca illa, quæ debilia, vacua; & aliquando ex materia calida; & aliquando cum accidit homini in virga corruptio propter concubitum cum fœda muliere, aut ob aliam cauſam. Itaque corruptio multiplicatur & retinetur in virga, unde non poteſt natura mundificare virgam aut locum, primo propter multam plicaturam partium illarum & propter ſtrictam viam illius loci, unde redit & regurgitat materia ad locum inguinum, propter habilitatem loci illius ad recipiendum ſuperfluitatem quamlibet, & propter affinitatem, quam habent hæc loca ad virgam.*

Idem agit ibidem, *Cap.* 48. *De Puſtulis albis vel rubeis, & de milio, & de ſciſſuris & de corruptionibus vel hujuſmodi, quæ fiunt in virga vel circa præputium, propter coitum cum fœtida muliere, aut cum meretrice, aut ab alia cauſa.*

Lanfranco. 1290.

II. Lanfrancus, Mediolanenſis, Medicinæ Doctor, *Practicæ ſeu Artis completæ Chirurgiæ Tract.* 3. *Doctrin.* 2. *Cap.* 11. ait *ſæpe provenire Apoſtema in inguine propter ulcera virgæ & pedum, propterea quod locus eſt deſcenſus humorum ad illa loca, & tunc non eſt ita timendum, propterea quod venire tunc poteſt ſine multa corporis plenitudine, & abſque eo quod decurſus humorum maxime ibi fiat*. Idem *Tractat.* 3. *Doctrin.* 3. *Cap.* 11. *De ficu & cancro & ulcere in virga virili. Ficus*, inquit idem, *eſt quædam excreſcentia, quæ naſcitur ſupra præputium virgæ, & aliquando ſuper caput, quæ quidem aliquando eſt mollis, ut de phlegmatica generata materia, aliquando dura, ut de melancholica, quæ ſi corrumpatur, tranſit in cancrum. Cancer fit in virga, ſicut in aliis diximus fieri membris. Ulcera veniunt ex puſtulis calidis virgæ ſupervenientibus, quæ poſtea crepantur; vel ex acutis humoribus locum ulcerantibus; vel ex commixtione cum fœda muliere, quæ cum ægro talem habente morbum de novo coierat.*

Bernardo Gordonio. 1300.

III. Bernardus Gordonius, in Univerſitate Monſpelienſi Medicinæ Profeſſor, *Lilii Medicinæ Particul.* 7. *Cap.* 5. *De Paſſionibus virgæ. Paſſiones virgæ*, inquit, *ſunt multæ, ſicut ſunt apoſtemata, ulcerationes, cancri, inflatio, dolor, pruritus. Cauſæ ſunt exteriores aut interiores. Exteriores, ſicut caſus, percuſſio, & jacere cum muliere, cujus matrix eſt immunda, plena ſanie, aut virulentia, aut ventoſitate & ſimilibus corruptis. Si autem cauſa fuerit intrinſeca, tunc ſunt ſicut humores corrupti & mali deſcendentes ad virgam & ad partes inferiores, inducentes prædictas paſſiones.*

Johanne de Gaddeſden. 1320.

IV. Johannes (*) de Gaddeſden, vel de Gatiſden, Medicus Anglicus, e Collegio Mertonenſi in Oxonienſi Academia, *in Roſa Anglica, Cap. De cura ulcerum virgæ. Ulcera*, inquit, *virgæ virilis contingunt vel ex coitu cum juvencula, vel ex coitu cum menſtruata, vel ex retentione urinæ & ſpermatis.*

Guidone de Cauliaco. 1360.

V. Guido de Cauliaco, Gabalitanus, Chirurgiæ & Medicinæ Doctor in Univerſitate Monſpelienſi, *in Chirurgia magna, Tract.* 6. *Doctrin.* 2. *Cap.* 7. §. 9. diſſerit *de calefactione & fœtiditate in virga propter decubitum cum muliere fœtida.*

Valeſco de Taranta. 1400.

VI. Valeſcus de Taranta, Profeſſor Monſpeſſulanus, *Philonii Lib.* 6. *Cap.* 6. *De ulceribus & puſtulis virgæ. Cauſæ*, inquit, *poſſunt eſſe primitivæ, aut antecedentes, aut conjunctæ. Primitivæ, ut eſt vulnus, vel attritio, vel coitus cum fœtida, vel immunda, vel cancroſa muliere; alia cauſa poteſt eſſe portaſſe femoralia nigra, fœtida & immunda; alia cauſa poteſt eſſe materia ſpermatica vel corrupta retenta inter caput virgæ & præputium, vel mali humores ibidem retenti, qui ibi retenti & non evacuati corrumpunt locum quem tangunt, vel ulcerant.* Et ibidem in fine, *Poſtulæ virgæ fiunt, ſi quis coeat cum fœmina habente ulcus in matrice, quæ contagioſitate ſua inficit virgam & in ea facit ulcus.*

Petro de Argelata. 1470.

VII. Demum Petrus de Argelata, Bononienſis, Artium & Medicinæ Doctor, *Chirurgiæ Lib.* 2. *Tract.* 30. *Cap.* 3. *De puſtulis, quæ adveniunt virgæ propter converſationem cum fœda muliere, quæ albæ ſunt vel rubeæ. Ex materia venenoſa*, inquit, *quæ retinetur inter præputium & pellem virgæ cauſantur iſtæ puſtulæ tales per hunc modum, quoniam ex retentione illius materiæ, quæ remanet inter pellem & præputium ex actione viri cum fœda muliere, quæ non reſpirat, putrefit: deinde ille locus denigratur, & mortificatur ſubſtantia virgæ, quæ reſtaurationem non recipit, niſi corruptione illa remota, & loco abſterſo.* Mox propoſitis ad eas puſtulas lotionibus detergentibus, ſtypticis, erodentibus; &c. ſic ille pergit. *Unum recordor vobis, quod antequam iſta balnea dicta* (lotiones) *ex vino illo ſtyptico fiat*

(*) De quo hæc in Hiſtoria Univerſitatis Oxonienſis, *Tom.* 2. *pag.* 87. *Johannes de Gatiſden, Doctor in Medicinis, qui fecit* Roſarium Medicinæ. *Claruit* 1320.

fiat purgatio: aliter illis bubo ſuperveniret in inguine, quoniam materia quæ venit ad locum illum, retro-pellitur a balneo iſto (ſeu potius lotione) *& inveniens concavitatem inguinis illic moram facit; quare bubo generatur & ad exituram pluries deveniet. Quare purgationem univerſalem facias; & imperiti Medici ſperantes indiſcrete vel incautela non faciunt purgationem, quare duplici modo lucrantur, quoniam de virga & bubone. Iterum viri tales debentes materiam venientem ad locum reſolvere, quærunt illam ſaniare* (ſaniare) *ut aliquid lucrentur, & hoc non debet fieri a diſcreto viro & magiſtro.*

Sed qui ea loca ex variis Auctoribus rudioris ætatis tam ſtudioſe conquiſita objiciunt, & de venereis penis ulcuſculis & inguinum bubonibus exiſtimant eſſe intelligenda, næ illi inde arguunt ſe in eorumdem Auctorum lectione & doctrina plane hoſpites eſſe, cum certum ſit Auctores illos de venereis ulcuſculis ſive bubonibus, qualia nunc obſervantur, ne ſomniaſſe quidem laudatis locis, ſed de bubonibus & ulcuſculis a cauſa ſimplici oriundis, qualia olim obſervari potuere, loqui, ut liquet multis, copioſis, variiſque rationibus. Sed ea loca non debent accipi de ulcuſculis, aut bubonibus venereis.

1°. Quod ea virgæ ulcera, iique bubones inguinum, tam paucis deſcribantur, ut inde nulla ratione veriſimile ſit laudata loca de ulcuſculis aut de bubonibus venereis accipi poſſe, quæ ſane non potuiſſent tam perfunctorie exponi a Medicis, quos in deſcribendis ceteris affectibus multo levioribus diligentes, imo verboſos fuiſse notum eſt. Ut multis probatur.

2°. Quod antiquiores illi Medici, ſi bubones aut ulcera, quæ deſcribunt, luis venereę incipientis vel confirmatæ ſymptomata fuiſſent, ex notis morbi ſignis debuiſſent in morbi notitiam deduci, atque adeo de lue venerea, a qua dependerent, fuſe & ex profeſſo diſſerere, ut ferebat quæſtionis dignitas ac manifeſta utilitas, de qua tamen ne verbum quidem unum proſtat in illorum Operibus.

3°. Quod ea penis ulcera non tantum veneris uſui cum fœda Muliere adſcribantur, ſed etiam cauſis aliis, ut a Lanfranco, *puſtulis calidis virgæ vel acutis humoribus ulcerantibus*; ut a Gordonio, *caſui vel percuſſioni*; ut a Gaddeſden; *coitui cum juvencula aut menſtruata, vel retentioni ſeminis & urinæ*; demum ut Valeſco de Taranta, *vulneri, attritioni, ſpurcitiei & ſquallori femoralium, materiæ acriori ſub præputio collectæ, pravis humoribus ulcerantibus*, &c. Unde ſequitur venerea ea nequaquam fuiſse, quippe quæ niſi ab impuro cum infecta concubitu numquam producantur.

4°. Quod pari quoque ratione bubo dicatur produci, non modo ab ulceribus virgæ; quod cum bubone venereo quadrare videretur, dato ſemel hæc ulcera venerea fuiſſe, ſed etiam *a materia frigida aut calida, quæ ab hepate expellatur*, juxta Guillelmum de Saliceto; aut *ab ulcere pedum*, juxta Lanfrancum, quod buboni tantum ſimplici convenire poteſt, atque adeo omnem amovet luis venereæ ſuſpicionem.

5°. Quod ad curationem ulcerum præſcribantur tantum ab Auctoribus laudatis ablutio balani cum oxycrato, unguentum album camphoratum, aliaque hujuſcemodi, aut ad ſummum collyrium vulgati collyrii Lanfranci plane congener, ſine ullo medicaminum internorum uſu; unde manifeſtum fit de ulcuſculis venereis minime agi, quæ ſane tam facile ſanari non poſſunt.

6°. Denique quod ſimiliter propoſita bubonum illorum therapeia tota ſit in procuranda maturatione, apertione, deterſione tumoris, neglecto penitus remediorum internorum apparatu; quod evidenter demonſtrat mentionem non eſſe de bubone venereo, quem tam facili methodo radicitus non curari notiſſimum eſt.

Ex his ſequitur 1°. Ea virgæ ulcera, quorum a laudatis Auctoribus habetur mentio, videri cutaneas tantum aut ſuperficiarias glandis aut præputii excoriationes fuiſse, quales ſæpiſſime ſolent accidere ex levi & multiplici cauſa, & quæ vulgo *Calefactiones* appellantur, ut ipſe Guido de Cauliaco eaſdem vocat. Sed de ulcuſculis, bubonibuſve a cauſis ordinariis & venereo ſeminio alienis: ut multa apertiſſime demonſtrant.

2°. Ad ſummum qualiacumque fuerint, ſaltem cauſa venerea genita non fuiſse, ſed alia quavis cauſa communi; neque enim negaverit quiſquam ulcera penis ſine lue venerea produci unquam poſſe, cum non experientia modo, ſed ipſo etiam laudatorum Medicorum teſtimonio contrarium comprobetur; ſiquidem Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Bernardus de Gordonio, Johannes de Gaddeſden, Valeſcus de Taranta præter concubitum cum fœda muliere, aſſignant ipſi alias cauſas ulcerum & puſtularum virgæ, a concubitu omnino diverſas.

3°. Idcirco nomine fœtidæ mulieris, quacum concumbendo prædicti Auctores ulcera virgæ contrahi dicunt, non debere intelligi mulierem lue venerea infectam, de quo morbo ne quidem in ſomnis illi cogitabant, ſed *mulierem, cujus matrix eſſet immunda, plena ſa-*

na ſanie, *& virulentia*, ut ait Gordonius, hoc eſt, cujus uterus ſemine nimio ante admiſſo & mora corrupto fœteret, vel fluore muliebri acriore, aut ulcere inquinaretur; vel mulierem, *quæ de novo coiviſſet cum homine talem habente morbum*, ut Lanfrancus dicit, hoc eſt, cum homine, cujus penis ulceribus exederetur; vel *mulierem menſtruatam*, ut loquitur Gaddeſden; vel demum *mulierem cancroſam*, ut vult Valeſcus de Taranta, hoc eſt, in cujus utero carcinoma lateret; vel ut idem ait, *fœminam habentem ulcus in matrice, quæ contagioſitate ſua inficiat virgam & in ea faciat ulcus*. Ceterum minime mirum eſt a prædictis Auctoribus obſervari ulcera & puſtulas in pene interdum enaſci ex concubitu cum muliere, cui menſtrua virulenta fluant, aut quæ fluore albo acriore, vel ulcere cancrove uteri laboret, quandoquidem ſimilis obſervatio neque nunc rara eſt in praxi, ſine ulla tamen luis venereæ ſuſpicione.

4°. Imo probabile eſſe nomine *fœtidæ* mulieris ab Auctoribus illis deſignari quandoque mulierem leproſam, quarum magnus erat ipſorum ætate numerus & nota impuriſſima libido. Id ſane ſuadere videretur auctoritas Medicorum Arabum, qui referunt non uno loco ulcera in pene ſuboriri conſueviſſe ex concubitu cum muliere, quæ lepra infecta eſſet; quod a Johanne de Gaddeſden, Medico Anglo, olim notari quoque meminimus, in *Roſa ſua Medicinæ*, *ſeu Roſa Anglica*, Capite *De concubitu cum muliere leproſa*. Porro tamen minime putandum eſt ſimilibus exemplis poſſe fidem elevari eorum, quæ ſupra dicta ſunt *Capite ſecundo* de diſcrimine, quod inter lepram & luem veneream intercedit; cum ſi hoc unum ſymptoma excipiatur, quod tamen in utroque affectu nullatenus idem eſt, ex ceteris omnibus quæ a venere cum leproſis imminebant, nullum fuerit quod ad ad nota luis venereæ ſymptomata accedat.

5°. Poſſe quæcumque dicta ſunt, confirmari auctoritate Johannis de Vigo, qui ſcripſit initio ſæculi decimi ſexti, lue venerea jam plane divulgata. Ille enim probe diſtinguit *calefactiones & carolos*, ut loquitur, *qui ſolent evenire Juvenibus inter pellem & præputium virgæ*, imo etiam *puſtulas carbunculoſas*, *quæ ibidem oriri ſolent* ex cauſa ſimplici, de quibus ſupra recenſita antiquiorum Medicorum loca intelligenda eſſe cenſemus, a puſtulis ſeu ulcuſculis aliis ejuſdem partis ex cauſa venerea, de quibus ne verbum quidem apud Veteres reperire eſt. Aſſerit enim, *Pratica Lib. 2. Tract. 5. Cap. 9. carolos accidere propter coitum calidæ mulieris & noviter menſtruatæ*: Ibidem vero *Cap. 8. Puſtulas carbunculoſas cauſari in hominibus coitum habentibus cum muliere fœda, habente vulvam ulceratam ulcere putrido vel maligno, vel quia fuerit noviter menſtruata*, circa quæ cum Antiquioribus manifeſte conſentit. At vero dicit *ibidem Lib. 5. Cap. 1. Puſtulas venereas* ex contagioſo concubitu enaſci *in partibus genitalibus, videlicet in vulva in mulieribus, & in virga in hominibus, & eſſe interdum lividi coloris, aliquando nigri, nonnumquam ſubalbidi, cum calloſitate eas circumdante*.

6°. Hæc eadem a Falloppio olim animadverſa fuiſſe *in Tractatu de Morbo Gallico*; nec in uno tantum loco. *Viderant Antiqui ſuis temporibus*, inquit ille *Cap. 7. oriri ulcera circa pudenda, quæ* calefactiones *vocantur: nam ante morbi Gallici ortum, Scriptores, ut Guido, &c. locuti ſunt de his, vel cum Juvenis non mundat glandem, vel quia habet rem veneream cum muliere menſtruata, & tunc oriuntur calefactiones iſtæ.... At ego dicam*, pergit ille, *eſſe maximam differentiam inter cariem* (Gallicam) *& calefactiones. Antiqui Scriptores*, ait idem *Cap. 81, Græci & Arabes, veluti Paulus, Aetius & Avicenna locuti ſunt de ulceribus depaſcentibus cois: ſed differunt illa a carie* (Gallica ſeu ulcuſculis venereis). *Similiter Chirurgici poſteriores loquuntur de his, ſed non ſunt eadem cum his, quorum curationem dare intendimus. Superiores Chirurgici loquentes de depaſcentibus, dicunt duplici de cauſa fieri, vel ex turpitudine alba vel nigra, collecta inter glandem & præputium: hanc turpitudinem ſordem appellant. Volunt igitur quod quoties ſordes iſta continetur inter præputium & glandem, bulliens faciat hujuſmodi cariem..... Nos non loquemur*, addit ille, *de omnibus his, ſed de veris Gallicis Tarolis dictis, ſive Carolis, qui ſunt ab aliis diſtinguendi; calefactiones, excoriationes, &c. facile ſanantur..... ſed non caries ita facile*.

7°. Pari ratione ea, quæ de Bubone in inguine Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Petrus de Argelata dicta habent, non de venereo, ſed de ſimplici Bubone accipienda eſſe, qualis ſimplici lymphæ vitio accidit, aut ulceribus penis ſolet ſupervenire, quæ a cauſis ordinariis & a lue venerea plane alienis inferantur. Tunc enim puris guttulæ vaſis lymphaticis, quæ ab ulceratis penis partibus ſoboleſcunt, ad inguinales glandulas quo ipſa tendunt, delatæ, lympham, quacum permiſcentur, ita inficiunt inſpiſſantque,

ut in

ut in glandularum cellulis hærere cogatur, ubi Panum, Phygethlon; vel ut vulgo aiunt, Bubonem excitat. Sic obſervamus quotidie ſimili prorſus ratione glandulas lymphaticas collo vel maxillæ inferiori adſitas toties tumeſieri, imo vero quandoque ſuppurari, quoties capitis exteriora tinea aut ulcuſculis deſœdantur, facta ſcilicet materiæ morbificæ metaſtaſi cum lympha inde redeunte.

Secundo. E *poſterioribus* unus tantum producitur Hugo Bencius, Senenſis, Medicus ætate ſua celeber, qui primum in Academia Ferrarienſi, & deinde in Parmenſi floruit, & qui Romæ obiit anno 1448. Præter Opera alia non pauca, reliquit ille *Conſilia medica* aliquot, quæ *correcta & emendata per eximium Artium & Medicinæ Doctorem, Magiſtrum Laurentium de Gozadinis, Medicum Bononienſem*, primum *impreſſa* ſunt in fol. *per Johannem de Neordlingen & Henricum de Harlem ſub anno Domini* MCCCCLXXXII., *die vero tertia menſis Octobris*, & quæ poſtea Venetiis anno 1518. *apud hæredes Octaviani Scoti*, in fol. & alibi pluries edita ſunt a variis varie aucta & interpolata. Proſtat inter illa Conſilia, Conſilium quoddam, inſcriptum *De Sciatica, infectione cutis Aſſafati, & puſtulis faciei*, quod ſic incipit, *Iſte nobilis Adoleſcens erat, quaſi &c.* quod in Editione Veneta anni 1518. numeratur XCIII, quod vero in Editione anni 1482 eſt LXXII, ſed ſine appoſita numeri nota, quæ ſingula ideo ſcrupuloſius annoto, quod Conſilium illud a variis varie indicatum ſit pro diverſa Editione, quam manibus verſabant. II. Objicitur Conſilium quoddam Hugonis Bencii, in quo luem veneream deſcribi putant.

Agitur in illo Conſilio " de nobili quodam Adoleſcente, annorum circiter viginti; „ qui a XX fere menſibus inceperat primo pati dolorem capitis gravativum per menſem cum „ dimidio: Eo tempore ſudaverat in nocte ſudore non univerſali deficiente in inferio„ ribus, fœtido & colorante camiſiam colore ſubrubeo: Et octava die menſis Novembris „ inceperat pati quartanam, & quaſdam puſtulas duras circa ſpatulas (*ſcapulas*) & „ ſpondylos (*vertebras*) dorſi, quantitatis ciceris vel avellanæ: Et tandem poſt men„ ſem ſupervenerat apoſtema durum in crure, in parte poſteriori, prope pedem, in duas „ partes diviſum, quod Medici judicaverunt eſſe Sephiros „ (hoc eſt, *Skirrhum*, ſic enim Medici illius ævi vocem illam corrumpebant) " Et ita contracta erant membra „ pedis, præcipue calcaneus, quod nullo modo pedem explanare poterat:

„ Et poſtea paſſus erat febres diverſas, quandoque continuas, quandoque interpola„ tas, & adhibita diligenti cura Medicorum, tantum evacuabantur phlegmata: Et in „ menſe Martii paſſus erat dolorem vehementem, primo in gena dextra, & oculo, & „ aure cum alienatione (*delirio*, ut puto), poſtea in ſiniſtra gena facta fuerat excitura „ apoſtemata & curata, remanente tamen febre, a qua fuerat mundatus de menſe Apri„ lis: Et cum in æſtate ſequenti febricitaret per intervalla diverſa, quinque vel octo, „ vel ſimilium dierum, in menſe Auguſti poſt unum paroxyſmum valde acutum ſuper„ venerant maculæ rubeæ, parvæ aſperitatis, occupantes totum a collo quaſi uſque ad „ coxas excluſive, & poſtea dolores quandoque in ſpatula ſiniſtra, quandoque in ſcia „ dextra (*Iſchio dextro*) quandoque in ſiniſtra.

„ Et cum iviſſet ad balnea Sanctæ Mariæ, obſervatis debitis ordinibus, & poſitis „ ventoſis cum ſcarificatione, receſſerant quaſi de ſe maculæ a ſua intenſa rubedine, & „ dolores: Et poſt menſem inceperat pati dolores in diverſis membris, qui invadebant de „ ſero, mitigabantur mane: Et in menſe Octobris paſſus fuerat exituram in dextro „ crure, quæ dum fuit apoſtemata, neque dolores coſtarum, neque ſciæ infirmum mo„ leſtarunt: Facta cura & conſolidato ulcere dolores & maculæ rediverant, & fuerant „ in maculis rubor & aſperitas & furfura; & paucificatis poſtea maculis illis in ſupe„ rioribus partibus, aliæ ſupervenerant in inferioribus. Tunc vero, cum petebatur „ conſilium, maculæ quaſi evanuerant, ſed *Æger* moleſtabatur a dolore ſciatico ſiniſtro, „ & ſuperveniebant furunculi in diverſis partibus corporis, & Bothor plurimæ (*Vari plurimi tuberculoſi*) in partibus faciei, præcipue inter labium & naſum, & infirmus „ ſentiebat multum deſcenſum materierum a capite.

En laudatum Bencii locum, quem totum tranſcribere ideo placuit, ne quid dolo malo omiſſum poſſet objici, quod ad rem facere videretur. En illam Hiſtoriam, in qua luis venereæ *naturam exacte delineatam* ii vident, qui quodcumque volunt, ſomniant. Non equidem miror ſic viſum fuiſſe Zacuto Luſitano, *De Medicor. Princip. Hiſtoria, Hiſtor.* 73. *Quæſt.* 35. quippe qui in ea fuit opinione luem veneream *morbum eſſe vetuſtiſſimum*. Miror magis ab errore eodem ſibi ſatis non caviſſe Aloyſium Loberam, *Tractat. de Morbo Gallico, Cap.* I. & Johannem de Vigo, *Practic. Lib.* 5. *Cap.* I. quanquam ambo

ambo prō morbi novitate pugnaverint, & aſſeveraverint affirmatiſſime *Morbum Gallicum ignotum fuiſſe Veteribus, nec unquam alias, ut in præſentia, notum.*

* Lucretius *Lib.* I.

Sed probatur 1. in illo conſilio nullos alios morbos deſcribi, præter morbos vulgo cognitos, qui nominatim recenſentur.

Sed qui ſic exiſtimant, * *magnopere a vera lapſi ratione videntur.* Et I. quidem næ perſpicaces ii ſunt, imo Lyncæi, qui plus videant in Bencii conſilio, quam viderit Bencius ipſe in ſuo ægroto. Laborabat ille, ut ex conſilii tum inſcriptione, tum verbis liquet, 1°. *Sciatica*, ideſt, Dolore Iſchiadico; 2°. *Infectione cutis Aſſafati*, ideſt, ea cutis infectione, quam Græci Medici Λειχῆνες quam Latini *Impetiginem* dixere; 3°. *Puſtulis faciei*; ideſt, Varis calloſis & ulceroſis, quibus facies ſparſa erat. Ut negari non poteſt morbos hoſce ſingulos ab omni memoria cognitos fuiſſe, ſic minime repugnat ægrum, de quo quæſtio eſt, iiſdem ſimul affectum fuiſſe, cum ab eadem vel a congenere cauſa ſinguli inducantur: at vero in ea morborum ſyndrome luem veneream agnoſcet nemo, qualis nunc in Europa graſſatur.

2. Neque ullos alios a Bencio curandos ſuſcipi.

II. Non modo nihil vidit Bencius in ægroto ſuo præter morbos vulgo cognitos, quos recenſet, ſed etiam, quod majoris momenti eſt, nullos alios morbos curare aggreſſus fuit præter morbos hujuſce generis. In hos enim tota conſilii ſumma conſiſtit, ut præmiſſis cautelis plurimis circa diætam, proponat ad *Sciaticam* ſanguinis miſſionem repetitam *de vena Baſilica, vel ſaltem communi* (mediana); veſicantia *appoſita ſuper tota ancha* (coxendice); cauterium *in parte ſilveſtri* (exteriore) *ſub genu ſiniſtro*, cum uſu iterato clyſterum, purgantium & alterantium: Ad *infectionem cutis Aſſafati*, *balneationem in decocto foliorum Malvæ & radicum Malvaviſci* (Althææ) *Violæ & Blitæ*; Inunctiones cum *unguento ex adipe porcina, adipe Gallinæ & cera*; Fricationes *cum mantili aſpero, madefacto in lixivio communi*, in quo decocta ſint *Malvaviſcus*, *Fœnum græcum*, *Bleta*, *Melilotus*, *& Fumus terræ*: Denique ad puſtulas faciei *Sanguiſugas appoſitas circa faciem*; Ablutiones faciei *cum decoctione Scabioſæ & Fumi terræ, aut cum decoctione foliorum Fraſſani* (Fraxini) *in aqua & aceto*; Emplaſtrum *ex gummi granorum viridium* (Gummi Hederæ, ni fallit conjectura) *aut terebenthina lota & aluminibus plumæ*; & Inunctionem *cum unguento ex Sapone albo, Sale ammoniaco & Thure*: quæ remedia ætate Bencii in honore erant maximo, quaſi adverſus eas morborum ſpecies efficaciſſima. Itaque qui plura vident in conſilio Bencii, illi profecto ſibi ſomnia fingunt, aut ſaltem vanis captiunculis tricari amant, & ut vulgari fertur parœmia, in ſole caligant.

3. Quod ſi quis morbus rarior deſcribi videretur, ſuſpicionem in Scorbutum cadere poſſe, cum ſymptomata apte conveniant.

III. Si quis tamen pervicacius contendat in illo Bencii conſilio morbum aliquem deſcribi rarius obvium, minuſque cognitum, quam ſint affectiones illæ, quas Bencius ipſe vidit, quas nominatim appellat, contra quas ſpecifica remedia proponit, viderit ille num ea ſuſpicio ad Scorbutum pertinere poſſit, cujus ſymptomata ſymptomatis in conſilio memoratis cognata ſunt atque germana, 1°. *Inceperat* æger Bencii *primo pati dolorem capitis gravativum.* Et Scorbutici quoque *graviſſimis nuchæ doloribus, iiſque tenſivis & prementibus aliquando afficiuntur*; * Teſte Eugaleno, *De Morbo Scorbuto*, *Sign.* XIV. 2°. Æger Bencii *ſudaverat in nocte* menſe Octobri: Et ſimiliter in Scorbuticis aliquibus *color copioſus ſudor, media etiam hyeme, ſub leviſſimis tegumentis erumpit.* Ibid. *Sign.* XLIV. 3°. Æger Bencii *paſſus erat puſtulas quaſdam duras circa ſpatulas & ſpondylos dorſi; quantitatis ciceris vel avellanæ*: Et pariter *nonnumquam contingit in Scorbuto, ut totum corpus, necnon qualibet corporis partes . . . . tuberibus cum & ſine exulceratione . . . . . extuberent.* Ibid. *Obſervat.* XX. 4°. Ægro Bencii *ſupervenerat apoſtema durum* & Skirrhodes *in crure in parte poſteriori prope pedem*: Nec quoque rarum eſt adeſse in Scorbuticis *tumores duros, magnos & profundos . . . . . in variis glanduloſis partibus, tum etiam in qualibet corporis parte, ac mediis muſculorum ſpatiis.* Ibid. *Sign.* XVIII. 5°. In ægro Bencii *ita retractus erat Calcaneus, quod nullo modo pedem explanare poterat*: Et pari ferme modo *quibuſdam Scorbuticis talus retro verſus poplitem trahitur, ne poſteriorem pedis partem terræ affigere queant.* Ibid. *Sign.* XX. 6°. Æger Bencii *paſſus erat* non modo *quartanam*, ſed mox etiam *febres diverſas, quandoque continuas, quandoque interpolatas* erraticas, *& per intervalla diverſa, quinque, vel octo, vel ſimilium dierum*: Et vero inter ſigna quoque Scorbuti recenſeri ſolent *febres . . . . . aut lentæ, aut continuæ, aut interpolatæ & intermittentes, ... quæ falſo quotidianæ, tertianæ, ac quartanæ febris typo proludunt . . . . nullo ordine invadunt, ... etiam poſt tertium ſæpe, quartum, quintum, & ſextum diem.* Ibid. *Signis* VIII., IX, & X. 7°. In ægro Bencii *poſt unum* febris *paroxyſmum valde acutum, ſupervenere ma-*

culæ

* De ſcorbuti ſymptomatis teſtem unum tantum profero, nempe Severinum Eugalenum, Medicum Doccumanum inter Friſios, quia nullum puto proferri poſſe, aut oculatiorem, aut magis idoneum, cum ille ex confeſſo *De Scorbuto*, morbo ſibi notiſſimo, & in Friſia, ubi medicinam faciebat, perquam familiari, ſcripſerit omnium optime.

culæ rubeæ, parvæ aſperitatis, occupantes totum a collo uſque ad coxas excluſive . . . . . in quibus erant furfuræ; & paucificatis poſtea maculis illis in ſuperioribus partibus, aliæ ſupervenerunt in inferioribus: Et pari prorſus ratione in Scorbutico quodam *poſt tertium febris paroxyſmum, ſubinde toto fere corpore, maxime circa pectus & faciem maculæ purpureæ eruperunt*. Ibid. *Obſervat.* LIX. Nullumque Scorbuti ſignum notius eſt, quam quod deſumitur ex *maculis parvis vel majoribus, purpureis aut ſublividis, ad violæ purpureæ florem efflоreſcentibus*, quæ *crura fœdant*. Ibid. *Sign.* II. 8°. Æger Bencii torquebatur *doloribus quandoque in Spatula ſiniſtra, quandoque in Scia dextra, quandoque in ſiniſtra*: Et eodem modo Scorbuticorum *alii dolore corripiuntur circa brachium, ... alii circa ſcapulas, necnon cervicem, coxendicem & genua*. Ibid. *paſſim*, & maxime *Obſervat.* LXVI. Imo *nonnulli continuo coxendicis dolore . . . . . . divexantur*. Ibid. *Sign.* XXX, & *Obſervat.* XIX. 9°. Demum in ægro Bencii *dolores in diverſis membris invadebant de ſero, & mitigabantur mane*: Et nihilo ſecius dolores Scorbuticorum plerumque *exarcebantur poſt veſperam, vel ſub mediam noctem*. Ibid. *Signis* XII. & XIII. & *Obſerv.* XL.

IV. Haud me quidem fugit Scorbutum vix prius in Europa pervulgatum fuiſſe, quam exeunte ſæculo XVI, & in borealibus Europæ plagis, quæ mari Balthico adſident, inquilinum credi. Sed ea vel ſatis vera, vel ſatis firma non ſunt, ut convellere valeant allata probationum momenta, quæ ex ſymptomatum affinitate repetuntur. Etenim 1°. Nego Scorbutum Veteribus ignotum & inviſum fuiſſe. Omitto quidem, ne longus fiam, quæ a Strabone, *Geograph. lib.* 16. & a Plinio, *Hiſtor. natur. Lib.* 25. *Cap.* 3. narrantur de Stomacace & Scelotyrbe: At res eſt confeſſa apud omnes id morbi genus deſcriptum fuiſſe ab Hippocrate, *Lib.* 2. *Prædictor. Lib. de Affection.* & *Lib. de internis Affection.* a Celſo, *Lib.* 2. *Cap.* 7; a Paulo Ægineta, *Lib.* 3. *Cap.* 49; a Cælio Aureliano, *Chronicor*, *Lib.* 3. *Cap.* 4; ab Avicenna, *Lib.* 3. *Fen.* 15. *Tract.* 2. *Cap.* 5. &c. 2°. Fateor quidem Scorbutum inter accolas maris Balthici vernaculum eſſe atque endemium; at inde nequaquam efficitur, ut numquam graſſatus fuerit in regionibus aliis calidioribus. Nonne obvius olim fuit Hippocrati & Paulo in Græcia, Celſo in Italia, Avicennæ in Perſia? Nonne conſtat experientia hac ætate noſtra in tota fere Europa, atque adeo in Italia & ſæpe & graviter ſævire, quanquam rarius, leviuſque, quam in plagis quæ Septemtrionibus magis ſubjectæ ſunt? Potuit ergo Adoleſcens ille, de quo Bencius, licet in Italia degerit, vixeritque ineunte ſæculo XV, Scorbuto tentari *ex malo regimine*, unde Bencius ait morbum ab eo contractum fuiſſe, *multiplicatis humoribus malis non unius modi*. Potuit ergo Bencius ipſe Scorbutum, ex quo ægrotabat ille, ſibi ignotum deſcribere alieno nomine; quemadmodum teſtatur Sennertus, *Practic. Lib.* 3. *Part.* 5. *Sect.* 3. *Cap.* 2. a Carolo Piſone in Tractatu *De morbis a ſeroſa colluvione & diluvie ortis*, Scorbutum, ignoratis tamen Scorbuti natura, cauſa, appellatione, graphice depictum fuiſſe, *Obſervationibus* 74, 75 *& ſeqq.* dum morbos explicat, quibus Monachi aliquot Lotharingi male ſe habebant anno circiter 1596. Quamobrem, ſi quem in Adoleſcente illo Bencii ſuſpicari placeat morbum atrociorem, & rarius obvium, quam eſſent illi qui a Bencio nominatim recenſentur, quod tamen vix mihi perſuadeo; nihil obſtat quominus in Scorbutum ſuſpicio cadat, cujus ſymptomata cum ſymptomatis, quæ in Adoleſcente obſervabantur, apprime convenire vidimus.

4. Maxime cum in comperto habeatur Scorbutum & antiquitus cognitum, & per varias Europæ regiones aliquando graſſatum fuiſſe.

V. At vero, tametſi daremus luem veneream olim, perinde atque hodie, notam & vagatam fuiſſe in Europa, quod ſane nimium eſt, nec a nobis facile impetrabitur, nihilominus ſymptomata in Bencii conſilio expoſita, notaque luis venereæ ſymptomata ita repugnarent inter ſe, ut vel inde aperte liqueret luem veneream ſub forma morbi, qui a Bencio deſcriptus eſt, deliteſcere nulla ratione potuiſſe. Nam 1°. Adoleſcens ille non ex impura, vulgivaga, ſuſpecta venere morbum conceperat, quod tamen lui venereæ proprium eſt; ſed teſte Bencio, *ex malo regimine, aut ex diverſitate complexionum naturalium in ſuis membris, unde multiplicati erant humores mali non unius modi, ſed de ſpecie phlegmatis, ſed de ſpecie melancoliæ, ſed de ſpecie choleræ rubeæ, a quibus ſanguis infirmabatur, & fiebat multoties non naturalis*. 2°. Nullo vitio, nullo ulcere laboraverat aut laborabat in genitalibus, unde tamen prima mali labes ortum ducit in lue venerea, & quo morbi vehementia potiſſimum ruit. 3°. Plurimis deturpabatur puſtulis, quibus corpus ſparſum erat, cum *Bothor* ſive varis multis in facie efflоreſcentibus; Sed puſtulæ nullæ neque capillitium occupabant, neque cingebant frontis confinia, ubi maxime abundant glandulæ ſebaceæ, quas ſedes proprias habent puſtulæ venereæ, & ubi proinde puſtularum iſtiuſmodi cohors potiſſima incubat. 4°. Demum exoſtoſi nulla, nulla hyperoſtoſi

5. Sed in deſcriptione Bencii nulla prorſus ratione luem veneream agnoſci poſſe cum ſymptomata inter ſe repugnantia ſint.

oſſa in illo extumebant, a quibus corruptelis vix vacua fuiſſent in morbo tam inveterato, & partes ſolidas tam alte obſidente, ſi forte venereus ille fuiſſet. Aberant ergo in ægroto Bencii pleraque ſymptomata, quæ in lue venerea confirmata adſunt fere perpetuo, atque ideo quæ ſunt veluti totidem pathognomonica ejuſdem ſigna, quorum ſi vel unum abfuiſſet, inde juſta eſſet dubitandi ratio; quorum omnia abeſſe minime potuerunt, quin in apertiſſima luce conſtituatur morbum in Bencii conſilio deſcriptum a lue venerea, quæ nunc graſſatur, toto cælo diverſum fuiſſe. Cujus conſequentiæ momentum nec Johannem Manardum olim latuit, quippe qui *Epiſt. Lib.* 7. *Epiſtol.* 2. contendit ex illo Bencii conſilio colligi non poſſe ægrum, de quo quæſtio eſt, lue venerea tentatum fuiſſe, *cum caruerit puſtulis, tum genitalium, tum capitis inter capillos, quæ tamen ſunt*, pergit ille, *vel primæ, vel maxime hujus morbi propriæ.*

6. Demum nihil in contrarium colligi poſſe, licet in conſilio Bencii mentio fiat puſtularum & nocturnæ exacerbationis dolorum.

VI. Verum enim videre mihi videor quid fucum fecerit: Scilicet mentio habetur in Bencii conſilio de Puſtulis, quibus æger defœdabatur, & de nocturna dolorum, quibus torquebatur, exacerbatione. Hinc abunde deſignari viſa eſt lues venerea iis, qui pro morbi illius antiquitate ferventius pugnant, quod ea ſymptomata lui venereæ ita propria eſſe putaverint, ut nulli morbo alii poſſent convenire. Sed tota via errant, qui ſic opinantur. Nam 1°. Puſtulæ, ſive ulceroſa cutis tubercula, tum quæ pure manant, tum quæ arida & cruſtoſa ſunt, nec in ſola tantum lue venerea obvenire ſolent, ſed in multis quoque morbis aliis, puta in Scorbuto, in Lichenibus, in Herpete, in Scabie, ceteriſque omnibus cutis affectionibus; nec ab eo tantum tempore, quo lues venerea in Europam invecta eſt, innotuerunt, ſed ab omni hominum memoria deſcriptæ & obſervatæ fuerunt, quod notius eſt, quam ut probatione opus eſſe videatur. 2°. Idem quoque dicendum de nocturna dolorum exacerbatione, quæ venereorum dolorum propria quidem eſt, ſed ita propria, ut cum doloribus etiam ſcorbuticis, ut modo dictum eſt, & cum doloribus VVarenorum, teſte Johanne VViero, *Obſerv. Medicar. Lib.* 2. *Cap.* 1. §. 6. communis ſit, imo cum doloribus omnibus, quoſcunque facit lympha in tendinibus, ligamentis, perioſtio, &c. hærens & impacta præ ſpiſſitudine, quippe quæ dum tepore lecti rareſcit & expanditur, appoſitas ſenſiles fibras validius diſtrahit, unde eas acutius dolere neceſſe eſt.

Fruſtra proinde, qui ſeorſum a nobis ſentiunt de origine luis venereæ, tot veterum Medicorum Libros excutiunt intenſiſſima cura, qui anno 1494. ſuperiores vixerunt, cum ex omnibus quos inde proferunt locis, ſi æquo animo & ſine præjudicio perpendantur, poſſit nihil prorſus colligi, quod allatam de novitate luis venereæ ſententiam evertere valeat, aut fidem Hiſtoricorum infirmare, qui morbum hunc orbi noſtro, tempore belli Neapolitani a Carolo VIII. Francorum Rege geſti, inductum fuiſſe uno ore omnes affirmant.

CAPUT VII.

Explicantur teſtimonia a Guillelmo Becketto pro luis venereæ antiquitate nuper producta.

Beckettus, nuperrimus propugnator opinionis de antiquitate luis venereæ.

OPinionis de antiquitate luis venereæ patrocinium nuperrime ſuſcepit Guillelmus Beckettus, Chirurgus Londinenſis, Diſsertationibus tribus, quas edendas curavit in XXX. & XXXI. Voluminibus Tranſactionum Philoſophicarum, & in quas congeſſit diligentia ſumma quæcumque ex editis, ineditiſve Magnæ Britanniæ monumentis potuit corradere, quæ viderentur opinioni ſuæ ſuffragari.

I. Contendit Arſuram genitalium eamdem fuiſſe ac gonorrhœam veneream. Quod multis auctoritatibus conatur probare.

Primo. Contendit in prima Diſſertatione, quæ proſtat in XXX. Volumine Tranſactionum Philoſophicarum, N°. 357. ann. 1718. gonorrhœam veneream ſæculis aliquot ante annum 1494. notam fuiſſe in Anglia nomine *ardoris*, *arſuræ*, *incendii* &c. anglice *Burning* ſive *Brenning*, de quibus ſane mentio frequens fit ab Hiſtoricis Magnæ Britanniæ: Et in opinionis confirmationem auctoritates adducit multas, quarum nonnullæ hoc anno 1494. antiquiores ſunt, pleræque anno eodem recentiores.

Antiquiores excerptæ ſunt 1°. Ex Opere manuſcripto Johannis Ardern, Chirurgi Anglici, ſua ætate, hoc eſt, exeunte ſæculo decimo quarto haud incelebris, ubi multa ſunt de *arſura*, quam definit ille, ut refert Beckettus, *calorem interiorem cum excoriatione urethræ*, unde ardor.

2°. Ex Collectaneis quibuſdam Medicis circa annum 1390. & 1440. ſcriptis, ut Be-

cKettus arbitratur, in quibus legere eſt formulas quaſdam ad *arſuram* tum virorum, tum mulierum.

3°. Ex antiquis ordinationibus Lupanarium Londini olim publice proſtantium in ſuburbio *Southvvark* dicto, quæ circiter anno 1430. conſtitutæ creduntur, quæ manuſcriptæ extant, & quarum articulo quodam agitur *de his, qui cuſtodiunt mulieres habentes nefandam infirmitatem*, vetatur vero alio gravi mulcta, *ne qua in Lupanari proſtet fœmina arſura morbo infecta*.

Recentiores deprompte ſunt 1°. Ex libello, quo certus quidam Simon Fish, novarum in Religione opinionum impotens affectator & Catholicorum oſor acerrimus Henrico VIII. Anglorum Regi ſupplicavit anno 1530, in quo refertur *Presbyteros in Angliæ Regno omnia vitiare: ipſos a fœminis uri*, hoc eſt arſura affici, *ac alias fœminas viciſſim urere: ipſoſque a meretricibus lepram contrahere, quam contractam cum aliis fœminis deinde communicent*.

2°. Ex libro, quem anno 1546. edidit Andreas Boord, Doctor Medicus & Presbyter, quem inſcripſit *Compendium Sanitatis*, & in quo initio Capitis cujuſdam his verbis præfatur. *Agemus* Capite 19. *De arſura proſtibulorum*; additque poſtea, *ſi quis poſt contractam a proſtibulo arſuram, rem habeat eadem die cum ſana muliere, arſuram eamdem cum illa communicaturum eſſe*.

3°. Ex Epiſtola, quam Michael Vvood præpoſuit Orationi *De vera obedientia* a Stephano Gardiner ſcriptæ, & Rothomagi editæ anno 1553. in qua fit *arſuræ* mentio.

4°. Ex Opere quodam manuſcripto Johannis Balæi, quod eſt penes ipſum BecKettum, & in quo Balæus de Doctore Vveſton verba faciens, quem Reginaldus Polus Cardinalis, regnante Maria, Decanatu Vvindſorii abdicavit ob adulterii crimen, ait Canonicum illum *in curanda arſura magis exercitum fuiſſe, quam ſcortum, quod in ullo Lupanari proſtaret*; adjicitque *mulierem aliquam in Parœcia Sancti Botolph ab eo nuper uſtam fuiſſe*, ideſt arſura affectam.

5°. Ex Tractatu Guillelmi Bulleyn, Doctoris Medici, anno 1562. edito, cujus inſcriptio eſt *The Bulvvark &c.* ubi Auctor ille *de meretricum arſura* diſſerit.

Explicantur auctoritates a Becketto objectæ.

Ea ſane numero multa ſunt, ſed re pauca, imo potius nulla, cum ruinoſo fundamento conſiſtant. Omitto jam objecta teſtimonia ex Operibus, Legibus, Tabuliſve ineditis, aut Libris perraris deprompta eſſe, quæ idcirco nec ea, qua par eſſet, diligentia ſcrutari & excutere, imo ne inſpicere quidem licitum fuit, ut de manuſcriptorum ætate, verborumve inde excerptorum ſententia conſtaret. Sed lubenter conceſſero BecKetto hanc in re, ne vitilitigare videar quaſi cauſæ diffiderem, eique ultro dedero ſingula rectiſſime ſe habere, quod ſane maximum eſt; at vero pernego inde ſequi *arſuram* illam, de qua quæſtio eſt, eamdem fuiſse quam gonorrhœam veneream, atque adeo gonorrhœam ab impura venere oriundam *arſura* nomine olim graſſatam fuiſſe. Verum ut cogitationes meas dilucide explicem, res paulo altius repetenda eſt.

Itaque I. Lepra Arabum, quæ in Anglia, ſicut in cetera Europa, olim frequens erat, non ſolum convictu, ſed congreſſu etiam contagioſa fuit; quapropter lege conſtitutum erat, interpoſita etiam gravi pœna, ut leproſi ſeu elephantiaci deſtinatis locis coerciti conſuetudine cum ſanis interdicerentur.

Lepram concubitu contagioſam fuiſſe.

II. Proinde lepra concubitu, quo non eſt contactus alter intimior, quaſi præſentiſſima contagione propagari debuit, ſi quis impudens vel perditiſſimæ libidinis cum leproſis veneri indulgeret. Et ſane ea ratione propagatam fuiſſe teſtantur uno ore coætanei fere omnes Medici, ut Foreſtus, *Obſervationum Chirurgicarum Lib.* 4. *Obſerv.* 8. Palmarius, *De Elephantiaſi, Cap.* 2. Paræus, *Operum Lib.* 20. *Cap.* 8. Fernelius, *De partium morbis & ſymptomatis, Lib.* 6. *Cap.* 19. Valeſcus de Taranta, *Philonii Lib.* 7. *Cap.* 39. Gordonius, *Lilii Particula* 1. *Cap.* 22. ubi refert *quandam Comitiſsam veniſſe leproſam in Montempeſſulanum, & fuiſſe in fine in cura ejus; & quemdam Baccalarium in Medicina miniſtraviſse ei, & jacuiſse cum ea, & impragnaviſſe eam, & perfectiſſime leproſum factum fuiſſe*, cujus Hiſtoriæ ſimilem alteram profert Philippus Schopffius, *Lib. De Lepra*, ſcilicet Fabri cujuſdam lignarii, qui ex concubitu cum leproſa lepram brevi contraxit.

Saltem ex concubitu cum leproſis genitalia arſura affecta fuiſſe.

III. Quod ſi quando res melius forſan cederet, at ſaltem ex uſu veneris cum leproſis mulieribus, imo etiam cum illis quæ ceteroqui ſanæ cum leproſis paulo ante rem habuiſſent, genitalia pleramque affecta fuerunt, phlogoſi, eryſipelate, exulceratione cenchriade ſive miliari, phlyctænis, &c. unde dyſuria, ſive ut tunc loqui mos erat, ardor, *arſura, incendium*, calefactio, anglice *Brenning*.

IV. Poſſunt in confirmationem produci teſtes oculati, & multi, & idonei.

 1°. Theo-

1°. Theodoricus, * Medicus celeber anno 1290, qui *Chirurgiæ Lib. 6. Cap. 55.* ait morbo *infici, qui poſt coitum leproſi* ad mulierem accedit.

2°. Auctor Tractatus Chirurgici manuſcripti, *Rogerinæ* dicti, ideoque Rogerio Baconi a quibuſdam adſcripti, ſed qui videtur doctiſſimo Johanne Freind, *Hiſtor. Medic. Part.* 3. Rogerio Parmenſi potius adſcribendus, ubi diſerte explicatur, teſte eodem Freind, *ibidem*, quot quantiſque malis pateret ille, cui contingeret cum muliere ſcortari, quæ a leproſo recens compreſſa fuiſſet.

3°. Gilbertus, Anglicus, qui in *Compendio Medicinæ, tam morborum univerſalium, quam particularium* eadem profert *Cap.* 345. quæ in Rogerina legi modo diximus.

4°. Bartholomæus, vulgo Glanville dictus, cujus *Brev. Med.* quod mſs. exſtat, cum *Comp. Med.* Gilberti Anglici ita convenit, ut idem Opus eſſe videatur. Sane in *Breviario* illo, *Lib.* 2. *Cap.* 4. verba eadem legere eſt, teſte Freind, de periculis imminentibus *ex coitu cum muliere a leproſo recens vitiata*, quæ proſtant in *Compendio*.

5°. Jo: de Gaddeſden, Medicus Anglicus, qui in *Pract. Med. ſeu Roſa Anglica* agit capite peculiari *de infectione ex concubitu cum leproſo aut leproſa*, ubi ait *illum, qui concubuit cum muliere, cum qua coivit leproſus, puncturas intra carnem & corium*, hoc eſt, inter balanum & præputium, *& aliquando calefactiones in toto corpore ſentire*.

6°. Demum Jo: Manardus, Ferrarienſis, Medicus ſua ætate celeber, *Epiſt. Med. Lib.* 7. *Epiſt.* 2. *data anno* 1525, tradit eos *qui mulieri coierint, quæ parum antea cum Leproſo, (ſic enim Elephantiacum vocant) rem habuerit, ſemine quidem adhuc in utero manente, elephantiaſim quandoque incurrere, quandoque non, ſed alias oblæſiones, majores minoreſve, prout & ipſi affecti ſunt, & Elephantioſus ille qui mulierem infecit*.

Hinc patere cauſam arſuræ genitalium, quę olim in Anglia frequens erat.

V. Hinc ergo facile explicari poſſunt teſtimonia illa tria a Becketto objecta, quæ anno 1494. antiquiora ſunt. *Arſura* nempe *illa*, 1°. de qua loquebatur Johannes Ardern circa annum 1370; 2°. adverſus quam exſtant formulæ manuſcriptæ circa annum 1390. & 1440. 3°. de qua verba fiunt in ordinationibus manuſcriptis Lupanarium Londinenſium circiter anno 1430, eadem plane eſt atque affectio illa, quam probavimus concubitu cum muliere leproſa, vel quæ leproſo ſui copiam recenter feciſſet, olim contractam fuiſse. *Nefanda* vero *infirmitas*, cujus mentio eſt in ordinationibus iiſdem, videtur ipſamet lepra fuiſſe.

VI. Porro nullatenus mirum eſſe debet a leproſis mulieres non raro contaminari olim potuiſſe. Cum enim inter eos qui lepra tenebantur, multi inexplorati eſſent, vel male explorati, & quibus ideo uſu cum ſanis interdictum non erat; cum inter ſepoſitos multi forent quibuſcum indulgentius agebatur, & quibus ideo copia eſſet aliquando divagandi, facile erat iis omnibus libidini, in quam ex morbi natura leproſos effrænatos fuiſse conſtat, ſeſe totos dedere, eo quidem tempore quo Lupanaria publice proſtabant, & præſertim in populoſis Civitatibus, ubi cuilibet ignoto latere nullo negotio licitum eſt. Mirum eſt tantummodo videri eam morbi ſpeciem in Anglia olim communiorem fuiſse, quam in reliqua Europa, & ab Hiſtoricis, Mediciſque Anglicis maxime celebratam; ſed inde forſan hoc repetendum eſt, quod Leges in leproſos ſancitæ in Anglia leviores olim fuerint, vel remiſſius obſervatæ; qua de re videant, quibus antiqua Angliæ diſciplina notior eſt.

Arſuram illam a gonorrhœa venerea plane diverſam fuiſſe.

VII. Ceterum arſura illa cum gonorrhęa venerea neutiquam confundenda eſt, a qua plane diverſam fuiſſe liquet multis argumentis.

1°. Quod etſi manus Becketto daremus, concederemuſque luem veneream multo antiquiorem fuiſſe quam putamus, nulla tamen ratione credi poſſet gonorrhęam ſatis antiquam fuiſse, ut eadem fuerit atque arſura illa, quæ decimo tertio & decimo quarto ſæculo graſſabatur. Compertum eſt enim ſilentio omnium Auctorum, qui de lue venerea ſcripſere ante annum 1545, & diſerto Falloppii teſtimonio, *Tractatu de Morbo Gallico, Cap.* 23. gonorrhęam veneream, prius ignotam inter luis ſymptomata, primum apparuiſse anno 1545, aut 1546, hoc eſt, quinquaginta annis ab ingreſſu quem lui venereæ aſſignamus, atque adeo multo tardius quam arſura illa; ſed de his fuſius infra *Cap.* 11.

2°. Quod in gonorrhęa venerea, ut vox ipſa innuit, perpetuo cum dyſuria adſit, vel eidem brevi ſuccedat effluxus purulenti ſeminis uber & diuturnus; nullus vero olim obſerva-

* Theodoricus, cujus exſtat Opus *De Chirurgia*, Medicus & Catalanus erat, Senexque ad Ordinem S. Dominici ſe aggregavit: Licet cognominis cum altero Theodorico, Dominicano, qui Italus erat, ac demum Epiſcopus Cervienſis creatus eſt, patria tamen & profeſſione omnino diverſus fuit, quidquid garriat Bibliographorum vulgus; qua de re vide R. P. Echard, *De Scriptoribus Ordinis Prædicatorum*.

ſervaretur in antiqua illa arſura, nullus ſaltem memoretur ab Auctoribus qui de arſura ſcripſerunt, quos omnes de tam gravi ſymptomate ſiluiſſe, ſi adfuiſſet, veriſimile non eſt, unde datur colligere arſuram meram fuiſſe glandis & urethræ phlogoſim eryſipelatoden.

3°. Quod gonorrhea, quoniam contumacior eſt, curatione plerumque diuturna, at certe ſemper difficili opus habeat: contra vero arſura, quæ fugacior erat, ſanaretur fotu ſolo, vel ad ſummum injectione anodyna, teſte vel ipſo Becketto, qui in Diſſertatione laudata profert ſequentia verba Johannis Ardern. *Contra incendium virgæ virilis interjus ex calore & excoriatione fiat talis ſyringa* (ideſt, injectio (*lenitiva*): *Accipe lac mulieris maſculum nutrientis, & parum zuccarium, oleum violæ & ptiſanæ, quibus commixtis, per ſyringam infundantur; & ſi prædictis admiſcueris lac amygdalarum, melior erit medicina.* Quod remedii genus congener eſt remedii ad labiorum arſuram & puncturam propoſiti a Rogerio, *Chirurgiæ Lib.* 1. *Cap.* 35. & a Rollando, *Chirurgiæ Lib.* 1 *Cap.* 21.

4°. Quod mulier, quæ cum Syphilitico venerem exercuit, unde male habet, gonorrheam inferat non ſolum eadem die, qua Syphilitico ſui copiam fecit, ſed etiam niſi ſanata ſit, poſt quantumlibet temporis intervallum: non ſolum illota & ſemine virulento adhuc in utero reſide, ſed etiam probe lota, & poſt excuſſum totum ſemen; At e contra nullum immineret arſuræ periculum a conſuetudine cum fœmina, quæ leproſo ſuccubuiſset niſi de *novo*, ut ait Lanfrancus, *Pract. Tract.* 3. *Doctr.* 3. *Cap.* 11; vel *de proximo*, ut ait Valeſcus de Taranta, *Philonii Lib.* 7. *cap.* 39. ſuccubuiſset; imo niſi ſemen leproſi in utero adhuc reſtitaret, *ſemine adhuc in matrice exiſtente*, juxta Gordonium, *Lilii Partic.* 1. *Cap.* 22. Valeſcum de Taranta, *ubi ſupra*. Et inde eſt quod Johannes de Gaddeſden, in *Roſa Anglica*, *Capite de infectione ex concubitu cum leproſo vel leproſa*, hac tamen in re Gordonium ducem ſequutus, *mulierem* ab omni labe *ſecuram* fore affirmet, ſi poſt coitum cum leproſo *ſaltet, deſcendat retro fortiter per gradus, & ſternutet cum pulvere piperis, vel cum penna cum aceto in naribus, ita quod ſperma prius receptum deſcendat, & tunc lavet ſe in decoctione roſarum vel plantaginis decoctarum in vino & furfure.*

5°. Demum quod ex veneris uſu cum muliere leproſa, vel quam leproſus recens ſtupraverat, multa præter arſuram ſymptomata alia inferrentur, quorum nulla aut cum gonorrhea venerea conjungi, aut in lue venerea obſervari unquam ſolent. Hac de re audiendus idem Johannes de Gaddeſden, *ubi ſupra*. " Ille, *inquit*, qui concubuit cum muliere, cum qua coivit leproſus, puncturas intra carnem & corium ſentit, & aliquando calefactiones in toto corpore, & poſtea frigus & inſomnietates, & circa faciem quaſi formicas currentes, ſi ſit de cauſa calida. Color variatur de rubedine in album, & e converſo, & frequenter habent calorem lentum interius, & prorumpit aliquando exterius, quando eſt poſt coitum cholerici. Si ſit poſt coitum phlegmatici vel melancholici, tardius percipitur, & facies ſtatim diſcoloratur & ſubtumeſcit, & eſt aggravatio omnium membrorum, quod vix ſe movere poteſt, & habet frigus ſubcutaneum, cum formicatione faciei poſt, deinde totius corporis. " Quæ ſingula ipſiſſimis verbis leguntur in *Chirurgia Theodorici*, *loco jam laudato*: in *Rogerina*: & in *Compend. Med. Gilberti*.

VIII. De arſura illa, quæ a lepra degener erat, poſſunt intelligi, ſi ita lubeat cetera teſtimonia a Becketto adducta, quæ anno 1494. recentiora ſunt; quamquam, ut libere dicam, videntur ea omnia potius accipienda eſſe de morbis vere venereis. Omnium enim antiquiſſimum ad annum 1530. pertinet, quo tempore lepra jam rarior fuit, quo vero lues venerea non in Italia tantum & Gallia, ſed in Anglia quoque frequens erat & divulgata, ut conſtat ex teſtamento Doctoris Johannis Colet, Decani Eccleſiæ Cathedralis Sancti Pauli Londinenſis (*a*), anno 1518. ſcripto, de quo J. Freind, *Hiſt. Med. par.* 3. Neque obſtat ſermonem eſſe in allatis locis de arſura genitalium, non de gonorrhea, peniſve ulcuſculis. Debuerunt nempe novis illis affectibus nomina accommodari uſu recepta aliarum affectionum natura quidem diverſarum, ſed ad quas tamen viderentur quadamtenus alludere, quod & alibi factum ſcimus in denominanda lue venerea. Quod exemplo ſimili, quamquam in re diſpari, a Romanis olim factitatum legimus, cum Pyrrhi Elephantos, Boves Lucæ ſeu Lucanos appellavere: quod ab omnibus ſemper factitabitur, quandiu homines a notis notarum rerum ideis ad ignotas ignotarum cogentur procedere.

Secundo. In altera Diſſert. quæ extat in Vol. XXXI. *Tranſactionum Philoſophicar.* n. 365. anno 1720. Beckettus totus in eo eſt, ut probet antiquitatem luis ipſius venereæ, & in hunc

II. Contendit Becket-

(*a*) Obiit ille anno ſequente 1519. *Vid.* Notitiam Oxonienſis Academiæ, *pag.* 105.

tus luem veneream ipſamet olim cognitam fuiſſe. Quod conatur probare maxime argumentis duobus.

hunc finem præter ratiunculas nonnullas, quibus jam abunde ſatisfactum eſt in præcedentibus, duo adducit teſtimonia, quæ notatione digna eſſe videntur.

Unum excerptum eſt ex Manuſcripto quodam, quod aſſervatur Oxonii in Collegio Lincolnienſi, ubi ſic loquens inducitur Thomas quidam (*a*) Gaſcoigne, quem Beckettus ait Univerſitatis Oxonienſis Cancellarium tunc fuiſſe. „ Novi enim ego Magiſter Tho„ mas Gaſcoigne, licet indignus, ſacræ Theologiæ Doctor, qui hæc ſcripſi & collegi, „ diverſos viros, qui mortui fuerant ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium „ & corporis ſui; quæ corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata fuit per exer„ citium copulæ carnalis cum mulieribus. Magnus enim Dux in Anglia, * ſcilicet „ Johannes de Gaunt, mortuus eſt ex tali putrefactione membrorum genitalium & cor„ poris ſui, cauſata per frequentationem mulierum; magnus enim fornicator fuit, ut „ in toto Regno Angliæ divulgabatur, & ante mortem ſuam jacens ſic infirmus in le„ cto, eamdem putrefactionem Regi Angliæ Ricardo II. oſtendit, cum idem Rex eum„ dem Ducem in ſua infirmitate viſitavit; & dixit mihi, qui iſta novit, unus fidelis „ ſacræ Theologiæ Baccalaureus. Vvillus etiam, longe vir maturæ ætatis & de Civitate „ Londonii, mortuus eſt ex tali putrefactione membrorum ſuorum genitalium & corpo„ ris ſui, cauſata per copulam carnalem cum mulieribus, ut ipſemet pluries confeſſus „ eſt ante mortem ſuam, cum manu ſua propria eleemoſinas diſtribuit, ut ego novi an„ no Domini 1430. " Hactenus Thomas ille Gaſcoigne, ex cujus verbis credit Beckettus poſſe colligi tum Jo: Ducem Lancaſtriæ, quem Angli de *Gandavo* ſeu *Gaunt* vocant, tum Vvillum illum Londinenſem lue venerea laboraſſe ante annum 1430. atque adeo morbum hunc olim obſervatum fuiſſe ante detectas Occidentales Indias.

Alterum vero teſtimonium depromptum eſt ex quibuſdam locis Operum manuſcriptorum Johannis Ardern, Chirurgi in Anglia celebris circa annum 1370. ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, carunculis urethræ ac bubone; unde videtur Becketto inferendum eſſe ea ſymptomata venerea fuiſſe, ac proinde luem veneream in Anglia ætate illa jam graſſatam eſſe.

Explicantur argumenta a Becketto oppoſita.

Sed miror Beckettum opinione ſua uſque adeo occupari, ut luem veneream nullibi non videat; videat certe ubi nulla eſt, imo etiam ubi nulla prorſus adſunt luis indicia, ſi res attentius introſpiciatur.

Genitalia variis morbis ſemper obnoxia fuiſſe.

Nam I. Indicavimus jam ſupra *Cap.* 3. genitales partes gravibus morbis ſemper obnoxias fuiſſe, non minus quam cæteras totius corporis, ut quæ iiſdem cauſis morbificis paterent, nec ulla donarentur prærogativa, ut a morbis immunes eſſent. Conſtat ſane Medicos fere omnes a primis Medicinæ temporibus & longe ante notam luem veneream, uberrime diſſeruiſſe de genitalium abſceſſu, ulcere, carcinomate, putrefactione, gangræna; de quibus vide Galenum, *Lib.* 6. *De locis affectis*, *Cap.* 6. & Cornelium Celſum, *Lib.* 2. *Cap.* 1. *Lib.* 5. *Cap.* 20. & *Lib.* 6. *Cap.* 18. ut ceteris nunc parcam: imo vero veteres Hiſtoricos de affectionibus iſtiuſmodi haud raro mentionem facere. Sic narrat Flavius Joſephus, *Lib.* 2. *contra Apionem*, improbum illum Judæorum calumniatorem ulcere penis laboraſſe, quo poſt inciſiones fruſtra adhibitas putrefactis genitalibus in magnis doloribus exſpiraverit. Sic refert idem, *Hiſt. Judaica Lib.* 17 *Cap.* 8. Herodem Judæorum Regem genitalibus quoque putrefactis, & vermibus ſcatentibus, tabe confectum & ſpaſmo convulſum interiiſſe. Sic conſtat Euſebii teſtimonio, * *Hiſt. Eccl. Lib.* 8. *Cap.* 16. Galerium Maximianum mortem miſerrimam oppetiiſſe ex abſceſſu & ulcere circa media occultiorum corporis partium loca, nempe, ut arbitror, in perinæo, qui uterque morbus inſanabilis erat, cum incredibili vermium multitudine & fœtore intolerando. Sic notiſſima eſt Novocomenſis illius viri hiſtoria, quam Plinius memorat, *Epiſtolar. Lib.* 6. *Epiſt.* 24. „ Maritus, *inquit*, ex diutino morbo circa velanda corporis ulceribus putreſce„ bat; uxor ut inſpiceret exegit, neque enim quemquam fidelius judicaturum poſſetne ſa„ nari. Vidit, ſanari deſperavit, hortata eſt ut moreretur, comeſque ipſa mortis, dux,

imo

(*a*) Socius fuerat Collegii Orialenſis in Academia Oxonienſi; Deceſſit anno 1458. *Vid.* Notitiam Oxonienſis Academiæ, *pag.* 61.

* „ Johannes, cognomento Plantageneſt, vulgo *de Gaunt*, a Gandavo Flandriæ urbe, loco natali, „ ita denominatus, Edvvardi III. Regis Angliæ, filius quartus, a Patre Comitis Richmundiæ titulo or„ natus, ... Obiit anno regni Regis Richardi ſecundi XXI. annoque Chriſti 1398. " Ex ejus Epitaphio, quod legitur a ſiniſtro latere Chori Eccleſiæ S. Pauli Londinenſis. Apud Paul. Hentznerum, J. C. *in Itinerario Angliæ*, pagg. 175. 176.

* Euſebio conſentiunt Sextus Aurelius Victor, in *Hiſtor. Auguſt. Epitome*, *Cap.* 40. & Zoſimus, *Hiſtor. Lib.* 2. Sed de his vide Joſephum Scaligerum, in Animadverſionibus in Chronologica Euſebii, n. MMCCCXXVI. *pag. n.* 248.

„ imo exemplum & neceſſitas fuit; nam ſe cum marito ligavit, & abjecit in Lacum " Larium. Sic demum teſtatur Palladius, *in Hiſt. Lauſiaca Vita* 32. Eroni cuidam cum Mima congreſſo enatum eſſe anthracem in glande, quo ſex menſibus uſque adeo ægrotavit, ut ejus virilia computruerint & ſua ſponte ceciderint. Ex his tamen omnibus ſive Medicorum, ſive Hiſtoricorum locis, nemini niſi qui in rebus medicis plane hoſpes fuerit, non in mentem dico, ſed ne in ſuſpicionem quidem venire potuit eas affectionum ſpecies a lue venerea olim inductas fuiſſe, quæ ne in ætate quidem noſtra, qua dira illa pernicies maxime graſſatur, ab impura venere ſemper ortum habeant.

Maxime in ſcortatoribus & mulieroſis.

II. Cenſemus morbos iſtiuſmodi genitalium maxime frequentes fuiſſe in mulieroſis, ſcortatoribus & in venerem effrænibus, cum enim libidine & ſalacitate conciti meritoriis fœminis maxime uterentur, quæ ſemper impuriſſimæ fuere; cum a nullis abſtinerent flagitiis; ſed quaſi admiſſarii promiſcue concumberent cum mulieribus quibuſvis, & ſæpius cum male habentibus cancro, ulcere, abſceſſu uteri, &c. cum liqueſcentibus fluore albo, acri, virulento, &c. cum lepra infectis, aut quæ leproſis ſui corporis uſuram recenter permiſiſſent, &c. inde debuerunt proculdubio ceteris frequentius arſuras, phlogoſes, inflammationes, abſeſſus, ulcera, carcinomata genitalium experiri.

III. Quinimo, etſi daremus eos qui in venerem proniores erant, ſanis, puriſque tantum mulieribus uſos eſſe, quod ſane maximum; debuerunt tamen ex ipſo opere coitionis nimium repetitæ in eoſdem morbos frequentius incidere, quam ii qui ſi non caſte, ſaltem temperanter vivebant. Organis enim genitalibus acriore, ſalſiore, fervidiore ſemine turgentibus, ſæpius & diutius attrectatis, compreſſis; ſanguine æſtuante, qui influeret, aut qui retineretur, diſtentis; imo quod peſſimum eſt, aphrodiſiacorum remediorum uſu, ut venus acrius ſollicitaretur, non raro irritatis, oportuit inde frequentius quoque oriri arſuram, phlogoſim & phlyctænas in balano: inflammationem, abſceſſum, tumorem in proſtratis, veſiculis ſeminariis, teſtibus, &c. Ut ergo qui intenſius declamant, pulmonibus; qui minutioribus objectis diſpiciendis intenti ſunt, oculis male habent; ſic eos quoque, qui libidinibus intemperantius ſeſe dedebant, genitalibus male affici conſequens fuit, atque adeo, ut Poeta dicit, ſed alio ſenſu, *artifices arte perire ſua*. Quod & a Stoicis probe intellectum fuiſſe videtur, qui teſte (*a*) Cicerone, Epicuro dyſuriam, qua ſe laborare confeſſus erat, vitio vertebant, quaſi *turpis intemperantiæ morbum*. Sic Petrus Paulus Vergerius, Juſtinopolitanus ſenior, qui Patavii floruit anno 1395, auctor eſt in *Hiſtoria Carrarienſis familiæ nondum* publicata, teſte Johanne Rhodio in *Emendationibus & Notis ad Scribonium Largum*, N°. CCXXXV. " Ubertinum Carrarienſem, ejus nominis VII, Urbis III. Principem, ob nimium libidinis uſum, diuturno „ ſecretioris partis vitio Patavii, die XXIX. Martii, anno MCCCXLV. interiiſſe.

Hinc ergo ruit primum Becketti argumentum.

IV. Itaque licet olim hic contendere aut περὶ τῆς γνησιότητος Manuſcripti quod in Collegio Lincolnienſi latere perhibetur, aut de auctoritate Thomæ illius Gaſcoigne, a quo ſcriptum dicitur anno 1430, & qui proinde auditione tantum acceperat, ut ipſe ultro fatetur, quæcumque narrat de Johanne de Gandavo, utpote anno 1398. facto functo; nihilominus tamen niſi certiora afferantur, a nemine cum BecKetto putari arbitrer inde ſequi Johannem de Gandavo, aut Vvillum Londinenſem lue venerea olim laboraſſe, quod *illi mortui ſint ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium & corporis ſui*; aut quod *illa corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata fuerit per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus*. Ex prædictis enim abunde liquet corruptiones & putrefactiones iſtiuſmodi genitalium citra omnem contagem veneream, vel ab impura venere cum mulieribus quarum uterus gravi malo affectus eſſet, cum leproſis aut leproſorum contubernio contaminatis induci potuiſſe, vel a venere etiam pura cum ſanis mulieribus, ſed nimia & immodica accidere olim potuiſſe, ſicut etiamnum poſſunt eadem ratione contingere.

V. Haud meliore jure, neque adeo ſucceſſu feliciore attentavit BecKettus loca illa, quæ ex Chirurgicis Operibus Johannis Ardern affert, & ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, urethræ hyperſarcoſi ſive caruncula, &c. ut ad ſuam detorqueret ſententiam. Sane quidem certo certius eſt, quod a nemine negari puto, affectiones illas, ut Græca nomina ſatis indicant, a Græcis Medicis olim cognitas & deſcripta fuiſſe, ac deinde a Latinis, ab Arabibus & ab iis qui in Europa Medicinam factitavere ab Arabum tempore uſque ad renata literarum ſtudia. Præter Galenum & Celſum, quos ſupra laudavimus, in promptu eſſet, ſi ita videretur, ſexcentos alios laudare, apud quos ſingula enucleate & diſerte explicantur. At vero affectiones illæ genitalium ab ordinaria cauſa

(*a*) *Epiſtol. ad Familiar. Lib.* 7. *Epiſtola* 27.

olim dependebant, ut eorumdem Auctorum lectione ſatis liquet, nullatenus vero a cauſa venerea, hoc eſt, ſeminio venereo; neque adeo ullo modo confundendæ ſunt cum affectionibus venereis ejuſdem ſpeciei, quales hodie graſſantur, ut quæ, licet earumdem congeneres ſint natura & læſionis modo, unde ſimilem quoque appellationem ſortita ſunt, ab iiſdem tamen cauſa & origine toto genere differant.

Neque alterum validius eſt.

Demum *Tertio*, Diſſertatio Becketti tertia, quæ exſtat in eodem Volumine *Tranſactionum Philoſophicarum* N°. *366.* verſatur circa lepram Arabum, quam putat ille duplicis generis olim fuiſſe, ceu in præcedente Diſſertatione jam indicaverat; alteram ſcilicet, quæ lepra vere eſſet; alteram vero, quæ falſo nomine lepræ eadem foret, quæ lues venerea hodierna. Sed hæc meræ ſunt fabulæ, quas Beckettus ad libidinem fingit, ut opinioni ſuæ patrocinetur, ſed quæ jam abunde confutatæ ſunt ſupra. *Cap.* 2.

Huc ergo recidit rationum ſumma, quibus Beckettus ſententiam de novitate luis venereæ, quæ nunc fere omnium eſt, & quæ invaleſcit in dies, impugnandam aggreſſus eſt; nempe putat rem a ſe pleniſſime confectam adductis teſtimoniis aliquot, quæ ex obſcuris & plerumque ineditis Scriptis conquiſita, mutila, dubia, æquivoca ſunt; imo etiam quæ ad alios morbos manifeſte ſpectant. Næ egregia ad tantum molimen argumenta, quæ ſi apud æquos rerum æſtimatores valitura eſſent, ſpondere auſim me haud diſpari methodo probaturum Americam, quartam illam Orbis partem, a Priſcis olim ante Chriſtophori Columbi tempora & cognitam & navigatione petitam fuiſſe, quod tamen falſiſſimum eſſe puto; imo vero probaturum eſſe auctoritatibus pluribus & validioribus, quam eæ ſint quæ pro luis venereæ antiquitate opponuntur.

CAPUT VIII.

Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis venereæ patrocinari conantur.

FOrte jam multis videor nimius eſſe in aſtruenda luis venereæ novitate. Nondum tamen confeci, & ut per difficilis ille nodus expediatur, ſuperſunt infirmanda vel diluenda potius aliquot alia argumenta, quæ contrariæ opinioni favere creduntur, quæ ſaltem in probationem contrariæ opinionis premi ſolent.

I. Primum argumentum petitur ex Statutis Lupanaris Avenionenſis.

I. Petitur primum ex Statutis ſequentibus, a Johanna I. utriuſque Siciliæ Regina & Provinciæ Comite, de diſciplina Lupanaris publici Avenionenſis anno 1347. ſancitis, & lingua vernacula ſcriptis, qualis tunc in Provincia uſu vigebat, & quæ ſane ab hodierna parum diſſidet.

Statuta antiqua Lupanaris Avenionenſis lingua Provinciali ſcripta.	*Statuta eadem Latine reddita.*
I.	I.
L'an mil trés cent quaranto & ſét, au hueit dau més d'Avous, Noſtro bono Reino Jano a permés lou Bourdeou dins Avignon; Et vol que toudos las fremos debauchados non ſe tengon dins la Cioutat, mai que ſian fermados din lou Bourdeou, & que per eſtre couneigudos que porton uno agullietto rougeou ſus l'eſpallou de la man eſcairo.	Anno M. CCCXLVII. & die octava menſis Auguſti, Optima Regina noſtra Johanna conceſſit, ut Lupanar publicum eſſet Avenione; ſed vetuit meritorias mulieres per Civitatem evagari, juſſitque omnes Lupanari concludi, & ab iis, ut cognoſci poſſint, * ligulam rubram ab humero ſiniſtro geſtari.
II.	II.
Item. Se qualcuno a fach fauto & volgo continua de mal fairé, lou Clavairé ou Capitané das Sargeans la menara ſoutou lou bras per la Cioutat, lou tambourin batten, embé l'agullieto rougeou ſur l'eſpallo, & la lougeara din lou Bourdeou ambé las autros; ly deſen-	Item. Si qua puella, quæ jam culpæ ſuccubuerit, corpus vulgare velit, a Clavigero ſeu Capitaneo Apparitorum brachio prehenſa per Civitatem ducatur ad tympani cantum, ligula rubra ab humero dependente, & in Lupanari collocetur cum ceteris,

* Sic lege cautum erat ut meretrices, quæ in Toloſano Lupanari proſtabant, ligula ab humero dependente inſignes eſſent. Paſquier, *Recherches de la France*, *Liv.* 8. *Chap.* 35.

ſendra de non ſi trouba foro per la villo à peno das amarinos la premieiro vegado, & lou foué & bandido la ſecundo fés.

III.

Noſtro bono Reino commando que lou Bourdeou ſiego à la carrieiro dou Pon traucat, proché lous Fraires Augouſtins, juſqu' au Pourtau Peiré; Et qué ſiego une porto d'au meſmo couſta, dou todos la géns intraran, & ſarrado à clau per garda que gis de jouineſſo nou vejeoun de las dondos ſenſou la permiſſieou l'Abadeſſo ou Baylouno, qué ſara toudos lous ans nommado per lous Conſouls. La Baylouno gardara la clau, avertira la jouineſſou de nen fairé gis de rumour, ni d'aiglary eis fillios abandonnades; Autromen la mendro plagno que y ajo, noun ſortiran pas que lous Sargeans noun lous menoun en priſou.

IV.

La Reino vol que toudés lous ſamdés la Baylouno & un Barbier deputat das Conſouls viſitoun todos las fillios debuchados, que ſeran au B.urdeou; Et ſi ſen trobo qualcuno qu' abia mal vengut de paillardiſo, que talos fillios ſian ſeparados & lougeados à part, afin que non las counougoun, per evita lou mal que la jouineſſo pourrié prenre.

V.

Item. Sé ſé trobo qualco fillio, que ſiego iſtado empregnado din lou Bourdeou, la Baylouno nen prendra gardo que l'enfan noun ſe perdo, & n'avertira lous Conſouls per pourveſi à l'enfan.

VI.

Item. Que la Baylouno noun permettra à ges d'amos d'intra dins lou Bourdeou lou jour Vendré & Sandé ſan, ni lou benboura jour de Paſques, à peno deſtré caſſado & d'avé lou foué.

VII.

Item. La Reino vol que todos las fillios debauchados, que ſeran au Bourdeou, noun ſian en gès de diſputo & jalouſié; Que noun ſe derauboun, ne battoun, mai que ſian commo ſorés; Qué quand qualco quarello arribo, que la Baylouno las accordé & que caduno ſen ſtié à ce que la Baylouno nen jugeara.

VIII.

Item. Se qualcuno a rauba, que la Baylouno faſſo vendré lou larrecin à l'amiable; Et ſé la larruno noun lou fai, que ly ſian dounados las amarinos per un Sargean dins uno canbro, & la ſecondo lou foué per lou Bourreou de la Cioutat.

IX.

teris, denunciata, ſi primum inde exierit in Civitatem, virgarum: ſi iterum, flagri & exilii pœna.

III.

Edicit optima Regina noſtra, ut Lupanar conſtituatur in vico Pontis pertuſi, juxta Conventum Fratrum Auguſtinorum uſque ad portam *Peiré* (Petri). Et in eamdem partem porta pateat, qua omnibus ingredi liceat, ſed quæ clave reſeretur, ne quis Juvenis mulieres adire poſſit ſine venia Abbatiſſæ ſive Baylivæ, quæ quotannis a Conſulibus eligetur. Bayliva clavem ſervet, moneatque Juvenes ne turbas cieant, aut timorem nullum incutiant mulieribus meritoriis; ſin ſecus, ſi qua fuerit expoſtulationis cauſa, non exituros eſſe, niſi ut ab Apparitoribus in carcerem conjiciantur.

IV.

Jubet Regina Sabbato quodlibet a Bayliva una cum Barbi-tonſore a Conſulibus præpoſito mulieres meritorias ſingulas luſtrari, quotcumque in Lupanari proſtant; Et ſi qua ſcortatione ægritudinem ullam contraxerit, a ceteris ſeponi, ut ſeorſim habitet, ne ſui copiam facere poſſit, ut morbi præcaveantur, qui a Juvenibus poſſent concipi.

V.

Item. Si qua mulierum, quæ in Lupanari proſtant, gravidata fuerit, caveat Bayliva ne quid detrimenti embryoni accidat, moneatque Conſules, ut futuro partui provideant.

VI.

Item. Caveat diligenter Bayliva ne quis omnino in Lupanar admittatur diebus Veneris & Sabbati Hebdomadis ſanctæ, aut beata die Paſchatis; ſin aliter faxit, exauctoranda & flagro cædenda.

VII.

Item. Imperat Regina, ut omnes meritoriæ mulieres, quæ in Lupanari proſtabunt, nec rixa, nec invidia invicem contendant; a mutuis furtis & jurgiis abſtineant; & ſororum inſtar amice inter ſe vivant; Et ſi quid diſſidii intervenerit, ut a Bayliva controverſia dirimatur, cujus judicio ſtandum erit.

VIII.

Item. Si quid furto ſubreptum fuerit, reſtitutio a Bayliva bona gratia procuretur. Sin vero quæ rea eſt, refractaria ſit, primum plectatur virgis ab Apparitore in conclavi; & ſi iterum eadem culpa teneatur, flagro a Carnifice per ſingula Civitatis compita cædatur.

IX.

IX.

Item. Que la Bayloune noun dounara intrado a gis de Juſious; Que ſe per fineſſo ſe trobo que qualcun ſie intrat, & ago agu conneiſſencé de calcuno donde, que ſia empriſounat per avè lou foué per touto la Cioutat.

IX.

Item. Ne Bayliva Judæum ullum in Lupanar receperit. Quod ſi vero Judæus quidam clam & aſtutia introgreſſus cum mulierum quapiam rem habuerit, in carcerem conjiciatur * flagro per Urbis compita mulctandus.

Quænam ſit illorum Statutorum auctoritas?

Dicuntur Statuta illa reperta fuiſſe in veteri quodam Manuſcripto, quod exſcriptum fuerat ex Actis Magiſtri cujuſdam Tamarini, Notarii Avenionenſis & Tabellionis Apoſtolici, anno 1392. Memini certe notationem illam Apographo adſcriptam fuiſſe, quod ab amico acceptum habui. Ipſe quidem in id ſedulo incubui, ut omni ratione in auctoritatem & τὴν γνησιότητα illorum Statutorum inquireretur, ac egregios doctiſſimoſque Viros, tum Avenione, tum Aquis Sextiis conſulendos curavi, num de Notario illo Tamarino, ipſiſve Statutis reſcirent quidpiam; ſed de neutro nihil hactenus comperire datum fuit. Placuit tamen Statuta illa hic apponere, tum quod aliquam veri ſpeciem præ ſe ferant, tum maxime ne quid ſciens diſſimulaſſe viderer, quod in meam opinionem torqueri poſſet.

Et quænam Johannæ Reginæ cauſa fuiſſe videatur, illa ſanciendi?

Quod ſi ea Statuta vera ſint & genuina, mirum forte videbitur Reginam, annos tantum viginti tres natam, in inſtruendo legibuſque informando Lupanari publico tam ſollicitam fuiſſe, eo potiſſimum tempore, dum gravioribus curis diſtineri debuiſſet, ut quæ e Regno ſuo Neapolitano ejecta fuerat a Ludovico Hungariæ Rege, Andreæ fratris ſui ac Johannæ Mariti violentam mortem ulciſcente, cujus ipſa conſcia fuiſſe credebatur, & in Provinciam, quæ ſuæ ditionis erat, profugere coacta fuerat, Clementis VI. ſummi Pontificis Avenione commorantis præſidium imploratura. Hinc probe ſentio Reginam illam venire in ſuſpicionem vitæ diſſolutioris & a modeſtia non parum alienæ, tanto quidem potiori jure quod Hiſtoricorum teſtimoniis palam ſit illam libidinis nomine male audiiſſe.

Nihilominus tamen, ut vere dicam, videtur Johanna non tam ingenio ſuo, quam ſui temporis conſuetudini morem geſſiſſe in Lupanari illo Avenione inſtituendo. Conſtat ſimilia proſtibula, non in præcipuis modo (*a*) Italiæ urbibus jam tum a longo tempore conſtituta fuiſſe, ſed Romæ etiam juxta ipſummet ſummi Pontificis Palatium, unde tributum capiebat Mareſcallus Curiæ Romanæ, quod exemplum Guillelmus Durandi emendari cupiebat in Concilio Viennenſi. Vid. *Tractatum de modo celebrandi Concilii Generalis, Part. 2. Titul.* 10. Vidimus *præcedente capite* quid in Anglia conſtitutum fuerit anno 1430, de Lupanari publico ſuburbii Londinenſis *Southroark* dicti. Aderant demum & in regno Franciæ Lupanaria publica, præſertim in Occitania, quæ Provinciæ confinis eſt, ut liquet ex rationibus Curiæ Computorum Monſpelienſi redditis & quæ in ejuſdem Actis exſtant; & ut maxime confirmatur exemplo Lupanaris publici Toloſæ inſtituti (*b*) jam ante annum 1201, atque privilegiis variis decorati a (*c*) Carolo VI. anno 1389, & a (*d*) Carolo VII. 1424, quod ab anno 1500. in deterius paulatim tendens, (*e*) circa annum 1566. penitus dilapſum eſt, nempe quod ex eo tempore, quo morbi venerei vulgati fuerant, ſumptus faciendi in curanda ſcorta, quæ lue inficiebantur, meretricios quæſtus non æquarent modo, ſed etiam plerumque ſuperarent.

Neque vero putabant Principes, qui Lupanaria iſtiuſmodi olim inſtituebant, aut tuebantur a Majoribus inſtituta, ſe ullius culpæ reos eſſe; imo contra ſe cum de Religione, tum de Republica mereri optime, ut qui eo pacto homines libidine perditos a pejore flagitio revocarent, matronarum virginumque pudicitiæ conſulerent, ac graviora mala malis levioribus præverterent opportune. Verum an ſatis recte Principes illi ſenſerint olim? An ſatis recte ſentiant etiamnum, qui in ditione ſua Lupanaribus publicis favent, aliis judicandum permitto.

Ex articulo 4.

Hinc certe conſequitur Johannæ, qualitercumque morata ipſa fuerit, crimini vertendum

* Profertur a Petro de Marca *in Appendice Marca Hiſpanica*, *pag.* 1038. Charta anni 1024. qua conſtat Hebræum quemdam, nomine Iſaac, bonis mulctatum fuiſſe, quod *adulterium execuiſſet cum quadam Chriſtiana*.

(*a*) De Lupanari publico, quod Venetiis ante annum 1300. inſtitutum fuit Senatus decreto, *vide* Nicolò Doglioni *Lib.* 1. *Delle coſe Maraviglioſe e notabili della Città di Venezia*.

(*b*) Catel, *Memoires de l' Hiſtoire de Languedoc*, *pag.* 187.

(*c*) Treſor des Chartres. (*d*) Catel, *ubi ſupra*.

(*e*) La Faille, *Annales de Toulouſe*, *Tom.* 1. *ad Annot.* 1424.

dum non eſſe, quod pro more ſua ætate recepto publicum Lupanar Avenione inſtituerit ſed laudi potius, quod inſtitutum Lupanar, præ ceteris omnibus Principibus, * præclariſſimis, æquiſſimis, optimiſque legibus informaverit. Cetera quidem legum illarum ſive Statutorum capita parum moror, quibus nihil ineſt difficultatis. Hic expendendum tantum habeo Articulum quartum, in quo cavetur de morbis venerei contagioſis, quem ideo putant Adverſarii de morbis venereis intelligendum eſſe, & unde credunt horumce morborum antiquitatem certo argui.

Statutorum probari non poſſe morbos venereos olim graſſatos fuiſſe.

Verum ut id conficiant, ipſis probandum prius incumbit nullos alios morbos olim fuiſſe, præter venereos quales nunc uſu vigent, qui a ſcortis meretricio quæſtu corpus vulgando contrahi, & ab iiſdem uſu rei venereæ in concumbentes propagari potuerint. Sin aliter enim, ſatius eſt de morbis illis olim vulgo obviis objectum Articulum intelligi, quam contra aperta Auctorum omnium teſtimonia inde concludi venereos morbos olim viguiſſe, ut nunc vigent.

Cum certo conſtet obvios olim fuiſſe morbos alios, de quibus articulus ille poſſit, debeatque intelligi.

Proinde argumentum, quod inde petitur, fundamento ſiat ruinoſo, niſi prius probetur morbos venereos, qui nunc vagantur, ſolos eſſe, de quibus accipi poſſit quartus ille Statutorum Articulus, quod Adverſarios numquam præſtituros eſſe certi ſumus. Concidit vero, ruitque funditus, ſi ſemel probetur præter venereos morbos nunc quidem vulgo obvios, ſed olim plane incognitos, affectus alios quondam fuiſſe, qui promiſcua & immoderata venere concipi, qui concepti ſemel in ſcortatores manare potuerint, & de quibus proinde Articulus ille intelligi debeat, quod nos ſequentibus teſtimoniis luculente confecturos eſſe confidimus.

Nempe 1o. Vulvæ rhagadia & vaginæ ulcerationes phlyctænoides in meretricibus, unde ſerpebat in ſcortatores, quibuſcum corpora committebant, labes multigena.

Nempe conſtat 1°. Mulieres, quæ reſupinæ multorum abſorbent ictus etiam ſanorum, vulvæ rhagadiis, aut ſuperficiariis vaginæ ulcerationibus affici: neque enim muliebres loci in venere immoderata & promiſcua, jugi, concito, valido affrictu diſtrahi, ſuccuti, perfricari poſſunt, niſi ſuo incommodo ac detrimento, in iis fœminis potiſſimum, quæ juniores aut natura debiliores, molliore partium ſolidarum contextu præditæ ſunt; quibus uterus in ſede male coercitus verſus vulvam nimium deſcendit; quæ cum viris mutoniatis, aut quibus ſemen acrius eſt, rem habent; demum quæ locos, ubi collecta ſemina fraceſcunt, negligentius rariuſque colluunt, &c. Hinc ergo palam eſt a vulgaribus meretricibus, quæ pleriſque recenſitis periculis maxime objectæ erant, ſimiles pareſque affectiones frequentiſſime olim contrahi debuiſſe, ſemel contractas cauſæ ejuſdem ſimiliſve iteratione, aut meretricia ſocordia in dies invaleſcere, ac tandem cum ſcortatoribus communicari per diffuſum in actu venereo tabum, non ſecus ac ſcabies, herpetes, furunculi, &c. contagione propagantur, unde ſoboleſcebant in viris virgæ eryſipelata, herpetes cenchriades, phlyctænæ, ulcuſcula in balani ſuperficie ac coronæ ambitu, qualia ante notam luem veneream a Medicis deſcribi ſupra vidimus, *Cap. 6. & 7.*

2o. Fluorem muliebrem acrem & fœtidum, uteri ulcus, imo & carcinoma in meretricibus, unde in ſcortatoribus oriebantur virgæ eryſipelata, herpetes, phlyctænæ, ulcuſcula &c.

Conſtat 2°. Mulieres libidinoſas, quæ frequentius ſubagitantur, ſi qua nativa uteri imbecillitas adfuerit, fluore muliebri uteri, acri, fœtido, imo vero ulcere uteri, aut quod peſſimum eſt, carcinomate inde plerumque laborare. Fiunt nempe in utero, dum iterato, validoque erethiſmo percellitur ab erotico pathemate, ſtaſes anomalæ tum ſanguinis, tum lymphæ, quibus cola uterina relaxari, unde fluor muliebris; uteri ſtamina diſcindi, unde ulcera; demum lymphaticos decubitus generari neceſſum eſt, unde ſkirrhi, qui in carcinomata plerumque deſinunt. Haud mirum ergo ſi meritoriæ mulieres, quæ publicæ parebant libidini, iiſdem affectibus olim obnoxiæ fuerint, unde effectum ſit ut præ acrimonia tabi vel puris ab utero manantis, concumbentibus morbos varios intulerint, ut balani, præputii, virgæ eryſipelata, herpetes cenchriades, phlyctænas, ulcuſcula, &c. qualia ab impuris meretricibus concipi narrant Auctores ipſi, qui primo luis venereæ ingreſſu antiquiores vixere, qua de re vide ſupra *Cap. 6. & 7.*

3o. Eryſipelatoden vaginæ & ure-

Conſtat 3°. Ex iis, quæ præcedente capite dicta ſunt, mulieres quæ cum leproſis rem habebant, phlogoſi eryſipelatode vaginæ atque urethræ plerumque affectas fuiſſe, cum gravi & moleſta dyſuria, quod morbi genus *arſura* ſive *incendium* dicebatur; viroſque ipſos, qui cum iiſdem concumberent ſic infectis, imo etiam ſanis, ſed nondum lotis poſt admiſſum leproſum, ſimili parique affectione ut plurimum ægrotaſſe, quaſi per contagionem

* Sane quidem videntur ea Lupanaris Avenionenſis Statuta, conſideratius, prudentius, æquius condita eſſe, quam leges Lupanaribus Londinenſibus ſuburbii Southvvarcenſis indictæ, quæ leguntur apud Johannem Stovv, *The Survey of London*, Edition. anni 1633. Pagg. 448, 449; Et apud Danielem Turner, *A Diſſertation on the Venereal Diſeaſe*, Pag. 13, *& ſeqq.* ſed quas ærarias & ad quæſtum potius quam in commoda publica ſancitas fuiſſe inde liquet, quod omnis culpæ taxatio intra pecuniam verſaretur.

threphlogoſim, quæ *arſura* ſive *incendium* dicebatur, & meretricibus atque ſcortatoribus communis erat.

gionem contracta. Aderat ergo quandiu lepra viguit, morbus, qui venere a meretricibus contrahi; qui a meretricibus venere cum ſcortatoribus communicari potuit; qui olim quidem frequens eſſe debuit; ſed qui cum abeunte lepra ipſe quoque jam pridem abiit: Vidimus enim ſupra *Cap. 6.* cum gonorrhœa venerea nullo modo confundi poſſe.

4. Lepram ipſam, quæ a leproſis in ſcorta, & a ſcortis in ceteros ſcortatores ſanos concubitu non raro traducebatur.

Conſtat 4°. Ex iis, quæ *eodem capite* adducta ſunt, lepram, ut convictu & contubernio, ſic maxime venereo congreſſu ab infecto in ſanum propagatam fuiſſe. Non eſt ergo dubium quin ea ratione proſtibula in Lupanaribus lepram ſæpiſſime contraxerint; quin contractam eamdem afflaverint ſæpiſſime ſanis pleriſque, quos non pudebat in Lupanaribus libidinari. Proinde antiquitus adfuit, quandiu lepra viguit, quarta morbi ſpecies, nempe lepra ipſamet, quæ venere concipi a meretricibus, quæ venere in ſcortatores manare potuerit.

Probe quidem novi (*a*) legibus olim cautum fuiſſe, ne leproſi ceterorum hominum conſortio uterentur, ſed nullibi credo leges hujuſcemodi ea diligentia obſervatas fuiſſe, ut leproſi nulli potuerint ex leges vagari & in Lupanaria clam irrepere. Certe conſtat Judæos omnibus ſemper inviſos, & inſigni nota a ceteris (*b*) diſcretos, quam detrahere vetabantur gravi mulcta, in Lupanar, ipſum Avenionenſe, quo illis interpoſita flagri pœna cautiſſime interdictum erat *Articulo Statutorum ultimo*, ſeſe aliquoties inſinuaſſe, ut in Actis ejuſdem Magiſtri Tamarini narratur de Judæo quodam Carpenctoratenſi, *Doupedo* dicto, qui Avenione flagro cæſus eſt anno 1408, quod meretricem in Lupanari furtim conſtupraviſſet.

Hinc itaque, ut jam concludam, manifeſtum eſt adfuiſſe olim affectiones & numero plures & genere diverſas, quæ meretricio quæſtu contrahi, & contractæ in ſcortatores a meretricibus propagari potuerint; quin potius, ut verius dicam, quæ olim meretricio quæſtu contractæ, & in ſcortatores a meretricibus propagatæ fuerint. De illis ergo poteſt, ac etiam debet intelligi Articulus ille quartus Statutorum, qui objicitur; nullo modo vero de venereis morbis, quos in Europa recentiores eſſe probatur & demonſtratur argumentis omni exceptione majoribus: imo, ut quid afferam quod ad rem propius ſpectet, quos in Provincia ipſa ante annum 1496. ignotos fuiſſe conſtat (*c*) ex Actis Univerſitatis urbis Manuaſcæ, vulgo *Maneſque*, ubi legitur quemdam nomine dictum Peirache Durez, qui publicis Civitatis furnis præpoſitus erat, a munere motum & ab urbe expulſum fuiſſe, anno quo ſupra, quod *pateretur infirmitatem* (*d*) *de las Bubas, quam duxerunt certi Armigeri a loco de Romania anno elapſo, exiſtentes in ſervitio Regis* (Caroli VIII.) *& Illuſtriſſimi Ducis Orleani*, (qui deinde fuit Ludovicus XII.) *apud præſentem patriam Provinciæ ſanam pro tunc exiſtentem infirmitate prædicta, quæ adhuc non vigebat in Provincia.*

II. Alterum argumentum petitur ex eo quod epitheto, quod ſolet addi voci gallicæ *verole*, ut variolæ ſignificentur, videatur argui variolas lue venerea recentiores eſſe. Sed contra probatur. 1. Variolas galli-

II. Altera argumentatio, quæ in nos urgetur, deducitur a denominatione luis venereæ, quæ gallice dicitur *Variola* ſimpliciter, *la Verole*, cum e contra variolæ, morbus ille puerilis notiſſimus, gallice dicantur *parva Variola*, *la petite Verole*, adjecto epitheto, quo a lue venerea diſtinguantur: unde videtur poſſe colligi luem veneream variolis antiquiorem eſse, neque alio fine epithetum additum fuiſse, niſi ut morbus recentior ab antiquiore diſcerneretur, quocum nomine conveniebat. Porro, ſi ea vera ſint, patet noſtram de novitate luis venereæ opinionem inde peſſundari; conſequeretur enim Europam noſtram jam ab annis 800. & ultra, lue venerea infeſtari, cum certo conſtet ab illo temporis ſpatio variolas in Europa frequentes eſſe.

Sed hæc quamtumvis ſpecie egregia, re tamen infirma ſunt, & quæ ipſos Adverſarios, a quibus opponuntur, facile recidant.

Nam 1°. Conſtat variolas antiquitus non *parvam Variolam*, *la petite Verole*, ſed *Variolam* ſimpliciter, *la Verole*, gallice dictas fuiſſe; quod poteſt certiſſime evinci Auctorum ipſorum-

(*a*) Voyez La Marre, *Traité de la Police*, Liv.4. *Titre* 12: Et ſcripta plerorumque Medicorum decimi tertii & decimi quarti ſæculi, ubi *de juridico leproſorum examine*.

„ (*b*) Divus Ludovicus juſſit, anno 1269, *Rotam de feutro* ſeu panno croceo a Judæis in ſuperiori „ veſte conſui ante pectus & retro, cujus rotæ latitudo eſſet in circumferentia quatuor digitorum, con- „ cavitas autem contineret unam palmam." Proſtant Edicta ſimilia de re eadem Philippi III. dicti Audacis, anno, . . . Ludovici X. Hutini dicti, anno 1315; Johannis I. annis 1362. & 1365. Vide *les Ordonnances des Rois de France par M. Secouſſe* ad illos annos.

Idem quoque conſtitutum erat in Provincia de Judæis ibi degentibus a Carolo II. Provinciæ Comite, anno 1293 a Conciliis Avenionenſibus, annis 1326 & 1327; a Rege Renato, anno 1454. Vide *Memoires de Littérature & d'Hiſtoire*, *Tome* 2. *Part.* 2. *pag.* 362.

(*c*) Pitton, *Hiſtoire d'Aix*, *Liv.* 4. *pag.* 246.

(*d*) Vulgatum eſt luem veneream illo nomine ab Hiſpanis appellatam fuiſſe.

ipſorummet teſtimoniis, qui circa prima luis venereæ tempora ſcripſerunt. Sic Franciſcus Rabelæſius, in *Pantagruelis Hiſtoria*, *Lib.* 4. *Cap.* 52. Nicotius in *Lexico*, in verbo *Vérole*; Ambroſius Paræus, *Operum Chirurgicorum*, *Lib.* 20, variolas gallice appellant *la Vérole* ſine epitheto, quæ ſane denominatio variolarum in pleriſque Galliarum Provinciis etiamnum uſu valet. Sic Laurentius Joubertus expreſſe teſtatur, *De Variola magna*, *Cap.* 1. „ Variolas olim a Gallis abſolute dictas fuiſſe *Vairole*, nunc autem dici *Petite Vérole*, ex „ quo tempore ſcilicet major hæc (*lues venerea*) vigere cœpit in Europa. „ Hinc, ut obiter moneam, haud inanis ſuſpicio eſt Carolum Thuillier, Doctorem Medicum, ignoratione priſci ſermonis deceptum, perperam omnino ea intellexiſſe, *Obſervations ſur les Maladies Veneriennes*, *ſeconde Edition*, *pag.* 10, quæ leguntur in Actis Senatus Pariſienſis, ad annum 1521, de N. Pouillot inter Magiſtros libellorum ſupplicum admiſſo die 25. Junii anni dicti, deinde in eodem Senatu Præſide, ac tandem mortuo *de la Verole*, quaſi ſcilicet ſignificaretur poſtremis hiſce vocibus dictum Pouillot lue venerea extinctum eſſe, cum ſignificetur tantum variolis illum e vivis fuiſſe ſublatum.

2°. Conſtat e contrario luem veneream initio non *variolam*, *la vérole* ſimpliciter, ſed *magnam variolam*, *la groſſe vérole* vocatam fuiſſe a Gallis, in cujus rei teſtimonium ſufficit adduxiſſe, 1°. Senatus Pariſienſis Decretum anno ipſo 1496. ſancitum de diſciplina erga eos obſervanda, qui lue venerea infecti forent, quod infra proferetur *ultimo hujuſce Libri capite*, & ubi morbus ille vocatur *la groſse vérole*: 2°. Gaſparem Torrellam, qui in *Dialogo de dolore in pudendagra*, ſcripto in Gallia anno 1499, Petrum Angelum Agathum, qui *in adnotatione ad Caput* 2. *Libri Gabrielis Falloppii de Morbo Gallico*, & Johannem le Maire, Poetam Gallum, qui in Carmine allegorico, dicto *Compte ſecond de Cupido & d'Atropos*, ſcripto anno 1520, teſtantur diſerte luem veneream a Gallis *groſſam variolam*, *la groſſe vérole* nuncupari. 3°. Denique Laurentium Joubertum, Medicum Monſpelienſem, Theodoricum de Hery, & Ambroſium Paræum, Chirurgos Pariſienſes, qui in Operibus *de lue venerea* ſcriptis annis 1577, 1552, & 1575, morbum illum nunquam appellant *la vérole*, ſed ſemper *la groſſe vérole*.

3°. Hinc ergo tantum abeſt, ut lues venerea variolis antiquior cenſenda ſit, ut contra inde conſequatur vel ipſo Adverſariorum judicio luem veneream, quæ olim *variola magna* ſive *groſſa* dicta fuit, variolis, quæ *variolæ* ſimpliciter appellabantur, recentiorem eſſe, ut a quibus adjecto epitheto diſtingui debuerit, quemadmodum in nobilium familiis ſtirpes, quæ gradu poſteriores ſunt, gentilitiam teſſeram adſcititio quodam ſymbolo coguntur diſtinguere, quod gallice dicitur *porter des armes briſées*, ut a primogenitis dignoſcantur, quorum plena eſt ac pura teſsera, quod gallice dicitur *porter des armes pleines & ſans briſure*.

4°. Quod ſi vero jam ab aliquo tempore uſu receptum ſit luem veneream gallice vocari *variolam*, *la vérole* ſimpliciter, ſine appoſito epitheto, ideo factum eſt, quod cum ii, qui variolis ægrotabant, aut qui de ægrotis iſtiuſmodi verba faciebant, diligenter caverent, ut adjecto epitheto morbum illum a lue venerea, turpi ſcilicet & probroſo affectu, diſtingueret, *parvam variolam*, *la petite vérole* ſemper dicendo, uſus tandem invaluerit ut variolæ jam non amplius *la vérole* ſimpliciter, ſed ſemper *la petite vérole* appellarentur, quocirca lues ipſa venerea, omiſſo jam epitheto quaſi plane otioſo, nuncupata fuit ſimpliciter *variola*, *la vérole*.

5°. Poſſunt allata egregie confirmari exemplo ceterarum Europæ nationum, quibuſcumque lues venerea cum variolis homonyma eſt perinde ac nobis. Sic ab Anglis variolæ *the pocks* ſimpliciter, hoc eſt, *variola*, raro *the ſmall pocks*, hoc eſt, *parva variola*, nominantur: contra vero lues venerea ſemper vocatur *the great pocks* vel *the frenchpocks*, *magna variola* vel *variola Gallica*. Similiter a Belgis, Germaniſque variolæ appellantur plerumque ſimpliciter *die pocken*, variolæ, vel *die blattern*, puſtulæ, aut ad ſummum ſed raro *die kinder pocken*, pueriles variolæ: ab iiſdem vero lues venerea nuncupatur ſemper *die frankoſiſche poken*, variolæ Gallicæ, vel *die groſsen blattern*, magnæ puſtulæ.

III. Denique ſunt nonnulli, inter quos numerandus eſt (*a*) Fabius Pacius, Vicentinus, qui credant luis venereæ antiquitatem inde poſse aſtrui, quod Græca ſint pleraque nomina, ut gonorrhœa, phimoſis, paraphimoſis, bubo, rhagadia, &c. quibus morbi venerei deſignantur. Sed næ illi in re tum litteraria, tum medica plane hoſpites eſſe videtur, qui neſciant gonorrhœam, phimoſim, &c. a Græcis quidem Medicis olim obſervatas & deſcriptas fuiſse, ſed quæ cauſa & origine plane diverſæ, nullomodo venereæ eſſent;

(*a*) *In Tractatu de Morbo Gallico.*

ce olim dictas fuiſſe *verole* ſeu potius *vairole*, ſine ullo epitheto.

2. Contra vero luem veneream initio gallice nuncupatam fuiſſe *la groſſe vérole* ou *vairole* cum epitheto.

3. Hinc proinde conſequi, ipſo adverſariorum judicio, luem veneream variolis recentiorem eſſe.

4. Uſu tamen factum fuiſſe, ut epithetum ad variolas deſignandas jam adhibeatur.

5. Quæ ſingula confirmantur exemplo ceterarum Europæ nationum.

III. Tertium argumentum petitur ex eo quod Græca ſint pleraque nomina, quibus morbi venerei deſignantur.

Sed nihil futilius excogitari poteſt. Quaſi vero non licuerit antiqua nomina ad morbos novos ſignificandos accommodare.

eſſent; inde vero eadem nomina, poſtquam apparuit lues venerea, tranſlata eſſe ad affectiones ſignificandas genere quidem pares, ſed cauſa diſpares, ut quæ a ſeminio venereo, novo & prioribus ſæculis inaudito veneni genere, orirentur. Quidni etenim licuiſſet in medicina, quod in alia quavis materia ſemper licuit, ſcilicet antiqua nomina & ad res quaſdam deſignandas uſu recepta rebus novis, ſi qua intercederet convenientia, accommodare? Sic *un Regiment*, phalangem; *un mouſquet*, catapultam; *la poudre a Canon*, pulverem pyrium; *la Bouſſole*, pyxidem nauticam; *l'Imprimerie*, Typographiam; &c. Græcis vocibus dicimus, quamvis certo certius ſit hæc omnia a Græcis olim ignorata fuiſse, ut quæ quam maxime.

CAPUT IX.

Fabulæ de origine luis venereæ referuntur & refelluntur.

Luem veneream falſo deductam fuiſſe.

UT Medicorum omnium, qui decimoquinto deſinente & ineunte decimo ſexto ſæculo vixerunt, conſtans & unanimis fuit ſententia, novam eſſe luem veneream; ſic eorumdem variæ & diſcordes fuere opiniones de ejuſdem origine. Pleraſque, cum fictæ & vanæ eſſent, temporis diuturnitate extabuiſſe videmus: Commenta enim delet dies. E re tamen fore viſum eſt potiſſimas paucis referre ordine chronologico, & refellere paucioribus, ut ſaniori, quam mox proponemus ſequente capite, viam pleniorem & faciliorem patefaciamus.

I. A maligno ſiderum influxu.

I. Antiquiores Medici, ut temporum ferebat conditio, ſeu potius ſuperſtitio, Aſtrologorum nugis aniliter creduli diræ luis originem a maligno Aſtrorum influxu, aut a malefica Planetarum coitione deducendam certatim credidere, ſed ut error ſibi male conſtat, a variis variorum Planetarum coitionibus varii deduxerunt.

1497. Sic anno 1497. Coradinus Gilinus, in Opuſculo *de Morbo Gallico*, quod jam ſupra laudavimus, aſſerebat ortum morbi adſcribendum eſſe " *conjunctioni Saturni & Martis, quæ* ,, *fuit die* 16. Januarii 1496. circa meridiem, quæ ſignificabat corporum humanorum ,, mortalitates; aut conjunctioni Jovis & Martis, quæ fuit die 17. Novembris 1494, in ,, ſigno calido & humido, vapores a terra & aqua elevando; quas Mars calidus & ſic,, cus inflammat & ignit, quibus poſtea aer immutatur & corrumpitur, humoreſque ,, corruptos & aduſtos generans harum ægritudinum cauſa eſt.

1500. ,, Sic anno 1500. Gaſpar Torrella ajebat, *Tract. De Pudendagra*, hunc morbum eveni,, re a conſtellatione corporum ſuperiorum, eo quod effectus univerſalis in cauſas uni,, verſales reſolvi debet; & hoc propter Saturnum exiſtentem in Ariete; nam in Ariete ,, & in Piſcibus ſunt quædam ſtellæ habentes virtutes generandi monſtra.

1502. Sic anno 1502. VVendelinus Hock de Brackenau, qui, ut ſupra vidimus *Capite V*, luis venereæ ingreſsum refert ipſe ad annum 1494, ex præjudicio tamen cum ſeipſo pugnans contendebat *Operis*, *de Morbo Gallico Cap.* 3. " hunc morbum verius cepiſſe exordium anno ,, Domini 1483. quia eo anno menſe Octobris fuerunt quatuor Planetæ, videlicet Jupiter, ,, Mars, Sol, & Mercurius in Libra, in domo ægritudinis; & ſignificant ægritudinem ,, ex corruptione ſanguinis & choleræ: Et fuit ibi combuſtus Jupiter eodem ſigno: Fuit,, que ibidem conjunctio Jovis & Martis & Mercurii: Et Martis & Veneris, Jovis & ,, Mercurii, & Jovis & Veneris de menſe Octobris, die prima Novembris. ,, *Fuit præterea his eclypſata Luna eo anno, tam in Scorpione in domo ægritudinis, quam in ejus oppoſito. Fuit præterea in eodem Scorpione in ipſa domo ægritudinis combuſtus Saturnus & Mercurius, conjunctus Saturnus, & Venus, fuitque conjunctus Saturnus & Mars in ultima Novembris, & ſic ſignificaverunt corruptionem ſanguinis & choleræ, & conjunctiones omnium humorum, & abundantiam humoris melancolici tam in viris, quam in mulieribus.*

1532. Sic demum anno 1532. Laurentius Phriſius, Opuſcul. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 3. putabat *Sciendum eſſe ad cauſæ morbi primitivæ evidentiam, quod in anno Chriſti* 1483. *fuerunt nonnullæ Planetarum congreſſiones, die videlicet* 15. *menſis Octobris, hora ſecunda poſt meridiem. Ut autem clarius intelligas*, ajebat ille, *ſcito tempore præfato Jovem, Martem, Solem & Mercurium ſimul coiiſse in Libra, in octava domo, quæ ægritudinis eſt ſignificativa. Fuit quoque humanæ naturæ amicus Jupiter combuſtus . . . . Præterea advertendum eſt furioſum fuiſſe hunc annum, quia prima die Novembris corroboratæ ſunt illæ impreſſiones conjunctioni-

ctionibus ſcilicet Martis & Veneris, Jovis & Veneris in domo ægritudinis præfata. Luna quoque duas paſſa eſt eclipſes, unam videlicet in Tauro, alteram in Scorpione.

Similia legere eſt apud Petrum Maynardum, Veronenſem, *Tractatu de Morbo Gallico, Cap. 3.* anno 1518; Nicolaum Maſſam, Venetum, *Tract. de Morbo Gallico, Cap. 6.* anno 1532; Ulricum de Hutten, Equitem Germanum, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap. 2.* anno 1519. Johannem Benedictum, Germanum, *Libell. de Morbo Gallico, Cap. 2.* anno 1540. Hieronymum Fracaſtorium, Veronenſem, *Lib. 2. de Morbis contagioſis, Cap. 2.* anno 1546. *&c.*

Sed ea propoſuiſse, præſente quali vivimus ætate, abunde refellere eſt. Nunc enim cordatioribus phyſicis certo liquet, 1°. Planetas in corpora noſtra nullo influxu agere, quo poſſint naturalem œconomiam ullatenus fovere aut pervertere: 2°. Utcumque agere poſſent, nullo niſi cœco fundamento niti diſcrimen, quo diverſos Planetas placuit Aſtrologis diſtinguere in benignos & malignos: 3°. Demum etiam admiſſa vana ea diſtinctione nec Planetas, nec Planetarum concurſus ulla ratione conferre ad morbi generationem, a quo ſibi cavere, quem ſibi accerſere unicuique licet pro lubitu.

Puduit Medicorum nonnullos vanis Aſtrologorum aſſertionibus nimium confidere; unde factum eſſe videtur, ut quidam, neglectis Aſtrologorum judiciis, de quæſtione medica juxta certa artis axiomata convenientius ſenſerint, morbi novi cauſam ad peculiarem aeris intemperiem referendo. Sic, verbi gratia, anno 1497. Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, in Libello *de Morbo Gallico*, poſtquam expoſuit *hunc morbum aut divina ira, ut Theologi ſentiunt; aut vi Aſtrorum, ut Aſtrologi opinantur; aut ex certa aeris intemperie, quemadmodum Medici arbitrantur, evenire*: ita inde pergebat, *Nos Medicos hac in parte ſequentes, cauſas naturæ proximiores aſſignabimus. Illud ſatis conſtat eo anno, quo Morbus Gallicus cœpit pullulare, magnam aquarum per univerſam Italiam fuiſſe exuberantiam. Teſtis eſt Roma, quæ prima id malum ſenſit in qua Tyberis ita intumuit, ut tota ſit facta navigabilis . . . . Non aliter quam in Romano Tybris, in agro etiam Bononienſi Rhenus, in Ferrarienſi & Mantuano Padus, in Venetia Atheſis extra ſolitos limites exundarunt. Tantis denique imbribus annus ille ubique maduit, ut terris exinde humentibus atque ſtagnantibus, minus mirandum ſit æſtivum aerem ad illam veniſſe intemperiem calidam ſcilicet & humidam, quam Medici atque Philoſophi omnium putredinum matrem eſſe confitentur . . . . Scabies vero* Gallica, *ſi ſcabies eſt appellanda, per univerſam tunc apparuit Italiam, & adhuc perſtat adeo fœda, ut plerique Medici quadam decepti ſimilitudine Elephantiaſim eſſe putaverint.*

II. Ab aeris vitioſa intemperie. 1497.

Cum Leoniceno hac in re conſenſerunt Natalis Monteſaurus, Veronenſis, *in Tractatu de Diſpoſitionibus, quas vulgares* Mal Franzoſo *appellant*, edito *anno* 1498. *Capitulo* 4. quanquam ab eodem de ceteris diſſentiat: Antonius Scanarolus, Mutinenſis, in *Diſputatione de Morbo Gallico & opinionis Nic. Leoniceni confirmatione, contra Natal. Monteſaurum, Veronenſem, eamdem opinionem oppugnantem*, quæ typis vulgata fuit anno 1498. Demum Leonardus Schmaus, Salisburgenſis, *Tractatu de Morbo Gallico Cap.* 1. quem ſcribebat anno 1518.

Sed patet hujuſce opinionis vanitas, 1°. Ex eo quod ſi lues venerea a pluvio cœli ſtatu ortum duxiſſet, debuiſſet jam ante annum 1494. ſæpius in orbe noſtro apparere, cum procul dubio ſæpius ante recurrerint tempeſtates æque humidæ, calidæque: 2°. Ex eo quod debuiſſet jamdudum lues venerea evaneſcere, ſi ab allata cauſa unice dependeret, quæ contraria aeris temperie, calida nempe & ſicca, pridem diſſipata foret, quorum tamen neutrum verum eſt. Sed quid opus pluribus confodere commentum, quod ſponte ruit? Satius eſt annotare hanc, ſicut & præcedentem opinionem, ex mero præjudicio acceptam videri, nempe cum morbi natura nondum ſatis perſpecta, & ægrotantibus modum, quo luem contraxerant, caute diſſimulantibus, falſo crederetur Morbum Gallicum epidemicum eſſe peſtis inſtar & peſtilentium affectuum, atque adeo a cauſa univerſali & communi dependere, quæ ſingulos, niſi nativa temperies obſtaret, poſſet inficere; quod ſane tum a Leoniceno, tum a ceteris quos hactenus præſenti capite laudavimus, creditum olim fuiſſe ſcriptis liquet. Neque enim putandum eſſe ſanos alioqui viros potuiſſe unquam, luem veneream cauſæ communi, aeris ſcilicet vitio aut Planetarum aſpectibus tribuere, ſi compertum habuiſſent hanc morbi ſpeciem non ab aere duci, ſed contagione tantum & contagione præſertim venerea propagari.

III. Ab aliis cauſis quibuſdam ſpecialioribus.

III. Sed ubi primum melius innotuit morbi natura, & contagionis ratio, neceſſe fuit cauſas alias comminiſci, quæ morbo iſtiuſmodi producendo aptiores viderentur. Inde or-

tæ

tæ variæ & multiplices fabulæ, prout quiſque ad comminiſcendum fuit ſolertior & ingenioſior.

1. A Scorto quodam Valentino; quocum leproſus rem habuerat. 1525.

Sic 1°. Johannes Manardus, Ferrarienſis, *Epiſtola* 2. *Lib.* 7. quam ad Michaelem Sanctannam Chirurgum ſcribebat circa annum 1525. aſſerit: *Quoſdam eſſe, & hanc eſſe antiquiorem ſententiam & majoribus fultam teſtimoniis, qui cœpiſſe hunc morbum per id tempus dicunt, quo Carolus Francorum Rex expeditionem Italicam parabat: Cœpiſſe autem in Valentia Hiſpaniæ Tarraconenſi inſigni civitate a nobili quodam ſcorto, cujus noctem Elephantioſus quidam ex equeſtri ordine miles quinquaginta aureis emit; & cum ad mulieris concubitum frequens juventus accurreret, intra paucos dies ſupra quadringentos infectos, e quorum numero nonnulli Carolum Italiam petentem ſequuti, præter alia, quæ adhuc vigent importata mala, & hoc addiderunt inter minima non deputandum.* Similem, ſi non eamdem, hiſtoriam narrat Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis, in Opuſculo *de Morbo Gallico*, ſed mutatis tum perſona, tum ſcena, quod dubiam & incertam famam arguit. *Nonnulli*, inquit, *Morbum Gallos, cum per montem Salvium iter facerent, a fœminis leproſis per coitum primitus contraxiſſe . . . . memoriæ prodiderunt.*

2. A Scorto bubonibus venereis laborante, quocum Leproſus Gallus coierit. 1536.

Sic 2°. Teophraſtus Paracelſus, Eremita Helvetius, *Chirurgiæ magnæ Part.* 1. *Lib.* 1. *Cap.* 7. tradit *Morbum Gallicum originem duxiſſe ex coitu Leproſi Galli cum Scorto impudenti, bubonibus venereis laborante, quod deinde Scortum contagio omnes infecit, qui poſtea in ejus amplexus venerunt, atque ſic ex Lepra & Bubone venereo*, pergit ille *Gallica iſta lues orta per contagium totum perreptavit orbem, quemadmodum ex equi & aſinæ coitu mulorum genus extitit.*

3. A Scorto alio quodam in Gallorum caſtris, cujus in utero abſceſſus lateret. 1551.

Sic 3°. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, Lib. de *Morbo Gallico*, narrat *in Gallorum caſtris ſcortum adfuiſſe nobiliſſimum ac pulcherrimum, in uteri ore putrefactum gerens abſceſſum. Viri*, inquit, *qui cum illa coibant, adjuvante etiam humiditate ac putredine, dum membra virilia per uteri collum perfricabant, ob loci etiam putredinem in eorum virilibus membris pravam quamdam affectionem contrahebant, qua exulcerabantur . . . . . . Hæc lues unum primo infecit hominem, poſtea duos & tres & centum, quia illa erat publica meretrix & pulcherrima; & ut procax eſt humana natura in coitum, multæ mulieres cum his vitiatis viris coeuntes lue iſta infectæ ſunt, quam deinde aliis viris ſunt impartitæ.*

4. A Puteis Hiſpanorum perfidia venenatis, aut a gypſo cum farina mixto. 1560.

Sic 4°. Gabriel Falloppius, Mutinenſis, Tract. de *Morbo Gallico*, *Cap.* 1, contendit *Hiſpanos, callidiſſimos atque cautos milites, qui gladiis hoſtes, dolis & arte offendunt* (*nam*, inquit, *dolus, an virtus quis in hoſte requirat?*) *cum ipſi eſſent pauci, Gallorum vero numerus propemodum infinitus, nocte egreſſos eſſe relinquentes propria præſidia, & puteos venenaſſe: Nec ſatis hoc fuiſſe, Italos piſtores in exercitu adverſo degentes pretio corrupiſſe, qui gypſum pani admiſcerent.*

5. A vinis veneno infectis. 1602.

Sic demum 5°. Andreas Cæſalpinus, Aretinus, Clementis VIII. ſummi Pontificis Medicus gloriatur, *Artis Medicæ Lib.* 4. *Cap.* 3, *aliam hiſtoriam ſe habere veriorem, ab iiſmet traditam qui interfuerant, ex milite Aretino qui in eo bello militabat cum Hiſpanis. Is*, inquit, *referebat oppidum in Monte Veſuvio, quod* Somma *dicitur, ubi copia eſt vini generoſi, quod Græcum appellatur, clam noctu ab Hiſpanis derelictum obſidentibus Gallis, ſed vino infecto ſanguine, quem extraxerant ex iis, qui in Hoſpitali Sancti Lazari laborabant: Ingreſſos igitur Gallos atque eo vino expletos cœpiſſe laborare comparentibus ſæviſſimis ſymptomatis elephantiaſim referentibus.*

Sed hæc gerræ germanæ ſunt, & profecto gerræ maximæ: Nam 1°. Miles ille elephantiacus Manardi, ſcortum Valentinum, & leproſæ mulieres Matthioli Gallos, quibuſcum miſcebantur, non lue venerea, qua ipſæ immunes erant, ſed lepra qua laborabant, debuerunt inficere. Sicut enim columba columbam, canis canem, ſic morbi contagioſi quilibet, dum in ſanos propagantur, affectus ſui ſimiles & ejuſdem naturæ progenerant. Adde in dubio nullatenus eſſe poſſe, quin jam ante Caroli VIII. tempora, & poſt eadem, quandiu lepra in Europa inolevit, leproſi aut leproſæ cum bene valentibus furtiva aut permiſſa venere uſi fuerint, neque tamen compertum fuit quid monſtri unquam inde prodiiſſe.

2°. Propoſitam a Manardo hiſtoriam Paracelſus peſſime contaminavit, & ex falſa abſurdam fecit. Quid etenim a ſenſu magis alienum, quam credere *Morbum Gallicum originem duxiſſe ex coitu Leproſi Galli cum Scorto bubonibus venereis laborante?* cum notum ſit bubones venereos inter pathognomonica morbi gallici ſymptomata atque indicia unum eſſe ex certiſſimis; atque adeo luem veneream, ubicumque occurrunt, inuere & patefacere ceu præſentem, imo ceu confirmatam; ex quibus ſequitur repugnare venereos bubones

potuiſſe

potuiſſe unquam in Scorto ullo occurrere ante natam luem veneream, a qua pendent tanquam a cauſa, perinde ac repugnat filium ante patrem gigni.

3°. Neque veroſimilius eſt luem veneream natam eſſe ex illa meretrice Braſſavoli, in cujus utero abſceſſus aut potius ulcus latebat. Facile equidem crediderim puris aut ichoris inde manantis acrimonia ſciſſuras, phlyctænas, ulcerationes leviores & facile curabiles in balano, præputio, totoque pene excitari potuiſſe; at vero luem veneream minime, affectionem ſcilicet ita peculiarem, quæ a ceteris morbis cauſa, ſymptomatis, contagionis modo plane diſpar ſit. Profecto, ut humanum genus in venerem pronum eſt, contigit pluries viros cum mulieribus, quarum uterum ulcus depaſcebatur, rem habuiſſe ſine ullo luis venereæ contrahendæ periculo, modo ipſæ eſſent talis labis plane expertes.

Sed incidit in animum ſuſpicio, nec vana forſan, Elephantiacum Manardi, Scortum Paracelſi bubonibus venereis laborans, leproſas fœminas Matthioli, meretricem ex ulcere uteri ægrotantem Braſſavoli, luem veneream, quam jam contraxerant, pudore, malitia, aut ignorantia falſo nomine celaviſſe, ut per morbi initia faciliimum erat; quæ ſi ita ſint, haud ſane mirum erit impura hujuſcemodi venere morbum propagatum fuiſſe, ſed mirum erit tantummodo Medicos ſui ævi celeberrimos id nequaquam ſubolfeciſſe.

4°. At ſaltem mirari ſatis non poſſumus aut Falloppium, qui aqua puteorum ab Hiſpanis venenata, vel gypſo a piſtoribus Italis pani addito; aut Cæſalpinum, qui vino, cui ſanguis a leproſis eductus mixtus eſſet, crediderunt, luem veneream in Gallorum exercitu excitari potuiſſe. Inde ſane & graves & lethales affectus induci certo certius eſt: Sic C. Proculejus Auguſti Cæſaris familiaris gypſo poto in maximo ſtomachi dolore mortem ſibi olim conſcivit, teſte Plinio, *Hiſt. natural. Lib. 36. Cap.* 24. Sic quondam miſere periit fere totus Germanorum exercitus, qui, duce Conrado III, Imperatore Germanico, Iconium obſidebat anno 1148, cum perfidia Emmanuelis, Imperatoris Conſtantinopolitani, farinæ gypſo adulteratæ ſubminiſtrarentur. *Vid.* Funccium *in Chronolog.* Sic anno 1321, regnante in Gallia Philippo V, qui Longus cognominabatur, leproſi Judæorum ſuaſu & Mahumetanorum, ut fama ferebat, Granatenſis, & Tunetani Regum inſtigatione puteos veneno infecere, unde plurimi Chriſtiani miſere interiere. *Vid.* Mezerai *Abbr. Chronolog.* ad ann. 1321. Sed hæc exempla ipſamet, utcumque ratio conticeſceret, abunde probant talium venenorum hauſtu morbum numquam invehi poſse ſporadicum, novæ indolis & naturæ, ceteris morbis notis diſſimilem, qui impura & vulgivaga venere propagetur, demum qui eos numquam attingat, qui nulla vel qui pura tantum venere utuntur.

IV. Novam de hujus morbi origine hiſtoriam, & ad ſua uſque tempora plane inauditam Leonardus Fioravanti, famoſus ſuo tempore in Italia Empiricus retulit, in Tractatu Italice ſcripto & anno 1564 edito, cui titulus eſt: *Capricci Medicinali di M. Leonardo Fioravanti.* Hanc, ut omnem mendacii ſuſpicionem amoliretur, ſe accepiſſe ait a quodam Paſchali Gibiloto, ſene Neapolitano, & annos jam nato 98, cujus pater, a quo filius rem tenebat, annonarius præbitor (vulgo *Vivandier*), olim fuerat circa annum 1456. in exercitu Alfonſi V, Regis Aragoniæ, qui de Regno Neapolitano cum Johanne Renati Ducis Andium filio bello contendebat.

IV. Ab humana carne in eſcam apparata. 1554.

Narrat ergo, cum diuturno illo bello obſonia tum Hiſpanis, tum Gallis defeciſſent, utriuſque exercitus præbitores lucri cauſa, ſed ſcelere peſſimo, humanorum cadaverum carnes clam ſucciſas in varia eſcarum genera apparaſſe, quæ militibus eſurientibus care divendebantur: Inde brevi quotcumque tam feralibus eſcis veſci contigit, puſtulis, doloribus, alopecia, uno verbo lue venerea ad unum fere omnes correptos fuiſſe: Gallos quidem morbo afflictos, cum ab incepto bello cogerentur deſiſtere & in patriam redire, luem, quam in Regno Neapolitano conceperant, *Neapolitanam* nuncupaſſe: Hiſpanos vero, Italoſque, cum ignorata morbi cauſa perſuaſum haberent morbum novum, quem patiebantur, a Gallis devectum & communicatum fuiſſe, *Gallicum* eumdem appellaviſſe, quale nomen etiamnum retinet non modo in Italia, ſed in tota Africæ ora, totoque Turcico imperio, præſertim in cunctis Aſiæ portubus, qui mari adſtant Mediterraneo.

Addit ille dein ſe allatam morbi Gallici originem veram eſſe experimentis compertum habuiſſe: Suem ſcilicet domi aliquandiu nutriviſſe carne porcina ceteris cibariis admiſta, unde brevi ſus puſtulis obſita, lapſiſque ſetis glabra fuerit: Pariter canem duos menſes canina carne aluiſſe, qui ſimili ſucceſſu puſtulis plenus pilos amiſerit: Demum

accipitri

accipitri cicuri eſcam ex carne avium ejuſdem ſpeciei aliquandiu obtuliſſe, unde cito evaſerit puſtulatus & deplumis. Hinc concludit animalia quævis, ſi carne animalium ſui generis nutriantur, Morbo Gallico, vel qui Gallici plane congener ſit, correptum iri.

Sed hæc credulum, aut vanum & mendacem Fioravanti animum, qualis Empiricum decet, manifeſte arguunt. Nam 1°. Aſſerit falſo luem Gallicam Italiæ innotuiſſe circa annum 1456, quo quidem tempore Johannes Renati Ducis Andius filius, & Alfonſus V, Aragonum Rex, de Regno Neapolitano bello diuturniore certavere; cum, ut ſupra vidimus, Medici qui deſinente ſæculo decimo quinto in Italia floruere, luem veneream in Italia ante annum 1494 pleniſſime ignoratam fuiſſe omnes uno ore confiteantur.

2°. Temere credit luem veneream, morbum ſcilicet chronicum, ſporadicum, qui venere contrahitur, qui lenta tabe corpus vitiat, eſu carnis humanæ & potiſſimum morticinæ inferri; cum e contra acutos tantum, epidemicos, peſtilentes affectus hinc induci poſſe manifeſtum ſit.

3°. Fallaciter concludit animalia quævis, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur, doloribus & puſtulis brevi corripi, & pilorum defluxu glabreſcere ex lue venerea; cum mihi certo conſtet in cane, quem ſex menſibus carne canina olim nutrivi, nihil quidquam ſimile unquam obſervatum fuiſſe.

Valeat ergo falſus & fallax fabulator cum ſuo Paſchali Gibilotto, teſte ignoto, teſte unico, teſte tantum aurito, teſte minus idoneo, qui de re jam ante centum annos peracta teſtimonium ferret, teſte qui cum nota rei veritate aperte pugnat, demum teſte decrepito & dubio procul deliro.

Mihi profecto dolet quod Franciſcus Baco de Verulamio, Vir doctiſſimus, & in rebus phyſicis pro ſua ætate apprime verſatus, tam inſulſo commento deceptus fuerit. Nihilominus tamen non diſſimulandum cenſeo eum ita deceptum eſſe, ut non modo huic fabellæ fidem ipſe adhibuerit, ſed eidem apud alios fidem facere voluerit; eoque conſilio illam operibus ſuis inſerere non dubitaviſſe, ſed prius quodammodo refectam & interpolatam, ut credibilior eſset. *Galli*, inquit, *Sylvæ Sylvarum, ſive Hiſtoriæ Naturalis, Centur. 1. Artic. 26, a quibus morbus Neapolitanus denominationem accepit, referunt fuiſſe in Neapolitana obſidione improbos mercatores, qui carnem hominum recens occiſorum in Mauritania vaſis conditam, loco thynnorum dividerent; atque tam fœdo & gravi nutrimento adſcribi hujus morbi originem. Neque a vero abludit*, ait ille, *conſtat enim Cannibalos ad Occidentem veſci carne humana; eaque India, primum detecta cum eſſet, plurimum laboravit hoc morbo.* Quæ ſane apertiſſime probant, ut a Cicerone dictum meminimus, *lib. 2. de Divinatione*, nihil tam abſurde dici poſse, quod non dictum ſit ab aliquo Philoſophorum.

V. A nefando congreſſu cum jumento ſcabido. 1640.

V. Videntur mox adducta Ciceronis verba veriſſime quadrare in Johannem Baptiſtam Vanhelmontium, qui de origine luis venereæ novam & omnium maxime monſtruoſam fabulam narravit, auctoritate quidem nulla nulloque fundamento nixam, ſed *viſione* tantum *ſomniali*, ut ipſe ait, Fanatici cujuſdam parum ſani, imo ne viſione quidem, ſed conjectura commentitia, quæ ex vana & inani viſione deducitur. Nempe narrat (*a*) Helmontius *Laico cuidam*, quem ille *virum ſanctum dicit*, quem lymphatum verius dixiſſet, animo apud ſe *indaganti cur iſta lues præterito ſæculo, & non antea erupiſſet . . . & unde, ſi non ab Indis in Europam devenerit, viſum fuiſſe in viſione intellectuali jumentum, quod pene diffluerct ulcere fœtido, qui morbus equinæ ſpeciei proprius a noſtratibus* (Belgis) den Vvorm, *a Gallis vero* le Farcin *vocatur. Unde ille ſuſpicatus eſt, quod in obſidione Neapolitana* (*qua primum dira hæc lues emerſit nefando aliquis peccato congreſſum cum ejuſmodi jumento habuiſſet . . . unde ſuum fermentum* (*permittente Deo vindice*) *in humanam familiam naturaliter tranſplantaverit.* Cui conjecturæ Helmontius aniliter credulus totis viribus ipſe ſuffragatur. Sed pudet otio abuti in iis tractandis quæ turpia, aut confutandis quæ abſurda ſunt. Si quis plura cupiat, adeat *Lib. VI, Cap.* de Helmontio, ad *ann.* 1640.

(*a*) In Tumulo peſtis, Artic. qui inſcribitur. *Peregrina lues nova.*

VI. A coitu deteſtabili cum cercopithecis. 1706.

VI. Neque minus lege eadem brevitatis teneor, & eamdem ob cauſam, in exponenda opinione Johannis Linder, Doctoris Medici, cui nuper viſum eſt confidenter aſſeverare, *Exercitat. de Venenis, Capp.* 1. & 10, luem veneream inter Americanos originem habuiſſe *a Sodomia homines inter & Cercopithecos magnos, ſive Veterum Satyros aliquando exercita:* Quo commento, ut nihil vanius & abſurdius, ſic nihil putidius confingi potuit. Sed de his vide *Lib. VI.* ad *ann.* 1706, ubi de Johanne Linder.

VII. A carne Ivanæ in

VII. Non adeo ſpucas, impuraſve imagines exhibet Martinus Liſterus, Medicus, Anglus,

glus, ſed nihilo veriorem opinionem videtur proponere, *in Exercitatione de lue Venerea*, in qua affirmat, " haud ita abſurdum eſſe credere luem veneream originem ſuam habuiſſe ex eſu *Ivanæ* ſeu *Iguanæ*, Serpentis ſcilicet ex quadrupedum genere, quo Indi avide veſcebantur." Parum equidem miror illum ita ſentire, ut qui erat paradoxi amans; miror magis ab eo, ut dicta probet, unice produci auctoritatem Gonſalvi Fernandez ab Oviedo, qua jugulatur. Quippe non ait Fernandez, quod utique Liſteri opinioni faveret, carnem Ivanarum comeſtam noxam ullam ſanis unquam inferre, quibus contra ſaluberrimam eſſe teſtatur; ſed ait *Ivanæ eſu male ſopitos dolores venereos recrudeſcere*, quod opinioni Liſteri favet *nullomodo*. Neque enim quæritur quid venereos dolores, quorum ſanatio certa non fuerit, redivivos efficiat; ſed quid luem primum produxerit olim, quid etiamnum ſine contagio poſſit illam producere, quorum utrumque de comeſta carne Ivanæ negamus, quorum neutrum ab ullo unquam, præter Liſterum, affirmari meminimus. Verum de his ſatis; Qui plura volet, adeat *Lib. VI.* ad *ann.* 1694. *ubi* de Liſtero. cibos adhibita. 1694.

CAPUT X.

Luem veneream in Inſulis Antillis a Criſtophoro Columbo detectis, ac præſertim in Inſula Hiſpaniola, quæ nunc Inſula Sancti Dominici *appellatur, endemiam antiquitus fuiſſe, inde in Europam tranſmiſsam eſse.*

Conſtat Hiſtoriæ monumentis novum orbem auſpiciis Iſabellæ Reginæ Caſtiliarum & Legionis, conſilio & ductu Chriſtophori Columbi, Genuenſis, detectum fuiſſe ſub finem ſæculi decimi quinti. Hic cum navibus tribus, militibuſque vel nautis numero 120, ſolvit è portu Bæticæ, quem *Palos* nominant, die tertia Auguſti, anno 1492. Poſt errores, laboreſque varios appulit die 6. Decembris ejuſdem anni ad Inſulam ab Indigenis * *Quizqueja* & *Haiti* dictam, quam Columbus *Hiſpaniolam*, *Eſpannola*, vocavit, quæ nunc Inſula Sancti Dominici, *San Domingo*, appellatur. Inde, conſtructo prius propugnaculo, cui *Nativitatis* nomen dedit, & ubi 38 milites reliquit, diſceſſit die 6 Januarii anni 1493, & tempeſtate actus oſtium Tagi in Luſitania invitus ſubiit die 6. Martii ejuſdem anni. Hinc cum 82 ſive militibus, ſive nautis, & novem Indis, quos ſecum adducebat, incolumis rediit die 13 ejuſdem menſis ad eumdem Bæticæ portum, qui Palos dicitur, & inde terreſtri itinere pervenit, die tertia menſis Aprilis ſequentis, Barcinonem, ubi Rex & Regina Hiſpaniarum tunc aderant, ſuſceptæ navigationis rationem redditurus. Quo tempore Inſulæ Antillæ a Chriſtophoro Columbo detectæ fuerint?

Chriſtophorus renovato apparatu navali a Gadibus vela denuo fecit die 25 Septembris ejuſdem anni 1493, cum navibus ſeptemdecim, militibus volonibuſque 1500, multiſque nautis ac operis, & ad Portum Regium in Inſula Hiſpaniola, a propugnaculo, quod Nativitatis dictum fuerat, haud longe diſtantem, reverſus eſt die 27 Novembris; unde ineunte anno ſequente 1494. naves quatuor & decem in Hiſpaniam remiſit, quibus ducem præfecit Antonium de Torrez. Quæ fuerit mutui commercii reciprocatio inter Hiſpaniolam & Hiſpaniam ante ann. 1495.?

Menſe Aprili ejuſdem anni 1494. Bartholomæus Columbus, Chriſtophori frater, Hiſpaniolam adivit cum navibus tribus; & ſub ejuſdem anni finem iiſdem navibus in Hiſpaniam rediere Pater Buyl, Catalanus, Monachus Benedictinus, & Petrus Margarit, nobilis Catalanus, qui jam lue venerea graviter ægrotabat.

Anno eodem menſe Auguſto quatuor aliæ naves ab Hiſpania ad Inſulam Hiſpaniolam appulere, duce eodem Antonio de Torrez, quæ proculdubio cito quoque ad Hiſpaniam remiſſæ ſunt, ut de præcedentibus dictum eſt. Imo tunc, ut menſe quolibet navis una ab Hiſpaniola in Hiſpaniam, naviſque altera ab Hiſpania in Hiſpaniolam ſolveret reciproci commercii cauſa, conſtitutum eſt.

Demum menſe Octobri anni 1495. Johannes Aguado, Regum Catholicorum Legatus, navibus quatuor in Hiſpaniolam devectus eſt, ut de objectis Chriſtophoro criminibus auctoritate regia inquireret; & inde ſubſequente anno cum navibus duabus Gades repetiit,

D 2

* *Quizqueia* Indigenarum ſermone *vaſtam* & *ampliſſimam*, *Haiti* vero *aſperam* & *montuoſam* ſonabat, quod utrumque de inſula illa verum erat, maxime juxta captum incolarum.

tiit, quo appulit die 11. Junii anni 1496. cum Chriſtophoro, & ducentis militibus, qui lue venerea infirmabantur.

Verſamur ſcrupuloſius in enumeratione itinerum, quæ inter Hiſpaniolam & Hiſpaniam primis annis inſtituta ſunt, ut inde liceat colligere, etſi daremus nulla alia confecta fuiſſe, præter ea quæ ab Hiſtoricis memorantur, frequenti tamen noti commercii reciprocatione Hiſpanorum & Indorum nationes jam mixtas fuiſſe ante annum 1494. aut 1495. adeoque luem veneream potuiſſe facile ab Hiſpaniola in Hiſpaniam jam tum derivari, ut fert communis opinio, ſi conſtiterit ſemel eam luis ſpeciem Indigenis Hiſpaniolæ antiquitus propriam fuiſſe & endemiam.

Luem veneream antiquitus endemiam fuiſſe in Hiſpaniola. Sed controverſiam, ubi ſemel ad eam quæſtionem adducta eſt, ſolutam jure poſſumus dicere, cum luculentiſſima adſint tum Medicorum, tum Hiſtoricorum teſtimonia, qui primo morbi ingreſſui in Europam ſuppares vixere, unde aperte demonſtratur non modo, 1°. Luem veneream in Inſula Hiſpaniola ac ceteris vicinis endemiam fuiſſe; 2°. Sed etiam in Hiſpaniam navium commercio inde traductam eſſe; 3°. Ac demum ex eadem Inſula aut ex vicinis talis morbi genitricibus quæſitum morbo remedium, & Indigenarum exemplo indicatum fuiſſe, cum nulla in Europa ſuppeterent ſatis efficacia.

Probatur teſtimonio Medicorum. *Primo.* Inter Medicos, qui poſsunt in teſtimonium adduci, potiſſimi ſunt,

I. Antonii Muſæ Braſſavoli. I. Antonius Muſa Braſſavolus, qui *in reſponſione ad primam quæſtionem Alexandri Fontanæ*, de ligno indico ſive Guaiaco verba faciens, ſic loquitur. „ Cum Gallicus affectus, „ vel ſimilis quidam ſit fere peculiaris incolis, qui Indicas nuper repertas Inſulas inhabitant, Luſitani viri ingenio perſpicaces, qui frequenter illuc appellunt, homines Indicos videntes tali affectu præditos, talibuſque ſymptomatibus, qualibus in Hiſpania „ ac Luſitania illi afficiuntur, qui lue Gallica laborant, quomodo Indi illi curarentur „ ac facile in ſanitatem reſtituerentur animadverterunt, & curandi modum in Luſitaniam ac Hiſpanias attulerunt, & una ſecum lignum hoc indicum comportarunt . . . . „ cujus decoctum, *pergit ille* ego primus Ferrariæ præbui Illuſtri Æneæ Pio in dulci „ aqua 1526. cum omnibus aliis Medicis novum ac inauditum videretur (ut vere erat) „ medicamentum, multique idipſum deridebant, quouſque videre Illuſtrem Virum ſanitati reſtitutum eſſe. "

II. Roderici Diaz de Isla. II. Rodericus Diaz (vulgo Rui-Diaz) de Isla, Medicus Hiſpalenſis, in *Libro ſingulari* hiſpanice ſcripto *contra las Bubas*, quem Johanni III. Luſitaniæ Regi nuncupavit, & quem ideo ſcriptum fuiſſe neceſſe eſt ante annum 1557, quo Johannes III. mortem obiit, ſequentia habet *Cap.* 1. a Georgio Hieronymo Velſchio ſic latine reddita *in Adnotatione ad Obſervationem* 4. *Marcelli Cumani*. „ In Hiſpaniis morbus ille viſus eſt anno „ 1493 Barcinonæ, quæ primum infecta eſt, & ſic deinceps Europa cum reliquo orbe „ univerſo, cujus partes hodie innotuerunt. Originem traxit in Inſula Hiſpaniola, quod „ ſatis longa certaque experientia compertum fuit. Cum enim a Chriſtophoro Colono „ (ſive *Columbo*) Thalaſſarcha reperta & detecta eſſet, militibus cum incolis converſantibus, quod affectus contagioſus eſſet, facile communicatus eſt, & quam citiſſime in „ exercitu graſſabatur; cumque dolores ejuſmodi nunquam ab illis conſpecti aut cogniti „ eſſent, cauſam in maris labores & navigationum moleſtias referebant, aliaſque occaſiones, ut cuique probabile viſum erat. Et cum eodem tempore, quo Colonus Stolarcha appulerat, Reges Catholici Barcinonæ degerent, quibus itineris rationem reddebat, „ nuperque adeo reperta denarrabat, mox tota urbs eodem morbo corripi cœpit latiſſime ſe diffundente . . . . Sed quia incognitus hactenus, valdeque formidabilis videbatur, jejunia, religioſæ devotiones aliæ & eleemoſynæ inſtitutæ ſunt, ut Deus illos a „ morbo tueretur. At ſequente mox anno 1494, cum Rex Galliarum Chriſtianiſſimus „ Carolus, qui tum rerum potiebatur, ingentem exercitum in Italiam duxiſſet, multi „ Hiſpanorum, qui hoſtes illorum erant, ibidem hac lue infecti vivebant, adeo ut mox „ Regiæ copiæ inficerentur; ignaræ tamen quis qualiſve morbus eſſet, aut quo nomine „ appellandus, credebant ex ipſo aere regionis ſubortum. Vocarunt igitur *Malum Neapolitanum*. Itali autem & Neapolitani, quibus nulla ejus hucuſque notitia, *Gallicum* „ nominabant. Deinceps vero, prout acciderat, quiſque pro lubitu aliud nomen imponebat inde deſumptum, unde originem ſubnaſci putaret: Caſtellani *Boas*, in Luſitania autem *Malum Caſtellanum*, in India Luſitanica *Morbum Luſitanicum*.

III. Johannis Baptiſtæ Montani. III. Johannes Baptiſta Montanus, *in Tractatu de Morbo Gallico*, A Chriſti, *inquit*, „ Nativitate 1492, quidam Columbus miles una cum multis Hiſpanis acceſſit in Indias „ illas novas, quas *Callcut* appellant, qui quidem morbus (*Gallicus*) quia ibi familiariſſimus

„ riſſimus eſt, quemadmodum ſcabies apud nos, accidit tunc ut multi ex illis Hiſpa-„ nis, dum ibi morarentur, infecti ſunt tali morbo, qui deinde ad ſuas regiones, & ad „ nos revertentes multos ex noſtris infecere. . . Apud Indias illas novas, *ſubjicit idem*, „ viget morbus iſte contagioſus, illis tamen familiariſſimus; & ideo repertum eſt etiam „ apud ipſos antidotum ejus, quod lignum Guaicanum dicitur. Morbus itaque iſte illis „ eſt, ſicuti apud nos ſcabies, familiaris, & acquiritur per contagionem, ſicuti & ſcabies.

IV. Gabriel Falloppius, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. „ Inter Januenſes, *inquit*, „ nobili ingenio fuit Chriſtophorus Columbus, qui Colonus a Petro Martyre, diligen-„ ti rerum Indicarum Scriptore, vocatur . . . . Huic Ferdinandus & Elizabeth ſubmi-„ niſtrarunt liburnicam unam & celoces tres, ... cum quibus Indiam Occidentalem „ ſalutavit . . . . Inventum eſt certe pretioſiſſimum metallum, inde delata eſt copia, & „ ingens margaritarum magnitudo; ſed eſt etiam adjuncta ſpina, atque aloe melli ad-„ miſta. Detulit enim Columbus triremes Gallica lue refertas; ibi mitis eſt morbus & „ inſtar ſcabiei, ſed ad noſtrum veniens orbem ita ferus, ita immitis factus, ut caput, „ oculos, naſum, palatum, cutim, carnem, oſſa, ligamenta, viſcera tandem omnia in-„ feſtet, inficiat, corrumpat. IV. Gabrielis Falloppii.

Si quis plura Medicorum teſtimonia deſideraverit, conſulat Leonardum Schmaum, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1.; Johannem Manardum, *Epiſt. ad Michaelem Sanctannam*, *Chirurgum*; Alfonſum Ferrum, *in Præfatione Librorum quatuor de Morbo Gallico & ligni ſancti natura*, *uſuque multiplici*; Antonium Gallum, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo*, *Cap.* 1.; Antonium Fracancianum, *Lib. de morbo Gallico*; Proſperum Borgarutium, *Method. de morbo Gallico*, *Cap.* 1.; &c. qui omnes teſtantur veneream luem in Inſulis Antillis, quæ Mexicanum Archipelagus occupant, antiquitus propriam & endemiam, ac ſpecificis remediis huic regioni peculiaribus curatam fuiſſe, priuſquam Hiſpanis advenis innoteſceret; imo vero Hiſpanis nec morbum, nec morbi remedium innotuiſſe, niſi ab Inſularum indigenis.

Secundo. Paucos ſeligemus ex Hiſtoricis, ſed omni exceptione majores, & qui de prima luis venereæ origine: tanquam de re ſibi apprime cognita, oculati teſtimonium dicant. Et teſtimonio Hiſtoricorum.

I. Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, qui in Hiſpaniola ipſa, quo a Rege Ferdinando miſſus erat anno 1513, ut metallorum fuſioni præeſſet, diu commoratus eſt, & ſcripſit ibidem circa annum 1535 naturalem & generalem Hiſtoriam Indiarum. „ Narrat „ autem ille, *hujus Hiſtoriæ Lib.* 10. *Cap.* 2. morbum hunc, qui dicitur *de la Buas*, „ (*Hiſpani ſic vocant luem veneream*) eſſe omnibus his regionibus comunem, ideo-„ que placuiſſe miſerationi divinæ, quod auxilium item omnibus communicetur, at-„ que pro eo tollendo ubique in promptu ſit. Licet vero, *pergit ille*, lues iſta alibi „ etiam graſſetur & vigeat, principio tamen Chriſtianis malum hoc cognitum, necnon „ experimento arboris *Guaiacan* appellatæ curari viſum in hac Inſula Hiſpana dicta . . . „ Apud Indos haud eſt adeo ſævum malum, nec tantum affert diſcrimen, ſicut in Hi-„ ſpania & frigidioribus climatibus, ſed parvo negotio hujus arboris ope incolæ curan-„ tur. „ Demum interjectis quibuſdam verbis fatetur “ In illis regionibus Indicis pau-„ cos eſſe ex Chriſtianis, paucos, *inquit*, admodum, qui congreſſum venereum cum mu-„ lieribus indigenis experti ſævum hunc morbum effugerint, quoniam profecto eſt hujus „ ſoli proprius affectus, & Indicis hiſce hominibus adeo frequens, ſicut alibi ſunt aliæ „ communes ægritudines. „ Similia legere eſt Generalis ejuſdem *Hiſtoriæ Lib.* 2. *Cap.* 14. ſicut & *Capite* 76. *Summarii*, quod anno 1525 idem Gonſalvus Toleti jam ante conſcripſerat, dum in Regia negotiorum cauſa verſabatur; ſed de his fuſius capite ſequente. I. Gonſalvi Fernandez.

II. Franciſcum Guicciardinum, Civem Florentinum, qui in Hiſtoria ſui temporis Italice ſcripta, ſumma diligentia narrat quæcumque in Italia ſuo tempore contigere, ab anno 1494. ad annum 1532. Is autem in fine *Lib.* 2. poſtquam dixit luem veneream paſſim *Gallicam* appellari, ſic pergit ex Verſione Cælii Secundi Curionis. „ Verum æ-„ quum eſt hanc ignominiam a Gallico nomine removere: Nam poſt, eam luem ſcabiem-„ que fœdiſſimam ex Hiſpania Neapolim importatam fuiſſe conſtitit. Nec tamen ejus gen-„ tis fuit propria, ſed eo quoque ex illis Inſulis allata, quæ Chriſtophori Columbi, „ Genuenſis, navigatione manifeſtari iiſdem fere annis in noſtro orbe cœperant: quibus „ tamen in Inſulis hic morbus naturæ benignitate præſentiſſimum habet remedium: quip-„ pe tantum cujuſdam nobiliſſimi atque aliis multis dotibus memorabili ligni, quod ibi „ naſcitur, ſucci hauſtu facillime curatur; *Guaiacum* id vocant. „ II. Guicciardini.

III. Franciſcum Lopez de Gomara, Clericum Hiſpalenſem, & Capellanum Ferdinandi Corteſii, a quo imperium Mexicanum in Provinciam Hiſpanam redactum eſt. In illius III. Franciſci Lopez de Gomara.

Hiſtoria Generali Indiarum, hiſpanico idiomate ſcripta, & Methymnæ Campi edita *in fol.* anno 1553, hæc leguntur latine reddita, *Part. prim. Cap. 29.* Editionis indicatæ „ *fol. 17. verſo.* * Indigenæ hujus inſulæ Hiſpaniolæ lue venerea omnes infecti ſunt, „ ideoque Hiſpani, qui cum mulieribus Indicis rem habebant, morbum eumdem brevi „ contraxerunt, quo non alter magis contagioſus eſt, aut doloribus magis diſcruciat. „ Quaproter cum ſe torqueri graviſſime, nec ulla ratione melius ſe habere intelligerent, „ in Hiſpaniam redierunt, plurimi ut ſuæ valetudini, nonnulli ut negotiis ſuis conſu„lerent. A reducibus morbus ille latens in meritorias mulieres plurimas, & ab illis „ mulieribus in eorum non paucos traductus fuit, qui in Italiam profecti ſunt, ut par„tibus Regis Ferdinandi II. adverſus Gallos in bello faverent. Sic ergo lues venerea „ in Italia delata eſt, quæ quoniam Gallos invaſit ſub primo in Italiam ingreſſu, ab „ illis idcirco *Morbus Neapolitanus* nominatus fuit, quod hunc a Neapolitanis ſe contra„xiſſe arbitrarentur: ab Italis vero, qui hunc a Gallis invectum eſse opinabantur, *Mor„bus Gallicus* appellatus eſt. Quamquam non defuit, a quo *Scabies Hiſpanica* vocatus „ fuerit . . . . . Porro ut morbus, ſic & morbi remedium venit ex Indiis, novo & ma„ximo dicendi argumento inde primam morbi originem ductam fuiſſe. Id autem remedii „ genus Lignum eſt, ſeu Arbor *Guaiacam* dicta, cujus generis arboribus alti montes „ ibi conſiti ſunt. „

IV. Patris du Tertre. IV. Demum R. P. Johannem Baptiſtam du Tertre ex Ordine Fratrum Prædicatorum, teſtem quidem recentiorem, ſed veritatis amantem & rerum Phyſicarum gnarum, atque in Inſulis Antillis diu commoratum. Hic autem poſtquam aſſeveravit *Hiſtor. General. Inſular. Sancti Criſtophori, Guardalupæ, Martinicæ & aliarum*, gallice ſcriptæ *Parte 5, Cap. 1. §. 11.* " Harum Inſularum indigenis turpem eum morbum, quem *Epian* dicunt & qui „ ipſiſſima lues venerea eſt, quaſi hæreditarium eſſe, & ab iiſdem contrahi non ſolum „ venere, ſed etiam ſponte concipi, peſſimo vivendi more quo utuntur, praviſque ciba„riis, quibus veſcuntur: mox addit, ſe noviſse certiſſima ſcientia milites Hiſpanos, qui „ cum Chriſtophoro Columbo in Hiſpaniam inde rediere primo itinere, ab indigenis „ morbum hunc contraxiſſe, quem Neapolim traduxerunt, unde contagium ad Gallos „ propagatum fuit, & hinc in univerſam Europam diſſeminatum. „ Quæ dicta idem non ſemel repetit in *Generali Hiſtoria Antillarum, Tom. 2. Traité 7. §. 12.*

Eadem vel ſimilia leguntur apud Paulum Jovium, qui ex Medici profeſſione ad Epiſcopatum Nucerinum evectus a Clemente VII, fato functus eſt anno 1552. *Hiſtoriarum Lib. 4*; Apud Johannem Marianam, e Soc. Jeſu, diligentiſſimum rerum Hiſpanicarum ſcriptorem, *Lib. 26. Cap.* 10; Apud Franciſcum Eudes de Mezeray, *Abregé Chronologique de l'Hiſtoire de France*, ad annum 1496 &c. Sed ea ſigillatim deſcribere ſupervacaneum eſſe duximus, in re jam ſatis manifeſta, & cui lux nova mox acceſſura ſit ſequente capite.

CAPUT XI.

Luem veneream, quæ ex Hiſpaniola oriunda eſt, ab Hiſpanis ad Neapolitanos, ab utriſque ad Gallos, demum ab his tribus ad ceteros Europæ, imo pleroſque Aſiæ & Africæ populos quaſi ex traduce propagatam fuiſſe. Reperiri tamen ſub Zona Torrida regiones alias, in quibus lues eadem vernacula & endemia fuiſſe videatur.

I. Carolus VIII. Francorum Rex. EXeunte decimo quinto ſæculo Ferdinandus & Iſabella communibus auſpiciis Hiſpanias regebant. Hæc erat ſuo nomine Regina Caſtiliarum & Legionis. Ille vero jure paterno potiebatur Regnis Aragoniæ, Valentiæ, imo etiam Siciliæ, quam jure an injuria, jam

* Los de aqueſta Isla de Eſpanola ſon todos Buboſos, y como los Eſpañoles dormian con las Indias, incheronſe luego de Bubas, enfermedad pegajoſiſſima, y que atormenta con rezios dolores. Sentiendo ſe atormentar, y no mejorando, ſe bolvieron muchos dellos a Eſpaña per ſanar, y otros à negotios: Los quales pegaron ſu encubierta dolencia à muchas mugeres cortelanas, y ellas à muchos hombres, que paſſaron à Italia, à la guerra de Napoles, en favor del Rey Don Fernando, el Segundo, contra Franceſes, y pegaron alla aquel ſu mal, enfin que ſe los pego à los Franceſes. Y como fue à un meſmo tiempo, penſaron ellos que ſe le pego de Italianos, y llamaronle *Mal Neapolitano*; los otros llamaronle *Mal Frances*, creyendo averſelo pegado de Franceſes. Empero tambien uvo quien lo llamo *Sarna Eſpañola* . . . . Aſſi como vino el mal de las Indias, vino el remedio, que tambien es otra razon para creer que traxo de alla origen. El qual es el palo, y arbol, dicho *Guaiacan*, de cuyo geero a y grandiſſimos montes. Franceſco Lopez de Gomara, *Hiſtoria general de las Indias*, en Medina del Campo in fol. 1553. *parte primera, Capitul, 29. fol. 17. verſo.*

jam non quæro, ſed peſſimis ſaltem artibus Petrus III, Aragonenſium Rex, olim invaſerat, Gallis ad internecionem cæſis teterrimo & perfidioſo facinore, quod in hiſtoria famoſum eſt *Veſperarum Sicularum* nomine.

Jam a morte Ludovici XI. Ferdinandus ille, Caroluſque Octavus Francorum Rex de Comitatuum Ruſcinonenſis & Cæritaniæ dominio inter ſe decertabant; ſed pacem componere Carolo viſum eſt anno 1492, ne quid obſtaret expeditioni quam in Italiam parabat, ut Neapolitanum Regnum, quod hæreditate Caroli Cenomanenſium Ducis ſibi obvenerat, armis vindicaret. Fœdus itaque Narbone ictum eſt menſe Januario anni 1492, ſeu potius 1493, ut hodierna fert computandi ratio, & inter cetera fœderis capita expreſſe ſancitum fuit Ferdinandum in hoſtium numero habiturum quoſcumque Carolus hoſtes ſibi facturus eſſet, qua conditione Carolus Ferdinando de Comitatibus, de quibus erat controverſia, volens & ultro deceſſit.

de invadendo Regno Neapolitano cogitans, pacem componit cum Ferdinando Rege Aragonenſium.

Sed pacis conditionibus, quamquam ſibi æquiſſimis, Ferdinandus non ſtetit, nec a partibus Regum Neapolitanorum, quibus Carolus bellum inferebat, unquam abſtinuit. Eos quidem Regibus Aragonenſium ſatos, & ipſi conſanguinitate propinquos fuiſſe notum eſt, ſpuria tamen origine; ſed potior ratio Ferdinandum movebat. Metuebat ſcilicet ne Galli, ſi Regno Neapolitano quiete ſemel potirentur, Siciliam non minore fortuna, nec minore jure invaderent, & jure poſtliminii repeterent.

Cujus conditionibus Ferdinandus male ſtetit.

Hæc animo volvens Ferdinandus, ut erat callidiſſimus fraudum artifex, nec Neapolitanos Reges conſiliis & copiis clam juvare, nec Gallorum impetum, hoſtes concitando, ſocioſve avocando, ſecreto retundere unquam ceſſavit. Tandem, cum Carolus fortuna artibus majore uſus in Neapolitanum Regnum arma victricia illaturus eſſet, juſſit Ferdinandus abjecta diſſimulatione, ut Antonius de Fonſeca Legatus ſuus injuſtæ, ut ajebat, quam Carolus meditabatur, uſurpationi ſuo nomine intercederet, quod a Legato Velitris haud longe ab urbe Roma, die 29 menſis Januarii anni 1494, ſeu potius 1495, pro hodierna computandi ratione, tam inſolenti arrogantia præſtitum fuit, ut tabulas icti Narbone fœderis, cujus conditiones objiciebantur a Carolo, palam dilacerare non dubitaverit.

Abhinc aperto marte dimicatum eſt inter Gallos, Hiſpanoſque. Ferdinandus duce Gonſalvo Hernandez, Cordubenſi, qui deinde *Magnus Capitaneus* cognominatus fuit, copias in Siciliam jam ante miſerat. Huc Ferdinandus II. ſive junior, Regno Neapolitano exutus, ex Iſchia Inſula, Ænotridum altera, ſe receperat paulo ante Caroli diſceſſum, ut cum Gonſalvo conſilia communicaret. Hinc ambo exeunte Majo anni 1495, paucis diebus a diſceſſu Caroli Rhegium invaſerunt cum ſex millibus militum, unde viciniores civitates & provincias occupavere. Diu ancipiti belli eventu utrimque pugnatum eſt, ſed recepta per traditionem Neapoli; præſidiariis militibus, qui Caſtella Neapoli circumjecta occupabant, fame ad deditionem coactis; mortuo Duce Montiſpenſerii, quo ſtabat præcipua regni tutela; Gallos de deceſſione paciſci neceſſum fuit ſub finem ſequentis anni 1496, ut dictum eſt *Cap. V.*

Donec tandem aperto marte dimicatum eſt inter Gallos & Hiſpanos.

Merebant in Neapolitano, vel potius Hiſpano exercitu, milites non pauci, aut qui primo itinere cum Criſtophoro Columbo menſe Martio anni 1493, vel ſecundo cum Antonio de Torrez principio anni 1494, vel tertio cum Petro de Margarit exitu ejuſdem anni 1494, ab Indiis reduces, lue venerea quam in Hiſpaniola conceperant adhuc infecti erant, aut ſaltem qui eandem luem, quæ ab aliis in noſtrum orbem traducta fuerat, in Hiſpania jam contraxerant. Igitur minime mirum eſſe debet labe ſimili Neapolitanos plurimos, quibuſcum ſub iiſdem ſignis militabant, brevi contaminatos fuiſſe, meretricum communione, quæ in caſtris aut præſidiis frequentes eſſe ſolent. Hinc idem contagium ab alterutris vel ab utriſque in Gallos derivari cito debuit eadem de cauſa; cum enim toto biennio varia & incerta fuerit belli fortuna, ac civitates eædem ab adverſis partibus ſæpius & vi captæ & vi receptæ ſint, manifeſtum eſt eaſdem meretrices, quæ cum Hiſpanis & Neapolitanis jam conſueverant, cum Gallis quoque conſueviſse, unde venerei morbi ſeminia ultro citroque communicata ſunt & diſtracta.

Hujuſce belli tempore luem veneream ab Hiſpanis ad Neapolitanos; ab utriſque ad Gallos contagione dimanaſſe.

Sed ne quis, forſan autumet nos quæcumque dicimus, temere comminiſci, aut conjectura tantum augurari, Auctorem poſſumus laudare vere idoneum, Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, qui in aula Regum Hiſpaniarum adfuit Barcinone anno 1493, cum Chriſtophorus Columbus ab Inſula Hiſpaniola, quam detexerat, primum reverſus eſt; qui amicitia vel conſuetudine cum pleriſque Columbi comitibus, ceteriſve qui annis ſequentibus ab Antillis rediere, junctus fuit; qui ab iiſdem ſæpius audivit, ut quæque in primis illis navigationibus geſta eſſent; qui meruit in Neapolitana expeditione adverſus Gallos; qui a Ferdinando

Qua de re luculentum eſt Gonſalvi Fernandez ab Oviedo teſtimonium?

nando Hiſpaniolam anno 1513, ut fuſionibus auri argentive e terra effoſſi præeſſet; qui omnia demum quæcumque per id tempus in Hiſpaniis, in Regno Neapolitano, vel Inſula Hiſpaniola contigere, præſens ipſe vidit & obſervavit, vel a teſtibus oculatis accepit.

Is autem in *Summario Naturalis & Generalis Hiſtoriæ Indiarum Occidentalium*, quod ab Hiſpaniola, ubi annos 12. jam commoratus fuerat, in Europam reverſus negotiorum cauſa hiſpanice conſcripſit Toleti anno 1525, ſic Carolum V. Imperatorem & Hiſpaniarum Regem, cujus juſſu ſcribebat, alloquitur *Cap. 76.* " Poteſt, *inquit*, Cæſarea Majeſtas ,, pro certo tenere hunc morbum, qui in orbe noſtro novus eſt, in Inſulis Antillis recens ,, detectis antiquitus familiarem fuiſſe, atque etiamnum ita communem eſſe, ut ab Hiſpanis ibidem contractus fuerit, quotquot fere cum Indicis mulieribus rem habere ,, non puduit: Inde ergo in Hiſpanias primum traductum fuiſſe a Chriſtophori comitibus, qui primo vel altero itinere hinc rediere: Demum anno 1495 cum Gonſalvus ,, Fernandus Cordubenſis, magni Capitanei cognomine dein notiſſimus, copias in Italiam ,, trajeciſſet auſpicio & imperio Regum Catholicorum Ferdinandi & Iſabellæ, ut Ferdinando II. Neapoleos Regi opem ferret adverſus Carolum Gallorum Regem, quem a ,, capitis mole Capitonem vocabant, ſtipendia in eo bello meruiſſe Hiſpanos non paucos ,, eadem labe jam inquinatos, qua Neapolitanos & Gallos celeri contagione infecere ex ,, promiſcua cum iiſdem meretricibus venere.

Similia ſed fuſius refert Auctor idem *Lib. 2. Cap. 13. Hiſtoriæ Naturalis & Generalis earumdem Indiarum*, quæ Summario jam laudato altero tanto major eſt, & decem poſt annis, hoc eſt anno 1535, hiſpanice ſcripta. Ibi teſtes nominatim adducit plurimos, eximios, oculatos, qui primis in Inſulam Hiſpaniolam navigationibus interfuerant, & a quibus ſingula quæ tradit ſe accepiſſe profitetur. Potiſſimum vero nititur auctoritate & teſtimonio Petri Margarit, Catalani, teſtis quidem ea de re maxime idonei, ut qui cum Chriſtophoro Columbo ſecundo itinere in Hiſpaniolam profectus anno 1493, inde redierit anno ſubſequente 1494 venerea lue inquinatus, qua ipſum nondum perfecte relevatum fuiſſe Auctor ſuſpicabatur, dum ſcribebat, quoniam doloribus continuo angebatur. Itaque re probe cognita laudatus Auctor diſertiſſime aſſerit luem veneream ab Hiſpaniola ad Hiſpanias devectam ante annum 1495, & a militibus Hiſpanis, qui ſub Gonſalvo Fernando meruere in Italia, ad Gallos & Neapolitanos venere vulgivaga traductam fuiſſe.

Ab Italis Hiſpanis & Gallis ad ceteras Europæ Nationes commercio traductam fuiſſe.

Jam porro, ut e diverticulo in viam redeamus, contaminatis ſemel ea ratione tribus præcipuis Europæ Nationibus, contagium ad ceteras debuit brevi diſſeminari commercio, quo invicem utuntur Europæ populi. Ad quod acceſſit illius temporis fortuna atque conditio, quo Germani & Belgæ cum Italis & Hiſpanis ejuſdem Caroli V. imperio parebant, quo Galli cum Anglis arctiſſimo fœdere jungebantur, demum quo a Ludovico XII. cum Ferdinando Catholico, & a Franciſco I. cum Carolo V. terra marique pugnabatur diuturno bello, quæ ſingula debuere certe morbi propagationem magnopere accelerare.

Sic conſtat luem veneream manaſſe a Caſtellanis in confines Luſitanos, a quibus ideo *Morbus Caſtellanus* (a) vocatur; ab iiſdem anno 1496, cum Johanna Ferdinandi & Iſabellæ filia ad ſponſum Philippum Archiducem deduceretur, in Belgium traductam fuiſſe, ubi *Morbus Hiſpanicus* appellatus, teſte Beverovicio, *Idea Medecin. veterum*, *Parte 3. Cap.* 8. Sic conſtat a Gallia in Angliam, ubi *Morbus Gallicus* ſive *Lues Gallica* nominatur, transfretaſſe, & maxime quidem è Burdigalenſi portu, cum olim *Morbus Burdigalenſis* ibidem dictus fuerit.

At vero debuit tamen ea lues, quamtumvis celeri paſſu propagata videatur, ab Hiſpania, Italia & Gallia, ubi prima fuere naſcentis morbi incunabula; ad ceteras Europæ oras progreſſu gradario diffundi, atque adeo in variis regionibus, quo a primario morbi fomite remotiores erant, eo tardius ſævire. Id ſane circa annum 1632. de Saxonia ſuperiore etiam tum teſtabatur Daniel Sennertus, qui *Operum Lib. 6. Parte 4. Cap. 1.* poſtquam retulit Capivaccium in Italia e ſolius Gallicæ luis curatione ultra decem & octo millia coronatorum lucratum eſſe . . . . ingenue fatetur *ſe a 34. annis, quibus VVitteberga, nec benedictione divina ſine lucro, Medicinam faciebat, non tot coronatos, quot Capivaccius eorum millia, lucratum eſſe ex hujus morbi curatione, ob eorum qui hoc morbo laborent hoc loco penuriam.*

Imo ad omnes Aſiæ &

Ceterum quo tempore morboſum luis veneræ ſeminium ab Hiſpania Italiam & Galliam, & hinc cetera Europæ Regna contagione pervadebat eodem quoque ab Europa in Aſiæ & Africæ

(a) Rodericus Diaz de Iſſa, *Lib. contra las Bubas* hiſpanice ſcripto, Cap. 1.

Africæ oras, quæ Mari Mediterraneo adjacent, contagione ſimili prorepiſſe certum eſt; quod gemina via factum credimus.

Africæ oras, quæ mari Mediterraneo adjacent.

Primo. Exilio quidem Mahumetanorum & Judæorum, qui temporibus illis Hiſpania cedere juſſi ſunt a Ferdinando & Iſabella poſt occupatum Regnum Granatenſe, & qui in Africam quo profugerunt, luem veneream ſecum detulere, quam in Hiſpania ante contraxerant. Qua de re luculentum teſtem habemus Johannem Leonis, Mahumetanum & Granatæ natum, qui & ipſe cum ceteris exul Feſſum in Mauritania petiit, ubi litteris Arabicis operam dedit, ſed qui dein a Piratis captus & Leoni X, Pontifici maximo, dono datus Chriſtianam Religionem amplexus eſt. Is autem in Deſcriptione Africæ, quam Romæ arabice ſcripſit, & quam Johannes Florianus latine vertit, ſic ait *Lib.* I. *Hujus mali ne nomen quidem ipſis Africanis, notum erat ante ea tempora, quam Hiſpaniarum Rex Ferdinandus Judæos omnes* (& Mahumetanos) *ex Hiſpania profligaſſet, qui ubi in patriam jam rediiſſent, cœperunt miſeri quidam ac ſceleratiſſimi Æthiopes, cum illorum mulieribus habere commercium, ac ſi tandem velut per manus peſtis hæc per totam ſe ſparſit regionem, ita ut vix ſit familia quæ ab hoc malo remanſit libera. Id autem ſibi firmiſſime atque indubitate perſuaſerunt ex Hiſpania ad illos tranſmigraſſe; quambrobem & illi morbo ab Hiſpania* Malum Hiſpanicum (*ne nomine deſtitueretur*) *indiderunt. Tuneti vero, quemadmodum & per totam Italiam* Morbus Gallicus *dicitur; Idem nomen in Ægypto atque Syria adſcribitur; unde male imprecantis proverbium, te morbus male perdat Gallicus.*

Secundo. Commercio vero maritimo: Mercatores enim, nautæque, qui ab Italiæ, Galliæ, aut Hiſpaniæ portubus ad Aſiæ aut Africæ portus, quos *Gradus* vocant, merces quotidie ultro citroque convehebant, mercem peſſimam, luem veneream ſcilicet, una ſimul convexere, quæ dein ab oris mari Mediterraneo proximioribus ad interiores tractus ſenſim traducta fuit. Hujus ſane originis fidem manifeſtam facit ipſa nomenclatura morbi, qui teſtibus Johanne Leonis, *loco jam laudato*, & Leonardo Fioravanti, *Capricci Medicinali, Lib.* I. *Cap.* 26. in Aſiæ & Africæ portubus, ſicut in Italia & Hiſpania, (*a*) Gallicus appellatur, Aſiæ ſcilicet & Africæ nationibus novum nomen cum novo morbo ab Europæis ſimul mutuantibus.

Ac demum ad Turcas, Perſaſque, & ad ipſos etiam Japonios.

Sed neque hic ſubſtitit contages ab Europæis diffuſa, aſt latius opinione diſſeminata irrepſit in remotiſſimas Aſiæ plagas, iteratiſque navigationibus ad Indias Orientales ſenſim penetravit. Sane conſtat a Turcis ad finitimos Perſas contagione dimanaſſe, apud quos morbus *Turcicus* dicitur. Vid. *Johann. Gothofredum Hahn, De Antiq. variolarum, in Præfatione.* Neque repugnat Garcias ab Horto, quamquam velit, *Colloquios dos ſimples, è drogas, he couſas Medicinais de India, Lib.* I. *Cap.* 38. luem veneream a Perſis vocari *Bedefrangi*, hoc eſt *Malum Francorum*, cum inde etiam conſequens ſit id morbi genus ab Europæis in Perſas propagatum fuiſſe, parvi vero referat utrum per primarias manus, an per vicarias ad illos uſque contagium ſerpendo traductum fuerit.

Conſtat ſimiliter a Luſitanis, quorum res in Orientalibus tractibus diu floruere, regiones & urbes ſingulas Indiarum, quas commercii cauſa frequentabant, morbis venereis dudum infectas fuiſſe. Sic 1°. Ab illis luem veneream in Calicutanum regnum, quod in India eſt Cis-Gangitana in ora Malabariæ, delatam fuiſſe colligitur ex narratione (*b*) Ludovici de Barthema, ſeu ut quibuſdam placet, (*c*) Vartomanni, Bononienſis, qui per Syriam, Ægyptum, Æthiopiam, Arabiam, Perſiam & Indiam peregrinatus eſt, ab anno 1502 ad annum uſque 1508, atque adeo

Qui . . . . multorum providus urbes
Et mores hominum inſpexit. Horat. *Ep.* 2. *Lib.* 2.

Refert autem ille, (*d*) *Libro terzo dell' India, Capitolo 36. dell' Itinerario ſuo*, quod proſtat in Tomo I. *delle Navigazioni e Viaggi di Giovan Battiſta Ramuſio*, ſe in regno Calicutano millia ægrorum multa vidiſſe infectorum morbo Gallico, qui (*e*) *Pua* illic appellatur: additque morbum hunc Calicutanis graviorem eſſe quam hic Europæis, & apud Cali-

(*a*) Forſan in oris Mediterraneis lues venerea appellatur, non *morbus Gallicus* ſed *morbus Francorum*, hoc eſt, Chriſtianorum, quos omnes Mahumetani *Francos* dicunt nullo diſcrimine.

(*b*) Appellatur *Ludovicus de Bononia* a Joſia Simlero, *in Epitome Geſneri*.

(*c*) Auberto Miræo in *Auctario, Cap.* 531.

(*d*) „ Sappiate che di quella infermità (*di mal Franzoſo*) io ne ho viſto ammalati di là da Calicut più di tre mila migliaja, & chiamaſi *Pua*, e dicono che ſono circa XVII. anni ch' ella cominciò „ ed è aſſai più cattiva in quelli paeſi che nelli noſtri. *Ludovico de Barthema*, loco laudato.

(*e*) Ait pariter Julius Cæſar Scaliger, in Cardanum *Exercitat.* 181, *Artic.* 19. Morbum Gallicum *apud Malabaros Puam nominari*; quæ ſine dubio ex Ludovico de Barthema tranſcripſit, ſed ſuppreſſo Auctoris nomine, ut illi in more poſitum erat, quamvis exemplo peſſimo.

Calicutanos novum eſſe, neque prius graſſatum, quam circiter annis ante XVII, quibus aperte indicatur annus 1493 vel 1494, quo nempe tempore potuit morbus ille ab Hiſpanis in Europam jam devectus, a Luſitanis in illas Indiæ oras facile convehi. Opinor enim, & jure quidem, ut videtur, calculum retro ducendum eſſe ab anno 1510, quo primum excuſus eſt Venetiis in 4°. Liber ille Ludovici de Barthema; Parum enim moror editionem illam quæ ab Antonio de Leon Pinelo, in *Epitome de la Bibliotheca Oriental y Occidental; Nautica y Geographica*, Venetiis prodiiſſe dicitur anno 1508, quippe quam numquam extitiſſe puto, cum aperte liqueat ex ipſo Ludovici de Barthema Itinerario, *Lib. 3. Capp. 39. & 40.*, ac potiſſimum ex *Lib. 7. dell' Ethiopia*, Scriptorem illum ex Æthiopia nondum exceſſiſſe anno 1507, & Venetias nondum veniſſe anno 1508.

Sic 2°. Ab iiſdem Luſitanis prima mali ſeminia, non modo in oras Indiarum & Imperii Sinici, atque adeo in urbes Goam & Macaum, ubi etiamnum rerum potiuntur, ſed in ipſum etiam Imperium Japonicum, unde jam pridem exulant, importata fuiſſe certum eſt. Teſtatur enim Engelbertus Kæmpferus, in *Hiſtoria naturali civili & eccleſiaſtica Imperii Japonici*, *Lib. 1. Cap. 4.* luem veneream, quam in Japonia haud infrequentem eſſe paſſim dicit, a Japonenſibus *Nambakaſſan* appellari, hoc eſt *morbum Luſitanorum*, manifeſto ſane indicio morbum a Luſitanis cum Japonenſibus tranſitione communicatum fuiſſe.

Præter Hiſpaniolam tamen, multos alios fuiſſe luis venereæ focos.

Nihilominus tamen; quantacumque celeritate lues venerea Europæorum commercio quoquoverſus ſpargi viſa ſit, multa ſunt quæ perſuadeant, præter Hiſpaniolam Inſulam, ubi morbum venereum endemium fuiſſe diximus, & unde vidimus primum in Europam prodiiſſe, reperiri loca alia non pauca, quæ infeſtentur morbo eodem, ipſis quidem proprio & inquilino; nec aliunde accepto, quæque adeo ipſa ſint veluti totidem alii luis ejuſdem venereæ foci.

In Regno Peruviano.

I. Sic narrant teſtes occulati, Franciſcus Lopez de Gomara, (*a*) *Hiſtoria general de las Indias*, *Parte primera*, *Capitul. 110. fol. 62. verſo*. Hieronymus Benzonus, Mediolanenſis, *della Hiſtoria del Mondo nuovo*, *Lib. 3.* in fine; & Petrus de Cieça de Leon, *Chronica del Peru*, *Parte primera*, *Capitul. 46.* morbum olim fuiſſe Regno Peruviano peculiarem, tuberculis verrucoſis, porris exulceratis & carcinomatodibus, puſtulis ſordidis & liveſcentibus inſignem, non modo faciem ſed totum corpus plerumque obſidentibus; quem Hiſpani, qui duce Franciſco Pizarro Peruviam armis occupaverunt, contraxere ex contubernio cum mulieribus indigenis; qui decocto ſarſæ-parillæ ibidem creſentis ſanabilis erat; demum qui cum lue venerea Inſulæ Hiſpaniolæ idem plane fuiſſe videtur.

In nova Hiſpania.

II. Sic conſtat teſtimonio ſæpius laudati Gonſalvi Fernandez ab Oviedo, *Lib. 10. Hiſtoriæ Naturalis Indiarum*, *Cap. 2.* luem veneream vulgarem fuiſſe in reliqua Americæ continente fere tota, ut in nova Hiſpania, & præſertim in illis novæ Hiſpaniæ Provinciis, quæ Nicaragua & Nagrando appellantur.

In Florida.

III. Sic refert Jacobus le Moine, cui cognomen de Morgues, in proludio *brevis narrationis eorum, quæ in Florida Americæ Provincia Gallis acciderunt ſecunda in illam navigatione, duce Renato de Laudonniere, anno* 1564, hujuſce regionis indigenas lue venerea antiquitus laboraviſse, quod confirmari novimus a Juliano Palmario in *Tractatu* de lue venerea, anno 1578 edito, *Lib. 1. Cap. 2.* ubi memorat *Normannos*, *qui eam Americæ partem, quam Floridam nuncupant, nuper luſtraverunt, luem veneream illic endemiam eſſe teſtari, quemadmodum exanthemata & ecthymata hic nobis; tantamque illic eſſe ad hunc morbum proclivitatem affirmare, ut ſi quis cum muliere, cui menſes profluant, jungatur, ſtatim vel venereum bubonem vel veram luem contrahat.*

In interiore & æquinoctiali Africa.

IV. Sic aſſerit Thevetus, *Coſmograph. Univerſal. Lib. 3. Cap. 2.* quod etiam in Hiſtoria „ Plantarum Lugdunenſi legitur, *Lib. 18. Cap. 132.* " in interiore Africa ad utramque „ oram fluvii Senega, in Regno Meli, quod meridiem, & in Regno Tomboučtou, quod „ ſeptentrionem ſpectat, morbum reperiri endemium, cum lue venerea ſimillimum, vel „ potius plane eumdem, qui Æthiopice *Borozail* vel *Zail* dicitur, qui genitales partes „ virorum

(*a*) En ipſiſſima verba Franciſci Lopez de Gomara y loco laudato. " Andando aſſi llegaron a Coaque, „ lugar ben proveydo y rico, donde ſe refreſcaron aſſay cumplidamente . . . . Penas avian ſatisfecho „ al canſancio y hambre, quando les ſobrevino un nuevo y feo mal, que llamavan *Verrugas*. Aun que „ ſegun atormentavan y dolian, ERAN BUVAS. Salian aquellas Verrugas o pupas a las Cejas, nari„ zes, orejas, y otras partes de la Cara y cuerpo, tam grandes como nuezes, y muy ſangrientas. „ Como era nueva enfermedad, no ſabian que hazerſe, y renegavan de la tierra, y de quien a ella los „ traxo, viendo ſe tam feos, " Similia legere eſt apud Hieronymum Benzonum & Petrum de Cieça de Leon, *locis laudatis*.

„ virorum ſeminarumque occupat, qui oritur ex nimia venere, cui medentur indigenæ „ Medici decocto herbæ cujuſdam *Achanaca* dictæ, aut fructus ejuſdem herbæ, quem „ *Alafard* vocant, eadem methodo, qua nos in Europa decocto ligni Guaiacini. „ Huic relationi aperte ſuffragatur Sydenhamius in *Epiſtola ſecunda reſponſoria*, ubi teſtatur *ſe ab Anglorum plurimis, iiſque fide dignis, qui Inſulas* Caribes *dictas incolunt, didiciſse mancipia recens e Guinea allata, etiam antequam in terram deſcenderint, tum aliam ibidem degentia, hoc morbo tentari, nulla copula impura prægreſſa, ita ut non raro univerſam aliquam eorum familiam, viros ſcilicet, mulieres, liberoſque male mulctet. Neque iſta lues*, pergit ille, *quæ afflictiſſimos hoſce ſæpe ſæpius invadit, vel hilum a venerea nobis dicta, quantum ego quidem intelligo, quoad ſymptomata ſcilicet, ulcera, &c. habita nempe diverſorum climatum ratione, videtur diſcrepare, licet nomine prorſus abludat, cum* The Yaws *ab illis dicatur. At nec medendi methodus, qua utuntur illi, a noſtra abhorret; utrobique enim ſalivatio ex hydrargyro utramque facit paginam.*

V. Sic teſtatur Thuanus, *Hiſtoriarum ſui temporis Lib. 71. in Java majore homines lue venerea valde infeſtari, quam ea ratione curant; a decima hora diei uſque ad ſecundam pomeridianam ardentiſsimo ſoli ſe ægri exponunt, & ita peccantem & malignum habitum deſiccando exhauriunt.* Cum Thuano conſentit Andreas Cleyerus, Batavo-Orientalis Negotiatorum Societatis Proto-Medicus, qui in Epiſtola ex Arce Bataviæ in Inſula Java ſcripta anno 1681 ad Chriſtianum Mentzelium, & Ephemeridibus Germanicis inſerta, *Decur. 2. Anno 2.* (*a*) affirmat *luem veneream in Inſula Java inquilinam eſse, adeo ut febre quotidiana ſit vulgatior.* In Inſula Java majore.

Mirari ſubit profecto, ut hæc in tranſcurſu moneam, a Cleyero, cui hæc nota eſſent, pro novo, & ante annos 20, circiter, hoc eſt, ante annum 1660, plane inſolente, haberi potuiſſe *horrendum* illum affectum Inſulæ Javæ, in quo narrat *digitos manuum, pedumque conſumi; duris atque horrendis tumoribus, qui poſtea exulcerati in putrida atque cacoethica ulcera cum carie oſſium degenerant, faciem defœdari; nullis medicamentis vicinas partes ab hac infectione reddi poſse immunes, niſi membrum infectum exſtirpetur; Pus tam acre & corroſivum eſſe, ut quando tubercula ſponte non aperiuntur, poſtea fuerit animadverſum illud in oſsa ſubjecta ſæviiſse; in initio morbi, aurium extremitates ſupra modum intumeſcere, calcaneoſque omni ſenſu deſtitui, adeo ut ſine dolore acus integra poſſit adigi; illaſque partes ut plurimum exulcerari; in initio lividas apparere maculas, omnis ſenſus expertes; capillitium, barbam & ſupercilia decidere, quamquam id perpetuo non contingat.*

Quin vidit ille hæc tam dira ſymptomata a lue venerea dependere, ad luem veneream debere referri, luis venereæ propria eſſe, qua ſcilicet compertum eſt tubercula in toto corporis habitu creari; ulcera mala, dyſepulota, Chironia, cacoethea gigni; oſſa tuberculis vel ulceribus ſubiecta carie tentari; cutem totam maculis atro-flavis, atro-purpureis, pullis, liveſcentibus infuſcari & diſtingui; capillos, barbam, ſupercilia defluere; demum aures, faciem, labra ſparſis tuberibus deturpari. De prioribus nulli dubium eſt: neque adeo opus eſſe puto ea multis confirmare. Poſtremum vero ſymptoma ſi cui minus certæ fidei videatur, velim ille legat quæ ab Andrea Cæſalpino (*b*) dicta ſunt de *Tuberoſitatibus faciem deturpantibus* in lue venerea, aut ab Aurelio Severino (*c*) de quodam ex lue venerea ægrotante, qui *deglabratis ſuperciliis*, tuberculis per faciem conſitis, *depreſſo & rutilante naſi globo, turgentibus labris, mento lichene ſcabro &c. ſatyricam formam aut hircinam ſpeciem induiſse videbatur*; Ac demum conferat iconem Syphilitici facie deformis ob enata tubercula, quam Severinus expreſſit in Libro ſuo, *loc. laud.* cum iconibus illis duorum Javanenſium ex novo, ut Cleyerus putabat, morbo ægrotantium, quas ipſe ſuæ adjunxit Epiſtolæ.

VI. Sic conſtat teſtimonio Jacobi Bontii, in Indiis olim inter Batavos Medici, in Tractatu qui inſcribitur, *Methodus medendi, qua Indiis Orientalibus oportet uti in cura morborum illic vulgo ac populariter graſſantium*, *Cap.* 19. “ Endemium ſeu popularem „ quemdam morbum in Amboyna & Moluccis Inſulis oriri, quem Batavi *d'Amboynſe pocken* vocant: Symptomatis ſuis admodum ſimilem morbo venereo: in hoc tamen diverſum, quod hic ſine congreſſu venereo quoque naſci ſoleat: in hoc morbo erumpere in facie, brachiis ac cruribus tophos ſeu tumores, duros primum ac ſkirrhoſos, ac tam „ crebros per univerſum corpus, quam clavi ac verrucæ oriuntur in manibus ac pedibus „ in patria (*in Batavia*); ſi vero eos exulcerari contingat, materiam lentam ac gum- „ moſa In Inſulis Moluccis.

(*a*) Pag. 7.
(*b*) Artis Med'c. *Lib.* 4. *Cap.* 2.
(*c*) De record, Aſceſſuum natura, *Lib.* 4. *Cap.* 23. §. 8.

„ moſam a ſe reddere, attamen tam acrem ac mordacem, ut profunda ac cava ulcera „ inde oriantur, cum labiis calloſis ac inverſis: Fœdum ac deforme malum eſſe, & cum „ lue venerea conveniens, niſi quod hic tanti dolores non adſint, nec caries in oſſibus „ tam facile oriantur, niſi per curantis incuriam. . . . . . . Porro morbum iiſdem fere „ remediis cedere, quibus lues venerea. . . Decoctis e Chinæ radice, ſarſaparilla, Guaiaco, & corticibus ejuſdem. . . . Et ſi his non cedit, ad chymica & mineralia deveniendum eſſe, ut ſunt mercurius vitæ ſeu butyrum antimonii, turbith minerale, tum „ mercurius præcipitatus albus. Unguenta quoque mercurialia ſecundum artem parata „ hic externe adhibenda eſſe.

In Imperio Sinen. VII. Sic demum refertur a Garcia ab Horto, *Colloquios dos ſimplos, e drogas, he couſas medicinais de India*, *Lib.* 1. *Cap.* 38; & a Theveto jam laudato, *Coſmograph. Lib.* 11. *Cap.* 25. " luem veneream in Sinarum „ Imperio communem eſſe & curari ſolitam decocto radicis Chinæ. Quod totidem fere verbis legere eſt apud Carolum Muſitanum, *Tract. de Morbo Venereo*, *Lib.* 3. *Cap.* 1. ubi affirmatur radicem Chinæ, quæ in Europa morbis venereis efficaciter conducit, & quæ a *Sina* ſeu *China*, unde primum devecta eſt nomen traxit, ſpecificum eſſe luis venereæ remedium apud Sinas. Poſſum ipſe eadem certiſſimo confirmare teſtimonio: Nuper enim accepi a Presbytero e Societate Jeſu, recens e Sinarum Imperio reduce, ubi jam a triginta annis Chriſti fidem annuntiaverat, luem veneream Pequini inter Sinas non modo notam, ſed etiam haud raram eſse. Fruſtra ab eodem quæſivi quid de ea lue Sinenſes Medici cenſerent? An morbum novum, vel antiquum, an indigenam vel alienigenam crederent? Num illum ſola contagione propagari cenſerent, an contra ſponte quandoque generari ſine prævio contagio, ut pleriſque ceteris morbis commune eſt? Ille hæc omnia ſe planiſſime ignorare profeſſus eſt: Neque ſane mirum, cum ab inſtituto tam aliena eſſent.

Hæc omnia felicior nepotum ætas olim forſan reteget, quæ nos neſcire nunc dolemus; *Multa enim*, ut ait Seneca, *Queſtion. Natural. Lib.* 6. *Cap.* 31. *ſaculis tunc futuris, cum memoria noſtri exoleverit, reſervantur*. Interim tamen, ſicuti neque cenſere licet ab Hiſpanis vel ab ullis Europæorum ad Mediterranea Americæ & Africæ loca modo recenſita delatam, aut cum Javanis communicatam fuiſſe luem veneream, quæ in illis regionibus, ubi primum occupatæ ſunt, inquilina antiquitus obſervata fuit; ſic nec facile quoque credi poteſt effectum eumdem ad Sinas traductum eſſe vel a Luſitanis, qui Macaum ad Sinæ littora tenent, vel a Japoniis, quos a Luſitanis morbo contaminatos fuiſſe vidimus, cum nullum vel ſaltem rariſſimum commercium ſemper interfuerit Europæis Japoniiſque cum Provinciis Imperii Sinici interioribus, potiſſimum vero cum Pequino, quod Imperii caput eſt, & quod a Macao, quam Luſitani occupant, & a Cantono, quo naves ceterorum Europæorum appellunt, multo diſtat itinere.

Itaque putarem potius, ut nunc ad propoſitum revertar, ex collatis penſatiſque teſtimoniis colligendum eſſe præter Inſulam Haiti ſive Hiſpanioiam, ubi fuit notiſſimus & Europæ maxime exitialis luis venereæ focus, morbum eumdem loca alia pleraque, imo forſan omnia, quæ in America, Africa & Aſia Zonæ Torridæ ſubjacent, tanquam peculiares totidem focos, infeſta antiquitus habuiſſe ex cauſa communi, de qua inferius, unde in viciniores regiones graſſari quidem mutuo commercio, ſi quod fortaſſe interceſſit, ſed Europæ noſtræ nunquam innotuiſſe potuerit, quandiu *media terrarum pars, quæ ſolis orbita eſt*, ut cum Plinio loquar, *Hiſtor. Natural. Lib.* 2. *Cap.* 68. & ubi latebant morbi incunabula, *exuſta flammis & cremata cominus vapore torreri credita eſt*, *atque adeo inacceſſa fuit*.

CAPUT XII.

Conjectura de cauſis cur in Hiſpaniola, ceteriſque Inſulis Antillis, lues venerea olim familiaris & endemia fuerit.

Difficilis & perobſcura quæſtio jam incidit, nempe unde prima fuerit origo luis venereæ in Inſulis Antillis, ac præſertim in Inſula Haiti, ſive Hiſpaniola, quæ nunc Sancti Dominici dicitur. Utcumque enim certum ſit morbum ab ægroto in ſanum contagione ſerpere, atque ea ratione in plures diſſeminari, attamen niſi ſucceſſivus ille contagionis

gionis progreſſus in infinitum retrogradi crederetur, quod ineptum & abſurdum foret, ad aliquos tandem deveniendum eſt, qui ſine ullo prævio contagio aut labe ulla extrinſecus communicata, morbum primitus conceperint peculiari humorum dyſcraſia & depravatione, undecumque ea advenerit.

Crediderit quidem Sydenhamius, *Epiſtola ſecunda Reſponſoria*, luem veneream in ipſis quoque Inſulis Antillis hoſpitem eſſe & alienigenam, & illuc advectam fuiſſe a Nigritis, qui ex Guinea aut aliis quibuſdam Mediterraneis Africæ provinciis Guineæ conterminis ad novas Americæ Colonias ab Hiſpanis primum deducti fuerunt, & apud quos morbus ille endemius erat. Luem veneream in Inſulas Antillas ex Guinea deductam non fuiſſe, ut viſum eſt Sydenhamio.

Sed 1°. Sydenhamius, licet vera eſsent, quæcunque dicit, inde quæſtionem ſolveret minime, ſed ad ſummum verſuram faceret. Supereſſet enim explicandum cur Nigritæ ipſi luem veneream primum conceperint, quam deinde in Hiſpaniolam deportavere: Neque ille nodus de Nigritis facilius expediri poſſet, quam de Americanis.

2°. Ea Sydenhamii opinio cum veritate Hiſtorica aperte pugnat, ſi quidem conſtat Nigritas ad Hiſpaniolam nullos devectos fuiſſe ante annum 1503 At vero compertum eſt jam anno 1493 morbum ab Hiſpanis in Hiſpaniola contractum, in Hiſpaniam vel eodem vel ſequente anno traductum, atque inde anno 1494, vel 1495, in Italiam tranſmiſſum eſſe, ubi Neapolitanos & Gallos infecit, a quibus in totam Europam brevi dimanavit.

Itaque poſthabita Sydenhamii conjectura preſtat credere Gonſalvo Fernandez ab Oviedo hac de re teſti maxime idoneo, ut qui plures annos in Hiſpaniola commoratus fuerit, qui cum indigenis domeſticam habuerit conſuetudinem, qui adeo ipſorum morbos vel ab illis diſcere, vel ipſe preſens obſervare potuerit. Is autem conſtanter aſſerit variis in locis *Hiſtoria Naturalis & Generalis Indiarum Occidentalium*, quæ ſupra laudavimus, *Cap. X. & XI.* luem veneream in Inſula Haiti ſive Hiſpaniola, ad quam primum appulit Chriſtophorus Columbus, indigenis antiquitus familiarem, ſine prævio ullo contagio, ſponte generari, uno verbo vere endemiam eſſe, quod confirmatur unanimi teſtimonio Medicorum & Hiſtoricorum, qui circa eadem tempora floruere, aut qui de re eadem recentius ſcripſerunt. Sed in illis Inſulis antiquitus endemiam fuiſſe.

Novimus ſane exempla non pauca morborum iſtiuſmodi, qui uni cuidam peculiari regioni addicti ſint & cujus fines raro tranſgrediantur. Sic in Europa Plica Polonis, Scorbutus accolis maris Baltici, Bronchocele ſub alpinis gentibus propria ſunt. Sic in Aſia Vena Medinenſis ſive Dracunculus Arabibus, Andron, hoc eſt oſcheo-hydrocele, & Pircal, ſeu Perical, hoc eſt ulceroſus tibiarum tumor inter Malabaros endemia ſunt. Sic in Africa Elephantiaſis Ægypti ſemper *peculiare malum* fuit, teſte Plinio, *Hiſtoria Natural. Lib. 26. Cap. 1.*

Eſt Elephas morbus qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea uſquam. Lucret. Lib. 6.

Itaque, ſi quæ hactenus dicta ſunt, vera ſint, ut ſane vera eſſe lubens credo, debet lues quoque venerea in eodem cenſu numerari reſpectu Inſularum Antillarum, ac potiſſimum Hiſpaniolæ.

Solent autem morbi iſtiuſmodi regioni cuidam peculiariter addicti ſive endemii a cauſa quidem, quæ huic regioni peculiaris ſit, induci, ſed ſimul a cauſa quæ communis ſit, & quæ indigenarum plurimos poſſit indiſcriminatim afficere. Hujuſce generis tres tantum cauſas agnoſcimus; 1°. Aerem nempe, qui ſpirando ducitur, ſi æſtu nimio, pluviis immodicis, tetris halitibus peſtifer ſit; 2°. Eſculenta & potulenta, quibus vita ſuſtentari ſolet, ſi qualitate vel condimento peccent; 3°. Demum antiquos & aſſuetos gentis mores, ſi valetudini quomodocumque noceant. Debet ergo inde colligi veneream luem vel ab una aut altera ex illis cauſis, vel ab omnibus ſimul in Inſula Hiſpaniola, ubi endemia erat, olim ſponte genitam fuiſſe. Adeoque ibidem productam fuiſſe a cauſa quadam communi, quæ illis Inſulis peculiaris eſſet.

Recte hucuſque; jam vero ultra pergere difficillimum eſt, cum cetera obſcuritate involuta lateant. Neſcimus enim quid Barbari illi, quid illorum Medici vel potius Medicaſtri, quos *Butios* vocabant, de luis venereæ origine aut iteratis obſervationibus compertum habuerint, aut conjecturis perceperint. Imo vero neque naturam aut qualitatem cibariorum, quibus veſcebantur, neque condimentorum rationem, quibus cibaria præparabant, neque mores aut conſuetudines, quibus utebantur, ſatis bene novimus, ut inde liceat, collatis penſatiſque omnibus, primam luis venereæ cauſam augurari. Majorem vero At vero cauſam illam ignorari.

vero lucem fruſtra jam ſperaremus ab indigenis, * cum omnes jam pridem deleti ſint immani Hiſpanorum crudelitate, atque adeo rei notitia, ſi qua forſan quondam fuerit, cum ipſis jam dudum contumulata ſit.

Hæc olim commode ſcire potuiſſet Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, ſi veritatis inquirendæ fategiſſet, ut virum cordatum decebat. Ille enim ab anno 1513. per annos ferme quindecim cum indigenis, quorum plures adhuc ſupererant, commoratus eſt, a quibus proinde de prima luis venereæ cauſa, & ſciſcitari multa & multa doceri potuiſſet. Sed merito dolemus ſupinam viri ceteroquin haud indiligentis oſcitantiam; teſtatur ipſe luem veneream in Inſula Hiſpaniola antiquitus endemiam fuiſſe, & ibidem ſine prævio contagio, ſuo etiam tempore, ſponte generari: Ipſe tamen & cur endemia eſſet, & qua cauſa ſponte generaretur inveſtigare neglexit. Sane ſuam culpam agnoviſſe videtur, dum eam in ceteros Hiſpanos conatur conjicere, quos fatetur de religione, uſibus, moribuſque Indigenarum Inſulæ Hiſpaniolæ nihil fere compertum ideo habuiſſe, quod de horumce inquiſitione ſerius cogitaverint; ſcilicet cum gentis primores, qui rerum domeſticarum gnari erant, triſti fato jam occubuiſſent, nec ulla poſset certa cognitio obtineri ab infima & ceca plebe, quæ pauca ſupererat.

Neque inde reperi poſſe, quod Antillarum indigenæ carne humana veſcerentur.

In ea tamen caligine, ubi ceteri hæſitant, Leonardus Fioravanti Empiricus Italus nondum a ſe ſolutum eſse olim credidit, ſed vanitate majori quam ſucceſſu. Contendebat nempe, hinc quidem veneream luem ſponte concipi ab hominibus etiam ſanis & ſine ullo contagio, ſi humana carne veſcantur, ſicut & ab animalibus quibuſcumque, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur: Illinc vero incolas Inſulæ Hiſpaniolæ Anthropophagos fuiſse & humana carne veſci ſolitos; unde colligebat illo victus genere eoſdem in luem veneream neceſsario brevi incidiſſe, quæ, licet intrinſeco humorum vitio & ſine contage ulla primum orta eſſet, potuerit tamen contagione in alios ibidem diſſeminari, quos proinde & contagioſæ & ſpontaneæ lui venereæ patuiſſe conſequens eſt.

Sed hæc utroque pede claudicant. Nam 1°. Vidimus jam ſupra *Capite IX.* canem, quem per duos menſes canina carne nutriveram, nullis luis venereę ſymptomatis affectum fuiſſe, unde ſequitur nec in hominibus etiam luem veneream excitari poſſe eſu carnis humanæ. 2°. Conſtat Hiſtoricorum teſtimonio indigenas Inſulæ Haiti ſive Hiſpaniolæ Anthropophagos neutiquam fuiſſe, imo contra a ceteris pleriſque Americæ gentibus in eo diſſimiles ab humana carne abhorruiſſe.

Concidit itaque futilis hæc & commentitia Fioravanti opinio, atque adeo propoſita quæſtio de prima luis venereæ origine, ſin minus intractata, ſaltem integra ſupereſt. Quocirca ne difficultate deterriti officio defuiſſe videamur, ejuſdem explicationem tentare cogimur, & ſi non veras proferre, at ſaltem maxime probabiles rei cauſas ſeligere ex triplici cauſarum claſſe ſupra indicata.

Sicut nec a temperie aeris, quem ducerent.

I. Videtur quidem e numero cauſarum expungendus aer, qui in Hiſpaniola morbos alios forſan inferre potuit, at vero luem veneream minime. Utique conſtat Europæos, qui eam Inſulam jam a ducentis annis incolunt, luem veneream ibidem numquam contraxiſſe, niſi contagione: Europæi tamen aerem ibidem ducunt & eumdem, quem olim ducebant Indigenæ, & dubio procul eodem modo temperatum & conſtitutum; neque enim poſſet facile concipi aeris qualitates in regione eadem uno aut altero ſæculo ita mutatas fuiſſe, ut qui olim luem veneream Indigenis inferre poterat, jam nullomodo poſſet eamdem Advenis pari ratione inducere.

Imo vero neque a qualitate eſcarum quibus victitarent.

II. Haud licet idem ſentire de cibariis aut cibariorum condimentis, quibus Indigenæ utebantur. Moris quidem communis fuit, ut veſcerentur patatis, ſeu batatis, farina tritici Indi quod *Mayz* dicitur, caſſava, variiſque fructibus horæis, quos ſilvæ ſuggerunt. Sed ſi illorum penuria eſſet, ut eſſe debuit ſæpiſſime apud ignavos, pigros, incurioſos, laboris impatientes homines, haud detrectabant vermibus, araneis, ſerpentibus, veſpertilionibus, aliiſque id genus inquinamentis veſci.

Largiter utebantur condimento quodam acriore, quod *Yraca* nominabant, ex radicibus & foliis ari, quod *caulis Caribarum* dicitur, ſurculis patatarum & *mombini*, cum larga

copia

* Novies centena millia, ſecundum Petrum Martyrem, *Hiſtor. Indiar. Occid.* imo decies centena millia incolarum ſecundum Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiarum*, *Lib. 3. Cap. 6.* numerabantur in Inſula Haiti, cum primum illuc appulit Chriſtophorus Columbus; ſed hæc hominum multitudo brevi exhauſta eſt, miſerrimis modis, quos vide apud laudatos Auctores. Narrat tamen R. P. de Margat, e Societate Jeſu, *Lettres edifiantes & curieuſes*, Recueil *XX. pag.* 447. aliquot ſed paucas indigenarum familias a Venatoribus fortuito nuper repertas fuiſſe in ſummis jugis montium *Piñal* dictorum, ubi latuerant.

copia capſici ſeu piperis Indici, quod *axi* vocabant, confecto, quo cetera cibaria intingebant.

Sæpiſſime una conveniebant, ut tabaci fumum haurirent, non quem arte eadem qua Europæi, ore acciperent redderentque, ſed quem peculiari inſtrumento in nares fortiter attraherent, donec ſopore gravi obruti & ſemi-mortui humi procumberent.

Demum in cibo & quidam expetito illis erat lacertus quidam amphibius, inſulæ peculiaris, *Ivana* vel *Iguana* dictus, ſaporis quidem gratiſſimi, ſed quo dolores venereos præſentes augeri, aut male ſopitos tam vehementer recrudeſcere obſervatum fuit a Gonſalvo Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiar. Lib.* 13, *Cap.* 3. ut crediderit inde Liſterus, *Exercitat. de lue venerea*, luem veneream ab indigenis primitus ideo conceptam fuiſſe, quod lacerto, ſeu, ut ille ait ſerpente illo veſcerentur.

Forſan ea leviora eſse videbuntur, nec affectui graviſſimo, qualis eſt venerea lues, producendo ſatis comparata. Nihilominus tamen ſanguinem inde corrumpi & vitiari manifeſtum eſt; ſanguine vero ſemel vitiato in calidioribus hiſce plagis, acria, abnormia, virulenta fermenta generari poſſe certum eſt, quæ a fermentis venereis haud abludant. Sane nec graviora ſunt, quæ Galenus ipſe profert, *Method. medend. Lib.* 2, *Cap.* 12, ut rationem reddat cur lepra, quæ morbi venerei ita congener eſt, ut a multis eadem eſſe credatur, Alexandriæ frequenter oriretur. *Veſcuntur*, inquit, *Alexandrini pulte, lente, cochleis, ac ſalſamentis multis; quidam etiam carne aſinina, & aliis ejuſmodi, quæ craſſum & melancholicum ſuccum pariunt*. Sic quoque hodierno tempore notum eſt ſcorbutum, qui a lue venerea tam parum diſcrepat, ut ab eadem ſæpe non diſtinguatur, ſolo victu pravo ſponte generari.

III. Sed quantacumque ea ſint, poſſunt multo efficaciora proponi. Solent nempe fœminæ in calidioribus regionibus menſtruis laborare acerrimis & quaſi virulentis, potiſſimum vero dum pravo utuntur ciborum genere. Sic Grotius ait in adnotatis *ad Caput XV. Levitici, in Syria & locis vicinis ἐμμήνα habere aliquid contagione nocens*. Sic Tavernier, *Voyage des Indes, Liv.* 3. *Chap.* 27, refert mulieres apud Cafros, præſertim vero in ora Melindenſi, tam virulentas eſſe, cum menſtruantur, ut Europæi, ſi urinæ quam illæ recenter tunc emiſerint, propiores adſtent aliquandiu, non tantum febre cum cephalæa, ſed etiam peſte quandoque corripiantur.

Sed forſan ex vaga, immoderata & promiſcua venere, ac virulenta menſtruorum acrimonia.

Sic demum, ſi modo vera ſint, videntur de menſtruis mulierum, quæ calidiores regiones incolunt, poſſe ea tantum intelligi, quæ Plinius ait, *Lib.* 7. *Hiſtor. Naturalis, Cap.* 15, cum notæ menſtruorum naturæ in regionibus magis temperatis tam male conveniant. „Nihil, *inquit*, facile reperiatur mulierum profluvio magis monſtrificum; aceſcunt ſu„pervenتu muſta, ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſita, exuruntur hortorum ger„mina, & fructus arborum, quibus inſedere, decidunt: Speculorum fulgor adſpectu „ipſo hebetatur, acies ferri præſtringitur eboriſque nitor, alvei apum emoriuntur, æs etiam „ac ferrum rubigo protinus corripit, odorque dirus aera; & in rabiem aguntur guſta„to eo canes, atque inſanabili veneno morſus inficitur: Quin & bituminum ſequax „alioquin ac lenta natura, in lacu Judææ, qui vocatur Aſphaltites, certo tempore an„ni ſupernatans, nequit ſibi avelli ad omnem contactum adhærens, præterquam filo quod „tale virus infecerit: Etiam formicis, animali minimo, ineſſe ſenſum ejus ferunt, ab„jicique guſtatas fruges, nec poſtea repeti.

Jam vero ſi tanta ſit menſtrualis ſanguinis virulentia in calidioribus regionibus, minime tutum eſſe debet ad mulieres ibi accedere, cum menſtruantur. Sane conſtat in hac noſtra Europa, quæ magis temperata eſt, ſi cum menſtruatis res habeatur, balanum & præputium leviore phlogoſi aut ſuperficiariis puſtulis, quæ tamen brevi ceſſant, plerumque affici. Quanto graviora ergo iis impendere credendum eſt, quos in calidiore & æſtuante climate miſceri cum fœminis non pudet, dum illis menſes actu fluunt natura acerrimi & quaſi viroſi. Ideo forſan factum eſt, ut Medici Arabes, qui regiones calidiores incolebant, quam Græci & Latini, & primi & ſæpe diſſeruerint de puſtulis & ulceribus virgæ, oriundis ex coitu cum *fœda muliere*, hoc eſt, cum muliere menſtruata. Sicut enim apud Judæos, ſic apud Arabes etiam, qui jam tum erant Mahumetani, menſtruata mulier pro immunda ſeu fœda habebatur. Quin imo ideo videtur Judæis Lege vetitum eſſe omne cum menſtruatis commercium & contubernium, ne venere hujuſcemodi, quæ tunc plerumque impura erat, ſe contaminando, graves affectus inde contraherent; Moſe nempe, aut potius Deo legis Moſaicæ auctore, eo interdicto ſicut aliis pleriſque Iſraelitarum incolumitati ſollicite providente.

Multis

Multis ergo & graviſſimis morbis indigenæ Inſulæ Haiti affici olim debuerunt, ubi nemo a menſtruatis mulieribus ſe continebat; ubi viri libidine impotentes in venerem obviam belluarum ritu agebantur; ubi mulieres, quæ impudiciſſimæ erant, viros promiſcue admittebant, ut teſtatur Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiarum*, *Lib.* 5, *Capite* 3; imo eoſdem & plures & impudentius provocabant meſtruationis tempore, cum tunc incaleſcente utero libidine magis inſanirent, pecudum more. Quid igitur mirum varia, heterogenea, acria multorum virorum ſemina una confuſa, cum acerrimo & virulento menſtruo ſanguine mixta, intra uterum æſtuantem & olidum ſpurciſſimarum mulierum coercita, mora, heterogeneitate, calore loci brevi computruiſſe, ac prima morbi venerei ſeminia conſtituiſſe, quæ in alios, ſi qui forſan continentiores erant, contagione dimanavere?

Cui opinioni favet totus vivendi mos ceterarum regionum, in quibus lues venerea creditur endemia fuiſſe.

Propoſitæ conjecturæ favet conſideratio ceterarum regionum Americæ, Africæ & Aſiæ, de quibus præcedente Capite dictum fuit, & ubi ſuſpicio eſt totidem alios luis venereæ focos antiquitus latuiſſe. Cum enim ſingulæ intra Zonam Torridam ſitæ ſint, in ſingulis idem fuit aeris fervor & æſtus ac in Hiſpaniola: Compar quoque fuit in ſingulis impudicitia, æque ſpurca & in venerem promiſcuam æque prona. Jam abunde notum quid de calidioribus Americæ climatis referant Auctores, qui de America primi ſcripſere. Liquet ſimiliter nec continentiores olim fuiſſe Africanos, qui interiora incolebant, cum teſtetur Plinius, *Hiſt. Nat. Lib.* 5, *Cap.* 8, *Garamantas matrimoniorum exortes paſſim cum fœminis degere.* Sic narrat Pomponius Mela, *De ſitu orbis*, *Lib.* 1. *Cap.* 8. *Apud Garamantas . . . . nulli certam uxorem eſſe: Ex his qui tam confuſo parentum coitu paſſim incertique naſcuntur, quos pro ſuis colant, forma ſimilitudine agnoſcere.* Idem *ibidem* ait *Augilarum fœminis ſolemne eſſe, nocte qua nubunt, omnium ſtupro patere, qui cum munere advenerint.* Demum de indigenis, qui plagarum aut Inſularum Orientalium Aſiæ, quæ Zonæ Torridæ ſubjectæ ſunt, judicium ferre licet ab exemplo eorum, qui in Inſulis, *Marianis*, dictis, inhabitant, & qui, teſte R. P. le Gobien, *Hiſtoire des Isles Marianes*, *Liv.* 2, complures, inita contubernii ſocietate, communi & eadem muliere uti ſolent. Cum ergo in omnibus terræ locis, ubi lues venerea antiquitus endemia fuiſſe videtur, eumdem aeris fervorem cum pari incolarum impudicitia conjunctum fuiſſe manifeſtum ſit, haud inanis inde locus eſt colligendi morbum natura eumdem, quo regiones longiſſime diſſitæ, & inter quas nulla fuit commercii communio, ſimili modo infeſtabantur, a ſimili cauſarum earumdem concurſu, in quo tantum convenirent generatum olim fuiſſe, & generari etiamnum, ſi indigenæ iiſdem moribus vivant.

5 Neque adverſatur Europæ exemplum, ubi ex ſimilibus moribus ſimile malum nunquam prodiit.

Videbitur forſan allata opinio objectioni patere, nempe quod debuiſſet in hac hypotheſi lues venerea in Europa antiquitus ſponte generari, ſicut in Inſula Haiti ſive Hiſpaniola, ceteriſque locis modo propoſitis, quandoquidem neque in Europa novum eſt cum menſtruatis rem habere. Sed eſto; demus in Europa venerem æque impuram exerceri; neque enim contra pugnare placet, quamquam ea tamen nimia videantur. Quid tum inde? Luem veneream debuiſſe in Europa perinde generari & æque antiquam eſſe ac in Hiſpaniola? Neutiquam ſane: Neque enim in Europa, cum temperatior ſit, adeſt eadem in virorum ſemine acrimonia, eadem in menſtruo ſanguine virulentia, idem in utero mulierum fervor, quales in Inſula Haiti adfuiſſe probatum eſt, unde nec eadem utrobique ſymptomata ſimultaneo cauſarum concurſu ſuboriri unquam potuerunt. Proinde, ut rem paucis comprehendam, de morbis & morborum cauſis dici debent eadem, quæ de animalium ortu, aut plantarum germinatione ſub diverſo cælo. Sicut ergo in Europa nec leones generant, nec ſimiæ prolem ferunt, nec pſittaci nidificant, nec pleraque plantarum Indicarum aut Americanarum ſemina, etſi ſolo mandentur, e terra erumpunt, aut ſaltem adoleſcunt; ſic nec lues venerea potuit unquam in Europa enaſci ex iiſdem cauſis, quibus olim in Hiſpaniola genitam fuiſſe conjicimus, quia unicuique climati ſua ineſt ſingularis proprietas, quia quæ in uno ſponte veniunt, nulla arte poſſunt in altero provenire, uno verbo, ut cum Poeta concludam, quia *non omnis fert omnia tellus.*

C A-

CAPUT XIII.

De periodis, quas lues venerea in Europa in hunc diem habuit.

Quibus venerea lues, poſtquam Europæ primum incubuit, ſibi ſemper ſimilis eamdem formam & eumdem tenorem conſtanter retinuiſſe videtur, in rerum natura ii æque hoſpites ſunt & peregrini, ac qui regna oppidaque, quæ nunc vident & potentiſſima & opulentiſſima, pari ratione ſemper ſtetiſſe arbitrarentur. Ut enim Hiſtoricorum fide compertum eſt varias olim fuiſſe rerum vices & regnorum converſiones, ſic quoque evidens eſt nuda collatione deſcriptionum, quæ proſtant inter rerum medicarum monumenta veneream luem ſymptomatum quæ intulit, diverſa vehementia & natura, ac circuituum, quos habuit, varietate & diſſimilitudine faciem jam * ſæpius mutaſſe. Sed ut ea quæſtio dilucide atque peſpicue poſſit enucleari, opus eſt luis venereæ tempora in periodos diſtinguere, quarum unaquæque nova cujuſdam ſymptomatis acceſſione vel deceſſione, ceu ſuo charactere, conſpicua ſit.

Varias mutationes, quibus lues venerea obnoxia fuit, ad varias periodos revocari poſſe.

I. Primam quidem periodum ab anno 1494, ubi primus morbi exortus, ad annum 1514. numeramus. Conſtat autem ſymptomata omnia, quæ a Nicolao Leoniceno ad calcem *Libri de Morbo Gallico*, anno 1497, Gaſpare Torrella, *in conſiliis particularibus adverſus pudendagram*, anno 1500, Jacobo Cataneo, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 5, anno 1505, ac demum Johanne Almenar, *Libello de Morbo Gallico*, *Cap.* 3, anno 1510, recenſita ſunt, tamquam luis venereæ eo tempore propria, diligenter & accurate collecta eſse, & eleganter expreſſa ab Hieronymo Fracaſtorio, *Lib.* 2. *de Morbis contagioſis*, *Cap.* 11 *de Morbo Gallico*, ubi ſic ait: " Principio cum is apud nos apparuiſſet, hæ fere „ notæ conſpiciebantur in eo morbo . . . . . . Animum triſtitia quædam detinebat, cor„ pus laſſitudo, pallor faciem; tandem quod in majori parte inerat, ulcuſcula quædam „ circa pudenda oriebantur . . . . hæc & emori contumacia erant, & victa una „ parte, alia regerminabant immortali propagine. Poſt hæc cruſtoſæ quædam puſtulæ „ per cutem erumpebant, in quibuſdam quidem a calvaria incipientes (quod ut pluri„ mum erat) in quibuſdam in aliis locis; parvæ primum eæ apparebant, mox auge„ bantur paulatim ad magnitudinem cooperculi glandis & ſimilitudinem etiam, iis non „ abſimiles quæ in pueris achores vocantur: Differentiæ earum multæ viſebantur, qui„ buſdam parvæ & ſicciores, quibuſdam majores & pinguiores, nonnullis lividæ, aliis „ exalbidæ leviter pallentes, aliis duriores & ſubrubentes. Omnes autem paucis poſt die„ bus aperiebantur, ac mucore quodam mucilagineo fœtido manabant; nec dici poteſt „ quantus ille mucor perpetuo efflueret, quanta ſordities. Exulceratæ deinde exedebant „ more eorum ulcerum, quæ phagædenica appellantur, atque interdum non ſolas car„ nes, ſed & oſſa etiam ipſa inficiebant. Quibus autem circa ſuperiora vigebat malum, „ iis deſtillationes pravæ contingebant, quæ modo palatum, modo gargareonem, modo „ fauces & tonſillas erodebant: labia quibuſdam conſumpta ſunt, quibuſdam naſus, qui„ buſdam oculi, aliis pudenda tota. Ad hæc autem magna ex parte gummoſitates quæ„ dam per membra concreſcebant magna deformitate; nam ſæpe ovi, ſæpe panis magni„ tudinem æquabant, quibus apertis mucor ſuberat albus, mucilagineus: Tenax is cal„ lus maxime in brachiis & cruribus accidebat, qui interdum ulcerabatur, interdum „ integer uſque ad mortem perſeverabat. Præter predicta omnia, quaſi parva illa fo„ rent, ingentes lacertorum dolores accedebant, ſæpe cum ipſis puſtulis, interdum ante, „ nonnumquam poſt, & ipſi quidem diuturni, quibus nihil crudelius aderat. Affige„ bant præcipue noctu; dolor autem non proprie in juncturis inerat, ſed circa lacertos „ ipſos & nervos. Verum nihilominus ſine dolore ullo oriebantur puſtulæ, quibuſdam „ ſine puſtulis dolores, major pars utriſque affligebatur. Interea languebant membra „ omnia, macies corpus detinebat, nullum aderat deſiderium cibi, nullus ſomnus, ſed „ mœror & iracundia aſſidua, & amor decubitus; facies & crura turgebant; quando„ que & febricula quædam concomitabatur, ſed raro; dolebat quibuſdam caput, dolor „ is erat diuturnus & nullis medicaminibus parens.

Primam ab anno 1494 ad annum 1514, per quam morbus maxime ſæviit.

II. Periodus altera ab anno 1514, ad annum 1526, annos decem complectitur, quo temporis intervallo videntur memorata ſymptomata, quæ pari vehementia pervigebant, duobus

Secundam ab anno 1514, ad

* Ipſe Guicciardinus teſtatur, *Hiſtor.* Lib. 2. jam ſuo tempore, hoc eſt ante annum 1540, quo diem obiit, morbum *poſt aliquot annorum curricula . . . . multo mitiorem eſſe cœpiſſe; in plures etiam ſpecies, atque a prima diverſas, ſuapte natura commutatum.*

annum 1526, per quam advenere duo nova ſymptomata, exoſtoſes & verrucæ ſeu porri genitalium.

duobus novis ſymptomatis aucta fuiſſe, quorum ante nullibi mentionem factam fuiſſe legimus.

Prius erant exoſtoſes cum oſſis carie plerumque junctæ, quas Johannes de Vigo, anno 1514, primus omnium ſic deſcribebat, *Practica Chirurgica Lib.* 5, *Cap.* 1. " Similiter ,, quoque cum dictis puſtulis, vel ſaltem poſt earum ortum inde ad menſem cum dimidio vel circa, patiens laboravit doloribus clamoſis interdum circa frontem, interdum ,, in ſpatulis & humeris & brachiis, & aliquando in tibiis, coxis & anchiis. A quibus doloribus aliquando multum poſt tempus, videlicet poſt annum & ultra, quædam oriebantur skirrhoſitates ad inſtar oſſium, a quibus ægrotantes doloribus clamoſis ,, vexabantur, præſertim tempore noctis & ſedabantur in die . . . . . cujus doloris finis ,, fere ſemper fuit os & almochatin (*almochati*: id eſt, *medullam*) corrumpere & vitiare, quemadmodum in ventoſitate ſpinæ accidit.

Poſterius vero fuere verrucæ & porri circa genitalia progerminantes, de quibus ſequentia legimus apud Petrum Maynardum, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 4, quem circa idem tempus ſcriptum fuiſſe haud inanis eſt conjectura; ,, Propterea, *inquit*, dicimus quod ſignum potiſſimum hujus morbi Gallici, ut experientia vidimus, ſunt puſtulæ apparentes in extremitate mentulæ in viris, & in ore vulvæ in mulieribus ſive ,, in collo matricis, & pruritus in partibus ſeminis. Quæ puſtulæ ut plurimum ulcerantur. Et *ut plurimum* dico, quia nonnullos vidi habentes has puſtulas induratas, ut ,, ſunt verrucæ, clavi & porri.

Tertiam ab anno 1526, ad annum 1540 per quam morbo quoad cetera miteſcenti, ſupervenere de novo bubo in inguine & alopecia.

III. Tertia periodus ab anno 1526, ad annum 1540, luem veneream jam miteſcere incipientem prima vidit, Teſte Hieronymo Francaſtorio, qui in Opere de Morbis contagioſis, anno 1546 Venetiis edito, *Lib.* 2, *Cap.* 11, refert, *tametſi nunc quoque* (ſuo ſcilicet tempore) *ea contagio vigeat, poſt tamen prima illa tempora immutatam videri*: *abinde enim annis fere viginti cœpiſſe pauciores videri puſtulas, gummoſitates vero plures, cum e contrario primis annis fuiſſet*: *Factas item fuiſſe puſtulas* (*ſi quæ apparebant*) *ſicciores*, *ac dolores* (*ſi qui accidebant*) *eſſe acerbiores*. De qua morbi miteſcentis remiſſione Francaſtorio conſentiunt tum Johannes de Bourdigne, *Hiſtoire aggrégative des Annales & Chroniques d'Anjou*, ad ann. 1495: tum Franciſcus Guicciardinus, *Hiſt. Lib.* 2.

Sed eadem periodus acceſſu duorum novorum ſymptomatum infamata fuit, phymatis ſcilicet aut pani in glandulis inguinalibus, quem *Bubonem* dixere, & alopeciæ ſeu capillorum defluvii.

De priore quidem audiendus eſt Nicolaus Maſſa, qui ad annum 1532 ſcribebat, *Libro* 1 *de Morbo Gallico*, *Cap.* 7. *Aliquando*, inquit, *eſt febricula*, *& ſæpiſſime apparent ulcera virgæ, quæ ſunt mala cum duritie calloſa, quæ tarde ſanantur; & puſtulæ fiunt circa pectinem . . . . Et ſequuntur apoſtemata inguinum, quæ ſi ſuppurantur removent ægritudinem, maxime a principio.*

Similia expreſſo bubonis nomine narrat Aloyſius Lobera, qui Medicus Imperatoris Caroli V. floruit circa annum 1540. *Interdum*, inquit, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 2, *in virga nonnulla ulcera cum duritie & calloſitate, quæ ſanari exacte nequeunt, perpetitur, quod Morbi Gallici certum ſignum eſt, maxime vero cum in inguine præceſſerit apoſtema, quod* Bubonem *dicunt*.

Videtur & ipſe Paracelſus de Bubone venereo mentionem feciſſe circa annum 1536, *in Chirurgia magna*, *Part.* 4, *Lib.* 5, *Cap.* 9.

Sed expreſſius Antonius Gallus, *Cap.* 1. *Opuſculi de ligno ſancto non permiſcendo*, Lutetiæ editi anno 1540. *Jam vero adlito, affricatoque ad pedem malo nonnunquam uſu venit, ut virulenta colluvies ad inguina vomicæ durioris erumpat imagine, quæ glandia, quas ἀδένας vocant, obſidione velut ambiat & circumvallet: hæc ſi ſuppurat, frequenter bono eſt . . . Hoc morbi genus cancroſum vocant* Bubonem, *alii* Pulinum, *dicaci etiamnum ſcommate notantes velut equuleo inſidentes, quando divaricatis incedunt cruſculis qui eo malo implicantur.*

De poſteriore vero conſulendus Fracaſtorius, qui in *Opere de Morbis contagioſis* Venetiis edito anno 1546, & quod proinde paulo ante confectum fuiſſe credere eſt, *Lib.* 2. *Cap.* 11, hæc habet. *Porro & annis labentibus, annis jam fere ſex* (hoc eſt, anno circiter 1538, aut 1539) *in quibus nunc ſumus, magna rurſus mutatio facta eſt ejus morbi; quippe cum in valde paucis puſtulæ jam viſantur, & dolores fere nulli aut multo leviores, gummoſitates vero multæ; & quod mirum omnibus viſum eſt capillorum & reliquorum pilorum caſus homines fere ridiculos facit, aliis ſine barba, aliis ſine ſuperciliis, aliis glabro capite in conſpectum venientibus; quod infortunium prius putabatur ex medicaminibus evenire, præſertim*

ex ar.

ex argento vivo; mox certiores facti omnes ſciunt ex ipſo morbo immutato procedere; quin imo (& quod pejus eſt) jam nunc multis videntur labefactari dentes, quibuſdam etiam cadere.

IV. Quarta periodo ab anno 1540 ad annum 1550, hinc quidem in dies temperari viſa ſunt pleraque ſymptomata, quæ a morbi exortu affligebant, ut puſtulæ, gummata, dolores, partium eroſiones, &c. illinc vero ſimul acceſſit novum ſymptoma, ceterorum mitigationem compenſaturum, quod vixdum obſervatum fuerat, quod abhinc in incipiente lue venerea frequentiſſimum fuit, ſi non perpetuum, gonorrhœam dico virulentam, quam primi deſcripſerunt Braſſavolus *Lib. de Morbo Gallico*, quem anno 1551 ſcriptum publici juris fecit anno 1553, Fernelius anno 1555, *Lib. 2. de abditis rerum cauſis, Cap. 14, & Lib 6. de partium morbis & ſymptomatis, Cap. 20*, & Falloppius, *Cap. 23. Tractatus de Morbo Gallico*, quem circa annum 1560. conſcriptum fuiſſe conjicimus.

Quartam ab anno 1540 ad annum 1550, per quam remittenti morbo novum tamen acceſſit ſymptoma, nempe gonorrhœa.

Nolim tamen inde colligi Gonnorrhœam virulentam, quæ impuræ veneris pediſſequa eſt, non ante viſam, cognitamve fuiſſe; Siquidem de illa mentio jam facta fuerat pluries in *Chirurgia magna* Paracelſi, quæ edita creditur anno 1536. nempe *Part.* IV. *Lib.* 8. *Cap.* 7. *Parte* V. *Lib* 4. *Cap.* 10. *Libroque* 6. *Cap.* 7. Quod ſi vero ea auctoritas ideo minus valere videatur hac in cauſa, quod compertum ſit Paracelſi ſcripta a multis multifariam (*a*) interpolata eſſe, & idcirco non pauca ſpuria & ab aliena manu recentius inſerta habere; at ſaltem extra dubium eſt eam gonorrhœæ ſpeciem graphice depictam fuiſſe a Jacobo a Bethencourt in Tractatu de lue venerea, cui titulum fecit *Novam pœnitentialem Quadrageſimam, &c.* & qui *Pariſiis* editus eſt *anno* 1527. "Conſuluit me quidam Juvenis, *inquit ille, Capite de Puſtulis*, cujus mentula ſeſquiannum perpetuo ſanioſum ac virulentum vomebat ſuccum, quod venereo (*ait*) contraxerat certamine. Uſus fuerat vel fruſtra multorum Medicorum ac Chirurgorum conſilio, horum fomentis ac catheteris, illorum victus ratione ac vacuatoriis opitulantium. Cum mentula doloroſe arrigeretur, de ulcere ſuſpicatus ſum, conſului caveret ab injectionibus, tum ne phlegmone irritaretur, tum ſi ſeminariis ulcus latitaret vaſis, in mentulæ utroque latere ſinuoſe diſpenſatis, tales inutiles penitus eſſent catheteres .... medicaminibus deſiccatoriis convaluit.

Verumtamen, ſi res attendatur, hæc ipſa antiquiorum Medicorum teſtimonia, cum numero pauca, imo cum ſingularia ſint, apertiſſime arguunt virulentam illam gonorrhœæ ſpeciem ipſorum ætate raro obviam, necdum artis fuiſſe; ſed ſubinde paulatim increbuiſſe, ac demum omnino pervulgatam fuiſſe circa annum 1545 aut 1550, ex quo factum eſt ut a Medicis hujus ævi, cujus Scripta ſuperſunt, inter uſitatiſſima & frequentiſſima luis venereæ ſymptomata tunc primum uno conſenſu connumerata ſit.

V. Quinta periodo, quæ anno 1610. terminatur, novum luis ejuſdem ſymptoma a Falloppio obſervatum legimus, *Tractatus ejuſdem Cap.* 23, Tinnitum ſcilicet aurium. *Ultra decem annos*, inquit, *numquam audivi ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu: ego primus obſervavi, jam octavus agitur annus: rari ſunt qui hujuſmodi tinnitum non habeant in valde confirmato Gallico. Obſervetis*, pergit ille, *diligentiſſime hoc, cum ſcriptum non reperiatis ab aliis. Hinc tinnitus ſolet ob alia ſuboriri, ſed etiam fit ex Gallico.*

Quintam ab anno 1540 ad annum 1610, per quam tinnitus aurium primum obſervatur dicitur.

VI. Demum debet & ſexta periodus circa annum 1610, præcedentibus forſan addi, in qua primum apparuerint lymphaticæ ſive criſtallinæ veſiculæ in genitalibus, de quibus primum mentionem fieri memini a Johanne Hartmanno in *Praxi Chimiatrica*, anno 1630, & quas fuſius deſcriptas invenio a Carolo Muſitano, *Tractat. de Morbis venereis, Lib.* 3, *Cap* 10, in quo narratur cryſtallinas hujuſce modi veſiculas in Italia frequentes non fuiſſe, niſi poſtquam claſſis Hiſpana ad Neapolim appulit defectionis Meſſanenſis tempore, atque adeo poſt annum 1675. Porro autem ea in levi habeo, quæ de Cryſtallina a Tanequino Guillaumet, Nemauſenſi Chirurgo, anno 1611; a Johanne Colle, Medico Utinenſi, anno 1620, & Frederico Monavio, Medico Stettinenſi, anno 1665, propoſita ſunt; quandoquidem ſi forte olim vera fuerint, a cryſtallinis veſiculis, quæ nunc obviæ ſunt, abludunt toto cœlo, ut infra probabitur *Lib. VI*, ad annos mox indicatos. Quod quoque dictum volo de Samuele Hafenreffero, Medico Ulmenſi, qui videtur illa quæ *tradit de Cryſtallo*, (in Opere ſuo, quod inſcripſit Πανδοχεῖον αἰολοδέρμον, ediditque anno 1630, *Lib.* 2. *Cap.* 2. ubi de *Lue venerea*) ex Italis Medicis, quos laudat, ac præſertim ex Johanne Colle tranſcripſiſſe.

Sextam ab anno 1610, quo apparuerunt veſiculæ cryſtallinæ.

(*a*) Sic Melchior Adamus narrat in *Vita Paracelſi, Adamum a Bodenſtein* Paracelſi *Chirurgiam reviſiſſe, & Maximiliano II. inſcripſiſſe anno* 1564.

Harumce periodorum diſcrimina magnis Auctoribus niti.

Videbor forſan gradarias luis venereæ acceſſiones verbis exaggerare, & leviora quædam ſymptomata ignoratione vel incogitantia omiſſa pro novis venditando morbi periodos nimis amplificare. Sane nec ipſe, ut ingenue dicam, ab eadem ſuſpicione multum alienus ſim, ſaltem de ſecunda periodo, in qua exoſtoſes & verrucas, porroſque primum obſervata fuiſſe dixi, quippe ea ſymptomata in morbi nondum ſatis noti deſcriptione vel omitti potuere, vel nomine gummarum & puſtularum comprehendi.

At vero idem judicium nulla ratione proferre licet, 1°. De bubone venereo, qui tertia tantum periodo prodiit; neque enim credere eſt Medicos, qui ante annum 1533. de lue venerea ſcripſere, omnes ad unum tam oſcitantes fuiſſe, ut alte ſilere potuerint de bubone, tam inſigni ſcilicet luis venereæ ſymptomate, de quo Medici eodem anno poſteriores ad unum omnes tam copioſe diſſerunt, ſi bubo jam ante annum 1533 obſervatus fuiſſet.

2°. Saltem nulla poteſt ſubeſſe ſuſpicio circa alopeciam, de cujus novitate conſtat idoneis & oculatis teſtibus.

Sic Fracaſtorius, *Lib.* 2, *Cap.* 1, *Operis de Morbis contagioſis*, quod circa annum 1544. confectum eſse diximus, diſerte refert *jam ſex annis*, (hoc eſt anno ipſo 1538) *capillorum & pilorum omnium defluvium accidiſſe; imo quibuſdam labefactorum dentium caſum.*

Sic Braſſavolus, in Libro *de Morbo Gallico*, qui Venetiis anno 1553. editus eſt, aſſerit jam *a viginti annis citra*, (hoc eſt, jam ab anno 1533) *alias quaſdam ſpecies ortum habuiſſe, qua an declinantem morbum ſequantur, an aliquo modo immutatum ſit genus ambigendum eſſet. Quinque ſunt potiſſimum modi*, pergit ille, *quos referre non pigebit. Unus eſt, qui vulgo* pellarola *vocatur, vel defluvium pilorum, qui modus homines ridiculos reddit, cum capilli deciderint, barba, cilia, ſupercilia & palpebrarum pili: nullus enim eſt, qui cum hos videat ita depilatos, non rideat. Alius modus eſt, qui vulgo dicitur* dentarola, *quoniam dentes patienti decidunt. Tertius modus eſt unguium caſus, qui plerumque defluvium pilorum ſequitur . . . . . vulgus hunc modum vocat* unguiarolam. *Quartus modus, in quo homines oculos amittunt, &* occhiarolam *vulgo nuncupant . . . . . Quintus modus eſt* Gonorrhœa.

Sic omnium diſertiſsime Falloppius, *Cap.* 23, *Tract. de Morbo Gallico*, quem circa annum 1560 aut 1561 ſcriptum eſſe liquet ex Capitibus 7. & 23. *Primis illis diebus*, inquit, *per ſpatium* 40 *annorum*, (hoc eſt ante annum 1533,) *non erat defluvium pilorum; agitur jam trigeſimus annus, quo hoc defluvium incepit. . . . . . .* Et paulo infra; *Jam eſt tranſactus quadrageſimus annus, quo non radimur ob vituperium noſtrum: Antea non erat defluvium pilorum & radebamur. Hiſpani induxere tyrannidem in Italiam, Gallicum & barba longa uſum.*

3°. Neque minus indubia eſt tum gonorrhœæ venereæ acceſſio, tum acceſſionis epocha. Teſtatur enim *ibidem* idem Falloppius anno 1560 ſcribens, *non eſſe quindecim annos, quibus obſervata eſt gonorrhœa Gallica. Ex quo colligimus*, pergit idem, *variam eſſe naturam morbi, & poſſumus expectare nova ſymptomata.* Inde liquet ergo calculo ſubducto gonorrhœam veneream circa annum 1645. primum vulgo obſervatam fuiſſe. Certe Braſſavolus primus fuit omnium, quos ſciam, qui in Tractatu anno 1353 typis excuſo Venetiis, gonorrhœam inter cetera luis venereæ ſymptomata retulerit, ſed quem Fernelius *locis ſupra laudatis* brevi temporis intervallo ſequutus fuiſse videtur.

4°. Quo tempore gonorrhœa venerea vulgatior eſſe cœpit, innotuit eodem circiter tempore illa Stranguriæ & Iſchuriæ ſpecies, quæ poſt gonorrhœas virulentas torquere ſolet miſerum in modum. Norunt enim, qui in veteribus Scriptis Medicorum ſæculi XVI. ſtudioſe & multum volutati ſunt, id mali genus non prius obſervatum fuiſſe, quam circa annum 1535, & cum primum apparuit Medicos ſuſpenſos diu tenuiſse de cauſa inſolitæ ægritudinis, quæ a nota Stranguriæ & Iſcuriæ theoria abludebat tantopere. Teſtem producam unum inſtar omnium Johannem Baptiſtam Theodoſium, Medicum Bononienſem, qui in *Epiſtolarum Medicinalium XI*, narrat quanta opinionum diſſenſione Medici aliquot inter Italos celeberrimi conſilium habuerint circa annum 1536, de morbo *Illuſtriſſimi Federici II Gonzagæ, Mantuæ Ducis, qui Stranguria & Iſchuria laborabat ex gonorrhœa, cum excoriatione in pene & abſceſſu in oſcheo.* Neque vero minus hærebant in adhibenda medicina, quid agerent diu incerti, cum remedia ſibi vulgo nota morbo imbecilliora eſse experirentur, donec tandem uſu reperta ſunt nova auxiliorum genera, quibus novo morbo mederi datum fuit, qua de re vide infra, *Lib. III*, *Cap.* 4, *§.* 4. Et *Lib. V*, ad annos 1551, 1552, 1584, ubi de Andrea Lacuna, Chriſtophoro a Vega, Gottofredo Giannati, &c.

5°. Pa.

5°. Pariter luculento Falloppii teſtimonio, *ubi ſupra*, novitas ſymptomatis, quod lui venereæ quinta periodo acceſſit, tinnitus nempe aurium, abunde confirmatur. Refert enim ipſiſſimis verbis *ultra decem annos ſe numquam audiviſſe ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu*, quem ipſe primus obſervavit jam *ab octo annis*, (hoc eſt, circiter anno 1551.)

6°. Demum poſset ex abundanti teſtis produci Hercules Saxonia, qui in *Lib. de lue venerea*, qui vulgatus eſt anno 1597, affirmatiſſime ſcribit, *Cap. 5*, *tria tantum* morbi ſymptomata *obſervaſſe priores Medicos, qui de hac lue ſcripſerunt, Aquilanum, Leonicenum, Natalem Monteſaurum . . . . affectus ſcilicet cutaneos ſub forma impetiginis & puſtularum, Dolores, & Tumores: Paucis poſt annis, alia quinque his tribus connexa eſſe, defluvium capillorum, unguium, dentium, oculorum, & gonorrhœam.*

Inter nova tamen luis venereæ ſymptomata admittenda non puto.

Sequitur ergo me ne cogitaviſſe quidem de numero augendis, exaggerandiſve ullomodo variis luis venereæ periodis, noviſque ſymptomatum ſucceſſionibus, quæ ſubinde acceſſere. Quin potius poſsem, nec immerito forſan gloriari me non pauca novorum morborum genera, quæ a lue venerea ſoboleſcere vel reviviſcere multis credita ſunt, prudentem ſilentio prætermiſiſſe, quod antiqua & alio nomine prius nota fuiſſe, vel ſi forte nova, non a lue venerea, tanquam a conjuncta adæquata cauſa, repetenda eſſe viderentur.

1. Neque Formicam illam corroſivam a Vviero deſcriptam.

Sic 1°. Johannes Vvierus, Gravienſis Medicus, in Tractatu Germanice ſcripto *de quibuſdam morbis hactenus incognitis & nondum deſcriptis*, *Lib. 3. §. 28.* commemorat *in Catalogo accidentium morbi Gallici inauditum & intolerandum malum, quod milites Hiſpani in inferiorem Germaniam . . . . . ultimo ſuo reditu intulerunt. Vocatur Formica*, inquit ille, *eſtque venenatus, malignus, & contumax Herpes ſive Serpigo. Sumit autem initium a verendis, progreditur ab iis per univerſum corpus cum doloribus & intolerabili pruritu. Nominabo itaque* Formicam Gallicam, *Teutonice* Zitteſchen *ſive* Flechten. Sed hoc morbi genus, quod Vviero *inauditum malum* viſum fuit, minime puto pro novo luis venereæ ſymptomate haberi potuiſse, quod tunc ſupervenerit: ſiquidem compertum eſt jam olim nomine eodem *Formicæ corroſivæ* deſcriptas fuiſſe a Marcello Cumano puſtulas balani ulceroſas contagio venereo productas, qua de re *vide infra* Libro V, ad annum 1495. Patetque inſuper vel leviter attendenti affectionem illam, de qua Vvierus, ad phagædenicos & depaſcentes, Lichenes reducendam eſſe, qui lui venereæ ab ipſis naſcentis primordiis, quemadmodum & hac ætate noſtra familiariſſimi ſemper fuerunt.

2. Neque Plicam Polonicam, quæ in Polonia graſſari cœpit circa annum 1564.

Sic 2°. Opinatur Euſtachius Rudius, Utinenſis Medicus, *De Morbo Gallico*, *Lib. 1. Cap. 8.* Et *Lib. 2. Cap. 3.* Plicam Polonicam (*a*) Polonis *Gozdziec*, Lithuanis *Koltun* dictam, quæ primum graſsari cœpit in Polonia anno 1564, ſi fides adhibeatur (*b*) Herculi Saxoniæ, & (*c*) Roderico a Fonſeca, novum deliteſcentis aut degeneris *virulentiæ venereæ* effectum ſive ſymptoma eſſe, *penes formam tantum* a morbo Gallico *diverſum*, quod ſane ſuadere videretur ipſe Laurentius Starnigelius, Academiæ Zamoſcienſis Rector in Palatinatu Belzenci, & Eloquentiæ Profeſſor, qui in (*d*) Epiſtola ad Academiæ Patavinæ Profeſſores Medicos, ſcripta ultimo die Octobris 1599 *de Plica Polonica*, firmiſſime aſſeverat Morbum hunc, quem ait non ita pridem in Polonia graſſari cœpiſſe, *maximam partem fœminas invadere: Viros etiam, qui Gallicum in morbum propendent, tum liberos ab his procreatos, qui lue gallica fuerunt infecti*. Sed, ut ea comperta eſſent, quod vix credo, inde efficeretur ad ſummum reliquiis veneni venerei male ſopitis, aut in liberis ſyphiliticorum degeneribus Plicæ Polonicæ fomitem præberi, ut & aliis non paucis affectionibus ſolemne eſt, minime vero Plicam a veneno iſtiuſmodi, tanquam a cauſa adæquata, produci, cum in Polonia ex Plica ægrotent non pauci, in quos luis venereæ ſuſpicio non cadit; cum in ceteris Europæ regionibus, ubi lues venerea maxime deſævit, ex Plica ægrotet nemo.

3. Neque Rachiti-

Sic 3°. Non deſunt, qui putent ex eodem fonte fluxiſſe Rachitidem, Anglice *Richets*, novam

(*a*) *Gozdziec*. *Clavum* polonice, & *Koltun*, lithuanice *Paxillum* ſignificant, quæ nomina morbo ideo impoſita ſunt, quod capilli in plicam contorti *Clavum* vel *Paxillum* referant. Simili de cauſa factum eſt, ut Plica a Medicis quibuſdam *Helotis* appelletur græca voce ἀπὸ τοῦ ἧλυ, qui *Clavum* ſonat.

(*b*) In Libro, *de Plica*.

(*c*) In Conſultatione *de Plica*, quæ exſtat inter medicas illius conſultationes.

(*d*) Conſultationem a Patavinis Medicinæ Profeſſoribus ſuper hac Starnigelii Epiſtola habitam XV Calendas Januarii anni 1599 (hoc eſt, die 17 Decembris 1599, ut nunc eſt anni initium) edidit Johannes Thomas Minadous Patavii anno 1600. Hercules vero Saxonia peculiari libro, quem *de Plica* inſcripſit, & Patavii vulgavit anno eodem 1600, reſpondit ad ea quæ in eadem epiſtola quærebantur.

dem, Anglice *Ric. Kets*, quæ in Anglia dicitur ortum habuiſſe circa annum 1634 vel 1640. novam morbi ſpeciem, infantibus infeſtam, quæ *circa annum 1634 vel 1640 in occidentalibus Angliæ regionibus ortum habuit, & poſtea (ut morbis, maliſque latiuſque ſerpendi mos eſt) per totam fere Angliam*, atque jam per totam fere Europam, *infantum cunas agitavit*. Conſtat ſane id morbi genus ubique in infantes illos graſſari maxime, *quorum parentes tabi in primis venereæ, & iteratis gonorrhœis multum obnoxii fuerunt*. Sed qui ita putant, chorda oberrant ſemper eadem; ſcilicet probant quidem egregie virus venereum degener producendæ Rachitidi ſymbolam conferre, ut & producendis non paucis morbis aliis: probant vero minime venenum idem eſſe conjunctam & adæquatam cauſam Rachitidis, cum certum ſit Rachitide ſæpius tentari infantes plurimos, quorum parentes omni luis venereæ contagio perfectiſſime ſemper vacavere.

Ceterum, ut ad rem redeam, quantacumque fuerit olim potentia & efficacia luis venereæ naſcentis aut adoleſcentis, dum virus integrum effervefcebat impetuoſius, nihil tale jam metuendum eſſe cenſeo a morbo effœto, ſeneſcente, cujus vis in fine eſt. Et ſane ab ultima ſex periodorum, quas modo recenſuimus, omnia in melius ſemper abiere in hunc uſque diem, ſed tardo pede & gradu ferme teſtudineo.

1°. Nulla ſymptomata acceſſerunt de novo ab Hartmanni tempore hoc eſt ab anno 1610: Neque enim nova dicenda cenſeo vel phimoſim, quam accuratiſſime deſcripſerunt Falloppius, *Tractatu de Morbo Gallico. Cap.* 83, 84, & 85, & Alexander Trajanus Petronius, *De Morbo Gallico, Lib.* 7. *Cap.* 2 & 3; vel ſtranguriam, gonorrhææ pediſſequam, de qua idem Petronius, *ibidem*, *Cap.* 13, & alii non pauci.

2°. Ex ſymptomatis, quæ olim ſæviebant, quædam prorſus evanuerunt, ut prolapſus oculorum, dentium, unguium, &c. quæ jam dudum a nemine contingit ut obſerventur.

3°. Symptomata cetera pleraque jam rariora ſunt & remiſſiora, ut gummata ſteatomatoſa vel atheromatoſa; alopeciæ; puſtulæ cruſtoſæ; caries oſſium; ulcera maligna palati, columellæ, faucium, narium: & dolores nocturni; &c.

4°. In ſumma ſuperſunt quatuor tantum ſymptomata, quibus tota lues videtur nunc comprehendi, nempe gonorrhæa, bubo, ulcuſcula cancroſa penis, & porri ſeu verrucæ, cum quibus ſolis lue conſtanter incipit, cum quibus ſolis ſolet non raro terminari.

5°. Imo vero morbus in ſola gonorrhæa ut plurimum conſiſtit, nec cetera ulla ſymptomata plerumque accidunt, niſi negligatur gonorrhææ curatio.

6°. Demum gonorrhæa ipſa jam curatu facilior eſt, ac ſæpe ſine remediis ſponte ſanatur, modo diæta ſervetur conveniens. Cetera quoque tria ſymptomata, etſi operoſiore methodo opus habeant, jam multo remiſſiora ſunt.

CAPUT XIV.

De periodis, quas præſagire licet luem veneream in poſterum habituram eſſe.

Morborum, qui novi ſunt & in Europam aliunde advecti, alios conſtanter permanere, ſenſim evaneſcere alios. MOrbi novi & in Europam aliunde advecti, cum animalibus alienigenis aut plantis exoticis videntur jure merito conferri poſſe, ut ſupra indicatum fuit, *Cap. XII.* Ut enim animalium, quæ alienigenæ ſunt, alia in Europa commode vivunt & generatione multiplicantur, ut bombyces a Sinarum Imperio oriundi, aut Gallinæ indicæ ab Indiis Occidentalibus delatæ; Alia vero brevi intereunt vel cito degenerant: Ut plantarum aut arborum, quæ ſunt exoticæ, aliæ læte fruticant vigentque in Europa, ut hippocaſtanum, vulgo *Marronier d'Inde*, ex India, aut Acacia ex Ægypto devecta; aliæ vero celeriter pereunt aut mutata natura degeneres fiunt; ſic quoque morborum, qui novi ſunt & in Europam aliunde advecti, alii ſunt, qui ab ingreſſu iidem conſtanter permanent, eadem ſeviunt vehementia, ideoque perennes futuri videntur, ut variolæ & morbilli, quos ab Arabibus jam a mille annis acceptos habemus: Alii vero ſunt, qui a priore ferocia paulo poſt degeneres tandem ſenſim evanuerunt, ut lepra, quæ in Europam bis inducta, ut ſupra vidimus, *Cap. II.*, bis in eadem ſponte ceſsavit.

Proinde ad alterutram claſſem luem veneream pertinere. Itaque, dum in futuras luis venereæ periodos inquiritur, id unum verſatur in quæſtione, alterutri alienigenarum animalium, aut plantarum exoticarum generi comparanda ſit, utrum ſcilicet cum animalibus & plantis quibuſdam Europæ climati ita aſſueſcat, ut apud nos propria & perennis fieri videatur, quemadmodum de variolis futurum eſſe conjicimus? An vero cum animalibus aut plantis aliis, adverſa aeris temperie

aut

aut corporum, quibus inſidet, conſtitutione fracta jam ita langueat, ut ſenſim ad interitum vergat tandem aliquando futurum, ut lepræ jam contigiſse notum eſt.

Ad quam tamen pertineat temere non eſſe pronuntiandum.

Sane tam difficilis nodus expediri non poteſt, nec conjecturis inanibus & cæca quaſi divinatione, ut dum Fernelius, *Lib.* 2. *de abditis rerum cauſis*, *Cap.* 14. Hieronymus Reuſnerus, *Lib. de Scorbuto*, Carolus Muſitanus, *Tractat. de Morbo Venereo*, *Lib.* 1. *Cap.* 6. temere præſagiunt luem veneream in perpetuum duraturam eſſe; nec futilibus Aſtrologiæ placitis, quæ non ſunt divinatione minus fallacia, ut cum Petrus Maynardus, *Cap.* 3. *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1518. editi, falſo olim tradidit hunc morbum anno 1584. ceſſaturum eſſe; ſed augurio, quod de futuris morbi periodis ex periodis jam præteritis ducatur, & quo nihil certius eſſe poſſe credimus in quæſtione præſenti. Profecto, ſi lues venerea jam a 245. annis, a quibus in Europam introductam fuiſſe probavimus, ſenſim in dies miteſcere viſa ſit, & ſi ætate noſtra in dies magis ac magis miteſcat, haud inanis ſpes inde affulgere videtur, fore ut progreſſu ſimili in poſterum decreſcens ad interitum tandem aliquando perveniat.

Sed modeſte augurandum ex ſucceſſione mutationum in melius, quam jam paſſa eſt.

Vidimus quidem ſupra *in præcedenti capite* teſtimonia multa, unde liqueat primigenia luis venereæ ſymptomata, quæ initio ſæviſſima erant, ſenſim in leniora mutata fuiſſe intra primos ſexaginta annos. Videbimus modo *præſenti capite* teſtimonia alia, quibus evidens erit ſecundaria luis ejuſdem ſymptomata, quæ prioribus ſucceſſerunt, etſi a 130. annis eamdem fere naturam retineant, attamen ipſa quoque non eadem ac olim vehementia nunc ſævire. Proinde cum utroque probationum genere perinde manifeſtum ſit veneream luem, aut mutata in melius primitivorum ſymptomatum natura, aut imminuta præſentium intenſione, de priſtina ferocia multum remiſiſſe, videmur jure merito aſſentiri poſſe ſequentibus Medicis, eruditione & fama celeberrimis, qui a 200. annis, quaſi ſucceſſiva traditionis catena futurum luis venereæ interitum non ſperaverunt modo, verum etiam, ut ea quæ placent citius expectare commune eſt, multo promptiorem ſperaverunt, quam tarda morbi declinatio aut præſens ejuſdem ſtatus pollicerentur.

Hac methodo multis jampridem videri luem veneream ad interitum ſenſim tendere.

1546. I. Hieronymus Fracaſtorius, poſtquam fuſe expoſuit *Capite* 11. *Libri* 2. *de Morbis contagioſis*, mutationes, quæ jam ſuo tempore ſymptomatis pleriſque luis venereæ acciderant, & quas *ſupra* indicavimus *præcedente capite*, concludit inde *Cap.* 12. *exiſtimandum eſſe ſenium jam hujus morbi incepiſſe, nec longe poſt futurum ut ne per contagem quidem ſe propaget, quoniam materia in dies frigidior fit & terreſtrior, in qua & ſeminaria tum pauciora, tum & debiliora in dies gignuntur*. Quam eamdem conjecturam jam ante ipſe expreſſerat ſequentibus verſibus, in *Lib.* 1. *Syphilidis* editæ anno 1530.

Namque iterum, cum fata dabunt labentibus annis,
Tempus erit, cum nocte atra ſopita jacebit
Interitu data.

II. Vidus Vidius, poſtquam probavit, *Partis ſecundæ* de curatione morborum generatim, *Sect.* 2. *Lib.* 3. ubi de *Morbo Gallico*, *Morbum hunc novum cenſeri debere, in omni memoria noſtris regionibus inauditum, quem ab aere vi aſtrorum affecto incepiſse videtur veriſimile*, concludit inde *credibile eſſe aliquando ceſſaturum*, *idque vel ex eo comprobari, quod in dies lenior efficitur ac mitior.* 1550.

III. Antonius Muſa Braſſavolus ex mutationibus luis venereæ, quas ipſe etiam ſedulo adnotavit, collegit pari ratione *in Tractatu de Radicis Chinæ uſu*, *Morbum Gallicum eſſe in declinatione univerſali, nam*, inquit, *remitti cœpit, & adeo remittetur, ut penitus abeat, neque amplius aliquem vexabit. Satis enim*, pergit ille, *per octuaginta fere annos vagatus eſt; hoc nimirum modo morbi omnes novi & qui nonnullis ſolum temporibus viſi ſunt, deinceps delituerunt & aboliti ſunt.* 1552.

IV. Franciſcus Lopez de Gomara, Clericus Hiſpalenſis, in *Hiſtoria generali Indiarum*, quam hiſpanice ſcripſit, & quam edidit Methymnæ Campi *in fol.* anno 1553. teſtatur, *Part. prim. Cap.* 29. „ Luem veneream in principio graviorem, fœtidiorem & magis infamem fuiſſe; ſua vero ætate minore cum ſævitia jam graſſari, nec ita infamem eſſe. *Era eſte mal à los principios*, inquit ille, *muy rezio, hediondo y infame; agora no tiene tanto rigor, ni tanta infamia.* 1553.

V. Gabriel Falloppius, *Tractatus de Morbo Gallico*, *Cap.* 3. aſſerit hunc morbum *ſuo tempore ita mitem, ita familiarem effectum eſſe, ut . . . . . ex toto & maxima cum facilitate ſuperetur.* 1560.

VI. Bernardinus Tomitanus, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 2. poſt expoſitas luis venereæ mutationes, ſic concludit, *Morbum Gallicum jam ad extremum ſenium perveniſſe, hoc eſt ad* 1563.

eſt ad occaſum & declinationem tendere, proptereaque celerrime brevique tempore fore, ut non amplius per contactum venereoſque complexus propagationem ſuſcipiat, materia in dies frigeſcente, & ſeminariis imbecillioribus factis; paucíſque interpoſitis ait *ex mitigata morbi natura & placatis ſymptomatis ſe pro certo aſſerere poſſe eum jam proximum eſſe terminationi.*

1564. VII. Levinus Lemnius, *De occultis naturæ miraculis, Lib. 2. Cap. 14.* dicit *Morbum Gallicum* ſua ætate *mitiorem eſſe, quam olim*, cum enim *ſuperioribus annis intolerandis modis homines excarnificaret, jam cœpiſſe miteſcere minuſque infeſtum eſſe.*

1565. VIII. Alexander Trajanus Petronius, *Lib. 2. de Morbo Gallico, Cap. 22.* aſſeverat morbum *ab initio graviter ſæviiſſe*, ſed tractu temporis mitigatum eſſe, *& victui, aeri & loco, qui in Europa ſunt, parere paulatim aſſuefactum, . .* maxime *quia ab uno in alterum ſæpius facta tranſmutatione lues debilitata eſt & ex fera mitis evaſit, quemadmodum vinum potens, ſacca iterum atque iterum (ut antiqui ſolebant) percolatum, viribus infirmum redditur:* Unde concludit ille *Ibid. Cap. 27.* morbum hunc, *ſi quemadmodum ſua ætate, continue magis miteſcere perſeveret, futurum eſſe ut vel omnino ex noſtris oris exulet, vel in morbum aliquem Europæ cognatum ſenſim vertatur, & ſimiliter evaneſcat.* Quæ eadem ipſe repetit *Lib. 3. Cap. 1.* in quo fatetur *minui id malum & reddi mitius victu, loco, aereque mutatis, proportione præſertim ad Indiam Occidentalem, unde primum ad nos penetravit, habita.*

1575. IX. Hieronymus Mercurialis, *Tractat. de Morbo Gallico, Cap. 2.* contendit *procul dubio futurum eſſe, ut quandoque peſtis hæc prorſus finiatur: Ad hoc exiſtimandum multis conjecturis ſe impelli: Unam eſſe, quia ceteri morbi, qui tempore majorum apparuerunt, novi, omnes ſunt tandem penitus extincti: Alteram, quoniam a principio, quo morbus hic cœpit, uſque ad noſtra tempora, valde imminutus eſt, unde ſi præterita præſentibus comparemus, exiſtimandum eſt in dies eſſe minuendum, ita ut tandem prorſus aboleatur.*

1577. X. Laurentius Joubertus, in Libro *De variola magna ſive craſſa, Cap. 3.* afferit *luem illam finem aliquando eſſe habituram; Deo favente, etſi contradicat Fernelius . . . . . cum per varia corpora tranſitu facto exoticus affectus jam multo mitior evaſerit, ut tandem inclinans & conſeneſcens ſimplicis ſcabiei (quæ ſimiliter eſt contagioſa) . . . ſpeciem ſit adepturus;* quæ eadem verbis totidem jam ante dixerat, *De erroribus popularibus, Lib. 2. Cap. 12.*

1600. XI. Johannes Varandæus, *De Morbis hepatis, Cap. 2. de lue venerea*, teſtatur morbi *ferocitatem exoleſcere nunc & quaſi minui, quia longius diſtat a primo ſeminario ſeu infectionis principio, & quia cauſæ diſponentes vel concurrentes minus ſunt diſpoſitæ ad illum fovendum.*

1602. XII. Andreas Cæſalpinus, *Artis medicæ Lib. 4.* in quo agitur de *Morbo Gallico*, refert *formam morbi non eamdem, nec ſævitiem ſemper fuiſſe: Initio viguiſſe Puſtulas, ulcera exedentia, tuberoſitates faciem deturpantes, dolores lacertorum: Poſt annum quadrageſimum* (1540) *omnia mitigata fuiſſe; pauciores Puſtulas, gummoſitates plures, dolores fere nullos, aut multo leviores; ſed cœpiſſe pilorum defluvia, dentium corruptiones & caſus: Noſtris* (ſuis) *temporibus poſt annum octuageſimum* (1580) *diſtillationem* (gonorrhœam) *magis urgere, & ulcera intra pudendum, unde ſanies continue emanat; putatur gonorrhœa, & mulieribus fluores albi: . . . . . Nunc* (Cæſalpini ætate) *mitiora omnia eſſe quam annis elapſis, quia vis veneſica mitigata eſt & minus contagioſa.*

1621. XIII. Epiphanius Ferdinandus, *Obſervat. & Hiſtoriar. medicarum Obſervat. XVII.* ſcribit *luem veneream*, quæ initio graviſſima fuit & ferociſſima *jam immutatam eſſe* a principio, & multo benigniorem eſſe, quam in melius mutationem deducendam eſſe arbitratur, potiſſimum ex eo quod *magis perſpecta ſit illius curatio.*

1660. XIV. Alexander Deodatus *Regis Chriſtianiſſimi Medicus*, in *Valetudinario* ſuo, quod Lugduni Batavorum prodiit anno 1660, & quod ipſe ait *triginta ſeptem annorum uſu cum ægris omnigenis* collectum eſſe, morbos venereos jam declinaſſe pariter atteſtatur, ac demum abituros aliquando ſpem habet bonam. *Quemadmodum*, inquit, Cap. *de lue venerea, hædos videre eſt ovibus ſuppoſitos, duriores ſuos pilos mollioribus permutare, & fœtus lupinos canum lacte altos plurimum beneficio illius educationis de innata remittere feritate; non abſimili prorſus ratione luem veneream Indicis Occidentalibus vernaculum morbum ab Americanis in Europæorum corpora incidentem, inſignem temporis progreſſu mutationem ſubiiſſe cernimus. Quæ enim primitus alopecia deformabat, maculis fœdabat, puſtulis & ulceribus deturpabat, oſſium carie dilaniabat, doloribus immanibus excarnificabat, & tandem etiam aliquando enecabat, jam aliquo modo manſues facta, magnæ illarum pœnarum partis miſeris ægris gratiam facere cœpit. Hoc beneficium, an novo alicui in hæc tempora incidenti aſteriſ-*

mo,

mo, & Europam benigno vultu aſpicienti, ac in eam indulgenter influenti debeamus, aut ſenſim emorienti illius morbi vi, prout ſunt morbis etiam ſui ortus & occaſus fatales termini, doctioribus expendendum relinquo. Et paucis interjectis ſic pergit, *Exinde clarum ſit quantum illi atrociori lui demptum ſit priſtinarum virium . . . . . . Fors fuit etiam ut in poſterum tam longa & ingrata in his terris mora illam ſuppudeat, & tædio tacta ad ſuos, & ſe digniores ſe recipiat Indos.*

Hoc reor, & ſi quid veri mens augurat, opto.

XV. Georgius Hieronymus Velſchius, in *Sylloge Curationum & Obſervationum medicinalium*, adnotatione in *Obſervationem CLXXV. Hieronymi Reuſneri*, confitetur *ſuis temporibus mitiorem morbum* (Gallicum) *cum Hieronymo Mercuriali pleroſque cenſere, ut aliquando ſponte deſiturum augurentur*, cui tamen *perſuaſioni aut ſpei*, ne quid diſſimulemus, ille *vix fidendum eſſe putat*. 1668.

XVI. Johannes Vvinell, Doctor Medicus Anglus, in Tractatu *De lue venerea* anglice ſcripto, affirmat *luem veneream olim, cum primum apparuit in Europa, multo ſæviorem fuiſſe: Nunc vero* (ſuo ſcilicet tempore, circa annum 1670.) *mitiorem eſſe & minus lethiferam*; in cujus mutationis cauſas inquirit, *Cap.* 7. *Quæſt.* 9. Quin imo ſpem habet luem veneream in orbe noſtro quondam ceſſaturam eſſe, ut in Italia Mentagra & Gemurſa, & in Aglia Peſtis Sudatoria pridem ceſſavere, cujus futuri phænomeni cauſas pro modulo rimatur, *Cap.* 10. *Quæſt.* 3. 1670.

XVII. Thomas Sydenhamius, *Epiſtola* 2. *reſponſoria de lue venerea*, docet *morbum, vegetabilium inſtar, in alienum a patrio ſolum quaſi tranſplantatum, Europæo noſtro non perinde lætari, ſed languere in dies & mitioribus phænomenis fatiſcere. Novus apud nos hoſpes cum eſſet*, pergit ille, *ſi quem arripuerat, mox omnem ſanguinis maſſam contaminabat, & diris capitis atque artuum doloribus, tum etiam ulceribus variis in partibus ſe prodebat. At vero centum retro annis gonorrhœa virulenta ſpecie ſe primum oſtendebat, oſtenditque adhuc, hac ſibi porta exitum quærens.* 1680.

XVIII. Johannes Devaux, Chirurgus Pariſienſis, qui Tractatum Caroli Muſitani *de Morbo venereo* e latino gallicum fecit, ac typis edendum curavit Trivultii, anno 1711. in adnotatis ad *Caput 6. Lib.* 1. obſervat ſymptomata luis venereæ in dies Lutetiæ mitiora eſſe a 30. vel 40. annis; gonorrhœas nempe minus dolorificas, ulcuſcula cancroſa minus ſæva aut erodentia; Bubones reſolutioni aut ſuppurationi magis comparatos eſſe; dolores venereos, tum vagos, tum fixos, minus cruciare; uno verbo morbum ita remiſſum jam videri, ut ſperare liceat Medicinæ ope tandem aliquando ſuperatum iri. 1711.

XIX. Demum ipſe quoque, ut & meum proferam teſtimonium, iterata & attenta obſervatione compertum dudum habeo luem veneream ſenſim in dies mitigari; & quamvis, ut eſt præſentis ætatis in libidinem intemperantia, haud rarius, imo contra frequentius forſan etiamnum graſſetur, debilius tamen jam pridem ſævire; tam multa, tam horrenda, curatu tam difficilia ſymptomata non inferre; remediis, ſi caute adhibeantur, minus pertinaciter reluctari; uno verbo vetuſtate pedetentim exoleſcere. 1735.

Ex hac ergo teſtium caterva, qui licet diverſis temporibus & locis vixerint, in idem tamen omnes uno ore conſpirant, liquet luem veneream ad interitum gradarie tendere, licet forſan adhuc pede claudo. Neque ſane mirum morbum peregrinum & alienigenam, in Europa præter naturam inſititium, paulatim ſeneſcere, ac tandem aliquando extingui. Spem ratam facere poteſt exemplum ſimile lepræ Arabum, quæ & ipſa apud nos hoſpes & bis in Europam olim traducta, bis in eadem ſenſim deſiit pari de cauſa, etſi fuiſſet inter initia æque dira & æque vulgata.

Ceterum licet morbi interitum certi præſagiamus, de tempore interitus nihil definimus, quod caliginoſa nocte premit Deus. Cito quidem lues ceſſatura foret, ſi Torrellæ conſilium *in Dialogo de dolore in pudendagra*, quod ab Euſtachio Rudio, *in Opere de Morbo Gallico*, renovatum legimus, poſſet adhiberi: Fœminas ſcilicet viroſque omnes, quotquot lue venerea inficerentur, remediis ſimul ſubjicere, ut ſublato omni morbi ſeminio morbus radicitus extirparetur. Sed hæc ad Utopiam ableganda.

Quibus de cauſis ſperare liceat morbum tandem aliquando deſiturum.

Satis eſt morbum ad occaſum ſponte vergere, multis de cauſis. 1°. Quia virus quod in Europa ſponte non gignitur, ſed ex traduce tantum propagatur, tranſitione in dies ſenſim debilitatur: 2°. Quia adverſis aeris natura, alimentorum qualitate, ſanguinis conſtitutione, apud nos quotidie infringitur; 3°. Quia remediis efficaciſſimis in dies retunditur. Sic conſociata cauſarum energia res ad optatum ſucceſſum tandem aliquando perducetur; quandonam vero, ipſe prorſus ignoro; celeriter tamen, ſi 1°. Quemadmodum

dum nunc uſus viget, ægrotantes miſſa cunctatione male pudibunda ad remedia cito confugiant, dum virus recens eſt, nec unquam adeo permittant, ut per longas moras invaleſcens ultimum virulentiæ gradum adipiſcatur. 2°. Si diligens * munditiæ ſtudium adhibeatur, ut nunc moris eſt, ſaltem in Galliis, iteratiſque lotionibus extergantur frequenter pudenda, ne humoris acrioris aut virulenti mora conſpurcentur.

Gravis objectio adverſus illam opinionem proponitur & diluitur.

Non diſſimulanda tamen objectio, qua conjecturæ noſtræ premi videntur: Scilicet ſcintillas e focis variis, quos in Zona Torrida admittimus, debere interdum ad nos agi, quibus incendium jam fere ſopitum in Europa denuo exſuſcitetur, vel potius, ut ſine metaphora dicamus, e variis Zonæ Torridæ regionibus, ubi lues venerea endemia viget, frequentia veneni effluvia in Europam commercio debere traduci, quæ remittentem morbum renovatura ſint, ut Alexander Trajanus Petronius affirmat, *Lib. 2. De Morbo Gallico, Cap. 8. & Cap. 27, Hiſpanis aliquibus accidere, quando morbus hic ex India Occidua recenter invectus, hos primum inficere ſolet . . . . . unde in illis etiam hac ætate aliquando ſevus, velut ab initio, reperitur.*

Sed hanc argumentationem multa diluunt. 1°. E regionibus iſtiuſmodi alias, quæ omnium notiſſimæ erant, & unde morbus ad nos olim devectus eſt, jamdudum vaſtatas & incolis exhauſtas eſſe; atque adeo nihil inde ad nos apportari jam amplius poſſe; quod convenit Inſulæ *Haiti* ſeu *Hiſpaniolæ*, ceteriſque continentis Americæ regionibus calidioribus, quarum indigenæ ab Hiſpanis jam pridem internecione deleti ſunt.

2°. Cum nonnullis aliis harumce regionum ita rara nobis intercedere commercia, ſi qua porro intercedant, ut vix ulla morboſa ſeminia poſſint hinc traduci, quod potiſſimum verum eſt de interioribus Africæ Provinciis, adeoque de Regnis *Tombouctou & Meli*, ubi luem veneream antiquitus vigere creditur.

3°. Imo virus raro concipi in ceteris regionibus hujuſcemodi, in illis etiam cum quibus frequentior eſt ſocietatis uſus & major conſuetudo, ut ſunt Indiarum Orientalium oræ & omnes inſulæ per mare Indicum ſparſæ, quoniam poſtquam ſemel innotuit exemplo luis venereæ, quæ in Europa graſſatur, venenum concupitu poſſe contrahi, ſolent vel perditiſſimi attentius ſibi cavere ab imprudente & veſano uſu veneris cum mulieribus barbaris.

4°. Quod ſi vero contigerit aliquando quempiam illic contagio primigenio contaminari, ut Petronius *Hiſpanis aliquando accidere* auctor eſt, & ut interdum fieri inficias ire nolim, hunc efficaci remediorum auxilio celeriter ſibi proſpicere, atque ideo ſic abrumpi protinus ſucceſſivam contagionis catenam, quæ poſſet alioquin novas tragœdias forſan excitare. Et ſane quidem, licet Europæi jam a ducentis annis fere omnes Aſiæ oras & Inſulas ſedulo luſtraverint, ac inde forſan venenum venereum de novo non ſemel hauſerint, conſtat tamen experientia luem veneream pari paſſu per idem tempus in dies mitigatam eſſe, ut ſi frequens cum Aſiaticis conſuetudo, ſi acceptum identidem ab illis venenum hactenus non obſtiterint, ne lues ſenſim in dies remitteretur, conſequens eſſe videtur fore, ut in poſterum cauſæ eædem haud efficacius valeant obſtare, cur eadem lues magis ac magis extenuata aliquando tandem penitus non evaneſcat.

CAPUT XV.

De Legibus olim ſancitis in eos, qui lue venerea laborabant.

Olim creditum fuit luem veneream contagione in diſtans ſerpere peſtis inſtar.

Credebatur lues venerea, cum primum in Europa apparuit, peſtis inſtar ab infectis in ſanos contagione in diſtans ſerpere, alloquio, convictu, uſu vitæ communis, &c. ægris ſcilicet verum contagionis modum initio vel ignorantibus, vel diſſimulantibus. Inde fluxere leges illæ, quæ in infectos olim latæ ſunt in Galliis, & quibus incolumitati publicæ ea diligentia providebatur, quam videbatur præjudicii ratio poſtulare.

Ab hoc præjudicio ortæ

Sic exſtat in Actis Senatus Pariſienſis *Regiſtre du Conſeil, commencé le mois de Novembre 1496, finiſſant au mois d'Octobre 1497, cotté N°. XL. Fol. 74. recto*, Decretum datum non

* Fredricus Hoffmannus, *Diſſertat. Phiſico-Medicarum 3*, aſſerit luem veneream Conſtantinopoli non graſſari, additque *ideo non graſſari, quod fœminæ munditiei apprime ſtudioſa poſt opus aquam ſumant, & loces diligenter colluant.* Sed videtur ille in errore verſari gemino, tum facti, tum juris; *Facti*, ajendo luem veneream Conſtantinopoli nullam obſervari; *Juris*, lotionum utilitatem nimium exaggerando.

non die 4 Martii, ut refert Fontanonus, *Edicts & Ordonnances de Rois de France*, *Tire* 28, ſed die 6. Martii anni 1496, quo lue venerea infectis pœna capitali interdictum erat commercio cum ſanis, ſancitumque, ut in ſuburbium Sancti Germani ſucederent, in loca deſtinata ſegregandi. Placet ipſiſſima Decreti (*a*) verba gallica exſcribere, ne quid vertendo immutaſſe videar. ſunt Leges latæ in infectos lue venerea.

Arreſté du Parlement de Paris, portant Reglemente ſur le fait des Malades *de la Groſſe Vérole.*

Decretum Senatus Pariſienſis de diſciplina erga infectos magna Variola *obſervanda.*

Aujourd' hui ſixieſme Mars, pource que en ceste ville de Paris y avoit pluſieurs malades de certaine maladie contagieuſe, nommée (*b*) la Groſſe Vérole, *qui puis deux ans en ça a eu grant cours en ce Royaume, tant de ceſte ville de Paris, que d'autres lieux, a l'occaſion dequoi eſtoit a craindre que ſur ce printemps elle multipliaſt, a eſté adviſé qu'il étoit expedient y pourveoir.*

Hac die (6 Martii) cum in hac urbe Lutetia ægri adſint plurimi, morbo quodam contagioſo affecti, qui *Magna* ſeu *craſſa Variola* appellatur, & qui duobus abhinc annis in hoc Regno plurimum graſſatus eſt, tum in hac urbe Lutetia, tum alibi, unde timendi locus ſit ne morbus ille hocce vere vehementius ingraveſcat, viſum fuit publicæ incolumitati proſpiciendum eſſe. Decreto illo celebri, quod a Senatu Pariſienſi datum eſt die 6. Martii anni 1496.

Pourquoi ont eſté mandez les Officiers du Roy en Chaſtelet, leſquels venus en la Cour, ont remontré, qu'ils avoient eſté en la maiſon de l'Eveſque de Paris pour y mettre proviſion, mais n'y eſtoit encore adviſé parmi le tout pour les difficultez, qui ſe trouvoient.

Quocirca juſſit ſunt accerſiri Præfecti regii in Caſtelleto, a quibus Curiam ingreſſis expoſitum fuit ſe jam in domum Epiſcopi Pariſienſis conveniſſe providendi cauſa; negotium tamen nondum penitus confectum eſſe, quippe quod difficultatibus multis premeretur.

Si leur a ordonné la Court y pourveoir, & pour aſſiſter avec ledit Eveſque a eſté commis M. Martin de Bellefaye, & moi Greffier (Pierre de Cerisay) *en ſa compagnie.*

Atqui juſſit Curia, ut jam tandem proſpicerent; ac M. Martinum de Bellefaye, & me (*Petrum de Ceriſay*) Curiæ Tabularium delegit, qui conſilio habendo una cum dicto Epiſcopo intereſſemus.

Et aprez ce que en la maiſon dudit Eveſque avont communiqué enſemble, me a eſté enjoint en faire l'Ordonnance, ce que ai fait ſelon les Articles ci-aprez enregiſtrez, laquelle Ordonnance par moi portée en Chaſtelet, & delivrée au Prevoſt de Paris, a eſté miſe a execution, & juſques cy bien gardée.

Porro habita in domo dicti Epiſcopi deliberatione, juſſus ſum Decretum facere juxta Capita infra ſcripta, quod a me delatum ad Caſtelletum, traditumque Pariſienſi Præpoſito, diligenter hucuſque obſervatum eſt.

Pour pourveoir aux inconvenients, qui adviennent chacun jour par la frequentation & communication des malades, qui ſont de preſent en grant nombre en ceſte ville de Paris, de certaine maladie contagieuſe nommée la Groſse Vérole, *ont eſté adviſez, concluds & deliberez par Reverend Pere en Dieu Monſieur l'Eveſque de Paris, les Officiers du Roi, Prevoſt des Marcands & Eſchevins de Paris & le conſeil & avis de pluſieurs grants & notables Perſonnaiges de tous eſtats, les Points & Articles, qui s'enſuivent.*

Ut cautum ſit infortuniis, quæ quotidie contingunt uſu atque conſuetudine cum ægris, qui nunc in urbe Lutetia numero plurimi adſunt, morbo quodam contagioſo infecti, *craſſa* ſive *magna Variola* vocato, a Reverendo Patre in Deo Domino Epiſcopo Pariſienſi, Prefectis regiis, Præpoſito Mercatorum & Scabinis Pariſienſibus, conſilio multorum præſtantium & inſignium Virorum cujuſcumque ordinis, conſtituta ſunt Capita ſequentia.

I.

Premierement *ſera fait cry publique de Par le Roi, Que tous malades de ceſte maladie de* Groſſe

I.

Primo. Regis nomine per præconem edicetur interpoſita mortis pœna, ut alienigenæ,

(*a*) Decretum idem a Domno Alexio Lobineau, Monacho Benedictino, eſcriptum fuit. *Hiſtoire de la Ville de Paris, Tome IV. pag.* 613.

(*b*) Gaſpar Torrella, qui aliquandiu in Gallia commoratus fuit, aſſerit *in Dialogo de Dolore in pudendagra*, quem Bleſis ſcripſit anno 1499, *Pudendagram Pariſiis & in aliis magnis civitatibus Franciæ a literatis* Groſſam Variolam *appellari.*

Groſſe Vérole *eſtrangiers, tant hommes que femmes, qui n'eſtoient demourans & reſidents en ceſte ville de Paris, alors que ladite maladie les a prins, vingt & quatre heures aprez ledit cry fait, s'envoiſent & partent hors de ceſtedite Ville de Paris és pays & lieux dons ils ſont natifs, ou là où ils foiſoient leur reſidence quand cette maladie les a prins, ou ailleurs où bon leur ſemblera, ſur peine de la hart; Et à ce que plus facilement ils puiſſent partir, ſe retirent és portes Saint Denys & Saint Jaques où ils trouveront gens deputez, leſquels leur delivreront a chacun quatre ſols pariſis, en prenant leur nom par eſcript, & leur faiſant defenſes ſur la peine que deſſus, de non rentrer en ceſte ville juſqu'à ce qu'ils ſoient entierement garis de ceſte maladie.*

II.

Item. *Que tous les malades de ceſte maladie, eſtant de ceſte ville, ou qui eſtoient reſidents & demourants en ceſte ville, alors que ladite maladie leur a prins, tant hommes que femmes, qui avont puiſſance de eulx retirer en maiſons, ſe retirent dedans leſdites vingt & quatre heures, ſans plus aller par la ville, de jour ou de nuit, ſur ladite peine de la hart; Et leſquels ainſi retirez en leurſdites maiſons, s'ils ſont povres & indigents, pourront ſe recommander aux Curez & Marregliers des Parroiſſes dont ils ſeront, pour eſtre recommandez, & ſans ce qu'ils partent de leurſdites maiſons, leurs ſera pourveu de vivres convenables.*

III.

Item. *Tous autres povres malades de ceſtedite ville, hommes qui avont prins icelle maladie eulx reſidants, demourant ou ſervants en ceſte ville, qui ne avont puiſſance de eulx retirer en maiſon dedans les vingt & quatre heures aprez le cry fait, ſur ladite peine de la hart ſe retirent a Saint Germain des Prez, pour eſtre & demourer és maiſons & lieux qui leur ſeront baillez & delivrez par les gens & deputez a ce faire, auſquels lieux durant ladite maladie leur ſera pourveu de vivres & autres choſes a eulx neceſſaires, & auſquels l'on defend ſur ladite peine de la hart de non rentrer en ceſtedite ville de Paris, juſques a ce que ils ſoient entierement garis de ladite maladie.*

IV.

Item. *Que nulſoit ſi hardi de prendre leſdits quatre ſols pariſis, s'il n'eſt eſtrangier comme dit eſt, ou qu'il voulſiſt partir de ceſtedite ville ſans plus entrer juſques a ce qu'il ſoit entierement gari.*

V.

næ, quicumque hoc morbo *Variola craſſa* ſive *magna* dicto affecti ſunt, tum viri, tum fœminæ, qui in hac urbe Lutetia non commorabantur cum morbo illo correpti ſunt, exeant ex urbe intra viginti quatuor horas a promulgatione, abeantque ocyus in regiones & urbes ubi nati ſunt, vel quas incolebant quo tempore morbus ille eoſdem invaſit, vel alio quocumque libuerit: Et ut commodius in viam ſe dare poſſint, accedant ad portas Sancti Dionyſii & Sancti Jacobi, quatuor ſolidos Pariſienſes in ſingula capita accepturi a delegatis huic muneri viris, prolato ſcriptoque prius ſingulorum nomine, pœnaque mortis ſingulis iterum denunciata, ſi in urbem audeant regredi, antequam a morbo illo abſolute convaluerint.

II.

Item. Ut morbo eodem affecti quicumque in hac urbe nati ſunt, aut ibidem commorabantur dum morbus invaſit, viri fœminæque, quibus domus ſuppetit quod ſe recipere poſſint, ſedulo caveant, ut ſe domi ſemotos contineant intra viginti quatuor horas, nec amplius per urbem noctu aut interdiu audeant divagari, ſin ſecus capite plectendi. Quod ſi qui egeni fuerint, indigentiam ſuam Parochis, Æditniſque ſuarum Parœciarum ſignificent, ut cibaria ſibi, ceteraque quibus opus fuerit, ſubminiſtrentur.

III.

Item. Ut ſub eadem mortis pœna ceteri omnes morbo eodem affecti inopes viri, quibus morbus obvenerit in hac urbe commorantibus vel famulantibus, quibuſque domus nulla eſt, qua ſe contineant, intra viginti quatuor horas concedant in ſurburbium Sancti Germani Pratenſis, commoraturi ibidem in domibus deſtinatis, ſibique indicandis a viris præpoſitis, quo quæcunque ad uſus vitæ neceſſaria futura ſunt, conferentur, denuntiata iiſdem mortis pœna, ſi prius in urbem regrediantur, quam a morbo plane convaluerint.

IV.

Item. Audeat nemo ſolidos illos quatuor Pariſienſes accipere, niſi alienigena fuerit, velitve ab hac urbe abire numquam rediturus, niſi perfecte curatus.

V.

V.

Item. *Et quant aux femmes malades, leur ſera pourveu de autres maiſons & demourances, eſquelles ils ſeront fournies de vivres & autres choſes à eulx neceſſaires.*

V.

Item. Fœminis morbo eodem infectis alia parabuntur hoſpitia, quibus ſeorſum a viris concludantur, & quo ut cibaria, ceteraque ad vitam ſuſtentandam neceſſaria comportentur, curæ futurum eſt.

VI.

Item. *A eſté ordonné que pour ſatisfaire audit cry, leſdits malades, qui eſtoient de cette ville, ou qui eſtoient demourants en cette ville à l'eure qu'ils ont eſté prins de ceſtedite maladie, ſeront mis en la maiſon, qui ja a eſté loué e pour ceſte cauſe a Saint Germain des Prez, & où elle ne pourroit fournir, ſeront prins granges & autres lieux eſtant prez d'icelle, afin que plus facilement ils puiſſent eſtre panſez; & en ce cas ſeront ceulx, à qui ſeront les dites granges & maiſons, remunerez & ſatisfaits de leurs louaiges par ceulx qui ſont commis & deputez a recevoir l'argent cueilli & levé en ceſte ville de Paris pour leſdits malades par l'Ordonnance deſdits Eveſque & Officiers du Roi & Prevoſt des Marcands; & à ce ſouffrir ſeront contraints reaument & de fait.*

VI.

Item. Sancitum eſt, ut ſecundum denunciationem ægri in hac urbe nati aut ibidem commorantes, cum morbo illo tentati fuerunt, ſecludantur in domo, quæ jam ære conducta eſt hunc in uſum in ſuburbio ſancti Germani Pratenſis, ac ſi tot ægrotis capiendis illa non ſuffecerit, in horreis ceteriſque hoſpitiis proximis, ut commodius curari poſſint: Quo quidem in caſu illorum horreorum hoſpitiorumve dominis locationis pretium numerabitur a Quæſtoribus pecuniæ in horrumce ægrotantium uſus in hac urbe collectæ juſſu dictorum Epiſcopi, Præfectorum regionum & Præpoſiti Mercatorum: Cogentur vero domini oblato locationis pretio haud gravate ferre, ut illis hoſpitiis dicti ægrotantes excipiantur.

VII.

Item. *Aprez ledit cry fait ſera pourveu par ceulx, qui ſont commis à recevoir ledit argent, à ce qu'ils mettent deux hommes, c'eſt à ſçavoir ung a la porte Saint Jacques, & l'aultre à la porte Saint Denys, pour en la preſence de ceulx, qui ſeront commis par les Officiers du Roi & Prevoſt des Marchands, paier leſdits quatre ſols pariſis & prendre les noms par eſcript de ceulx qui les recevront, & leur faiſants les deffenſes deſſuſdites.*

VII.

Item. Poſt promulgatam edictionem, curabitur a dictis collectitiæ pecuniæ Quæſtoribus, ut viri duo deligantur, quorum alter portæ ſancti Jacobi, alter portæ ſancti Dionyſii adſtet, coram delegatis a Præfectis regiis & Mercatorum Præpoſito numeraturi abeuntibus in ſingula capita quatuor illos ſolidos, & ſingulorum quibus numerabuntur, nomina ſcripturi, ſinguliſque pœnas jam ſæpius memoratas denuntiaturi.

VIII.

Item. *Sera ordonné par le Prevoſt de Paris aux Examinateurs & Sergents, que ès quartiers dont ils ont la charge, ils ne ſouffrent & permettent aucuns d'iceulx malades aller, converſer, ou communiquer parmi la ville; Et où ils en trouveront aucuns, ils les mettent hors d'icelle ville, ou les envoient ou menent en priſon pour eſtre pugnis corporellement ſelon ladite Ordonnance.*

VIII.

Item. Mandabitur a Præpoſito Pariſienſi Curatoribus, Apparitoribuſque, ut in vicis, quibus ſinguli præſunt, caveant diligenter, ne qui morbo illo infecti per urbem divagentur: Et ſi quos obvios forte habuerint, ut ex urbe ejiciant, vel compellant in carcerem in cute pœnas daturos, ut in Decreto ſancitum eſt.

IX.

Item. *Aprez ledit cry mis à execution ſoient ordonnez gens par leſdits Prevoſt & Echevins, leſquels ſe tiendront aux portes de ceſte ville de Paris, pour garder & deffendre qu'aucuns malades de ceſte maladie ne entrent apertement ou ſecretement en ceſtedite ville de Paris.*

IX.

Item. Re in hunc modum compoſita decernant Præpoſitus & Scabini cuſtodias, quæ ad urbis hujuſce portas excubent, vetentque, ne ullis morbo illo infectis palam vel clam in urbem ingredi licitum ſit.

X.

Item. *Soit pourveu par ceulx qui ſont deputez à recevoir l'argent donné & auſmoſné auſdits malades, à ce que à iceulx retirez eſ dites*

X.

Item. Procurabitur a Quæſtoribus pecuniæ collectitiæ & in ſtipem erogatæ, ut ægrotis qui domibus illis concluſi detinebuntur,

dites maiſons ſoit pourveu de vivres & autres choſes neceſſaires ſoingneuſement & en diligence, car autrement ils ne pourroient obeir auſdites Ordonnances.

tur, cibaria ceteraque quibus ad vitam opus eſt, diligenter & abunde ſubminiſtrentur, ut qui alioquin edictioni parere non poſſint.

Seu potius anni 1497, ſi habeatur ratio computationis, quæ nunc in uſu eſt.

Videbitur forſan dies huic Decreto adſcriptus haud exiguam difficultatem afferre. Non potuit enim lues venerea in Gallia citius graſſari, quam poſt reditum Regis Caroli VIII, vel ad ſummum Aulicorum, qui ſub eo meruere in Italia, unde morbum adductum fuiſſe credimus. Sed Carolus, cum Lugduni aliquandiu ſubſtiterit, Lutetiam non rediit niſi menſe Octobri anni 1495: Aulici vero militeſque, qui citiſſime, nonniſi menſe Auguſto, ut qui omnes interfuerint prælio ad Forum novum commiſſo die 6 Julii ejuſdem anni, quo Carolus inſignem de Venetis victoriam reportavit. Quanam ergo computandi ratione dici potuit in allato Decreto, facto die 6 Martii anni 1496, veneream luem jam ab annis duobus vulgo in Gallia graſſari, tum Lutetiæ, tum alibi cum vix a ſex menſibus nota tunc foret, ſi a reditu Regis ratio ineatur; ſaltem vix ab octo, ſi a reditu Aulicorum militumque?

Sed eas tricas expedire facillimum eſt, modo ad diverſam computandi rationem attendatur, quæ olim in uſu fuit. Antiquitus enim anni principium ducebatur a Feſto Paſchatis, nec mos ille interverſus eſt, niſi Edicto Caroli IX, dato menſe Januario anni 1563, quo conſtitutum fuit, ut deinceps annus initium ſumeret a Feſto Circumciſionis Domini noſtri J. C. Itaque cum Paſcha anni 1497 incideret in diem 26 Martii, *Vid. Tabellas Chronologicas, quæ exſtant in Gloſſario Domini Ducange, in verbo* Annus, Senatus conſultum, de quo agitur, quod datum dicitur die 6 Martii anni 1496, reipſa datum fuit die 6 Martii anni ſequentis 1497, juxta computandi rationem, qua nunc utimur.

Sed quorſum alienis ſuffragiis operoſe probamus, quæ vel ex ipſis Senatus Pariſienſis Actis apertiſſima ſunt. Quippe conſtat in illis annum 1496 Decretis ſingulis apponi per menſes Januarium, Februarium & Martium, ad diem uſque 26 menſis Martii, in quam incidebat hoc anno Feſtum Paſchatis: Inde vero in Decretis ceteris ex ordine ſubſequentibus annum 1497 numerari. Ex his liquet ergo, ut modo dicebamus, Decretum, quod datum dicitur die 6 Martii anni 1496, revera referendum eſſe ad diem eamdem, ſed anni 1497, ſi computationis, quæ nunc uſu recepta eſt, ratio habeatur; atque adeo datum eſſe octodecim, imo viginti menſibus poſt primum luis venereæ ingreſſum, unde in Decreto illo jure maximo dici potuit, luem jam ab annis duobus graſſari, cum nihil uſu vulgatius ſit, quam annum affectum pro confecto numerari.

Ceteriſque Decretis ad eumdem finem ſpectantibus, quæ exſtant, tum in Actis Senatus Pariſienſis.

Cum ea ſolutione ſequentia omnia mire concordant. Die Veneris, nempe 5 Maii anni 1497, hoc eſt, duobus menſibus a propoſito Decreto, a Senatu conſtitutum eſt, ut ex multatitia pecunia ſexaginta libræ Pariſienſes numerarentur in uſus infectorum lue venerea, ut proſtat in iiſdem Actis, *fol.* 124. *recto*.

Une amende de ſoixante livres Pariſis, ordonnée pour les malades de la *Groſſe Verole.*

Ce jour (Vendredi 5 May) la Court a ordonné la ſomme de 60. livres Pariſis eſtre baillée & delivré par M. Nicole Herbelot, Receveur des Exploits & Amendes de la Court de ceans, à Sire Nicoles Potier, & autres commis touchant le faict des Malades de Naples: pour icelle ſomme eſtre employeé és affaires & neceſſitez deſdits Malades. Fait le 5. May.

Sexaginta libræ Pariſienſes a Senatu Pariſienſi in ſtipem erogatæ ægrotis, qui magna Variola *infecti erant.*

Hac die Veneris, 5 Maii, anno 1397, juſſit Curia libras Pariſienſes (*a*) ſexaginta a M. Nicolao Herbelot, æris multatitii Coactore in Curia, numerari D. Nicolao Potier cæteriſque, qui præpoſiti ſunt adminiſtrandis negotiis ægrotantium Morbo Neapolitano, ut in eorum uſus impendantur. Actum die 5. Maii.

Die Sabbati 27 Maii ejuſdem anni Epiſcopus Pariſienſis a Senatu petivit, ut nova ſtipe

in

(*a*) Non contemnebatur illis temporibus hæc ſumma, quippe tunc argenti bes, vulgo *le Marc*, apud Gallos libras tantum undecim Francicas repræſentabat, ac proinde hæ ſexaginta libræ, beſſes 5. $\frac{1}{2}$ proxime reddebant, qui hodie libris 275 æſtimarentur. Vid. le Blanc, *Traité hiſtorique des Monnoyes de France*.

infectis lue venerea adeſſe vellet, quod facile exoravit, ut legere eſt in Actis, *fol.* 141, *verſo*.

Remontrances de l'Eveſque de Paris a la Court, pour faire aumoſne aux malades de la *Groſſe vérole*.

Aujourd'hui (Samedi 27 May) l'Eveſque de Paris a remonſtré que des malades de la Groſſe Verole, *qui par Ordonnance de la Court avoient eſté mis és Fauxbourgs de ceſte Ville, y en avoit de garis en bien grant nombre; mais l'argent étoit failly, & y faiſoit lon de petites aumoſnes pour le preſent; S'il eſtoit le plaiſir de la Court y faire quelque aumoſne en pitié, elle ſeroit bien emploiée: Et pource que des deniers ordonnez par la Court à employer en œuvres piteables, ne eſtoit poſſible en recouvrer aucune choſe, remonſtrant à la Court qu'il y avoit en mon Greffe xv. ou xvi. eſcus depuis dix ans avoit, & ne ſavoit lon à qui ils appartenoient, ſic c'eſtoit le plaiſir de la Court ordonner qu'ils fuſſent diſtribuez és povres Malades, les delivreroit; ce qui a eſté ordonné, & iceulx ai baillez à Me Joen Fournier, Chanoine de Noſtre Dame de Paris, lequele s'en eſt chargé.*

Rogatio Epiſcopi Pariſienſis, ut Curia ſtipem largiri velit ægrotantibus magna Variola.

Hac die Sabbati, 27 Maii, anno 1497, Epiſcopus Pariſienſis expoſuit Curiæ ex infectis *magna variola*, qui Curiæ Decreto in ſuburbio hujuſce Urbis ſecluſi detinebantur, plurimos convaluiſse, ſed pecuniam deficere, atque eleemoſynas perexiguas jam erogari: Curiam proinde chriſtiane munificam fore, ſi ægrotantibus illis ſtipem largiri velit, vel ideo maxime quod pecunia, quam pauperum utilitatibus deſtinaverat, nullomodo potuerit exigi. Quocirca rogavit ut juberet Curia nummos (*a*) quindecim vel ſexdecim, qui jam ante annos decem apud ſuum Tabularium depoſiti erant, ita ut ad quem pertinerent neſciretur, ægrotantibus illis erogari, quod facile impetravit; nummique illi M. Johanni Fournier, Canonico Eccleſiæ Cathedralis Pariſienſis B. Mariæ dicatæ, numerati ſunt, in ægrotantium illorum uſus convertendi.

Die Lunæ 25 menſis Junii anni 1498, editum fuit a Præfecto ſeu Præpoſito Pariſienſi, ne quis infectus infectave lue venerea commoraretur Pariſiis, ſed qui extranei & alienigenæ eſſent, ad ſua remigrarent; qui vero cives, egrederentur ex urbis ac ſuburbiorum pomœrio, ut legere eſt in Actis Curiæ Pariſienſis, quæ Curia *Caſtelleti* dicitur; *Regiſtre bleu du Chaſtelet de Paris, fol.* 111 *verſo*. Tum in Actis Curiæ Pariſienſis, quæ dicitur *Curia Caſtelleti*.

Ordonnance du Prevoſt de Paris pour les malades de la *Groſſe Vérole*.

Combien que par cy davant ait eſté publié, crié, & ordonné à ſon de trompe & cry public par les Carrefours de Paris, à ce qu'aucun n'en peut pretendre cauſe d'ignorance; Que touts malades de la Groſſe Vérole *vuidaſſent incontinent hors la ville & s'en allaſſent, les eſtrangiers és lieux dont ils ſont natifs, & les aultres vuidaſſent hors ladite ville ſur peine de la hart: Neantmoins leſdits malades en contempnant leſdits crys, ſont retournez de tout parts & converſent parmi la ville avec les perſonnes ſaines, qui eſt choſe dangereuſe pour le peuple & la Seigneurie, qui a preſent eſt a Paris.*

Lon deffend derechef de par le Roi & Monſieur le Prevoſt de Paris a tous leſdits Malades de ladite maladie, tant hommes que femmes, qua incontinent aprez ce preſent cry ils vuident & ſe departent de ladite Ville & Forsbourgs

Edictio Præpoſiti Pariſienſi in illos, qui magna Variola *infecti ſunt.*

Quamquam jam ante edictum promulgatum, & denuntiatum fuerit tuba & præconis voce, ne quis ignorationem cauſari poſſit, ut interpoſita capitis pœna quicamque *magna* ſive *craſſa Variola* ægrotarent, abirent ocyus ex Urbe, alienigenæ quidem in eas urbes, in quibus nati ſunt; ceteri vero extra urbis pomœrium; Nihilominus tamen ægrotantes iſtiuſmodi, ſpreta denuntiatione, undique regreſſi per urbem vagantur, & utuntur cum ſanis, unde maximum impendet periculum tum Plebi, tum (*b*) Optimatibus, qui nunc Lutetiæ adſunt.

Quapropter jubentur iterum nomine Regis & Præpoſiti Pariſienſis quicumque morbo illo infecti ſunt, ut poſt promulgatam hanc alteram edictionem ex Urbe, urbiſque ſuburbiis decedant, abeantque, alienigenæ in

(*a*) Nummi illi ſolidos 36 tunc valebant, atque adeo ex præcedente computatione redderent hodie ſinguli minimum libras Francicas octo.

(*b*) Aderant tunc Lutetiæ plerique Galliæ Proceres, Nobileſque primarii Ludovico XII. obſequium præſtituri, qui Regni nuper potius poſt mortem Caroli VIII. Ambaſiæ fato functi die 7. Aprilis anni 1498, Rhemis jam redux erat, ubi inunctione conſecratus fuerat die 27 Maii anni ejuſdem.

ſbourgs de Paris, & s'envoiſent, ſçavoir leſdits forains faire leur reſidence és pais & lieux dont ils ſont natifs; & les aultres hors ladite Ville & Forsbourgs, ſur peine d'eſtre jectez en la Riviere, s'ils y ſont prins le jourd'huy paſſé: Enjoint lon à touts Commiſſaires, Quarteniers & Sergents prendre ou faire prendre ceux qui ſeront trouvez pour en faire execution. Fait le Lundi 25 jour de Juin, l'an mil quatre cens quatre-vingt-dix huit.

in urbes ubi nati ſunt, cæterique extra urbis ſuburbia; ſin ſecus faxint, præcipites in amnem agendi, quoſcumque ab hodierna die comprehendi contingerit. Mandatur ſimul Curatoribus, Præfectiſque Vicanis & Apparitoribus, ut quoſcumque obvios habuerint, prehendant vel prehendi jubeant, denuntiatas pœnas daturos. Actum die Lunæ 25 Junii, anno 1498.

Demum die 22 Auguſti anni 1505, Senatus-conſulto decretum fuit *ut domus conduceretur, ubi lue venerea infecti habitarent, & ut locarium numeraretur de pecunia multatitia.*

Toloſæ infectis lue venerea tardius, ſed eadem ratione, proviſum eſt.

Tardius Toloſæ proviſum eſt infectis lue venerea, nec ante annum 1528, quo tempore Guillelmus de Catel narrat, *Mémoires de l'Hiſtoire du Languedoc*, *pag.* 237, domum quamdam cum adjuncta æde Sanctæ Catharinæ in ſuburbio Sancti Michaelis eorum uſui addictam fuiſſe, quæ ideo vulgari idiomate appellata eſt *l'Houſpital das Rougnouſés de la rougno de Naples*, hoc eſt, Noſocomium laborantium ſcabie Neapolitana.

Leges illæ vero contagionis modo, quo lues venerea diſſeminatur, melius comperto, jam dudum antiquatæ.

Tandem vero, poſtquam experientia compertum eſt luem veneream, licet attactu idoneo contagioſa ſit, attamen nec congreſſu, aut alloquio in diſtans propagari, imo nec convictu aut contubernio, niſi opus venereum acceſſerit, contactuſve alter intimus & per partes moles & poroſas, cœptum eſt cum ægrotis lenius agi, & abrogatis ſenſim ſevioribus Legibus, cuilibet conceſſum eſt ſui juris eſſe & valetudini ex voluntate conſulere. Cavit tantum Chriſtiana charitas, quæ in omnes effuſa eſt, ne inopes, quos morbus premeret infortunio contractus, imo etiam quæſitus culpa, triſti miſeraque morte defungerentur ante diem, remediorum aut alimentorum penuria: Ideoque in pleriſque urbium ampliorum ſua ſyphiliticis aſſignata ſunt noſocomia propria, ut Romæ (*a*) noſocomium Sancti Jacobi incurabilium; Mediolani (*b*) Hoſpitale Brolium; Utini (*c*) Xenodochium peculiare; Toloſæ Hoſpitale Sanctæ Catharinæ, de quo modo; Lutetiæ diverſa diverſis temporibus noſodochia, nempe (*d*) Hoſpitale Trinitatis in vico Sancti Dionyſii, anno 1536; (*e*) Hoſpitale Sancti Euſtachii in Parœcia cognomine anno 1537; (*f*) Hoſpitale Sancti Nicolai, anno 1541; (*g*) Hoſpitale *de Lourcines* in ſuburbio Sancti Marcelli, anno 1559. In ceteris vero minoribus urbibus, ubi nullum potuit ſyphiliticis proprium noſocomium aſſignari, in quo ſegreges degerent & curarentur, at ſaltem in noſocomiis communibus certa illis deſtinata ſunt conclavia, ubi ſeorſum ſanitati reſtituantur.

Conſectaria, quæ ex precedentibus videntur poſſe inferri.

Ex his tria videntur poſſe colligi, 1°. Luem veneream novam eſſe. Quorſum enim Leges novas condere, niſi morbus novus fuiſſet? 2°. Lutetiæ primum innotuiſſe anno 1495, ut liquet ex primo Decreto dato Menſe Martio anni 1497, ubi morbus dicitur a duobus annis graſſari. 3°. A lepra Arabum plane diverſam fuiſſe. Quid enim cauſæ fuiſſet, cum duo noſocomia Elephantiacorum, vulgo *maladeries*, & *leproſeries*, Lutetiæ præſto eſſent, alterum in ſuburbio Sancti Dionyſii, ubi nunc eſt Domus Sancti Lazari, alterum in ſuburbio Sancti Germani, ubi nunc eſt Morodochium, vulgo *les Petites Maiſons*. (*Voyez La Marre, Traité de la Police Liv.* 4, *Tit.* 12. *Chap.* 1) cur ædes alienæ ad ſyphiliticorum uſus conducerentur multo ære, niſi pro certo tunc fuiſſet lepram luemque veneream ita differre inter ſe, ut qui alterutra harumce affectionum laborarent, cum infectis altera non poſſent una promiſcue cohabitare, niſi maximo utrorumque damno, ſcilicet labe mutua per contagionem reciprocata.

(*a*) Thierri de Hery, *Methode Curatoire de la Groſſe verole*, *pag.* 121. Jacobus Vercellonus, *in Præfat. Tractat. de Pudend. morbis.*
(*b*) Ludov. Septalius, *Animadv. & Caution. Lib.* 7. *Cap.* de Morbo Gallico.
(*c*) Euſtach. Rudius, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 3. *Cap.* 13.
(*d*) Hiſtoire de Paris par D. Felibien, *Tom. IV. pag.* 689.
(*e*) Ibidem *pag. eadem.*
(*f*) Ibidem *pag.* 697.
(*g*) Ibid. *pag.* 788.

D E-

DE
MORBIS VENEREIS
LIBER SECUNDUS.
De Contagione, Natura & Therapeia Morborum Venereorum.

CAPUT PRIMUM.

Qua ratione lues venerea contrahatur?

IGNORABATUR luem veneream, cum in Europa primum apparuit, contagione traduci uſu veneris, ægrotis ſcilicet modum, quo infecti erant, caute diſſimulantibus, ut flagitia celarent, vel forſan ne ſuſpicantibus quidem poſſe tam gravem morbum ſola venere contrahi, utpote quæ contagionis ratio plane inſolens eſſe videretur. Inde adeo factum eſt ut Medici, qui illo tempore florebant, ſumma conſenſione crediderint, ut jam ſupra dictum fuit, novum hunc morbum, more ceterorum peſtilentium, epidemicum ſeu popularem eſſe, & induci proinde a cauſa externa & communi, qualem alii eſſe putabant noxium aſtrorum influxum vel planetarum aſpectum; alii vero inſalubrem aeris ſtatum, quem pluviæ vel inundationes attuliſſent.

Initio luem veneream inter morbos epidemicos numeratam fuiſſe.

Gaſpari Torrellæ primo omnium de contagione luis venereæ ſoboluiſſe videtur. Ille ſane, jam anno 1500, diſerte docebat, *Tractatu De Pudendagra*, hunc affectum *ut plurimum evenire per viam contagionis*, ſed tamen præconcepta opinione deductus, vel ægrotantium mendaciis deluſus cauſam alteram ſimul adjungebat, aſſerens *ibidem* luem veneream *aliter etiam evenire poſſe utendo malo regimine*, quod exemplo Antonii cujuſdam Marci, Catalani, Artium & Medicinæ Doctoris, confirmare conabatur.

In eadem ſententia fuere Jacobus Cataneus De Lacu Marcino, Genuenſis, *Tractat. De Morbo Gallico, Cap.* 3. anno 1505; Georgius Vella, Brixienſis, *in Opuſculo De Morbo Gallico, Cap.* 1. anno 1508; Nicolaus Maſſa, Venetus, *Lib. De Morbo Gallico, Tractatu* 1. *Cap.* 1. anno 1532; qui licet luem veneream contagione potiſſimum ſerpere faterentur, credebant tamen ſine contagione ulla, *intrinſeca*, ut aiebant, *alteratione*, poſſe quoque generari. Quin imo Hieronymus ipſe Fracaſtorius, Veronenſis, celeber ſua ætate Medicus, nec diligens veri inveſtigator, idem ſentiebat anno 1546, dum ſcriberet *de Morbis contagioſis*. Tametſi enim concedat, *hujus Operis Lib.* 2. *Cap.* 12, maximam morta-

mortalium partem e contagione morbum hunc contraxiſſe, putat tamen *obſervatum fuiſſe innumeros alios ſine ulla contagione per ſe infectionem eam perpeſſos fuiſſe. Nam*, pergit ille, *impoſſibile alioquin fuiſſet, tam parvo tempore, contagionem, quæ per ſe ſegnis eſt nec conci. pitur facile, tantum terrarum peragraſſe ab una claſſe ad Hiſpanos primum delatam, quando conſtat aut eodem tempore, aut fere eodem, & in Hiſpania & Gallia & Italia & Germania & tota fere Scythia viſam fuiſſe.* Neque alia erat Benedicti Victorii ſententia, qui in Libro *De Morbo Gallico*, quem Florentiæ edidit *anno* 1551, ait *Cap.* 3. ſe *firma fide opinari contagium ipſum non eſſe exquiſite neceſſarium ad Morbi Gallici proventum, ſed præſentis cœli ſtatum cum humorum ſtatu putreſcentium ſufficere.* Quod ut certo, ut ipſe putat, exemplo confirmet; addit *occurriſſe ſibi quandoque honeſtas & ſanctas Moniales, ſub fortiſſimis Clauſuris obſeratas, ſub ardua quippe & inviolabili cuſtodia, quæ ex præſentis cœli ſtatu, atque ex ſtatu humorum in eis putreſcentium cum ſtatu imbecillium membrorum, ſorte ſua mala in Gallicum ceciderant morbum.*

Sed tandem uſu compertum eſſe propagari tantum ex traduce. Sed pervicit tandem nota rei veritas, ac jam dudum certa, conſtanti, indubitata experientia innotuit, & unanimi Medicorum omnium teſtimonio compertum eſt luem veneream non concipi, nec errore diætæ, nec aeris vitio, nec ullo rerum non-naturalium abuſu, nec ſpontanea humorum labe; ſed unica tantum ratione propagari, ſi ab ægroto in ſanum communicatione traducatur.

Nempe I. Generatione. Hæc autem communicatio fit vel generatione, tranſmiſſa a parentibus labe, dum tenellulum embryonis corpus concipitur; vel contagione, morbo ab ægroto in ſanum traducto. Lues priore modo concepta, *hæreditaria*, poſteriore vero, *adventitia* dicitur.

Lues hæreditaria creditur ab alterutro parentum in fœtum traduci poſſe, a patre & a matre: A *patre* quidem, quia ſeminales particulæ a patre deciduæ & venereo contagio infectæ, embryonem, quem lambunt, ſimili labe coinquinant; a *matre* vero, quoniam hæc, cum per novimeſtre geſtationis tempus nutrimentum fœtui ſubminiſtret, morbificum luis ſeminium, quo laborat ipſa, una ſimul ſuggerit. Sic compertum eſt ab infecta matre partus edi ſquallidos, ſemi putres, ulceroſos, vere Syphiliticos; imo quod mirabilius eſt, a patre Syphilitico generari & enaſci aliquando partus vere Syphiliticos & ulceroſos (*a*) ſana matre, vel ſaltem nullis morbi venerei ſymptomatis affecta, quæ manifeſta ſint, quaſi virus, quod tenellum embryonis corpus male habet, firmiori materni corporis compagini corrumpendæ impar fuerit.

Sed abſtruſior quæſtio eſt, utrum a parentum alterutro infecto poſſit embryoni virus infundi venereum, quod tota quidem pueritia tacitum ſileat ſine noxa, quod deinde vero in adultis ſponte reviviſcat, & ſine nova ulla contagione veram & legitimam luem veneream producat, de quo jure dubitatur. Ipſe quidem noluerim eam a parentibus communicationis viam prorſus rejicere, quam ab omnibus ferme Medicis probari novi; fatebor tamen ingenue mihi merito ſuſpectam videri, ſi de lue venerea vere & proprie dicta quæſtio ſit. Equidem ſæpe vidi Rachitidem aut affectus Rachitidis congeneres, ſtrumas aut ſtrumoſos glandularum meſeraicarum tumores, atrophiam pulmonarem, oſſium diſtorſionem, unde gibboſitas, alioſque non paucos morbos hujuſcemodi, qui a lue venerea degenere oriri ſolent, in tenella infantium corpuſcula traductos fuiſſe, vel progreſſu ætatis tacita labe ſenſim prorupiſſe: Nunquam tamen luem veneream vere ſic dictam & pathognomonicis ſignis conſpicuam, jure quaſi hæreditario, in infantes tranſmiſſam obſervavi, unde in eam opinionem facile propenderem hæc a Medicis jam pridem levi fide ideo admiſſa fuiſſe, ut ſi res ita ferat, famæ poſſint ægrotantium conſulere, cauſam probabilem, ſi non veram, luis prætexendo, quæ ægrotantes culpa abſolvere videatur.

Et II. præſertim contagione. Sed hæc Lectorum judicio permittantur. Saltem ſi non unica, at vero certiſſima communicationis via eſt contagio, quæ poſt ortum advenit: Quo circa magni intereſt modos omnes, quibus lues venerea tali contagione traducatur, exploratos habere. In genere quidem notum eſt plurimorum morborum exemplo contagionem poſſe diſſeminari triplici ratione: 1°. *In diſtans*, interventu ſcilicet aeris in quem miaſmata morboſa exhalent. 2°. *Per fomitem* qualemcumque, quo effluvia morbifica in ſanos deferantur. 3°. Demum *contactu immediato*, in quo liberrima eſt veneni traſmiſſio: Sed ſimul quoque notum eſt modos hoſce ſingulos ad propagandam luem veneream perinde locum non habere.

Non tamen contagione in diſtans. Sic I. Probatur tum experientia, tum ratione luem veneream contagione in diſtans propagari non poſſe: *Experientia* quidem, cum nullum proſtet in Medicorum Scriptis teſtimonium

(*a*) Vid. Victorem Trincavellium *De ratione Curand. Particul. hum. corp. affectus*, *Lib.* 11. *Cap.* 17. Et Amatum, Luſitanum, *Centur.* 1. *Curat.* 5°.

monium contrarium, imo contra, ut ſcripſit Vidus Vidius, *De Curatione generatim*; *Part. 2. Sect. 2. Lib. 3. Cap. 3.* " contagio Gallici Morbi numquam viſa ſit per medium " aerem obeſſe vicinis ", unde licet jure colligere poſſibilem eum non eſſe contagionis modum, qui jam a ducentis annis & ultra nunquam, obſervatus fuerit; *Ratione* vero, cum venenum, quo lues venerea producitur, craſſius, denſius, fixius ſit, ut in aerem, vaporis inſtar, exhalare valeat, atque ea ratione in diſtans ad certum intervallum diſſeminari.

II. Haud ita perſpicue liquet de contagione altera, quæ per fomitem ſpargitur, jacendo ſcilicet in iiſdem linteis, induendo eaſdem veſtes, bibendo eodem poculo, os & labia extergendo iiſdem mantilibus, quibus infectus jam uſus ſit. Proferuntur quidem exempla aliquot, quæ huic contagionis ſpeciei ſuffragari videntur. Sic refert Nicolaus Maſſa, *Lib. de Morbo Gallico, Tractat. 1. Cap. 2. ſe curaſſe amicum quemdam ſuum qui per contactum linteaminum, in quibus dormierat quidam qui habebat ulcus Gallicum in crure, captus fuit, licet in illis per unam noctem tantum dormiverit.* Sic Antonius Fracancianus, *Lib. de Morbo Gallico*, ait *ſe ſemel vidiſſe luem Gallicam hoc modo contractam a puella ſeptem annorum, quæ pelliceam veſtem cujuſdam infectæ mulieris induerat.* Sic Gabriel Fallopius, *Tractat. de Morbo Gallico, Cap. 22.* dicit *ſe loquutum fuiſſe cum ſene, qui habebat domi duos laborantes, habentes partes poſteriores ulceratas, & aſſerebat ſe infectum ob uſum ejuſdem latrinæ.* Sic Leonardus Botallus, Medicus Aſtenſis, *Lib. de Luis venereæ curandæ ratione, Cap. 4*, teſtatur *amicum & admodum familiarem quemdam ſuum, virum ſane integrum ac probum, hac miſeria olim male mulctatum fuiſſe, qui perpetuo ſupremo aſſeveraverit dejurio reputare ſecum minime poſſe unde eam hauſerit, niſi ex poculis cujuſdam ſibi neceſſarii, qui tunc acriter hac lue divexabatur.* Sic Guillelmus Fabricius Hildanus, *Obſervat. & Epiſtolar. Centur. 1. Obſervat. 100*, ſcribit *puellam 15 annos natam, cum Bacchanalia celebraret in conventu Nobilium, atque veſtes cum adoleſcente quodam commutaſſet, contactu caligarum infectarum puſtulas & ulcera venerea in pudendis contraxiſſe.* Sic demum Gregorius Horſtius, *Obſervation. Medicinalium Parte II. Lib. 2. Obſervat. 3*, aſſeverat *Puellam circiter annorum 18, quæ penes nobilem Herum lue venerea laborantem ſerviebat, & cum ejuſdem concubina lecto communi utebatur, poſt varia ſymptomata nocturnorum dolorum, anguſtiæ pectoris, & ſimilium, tandem undique puſtulis Gallicis & condylomatibus in partibus obſcœnis infectam fuiſſe.*

Imo forſan neque contagione per fomitem.

Sed hæc merito dubia videntur, vel ideo quia rara ſunt. Hæc olim forſan obſervari potuere, primo ingreſſu luis venereæ, cum vehementiſſima erat morbi malitia; & ea Falloppii ſententia fuiſſe videtur, qui poſtquam retulit, ubi ſupra, *primis temporibus creditum fuiſse ex uſu vitrorum atque poculorum poſse naſci affectionem iſtam*, in hæc tandem verba concludit, *videte quanta morbi iſtius erat rabies, hodie non eſt timendum hoc*. Forſan etiam, quod ſane probabilius eſt, hæc omnia ab ægrotantibus aſtu conficta fuere, ut fraude & fallacia flagitia celarent. Sane, ut cum Braſſavolo dicam, *Lib. de Morbo Gallico*, profiteri poſſum *nunquam aliquem vidiſse, qui morbum per fomitem ſuſceperit, neque quempiam audiviſse, qui id viderit.*

In ſumma nollem equidem eam contagionis viam pertinaciter negare. Sicut enim certum eſt variolarum fermentum per fomitem traduci apud Turcas, ſi guttulæ aliquot puris goſſypio vel linamento exceptæ ſuperficiariis cutis ſummæ inciſuris inſinuentur; imo vero apud Sinenſes, ſi puſtulæ aliquot a varioloſis deciduæ in nares intrudantur; quidni fermentum venereum poterit quoque per fomitem tranſmitti pari ratione, ſed tamen tardius, debilius, difficilius, quoniam fermentum iſtud altero fermento denſius, craſſius, fixius eſt. Verum enimvero vellem multo minus eumdem contagionis modum pro comperto admittere, cum experimentis, quæ omni exceptione majora ſint, nondum liqueat; imo contra probabilis ſuſpicio ſit adultos adultaſve, qui tales morbi cauſas afferunt, meliori jure luem veneream acquiſiviſſe, ſed præ pudore diſſimulare. Sic Falloppius, *Tractatu de Morbo Gallico, Cap. 13*, ſalſe irridebat quoſdam, qui ut *defenderent caſtas matronas, dicebant eas fuiſse aqua benedicta infectas, ſed infectio illa*, inquiebat, *habuit originem per unum aſperges, ſcio ego.*

III. Itaque contagio vel ſola vel omnium communiſſima ea eſt, quæ fit contactu immediato ægroti cum ſano penes partem aliquam, quo ſane conſtat experientia, ſi non ſemper, at ſaltem frequentiſſime luem contrahi, præſertim ſi ſequentes conditiones forte coincidant, nempe ſi partes, quæ contactu junguntur, madeant humore (qui veneni venerei vehiculum ſit; ſi molles, laxæ, veneno facile permeabiles ſint: ſi natura, ſitu vel fricatione calefiant & rareſcant, atque adeo venenum tanto facilius imbibant.

Sed maxime contagione per contactum.

 Hinc

Hinc cum varia ſit & multiplex contactus ſpecies, in quo conditiones illæ ſimul reperiantur, multiplici quoque contactu poteſt lues venerea communicari.

1. Uſu veneris. 1°. Uſu veneris, ſive mulier ſana ſui copiam faciat viro infecto, cujus balanus ulcuſculis cancroſis obſideatur, cui virulenta fluat gonorrhœa, aut ſaltem cujus ſemen ſeminio venereo inquinetur; ſive contra vir ſanus concumbat cum impura fœmina, cujus muliebria ulcuſculis erodantur, vel fluente gonorrhœa conſpurcentur, vel ſaltem ſeminali humore madeant, qui non ſit veneni venerei immunis. Siquidem in priore caſu ichor purulentum, quod a balano ulcerato manat, aut corruptum ſemen quod ejaculatione emittitur, vulvæ, vaginæ, utero venere æſtuantibus adhærent allita, unde luem variaque luis ſymptomata brevi illatura ſunt. In altero vero mentulæ glans, ex ſe quidem ſpongioſa, ſed tunc tenſione dilatata, & amatorio pathemate impenſius rarefacta tabum, quod ulcuſculis extergitur, aut ſeminalem humorem veneno venereo prægnantem, quem mulier ejaculatur in vulvam, alte imbibit, unde prima mali labes.

Creditur etiam lues a viro ſano contrahi poſſe cum muliere, quæ & ipſa ſana ſit, ſi paulo prius illa rem habuerit cum infecto, & ad alterum illota accedat; quandoquidem reliquiæ ſeminis putridi paulo ante excepti, quæ in utero vel vagina etiam tum hærent, balanum viri paulo poſt admiſſi poſſunt pari labe inquinare, qua virulentum ſemen, quod ab ipſa muliere emitteretur, ſi infecta eſſet.

Demum quæcumque de contagione ex uſu naturalis veneris dicta ſunt, debent hæc eadem intelligi de uſu peſſimo venereis præpoſteræ, qua contingit agentem vel patientem, prout alteruter morbo infectus fuerit, æque celeriter ac altera venere, quæ naturalis eſt, imo gravius etiam contaminari, ut infra probabitur.

2. Lactatu. 2°. Lactatu, ſive impura nutrix alumnum ſanum lactet, nam tunc lac vitiatum, quod ſubminiſtratur, tenellum infantis corpuſculum ſimili vitio cito contaminat; ſive alumnus impurus lacteat ex nutrice ſana, quia tunc morboſa alumni ſaliva laxis mammarum papillis ſuctu inſinuata venereum ſeminium ſecum intro devehit.

3. Baſiatione. 3°. Baſiatione, ſi procus infectus cum amaſia ſana, aut infecta amaſia cum proco ſano columbent labra conſerendo labris, potiſſimum vero cum oris aut faucium interiora, aut columella, palatum, tonſillæ, gingivæ, lingua, ulceratione venerea computreſcunt; quoniam ſaliva infecti vel infectæ, cum ex ſe jam inquinata ſit & purulentis guttis, quæ ab ulceribus deraduntur, ſimul gravida, debet ſimili vitio inficere tum labra ſani vel ſanæ, tum præcipue linguam, cum petulanti laſcivia exerta vibratur. Sic Benedictus Victorius teſtatur, *Lib.* 1. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 2, *ſe experientia edoctum fuiſſe juvenem fere inculpabili ſanitate munitum, longo quidem temporis intervallo aſſuetum quam ſæpiſſime mulierem Gallico Morbo depravatam ore exoſculari, nullo per Jovem exercitato coitu .... in morbum Gallicum incidiſſe.* Narrat ſimilem hiſtoriam Carolus Muſitanus, *Tract. de Morbo venereo*, *Lib.* 2. *Cap.* 4, de Monialibus Surrentinis, quæ morbum concepiſſe dicuntur puellulam ſuaviando, quæ a nutrice infecta lactebat.

4. Cubitu ſolo. 4°. Cubitu ſolo cum inquinato vel inquinata, & ſine ullo uſu veneris, jacendo tantum per aliquot noctes in eodem lecto & in iiſdem linteis, præſertim vero ſi infectus aut infecta morbo quodam cutaneo laboret, qui a contagio venereo ortum ducat, ut ſcabie, puſtulis, lichenibus, &c. vel ſi in lecto affatim ſudet. Tunc enim ichor ab ulcerata cute manans, aut ſudoris halitus ab infecto prodiens & a ſano accubante excipi, cum pori cutis calore pateant, exceptaque luem ſimilem communicare facile poſſunt.

5. Contrectatione partium ulceratarum. 5°. Denique immiſſione digiti vel manus in loca, quæ ulcere vel fluxu venereo ſpurca ſint, ulcera, *verbi gratia*, venerea digito explorando, vel obſtetricando infectæ mulieri, maxime vero ſi Chirurgi digitus, aut obſtetricantis manus vulnere vel ſciſſura ſaucientur, unde venenum facilius poſſit imbibi. Sic Antonius Gallus refert, *Lib. de Ligno ſancto non permiſcendo*, *Cap.* 1, *ſe obſtetricem noviſſe, quæ dum mulieris inquinatæ partum exciperet, hoc morbo correpta fuit.* Sic Chirurgus, qui Carolum Muſitanum gallice loquentem fecit, in notis *ad Caput* 4. *Lib.* 2. geminam iſtiuſmodi hiſtoriam refert, ſed ita liquide confirmatam, ut utraque videatur omni exceptione maior. Sic demum Jacobus Vercellonus, *Tractatu de pudendorum morbis & lue venerea*, *Artic.* 4. §. 1. teſtatur *ſe noviſſe adoleſcentem, qui eum meretrice ſordida congredi veritus, ejus pudendum procaci tantum manu attrectaverat, nihilominus membro hoc inſolentiſſime tumuiſſe, puſtulis ubique ſcatuiſſe, inanem porro delectationem conſtanti morbo expiaturum, ni ad opem medicam confugiſſet.*

Ex ſupra dictis colligere eſt, 1°. Duos quidem priores contagionis modos certis & frequentibus experimentis ita confirmatos eſſe, ut in dubium venire non poſſint: Tres vero

poſterio-

poſteriores, utcumque probabiles ſint, nec certis careant Auctoribus, nondum tamen ita compertos videri.

2°. Duobus modis prioribus contagem promptam, facilem atque adeo frequentem eſſe, quia veneni tranſmiſſio certa, velox, copioſa eſt: Tribus vero poſterioribus difficillimam, tardiſſimam, rariſſimam ratione contraria, quia traductio veneni incerta, lenta, pauca eſt, potiſſimum vero ſi in duriorem & integram cutem debeat introduci.

3°. Proinde multo plures lue venerea infici prioribus duobus modis, quam tribus poſterioribus; cui aſſerto experientia manifeſte ſuffragatur, cum conſtet vix unum alterumve baſiatione, cubitu, attactu contaminari, dum ſupra mille ſunt, qui eodem temporis intervallo lactatu, ſed potiſſimum venereo concubitu vitientur.

CAPUT II.

Quid ſit virus venereum, & quale ſit?

VIdimus in præcedente capite morbos venereos in Europa contagione ſola propagari. Dimanat ergo ab ægris in ſanos ſeminium ſive miaſma quoddam morbificum, quod pauca quidem, imo pauciſſima quantitate & inconſpicuis viis ſano corpori inſinuatum, dein copia, viribus, efficacia ſenſim invaleſcens, totam humorum maſſam tardius citiuſve inficere valeat atque peſſundare. Hoc autem ſeminium qualecumque ſolet nec inepte *fermentum*, *venenum*, *virus venereum* nuncupari. Luem veneream propagari morbifico ſeminio, quod *virus venereum* appellatur.

Hæc propagationis ratio ex traduce lui venereæ propria non eſt, ſed cum ceteris quibuſcumque morbis, qui contagione nocent, communis. Sic conſtat variolas pure pauculo e puſtulis extracto & inciſæ cuti inſtillato; peſtem pure ex Bubonibus manante & vulneri animalis cujuſvis inſetto; ſcabiem aut lichenes ichore, quod e cute morboſa defluit & ſanæ cuti adhæreſcit; hydrophobiam ſaliva canis rabidi in demorſam partem intromiſſa; ægritudinem, quam Tarantula infert, humore, quem phalangium hocce punctura in cutem introducit, ceu fermentis totidem peculiaribus ſingulatim communicari.

Ut autem diverſis illis fermentis natura diverſa ineſt, qua ſingula ſingulos morbos inferre valeant, quales ſolent advocare, ſic quoque debet & ipſum virus venereum ſua propriaque indole pollere, tanto quidem ceteris magis nocifera, quanto morbus quem producit ceteris gravior eſt, & quam ideo tanto pluris interſit notam habere perſpectamque, ut inde certior adhibeatur medicina morbis, quos inducit. Fruſtra quidem quæreretur de ejuſdem natura, ſi ea vel analyſi chimica, vel miſtura cum aliis notis liquoribus definienda foret, quandoquidem experimenta hujuſcemodi nec inſtitui ulla ratione poſſunt, nec ſi inſtituerentur, ſatis tuta eſſent & omnis fallaciæ immunia; unum ergo Criterium ſupereſt, quod ſit exceptione majus, ex notis ſcilicet veneni venerei effectibus, unde peculiarem ejuſdem naturam & proprietatem haud ineptis conjecturis colligere licet.

Itaque I. Virus venereum partibus, quaſcumque afficit, ruborem, calorem, tenſionem, dolorem, uno verbo phlogoſim vel inflammationem infert. Sic in gonorrhœa urethram, proſtatas, veſiculas ſeminarias in viris; in fœminis vero vaginam, vulvam, proſtratas & glandulas Covvperianas: Sic in ulcuſculis cancroſis, balanum, frænum, præputium in viris; pterygia, carunculas myrtiformes, ceteramque vulvam in mulieribus: Sic in Bubone, inguinales glandulas: Sic in exoſtoſibus, perioſtium: Sic demum ceteras omnes corporis partes, quaſcumque virus obſidet, inflammari notum eſt. Virus ergo venereum phlogiſticum eſt & inflammatorium, hoc eſt, ita natura conformatum, cum membranea partium ſtamina, intra quæ penetrat, denſando, criſpando, adeoque extrema vaſorum capillamenta, quæ iiſdem interjecta ſunt, conſtringendo, cogat devium ſanguinem a conſueto tramite in lateralia vaſa lymphatica divertere, unde phlogoſis & inflammatio. I. Virus illud venereum phlogiſticum eſſe.

II. Virus venereum ſibi permiſſum ſenſim rodit, exulcerat, depaſcitur partes, quaſcumque aliquandiu inflammavit. Sic in gonorrhœa urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; in fœminis vero proſtatæ, glandulæ Covvperianæ, vagina: Sic in ulcuſculis virilium, balanus, frænum & præputium; muliebrium vero, vulva, variæque vulvæ partes: Sic in bubone, glandulæ inguinis: Sic in exoſtoſibus, lamellæ offeæ & perioſtium: Sic in palati & narium ulceribus, columella ſeu uvula, pariſthmia ſeu tonſillæ, membrana pituitaria, oſſa palati quadrangularia, vomer, lamellæ narium oſſeæ, &c. roduntur & exulce- II. Virus illud venereum corroſivum eſſe.

exulcerantur. Virus ergo venerum ita comparatum eſt figuratione, mole, mobilitate partium quibus conſtat, ut obvia partium ſtamina, quæ ſtrinxit, criſpavit, inflammavit, tandem diſcindere, diſrumpere, diſſolvere valeat, unde eroſio & exulceratio.

III. Virus illud venereum coagulans eſſe.

III. Virus venereum in partibus, quaſcumque attingit roditve, skirrhos, tumores skirrhoſos, calloſque producit. Sic in gonorrhœa in utroque ſexu proſtratas, veſiculas ſeminarias aut glandulas vaginæ: Sic in ulcuſculis genitalium, oras ulcerum: Sic in bubone glandulas inguinum: Sic in puſtulis baſim & peripheriam puſtularum: Sic in exoſtoſibus perioſtium oſſi appoſitum, & perioſtii filamenta lamellis oſſeis interiecta: Sic meſenterii glandulas, hepatis acinos, vaſa pulmonum lymphatica, indureſcere, skirroſa fieri, vel callis durioribus obſideri compertum eſt. Virus ergo venereum talis efficaciæ eſſe debet, ut paribus inſtillatum, ſi earumdem ſtamina nequeat diſrumpere & exulcerare, at ſaltem humorem lymphaticum, quo humeſcunt, inſpiſſando, poſſit eadem in callos multiformes indurare.

IV. Virus illud venereum fixum eſſe.

IV. Demum virus venereum nunquam in diſtans, ſed contactu tantum immediato propagatur; quin imo nec contagioni compar eſt contactus quilibet, momentaneus, fugax, inter partes duras, calloſas, frigentes, ſed opus eſt contactu diuturniore, qui cum calore & rareſcentia inter partes molles & ſpongioſas intercedat, ut liquet ex iis quæ *præcedenti Capite* dicta ſunt de modis, quibus lues venerea ſerpit & propagatur. Virus ergo venereum non conſtat partibus tenuibus, levibus, volatilibus, penetrabilibus, quæ in auras ſpargi poſſint; quæ in diſtans avolent; quæ ſtrictiſſimos poros celerrime pervadant; ſed craſſis, ponderoſis, fixis, quæ communicari non poſſint, niſi calore exaltentur, niſi partes objectæ raræ ſint & permeabiles, niſi contactus intercedat immediatus & ſatis diuturnus.

Hinc multa deducuntur conſectaria de natura & qualitate ſeminii venerei.

Hinc conſequitur 1°. Saptis apte conjici virus venereum acidæ aut acido-ſalſæ, corroſivæ & fixæ naturæ eſſe, quæ ab aquarum ſtygiarum vulgarium natura haud ita multum abludat. Siquidem hæc una videtur eſſe proprietas, qua virus poſſit ſimul & tam aptum eſſe ut inflammationem, exulcerationem, indurationem inferat; & tam ineptum ut in diſtans contagione celeri propagetur.

2°. Verum eam conjecturam urgendam non videri, quaſi revera virus venereum aquarum ſtygiarum in omnibus congener eſſet; neque enim credibile eſt poſſe unquam in humano corpore venenum tam nocens & tam actuoſum generari; ſed eam ita accipiendam eſſe, quaſi propoſita ſimilitudine veneni proprietas non tam accurate exprimatur, quam quodammodo adumbretur.

3°. Nihilominus tamen virus venereum, quantulacumque ſit ejuſdem efficacia, numquam poſſe in Europa, ea ſanguinis aut humorum corruptela, quæ a cauſis non-naturalibus & ordinariis inferatur, ſponte generari; cum hic lues venerea nunquam ex ſe invadat ſpontaneo vitio, ſed ſemper ſoboleſcat traductione veneni inſiticii, quod tragœdiam ducat, atque primitivam labem ceteris humoribus inurat.

4°. Porro virus venereum, quod a ſano contrahitur, haudquaquam pro novo humore ſeu liquido habendum eſſe intra corpus admiſſo, ceteris naturalibus humoribus ſuperinducto, eoſque inficiente, ut vulgo credi videtur; ſed meram eſſe vitioſam humorum naturalium qualitatem aut dyſcraſiam, qua degeneres a nativo ſtatu in alienam naturam, hoc eſt, in naturam præternaturaliter ſalſo acidam, deſciſcant.

5°. Proinde humores omnes vitioſa illa qualitate inquinari non modo poſſe, ſed etiam reipſa inquinari plerumque, cum ex præcedente Capite liqueat luem veneream communicari lacte, dum a nutrice in alumnum traducitur; ſaliva, dum ſuctu aut ſuaviatione tranſmittitur; ſudore, dum cubitu contrahitur; demum ichore lymphatico aut pure, dum obſtetricatione aut attactu ulceris ſordidi & virulenti concipitur.

6°. Nihilominus tamen ſemen & ſeminalia fluida quæcumque huic vitio omnium maxime obnoxia eſſe, peculiari quadam affinitate, qua ſeminales quivis humores labem iſtiuſmodi & facilius contrahant & altius imbibant. Sane conſtat experientia luem veneris uſu, adeoque ſeminis aut ſeminalium humorum vehiculo, potiſſimum propagari. Cujus rei ratio inde videtur repetenda, quod ſemen & ſeminales ceteri humores, cum acidam naturam ex ſe habeant, ut in Phyſiologia probatur, poſſint ideo tanto facilius ad nimiam, adeoque morboſam aciditatem ab inſpirato veneno venereo evehi. Nec deſunt alia ſimilis analogiæ exempla inter certa venena, humoreſque certos; ſic venenum hydrophobicum ſalivæ; venenum varioloſum puri puſtularum; venenum Viperarum humori felleo, qui ad radices dentium uncinatorum latet; venenum Scorpionum, Tarantulæ, &c.

humori

humori quem utriculis ad caudam vel ad uncinos oris adſitis concluſum habent, tanquam propriis vehiculis inſident.

Ceterum haud lubet tempus terere in refutandis eorum commentis, ut (*a*) Auguſti Hauptmanni & (*b*) Chriſtiani Langii, qui arbitrantur virus venereum nihil aliud eſſe, præter numeroſam pullitiem animalculorum minutiſſimorum, agillimorum, vivacium, multiplici prole fœtificantium, quæ ſemel admiſſa multa progenie ſoboleſcant; quæ ad varia corporis loca frequentes colonias deducant; quæ partes, quas incolunt, vellicando, fodicando, mordendo, inflamment, prodant, exulcerent; in ſumma, quæ ſecluſa humoris qualiſcumque energia, univerſa inferant ſymptomata, quæ in ſyphiliticis conſpicua ſunt; cum hæc enim meræ fabulæ ſint, ſomniantium viſis ſimillimæ, & ne conjecturis quidem nitantur ullis, nulla quoque argumentatione opus eſt, ut rejiciantur. Neque enim par eſſe videtur, ut a negante magno molimine everti debeant, quæ ab affirmante nullo ſtabiliuntur fundamento. Satis eſſe debet, ſi ad hoc argumentum transferamus, quæ in re haud diſſimili a (*c*) Tullio dicta novimus, nempe *nihil eſſe minus, non dicimus* Medici, *ſed hominis, quam id objicere adverſario, quod ille ſi verbo negarit, longius progredi non poſſit, qui objecerit.*

Proinde hallucinari eos, qui putant luem veneream produci a pullitie animalculorum minutiſſimorum & mordacium.

Porro autem, ſi pro vero ſemel admitteretur luem veneream ab animalculis ſanguini innatantibus produci, idem quoque pari jure ſentiendum eſſet, non modo de peſte; ut olim (*d*) Athanaſio Kirchero e Societate Jeſu, ac nuperrime (*e*) Johanni Saguens ex Ordine Minimorum viſum eſt, ſed etiam de variolis, hydrophobia, ſcabie, lichenibus, ceteriſque affectibus contagioſis, imo vero de morbis omnibus; atque adeo univerſa Medicinæ Theoria peſſum itura foret: cum nihil quidquam dici poſſit, ut probent luem veneream ab animalculis dependere, quod perinde non pugnet valeatque ad probandum ab animalculis ſimilibus, ſed diverſi generis, ceteros quoque morbos deducendos eſſe, quo tamen nihil abſurdius affirmari poſſe crediderim.

Memini quidem, anno 1727, has eaſdem ineptias a Circulatore quodam, cui nomen erat *Boile*, Lutetiæ confidenter propoſitas fuiſſe, ea quidem aſtutia, a qua ſibi cavere primo aditu facile non eſſet, ſed eo tandem ſucceſſu, qui debeat exemplo deterrere. Haud longa futura eſt narratio, nec ab inſtituto aliena, & quæ idcirco excuſationem faciliórem impetrare poſſit. Aſſerebat ille morbos omnes ab animalculis, quæ ſanguini morbo ſe ineſſent, produci, diverſos a diverſis: Animalculis illis peſtiferis animalia alia hoſtes eſſe capitales, ſingula ſingulis, quibus exagitarentur & delerentur, ut lepores a venaticis canibus, aut ab accipitribus columbæ: Se probe noſſe ſingulorum animalculorum peſtiferorum genera pro morbi cujuſcumque natura, noſſe quoque ſingulorum hoſtes acerrimos, qui ægrotantibus opitulari poſſent, & medicinas ſingulas, quæ animalculis illis auxiliariis fœtiſſimæ eſſent. Artem proinde ſe callere morbos quoſcumque radicitus curandi methodo tutiſſima, breviſſima, efficaciſſima.

Data occaſione narratur hiſtoria de Circulatore quodam, qui ajebat morbos omnes ab animalculis, ſingulos a ſingulis, produci.

Ut autem dictis fidem faceret, præſto erat microſcopium cujus ope gloriabatur poſſe quæcumque diceret oculis ipſis repræſentari. Hoc autem microſcopium mole ſatis magnum, non ex unico tubo recto, ut communis fert uſus, ſed ex quinque tubis conſtabat, qui ad datos angulos alternis flexuris oblique committebantur. Sic enim ajebat objectorum imaginem magis augeri non ſola radiorum refractione per vitra interpoſita, ut in vulgaribus microſcopiis; ſed ſimul etiam eorumdem reflexione ſupra ſpecula, quæ ad angulos ſingulos interne appoſita laterent, pari videlicet artificio, quo celeberrimus Nevvtonus non ita pridem uſus eſt in conficiendis teleſcopiis, quæ licet brevia ſint, ope tamen reflexionis cum refractione conjunctæ, effectum eum præſtant in obſervandis ſideribus, qualem a longioribus teleſcopiis ſperare vix liceret.

Extremo hujuſce microſcopii tubo, qui ab oculo longiſſime diſtabat, vitra aptabantur plana vel leviter concava, quæ guttulas aliquot continerent ſeri educti a ſanguine recens emiſſo e venis ægri cujuslibet. Dein omnia ex arte componebantur ut vitra ad microſcopii focum conſiſterent, atque derepente intuentium oculis ingens offerebatur animalculorum examen fluido limpidoque humori celerrime innatantium, quæ, ut ille aiebat, pro alia morbi natura ſpectabilia fuiſſent alia forma. Poſtquam hæc omnia ab adſtanti.

(*a*) In *Epiſtola præliminari* Tractatui *De viva mortis imagine* mox edendo *ſacrata* Anno 1650.
(*b*) In *Præfatione præfixa* Scrutinio Peſtis Kircheri ab illo edito *Lipſiæ, anno* 1659.
(*c*) *Philipp.* 2.
(*d*) In *Scrutinio phyſico medico peſtis.*
(*e*) In *Syſtemate phyſico.*

ſtantibus abunde ſpectata erant, vitris iiſdem a microſcopio detractis guttas aliquot inſtillabat humoris alius, fœti, ut ipſe dicebat, animalculis quæ priora venarentur & delerent, & omnibus denuo arte compoſitis, mutata ſubito ſcena nihil apparebat amplius, quaſi viſa modo animalcula a poſterioribus internecione deleta illico evanuiſſent.

Minime mirum eſt ſimilibus præſtigiis fucum & diu & multis factum fuiſſe; ſed tandem ſedula & curioſa inquiſitione palam & aperte patuit quatuor infimos microſcopii tubos viſioni nullomodo conferre, ſed ad fraudem unice comparatos eſſe: Vitra proinde ſero ſanguinis vel alio quocunque humore madentia, quæ extremo ultimi tubi tanto apparatu aptabantur, ludificationis tantum cauſa apponi; cum nec liquores quos continerent, nec animalcula, ſi qua iiſdem ineſſent, in conſpectum venire poſſent: Supremo tantum tubo viſionem fieri, & eo ſolo microſcopium conſiſtere: In hujus extremo vitra artificioſe latuiſſe, quæ liquorem concluderent aliquem animalculis fœtum, quales plurimi noti ſunt: Dum ceteri tubi videbantur ad viſionis negotium componi, vitra latentia a ſycophanta, vel ad focum ſupremi tubi callide deducta, vel ab eodem abducta fuiſſe, atque ea ratione facile pro lubitu potuiſſe animalcula, quæ liquoribus inerant, vel offerri vel ſubtrahi intuentium conſpectui.

En artes callidi quidem & vaferrimi veteratoris, ſed ſimul etiam vere impudentiſſimi, qui præſenti ſæculo, dum florent Literæ & rerum Phyſicarum ſtudia, Lutetiæ in urbe ſcilicet doctiſſimis viris refertiſſima, ludos iſtiuſmodi facere non dubitaverit! Neſcio quidem quem fallaciarum fructum ſibi ipſe promiſiſſet; ſed certe ſcio quam meritus fuerat, pœnam fuga prudenter caviſſe; nam ubi primum ſenſit fraudes retegi, convaſatis ſarcinulis clam abiit, exceſſit, evaſit, erupit. Sic exploſis tandem fabulis commentitiis, Medicina antiquiſſimis legibus reſtituta, & a ludibriis feliciter vindicata eſt.

CAPUT III.

Quibus viis virus venereum introducatur, & qua norma æſtimanda ſit ſuſcepti quantitas?

DOcet experientia, quam ſolam in rebus Medicis magiſtram agnoſcimus,

I. Virus venereum intro penetrare triplici modo. I. Virus venereum, dum contagione ſpargitur, triplici via in ſanos admitti.

1. Madore. 1°. Madore ſolo, cum in obvios & ſuperficiarios poros partis cui adhæreſcit, ſolo fluiditatis, caloris, fricationis motu ſenſim penetrat, ut & ceteris quibuſvis fluidis commune eſt. Sic ulcuſcula cancroſa accidunt in genitalibus in utroque ſexu, ſi concubitu; in ore, lingua, gingivis, palato, faucibus, ſi ſugendo aut ſuaviando; in mammarum papillis, ſi lactando; in cutis habitu, ſi cubando; demum in manibus, digitiſque, ſi obſtetricando, aut ulcera venerea contrectando lues contrahatur.

2. Halitu. 2°. Halitu, cum veneni partes calore extenuatæ vaporis inſtar exhalant & vicinioribus partibus inſpirantur. Sic in gonorrhœa urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; proſtatæ vero, urethra, glandulæ Covvperianæ in fœminis: Sic in alumno ab infecta nutrice lactente trachæa arteria, bronchia & pulmonum veſiculæ, ſola contagii exhalatione inflammantur, eroduntur & exulcerantur.

3. Traductione per vaſa lymphatica. 3. Denique traductione per vaſa lymphatica, cum virulentæ guttulæ per poros partium in vaſa lymphatica, quæ cutem irrorant, inſinuatæ, una cum circulante lympha in proximiores glandulas conglobatas, quo & ipſa confluit, devehuntur, ubi vires exerunt. Sic concubitui impuro, ulcuſculis cancroſis genitalium, aut gonorrhœæ parcius fluenti tumores glandularum inguinalium; Sic venereis gingivarum, linguæ, palati aut faucium aphthis vel ulcuſculis in lactantibus, aut in iis qui baſiis morbum concepere, tumores glandularum maxillarium & parotidum; ſic papillarum rhagadibus, ſciſſuris, ulceribus venereis in nutricibus tumores glandularum axillarium ſolent ſupervenire, devecta ſcilicet veneni parte a genitalibus in inguinales, ab oris interioribus in parotides vel maxillares, a mammarum papillis in axillares glandulas, juxta circulationis leges quibus lympha paret.

II. Eas corporis partes primas affici, per II. Proinde eas corporis partes veneno venereo primas omnium affici, quibus contagium admittitur: Genitalia nempe in utroque ſexu, ſi concumbendo; linguam, gingivas, buccas, palatum, fauces in alumno, ſi ſugendo, aut in amaſio vel amaſia, ſi ſuaviando; mammarum papillas in nutrice, ſi lactando; corporis habitum, ſi una cubando;

ſummos

ſummos demum digitos, ſi obſtetricando aut ulcera contrectando contages concipiatur. Unde facile eſt fœminarum diſſimulationem ludificare, quæ ut ſeſe excuſent a culpa, ſolent aliquando falſam & abſurdam morbi originem prætexere, cum experientia compertum ſit & ea parte, quæ prima affecta fuerit, virus certiſſime admiſſum fuiſſe, & virus nunquam admitti, niſi ea pars, qua admittitur, primum affecta fuerit. quas virus admittitur.

Fruſtra in contrarium objiceretur luem ipſo concubitu aliquando concipi ſine prævia ulla labe in obſcœnis partibus. Id enim ullo experimento, quod certum ſit, confirmari negamus. Meminimus quidem legiſſe apud Bernardinum Tomitanum, *De Morbo Gallico Lib.* 1. *Cap.* 13. ſicut & (*a*) alibi in una aut altera obſervatione ægrotantes duos treſve, qui morbum venereum localem nullum unquam experti eſſent, vera & confirmata ſyphilide laboraviſſe, quam quidem in ægrotante Tomitani *imbecillitas univerſa virium, præſertim ventriculi labefactatio*: quam vero in duobus aliis puſtulæ per cutem ſparſæ indicarent. Explicantur Obſervationes, quæ in contrarium opponi poſſunt.

Sed hæc neque numero, neque momento tanta ſunt, ut unanimi omnium ſententiæ refragari valeant.

1°. Forſan ægrotantes falſi ſunt, dum ſe a morbo locali vacaſſe affirmarunt; neque deſunt probabiles erroris cauſæ. Sic imperiti porros, qui breves & parum obvii in rugis fræni latent, ignorare; ſic ulcuſcula venerea ſed benigniora pro fiſſuris cutaneis habere; ſic leviores gonorrhœas, quamvis venereas, potatæ cereviſiæ, equitationi, aut nimio veneris uſui adſcribere non modo poſſunt, ſed etiam frequentiſſime ſolent. Multos ſane reperire eſſet venerea lue ſine prævijs morbis localibus infectos, ſi ineptis inexpertorum narrationibus aut præjudiciis temere fides adhiberetur.

2°. Forſan falſi ſunt Obſervatores ipſimet, dum ægrotos illos lue laborare judicarunt. Unum tantum ſignum memorat Tomitanus, ſcilicet *imbecillitatem virium & ventriculi labefactationem*: Pariter Obſervator alter unum tantum refert, *puſtulas* videlicet *per cutem ſparſas*; ſed horumce ſignorum neutrum ſyphilidi demonſtrandæ ſufficit. *Virium* enim *imbecillitas & labefactatio ventriculi*, ſi luis venereæ ſigna ſint, ſigna ſunt valde æquivoca, atque adeo valde incerta; *Puſtulæ* vero *cutis* certius quidem luem indicant, ſi venereæ ſint; at puſtulæ omnes venereæ non ſunt, & in diſtinguendis puſtulis, quæ a ſeminio venereo fiunt, haud rarum eſt fucum fieri vel oculatiſſimis. Sane, ut libere dicam, & plura & certiora ſigna expectanda fuiſſe viderentur in re tam ancipiti & tam nova, præſertim cujus obſervationem publici juris facere conſilium eſset.

3°. Demus tamen rem in illis ægrotantibus ſe habuiſſe, ut narratur, quod ſane nimium, nimiumque eſt. Quid tum? Luem veneream aliquando forſan poſſe contrahi ſine prænunciis ullis morbis localibus? Eſto. Sed ſimul ultro confitendum eſt id, ſi verum ſit, tam raro uſu venire, ut vix inter ægros mille, quid aio? Vix inter decem mille unum numerare liceat, quem lues eo pacto per ſaltum infecerit. Ergone una aut altera obſervatio dubia, incerta, fallax, quæ ſi vera ſit rariſſima eſt, in normam ſtatim ducetur? Neutiquam ſane. Sed notis & omni exceptione majoribus regulis inſiſtendum eſt; & idcirco de lue venerea, quoties morbi locales præluſerint, ex levioribus quidem ſignis judicandum eſt: Si vero nulli præceſſerint, neganti opinioni adhæreſcendum eſt, vel ad ſummum, quod reipſa eodem recidit, judicium caute cohibendum, dum ſigna pathognomonica plura, urgentia, certo certiora rem in apertiſſima luce collocent.

Proinde facile condono, ut de facti veritate ulterius *anquiratur*. Neque enim obfuit unquam, profuit vero non ſemel de iis, quæ evidentiſſima eſse videbantur, quæſtionem moviſſe. Sed interim cordatos Medicos monitos velim, qui veritati & ægrotantium commodis ſervire ſtudent, ne ſine certa, explorata, gravi auctoritate talia effutiant, quæ manifeſte adverſantur notæ ſeminii venerei fixitati, qua fit ut illæſa parte qua admittitur, non poſſit ultra pergere: imo quæ pugnant cum evidente ceterorum venenorum natura, etiam volatiliorum, quæ licet altius penetrare valeant, primas tamen ac potiſſimas vires exerunt in partes, per quas intro ſubeunt. Sic pus variolarum puſtulas excitat vel ſolum vel maxime in parte cui admovetur: Sic ſaliva canum rabidorum, dum hydrophobiam producit, inflammationem maximam infert cum dolore in demorſa parte: Sic humor, quo ſcabies aut herpes affricatur, eam corporis partem præſertim inficit, cui adhæret agglutinatus; Sic venenum Tarantulæ, dum tragœdiam edit in ſanguine, dolorem peculiarem excitat in parte vulnerata.

III. Virus tandem, ſi ſibi permittatur, poſt affecta primum ea loca, per quæ introgreſſum III. Inde virus

(*a*) Jean Louis Petit, Maître Chirurgien. *Traite des Maladies des Os. Tom.* 2. *Sect.* 3. *Chap.* 17. Quod opus prima editione malum, & altera pejus, tertia peſſimum evaſit, & putidæ vanitatis plenum.

paulatim ulterius pergere, & ſanguinem inficere.

greſſum eſt, in ipſum ſanguinem ſenſim deduci, quod duplici via fieri credimus; vel circulatione ſanguinis, qui tranſeundo per confinia virulentas partes guttatim lambat & abripiat; vel circulatione lymphæ, quæ ab infectis partibus redux una ſecum plurimas veneni guttulas devehat in ſanguinem, in quem ipſa perpetim confluit vaſis peculiaribus: Virus autem utralibet via traducatur, inde ſenſim multiplicari, intendi, invaleſcere, atque demum multiplicem functionum læſionem inferre, ſed de his ſequenti Capite.

IV. Virus quocunque modo penetret, ſemper poris admitti tenuiſſimis & numeroſiſſimis.

IV. In ſumma virus, quocunque modo penetret, vel madore, vel halitu, vel circulatione lymphæ, pari prorſus ratione guttularum tenuitate, fluiditatis motu, calore quo æſtuat, mutua partium quas humectat fricatione, primo ſemper introduci per poros minutiſſimos quidem, ſed ferme innumeros, quibus cutis denſiſſime pervia eſt & permeabilis, quibus tamquam emiſſariis ſeu ſpiraculis exeunt ἀπόῤῥοιαι, quæ foras effluunt, ut notiſſimum eſt experimentis Sanctorianis; & quibus etiam tanquam immiſſariis ſeu infundibulis introeunt motu contrario ἐπιῤῥοιαι, quæ foris influunt, ut ex utilitate balneorum aquæ tepidæ, embroches aquarum thermalium, frictionum mercurialium, cataplaſmatum, linimentorum, emplaſtrorum, unguentorum quorumcunque manifeſtum eſt.

Proinde ſeminii morboſi intromiſſionem æſtimandam eſſe.

Ex his conſequitur 1°. Ad introducendum virus venereum una ſimul conferre & infectum, qui agentis; & ſanum, qui patientis partes ſuſtinet; adeoque in æſtimanda admiſſi veneni quantitate rationem perinde habendam eſſe, tum conditionum omnium, quæ poſſunt ex parte communicantis ſeu infecti uberiorem veneni copiam intro pellere; tum conditionum ſimilium, quæ poſſunt ex parte accipientis ſeu ſani uberiorem veneni introductionem permittere.

Modo ex parte infecti, ſeu communicantis tantum.

2°. Conditiones ex parte infecti ſeu communicantis repetendas eſſe ex capite gemino: 1°. Ex copia ſeminii morboſi, unde ceteris paribus debet venenum eo uberius introduci, quo copioſius abundat. Hinc ſi gonorrhœa ſumme virulenta actu fluat, ſi pudenda ulcuſculis venereis erodantur; ſi citra gonorrhœam & ulcuſcula, ſemen vel ſeminales humores, in quos concumbentes mutuo colliqueſcunt, contagio venereo multo inquinentur, tanto facilius inde contagium communicabitur ceteris paribus, potiſſimum ſi ex ſpurcitie hærentes virulenti humoris guttulæ in illotis partibus computreſcant. 2°. Ex qualitate ejuſdem ſeminii, unde virus ceteris paribus tanto facilius promptiuſque debet introgredi, quanto tenuis erit. Hinc ſi virus ſubtile, penetrans, fervidum fuerit ex naturali ſanguinis acrioris vitio, ex immodica corporis jactatione & excandeſcentia, quæ concubitum præcedat, ex impotenti amore, aut ſalaciore libidine, inde tanto expeditius celeriuſque per obvios poros in ſanum introrumpet, atque adeo contagione tanto certius nocebit.

Modo ex parte ſani ſeu accipientis tantum.

3°. Pari ratione conditiones ex parte ſani ſeu accipientis deſumendas eſſe ex duobus capitibus. 1°. Nempe ex textura partis, qua virus admittitur, quæ ſi rarior, mollior, magis ſpongioſa, aut eroſa, cuticula denudata, ulcere ſaucia ſit, debet ideo ceteris paribus tanto uberius venenum imbibere. Inde eſt quod lues celerrime contrahatur, ſi balanus in viris natura rarior, defectu ſatis rigidæ erectionis mollior, aut eroſione quavis ſuperficiaria ſaucius ſit; ſi in fœminis vaginæ aut vulvæ ſuperficies laxior, rarior, nimis ſpongioſa, aut exulcerata fuerit; ſi in utroque ſexu urethra, proſtratæ, veſiculæ ſeminariæ ex male curata gonorrhœa ſint adhuc ulceroſæ, fungoſæ, aut fiſtuloſæ, &c. 2°. Ex ſpatio temporis, quo pars veneno ingreſſuro objicitur, nam quo diuturnius fuerit, eo quoque futurum eſt, ut ceteris paribus uberior admittatur veneni quantitas. Hinc ideo luis contagio potiſſimum obnoxii ſunt, qui in venerem ſegnes vel frigidi opus tarde conficiunt, aut qui reperacta vaſa non eluunt & abſtergunt; præcipue ſi longiore præputio balanus obtegatur in viris, aut ſi latioribus pterygiis oſtium vaginæ occludatur in mulieribus, atque adeo nidulantes ſuperſtitis contagii guttulæ pertinacius retineantur.

Modo ex parte amborum.

4°. Quapropter, ſi omnia ſint paria ex parte infecti vel infectæ, pericula contagionis futura eſſe invicem in ratione directa conditionum, quæ ſunt ex parte ſanorum vel ſanarum; ſi omnia vero paria fuerint ex parte ſani vel ſanæ, pericula eadem futura eſse inter ſe in ratione directa conditionum, quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum; demum ſi cuncta ſint utrimque imparia, contagionis pericula futura eſſe in ratione compoſita ex rationibus directis, tum conditionum quæ ſunt ex parte ſanorum aut ſanarum, tum conditionum quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum.

Hinc patet quanta varietas eſſe debeat in

5°. Hinc ergo explicari commode cur ſint alii, qui contagium facillime contrahant vel ex leviſſima occaſione, alii vero, qui difficilius, licet in diſcrimen ſæpiſſime ſeſe conjiciant, alii demum qui difficillime & fere nunquam? Cur quidam quibus diu innocuus eſt veneris uſus cum maxime contaminatis, morbum celeriter concipiant, ſi cum

aliis

aliis levius infectis miſceantur? Cur nonnulli, qui cum infectis rem diu habuerunt ſine noxa, dein tamen abſque ulla novi morbi acceſſione ab iiſdem aliquando vitientur, aliaque hujuſcemodi plurima problemata, ad quorum tamen ſolutionem haud parum lucis conferent, quæ in ſequenti Capite proponentur, tum de multiplicatione ſeminii venerei ſemel ſuſcepti, tum de multiplicationis modo.

Contagionis modo, qua lues venerea propagatur.

CAPUT IV.

Qua cauſa virus venereum intro admiſſum multiplicetur, & quænam ſit multiplicationis ratio?

I. Virus venereum, ſuperficie ſatis anguſta cutis, poris inconſpicuis & ſtrictiſſimis, brevi temporis ſpatio exceptum, adeoque pauca quantitate intromiſſum, poſt affectas proximiores partes, ubi morbi locales ſtatim excitantur, niſi ſedulo & tempeſtive occurratur, qua data porta ſanguinem totum brevi inficit, unde varia ac multiplex læſio tum in partium ſubſtantia, tum in functionibus, qualis obſervatur in lue confirmata. Virus ergo venereum pedetentim in infectis copia multiplicatur, dum viribus invaleſcit.

Virus venereum ſemel admiſſum multiplicari in infecto, dum lues confirmatur.

II. Virus venereum, quo ſanguinis maſſa contaminatur in lue confirmata, ab uno ſolum, qui vitium & ipſe retinet, in multos, 10. 50. 100. ita traducitur, ut ſinguli ſint, niſi medicina efficax cito adhibeatur, ſimili & æque confirmata lue brevi contaminandi. Virus ergo venereum multiplicatur ex traduce, dum ab uno in plures contagione propagatur.

Multiplicari magis, dum ab infecto uno plures alii inficiuntur.

III. Virus venerem ſerpit repetita tranſmiſſione, cum unuſquiſque ex decem, vel quinquaginta primum infectis ſufficiat inficiendis decem vel quinquaginta aliis, qui ſinguli poſſunt totidem alios ipſi quoque inficere. Eo ſane modo a paucioribus Hiſpanis, qui ab Inſula Haiti ſeu Hiſpaniola olim redierunt, luem veneream in totam Europam, partemque maximam Aſiæ & Africæ diſſeminatam fuiſſe credimus. Virus ergo venereum gradarie multiplicatur, vireſque acquirit eundo, dum numeroſa progenie ſoboleſcens ab uno in vulgus ſpargitur.

Multiplicari maxime, dum ab infecto uno in plurimos propagatur indefinite.

Quæcunque de multiplicatione veneni ſeu fermenti venerei afferimus, cum venenis ſeu fermentis ceteris communia ſunt. Sic canis rabidus paucæ ſalivæ vehiculo plures canes rabidos efficit, quorum unuſquiſque poteſt totidem alios ſimili labe de novo coinquinare. Sic ſcabioſus unus pauciſſimo ichore, quod a cute manat, pluribus ſcabiem affricat, qui ſinguli cum aliis totidem poſſunt eamdem communicare. Sic peſte correptus unus obviis plurimis morbum infert afflatu vel effluviis, quorum unuſquiſque ſimili via peſte eadem totidem alios ſolet impertire. Sic demum æger unus variolis laborans poteſt pus ſufficere, quo plures inficiantur, quorum quilibet totidem aliis inficiendis par futurus eſt.

Dari exempla ſimilis multiplicationis in ceteris venenis.

Imo etiam eadem multiplicationis ratio in rebus ipſis ſenſu carentibus obſervatur. Sic libra una fermenti vulgaris panifici plures farinæ libras in paſtam convertit, cujus libra quævis totidem aliis farinæ libris fermentandis & immutandis pariter apta eſt: Sic congius florum cerivifiæ congios plures decocti ex hordeo ſeu *malto* in cereviſiam commutat, cujus cereviſiæ fermentatæ congius quivis ſimilem mutationem afferre poteſt totidem menſuris novi ex malto decocti: Sic pomum putreſcens poma alia circumpoſita in putredinem trahit, quorum ſingula dum computreſcunt, ſimilem labem totidem pomis aliis juxta poſitis impertiuntur, donec totus pomorum acervus eadem pernicie corrumpatur.

Imo etiam in fermentis omnibus.

Patet autem attendenti ad ſingula propoſitam multiplicationis ſpeciem 1°. Non ſuccedere, niſi inter corpora invicem fermenteſcibilia, qualia ſunt omnia in exemplis laudata, hoc eſt, inter corpora quorum partes motu inteſtino actæ ſeſe invicem impetant, eaque luctu ſingulæ & alterent & alterentur. 2°. Imo etiam inter corpora fermenteſcibilia non ſuccedere, niſi certa interſit naturæ ſimilitudo inter agens, cujus eſt converſionem moliri, patienſque, quod eamdem pati debet. Sic fermentum panificum farinam ſimilaginis, ex qua conſtat ipſum primitus, in paſtam convertit, quod nequicquam efficeret in farina milii; Sic flores cereviſiæ decoctum malti, unde ipſi prodiere, in cereviſiam commutant,

Quænam conditiones requirantur ad eam multiplicationis ſpeciem?

tant, quod in decocto lentium ſive maizii non præſtarent ; Sic etiam in præſenti quæſtione humor virulentus ab unius ſanguine defluens alterius ſanguinem & humores, quorum natura compar eſt, ſimili virulentia pervertit, ac in vitii conſortium trahit.

Et quænam conſectaria inde deducenda ſint ?

Hinc ergo ſequitur 1°. Vi & energia fermenti minutiſſimas particulas fluidi immutandi ita atteri, ſubigi, comminui, conformari, ut mole, figuratione, nexu, particulis fermenti ipſius ſimillimæ fiant.

2°. Huic aſſimilationi eo aptiores eſſe particulas immutandi fluidi, quo natura propius accedunt ad formam, qualem fermenti particulæ olim ipſæ habuere, adeoque quo poſſunt facilius inde ſimili modo deſciſcere in formam, quam eædem fermenti partes jam obtinent.

3°. Inconſpicuas illas mutationes, quibus particulæ fluidi immutandi alterantur & a primigenia forma degenerant, fieri motu fermentativo ſeu inteſtino, ut in panificio & præparatione cereviſiæ evidens eſt, & ut de ceteris haud inani creditur conjectura.

4°. Proinde ſanguinis & humorum a ſanguine ſecedentium immutationem, qualis fit ab admixto veneno venereo, produci motu illo inteſtino ſive fermentativo, qui continenter viget in circulante ſanguine, quo chylus, quem alimenta ſuggerunt in ſanguinem; quo ſanguis in varios humores convertitur; atque adeo virus, quod ſanguini inſpiratum eſt, in ipſo gliſcere & multiplicari mecaniſmo eodem, quo ſanguis ex chylo, quo humores ceteri ex ſanguine renovantur.

Difficile eſſe mechanicam illius multiplicationis cauſam aſſignare.

Quærant jam umbratici Doctores, quibus dulce eſt inſolubilia ſectari & in phantaſmatis ludere, qualis ſit primitiva moles, figura, diſpoſitio minimarum atomorum corporis immutandi; qualis dedeat eſſe nova particularum facies, quam induunt, ut immutentur; qua vi, quo artificio, quo mechaniſmo a priori forma in hanc novam poſſint deſciſcere. Haud nobis ſuppetunt oculi ſatis lyncæi, ut ſcenas, quæ in ea converſione exhibentur, poſſimus perſpicere; & cæcutientibus temerarium videtur in tanta formarum & mechaniſmorum poſſibilium diverſitate de formis certis & de mechaniſmo peculiari ſolis conjecturis velle divinare. Quocirca mittendam cenſemus quæſtionem obſcuriſſimam, quæ forſan nec ſoluta lucem majorem rebus medicis afferret, cum experientia compertum ſit Medicis practicis, poſthabita cauſa, ſi altius lateat & intricatior ſit, plerumque ſatis eſſe, modo de effectibus certi ſint.

Sed quod medicinæ ſufficit, certo liquere multiplicationem illam ex duplici capite æſtimandam eſſe. 1. Ex viribus ſeminii venerei ipſius, quod fermenti ſeu agentis partes ſuſtinet. 2. Ex facultate ſanguinis qui patientis vices gerit.

Et ſane, ut jam ad quæſtionem regrediamur, qualiſcumque ſit mutationis cauſa & mechaniſmus, manifeſtum eſt.

1°. Multiplicationem ſeminii virulenti in ſano, dum inficitur, æſtimandam eſſe ex duobus capitibus; 1°. Nempe ex viribus fermenti, quod agentis partes implet, & ſanguinem ceteroſque humores pervertit; 2°. Ex facultate ſanguinis ceterorumque humorum, qui mutationem pati debent & fermenti efficaciæ pervertendo ſe præbent.

2°. Vires quidem fermenti ſeu contagii venerei ſtatuendas eſſe, 1°. Ex copia qua admiſſum fuerit; virus enim tanto fortius & efficacius aget ceteris partibus, quanto magis abundaverit; ſed ea de re conſulatur Caput præcedens. 2°. Ex energia qua pollet; nam virus eo magis efficax & actuoſum futurum eſt ceteris paribus, quo tenuius, acrius, ſubtilius erit, ex nativa temperie, ut in regionibus calidioribus; ex morboſa dyſcraſia ſanguinis unde prodiit, ut in cachecticis, bilioſis, atrabilariis, febre hectica laborantibus; &c. ex diuturnitate temporis ex quo ægrotanti ineſt, ut in iis qui jam dudum morbis venereis affligantur.

3°. Facultatem vero ſanguinis ceterorumque humorum, qua ſe facilius pervertendos præbent, repetendam eſſe, 1°. Ex vitioſa eorumdem qualitate, qua venenum & citius & altius imbibunt; hinc qui cachexia vel obſtructionibus laborant, aut qui bilioſam vel atrabilariam temperiem a natura habent, facilius ſolent ceteris paribus labem inde concipere. 2°. Ex accidentibus variis, quæ veneni multiplicationi favent, ut ſunt febrilis incandeſcentia, error in diæta, animi pathemata vehementiora, exercitia immodica, crapula, vigiliæ nimium protractæ, &c. quæ ſi frequentius contingant, gliſcenti veneno ſolent calcar addere.

4°. Proinde multiplicationis modum æſtimandum eſſe ex diverſa facultate ſanguinis & humorum, in quibus debet venenum multiplicari, ſi omnia paria ſint ex parte veneni; ex diverſis vero veneni viribus, ſi omnia paria fuerint ex parte ſanguinis & humorum; demum ex ratione compoſita ex rationibus diverſis tum virium fermenti, tum facultatis ſanguinis & humorum, ſi ex utraque parte omnia imparia ſupponantur.

Unde

5°. Hinc ergo tanto magis patere ſolutionem problematum, quæ præcedente Capite propo-

propoſuimus, & aliorum quamplurium quæ in praxi ſæpius occurrunt, nempe cur alii a morbis venereis levioribus, & quibus videbatur diligenter occurſum eſſe, in luem veneream confirmatam citiſſime incidant? Alii contra a morbis ſimilibus, imo etiam urgentioribus & neglectis vel nullum, vel leve & tardum damnum patiantur? Cur in aliis lues malignior diris ſymptomatis ferociat? In aliis contra mitis ſit & benigna? Cur celeriter modo, modo vero tarde procedat? &c.

Pro variis individuis varietas ſumma debet eſſe in modo multiplicationis.

CAPUT V.

Quo pacto virus venereum tam diu aliquando lateat in ſanguine ſine noxa?

JAM dudum obſervatione compertum eſt, 1°. Virus venereum cum profligatum creditur, clam aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine, ſine ullo ægrotantis damno, quod manifeſtum ſit, atque adeo ſine ullo ſui indicio: 2°. At vero, ubi primum ex accidente ſanguinis craſis vitio pervertitur, quamquam virus nullum de novo accedat, hydræ inſtar ſponte reviviſcere, celerique progreſſu graviſſima ſymptomata inferre, unde lues confirmata.

Utrumque experientia compertum eſſe, tum virus venereum diu aliquando latere ſine noxa, tum aliquando de repente reviviſcere

Sane utramque mirum eſt, & poſse virus ita nocens in medio ſanguine, quocum intime confunditur, quiete tamdiu deliteſcere ſine ulla noxa; & poſſe tam paucam veneni quantitatem in ipſo ſanguine, qui continuo renovatur, illibatam tamdiu conſervari. Sed tamen neutrum ſeminio venereo proprium eſt; virus enim hydrophobicum, quod acrius eſt potentiuſque, non modo per multos a morſu dies, ſed etiam aliquando per annos plurimos ſopitum latet in corpore, priuſquam vires exerat, & aquæ timorem cæteraque hydrophobiæ ſymptomata advocet. Quin imo, ſi vulgari opinioni credendum ſit, fermentum ſeu virus varioloſum nobis congenitum eſt a materno utero, latetque proinde ſine noxa longiſſimo tempore, donec oblata occaſione ſcenas agat plerumque funeſtiſſimas.

Quod utrumque ceteris etiam venenis commune eſt.

Medici, ut hunc nodum reſecent, vulgo exiſtimant virus venereum ceteraque venena iſtiuſmodi, dum innocue latent, recondi loculamentis quibuſdam, quæ inter medias ſanguinis partes ſulfureas intercedant, vel in glandularum quarumdam receſſibus ſeponi, ubi ſint in tuto, ſed unde data occaſione poſſint quaſi ex inſidiis erumpere, & vi atque impreſſione ſanguinem ceteroſque humores, imo vero partes ſolidas peſſundare.

Sed hæc meræ nugæ ſunt, nec ad veri ſpeciem ſatis apte confictæ. Quaſi vero in ſanguine, qui fluidus eſt, qui motu circulatorio indeſinenter truditur, cujus partes ſusque deque multifariam aguntur, loculamenta ulla liceat comminiſci, invia, inacceſſa, quibus veluti totidem pyxidibus partes veneni venerei arte concludantur exhalent, aut ne aliarum partium conſortio tandem immutentur: Aut quaſi receſſus, glandulave ulla ſit in toto corpore, in quibus ſanguinis vel humorum circulatio vel uno momento ceſſet in ſtatu naturali; in quibus contentus humor perenni jugique motu ſanguini non reddatur, ſi lymphaticus; in deſtinata loca non convehatur, ſi recrementitius; vel foras non expellatur, ſi excrementitius ſit; demum in quibus humor ullus venereo veneno inquinatus poſſit per multos annos pacate ſubſiſtere illibata forma & indole.

Nihilominus tamen ut hæc phænomena explicentur, neque ſupponenda eſſe in ſanguine loculamenta, quæ virus concludant, neque admittẽdas in corpore glandulas, in quibus virus latere poſſit.

Sed quid figmentis opus eſt, cum poſſit quæſtionis ſolutio ex certiſſimis œconomiæ animalis principiis deduci? Chylus, qui ex alimentis conficitur, in ſanguinem intra vaſa convertitur fermentatione; ibidem fermentatione ſimili ſanguis inde confectus, in humores ſecundarios ipſe commutantur. Sanguis quidem, quandiu purus eſt, ex chylo probæ notæ ſanguinem purum, & ex ſanguine puro puros humores generat, ut in ſtatu ſano; at vero ſi ſanguis veneno venereo ſemel inquinetur, ſimilem paremque labem debet inurere, niſi ocyus occurratur, tum ſanguini quem ex chylo, tum humoribus omnibus quos ex ſanguine de novo generat, unde virus, quod initio parce inſinuatum fuit renovatur & perennat.

Sed hæc facile explanari poſſe ex diverſo modo, quo ſanguis & humores jugiter renovantur.

Jam vero poteſt ea labes, quæ ſanguini infertur ſeminio venereo, tripliciter gradu & intenſione variare pro diverſa veneni admixti vel ſuperſtitis copia, aut diverſa ſanguinis in quem agit, natura, qualitate, indole; nimirum, 1°. Gliſcere in dies atque ſenſim invaleſcere veneno venereo multiplicato; 2°. Contra minui & extenuari veneno venereo evaneſcente; 3°. Media via progredi, & ſtatum modumque eundem conſtanter retinere, veneno venereo renovato quidem, ſed ſine acceſſione aut deceſſione ulla.

I. Qui-

Ea nempe ratione virus admiſſum aliquando gradatim invaleſcere & multiplicari.

I. Quidem ſi labes gliſcat & invaleſcat, ſi virus inde celeri progreſſione augeatur in dies & multiplicetur, univerſa ſanguinis & humorum maſſa brevi corrumpetur, unde lues confirmata; quod accidit ex triplici cauſa, ut liquet ex precedente Capite, 1°. Si virus multum, acre, ſumme virulentum ſit; 2°. Si ſanguis in quem virus agit, vel natura vel per accidens pravus & vitioſus fuerit; 3°. Si, quod peſſimum eſt, omnia hæc eadem ex utraque parte ſimul coincidant.

II. Contra ſi labes in dies retundatur & imminuatur, adeoque ſi contagium & viribus extenuetur & deſcreſcat copia, inde tacita quidem, ſed certa progreſſione virus omne ſenſim difflabitur, ut in iis qui a bubonibus, ulcuſculis, gonorrhœis gravioribus convaleſcunt ſine remediis, vel cum remediis haud ſatis efficacibus, & qui toto vitæ tempore optima fruuntur valetudine, in quibus quin virus venereum aliquantulum & diu latuerit, & optima ſanguinis conſtitutione atque felici rerum non-naturalium uſu ſenſim domitum fuerit nullus dubito. Sed tam fauſtum ſucceſſum ſperare nunquam licet, niſi ex cauſa triplici, ut colligere eſt ex præcedente Capite lege contrariorum, 1°. Si virus paucum & benignum ſit; 2°. Si ſanguis purus, rite conſtitutus, & perfecte elaboratus fuerit; 3°. Quod optimum eſt, ſi ex utraque parte contingat ut hæc omnia una concurrant.

Demum aliquando modum ita tenere, ut ad eundem gradum conſtanter renovetur.

III. Quod ſi labes medium ſtatum teneat, ac proinde ſi virus jugiter quidem renovetur ut prius, ſed ſemper eodem tantum gradu, qualem initio habuerit, adeoque perinde impari ad effectum, tunc quidem virus fiet conſtanter perpetuum, ſed ſimul ita coercitum & refrænatum, ut effectu careat, ſeu quod idem eſt, virus latebit quidem in ſanguine, ſed latebit innoxie, quemadmodum in praxi obvium eſt.

Ut hæc autem ſuccedant, oportet, ut virus, quod admittitur vel quod ſuperſtes remanet, modum ita teneat in quantitate & energia, & ut ſimul ſanguis ipſe mediocritatem ita ſervet in qualitate & generationis ratione, ut inde permittatur quidem veneni reproductio, ſed conſtans & eadem ſemper permittatur, neque major neque minor. Sin ſecus contingerit, ſi febre aut alio quovis morbo adventitio, ſi erroribus diætæ, vigiliis immodicis, crapula, &c. ſanguinis qualitas vitietur, tunc qua ratione ſanguis a naturali craſi deſciſcet ipſe, futurum eſt, ut ratione eadem venenum antea latens copia & viribus prompte invaleſcat, naturali ferociæ reſtituatur, atque inde quaſi aperta Pandoræ pyxide atra graviſſimorum ſymptomatum cohors derepente incumbat, unde lues manifeſta.

Poſſumus in confirmationem exemplum notiſſimum adducere, fructuum nempe, qui in arboribus ſylvaticis feri & agreſtes, ac proinde acerbi ſunt, cultura vero molliuntur & manſueſcunt; non ideo quidem quod arbores nativam indolem, quæ ægreſtior eſt deponant, ſed ideo tantum, quod dulcior ſuccus, quem excultum ſolum ſuggerit, natales arborum ſuccos ita temperet, ut inde fructuum ſapor mitior fiat; quemadmodum videtur vel inde poſſe argui, quod fructus iidem ad priſtinam acerbitatem ſubinde redeant, ſi a cultura aliquandiu ceſſatum fuerit. Quippini ergo pari quoque modo poteſt pauca veneni venerei benignioris copia intra corpus latere quidem innocue, quandiu ſanguis purior largiorem veneni ſimilis renovationem refrænaturus eſt; ſuæ vero reddi native ferociæ & virulentiæ, ubi primum depravata ſanguinis integritate datur latenti veneno nocendi locus?

Quæ probe intellecta plurimum conferunt ad reſolvenda varia problemata de contagione venerea, quæ in quæſtionem vocari ſolent.

Una ſupereſt ſolvenda quæſtio, utrum vir latente morboſo ſeminio infectus poſſit ſanam mulierem, quacum rem habuerit, lue venerea inficere, aut vice verſa femina virum? Acriter quidem diſputant Medici in utramque partem, dum affirmant alii, alii negant, ſed cum experientia utrique opinioni quandoque patrocinetur, pronum eſt inde colligere utramque opinionem perinde veram eſse, atque adeo virum eumdem, in quo virus clam lateat, poſſe & non poſſe mulierem, cum qua concubuerit, lue contaminare, pro diverſo mulieris ſtatu, & vice verſa fœminam virum.

Sane quidem, quoniam conſtat ex iis, quæ præcedente Capite dicta ſunt, infectionem non ab uno tantum, ſed a duobus dependere, ſequitur non in uno tantum, ſed in duobus conſiderandam eſſe, ejuſque propagationis modum non ex uno ſed ex duobus æſtimandum. Idcirco licet certus & conſtans ſupponatur inficientis ſtatus, neceſſe eſt, ut effectus tamen diverſe variet pro diverſo ſtatu inficiendæ; Vir igitur, in quo virus lateat, poteſt quidem mulierem ſanam lue manifeſta inficere, ſi ipſa natura, morbo, vivendi ratione, fuerit tali temperie, qualitate, indole, ut veneni venerei vis, quæ in infecti viri ſanguine inefficax, pervertendo ſanguini mulieris compar fiat. Non poteſt

vero,

vero, ſi mulier robuſtior, ſanior, meliori conſtitutione prædita ſit, atque adeo vim eludat veneni concubitu admiſſi, quod in illa perinde ac in viro effectu cariturum ſit.

Ex eodem principio deducendum eſt, 1°. Cur mulier eadem, quæ cum viro in quo ſeminium latet, veneris uſum diu habuit ſine damno, dein tamen aliquando ab eodem celeri lue inficiatur? Id enim ſupponit quidpiam ex alterutra parte mutatum fuiſſe, unde contagium, quod ab infecto viro manat, jam efficacius ſit, vel ſanguis mulieris, qui inficiendus eſt, ad concipiendum venenum jam magis comparatus.

2°. Cur ex pluribus liberis, qui ab iiſdem parentibus ſuſpiciuntur, laboret unus aut alter ſtrumoſis vel rachiticis affectionibus, quæ ſunt degeneris luis ſymptomata, non vero alii? Id enim arguit hunc aut illum nativa corporis conſtitutione, vel morbis, qui dum utero geſtantur matrem debilitant, ceteris imbecilliorem eſſe, unde contagio altius inficiatur; atque ſic de ceteris omnibus phænomenis, quæ in luis propagatione ſolent obſervari.

CAPUT VI.

De diverſis methodis therapeuticis, quæ in curanda lue venerea a primo morbi ingreſſu in hanc uſque diem adhabitæ ſunt.

I. MEdici, qui circa luis venereæ ingreſſum in Europa florebant, morbi novitate & ferocia ſtupefacti, hæſere diu ancipites, quid agerent plane neſcii: Nec enim audebant morbi curationem aggredi, cui ſe impares eſſe ſentiebant. Poſſunt in rei teſtimonium adduci Scriptores & plures & ex diverſis gentibus, qui morbi exordio ſuppares vixerunt. Medici circa luis venereæ ingreſſum morbi curationem detrectavere.

1°. Sic inter Italos affirmabat anno 1500 Gaſpar Torrella, *in Tractatu de Dolore in pudendagra, Literatos ab hac cura fugiſſe, in hoc morbo ſe nihil ſcire confidendo; . . . . . cum enim*, pergit idem, *noſtris temporibus talis monſtruoſa ægritudo a nullo fuerit viſa, idcirco a nullo quantumcunque perito, experto, & ſenio confecto canonice & recte curari poterat*. Quæ eadem totidem verbis legere eſt apud Vvendelinum HOCK, anno 1502, *Tract. de Morbo Galico, Cap. 1.* Sic etiam Jacobus Cataneus a Lacu Marcino aſſerebat anno 1505. *Tractatus de Morbo Gallico, Cap. 7. Apparente hoc novo in Italia morbo, plurimos Medicorum inſignes hæſitaviſſe, & a curatione ipſius refugiſſe. Jure quidem*, ſubjungit Ille, *in curandis enim morbis prima intentio, ut Galeno placuit, ab eſſentia morbi ſumenda eſt, quæ cum nulla hujus morbi memoria exſtaret, incognita erat.*

2°. Neque res melius cedebat tunc temporis in Hiſpania, unde prima mali labes. Johannes enim Almenar, Hiſpanus, in *Præfatione præfixa Opuſculo*, quod de Morbo Gallico conſcripſit ante annum 1516, conquerebatur de ſupina *Medicorum ignorantia in eo affectu curando*: Et Gonſalvus Fernandez de Oviedo narrabat anno 1535, *Lib. 2. Cap. 14. Hiſtoria General. & Natur. Indiarum Occident.* hiſpanice ſcriptæ, Morbum Gallicum ferocem, curatu difficillimum, pleriſque initio funeſtum fuiſſe, quoniam cum ignotus eſſet, neque antea unquam viſus, Medicis, quo pacto infectis mederentur, plane ignorabant.

3°. Conſtat neque minus attonitos fuiſſe Medicos in Germania; refert enim Ulrichus Huttenus, nobilis Germanus, anno 1519. *Libro de curatione Morbi Gallici per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Capp. 1. & 2. Medicos ab ejus morbi ortu totum in Germania biennium ſiluiſſe . . . . . . Et fugiſſe morbi aſpectum, nedum contactu abſtinuiſſe, ut mali præterea nullius.* Ait vero Laurentius Phriſius, Medicus Metenſis, anno 1532, *in Opuſculo de Morbo Gallico, Cap. 1, Pauperes hoc malo laborantes initio expulſos fuiſſe ab hominum converſatione, tanquam purulentum cadaver; derelictoſque a Medicis (qui ſe nolebant intromittere in curam tam in ſpeculando, & conſulendo, quam viſitando) habitaviſſe in arvis & ſylvis.*

4°. Porro qua ratione Medici in Gallia ſe geſſerint eodem tempore, plane ignoro, cum inter Gallos Auctor nullus exſtet, qui de lue venerea primis illis temporibus ſcripſerit; & antiquiſſimus omnium, quos noverim, ſit Jacobus a Bethencourt, Rothomagenſis, qui anno 1527. Tractatum de Morbo Gallico ſive Venereo edidit, ſed cujus ætate jam nota erat tum Mercurii, tum Guaiaci adminiſtratio & uſu frequenti confirmata. Nullus tamen dubito quin eodem ac ceteri ſtupore perculſi fuerint, ut ex ſcriptis hac de re le-

re legibus a Senatu Pariſienſi, quas ſupra attulimus, *Cap. ultimo, Lib. præcedentis*, haud obſcure videtur colligi.

Deinde curationem aggreſſi ſunt therapeia, quam *methodicam* ſeu *rationalem* appellabant

II. Exin vero morbo latius opinione diſſeminato, cum numerus opem quæritantium in dies magis magiſque creſceret, puduit tandem Medicos officio in re tam gravi penitus deeſse. Sic ergo primum verecundia potius quam confidentia morbo Medicina fieri cœpta eſt, & mali curatio attentari. Liquet autem ex Operibus Nicolai Leoniceni, Coradini Gilini, Gaſparis Torrellæ, Sebaſtiani Aquilani, Antonii Benivenii, Vvendelini Hock, Jacobi Catanei ceterorumque Medicorum ejuſdem ætatis, in ſequenti Therapeia adhibenda Medicos omnes conſenſiſſe, quam ceu rectæ rationi methodoque ad congeneres affectus receptæ maxime conſonam, *methodicam* ſeu *rationalem* nuncupabant.

1°. Quidem diætam imperabant tenuem, cum ex Hippocrate *Aphoriſm. 9. Section. 2*, impura corpora, quo plus nutriuntur, eo magis lædantur; & ſalubrem, ad quam videlicet deligebantur cibi eupepti & euchymi, qui ſanguinis vitio temperando pares eſſent.

2°. Venam incidebant ineunte morbo rarius vel frequentius, pro ægrotantium ætate, viribus, temperie: Morbo vero jam progreſſo a venæ ſectione plerique cavebant, cujus vices malebant ſupplere ſanguiſugis vel cucurbitulis.

3°. Quæ in primis viis congeſta erant, educebant vel clyſteribus *laxativis* ex decocto emolliente, caſſia, catholicone, diaphœnico, &c. vel medicinis *minorativis* ex ſenna, caſſia, manna, myrobalanis, tamarindis, ſyrupis pomorum Regis Sapor, de cichoreo compoſito, roſarum ſolutivo, &c.

4°. Inde digerebant pravos humores, qui ſanguini inerant, potionibus alterantibus, pro varia ſanguinis craſi variis; modo blandioribus, ut 1°. Apozematis ex ſuccis depuratis cichorei ſilveſtris, borraginis, bugloſſi, ſcolopendrii, &c. 2°. Syrupis ex iiſdem ſuccis; 3°. Sero lactis vaccini, cui herbæ eædem incoquebantur: Modo vero efficacioribus, ut 1°. Decoctis radicum apii, petroſelini, fœniculi, aſparagi, polypodii, &c. & foliorum fumariæ, ſcabioſæ, epithymi, praſſii, ſummitatum lupulorum, &c. 2°. Syrupis ex iiſdem; 3°. Sero lactis iiſdem herbis alterato.

5°. In eumdem finem utebantur balneis in aqua tepida, modo pura, modo prius decocta, vel cum radice althææ & nymphææ; foliis malvæ, brancæ urſinæ; floribus chamæmeli, meliloti; ſemine lini, &c. ad emolliendum & diluendum: Vel cum radice cucumeris aſinini aut ſerpentariæ: foliiſque lapathi acuti, chelidoniæ, ſcabioſæ, praſſii, &c. ad reſolvendum.

6°. Humores ſemel digeſtos dilutoſque purgabant indentidem catharticis efficacioribus, modo ſimplicibus, ut agarico, ſenna, aloe, diagridio, turpetho, infuſis dilutiſve in aquis aut decoctis *appropriatis*; vel ſyrupo, aut conſerva exceptis in opiatam: modo compoſitis, ut electuario lenitivo, diaſenna Rhaſis, diacatholicone, electuario Indo minore, confectione Hamec, electuario de dactylis, &c. pilulis cochiis, fœtidis, aureis Nicolai, de hiera Ruffini, &c.

7°. Puſtulas, ſi quæ cutem deturparent, calide inungebant poſt balneum linimento ex detergentibus & exſiccantibus, ut maſtiche, thure, myrrha, fuligine, ſulfure vivo, lithargyrio, tartaro albo, radice ireos, enulæ campanæ, lapathi acuti, &c. tenuiſſime pulveratis & axungia exceptis.

8°. Si qui vero dolores torquerent, affecta loca ſæpius illinebant calidiſſime oleo olivarum antiquo, laurino, chamæmelino, anethino, de ſpica, de croco; medulla cervi, vulpis; adipe humana, ſapone veneto, decocto hyoſcyami, &c.

9°. Ad morbum difficiliorem utebantur *ſtuffis*, in quibus blando aquæ ferventis calore, vel thymiamatum fumo ægri ſudore manabant copioſo, quo ſordities, quæcumque cuti adhæreſcebant, abſtergebantur. Pro pauperibus loco ſtuffarum calore furni ſudationem movebant feliciſſimo ſucceſſu, ſi Gaſpari Torrellæ credere eſt, qui *in Tractatu de pudendagra* ait *inter omnia ſibi experta pro curatione doloris ac etiam puſtularum eſſe, ut patiens intret ad ſudandum in furno calido, aut ſaltem in ſtuffa, & hoc faciat diebus quinque continuis jejunio ſtomaco.*

10°. Haud deerant, qui ad evertendas morbi reliquias multiplicem viperarum uſum ſuaderent, ut vini, in quo viperæ extinctæ eſsent & aliquandiu infuſæ; juſculorum ex viperis; carnis viperarum elixæ vel aſſatæ; ſyrupi ex decocto viperarum; &c. quæ ſingula fuſius explicata invenies apud Sebaſtianum Aquilanum, Jacobum Cataneum a Lacu Marcino, Johannem Benedictum, & Petrum Andream Matthiolum.

11°. Demum cauterium bregmati, occipiti, brachio, tibiæve inurebant, quo latentes morbi

morbi reliquiæ ſenſim exhaurirentur, ut ab Hiſpanis etiamnum factitari dicitur. Sic ait Coradinus Gilinus, *in Opuſculo de Morbo Gallico, cauterium actuale vel potentiale ſuper commiſſura coronali maximum ferre juvamentum . . . . & ſe hoc in pluribus expertum eſſe hanc ægritudinem in gula patientibus, qui omnes curati ſunt ad laudem Omnipotentis, qui omnium inferiorum & ſuperiorum cauſa exiſtit.* Similia legere eſt apud Vvendellinum Hock, & Benedictum Victorium.

Poterant quidem ea ſingula morbi ferociam mitigare, humorum virulentiam lenire, & ad ſummum viam remediis efficacioribus parare. Pleriſque ſane, nec ſine ſucceſſu, etiamnum utimur, quoties ægrum ad inunctiones mercuriales præparatum cupimus. Sed neutiquam poterant hæc univerſa morbum ita ferocem extirpare, & peſtilentia, qua tota humorum maſſa imbuta erat, depellere. Haud ergo mirum ſi Medici ea methodo oleum & operam ita perdiderint, ut referat Gabriel Falloppius, *Tractat. de Morbo Gallico, cap. 20. Medicos, qui aderant in principio deſperaſſe in arte, cum viderent ſe methodo non potuiſſe invenire rationem curandi*, ideoque *fuiſse in maximo deſpectu tunc temporis apud omnes, & niſi caſu Chirurgici audaciſſimi* * *inveniſsent hydrargyrum, & niſi Hiſpani illi ſuperveniſſent docti quomodo morbus tractaretur* in Indiis, fore ut *rebellis eſſet morbus & adhuc ſæviret.* Quæ ipſiſſima verba profert etiam Proſperus Borgarutius, *ſua Methodi de Morbo Gallico Cap. 2.* ea ſcilicet a Falloppio mutuatus, ſed ſuppreſſo tamen ejus nomine.

III. De Hydrargyro ſive Mercurio pauca quidem hic proponere animus eſt, cum hoc argumentum fuſius tractaturi ſimus ſequenti Capite. Attamen ut ſibi conſtet narrationis ordo, oportet attendere Medicinam, quæ ex Mercurio ad luem veneream petitur, non caſu inventam, ut cenſebat Falloppius, ſed ex antiquiorum Medicorum praxi analogice deductam eſſe: Jam ab antiquiſſimis luis venereæ temporibus adhibitam fuiſſe, ſcilicet ante annum 1498. atque adeo ab ipſo morbi ingreſſu: Videri quidem ab Empiricis vel Chirurgis maxime tentatam fuiſſe, at vero ubi ſemel ſucceſſu comprobata fuit, a Medicis celeberrimis non laudatam modo, ſed etiam uſurpatam eſse: Porro parca, imo parciſſima manu initio admotam fuiſſe, atque adeo nullo vel minimo periculo: Factum vero dein aliorum quidem Empiricorum ignorantia & præcipitantia, ut præpropera feſtinatione remedii vis plerumque inefficax eſſet, unde Huttenus aſſerit, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap. 4.* ea methodo *vix centeſimum quemque levatum fuiſſe, recidivo ut plurimum malo*: Aliorum vero temeritate & imprudentia, ut Mercurio largius illito graviſſima cierentur incommoda, imo vero mors ipſa præcipiti caſu non raro accerſeretur; unde contendit Gaſpar Torrella, *in Tractatu de dolore in pudendagra*, ea therapeia Cardinalem Segobricenſem, (Bartholomæum, ut opinor, Martinum, Valentinum apud Hiſpanos, Epiſcopum Segovienſem, qui creatus Cardinalis ab Alexandro VI. anno 1496. mortuus eſt anno 1500.) Alphonſum Borgiam, Alphonſi fratrem, innumeroſque alios miſeram mortem ante diem obiiſſe: Quapropter Medicos non paucos tot infortuniorum teſtes in ea medendi methodum acriter invectos eſſe, non ſolum tanquam periculoſam, ſed etiam tanquam lethiferam, neque forſan injuria, ſi putemus mercurialem therapeiam tunc temporis ut plurimum adhibitam fuiſſe ab ignariſſimis nebulonibus, & in Medicina plane hoſpitibus, qui quaſi Andabatarum more in tenebris pugnaviſsent, Mercurium, remedium nempe ferociſſimum, nec arte temperare norant, nec graviſſimi ſymptomatis mederi, quæ ſibi permiſſus Hydrargyrus plerumque advocat.

Viſum quoque nonullis ex analogia vim hydrargyri experiri, ſed methodo temeraria, ideoque minus felici.

IV. Itaque res eo tandem reciderat, ut ambigerent ægrotantes, utrum utri præſtaret, an Medicos auſcultando lenta labe contabeſcere? An vero certis cruciatibus exponi, imo evidens capitis periculum adire Empiricis confidendo? Cum ecce contigit in Europam deferri ligna ex India, *Guaiacum & Lignum ſanctum*, quibus luem veneream ſine periculo eradicari contendebant, & quæ ideo miro applauſu excepta ſunt, tanquam humani generis alexicaca.

Circa annum 1517. in uſum ligni Guaiaci certatim itum eſt.

Refert Franciſcus Delgado, Presbyter Hiſpanus, qui anno 1526. Venetiis in publicum emiſit Librum italice ſcriptum *Del modo de adoperare el legno ſancto*, hoc eſt, *de modo adhibendi Lignum ſanctum*, (a) Guaiacum, ſive Lignum ſanctum Hiſpaniæ primum innotuiſſe anno 1508. Italiæ vero anno tantum 1517. ceteris demum regionibus Europæ

* Hallucinatus eſt Falloppius, cum voluit *Chirurgicos Hydrargyrum inveniſſe* ad curationem luis venereæ; Quippe conſtat Medicorum inventum eſse, ut probabitur *Cap. ſequente.*

(a) Cap. 3.

ropæ ſubſequentibus annis, quæ ſane videntur cum rei veritate congruere. Narrat enim Ulrichus de Hutten, qui Tractatum ſcripſit, anno 1519. *de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci*, hoc remedii genus (*a*) *ægritudini gallicæ inventum fuiſſe biennio ante*, atque adeo anno 1517. in quo conſentientem habet Leonardum Schmaum, Salisburgenſem, qui anno 1518. Opuſculum *de cura Morbi Gallici cum ligno indico* edidit, in quo fatetur hoc lignum recentiſſime detectum eſſe, & vix dum in Germania ſolo nomine notum. Si tamen ea, quæ leguntur in *Reſponſis* Antonii Muſæ Braſſavoli *ad quæſtiones Alexandri Fontanæ*, eſsent ad verbum accipienda, Guaiacum in Italiam tardius devectum fuiſset, nec ante annum 1525. cum *ipſe aſſerat anno* 1551. dum ſcriberet, *viginti ſex annos agi, quod in Italiam devectum eſt ejuſcemodi lignum*, ac *ſe primum* fuiſſe, qui hujus ligni *decoctum Ferrariæ præbuerit Illuſtri Æneæ Pio, cum omnibus aliis Medicis novum ac inuſitatum videretur (ut vere erat) medicamentum, multique id ipſum deriderent, quouſque viderunt Illuſtrem Virum ſanitati reſtitutum eſſe*. Sed hæc, ut opinor, de eo tempore, quo lignum Guaiacum Ferrariæ primum adhibitum fuit, debent intelligi, potius quam de tempore quo Italiæ primum innotuit.

Quod remedii genus ab Indigenis Inſulæ Hiſpaniolæ primum indicatum eſt, & inde in Europam delatum.

Narrat *ibidem* idem Braſſavolus, qua ratione & a quo illud remedium in Europam primum delatum ſit. *Fuit*, inquit, *Conſalvus quidam Hiſpanus Morbo Gallico ſæviſſime infectus, qui rei fama commotus, (nam omnibus fere aliis expertis præſidiis ſanitati reſtitui non potuerat) una cum aliis ad Inſulas nuper repertas navigavit, ſeque curari fecit ac ſanitati reſtitui. Poſtea in Luſitaniam rediens Medici officio functus eſt, & eodem modo Morbo Gallico affectos curare cœpit, quo & ipſe ab Indo quodam Medico curatus fuerat*. Neſcio quo conſilio Johannes Freind, Vir de re medica optime meritus, in Tertia *Hiſtoriæ Medicinæ* parte, huic Conſalvo, de quo Braſſavolus, *Ferrandi* ſeu *Fernandi* nomen de ſuo addiderit, quaſi nempe vellet innuere eumdem ac Conſalvum Fernandez de Oviedo vel Ovietenſem fuiſſe, quod tamem a vero alieniſſimum puto, cum Ovietenſis in Luſitania Medici officio numquam functus fuerit, ſed ab anno 1513. quo juſſu Ferdinandi Aragonum Regis Indias petiit, ut regio nomine attenderet ad mineras, & mineralium fuſiones, ibidem commoratus ſit ad annum uſque 1525. imo vero 1535. ut ipſe teſtatur in ſua Indiarum Occidentalium Hiſtoria.

Sunt qui rem paulo aliter narret, (*b*) nempe *Hiſpano cuidam, qui luem Indicam ab Indica concubina contraxerat, & qui diris cruciatibus torquebatur, famulum Indum in Hiſpaniola Medicum agentem aquam Guaiaci propinaviſſe, qua non ſolum magnis illis cruciatibus liberatus eſt, ſed priſtinæ etiam ſanati reſtitutus*: Hujus exemplo plurimos alios Hiſpanos morbo eodem infectos curatos eſſe: Inde harum curationum famam Hiſpali primum evulgatam fuiſse ab iis, qui ex ea Inſula redierunt, & hinc per totam Hiſpaniam ac tandem per totam Europam, quam ea lues jam occupaverat.

Demum, ſi Ulrichum Huttenum audiamus, *de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap. 6. Nobilis quidam Hiſpanus, cum Quæſtor in Provincia* (Inſulæ Hiſpaniolæ) *eſſet, ac morbo graviter affligeretur, monſtrata ab Indigenis medicina uſum ejus in Hiſpaniam attulit primum anxius ne non trans mare, quales in Inſula, eſſent ejus effectus.*

Sed ut ut ſit de modo, quo Guaiacum in notitiam venerit, certiſſime conſtat unanimi Auctorum omnium coætaneorum conſenſu id remedii genus ab Indis Occidentalibus acceptum, a quibus lues accepta, & ab Hiſpanis in Europam tranſmiſſum eſſe, per quos lues tranſmiſſa fuerat; atque adeo antidotum inde petitum, unde malum petitum erat, quemadmodum olim de Achillis haſta fabulabantur, *quaſi vulneris auxilium tulerit eadem, quæ vulnus inflixerat*, ut apud Plinium legere eſt, *Hiſtor. Natural. Lib. 35. Cap. 5. & Lib. 34. Cap. 15.*

Deſcriptio Guaiaci & ligni ſancti.

Hæc autem ligna Indica, quę ad luem veneream uſu valent, duo ſunt, ut jam innuimus: Alterum, (*c*) ſolidum, denſum, reſinoſum, nigricans, conſtans ex fibris varie implexis, ſaporis acris, amaricantis & aromatici, odoris fragrantis, quod ab Americanis *Hiacan* ſeu *Huiacan* vocabatur, unde Europæis *Guaiacum* dictum eſt: Alterum, denſitate, fibrarum implicatione, ſapore, odore, priori fere proximum, ſed albidius ſeu potius ſubflavius, quod ab Indigenis *Hoaxacan* appellatum, ab Europæis *Lignum ſanctum* nuncupatum eſt, propter inſignem uſum & efficaciam. Utriuſque cortex eſt lignoſus, tenuis,

(*a*) Cap. 1.
(*b*) *In notis* ad Hieronymum Benzonum, *editum Francofurti a Theodor. de Bry. ann.* 1594.
(*c*) Paulus Hermannus, *in Cynoſura materia medica*,
Samuel Dale, *in Pharmacologia*.

tenuis, durus; ex plurimis lamellis parallelis & ſtricte denſatis conflatus; extus ex cinereo ruſeſcens, nigricans, maculatus; intus pallidus & lævigatus; ſaporis acris, amaricantis, odoris fere nullius.

Arbores, quæ hæc ligna proferunt, non ætate ſolum, ut multis & nunc & olim viſum eſt, ſed ſpecie differunt, ut demonſtratum eſt a Johanne Terentio, in notis ad Gonſalvum Fernandez de Oviedo, & a Plukenetio, in Phytographia, quamquam ad idem vel ad affine genus pertinere credantur. Prior quidem, quæ ſuppeditat Guaiacum, olim primum obſervata legitur in Inſula *Hiſpaniola*, hodie *Sancti Dominici*, ſed maxime in Inſula *Beata*: Altera vero, a quo depromitur lignum ſanctum, olim obvia erat in Inſula *Borichen*, quæ jam Sancti Joannis *de Portu ricco* ſeu *divite* dicitur. Nunc vero ambæ frequentes ſunt in pleriſque Inſularum Antillarum, & in ea tota Americæ parte, quæ Zone torridæ ſubjacet.

Initio, quandiu Guaiacum & lignum ſanctum auro contra cara erant, mos fuit in eorum locum ſufficere ligna varia Europæa, quorum virtus congener vel affinis eſse cenſebatur, ex (*a*) ebeno, citro, cupreſſo, pinu, terebintho, corno, corylo, buxo, Laburno ſeu Anagyride non fœtida, Phillyrea, ſed plerumque nullo vel minimo ſucceſsu. Unum eſt, quod forſan exceptum velim, lignum videlicet ex junipero, cujus decocto recentem luem curari vel ſaltem mitigari compertum eſſe dicitur non una experientia: Qua de re præter Antonium Muſam Braſſavolum, *loco ad libri marginem laudato*, legi velim Johannem Leonis, *Deſcriptionis Africæ Lib.* 1. *in fine*, & Julium Cæſarem Scaligerum, *in Cardanum de Subtilitate*, *Exercit.* 181. *N.* 19. de uſu ligni juniperini in Africa ad luis venereæ curationem. Quæ olim habita ſint pro ſuccedaneis Guaiaci & ligni Sancti?

Poſsem quoque in teſtimonium adducere Franciſcum I. Galliarum Regem, qui idem (*b*) ipſe ſentiebat de hujus ligni virtute, & contra quem Guillelmus Rondeletius ſatis temere pugnavit, nimium ſcilicet confidens auctoritati Dioſcoridis, cujus vulgaria exemplaria habebant tunc temporis *ramenta juniperi lethifera eſse*, ſed neſcius hæc verba Dioſcoridis textui ab aliena manu inſerta fuiſse, & quaſi ſpuria ab Auctoris illius exemplaribus abeſse, quæ melioris notæ erant.

Hæc olim fuit Guaiaci decoquendi ratio uſu maxime recepta. Ligni minutim conciſi aut ejus ſcobis lib. j. ſeu ℥ xij. in libris viij. x. aut xij. aquæ infundebant per horas xxiv. in olla fictili nova. Deinde vaſe prius bene occluſo decoquebant in Diplomate, lento vel continuo igne ad quartæ, tertiæ, vel dimidiæ partis conſumptionem, prout decoctum intenſius, debiliuſve ægri viribus & temperamento, morbive vehementiæ congruere videbatur. Decoctum refrigeratum & colatum in vaſe vitreo obturato ad uſum aſſervabant. Ratio decoquendi Guaiaci.

Ligno, quod in olla ſupererat, affundebantur denuo totidem libræ aquæ, iterum ad conſumptionem quartæ partis lento igne decoquendæ. Secundarium illud decoctum ſive *Bocketum* in lagenis vitreis, ſicut & præcedens, colatum recondebatur. Priore utebantur tanquam medicamine, poſteriore vero pro potu ordinario.

Ceterum an lignum Guaiacum ſine cortice, an cortex Guaiaci ſine ligno, an ambo ſimul? An hæc ſola, an cum aliis lignis, radicibus, plantiſve affinibus? An in vino, an in aqua, an decocto vel aqua ſtillatitia plantarum congenerum, decoquenda eſſent, olim inter Medicos controvertabatur, & tanta quidem contentione ac ſi pro aris fociſque dimicaviſsent. Sed quid opus lege certa rem incertam definire velle? Cum ægrotantium temperies, ætas, ſtatus, morbique natura, ratio, complicatio, varie varient, res tota Medicorum judicio permittenda eſt, qui ipſi in caſu quolibet ea eligent, quæ maxime profutura eſſe videbuntur.

Paratis ſemel decoctis, æger blando cathartico prius purgatus & parcioribus cibis ab aliquot diebus enutritus, in cubiculo concludebatur, quod arte vel natura teperet & ita munitum eſſet, ut neque aer neque frigus penetrare poſſent. Lecto detentus ſummo diluculo ſumebat cyathum unum prioris decocti calentis, qui capax eſſet ℥ viij. vel x., Et adminiſtraudi decocti.

(*a*) Ulrichus Huttenus, *Lib. de Morbi Gallici curatione per admin. Guaiaci*, *cap.* 21.
Antonius Muſa Braſſavolus, *Lib. de Morbo Gallico*.
Gabriel Falloppius, *Tract. de Morbo Gallico*, *cap.* 37.
Bernardinus Tomitanus, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *cap.* 16.
Proſper Burganrius, *Method. de Morbo Gallico*, *cap.* 14.
Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 6. *de Morbo Gallico*, *cap.* 24.
Augerius Ferrerius, *de Pudendagra*, *Lib.* 1. *capp.* 16. & 20.
(*b*) Guillelmus Rondeletius, *Lib. de Morbo Italico*.

& operto ſtragulis corpore ſudori ſeſe comparabat per duas vel tres horas. Abſterſo ſemel corpore & quatuor ad minus horis poſt aſſumptum decoctum offerebantur panis biſcocti unciæ duæ vel tres, cum uvis aliquot paſſis, vel amygdalis aut piſtachiis, & decoctum ſecundarium affatim propinabatur. Inde poſt horas alteras quatuor ſumebatur cyathus alter decocti primarii ad ℥ viij. vel x., ſudabatur ut prius per horas tres, mundatoque dein corpore, & duabus vel tribus panis biſcocti unciis iterum comeſtis cum uvis paſſis, amygdalis vel piſtachiis, aliquot decocti ſecundarii pocula exhauriebantur. Quod ſi æger gracilis, attenuatus, tenerioris conſtitutionis, viribus minus valeret, neque tolerandæ tam ſeveræ inediæ par videretur, concedebatur paulo major panis & paſſularum quantitas, vel panis unus *Martius*, vel etiam juſculum ex pullo Gallinaceo; imo vero poſt dies aliquot quarta vel dimidia pars pulli Gallinacei junioris aſſati, vel in aqua pura & ſine ſale elixi.

Servabatur ea methodus per dies quindecim, quo tempore ſi alvus adſtrictior eſſet, enemate emolliente laxabatur altero vel tertio quoque die. Tranſactis quindecim primis diebus æger blando cathartico, *verbi gratia*, medulla caſſiæ, manna, tamarindis, &c. purgabatur, & ea die bibebat tantum e decocto ſecundario. Inde therapeia eadem iterabatur eadem ratione uſque ad diem trigeſimum vel quadrageſimum; ſeu paulo largiore diæta ſenſim conceſſa. Imo poſt diem vigeſimum quintum vel trigeſimum licebat ægro, ſi viribus valeret, lecto identidem ſurgere, & bene veſtito per cubiculum ambulare, dum ab omni ſudatione liber erat. Demum ſub curationis finem iterum purgabatur, ac ei copia tunc erat e cubiculo non quidem in apertum aerem exeundi, ſed in aliud conclave, donec aeri ferendo par eſſe videretur. Neque enim quidquam derepente innovandum erat, ſed omnibus paulatim adſueſcendum per menſem alterum, quo æger diætæ etiamnum obſervans & vino abſtinens ſecundario decocto utebatur pro potu ordinario.

Virtus decocti Guaiaci. Sic ergo meracius Guaiaci decoctum, quod natura acre eſt & aromaticum, vel nullis vel pauciſſimis cibariis in ventriculo alteratum, & in vaſa lactea præ inedia exhauſta & exinanita ubertim exceptum, ſingulas corporis partes liberrime circulando pervadebat; ſanguinis lymphæque globulos ſeminii virulenti præſentia induratos inſpiſſatoſque ſolvebat, attenuabat, liquabat; obvias contagii guttulas vel alterabat corrigebatque, vel diaphoreſi aut diureſi abigebat & eliminabat; ac viſcera omnia, vaſaque ſingula acri illo lixivio per dies quadraginta macerata, ſi obſtructa eſſent, paulatim reſerabat, ſi hærente humore infarcta, gravamine ſenſim liberabat; unde deleta, eliminata, profligata contagii venerei virulentia ægri priſtinæ reddebantur valetudini.

Utilitas illius. Multis ſane ea therapeia profuit & in Hiſpaniola & in Hiſpania, narratque Nicolaus Poll, Caroli V. Imperatoris Medicus, *in Opuſculo de curatione Morbi Gallici per lignum Guaiacanum*, edito anno 1536. *uno quaſi & eodem tempore uſu decocti ex Guaiaco tria hominum millia, de quibus deſperatum erat, ad bonam valetudinem reducta fuiſſe, qui poſt convaleſcentiam ſibi ipſis renaſci videbantur*. Itaque haud mirum, ſi tantam famam derepente obtinuerit, ut teſte Ulricho Hutteno, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap.* 11. Medici non incelebres *nomine Cæſaris & cujuſdam in Germania Epiſcopi Hiſpanias adierint* ad rectam adminiſtrationis methodum addiſcendam *ab illis, qui in Spagnola rem uſu cognoverant*. Facile tamen crediderim non parum auctam fuiſse in tota Europa hujuſce remedii celebritatem Opuſculo jam laudato ipſius Hutteni, anno 1519. typis edito, quo Vir ille amicitiis & inimicitiis, quas cum Eraſmo Roterodamo ſucceſſive exercuit, orbi notiſſimus aperte teſtabatur, *Cap.* 26. ſe Morbo Gallico graviſſimo ab annis novem infectum, doloribus atrocibus, multiplici exoſtoſi, oſſium carie ulceroſa, ſumma totius corporis emaciatione, & difficili maraſmo laborantem, undecies ſed incaſſum mercurialem curationem expertum, poſt torturas, ſupplicia, pericula, quæ vix poterant animo concipi, cum de ipſius ſalute ab omnibus deſperatum eſſet, ſolo uſu decocti ex Guaiaco per dies triginta propinati juxta methodum, quam modo propoſuimus, perfectæ & integræ valetudini feliciter reſtitutum fuiſſe.

Ejuſdem pericula & incommoda. Sed nihil eſt vulgo imprudentius in æſtimandis novitatibus. Ut temere credebatur olim decoctum Guaiaci tutam, certam, innoxiam luis venereæ medicinam eſſe, qua ſine periculo uti liceret omnibus, ſic etiam omnibus nullo diſcrimine propinabatur. At vere brevi tempore certa triſtique experientia compertum eſt pleroſque, qui tenui eſſent valetudine, aut temperamento acri, bilioſo, fervido; qui natura macilenti & exſucci; quibus pulmones, hepar, renes, aut ventriculus retorridi vel jam male affecti eſſent; denique qui in tabem quomodocunque inclinarent; inedia nimia, acriore decocto, ſudore immodico

conſe-

confectos & extenuatos in marcorem, maraſmum, febrem hecticam, tabem, phthiſim immedicabilem ſæpe decidere. *Obſervavi*, inquiebat Petrus Andreas Matthiolus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, quod editum eſt anno 1535. *ſiccioris habitudinis homines Morbo Gallico laborantes ligni potatione cum hecticam febriculam, tum tabem incurriſſe.*

Viſum quidem fuit, ut ea arcerentur pericula, adminiſtrationis acerbitatem mitigare; ideo permiſſa eſt plenior diæta, decoctum debilius propinatum, datum ſudationi tempus brevius. Quid inde emolumenti collectum? Scilicet ſoluta verſura in contraria peccatum eſt. Vis enim remedii eo modo fracta & debilitata ad curandum morbum jam non ſatis efficax fuit, querebaturque ideo *ibidem* idem Matthiolus *non videri hujuſmodi lignum, ſicut jam prius, male habentibus conferre, & pleroſque ejus decoctum aſſumentes non ſanari ob exhibentium incuriam*, qui a legibus ſeverioris diætæ ægrotos imprudenter abſolvebant. Sic ergo Guaiacum, quod initio tanto applauſu exceptum fuerat, minus commode audire jam cœperat; cum ecce allata in orbem noſtrum radice Chinæ ægrotantium & medentium mentes in novas ſpes erectæ ſunt.

V. Radix Chinæ (*a*) craſſa, tuberoſa, nodoſa, levis, lignoſa, cariem facile ſentiens, extus pallide rubeſcens, intus candida, ſaporis farinacei, & terreſtris, leviter aſtringentis, odoris vero nullius, creditur eſſe radix ſmilacis cujuſdam aſperæ, *Lampatam* juxta (*b*) Garciam ab Horto, ſeu quo magis ſinice ſonat, *Pe-fou-lim* juxta (*c*) Georgium Veſchium appellatæ in China ſive Sina, ubi copioſe creſcit, & unde delata nomen *China* apud nos habuit. Reperitur etiam in America, præſertim (*d*) in nova Hiſpania & in Peruvia, radix affinis, magis tamen oblonga, & intus paulo magis rubeſcens, quæ Radix Chinæ Occidentalis appellatur, ſed quæ virtute cedit Radici Chinæ Orientali, e China vel Provinciis Chinæ finitimis devectæ. Radix Chinæ innotuit Europæ circa annum 1535. tanquam alterum ſpecificum.

Ea radix Goam, quod Indiarum emporium Luſitanis paret, anno 1535. ut ſcribit (*e*) Garcias ab Horto, qui tunc in illa urbe commorabatur, primum delata fuit a mercatoribus Sinenſibus; & inde paulo poſt a (*f*) Luſitanis tranſvecta Europæ innotuit, auctore (*g*) Theveto, quocum Veſalius ipſe conſentit, ut qui referat *in Epiſtola de radice China, dum ipſe adhuc Venetiis ſub præceptoribus & præcipuis illic artem exercentibus Medicis ægros viſeret, radicem iſtam, non ſine maxima expectatione ſummiſque laudibus illuc fuiſſe perlatam.* Veſalium enim, cum natus eſſet anno 1514. conſequens eſt vigeſimo ſecundo vel tertio ætatis anno, adeoque circa annum a Chriſto nato 1536. vel 1537. Medicinæ ſtudio operam navaviſſe, ac artis tyrocinium Venetiis feciſſe, potiſſimum cum liqueat auctoritate Valerii Andreæ *in Bibliotheca Belgica* Veſalium, anno 1537. Patavii publicum Anatomes Profeſſorem fuiſſe.

Parabatur decoctum hujus radicis ſequenti methodo; nempe radicis Chinæ recentis & non carioſæ, ac in fruſtula ſeu *talleolas* tenues conciſæ ℥ j. aut ij. viginti quatuor horis in aquæ fontanæ lib. vj. aut viij. tepide macerabant. Inde in olla fictili ſatis ampla & operculo contecta lento igne decoquebant ad duas tertias, decoctumque colatum in lagena vitrea obturata tepide detinebant ad uſum quotidianum. Qua Methodo illius decoctum ægrotantibus exhibitum fuerit?

Porro autem æger prius præparatus præmiſſis univerſalioribus, purgatione ſcilicet, imo venæ ſectione, ſi ita e re videretur, cyathum unum hujus decocti calidi ad ℥ x. vel xij. ſummo diluculo quotidie exhauriebat, ac in lecto compoſitus & ſtragulis contectus ad ſudorem ſe comparabat per duas vel tres horas. Inde ſudore ſemel abſterſo e lecto ſurgere, & bene veſtito in cubiculo ambulare licitum erat; imo vero poſt decimum vel duodecimum diem, ſi benignior eſſet aeris ſtatus, domo egredi ſub eadem cautione. Diæta quoque liberalior concedebatur, quam in adminiſtratione decocti ex Guaiaco; poterat enim æger veſci pullis, gallinis, aut caponibus toſtis, vel ſine ullo ſale elixis, ſed vino penitus abſtinendus erat, permiſſo tantum pro potu ordinario decocto tepido radicis Chinæ. Quotidie hæc eadem ſingula ordine eodem iterabantur per dies 24. aut 25. quibus

(*a*) *Paulus Hermanus, & Samuel Dale*, ubi ſupra.

(*b*) Garcias ab Horto, *Hiſtoria ſimplicium & aromatum Indiæ. Lib.* 1. *cap.* 38.

(*c*) In annotation. in *Obſervation.* 77. *Hieronymi Reuſneri.*

(*d*) Nicolaus Monardes, *de ſimplicibus medicamentis. Lib.* 1. *cap.* 10.

(*e*) Colloquios dos ſimples, e drogas he couſas medicinais de India. Em. Goa, in 4. 1563. *Lib.* 1. *cap.* 38.

(*f*) Narrat Amatus, Luſitanus, *Centur.* 1. *Obſervat.* 90. quemdam nomine *Vincentium Gilium a Triſtanis, rerum maritimarum maximum exploratorem, & apud Indos frequentem negotiatorem radicem Chinæ primum in Luſitaniam advexiſſe, & hinc mercatores in univerſam Europam brevi traxiſſe, quod maximum quæſtum facerent.*

(*g*) Coſmographie Univerſal. *Lib.* 11. *cap.* 25.

curatio perfici credebatur, & ſi alvus pigrior eſſet, vel additis decocto quotidiano folliculis ſennæ, vel enemate emolliente alternis diebus poterat ſubduci.

Celerem famam obtinuit.

Celerem huic therapeiæ celebritatem fecit auctoritas Caroli V. Imperatoris, qui jam ante, ut refert Veſalius *in Epiſtola de Radice Chinæ*, *articularis ſui morbi & mali habitus occaſione decocti Guaiaci uſus*, ſed irrito ſucceſſu, voluit ſuo potius marte quam Medicorum conſilio radicis Chinæ virtutem etiam experiri Bruxellis, a qua ſi non optime, at certe melius habuit. Hinc ergo factum eſt, ait ille, ut *vicini Germaniæ Medici quibus ſummum mundi Principem China uſum eſſe conſtitit, magnifice de hoc remedio & ſenſerint & judicaverint, ſibique multa deficere exiſtimaverint, ſi non & ipſis hujus decocti propinandi ratio comperta haberetur . . . . Quocirca ſuis principibus iſtius decocti vires ita laudandas duxerint, ut illi apud Cæſarem Medicorum cauſa inſtare urgereque non dedignati fuerint, quo ab Aulicis Medicis univerſus decoctum illud adminiſtrandi modus ipſis exponeretur.*

Sed quam retinuit parum diu.

Sed quam fluxa eſt ac mutabilis novorum remediorum fortuna! Radix illa Chinæ tantopere laudata brevi vileſcere viſa eſt. Veſalius ipſemet in *hac eadem Epiſtola* anno 1546. edita, fatebatur, *ſe compertiſſimum habere Chinæ decoctum in oſſium excreſcentiis tumoribuſve, & pravis ulceribus venereis Guaiaci decocto longe inferius eſſe*. Proſtant ſimilia de radice Chinæ teſtimonia apud Hieronymum Cardanum, *in Libro de radice Chinæ ſeu de Decoctis*, anno 1548. Apud Antonium Muſam Braſſavolum, *in Tractatu de radicis Chinæ uſu*, anno 1551. Apud Antonium Fracantianum, *in Libro de Morbo Gallico*, anno 1564. Apud Julianum Palmarium, *Lib. I. de Lue venerea*, *Cap.* 14. anno 1578. Sed omnium diſertiſſime apud Gabrielem Falloppium, in Tractatu *de Morbo Gallico*, *Cap.* 60. anno 1560. *Non utator*, inquit, *hac radice in Morbo Gallico, expertus enim ſum ter & quater, & numquam aliquid potui aſſequi*. Sane jam pridem apud omnes in confeſſo eſt radicem Chinæ podagræ, iſchiadico dolori, tumoribus œdematoſis, ſtrumis, ventriculi imbecillitati, hemicraniæ, renum & veſicæ ulceribus prodeſse; at vero ad luem parum utilem eſſe, & ſi quid forſan valeat, ſaltem Guaiaco virtute plurimum cedere.

Radix ſarſæ-parillæ in Europam delata circa idem tempus, tamquam ſpecificum tertium.

VI. Famam paulo melius obtinuit radix altera nomine Sarſæ parillæ notiſſima, quæ & ipſa eodem circiter tempore magnifice celebrata eſt, ut liquet ex eadem Veſalii Epiſtola. Cedit quidem Guaiaco, at China virtute multum ſuperior eſſe creditur communi ſententia, imo etiam Guaiaco ipſi præſtare, quotieſcunque poſt adhibitas inunctiones mercuriales, vel adminiſtratum Guaiaci decoctum, ſuperſunt ulcera, rhagades circa anum, tophi, nodi, ganglia, gummata, potiſſimum vero dolores rheumatici, fixi ſive vagi, ſed ab impura venere primum oriundi, ad quos ſpecifica exiſtimatur.

Illius deſcriptio.

Devehitur ex pluribus Americæ locis, præſertim ex Peruvia, Mexico, Braſilia &c. ubi ſponte, & ubertim dicitur adoleſcere in ſepibus (*a*). Tenuis eſt, craſſitie calami, longa, ſarmentoſa, enodis, foris rugoſa & plicata, ex flavo pallida, intus candida & farinacea, ſaporis & odoris nullius evidentis. Conſtans opinio eſt radicem eſſe plantæ, quæ cum ſmilace aſpera eadem ſit, vel ſmilaci maxime affinis. Inde factum ut ab Hiſpanis *ſarſa-parilla*, ſeu *çarça-parilla* dicta ſit, hoc eſt *viticula rubo ſimilis*. Id enim nominis eſt ſmilaci aſperæ apud Hiſpanos, ut auctor eſt Andreas Lacuna, nempe quod ſmilax ſarmentis, foliis, labruſcis *viticulam*; ſpinis, aculeiſque *rubrum* referat: *çarça* enim *rubrum*, *parilla viticulam* hiſpanice ſignificat. Huic opinioni favet & ipſa experientia: Conſtat enim radices ſmilacis aſperæ noſtratis, ut ſarſæ parillæ forma proxime ſimiles ſunt, ſic virtute fere pares eſſe, cum teſtetur Falloppius, *in Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 63. *ſe radice ſmilacis aſperæ* in Italia effoſſæ *uſum eſſe felici cum ſucceſſu, & plurimos a lue Gallica liberaviſſe*: ſed de hoc vide Proſperum Alpinum, *De plantis Ægypt. Cap.* 43.

Et adminiſtrando ratio.

Decoquitur ſarſa-parilla eodem modo quo China, ſcilicet unciæ duæ fruſtatim reſectæ macerantur tota die in aquæ communis lib. vj. Dein coquuntur igne remiſſo in diplomate, olla operculo bene contecta, donec tertia vel media pars exhalaverit. Mane ſummo ab ægro in lecto jacente exhauritur hujus decocti cyathus unus ad decem uncias capax. Quod ſupereſt per diem bibitur pro potu ordinario, ſic quotidie iterando per dies 20. aut 24. Ceterum diæta paulo largior permittitur, quam in uſu decocti Guaiacini, eademque quam modo propoſuimus in adminiſtratione radicis Chinæ.

Lignum Saſſafras, ſpecificum quartum.

VII. Allatum eſt circa idem tempus ex variis Americæ tractibus, ſed maxime ex Florida, lignum alterum ad luem veneream efficax, a Floridianis *Pabamvve*, Teſte Franciſco Coreal, *Voyage aux Indes Occidentales*, *Chap.* 2, Europæis vero *Saſſafras* dictum quod (*b*) ſub

(*a*) *Paulus Hermannus*, & *Samuel Dale*, ubi ſupra.
(*b*) *Paulus Hermannus*, & *Samuel Dale*, ubi ſupra.

ſub cortice tenui, foras cinereo, intus ſanguineo, ex ruffo albicat, lignoſum, leve, rarum eſt, ſaporis acris, ſubdulcis & aromatici, odoriſque fragrantis, unde dici ſolet *lignum fœniculi* ſeu *fœniculatum*.

Parabatur & adhibebatur hujus decoctum eadem methodo, ac decocta radicum Chinæ & ſarſæ-parillæ; ſed ut Chinam in abigendis lue venerea, & luis venereæ ſymptomatis virtute proxime æquat, ſic Guaiaco & Sarſæ-parillæ plurimum cedit.

Ptiſanæ hidroticæ ſeu ſudoriferæ.

VIII. Mos jam pridem obtinuit ligna illa duo, Guaiacum & Saſſafras, radiceſque totidem Chinæ & Sarſæ-parillæ, quorum natura virtuſque ſimilis eſt, una ſimul decoquere, plerumque ſine ullo purgante, aliquando vero cum folliculis ſennæ, ut jam ab anno 1550 in uſu fuiſſe teſtatur Braſſavolus *in Tractatu de radicis Chinæ uſu*. Hinc parantur Decocta & Bocheta, quæ modo tantum diaphoretica & diuretica, modo vero cathartico-diaphoretica vi pollent, & quæ notiſſima ſunt nomine *Ptiſanarum ſudoriferarum*, vel *Ptiſanarum e lignis ſudorificis*.

Varia ſolet eſſe ſingulorum doſis, pro diverſis indicationibus quibus ſatisfaciendum eſt. In genere unciæ ij. ligni Guaiaci in ſcobem vel in fruſtula redacti, unciæque totidem ligni ſaſſafras in fruſtula pariter diviſi, cum radicum Chinæ & ſarſæ-parillæ minutim inciſarum *ana* unciis totidem, infunduntur tepide horis 24. in aquæ communis lib. x. vel xij. Inde additis, ſi ita videatur, antimonii crudi craſſiuſcule triti & nodulo laxe concluſi ℥ ij, omnia lento igne in vaſe operculo clauſo decoquuntur ad conſumptionem tertiæ partis. Tunc additur liquiritiæ raſæ uncia j, imo ſi vis purgans in decocto requiratur, folliculorum ſennæ Orientalis ℥ ß. quæ horæ momento coquenda ſunt. Poſtea decoctum, cum tepuit, colo tranſmittitur, & in lagenis vitreis bene obturatis ſervatur ad uſum.

Solemne eſt hujus decocti tres hauſtus quotidie propinari per duodecim vel quindecim dies, mane jejuno ventriculo, quarta vel quinta hora poſt prandium, & veſperi ante decubitum: vel ſaltem duo, mane ſcilicet & veſperi, omiſſo hauſtu pomeridiano, ſi ita e re videatur. Per id tempus æger ad parciorem diætam addicendus eſt, domique continendus ſi anni tempus aſperius ita exigat.

Tanquam arcana nova & ad morbum quemcunque ſpecifica, ab Agyrtis duobus venditatæ.

Hæc eadem lignorum decocta, quibus nihil notius eſt, vulgatius nihil, Lutetiæ tamen tanquam arcana remedia, & ad morbos quoſvis *panchreſta* venditari non ita pridem vidimus a duobus aretalogis, nec ſine lucro, uſque adeo vulgus, & præſertim vulgus Pariſienſe novitatis amans eſt, avidumque. Priori, qui Chirurgus fuit, nomen erat *Calat*: Hic ceteris lignis dicebatur adjicere lignum Phillyreæ anguſtifoliæ; egregium ſane & vere efficax additamentum! Imo etiam prædicabat ſe calcem auri una incoquere, quod quidem ſine diſpendio fieri potuit, quod tamen factum vix credo, ex quo demum ſi factum fuerit, efficaciam nullam decocto acceſſiſſe certus ſcio.

Alter, artifex liquandi æris, dictus *Vinache*, ſuperbiebat præparato, antimoniali neſcio quo, cujus additione ſuam ptiſanam ceteris præſtare gloriabatur. Habuit hic unum atque alterum Medicum, non conniventem modo, ſed etiam ſuffragantem, quod quidem in artis medicæ opprobrium redundavit aliquandiu, at vero ſimul in multorum perniciem ceſſit, & tandem, ut æquum fuit, in perpetuum ipſorummet approbatorum dedecus.

Remedia varia, lui venereæ olim adhibita, ſed huic curandæ imparia.

IX. Reſtat tandem, ut huc congeramus remedia non pauca, quæ quidem ad luis venereæ curationem plane inefficacia ſunt, ideoque jam dudum obſoleta, ſed quæ tamen a Medicis, nec incelebribus, olim & laudata & uſurpata fuiſse certum eſt. Inde ſaltem manifeſtum fiet exemplo alieno quanta prudentia in rebus medicis, anticipatis aut temere conceptis conjecturis parcendum ſit, quantoque labore ad veritatem pedetentim ſit enitendum.

1. Lignum Heſtdeen vel Heſtebdehen.

1°. Lignum *Heſtdeen* vel *Heſteb-dehen*, de quo Avicenna, *Canonis Lib.* 2, *Tract.* 2. *Cap.* 334, & Lignum *Karon* ſive *Kallem*, de quo Idem, *ibid. Cap.* 384. olim ideo (a) laudata ſunt, velut ſpecifica adverſus luem veneream, quod falſo crederetur quod utrumque ligni genus, cum ab Avicenna appellaretur *Lignum Indum*, idem eſſe ac *Guaiacum*, nomine *Ligni Indici* tunc vulgo cognitum. Sed jam pridem animadverſum fuit a Petro Andrea Matthiolo, *Dialogo de Morbo Gallico*. Alfonſo Ferro, *Lib.* 1. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 2. Antonio Gallo, *De Ligno ſancto non permiſcendo in Præfat.* Gabriele Falloppio, *de Morbo Gallico Cap.* 40, Proſpero Borgarutio, *de Morbo Gallic. Cap.* 14. hoc utrumque Avicennæ lignum, qualecunque fuerit de quo non liquet, ex Indiis Orientalibus petitum

(a) Nicol. Maſsa, *Lib.* 3. *de Morbo Neapolitan. Cap.* 2.

tum fuiſſe quæ ſolæ patebant ætate Avicennæ; neutrum proinde Guaiacum fuiſſe, quod ex Indiis Occidentalibus tantum advehitur. —

2. Lignum Ettalche, ſeu Oxycedrus. 2°. Johannes Leonis, Africanus, *Deſcriptionis Africæ Lib.* 9, & eum ſequutus Julius Cæſar Scaliger, *Exercitat. in Cardanum* 181, *Artic.* 19, laudant lignum quoddam, africano idiomate *Ettalche* appellatum, tanquam adverſus luem veneream egregium: Hujus medulla in diverſis regionibus diverſi coloris eſt, in Numidia candida, in Æthiopia nigra, in Libya purpurea. Medulla illa, quæ purpurea eſt, in ſcobem comminuta (*a*) *Medici Africani in Morbi Gallici curationibus utebantur, unde & Morbi Gallici lignum vulgariter appellabatur.* Patet autem ex Deſcriptione Johannis Leonis, arborem, quæ lignum hoc proferebat, *excelſam, ſpinoſam, Junipero foliis ſimillimam*, uno verbo eamdem fuiſſe ac (*b*) Juniperium majorem bacca rufeſcente, ſive Oxycedrum. Porro lignum illud Ettalche a Bernardino Tomitano, *Lib. 2. de Morbo Gallic. Cap.* 16, & Antonio Fracantiano, *De Morbo Gallico, Cap.* 10. vocatur, depravato nomine, lignum *Hettechen*, & ab utroque adverſus luem veneream approbatur. Sed quale judicium ferendum ſit in curanda lue venerea de ligno Juniperino, Guaiaci ſuccedaneo, videſis, ſupra *Articulum IV.* hujuſce Capitis.

3. Opiatæ duæ Fernelii. 3°. Johannes Fernelius, Medicus Pariſienſis clariſſimus quidem, ſed ab hydrargyri uſu alieniſſimus, quem pernitioſum Empiricorum inventum eſſe putabat, ſine Mercurio & Guaiaco perfectam luis venereæ curationem pollicebatur, ope duarum opiatarum, quarum alteram majorem, minorem alteram vocabat. Componebatur utraque ex vulnerariis & purgantibus variis, ſed neutra ad luem veneream profligandam ſatis efficax erat. Illarum opiatarum formulæ, quas piget hic exſcribere, obviæ ſunt apud ipſum Fernelium, *De curatione luis Venereæ, Cap.* 15, aut apud Julianum Palmarium, *Lib. 1. de Lue venerea, Cap.* 7, ubi apertius proponuntur.

4. Opiata Palmarii. 4°. Julianus ille Palmarius, celeber Fernelii diſcipulus, ſed ea in re in verba Magiſtri jurare nimium paratus non ſubſtinuit quidem Mercurii uſum cum illo damnare, ut cujus utilitas in dies exploratior eſſet, at vero exiſtimavit cum illo luem debellari poſſe ſolo opiatæ uſu, quam *ibidem* proponit, qua dicit *neminem hactenus falſum eſſe*, quam venalem proſtare monet Lutetiæ *in vico Antoniano* apud Pharmacopœum quem nominat, quam fatetur ex duabus modo memoratis Fernelii opiatis compoſitam eſſe, *adjectis etiam*, ut ille ſubjungit, *aliquot aliis medicamentis*, *quæ adverſus venena valere*, *& ad ſudores ciendos aptiſſima eſſe compererat*; ſed quam certo certius eſt optato effectui imparem fuiſſe.

5. Syrupus Sancti Ambroſii. 5°. Guillelmus Rondeletius, Profeſſor & Cancellarius Facultatis Medicæ Monſpeſſulanæ, aſſerit *in Tractatu de Morbo Italico*, *ſe in pauperibus uſum eſſe ſyrupo Sancti Ambroſii, qui ex decocto mili paratur & ramentis ligni ficuum.* Proſtat ſimile remedium in Pharmacopœa Bateana ſub titulo *Decocti Ambroſiani*, diciturque *Diaphoreticum nobile*. Refert Nicolaus Cheſneau, *in ordine remediorum alphabetico* ad calcem Obſervationum ſuarum adjecto, tertiam ejuſdem remedii formulam, juxta quam milium cum paſſulis & ficubus decoquitur, aitque decoctum illud laudari *ab Ottone Heurnio tanquam nobile ſudorificum & diureticum*. Sed liquet hoſce ſyrupos ſive decocta, ſi quid ad ſudorem movendum conferant, tamen ad plenam luis venereæ curationem haud quidquam valere.

6. Varia ſuccedanea Guaiaci. 6°. Multa proponit Augerius Ferrerius, *Lib. de Pudendagra*, *Capp* 15-20, e regno vegetabili petita remedia, quaſi Guaiaci, Chinæ, & Salſæ parillæ ſuccedanea utilia, ut Radices Cannarum noſtratium, Gentianæ, Aſari, Tormentillæ; quibus ab aliis addi ſolent Radices Smilacis aſperæ, Petaſitidis, Cyclaminis, Iridis, Enulæ Campanæ, ac præſertim (*c*) Myricæ ſeu Tamariſci. Sed hæc ſingula longe inefficaciora erant Guaiaco, quod & ipſum non ſatis efficax fuit.

7. Decoctum Sapientiæ. 7°. Decoctum Saponariæ Officinarum, ſeu Lychnidos Saponariæ dictæ, a Johanne-Baptiſta Zapata, Empirico, tamquam Specificum laudatum fuit in Libro, cui titulus eſt *Li Maraviglioſi Secreti, Cap.* 9, & quod majoris momenti eſt, tanquam efficax commendatum ab Euſtachio Rudio, *Lib.* 4. *De Morbo Gallico, Capp.* 5. & 12, a Ludovico Septalio, *Caution. Medicar. Lib.* 7. De Morbo Gallico, & a Daniele Senerto, *Practica Lib.* 6. *Part.* 4. *Cap.* 17; ſed jam pridem penitus obſolevit, ceu nullius pretii.

8°. Nar-

(*a*) Johann. Leon. *loc. laud.*
(*b*) Liquet ex Avicenna, *Canon. Lib.* 2. *Tract.* 2. *Cap.* 367. Juniperum, arabice *Harar* nuncupari.
(*c*) Vide Proſper. Alpinum, *De Plantis Ægyptiis, Cap.* 9. & Obſervationes Veſlingii in *hoc Caput*.

8°. Narrat Samuel Fomius, Chirurgus Monſpelienſis, in Obſervationibus cum Lazaro Riverio communicatis, *Obſervat.* 41. „ Henricum III, Gallorum Regem, lue venerea „ laborantem, cum a Medicis ordinariis curari non potuiſſet, monitum fuiſſe Penam „ (*Petrum*) tunc temporis Lutetiæ medicinam facientem multos ab hoc morbo liberare „ remedio peculiari, quod a quodam Turca didicerat; ideoque juſſiſſe Penam vocari, a „ quo curatus fuit. " Illud autem peculiare remedium nihil erat præter radicis Bardanæ in talleolas ſectæ decoctum in æqualibus aquæ fontanæ & vini albi partibus, additis ſub decoctionis finem folliculis ſennæ, cujus decocti ſelibra mane jejuno ventriculo propinabatur in lecto per dies 15. vel 20, admotis ad diverſas corporis partes ſilicibus majoribus calidis, & linteo obvolutis, ad ſudorem proliciendum. 8. Radix Bardanæ.

Non neſcius ſum quoſdam eſſe, qui affirment Henricum III. uſu radicis Bardanæ, quam Petrus Pena adhibuerit, non ex lue venerea, ſed ex febre quartana convaluiſſe. Ita ſane ſentiunt Tancredus Robin, apud Johan. Jacob. Mangetum, *in Bibliotheca Pharmaceutica*, in verbo *Bardanæ*, & J. B. Chomel, Doctor Medicus Pariſienſis, *Abbregé de l'Hiſtoire des Plantes Uſuelles*. Sed eos falſos eſſe opinor, & in errorem ideo forte inductos, quod minus attente legerint Obſervationes Georgii Hieronymi Velſchii, ubi narratur eadem hiſtoria. Ille ſcilicet, poſtquam dixit *in Obſervationum Medicinalium Epiſagmate*, Obſervat. 4. *Empiricum quemdam Pariſienſem plurimos quartanarios decocto radicis Lappæ majoris ſeu Bardanæ ex vino albo magno ſucceſsu curare ſolitum fuiſse*, mox addit *eadem quartanæ & luis venereæ quandoque remedia obſervari*. *Sic illam*, pergit idem, *cum tibiarum ulceribus hydrargyroſi curatam narrat Guillelmus Ballonius*, *Lib.* 2. Epidem. & Ephemerid. ubi de conſtitutione hyemali anni 1575. *hanc vero in Henrico III. Galliarum Rege, eodem decocto Bardanæ a Petro Penæ deletam eſse teſtatur Samuel Formius apud Lazarum Riverium*, Obſervatione 41. Inde ergo factum fuiſſe videtur, ut præ oſcitantia, nec ſatis adverſa pronominum *illam* & *hanc* relatione, creditum ſit luem veneream cum ulceribus tibiarum in ægro Ballonii, hydrargyroſi; quartanam vero in Henrico III. decocto Bardanæ curatam fuiſſe, cum tamen ex ipſo orationis contextu contrarium manifeſtum ſit.

Itaque tantum abeſt, ut ex Velſchio auctoritatem Formii elevare jure liceat, ut contra Velſchius ipſe Formii obſervationem aperte confirmet. Neque in contrarium pugnat ullo modo Pena ipſe, quicquid a non nemine dictum fuerit, cum nullum exſtet hac de re ejus teſtimonium, quod equidem ſciam. Quapropter credibile eſt virus venereum ab Henrico III. olim contractum, dum e Polonia rediens Venetiis gonorrhœam virulentam contraxit, aliquot poſt annis repullulaſſe, quo tempore Petri Penæ conſilio decocto Bardanæ retuſum fuerit, ut refert Formius. *Retuſum* dico, neque enim puto Bardanæ decoctum ad extirpandum virus venereum valere; imo neque cum decocto Guaiaci ullatenus conferendum eſſe, quicquid de Bardanæ virtute adverſus morbos venereos prædicent tum Simon Pauli, *Quadripartiti Botanici*, *Cap.* 3. tum Georgius Baglivius, *Praxeos Lib.* 1. §. *De lue venerea*; ut nunc omittam ea, quæ de anti-venerea virtute radicum Bardanæ ab aliis paſſim referuntur.

9°. Demum Scriptores peregrinationum per oras Americæ magno conſenſu volunt fere omnes, ad luem veneream egregie facere carnem Teſtudinum marinarum grandiorum, quæ in Americæ littoribus, inſuliſque frequentes occurrunt. Aiunt nempe, ſi quis Syphiliticus non alio veſcatur cibo præter carnem illam, furunculos plurimos initio in univerſo corpore erumpere, capita facere, largiter ſuppurare; qua ratione credunt intra menſem virus quodcunque latet in corpore, ex toto expelli, ejici, exturbari; adduntque non alio remedii genere prædones illos maritimos, quos vulgo *Flibuſtiers* vocant, & qui Americæ maria infeſta habent, ſibi mederi, quoties morbo illo ſe teneri ſentiunt ſibi familiariſſimo. Sic memini primis naſcentis morbi temporibus a pleriſque Medicis carnem, decoctum, ſyrupum, &c. viperarum, ceu ſpecifica & præſentia remedia, olim laudata & uſurpata fuiſſe. Sed quæ de his dicta ſunt, de illis quoque dici volo: Poſſum fortaſſe adduci, ut credam eſu carnis teſtudineæ ſævitiam luis venereæ aliquantiſper mitigari, & cum ferociente morbo inducias fieri ad aliquod tempus; at vero perfectæ & abſolutæ ſanationis fidem mihi certam nemo faciet, neque enim moror allata vel piratarum experimenta, vel peregrinatorum teſtimonia, quippe quos rerum medicarum æſtimatores eſſe duco, perinde ineptos. 9. Caro teſtudinum grandiorum in cibos adhibita.

CAPUT VII.

De diverſo Mercurii & Mercurialium uſu ad luis venereæ curationem ab ipſo morbi ingreſſu ad hæc uſque tempora.

GRæcis Ὑδράργυρος, Latinis *Aqua argenti* vel *Argentum vivum*, recentioribus Chimicis *Mercurius*, eſt ſubſtantia metallica, mobilis, fluida, ponderoſiſſima, globoſam vel globoſæ proximam figuram affectans, coloris ex cæſio albicantis, auro jungi amans. Duplex habetur, *Naturalis* alter, qui in forma viva e mineris eruitur, & dicitur *Mercurius virgineus*: Alter *Artificialis*, qui ex minera cinnabarina excoquitur, & *Mercurius cinnabarinus* appellatur. Reperitur uterque in variis Europæ locis, ſed optimus cenſetur, qui ex Hiſpania aut Hungaria devehitur.

Hydrargyrus ab antiquis damnatus tanquam deleterius.

Hydrargyrus olim Ariſtoteli notus, *Meteorologicor. Lib.* 4. *Cap.* 8. & Theophraſto ejus diſcipulo, *Libro de Lapidibus*, nomine *Argenti fuſi*, ἀργύρυ χύτυ, Plinioque, *Hiſtoria Naturalis Lib.* 33. *Cap.* 6. nomine *Argenti vivi*, ab uſu medico diu excluſus eſt, ut qui diceretur venenoſus. Sic olim creditus fuit a Dioſcoride, *de Medicinali materia Lib.* 5. *Cap.* 110. & *Alexipharm. Cap.* 28. *vim habere pernitialem potus, ſuoque pondere interna exedere.* Sic a Galeno, *de ſimplic. Medicam. Facultate. Lib.* 4. *Cap.* 19. & *Lib.* 5. *Cap.* 19. & *in* 6. *Epidem. Comment.* 6. *Textu* 6. relatus eſt inter deleteria, quamvis hoc Galeni de Mercurio judicium aliorum ſententia potius quam ſua niti videatur, cum fateatur ipſe alibi, *De ſimplic. Medic. Facultate*, *Lib.* 9. *Cap.* 3. *Artic.* 32. *ſe nullum unquam Hydrargyri periculum feciſſe, interimatne interne ſumptus, an externe admotus?* Sic demum ab univerſa Medicorum poſteriorum turba cum Dioſcoride & Galeno conſentiente proſcriptus fuit, ut videre eſt apud Oribaſium, *Medic. Collect. Lib.* 13. *in voce* Ὑδράργυρος; Aetium, *Tetrabib.* 1, *Sermone* 1. *Cap.* 1. & *Tetrabib.* 4. *Sermone* 1. *Cap.* 79. Paulum, Æginetam, *De re Medica. Lib.* 5. *Cap.* 62. & *Lib.* 7. *in voce* Ὑδράργυρος: Actuarium, *Lib.* 5. *Methodi medendi*, *Cap.* 12. *&c.*

Ab Arabibus medicis in uſus medicos, ſed exteriores, vocatus.

Primi omnium Medici Arabes auſi ſunt Mercurium exterius adhibere: Tum ad pediculos enecandos, ut conſtat de Rhaſe, *Lib.* 9. *ad Almanſorem*; de Serapione, *Libro de ſimplici Medicina*, *Cap.* 385; de Avicenna, *Lib.* 2. *Tract.* 2. *Cap.* 47. & de Iſaaco, *Lib.* 4. *Practic. Cap.* 9. ubi proponitur adverſus pediculos unguentum ex argento vivo, plerumque cum additis cineribus filicis & aceto: Tum ad ſcabiem, herpetem, ceteraſque cutis defœdationes ſanandas, ut liquet ex Avicenna & Serapione, *locis jam laudatis* & ex Meſue, *in Antidotario*, *diſtinctione* 11. ubi ad ſcabiem, impetiginem & *phlegma groſſum*, ut aiebant, duo adducuntur unguenta, ex multis quidem aliis compoſita, ſed quibus immixtum ineſt argentum vivum ſaliva extinctum.

In quo ſectatores habuerant fere omnes Medicos, qui in Europa vixere a ſæculo undecimo.

In utroque Mercurii uſu Arabes, Medicos fere omnes Sectatores habuerunt, qui in Europa ante renata literarum ſtudia claruere. Sic in pediculorum perniciem unguenta mercurialia a Petro Hiſpano, celebri Medico, qui Summus Pontifex creatus eſt anno 1276. & ſibi nomen Johannis XXI. aſſumpſit, præſcribuntur in *Theſauro Pauperum*, *Cap.* 4. *De Pediculis & Lendibus*; a Guillelmo Varignana, qui Genuæ Medicinam cum laude fecit circa annum 1300. *in Secretor. ſublimium Tract.* 3. *Cap.* 9. Bernardo Gordonio, qui Montiſpeſſuli cum fama docuit anno 1305. *Lilii particul.* 1. *Cap.* 9; a Guidone de Cauliaco, Summorum Pontificum Clementis VI. & Urbani V. Capellano & Medico, ab anno 1348. ad annum 1363. *Chirurgia magna Tractat.* 6. *Doctrin.* 1. *Cap.* 3. *in fine*; a Valeſco de Taranta, qui Medicinam Monſpelii profeſſus eſt anno 1418. *Philonii Lib.* 7. *Cap.* 74.

Sic etiam unguenta ſimilia contra ſcabiem, variaſque ſcabiei ſpecies, ut *malum mortuum*, *phlegma ſalſum*, *aſaphati &c.* adhibita fuerunt a Rogerio Parmenſi, Medico circa annum 1250. *Chirurg. Lib.* 1. *Cap.* 42. *de Morphæa alba*; a Rollando Capelluto, Medico, circa annum 1268. *Chirurg. Lib.* 1. *Cap.* 15. *de Rima* ſeu *Ruffa capitis*; a Petro Hiſpano, qui cum Papa fuit anno 1276. vocatus eſt Johannes XXI. *in Theſauro Pauperum*, *Cap.* 3. *de Puſtulis & ſcabie capitis*, & *Cap.* 76. *De curatione Scabiei*; a Theodorico, Medico celebri circa annum 1280. qui ſenex nomen addixit Ordini Fratrum Prædicatorum, *Chirurgia Lib.* 3. *Cap.* 49. *de Malo mortuo*; ab Arnaldo de Villanova, circa annum 1300. *Medic. Practic. Lib.* 2. *Cap.* 43. *De ſcabie* ſeu *pruritu*; a Guillelmo de Varignana, eodem circiter tempore, *in Secretis ſublimibus*, *Tractat.* 3. *Cap.* 1; a Bernardo Gordonio, anno 1305. *Lilii particul.* 1. *Cap.* 24. *Rubric.* 1. & *Cap.* 25. a Guidone de Cauliaco, anno 1363.

Chirur-

Chirurgia magna Tractat. 6. *Doctrin.* 1. *Cap.* 3. *Rubric.* 1. 2. & 4. a Valeſco de Taranta, anno 1418. *Philonii lib.* 7. *Capp.* 35. & 36.

Inter unguenta mercurialia tunc temporis uſu receptiſſima famoſum fuit unguentum Saracenicum, ideo ſic dictum dubio procul quod ab Arabibus ſeu Saracenis acceptum haberetur. Exſtat ſequens hujus formula apud Guidonem *loco laudato*.

℞. *Euphorb.* & *Lithargyrii* ana *lib.* ſs.
Staphid. agriæ quartam ſs.
Argenti vivi quartam j.
Axungiæ porci veteris lib. j.
Incorporando in mortario fiat unguentum, de quo æger inungat ſe ſemel in ſeptimana.

Debuit unguentum illud cuti illitum, ut quod Mercurio conſtaret ad nonam partem, ſalivationem movere in plurimis; & ſane conſtat etiam nec Petrum Hiſpanum, nec Theodoricum, nec Guidonem hunc unguenti effectum latuiſſe, nam diſerte monent duo poſteriores *hoc linimentum facere educere ſuperfluitates per os balneando*, (bavando) *& per ſubaſcellas reſudando*, additque Guido *argentum vivum nocere membris principalibus*, *& dentibus atque gingivis*, ideoque varia proponit gargariſmata, quæ ab ore interiore noxam arcerent. Petrus vero Hiſpanus, propoſito unguento ſuo Saracenico, quod argenti vivi partem octavam recipit, quod ille vocat *Unguentum pretioſum ad Scabiem*, & cujus *efficaciam expertam eſſe* ait, ſic pergit, (*a*) *Hoc unguento ungatur patiens a parte cubitorum poſteriore uſque ad tres digitos verſus manus*, *& a ſuperiore parte genuum uſque ad tres digitos inferius: Ungatur ad ſolem vel ad ignem poſt nonam*: *Et ſi videris phelgma ad vomitum vel inflaturam ſuperiorum aſcendere*, *ceſſa ungere*: *Sin autem*, *unge uſque ad VII. diem*. Illos autem primos omnium fuiſſe opinor, qui ſalivationem obſervaverint, cujus antiquiorem nullum Medicum, niſi forſan Alſaharavium, meminiſſe credimus, & qua tamen notabile incrementum Medicinæ acceſſit, detecta nempe & nova & antiquioribus Medicis incognita novæ evacuationis via.

Oportuit hæc ſigillatim memorare, quandoquidem conſtat inde olim petitam fuiſſe ex analogia methodum illam curatoriam, ſeu therapeiam mercurialem, quæ nunc ad luis venereæ curationem uſu potiſſimum viget. Cum ſcirent enim Medici, qui primis luis venereæ temporibus vixerunt, unguenta mercurialia ad impetiginem, herpetem, ſcabiem, phelgma ſalſum, malum mortuum, ceteraſque cutis defœdationes, tum ab antiquioribus Medicis jam pridem cum ſucceſſu adhibita fuiſſe; tum a ſeipſis quotidie feliciter adhiberi, inde pronum ipſis fuit hæc eadem accommodare ad curationem morbi novi, cujus initio præcipua ſymptomata & maxime obvia puſtulæ erant, ac cacoethea ulcuſcula, quibus cutis deturpabatur, atque adeo qui a ſcabie, herpete, malo mortuo, &c. parum differre credebatur. In quo Cornelii Celſi conſilium egregie ſequuti ſunt, qui auctor eſt *in Præfatione*, " ut ſi incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo Medicus de ,, rebus cogitet obſcuris, " hoc eſt, in ignota inquirat remedia ex conjectura, " ſed ,, protinus videat, cui morbo id proximum ſit, tentetque remedia ſimilia illis, quæ ,, vicino malo ſæpe ſuccurrerint, & per ejus ſimilitudinem opem reperiat.

Unde ad curationem luis venereæ accommodatus ex analogia.

Poſſent in teſtimonium adduci Medici multi & celebres, quibus pleriſque luis venereæ exordia videre contigit, ut Gaſpar Torrella, anno 1500. *in Dialogo de Dolore in pudendagra*; VVendelinus HOCK, anno 1502. *de Morbo Gallico*, *Cap* 15. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, anno 1505. *Tractatus de Morbo Gallico Cap.* 7. Johannes Benedictus, circa annum 1510. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 4. Johannes Manardus, circa annum 1520. *in Epiſtola ad Michaelem Santannam*, *Chirurgum*; Gabriel Falloppius, anno 1560. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 76. Sed unum inſtar omnium eſſe cenſeo Johannem de Vigo, qui Chirurgiam cum laude exercuit, qui ipſi morbi venerei ingreſſui coætaneus vixit, qui Tractatum de eodem affectu circa annum 1514. conſcripſit, ubi ſic expreſſis terminis loquitur, *Practica Lib.* 5. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 3. *Quicquid boni inventum fuit tam de localibus*, *quam de univerſalibus auxiliis pro curatione hujuſmodi Morbi Gallici*, (*& crede mihi tanquam experto in tali re*) *a Theodorico*, Capitulo de malo mortuo, *& Arnaldo de Villanova*, Capitulo de cura ſcabiei, *accepimus*.

Debuit ſane Mercurius in unguenta ad luem veneream citiſſime admitti, & ab ipſo morbi ingreſſu, cum Johannes VVeidmann, in Libro *de Puſtulis*, *& Morbo*, *qui vulgato nomine*

Hydrargyrus primis

(*a*) *Theſauri Pauperum Cap.* 76. *De Scabiei curatione*. Locum profero ex editione Lugdunenſi anni 1525. nam recentiores hujus libri editiones minore fide ſunt, quippe ab Editoribus multifariam adulteratæ & interpolatæ.

luis venereæ temporibus in unguenta admiſſus. *nomine* Mal de Franzos *appellatur*; Coradinus Gilinus, in *Opuſculo de Morbo Gallico*, & Gaſpar Torrella, in *Tractatu de Pudendagra*, anno 1497. Sebaſtianus Aquilanus, in *Tractatu de Morbo Gallico*, anno 1498; Antonius Benivenius in Libro *de abditis morborum cauſis*, & VVendelinus Hock, in Libro *de Mentagra*, anno 1502; Jacobus Cataneus, in Tractatu *de Morbo Gallico*, anno 1505. Johannes Vochs, in Tractatu *de Peſtilentia anni* 1507. *& ejus cura*, anno 1508. Johannes Almenar, in *Libello de Morbo Gallico*, anno 1510. ſed omnium diſertiſſime & enucleatiſſime Angelus Bologninus, Medicinæ Doctor, & Chirurgiæ Profeſſor in Academia Bononienſi, in *Tractatu de Unguentis*, *Cap.* 6. anno 1506. unguenta varia mercurialia laudent vel proponant.

Idcirco vix in eam opinionem adduci poſſum, ut putem Johannem Carpum, ſeu ut vero nomine appellem, Johannem Berengarium, Carpenſem, Medicum & Profeſſorem Chirurgiæ primum in Ticinenſi, & deinde in Bononienſi Academia, qui floruit anno 1520, Mercurii in curanda lue venerea adhibendi primum inventorem fuiſſe, aut, ut ait Falloppius, *De Morbo Gallico*, *Cap.* 76, *ſolum coluiſſe ſecretam hanc medicinam*. Sed facile crediderim & hunc, & Johannem de Vigo huic coætaneum egregios fuiſſe mercurialis therapeiæ promotores, qui ea methodo ægrotantes quamplurimos curandos ſuſceperint, & perfecte ſanaverint, unde ſibi comparavere & famam & divitias optimas. Narrat enim Falloppius de Jacobo Carpenſi, *loco laudato*, *ita opulentum redditum fuiſſe ſolo illo quæſtu, ut moriens teſtatus fuerit numeratam pecuniam* 40000. *ſcutatorum*, *præter argenteam materiam*, *quæ omnia Duci Ferrariæ reliquit*; *omnis enim aqua ad mare currit*: Johannes vero de Vigo refert ipſe, *Practica Lib.* 5. *Cap.* 2. *ſe ceratum* mercuriale *ſua deſcriptione ordinatum millies expertum fuiſſe cum honore & utilitate non parva*.

Sed parciſſima doſi, & cautione maxima. Initio quidem Medici Mercurium in unguentis cautiſſime adhibuere, poſt convenientem præparationem & doſi parciſſima, ut qui ægrotantibus metuerent a remedio nondum ſatis explorato. Sic in unguento, quod a Torrella proponitur, Mercurius vix cedebat in quadrageſimam partem reliquæ materiei; in decimam quintam vel decimam quartam ad ſummum in unguentis, quæ a Gilino aut Aquilano proferuntur; demum in unguentis, quæ proſtant apud VVendelinum Hock, ad octavam, quod maximum erat. Parcior ea quidem erat Mercurii quantitas, ſed quæ potuiſſet prudenter deinde augeri duce experientia, ut auctam fuiſſe certum eſt, atque ea ratione pedetentim ad debitam doſim deduci. Sed placuit Empiricis improbiſſimo & inconſideratiſſimo hominum generi, præcipitantia omnia perdere, nullis præmiſſis univerſalioribus remediis Mercurium temere illinendo: Imo cum Mercurium a Medicis parcius illitum ad curandam luem veneream plerumque inefficacem eſſe deprehenderent, in contraria peccando ægrotantes nimia & præcipiti hydrargyroſi ita opprimere, ut remedii vehementia mortem obirent non pauci, ceteri vero, qui valentiſſimi vel feliciſſimi erant, ptyaliſmo, diarrhœa, oris ulceribus, maraſmo confecti, macilenti, luridi, ſquallidi, edentati, balbutientes, ore obligato capiſtrati, poſt miſerias diuturnas & miſerrimas lente convaleſcerent.

Ea methodus ergo infamata fuit Empiricorum imprudentia, in quos Medici acriter invecti ſunt. Hinc factum, ut Medici in Sycophantas tot miſeriarum auctores acriter invecti ſint. *Advertant*, inquiebat Gilinus *loco ſupra laudato*, *hi qui confidunt in iſtis imperitis*, *ut barbitonſoribus*, *ſutoribus*, *ac cerdonibus*, *& maxime viatoribus*, *qui noſtrarum carnium ſunt carnifices*, ... *qui humorem facientem morbum non evacuant*, *ſed ſolum cum localibus has paſſiones curare volunt*. *Aromatarii*, aiebat Torrella *in dialogo de dolore in pudendagra*, *herbarum collectores*, *ceterique mechanici ac vagabundi*, *& impoſtores his temporibus hujus mali veros & perfecte curatores ſeipſos eſſe profitentur*, *& quia nihil ſciunt*, *nihil dubitant*, *& mirabilia pollicentur*; *quos ſi audires*, *mortuos ſuſcitare crederes*, *& paulo poſt ſpes inanis erit*, *nam repentina ac inſperata mors intercipit*.

Neque immerito, ſi Huttenum audiamus. Neque credes Medicos illos in Empiricos ſui temporis acrius ſtomachatos fuiſſe, ſi Huttenum audire velis narrantem infortunia ſyphiliticorum, qui Mercurio curabantur, quæ *ipſe miſerrima vidit*, *& quorum pars magna fuit*, utpote luem veneream per novem annos ipſe paſſus, & undecies unctus. „ Linimento, inquit ille *De curatione Morbi Gallici per adminiſtrationem ligni Guaiaci*. *Capite* 4, ex variis remediis præparato ungebant „ brachiorum & crurum juncturas: Aliqui ſpinam ac cervicem: nonnulli tempora etiam, „ item & umbilicum: Atque iterum alii univerſum corpus, quibuſdam ſemel die, qui„ buſdam bis, nonnullis tertio iterum die, aut quarto. Claudebantur ægri in æſtuario, „ quod calebat aſſidue atque intenſiſſime; alii viginti, triginta alii totos dies, nonnulli „ plures.Terunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur, apponebant, ac multa ſu„ perinjecta veſte ſudare cogebant. Ille vix iterum accepto unguento cœpit langueſcere

„ mirum

„ mirum in modum, tanta unguenti vis erat, ut intra ſtomachum, quod in ſummo
„ corpore morbi fuiſſet, compelleret, inde ſurſum ad cerebrum, unde per gulam & os
„ defluebat morbus, tanta tamque violenta injuria, ut dentes deciderent, qui non accu-
„ rate ori intendiſſent. Omnibus certe exulcerabantur fauces, lingua & palatum; intu-
„ mebant gingivæ; dentes vacillabant; ſputum per ora ſine intermiſſione profluebat, o-
„ mni protinus fœtore olentius, tanto contagio, ut quicquid alluiſſet, ſtatim inquina-
„ ret ac pollueret. Unde & labia ſic contacta ulcus trahebant & intus buccæ vulnera-
„ bantur. Fœtebat omnis circa habitatio, atque adeo durum erat hoc curationis genus,
„ ut perire morbo complures, quam ſic levari mallent. Quamquam vix centeſimus quiſ-
„ que levabatur, recidivo ut plurimum ægro, cum vix paucos ad dies duraret ejus
„ juvamentum.

„ Hoc autem in unctione miſerrimum fuit, *pergit Idem paulo poſt*, quod qui ſic me-
„ debantur, medicinam ipſi non callebant. Neque enim Chirurgici hac tantum uteban-
„ tur, ſed ut audaciſſimus quiſque, aut in aliis viderat, aut ipſe tulerat, ita circui-
„ bat medicum agens. Uno quopiam ad omnes unguento utebantur; &, ut ait ille, uno
„ calceo omnes calceabant, uno collyrio omnes ſanabant. Si quid accideret interim ægro,
„ conſilii inopia quid ſuaderent non habebant. Ferebanturque latrones, ut in publico er-
„ rore, cum obmuteſcentibus Medicis experiri omnibus, qui vellent, liberum eſſet. Ita-
„ que nullo ordine aut præſcripto, niſi quod æſtu ac vapore cruciabant ſimiliter omnes,
„ nullius neque temporis neque corporum qualitatis habita ratione curabantur ægri.
„ Neque inſcii perunctores materiam, quæ morbi cauſa eſſet, ducta alvo ſubtrahebant,
„ aut circa eſum ac potum temperantiam aut ullum victus diſcrimen indicebant. Tan-
„ dem eo incommodi res veniebat, ut dentium uſus adimeretur, ipſis vacillantibus. Os
„ alioqui totum uno occupante ulcere cibi appetentiam, frigefacto ſtomacho & turbante
„ fœtore, amitterent ægri. Cumque ſitis eſſet intolerabilis, tamen quod ad ſtomachum
„ faceret, potionis genus nullum inveniebatur. Multis ad vertiginem, quibuſdam ad in-
„ ſaniam uſque infeſtabatur cerebrum. Tremebant inde non manus tantum, ſed pedes
„ etiam & univerſum corpus, ac lingua balbutiem trahebat, nonnullis immedicabilem.
„ Multos in media curatione interire vidi, & quemdam novi ſic medentem, qui tres
„ una die viros agricolas, cum intro hypocauſtum plus æquo æſtuans concluſiſſet, ac
„ illi ſalutis, quam ſic adepturos ſe ſperabant, ſtudio patientius quam par erat conſi-
„ ſterent, donec defectis per caloris vehementiam cordibus mori non ſentirent, miſere
„ jugulavit. Alios vidi intumeſcente ad fauces gutture, cum exitum non haberet ſanies
„ primum, quam in ſputo dejici oportuit, deinde ipſe etiam ſpiritus, ſuffocari; quoſ-
„ dam, cum meiere non poſſent, mori. Omnino pauci convaluerunt, atque illi hoc pe-
„ riculo, hac amaritudine, his malis.

Haud igitur mirum eſt ſi Guaiacum & lignum ſanctum, anno 1517. ſi radix Chinæ, anno 1535. ſi Sarſa parilla eodem circiter tempore; ſi Saſſafras paulo poſt in orbem noſtrum illata miro cum applauſu excepta fuerint, tanquam humani generis ſoteria: Credebantur enim miſerrimos ægrotantes & a morbo difficili, & a remedio morbo difficiliore liberatura. Sed o ſpes hominum fallaces! Brevi compertum fuit ſpecies luis venereæ dari non paucas adeo virulentas, vel inveteratas adeo, ut eluſa omni remediorum illorum exoticorum efficacia ſoli cederent hydragyroſi legitimæ. Sic ſtatuebat Alfonſus Ferrus, anno 1583. *Lib. de ligno ſancto*, *Cap. 6. Ad inunctiones* Mercuriales *veniendum eſſe*, *poſtquam ex Medicina ligni ſancti bis terve ſumpta cognitum fuerit ægrotum non convaleſcere*. Sic Falloppius, *Tractatus de Morbo Gallico Cap. 76.* referebat anno 1560. *ſe vidiſſe adoleſcentem laborantem Gallico*, *in quo omnia regia* (hoc eſt medicinæ ex Guaiaco, radice Chinæ &c.) *infeliciter experta ſunt*, *quem Empiricus hydrargyro curavit*. *Quare*, pergit ille, *in rebellibus affectibus & deſperatis uſus ſum*, *& præcipue cum tentarim prius alias vias per omnia genera medicamentorum*.

Inde factum ut Guaiacum, radix Chinæ, Sarſaparilla, & Saſſafras miro cum applauſu excepta fuerint aliquandiu.

Itaque magis explorata ſemel iteratis experientiis Guaiaci & Chinæ vi, meliuſque cognita eorumdem inefficacia, atque adeo remediis illis in dies vileſcentibus, neceſſe fuit Medicis, ut quibus jam nulla alia efficaciora remedia ſuppeterent, inunctiones mercuriales, aliquandiu ſi non omiſſas, at certe neglectas, ad uſum revocare. Rem totam ingenue confitetur Antonius Fracantianus, in Libro *de Morbo Gallico*, quem anno 1564. edidit. *Alius*, inquit, *ſanationis modus habetur ex inunctionibus hydrargyrum recipientibus*, *quæ quidem licet quandoque ſanare videantur*, *tamen tanquam nimis violentum & periculoſum*, *jam non erat amplius in uſu*, *ſed nunc ſecundus agitur annus*, *Morbo Gallico rebelli & con-*

Sed comperta lignorum illorum inefficacia ad hydrargyroſim redeundum fuiſſe.

& contumaci maxime facto, quod multi ſint coacti, & quidem doctiſſimi viri, iterum ad prædictas inunctiones devenire.

Abhinc Mercurium & omnia Mercurialia præparata ſub medico cenſu retinere, tanquam vera luis venereæ rhizotoma; iis fidere, iiſque uti, ſed ea prudentia, qua par erat; denique mercuriales inunctiones adhibere, ſed cautiore & tutiore methodo Medicis omnibus in Europa ſolemne fuit. Uſus vero decoctorum ex Guaiaco, radice Chinæ, Sarſa-parilla, & Saſſafras, &c. huc tandem omnis recidit, ut ad morbos venereos, locales, incipientes, leves propinentur, vel ad ſummum, nec unquam niſi præmiſſis Mercurialibus, ad eas luis venereæ ſpecies, quæ cum ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutione implicatæ ſunt, ut ſuo loco videbimus.

Duplex Mercurii uſus, exterior & interior.

Moris fuit Mercurio uti duobus modis, vel foris cuti illito aut quomodocumque admoto, vel intro ore ſumpto devoratoque.

Primo. Exterior Mercurii uſus ingreſſu luis venereæ antiquior, hujus morbi curationi ex analogia tantum accommodatus eſt, uti modo diximus. Suam in illo adminiſtrando methodum Veteres olim habuere; ſuam recentiores hodie habent non parum diſparem.

Mercurius foris adhibetur quadruplici forma.

Linimenti ſive unguenti.

I. Mercurius extrinſecus olim adhibebatur quadruplici forma, nempe Unguenti ſive Linimenti, Emplaſtri ſive Cerati, Suffumigii, & demum Lavatorii ſeu Loturæ.

1°. Linimenti baſis erat Mercurius extinctus, ea quantitate ut ſextam vel octavam reliquæ materiei partem conſtitueret. Ne vi frigida, qua pollere putabatur, nervis noceret obſtupefaciendo vel relaxando, adjiciebantur ſexcenta alia e numero calefacientium, attenuantium, diſcutientium, rarefacientium, incidentium, &c. ut axungiæ, adipeſve porci, anſeris, urſi &c; medullæ variæ, butyrumve; oleum chamæmelinum, anethinum, laurinum, rutaceum, maſtichinum, vulpinum, lumbricorum terreſtrium, petrolæum; ciclamen, ariſtolochia, ſtaphys agria; radices zedoariæ, ebuli, enulæ campanæ, bryoniæ, iridis florentinæ; pyrethrum, zingiber; bdellium, euphorbium, ammoniacum, aloe, ſtyrax, maſtiche; lithargyrium, ſulfur vivum, tartarum rubrum, cineres ſarmentorum, theriaca, &c. quæ ſingula diverſo numero & doſi in variis linimentis varia, in mortario probe comminuta & commiſta in formam linimenti ſubigebantur. Unguento iſtiuſmodi calide ad ignem illinebant artuum juncturas, & artus uſque ad axillas vel inguina, imo corpus univerſum, cavendo tantum a partibus, quas *principales* vocabant, nempe ab abdomine, thorace & capite, ſic pluries iterando donec manifeſta imminerent ptyaliſmi indicia.

Cerati ſive emplaſtri.

2°. Materies Cerati ſive Emplaſtri mercurialis eadem erat ac linimenti, hoc uno tantum diſcrimine quod parcior eſſet axungiæ quantitas, cera vero ſuppleret quod de axungiæ quantitate decedebat, ut ea ratione emplaſtro debita firmitas conciliaretur. Jam ab anno 1506. utilitas cerati ex Mercurio laudata, atque ejuſdem præparatio & adminiſtratio propoſita fuerat ab Angelo Bolognino, Medicinæ Doctore, & Chirurgiæ Profeſſore in Academia Bononienſi, in *Lib. de Unguentis*, *Cap. 6.* Sed præcipua auctoritas huic Therapeiæ acceſſiſſe videtur ab eo tempore, quo Johannes de Vigo deſcripſit, *Practica ſua copioſa Lib. 5. Cap. 2.* Ceratum ſuum, quod *ſe millies expertum eſſe ait cum honore & utilitate non parva*, & quod dicit eſſe *nobiliſſimæ operationis*. Hujus formula obvia eſt in pharmacopœis omnibus nomine *Emplaſtri de Vigo*, ſed in quo componendo ſolet augeri adhibiti Mercurii quantitas, ſeu, ut aiunt, *quadruplicari*. Hoc emplaſtro ſeu cerato ſuper alutam extenſo artuum juncturas, artus ipſos, totumque corporis habitum contegebant, exceptis, ut modo dictum de linimento, ventre, thorace & capite; neque detrahebant, niſi prima apparerent imminentis ptyaliſmi indicia. Sed qui timidiores erant, procedebant cautius, & ex propoſito emplaſtro *zonam* parabant, tres quatuorve digitos latam, qua lumbos ægroti cingebant; vel *armillas*, quibus carpos, cubitos, genua; *ſoleaſve*, quibus plantas pedum circumligabant.

Et ſuffumigii.

3°. Suffitus ex ſimili parabantur materie, nempe ex Mercurio ſaliva aut terebinthina extincto, vel Cinnabari, quibuſcum admiſcebantur alia, quæ oleoſa & pingui qualitate igni concipiendo fovendoque, & fumo emittendo paria eſſent. Sed quæſtionem illam hoc in loco non urgebimus, quandoquidem ne id remedii genus, de quo tam mira plerique hodie prædicant, levius attigiſſe videremur, optimum eſſe judicavimus, ut rationem illius redderemus copioſius Capitibus ſequentibus.

4°. Primus, a quo de Loturis mercurialibus mentionem fieri memini, Augerius Ferrerius eſt, *Lib. 1. De Pudendagra*, *Cap. 13.* „ Fiebant autem ex ſiccantibus, rarefacientibus, diſcutientibus, & mercurio ſublimato „ corroſivo, cujus unciæ duæ diſſolvebantur

bantur in libris V. vel VI. aquarum ſtillatitiarum. Loturis iſtiuſmodi „ in loco calido „ ablui & perfricari ſolebant omnes corporis partes, exceptis capite, pectore, ſtomacho, & ſub alis: idque diebus decem, ſemel, bis, ter in die, pro ægrotantis viribus, & ceteris circumſtantiis, quo tempore e cubiculo exire non permittebatur. Putreſcebant hinc gingivæ & exulcerabantur, ſicut in præcedentibus, hoc eſt, *in illitione & ſuffitione*; quod curationis finem indicabat . . . Poſt ablutionem & perfrictionem „ ſudor in lecto procurabatur, appoſitis juxta pedes calentibus lapidibus, neque enim „ quod moliebantur, agebant, qui ſudores non procurabant. „ Conſtat abhinc lotiones ejuſmodi a multis & laudatas & adhibitas fuiſſe, ut ab Antonio Gunthero Billichio, *Obſervat. ac Paradox. Chymiatricor.* *Lib.* 2. *Cap.* 14. *Pag.* 171. a Johanne Hartmanno, *Prax. Chymiatrica. Pag.* 334. a Stephano Blancardo, *Inſtitut. Chirurgic. Part.* 3. *Cap.* 46. *Pag.* 529. a Theodoro Turquet de Mayerne, *Tract. de lue venerea in Syntagmate ſecundo*, forma Pedilavii; demum a Felice Platero, *Prax. Tom.* 3. *Lib.* 1. *Cap.* 4. *Pag.* 452. qui poſtremus non modo, quod pejus eſt, mercurium ſublimatum in parciore aquæ copia decoquit; ſed quod peſſimum, qui addidit decoctioni ipſum Arſenicum.

II. At vero in illis methodis haud pauca emendata ſunt, & in melius revocata rerum uſu & ævi poſterioris diligentia. *Quid uſu mutatum ſit in triplici illo Mercurii foris adhibendi modo?*

1°. Sic jam pridem obſolevit uſus obtegendi totum corpus emplaſtris ad provocandum ptyaliſmum, tum quod inde cutis calens, rubefacta, eryſipelatoſa in puſtulas ſeu ecthymata pruriginoſa exaſperaretur, cum maximo ægri tædio, nec ſine febris periculo; tum maxime quod ea methodus tarda & ad movendum ptyaliſmum parum efficax eſſet, propter Mercurium a cera ceteraque craſſiore emplaſtri materie ſtrictius irretitum. Solent tamen emplaſtra eadem certis & peculiaribus locis etiamnum applicari, ſi tumor durior, ſkirrus, ganglion, nodus, exoſtoſis, &c. reſolvenda ſint, aut dolor venereus fixus diſcutiendus.

2°. Sic etiam jam pridem ceſſatum eſt ab uſu ſuffumigiorum, ut quæ ægros peſſime haberent, ſudoribus, incaſſum conficerent, ptyaliſmum plerumque inefficacem moverent, maxime vero capiti & pulmonibus plurimum nocerent, ſi exciperentur capite intra laconicum incluſo, ut moris erat. Sed de his fuſius ſequenti capite.

3°. Sic Loturæ, Lotiones, Lavatoria, Pedilavia ex decoctione mercurii ſublimati corroſivi, aut Arſenici in aquis ſtillatitiis, jam pridem abierunt in deſuetudinem, & neminem nunc eſſe reor, qui remedia iſtiuſmodi audeat experiri. Nec ſane miror, cum hinc vix ulla efficacitas in virus venereum præſtari poſſit a pauca mercurii copia, quæ in corpus ea via admittitur; illinc vero maxima impendeant pericula, non modo ne cutis eroſa rimas agat ulceroſas, ſed quod gravius eſt, ne venena cuti ſuperaffuſa intro ſubeant, & cum ſanguine confuſa agant tragœdiam.

4°. Sic demum linimentum ſeu unguentum mercuriale, quod ſolum nunc uſu viget ad promovendam ſalivationem, ſimpliciore, quam olim methodo dudum præparatur: Excluſa nempe inutili, imo noxia illa calefacientium & incidentium farragine, conficitur ex ſolo Mercurio puriſſimo, &, ſi fieri poſſit, e cinnabari redivivo, ſaliva ſola vel pauciſſima terebinthina extincto, cum axungia porcina recente, non ſalita, in mortario diu trito, piſto, ſubacto. Poteſt autem Mercurii proportio ad axungiam varia eſſe, ut Medico viſum fuerit: Sed niſi in contrarium imperetur, ſolet ut plurimum eſſe ut 1. ad 1. ita ut unguentum ex æqualibus Mercurii & axungiæ partibus; vel ut 1. ad 2. itaut unguentum ex una Mercurii & duabus axungiæ partibus componatur.

Conſtans nunc eſt Medicorum fere omnium ſententia illitionibus merculiaribus rarius vel frequentius, pluribuſque vel paucioribus utendum eſſe pro ægri ætate, temperie, viribus; morbi natura, gravitate, inveteratione; affectuum una implicatorum qualitate aut vehementia. Sunt nempe quos oporteat quotidie inungere, ut uber ptyaliſmus proliciatur: ſunt quos altero, tertio aut quarto quoque die, ut ptyaliſmus levior ſit: ſunt demum quos tantum octavo quoque die, ut nullus cieatur ptyaliſmus: imo quos identidem purgare expediat, ſi ptyaliſmus apparuerit, ut deturbata ad inferiora materia, arceatur ſalivatio imminens, vel incipiens ſupprimatur. *Quæ cautiones jam adhibeantur in adminiſtranda hydrargyroſi?*

Sed eædem cautiones neque olim ignorabantur a Medicis, qui cordati erant, ut abunde liquet ex Vvendelino Hock, 1502. *De Mentagra*, *Cap.* 15. Johanne Almenar, 1512. *De Morbo Gallico*, *Capp.* 4. & 6. Petro Maynardo, 1518. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 3. Jacobo a Bethencourt, 1527. in *Nova pœnitentiali Quadrageſima*, *Cap. de curatione in ſpecie*; Nicolao Maſſa, 1532. *Lib.* 4. *de Morbo Gallico*, *Capp.* 2. & 4. Johanne Paſchali, 1534. *Lib.* *Cautiones eædem Antiquioribus olim notæ fuerunt, & a pleriſque laudatæ.*

de morbo

de morbo compoſito, *Cap.* 6. Aloyſio Lobera, 1544. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 11. Antonio Muſa Braſſavolo, 1551. *De examine omnium Looch*, *&c.* ubi *de Morbo Gallico*; Theodorico de Hery, 1552. *Methode Curatoire de la maladie venerienne*, *Pag. m* 117. Amato Luſitano, 1556. *Centur. V. Curat.* 22. Guillelmo Rondeletio, 1560. *De Morbo Italico*, *Cap. de Unguentis*; Leonardo Botallo 1563. *De lue venerea*, *Cap.* 17. Georgio Dordonno, 1568. *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Ambroſio Paræo, 1575. *Oper. Chrirurgicor. Lib.* 19. ubi *de lue venerea*, *Cap.* 12. Juliano Palmario, 1578. *Lib. de Hydrargyro*, *Cap.* 7. Johanne VViero, 1580. *De morbis incognitis*, *Lib.* 3. ubi *de Morbo Gallico*, §. 18. Johanne Zecchio, 1586. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 20. Hieronymo Mercuriali, 1587. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 6. Luca Ghino, 1589. *De morbi Neapolitani curandi ratione*; Petro de Torrez, 1600. *Lib. de la enfermedad de las Bubas*; Johanne Hartmano, 1611. in *Praxi Chymiatrica*; Ludovico Septalio, 1614. *Caution. medicar. Lib.* 7. *Cap. de Morbo Gallico*; qui jubent omnes & inunctiones fieri tantum tertio vel quarto quoque die, ne ſalivatio moveatur, & ſalivationem, ſi nimia ſit, imo quandoque ſi appareat, cathartici exhibitione cohiberi; & quos omnes ſigillatim ideo recenſere viſum eſt, ut ea quæſtio ſemel & in perpetuum diſſolveretur.

Uſus Mercurii interior, olim duplex tantum fuit.

Secundo. Paulo tardius cœptum eſt Mercurio uti ad interiora: Obſtabat procul dubio Antiquiorum auctoritas, qui ſtatuerant quaſi ex tripode hydrargyrum *potum vim pernitialem habere*, *& interanea ſuo pondere perrodere*. Sed demum facto periculo, ubi compertum fuit Veteres ea in re falſos eſſe, mos ſenſim invaluit Mercurium intus ſumendi multiplici forma.

Nempe forma præcipitati rubri, ſeu pulveris rubei Johannis de Vigo.

1°. Debetur locus antiquiſſimus Mercurio præcipitato rubro, hoc eſt, ſolutione in aqua ſtygia, vaporatione ad ſiccitatem, & candefactione in pulverem rubrum redacto, ſeu, ut loqui amant, præcipitato. Ea quidem præparatio deſcripta proſtat apud Johannem de Vigo circa annum 1514. in *Antidotario ſeu Lib.* 8. *Practicæ*, *Cap.* 13. Sed Johannes de Vigo, cum corroſivæ hujuſce præparati acrimoniæ probe gnarus eſſet, pulverem hunc *rubeum* inter phagedænica, quæ fungoſis ulcerum carnibus mederentur, referendum eſſe ipſe fatebatur. *Iſte pulvis*, inquit, *licet inter medicamina corroſiva domeſtica corroſionis poſſit connumerari*, *quoad ejus effectum inter fortiora corroſiva primi ordinis connumerari poteſt*. *Et audeo dicere*, pergit ille, *quod hujuſmodi pulvis inter medicamina corrodentia carnem malam meretur ferre coronam*: *Et propterea dico quod eſt ſecretum ſecretorum corrodentium medicamentorum*, *cum quo in tempeſtate noſtra multas lucratus ſum pecunias*, *& honores non parvos conſecutus*.

Mirum inde forſan videbitur, nec immerito, ut opinor, idipſum remedii genus ab eodem Vigone intus præſcribi, *Chirurgiæ Compend. Lib.* 5. adverſus peſtem, tanquam *mirabilem & egregiam Medicinam* ad doſim granorum iij. vel iv. cum theriaca: Imo vero proponi *ibidem* & *Copioſ. Lib.* 2. *Cap.* 20. ad dolorem colicum, tanquam acceptum *a fide digna perſona*, ad doſim granor. ij. cum ſcrupulo j. Diacymini, vel cum ℥ ß. Philonii Perſici. Nullus equidem dubito quin ea opinio de mercurialis pulveris uſu in dolore colico fluxerit primum a Paulo Ægineta, apud quem legere eſt, *Lib.* 7. *de re Medica*, argentum quidem vivum ad *medicum uſum non adſumi*, *cum venenum exiſtat*; *verum uſtum & in cineres redactum*, *aliiſque ſpeciebus permixtum quoſdam colicis & iliacis bibendum dediſſe*. Sed certiſſimus ſum pulverem ejuſmodi ad famam Mercurio pariendam infeliciſſime delectum fuiſſe; cum enim natura draſticus ſit, adeoque vehementiſſimæ & periculoſæ operationis, præconceptis præjudiciis fovendis potius quam elevandis comparatus fuiſſe videbatur.

Ignoratur quo ſucceſſu pulvis ille rubeus & in peſte & in dolore colico a Vigone olim adhibitus fuerit, ſi tamen credere eſt adhibitum unquam fuiſſe. At certe conſtat nunquam ab eodem in morbis ullis venereis intro uſurpatum eſſe, ſed foris tantum, ſcilicet *Copioſa lib.* 5. *cap.* 1. ad virgæ puſtulas ſeu cancroſa penis ulcuſcula, eodem plane modo, quo ſolemne eſt eodem hodie etiam uti.

Notus fuit ejuſdem pulveris proceſſus Nicolao quoque Maſſæ, circa annum 1532. quem Johanni de Vigo ſe non acceptum debere gloriatur, ſed *a quodam alio viro Alchimiſta ſene* accepiſſe, qui, ut ille ait, *De Morbo Gallico*, *Tractatu* 6. *cap.* 6. *erat mirabilis experimentator*. Hunc equidem pulverem *angelicum* vocandum cenſet *propter mirabilem ejus operationem*, *& angelicam in Morbo* Gallico . . . *Huic enim medicamini*, ſubdit ille, *non eſt par*, *quoniam ſi cum ipſo procedes*, *uſque ad perfectam cutis generationem ducit*, *ut ego ſæpe expertus ſum*, *& eſt nobile in virga ulceribus malignis*. Sed vel inde liquet Nicolaum

Maſſam,

Maſſam, ſicut & Johannem de Vigo, Mercurio præcipitato rubro extrinſecus tantum uſum fuiſſe.

Primus antiquorum Medicorum, quos noverim, ſi forte non ſolus, Petrus Andreas Matthiolus fuit, qui in *Opuſculo de Morbo Gallico* circa annum 1535. pulverem illum ad interiorem uſum adducere auſus ſit, ſed quem prius ideo jubebat probe lavari aquis ſtillatitiis plantaginis & acetoſæ, & aliquandiu ignis tortura exſiccari, *quoniam*, ut aiebat, *ex pulvere iſto plurima poſſent contingere noxa aſſumentibus ipſum, niſi prius debita facta eſſet præparatio*. Hunc autem pulverem ita præparatum in catapotio præſcribebat ad grana v. & illius uſu aſſerebat fore, ut *dolores Gallici brevi eliderentur, pituita*, ut aiebat, *& atra bile vomitu, nec non alvi dejectione evaneſcente*. Proponebat etiam uſum ejuſdem medicamenti, tanquam efficaciſſimi, ad peſtem, quartanam contumacem, melancholicum morbum, doloreſque colicos & iliacos.

Sed in his ſectatores nullos inter Medicos Matthiolus olim habuit, cenſores vero multos, ut Hieronymum Fracaſtorium, anno 1546. *Lib. 3. de Morbis contagioſis, Cap.* 10. Gabrielem Falloppium, anno 1560. *Tractatus de Morbo Gallico, Cap.* 79. Alexandrum Trajanum Petronium, anno 1565. *Lib. 6. de Morbo Gallico, Cap.* 23. Michaelem Johannem Paſchalem, anno 1566. *de Morbo Gallico*; Julianum Palmarium, anno 1578. *Lib. de Hydrargyro, Cap. 6. &c.*

II. Præcipitato rubro ſucceſſit Mercurius nativa forma, ſeu, ut aiunt, crudus, qui olim adhibitus fuit in famoſis pilulis mercurialibus, Barbaroſſæ ideo, ut opinor, dictis, quod iis uſus eſſet Chairedinus ille Barbaroſſa, Rex Algerii & rei maritimæ apud Turcas Præfectus, Franciſco I. Gallorum Regi ſuppar. Et ſane conſtat teſtimonio Petri de Bayro, Medici Caroli II. Ducis Sabaudiæ, in *Enchiridio de medendis corporis affectibus, Capite de doloribus muſculorum ex Morbo Gallico genitis*, circa annum 1540. ſcripto, *receptam* illarum pilularum *fuiſſe ex Turchia apportatam*. *Et nativa forma in pilulis Barbaroſſæ.*

Hæc autem erat ratio pilulas haſce conficiendi juxta Bayrum.

℞. *Argenti vivi* ℥ xxv.
Rhabarb. elect. ℥ x.
Diagrid. ℥ iij.
Moſchi & Ambræ ana ℥ j.
Farinæ frumenti, ℥ ij.

Cum ſucco limonum f. maſſa pilularum, ex qua formentur pilulæ magnitudine ciceris, & detur una pro vice, omni die per horam ante cœnam.

Refert Bayrus *haſce pilulas contra Morbum Gallicum in aliquibus (ex ulceribus & nodoſitatibus multum exterminatis) mirabilem feciſſe operationem*; neque tamen diſſimulat *primum, qui inter Chriſtianos his uſus eſt pilulis, cecidiſſe repente mortuum ſuper pontem Avenionis, cum ipſe ibi profugus eſſet propter prælia, anno* 1537. Grave quidem infortunium! ſed quod pilularum illarum uſui attribui jure nequaquam potuit, cum unicuique vix ineſſent quatuor grana Mercurii; quod tamen pilulis illis ex præjudicio attributum fuiſſe non miror, cum Rondeletius, qui & ipſe pilulas eaſdem, ſub alia tamen, ſed parum diverſa formula proponit in *Tractatu de Morbo Italico*, advertat *quod, ſi poſt decem annos aliquo morbo corriperentur qui hoc remedio uſi eſſent, huic impigeretur ac imputaretur.*

III. At jam pridem quæcumque ad internum Mercurii aut Mercurialium uſum pertinent, in melius relata ſunt, quandoquidem Pharmacia inventis Chemiæ locupletata multa & efficacia Mercurii præparata nunc ſuppetunt, quibus uti tuto licet, ſi ita e re eſſe Medico videatur. *Nunc vero multiplex, cum pharmacia inventis Chemiæ locupletata ſit.*

1°. Mercurius ſublimatus dulcis, ſive Aquila alba, cujus doſis a granis xij. ad xx. vel xxiv. & cujus uſus, ſi aliquoties repetatur, ſanguinem mundificat, virus oppugnat, alvum ſubducit, ac demum ptyaliſmum movet.

2°. Panacæa Mercurialis, cujus doſis a granis xv. ad xxx. quæ alvum quidem non ſubducit, ſi rite præparata ſit, ſed quæ repetita ptyaliſmum excitat.

3°. Æthiops mineralis vulgaris cum ſulfure communi tritu, ſeu quod præſtat, igne, paratus. Doſis eſt a granis xv. ad xxx. non purgat, imo neque ſalivationem ullam plerumque ciet, præſertim ſi ſolo tritu confectus fuerit, quoniam mercuriales atomi tunc male colligatæ, ventriculi calore in guttas facile coeunt, quæ tum mole tum gravitate ab ingreſſu in venas lacteas excluduntur.

4°. Æthiopes alii minerales numero multi, qui parantur e Mercurio iterato tritu cum pinguibus, reſinoſis aut gummoſis quibuſcunque corporibus ſubacto & extincto. Solent

illi Æthiopes pro diverſa additi remedii facultate diverſis notari nominibus non ſine oſtentationis ſuſpicione, verbi gratia, *Mercurii alkaliſati*, ſi cum pulveratis oſtrearum teſtis; *Mercurii anti phthiſici*, ſi cum balſamo Peruviano ſicco; *Mercurii anti ſcorbutici*, ſi cum gummate Guaiacino; *Mercurii vivi dulcis*, ſi cum manna calabrina; *Mercurii diuretici*, ſi cum gummate juniperino vel ammoniaco; *Mercurii cathartici*, ſi cum ſcammonio aut reſina jalappii Mercurius ſubigatur &c. Sed horumce ſingulorum efficacitas opinione plerumque minor eſt, quod mercuriales atomi laxe coercitæ ſponte reviviſcant in ventriculo in majores guttas, quarum paucæ, imo forſan nullæ ſanguinem ſubeunt.

5°. Mercurius violaceus, ſeu Mercurius arte ſublimatus ex Æthiope minerali, igne præparato & cum æquali ſalis ammoniaci parte commixto. Hujus doſis a gr. xx. ad xxx. Blandior eſt, at vero ſimul penetrantior Æthiope minerali.

6°. Mercurius præcipitatus albus, ex Mercurio aqua forti vel ſpiritu Nitri ſoluto & affuſa muria præcipitato paratus, tepidaque optime elotus. Remedii quidem genus & efficax & ſatis tutum, quod ſi cum quadruplo ſacchari commiſceatur, & ad doſim vj. ix. vel xij. granorum præſcribatur, alvum ſubducit, & plerumque vomitum blande movet.

7°. Priſana ſudorifica vulgaris ex decoctis Guaiaco, Salſa parilla, China, &c. præparata, & ſoluto Mercurio ſublimato dulci vel panacæa Mercuriali ſaturata ad optatam doſim. Experientia enim compertum eſt præparata Mercurialia iſtiuſmodi, in priſana ceteriſque liquidis aqueis ebullitione ex toto diſſolvi contra vulgarem opinionem, ſi quod prima vice indiſſolutum ſupereſt, quodque duas tertias partes totius in ſumma æquat, iterum iterumque ſupra porphyriten lævigetur, ac ebullienti liquori iterum iterumque infundatur.

8°. Solutio Mercurii per deliquium parata mediante tantum ſale ammoniaco, & aquæ inſtar pellucida, cujus proceſſus explicabitur infra *Lib. IV. Cap. ultimo*. Poteſt tuto quidem ea ſolutio ore exhiberi, ut cui nihil omnino inſit, quod facultate, nedum corroſiva, ſed ne acriore quidem peccet. At vero ſolet nullo vel minimo ſucceſſu plerumque exhiberi, quod perpaucam Mercurii ſoluti copiam in ſe contineat, quæ nec ipſa forte tota poteſt in ſanguinem penetrare.

Quantumvis etiam nullo loco habeantur arcana multigena, quæ ab Agyrtis ſatis temere venditantur.

IV. Haud ſatis novi an inter remedia quæ ad morbos venereos faciunt, connumerari debeant Arcana multigena, quæ ab Agyrtis & Circumforaneis magnifice venditantur, ut ſtolidum vulgus deludant; quippe pleraque vel inefficacia ſunt, atque ideo probati remedii ne nomen quidem merentur, vel quod peſſimum eſt, acriora ſunt & deleteria, atque ideo habent vim veneni. Porro autem ut varia eſt & multiplex Agyrtarum gens, maxime Lutetiæ, quo velut agmine undique confluunt, ſic etiam varium eſt & multiplex arcanorum genus, quibus ſuperbiunt. Si qua utilia ſint & virtute aliqua polleant, quod tamen rariſſimum, dudum nota ſunt, & in Medicorum libris paſſim obvia, ſed quæ de induſtria fucare ipſi amant, ne poſſint agnoſci. Cetera meræ quiſquiliæ ſunt, & quod deterrimum, plerumque nec tutæ, nec innocuæ. Poſſunt autem fere cuncta, quæ ab illo hominum genere propoſita novi, ad ſequentia revocari.

1. Panaceas mercuriales multiplices, quæ licet proceſſu operoſiore præparentur vel præparari dicantur, vulgari nihilo efficaciores ſunt. Inter ceteras commendantur 1. Panacea ſolaris & lunaris Michaelis de la Vigne, Medici Regii Pariſienſis, a Friderico Hofmanno laudata; *Pharmacopœa Medic. Chimica Lib. 3. Cap. 15. §. 21.* 2. Panacea N. de la Brune a Gervaſio Ucay, D. M. Toloſano, deſcripta, *Traité de la Maladie Vénérienne*, ad libri calcem, & a Johanne Devaux Chirurgo Pariſienſi, *Tome 3. de l'Abbregé de la Medecine practique de J. Allen.* cujus utriuſque Panaceæ proceſſus infra proponentur, *Lib. 4. Cap. ultimo.*

2. Solutionem Cinnabaris vel Præcipitati Mercurii rubri in menſtruo quodam corroſivo ſeu aqua forti correcta, qualis eſt ſpiritus ille, qui Lutetiæ *Les Gouttes du General de la Motte* dicitur, unde paratur Tinctura rutilans, purpurea, carbunculo concolor, cujus guttæ aliquot aqueo vehiculo, infuſo *verbi gratia* foliorum Theæ, inſtillantur ad uſum quotidianum per menſem unum aut alterum, nullo quidem quod ſciam periculo, ſed nullo quoque ſucceſſu.

3. Præparata Mercurialia ex acriorum genere, nempe Mercurium præcipitatum rubrum; luteum ſive Turpethum minerale; præcipitatum viridem ſive venereum; Arcanum Corallinum, Herculem * Bovii ſive Aurum vitæ Hartmanni &c. quæ ad debellan-

dam

* Sic dictum, ut opinor, a Thoma Bovio, Empirico Veronenſi, qui exeunte ſæculo XVI. librum ſcripſit italice cum hac inſcriptione, *Il Flagello de' Medici razionali.*

dam luem veneream nunquam ſufficiunt, periculi vero ſemper plena ſunt, quod corroſiva, cauſtica, deleteria ſint; atque adeo, niſi caute & in robuſtis adhibeantur, viſcerum anxietates, inflammationes, eroſiones, hypercatharſes, hyperemetos, cardialgiam, ſpaſmum, ſyncopen lethalem non raro advocant.

4. Præcipitatum rubrum ſolarem, per ſe & ſine menſtruo confectum, qualis a Gervaſio Ucay deſcribitur, *Traité de la Maladie Vénérienne*, *Chap.* 8 & cujus proceſſus infra proponetur, *Lib. IV. Cap. ultimo*. Quod remedii genus, licet paulo blandius agat præcipitato rubro vulgari, neque tamen ipſummet ſatis tutum eſt.

5. Aquas mercuriales, quas illi parant gemina methodo, 1°. Guttas viij. x. vel xij. ſolutionis ſublimati corroſivi unciis octo decocti hordei vel avenæ infundendo & ægris ore exhibendo per aliquot dies, a quo peſſimo facinore non abſtinent Agyrtæ Londinenſes nonnulli, ſi fides adhibenda ſit Richardo Vviſeman, *Treatiſe of lues venerea*, *Chapt.* 3. *pag.* 10. & Danieli Turnel, *Diſſertation on the venereal Diſeaſe*, *pag.* 99. 2°. Semunciam, imo unciam unam aut alteram ſolutionis Mercurii in ſpiritu nitri affundendo libris duabus priſanæ ſudorificæ, quas mane jejuno ventriculo ægrotantibus propinandas exhibent, quod ſcelus cum præcedente ferme compar refert de Chirurgo quodam Pariſienſi Johannes Devaux, ipſe quoque Pariſienſis Chirurgus, in præceptis generalibus, quæ ſubjunxit ad calcem *Synopſeos univerſæ Medicæ J. Allen*, quam e Latina Gallicam fecit anno 1728.

CAPUT VIII.

Quo modo & quo eventu ſuffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ olim adhibitæ fuerint?

NON novum eſt ſuffumigia in medicinam adhiberi ad curationem plurium morborum; compertum eſt enim eam medicationis formam olim laudatam & uſurpatam fuiſſe ab Hippocrate, ad Anginam, *Lib.* 2. *De Morbis*; ad Fluores muliebres, *De Morbis mulierum Lib.* 2. ad varia uteri vitia, *De his, quæ uterum non gerunt*, & *De natura muliebri*; ad muliebria educenda, *Aphoriſm.* 28. *Section.* 5. ad futuram conceptionem prænoſcendam, *Aphoriſm.* 59. *Section.* 5. A Cornelio Celſo, ad dolores nervorum, *Lib.* 3. *Cap.* 27. *artic.* 2. ad dolorem vulvæ, *Lib.* 4. *Cap.* 20. ad vulnus a Scorpione inflictum, *Lib.* 5. *Cap.* 27. *artic.* 5. ad ſuffuſionem, *Lib.* 6. *Cap.* 6. A Claudio Galeno, ad Scirrhum, *Lib.* 2. *Method. medendi ad Glauconem*, *Cap.* 6. ad muliebria educenda, *Comment.* 5. *ad Aphoriſm.* 28. ad fœcunditatem dignoſcendam, *Ibid. ad Aphoriſm.* 59. ad Dyſpnœam, *De remediis parabilibus*, *Lib.* 1. *Cap* 9. Et ab univerſo Medicorum poſteriorum choro, Græcorum, Latinorum, Arabum, & Chriſtianorum quoque, qui ad annum uſque 1480. in Europa vixerunt. *Suffumigia ad complurium morborum curationem olim uſurpata.*

Sed novum eſt ſuffumigia adhiberi lui venereæ curandæ, quia lues illa in orbe noſtro nova eſt. Attamen ut Illitus, & Illitus quidem ex hydrargyro uſum habuere primis naſcentis morbi temporibus, ſic ſuffitus etiam, & ſuffitus quidem ex hydrargyro nihilo tardius in uſu fuerunt, adeo ut hoc utrumque remedii genus inter antiquiſſima luis venereæ auxilia merito recenſeatur, longe certe antiquiora decocto Guaiaci, remediiſque omnibus, quæ Chemia ex argento vivo conficit ore aſſumenda. *Curandæ lui venereæ adhibita ſunt, ubi primum morbus invaluit.*

Primos omnium, qui ſuffitionum mentionem fecerint ad curationem luis venereæ, & qui inter vetuſtiſſimos de lue venerea ſcriptores numerantur, fuiſſe reor Angelum Bologninum, Chirurgiæ Profeſſorem in Academia Bononienſi, anno 1506. & Jacobum Cataneum de Lacu Marcino, Medicum Genuenſem, qui florebat eodem circiter tempore. Ille quidem, poſtquam explicavit quæcumque ad adminiſtrationem Unguentorum mercurialium ſpectant, " quærit (*a*) . . . . utrum inveniantur alia medicamina, ſimilem qualitatem habentia, ita quod ex eorum approximatione ad membra, inducant talem evacuationem (ſcilicet *Ptyaliſmum.*) *Reſpondet ipſe* dicendum eſſe quod ſic, non tamen a natura præfati medicaminis (*hydrargyri*) denudata valde, ut ſuffumigia." Hic vero multo diſertius & ſuffumigiorum materiam & ſuffumigandi modum exponit. " Quidam, (*b*) *inquit*, in curatione horum *ex hoc morbo* languentium, vice malagmatum " ſuffitio- *Primi qui de ſuffumigiis ad curationem luis veneræ mentionem fecerint, ſunt Angelus Bologninus, & Jacobus Cataneus.*

(*a*) Lib. De Unguentis, *Cap.* 6.
(*b*) De Morbo Gallico, *Cap.* 9.

„ ſuffitionibus ex cinnabari, quæ ex argento vivo & ſulfure conſtat, utuntur, & mi-
„ rabilia quandoque operantur.

Sed a nemine enucleatius deſcripta, quam a Nicolao Maſſa.

Ea tamen curationis methodus a nullo enucleatius & copioſius deſcripta fuit, quam a Nicolao Maſſa, qui id unum agit in *Libro quinto* Tractatus ſui *De Morbo Neapolitano*, ut varias tradat ſuffituum formulas, peculiares ſuffitionis modos proponat, mirandas ſuffumigationis virtutes & utilitates extollat: Ceterum contendit ille & jure quidem *hunc modum curandi Morbum Neapolitanum cum ſuffumigiis ex Cinabrio factis non eſſe a modernis inventum*, ſed a Veteribus per analogiam acceptum, cum *quidam Antiquorum in ſcabie mala uterentur ipſo*.

Quamquam ab omnibus fere propoſita, qui de lue venerea ſcripſerunt.

Abhinc vix ullus extitit alicujus nominis Auctor, qui de lue venerea ſpecialem Tractatum ſcripſerit, & a quo expreſſa mentio ſuffituum facta non ſit. Conſtat ſane de ea medicationis methodo ſpeciatim tractaſſe Petrum Andream Matthiolum, *Opuſcul. de Morbo Gallico*, anno 1535. Hieronymum Fracaſtorium, *De Morbis contagioſis*, *Lib. 3. Cap.* 10. anno 1546. Vidum Vidium, *De curatione generatim*, *Part. 2. Sect. 2. Lib. 3. Cap.* 14. anno 1550. Augerium Ferrerium, *De Pudendagra*, *Lib. 1. Capp.* 10. & 14. anno 1553. Guillelmum Rondeletium, *De Morbo Italico in fine*, & Gabrielem Falloppium, *De Morbo Gallico*, *Capp.* 69. 75. anno 1560. Leonardum Botallum, *De lue venerea Cap.* 24. anno 1563. Alexandrum Trajanum Petronium, *De Morbo Gallico*, *Lib. 6. Capp.* 18. 21. anno 1565. Georgium Dordonum, *De Morbi Gallici curatione*, *Tract.* 3. anno 1568. Hieronymum Mercurialem, *De Morbo Gallic. Cap. 6.* anno 1587. Lucam Ghinum, *De Morbo Neapolitano*, anno 1589. Hieronymum Capivacium, *De lue venerea*, anno 1590. Aurelium Minadoum, *De virulentia venerea*, anno 1596. Herculem Saxoniam, *De lue venerea*, *Cap.* 39. anno 1597. Alexandrum Maſſariam, *Practic. Medic. Lib.* 6. anno 1598. Andream Cæſalpinum, *Art. Medic. Lib. 4. Cap.* 8. anno 1602. Euſtachium Rudium, *de Morbo Gallico*, *Cap.* 13. anno 1604. ut ceteros omittam obſcurioris famæ, quos ſigillatim recenſere neque per tempus licet, neque liberet, ſi licitum eſſet.

Duplicis erant generis, *Benigna* alia, alia *Maligna*. Suffumigia benigna.

In univerſum ſuffimenta erant duplicis generis. Benigna alia, alia maligna pro diverſa conditione ſpecierum, ex quibus conſtabant. Priora componebantur ex rebus, quæ prunis injectæ oleoſa & pingui natura fumo plurimo emittendo pares eſſent, aut ſuavitate odorum, quos ſpirabant, ad refocillandos ſpiritus valerent egregie. Alterutro nomine laudatiſſima erant & acceptiſſima, 1°. Ex reſinis & gummatis, Thus, Olibanum, Maſtiche, Aloe, Myrrha, Styrax, Benzuinum, Opopanax, Succinum, Sandaracha Arabum ſeu Gummi Juniperinum, Gummi Anime, Gummi Hederæ, Ladanum, Ammoniacum &c. 2°. Ex Aromatis, Cinnamomum, Nux moſchata, Macis, Caryophylli, Spica Nardi, Gallia moſchata, Schœnanthus, Baccæ Lauri, Juniperi, Folia Sampſuchi ſeu Majoranæ &c. 3°. Ex Lignis pinguioribus, Xyloaloe, Lignum Juniperi, Pini, Buxi, Santala omnia &c.

Suffumigia maligna.

Poſteriora vero a prioribus in eo differebant, quod præter allatas materies pharmaca alia reciperent, quæ venena erant, ut * Sandaracha Græcorum ſeu Arſenicum rubrum, & Auripigmentum ſeu Riſigallum, vulgo Arſenicum citrinum; vel quæ pro venenis ea ætate habebantur, ut Cinnabaris factitia. Non me fugit procedente tempore, cum vulgatiora fuerunt Præparata mercurialia varia, quæ Chemicorum induſtria ſuppeditavit, moris fuiſſe nonnullorum ſuffimentis addere Præcipitatum rubrum, Turpethum minerale, quin imo Sublimatum corroſivum, quorum nota eſt draſtica acrimonia, vel deleteria proprietas; ſed certe perrara fuit tam inconſulta atque demens temeritas. Quod ad ceterum, ut fumus exhalaretur copioſior & fragrantior, ſi non omnes modo memoratæ materies, at ſaltem pinguiores & magis odoratæ admiſcebantur, ut Thus, Maſtiche, Aloe hepatica, Sandaracha Arabum ſeu Gummi Juniperinum, Styrax ſicca, Ladanum, Succinum, Nux moſchata &c.

Præparatio Suffumigiorum.

Porro ſpecies, quas ſeligere viſum fuerat pro morbi vel indicationum modo, in tenuiſſimum pulverem conterebantur ſeparatim, & una deinde commiſtæ gemina ratione ſolebant adhiberi, nempe 1°. Forma pulveris, cujus pugilli aliquot prunis inſpergebantur, quod tamen rarum erat, quoniam pulvis, utpote ſiccior, ignem non nutriret, nec fumaret ſatis diu: 2°. Forma paſtilli, trochiſci, tabellæ &c. materiebus terebinthina vel ſtyrace liquida exceptis, & in paſtillos, trochiſcos, tabellaſve conformatis, quorum unus aut alter candentibus carbonibus imponebatur.

Deinde

* Sic olim Arſenicum & Auripigmentum adhibebantur in ſuffimenta ad purgandas ædes peſtilentes; imo laudantur etiamnum a plurimis ad hunc uſum. Vide *François Ranchin*, Traicte de la Peſte, *Part.* 3. *Chap.* 16.

Deinde quoties ſuffumigiis locus eſſe videbatur, inciſa prius ægrotantis vena, & præmiſſo alterantium & purgantium uſu ad contemperandos humores, excalfiebat cellula optime clauſa, ut eſſet Aſſei ſeu ſudatorii loco, in qua inſtruebatur Conopeum, Tentorium, Laconicum, vel Papilio, vulgo *l' Archet*. Ægrotum ibi, nudum, vel interiore dumtaxat retenta tunica, ſedentem vel ſtantem, concluſo vel exerto capite conſtituebant pro ratione virium. In appoſitum ad pedes crucibulum prunis plenum, per feneſtram ad hunc uſum paratam, aliquot ſuffumigii trochiſchos vel tabellas per vices conjiciebant, ita ut fumo exhalato æger tandiu totus exponeretur, dum ſudor eliceretur copioſus, niſi forſan immineret deliquii periculum, cui ut occurrerent, jubebant ægrum os applicare foramini in hunc uſum fabrefacto, vel ſpiritum ducere ex fiſtula, cujus extremum foris exſtaret, ut aeri frigido & ſincero liber eſſet aditus in pulmones. Adminiſtratio Suffumigiorum.

Ægrotus ſub conopeo detinebatur, magis, minuſve diu, pro morbi gradu, ſymptomatum vehementia, virium integritate. Narrat (*a*) Falloppius ſuffitionem ætate ſua plerumque protractam fuiſſe *per horam integram, aut dimidiam, aut per quartam vel tertiam horæ partem, prout valebat pati æger*. Sed tam firmam tolerantiam rariſſimam fuiſſe autumo, neque puto poſſe ulla ratione intelligi de ſuffumigiis, quæ maligna dicebantur. Inde deductus æger collocabatur in cubili calefacto, & ſtragulis bene contegebatur, ut ſudaret affatim per horam unam aut alteram. Poſtea abſterſo prius ſudore vini hauſtus exhibebatur, & poſt duas horas apponebatur cibus.

Solebant inſtiuſmodi ſuffitiones adhiberi quotidie, vel tertio tantum aut quarto quoque die, pro morbi vehementia, aut virium firmitate. Iterabantur vero ſexies, ſepties, octies & novies, donec ptyaliſmus ſubiret vel alvifluxus, aut evaneſcerent omnino morbi ſymptomata. Demum variam in variis evacuationem præſtabant, ſed triplicem in plerifque; ut diſerto Falloppii (*b*) teſtimonio confirmatur: nempe 1°. *Solvebant ventrem & deducebant excrementa ad inteſtina, ſicut pharmacum purgans*. 2°. *Evacuebant fere ſemper per pulmones ac fauces*, ſcilicet ſputatione & ptyaliſmo, *& hoc, ut plurimum, per ſeptem vel octo dies*, intra quos æger *expuebat catinum ſputi per ſingulos dies ad quantitatem librarum* 10. *vel* 6: 3°. *Vacuabant per ſudorem inſignem*. Agendi ratio Suffumigiorum.

Fatebantur ultro (*c*) antiquiores Medici, 1°. „ Modum illum curationis non eſſe ſine timore nocumenti membrorum principalium; imo ægrotos ſæpe recidivare, & ad „ malas ægritudines complicatas cum iſta devenire, quæ ſunt ut Aſthma, Tuſſis, Hydropiſis, & Maraſmus; quare non adminiſtrandum eſſe niſi in inveteratis & in virtute forti, cum ægritudine mala, in qua alia remedia non conferunt, & cum maxima „ obſervantia aeris & aliarum rerum non naturalium. „ De cautionibus ad uſum Suffumigiorum adhibendis.

2°. Monebant ideo „ cavendum eſſe ab illius uſu in corporibus, quæ Aſthma patiuntur, aut conſumptionem hecticam, aut febrem cum acuitate vel prædominio humoris „ calidi, aut in his qui debilitatam naturam habent, vel alio quovis modo. „

3°. Quapropter, cum ea medicatio periculoſa eſſet, jubebant „ ideo ſi quis ipſa pro „ cura uti voluerit, ut præpararet in primis ægrum præparationibus iiſdem, quæ præ„ mittuntur unctioni, purgando corpus diligenter & paulatim, confortandoque ſtoma„ chum, & ſi opus fuerit, phlebotomando, vel apponendo ventoſas, & reliquis utendo „ quæ cordi opitulantur ad intra & extra, ut ſunt confectiones cum gemmis & epi„ themata. „

At vero adhibitis illis cautionibus teſtantur ſanatos fuiſſe ſuffumigiis ægrotantes non paucos, quibus non modo Guaiaci Decoctum, ſed ne ipſa quidem Hydrargyroſis pro„ fuerat ullo modo. Laudantur Suffumigia, tanquam efficacia a Nicolao Maſſa.

Sic (*d*) Nicolaus Maſſa „ inter alios cum ſuffumigiis duos curavit, qui nunquam „ ab aliis medicaminibus curati fuerant, qui inuncti fuerant pluries, ſed nunquam ab „ ore aliquid miſerant & erant juvenes, & ille cum ſuffumigiis proceſſit uſque ad re„ ſolutionem omnium apoſtematum, habita ratione virtutis. „ Narrat idem (*e*) *ibi„ dem* „ ſe non potuiſſe ſæpe aliquos patientes morbum Neapolitanum cum unctionibus „ ſanare, ... & hoc videntem ultra unctionem dictam ſuffumigia ſuperius feciſſe. „ Inter quos fuit, *pergit ille*, quidam juvenis ætate viginti annorum, nomine Domini„ cus de Confinio Sancti Petri, qui a multis Empiricis & Barbitonſoribus & mulieri„ bus

(*a*) De Morbo Gallico, *Cap.* 72.
(*b*) Ibid. *Cap.* 70.
(*c*) Nicolaus Maſſa, *De Morbo Neapolitano*, *Lib.* 5. *Cap.* 1.
(*d*) De Morbo Neapolitano, *Lib.* 5. *Cap.* 2.
(*e*) Ibid. *Cap.* 3.

„ bus ſæpiſſime unctus, nunquam ſanatus fuerat, ſed ad tantam malignitatem iſtius æ-
„ gritudinis devenerat, quod tota gulæ pars & palatum ulceribus malis infecta eſſet,
„ neque loqui poterat, & vix comedere, & cum maxima difficultate bibere poterat,
„ brachiiſque & cruribus ſpaſmatis & contractis in lecto jacebat, ita quod ad benefi-
„ cium corporis duo ipſum ferebant, & quando comedere volebat, neceſſe erat quod ali-
„ quis ſibi cibum in ore poneret: & ultra hoc ulcera hinc inde per corpus erant, &
„ gummæ ſive apoſtemata dura cum doloribus juncturarum, qui ipſum vel parum, aut
„ nihil dormire permittebant, cum maxima conſumptione totius corporis. Profecto ca-
„ ſus maximus erat, quoniam cum iſtis omnibus ſemper febriebat. Et cum rogaret me
„ ſæpe mater mea *ſubdit Maſſa*, ut vellem ipſum ſanare, ſi eſſet poſſibile, ad ipſum
„ acceſſi: . . . . Virtute prius confortata, cœpi inungere ipſi juncturas crurum & bra-
„ chiorum, & factis tamen multis unctionibus ulcera non conſolidabantur, neque apo-
„ ſtemata reſolvebantur. Quare cum ſuffumigiis decrevi reſiduum materiæ reſolvere, &
„ ſic proceſſi, videlicet in ſero ungebam juncturas cum unctione, & in mane, ipſo ſub
„ pavione poſito, cum ſuffumigio ipſum ſuffumigavi, & ſic per multos dies proceſſi,
„ & ulcera erant fere conſolidata: ſed proſtata erat virtus, & ideo dimiſi per menſem
„ cum dimidio ipſum cum bonis cibariis, bonoque regimine quieſcere. Poſtea iterum
„ cœpi ipſum inungere & ſuffumigare, ut ſupra dixi, & iſtis factis per quindecim dies
„ continuos liberatus fuit. „

A Guillelmo Rondeletio.

Sic gloriatur (*a*) Guillelmus Rondeletius de ſanato a ſe ope ſuffumigiorum „ ulcere
„ narium a Morbo Italico, quod non potuerat curari a Medicis Italiæ, neque ab Auli-
„ cis, neque a ceteris Moſpelienſibus. „ Sic Idem, *ibidem*, ſibi plaudit „ de quodam no-
„ bili, qui per ſex menſes Lugduni a Medicis & Chirurgis tractatus fuerat, neque ta-
„ men ulla diæta, ullove medicamento curari potuerat, & cujus ulcus ipſe quatuor
„ diebus curavit ſuffumigiis, ita ut priuſquam perveniret domum ſuam, quæ quatuor
„ dierum itinere diſtabat, integre curatus ſit. „

Et a Gabriele Falloppio.

Sic demum Gabriel Falloppius (*b*) refert ſe in lippitudine venerea cum inflamatione
adnatæ & exulceratione corneæ ſæpius „ uſum eſſe cauteriis, decoctis & aliis, *ſed fru-
„ ſtra*, cum ſymptomata in ſuo robore perſiſterent; quamobrem deveniſſe ad ſuffumigia
„ & ſanatos fuiſſe ægros. „ Sic Idem, *ibidem*, fatetur candide inter alios „ primum
„ fuiſſe Notarium quemdam, qui in aliis multum illum fatigavit *incaſſum*, & quem
„ poſtea mulier quædam ſuffitibus incolumen reddidit. „

Sed damnantur tanquam periculoſa ab iiſdem Maſſa, Rondeletio, & Falloppio.

Verum enimvero, cum ſuffumigia, ut efficacia eſſent, haud exiguam partem recipe-
rent utriuſque Arſenici, tum rubri, tum flavi; quin imo cum non deeſſent inconſidera-
ti vel dementes nonnulli, qui Præcipitati rubri, Turpethi mineralis, vel Sublimati cor-
roſivi partem aliquam auderent ſuper addere, minime mirari licet, 1°. Si hoc remedii ge-
nus non raro exitiale fuerit, non modo infirmis, cachecticis, pulmonariis, incommodæ
valetudinis, ſenibus; ſed etiam, adoleſcentibus, robuſtis, validis, optimæ corporis con-
ſtitutionis, quibus viſcera incorrupta, pulmones ſani, cerebrum integrum eſſent.

2°. Si Medici, ipſi etiam, quibus ea medicatio probabatur maxime, & qui fauſtos il-
lius ſucceſſus jactabant, haud inficias iverint rem eſſe periculoſam & lubricam, quam
præcauto opus eſſet. „ Cura cum ſuffumigiis, *inquit* (*c*) *Maſſa*, non eſt ita tuta &
„ verax, ... & non eſt ſine timore nocumenti. „ Hoc remedium, (*d*) *ait Rondele-
„ tius*, deſiderat vires robuſtas, quia forte eſt periculoſum. Rationi curandi per ſuffu-
„ migia, *inquit* (*e*) *Falloppius*, ſæpe ac ſæpius graviſſima ſuccedunt incommoda, nec
„ ita tuto procedit talis curatio, quare ſemper probavi, ut talem, quantum fieri po-
„ teſt, fugiamus, aliquibus enim peſſima & lethalis eſt.

Et ab univerſa ferme Medicorum turba.

3°. Si ferme univerſa ceterorum Scriptorum turba eam Medicinæ rationem palam mul-
to magis damnaverit & improbaverit. Sic Johannes Benedictus (*f*) affirmatiſſime ſcri-
bit „ Empiricorum ſuffumigia . . . . eſſe præſentiſſima venena, ex quorum fumo vidit
„ ipſe periiſſe quemdam nobiliſſimum Pictorem Bononiæ, & mulierem deveniſſe ad Apo-
„ plexiam. „ Sic (*e*) Benedictus Victorius cenſet „ a ſuffitibus cavendum eſſe, uti ab
„ inimico

(*a*) De *Morbo Italico*, in fine.
(*b*) De *Morbo Gallico*, *Cap.* 69.
(*c*) Ubi *ſupra*.
(*d*) Ubi *ſupra*.
(*e*) Ubi *ſupra*.
(*f*) De Morbo Gallico, *Cap.* 41.
(*g*) De Morbo Gallico, *Cap.* 7.

„ inimico necem inferente; illis enim ſuffumigiis pravos & venenoſos fumos atque vapores inſurgere, qui per os intrantes attingenteſque membra & ſpirationis organa, in hiſque decumbentes, ſua vi aſtrictoria ſpirationem tollunt, & repente patientem ſtrangulant: Pariter quoque per nares ad cerebrum permeant, & organa atque inſtrumenta facultatis animalis adeo offerciunt, ut in multis pereant ſenſus & motus, atque facillime fiat lapſus in Epilepſiam & Apoplexiam, in tremoremque & paralyſim ac ſpaſmum. „ Sic Augerius Ferrerius (*a*) tradit „ Suffitus eſſe acerbiſſimum remedium, quo prudentes & docti plerique Medici ad totum corpus uti nunquam auſi ſunt. „ Sic Antonius Muſa Braſſavolus (*b*) narrat „ ſe quempiam vidiſſe, qui ex fumo caput petente in Apoplexiam incidit, & ſtatim mortuus in terram corruit, & idcirco laudat ac jubet ut ægri non ſuffumigentur, niſi capite extra conopeum exerto. „ Sic Alexander Trajanus Petronius (*c*) auctor eſt „ ne ſuffimenta unquam adhibeantur, niſi morbus inveteraverit, niſi nulla ſpes ab aliis auxiliis offeratur, & fere deſperata ſalus ſit, & ubi propter aſſiduos labores æger vivat, an pereat nihil æſtimat; in hoc enim diſcrimine ſatius eſt ea ipſa experiri, quam nihil. „ Sic Epiphanius Ferdinandus (*d*) docet „ viam per ſuffumigia, quibus Empirici debellant hydram gallicam, periculoſam magis eſſe, quam inunctionem, ... adeoque ea rariſſime utendum eſſe, nec niſi ſumma urgente neceſſitate, cum omnis lapis fuerit convolutus, & res e voto non ſucceſſerit. „ Sic demum Zacutus Luſitanus (*e*) confirmat „ ſuffumigia ſuſpecta eſſe, & in actuali eorum applicatione plures eſſe emortuos, neque proinde iis utendum eſſe, niſi cum cetera non proſunt, quoniam tunc in conclamato morbo melius eſt uti aliquo remedio, quam nullo &c.

In ea pugnantium opinionum diverſitate, cum cauſa capitalis auctoribus ex utraque parte magnis ageretur, prudentiores Medici id negotii ſibi impendere probe intellexerunt, ut medium quiddam tenerent, neu approbantium elogiis nimium confiſi nocuam admitterent, neu improbantium vituperiis male deterriti ſalutarem medicinam repudiarent. Quare rite perpenſis omnibus, ac proſperis & infauſtis remedii ſucceſſibus ſuo momento utrimque ponderatis, ad accuratiſſimas therapeuticæ medicinæ leges attinere viſum eſt, conſenſu quidem magno, ſed cujus gloria Rondeletio debetur potiſſima.

Ex quo factum eſt, ut viſum fuerit ſuffumigationes ad accuratas therapeiæ leges, revocare.

I. Ex Suffimentis excludi omnino, non modo Sublimatum corroſivum, ſed etiam Arſenicum utrumque, tum flavum ſeu Auripigmentum, tum rubrum ſeu Græcorum Sandaracham, quoniam utriuſque explorata erat vis deleteria; quod factum laudo, quamvis ea in re annotare ſuccurrit Suffitum ex auripigmento ad aſthma, ceteroſque pulmonum affectus proponi & approbari a Galeno, *De remediis parabilibus*, *Lib.* 1, *Cap.* 9; ab Avicenna, *Lib.* 2. *Tract.* 2, *Cap.* 49; a Rondeletio *De medicam. extern. Cap. de Suffitu*; a Theodoro de Mayerne *Prax. Tractat.* 4, *Cap.* 6; a Medico Nemauſenſi anonymo, cujus obſervationes exſtant ad calcem obſervationum Lazari, Riverii, *Obſerv.* 2.

Et in hunc finem 1. Excludere ex ſuffimentis Arſenicum utrumque.

II. Retineri tantum Cinnabarim mercurialem, quam omni noxa vacare, & quam ad morbi venerei curationem efficaciter valere compertum jam erat. Hanc Cinnabaris utilitatem, ſi ſola in ſuffimenta adhiberetur, jam olim perviderant Cataneus & Maſſa.

2. Retinere tantum Cinnabarim mercurialem.

III. Omitti inconditam illam remediorum farraginem, quæ in ſuffimentis addebantur *correctoriorum* nomine, cum jam in ſuffimentis nihil adeſſet, quod eſſet venenatum.

IV. Proinde cum Cinnabari commiſceri res paucas, quæ ignitæ fumum exhalarent copioſum, & viroſum Cinnabaris nidorem odore grato corrigerent.

3. Et 4. Omittere inconditam remediorum farraginem.

V. Res inſtiuſmodi non ex conjectura aut inani artis oſtentatione, ſed ex cauſa aſſumi; nempe ſi ſudores eſſent movendi, Benjuinum, Styracem rubram & calamitam, Nucem moſchatam, Succinum, &c. quæ poros recluderent; ſi ulcera curanda, Myrrham, Maſtichen, Olibanum, Opopanacem, Ladanum, Lignum aloes, Juniperi, &c. quæ ſiccarent & detergerent.

5. Res paucas aſſumere, quæ ignitæ fumum exhalarent gratum.

VI. In pleriſque ſuffitiones iterari quotidie per dies aliquot pro viribus ægrotantium & morbi contumacia, donec fieret excretio per os: At vero ſi ob imbecillitatem, continue uſum ferre non poſſet æger, non adhiberi niſi ex intervallis, quæ ſimilis intercalatio in adminiſtratione illitionum ex mercurio jam pridem uſu venerat.

6. Suffitiones adhibere raras vel frequentes.

(*a*) De Pudendagra, *Lib.* 1. *Cap.* 14.
(*b*) Lib. *De Morbo Gallico*.
(*c*) De Morbo Gallico, *Lib.* 6. *Cap.* 20.
(*d*) Centum Hiſtoriar. *Obſervat.* 17.
(*e*) Prax. Hiſtoriar. *Lib.* 2. *Cap.* 1.

7. Catharctica interponere, ſi ex uſu veniret.

VII. Quin imo ægrotos, qui conſtitutione molliore, aut tenui eſſent valetudine, poſt tertiam unamquamque ſuffitionem cathartico blande purgari, ut frangeretur ptyaliſmi impetus, & humor in fauces confluxurus verſus inteſtina deturbaretur, quod in hydrargyroſi quoque jam pridem uſum habuiſſe annotavimus.

Sic methodus ſuffitionum tutior fuit, ſed cum illitionum methodo non æquiparanda.

Ἀναθυμίασις ſive ſuffitionum methodus in hunc modum ad Medicinæ leges revocata, tutior, ideoque acceptior fuit, & ob eam cauſam brevi ita increbuit, ac in tanto honore fuit aliquandiu, ut Ὑδραργυρώσει ſive methodo illitionum acceſſerit proxima: ſed proxima tamen longo intervallo, ſtatim atque experientia, qua in explorandis remediorum virtute & efficacia non datur criterium alterum certius, compertum fuit.

1. Quia minus efficax.

1°. Multo minus efficacem eſſe; Cum ægroti ea methodo ſanati *ſæpe recidivarent*, teſte Maſſa; & *rariſſimi forent*, teſte Braſſavolo, *qui eſſent per ſuffumigium ab affectu gallico penitus abſoluti, licet aliqui plus temporis intermitterent, alii minus a recidivatione, ſed pro majori parte omnes in recidivam inciderent.*

2. Quia minus univerſalis.

2°. Multo minus univerſalem eſſe: Quippe quæ juvenibus tantum, robuſtis, validiſque conveniret, quibus pulmones ſani, corpus vegetum, viſcera ſine labe, ætas integra erant; cum e contra hydrargyroſis ex artis legibus adminiſtrata, ad omnes fere ægrotos perinde valeat, cujuſcumque ſexus, ætatis, indolis.

3. Quia minus tuta.

3°. Multo minus tutam eſſe: Quippe in qua fumus e cinabari exhalatus plerumque pulmonibus noceret, cerebrum opprimeret, oculos læderet, dentium caſum ſollicitaret, ad minimum ſudationes aut diarrhœas moveret graviſſimas, quæ in hydrargyroſi raro obveniunt.

4. Quia minus commoda.

4°. Demum multo minus commodam eſſe: Quippe in qua id onus ſpeciale in ægros incumberet, ut cellula impenſe calente, ceu ergaſtulo, arcte concluſi æſtu torreſcerent, ſpiritum ducerent flammeum, ſudoribus diffluerent, colliqueſcerent perpetuo: Certe nihilo commodiorem eſſe; ut enim notas hydrargyroſeos prærogativas nimis non urgeam, at certe negari non poteſt ex utraque parte neceſſe eſſe eadem præparationis, curationis, ſputationis, alvi profluvii tædia, faſtidia, incommoda devorare, pares utrobique ærumnas & miſerias perpeti.

Quibus de cauſis factum eſt, ut ſuffitionum methodus expulſa fuerit, dum tenuit methodus illitionum.

Quid ergo mirum ſi tenuerit illitionum methodus, methodus vero ſuffitionum expulſa ſit. Prior tuta, efficax, omnibus numeris abſoluta, in dies acceptior, vulgatior, uſitatior evaſit. Quid aio? Una omnium methodorum acceptiſſima, vulgatiſſima, uſitatiſſima eſt, una omnium nunc uſu valet. Poſterior vero neglecta, rarius ſenſim uſurpata, inefficacia, periculo, imo etiam ſolo ergaſtuli pædore infamata, in deſuetudinem ita paulatim abiit, ut cum prior hujuſce Libri editio exiit in lucem, anno 1736, affirmare auſim vix ab annis 80 ægrotum unum fuiſſe, ſaltem in Galliis, qui ſe ſuffumigiis curandum præbuerit, certe nullum medentium tunc in Galliis extitiſſe, ne unum quidem, qui ea methodo luem veneream curandam ſuſciperet.

CAPUT IX.

Qua ratione, & quo ſucceſſu Suffumigationes ex hydrargyro curandæ luis venereæ nuper adhibitæ ſint?

A nupero ſuffumigatore fucus factus eſt Vulgo novitatis appetenti & credulo.

OBſoleverat jam dudum Suffitionum methodus, ut in præcedente Capite dictum fuit; cum homo quidam, cui nomen *Charabonnier*, & qui prius fuerat Apparitor Parlamenti Aquiſextani in Gallo-Provincia, venit Lutetiam, quo quidquid Agyrtarum uſpiam eſt, confluit undique. Non ſatis teneo quo caſu, quove magiſtro ſuffumigiorum, quæ pridem deſueta erant, facultas & uſus huic homini potuerint innoteſcere, cui medicinalis ars ignota erat juxta cum ignariſſimis; ſed conſtat ab illo aliqua remedii hujuſce pericula in Gallo-Provincia prius facta fuiſſe, quamquam non tam proſpero, quam aiebat, eventu. Ubi primum advenit in urbem, illico methodum novam curandæ luis venereæ a ſe repertam prædicare, brevem, facilem, efficacem, ſine periculo, ſine incommodo ullo: Sanatorum numerum glorioſius jactare, & mirum in modum amplificare: Teſtes ultroneos producere, ſive a ſe ſanati eſſent, ſive potius, ut Agyrtæ quotidianum hoc habent, ex compacto præconium illi præberent: Pollicationibus

cuncta

cuncta urbis compita implere: *Ambubaiarum Collegia*, *Mendicos*, *Mimos*, *Balatrones*, *id genus omne* in ſuas partes trahere: Demum ſtupore vulgi, quod ubique, præſertim vero Lutetiæ, ſtulte-credulum eſt, & novitatis mire appetens, permultorum animos permovere, allectare, pellicere.

Jure merito tamen viſum fuit Magiſtratibus ſuffitionum efficaciam periclitari.

Intererat Reipublicæ quid de ſuffitionum viribus & facultate ſentiendum eſſet certo definiri, ne ſi forte inefficaces aut noxiæ, Circulatoris deliramentis vel facinoribus præter æquum & bonum permitteretur Civium incolumitas; ne contra ſi proficuæ eſsent, temere repudiaretur medicina fortuito quidem oblata, ſed quæ a peritioribus exculta poſset non mediocrem utilitatem habere. Quapropter viſum eſt Magiſtratibus remedii effectus iteratis periclitationibus explorare palam inſtituendis coram Medicis, quos Facultas Pariſienſis, penes quam jus & norma decidendi, deligere juſsa eſt, ut tentamentorum omnium teſtes adeſsent oculati & idonei, utilitatumque, ſi quæ inde ermegerent, Judices æquiſſimi.

Periclitatio habita in regio militum infirmorum Hoſpitio.

Prima omnium periclitatio habita fuit in Regio militum infirmorum Hoſpitio, gallice *l'Hotel Royal des Invalides*, in conſpectu tum Medici, tum Chirurgi, qui huicce valetudinario præfecti ſunt. Memini quidem proſperos illius periclitationis ſucceſſus a Medico multum celebrari, quaſi Suffumigiorum præſtantiam demoſtrarent egregie; at vero memini quoque non pauca a Chirurgo contra objici, quæ ſucceſſus illos multum elevarent, nec viderentur poſſe facile dilui. Ut ut ſit, aiunt Acta rei ibi geſtæ evanuiſſe, vel latere condita, quam ob cauſam utri parti faveant, & ad quem gradum faveant alterutri, dijudicari neque poteſt, neque opus eſt.

I. Periclitatio in Prochotrophio dicto *Biceſtre*, in viris XII.

Periclitationum ceterarum, quarum exitus notus eſt atque manifeſtus omnibus, *prima* inſtituta fuit in publica pauperum domo, ſive Ptochotrophio, quod *Biceſtre* vocatur, coram Medicis a Facultate Pariſienſi legatis, ſed qui bis tantum interfuerunt, ſemel ut de morbi gradu, initio; iterumque ut de reſtituta valetudine judicium ferrent; abſoluta curatione; ex quo factum eſt ut de intermediis remediis, & remediorum effectibus, aut de recidivis, quæ poſt ultimam inſpectionem obvenere nonnullis horumce ægrotorum, nihil comperti habere potuerint.

II. Periclitatio ibidem in aliis viris XII.

Altera periclitatio in eodem Ptochotrophio habita fuit in viris aliis duodecim, coram pluribus aliis Medicis a Facultate Pariſienſi pariter deſignatis, qui ſæpius hebdomade qualibet ad ægros acceſſerunt, ut ſuffituum adminiſtrationi invigilarent, ac effectuum inde prodeuntium ſeriem explorarent; imo vero, ut res ad liquidum magis perduceretur, juſſerunt ex morbo convaleſcentes a ceterorum conſortio ſegregari per menſes aliquot, ut inde liqueret certius an per id tempus a recidiva valerent immunes.

III. Periclitatio ibidem in fœminis XII.

Tertia periclitatio ibidem & eodem tempore inſtituta fuit in mulieribus totidem iiſdem cautionibus, ſcilicet ut ſæpius inviſerentur per curationis ſtadium, & ut poſt abſolutam curationem per menſes aliquot ſegregatæ ab omnium conſuetudine arcerentur, quo de recidiva, ſi qua forte ſuperveniret, conſtare poſſet. Acta rerum omnium, quæ in tribus illis periclitationibus geſtæ ſunt, ſtudioſe evolvi, & ſingula ſumma fide coarctavi brevitatis cauſa in diſcretas Tabulas, quæ hic ordine apponentur.

IV. Periclitatio in ægrotantibus aliquot aliis.

Præterea viſum eſt *quartæ* periclitationis loco hiſtorias adjungere, quas certo ſcio, ægrotantium aliquot, in quibus vel motu proprio vel alieno inductu ſuffitiones mercuriales ad luis venereæ curationem adhibitæ fuerunt eo, quo narrabitur, ſucceſſu. Sic enim confidimus ut collatis pluribus tentamentis, & re melius conſulta atque explorata, tanto certius inde liqueat, quo demum in loco methodus ſuffitionum habenda ſit.

Qua methodo nuperus ſuffumigator ſuffitiones adhiberet?

Sed priuſquam ad cauſam aggrediamur, non abs re erit advertere rationem ſuffiendi, quæ ab illo Suffumigatore adhibebatur, expeditiſſimam fuiſſe & compendiariam; nempe ægrum veſtibus, ut erat, indutum ſtragulis; quæ præ manibus eraat, contegebat, appoſito ad pedes crucibulo prunis pleno, in quas injiciebat pugillos aliquot pulviſculi, ex quo fumus exhalabatur multus. In principio, dum in Provincia fuit, ægrotantium oculos & os acceſſui fumi libere permittebat, peſſimo conſilio; inde enim accidit non ſemel ut oculi gravi tentarentur opthalmia, & dentium aliquot deciderent. Ideo experientia meliora edoctus, Lutetiæ ori oculiſque faſciam, ſtrophiumve ſemper obducebat, ne fumus corneæ, dentibuſve attactu nocere poſſet. Proinde una patebat fumo via ad nares, in quas cum aere inſpiratione ducebatur, & quarum membranam internam, quæ nervea eſt, tam acriter ſtimulabat in pleriſque ut valida & crebra ſternutamenta evocaret.

Quas lege teneret circa diutur-

Nullis legibus certis illi definitum fuit ſuffumigationis ſpatium, ſed pro ægrorum viribus aut tolerantia varie variavit, raro tamen diuturnus quatuor, & raro brevius duobus

nitatem & numerum ſuffitionum.

bus minutis. Moris fuit, ſed non perpetuo, abſoluta quavis ſuffitione, ægrotum ſtragulis, ſub quibus latebat, & ſtrophiis quæ ori & oculis obducebantur, evolutum, in lecto calefacto collocare, ut ſudor, ſi quis forte conſequeretur, proliceretur uberius. Ceterum æger, toto curationis tempore, in genere & modo cibi liber erat, nec ullis diætæ legibus tenebatur.

Ut diuturnitas ſuffitionis, ſic ſuffitionum numerus incertus erat. Ægrotorum alios octies tantum, alios ſexies & decies ſuffiebat, pro morbi, virium, ſymptomatum ratione. Intercalares aliquot dies ab omni remedio vacuos, inter unam & alteram ſuffitionem interponebat perpetuo, plures vel pauciores pro morbi, virium, ſymptomatum modo.

Et quanta cum cura pulviſculi quem in prunas conjiciebat, colorem & naturam occultaret.

Pulviſculi, quem adhibebat, colorem, naturam, præparationem occultabat ſumma cum cura, tanquam myſterium, ut pondus & honorem adderet arcano ſuo. Non negabat quidem ex mercurio confici, ſed arte longa & difficili, & multiplici aliarum rerum mixtura. Auſim tamen vel jurejurando affirmare atque præſtare mercurium tantum fuiſſe, qualicumque partium ſulfurearum additamento, arte facillima in pulverem converſum, ſeu, ut aiunt, extinctum, ut ea forma in fumos facilius avolaret. Tria ſunt ejuſcemodi præparata nemini non nota, nempe Mercurius cum terebinthina extinctus in pulverem nigrum; Æthiops mineralis ex mercurio cum ſulfure communi ignitione vel ſolo tritu præparatus; demum quæ ceteris preſtat tenuitate partium, Cinnabaris ex mercurio cum ſulfure vulgari mixto & ſublimato. Non dubito quin cum mercuriali preparato, qualecunque adhibere viſum ſit, odoramentum quoddam ex reſinis vel gummatis addiderit in ſuffimen, quo ingratior præparati mercurialis nidor emendaretur; miror tantum quod odor ille ab adſtantium nemine perceptus fuerit, ſed parum refert, an hæc addita fuerint, necne, cum anti-venerea ſuffimenti virtus, quæ rei caput eſt, horum acceſſione melior non fieret, aut deceſſione pejor.

Periclitatio I. *Tab.* 1.

Nomina & Ætas Ægrotorum.	*Ut ægrotabant ſinguli, cum ad ſuffitiones ſelecti ſunt die 22. Martii 1737.*
I. Petrus de la Noue, e Diœceſi Carnutenſi. Annor. 25.	Porri in glande & in ſummo præputio, ſubnati a menſibus octo. Puſtulis aliquot totum corpus reſperſum.
II. Carolus Caillard, e Diœceſi Trecenſi. Annor. 27.	Gonorrhœa actu fluens. Ulcuſcula duo venerea in præputio. Puſtulæ in ſcroto. Levior tumor glandularum inguinalium. Puſtulæ per corpus ſparſæ.
III. Petrus Morliere, e Diœceſi Ambianenſi. Annor. 23.	Criſtæ in balano & in præputio: Dolor Renum. Ægrotat a quatuor menſibus.
IV. Ludovicus Beauvais, Pariſinus. Annor. 21.	Bubo in inguine ſiniſtro. Scabies venerea per totum corporis habitum. Puſtulæ in ano, ſcroto, pene, & coxis. Laboravit quinquies Gonorrhœa.
V. Andreas Monſoujon, e Diœceſi Lingonenſi. Annor. 32.	Ulcus in media & interna coxæ ſiniſtræ parte. Ulcus in ſuprema & poſtica parte tibiæ ejuſdem lateris. Dolores nocturni crurum & genuum. Dolores leviores in brachiis.
VI. Franciſcus Jourdain, e Diœceſi Lemovicenſi. Annor. 29.	Dolores articulorum. Scabies venerea, quæ ſupervenit Gonorrhœæ etiamnum mananti.

Criſtæ

VII. Joannes Grefeldain, e Diœceſi Trevirenſi. Annor. 15.	Criſtæ in podice maxime. Inguinales glandulæ ſubtumidæ. Ulcus venereum in balano paſſus eſt olim. Ægrotat a quinque menſibus.
VIII. Franciſcus Liennard, e Diœceſi Virodunenſi. Annor. 40.	Glandulæ aliquot ſkirrodes in utroque inguine. Puſtulę in ſcroto, ano & cruribus. Ægrotat a tribus menſibus.
IX. Carolus de la Couture, Pariſinus. Annor. 37.	Ulcus in infimo collo, juxta ſcapulam ſiniſtram. Puſtulæ ſcabidæ per corpus rarę. Ægrotavit olim, abhinc annis decem, ex gonorrhœa.
X. Franciſcus Leonardus Colin, Normannus, e Diœceſi Conſtantienſi. Annor. 30.	Herpes ſupra ſternum; Ulcera varia pone aurem; in collo, ſupra lumbos, ſupra nates, &c. Ægrotavit ex gonorrhœa jam ab annis ſeptem.
XI. Nicolaus Plebau, Pariſinus. Annor. 37.	Exoſtoſis in oſſe tibiæ, cum doloribus nocturnis ſævis. Ægrotavit olim ex gonorrhœa abhinc annis tredecim.
XII. Henricus Giraudeau, e Diœceſi Bituricenſi. Annor. 43.	Ulcus contumax in balano & præputio: Tumor corporum cavernoſorum: Bubo in utroque inguine. Ægrotavit ex gonorrhœa ante annos tredecim.

Periclitatio I. *Tab.* 2.

Nomina Ægrorum.	*Ut ſinguli valebant, cum poſt adhibitas ſuffitiones recogniti ſunt die 4. Junii 1737.*
I. De la Noue.	Superſunt porri duo, quos Medici jubent reſecari, ut liqueat, utrum in poſterum ſponte repullulaturi ſint. Die 19. Junii, excisi porri non repullulavere, nec ulli alii aliis in locis excreverunt.
II. Caillard.	Evanuere cetera ſymptomata, præter fluxum gonorrhoicum pauculum.
III. Morliere.	Nulla ſuperſunt ſymptomata, præter ruborem ſcorbuticum gingivarum, & levem oris excoriationem, quæ videtur eamdem cauſam agnoſcere.
IV. Beauvais.	Valet optime & impinguatus eſt.
V. Monſoujon.	Obiit.
VI. Jourdain.	Dolores jam nulli, ſed tument gingivæ & ulceroſæ ſunt. Ulcus calloſum adeſt in crure ſiniſtro. Tumet præputium. Brachium ſiniſtrum ſcabidum eſt. Videtur de ſcorbuto ſuſpectus, & ideo jubent Medici, ut aliquandiu utatur juſculis & ſyrupo anti-ſcorbuticis.
VII. Grefeldain.	Sanatus dicitur.
VIII. Liennard.	Sanatus dicitur.

Eva-

IX. De la Couture.	Evanuere cetera ſymptomata, præter ulcus colli quod videtur ſtrumoſæ indolis.
X. Colin.	Sanatus dicitur.
XI. Plebau.	Supereſt exoſtoſis, ſed minor; Tibia valde tumet. Affirmat æger dolores nocturnos evanuiſſe.
XII. Giraudeu.	Obiit.

Confectaria. I. Periclitationis.

Ex hac *Prima* periclitatione conſequens eſt,

I. Ex illis duodecim ægrotis, quorum morbi deſcribuntur, pleroſque lue venerea levi, & ut ita dicam, primi gradus Infectos fuiſse, cum potiſſima ex ſymptomatis recenſitis ſint ulcuſcula venerea balani, criſtæ ad anum, & puſtulæ aliquot per habitum corporis diſperſæ.

II. Ex illo ægrotorum numero quatuor tantum pro ſanatis habitos fuiſſe a Medicis, ſcilicet IV, VII, VIII. & X, de quorum abſoluta ſanatione non potuit tamen ſatis certo conſtare, cum nulla ea de re inquiſitio iterata fuerit poſt inducias aliquot menſium.

III. Tres numerari, III, VI. & IX, quorum morbus curationem non admiſit, & quos ideo alio morbi genere quam lue venerea laborare ſatis temere creditum eſt, cum in principio aliter viſum eſſet.

IV. Tres alios fuiſse, I, II. & XI. in quibus certiſſima ſuperfuere luis venereæ indicia, quantumvis initio leviore, ut dictum eſt, morbo tentati fuiſſent.

V. Denique duos, V. & XII, mortem obiiſſe in curſu curationis, quanquam in principio leviſſime ægrotaſsent.

Periclitatio II. *Tab.* 1.

Nomina Ægrorum.	*Ut ægrotabant ſinguli, cum ad ſuffitiones delecti ſunt die 12. Junii 1737.*
I. Philippus Franciſcus Prevot. Annor. 30.	Puſtulæ in fronte atque temporibus. Rubor & excoriatio in ano; Dolores artuum. Cephalæa contumax a tribus menſibus. Ægrotat a menſibus quinque.
II. Robertus Saulnier. Annor. 45.	Puſtulæ per totum corporis habitum diſperſæ, maxime per frontem & pectus. Puſtulæ ulceroſæ in ano. Dolores nocturni articulorum. Manat contumax gonorrhœa. Ægrotat a ſeſquimenſe.
III. Claudius le Jeune. Annor. 24.	Paſsus eſt ulcera cancroſa numero ſex, duobus abhinc annis topicis ſanata. Exoſtoſis adeſt parva in radio brachii ſiniſtri, cum doloribus lumborum, qui tamen non urgent continuo.
IV. Stephanus Cottin. Annor. 18.	Ab anno uno gonorrhœam paſſus eſt dies 15. Inde tumor glandularum inguinalium. Puſtula ulceroſa in præputio. Tumor teſtis & funiculi ſpermatici ſiniſtri lateris. Dolor lumborum. Abhinc biennio lithotomiam expertus eſt, unde ſupereſt ulcus perinæi, ex quo fæces prodeunt. Aphthæ in uvula & in Tonſilla dextra.
V. Stephanus Bruzeau. Annor. 22.	Ab octo circiter menſibus bubonem paſsus eſt in inguine ſiniſtro; ſuppurationis expertem, unde nunc puſtulæ ulceroſæ circa anum: Tumores ſuperſtites glandularum inguinalium: Dolores artuum.

Poſt

VI. Petrus Adrian. Tiſſier. Annor. 26.	Poſt prægreſſas gonorrhęas duas male curatas, & quarum utraque tumefactis teſtibus ſuppreſsa fuit, adſunt nunc Bubo phlegmonodes in inguine dextro, ulcus cancroſum in balano, tumefactio dolens præputii, dolores tibiarum & capitis.
VII. Claudius Minerval. Annor. 32.	Puſtulæ variæ per corpus ſparſæ; criſta juxta anum; fluxus puris a balano ſubter præputium, quod glandi coaluit, ob cathæreticum remedium perperam adhibitum ad ulcus quoddam curandum, dolor ſcapulæ & capitis. Ægrotat a 4. menſibus.
VIII. Johannes Baptiſta Mouillet. Annor. 33.	Porri quinque in præputio, tres vero in fræno. Dolor artuum & capitis. Exoſtoſis dolens in parietali ſiniſtro. Ægrotat a tribus menſibus ex gonorrhœa *chordata*, cui nulla adhibuit remedia.
IX. Ludovicus Poivret. Annor. 34.	Criſtæ in veretro circa balanum & circa præputium, quæ ſeſquimenſe poſt impurum congreſſum apparuere. Laborat inſuper Hernia inguinali.
X. Franciſcus Millotot. Annor. 44.	Tumor magnus balani cum ulcere venereo; Phlegmo œdematodes præputii cum puſtula; Puſtulæ duræ ſuper ſcrotum, & glandula tumens in ſiniſtro inguine.
XI. Jacobus Simoneau. Annor. 43.	Puſtula herpetodes & duriuſcula in præputio; Puſtula magna & eminens ad radicem penis; Tumor ędematodes præputii: veſtigia ulcerum ad latera fræni. Narrat ſe luem contraxiſſe ab uxore ſua, quæ ab alieno puero infecta fuerat.
XII. Ludovicus Sallin. Annor. 27.	Laborat a duobus menſibus gonorrhœa, quæ jam exareſcit. Succeſſere poſt dies quindecim bubones duo, quorum alter jam ſuppuratus anguſto foramine pus emittit.

Periclitatio II. *Tab.* 2.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 19. *Junii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 22. *Junii*, 1737.
I. Prevot.	Ter ſuffitus eſt. Puſtulæ minus rubent. Quod ad cetera nihil immutatum.	Quinquies ſuffitus eſt. Decrevere puſtulæ frontis. Ipſe dolores leniores eſſe ait; ſed juxta anum tres parvæ criſtæ enatæ. Sudavit aliquantulum.
II. Saulnier.	Ter ſuffitus. Eadem permanent ac in principio. Teſtatur æger dolores mitiores eſſe.	Puſtulæ in melius abire videntur. Aſſerit ſe doloribus nullis jam torqueri. Sudavit, & alvum ſolutum habet. Quinquies ſuffitus fuit.
III. Le Jeune.	Non potuit ob imminens ſuffocationis periculum, ſuffumigii, imo nec ipſius carbonis accenſi fumum pati; quocirca ſine remediis dimiſſus eſt.	
IV. Cottin.	Ter ſuffitus eſt. Teſtis cum funiculo ſpermatico detumuit. Puſtula præputii & oris aphthæ melius ſe habent.	Quinquies ſuffitus eſt. Glandulæ inguinales, teſtis & funiculus ſuſpenſorius nullatenus tument. Alvum deponit in die ſexies vel ſepties.

Ter

V. Bruzeau.	Ter ſuffitus nullum adhuc levamentum expertus eſt, præter levem dolorum remiſſionem.	Quinquies repetitus fuit ſuffitus. Omnia in melius verſa videntur. Heri ſexies, hodie quinquies & decies dejecit, ſed ſine torminibus.
VI. Tiſſier.	Ter ſuffitus eſt, unde notabile levamen in bubone, tumore præputii, & ulcere balani.	Quinquies ſuffitus eſt. Bubo notabiliter detumuit. Ulcus balani & tumor præputii evanuerunt. Vacat a doloribus.
VII. Minerval.	Bis ſuffumigia admiſit, & leniores dolores ſcapulæ experitur, ut ipſe teſtatur.	Quater tantum ſuffitum admiſit. Omnia permanent, ut in principio.
VIII. Mouillet.	Ter ſuffitum paſſus eſt. Porri minores; detumuit exoſtoſis parietalis, & minus dolet.	Quater ſuffitus eſt. Ex Porris, quatuor evanuere, ceteri imminuti ſunt. Exoſtoſis detumuit fere in totum. Ptyaliſmo tentatur.
IX. Poivret.	Ter ſuffitus eſt, unde criſtæ balani & preputii notabiliter detumuerunt.	Quinquies ſuffitum admiſit. Criſtarum aliæ deciderunt, aliæ detumuerunt. A tribus diebus multum ſudavit, & pluries purgatus eſt.
X. Millotot.	Illi tres ultimi ad ſuffitiones non fuere delecti, niſi die 17. Junii 1737. ideoque nullam adhuc ſuffitionem experti fuerant die 19. hujus menſis.	Alteram ſuffumigationem admiſit, necdum ullum levamen expertus eſt.
XI. Simoneau.		Ab altero ſuffitu nullum levamentum hactenus habuit.
XII. Sallin.		Omnia permanent, ut in principio, poſt ſecundam ſuffitionem.

Periclitatio II. *Tab. 3.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 25. Junii, 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 28. Junii, 1737.*
I. Prevot.	Septimum ſuffitum admiſit. Omnia remiſſiora ſunt.	Octies ſuffitus eſt. Os calet, quaſi ab inſtante ptyaliſmo. Omnia ſymptomata evanuerunt.
II. Saulnier.	Sexies ſuffitus eſt. Puſtulæ cicatrice obductę ſunt. Tument maxillares glandulæ; adeſt ptyaliſmus blandus.	Septies ſuffitus eſt. Remiſit ptyaliſmus. Vacat ab omni dolore. Puſtulæ cicatricem contraxerunt.
III. Le Jeune.		
IV. Cottin.	Sexies ſuffitus eſt. Omnia in dies in melius tendunt. Frequens alvi dejectio, & copioſa ſputatio.	Septies ſuffitus eſt. Omnia in melius verſa. Puſtula præputii cicatrice obducta eſt. Alvus ſexies in die deponitur.
V. Bruzeau.	Poſt octavum ſuffitum omnia in dies remiſſiora. Alvum dejicit quinquies vel ſexies tantum.	Decies ſuffitus eſt. Ex tribus ani puſtulis, duæ tantum conſpicuæ, altera rubore, altera levi duritie.

VI. Tiſſier.	Octies ſuffitus eſt. Omnia fere diſcuſſa ſunt. Bubo vix conſpicuus. Fumigator illum ſanatum eſſe pronunciat, neque ſuffumigio amplius ſubjiciendum.	Levis eſt durities in loco ulceris cancroſi, & exigua glandula in loco Bubonis.
VII. Minerval.	Quinquies ſuffitus eſt. Omnia in dies miteſcunt. Ptyaliſmo detinetur ab aliquot diebus.	Perſeverat ptyaliſmus, & ideo non eſt ſuffitus ulterius. Puſtulæ cicatrice obductæ vel imminutæ ſunt.
VIII. Mouillet.	Ulteriorem ſuffitum pati non potuit propter præſentem ptyaliſmum. Porri adhuc magis contracti.	Perſeverat ptyliſmus, & ideo non eſt ſuffitus. Omnia in eodem ſtatu.
IX. Poivret.	Septies ſuffitus eſt. Remiſſio notabilis, cum aliquanta ſputatione.	Imminuta eſt ſputatio. Attamen viſum eſt omittere ſuffitum. Eſcharæ leves ſuperſunt, ubi prius criſtæ aderant.
X. Millotot.	Quintam ſuffitionem expertus eſt, cum notabili levamine. Quinquies & decies alvum dejecit heri.	Septies ſuffitus eſt. Evanuere puſtulę, remanentibus tantum levibus veſtigiis.
XI. Simoneau.	A quinto ſuffitu nullum vel leviſſimum levamen expertus eſt.	Sudavit per aliquot dies. Symptomata videntur eſse paulo remiſſiora.
XII. Sallin.	Quinquies ſuffitus eſt. Bubones minus tumidi ſunt, ſed æque duri.	Septies ſuffitus eſt. Bubones mole decreſcunt, ſed non molliuntur.

Periclitatio II. *Tab.* 4.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 1. Julii, 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 5. Julii, 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 9. Julii, 1737.*
I. Prevot.	Ulteriorem ſuffitum non admiſit. Bene valet. Creditur ſanatus a ſuffumigatore.	Ulteriorem ſuffitum neque paſsus eſt, neque pati debet. Creditur ſanatus a ſuffumigatore.	Bene ſe habet.
II. Saulnier.	Die 29. Junii octavo ſuffitus eſt. Bene valet. Creditur ſanatus a ſuffumigatore. Gonorrhœa fluit adhuc.	Os minus calet, & ſputatio levior; ſtillat gonorrhœa. Creditur tamen ſanatus a ſuffumigatore, nec amplius ſuffiendus.	Manat gonorrhęa; Ptyaliſmus ſubſiſtit.
III. Le Jeune.			
IV. Cottin.	Die 29. Junii octavo ſuffitus eſt. Bene valet. Sanatus creditur a ſuffumigatore. Levis tumor in inguine ſiniſtro.	Neque ſuffitus eſt amplius, neque ſuffiendus. Creditur enim ſanatus a ſuffumigatore. Tument glandulæ inguinum.	Detument glandulæ inguinum.
V. Bruzeau.	Ulteriorem ſuffitionem non admiſit. Bene valet. Creditur ſanatus a ſuffumigatore. Puſtula cruris ſiniſtri minor & mollior eſt.	Non amplius ſuffitus eſt, neque ſuffiendus. Creditur enim ſanatus.	Bene ſe habet.

Ulte-

VI. Tiſſier.	Ulteriorem ſuffitum paſsus non eſt. A ſuffumigatore creditur ſanatus. Ut in examine præcedente.	Creditur ſanatus. Non eſt ſuffitus.	Bene ſe habet.
VII. Minerval.	Sextum ſuffitum paſſus eſt. Imminuta eſt ſalivatio. Affirmat a ſex menſibus ſe febre laboraſſe, quod ideo tacuit, ne a remedio excluderetur.	Non amplius ſuffitus eſt. Sputat, melius ſe habet.	Ceſſavit ſalivatio: melius ſe habet.
VIII. Mouillet.	Die 1. Julii, quinto; & die 2. ſexto eſt ſuffitus. Superſunt ſuper frænum porri duo valde exiles.	Die 3. Julii ſeptimo & 4. octavo ſuffitus eſt. Remanet exiguus porrus. Creditur ſanatus.	Ut in præcedente examine.
IX. Poivret.	Die 29. Junii, octavo; die 30. nono eſt ſuffitus. Parum ſputat, ſed valde ſudavit. Eſcharæ leviores ſunt & magis ſuperficiariæ.	Creditur ſanatus: non eſt ſuffitus. Paucula ſuperſunt, ſed levia, ut tubercula, & ulcera leviora.	Tubercula & ulcera cathæreticis eroſa ſunt, quæ eſcharas intulerunt
X. Millotot.	Die 29. Junii octavum ſuffitum paſſus eſt. Stomachi dolore & inappetentia laborat. Deleta ſunt puſtularum veſtigia.	Die 2. Julii non ſuffitus eſt. Omnia adhuc magis remiſſa.	Melius ſe habet.
XI. Simoneau.	Die 29. Junii octavo ſuffitus eſt. Bene valet. Omnia melius ſe habent.	Omnia imminuta ſunt. Nono ſuffitus eſt die 4. Julii.	Oris interiora calenta remedio. Dicitur ſanatus a ſuffumigatore.
XII. Sallin.	Suffitus eſt octavo, die 29. Junii. Bubones magis detumuere, ſed gonorrhœa nondum ſubſtitit.	Die 3. decimo & 4. undecimo ſuffitus eſt. Bubones adhuc magis detumuerunt.	Bubones ~~ambo~~ mole adhuc minores ſunt.

Periclitatio II. *Tab.* 5.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 12. *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 19. *Junii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 19. *Julii*, 1737.
I. Prevot.	Remanet tantum puſtularum veſtigia.	Nihil novum præter varos geminos in fronte, de quibus nondum liquet. Creditur ſanatus.	Contendit ſuffumigator varos frontis a ſuo remedio productos eſſe.
II. Saulnier.	Nihil ſupereſt, præter levia veſtigia; ſuppreſſa eſt ſalivatio.	Manat gonorrhœa parumper. Cetera bene ſe habent. Suffumigator ſanatum eſſe affirmat.	Fluit parumper gonorrhœa. Dicitur ſanatus a ſuffumigatore.
III. Le Jeune.			

Glan-

IV. Cottin.	Glandulæ inguinales in totum fere detumuere.	Nullus tumor in glandulis inguinum. A ſuffumigatore ſanatus dicitur.	Abiit tumor glandularum inguinalium; dicitur ſanatus.
V. Bruzeau.	Evanuit durities glandularum inguinalium. Puſtulæ cicatrice obductæ. Dicitur ſanatus.	Rubor in utraque nate. Quod ad cetera ſanus. Dicitur ſanatus.	Remanent ſola veſtigia puſtularum ad anum. Dicitur ſanatus.
VI. Tiſſier.	Bene ſe habet. Creditur ſanatus.	Omnia evanuere omnino. Dicitur ſanatus.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
VII. Minerval.	Melius ſe habet.	Melius ſe habet in dies.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.
VIII. Mouillet.	Bene ſe habet. Creditur ſanatus.	Ut in præcedente examine. Dicitur ſanatus.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
IX. Poivret.	Melius ſe habet. Creditur ſanatus.	Leviores aliquot eſcharę in præputio & in balano, à cathæreticis inuſtæ ad rodenda tubercula. Dicitur a ſuffumigatore ſanatus.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
X. Millotot.	Die 10. Julii decimam ſuffitionem paſſus eſt. Melius ſe habet.	Levis durities juxta frænum. Cetera evanuere. Affirmat ſuffumigator ſanatum eſſe.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
XI. Simoneau.	Melius ſe habet. Creditur ſanatus.		Bene valet. Dicitur ſanatus.
XII. Sallin.	Die 10. Julii duodecimo ſuffitus eſt. Bubones magis detumuerunt.	Die 17. Julii decimo tertio ſuffitus eſt. Bubo inguinis dextri magis & tumet & calet.	Bubo in ſuppuratum verſus eſt.

Periclitatio II. *Tab. 6.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 7. Auguſti, 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 21. Auguſti, 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 3. Sept., 1737.*
I. Prevot.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.	Impinguatus eſt. Puſtulæ frontis cicatrice obductæ. Superſunt maculæ herpetodes.
II. Saulnier.	Pauciſſime ſtillat gonorrhęa. Dicitur ſanatus.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.
III. Le Jeune.			
IV. Cottin.	Nullum ſupereſt ſymptoma. Dicitur ſanatus.	Nullus ſymptoma neque antiquum, neque novum. Dicitur ſanatus.	Tonſillæ binæ tumentes & exulceratæ. Macula rubra in mento. Dicitur ſanatus.
V. Bruzeau.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.	Bene valet. Dicitur ſanatus.

VI. Tiſſier.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime valet. Dicitur ſanatus.
VII. Minerval.	Ut præcedente examine.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.
VIII. Mouillet.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime valet. Dicitur ſanatus.
IX. Poivret.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime valet. Dicitur ſanatus.
X. Millotot.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Ut in præcedente examine. Dicitur ſanatus.	Maculæ rubræ, ſed ſuperficiariæ in utroque crure. Dicitur ſanatus.
XI. Simoneau.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime valet. Dicitur ſanatus.
XII. Sallin.	Bubo apertus eſt anguſto foramine. Non amplius ſuffietur, ſed admovebuntur emplaſtra.	Bubo inguinis ſiniſtri dolens, inflammatus, ſuppuratus. Tument glandulæ in inguine dextro. Admovenda emplaſtra.	Bubo magis dolet, & inflammatus ad ſuppuratum magis tendit. Glandulæ in inguine dextro magis tument & dolent.

Periclitatio II. *Tab.* 7.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 12. *Septembris*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 27. *Septembris*, 1737.
I. Prevot.	Unica ſupereſt macula herpetodes plane cutanea. Quod ad cetera bene valet.	
II. Saulnier.	Fluit gonorrhœa; quod ad cetera bene valet.	
III. Le Jeune.		Cenſet Suffumigator viros omnes decem, qui ſuperſunt ex duodecim ſibi traditis, ſanatos eſſe, ſi unus excipiatur Ludovicus Sallin. Rogat, uti ceteri novem aliquandiu coerceantur alicubi.
IV. Cottin.	Tonſillæ melius ſe habent.	
V. Bruzeau.	Optime valet.	
VI. Tiſſier.	Exceſſit fuga clandeſtina, nocte decima hujus menſis.	Æquum poſtulanti aſſenſum eſt, ac communibus votis decretum, ut viri illi decem, qui ſuffiti ſunt, ſegreges aliquandiu detineantur, & a Medicis iiſdem identidem recognoſcantur, diligenter exploraturis num quid novi forte accidat, & an ſatis certo ſibi conſtet illorum ſanatio, quam Suffumigator iterum atque iterum pollicitatur. Opti-
VII. Minerval.	Optime valet.	
VIII. Mouillet.	Optime valet.	
IX. Poivret.	Bene valet.	
X. Millotot.	Maculæ pallidiores ſunt. Ceteroqui bene valet.	

XI. Simoneau.	Optime valet.	
XII. Sallin.	Bubones permanent in eodem ſtatu. Rogante ſuffumigatore cenſent Medici admovenda cataplaſmata & emplaſtra emollientia, donec poſſint incidi : Interim ſuffitus iterandos eſſe.	Inciſus eſt bubo inguinis dextri, unde pus copioſum effluxit : ulcus digeſtivo curatum. Admotum alteri buboni baſilicum, & ſuperpoſitum emplaſtrum de Diachylo cum gummi.

Periclitatio II. *Tab.* 8.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 22. *Octobris*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 19. *Novembris*, 1737.
I. Prevot.	Bene valet.	Bene valet.
II. Saulnier.	Valet optime.	Bene valet.
III. Le Jeune.		
IV. Cottin.	Valet optime.	Bene valet.
V. Bruzeau.	Valet optime.	Bene valet.
VI. Tiſſier.		
VII. Minerval.	Vari aliquot ſurfuracei circa os, & ſecundum longitudinem penis. Tumores rubri dolentes ſupra ſcrotum. Juxta anum levis tumor ruber, & puſtulæ non diſſimilis.	Vari farinacei per totum corpus, cum pruritu importuno. Dolent ſcapulæ. Tres, quatuorve puſtulæ prope anum. Una puſtula ſuper ſcrotum. Puſtulæ plurimæ in preputio & in glande. Ægrotat ex lue venerea. Iterabitur ſuffitus.
VIII. Mouillet.	Bne Valet.	Bene valet.
IX. Poivret.	Optime valet.	Bene valet.
X. Millotot.	Optime valet.	Bene valet, ſed adeſt pruritus in ſcroto, ſine rubore tamen.
XI. Simoneau.	Optime valet.	Bene valet.
XII. Sallin.	Bubo dexter male ſe habet. Siniſter ſuppuratus eſt. Teſtis & ſcroti pars ejuſdem lateris tument & inflammantur. Ceterum æger minus valet, exſuccus eſt, pallidus, macilentus, neque ullo modo ſanatus, quod ipſe ſuffumigator confitetur, cujus permiſſu ex ptochodochio dimittitur.	Seſe exhibuit ut inſpiceretur. Faſſus eſt ab exitu ſuo ſuffumigia ſibi ter adhibita fuiſſe, & bubonibus cataplaſmata & emplaſtra appoſita. Bubones melius ſe habent. Teſtis ſiniſter cum funiculo ejuſdem lateris detumuit. Paulo minus macilentus eſt.

Periclitatio II. *Tab. ult.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 7. Januarii, 1738.*	*Diſſectio Cadaveris Claudii Minerval, qui obiit die 14. Januarii, 1738.*
I. Prevot.	Nulla ſympomata antiqua. Impinguatus eſt. Adeſt varus cum callo in gena dextra, ſed ſine rubore. Cenſent Medici varum malignum non eſſe.	
II. Saulnier.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
III. Le June.		
IV. Cottin.	Nulla ſymptomata antiqua. Uvula rubet, forſan a catarrho, quo laborat ille. Puſtula poſt adhibita ſuffumigia in nate ſiniſtra enata, non longe ab ano, quam Medici veneream eſſe cenſent.	
V. Bruzeau.	Nulla ſymptomata antiqua. Optime valet.	
VI. Tiſſier.		
VII. Minerval.	Decies ſuffumigatus eſt apud ſuffumigatorem. Omnia ſymptomata evanuerunt.	Cadaver diſſectum fuit die 15. ſequente. In Abdomine, omnia ſana erant. In Pectore, lobus dexter pulmonum inflammatus, pure plenus, Pleuræ, Mediaſtino, & Diaphragmati variis in locis adhæreſcebat. In Capite, vaſa turgida ſanguine in dura & pia matre: ſerum paulo nimium in ventriculis anterioribus. In latere ſiniſtro Cerebelli inflammatio, cum extravaſatione ſanguinis grumoſi. Affirmant Medici febre maligna peremptum eſſe, neque mali quidquam ſuffumigiis imputandum. Chirurgus primarius abiit clanculum inſalutatis Medicis. Chirurgus alter relationi ſubſcribere detrectat.
VIII. Mouillet.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
IX. Poivret.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
X. Millotot.	Nulla ſymptomata antiqua. Callus in ſede ulceris cancroſi; rubores in præputio & juxta coronam glandis, ad quos Medici cenſent non eſſe attendendum, ſed a quibus Chirurgus diſſentit.	
XI. Simoneau.	Nulla ſymptomata antiqua. Optime valet.	
XII. Sallin.	De illo nihil quidquam amplius comperti habeo cum Acta taceant: ſed præcedens valetudinis ſtatus mortis ſuſpicionem facit.	

Confectaria II. Periclitationis.

Ex hac *altera* Periclitatione colligitur.

I. Ægrotantes illos duodecim levi lue venerea, & quæ vix excedere limites primi gradus, affectos fuiſſe; quippe quæ indicabatur tantum Puſtulis, Tumoribus glandularum inguinalium, Porris, Ulcuſculis præputii & balani &c. ſine ulcere narium vel palati, ſine ulla oſſium carie, ſine hyperoſtoſi ulla.

II. Ex duodecim unum fuiſſe, nempe III, qui ſuffumigia nullo modo tolerare potuit ob imminens ſuffocationis periculum: In ceteris ſuffitiones iteratas fuiſſe ad minus octies, novies, & decies; imo ſexies & decies in VII. & in XII.

III. Cu-

III. Curationis ſtadium fuiſſe ad minus dierum 39. nempe a die 12. menſis Junii 1737. ad diem 20. Julii ſequentis; imo vero diuturniorem in VII. & XII.

IV. In pleriſque curationem difficilem & laborioſam fuiſſe, cum plerique ſudationes, alvi profluvia, ptyaliſmum paſſi ſint.

V. Ex ſuffitis, qui ſegregati fuerunt per menſes circiter quatuor, a die 15. menſis Septembris 1727. ad diem 7. Januarii ſequentis, & qui decem tantum numerabantur (nam III. ſuffumigia tolerare non potuerat, & VI. clam aufugerat) quinque dici omnibus morbi ſymptomatis perfunctos fuiſse, & pro ſanatis habitos, nempe II, V, VIII, IX, & XI.

VI. Unum, qui VII. numerabatur, mortem oppetiiſſe, licet juvenis eſſet & validæ conſtitutionis, nec in principio graviter ægrotaſſet, ſed qui ſuffitiones ſexdecim toleraverat. Conſtat autem ex cadaveris ſectione illum obiiſſe ex inflammatione & abſceſſu lobi dextri pulmonum cum inflammatione & extravaſatione ſanguinis in latere ſiniſtro cerebelli. Non me fugit Medicis viſum fuiſſe hunc ægrotum febre maligna peremptum fuiſſe, neque mali quidquam ſuffumigiis imputandum eſſe; At certo quoque ſcio Chirurgos Ptochotrophi, qui præſentes aderant, aliter omnino ſenſiſſe, nec immerito, mea quidem ſententia. Illa enim febris maligna & lethalis, quæ ex improviſo accidit ægroto ſexies & decies ſuffito, videtur *Deus ex machina* ad expediendum nodum, hoc eſt ne interitus ſuffiti vitio verteretur ſuffumigatori.

VII. Suſpicioni locum eſſe XII. quoque, nomine Sallin, in curationis ſtadio mortuum fuiſse; quippe qui graviter & periculoſe ægrotaret ex recognitionibus præcedentibus, quæ diebus 22. Octobris & 19. Novembris 1737. habitæ ſunt, & de quo nulla mentio facta fuerit in recognitione ultima & decretoria diei 7. Januarii anni 1738.

VIII. In reliquis, I, IV, X. & in XII, ſi non obierit, ſuperfuiſſe manifeſta & pathognomonica luis venereæ ſymptomata, quæ morbi cauſam nullo modo extirpatam eſſe arguebant, quantumvis XII. ſexies & decies ſuffitus fuiſset.

Periclitatio III. *Tab.* 1.

Nomina Ægrarum.	*Ut ægrotabant ſingulæ Fœminæ, cum ad Suffitiones delectæ ſunt die 6. Junii, 1737.*
I. Franciſca Tavernier. Annor. 25.	Mariſcæ in ano: Tubercula juxta podicem: Veſtigia aliquot puſtularum: Puſtulæ aliquot exulceratæ. Jam ſemel curationem admiſit uſu inunctionum. Laborat ſcabie.
II. Franciſca Darcourt. Annor. 18.	Puſtulæ in ano; Porri ad extremam urethram, & in labiis vulvæ; Laborat ſcabie.
III. Joanna Girault. Annor. 25.	Fici, Mariſcæ, condylomata, tum in ano, tum in vulva; imo etiam in coxis. Laborat inſuper ſcabie.
IV. Maria Edmond. Annor. 19.	Criſtæ puſtuloſæ in labiis pudendi, Condyloma puſtuloſum in ſummo crure ſiniſtri lateris. Porri & puſtulæ in ano, quæ omnia ſupervenere gonorrhϙæ jam a menſibus quinque mananti: Laborat præterea ſcabie.
V. Eliſabeth Iſidore. Annor. 17.	Quatuor fici decuſſatim poſiti in labio ſiniſtro Cunni. Criſtæ duæ in podice. Ægrotat a menſibus quatuor.
VI. Maria Julien. Annor. 20.	Labia pudendi puſtulis obſita: Condylomata plurima in ano ulceroſa: Tumor in inguine, bubonem redolens: Gonorrhœa.

VII. Ludovica Pajet. Annor. 20.	Mariſca ſemi-lunaris in ano. Puſtulæ in nate dextra juxta anum. Puſtula una in labio dextro vulvę. Puſtulæ in crure dextro. Ægra ptyaliſmum paſsa eſt inunctionum uſu jam ab uno menſe per dies viginti & unum.
VIII. Catharina Godart. Annor. 23.	Rhagadia & mariſcæ in ano: Puſtulæ plures in cruribus, in natibus, in cadurdis: Tumores duri & rubri in collo: Ægrotat ex gonorrhœa virulenta, ſed quæ non fluxit a diebus quatuor.
IX. Maria de Blache. Annor. 24.	Mariſcæ & porri podicem obſident: Puſtulæ plurimæ nates, crura, tibias, fœdant: Ægrotat ab octo menſibus, & gonorrheam contraxit a menſibus quinque, qua adhuc tenetur.
X. Maria Anna Piſſiere. Annor. 31.	Puſtulæ in labio vulvæ ſiniſtro & in crure dextro: Fici in ano: Tubercula cutanea per hypogaſtrium diſperſa: abdomen valde tumet: ſuppreſsa catamenia a menſibus quinque. Laborat gonorrhœa, quæ jam ab annis fere quatuor remedia eludit.
XI. Joanna le Comte. Annor. 22.	Puſtulæ ulceroſæ in labris & pterygiis vulvæ: Fici & mariſcæ in podice.
XII. Simona Gaillard. Annor. 40.	Puſtulæ per corpus ſparſæ, latæ, rubræ, eminentes, & pluribus in locis racematim congeſtæ: Condylomata in ano: Puſtulæ ulceroſæ juxta vulvæ labia Laborat gonorrhœa, quæ actu fluit.

Periclitatio III. *Tab.* 2.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingula die* 17. *Junii*, 1737.	*Ut valebant ſingula die* 19. *Junii*, 1737.
I. Tavernier.	Suffumigia quater paſsa, eadem patitur. Reſectæ mariſcæ, requirente ſuffumigatore.	Quater ſuffumigio tantum expoſita, quod catamenia paſsa ſit. Gingivæ tument, & rubent. Cetera ut in principio.
II. Darcourt.	Quater ſuffumigata, eadem patitur. Abſciſsa eſt verrucalis excreſcentia juxta anum. Parcitum eſt porris juxta urethram.	Quinquies ſuffumigia paſſa eſt. Omnia permanent, ut in principio.
III. Girault.	Suffumigia quater paſsa, iſdem malis ſubjacet. Mariſcæ in aliud tempus omiſſæ; niſi ſponte decidant tunc reſecandæ.	Quater tantum ſuffumigia paſſa eſt, quod os jam exulceratum eſſet. Ulcera jam incrudu@re. Incipit Ptyaliſmus. Purganda die ſequente.
IV. Edmond.	Suffumigia quater paſſa. Non potuit inſpici, quod menſtrua actu manarent.	Quintam ſuffumigationem non admiſit. Omnia perſtant, ut in principio.
V. Iſidore.	Suffumigia quater paſſa, ſine ulla vel cum minima ſymptomatum remiſſione.	Quintam ſuffumigationem paſſa eſt. Una tantum ſupereſt criſta in ano. Diarrhœa detinetur, ſed oris interiora ſana ſunt.

Puer-

VI. Julien.	Puerpera a duobus tantum menſibus mammas habet lacte turgidas, ideoque ſuffumigia nondum paſſa erat. Cenſent Medici non ideo differenda eſſe ſuffumigia.	Iterum ſuffumigia experta eſt. Omnia perſtant, ut in principio. Ægra refert ſe ab adhibito remedio minorem cephalæam pati, & faciliorem ſomnum experiri.
VII. Pujet.	Ter ſuffumigia paſſa. Puſtula labii dextri vulvæ paulo melius ſe habet. Hac eadem die catharticum hauſit ob oris ulcuſcula, quæ an ſuffumigiorum, vel inunctionum uſu ab uno menſe adhibitarum ortum habeant, dubitatur.	Quintam ſuffumigationem non admiſit, ob fluxum menſtruorum. Iterum purgata fuit, unde ſæpius dejecit. Superſunt in ore ulcuſcula.
VIII. Godart.	Ter ſuffumigia paſſa; eadem omnino experitur.	Quartum ſuffitum experta eſt. Omnia eadem perſeverant. Attamen tumores colli videntur detumuiſſe. Oris interiora ulceroſa ſunt.
IX. De Blache.	Quater ſuffumigia paſſa eſt, nec quidquam immutatum eſt.	Quartum ſuffitum paſſa eſt tantummodo, ob fluxum catameniorum. Omnia ut in principio.
X. Piſſiere.	Quater ſuffumigia paſſa eſt. Detumuit venter, quoniam ægra ab initio remedii frequentius purgata eſt. Cetera eadem permanent.	Ulteriorem ſuffitum non admiſit. Os ulceribus obſitum. Ptyaliſmus uber. Diarrhœa pertinax ab exhibito cathartico. Iterum cras purganda cum Catholicone & Manna.
XI. Le Comte.	Quater ſuffumigia paſſa. Puſtulæ labiorum vulvæ & pterygiorum melius ſe habent.	Sexies ſuffitæ oris interiora calent. Omnia ceteroqui permanent, ut in principio, ſed mariſcæ ani aliquantulum detumuere.
XII. Gaillard.	Quater ſuffumigia paſſa. Paulo melius ſe habet.	Quintum ſuffitum non experta eſt, quod os ulceroſum eſſet. Permanent oris ulcera, ſed puſtulæ videntur ſanationem admittere.

Periclitatio III. *Tab.* 3.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 22. Junii, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 25. Junii, 1737.*
I. Tavernier.	Ad quintum ſuffitum non admiſſa, propter menſtrua actu fluentia; & ideo dimiſſa ſine partium inſpectione.	Sexies ſuffita eſt. Exſectæ ani mariſcæ non ſuccrevere. Una tantum ſupereſt in ano excreſcentia: minora ſunt ani tubercula: Puſtulæ leviores.
II. Darcourt.	Septimum ſuffitum paſsa eſt. Evanuere porri, qui urethræ aſſidebant. Reciſæ criſtæ aliquot, quæ ſupra caruncula vel pterygia ſitæ erant.	Nonum ſuffitum jam paſſa eſt. Puſtulæ & porri ani leviores ſunt.
III. Girault.	Quintum ſuffitum pati non potuit, quod ptyaliſmus uber manaret. Reciſi fici & porri, qui anum obſidebant. Partum eſt porris vulvæ.	Ulteriorem ſuffitum nondum permiſit ptyaliſmus, qui perſeverat. Decrevere porri & condylomata.

IV. Edemond.	Sexies ſuffita eſt. Eadem omnia permanent. Reſecti porri, qui anum ambiebant.	Octavam ſuffitionem experta eſt; Omnia in mitius converſa videntur;
V. Iſidore.	Septies ſuffita eſt. Fici quatuor labii ſiniſtri vulvæ pure manant, & ideo detumuere.	Nec ſuffitionem ulteriorem admittere, nec examini ſubjici potuit, quod menſtrua actu fluerent.
VI. Julien.	Quartum ſuffumigium experta eſt. Symptomata videntur paulo remiſſiora.	Sexies ſuffita eſt, melius ſe habet.
VII. Pujet.	Sextum ſuffitum non potuit admittere propter fluxum catameniorum; neque idcirco patuit examini.	Sextum ſuffitum paſſa eſt. Puſtularum aliæ diſcuſſæ, aliæ mitigatæ.
VIII. Godart.	Quinquies ſuffita eſt. Puſtulæ minores ſunt & tubercula molliora ani, mariſcæ forfice deciſæ ſunt.	Sexies ſuffita eſt. Omnia ſymptomata remiſſiora ſunt.
IX. De Blache.	Sexies ſuffita eſt. Notabile levamen in criſtis, porris & puſtulis.	Poſt octavum ſuffitum, quem jam admiſit, omnia mitiora ſunt. Gonorrhœa parce fluit.
X. Piſſiere.	Novam ſuffitionem non admiſit, quoniam ptyaliſmus ubertim manat. Febricitat. Dubitat num prægnans ſit, & num motum fetus in utero experta fuerit.	Paſſa eſt ſextum ſuffitum. Puſtulæ labri ſiniſtri omnino evanuere, ſuperſtite tantum aliqua duritie. Criſtæ duæ in ano reſectæ mole ſatis magnæ. Fluit gonorrhœa.
XI. Le Comte.	Septies ſuffita eſt. Puſtulæ vulvæ ſanationi proximæ. Ani mariſcæ ſectione extirpatæ ſunt.	Puſtulæ in cicatricem albam & ſubduram coivere. Mariſcæ ani detumuerunt. Novum ſuffitum non admiſit, ob hæmorrhagiam, quæ conſecuta eſt reſectionem mariſcarum ani.
XII. Gaillard.	Adeſt ptyaliſmus, ideo a ſuffitu abſtinere viſum eſt. Omnia levamen videntur accipere.	Suffita eſt quinquies, omnia videntur in dies remitti.

Periclitatio III. *Tab.* 4.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 28. Junii, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 2. Junii, 1737.*
I. Tavernier.	Septies jam ſuffita, febricitat ab heſterna die; caput & ventriculus illi dolent; ideo nec ſuffiri, nec inſpici potuit.	Die 29. Junii, octavo; die 30. nono; & die 1. Julii decimo ſuffita eſt. Laborat diarrhœa. Evanuere ſymptomata venerea. Alvum dejecit intra diem unum quinquageſies.
II. Darcourt.	Decimum ſuffitum paſſa eſt die 26. hujus menſis. Puſtulæ ani cicatrice obductæ ſunt. Fumigator ſanatam eam eſſe arbitratur.	Nullum ulterius ſuffumigium adhibitum eſt. Dicitur ſanata a ſuffumigatore. Omnia ſe habent, ut in præcedente examine.
III. Girault.	Omnia permanent ut ante. Ptyaliſmum nondum finitus, nihilominus tamen quintum ſuffitum admiſit.	Die 29. Junii ſexto, die 30. ſeptimo; die 1. Julii octavo ſuffita eſt. Inani laborat vomendi conatu, ideo vena ſecta eſt & exhibitum catharticum.

Decies

IV. Edmond.	Decies ſuffita eſt. Puſtulæ ſeu potius condylomata cruris notabiliter imminuta ſunt.	Die 29. Junii undecimo, & die 30. duodecimo ſuffita eſt. Laborat dolore ſtomachi ab octo diebus. Omnia in melius verſa ſunt.
V. Iſidore.	Reſecti fici, qui labium ſiniſtrum vulvæ obſidebant, atque ideo ſuffumigium pati non potuit.	Die 30. Junii octavo, & die 1. Julii nono ſuffita eſt. Stomachus dolet: Alvus adſtricta: tumor durus in ſiniſtro pudendi labro, ubi latebat ſinus. Sinus ille inciſus eſt, & calli reſecti.
VI. Julien.	Septies ſuffita eſt. Manat adhuc gonorrhœa. Cetera in melius vertuntur.	Die 29. Junii, octavo; die 30, nono ſuffita eſt. Laborat teneſmo cum torminibus ventris. Manat gonorrhœa; cetera in dies mitiora fiunt.
VII. Pujet.	In exulcerato ore apparent indicia imminentis ptyaliſmi, quocirca viſum eſt abſtinere ab ulteriore ſuffitu. Puſtulæ decreſcunt.	Die 30. Junii, ſeptimo, die 1. Julii octavo ſuffita eſt. Inani vomendi conatu plurimum vexatur. Omnia, ut in præcedente examine.
VIII. Godart.	Octies ſuffita eſt. Levis tumor in labio dextro vulvæ ſine duritie. Cetera in dies remittuntur.	Die 30. Junii nono, die vero 1. Julii decimo ſuffita eſt. Vacat ab omni dolore. Reſectæ criſtæ numero ſex, quæ ano appoſitæ erant.
IX. De Blache.	Nonum ſuffitum paſſa eſt. Unica ſupereſt in ano criſta, ſed minor. Puſtulæ omnes ad cicatricem tendunt. Stillat gonorrhœa.	Die 30. Junii decimo, die vero 1. Julii undecimo ſuffita eſt. Dolet illi ſtomachus ab octo diebus & alvum habet adſtrictam. Reliqua melius ſe habent.
X. Piſſiere.	Septies ſuffita eſt. Reſectæ criſtæ non repullulaverunt. Criſtæ duæ, quæ anum ambiunt, minores ſunt. Stillat gonorrhœa.	Die 29. Junii octavo ſuffita eſt. Laborat diarrhœa gravi cum torminibus diris: dejecit trigeſies ab horis 24, unde plurimum debilitatur.
XI. Le Comte.	Propter menſtrua fluentia nonum ſuffitum non potuit admittere, ſed jam octies ſuffita eſt. Fici in ano permanent, ſed imminuti.	Octavo ſuffita eſt die 28. Junii, a quo tempore bene valet. Creditur ſanata a ſuffumigatore. Fici podicis magis detumuerunt.
XII. Gaillard.	Septies ſuffita eſt. Suppreſſa eſt gonorrhœa. Evanuere cetera omnia ſymptomata.	Die 29. Junii, octavo; die 30, nono ſuffita eſt. Bene valet.

Periclitatio III. *Tab.* 5.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 5. Julii, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 9. Julii, 1737.*
I. Tavernier.	Idem ac in præcedente examine. Decies tantum ſuffita.	Puſtulæ narium minores ſunt & depreſſiores; non eſt amplius ſuffita.
II. Darcourt.	Non ultra ſuffita eſt. Creditur ſanata a ſuffumigatore. Rubor cum tuberculis in ano: radices porrorum duriuſculæ juxta urethram.	Tubercula & tumores ſunt imminuta.
III. Girault.	Non ultra ſuffita eſt. Porri labrorum ſuperſunt, quamquam imminuti. Adhuc ſputat.	Perſeverat ſalivatio. Porri diminuti ſunt.

Non

IV. Edmond.	Non eſt ulterius ſuffita. Condylomata minora; porrus juxta anum. Gonorrhœa nondum ſubſtitit.	Puſtulæ & condylomata ani arctius contracta. Porri & gonorrhœa permanent.
V. Iſidore.	Non eſt ulterius ſuffita. Satis bene ſe habet. Adeſt tamen fluxus puriformis ex vagina.	Omnia in melius abeunt. Manat tamen a vagina purulentus humor. Creditur a ſuffumigatore ſanata.
VI. Julien.	Die 4. Julii decimo ſuffita eſt. Manat gonorrhœa; rubor in vulva; tubercula juxta podicem.	Rubor vulvæ & tubercula podicis ſenſim evaneſcunt. Dicitur ſanata. Gonorrhœa tamen manat.
VII. Pujet.	Ulteriorem nullum ſuffitum admiſit. Reſecta criſta ſemilunaris, quæ ano adſtabat.	Omnia ſatis bene ſe habent a tempore operationis diei 5. Julii. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Ulteriorem ſuffitum paſſa non eſt. Puſtulæ vel imminutæ, vel cicatrice obductæ, ſed & rubræ & duriore.	Gonorrhœa manat; & magna illa natis ſiniſtræ puſtula pus jugiter fundit & dura eſt.
IX. De Blache.	Non eſt ſuffita ultra. Creditur ſanata a ſuffumigatore. Omnia bene ſe habent.	Ut in præcedente examine. Dicitur a ſuffumigatore ſanata.
X. Piſſitre.	Ulteriorem ſuffitum non eſt experta.	Reſecta eſt, rogante ſuffumigatore, criſta, quæ ano aſſidebat.
XI. Le Comte.	Ulteriorem ſuffitum neque paſſa eſt, neque pati debet. Dicitur enim ſanata a ſuffumigatore. Manat tamen a vagina humor purulentus.	Bene ſe habet.
XII. Gaillard.	Non eſt ulterius ſuffita. Omnia bene ſe habent. Manat tamen vel potius ſtillat gonorrhœa.	Bene ſe habet. Dicitur ſanata a ſuffumigatore.

Periclitatio III. *Tab. 6.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 12. Julii, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 19. Julii, 1737.*
I. Tavernier.	Tentata eſt Epilepſia, cui ab anno ætatis ſeptimo obnoxia eſt: Et ideo non eſt inſpecta.	Non potuit inſpici, quod menſtruis detineretur. Caput dolet ob ictum inflictum, dum epileptica decidit in terram.
II. Dacourt.	Apparet de novo ad anum exigua criſta.	Evanuit criſta, quæ ad anum ſita erat. Omnia bene ſe habent. Creditur a ſuffumigatore ſanata.
III. Girault.	Die 10. Julii nono ſuffita eſt. Porri labrorum molliores quidem, ſed non minores. Ptyaliſmus perſeverat.	Perſiſtit ſalivatio. Porri labrorum vulvæ evanuere. Adſunt porri alii numero tres juxta pterygia.
IV. Edmond.	Die 10. Julii tertio & decimo ſuffita eſt. Omnia in melius videntur converti.	Puſtulæ & condylomata in toto ferme evanuerunt. Leve tuberculum juxta anum, levis excoriatio juxta carunculas. Gonorrhœa non fluit.

Nullus

V. Iſidore.	Nullus puris effluxus e vagina. Sinus qui inciſus fuit die 2. Julii, ad cicatricem vergit.	Loco reciſi fici adeſt hyperſarcoſis ejuſdem naturæ. Ceteroqui bene valet. Creditur ſanata a ſuffumigatore.
VI. Julien.	Omnia, ut in præcedente examine. Creditur a ſuffumigatore ſanata.	Manat gonorrhœa cum phlogoſi vulvæ. Creditur ſanata a ſuffumigatore.
VII. Pujet.	Melius ſe habet quam in præcedente examine. Creditur a ſuffumigatore ſanata. Gonorrhœa tamen ſtillat.	Manat gonorrhœa; cetera videntur curata. Dicitur ſanata a ſuffumigatore.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa. Puſtula nec ita dura, nec ita purulenta eſt.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ, cruſtoſa eſt; ſed minus dura.
IX. De Blache.	Manat gonorrhœa. Tuberculum puſtuloſum in nate ſiniſtra. Dicitur ſanata.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ minus dura. Ad anum rubor. Creditur ſanata a ſuffumigatore.
X. Piſſiere.	Puſtula cruſtoſa in nate dextra; porri aliquot in crure dextro. Affirmat prægnantem ſe eſſe.	Gonorrhœa largiter fluit. Puſtula natis dextræ tumet, ſed non eſt cruſtoſa. Vulvæ pars ſuperior phlogoſi tentatur a fluxu gonorrhoico. Ulceratio ad anum, ubi reſectæ criſtæ duæ.
XI. Le Comte.	Bene ſe habet. Dicitur ſanata.	Omnia ſymptomata evanuere. Creditur ſanata a ſuffumigatore.
XII. Gaillard.	Ut in præcedente examine. Creditur ſanata.	Veſtigia puſtularum minus rubent. Gonorrhœa fluit, ſed parce. Creditur a ſuffumigatore ſanata.

Periclitatio III. *Tab. 7.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 26. Julii,* 1737.	*Ut valebant ſingulæ die 7. Auguſti,* 1737.
I. Tavernier.	Manat gonorrhœa. Superſunt leviores aliquot puſtulæ in nate dextra. Heſterna die Epilepſia iterum correpta fuit.	Manat gonorrhœa; rubores ſuperſunt in ſede puſtularum. Dicitur ſanata.
II. Darcourt.	Melius adhuc valet. Creditur ſanata a ſuffumigatore.	Gonorrhœa ſtillat, & ad urethram leves exulcerationes. Porri ad anum. In extremo Recto exulceratio. Aliquot tubercula in nate dextra. Dicitur ſanata.
III. Girault.	Perſeverat ſalivatio. Porri caruncularum minores ſunt.	Nondum ſubſtitit ſalivatio, oriſque interiora exulcerata ſunt. In vulva porrus ſatis magnus & cauſtico clam ſemi uſtus. Porri & puſtulæ aliquot in principio vaginæ.
IV. Edmond.	Gonorrhœa fluit; cetera ferme ut in præcedente examine.	Bene ſe habet.
V. Iſidore.	Hyperſarcoſis imminuta eſt. Veſtigia aliquot adhibiti cauſtici. Creditur ſanata.	Omnia evanuere, præter veſtigia a cauſtico inuſta. Dicitur ſanata.
VI. Julien.	Manat gonorrhœa. Vulva minus rubet. Creditur ſanata.	Manat gonorrhœa; vulva minus calet. Dicitur ſanata.

Nihil

VII. Pujet.	Nihil ſupereſt præter gonorrhœam. Creditur ſanata.	Fluit gonorrhœa. Apparet de novo puſtula in labio vulvæ dextro. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Manat gonorrhęa. Puſtula natis ſiniſtræ melius ſe habet. Sed ad anum aliquot exulcerationes & reliquiæ criſtarum.	Ut in præcedente examine. Sed nuper apparet tumor notabilis in inguine dextro. Glandulæ alterius inguinis ſubtument quoque.
IX. DeBlache.	Gonorrhœa fluit ſatis largiter. Puſtula natis ſiniſtræ ad cicatricem tendit. Sed ad anum exulceratio nova. Manat pus a podice. Dicitur ſanata.	Manat largiter gonorrhęa. Puſtula natis ſiniſtræ cicatrice rubra obducta eſt. Perſeverat excoriatio ad anum; fluit pus e podice, ac demum nuperus porrus apparuit juxta anum. Dicitur ſanata.
X. Piſſiere.	Manat largiter gonorrhœa, & urethræ confinia calent. Perſeverat exulceratio ad anum. Calcitrat embryo; renes dolent, & manat ichor e vagina; quamobrem viſum eſt ſanguinem mitti.	Gonorrhœa largiter fluit, cum clitoridis phlogoſi. Exulceratio ad anum & puſtula natis perſeverant. Præterea plus effluit e podice.
XI. Le Comte.	Bene valet. Creditur ſanata a ſuffumigatore.	Apparent de novo in labio vulvæ ſiniſtro duæ excreſcentiæ. Dicitur ſanata.
XII. Gaillard.	Ut in præcedente examine. Creditur ſanata.	Fluit gonorrhœa. Quod ad cetera bene ſe habet. Dicitur ſanata.

Periclitatio II. *Tab. 8.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 21. Auguſti, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 3. Septembris, 1737.*
I. Tavernier.	Pinguior facta eſt. Sedes puſtularum rubra eſt. Rubor quidam apparet juxta anum. Dicitur ſanata. Manat gonorrhœa.	Fluit gonorrhœa. Evanuit rubor juxta anum. Cicatrices puſtularum minus rubent. Levis inflammatio in oſtio vaginæ. Dicitur ſanata.
II. Darcourt.	Gonorrhœa ſtillat. Exulcerationes ad urethram candicant & videntur cauſtico exuſtæ. Levis exulceratio in extremo recti. Tubercula evanuere. Dicitur ſanata.	Gonorrhœa manat; circa vaginæ oſtium porri pullulantes apparent; in recto, ubi aderat excoriatio, leves aliquot porri. Dicitur ſanata.
III. Girault.	Subſtitit ſalivatio; porrus in labio ſiniſtro vulvæ; grana glanduloſa ſubtumida in labiis vulvæ. Eſcharæ in nate dextra numero tres, cauſticis inuſtæ. Dicitur ſanata.	Oris interiora ex ptyaliſmo eroſa melius ſe habent. Porrus in vulva. Grana glanduloſa labiorum vulvæ magis tument. Dicitur ſanata.
IV. Edmond.	Ut in præcedente examine. Dicitur ſanata.	Succreſcunt inter pterygia & labium vulvæ ſiniſtrum, exiguæ aliquot excreſcentiæ, criſtis aut porris ſimiles. Dicitur ſanata.
V. Iſidore.	Licentiam habuit abeundi Magiſtratuum mandato, die 17. Julii. Medici teſtantur ſibi non conſtitiſſe de illius ſanatione.	
VI. Julien.	Fluit gonorrhœa cum rubore & phlogoſi clitoridis & partium adjacentium. Dicitur ſanata.	Patitur menſtruorum fluxum. Dicitur ſanata,

Fluxu

VII. Pujet.	Fluxu menſtruorum tenetur. Dicitur ſanata.	Permanet puſtula in labio vulvæ dextro, nec imminuitur. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa. Evanuit tumor inguinum. Puſtula natis dextræ minus cruſtoſa eſt, ſed æque dura. Imminutæ exulcerationes prope anum. Dicitur ſanata.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ æque dura; ſed minus cruſtoſa. Pus manat ab ano. In ano tuberculum ſemi-lunare cum criſta prominente, quæ cauſtico recenter uſta fuiſſe videntur. Ditur ſanata.
IX. De Blache.	Manat gonorrhœa. Exulceratio prope anum minor eſt. Porrus prope anum. Pus fluit ab ano, ſed paucum. Dicitur ſanata.	Non liquet de gonorrhœa; quod menſtrua patiatur. Eadem excoriatio ad anum, cum verrucis aliquot. Manat pus ab ano. Dicitur ſanata.
X. Piſſiere.	Fluit gonorrhœa; cetera ut in præcedente examine. Laborat teneſmo.	Manat gonorrhœa. Juxta urethram creduntur latere ſinus aliquot, pus fundentes. Nonum geſtationis menſem ægra ingreſſa eſt. Dicitur ſanata.
XI. Le Comte.	Excreſcentiæ, quæ in labio vulvæ ſiniſtro apparebant, imminutæ ſunt. Levis adeſt excoriatio, quæ videtur a cauſtico inuſta. Dicitur ſanata.	Nullum ſymptoma ſupereſt. Dicitur ſanata.
XII. Gaillard.	Fluit gonorrhœa. Dicitur ſanata.	Stillat gonorrhœa. Dicitur ſanata.

Periclitatio III. *Tab.* 9.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die* 12. *Septembris*, 1737.	*Die* 27. *Septembris* 1737.	*Ut valebant ſingulæ die* 8. *Octobris*, 1737.
I. Tavernier.	Non potuit inſpici, tum quod fluerent menſtrua, tum quod epileptico teneretur inſultu.	Mulieres non fuerunt examini ſubjectæ, quippe quæ jam delatæ erant in Ptochodochium dictum *de la Salpetriere*, ſed conſtitutum fuit inviſendas eſſe die 8. menſis Octobris ſequentis.	Fluit gonorrhœa. Ceteroqui bene valet.
II. Darcourt.	Permanent loca candicantia vaginæ, quæ porris ſimilia ſunt. Adſunt in recto porri quatuor exigui.		Macula candicans ad urethram; plurimi exigui porri videntur ſuccreſcere ad oſtium vaginæ. Porrus notabilis juxta anum.
III. Girault.	Porrus vulvæ imminutus eſt. Grana glanduloſa labiorum detumuerunt.		Oris ulcera cicatrice obducta ſunt. Grana glanduloſa labiorum vulvæ & minora & pauciora. Porrus ad internam faciem utriuſque labii vulvæ.
IV. Edmond.	Ut in præcedente examine.		In facie interna labii ſiniſtri vulvæ videntur porri aliquot repullulare. Juxta anum tres eminentiæ verrucales.
V. Iſidore.			
VI. Julien.	Stillat gonorrhœa cum rubore urethræ. Cetera bene ſe habent.		Manat gonorrhœa. Rubent confinia clitoridis & ani, a fluxu humoris gonorrhoici, ut Medici cenſent.
VII. Pujet.	Puſtula labii vulvæ ſiniſtri tumoris, ruboris & duritiei eſt expers.		Bene valet, impinguata eſt. Adeſt tamen juxta anum rhagadium, de quo Medicis non liquet.

Manat

VIII. Godart.	Manat gonorrhœa; puſtula natis dextræ minus dura. Pus paucum ab ano exprimitur. Tuberculum ſemilunare & criſta recti minora ſunt.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ minima eſt. Juxta anum adſunt excreſcentiæ duæ, unde ſi premantur, pus exſtillat, ſed paucum.
IX. De Blache.	Manat gonorrhœa: Excoriatio ani & verrucæ minores: Adeſt criſta nova prope clitorida.	Manat gonorrhœa; nulla criſta prope clitorida, ſed ano aſſident excreſcentiæ ſeptem, quarum quatuor verrucarum, tres criſtarum naturam redolent.
X. Piſſiere.	Manat gonorrhœa; unica ſupereſt excoriatio ad anum. Inſtant dolores puerperii a diebus quinque.	Inſpecta fuit in Ptochodochio *de Biceſtre* die 22. menſis Octobris, quo tempore gonorrhœa largiter fluebat. Aderant ad anum criſtæ duæ. Confitetur ſuffumigator ſanatam non eſſe. Nondum pepererat.
XI. Le Comte.	Nullum ſupereſt ſymptoma.	Bene valet, attamen pus ab ano exprimitur.
XII. Gaillard.	Stillat gonorrhœa, ceteroqui bene ſe habet.	Manat gonorrhœa, ceteroqui bene valet.
	Suffumigator mulieres omnes ſanatas eſſe affirmat, ſi una excipiatur Maria Anna Piſſiere, cui propter prægnationem non potuit remedium ſatis commode adhiberi. Rogat ut aliquandiu ſegregatæ coerceantur.	Omnes mulieres impinguatæ ſunt.

Periclitatio III. *Tab. ult.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 5. Novembris, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 7. Januarii, 1738.*
I. Tavernier.	Non potuit inſpici propter fluxum menſtruorum.	Fluit gonorrhœa. Quod ad cetera dicitur ſanata.
II. Dacourt.	Juxta urethram pullulant porri de novo. Porrus in labio vulvæ dextro, & juxta anum rhagas.	Permanent iidem porri. Adſtat criſta lateri ſiniſtro ani. Ægra impinguata eſt.
III. Girault.	Oris interiora ſanata ſunt. Grana glanduloſa labiorum vulvæ evanuere. Attamen in labio ſiniſtro porrus, in labio dextro excreſcentiæ duæ rubræ criſtis ſimiles. In ala naris ſiniſtræ tumor, & infra narem exulceratio.	
IV. Edmond.	Juxta urethram excreſcentiæ aliquot, quæ naturales non ſunt. Prope anum verruca una, loco trium, de quibus ſupra.	Permanent excreſcentiæ & verrucæ, ſed depreſſiores & minus duræ.
V. Iſidore.		
VI. Julien.	Manat gonorrhœa, ideoque rubent tum clitoridis, tum ani confinia.	Rubent clitoridis confinia, quod Medici gonorrhœæ attribuunt; at non Chirurgus. Enata eſt criſta in labio ſiniſtro vulvæ. Ægra impinguata eſt.

Bene

VII. Pujet.	Bene valet & impinguata eſt. Loco rhagadis, adeſt excreſcentia prope anum ad formam criſtæ.	Manat gonorrhœa, aſtant ano tres criſtæ. Impinguata eſt.
VIII. Godart.	Puſtula naris ſiniſtræ evanuit ferme in totum. Perdurat prope anum excreſcentia gemina, unde pus exprimitur.	Permanent ad anum eædem excreſcentiæ purulentæ. Obortæ in quolibet labio quatuor puſtulæ, & puſtula una enata eſt in nate dextra prope anum.
IX. De Blache.	Fluit gonorrhæa; excreſcentiæ eædem anum obſident.	Manat gonorrhœa. Anus ſeptus eſt porris quinque & criſtis tribus.
X. Piſſiere.		
XI. Le Comte.	Bene valet, ſed tamen exprimitur pus ab ano.	Pus exprimitur ab ano, ſed parcius. Impinguata eſt.
XII. Gaillard.	Fluit gonorrhœa. Ceteroqui bene valet.	Bene valet.

Ex Periclitatione *Tertia* conſequitur;

I. Ægrotas omnes duodecim, quæ ad periclitationem illam ſelectæ fuere, lue venerea levi & quæ intra primi gradus limites ſubſtitiſſe videtur, laboraſſe; quippe quibus nulla alia adeſſent ſymptomata, præter Puſtulas, Porros, Mariſcas, Condylomata, Gonorrhœas, Bubones, Rhagadia &c. Confectaria III. Periclitationis.

II Si tres excipias, nempe VII, X, & XI, quæ octies tantum, ceteras omnes novies, & decies, imo IV. ter & decies, ſuffitas fuiſſe intra dies 40. ſcilicet a die 6. Junii 1737. ad diem 15. Julii ſequentis, quo a ſuffitionibus ceſſatum fuit.

III. Curationem in omnibus laborioſam fuiſſe atque difficilem, cum ptyaliſmo uberi, magna oris exulceratione, gravi ventris profluvio; & quod fœminis non paucis peculiare fuit, cum gravi dolore ventriculi in IV, V, & IX; inani vomendi conatu in III. & VII; teneſmo & diris ventris torminibus in VI & X; de quibus vide *Tab.* 4.

IV. Mulieres, quæ ſupererant XI. (Quinta licentiam abeundi impetraverat) per menſes circiter quatuor ſeorſum coercitas fuiſſe, a die 15. Septembris 1737. ad diem 7. Januarii ſequentis, quo ultimum inſpectæ fuerunt.

V. Per id temporis intervallum Porros, Excreſcentias, Criſtas, Mariſcas, quæ anum vel muliebria obſidebant a curationis principio, pluries reſectas fuiſſe, quin etiam clam applicito cauſtico, ſuffumigatoris juſſu, qui bona fide non agebat, ſæpius exuſtas, ut in V, die 26 Junii; in III. die 7. Auguſti; in II & in III. die 21. Auguſti; in VIII, die 3. Septembris, &c. ſed nihilo ſecius, eluſa ſemper ſuffumigiorum efficacia, brevi regerminaſſe, pejuſve malum renatum fuiſſe.

VI. Imo vero oborta fuiſſe in ipſa curatione ſymptomata venerea nova in pleriſque, ut criſtas ad anum in II, die 12. menſis Julii: Porros novos in pterygiis in III, die 19. Julii: Hyperſarcoſes de novo in IV, die eadem; & aliquot criſtas die 3. Septembris: Exiguam criſtam prope clitorida in IX, die 12. Septembris: Bubonem in inguine dextro in VIII. die 7. Auguſti: Duas excreſcentias in labio ſiniſtro vulvæ in XI die 7. Auguſti; criſtam in vulva in VI & puſtulas in labiis vulvæ in VIII; porros, criſtaſque ad anum in IX, die 7. Januarii, &c. ita ut pleræque *ægroteſcerent medendo*.

VII. Ex omnibus ſuffitis ad ſummum duas fuiſſe, nempe I. & XII. quæ perfecte convaluerunt, ſi tamen eas perfecte convaluiſſe credendum eſt; quippe quibus ab octo menſibus Gonorrhœa manabat, quæ curationem nondum receperat.

VIII. Ceteras decem lue venerea, item ut ante, affectas fuiſſe, quam manifeſtam faciebant Porri, Criſtæ, Excreſcentiæ, Puſtulæ &c. quæ ſæpius reciſa, & admoto cauſtico exuſta, ab radicibus cito repullulaverunt.

IX. Nihilo tamen minus ſuffumigatorem toto curationis ſtadio ſibi plauſiſſe, ægrotas omnes ſanatas eſſe clare prædicaſſe, imo ſingulas Medicis ac ſi ſanatæ forent, audentius

exhibuiſ.

exhibuiſſe, etiam cum in ſingulis conſpicua erant ſigna pathognomonica, quibus morbi vis atque potentia apertiſſime patefiebant, quod argumento maximo eſſe debet, quanta ex inſcitia, vel quanta ex impudentia, aut quod hoc hominum genus quotidianum habet, quanta ex inſcitia & perinde quanta ex impudentia illa laboraverit.

Periclitatio IV. *Tab.* I.

Æger primus, qui interiit Phthiſi ſuffumigiis contracta.

I. Guillelmus Majori ex Occitania inferiore, natus annos 35, firma corporis conſtitutione, miles gregarius Centuriæ D. Puches in Legione Augenſi, vulgo *le Regiment d'Ex.*

* Maſſiliæ luem veneream concepit menſe Decembri, anno 1736, quam palam faciebant Bubo in alterutro inguinum; ulcera duo venerea in virga, alterum in præputio, in fræno alterum; cephalæa contumax, articulorum dolores, puſtulæ per corpus ſparſæ, agrypnia, &c.

Inductu & perſuaſu commilitonum ſeſe curandum tradidit, menſe Februario, 1737. tribus Empiricis, ſeu Agyrtis, qui infectos quoſcumque non tutius quam commodius a ſe perſanari gloriabantur, & quos conſtat ex inſtitoribus fuiſſe ipſius Charbonnier, de quo *ſupra*, qui nondum Lutetiam advenerat.

Dictum, factum, nulla præmiſſa præparatione ſuffitus eſt. Suffitiones iteratas paſſus eſt undecim, ſed intercalatis inter ſingulas duobus vel tribus diebus. Poſt tertiam alvus impenſe ſoluta eſt, at profluvium ventris intra duos dies deſiit, ubi primum obortus fuit Ptyaliſmus, qui tamen intra modum ſubſtitit tota curatione, uberiori ſputationi proxime compar.

Æger, tota curationis ſerie, nihil incommodi paſſus eſt, præter tuſſiculam importunam, ſiccam, quæ nihil emoliebatur, & quæ poſt unamquamque ſuffitionem invaleſcebat; & præter difficultatem ſummam ducendi ſpiritum, qui veluti intercluſus arctius meabat.

Poſt quinque vel ſex ſuffumigationes evanuere puſtulæ & ulcuſcula venerea; cephalæa & artuum dolores abſceſſerunt die 25. curationis; Bubo reſolutionem non admiſit, ſed abiit in ſuppuratum, ac tandem rupta puſtula, vel potius foraminulis pluribus pertuſa, pus profudit.

Tandem die 34. curationis ab Agyrtis illis de ægroti ſtatu inquiſitum fuit, Præputium, cujus limbus extremus callo obduruerat, glandem tam arcte concludebat, ut retrahi non poſſet. Bubonis ulcus manabat etiamnum ſero ſeu ichore pauco. Ægrotus viribus debilis erat, ſed quod ad cetera ſatis bene valebat. Quamobrem Agyrtæ illi haud cunctanter pronunciaverunt perfecte ſanatum eſſe, ac phimoſim, quæ ſupererat, brevi ceſſaturam, ubi primum viribus refectus eſſet.

Ægrotus, vigeſimo die a finito remedio, quanquam viribus parum integer, Legionem, quæ in Alſatiam contendebat, proſequutus eſt, ſed cum male tuſſiret, nec itineri pedibus conficiendo par eſſet, ſarcinariis curribus receptus eſt. Ægerrime Veſuntionem pervenit, & cum longius progredi per valetudinem non poſſet, in Noſocomium Sancti Ludovici deductus eſt, ubi inſpecto illius corpore, Chirurgo Noſocomii certo conſtitit.

1°. Extremum præputii marginem ultra glandem in callum obduruiſſe, qui balanum mole æquabat: 2°. Bubonem in fiſtulam degeneraſſe, unde ichor ſanioſum exibat: 3°. Ulcuſculis minutis, ſed frequentibus fauces depaſci: 4°. Tibiarum alterutram ulcere lato & calloſo obſideri: 5°. Pulmones anheloſos & exſuccos eſſe, vocem raucam, ſputationem nihilo minus uberem, quam in ipſa curatione, non ſine febre lenta; uno verbo concurrere ſimul ſigna omnia confirmatæ luis veneræ, & febris hecticæ incipientis.

Cum omnia periculo plena eſſent, remediis abſtinere viſum fuit, dum diæta analeptica & quiete vires recrearentur. In uſum adhibita ſunt, non quidem lac, quippe cujus ægri ventriculus patiens non erat, ſed cremores oryzæ, hordei, ceteraque farinacea ejuſdem modi. Ubi paululum viribus confirmatus fuit miles, rogavit enixiſſime, ut hydrargyroſim poſſet experiri vulgari methodo.

Obſtabat ſane manifeſta pectoris imbecillitas: at cum nulla alia occurreret auxilii ratio, aſſenſum fuit. Sed vix per diem unum aut alterum jacuerat in conclavi quod curandis ægris iſtius generis dicatum eſt; necdum ulla omnino unctione adhibita, cum ptyaliſ-

* Primam hanc hiſtoriam accepi ab Ægidio Vacher, primario Noſocomii Veſuntionenſis Chirurgo, artiſque ſuæ periti ſſimo: Ceteras duas a Chirurgo alio, fide digniſſimo, & eorum quæ geſta narrat, teſte oculato.

ptyaliſmum ſponte prodeuntem paſſus eſt copioſum, & cui ferendo cum vires impares eſſent, ægrotante in aliud conclave translato, ipſius ſaluti proſpicere neceſſe fuit.

Ex illo fortuito ptyaliſmo hunc fructum quidem cepit æger, quod præputium ita emollitum & relaxatum fuerit, ut ad dimidium balanum potuerit retrahi, & tunc ſub aſpectum venerunt & ulcuſcula venerea, quæ glandem depaſcebant, & interſperſi porri. At vero ſimul id damni fuit, quod puſtulæ plurimæ variis in locis effloruerint, ſiccæ, cruſtoſæ, orbiculares, quarum ſingulæ nummum unum minoris formæ amplitudine ferme æquabant.

Veteribus puſtulis novæ ſubinde accreverunt: ac deinceps acceſſerunt atroces artuum dolores, quibus lecto affixus fuit, alopecia, ſeu potius univerſale pilorum omnium defluvium; abſceſſus in cubito brachii ſiniſtri, cum œdemate ulnæ; puris exſcreatio, & febris hectica, qua conſumptus obiit die 11. Martii, anno 1738.

In diſſecto Cadavere ſuperior pars utriuſque pulmonum lobi, quæ Tracheæ diviſioni adjacet, ulceroſa & putrida fuit: Pars inferior ſanguine ſpiſſo turgida. Cetera viſcera ad ſenſum ſana omnia.

In cubito capita trium oſſium, quibus conſtat, ſcilicet humeri, cubiti & radii, ad ſex digitos tranſverſos carioſa erant, & fiſtuloſa, quæ digitis leviter preſſa in pulverem extenuarentur. Caro vero circumpoſita, atra & luto ſimilis erat, ſine ulla fibrarum ſpecie.

Æger alter, qui convaluit, ſed imperfecte & fallaciter.

II. Jacobus Molar, Helvetius, Oſtiarius Ducis Nivernenſis, annos natus 35.

Ægrotabat ex lue venerea, cujus ſigna erant puſtulæ duodecim in fronte, ulcuſcula duo in pene, Puſtulæ quinque juxta anum, cum condylomate.

Primam ſuffitionem admiſit die 9. Julii anni 1737, & deinde ſuffitiones ſimiles per quinque dies continuos iteratæ ſunt quotidie. Apparuit ptyaliſmus die 6ª. & intra dies tres adeo invaluit, ut per dies 15. ſequentes, libras quinque vel ſex ſalivæ ſingulis diebus rejecerit; ac per dies alios 9. libras duas quotidie. Geminam inſuper ſuffitionem paſſus eſt ipſo ptyaliſmi tempore, ſcilicet ſeptimam & octavam, quibus addi debent quatuor aliæ, quas per anum admiſit. Ter purgatus fuit ſub finem ptyaliſmi. Curationis ſpatium fuit dierum 30.

Ulcuſcula penis & puſtulæ omnes evanuere in ipſa curatione, ſed non condyloma. Menſe Decembri ſequente ad anum apparuerunt de novo binæ criſtæ cum binis porris, & rhagadio interjecto.

Menſe Januario anni 1738, ſuadente, imo ſumtus tolerante ipſo ſuffumigatore, ſuffitiones iteravit, una cum quinque aliis famulis morbo eodem laborantibus, quibus, ſicut & ipſi, fruſtra fuerunt ſuffitiones jam ſemel ab eodem adminiſtratæ.

Tunc decies ſuffitus fuit intra dies 25. Salivam rejecit ad libras triginta, nihilominus tamen ſymptomata non diſcuſſa ſunt, nec criſtæ, ceteræve excreſcentiæ, quamquam ſæpius reciſæ & cauſtico exuſtæ, curationem admiſerunt.

Menſe Junio in patriam profectus eſt, ſed conſtat amico cuidam ſuo ante profectionem faſſum fuiſſe criſtas aliquot ad anum ſibi denuo ſuccreviſſe.

Æger tertius, qui non convaluit.

III. Dionyſius Porel, Rhedarius Ducis ejuſdem Nivernenſis, Annor. 45.

Lue venerea infectus erat, ut conſtabat ex ulcuſculis virgæ, cephalæa contumaci, agrypnia, doloribus articulorum in brachiis, & tibiis, cum laſſitudine ſpontanea &c.

Primum ſuffitus fuit die 20. Julii, anno 1737, ac inde ſemel quotidie per dies ſeptem. A die ſexta emiſit ſingulis diebus per dies 11 quatuor aut quinque libras ſalivæ, ac deinde per dies 9. ſequentes libras circiter duas quotidie. Duas ſuffitiones alias paſſus eſt in ipſa curatione, nempe nonam & decimam. Bis purgatus fuit in fine ptyaliſmi. Curationis ſtadium fuit dierum 27.

Fructum nullum percepit ex ſuffitionibus: imo menſe Decembri ſequente pullulaverunt ad anum puſtulæ ſeptem, octove, ex quo inductus eſt, ut hydrargyroſim tandem adhiberet, qua perſanatus eſt.

Ex Periclitatione *quarta* colligere eſt;

Conſectaria IV. Periclitationis.

I. Ex tribus illis ægrotantibus nullum omnino fuiſſe, qui graviſſima lue venerea laboraverit, quippe quæ in ſingulis iis tantum ſymptomatis ſignificabatur, quæ luis venereæ levioris propria ſunt.

II. Curationis ſpatium fuiſſe dierum 34. in I. dierum 30. in II. dierum 27. in III; atque adeo nihilo brevius in unoquoque, quam in iis quibus hydrargyroſis adminiſtratur, ſi non etiam diuturnius.

III. In II. & in III. ptyaliſmum æque uberem & æque laborioſum adfuiſſe, ac vulgo ſolet adeſſe in hydrargyroſi pleniore.

IV. In tribus illis ægrotantibus luem veneream ſuffitionum efficaciam ita eluſiſſe, ut non modo nihil emolumenti ulli inde acceſſerit, ſed etiam nova unicuique ſymptomata venerea ſupervenerint.

V. Quin imo rem peſſime ceſſiſſe I, quippe qui ex tabe pulmonum mortuus eſt, quam ex ſuffitionibus contraxerat, & cui nullo modo fuerat ante obnoxius.

Summa Confectariorum omnium. Itaque, ſubductis calculis, ſumma omnium Periclitationum ad ſequentia capita recidit.

I. Inter ægrotantes numero XXXVII, in quibus periculum ſuffitionum factum eſt, nullum fuiſſe, qui graviſſima, imo nec qui gravi lue venerea infectus eſſet, ſed in pleriſque cutaneas tantum adfuiſſe affectiones, ad quas delendas exploratum eſt ſuffumigia efficaciter valere, etiam non eradicata morbi cauſa.

II. Ægrotantium ſingulos curationem per Anathymiaſim expertos fuiſſe æque diuturnam, æque difficilem, æque laborioſam, ac per hydrargyroſim eſſe ſolet, ſi forte non diuturniorem, difficiliorem, magis laborioſam.

III. Ea medicationis methodo mortem ſaltem quatuor oppetiiſſe, hoc eſt unum ex novem proxime; duos nempe in Periclitatione I, unum in II, & unum in IV, quantumvis ſinguli ex morbo leviter ægrotaſſent, & eſſent ætate integra & valida conſtitutione.

IV. Ex illis XXXVII. ægrotantibus qui ſuffiti ſunt, viginti duobus ad minus, hoc eſt plus dimidio, ſuffitiones fruſtra fuiſſe, cum inde fructum nullum perceperint, certe cum nullo modo ſanati fuerint.

V. Ad ſummum ex illis XXXVII, fuiſſe XI, hoc eſt proxime partem tertiam, qui pro ſanatis habiti ſunt; ſed quorum nonnulli brevi temporis intervallo recidivam luem experti ſunt, quamquam ut ſanctiſſime juraverunt, nullum novæ contagionis admittendæ periculum adierint, & a venere omni caute abſtinuerint.

Ex qua liquet methodum ſuffitionum cum illitionum methodo nullatenus comparandam eſſe. Quod ſi ea nunc cum iis conferantur, quæ in Hydrargyroſi ſolent contingere, affirmare auſim ex ea methodo curatoria, modo legitime adminiſtretur, ea nempe ratione quæ in ſequentibus explicabitur, e XXXVII. ægrotantibus, quorum morbus, habituſque deſcriptis ſimilis ſit, nullum omnino moriturum: omnes ad unum perfecte ſine recidivæ periculo ſanatum iri, curationis modo nihilo diuturniore, vel magis laborioſo, quin imo breviore, faciliore, commodiore; qua in re mecum conſentientes me habiturum confido omnes quibuſcunque ea Therapeiæ ratio nota eſt atque perſpecta. Unde liquet, ſi e ſucceſſu ſuffitionum, quæ a ſuffumigatore ipſo palam adhibitæ ſunt, collato cum ſucceſſu illitionum in re ſimili, judicium de utraque methodo ferendum ſit, Ἀναθυμίασιν ſive methodum ſuffitionum, cum Ὑδραργύρωσει ſeu illitionum methodo nullo pacto comparandam eſſe.

CAPUT X.

Qualis ſit Mercurii & Mercurialium vis & efficacia, & qua illius efficacia cauſa?

Effectus Mercurii in humano corpore. EXperientia compertum eſt, quod ſane ratio nunquam ſuggeſſiſſet, nempe Mercurio, ſeu * intro ſumatur chimice præparatus in pulveres tuto potabiles, ſeu extinctus & axungia exceptus corpori foris illinatur, varios & multiplices effectus produci;

1°. Sanguinem, ſingulaſque ſanguinis partes atteri, comminui, liquari, atque inde morboſo lentori tum rubræ, tum lymphaticæ cruoris partis, efficacem medicinam fieri.

2°. Vaſa quæcumque corporis, ſanguifera, lymphatica, ſecretoria & excretoria, etiam minima & indefinite parva, adiri, penetrari, excuti; ſi qua infarcta ſint, liberari gravamine; ſi qua obſtructa, reſerari; atque adeo omnia libere pervia effici.

3°. Cordis

* Noverat quidem Fernelius ſalivationem hydrargyro foris illito moveri, ſed neſciebat intro ſumpto perinde excitari. *De luis veneræ Curat.* Cap. 7.

3°. Cordis & arteriarum pulſum majorem, validiorem, pleniorem reddi; at vero ſimul etiam molliorem, æquabiliorem, magis eurithmum, ita ut diaſtoles, ſyſtoleſque, ſingulæ ſingulis, magnitudine, duratione, celeritate, intervallo &c. perfecte conſonent.

4° Secretionum, quæ a ſanguine fiunt, ubertatem promoveri, maxime humorum qui ſeroſi ſunt aut lymphatici, ut urinæ, ſudoris, lymphæ ſtomachalis & inteſtinalis, ſalivæ &c.

5°. In ore præcipuam ſcenam eſſe, cujus interiora calent, rubent, dolent, in papulas areaſve eryſipelatodes tument, rimas ulceroſas agunt, phlyctænis phagædenicis dehiſcunt, & ulcuſculis ſerpentibus, quæ in medio candicant, depaſcuntur, unde ſalivæ ſpiſſæ, viſcoſæ, limpidæ & albumini ovorum ſimilis uber effluxus, ſeu *Ptyaliſmus*.

6°. Invaleſcente ptyaliſmo ſecretiones ceteras qualcumque imminui & ſupprimi; exceptis ad ſummum diureſi & diaphoreſi; imo vero ne illis quidem exceptis, quandoquidem conſtat & eas multo uberiores futuras eſſe, ſi ſalivatio vel nulla vel parcior foret.

7°. Aliquando tamen, ſed raro, nullam, vel perexiguam ſalivationem cieri, & oris interiora nullomodo vel parum affici, quamvis ceteroqui Mercurius & debita doſi & modo debito adhibeatur; Sed tunc plerumque paulo largiores eſſe vel ceteras omnes ſecretiones, vel ſaltem unam alteramve, quæ idcirco ſunt velut vicariæ deficientis ſalivationis.

8°. Inde, ſive ſalivatio ſuccedat, ſive deficiat, dummodo legitima fuerit Mercurii adminiſtratio, intra menſem reſolvi partium tumores, ganglia, nodos, tubercula, exoſtoſes, hyperoſtoſes, diſcuti dolores rheumaticos, arthriticos, iſchiadicos, qui ab impura venere ortum ducunt; ſanari cutis puſtulas, rhagades, ulcera; cohiberi oſſium caries, & ad callum properare; ac demum quod in votis eſt, ſanguinem ab omni ſeminii venerei labe purum & immunem præſtari.

Effectus illi ſunt oppido mirabiles, & in medicina non ante viſi, nec qui ab inſulſo & inodoro corpore, qualis eſt hydrargyrus, viderentur expectandi. Eos tamen e notis Mercurii qualitatibus facili mechaniſmo deduci poſſe confidimus, modo diligenter attendatur ad ſequentes Mercurii proprietates, quæ uſu obviæ & experientia confirmatæ ſunt. *Explicari poſſunt ex notis Mercurii qualitatibus.*

Poſtulatum I. Mercurium ſubſtantiam eſſe metallicam, fluidam, mobilem, ponderoſam, a vi premente, conterente, comminuente in guttas indefinite parvas diviſibilem.

Poſtulatum II. Diſcretas guttas ſingulas globoſam figuram natura affectare, eo quidem perfectius ſphæricam vel ad ſphæricam propius accedentem, quo mole minore ſunt.

Poſtulatum III. Guttulas illas liquoribus fere nullis, ſanguini vero omnium minime miſcibiles eſſe, unde fit, ut Mercurius dici ſoleat, *Aqua non madefaciens*.

Poſtulatum IV. At vero invicem facillime jungi, & in majores guttas coire, ſi vel unico puncto ſeſe mutuo intime contingant, ſed in novas minutias nova vi denuo facile reſolubiles eſſe.

Poſtulatum V. Guttulas omnes, ut ut indefinite parvæ ſupponantur, pro nativo Mercurii pondere, aqua, atque adeo ſanguine circiter quater & decies graviores eſſe in ſpecie.

Inde velut ex poſtulatis totidem eruenda ſunt, quæcumque ad explicandam Mercurii efficaciam pertinent. Nimirum 1°. Quibus viis & quanta copia Mercurius admittatur in ſanguinem. 2°. Qua virtute ſemel admiſſus vaſorum infarctui & ſanguinis vitio medeatur una circulando. 3°. Qua facultate ſanguinem alterando ſumma petat quaſi ex electione, & excitatis in ore fœdis ulcuſculis largam & jugem ſalivationem moveat.

Primo. Ut Mercurius gemina methodo adhiberi ſolet, foris, cuti videlicet illitus unguenti ſpecie; & intus, ore ſcilicet hauſtus pulveris aut catapotii forma, ſic varias geminaſque vias eſſe neceſſe eſt, quæ ingreſſuro præſto ſint.

I. Mercurio quidem, ſi illinatur, haud defuturi ſunt aditus, per quos intro ſubeat. Vidimus enim ſupra, *hujus Libri Cap. III.* cutem totam poris innumeris denſiſſime perviam eſſe, quibus tanquam emiſſariis exeant quidem effluvia, quæ corpore vivente jugiter exhalant, ſed quibus etiam tanquam immiſſariis poſſint motu contrario, ſi vi ſuperiore urgeantur, introire quæcumque corporis habitui admoventur. Guttulis ergo illiti unguenti facilis quoque per eoſdem poros aditus primus intra cutem, unde poſſint a pone ſequentibus ultra promotæ, vel in vaſa ſanguifera capillaria, quæ per cutem numeroſe ludunt, recta pergere, vel quod corporis œconomiæ magis conſentaneum eſſe videtur, va- *Quibus viis Mercurius foris illitus intro ſubeat?*

tur, vaſis lymphaticis exceptæ, quæ ab ipſis emiſſariis cutaneis ortum habent, una cum lympha in majores venas convehi.

Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac via introducitur.

Cum ea mercurialis linimenti introductio effectus ſit correlativus, qui ſimul dependeat a diſpoſitionibus tum cutis, quæ Mercurium admiſſura; tum Mercurii, qui cute admittendus eſt; de conditionibus tum cutis, tum Mercurii ex utraque parte judicium ferendum eſt, ut inde certa ratio iniri poſſit & celeritatis, & copiæ, qua Mercurius admittendus eſſe videatur.

Ex parte quidem cutis attendendum eſt, 1°. Ad amplitudinem partis, quæ unguento mercuriali oblinitur; quo enim latius extenſa eſt, eo plures poros offert ingreſſuro Mercurio.

2°. Ad tenuitatem cutis, quæ quo tenuior, eo pluribus & amplioribus poris pervia eſt.

3°. Ad ejuſdem munditiem; quo enim cutis magis deterſa eſt, eo liberius patent illius pori.

4°. Demum ad calorem partis; pori enim partis eo amplius hiant, quo ipſa calore impenſius rareſcit.

Sic ergo conditiones omnes, quæ ſe habent ex parte cutis, futuræ ſunt in ratione compoſita 1°. Amplitudinis partis, quæ inungitur; 2°. Tenuitatis; 3°. Munditiei; 4°. Et caloris cutis inunctæ.

Ex parte vero Mercurii pari ratione attendendum eſt; 1°. Ad quantitatem tum Mercurii, qui unguento ineſt; tum unguenti, quo cutis illinitur. Quo alterutra enim major eſt, eo plures ceteris paribus mercuriales guttulas intromiſſum iri conſequens eſt.

2°. Ad tenuitatem Mercurii latentis in linimento, qui quo purior eſt, quo pauciore plumbagine inquinatus, quo in ſubtiliores guttulas diviſus, eo uberius intromitti debet.

3°. Ad gradum motus, quo intro pellitur; quo enim fortius & diutius cuti affricatur, eo debet copioſius cute imbibi.

4°. Demum ad moram, quam trahit in parte inuncta; eo enim majore copia admittendus eſt ceteris paribus, quo majore cura cavetur ne cutis ſemel illita extergatur.

Sic ergo conditiones alteræ, quæ ſe tenent ex parte Mercurii, futuræ ſunt ſimiliter in ratione compoſita, 1°. Quantitatis; 2°. Tenuitatis; 3°. Motus Mercurii; 4°. Et *moræ*, quam trahit in parte inuncta.

Proinde admiſſæ Mercurii quantitates, cum ab utroque conditionum ordine perinde dependeant, æſtimari debent in diverſis individuis ex ratione compoſita tum rationis compoſitæ *prioris* ex conditionibus, quæ ad cutem; tum rationis compoſitæ *poſterioris* ex conditionibus, quæ ad Mercurium ſpectant. Haud mirum ergo, ſi totuplici conditionum combinatione totuplicia emergant diſcrimina; atque adeo ſi contingat aliquando magna illiti unguenti quantitate nullum effectum præſtari in uno; in altero vero pauca magnam & inexpectatam ſalivationem moveri; quæ notare vel ideo viſum eſt, ut inde tanto certius liqueat, quam caute vel expertiſſimis procedendum ſit in adminiſtrando eo remedio, cujus effectus tot ac tam variis de cauſis variare poſſunt.

Quibus viis Mercurius intro ſumptus ad ſanguinem traducatur?

II. Mercurio vero, ſi ore ſumatur pulveris vel pilularum forma, multæ patent in inteſtinis viæ, quas ingrediatur, nemini non notæ. Vaſa enim chylifera, quibus defæcatior dulciorque coctorum alimentorum liquor, ſive chylus, a primis viis in ſanguinem traducitur, præſto ſunt, quæ mercuriales atomos una cum chylo abſorptas communi alveo in ſanguinem convehant.

Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac altera via introducitur.

Quantitas Mercurii hac altera ratione introducti pendet, ſicut in præcedente caſu, a geminis diſpoſitionibus, tum vaſorum quæ admittunt, tum mercurialium partium quæ admittuntur. Hinc ergo uberior vel parcior futura eſt ex altera quidem parte, 1°. Pro numero; 2°. Et amplitudine oſculorum, quibus vaſa illa chylifera hiant in inteſtinorum cavum; 3°. Aut gradu ſyſtoles alternæ vaſorum eorumdem, quæ fortius & celerius oſcillando appoſita liquida avidius exugunt. Ex altera vero, 1°. Pro quantitate, 2°. Et Tenuitate partium mercurialium, quæ per inteſtina fluunt; 3°. Aut pro gradu pulſionis, quam a contractis inteſtinorum tunicis experiuntur, & qua in hiulca vaſa chylifera urgentur.

Itaque ſicut in ſuperiore caſu, ſic & in iſto, introducti Mercurii quantitas æſtimanda eſt in individuis diverſis in ratione compoſita ex rationibus duabus aliis compoſitis; *altera* quidem conditionum, quæ a parte vaſorum chyliferorum; *altera* vero conditionum, quæ a parte mercurialium atomorum ſe habent.

Parado

Paradoxum forſan videbitur, ſi dixero Mercurium ore hauſtum parcius difficiliuſque in ſanguinem transfundi, quam ſi cuti illinatur unguenti ſpecie; attamen nihil certius eſt, aut experientia magis confirmatum. Neque ratio, ſi res introſpiciatur, in contrarium pugnat; Multa enim officiunt ingreſſui mercurialium partium ab inteſtinorum cavo in vaſa chylifera, que obſtant minime, ne Mercurius cuti illitus in obvios cutis poros libere ſubeat.

Mercurium intro ſumptum parcius & difficilius in ſanguinem traduci, quam foris illitum.

1°. Mercurialium partium cum chylo immiſcibilitas, gravitaſque major, qua præponderant. Cum enim præcipites ruant ad imam inteſtinorum partem, nec in vaſa chylifera facile penetrare poſſunt, quæ ſunt in ſuperiore aut laterali facie, ut a quibus deſcenſu abſcendant, nec in ea quæ ſunt in inferiore, ut quæ pondere Mercurii nimio opprimantur & aggraventur. Inde eſt quod Mercurius crudus, etiam ad aliquot libras intro ſumptus, ſalivationem nullam unquam moveat: paucam vero & raro Ethiops mineralis, etiam magna doſi datus, potiſſimum ſi ſolo tritu confectus fuerit.

2°. Vis cathartica, qua plerumque præparata Mercurialia pollent. Cum enim inteſtinorum tunicas in motus periſtalticos cicatiores agant ſtimulando, illa deorſum deturbari neceſſe eſt motu nimis præcipiti, quam ut poſſint vaſis chyliferis affatim inſinuari. Inde eſt quod Mercurius ſublimatus dulcis cieat ut plurimum paucam ſalivationem.

3°. Atomi mercuriales ſemel admiſſæ, quacumque introierint aut undecumque veniant, nota regione viarum, venis ſcilicet vaſiſve lymphaticis ad cor cito convehuntur, unde repetito circulationis motu actæ partes ſuas paulatim obeunt ſequenti ordine.

Effectus primarii Mercurii.

Lemma I. Alterno cordis & arteriarum motu jactatæ cum ſanguine promiſcue ita confunduntur, ut in ſingulas columnas cruoris, qui per magnam arteriam fluit, in ſingulos arteriarum ſurculos, in quos arteria illa diſpertitur, & in ſingulas partes, ad quas minutiſſimi arteriarum ſurculi pertinent, æquali ratione diſtribuantur.

Lemma II. Eliquatis ſanguinis fervore terebinthinæ & axungiæ partibus, ſi quæ tamen Mercurii partes in ipſo ſanguine etiamnum coerceant, nativa Mercurii forma ſponte reviviſcit in guttulas ſphæricas, læviſſimas, roris inſtar tenuiſſimas. Sic videmus oculis ex unguento mercuriali, quoties levi ignis calore colliqueſcit, Mercurium palam regenerari.

Lemma III. Pari modo pulverulentæ atomi præparatorum Mercurialium, excuſſis ſpiculis ſalinis, quibus infixe horrent, larvam ipſæ quoque deponunt & in nativam Mercurii formam redintegrantur, * difficilius tamen, tardius, minuſque perfecte, quam guttæ unguenti mercurialis, ut in quas ſpicula ſalina intimius penetrent.

Lemma IV. Mercuriales guttulæ in ſanguine, qui a corde contracto in aortam excluditur, interſperſæ, pari cum eo velocitate feruntur, dum exeunt. Habent ergo ſingulæ eam motus quantitatem, quæ ſit ad quantitatem motus guttarum ſanguinis ejuſdem molis, in ratione directa ponderum reſpectivorum, atque adeo quater & decies majorem quantitatem motus, quam guttæ illæ ſanguinis molis ejuſdem, cum *ex Poſtulato V.* Mercurius ſit quater decies ſpecifice gravior ſanguine.

Lemma V. Iſoperimetræ tum Mercurii, tum ſanguinis guttulæ inter circulandum de motu primum indito deperdunt ſingulæ ſingulis iſtantibus pro modo ſuperficiei, atque adeo ex æquo, cum ſuperficies æqualis in utriſque ſupponatur. Itaque, ſi ea decrementa æqualia ex quantitatibus motus in æqualibus utrimque detrahantur, ratio quantitatum motus ſuperſtitis in mercurialibus guttis, ad quantitates reſpectivas motus, qui ſupereſt in guttis ſanguinis, major futura eſt ſucceſſive ſinguliſque iſtantibus. Sic ergo velocitas guttarum Mercurii, quæ primum eadem fuit, major fiet ſingulis inſtantibus velocitate guttarum ſanguinis æqualium & circumfuſarum.

Lemma VI. Ea diſcriminis ratio inter velocitatem guttarum Mercurii, guttarumque

* Hinc liquet Mercurium nunquam felicius & efficacius operam præſtare, quam cum inconſpicuæ illius atomi in vaſa ſubeunt pauciſſimo adipis glutine leviter viſcatæ, & nullo negotio reducibiles in ſubtiliſſimas guttulas, perfecte ſphæricas, quæ tenuiſſimi roris inſtar in ſanguine liberrime fluitent. Viderint ergo Chimici, quo conſilio Mercurii moleculas tot incaſſum vexent torturis, ſolutione, calcinatione, præcipitatione, ſublimatione &c; tot ſulfurum partibus ligent & irretiant in Cinnabarinis præparatis; tot ſalibus cauſticis & deleteriis configant & impraegnent, in præcipitatis & ſublimatis; cum tot acribus metallorum calcibus copulent & conglutinent, in præcipitatis venereis, ſolaribus &c; ut mercuriales atomos a nativa forma, unde vis remedii tota dependet, quæ ſingularis eſt, ne dicam, unica effectuum cauſa, cogant deſciſcere. Eo ſane pacto, ſi non pharmaca veneno proxima, quod incertum eſt, ſi tamen de pleriſque incertum ſit, at ſaltem medicamina conficiuntur ad curationem luis venereæ longe hebetiora, cum additamenta iſtiuſmodi non levem nativæ atomorum mercurialium efficacitati remoram faciant.

ſanguinis una interſperſarum, nec unquam major eſſe poteſt, quam dum maxima eſt motus tarditas in guttis ſanguinis; nec ullibi, quam in tenuiſſimis extremorum vaſorum capillamentis, ubi conſtat ſanguinem lentiſſimo gradu procedere.

Lemma VII. Sic igitur momentum guttarum Mercurii, quod primo inſtanti, quandiu velocitas una fuit, ſuperabat momentum guttarum æqualium ſanguinis ratione ſolius gravitatis, qua mercuriales guttulæ guttulis ſanguinis in ſpecie præſtabant, jam eodem intenſius futurum eſt ratione tum ponderis majoris, tum citatioris velocitatis; atque adeo licet abſolute decreverit a primo gradu eadem ratione, qua decrevit primigenia ejuſdem velocitas, nihilominus tamen reſpective majus futurum eſt ſingulis inſtantibus ſucceſſivis. Sic ergo cum primo inſtanti quater decies majus tantum ſit in aortæ trunco, momento partium ſanguinis ejuſdem molis, multo majus futurum eſt momento partium earumdem in extremis arteriarum capillarium ramis.

Lemma VIII. Mercuriales guttulæ agunt in obvia inter circulandum inſtar ſolidi corporis, & ideo tanto majori momento, quanto majori mole: Quapropter quo plures in grandiores guttas una coierint, eo fortius in obvia arietaturæ.

Effectus ſecundarii. Ex his colligi poſſunt Corollaria ſequentia.

I. Mercuriales guttulas inter circulandum pervia corporis vaſa cujuſcunque generis, etiam tenuiſſima, permeaturas eſſe, cum præ diviſibilitate poſſint vaſorum quorumcumque anguſtiæ facile accommodari *ex Poſtulato* I.

II. Impete facto penetracturas etiam in obſtructa vaſa, quæ ſanguini invia ſunt, modo oppoſita reſiſtentia minor ſit momento, quo Mercurius ſanguini prævalet, per *Lemmata* IV. *&* VII.

III. Si quod vas obſtructum reſiſtentiam majorem opponat, collectis ad oſtiolum præ hærentia & mora pluribus Mercurii guttis, quæ in unam coituræ ſunt, *ex Poſtulato* IV. velut agmine facto, atque adeo validiore ariete *per Lemma* VIII. objectum obicem pulſatum iri, dum fiat via vi.

IV. Sic ergo itu redituque, reſeratis ſenſim, disjectis, perruptis obicibus, vaſa omnia corporis, etiam anguſtiſſima, libere permeabilia futura eſſe.

V. Liquida omnia corporis, ſanguinem, lympham, humores recrementitios & excrementitios, ſi qua craſſiora viſcidioraque fuerint, momento majore, quo Mercurii guttæ ubique pollent per *Lemmata* IV. *&* VII. & celeritate majori, qua moventur *in* extremis vaſis per *Lemma* VI. atterenda & comminuenda eſſe, atque adeo eliquanda, & ad nativam fluiditatem paulatim omnia revocanda.

VI. Sic ergo tutam, certam, celerem vitioſo ſanguinis, lymphæ, humorum recrementitiorum & excrementitiorum lentori medicinam affore.

VII. Porro mercuriales guttulas, tunicas quoque vaſorum pro momento & celeritate majori fortius impetituras eſſe, atque adeo ad oſcillationis motum efficacius ſollicitaturas, unde illorum pulſus major & citatior futurus eſt.

VIII. Sic ergo liquida quævis ſanguinea, lymphatica, recrementitia & excrementitia jam fluidiora, & ab oſcillantibus vaſis fortius propulſa, progreſſura & circulatura eſſe velocius, facilius, liberius, atque adeo infarctus quoſvis, quibus vaſa omnigena gravantur, expediendos eſſe.

IX. Sanguinem attritum & comminutum, disjectis in latius ſpatium moleculis, rarefaciendum eſſe, magis quidem minuſve pro majori minoriſve mercurialium guttarum efficacitate, aut majori minorive partium ſanguinis ſpiſſitudine.

X. Sic ergo pulſum 1°. Majorem & pleniorem futurum eſſe, quoniam ſanguine impenſius rareſcente arteriarum tunicæ & plenius replentur & magis dilatantur. 2°. Frequentiorem, æquabiliorem & magis eurithmum, quoniam vaſa omnia libere pervia, ſolitoque tono oſcillantia facilem, conſtantem, æqualem viam fluxuro cruori permittunt.

XI. Singulas quæ in toto corpore fiunt, ſecretiones inde largiores fore, multiplici de cauſa, 1°. Pro aucta humorum fluxilitate, *ex Corollar.* 8. 2°. Pro majore vaſorum omnium ſecretoriorum & excretoriorum permeabilitate *ex Coroll.* 4. 3°. Pro citatiore & frequentiore ſanguinis appulſu *ex Coroll.* 10. & 4°. pro validiore momento, quo ſanguis appellit *ex Coroll. eodem*.

XII. Sic ergo virus, contagium, ſeminiumve venereum, qualecunque ſit, quantumcunque in corpore ſupponatur, ubicunque lateat in ſanguine, vaſis, glandulis &c. iterato guttularum mercurialium incurſu disjectum, attritum, comminutum, exturbandum, profligandum & ſecretoriis quibuſvis emiſſariis eliminandum eſſe.

XIII.

XIII. Proinde reddita fluidis quibuſcumque fluxilitate; reſeratis vaſis, ductibus, poris, emiſſariis; promoto oſcillatorio partium motu; accelerata humorum circulatione; attrito, comminuto, eliminato contagio venereo; id eſt, ſublata cauſa morbi antecedente; conjuncta, continente, diſcuſſum iri morboſos humorum decubitus, atque adeo dolores rheumaticos, arthriticos, rheumatico-arthriticos; præter-naturales tumores tum mollium, tum oſſearum partium; atque adeo ganglia, nodos, phygethla, gummata, melicerides, atheromata, ſteatomata, ſkirrhos, exoſtoſes & hyperoſtoſes; Ulceroſas partium eroſiones, atque adeo ſerpigines, herpetes, puſtulas, ulcera, caries; uno verbo omnia luis venereæ ſymptomata ceſſatura eſſe, aut ad perfectam ſanationem properatura.

Ceterum, quæ de Mercurii effectibus diximus, nolim ita accipi, quaſi vero nullis coercerentur limitibus. Certe cum momentum, quod maximum mercuriales guttulæ in ſanguinem, vaſa, objectoſque obices poſſunt exercere; finitum ſit, finitam quoque fore ejuſdem momenti efficaciam conſequens eſt. Sic ergo Mercurius reſerandis obſtructionibus, diſcutientibus infarctibus, reſolvendis tumoribus ſatis quidem eſt, quoties impacta hærenſque materies mollis adhuc & cerea Mercurii momento cedere apta eſt: Minime vero, ſi durior firmiorque pertinacius eidem reluctetur; & inde eſt quod ganglia, nodi, ſkirrhi, exoſtoſes & hyperoſtoſes, ſi inveteratione nimis induruerint, poſt inunctiones mercuriales, etiam ex arte adminiſtratas, aliquando ſuperſint, ſeminio tamen venereo plane profligato. Virtutem Mercurii certis limitibus coerceri.

Tertio. Jam reſtat, ut rationem reddamus ſalivationis, purgationis ſcilicet genere novæ, antiquis plane intentatæ, nec in Medicina unquam viſæ ante uſum Mercurii, cui ſoli quidem propria eſt, ſed non ſemper. Licet enim a Mercurio ſolo producatur, & producatur ſæpiſſime, ab illo tamen ſemper non produci experientia compertum eſt; cum ægrotantium nonnulli Mercurii efficacitatem interdum conſtanter eludant, quantacunque arte adhibeatur. Itaque duo explicanda incumbunt, 1°. Cur Mercurius ſalivationem moveat ſæpiſſime, quod ſane explicatu difficile eſt; 2°. Cur non ſemper moveat, quod explicatu forſan difficilius. Quo modo Mercurius ſalivationem cieat.

I. Dicebamus modo uſu Mercurii ſecretiones omnes promoveri, *Vid. Coroll. XI.* unde licet colligere & ipſam ſalivæ ſecretionem uberiorem fore. Inde tamen non putamus ſalivationem arceſſi poſſe, qualis inunctis Mercurio ſolet advenire, cum augmentum illud paucum ſit, neque ſalivæ præ ceteris humoribus peculiare. At ſaltem cenſemus inducendum eſſe ſalivationis primordium, quæ deinde ſequentibus de cauſis intendatur.

Itaque 1°. Inter ſecretiones ceteras ſecretio humorum limphaticorum, ſalivæ nempe & humoris ſtomachalis atque inteſtinalis, debet eo nomine uberrima eſſe, quod ſanguis, dum Mercurio atteritur, in lympham, lymphaticumve laticem fere totus reſolvatur.

2°. Ipſa vero ſalivæ ſecretio præ ſecretione humoris ſtomachalis & inteſtinalis debet ideo largior eſſe, quod nempe, cum ſaliva ut in os confluit, ita ſine mora expuatur; ſecretoria & excretoria glandularum ſalivalium vaſa liberiora inde ſint, atque adeo magis pervia, quam vaſa ſecretoria & excretoria ventriculi & inteſtinorum, ut quæ a materie ibidem collecta & ſtagnante, ſive jam ante ſecreta, ſive aliunde devecta, premantur & offerciantur.

3°. Sic ergo omnibus ſubductis ſaliva ſecernetur uberius ab uſu Mercurii ceteris omnibus humoribus, & in os largiter affluet, unde frequens & importuna ſputatio; quæ primis inunctionis diebus plerumque obſervatur, & quæ ligitimæ ſalivationi ſolet præludere.

4°. Porro ſaliva illa copioſior, quæ in os jugiter confluit, quam Mercurii virtus ab attrito ſanguine vi elicit, quæ in ſyphiliticis quidem virulenta, in iis vero qui perfecte ſani ſunt, acris eſt, ſalſaque, tenuiſſimis oſculis vaſorum muciferorum, quibus os interius conſitum eſt, latenter illapſa, collecto muco vitioſam acrimoniam impertitura eſt, qua futurum ut ille ſua tacite rodat conceptacula. Hinc in locis oris, ubi conceptacula iſtiuſmodi mucifera plurima proſtant, in labiis, buccis, gingivis, palato, imis faucibus, ac præſertim lateralibus linguæ partibus, primum calor, rubor, tumor, ac demum exulceratio varia, multiplex, ſerpiginoſa, phagedænica.

5°. Doloris autem ſenſus, qui ulceratis partibus perpetuo ineſt, qui ſubinde intenditur acrioris ſalivæ affluxu, linguæ motu, dentium alliſu, potulentorum aut eſculentorum attactu, fortiores citatioreſque motus oſcillatorios in vaſis ſtaminibuſque glandularum ſalivalium, parotidum, maxillarum, raninarum &c. ex notis ſympathiæ legibus

ſollicitaturus eſt, unde promota uberiore & celeriore ſecretione continuus & largus futurus eſt effluxus, rivi inſtar, ſalivæ ſpiſſæ, viſcoſæ, limpidæ. Sic pipere linguæ admoto ſalivam extundi, ſic fumo lacrymas elici notum eſt. Hinc ptyaliſmus legitimus tandiu duraturus, donec oris ulcera, quibus fovetur, ſponte vel arte conſaneſcant.

6°. Invaleſcente in hunc modum ſalivæ fluxu, imminui, immo ſupprimi neceſſe eſt ſecretiones ceteras omnes fere; ſanguis enim, quo largius ſalivationi ſufficit, eo parcius ceteris poteſt ſufficere: Unas tantum excipimus diureſim & diaphoreſim, quæ tamen ſolent etiam ipſæ haud levem deceſſionem inde pati.

Qua ratione Mercurius ſalivationem ſemper non moveat? II. Rarum eſt, ſed tamen indubia experientia compertum, ut modo dictum fuit, Mercurium effectibus ſuis magnam partem quandoque deſtitui, licet arte, methodo, doſi debitis adminiſtretur; fruſtrataque medentium & ægrotantium ſpe nec ulla inferre ulcera in ore, vel pauca, cutanea, levia; nec ullam ſalivationem excitare, vel perexiguam & ſputationi potius quam ſalivationi ſimilem. Mirum profecto tam quiete intra corpus aliquando adeſſe remedium idem, a quo tantas tempeſtates concitari ſolemne eſt. Si quid autem conjecturis valeo, videtur id totum repetendum eſſe ab una aut altera cauſarum ſequentium.

1°. Si cutis denſa, compacta, vaſis nimium turgidis conſtipata, ingreſſuro Mercurio minus pervia ſit, quem ideo parce, parciſſime admittat.

2°. Si ſanguis natura ſiccior, quantumvis a Mercurio atteratur, paucam, pauciſſimam lympham ſuggerat, quæ ſalivationi fovendæ vix ac ne vix quidem ſufficiat.

3°. Si qua alia evacuatio, *verbi gratia* per ſudores, urinam, alvum, &c. natura, caſu, arte, ſolito uberior ſit, unde lympha alio averſa, qua motus liberior eſt faciliorque, ſalivationem imminui, imo ſupprimi neceſſe ſit.

4°. Si ſalivales glandulæ natura vel morbo denſæ, preſſæ, compactæ, duræ, ſkirrhoides, lymphæ ſalivali appellenti difficilem, ideoque tardam viam permittant.

5°. Si naturali vel vitioſa ſanguinis diatheſi ſaliva, quæ in os confluit, ita craſſa, viſcoſa, pinguis ſit, ut ſalibus ſtricte irretitis acrimoniæ expers fiat, nec ullam proinde muciferis oris vaſculis noxam inferre apta ſit.

6°. Si anguſtiora vaſorum illorum oſcula virus latens in ſaliva non imbibant, vel ita parum imbibant, ut inde vel nulla vel leviſſima labes conceptaculis inferatur.

7°. Si deſit vel æquo debilior ſit ſympathia, quæ inter oris interiora glandulaſque ſalivales ſolet intercedere. Sic enim nec irritatio, nec exulceratio oris ſalivationem ullomodo moturæ ſunt. Quod ſi mira forſan videatur ea variatio in ſympathiis, qualem hic admittimus, attendatur, velim, ſympathias certis nullis teneri legibus; ſed in variis varias eſſe; & hinc non raro cauſam repetendam eſſe cur alii aliis facilius difficiliuſve ab emetico vomant, a fumo lacryment, ab errhino ſternuant &c.

Mercurium lui venereæ efficaciter mederi ſine ſalivatione. Ceterum experientia omni ratione major Medicos jam pridem docuit Mercurium, etiam dum nullam ſalivationem ciet, ceteroqui tamen eoſdem effectus in ſanguine præſtare, ac ſi ſalivatio legitima mota foret, modo debita copia ad ſanguinem penetraverit; & proinde attenuatis liquidis, reſeratis vaſis, reſtituto oſcillatorio partium motu, diſgregatis obicibus, profligato ſeminio morboſo, luem veneream radicitus perinde extirpare.

CAPUT XI.

De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo; ac 1°. Utra utri præſtet, ex Guaiaco, an ex Mercurio Medicina?

HAud ſatis eſt methodos curatorias recenſuiſſe, quas in curanda lue venerea hactenus adhibitas fuiſſe novimus: Operæ pretium eſt expendere inſuper quo loco unaquæque habenda ſit, & penſatis ſingularum emolumentis & incommodis, paucis indicare quæ omnium optima, quæ tutiſſima eſſe videatur.

Jam dictum eſt *ſupra*, *Cap.* VI. hujus Libri, methodos illas curatorias tres omnino eſſe, nimirum 1°. Therapeiam illam methodicam, qua Medici olim uſi ſunt primis morbi temporibus: 2°. Adminiſtrationem lignorum, radicumque, quæ vi ſudorifera pollent: 3°. Uſum Mercurii atque Mercurialium. De prima mora quidem nulla eſt, neque enim

puto

puto quemquam eſſe, qui hodie arbitretur luem veneream, morbum ſane præ magnitudine herculeum & vulgaribus medicinis plane ſuperiorem, iis remediis debellari poſſe, quæ neque adverſus ſcabiem paulo difficiliorem ſatis valerent.

Id unum ergo in quæſtionem primum venire poteſt, utra luis venereæ curandæ methodus potior ſit, an adminiſtratio lignorum & radicum, an Mercurii & Mercurialium uſus? Cauſa vero Mercurio ſemel addicta, ulterius diſpiciendum erit, quænam ex omnibus Mercurii adhibendi rationibus tutiſſima & efficaciſſima ſit, atque adeo præferenda?

I. Non miror uſum Mercurii adminiſtrationi lignorum a pleriſque poſtpoſitum fuiſſe decimo ſexto ſæculo. Vigebant tunc præjudicia in Mercurium pridem concepta, necdum ſatis nota erat recta illius adhibendi ratio; unde modo parcius tardiuſque, atque adeo plerumque irrito; modo largius celeriuſque adminiſtrabatur, atque adeo plerumque funeſto ſucceſſu. Adde Guaiacum, Chinam, Sarſam parillam, Saſſafras, nova tunc fuiſſe remedia, ſatis temere quidem, ſed maxima tamen æmulatione vulgo laudata; miramque eſſe in pleroſque novitatis illecebram, in omnes publici applauſus poteſtatem. Uter utri præſtet, an Mercurii, an lignorum ſudoriferorum uſus?

Inde nata probra illa atque maledicta, quibus tum Mercurium, tum eos qui Mercurio utebantur, olim vexatos fuiſse legimus, ut videre eſt, apud Gaſparem Torrellam, *In Dialogo de Dolore in pudendagra*, anno 1499; Johannem Baptiſtam Montanum, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1550; Benedictum Victorium, *Lib. de Morbo Gallico*, *Cap.* 7. anno 1551. Johannem Fernelium, paſſim in Operibus, ſed præſertim *De luis venereæ Curatione*, *Capp.* 6. *&* 7. anno 1556. Gabrielem Falloppium, *Tract. De Morbo Gallico*, *Cap* 75. anno 1560; Dominicum Leonem, *Method. curandi febres*, *tumoreſque præter naturam*, anno 1562; Bernardinum Tomitanum, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 2. *Cap.* 13. anno 1563. Julianum Palmarium, *Lib. de Hydrargyro*, *Cap.* 6. anno 1578; Johannem Baptiſtam Silvaticum, *Controverſiarum Medicar.* 34. anno 1590. Aurelium Minadoum, *Lib. de Virulentia venerea*, *Cap.* 39. anno 1596; &c. Mercurius olim a multis damnatus.

Non defuere tamen, vel hoc eodem tempore, qui de Mercurii uſu rectius ſenſerint, ut Johannes Benedictus, *Lib. de Morbo Gallico*, *Cap.* 4. anno 1510; Hieronymus Fracaſtorius, *Syphilidos Lib.* 2. *in fine*, anno 1530; Johannes Paſchalis, *Lib. de Morbo Gallico*, *Cap.* 6. anno 1534; Petrus Ferrus, *De ligno ſancto*, *Lib.* 1. *Cap.* 6. anno 1737; Antonius Muſa Braſsavolus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1551; Augerius Ferrerius, *Lib.* 1. *de Pudendagra*, *Cap.* 11. anno 1553; Antonius Francancianus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1563; Alexander Trajanus Petronius, *de Morbo Gallico*, *Lib.* 6. *Cap.* 7. anno 1565; Proſper Borgarutius, *Methodi de Morbo Gallico*, *Cap.* 13. anno 1566; Michael Johannes Paſchalis, *Tract. de Morbo Gallico*, anno eodem; &c. Laudatus a pluribus.

Sed inter ceteros conſuli potiſſimum velim Nicolaum Maſſam, qui *De Morbo Gallico Tract.* 4. *Cap.* 1. anno 1532, affirmat inunctiones cum argento vivo, *etſi multis ingratæ ſint, profecto tamen, ſi cum obſervatione ipſa, & conditionibus* requiſitis *quis utatur, eſſe infallibilem & ſecuriſſimam viam ſanandi hanc ægritudinem*: Guillemum Rondeletium, qui anno 1560. Librum *de Morbo Italico* concludit ſequentibus verbis; *Ex ſupradictis*, inquit, *ſatis apparet argentum vivum, antidotum, & maxime accommodatum remedium ad Morbum Italicum eſſe, quia quomodocunque adminiſtretur, morbum curat*: Leonardum Botallum, qui in Tractatu, cui titulus eſt *De ratione luis venereæ curandæ*, *Cap.* 17. anno 1563. teſtatur *remedia cum hydrargyro arte compoſita curare mirifice humana corpora lue venerea infecta, ſi arte ſint adminiſtrata, humores e corporibus excludendo ſubtiles & cuti proximos per halitum, viſcidos vero atque intimos per fauces & alvum, ſic ut mirum videatur quam celeriter belleque id præſtent*: Antonium Chalmetæum, *Method. Morbi Venerei curandi*, *Cap.* 5. anno 1564, ubi poſtquam *affirmavit eos, qui tantopere Mercurii uſum improbant, aut nunquam, aut non ut decet illius periculum feciſſe*, addit Mercurii uſum *ipſum nunquam fefeliſſe, qui quamplurimos ab hac deteſtanda lue etiam inveterata.... Dei beneficio liberaverit*: Ambroſium Pareum, qui *Operum Lib.* 19. *Cap.* 9. anno 1575, ait *inunctionum methodum omnium utiliſſimam & tutiſſimam eſſe*, repetitque *Cap.* 10, mox laudata Rondeletii verba, *argentum* nempe *vivum eſſe luis alexipharmacum, propriumque antidotum, quod opportune exhibitum vires habeat admirandas; curare enim quocumque modo appoſitum partium tenuitate exſiccando & ſudores movendo*.

Omnium tamen diſertiſſime Mercurii utilitatem prædicavit Epiphanius Ferdinandus, in *Hiſtoriis ſive obſervationibus & caſibus* medicis, quas numero *centum* edidit anno 1621, ubi ſcripſit *Hiſtoria* 17. centum & quinquaginta Gallicos omnis ætatis & ſexus, temperamenti varii, & in variis anni partibus hydrargyri uſu a ſe perſanatos fuiſſe, nullo

ſym-

ſymptomate ſuperſtite: Nominatque ibidem Medicum alterum Johannem Laurentium Protopapam, qui juratus ipſi retulerit ſe pluſquam mille Gallicoſos curaſse feliciſſimo ſucceſſu unguento mercuriali, unde colligit grates Deo agendas eſse, a quo ad tantum morbum tam efficacem medicinam detegi permiſſum fuerit.

Ab omnibus jam dudum lignorum uſui præfertur, duce experientia.

II. At vero, licet Mercurii cauſa tum numero, tum momento ſuffragiorum potior olim fuiſse videatur, fatendum tamen toto ſæculo decimo ſexto quæſtionem illam magnis utrimque Auctoribus controverſam fuiſse, & plenam diſſenſionis inter doctiſſimos. Id ſcilicet condonandum illis temporibus, quibus ne latum quidem unguem ab Antiquorum opinione recedere licebat, & nefas eſſe ducebatur remedio uti, quod ab iis infamatum fuiſſet. Sed tandem diſcuſſis præjudiciis prævaluit ſuperiore ſæculo experientia rerum magiſtra, ac repetitis exemplis apertiſſime compertum eſt lignorum quidem adminiſtrationem ad curandam luem veneream confirmata, imparem & inefficacem eſſe; contra vero uſum Mercurii tutum, certum, efficaciſſimum, modo rite adhiberetur; unde factum, ut univerſus Medicorum chorus, illorum etiam, qui juraverant in verba Veterum, non potuerit, quin veritate adductus, ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ Mercurio primas deferret, ejuſque uſum in extirpanda omni lue venerea lignorum adminiſtrationi perpetuo præferendum eſſe clare confiteretur.

Ratione ipſa comite.

Huic concluſioni ſuffragatur & ipſa ratio, quæ in rebus Medicis, ſi ſola ſit, parvi quidem; ſi vero experientiæ adſtipuletur, magni ſemper facienda eſt. Nam 1°. Partes integrantes, ſeu potius guttulæ decocti lignorum, cum non agant in ſanguinem gravitate, ut quæ ſanguinis partibus nihilo graviores ſint, non poſſunt in illum agere niſi qualitate altera, figuratione nempe ſpecifica, cujus ope acres, aromaticæ, lixivioſæ, quicquid ſpiſſum, denſum, viſcidum cruori ineſt, ſolvere ac eliquare aptæ natæ, partes ſeminio venereo inquinatas corrigant, imo vero ſeminium ipſummet paulatim deſtruant: Ac ſane ea eſt una agendi ratio, quam in decocto lignorum ab omnibus admitti certum eſt. At inde multiplex mali labes; partes enim illæ hujus decocti debent ſua eadem figuratione tum ſolida tacite deradere & exterere, tum vitioſam liquidis acrimoniam impertiri: Unde ſumma corporis emaciatio, extenuatio, conſumptio; unde pulmonum calor, irritatio, exulceratio; unde jecinoris, ceterorumque viſcerum æſtus, phlogoſis, inflammatio; unde renum & veſicæ erethiſmus & phlogoſi cum gravi dyſuria; unde in fœminis immoderata menſtruorum eruptio; unde demum, ut paucis contraham, *univerſa* illa incommoda, quæ lignorum adminiſtrationi ſolent adeſſe vel ſuccedere.

2. Guttulæ eædem illius decocti cum momento ſatis debili pellantur, utpote parum ponderoſæ, nequeunt ſæpe in vaſa ut vaſorum glomeramina ſive glandulas penetrare, quæ ſpiſſiore humore, nimiumque denſato oppleta ſunt, neque adeo hærentem & vitioſum humorem ibi congeſtum ullo modo corrigere. Hinc ergo labes altera præcedente pejor, ſiquidem humor ille pridem infectus, ſi caſu vel temporis decurſu ſenſim eliquetur & circulationi reddatur, luem veneream alteram non raro renovat, priore male extincta nihilo mitiorem.

Neutrum vero metuendum eſt a Mercurio; nam 1°. Cum omnis acrimoniæ expers ſit, agatque ſolo pondere, neque liquidis acredinem, neque eroſionem ſolidis ullam ex ſe inferre poteſt. Certe ſi alterutra læſio ex ejus uſu videatur unquam emergere, ea non Mercurio tanquam materiali cauſæ accepta referenda eſt, ſed nimiæ humorum ipſorummet acrimoniæ aut virulentiæ, quæ diluentibus & edulcantibus, ut prius temperaretur, ſatis diligenter curatum non fuit. In ſumma duplex tantum a Mercurio periculum imminet, ſi quod imminet, ne partium pondere nimio viſcera molliora aggravet, & momento validiore vaſorum tunicas nimium diſtentas diſcindat. Sed utrumque præcavere facile eſt, depletis prius venæ ſectione vaſis, relaxato emollientium uſu ſolidorum tono, Mercurio parce & pariter adhibito, &c. ſed de his alibi.

2°. Mercurius, cum momentum excerceat momento ſanguinis decies, & quater validius, vaſa quævis tenuiſſima, quæ occluſa & ſanguini ipſi invia ſunt, aperit, recludit, permeat, atque adeo virus omne undique extundit, profligat ubique, extirpat radicitus. Quod ſi qua vaſa in toto corpore impervia ſupereſſe poſſint, quod quidem rarum eſt, ſed quod tamen de vaſis duriorum exoſtoſium, gummatum, nodorum *&c.* interdum verum eſt, ea certe tantum, quæ cum momento Mercurii ineluctabilia *ſint*, vi nulla alia debiliore unquam in poſterum referanda ſunt, & quæ proinde pro vaſis omnino obliteratis haberi debent, humorque iiſdem impactus pro humore nunquam reſolubili, & a quo nullum recidivæ periculum futurum ſit.

III. Mi-

Qua ratione olim factum ſit, ut Guaiacum in Hiſpaniola pro præſenti luis venereæ remedio habitum fuerit.

III. Mirum fortaſſe videbitur nonnullis Guaiacum ipſum nullo diſcrimine cum ceteris lignis confundi, & nullius efficaciæ ad luis venereæ curationem nunc cenſeri remedium idem, quod olim in Inſula Hiſpaniola tantopere initio valuit adverſus eumdem morbum.

Sed 1°. Non ſatis conſtat de antiqua illa Guaiaci virtute. Novi quidem unum eſſe aut alterum Scriptorem, (*a*) qui memoraverint in Inſula Hiſpaniola Guaiacum ab Indigenis ad luem veneream cum ſucceſſu adhibitum, & Hiſpanis olim indicatum fuiſſe, qui eodem feliciter uſi ſint. Verum ſuſpicio eſt, neque vana, Scriptores illos morbi mitigationem pro radicali (*b*) curatione habuiſſe, qua in re a plurimis in Europa quoque olim peccatum fuiſſe certum eſt.

2°. Eſto tamen. Demus Guaiacum ad curandam luem veneream efficaciter olim valuiſſe: Quid tum? Num potuit Guaiacum recens exciſum, idcoque ſucci plenum virtute ea pollere olim in Hiſpaniola, qua deſtituatur in Europa, ubi exſuccum & evanidum adminiſtratur, quod ſane videtur ille quoque odoratus eſſe, qui primus Guaiaci uſum in orbem noſtrum induxit. Qua de re vide Ulrichum Huttenum *ubi ſupra*, *Cap. 6.*

3°. Adde luem veneream, licet in Europa Guaiaco non cedat, potuiſſe tamen in Hiſpaniola cedere, cum ibi natura mitior ſit & curatu facilior, teſte Gonſalvo Fernandez ab Oviedo, *loco mox laudato*, & Falloppio, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. quorum hac de re teſtimonium poteſt exemplis confirmari. Exploratum eſt enim luem veneream in auſtrinis regionibus & lenius ſævire & facilius ſanari, quam in regionibus ad Septentrionem propius ſitis.

4°. Denique quorſum tam multa? Sperantne, qui hæc objiciunt, ſe unquam effecturos, ut experimentis numero paucis, antiquis, male compertis, in alieno orbe inſtitutis, quæ ambigua ſunt, fidem elevent experimentorum quæ plurima & certiſſima ſunt, quæ nunc, quæ quotidie, quæ apud nos fiunt, & quæ contra Guaiacum apertiſſime teſtantur?

Caſus, ad quos decoctum Guaiaci utile eſt.

IV. Ne tamen Guaiacum ſuis laudibus defraudaſſe videar, lubens conceſſero, 1°. Ejus decoctum, quod de ptiſana quoque dictum velim, quæ e China, Sarſa-parilla, Saſſafras &c. præparatur, facere ad morbos venereos locales & incipientes, ut ad gonorrhœam, bubonem, ulcuſcula venerea, & porros, in quibus ſeminio morboſo extirpando plerumque ſufficit, cum & paucum & recens ſit. Cauto tamen opus eſt, ne temere adhibeatur in macilentis, exſuccis, retorridis, bilioſis, picrocholis, iiſve qui pulmone, renibus, veſica jam male habent.

2°. Decoctum idem utiliſſimum eſſe, ſed ſub cautione eadem, ad dolores diſſipandos, ſi qui ab impura venere olim oriundi hydrargyroſi ſuperſint, ſive preſcribatur ſolum, ſive addito lacte vaccino ex arte temperetur, pro nota ſcilicet ægrotantium temperie, humidiore vel ſicciore, ſeroſiore vel ſalſiore.

3° Denique decoctum illud neceſſario quandoque exhibendum eſſe poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam, ſi lues venerea cum ſtrumoſa aut ſcorbutica cachexia ita conjuncta fuerit, ut ſymptomata morboſa ab utraque cauſa dependeant. Mercurius enim, quo virus venereum potenter exterminatur, plerumque ne attingit quidem ſtrumoſum vel ſcorbuticum ſeminium, quod utrumque Guaiaci decocto felicius cedit. Sic obſervavi ſyphiliticos nonnullos qui ſtrumis vel ſcorbuto ſimul laborabant, ab hydrargyroſi legitima perfectæ valetudini reſtitui non potuiſſe, niſi poſtquam per menſem uſi fuerunt decocto meraciore, nunc quidem ſolius Guaiaci, nunc vero Guaiaci ceterorumque lignorum, cum additis plantis quibuſdam anti-ſcrofuloſis, aut antiſcorbuticis.

Inter quos connumerandum cenſeo caſum, de quo Hermannus Boerhaave.

V. Opinor ad prius luis venereæ genus, ſcilicet ad ſtrumoſum, pertinere obſervationem illam, quam protulit, in *Præfatione Editioni Lugduno Batavæ Aloyſii Luiſini præfixa*. Vir doctiſſimus Hermannus Boerhaave, ſcriptis ſuis *aureis & perpetua ſemper digniſſimis vita* de re Medica, ſi quis alter, optime meritus, cujuſdam ſcilicet *ægri, qui incaſſum optimorum Medicorum conſilia ſequutus, atque fruſtra hydrargyroſim expertus pro deſperato relictus fuerat, & qui tamen recte convaluit* uſu decocti Guaiaci ex methodo ab Huttenio deſcripta in Libro, cui titulus eſt *De Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci.* Sane ut ſuſpicer luem eam, de qua agitur, e ſtrumoſarum genere fuiſſe, id potiſſimum facit,

(*a*) Antonium Muſam Braſſavolum, *in Reſponſ. ad Quæſt. Alexandri Fontanæ.*
Ulricum Huttenum, *De Morbi Gallici curat. per adminiſtr. ligni Guaiaci Cap. 6.*
Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, *Hiſt. Nat. Indicar. region. Lib.* 10. *Sect.* 1. *cap.* 2.

(*b*) Sane teſtatur Sydnehamius, *in Epiſtola Reſponſoria* 2. uſum Mercurii uſui Guaiaci jam præferri in ipſis inſulis Antillis.

facit, *quod* ut ipſe Boerhaave narrat, *in diverſis corporis locis oſſa eſſent adeo tabefacta, ut in digito manus articulus unus exciderit, in crure vero plurima loca carioſa ſpectarentur.* Licet enim ea oſſium labes lui venereæ, quæ ſtrumoſa eſt, non ſit *propria*, ut aiunt, *quarto modo*, experientia tamen compertum eſt in illa frequentius uſu venire, quam in alia ulla. Quod ſi vera conjicio, jam obſervatio a Viro doctiſſimo propoſita inefficaciam Mercurii in profliganda lue venerea nullomodo probatura eſt, quæ tamen ſola in quæſtione verſatur; ſed probatura ſolum Mercurii inefficaciam in curandis ſtrumis & ſtrumoſa cachexia, de qua nullatenus ambigitur.

Expenditur ſententia Viri doctiſſimi Hermanni Boerhaave de virtute Mercurii parum efficaci variis in caſibus.

VI. Cetera vero argumenta, quæ *in Præfatione eadem* adverſus vim Mercurii in omni lue venerea afferuntur, Auctoris nomine magna quidem, re tamen tanta non ſunt, ut a ſententia dimovere valeant. " Argentum vivum, *inquit Vir doctiſſimus*, ſola vi vitæ actum „ hoc malum ſanat, motu expellit. Ideo & ejus medicata poteſtas haud valet corrigere „ venereum tabum, quando ille figitur in locis, ad quæ actio cordis & arteriarum „ vix pertingit. Hinc cariem diploes cranii non ſanat, ſed in cellulas ejus oſſeas con„ ſumpto pingui vacuas, iners effuſus ſtagnat. Inde & oſſium medullam inquinatam „ hoc malo vix repurgat. Gonorrhœas in ſola celluloſa penis fabrica hærentes, per quas „ vix ullus circumeuntium humorum impetus, nunquam ſanat, licet luem ſimul domi„ nantem perfecte eo tempore tollat. Oſſicula tenerrima, ſolis tenuibus tecta membranis „ . . . . ſervare nequit, ne excidant . . . . , ſed mala venerea, quæ latitant in „ locis, per quæ arteriæ rubræ, flavæ, ſeroſæ, pellucidæ, ceteræque per quas liquida „ cum idonea velocitate ruunt, argentumque vivum admittere in ſe poſſunt, atque il„ lud fortiter urgere vitali poteſtate, perfecte ſanari queunt Mercurii virtute. „ *Hactenus Ille.*

Et rejicitur, tum multis argumentis, quæ contra pugnant.

Sed 1°. Quandiu in parte corporis quavis, etiam à corde remotiſſima, vita eſt, hoc eſt, quandiu in illa ſolidorum oſcillatio & liquidorum motio reciproca vigent, quibus vita debetur, tandiu mercuriales atomi liquidis interjectæ & eadem, qua ipſa, vi actæ, moventur cum celeritate, quæ major ſit celeritate liquidorum ipſorum, ex *Lemmate V. præced. Capit.* & momentum exercent, quod adhuc multo majus ſit momento æqualium partium liquidorum, ex *Lemmate VII*, ac proinde tandiu aptiſſimæ ſunt ad atterenda, comminuenda, diſſolvenda liquida quævis hærentia, inſpiſſata, impacta in ea parte; ad ſolidorum oſcillationes promovendas & intendendas; uno verbo ad ſeminium venereum exturbandum, ſi quod ibi lateat, & ad reparandos ſeminii venerei effectus, ſi qui ibi ſint ulla arte reparabiles. *Valet* ergo *Mercurii medicata poteſtas*, præ altero quocumque remedio, *corrigere venereum tabum* quacumque figatur in parte, dummodo ea pars vivat, hoc eſt, dummodo ad illam *actio cordis & arteriarum pertingat.*

2°. Quod ſi pars corporis quædam, ſufflaminata ſolidorum oſcillatione & ſuppreſſa motione liquidorum, plane emortua ſit, aut carie latenter eroſa, vel abſceſſu ſuffoſſa, tunc ſane mercuriales atomi, quæ in hærentibus in parte fluidis minutiſſimæ fluitant, pulſionis defectu ſibi applicitæ & pondere deciduæ in guttas conſpicuas una coituræ ſunt, quemadmodum in defunctorum cadaveribus obſervatur poſt largam hydrargyroſim. Inde frequens eſt in iis, qui Mercurio inuncti fuerunt, Mercurium colligi intra oſſa, ſi qua carioſa ſint, aut partes quaſcumque, ſi abceſſu vel ulcere ſaucientur: Ut teſtantur Johannes Langius *Epiſtolar. Lib.* 1. *Epiſt.* 43; Johannes Fernelius, *De luis venereæ Curatione, Cap.* 7; Gabriel Falloppius, *Tract. de Morbo Gallico, Cap.* 76; Alexander Trajanus Petronius, *Lib. 6. de Morbo Gallico, Cap.* 1. Et alii *paſſim*. Itaque jure merito ait Hermannus Boerhaave Mercurium *in cellulas carioſæ diploes, inertem, effuſum ſtagnare.*

3°. Collecto huic Mercurio via cita plerumque paratur, qua effluat citra noxam, deraſa ſcilicet carie vel aperto abſceſſu. At vero, utcumque aliquandiu retineretur, nihil inde immineret periculi, ut jam pridem docuit experientia, quæ Antiquorum præjudicia de vi argenti vivi venenoſa falſi convicit. Siquidem Mercurius eſt, teſte ipſo Boerhaave *loco laudato, omnium forte cognitorum corporum minime rodens vel acre.* Ideoque juxta Alexandrum Petronium Trajanum, *de Morbo Gallico, Lib.* 6, *Cap.* 3, cujus ſententiæ ſuffragatur experientia, *ſi poſt inunctiones in humano corpore intus relinquitur, propterea tamen, ubi ad ſe redierit, & alicubi firmus permanſerit, non magis obfuturus, quam plumbum, ubi forte in aliquo hominis membro retinetur.*

4°. Porro minime poteſt Mercurio vitio verti, ſi *cariem diploes cranii non ſanet*; ſi *oſſium medullam inquinatam hoc malo vix repurget*; ſi *gonorrhœas in ſola celluloſa penis fabrica hærentes . . . . nunquam ſanet.* Cum ea enim ſymptomata a ſeminio venereo depen-

dependeant, non tanquam a cauſa conjuncta continente, ſed tanquam a cauſa conjuncta ſimpliciter, poſito quidem ſeminio ipſa poni poſſunt, ſed illo ſublato eadem auferenda eſſe non conſequitur. Nempe opus habent ulteriore curatione & diuturniore tempore, caries oſſium quidem, ut corrupta oſſis facies *exfoliari*; gonorrhęa vero, ut proſtratarum, veſicularum ſeminariarum & celluloſæ penis fabricæ ulcera detergi; ambo demum ut callus vel cicatrix feliciter coire poſſit. Satis eſt ſi Mercurius *luem dominantem eo tempore perfecte tollat*, ut ab illo tolli teſtatur ipſemet Boerhaave. Si quidem ea ratione, profligato ſemel ſeminio, a quo ſolidarum partium vitia fovebantur, futurum ut caries & exulcerationes ſuperſtites quæcumque, quæ ante venereæ erant & remediis ſuperiores, in meliorem naturam mutatæ remediis ordinariis jam tandem cedant.

5°. Neque meliori jure objicitur in Mercurium, quod *oſſicula tenerrima, ſolis tenuibus tecta membranis*, puta Vomerem & turbinata oſſicula interiorum narium, *ſervare nequeat, ne excidant*. Ea enim oſſicula vel tota ſubſtantia, quod præ tenuitate fere perpetuum eſt, vel alterutra tantum facie corrupta ſunt & carioſa, quod rariſſimum. Si prius, non magis poteſt integritas ipſis arte reſtitui, ne excidant, quam vita mortuo: Fruſtra igitur a Mercurio id exigas, quod a nullo remedio obtinere poſſis, & quod eſt ſupra naturæ vires. Si poſterius, deciſa ea oſſis facie quæ carioſa eſt, poteſt altera quandoque ſupereſſe, quod ſane a Mercurio æque tuto præſtari poteſt, ac ab alio quocumque remedio, atque adeo Mercurii conditio, ſi non melior ac certe haud pejor inde cenſenda eſt.

VII. Ad ea confirmanda, quæ dicta ſunt, egregie faciunt ſequentes Hiſtoriæ, quas non ex jactantia, a quo longiſſime abſum, ſed eo tantum conſilio refero, ut ſi quos Boerhaavii auctoritas tranſverſos egerit, exemplis illi perducantur ad ſaniorem de Mercurii efficacitate opinionem. *Tunc certis exemplis, qualia præbent binæ ſequentes Hiſtoriæ.*

Prima Hiſtoria. Nobilis Hiſpanus luem veneream in Patria conceperat; & cum certiſſima urgerent morbi jam confirmati indicia, hydrargyroſim Barcinone expertus fuerat, adminiſtrante Chirurgo quodam. Anno poſt cum recrudeſcerent non pauca redivivi morbi ſymptomata Montem Peſſulanum profectus eſt, & ibi auſpicio atque ductu Chirurgi cujuſdam eamdem medicationis rationem iterum adhibuit, neque tamen exitu meliore. Ut verum dicam, videtur utrique Chirurgo res improſpere ideo ceſſiſſe, quod cariei quę deinde prodiit, prima rudimenta in oſſe maxillari clam concepta eſsent, nondum quidem ſatis magna, ut certa ſui præberent indicia, at vero jam nimium confirmata, quam ut remedio ullo corrigi, aut ad vitalem ſtatum arte ulla alia revocari poſſent, quam corrupti oſſis deſquamatione, ſeu, ut vulgo aiunt, *exfoliatione*. *Altera Ægroti, cui os maxillæ ſuperioris, qua parte dentibus molaribus dextri lateri adjacet, carioſum erat.*

Ægrotus hoc pacto ſpe bis dejectus, & nihil ſibi non metuens, Lutetiam venit, ut ad ſpem noviſſimam, anno 1737; Medicos his plurimos magni nominis conſuluit, & placuit illi quoque meum exquirere conſilium. Marcidus, exſanguis, colore plumbeus, viribus exhauſtus, vix pedibus poterat inſiſtere; cæteroquin animi alacris & vividi. Ut cetera leviora ſymptomata omittam, artuum cruciatus, lapideas exoſtoſes, &c. dolebant illi aſſidue dentes molares ſuperioris ordinis in dextro latere ad quorum radices conſpicuus aderat tumor, quo palati pars dextra difformis erat, & qui exiguis foraminulis, quibus fiſtuloſus erat, pauculas ichoris guttulas preſſus exſudabat: fœtebat narium dextra, ac mucus inde puri ſimilis, imo purulentus identidem emungebatur.

Latere ſeminii venerei reliquias nullus dubitavit, ſed mox, immiſſo in fiſtuloſa tumoris foramina ſpecillo, malum multo gravius innotuit, nempe eam oſſis maxillaris dextri partem, qua dentium molarium præſepiola ſive alveoli continetur, ſuo denudari perioſtio, ſcabram & aſperam eſse, uno verbo carie tentari. Hinc oriri dolorem dentium dextri lateris, hinc foveri tumorem palati pertinacem, hinc manare ichoris guttulas, quæ per fiſtuloſa tumoris foramina exſtillabant, hinc ſcaturire mucum purulentum, qui ex emuncta nare dextra educebatur, ſtatim intellexi, ac ægroto ſine cunctatione ſignificavi rem *ad triarios*, quod ajunt, jam rediiſſe, ſcilicet ad hydrargyroſim tertio, ſed majore diligentia, longiore tempore, cautionibus certioribus, adminiſtrandam.

Fateor aquam mihi ſtatim aliquantiſper hæſiſſe, ancipiti cura diſtracto. Præparationem diuturnam poſtulabat quidem ægrotantis conditio, ſqualidi & ex prægreſſis remediis ferme tabeſcentis: Repugnabat vero caries diutius neglecta, & ob ſedem quam occupabat periculi plena, ſi mora ſerperet latius. Fortuito accidit, ut æger poſt venam prius ſectam & alvum, ut moris eſt, ſubductam leni carthartico, balneationi ferendæ impar fuerit. Si unica via ſuperfuit, cui ſine dubitatione inſiſtere neceſse erat. Itaque mox illi-

tiones

tiones adhibui ex unguento, quod æquales Mercurii extincti & pinguedinis porcinæ non ſalitæ partes recipiebat, doſi minima duarum vel trium drachmarum, & longo quinque, ſex, ſeptemve dierum intervallo, ne ptyaliſmus ullus moveretur, a quo mihi maxime cavendum eſſe ducebam propter ulceroſam oris cariem, quæ adventitia phlogoſi & inflammatione potuiſſet ingraveſcere.

Ea methodo per ſex menſes continuos, a menſe Octobri anni 1737. ad extremum uſque diem menſis Martii anni inſequentis, unciis circiter quinque unguenti mercurialis ægrotum illinivi, nec ei toto illo curationis ſpatio cibum ullum alium conceſſi, præter lac, cui concoquendo ejus ventriculus efficaciſſime comparatus erat. Vix ille levem ſputationem unquam expertus eſt; ſe tamen cubiculo arte tepido caute ſemper continuit, nec invitus, cum vix pedibus ſtare, nedum in publicum procedere poſſet. De cetero ſurgebat e lecto quotidie, nec carebat grato amicorum colloquio.

Viſum fuit hydrargyroſeos initio dentes, quotquot in dextro latere mobiles erant, eximere, quod ad os carioſum pateret acceſſus facilior. Inciſa quoque fuit eodem conſilio ea gingivarum & palati pars, quæ cariei ſuperſtrata erat. Avulſa deinde ab oſse maxillari ſchidia non pauca carioſa, quæ dentium exemtorum alveolos conſtituebant, quo iterato toties opus fuit, procedente curatione, quoties fragmentum quoddam oſſeum ab oſſe reliquo divulſum nutare viſum eſt, ſed levi ſemper & ſuſpenſa manu avulſa ſunt, adeo ut nec vis oſſi ſano ulla inferri, nec vana diſcindi, nec hæmorrhagiæ occaſio præberi poſſet.

Poſt duos, treſve menſes, detractis pluribus ſchidiis, oſſi quod reliquum erat, gingivarum & palati caro paulatim accreſcere, mucus magis ſincerus paulatim emungi, nares levius paulatim putere viſa ſunt. Nihilo-ſecius tamen placuit illitionibus pertinaciter inſiſtere, quoniam me infauſta priorum curationum exempla cautiorem faciebant. Sed demum cum perbono loco res eſſet, nulla ſupereſſent cariei ſigna, ægerque doloribus vacuus habitior per adhibitam therapeiam evaſiſſet, diuturnæ ſex menſium medicationi finem impoſui, ægroque, deterſa ex more cute, & mercurio iteratis purgationibus e corpore educto, quoad ejus fieri potuit, conceſſi, ſeu potius ſuaſi, ut liberiore aere frueretur, & in quemdam ex proximis Urbi pagis ruſticatum abiret.

Obtemperavit ille, quod ei fuit emolumento; nam vires brevi recollegit villicatione & exercitio. Deficiunt quidem in parte dextra maxillæ ſuperioris dentes molares, quos avulſos fuiſſe diximus, & os maxillare, cui hærebant infixi, longa rima dehiſcit in ſinum maxillæ ejuſdem lateris, ex quo fit, ut quoties rima pervia eſt, vox ſtatim rauceſcat, & circa nares elidatur; ſed ſi ſpongiola tenui occludatur, derepente vox iterum reſonat clara atque limpida. Ceterum viribus valens, vegetus, habitior, alacer, jam ab anno fungitur omnibus muneribus corporis, & integra utitur valetudine.

Altera alterius ægroti, in quo oſſeæ Ethmoidis appendices, & oſſeus paries inter utramque narem interjectus gravi carie corrumpebantur.

Altera Hiſtoria. Nobilis Adoleſcens luem veneream contraxit in Batavia, & poſt errores varios, quibus enarrandis ſuperſedeo, Hermannum Boerhaave adiit conſilii cauſa. Urgebant vagi artuum cruciatus; ſuccreverat exoſtoſis dolens in interiore & inferiore cubiti dextri parte; ſed, quod præcipuum fuit, latebat in ſumma narium parte ulcus telephium & nomodes, cum carie variarum oſſis Ethmoidis appendicum, quarum fragmenta paucula jam deciderant.

Boerhaavius pro ea methodo, quam in ſua *Præfatione* Editionis tertiæ Aphrodiſiaci propoſuit, decoctum Guaiaci præſcripſit juxta exactiſſimas diætæ leges propinandum. Ægrotus dicto audiens eam therapeiam per tres menſes, Februarium, Martium & Aprilem anni 1738. ſumma cum diligentia adhibuit, donec macilentus, ſquallidus, decolor, vix pedibus ſtare, vix ſpiritum ducere potuit, nec ſe remedio diutius tolerando viribus parem eſse ſenſit. Ea methodo dolores abierant, decreverat exoſtoſis, nares fœtebant tolerabilius, & pauciore pure manabant. Quocirca re perpenſa cenſuit Boerhaavius ægrotum perfecte ſanatum eſse, juſſitque, ut ad communem vivendi rationem paulatim regrederetur cum regimine.

Menſe Junio ſequente Adoleſcens ille Lutetiam venit, & ſuæ diffiſus valetudini me in conſilium adhibuit menſe Julio. Singula inſpicio & perluſtro diligentiſſime: Supererat in brachio dextro oſſeum tuberculum, quod ex prægreſſa exoſtoſi reliquum erat, & compreſſum obtuſe dolebat; nares olebant peſſime; pus non paucum cum muco permiſtum deſtillabat, vel emungebatur ſingulo mane; naſus ruber, tumiduſque indoleſcebat vel leviter tactus; excidebant identidem oſſiculorum fragmenta carioſa, mole & figura varia; ſupererat quidem cartilagineum narium interſepimentum, quod inferius eſt, ſed

paries

paries oſſeus intergerinus, quem os Ethmoide efficit, & qui ſuperior eſt, carie fruſtatim conſumptus defluxerat, ſummaque narium pars, quæ naturaliter bipartita eſt, & utrimque oppletur Sinubus Ethmoidæis, in vacuam & communem ſpecum abierat.

Quis ergo dubitationi locus in re tam manifeſta? Minime cunctatus Adoleſcentem ægrum lue venerea etiamnum affici pronuntiavi; & quod in lue venerea peſſimum, interiora narium ulcere telephio, & gravi carie tentari; proinde abjecta omni mora ad remedium, quod unum, mea quidem ſententia, efficax & decretorium eſſet, nempe ad hydrargyroſin, celerrime confugiendum eſſe.

Annuit ille ſuæ conditionis non neſcius, & præmiſſa ſanguinis miſſione & catharſi, viſum eſt per menſem unum & dimidium apozematum diluentium, balneorum, aquarum mineralium uſui per vices inſiſtere, ut ſanguis dilui, partes laxari, vaſa molleſcere, totum corpus humefieri poſset. Tandem, die 15. menſis Septembris anni 1738. primum adhibita eſt mercurialis inunctio ex unguento, quod æquali Mercurii & pinguedinis porcinæ quantitate conſtabat, ac deinde per tres menſes continuos, variis intervallis, brevioribus modo, modo longioribus, doſique varia duarum, trium, quatuorve drachmarum pondere pro re nata, ſæpius repetita fuit, ſingulas corporis partes pluries inungendo, ſi pectus & abdomen excipiantur, ita ut per id temporis ſpatium unciæ octo unguenti adhibitæ fuerint.

Nolui ptyaliſmum ullum provocare, ne oborta in ore inflammatio naribus, quæ jam male habebant, ulceroſam phlogoſim ob viciniam, vaſorumque communitatem inferret, qua malum ingraveſceret: ſed largam & uberem ſputationem toto curationis tempore ſuſtentavi juxta artis leges, ex qua levibus & ſuperficiariis rhagadibus ſive rimis ulceroſis interiora oris, maxime ad maxillæ utriuſque commiſſuras, perpetuo obſidebantur, ſed ſine phlogoſi, vel certe cum phlogoſi leviſſima.

Æger per tres illos menſes continuos ſe cubiculo tepidiſſimo caute continuit; ſolitas tamen nunquam intermiſit occupationes, ſed pro conſuetudine applicavit ſeſe quotidie ad ſtudium Muſices, ſaltationis &c. non alio cibo victum toleravit per id tempus, quam offa vel oryza cum jure carnium, ovis ſorbilibus, ſed præſertim lacte vel polenta cum lacte cocta. Demum ex præſcripto curavit ſedulo, ut diebus ſingulis decocto vulnerario levi ex Bugula, Veronica, Virga aurea &c. in nares attracto, ulcus ſemel atque iterum elueret, mundaret, detergeret.

Poſt menſem unum & dimidium, delapſum eſt ſchidium ſatis magnum oſſis nigri & carioſi, quod ſponte deciduum fuit ſine dolore, ſine hæmorrhagia, a quo tempore omnia in melius verti, pus nullum manare, nares minus fœtere in dies, naſum detumere, nativo colori reſtitui, & ſine ullo doloris ſenſu digitis libere tractari obſervatum eſt.

Quamquam ea ſigna eſsent omnia ad ſalutem, nihilominus tamen illis non omnino credulus, nedum hydrargyroſin intermittendam, ſed contra potius curationis tempus duplicandum ideo cenſui, ut ſi quid mali lateret in abdito oculis inacceſſum, temporis diuturnitate perſanaretur. At vero demum poſt trimeſtre ſpatium, cum omnia in tuto eſſe compertum habui, a curatione deſtiti; & ægrotanti prius bene deterſo, ac ter quaterve purgato ad educendum Mercurium in corpore reliquum, poteſtatem in publicum procedendi paulatim feci ipſo menſe Decembri, ſed veſtibus probe munito, & cautione omni adhibita, qualem & premiſſæ curationis ratio, & præſentis hyemis vis poſtulare videbantur.

Tot indiciis, quamquam omnia perfectæ ſanationis fidem facerent, nolui tamen inconſiderantius credere, tum quod in receſſibus narium inacceſſis potuiſſet aliquid latere difficilis & nimium inveterati mali, tum maxime quod in oculis mihi ſemper eſſet exemplum Viri me multo doctioris, quem ſpes jam fruſtrata fuerat. Quapropter adoleſcenti ſuaſor & impulſor fui diuturnioris mecum commorationis, eo nempe fine, ut ſi reipſa morbus curationem admiſiſſet, ſanationis veritas ad liquidum temporis diuturnitate perduceretur; Sin vero minus, poſſet ſaltem malum ad ſalutem converti efficaciore alia therapeia, neque videretur æger temere dimiſſus ſine reddita ſanitate. Lubenter aſſenſus manſit ille Lutetiæ tres menſes alios, donec tandem, cum omnia tuta & ſalutaria experiretur, neque ſupereſsent ulla morbi vel reliqui vel redivivi ſigna, ſuæ valetudini jam omnino confiſus nec immerito, lætus in patriam profectus eſt.

Ex binis hiſce Hiſtoriis colligitur 1. Methodo Illitionum ex Mercurio *rite curari malum*, licet *non palleſcat inſtar mortui æger*, licet *non emacietur prorſus*, licet *alimentis inter curandum quam minime pinguibus non nutriatur*, licet *tandiu non protrahatur curatio*, *donec* Conſectaria ex propoſitis Hiſtoriis colligenda.

nec

nec univerſi corporis humores, qui ullomodo pingues ſunt, in aquam redigantur, & expellantur de corpore, ſicque ſimul immiſtum his tabum venereum abluatur quam perfectiſſime de corpore affecto, contra quam putavit Boerhaavius; cum dictorum ægrotantium neuter ex hydragyroſi efficaciter adhibita *palluerit* aut *emaciatus fuerit*, imo cum prior habitior in ipſo remedio evaſerit: cum ambo non alio cibo, tota curatione, ſuſtentati ſint *quam lacte*, quod inter *pingui alimenta* locum habet: cum in neutro nulla viſa ſit tanta humorum liquefactio, qua *in aquam redigi* potuerint, certe nulla fuerit catharſis, diureſis, diaphoreſis, ſputatio, uno verbo evacuatio nulla naturali major, qua *expelli & ablui potuerint quam perfectiſſime de corpore affecto*, quæ non modo de duobus illis ægrotis, ſed mille aliis pari methodo, ſimilique ſucceſſu ſanatis, dicta volumus.

2°. Illitiones ex Mercurio cariei *oſſiculorum*, *quæ tenerrima ſunt*, *& ſolis tenuibus tecta membranis*, mederi tutius & efficacius Decocto Guaiaci; & ſi forte *oſſicula eadem ſervare nequeant*, *ne excidant*, quod & a Guaiaco quoque fruſtra expectaveris, quoties ex tota ſubſtantia corrupta ſunt, ut modo diximus; at ſaltem quod ea in re palmarium eſt; (*a*) *hac methodo rite exculta atque obſervata oſſicula narium & fragmenta palati*, *ſeparata* exfoliatione, *cetera ſincera relinquere*, contra quam tenuit Boerhaavius; ut conſtat de lamina oſſis maxillæ ſuperioris ægrotantium priore, & in poſteriore de appendicibus Ethmoidæis, & ſpongioſis naſi oſſiculis, quorum (*b*) caries confirmata ſola hydrargyroſi efficaciter repreſſa fuit.

Sed quid multa? Licet vel ex ipſius Boerhaavii verbis egregium pro Mecurii præſtantia ſuffragium elicere, cui lubenter ſubſcribimus. Ille enim ultro confitetur *perfecte ſanari poſſe Mercurii virtute mala venerea*, *quæ latitant in locis*, *per quæ* diſtribuuntur *arteriæ rubra*, *flava*, *ſeroſa*, *pellucida*, *ceteraque per quas liquida cum idonea velocitate ruunt*, *argentumque vivum admittere in ſe poſſunt*, *atque illud fortiter urgere vitali poteſtate*. Sed per omnia corporis loca diſtribuuntur *arteriæ rubræ*, *flavæ*, *ſeroſæ*, aut *pellucidæ*; ſed in ſingulas illas arterias, quandiu vitali motu fruuntur, *liquida ruunt cum idonea velocitate*; ſed in ſingulas *argentum vivum* libere *admittitur*, *ac fortiter urgetur vitali poteſtate*. Conſequens eſt ergo, vel auctore ipſo Boerhaave, *mala venerea poſſe Mercurii virtute perfecte ſanari* in omnibus corporis locis, quandiu ineſt iis vita; ac proinde ſi forte Mercurius conceptas ſpes unquam fruſtretur, ut ſane fruſtratur aliquando, id inde deducendum eſſe, non quod extirpandæ lui venereæ impar ſit, ſed quod minus ſit comparatus ad virus ſtrumoſum vel ſcorbuticum profligandum, quorum alterutrum cum lue venerea conjunctum tunc lateat, quorum utrumque ſuis propriiſque remediis opus habeat præter Mercurium, ut extirpetur.

CAPUT XII.

De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo, ac 2°. Uter præſtabilior, internus, externuſve Mercurii uſus? Et 3°. Inter modos Mercurii externe adhibendi quis præſtantiſſimus?

Uter utro potior ſit an interior, exteriorve Mercurii uſus?

MUlta egimus, dum primas Mercurio detulimus; ſed non peregimus. Poteſt enim Mercurius ipſe bifariam adminiſtrari; intro ſcilicet ore hauſtus forma pilularum aut pulveris; & foris corpori applicitus quomodocumque.

Primo. Hinc ergo exiſtit hoc in loco quæſtio altera, utra utri præſtet adminiſtrationis ratio, quæ præcedente quidem non minus gravis eſt; ſed ſolutu facilior, & in qua dirimenda interior Mercurii uſus exteriori ad cordatos omnes cauſa ceſſurus eſt, multiplici argumento.

I. Quod præparata Mercurialia deglutita ſpiculis acidis, quibus horrent, ventriculi tunicas pungant, irritent, laceſſant, atque adeo lædant & debilitent. Inde eſt quod ſtomacho plerumque male habeant, quicunque Mercurialibus intro ſumptis diutius uſi ſunt.

II. Quod particulæ præparatorum Mercurialium, pro ea doſi, qua aſſumuntur, parce, quin etiam parciſſime transfundantur in ſanguinem per venarum lactearum oſcula, *ex Capite*

(*a*) Sic loquitur Boerhaavius de Hutteniana methodo exhibendi decocti e Guaiaco, quæ tamen ad poſterioris ægroti ſanationem ſatis non valuit.

(*b*) Vide de re eadem Guillelmum Fabricium Hildanum, qui *Centur.* 3. *Obſervat.* 8. & *Centur.* 6 *Obſerv.* 15, cariem oſſis maxillaris ſuperioris a ſe inunctionibus mercurialibus feliciſſime ſanatam fuiſſe memorat, delapſa prius carioſi oſſis ſquama.

Capite præcedente, atque adeo paucam debilemque vim exerant in ſanguinem, & in virus quod in ſanguinem invaſit.

III. Quod atomi præparatorum Mercurialium in ſanguinem tandem transfuſæ, cum ſpiculis acidis alte adactis configantur, ægre, tarde, parce ad nativam Mercurii formam redeant, *ex Lemmate III. Cap. præcedent.* atque adeo minus efficaciter ſanguinem corrigant & virus debellent, cum ex laudato Capite tota Mercurii vis ab ea forma dependeat, qua diviſibilis eſt in minutias indefinite parvas, quarum ſingulæ globoſam figuram liberrime affectent.

IV. Quod atomi illæ, quandiu pulveris formam pertinaciter retinent, definita & immutata gaudeant tum mole, tum figura, neque adeo poſſint aut in minutias indefinite parvas reſolvi, ut exiliſſima corporis vaſa pervadant, aut in grandiores guttulas coire, ut majore momento in validiores obices arietent, qui in vaſis amplioribus occurrunt; unde fit, ut nequeant virus venereum, ſi quod in intimis lateat receſſibus, aggredi ullomodo; aut ſi quod in latioribus vaſis fortius hæreat, ſatis efficaciter aggredi.

V. Quod mercuriales illæ atomi ſpiculis horridæ, dum in ſanguine fluitant, itu redituque tenuiſſima molliorum partium vaſa pungant, irritent, ſtimulent, unde calor, irritatio, phlogoſis, erethiſmus multiplex pulmonum, cerebri, ventriculi, jecinoris, renum & veſicæ, atque etiam uteri in mulieribus.

VI. Quod mercuriales eædem atomi, dum ore manant cum ſaliva, ſpiculis ſalinis, quibus horrent, ulceroſas partes pungant, fodicentque altius, atque adeo gravius inflamment, unde ptyaliſmus laborioſus, draſticus; oris phlogoſis & inflammatio; altiora & maligniora ulcera; dolor immoderatus urens.

Hinc itaque liquet præparatis Mercurialibus intro ſumptis ventriculum lædi, & multiplicem noxam pulmonibus, ceteriſque viſceribus inferri, atque adeo illorum uſum nunquam plane innoxium eſſe: Inde tamen nec ſanguinem perfecte corrigi, nec virus altius repoſtum efficaciter profligari, atque adeo uſum eorumdem lui inveteratæ curandæ imparem eſſe. Quocirca haud mirum ſi interiori Mercurii uſui, ceu minus tuto & minus efficaci, præferatur exterior, a quo nihil ſimile metuendum eſt, imo vero a quo contraria omnia expectanda ſunt, utpote quo Mercurius in ſanguinem ſubeat 1°. Intacto ventriculo, 2°. Via facili & expedita, 3°. Sub nativa forma, 4°. An omnis acrimoniæ expers, adeoque ingreſſus opem laturus ſit certam, præſentaneam, efficacem & ex ſe plane innocuam.

Faceſſant ergo cum ſuis mendaciis, qui panaceis, præcipitatis, magiſteriis, pilulis, pulveribus, arcanis, elixiriis, tincturis ſuis mercurialibus ſe luem veneream confirmatam radicitus curaturos eſſe audent polliceri, ceſſentque demum Medicinam contaminare & abuſu peſſimo egregia infamare remedia, quæ multis ſaluti fuere, & quæ multis ſaluti futura ſunt ſi rite exhibeantur. Neque enim is ego ſum, qui præparata Mercurialia intro ſumpta ullatenus improbem; quin potius ea proficua eſſe cenſeo, quoties iis adhibentur morbis, ad quos valent, & ea adhibentur methodo, qua par eſt. Ad quos caſus valeant præparata Mercurialia?

Iis quidem *morbis ad quos valent*; nempe 1°. Morbis venereis incipientibus & localibus, ut gonorrhœæ, buboni, ulcuſculis, porris &c. quia tunc ſpes eſt, nec inanis, virus, quod paucum eſt & recens admiſſum, ea therapeia poſſe eradicari.

2°. Confirmatæ etiam & univerſali lui venereæ, non curandæ quidem, ſed ſi nimium ſæviat, mitigandæ tantum, dum ægroti commodo liceat morbo certiorem medicinam facere; quod ſane non eſt ſupra notam & exploratam illorum præparatorum vim.

Ea vero *methodo*, *qua par eſt*; ſcilicet 1°. Abſtinendo a preparatis Mercurialibus draſticis mochlicisque, & idcirco a præcipitatis Mercurialibus fere omnibus, ut quæ vomitiones & catharſes immodicas moveant; ſtomachum pervertant, imo non raro erodant; convulſivos ſolidorum erethiſmos, & abnormes liquidorum ataxias in variis partibus inducant, quæ nunquam periculo vacant.

2°. Inter cetera ea ſeligendo quæ blandiora & leniora ſunt, ut Mercurium ſublimatum dulcem, Panaceam mercurialem, Æthiopem mineralem igne præparatum, quæ non minori forſan energia agunt, quam vehementiora, ſed minori certe tumultu, atque adeo ſemper minori periculo.

3°. Diligenter cavendo ne hæc ipſa, quamquam blandiora, doſi nimia, uſuve diuturniore aut frequentiore pulmonibus, ventriculo, veſicæ, utero &c. noceant; ſed ſingulis modum adhibendo ex artis legibus, pro ægrotantium temperie, ſtatu, viribus; morbique natura & gradu.

Ceterum, quantacumque cautio ſit, ne putes vel in allatis ipſis caſibus interiorem Mercurialium uſum uſui exteriori unquam æquiparandum eſſe; hunc enim ſemper tutiorem, & efficaciorem, atque adeo ceteris paribus præſtabiliorem eſſe tum ratione manifeſtum eſt, tum experientia exploratum.

Quæ optima ſit Mercurii foris adhibendi ratio ſuffumigiorum, emplaſtrorum, an linimentorum forma?

Secundo. Progredientibus ambages novæ. Poteſt Mercurius extrinſecus adhiberi triplici ratione, ſuffumigiorum, ceratorum ſive emplaſtrorum, & linimentorum ſive unguentorum forma. Conſtituendum itaque quæ omnium facillima, tutiſſima & efficaciſſima, atque adeo quæ ſit optima adhibendi Mercurii methodus.

I. Conſtat quidem aperte ex iis, quæ ſupra dicta ſunt, *Cap.* VIII. *hujus Libri*, eam ſane laudem haud deberi ſuffumigiis, quæ ex acribus, venenoſis, deleteriis rebus parantur, puta ex Realgare vel Auripigmento, quippe quæ ab omnibus merito damnentur, ceu pernicioſa, & quæ a Medicina jam pridem exulent. Haud obſcure vero poteſt colligi ex *Cap.* IX. vix meliori jure probari poſſe ſuffumigia altera blandiora, quæ ex Cinnabari cum Thure, vel Reſina, aut Gummate quovis alio innocuo conficiuntur, cum periclitationes hac de re palam inſtitutę tam improſpere ceſſerint. Sed ne rem brevius perſtrinxiſſe videamur, de quæſtione illa pleniſſime diſputabimus *Capite ſequente*.

II. Idem ferme judicium de ceratis ſive emplaſtris mercurialibus ferendum eſt, ex *Cap. VII.* hujus Libri. Licet enim minus periculi habeant quam ſuffumigia, attamen neque majore pollent efficacia, neque ſalivationem movent feliciorem; quandoquidem atomi mercuriales craſſioribus & unguinoſis emplaſtrorum partibus arctius irritæ, nec frictione ulla, ſed calore ſolo corporis excitatæ, & parcius & lentius intro ſubeunt. Adde & ægrotantibus incommoda eſſe, quos inde angi certum eſt calore, prurigine, variis, eryſipelate, imo furunculis, propter nimiam emplaſtrorum acredinem, aut inhibitæ perſpirationis moram. Ideo jam dudum univerſali eorum uſu deſitum eſt, neque jam ea admoveri unquam ſolent, niſi ad tumores ſhirrhoſos, exoſtoſes, gummata &c. in parte quadam particulari reſolvenda.

III. Unus eſt linimentorum ſeu unguentorum uſus, in quo optatam tum facilitatem, tum efficaciam una reperire eſt. Unguenta enim majorem minoremve recipiunt mercurii quantitatem, ut lubet; inunguntur ad doſim, quæ videtur utilis; repetitur inunctio pro uſu; nullam in cute uredinem excitant, ſed ad ſummum levem & fugacem calorem; Mercuriales atomi in unguentis laxe ligantur, extricantur facile, fricationis motu alte adiguntur &c. Uſus ergo linimentorum mercurialium ceteris omnibus præferendus eſt, ut ſane conſtat jam dudum præferri, non modo ad curandam luem veneream, quæ confirmata & univerſalis eſt, ſed etiam ad morbos venereos quoſcunque locales, ſeu ad luem veneream particularem & incipientem.

Diluuntur argumenta a Richardo Mead adverſus Hydrargyroſin propoſita.

Proinde jam videretur ea quæſtio & communibus Medicorum ſuffragiis, & quæ præponderare debent, certiſſimis experientiis abunde deciſa, niſi id tribuendum eſſet nomini Richardi Mead, celeberrimi Londinenſis Medici, ut argumenta, quæ in illitiones Mercuriales oppoſuit ὡς ἐν παρόδῳ, in *Mechanica Venenorum Expoſitione*, *Tractat.* 3. conemur amice diluere, & Virum illum, ſcriptis, factiſque egregium, in Hydrargyroſeos methodum æquiorem facere, quod nobilitandæ huic therapeiæ non parum profuturum confidimus. Ut enim nihil conducit efficacius ad aſſerendam remedii cujuſdam præſtantiam, quam ſi a celebribus Medicis commendetur, ſic etiam nihil magis obeſt illius auctoritati, quam ſi ab aliquo artis principe minus commode audiat.

Porro autem, poſtquam explicavit Ille vim deleteriam Mercurii ſublimati, modoſque varios quibus tam præſens venenum poteſt retundi & hebetari, data occaſione pauca, diſſerit de uſu interno præparatorum quorumdam mercurialium, additque inde *ſummo jure concludi tutiſſimum eſſe modum ſalivationis excitandæ per interna illa medicamenta, cum omnia quæ ab his oriuntur mala, ab externo Mercurii uſu, ſed multo majore contingant gradu*, quod ut probet, adducit argumenta duo ſequentia.

1. Quod atomi mercuriales reſiſtent in ſanguine, & in oſſibus.

1°. " Quia (*a*) globuli minerales, cum intime ſalibus combinentur in variis præparationibus (*Mercurii*) quibus utimur interne, horum irritatione facillime & omnino in ſecretionis organa projicientur, dum ſanguis toto ſuo liberetur pondere; cum in omnibus inunctionibus (*cum*) unguentis mercurialibus nunquam certi ſimus nullas graves particulas adhuc relictas latitare in fibrarum & cellularum oſſium interſtitiis.

2. Quod

2°. " Quia cum ad calculum reducitur Mercurii quantitas, quæ in totum deſideratur

" per

(*a*) Locum adduco ex interpretatione Joſuæ Nelſon, D. M. quæ Lugduni Batavorum in lucem exiit anno 1737, quamquam ad latini ſermonis integritatem parum accommodata videatur.

„ per interna ptyaliſmum promovere, & ejuſdem mineralis pondus vulgari modo impenſum, quoties idipſum per inunctionem efficitur, patet quantitatem, hoc in caſu, priorem in immenſum ſuperare, & per conſequens incommoda inde metuenda eamdem proportionem gerere.

Sed ut libere dicamus, videntur ea profecto levia, pertenuia, & ad probandum infirmiſſima.

major ſit in hydrargyroſi mercurii copia quam in uſu mercurialium.

Nam 1°. Id Ille præparatis Mercurialibus laudi vertit, quod a ceteris Medicis omnibus merito improbari video, nempe quod dum ſecretoria organa ſalibus acrioribus, quibus fœta ſunt, irritant, ſpaſmos & erethiſmos plerumque producant, unde fit, ut circuitus ſanguinis ſiſtatur modo, modo urgeatur, humorum ſecretio nunc parcius, nunc largius promoveatur per vices, non ſine gravi phlogoſeos, inflammationis, abſceſſus &c. periculo, certe abſque ullo ægrotantium emolumento, cum ea ratione compertum ſit ſeminum venereum ignavius & inefficacius attingi, ſubigi, expugnari. Contra vero ut nihil tale moliri poſſunt crudi Mercurii guttulæ, quæ ſanguini illitionibus ſubminiſtrantur, quia leviſſimæ, ſic nullas hujuſcemodi turbas cient in corpore; ſed dum vaſa omnia tacite pervadunt, ſi quid uſpiam veneni lateat, everrunt, atterunt, exterminant efficaciſſime, & quod ea in re palmarium eſt, pacatiſſime. Quocirca, ſi ſalivationum ſpecies, quæ in utraque diverſa methodo prodeunt, cum purgationibus alvi, quas diverſa cathartica movent, conferre liceat, videtur ptyaliſmus, quem præparata mercurialia interne aſſumpta provocant, ſimillimus purgationi a mochlico & acriore quodam pharmaco, interiorem inteſtinorum tunicam fodicante, quæ parca, laborioſa, moleſta, teneſmodes eſt, & inflammationis aut exulcerationis periculo nunquam vacat. Ptyaliſmus vero, quem illitiones ex unguento mercuriali cient, ſimillimus purgationi quæ a diluente & blandiore cathartico, leniter, ſine torminibus, ſed ubertim tamen promovetur, cum εὐφορίᾳ, atque manifeſto ægroti levamine.

Verum probatur contra 1. Prodeſſe ſummopere, ſi ptyaliſmus ſine irritatione cieatur.

2°. At objicit Ille *in omnibus inunctionibus (* cum *) unguentis mercurialibus nunquam nos certos eſſe nullas graves particulas adhuc relictas latitare.* Et certe opinor ipſe quoque, imo vero certiſſime ſcio, abſoluto hydrargyroſeos ſtadio, plurimas Mercurii guttulas in ſanguine ſupereſſe; ideoque Medici prudentis eſſe reor, ſuperſtites illas Mercurii atomos celerrime per alvum educere repetito cathartico, quoad ejus fieri poterit, ac nihilo ſecius ægrotos præmonere ut ab aere frigidiore perdiu ſibi caveant. Sed dummodo cautiones illæ ex artis legibus adhibitæ ſint, 1°. Nullum inde periculum ſubeſſe puto, cum nec viderim, nec audiverim unquam ægrotantium ulli quidquam detrimenti importatum fuiſſe ex hydrargyroſi prægreſſa, ſi ſæpius ante purgatus fuerit, & cum in publicum procedit, dicto audiens ſit. 2°. Si quod inde periculum forte immineret, ejuſdem & ii quoque conſortes futuri eſsent, quibus præparata mercurialia interne exhibita ſunt, cum in hac methodo perinde ac in hydrargyroſi, non pauca Mercurii quantitas in ſanguine retineatur per aliquod tempus.

2. Nullum omnino periculum imminere a mercurialibus atomis, quæ in ſanguine poſt hydrargyroſin reſtitant.

3°. Quod vero adjicitur *Mercurii particulas*, ſeu potius guttulas *relictas latitare in fibrarum & cellularum oſſium interſtitiis* atque adeo *oſſa ſordida & carioſa reddere*, id accidere unquam poſſe pernego, quandiu oſſa ſana fibras & cellulas illæſas habent, quandiu vaſa integra naturali oſcillationum alternatione gaudent, quandiu poſſunt humores per oſſium partiumque ceterarum ſubſtantiam circuitus aſſuetos celebrare. At non diffiteor id frequens eſſe in oſſibus, quoties jam carioſa ſunt, imo in mollioribus etiam partibus, quoties abſceſſu latenter ſuffoſſæ ſunt; ſed hæc in hydrargyroſin non magis millitant, quam in uſum præparatorum mercurialium. Nempe in utraque methodo, quando ſanguis vel lympha e diſciſſis vaſi in carioſa oſſa, vel in excavatas partes depluit, Mercurii guttulæ, ſi quæ confuſæ lateant, ut latent plerumque, debent in majores guttas brevi coaleſcere, & nova aliarum acceſſione mole ſubinde augeri. Quin imo reviviſcens eo pacto Mercurius debet in carioſis oſſibus vel in partibus pure ſuffoſſis pertinaciter hærere innato pondere, dum quod in humoribus illapſis tenuis eſt, ſubtiliuſque, vel ſenſim exhalatur; vel ab hiantibus vaſis lymphaticis reſorbetur: ſed hæret ibi innocue, haud diſpari ratione ac globulus plumbeus, ut ipſe Richardus Mead narrat ſe ſua didiciſſe experientia, cum *in perinæo cujuſdam de patibulo deſumpti ad ſectionem hominis, molem Mercurii ſatis grandem ſemel deprehenderit ſine ullis tamen in parte corroſionis indiciis*. Et ſane obſervatione compertum eſt jam pridem collectum ea ratione Mercurium tandiu clam deliteſcere, quandiu æger fata profert, ſi ad ſalutem non poſſit perduci; vel ſi perducatur ad ſalutem, donec deraſa, deciſave per exfoliationem lamella oſſis carioſi;

Non colligi in oſſibus, niſi prius carioſa fuerint; ſed ſi contigerit ut forte colligatur, poſſe in illis latere ſine noxa.

vel aperto ſuppuratæ partis abſceſſu, Mercurio via fiat cum pure. Verum in utroque caſu perinde abſurdum eſſet in Mercurium reviviſcentem cariei vel abſceſsus cauſam refundere, cum e contrario ex dictis colligatur abſceſſum, cariemve antecedentes Mercurio locum præbuiſſe, ut reviviſceret.

4°. Quod ad ultimum objectionis caput, videlicet *quantitatem Mercurii* quæ inunctiones, *Mercurii quantitatem* quæ interno præparatorum uſu ptyaliſmum movet, *in immenſum ſuperare*, brevia hæc reſponſa habeat.

4. Demum haud ita diſpares eſſe mercurii quantitates

Nimirum haud ita diſpares eſſe collatas Mercurii in utraque methodo adhibiti quantitates: Differentiam, ſi qua adſit, nimium exaggerari: conſtare potius, ſi ea præparata Mercurialia excipiantur, quæ acriora ſunt & draſtica, ut Turpethum minerale, Præcipitatum viride, rubrumve &c. quorum exigua doſi ſalivatio plerumque promoveri ſolet, ſed parca, laborioſa, phlogodes, inefficax; non minore plerumque Mercurii copia opus eſſe, ut præparatis ceteris blandioribus, *verbi cauſa*, panacæa, mercurio dulci &c. quorum tutior eſt uſus, ptyaliſmus cieatur, quam ut illito unguento, ſi non & aliquando majore: de hoc tamen nihil ſatis certi definiri poſſe, quod perpetuum ſit, cum in utraque methodo modo pauca Mercurii quantitas ſufficiat excitando ptyaliſmo, modo vero ne magna quidem compar ſit.

Porro tamen ſi diſpares eſſent, id ad fructum potius, quam ad damnum redundaturum eſſe.

Vero enimvero, utcunque daretur majorem Mercurii quantitatem in hydrargyroſi requiri ad ptyaliſmum, tantum abeſſe; ut id illitionibus mercurialibus vitio verti poſſet, ut contra laudi maxime ducendum eſſe videretur, quod attendi pervelim: nempe quoties morbum venereum perfectiſſime extirpatum volumus, eam debere eſſe votorum ſummam, ut Mercurii, hoc eſt, ſpecifici remedii, quod contra virus valet efficaciſſime, maxima copia in ſanguinem transfundatur, damno, periculo, cruciatu, dolore nullo, vel minimo: hoc pacto, ſi quo alio, ſpem eſse morbi ſeminium radicitus debellatum iri, via omnium certiſſima & minime periculoſa: in hydrargyroſi quidem licere facile votorum compotes fieri, at vero in quavis alia methodo multo difficilius, nec ita tuto; & eapropter illi therapeiæ primas merito deferendas videri.

Unde concluditur hydrargyroſi primas eſſe deferendas.

IV. Liquet ergo fruſtra eſſe quæcumque in hydrargyroſin afferuntur argumenta; eamque medendi methodum, tutiſſimam certiſſimamque, ſi rite adhibeatur, ceteris omnibus præſtare longo intervallo; ac proinde id unice curandum ſupereſſe, ut præparatio & adminiſtratio unguentorum mercurialium optime inſtituatur, circa quæ ſequentibus Legibus ſtandum eſt.

Leges in adminiſtrandis inunctionibus obſervandæ.

1°. Eligendus Mercurius purus, a ſordibus & plumbagine quam maxime defæcatus; & ſi fieri poſſit, e cinnabari redivivus, ut inde in tenuiſſimas atomos tanto facilius diffibilis ſit.

2°. Extinguendus ſaliva ſola in mortario æneo, vel ſummum pauciſſimis terebinthinæ guttis, ut partes laxius irretitæ ad priſtinam formam promptius redeant.

3°. Admiſcendus cum axungia ſuilla, inſulſa, recente, quæ nulla acredine, ut a rancida quandoque fit, cutem exurat, aut varos pruriginoſos ad pilorum radices excitet.

4°. Æger illinendus ad ignem, qui flamma ardeat, & poſt fricationem ſiccam, unde pars rubeſcat, eo fine ut pori amplius pateant, & Mercurium magis imbibant.

5°. Illinendus fricatione cum ſpiſſiore unguento, non penicillo pingendus cum liquidiore; ut mercuriales atomi motu & calore fricationis excitatæ altius penetrent.

6°. Ficatio quævis tandiu producenda, dum cutis illita videatur exareſcere fricando, & fricantis manibus lubrica fiat.

7°. Expedit non ab ægro fricationem fieri, ut a quibuſdam ſuaderi audio, ſed a miniſtris, qui ad opus habiliores & alacriores ſunt; manibuſque nudis, non chirotheca munitis, ut calor major fricationi accedat. Non me fugit miniſtrum ipſum venire in diſcrimen ſalivationis, ſi idem pluribus fricandis in die vacaverit; at nullum periculum eſſe probe novi, ſi uni tantum ſerviat, præſertim ſi ubi primum finita eſt fricatio, curet ut manus probe eluat.

8°. Oblita pars calidis tibialibus vel femoralibus contegenda, ne illitum unguentum tergatur: & æger per horam unam a frictione lecto calide continendus, ut Mercurius vi caloris altius introducatur.

9°. Sunt quibus placeat unguentum, quod cuti illitum ſupereſt, de induſtria extergere finita quavis frictione, ne odore quem ſpirat prodatur remedii genus, quod occultari opus eſt; & id quidem facile condonandum, quoties juſtis de cauſis ægro neceſſe eſt adhibitam Medicinam cautiſſime diſſimulare, ac ſe quotidie coram amicis aut propinquis

præ-

præſentem ſiſtere. At vero ſimul attendendum eſt 1°. Ut paulo major obliniatur unguenti doſis frictione qualibet; 2°. Ut doſis oblita paulo diutius affricetur, donec unguentum videatur penitus exareſcere, atque adeo duplici illa via penſetur quicquid de remedii efficacia detrahitur præpropera unguenti deterſione.

Tertio. Tandem ſupereſt noviſſima quæſtio, ſcilicet an majoribus, crebrioribus, quotidianis inunctionibus uber ptyaliſmus arte proritandus ſit, an contra parciores & rariores inunctiones de induſtria adhibendæ, ut ſalivationis fluxus præcaveatur, vel parcior fiat. Dudum habuit, habetque etiamnum opinio utraque auctores ſuos, & utraque quidem egregios. Facillimum tamen litem tantam componere, ſi ad ea, quæ *præcedentibus Capitibus* hujus Libri jam adducta ſunt, æquo animo attendatur.

I. Salivationem, modo de admiſſa intra corpus debita Mercurii quantitate conſtiterit, ad exterminandum morbum abſolute neceſſariam non eſse, ut ſupra probavimus, *Cap. X*; contra quam olim a multis creditum fuit, & etiamnum a nonnullis creditur.

II. Nihilominus tamen ſalivationem detractionis genus eſſe, quo ceu via tutiſſima facillimaque virus, quod in ſanguine latet, maximam partem educitur, atque adeo cui, ſi deſit, opus ſit detractiones alias quaſdam quaſi vicarias ſubſtitui, natura quidem, per ſudorem vel urinam; arte vero, per alvum, ut virus qua data porta poſſit emitti & exhauriri.

III. Imo vero ſalivationem medentibus cynoſuræ inſtar eſſe, unde poſſint certius colligere, tum quanta Mercurii copia admiſsa ſit, tum quantam vim Mercurius admiſsus exerat in ſanguine; atque adeo unde ſciant remedii efficaciam pro nata morbi natura aut inveteratione tutius moderari.

IV. Videri proinde utroque nomine ſalivationem proritandam eſse, ſi cetera conſentiant, tum ut exiturienti ſeminio morboſo via permittatur facillima, & quam remedii vis ſibi ipſa ſponte facit; tum ut liceat inde Medico conjicere quid jam actum ſit, quid ultra agendum eſſe videatur, ne andabatarum more cæca nocte cogatur in morbum pugnare.

V. Salivationem potiſſimum requiri, quoties in gravi, antiqua, inveterata lue virus penetravit altius, ac plurimas partes jam invaſit. Tunc enim cum morbus difficilior ſit, majori quoque opera enitendum eſt, ut virus alte repoſtum evellatur radicitus, & evulſum omnino eliminetur, atque adeo, ut vulgari fertur adagio, malo nodo malus cuneus quærendus eſt.

VI. Caute tamen ſalivationem ſemper temperandam eſſe, & ſi e re eſſe videatur, catharticis coercendam, ita ut & pauca fiant in ore ulcera, nec profunda; & ejectę quolibet die ſalivæ copia unam aut alteram libram non excedat. Quorſum enim ęgros tædio, ærumnis, vigilia, dolore, ſalivatione, temere nec ſine vitæ periculo torquere, macerare, conficere, exhaurire, ſi curari poſſint ęque tuto, & majori compendio?

VII. Quin imo tarda, & parca Mercurii adminiſtratione de induſtri declinandam, aut ſi appareat, arte reprimendam eſse catharticis, ſi æger ad phthiſim inclinet, aut epiplesia laboret; ſi gingivæ ſcorbuto male habeant; ſi collum, collique confinia glandulis ſtrumoſis obſita ſint; ſi mulier uterum gerat; ſi vires infirmæ diuturno ptyaliſmi tædio tolerando impares eſſe videantur &c. Sed de his fuſius alibi.

CAPUT XIII.

De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi methodo; ac 4°. Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria ſit, Anathymiaſis, qua ſuffitione, an Hydrargyroſis, qua fit illitione mercuriali?

PRobavimus ſupra, *Capite IX.* ex egrotantibus illis XXXVII, quibus ſuffitiones ab ipſo Suffumigatore adhibitæ ſunt, 1°. Singulos curationem æque diuturnam, æque difficilem, ęque laborioſam expertos fuiſſe anathymiaſi, quam hydrargiroſi ſolet eſſe: 2°. Quatuor ad minus mortem oppetiiſſe, hoc eſt, circiter partem omnium nonam: 3°. viginti duos, hoc eſt, plures quam dimidiam partem; ſanationem non admiſiſse. 4°. Undecim tantum, hoc eſt, partem circiter tertiam, pro ſanatis habitos fuiſſe, quorum nonnulli nova redivivæ luis venereæ ſymptomata paulo poſt paſſi ſunt, certiſſima ſopiti ſolum & non debellati mali indicia.

Si ex ſucceſſu ſuffitionum judicium feratur, anathymiaſim, cum hydrargyroſi comparandam non eſſe.

 Inde

Inde collegimus, neque ſane, ut opinor, levibus momentis, methodum illam ſuffitionum cum illitionum methodo nullo modo comparandam eſſe, cum paribus exemplis exploratum ſit adhibita juxta artis leges hydrargyroſi ex XXXVII. ægrotis, quorum morbus habituſque ſupra deſcriptis ſimilis fuerit, nullum omnino mori; omnes ad unum perfecte & ſine recidivæ periculo ſanari; demum curationis rationem nihilo diuturniorem, difficiliorem, vel magis laborioſam eſſe, quin potius breviorem, faciliorem, commodiorem.

Sed fatendum multa peccaviſſe ſuffumigatorem quæ non debent ſuffitionum methodo vitio verti.

At nolo ea pertinacius urgere, ne conditione nimium bona, quam delicta Suffumigatoris mihi faciunt, videar iniquius abuti. Neque enim illa debent methodo ſuffitionum vitio verti, quæ multa peccavit Suffumigator, rerum medicarum plane ignarus, ac vere ἀνιατρολόγητος. Ille ſcilicet nullam præmiſit opportunam præparationem; nullis ægrotantes aſtrinxit diætæ legibus; Suffitiones ſingulas temere adhibuit, quaſi ea res arbitratu regeretur; Suffitis vagandi licentiam fecit; curationis progreſſum exploratum minime habuit, ut qui ægrorum pleroſque ſanatos affirmaverit, cum ſanati erant minime; ingruentibus ſympromatis ut occurreret non curavit, nec iis occurrendi rationem novit, ſuffitiones frequentius, rariuſve, longius vel brevius, ad doſim magis vel minus copioſam admovendo &c. quæ ſingula tanti ſunt momenti, ſi attendantur, ut minime mirum ſit, de remedii præſtantia multum inde deceſſerit.

Et quæ poſſunt facile emendari.

Sine dubio efficacius, tutius, commodius ea curatio procederet, ſi a perito Medico adhiberetur, 1°. Qui anathymiaſi præparationem eamdem præmitteret, quæ hydrargyroſi præmitti ſolet, & de qua inferius: 2°. Qui certas diætæ leges ægrotantibus imponeret, pro conſtitutionis modo & morbi aut ſymptomatum vehementia. 3°. Qui ægrotos ſuffitionum tempore, non in hypocauſto quidem, ut olim moris fuit, ſed in cubiculo moderate calido contineret, intercluſa vagandi licentia. 4°. Qui ſuffitionum frequentiam & diuturnitatem, qui ſuffumigiorum vim & doſim ex cauſa, non ex conjectura moderaretur, pro ægrotantium viribus, ætate, conſtitutione, pro morbi gradu & vehementia, pro ſymptomatum ingruentium ratione &c. 5°. Qui medicinæ callens ſymptomata morbi, ſi qua obvenirent, vel minus proſperos curationis exitus, ſi qui acciderent, præviderer, futuris occurreret, vel mederetur præſentibus. 6°. Demum, qui a ſuffitionum uſu non prius ceſſaret, quam antiqua omnia morbi indicia abiiſſent, niſi præſens periculum, vel gravis periculi metus aliter ſuaderent.

Ex quo ea methodus fieret tutior, efficacior, commodior: nunquam tamen æquiparanda cum hydrargyroſi.

Non diffiteor ea quidem ratione ſuffitionum methodum tutiorem, efficaciorem, commodiorem futuram eſſe, ac proinde encomiis illis multo digniorem, quibus ad cœlum extollitur, quam eo quo nunc adminiſtrantur modo; nunquam tamen illis vere dignam fore cenſeo. Etenim utcumque omnia optime & prudentiſſime a perito & hujuſce curationis apprime gnaro Medico gererentur, nihilominus tamen dubium nullum eſſe puto, quin anathymiaſis ſeu ſuffitionum methodus, methodo illitionum ſeu hydrargyroſi multum concedat: non quidem quod diverſum ſit auxilii genus; idem enim adhibetur utrobique remedium, nempe Mercurius, ſive Hydrargyrus: non quod diverſa ſit remedii facultas; compar enim eſt utrobique energia atomorum mercurialium in venereum ſeminium, & humores venereo ſeminio inquinatos: Sed quod multæ aliæ interſint *Differentiæ* permagni momenti, & ex multiplici capite repetendæ, ex quibus fit ut cum hydrargyroſis tuta, efficax, certa & morbi abſolutoria ſit, anathymiaſis e contra neque ſatis tuta, neque ſatis efficax, neque ſatis certa & morbi abſolutoria unquam eſſe poſſit.

Differentia I, Ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa admittitur.

Differentia prima, ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa admittitur.

1°. Mercurius illitus in vaſa penetrat per cutem, quæ denſa, firma, mercurialium partium impetui ſuſtinendo comparata eſt: Mercurius vero ſuffitus in vaſa ſubit per ipſos pulmones, in quos inſpiratione attrahitur, & quorum ſubſtantia mollis, laxa, tenuis eſt, & mercurialium partium incurſui excipiendo parum idonea. Ergo ceteris paribus major erit vis in pulmones ſuffiti Mercurii, quam illiti in cutem, prout mollior eſt pulmonum textura, quam textura cutis.

2°. Mercurius illitus in cutem agit eo velocitatis tantum gradu, quem ejus moleculæ motu frictionum poſſunt adipiſci, & qui levis eſt: Mercurius vero ſuffitus in pulmonum veſiculas vim facit toto eo velocitatis impetu, quem habent ejus moleculæ ab igne, dum in ſublime aguntur, & qui multo major eſt. Ergo ceteris paribus momentum in pulmones ſuffiti Mercurii majus erit momento illiti in cutem, prout velocitas Mercurii ſuffiti, illiti velocitatem, vel ſi Leibenitio & Bernoullio de viribus vivis credendum eſt, prout quadratum velocitatis Mercurii ſuffiti quadratum velocitatis illiti magis ſuperat.

3°. Quam-

3°. Quamobrem, ſi utriuſque inæqualitatis ineatur ratio, ut æquum eſt, periculum ruptionis, ſciſſuræ vel eroſionis, quod a Mercurio ſuffito pulmonibus imminet, erit ad periculum ejuſdem generis quod imminet cuti ab illito, in ratione compoſita. 1°. Rationi mollitiei pulmonum ad mollitiem cutis, 2°. Rationis velocitatis atomorum ſuffiti Mercurii ad velocitatem atomorum illiti, ſeu quod majus eſt, quadrati velocitatis atomorum ſuffiti ad quadratum velocitatis illiti, atque adeo multo gravius præſentiuſque.

4°. Haud ergo mirum ſi ſuffitiones plerumque exitiales ſint, non modo Pulmonariis, Aſthmaticis, Cachecticis, Hæmoptoicis, Phthiſicis &c. quibus pulmo antecedente labe vitioſus eſt, & quibus ideo interdicuntur; ſed etiam robuſtis, validiſque, quos conſtat ſuffumigiorum uſu noxam immedicabilem non raro contraxiſſe, ut conſtat de ægroto VII. periclitationis *ſecundæ*, maxime vero de ægroto I. periclitationis *quartæ*.

5°. Attendant ergo, ac ſerio cogitent, quorum intereſt, tres ad intromittendum Mercurium vias eſſe; Cutem, ſi illitione; Ventriculum, ſi deglutione; Pulmones, ſi ſuffitione introducatur: Peccare graviter, quicunque viam ventriculi eligunt, ac præparata mercurialia exhibent devoranda, cum experientia compertum ſit ventriculum inde lædi, labefieri, peſſundari: Peccare gravius, quicunque audent Mercurium per pulmones ſuffitione introducere, cum ea pars mollior & rarior ſit, impetui Mercurii ferendo minus idonea, ſimul vero nobilior & ad ſuſtentandam vitam magis neceſſaria: Proinde ſapere illos, & ſapere quidem ſolos, qui cutem tantum extimam Mercurio permittunt, cui ab illito vitium nullum timendum eſt, cujus vitium, ſi quod timendum eſſet, periculo vacaret omni.

Differentia ſecunda, ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi jam admiſſæ irrumpunt in ſanguinem.

Differentia II: Ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi irrumpunt in ſanguinem.

1°. In illitione mercuriales atomi lentius in vaſa ſubeunt, quam in ſuffitione, ex *Artic.* 2. *Differ.* 1. Ergo irrumpunt in ſanguinem minore impetu.

2°. In illitione mercuriales atomi, oſtiola ſubingreſſæ venarum capillarium, quæ per cutem repunt, ſive ſanguinearum, ſive lymphaticarum, in majores ſenſim majoreſque truncos traduntur, donec ad cor tarde perveniant cum ſanguine paulatim & æqualibiter permixtæ: In ſuffitione vero atomi eædem, majoribus venarum ſanguinearum vel lymphaticarum ramis, qui per pulmones diſtribuuntur, exceptæ, celerius in cor rapiuntur inæqualiter & per manipulos cum ſanguine confuſæ.

3°. In illitione, pro re nata, in facili eſt vel Mercurii impetum frangere detractis linteis Mercurio imbutis, & deterſo unguento cuti illito, quæ ſunt inſtar fomitis, vel Mercurii molimen jugiter adjuvare linteis eiſdem non detractis, nec deterſa cute: In ſuffitione vero nihil tale ſuppetit, in qua quod factum eſt, infectum fieri nequit, neque licet ulla ratione gradum unquam revocare.

4°. Itaque, ut omnia breviter jam colligam, 1°. Mercuriales atomi in illitione ſegnius & minori vi irrumpunt in ſanguinem; celerius & majore impetu in ſuffitione, ex *primo Articulo*: 2°. In illitione commiſcentur cum ſanguine lentius & æquabilius; promptius & magis conglobatim in ſuffitione, ex *Articulo ſecundo*: 3°. In illitione, cum uſus poſcit, vel ferocientis Mercurii impetus frangi, vel elangueſcentis vis juvari poteſt, quod utrumque in ſuffitione denegatur, ex *tertio Articulo*. Ergo futurum eſt perpetuo, & multis quidem de cauſis, ut mercurialium atomorum molitio in ſanguinem pacata ſit in illitione, æquabilis, uniformis, conſtans, unius tenoris, obſequens, quæ ſe regi patiatur: In ſuffitione vero tumultuaria, turbulenta, ſubitaria, inæqualis, ſine tenore, inobſequens, quæ lege nulla coerceri poſſit, quæ frequentes erethiſmos & ataxias inferat: Ex quo facile eſt judicare utra utri præſtet medendi ratio, cum ſi ulla in re, certe in adhibendo Mercurio, *lente* ſemper *feſtinandum ſit*, utpote ad quem ſatius eſt calcare, quam freno opus eſſe.

5°. Ea verba, quæ poſtremo excidere, comparationem commode ſuggerunt, quæ ad rem facit appoſite, mentiſque ſenſum aptiſſime ſignificat. Videtur nempe Iatralipta ſimilis eſſe equiti, qui in equo ſedet, valido quidem & acri, ſed docili, gradario, quem calcare blande admonere, ſi tardius incedat, quem fræno poſſit compeſcere, ſi concitatius feratur, & a quo proinde nihil periculi ſit illi, niſi claudicet in officio imprudentia vel incuria: Suffumigator vero ſimilis equiti alii, qui equo invehitur feroci, aſpero, exſultante, effræni, quem regere nulla arte poteſt, & a quo periculum eſt, ne in avia rapiatur, quantumcunque ſibi caveat.

Ex duabus illis primis differentiis liquet methodum ſuffitionum periculoſam eſſe.

Ex duabus illis primis Differentiis liquet quantis periculis ſuffitionum methodus objecta ſit, ex qua ſcilicet perpetuo metus eſt, 1°. Ne noxa gravis pulmonibus inferatur ῥήξει; διαβρώσει, exulceratione, phlogoſi, inflammatione, ſuppuratione, abſceſſu &c. ex *Differentia prima*. 2°. Ne Mercurius impetuoſius irrumpens ex *Differentia ſecunda*, ſanguinem in orgaſmum concitet, ſolidorum erethiſmos, & liquidorum ataxias inducat, αἱματοστάσιες ſive inflammatorios ſanguinis decubitus acceſſat, febrem accendat &c.

Differentia II, Ex diverſa efficacia, quacum atomi mercuriales virus venereum impetunt.

Differentia tertia, ex diverſa efficacia, quacum mercuriales atomi cum ſanguine permixtæ virus venereum impetunt.

Pendet mercurialium partium efficacia in virus venenereum ceteris paribus, tum ex copia, tum ex energia admiſſi intra ſanguinem Mercurii; quocirca ea duo ſunt ſigillatim penſitanda.

I. In ſuffitione mercuriales atomi 1°. Tenuiores ſunt; 2°. Aguntur motu celeriore; 3°. Permeant per pulmonum ſubſtantiam, quæ laxior eſt & magis pervia. Ergo debent ex triplici illo capite ceteris paribus copioſius ſubire in ſuffitione, quam in illitione.

At vero contra 1°. Illito ad minus ſexies tanto diuturnior eſt ſuffitione; 2°. Quandiu tenet illitio, tandiu mercuriales atomi continenter in cutem urgentur & adiguntur ſine intermiſſu: At non ita in ſuffitione, in qua atomi illæ poſſunt tantum in pulmonum vaſa ingredi, cum aer attrahitur iſpiratione, non vero cum expiratione redditur, unde fit, ut utile ſuffitionis tempus duplo brevius ſit; 3°. In illitione, quantum Mercurii unguento ineſt, tantum cutis poris applicatur, qua ſubire debet: In ſuffitione vero potiſſima Mercurii pars, quam ſuffumigium exhalat, perit ſine fructu, in auras diſperſa nec pulmonibus excepta, ac vere dici poteſt *abire in fumos*; 4°. Mercurius, qui reliquus eſt in cute vel in linteis poſt frictionem pedetentim ſed jugiter per poros introducitur: In ſuffitione vero nulla ſpes ſupereſt de Mercurio, qui exhalatus fuit. Ergo debent mercuriales atomi ex quadruplici illo capite plures admitti, ceteris paribus, in illitione, quam in ſuffitione.

Jam porro nec geometrice utrimque penſari commoda & incommoda, nec proinde certa ulla ratione definiri poſſe reor ex utra methodo major Mercurii copia reipſa introducatur. Verum tamen conjectura auguror potiorem eſſe ea in re illitionis conditionem, quippe in qua plura ſint compendia, quæ ad uberiorem Mercurii admiſſionem egregie faciunt, atque ideo opinor ex drachma una aut ſeſqui-drachma Mercurii in illitum adhibiti, multo plures mercuriales atomos in ſanguinem traduci, quam ex eadem Mercurii doſi in ſuffitum exhalati.

II. Vis & energia Mercurii in ſanguinem, viruſque venereum, quo ſanguis inquinatur, tota dependet, ut probatum eſt ſuperius *Capite X*. 1°. Ex momento, quo ponderoſæ Mercurii guttulæ, circulationis motu abreptæ, obvias ſanguinis guttulas impetunt & atterunt; 2°. Ex globoſa guttularum Mercurii figura, ex qua fit ut cum guttularum ceterarum omnium æqualis ſuperficiei denſiſſimæ ſint & ponderoſiſſimæ, inde tanto diutius inditum ſemel motum retineant, objectaſque cruoris guttulas quæ lentius progrediuntur, tanto fortius impetant; 3°. Quod permagni momenti eſt, ex liquiditate guttularum Mercurialium, quæ in ſanguine diſperſæ fluitant, ex qua fit, ut diſſiliant facile levi illiſu in guttulas plures, ſphæricas, minores, minoreſque, quoties anguſtiſſima vaſa, ubi quid veneni venerei forſan latet, perluſtranda ſunt; coeant vero, dum hærent, in majores, majoreſque guttas, pariter ſphæricas, quoties impetu facto in firmiores obices fortius arietandum eſt.

Jam vero, ut ea ad rem, de qua quæſtio eſt, accommodemus, 1°. Atomi mercuriales, quæ ſanguini ſuffitu tenuiores ſunt & ſubtiliores, ideoque leviores iis, quæ ſanguini illitu ſubminiſtrantur; Ergo ceteris paribus debent inde objectas ſanguinis vitioſi guttas, in quas incurrunt, tanto debiliore momento impetere.

2°. Mercurii guttulæ, quæ latent in unguento, ubi primum illitu vaſa ſubierunt, a conſortio ſulfurearum unguenti partium, quas ſanguini fervor eliquat, cito liberæ, larvam exuunt, & ad nativam formam celerrime redeunt; nec mirum, cum exploratum ſit partes eaſdem leviore multo calore in unguento ſponte reviviſcere: debet ergo guttulis iſtiuſmodi intra ſanguinem receptis globoſa ſua figura reddi ocyſſime, adeoque totum efficaciæ momentum, quod ab ea figura dependet. Contra vero mercuriales atomi, quæ ſuffitu vaſis illabuntur, cinnabarinam formam, ſub qua latent, retinent pertinacius, quippe quæ, niſi addita calce viva, vel limati ferri ſcobe, vix unquam deponatur;

tur; Debent ergo atomi iſtiuſmodi non globoſam recuperare, quæ guttularum Mercurii vivi propria eſt, ſed anguloſam retinere figuram atomorum Cinnabaris, ac proinde obvias ſanguinis guttas, per quas moventur, tanto debiliore momento impetere.

3°. Mercurii partes illitu admiſſæ, cum ſuæ tum liquiditati, tum formæ reddantur celerrime, poſſunt pro re nata & in guttulas indefinite minores diſſilire, ut anguſtioſſiſſimos vaſorum receſſus perluſtrent, & in guttas majores coire, ut obices perrumpant firmiores, ſi qui opponantur. Debent ergo vim & efficaciam, quantamcumque a Mercurio expectare licet, integre exercere: Contra vero mercuriales atomi ſuffitu introgreſſæ, cum nativæ nec formæ, nec liquiditati reſtituantur, neutram utilitatem habere poſſunt, neque adeo tanta pollere efficacia.

Liquet ergo, ut omnia paucis contrahamus, 1°. Atomos mercuriales ſuffitione parcius admitti; 2°. Quæ admittuntur, ſubtiliores eſſe, & leviores; 3°. Globoſam figuram, quæ omnium efficaciſſima eſt, fere numquam adipiſci in ſanguine; 4°. Proinde ineptas eſſe defectu liquiditatis, quæ vel in minores guttulas diſſultare, vel in majores guttas coaleſcere unquam poſſint. Debet ergo ex quadruplici illo capite efficacia in ſanguinem, viruſque venereum, quod ineſt ſanguini, minor & debilior exerceri a mercurialibus atomis, quæ ſuffitione admittuntur, quam ab atomis congeneris naturæ, quæ illitione irrepunt.

Ex hac tertia Differentia patet ſuffitiones, ceteris paribus, plerumque inefficaciores fore illitionibus, ſeu quod Mercurius in ſanguinem parcius admittatur ſuffitu, quam illitu, ex *primo Articulo*; ſeu quod ſuffitu admiſſus ſegnius agat, debiliuſque, in ſanguinem & in virus venereum, quam admiſſus illitu, ex *ſecundo Articulo*. *Ex hac differentia tertia liquet ſuffitiones plerumque inefficaces eſſe.*

Differentia quarta & ultima, ex diverſa facultate, qua mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent ad ulcera venerea cutem depaſcentia. *Differentia IV, Ex diverſa facultate, qua mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent ad ulcera venerea cutis.*

1°. In ſuffitione cinnabarinæ atomi, quæ fervidæ exhalantur, cutaneis allapſæ ulcuſculis, tum mucum quo obſidentur, tum molliorem carnem, quæ in fundo ſuccreſcit, & conglutinationi obeſt maxime, calore exſiccant & adurunt, ceu leviora pyrotica; vel acrimonia erodunt & abſumunt, ceu blanda cathæretica: In illitione vero nihil tale præſtari poteſt ab atomis Mercurii vivi, quæ ulceribus affricantur; quippe, quæ omni calore, & omni acrimonia penitus deſtituantur.

2°. In ſuffitione particulæ rerum, ſeu ſpecierum, quæ cum cinnabari adduntur in ſuffimenta, ut Myrrha, Thus, Maſtiche, Gummi Anime &c. dum in fumos dilabuntur, virtute detergente, ſarcotica & epulotica, qua valent, ulcera emendant, expurgant, ad ſanitatem perducunt: quæ omnia in illitione fruſtra ſperaveris a ſuilla pinguedine, qua Mercurius extinctus excipitur in unguentum, quippe quæ detergendis & conglutinandis ulceribus plane impar eſt.

3°. Debent ergo utroque nomine ſuffitiones ad detergenda, exſiccanda, conglutinanda ulcera quæcumque venerea, ſive manantia, ſive puſtuloſa, multo magis vi pollere, quam illitiones: quod utique experimento deprehenditur. Conſtat enim ulcuſcula venerea virilium & muliebrium, puſtulaſve, quæ per cutem ſparſæ ſunt, duabus tribuſve ſuffitionibus plerumque evaneſcere, intra dies paucos, ad quæ curanda opus fuiſſet & pluribus illitionibus, & diuturniore temporis intervallo.

4°. Sed hæc ipſa ſpecialis ſuffitionum virtus, quæ multis fucum facit & quæ triumphandi locum non ſemel dedit, tandem in Suffumigatoris ignominiam & in vituperium ſuffumigiorum redundat ſæpenumero. Credit facile vulgus, quod ineptum eſt; credit & Suffumigator ipſe, qui vulgo nihilo plus ſapit, cauſam morbi debellatam eſſe, ubi primum abiiſſe vident aliqua morbi ſymptomata. Hinc illæ mutuæ de valetudine feliciter & commode reſtituta gratulationes; hinc magnifica remedii elogia, quæ paſſim jactantur. Sed ad luctum brevi recidit illa lætitia, ſed inanes illi triumphi in dedecora plerumque commutantur, ut nova prodeunt luis venereæ redivivæ ſymptomata, quæ morbum male curatum fuiſſe certo indicant.

5°. Haud longe arceſſenda eſt tam irriti ſucceſſus cauſa. Cinnabaris nempe, quæ ſuffita ulcuſculis venereis cutem depaſcentibus præſentem & efficacem medicinam plerumque facit, ut modo dictum eſt, in vaſa ſemel introgreſſa diſpari plane ratione agit in ſanguinem, & in virus venereum, quo ſanguis inquinatur; neque operam in illa præſtat; niſi ſegnem, debilem, inefficacem, ex *Differentia ſecunda*, quæ morbi cauſam retundere & mitigare aliquantiſper poſſit, nequaquam vero debellare omnino & ex toto eliminare. Ex quo minime mirum videri debet, ſi Suffitorum plurimi, qui de reſtituta valetudine

gloriaban-

gloriabantur, quos velut idoneos teſtes præſtantiæ methodi ſuæ Suffumigator oſtentabat; paulo poſt ſine contagio novo, luem veneream experiantur recidivam, & priore plerumque pejorem, ac tum demum, quamquam ſero, & ſuffumigia & Suffumigatorem, quibus ſe ludificatos eſſe ſentiunt, diris devoveant.

Ex differentia IV, liquet ſuffitiones curationem *palliativam*, plerumque præſtare.

Ex hac ergo Differentia quarta palam eſt ſuffitiones, quantacumque vi polleant ad cutanea quædam vitia, quæ a lue venerea dependent, non ideo veram & abſolutoriam morbi curationem, ſed plerumque fallacem, fucatam, temporariam, & ut vulgo aiunt, *palliativam* tantum præſtare, quæ ſine ulla contagione nova in luem veneream recidivam frequentiſſime ſolet erumpere.

Ratiocinia de inefficacia ſuffitionum cum experimentis mirum in modum concordant.

Sed de his jam ſatis: Quod enim in quæſtione verſabatur probaviſſe confidimus tanto certius, quanto majore conſenſu concordat ratiocinia noſtra, ex ipſa remedii natura & agendi ratione petita, cum experimentis ſupra relatis. Sequitur 1°. Ex *Differentia prima & ſecunda*, anathymiaſim, ſive ſuffitionum methodum pulmonibus noxiam, & multis aliis de cauſis periculoſam eſſe: Vidimus autem ſupra ex ægrotantibus ſuffitis XXXVII, quatuor mortem obiiſſe in ipſa ſuffituum adminiſtratione, ex phlogoſi, inflammatione, abſceſſu, ulcere pulmonum vel cerebri. Sequitur 2°. Ex *Differentia tertia* inefficacem, ac morbo debellando plerumque imparem eſſe: Vidimus autem ſupra ex XXXVII. ægrotantibus ſuffitis qui leviter infecti erant, viginti & unum fuiſſe, hoc eſt, partem dimidiam & quod ſupereſt, quorum morbus curationem non recepit. Sequitur 3°. Ex *Differentia quarta* plerumque fallacem & temporariam eſſe, quam morbus recidivus ſubſequatur: Vidimus autem ſupra in ſuffitis pleriſque, in ipſa ſuffitionum adminiſtratione, vel brevi poſt adminiſtratas ſuffitiones, nova ſuborta eſſe luis venereæ ſymptomata; imo etiam, quod pejus, non paucos ex illis, qui pro ſanatis habiti fuerant, recidivam luem expertos fuiſſe.

Quapropter ſuffitionum methodus plane rejicienda eſt.

Exulet ergo in poſterum ex medicina ea medicationis ratio, nec veniat unquam, apud æquos rerum æſtimatores, in contentionem honoris & utilitatis cum hydrargyroſi ſeu illitionum methodo, quæ tuta eſt, quæ efficax, quæ luis venereæ cauſam tollit ſimul & ſymptomata, quæ morbi abſolutoria eſt, modo legitime adminiſtretur. Quod ſi forte tamen ſuffitiones ſub cenſu medico etiamnum retinendæ videantur, ne ſit querendi locus quidquam arti detrahi, non tanquam catholicum, ſeu univerſale remedium, cujus vicem implere minime poſſunt, ſed tanquam topicum, cutaneis ſeu localibus tantum affectionibus adhibeantur, contra quas vulgo creduntur pollere efficaciſſime.

Vel ſi retinenda videatur, morbis tantum cutaneis adhibenda eſt.

Nempe I. Puſtulis per faciem diſperſis, quam turpem in modum depaſcuntur; & ulcuſculis venereis virilium aut muliebrium, quæ maligniora ſunt.

II. (*a*) *Lippitudini rebelli, quæ adnatam inflammat membranam, & corneam excoriat*, hoc eſt, Ophthalmiæ gravi, inflammatoriæ, ulceroſæ.

III. Capillorum defluvio (*b*) *in hominibus magnæ auctoritatis*, ut præcaveatur imminens Alopecia, *& purgentur Viri illi a dedecore & infamia*; Quod venereum ſymptoma, olim frequenter obvium, jam pridem rarius occurrit.

IV. Ulceribus calloſis, fœtidis, dyſepulotis oris vel narium, cum oſſium ſubſtratorum carie, quæ ab inveterata lue venerea ortum habent. In his tamen ulceribus, ſi Hermannus (*c*) Boerhaave audiendus eſt, ſuffumigia ex cinnabari, *parvo & ſæpe infortunato ſucceſſu adhibentur*.

V. Artuum doloribus, cum atrociter excruciant, Gummatis, Gangliis, Exoſtoſibus, Hyperoſtoſibus &c.

Et cum adhibetur, ad ſequentes cautiones ſedulo attendendum eſt.

In his tamen caſibus diligenter attendat Medicus ad ætatem, conſtitutionem, vires, habitumque ægrotantium, ne quid nimium ſit in adhibendis ſuffitionibus, ac ſequentia potiſſimum caveat omni ſtudio.

1°. Ut ſuffimentis nullis aliis utatur, quam cinnabari mercuriali, quacum ad æquales partes miſceantur, ut uſus venerit, vel detergentia, ut Styrax, Olibanum, Ladanum, Gummi Anime &c; vel exſiccantia & epulotica, ut Myrrha, Maſtiche, Succinum, Gummi Juniperinum &c.

2°. Ut ſuffitiones non iteret ſaltem in principio, niſi interpoſitis induciis, ne quam turbam cieat præpropera feſtinatio; nec ad ſingulas majorem abhibeat ſuffimenti doſim, quam drachmam unam, mox paulatim, ſi res ita poſcat, progrediendo uſque ad drachmas duas, & ultra.

3°. Ut

(*a*) Gabriel Falloppius, *De Morbo Gallico*, 69. (*b*) Idem, *ibidem*.
(*c*) Operat. Chemic. *Part. 3. Proceſſu 202*.

3°. Ut ſpatium ſuffitionis cujuſcumque opportune definiatur ex viribus & conſtitutione ægrotorum, maxime vero ex ſymptomatum natura & contumacia, ita ut quarta horæ parte raro diuturnius, & octava raro brevius ſit.

4°. Ut ſuffumigii fumum, quem tantum calere oportet, quantum æger ferendo par erit, ad affectas partes accommodato infundibulo apte deducat, cauteque avertat a facie, ab oculis, ab ore, a naribus & a vitalibus organis, niſi forte malum adfuerit palato, naribus, oculis, quo in caſu lente feſtinandum erit, parvis doſibus & longis intervallis.

5°. Ut nunquam ſuffitiones in uſum advocet, niſi urgeat grave periculum, aut inſignis aliqua difformitas, quibus confeſtim occurrendum ſit, certe celeriore aliqua via, quam ſit hydrargiroſis, quæ paulo pigrior eſt: cum legitime adminiſtratur; *v. g.* ſi puſtulæ malignæ faciem dehoneſtent & depaſcant; ſi ulcuſcula venerea balani, fræni, vel præputii, calloſa aut inflammata gravem phimoſim vel paraphimoſim proxime inductura ſint; ſi præſens immineat conjunctivæ vel corneæ ſuppuratio aut grangræna; ſi derepente ſiſtendum ſit defluvium capillorum, quod dedecori vertitur; ſi periculum ſit ne carioſa oſſium palati vel naſi concameratio mora longiore corruat; ſi dolores artuum vel exoſtoſium ægros tam dire excrucient, ut ſomnum adimant, nec ulla habeant intervalla requietis.

6°. Demum, ut pro certo teneat inſtitutam ea ratione ſymptomatum venereorum therapeiam, utcunque feliciter proceſſerit, fallacem ſemper eſſe, neque unquam morbi decretoriam; ideoque curet ſedulo, ut quam primum legitima adhibeatur hydrargyroſis, quæ morbi cauſam extirpet & exterminet, ægrotos monendo curatione palliativa inſtiuſmodi, niſi ſibi caverint certius, eos in gravius diſcrimen vocari, cum timendum ſit, ne virus venereum ab affectis partibus vi repreſſum, in nobiliora quædam viſcera, qua data porta, aliquando erumpat.

DE MORBIS VENEREIS LIBER TERTIUS.

De Ætiologia , Diagnoſi , Prognoſi & Therapeia Morborum Venereorum localium,

SIVE

De Lue Venerea incipiente.

CAPUT PRIMUM.

De Gonorrhœa virulenta.

§. I. DESCRIPTIO.

Deſcriptio gonorrhœæ in viris.

QUOTIESCUMQUE Gonorrhœa virulenta a concepto ſeminio venereo affutura eſt , toties paucis poſt impurum coitum diebus , 4 , 8 , 12 , primum diſtillat guttatim per urethram non ſine aliquo voluptatis ſenſu ſerum pingue , lymphaticum , viſcidum , ſed paucum , quo extremæ canalis oræ conglutinantur ; ſumma urethræ rima rubet , calet , hiatque præter naturam ; inaſſueta percipitur in genitalibus titillatio , præſertim inter meiendum , ſine dolore quidem , ſed cum aliquo caloris ſenſu , qui ad dolorem in dies propius accedit.

II. Deinde gliſcit paulatim morbus ; tenditur , rigeſcit , induratur nervus ſine cauſa , at non ſine dolore ; manant liquidioris ſeminis aut humoris ſeminalis guttæ multæ , *ſpiſſæ* , denſæ , maxime cum poſt emiſſam urinam veſica fortius exprimitur ; *creſcit* in dies urinæ difficultas cum mordaci acrimoniæ & caloris ſenſu in urethra tota.

III. Poſtea omnia intenſius urgent ; perinæum tumet , calet , dolet , ſi prematur ; ardor urinæ mientem urit , diſcruciat ; erectio frequens eſt , involuntaria , dolorifica , cum ſenſu validæ conſtrictionis , imo vero quandoque cum diſtorſione penis incurvati ; uber adeſt profluxus ſeminis , aut ſeminalis humoris calentis , diluti , acris , modo colore cinerei &

puriſor-

puriformis; modo punctis ſtriis, filamentis, ſanguineis notati; modo graveolentis, flavi, viridis, vere purulenti.

IV. Demum deferveſcente caloris vi, paulatim miteſcunt & remittuntur omnia; humor gonorrhoicus placatius fluit, magis albicat, ſpiſſior eſt; exhauſta ſenſim ſcaturigine penitus exareſcit, ejectis prius floccis ſeu ramentis pluribus tenuiſſimis, lymphaticis, ſero innatantibus.

Quæ de viris diximus, pari ferme modo in mulieribus ſuccedunt. Si quidem I. Initio concepta labe madent paucis poſt diebus muliebria inſolito humore, & frequens adeſt in vulva pruriginis ſenſus cum calore conjunctus, qui ab urinæ ardore propius abeſt in dies. Deſcriptio gonorrhœæ in fœminis.

II. Dein aucto vaginæ calore, ardore, rubore, dolore, veretri admiſſio vix toleratur; urit acrimoniæ ſenſus inter meiendum, plerumque tamen remiſſius quam in viris; profluit copioſus humor ſeminalis, calens, liquidus, acer, puriformis; modo ſanguinolentus; modo flavus, viridis, graveolens, vere purulentus.

III. Inde imminuta ſenſim vaginæ & appoſitarum partium phlogoſi ac miteſcente dyſuria, perſeverat tamen aliquandiu putris, vel purulenti ſeminis aut ſeminalis humoris effluxus, ſed in dies magis magiſque albicantis, donec pedetentim tandem ceſſet poſt emiſſos floccos lymphaticos, tenueſque, qui urinæ velut ramenta albicantia innatant.

§. II. SEDES, DIFFERENTIÆ, CAUSÆ.

I. Manat in gonorrhœa ex urethra in viris, e vulva in fœminis, ſeminalis humor non modo calens, acer, mordax, ſed etiam multus, uber, copioſus. Inde liquet ergo ſeminaria conceptacula, quæ ſunt primæ ſeminis aut ſeminalium humorum ſcaturigines, unde ſemen aut ſeminales humores in urethram in viris, in vulvam in fœminis profunduntur, vel omnia vel pleraque, vel ex iis unum quodvis male affici: Siquidem certiſſimum eſt axioma, *Ibi morbi ſedem eſſe, unde profluit humor morboſe vitiatus.* I. Sedes gonorrhœæ in viris.

Hæc autem ſeminis conceptacula in viris quatuor ſunt, 1°. *Veſiculæ ſeminariæ* geminæ, ad latera principii urethræ hinc & inde ſitæ, quæ ſemen prolificum in teſtibus ſecretum in ſuis receſſibus recondunt, ac in urethram gemino, quo patent, oſtiolo juxta caput gallinaginis effundunt cum opus eſt. 2°. *Gemini proſtatæ*, ſeu potius *proſtata unicus*, veſicæ collo ſubſtratus & lateraliter adſitus, unde ſeminale fluidum in ipſo ſecretum & duodecim capſulis coercitum, foraminibus totidem in uretrham ejicitur. 3°. Ambæ *glandulæ Covvperianæ* ſub acceleratoribus muſculis prope anum ſitæ, quæ ſeminalem humorem in ſe ipſis ſecretum longo & obliquo utrimque ductu in eumdem urethræ canalem evomunt ad penis radicem, & uno circiter pollice ultra emiſſaria veſicularum ſeminariarum & proſtatarum. 4°. Demum *cellulæ multiplices*, quibus interna urethræ facies conſita eſt, & quæ ſeminalem humorem vix diſparem ab humore glandularum Covvperianarum ipſæ quoque eructant, maxime in ſacciformi ſeu *naviculari* illa cavitate, in quam urethra ad balani radicem dilatatur, & in qua compertum eſt exulcerationes graves plerumque latere in gonorrhœa. Ceterum harumce cellularum nomine comprehendi velim glandulam ab Alexio Littre (*a*) deſcriptam, quæ citra proſtratam locata, urethræ adnata, & inter utramque illius tunicam ſita, in hunc canalem multiplici foramine patet, unde jugiter manant guttæ aliquot humoris ſeminalis, qui humoris glandularum Covvperianarum congener eſt.

Totidem ſunt in mulieribus conceptacula, unde ſeminales humores in vulvam poſſunt confluere, ſed alio ſitu diſpoſita. 1°. *Proſtatæ*, vel potius *proſtata*, qui in fœminis urethram ambit & in vulvam ſubter clitoridem dehiſcit duobus oſtiolis, ſive *lacunis*, hinc & inde ad urethræ latera. 2°. *Glandulæ Covvperianæ* in perinæo, ſive interfemineo prope anum ſitæ, quæ juxta caruncularum myrtiformium radices bino ductu pateſcunt in vulvam ad vaginæ principium. 3°. *Glandulæ botryformes* racematim per vaginam conſitæ, quæ ſecretum humorem tenuibus & diſcretis oſculis eructant in vaginam, unde in vulvam loci declivitate defluit. 4°. Denique *cellulæ* per urethræ faciem diſperſæ, quæ in fœminis tamen paucæ ſunt, cum urethra brevis ſit, atque adeo quæ ſi forte unquam, certe rarius quam in viris gonorrhœam ſolæ producunt. Sedes gonorrhœæ in fœminis.

Inde ſequitur 1°. Gonorrhœam in viris quadruplicem eſſe poſſe ratione ſedis, nempe cellula- Gonorrhœa multiplex

(*a*) *Memoires de l'Accademie des Sciences*, ann. 1700.

eſt ratione ſedis tum in viris, tum in fœminis.

cellularum urethræ, glandularum Covvperianarum, proſtatarum, & veſicularum ſeminariarum, prout partes illæ ſingulæ ſingulatim afficiuntur.

2°. Gonorrhœam in mulieribus pariter totuplicem eſſe poſſe, nimirum glandularum Covvperianarum, proſtatarum, glandularum botryformium vaginæ, & cellularum quibus urethræ facies interna conſita eſt, ſi tamen hæc ultima ſedes ſola affici, aut affecta gonorrhœam poſſit unquam ſola inferre in mulieribus.

3°. Inde plures emergere in utroque ſexu gonorrhœæ compoſitæ ſpecies, quoties accidit in utroque ſexu, (accidit autem frequentiſſime in gonorrhœa) ut ſimultanea, vel gradaria & ſucceſſiva labe ſeminis conceptacula, duo, tria, imo quatuor, adeoque omnia ſimul afficiantur.

4°. Simplices quidem gonorrhœas raro dari, quoniam rarum eſt ſeminis conceptacula, cum ratione officii, naturæ, & humoris quem continent, inter ſe conveniant omnia, & ſimili cauſarum earumdem efficaciæ ſingula pateant, plura a præſente cauſa ſimul non affici.

5°. Si quando vero dentur, rariſſime ſimplices perſtare toto morbi decurſu, quoniam cum prope adſint invicem conceptacula ſeminaria, humoreſque inde deflui in urethram inter ſe communicent, rariſſimum eſt labem ab altero in alterum non propagari.

6°. Singulas gonorrhœæ tum ſimplicis, tum compoſitæ ſpecies, tametſi ſymptomatis pathognomonicis una ſemper conveniant, gradu, numero, genere eorumdem ſymptomatum non parum invicem plerumque diſcrepare.

Quibus argumentis confirmentur, quæ de ſedibus gonorrhœæ dicta ſunt.

Quæcumque hactenus de gonorrhœæ ſedibus dicta ſunt certiſſimis confirmantur argumentis. Conſtant enim in viris, qui gonorrhœa virulenta laborant, perinæum tumere, calere, dolere, quod (*a*) proſtratarum, veſicularum ſeminariarum, aut glandularum Covvperianarum inflammationem arguit. Conſtat in iiſdem malum non raro in teſtes devolvi, qui inde tument, calent, intenſe dolent, quod probat malum prius fuiſſe in veſiculis ſeminariis, quibuſcum arctum teſtibus intercedit commercium per vaſa deferentia ſeu ejaculatoria. Conſtat ſimiliter in fœminis gonorrhœa ægrotantibus extrema lacunarum oſcula urethræ hinc & inde appoſita manifeſta phlogoſi & inflammatione aliquando, imo non raro ulcere affici, ac in vulvam ſeminalem humorem ſemi-putrem infundere, unde liquet (*b*) proſtatas, ad quos lacunæ pertinent, tunc morbo tentari. Conſtat quoque in iiſdem vaginam aliquoties calere, dolere, & præternaturaliter madere humore ſeminali purulento, unde palam eſt morbi ſedem tunc ibi eſſe. Conſtat demum obſervatione in cadaveribus eorum obvia, qui gonorrhœa ægrotabant dum mortui ſunt, conceptacula ſeminis modo deſcripta in utroque ſexu, male ſemper ſe habere ex tumore, renitentia, rubore, phlogoſi, inflammatione, exulceratione, ſuppuratione vel apoſtemate &c.

Sed ne mea fide loqui videar, conſuli velim (*c*) Alexium Littre, Doctorem Medicum, qui teſtatur ſe compertum habuiſſe obſervationibus iteratis in cadaveribus eorum inſtitutis, qui, dum fato functi ſunt gonorrhœa actu laborabant;

1°. In gonorrhœa virulenta ſeminis conceptacula nunc omnia, nunc pauciora, nunc ſingularia male affici.

2°. Quæ-

(*a*) Potiſſimam Gonorrhœæ virulentæ ſedem in viris Proſtratas eſſe. Medicis jam pridem compertum fuit, quippe conſtat Guillelmum Rondeletium, *De dignoſcendis morbis*, *Capp.* 9. *&* 15. & *Lib. de Morbo Italico*, ſtatuiſſe jam ante annum 1560, *gonorrhœam virulentam ab inflammatione Paraſtatarum produci*, quo nomine intelligitur ab illo non Παραστάτης κιρσοειδὴς *Paraſtata varicoſus*, hoc eſt, corpus pyramidis inſtar ex vaſorum complexu efformatum, quod ſuperiori teſtis utriuſque apici adjacet, & quod etiamnum *Paraſtata* nomen retinet: Sed Παραστάτης ἀδενοειδὴς, *Paraſtata glanduloſus*, hoc eſt glanduloſum corpus principio urethræ appoſitum ad collum veſicæ, quod nunc *Proſtata* appellatur. Eadem de ſede gonorrhœæ leguntur apud Julianum Palmarium, anno 1578, *Lib.* 2. *De lue venerea*, *Cap.* 9; Apud Petrum Foreſtum, anno 1597, *Obſerv. Lib.* 32. *Obſerv.* 2. in ſcholiis, qui laudata Rondeletii verba adducit; Apud Thomam Bartholinum, anno 1654. *Hiſtoriar. Centur.* 2. *Hiſtor.* 36. qui refert *ſe in omnibus gonorrhœa laborantibus in noſodochio diſſectis ulcera reperiiſſe*, *ſeu callum ulceris præteriti ſignum*, additque Marcum Aurelium *Severinum Neapoli in diſſectis inveniſſe inflammationem & abſceſſum in Paraſtatis* (Proſtatis); Apud Johannem Vigerium, anno 1659. *Chirurg. Lib.* 3. *Cap.* 60; Demum apud Georgium Hieronymum Velſchium, anno 1668, *in Epiſagmate*, *Obſerv.* 67. & *in Curation. propriar. Decad.* 8. *Curat.* 7. qui narrat *Johannem Georgium Virſungium in cadaverum ſectione veriores* gonorrhœæ *cauſas inveſtigaſſe*, *reperiſſeque in omnibus qui hac proluvie fœdati interierunt*, *proſtatas haud leviter exulceratos*, *ichoreſque ſanioſos*, *virulentos & acres profundentes*.

(*b*) Novit hanc Gonorrhœæ ſpeciem in fœminis Regnerus de Graaf, quam obſervatione anatomica compertam habuit. „ Gonorrhœam, *inquit*, ex glandoſo Proſtatarum corpore provenire, & per lacu„ nas circum & in meatus urinarii exitu collocatas erumpere, cadaveris cujuſdam mulieris hoc vitio „ infecti diſſectio palam fecit; nam utero, ejuſque vagina innoxiis, corpus glandoſum ſive proſtatas „ urethræ circumpoſitos, ſolum male affectos oſtendimus. „ *De Mulier. Organ. Cap.* De fluxu menſtruo.

(*c*) *Memoires de l' Accadèmie des Sciences*, ann. 1711.

2°. Quæcumque affecta ſunt, tenſa, dura, tumida, rubra, inflammata deprehendi.

3°. Modo quidem humore putri, albo, flavo, viridi referta eſſe, ſed tamen integra & abſque ullo ſuppurationis aut exulcerationis indicio; quod rarum.

4°. Modo vero ſuppurata, abſcedentia, eroſa, multifariam exulcerata, & purulento humore diverſicolore turgida; quod frequens eſt.

5°. Emiſſaria, quibus conceptacula morboſa in urethram hiant, phlogoſi & inflammatione ſemper, imo non raro ulcere tentari in extremo fine, qui in urethram abit.

6°. Denique faciem internam urethræ ab emiſſariis illis ad ſummum uſque glandis apicem humore eodem obduci, quo morboſa conceptacula turgent, & rubram eſſe atque phlogodem, imo vero ſæpius phlyctænodem & ulceroſam.

Errant proinde 1°. Quicumque credunt (*a*) cum Thoma Sydenhamio *contagionem venеream in viris carnoſam virgæ ſubſtantiam primum adoriri, quam corrumpens, eidemque primo inflammationem, mox ulceroſam diatheſim ſenſim inducens efficiat, ut ſanies, qualis in gonorrhœa cernitur, in urethram lente exſtillet*: quod nulla ratione cum rei veritate ſtare poſſe jam lippis atque tonſoribus notum eſt. Quid a variis in hoc erratum ſit?

2°. Quicumque putant cum (*b*) Nicolao de Blegny gonorrhœæ ſedem in mulieribus uterum eſſe, in quo confundit ille errore manifeſto fluorem album ſive muliebrem & virulentam gonorrhœam, affectus quidem ſpecie ſimiles, ſed tamen re diverſiſſimos, natura, cauſa, ſede & therapeia.

3°. Quicumque exiſtimant cum (*c*) Guillelmo Cockburne, Doctore Medico Anglo, gonorrhœæ ſedem, in viris quidem in urethra tantum eſſe, nunquam in proſtatis, veſiculis ſeminariis, aut glandulis Covvperianis: In fœminis vero in vagina tantum, nunquam in proſtatis glandulisque Covvperianis, in quo certiſſimis obſervationibus nullo argumento, ſed ex præjudicio tantum repugnat.

II. Profluit in gonorrhœa ſemen aliquando calens, acre, dilutum, puriforme. Prodit ergo tunc e conceptaculis æſtuantibus, irritatis, laceſſitis, motu ſyſtaltico frequenti ſeſe conſtrigentibus, uno verbo e conceptaculis phlogoſi vel inflammatione affectis. II. Cauſæ coniunctæ gonorrhœæ in utroque ſexu.

Profluit in gonorrhœa ſemen aliquando calens, acre, puriforme; punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notatum, vere ſanguinolentum. Prodit ergo tunc e conceptaculis, in quæ e variis vaſorum circumrepentium ſciſſuris ſanguis effunditur, hoc eſt, quæ non modo inflammata ſunt, ſed quod gravius eſt, in quæ ſanguis extravaſatur.

Profluit tandem in gonorrhœa ſemen calens, acre, flaveſcens, virideſcens, graveolens, vere purulentum. Prodit ergo tunc e conceptaculis, quæ non modo inflammata ſunt, & inflammata cum extravaſatione ſanguinis, ſed quæ ſimul eroſa ſunt & ſuppurata.

Hinc ergo ſequitur 1°. Tres gonorrhœæ ſpecies diſtinguendas eſſe ratione cauſæ: *Primam*, quæ a phlogoſi vel inflammatione ſimplici conceptaculorum ſeminis: *Alteram*, quæ ab eorumdem conceptaculorum inflammatione, ſed graviore, & in qua ſanguinea vaſa ῥήξει diſcindantur vel διαβρώσει erodantur: unde ſanguinis extravaſatio: *Tertiam*, denique, quæ ab eorumdem conceptaculorum exulceratione vel ſuppuratione dependeat. Gonorrhœa multiplex eſt ratione cauſæ.

2°. Tres illas diverſas gonorrhœæ ſpecies, cum ſolo gradu differant, inter ſe ita proxime convenire, ut niſi morbi vehementia cito refrænetur, prima in ſecundam, ſecunda in tertiam facile convertatur, ingraveſcente tum cauſarum, tum ſymptomatum atrocitate.

3°. Singulas illas gonorrhœæ ſpecies ſuos habere varioſque vehementiæ gradus, majores minoreſve, pro extenſione vel intenſione inflammationis; pro numero vel amplitudine vaſorum quæ aperiuntur, & rimarum unde ſanguis manat; tandem pro numero, extenſione, altitudine exulcerationum.

III. Phlogoſis & inflammatio cujuſcumque partis quadruplex eſſe ſolet, prout cum ceteris tumorum generibus diverſimode concurrit: nimirum *phlegmonodes*, *eryſipelatodes*, *œdematodes*, aut *ſkirrhodes*. Idem ergo ſtatuendum quoque de phlogoſi ſive inflammatione conceptaculorum ſeminis, qua gonorrhœa infertur, atque adeo & ipſa quoque in totidem ſpecies pari modo diſtinguenda eſt. III. Differentiæ gonorrhœæ in utroque ſexu.

Hinc ſequitur 1°. Ratione ſpeciei inflammationis, a qua gonorrhœa pendere poteſt, quatuor nova gonorrhœæ genera conſtituenda eſſe, nempe gonorrhœæ, 1°. Quæ ab inflammatione *phlegmonode*: 2°. Quæ ab inflammatione *eryſipelatode*: 3°. Quæ ab inflammatione *œdematode*: 4°. Quæ ab inflammatione *ſkirrhode* producitur.

2°. Proin-

(a) *In Epiſtola de luis venereæ hiſtoria & curatione.*
(b) *L'Art de guérir les Maladies Vénériennes*. Part. 2. Capp. 6. & 10.
(c) *De virulenta gonorrhœa natura & cauſis*, Part. 1. Capp. 3. & 4.

2°. Proinde futurum eſſe, ut ſymptomata, quæ ad ſingula illa gonorrhœæ genera pertinent, multiplici ratione varient; numero, gradu, genere, pro diverſa inflammationis ſpecie, a qua pendebunt.

Sic ergo, ut paucis contraham quæ diffuſe dixi, plura ſunt ſumma gonorrhœa genera pro diverſa ſede, cauſa, ſpecie cauſæ, quæ quidem ſingula ſuas habent differentias, numero multas, ut modo dictum eſt, ſed ex quibus, ſi bina aut terna una combinentur, multo plures emerſuræ ſunt.

Quæ dicta ſunt confirmantur exemplis ſimilibus. Ne quis autem tot ac tam multiplices differentias gonorrhϛæ temere afferri putet, velim attendat totuplices in morbis quibuſvis inflammatoriis a practicis vulgo admitti.

Sic 1°. Inflammatio pulmonum in peripneumonia diverſum pulmonum lobum, aut diverſa ejuſdem lobi loca: Sic inflammatio inteſtinorum in dyſenteria diverſa inteſtina, aut diverſas ejuſdem inteſtini partes occupat, ut modo dicebamus de inflammatione conceptaculorum ſeminis, qua gonorrhœa producitur. Et hinc *prima* claſſis differentiarum tum peripneumoniæ, tum dyſenteriæ, nimirum *ex ſede morbi*.

2°. Sic aliquando pulmones levi tantum phlogoſi tentantur, & tunc ſputa copioſa, calentia, acria, puriformia, attamen mere pituitoſa ſeu lymphatica tuſſiendo ejici, ut in catarrho; quod reſpondet primæ gonorrhœæ ſpeciei ratione cauſæ: Aliquando vero gravior inflammatio extravaſationem infert, & tunc ſputa calentia, acria, puriformia; ſed ſimul punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notata, aut vere ſanguinolenta expectorari, ut in principio peripneumoniæ; quod cum ſecunda gonorrhϛæ ſpecie quadrata: Demum aliquando inflammatio in ſuppuratum abit, & tunc ſputa calentia, acria, graveolentia, & vere purulenta educi ſolent, ut in peripneumonia ſuppurata; quod convenit cum tertia gonorrhϛæ ſpecie.

Idem de inflammatione inteſtinorum dicendum eſt in dyſenteria, unde ſi inflammatio ſimplex fuerit, mucus multus, acer, calens, ſed pituitoſus; ut in dyſenteria incipiente: ſi inflammatio cum extravaſatione ſanguinis conjungatur, mucus multus, calens, pituitoſus, ſed ſanguine perfuſus: ut in dyſenteria confirmata: Tandem ſi inflammatio ſuppuretur, aut exulceretur, mucus multus, calens, ſed putris, imo vere purulentus excernitur: ut in dyſenteria ſuppurata vel ulceroſa. Et hinc *altera* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex cauſa*.

3°. Denique ſic inflammatio, qua pulmones in peripneumonia, & inteſtina in dyſenteria tentantur, nunc phlegmonodes, eryſipelatodes, œdematodes, aut ſkirrhodes eſt, ut modo dictum fuit de inflammatione conceptaculorum ſeminis, quæ gonorrhœam creat: Et hinc *tertia* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex ſpecie inflammationis*.

Cauſa antecedens gonorrhœæ eſt virus venereum. Jam porro, ut in explicanda gonorrhœæ ætiologia procedamus, modo deſcripta in utroque ſexu ſeminis conceptacula nec phlogoſi, nec inflammatione, nec ſuppuratione aut exulceratione tentari poſſunt poſt impurum concubitum, ut in gonorrhϛa virulenta, vel omnia vel pleraque tentari certum eſt, niſi acres, phlogiſticæ, corroſivæ particulæ perverterint naturalem indolem ſeminis, fluidorumque ſeminalium, quæ illa continent, quibus jugiter madent, quibus ſolis poſſunt impeti. Fatendum ergo in iis, qui ex impuro concubitu gonorrhœam contrahunt, ſemen ceteraque ſeminalia fluida inquinari ab admiſtis infuſiſque partibus, acribus, phlogiſticis, & corroſivis, quæ e virulento alterutrius coeuntium ſemine exhalantes, & cum ſano altero communicatæ *venereum* illud *contagium* conſtituunt tantopere famoſum, quo ſenſim propagato luem veneram diſſeminari ſupra diximus, *Lib. II. Cap.* 1, & quod unicam cauſam efficientem gonorrhœæ & ceterorum affectuum venereorum eſſe credimus.

Quibus viis virus illud venereum ad conceptacula ſeminis illabatur. Poteſt autem virus illud cum ſemine ac ſeminalibus fluidis commiſceri via gemina: *Altera breviore* & faciliore, qua in viro quidem a corruptæ fœminæ vagina ad genitalia per urethram aſcendit in ſubſtantia, vel ſaltem tenuis auræ forma; in muliere vero ab ejecto & intra vaginam admiſſo corrupti maris ſemine ad vicina ſeminis fœminei conceptacula illabitur vel exhalat: *Longiore altera*, qua corrupti ſeminis guttulæ ſanis genitalibus per coitum applicitæ, ac per multiplices poros ſenſim introgreſſæ ſanguinem circumfluum primum, ac inde maſſam ſanguinis totam ita inficiunt, ut ſemini, dum in ſanguine latet, propter analogiam confuſæ, una ſimul ad memorata conceptacula deferantur, ubi ſibi permiſſæ vires ſuas exerunt eo, quo jam dictum eſt, modo. Neutram quidem ex his communicationis viis rejectam volumus, cum neutra aliqua veri ſpecie deſtituantur, quamquam tamen videatur prior, quæ brevior & certior eſt, cum ſtructura partium, de quibus quæſtio eſt, & cum modo, quo gonorrhœa contrahitur in utroque ſexu, magis congruere.

I. Poteſt

I. Poteſt autem contagium venereum, quod genitalibus illabitur in actu venereo, vel aura morbifica, quæ ab eodem tunc exhalat, diverſa ſeminis conceptacula afficere, nunc plura, nunc pauciora; 1°. Pro uberiore aut parciore copia, vel majore energia, ratione quarum vel omnia ſimul vel pauciora tantum adoriri poteſt: 2°. Pro diverſa amplitudine oſculorum ſeu emiſſariorum, quibus conceptacula ſingula cum urethra in viris, aut cum vulva in mulieribus communicant, unde virus venereum auramve morbificam facilius uberiuſque admittunt, vel contra: 3°. Pro diverſo compreſſionis gradu, quo a rigeſcentibus corporibus cavernoſis laudata emiſſaria varie, hoc eſt, aut hæc aut illa, magis minuſve conſtringuntur & coarctantur in actu venereo: dum maiſmata venerea præſto ſunt in obvia quævis impetum factura: 4°. Tandem pro diverſo conceptaculorum tono, quæ quidem, ſi denſa ſint & ſana, afflato veneno magis repugnant; idem vero, ſi mollia ſint, & fungoſa, altius faciliuſque imbibunt. Quomodo nunc diverſa ſeminis conceptacula?

Hinc ergo futurum eſt, ut in viris aliquando gonorrhœa in proſtatis, in veſiculis ſeminariis, in glandulis Covvperianis, imo in cellulis urethræ ſingularem ſedem habeat; aliquando vero pluribus locis ſimul inſideat; quæ de fœminis quoque pari modo debent intelligi mutatis mutandis.

II. Virus conceptum in actu venereo variis conceptaculis ſeminis, in quæ admittitur, labem variam varie illaturum eſt, 1°. Pro diverſa copia, aut diverſo energiæ gradu, quocum agit in ſingula: 2°. Pro diverſo tono partium in quas agit, nempe ut molliores vel firmiores ſunt; ſenſu pollent acutiore vel obtuſiore; majore vel minore, citatiore vel tardiore oſcillatione exercentur: 3°. Pro diverſa ſanguinis indole & quantitate, aut diverſo motus gradu quo truditur, ſcilicet ut acrior eſt aut inſulſior; copia magis minuſve abundat; celerius vel tardius movetur; æſtuat impenſius parciuſve &c. Nunc eadem, ſed diverſimode?

Hinc ergo futurum eſt, ut in utroque ſexu gonorrhœa qualemcumque ſedem habuerit, modo phlogodes tantum, aut ſimpliciter inflammatoria; modo inflammatoria cum adjuncta ſanguinis extravaſatione; modo tandem ulceroſa vel ſuppuratoria ſit.

III. Inflammatio, qua gonorrhœa producitur, diverſæ ſpeciei futura eſt, 1°. Pro tono partis inflammatæ, ut natura mollior erit aut denſior: 2°. Pro natura & indole ſanguinis, ut acrior erit ſalſiorque, impenſiuſve rareſcet, aut e contra: 3°. Pro copia ſanguinis quæ vaſis ineſt, uberiore vel parciore: 4°. Pro motus gradu quo agetur, & pro momento quo appellet, nempe ut impetu niſuque majore vel minore in affectas partes arietabit. Nunc demum eadem & eodem modo, ſed gradu intenſionis diverſo afficiat.

Hinc ergo futura eſt inflammatio conceptaculorum ſeminis, a qua gonorrhea pendet, phlegmonodes, eryſipelatodes, œdematodes vel ſkirrhodes.

§. III. SYMPTOMATA.

Gonorrhœæ, ſicut ceterorum morborum, quatuor ſunt periodi, *principium*, *augmentum*, ſtatus & *declinatio*, unde varia eſt ſymptomatum ratio, gradus, vehementia.

I. Initio gonorrhœæ, 1°. Acres & corroſivæ contagii partes recens admiſſæ conceptacula ſeminis, in quæ inſinuatæ ſunt, ad majores & citatiores contractiones ſollicitant punctiunculis: Unde uberior ſecretio, atque inde *ſtillicidium ſeminalium fluidorum dilutiorum*. Sic & pari prorſus ratione fumus lacrymas ab oculis, piper ſalivam ab ore elicit. I. Principio morbi levioris. 1. Stillicidium ſeminis.

2°. Stillatitiæ illæ humoris ſeminalis guttulæ, quæ rariore ploratu tacite depluunt, extremas urethræ oras, ubi hærent ſuſpenſæ, primum agglutinant, ac deinde vi phlogiſtica inflant & rubefaciunt, unde *extrema urethra calor & rubor*. 2. Extremæ urethræ rubor & calor.

3°. In morbi augmento, invaleſcentibus in dies morſibus a latente ſeminio illatis, internæ conceptaculorum tunicæ in majores majoreſque criſpationes gradatim adiguntur, quibus neceſſum eſt extremos arteriarum fines comprimi, complicari, conſtringi, atque ideo ſanguinem in arteriis capillaribus hærere, ſtagnare, congeri; unde phlogoſis conceptaculorum, in quæ ſeminium venereum introgreſſum eſt, atque adeo una cum phlogoſi *calor*, *prurigo*, *titillatio genitalium*. In augmento. 3. Titillatio, prurigo, phlogoſis genitalium.

4°. Quin imo diuturna cauſarum earumdem præſentia conſequens eſt, ut ſingula in dies intendantur; conceptacula fodicentur altius; ſtamina, fibræ, membranæ in criſpationes adigantur magis enormes; ſanguis a ſolitis viis penitus præcludatur, præcluſuſque, qua data porta, in lateralia vaſa lymphatica tandem irrumpat. Hinc ergo *inflammatio* proprie dicta *conceptaculorum ſeminis*, *cum acuto caloris & acrimoniæ ſenſu*. 4. Inflammatio conceptaculorum ſeminariorum.

5°. Contingit pleiumque ut urethra ſimul & eodem modo ipſa quoque inflammetur: Saltem ubi primum inflammata ſunt ſeminis conceptacula, debet & ipſa, quæ in utroque ſexu illis contigua eſt, cito inflammari. At vero inflammata urethra debent fibræ nervæ, 5. Dyſuria.

nerveæ, quæ urethræ intertextæ ſunt, magis tendi, atque ideo a præterfluente urina vividius ſuccuti. Hinc ergo inter meiendum acer, mordax, urens doloris & caloris ſenſus in urethra, ſive *dyſuria*.

6. Strangu. ria. 6°. Acutior doloris ſenſus in urethra inter meiendum involuntariam ſphincteris veſicæ conſtrictionem advocat ex noto ſympathiarum mechaniſmo. Hinc ergo ſupprimitur involuntarie urinæ fluxus, ſed qui ſuppreſſus momento temporis denuo permittitur voluntatis imperio, ſimilibus de cauſis iterum iterumque deinceps & ſupprimendus, & permittendus alternatione eadem. Hinc ergo fit, ut urina non æquali tenore & fluxu continuo emittatur in gonorrhœa, ſed laborioſe, interruptis vicibus, ſubſultim, guttatim, & quaſi per ſtillicidium, hoc eſt, ut *ſtranguria* cum dyſuria conjungatur.

7. Frequens & involuntaria erectio in viris. 7°. Calentia & inflammata ſeminis conceptacula ipſa quidem acutius ſentiunt; vividius vero percelluntur a ſemine aut ſeminali fluido, quo turgent, acriore & calidiore. Hinc ergo liquet multiplicari & intendi utraque de cauſa venereas genitalium titillationes, acceleratores proinde & erectores muſculos ex ſympathiarum legibus in contractiones majores & frequentiores agendos eſſe, penemque identidem inflandum & tendendum eſſe, unde *frequens & involuntaria erectio*.

8. Vaginæ & clitoridis tentigo in fœminis. 8°. Simili mechanica ſponte & ſine præviis veneris illecebris excitatur in mulieribus, quæ gonorrhœa laborant, frequens & involuntaria contractio fibrarum carnearum vaginæ, tum longitudinalium, tum circularium, unde frequens & involuntaria *vaginæ rigeſcentia & clitoridis tentigo*, etiam cum libidinoſe non cogitant.

9. Erectio dolorifica. 9°. Sed dum penis erigitur, neceſſe eſt urethram diſtrahi, & proſtatas, veſiculas ſeminarias, & glandulas Covvperianas, quæ peni appoſitæ ſunt, comprimi. Illæ vero partes, cum ex dictis inflammatæ ſint, neque diſtrahi, neque comprimi poſſunt ſine acuto dolore. Ergo neceſſum eſt *erectionem penis*, quæ in gonorrhœa frequenter ſupervenit, *dolorificam tunc eſſe*.

10. Vaginæ tentigo dolorifica quoque. 10°. Pari quoque modo in fœminis, dum riget & tenditur vagina tentigine, interior illius membrana complicatur, premunturque proſtatæ & glandulæ Covvperianæ, quæ vaginæ adjacent. Sed nec membrana illa complicari, nec proſtatæ glandulæque Covvperianæ premi poſſunt citra dolorem ſævum, quippe quæ inflammatione tentantur. Igitur & in fœminis quoque rigidæ *vulvæ & vaginæ tentigo*, *dolorifica* futura eſt in gonorrhœa.

11. Difficilis uſus rei venereæ in utroque ſexu. 11°. Quandiu inflammatio verendorum actu viget, nec in viro penis erigi, aut erectus intrudi; nec in fœmina vagina dilatari, aut dilatata ſuccuti poteſt ſine dolore, cujus intenſio intenſioni inflammationis reſpondeat. Non poſſunt ergo, nec vir, nec fœmina, quandiu gonorrhœa inflammatoria laborant, *veneri indulgere ſine dolore*.

12. Copioſus effluxus ſeminis, vel humoris ſeminalis. 12°. Quandiu manet inflammatio conceptaculorum ſeminis, tandiu fluida ſeminalia debent uberius ſecerni gemina de cauſa, tum quod majoribus & vehementioribus arteriarum oſcillationibus fortius exprimantur per colatoria, tum quod ab hærente & ſtagnante cruore colatoriis ſuggerantur uberius. Hinc ergo *copioſus & perennis effluxus ſeminis aut fluidi ſeminalis*, dilutioris, calidioris, acrioris, cujus jugi diſtillatione omnia ingraveſcunt & exacerbantur.

13. Effluxus ſeminis vel ſeminalis humoris dilutioris & acrioris, ſed qui colorem nativum retinet. 13°. Semen autem, fluidave ſeminalia, quæ in hac gonorrhœæ ſpecie a genitalibus diſtillant, quamquam diluta, acria, calentia ſint, nativum tamen *colorem* fere *retinent*, nimirum *albicantem*, vel ad ſummum ex *albo cinereum*, quoniam ſincera ſunt, nec ullam alieni humoris mixturam experiuntur, quo poſſit nativa facies corrumpi vel inquinari. Sic in peripneumonia incipiente vel levi, ubi nulla adeſt extravaſatio aut ſuppuratio, ſputa licet caleant & acria ſint, attamen mere pituitoſa ſunt, atque adeo e cinereo albicantia, quandiu ſunt impermixta.

Ea ſolet eſſe morbi periodus in leviore gonorrhœa, quæ fit a phlogoſi, vel a ſimplici conceptaculorum ſeminis inflammatione ſine extravaſatione & exulceratione, & quæ maxime in ægrotantibus optime conſtitutis, & in quibus tum a ſanguine vitium, tum ab affectis partibus abeſt antecedens labes, intra menſem unum plerumque ſanatur, modo inflammatio, quæ affectis partibus inducta eſt, provido remediorum uſu & diætæ regimine ſine graviore noxa reſolvatur.

II. In morbo graviore & difficiliore. II. Contra vero, ſi nimia fuerit admiſſi contagii acrimonia vel copia; ſi inflammationi nullis vel ineſſicacibus remediis occurratur; ſi error admittatur in diæta gravis, multiplex; ſi ſanguis in ægrotante peccet acrimonia; aut ſi loca affecta labe aliqua male prius habuerint, omnia ſolent inde intendi, in pejus gradatim ruere, & ad eum gradum tandem deduci, qui ſummus eſt morbis ſtatus.

Nempe

Nempe 1°. *Perinæum* quidem in viris, in fęminis vero *vulva & vagina impenſe calent*, *tument*, *dolent*, quod in viris ſubſtrata perinæo, in fęminis adſita ſint vulvæ ac vaginæ conceptacula ſeminis, quæ gravi tentantur inflammatione.

1. In viris perinæum, in fœminis vulva & vagina calent & dolent.

2°. Interna conceptaculorum facies, ſeminii morſibus objecta, violentis criſpationibus diſcinditur, vel iteratis punctiunculis tandem eroditur. Tunc ergo rorant ex hiulcis vaſis guttulæ ſanguinis, quibus dilutis, confuſis, intime commixtis nativus ſeminis, aut ſeminalis fluidi color inficitur. Hinc *crocea*, *flava*, aut *ſubflava fiunt fluida illa ſeminalia*, quæ in gonorrhęa gravi diſtillant; haud diſpari ratione ac in peripneumonia ſputa flava, ſeu potius rubiginoſa tuſſi ejiciuntur, quoties infuſo ſanguine pauco vitiata ſunt.

2. Effluxus humoris, flavi, crocei, ſubflavi.

3°. Ingraveſcentibus ſenſim primis illis ſciſſuris, ulcuſcula in conceptaculis generantur, lata vel exigua, alta vel ſuperficiaria, pauciora vel numeroſiora, pro contagii vi, ſanguinis acrimonia, aut partis ipſius mollitie; unde pus ſanieſve jugiter manant, quibus fluida ſeminalia jam flava, viridi, vel ex flavo virideſcente colore tinguntur. Hinc *profluvium humoris ſpiſſioris*, *acrioris*, *corroſivi*, *purulenti*, *viridis aut ex flavo virideſcentis*, qui ex ſemine vel ſeminali fluido, pauciſſimis ſanguinis ſtillis & aliquot puris guttis componitur. Sic in peripneumonia ſputa ſolent ex flavo vireſcere, quoties latet in pectore ſuppuratio vel exulceratio.

4. Imo viridis, aut ex flavo virideſcentis.

4°. Jugi defluxu humoris iſtiuſmodi, uberioris, acrioris, vere purulenti, neceſſum eſt urethram magis ac magis inflammari in dies; imo vero ulcuſculis non paucis interdum affici, potiſſimum in extremis emiſſariis, quibus ab inflammatis conceptaculis morboſus humor inſtillatur, & quibus adhæreſcit diutius. Hinc ergo futurum eſt, ut vividius a præterfluente lotio percellatur inter meiendum, unde non leve *augmentum* accedet *dyſuriæ* & *ſtranguriæ*.

4. Acerbiores dyſuria & ſtranguria.

5°. Urethra graviter inflammata, aut ulcuſculis ſaucia non poteſt in erectione penis vi diſtrahi ſine acerbo doloris ſenſu; quantumcunque vero diſtrahatur, non poteſt unquam peni in erectionem nitenti coextendi. Quamobrem neceſſum eſt penem erigi cum dolore ſummo, & cum maxime riget deorſum inflecti & incurvari quaſi chorda ſubtenſa, unde tunc *gonorrhœa chordata*.

5. Gonorrhœa chordata.

6°. Quandoque vero accidit, ſed raro & in graviſſima tantum gonorrhœa, ut ligamentum membraneum, quo dorſum penis ad commiſſuram oſſium pubis alligatur, quin imo alterutrum e corporibus cavernoſis, quæ penem conſtituunt, inflammatione afficiantur; quæ ſi eveniant, neceſſum eſt & penem cum dolore diſtendi, & *diſtentum* vel *ſurſum reflecti*, vel *ad alterutrum latus oblique declinare*.

6. Incurvatio vel diſtorſio penis.

7°. Cum urethra inflammatione vel exulceratione laborat, haud rarum eſt poſt erectionem *guttulas ſtriaſve ſanguinis cum ſemine aut ſeminali fluido*, quæ a genitalibus manant, commiſceri, quæ a diſciſſa urethra diſruptiſve ulcerum labris proveniunt.

7. Effluxus ſanguinis poſt erectionem.

8°. Quod ſi inflammatio ab urethræ ſuperficie altius penetret, & ad celluloſam uſque ſubſtantiam, qua urethra cingitur, gradatim promoveatur, inde futurum eſt, ut membranaceæ illius ſubſtantiæ cellulæ expanſioni valide repugnent, dum penis tenditur; & ſi forte cedant, gravem ab expanſione dolorem experiantur. Unde *dolor ille*, *ſenſuſque validæ conſtrictionis*, qua penis ſtringi videtur, cum in erectionem nititur.

8. Senſus conſtrictionis in erectione.

9°. Debent hæc eadem de mulieribus intelligi, quæ ipſæ quoque *acutum doloris & adſtrictionis ſenſum ſolent experiri in vagina & in vulva*, ſi partes illæ involuntaria tentigine rigeſcant, quandiu inflammatæ ſunt.

9 Dolor ſimilis in vagina.

10. Proinde neque vir neque fœmina *veneris uſu frui poſſunt* in graviore gonorrhœa, *niſi cum dolore ac labore ſummo*, &, quod plerumque pejus eſt, cum manifeſta morbi exacerbatione.

10. Tunc ergo veneris uſus in utroque ſexu vi de dolorificus.

Cum gonorrhœæ malitia, vi ſeminii morboſi, ægrotantis incuria, medentium culpa, aut alio quocunque fato eo uſque proceſſit, cauta ac diligenti therapeia opus eſt, quæ inflammationi & erethiſmo genitalium occurrat, quæ ſymptomatum vehementiam leniat, quæ conceptacula tabo diffluentia detergat, quæ latentes ſeminii reliquias profliget & eliminet, demum quæ ulcera cicatrici repugnantia conſolidet, ſed hæc ſingula, cum ſint facta difficilia, multi temporis indigent.

III. Si ea ex votis ſuccedant, 1°. Se remittente inflammatione *remittentur* pari paſſu *calor*, *dolor*, *erethiſmus genitalium*.

III. In morbi remiſſione 1. Dolor minor.

2°. Seminalis humor, qui profluit, in dies futurus eſt *ſincerior*, *ſpiſſior*, *candidior*, *minus acer & mordax*, ſemini aut ſeminali fluido magis analogus, cum ſemine tandem perfecte concolor & congener.

2. Humor ſeminalis candidior

3. Flocci lymphatici in lotio. 3°. Cum ulcus ad coitionem properat, fere perpetuum eſt emitti *lymphaticos floccos filorum inſtar ſpiſſos, denſoſque*, qui vel ut ramenta urinæ innatant, & qui lympha nutritia conſtant, quæ dum ulcera reſarcit, in ipſis conceptaculorum canaliculis in floccos inſpiſſata conformatur.

4. Ceſſatio ſeminis profluvium. 4°. Denique reſoluta inflammatione, & ulceribus cicatrice obductis, *ſponte ceſſat ſeminis, ſeminalis fluidi, puriſque profluvium*, & omnia naturalis œconomiæ munia inſtaurantur.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

I. Diagnoſis gonorrhœæ in viris. I. *Diagnoſis* gonorrhœæ virulentæ facilis eſt in viris: In illis enim quidquid ex urethra defluit, vel a conceptaculis ſeminariis manat, ut ſemen, ſeminalia fluida, pus &c. in gonorrhœis; vel a veſica, uretheribus, renibuſque, ut pus, ſanies, mucus, & mucoſa pituita in variis renum & veſicæ affectibus. Utcumque vero materiæ, quæ ex utroque loco ejiciuntur, conveniant aliquando ſpecie, forma, indole, quod tamen perpetuum non eſt, certe differunt ſemper modo quo ejiciuntur. Hæ ſiquidem nunquam niſi cum urina defluunt, atque adeo nunquam niſi dilatato veſicæ ſphinctere, quod nempe a loco proveniant ultra ſphincterem poſito; illæ vero ſeorſum ab urina prodeunt ſolæ, etiam cum ſphincter maxime conſtrictus eſt, quod a conceptaculis manent citra ſphincterem ſitis.

Hinc ergo obvium eſt diſcrimen, quo gonorrhœæ quævis a variis puris aut muci ſtillicidiis ex veſica dignoſcantur. Sed neque operoſius eſt quod ſupereſt conficere, nempe gonorrhœas diverſas diſtinguere; *ſimplices*, quæ inaſſuetæ potationi cereviſiæ; equitationi nimiæ; immoderato uſui veneris, etiam puræ; aut clyſteri calidius admiſſo ſuccedunt: Et *virulentas*, quæ uſu impuræ veneris contrahuntur contagione. Priores enim ſine erethiſmo invadunt, ſine dolore fluunt, cito & ſponte ceſſant, nec ulla ſtipantur malignitate: Poſteriores vero gravem dyſuriam advocant in principio, diuturnæ ſunt difficileſque, ac manifeſta acrimoniæ & virulentiæ indicia præbent tota ægrotatione.

Et in fœminis. At vero non ita certa eſt in fœminis gonorrhœæ virulentæ diagnoſis. Quæcunque ad vulvam in iis confluunt, vel a veſica per urethram, ut in veſicæ, renumque affectibus modo declaratis; vel ab utero per vaginam, ut in fluore muliebri; vel demum a proſtatis, glandulis Covvperianis, glanduliſque botryformibus vaginæ defluunt, ut in gonorrhœis cujuſcunque ſpeciei. Quæ modo quidem diximus circa viros, valent hæc eadem in fœminis quoque, tum ad diſcernenda puris aut muci ſtillicidia, quæ a veſica prodeunt, a gonorrhœis quibuſcunque, quæ a conceptaculis ſeminariis manant; tum ad diſtinguendas diverſas gonorrhœę ſpecies, nempe ſimplicis aut virulentæ. Verum ſolet in fœminis gonorrhœa cum fluore albo, qui ab utero per vaginam manat, ſæpiſſime confundi, ad quem ſane, ut primum inflammationis vehementia remiſit, videtur ipſa proxime accedere, & cui errori favent mulieres, quæ morbi cauſas, vel ignorant aliquando bona fide, vel data opera plerumque mala fide diſſimulant.

Itaque ſi rei veritas, notitiaque primævæ indolis morbi ex ægrotæ confeſſione elici non poſſit, vel propter ignorantiam, vel propter diſſimulationem peſſimam, tunc una ſupereſt veri indagandi ratio, nimirum ſi vulva introſpiciatur. Monuimus enim ſupra tres in mulieribus ſedes eſſe gonorrhœæ, proſtatas, glandulas Covvperianas, & glandulas vaginales. Quamobrem ſi purulenta materies ex proſtatis per lacunas in ſuperiorem vulvæ partem, aut ex glandulis Covvperianis in inferiorem exprimatur, inde palam futurum eſt fœminam gonorrhœa laborare, non fluore albo, quoniam in illo materies putris ab utero per vaginam promanat. Quod adhuc certius conſtabit, ſi qua ſimul appareant inflammationis, aut ſaltem phlogoſeos ſigna in iis vulvæ locis, quibus proſtatæ aut glandulæ Covvperianæ adſident, dum cetera vulvæ loca ab omni labe immunia ſunt.

At ſi gonorrhœa vaginalibus glandulis forſan inſideat, ut inſidet ſæpe, ultro confitendum eſt ne vulvæ quidem inſpectione a fluxu muliebri ullo pacto diſtingui poſſe, quippe qui & ipſe viam eamdem conſpurcet. Unde tunc futurum eſt ut res in ambiguo ſit, donec aperta confeſſio ægrotæ, mariti aut viri cui conſuevit, verum tandem prodat; vel mali natura conjecturis ſaltem definiatur captis ex diuturnitate & difficultate morbi, aut ex ſymptomatis, quæ pedetentim ſuperveniant, & quæ veneream cauſam atteſtari videantur.

Haud

Haud me latet tamen quid a Scriptoribus * nonnullis vulgo afferatur ad inſtituendam, ut ipſi putant, certiſſimam utriuſque morbi diagnoſim. Volunt nempe fluxum gonorrhoicum & virulentum eſſe, quoties permanet conſpicuus, fluentibus etiam catameniis: Contra vero fluorem muliebrem ſeu album eſſe, quoties evaneſcit, ſeu potius videtur evaneſcere, prodeuntibus menſtruis, non rediturus, niſi poſtquam menſes ceſſaverint.

Sed hæc, quantavis proferantur confidentia, ad gonorrhœam virulentam a fluore muliebri dignoſcendam nequaquam poſſunt conducere. Neque enim ſatis vera ſunt de fluxu gonorrhoico, qui a proſtatarum aut glandularum Covvperianarum labe dependat; at vero certiſſime falſa ſunt de gonorrhoico omni fluxu, qui a vaginalibus glandulis ſcaturiat.

1°. *Non ſatis vera ſunt* de gonorrhoico fluxu, qui a proſtatis fœmineis, glanduliſve Covvperianis manat. Licet enim virulentæ materiei ſcaturigo a vagina, quæ catameniorum via eſt, nonnihil tunc diſſita ſit, cum iiſdem tamen quandiu profluunt, maxime ſi profluant ubertim, debet ea materies ita commiſceri in vulva, atque adeo atro ſeu purpureo colore ita infici, ut plerumque nulla ratione poſſit jam amplius dignoſci in mulieribus, quandiu menſtruantur.

2°. *Certiſſima falſa ſunt* de gonorrhoico fluxu, quicumque a botryformibus vaginæ glandulis ſcaturit. Cum etenim materia virulenta, quæ inde defluit, cum menſtruo ſanguine ab utero vel a vagina defluente & diu, & per intima ſubacta confundantur in ipſa etiam vagina haud diſpari modo quam lympha ipſamet, quæ in fluore albo diſtillat ex iiſdem locis, inde neceſſum eſt, ut gonorrhoicus fluxus iiſdem plane viciſſitudinibus obnoxius ſit, quibus fluxus ipſe muliebris, atque adeo de utroque perinde verum ſit, quodcumque de alterutro. Quapropter liquet nulla inde erui poſſe ſigna, quæ morbum a morbo dijudicent & diſtinguant, in quo conſentientem habemus experientiam.

II. De ſede gonorrhœæ nullis conſtat indiciis certis; neque magnopere opus eſt ad curationem, cum ubivis gonorrhæa ſedem habuerit, eadem fere remedia ex uſu futura ſint. Haud inanibus tamen conjecturis poteſt colligi gonorrhœam inſidere. *II. Diagnoſis ſedis gonorrhœæ.*

1°. *Proſtatæ & veſiculis ſeminariis*, quæ ejuſdem mali conſortes eſſe ſolent propter vicinitatem, nempe quoties materies uber eſt; tumor dolorque perinæum longe lateque occupant, & altius ſepulti videntur; teſtes ſine cauſa, vel ſaltem levi de cauſa in morbi ſocietatem veniunt; denique ſymptomata omnia, dolor, calor, erethiſmus genitalium intenſe urgent. Conjicitur autem veſicula alterutra tantum affici, ſi alteruter tantum teſtis caleat, doleat, tumeat; utraque, ſi uterque.

Glandulis Covvperianis, quæ mole parvæ ſunt & ſitu cutaneæ, quoties tumor & dolor minus extenſi, magis ſuperficiarii, & ad anum propius adpoſiti ſunt; pauca defluit materies; ſymptomata remiſſa ſunt. Conjicitur pari modo utramque glandulam Covvperianam ſimul ægrotare, ſi tumor, calor & dolor, ani confinia occupent ad utrumque latus raphes; alterutram vero, ſi ad alterutrum tantum.

3°. *Cellulis urethræ*, quoties paucus humor diſtillat, nulluſque in toto perinæo tumor, dolor aut calor percipitur; ut accidit in ea Gonorrhœæ ſpecie, quæ dependent ab exulceratis cellulis navicularis illius foſſæ, in quam urethra dilatatur ad glandis radicem. Hanc autem manifeſtam faciunt ſedes doloris, callus, renitentia, & phlogoſis illius foſſæ; puris indoles, quod deffluit ſpiſſius, parcius, a ſemine putrido omnino diſpar, & vere purulentum. Excepta ea gonorrhœæ ſpecie, vix credo ab affectis ſolis urethræ cellulis gonorrhœam ullam aliam unquam induci, præter Gonorrhœam illam, quæ ſicca dicitur, & de qua *infra*.

4°. Demum *omnibus ſimul partibus* memoratis, quoties omnia memorata indicia una concurrunt, atque adeo gonorrhea intenſiſſimo genitalium calore, ardore, erethiſmo ſtipatur.

III. Cauſa triplex, qua gonorrhœam produci dictum eſt, non tam ex diverſa ſymptomatum natura dignoſcitur, quæ plerumque æquivoca videri poſſet, quam ex colore diverſo humoris diſtillantis, de quo certum eſſe poteſt judicium. *III. Diagnoſis cauſæ gonorrhœæ.*

Sic 1°. Humor pellucidus, albicans, vel ex albo cinereus, uno verbo coloris retinens, qui ſemini aut ſeminali fluido naturalis eſt; *phlogoſim* aut ſimplicem tantum *inflammationem*:

2°. Humor idem croceus, flavus, aut obſcure flaveſcens, atque adeo confuſis, dilutis, & intime commixtis ſanguinis guttulis tinctus *inflammationem*, quæ *cum extravaſatione* conjuncta ſit.

* Præſertim a Charletono *in Genealogia Rheumatiſmi uterini, ſive fluoris albi Hiſtoria*.

3°. Deinque humor ex flavo vireſcens, viridis aut atro-viridis, adeoque puris admixti preſentia contaminatus, *ulceroſam* aut *ſuppuratoriam inflammationem* arguit.

IV. Diagnoſis differentiarum gonorrhœæ. IV. Haud diſpari ratione de ſpecie inflammationis conjiciendum eſt:

Nempe 1°. *Oedematodem eſſe*, ſi copioſa manet materia, ſed ſeroſa, diluta, parum mordax; ſi dyſuria, calor, erethiſmus genitalium mediocres ſint, cum molli perinæi tumore.

2°. *Phlegmonodem*, ſi materies paulo minus uber diſtillat, ſed ſpiſſior ac mordacior: ſi dyſuria, calor dolorque genitalium acerbiores ſint, cum manifeſto & firmo perinæi tumore.

3°. *Eryſipelatodem*, ſi dyſuria, calor, dolor & erethiſmus genitalium intenſiſſime urgeant; ſi fluat materies pauca, ſed acerrima, mordaciſſima & ſumme flava; neque tamen perinæi tumor ſymptomatum vehementiæ mole reſpondeat.

4°. Ultimo *Scirrhodem*, ſi tumor manifeſtus & retinens perinæum occupet; ſi pauca profluat & ſpiſſa materies; ſi dolor, calor, erethiſmus genitalium moderati ſint; ſi remittente dyſuria ſuperſit ſtranguria, propter compreſſionem a ſkirrhoſis proſtatis aut veſiculis ſeminariis appoſitæ urethræ illatam.

I. Prognoſis gonorrhœæ in genere. *Prognoſis*. I. Cum gonorrhœa morbus ſit inflammatorius, debet & ipſa pro more ceterarum inflammationum, quatuor modis judicari *reſolutione*, *ſuppuratione*, *skirrho*, *gangrana*.

1°. Optimum quidem eſt *reſolvi* inflammatione, quæ gonorrhęam parit: Inde enim cita ac perfecta curatio ſine ulla labe, quæ in affectis partibus ſuperſit. Sed reſolutio raro ſuccedit, nec fere unquam niſi in levioribus gonorrhęis, & in quibus ægri tum iteratis ſanguinis miſſionibus ultro acquieſcunt, tum a regula & præſcriptione diætæ ne latum quidem unguem diſcedunt, quod in ægrotantibus perrarum, præſertim cum (a) *propter adoleſcentiam minus vident, magis impenſe cupiunt, conſulunt parum.*

2°. Gravius eſt inflammationem in *ulcus* vel *ſuppuratum abire*, ut in omni gonorrhęa, ſi a principio negligatur, fere perpetuum, & in gravi haud infrequens eſt quantacunque cura adhibeatur. Tunc enim 1°. Curatio tardior eſt diuturniorque, quia ulcus vel apoſtema inde genitum pedetentim & gradario progreſſu detergendum, carnibus opplendum, cicatrice obducendum eſt. 2°. Minus perfecta, quia, etſi cetera incommoda abeſſent, at certe cicatrix ſuperfutura eſt, quæ ſi nimis dura, aut æquo fungoſior fuerit, urethram perinde anguſtatura eſt, unde ſtranguria, gonorrhęæ pediſſequa.

3°. Idem impendet periculum ſi inflammatio in *skirrhum convertatur*; nam pars ſkirrhodes urethram, cui adjacet, ita mole comprimet, ut illa exiturienti urinæ ægre pervia ſit, unde ſtranguria habitualis in iſchuriam facile degenerans.

4°. Demum de ægri ſalute fere conclamatum eſt, ſi inflammatio *in gangrenam deſinat*, ut cui, cum in occulto lateat, efficaciter mederi difficillimum ſit. Abſit tamen de gonorrhęa vix unquam tam male ominari, niſi fato peſſimo inflammatio urens, deleteria, intenſiſſima ſit; niſi omnia omnino auxilia omittantur, quin imo niſi pars inflammata diuturna equitatione, aut coitione immodica, compreſſa, contuſa, male habita fuerit.

II. Prognoſis gonorrhœæ pro diverſa ſede. II. Ceteris paribus *gonorrhœa levior* eſt, ſi quod tamen rarum, *glandulas Covvperianas tantum afficiat*; quia cum parvæ ſint & cuti proximius ſubjectæ, inde morbus minor eſt, & topicis remediis non inacceſſus; ſeminis purulenti effluxus parcior; & abſceſſus, ſi forte accidat, curatu facilior cute inciſa.

Contra vero *gravior* eſt *gonorrhœa*, quæ ſedem habet *in proſtatis* aut *veſiculis ſeminariis*; tum quia cum majores ſint, inde quoque major eſt & latius extenſa inflammatio, uberiuſque ſeminis putridi effluvium; tum quia ſi loca affecta abſcedant, ſanatio difficilius & lentius ſucceſſura eſt.

De prognoſi gonorrhęæ, quæ *ſolis uretræ cellulis* inſidet, vix quidquam dicendum occurrit, cum hujus tractatio, ſi malum lateat in foſſa naviculari, ad Caput VII, ubi *de Ulceribus cancroſis*; ſi in reliqua urethra ſedem habeat, ad *Articulum II* Capitis ſequentis pertineat, ubi *de gonorrhœa ſicca*.

III. Prognoſis gonorrhœæ pro diverſa ſpecie inflammationis. III. Gonorrhœæ fata, diſcrimina, therapeiæ differunt quoque inter ſe pro diverſa inflammationis ſpecie, a qua morbus dependet.

Nimirum 1°. Si ab *œdematode*, nec acerba ægrotatio, cum omnia lenia vel ſaltem moderata ſint, nec curatio difficilis futura eſt, cum plerumque nulla, vel ad ſummum levis tantum fiat exulceratio. Quamobrem parcior ſit ſanguinis miſſio, rarior diluentium & hume-

(a) *Terent.* Adelph Act. 5. Scen. 9.

& humectantium exhibitio, contra vero purgatio frequens, iterata ſicut & exhibitio decocti diluti ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ; alioquin enim metuendum foret, ne per relaxata ſero conceptacula, aut conceptaculorum emiſſaria aquoſius ſemen diſtillaturum ſit, etiam poſt curatam gonorrhœam.

2°. Si a *phlegmonode*, majus imminet periculum futuræ ſuppurationis, ideoque præmiſſis venæ ſectionibus pluribus largiter exhibenda diluentia, demulcentia, anodyna, a quorum uſu non prius deſiſtendum, quam genitalium calor & erethiſmus manifeſte ſe remiſerint.

3°. Si ab *eryſipelatode*, jure metuendum eſt, ne gravis ſuccedat partium affectarum exulceratio, adeoque præmiſſis venæ ſectionibus, non diluentibus modo, demulcentibus & anodynis inſiſtendum eſt, ut in caſu præcedente, ſed etiam narcoticis, quæ acutiorem partium dolentium ſenſum obtundant minuantque.

4°. Tandem ſi a *skirrhode*, non omittenda quidem remedia, quæ hactenus indicata ſunt, ſed diligentiſſime curandum, ut interno uſu præparationum mercurialium, ac potiſſimum externis perinæi inunctionibus cum unguento mercuriali, materia in affectis conceptaculis hærens & impacta diſcutiatur & reſolvatur.

IV. Ceterum gonorrhœa qualiſcunque, modo medicina adhibeatur opportuna, periculo vacat, ac feliciter ſanatur, tardius citiuſve pro ſymptomatum vehementia, contagii venerei acrimonia, varia ſanguinis diatheſi &c. IV. Prognoſis gonorrhœæ pro natura ſymptomatum.

2°. Verumtamen ſi gravior fuerit, ac diutius repugnaverit remediis curatæ ſolet plerunque ſupereſſe involuntarium & habituale ſeminis ſtillicidium, ob eroſa, dilatata, vel relaxata proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſaria.

3°. Gonorrhœa luem veneream nunquam inducit, modo ſemen aut ſeminale fluidum contagio venereo contaminatum ubertim & libere profluat, quia admiſſum virus exhauritur, potiſſimum quidem, ſi ſimul ea uſurpentur remedia, quæ eidem ſcopo accommodata ſunt.

4°. At vero ſi virulenti ſeminis aut ſeminalis fluidi effluxus ſupprimatur aut imminuatur, tunc reflux morboſi ſeminii ſanguinem contaminari neceſſe eſt, atque adeo luem veneream contrahi. Supprimitur autem, vel imminuitur effluxus ille pluribus de cauſis, 1°. Superventu febris, unde aucta partium affectarum inflammatione ſeminis emiſſaria obſtruuntur: 2°. Callo vel fungo in exulceratis conceptaculis ſeminariis oborto, quo eadem emiſſaria comprimuntur vel offerciuntur: 3°. Præpoſtero aſtringentium uſu, quibus emiſſaria eadem conſtipantur: 4°. Inflammatorio vel skirrode teſtium tumore, quo ſemen congeſtum retinetur.

5°. Gonorrhœa, cujuſcunque ſpeciei fuerit, ſolet in fęminis toleratu facilior eſſe, ceteris paribus, quam in viris, quod illæ nulli vel ad ſummum levi dyſuriæ obnoxiæ ſint; *nulli* quidem, ſi gonorrhęa ſedem habeat in glandulis vaginalibus vel Covvperianis, cum urethra hinc longe diſtet; ad ſummum vero *levi*, ſi ipſi proſtatæ inſiderit; quamvis enim urethra ab omni inflammatione tunc immunis non ſit, attamen præceps urinæ rivus per urethræ ductum, qui brevior eſt latiorque in fęminis, nulla vel minima noxa facile transfluit. Contra vero in viris, cum affecta conceptacula omnia cum urethra communicent, quæ proinde mali ſemper conſors eſt, fit inde ut in his non modo dyſuria perpetuo adſit, ſed etiam ſemper gravior fit acerbiorque, quoniam præterfluens urina eo vividius urethræ illidit in viris, quo via anguſtior eſt quam in fęminis, ac illiſus eo pluries repetit, quo via eadem longior eſt.

6°. Pari quoque ratione gonorrhęa, cujuſcunque ſpeciei ſit, minus gravis eſt in fęminis, quam in viris, ceteris paribus. In viris enim calor & erethiſmus genitalium, qui dyſuriæ morſu induci, vel ſaltem intendi ſolent, ſuppurationem aut exulcerationem difficilem plerumque advocant. Tum vero in iiſdem carunculæ hyperſarcoſes, cicatrices, fungi, aliaque id genus, quæ in ulceroſa urethra, aut in conceptaculorum emiſſariis adnaſcuntur, viam urinæ non raro præcludunt vel anguſtant, unde habitualis ſtranguria, quæ in iſcuriam ſæpe degener eſt: Quorum malorum neutrum in fęminas videtur poſſe cadere, ex iis quæ præcedenti *Articulo* dicta ſunt, vel quæ ſaltem in illas cadunt rariſſime.

7°. Tandem gonorrhęa, cujuſcunque ſpeciei ſit, difficilius curatur in fęminis, ceteris paribus, quam in viris; ſive quod muliebria, quæ natura molliora ſunt, & magis atona, & quæ ut de utero vulgo dicitur, ſunt totius corporis veluti ſentina, ſi ſemel venereo ſeminio læſa ſint, nativo tono difficilius reſtituantur quam virilia; ſive potius, ut mihi videtur, quod fęminæ facile negligant ſtillicidia, quæ male curatis gonorrhęis

 ſuperſunt,

ſuperſunt, ut quibus pleriſque naturali vitio familiare ſit vulvam ac vaginam humore perfuſas experiri; cum e contra viri remediis non parcant, quandiu vel unica humoris guttula e genitalibus profluit; unde ſciunt nihil quiquam naturaliter prodire.

§. V. CURATIO.

Curatio gonorrhœæ. Tres ſunt gonorrhœæ periodi in inſtituenda curatione caute diſtinguendæ; Prima *incipientis* & *conſiſtentis*, in qua calor & erethiſmus genitalium intenſe urgent cum gravi dyſuria: Altera *remittentis*, in qua urina liberius ejicitur & cum minori dolore, ac putre ſemen vel ſeminale fluidum facilius & copioſius profluit: Tertia demum *deſinentis*, in qua pacato genitalium fervore purulenti ſeminis vel ſeminalis humoris ſcaturigo incipit exareſcere.

I. In prima periodo. I. In prima periodo, ſimul ac apparet gonorrhœa, omni ope atque opera minuenda eſt inflammatio facta vel fiens, & futura præcavenda; temperandus urinæ ardor, demulcenda ſeminis aut ſeminalis humoris acrimonia, &c.

In hunc finem 1°. Sanguis e brachiorum alterutro ſtatim mittendus eſt, quod perinde ac in inflammatoriis quibuſcunque morbis, debet tunc primis diebus pluries iterari, pro ægrotantium viribus ac temperamento & ſymptomatum vehementia. Sic enim depletis vaſis ſanguiferis, & imminuto ſanguinis circulantis momento, minor futura eſt inflammatio & tenſio, adeoque calor & dolor tum conceptaculorum ſeminis, tum urethræ ipſius.

2°. Licet operæ pretium ſit in omni gonorrhœa ſanguinem mittere, largius tamen mitti debet in iis gonorrhœæ ſpeciebus, quæ ab inflammatione eryſipelatode ac phlegmonode dependent, ubi ſummus eſt genitalium calor, ardor, erethiſmus, cum graviſſima dyſuria, & in quibus proinde haud ſegnius, parciuſve venam tundendam eſſe opinor, quam in ipſa peripneumonia vel dyſenteria.

3°. Præſcribenda ſimul pro potu ordinario ptiſana ex levi decoctione plantarum aliquot refrigerantium & demulcentium, ut radicum cichorii ſilveſtris, acetoſæ, nymphææ, althææ &c. foliorumque parietariæ, cynogloſſi, lactucæ &c. addendo pro ſingulis decoctis libris ſemidrachmam, vel drachmam unam cryſtalli mineralis, ſalis prunellæ vel nitri depurati.

4°. Alvus, ſi natura aut uſu ptiſanæ liquida non ſit, blande ſubducenda quotidiana injectione clyſteris ex eodem decocto, quo ptiſana paratur, vel ſincero, vel cum inſtillato pauco aceto, cum ſoluti ſalis prunellæ vel cryſtalli mineralis ʒ j, vel ʒ ij, aut cum diluta medulla caſſiæ recente ad ℥ j.

5°. Quod ſi inflammationis ardor tantus ſit, ut huic mitigando non ſufficiat largus ptiſanæ uſus, tunc exhibendæ bis in die mane ſcilicet & veſperi emulſiones ex contritis in mortario marmoreo ſeminibus melonum, agni caſti, cannabis, papaveris albi, & lini &c. *ana* ʒ ß. vel ʒ j. & dilutis affuſo ad lib. j. decocto florum nymphææ, poſt colaturam diluendo ſyrupi de nymphæa ℥ ij. pro duabus doſibus.

6°. Quin imo, ſi omnia intenſiſſime urgeant, conducet cuilibet doſi emulſionis, ſed præſertim veſpertinæ narcoticum adjici, quo acutior partium dolentium ſenſus ſopiatur vel ſaltem obtundatur, ut, *verbi gratia*, ſyrupi de diacodio unciam ſemiſſem, tincturæ anodynæ guttas xv aut xx, laudani diſſoluti gr. j, pilularum de cynogloſſo diſſolutarum grana v. &c.

7°. At vero, ſi debilior ſtomachus nimium hunc refrigerantium uſum non ferat, ut ſæpius accidit, tunc omiſſis emulſionibus ſola ptiſana utendum erit; imo ſi ptiſana quoque ſtomacho gravis ſit, ſola aqua communi, fontana vel fluviatili, affatim hauſta, & cui aliquantulum cryſtalli mineralis vel nitri purificati admixtum fuerit.

8°. Verum ſi morbus remedia vincat & videatur in dies ingraveſcere, quod tamen nunquam fere evenit, niſi maxima ægrotantium intemperantia; ſi urethra graviter inflammetur, ut in gonorrhœa cordata; ſi purus putuſque ſanguis ex diſciſſis ruptiſve urethræ vaſis promanet; ſi perinæum caleat, tumeat, doleatque præter modum; ſi dyſuria miſerrime urat; tunc iteratis pro Medici prudentia venæ ſectionibus, ac temperato, quantum fieri poterit, genitalium æſtu internis remediis, nimirum emulſionibus & ptiſana, ut ſupra dictum eſt, ad externa quoque ſive topica remedia confugiendum erit. Itaque 1°. Mentula & genitalia lacte tepido fovenda, imo & lacti immerſa continenda ſunt in inſeſſu: 2°. Perinæo admovendum cataplaſma de mica panis cum lacte & croco; vel de oryza cum butyro cocta & infuſo croco alterata: 3°. Decoctum radicis althææ; aqua ſpermatis ranarum diſſolutis aliquot ſacchari Saturnini granis leviſſime albeſcens, vel lac caprillum

decocto

decocto radicis althææ dilutum & infuſo croco tinctum &c. in urethram ſiphonei identidem injicienda ſunt, impulſu leniſſimo, minimo.

9°. Conducit quoque uſus internus camphoræ & ſacchari Saturnini, quæ anodyna & anti-phlogiſtica facultate mire temperant, & æſtum compeſcunt. Uſurpantur autem forma pulveris, vel etiam boli, excepta conſerva florum nymphææ, vel roſarum, *ana* a gr. vj. ad ℈ ß; ſed cautiſſime adhibeantur velim, doſique minima, præſertim ſaccharum Saturninum, cum ab omni noxa non vacet. Prodeſt etiam aqua Rabelii, *Capite ultimo Lib.* 4. infra deſcribenda, ſi ptiſanæ refrigeranti ad gratam aciditatem guttatim inſtilletur.

10°. Quod ſi forte conſtans doloris ſedes aperte indicet in ſacciformi ſeu naviculari illa cavitate, in quam urethra dilatatur ad radicem balani, latere ulcus cancroſum mali moris & inflammatum, quod a præterfluente lotio laceſſitum acutiſſime doleat, & intolerandam inferat dyſuriam, gravi & importuno malo mederi promptum erit artificio facili, ſcilicet intromiſſa in urethram tenui fiſtula argentea vel plumbea, quæ ultra locum ulceroſum pertingat, & per quam expellatur urina, inoffenſo ulcere, atque adeo ſine dolore. Imo vero proderit aliquando, ut levamen certius ſit, fiſtulam obvolvere ſubtili tela filo ligata, & nutrito ſeu unguento molliore imbuta, quod ex oleo ovorum, ſpermate ceti, & aliquot micis ceræ virgineæ una liquatis & confuſis componatur, & ubi ſemel intromiſſa fuerit, levi manu ita circumrotare, ut telam dimittat, & circumrotando pedetentim ita educere, ut tela urethræ hæreat applicita; cujus extrahendæ, cum lubuerit, copia erit per appenſum filum, modo altera ſimili artificio reponatur, ſi ita poſcat morbi ratio.

11°. Allato remediorum apparatu gonorrhœa, ſi levior fuerit, intra paucos dies plerumque curatur, reſtitutis ſcilicet ſanguini naturalis circuitus viis, ac proinde feliciter reſoluta inflammatione conceptaculorum ſeminis. Tunc evaneſcentibus derepente dyſuria, genitalium fervore, dolore, erethiſmo, ſeminiſque effluxu æger tam perfecte convaleſcit, ut dubitet ipſe nonnunquam, an gonorrhœa virulenta laboraverit.

12°. Ceterum toto hoc primo morbi ſtadio, quod brevius aut longius, gravius aut levius eſſe ſolet pro contagii natura & copia, aut ægrotantis conſtitutione vel continentia, imperanda eſt diæta tenuis & humectans, nimirum æger ptiſanæ non parcat, ſed vinum & liquores omnes ſpirituoſos ex toto ſibi circumcidat, exercitiis vehementioribus & veneri valedicat, ac cibis utatur eupeptis & euchymis, quales ſunt carnes juniorum animantium, pullorum præſertim, elixæ vel aſſatæ, ſalſis piperatiſque condimentis prorſus ablegatis.

II. In altera gonorrhϾ periodo, cujus initium dignoſcere facile eſt ex inflammationis remiſſione, dyſuriæ mitigatione, raritate ac leniore dolore erectionum, denique liberiore ſeminis aut ſeminalis humoris effluxu, eo debent indicationes omnes ſpectare, ut admiſſi contagii pars maxima facili purulenti ſeminis manatione eliminetur; cetera portio purgantibus alio avertatur; reliquiæ tandem, ſi quæ forte ſuperſint, ita profligentur ac corrigantur vi adhibiti Mercurii, ut intra ſanguinem tragœdias agere nunquam poſſint. II. In ſecunda periodo.

Itaque 1°. Æger identidem purgandus eſt, principio quidem cathartico blandiore, ne remiſſa inflammatio recrudeſcat, *verbi gratia*, cum ℥ ij. medullæ caſſiæ in duobus cyathis ptiſanæ vel ſeri lactis depurati dilutæ, pro duabus doſibus intra tres horas mane ſumendis, jejuno ventriculo. Poſtea vero, ſi ita e re eſſe videatur, addi poterunt ad efficaciorem catharſim movendam jalappium vel diagridium ad gr. x. vel xij. aut aquila alba ad gr. xx.

2°. Valuit olim apud omnes, valetque etiam nunc apud nonnullos uſus exhibendi præparata Mercurialia, quæ catharticæ virtutis expertia ſint, ut Panaceam vulgarem, ſive Mercurium ſublimatum dulcem duodecim laboribus exaltatum; Æthiopem mineralem, ſive Mercurium ſulfure fixatum ignitione; Mercurium violaceum, ſive flores ammoniacales Mercurii &c. quorum ſingulorum doſis erat in adultis a gr. xv. ad ℈ j. ſingulis diebus vel alternis tantum pro Medici prudentia; ſed quæ conſerva vel ſyrupo excipiebantur ſub forma boli, ne dentes nigrore inficerent illita, imo quod pejus eſt, carie tentarent.

3°. Utendo preparatis Mercurialibus iſtiuſmodi diligenter cavebatur, ne aeris humiditate aut frigore, ventove vehementiore diaphoreſis, quam Mercurialia movebant, cohiberetur, unde fluxiones ac catarrhi graves accidiſſent. Quocirca jubebatur æger, ſi tempeſtas frigidior eſſet, cubiculo ſe continere.

4°. Statim atque continuato Mercurialium uſu prima apparebant ptyaliſmi indicia, purga-

purgatio exhibebatur præcedenti ſimilis, vel præcedente paulo validior cum infuſo folliculorum ſennæ, additis ſale vegetali & manna; vel cum diagridio ſulfurato & jalappio, ſyrupo aut conſerva exceptis in formam boli &c.; eo fine ut verſus inferiora deturbaretur materies, quæ ad os irruens ptyaliſmum motura fuiſſet.

5°. Ea methodo alternans præparatorum Mercurialium & purgantium uſus pluries repetebatur, ut morbi gradus & ſymptomatum vehementia poſcere videbantur, donec fluxus gonorrhoicus omnino evaneſceret, vel abiret tandem in ſimplex ſeminis ſtillicidium aliis remediis coercendum.

6°. Verum frequentior illa & iterata præparatorum Mercurialium exhibitio videtur in dies obſoleſcere; neque injuria, meo quidem judicio. Compertum eſt enim illorum remediorum uſu, non modo ventriculi tonum debilitari, vireſque infringi, quod ſane magnum eſt, ſed etiam, quod maximum, ſanguinis acrimoniam ita intendi, ut ulcera, quæ in conceptaculis ſeminis latent, aucta ſanguinis dyſcraſia, nedum ſanentur, ſed maligniora fiant & curatu difficiliora. Certe pluries ipſe expertus ſum, & mecum expertos eſſe Medicos ceteros nullus dubito, uſu Mercurialium caute etiam exhibitorum dyſuriam jam remittentem, fluxumque gonorrhoicum fatiſcentem recruduiſſe, cum nova humoris manantis virulentia, quam flavus viridiſve color, auctaque acrimonia ſatis indicabant.

7°. Ideo ablegatis, vel ſaltem rarius uſurpatis præparatis Mercurialibus ore exhibendis, uſu jam receptum eſt frictionibus mercurialibus externe uti, perinœum, genitalia, clunes, inguina in viris; in fœminis vero perineum, clunes, inguina, pudendi labia, imo niſi gravius inde doleant, vulvam ipſam unguento ſive linimento mercuriali ad ignem inungendo. Solent frictiones iſtiuſmodi tertio tantum vel quarto quoque die repeti, adhibita dumtaxat una vel altera unguenti drachma, ne illitus frequentior aut cum majore unguenti doſi ptyaliſmum concitet. Demum ut unguenti reliquiæ cuti adhæreant, nec induſio abſtergantur, inducenda ſunt femoralia, quæ toto curationis tempore geſtentur.

8°. Ea ſane methodus & *efficax* eſt, & *commoda*. *Efficax* quidem, quia atomi mercuriales in cutis ſpiracula, in vaſa lymphatica a cute oriunda, in ipſum demum affectarum partium contextum illitu ſenſim inſinuatæ corroſivas contagii venerei particulas, quibus morbus inducitur, efficaciter impetunt, infringunt, deſtruunt: *Commoda* vero, quia eædem mercuriales atomi illitus ope, via breviſſima & ſine ulla ventriculi noxa, ad partes deducuntur, ubi latet ſeminium venereum, quod neutrum convenit præparatis Mercurialibus interne ſumptis, vel ſaltem minus convenit.

9°. Quod ſi ptyaliſmus videatur inde forſan imminere, adhibita leni catharſi cum manna vel caſſia in ſero lactis aut ptiſana, ſupprimi debet, antequam invaleſcat; ac poſtea eidem methodo, ſed minore unguenti doſi & longiore frictionum intervallo denuo inſiſtendum eſt per duas aut tres hebdomadas, vel per menſem unum, donec ſeminio venereo penitus debellato aut eliminato, gonorrhœa tandem perfecte curetur.

10°. Porro in adhibenda ea therapeja cavendum eſt, ſi frigidior tempeſtas fuerit, ut æger domi & cubiculo ſeſe contineat, quandiu frictionibus utetur; nam Mercurius, ſanguini per illitum infuſus, diapnoem auget, ut de præparatorum uſu modo dicebamus, quæ ſi frigidioris aeris attactu intempeſtive reprimetur, periculum inde foret, ne gravis decubitus aliquo fieret.

11°. Dum frictiones illæ adhibentur, non omittenda cetera auxiliorum genera, quæ reliquias inflammationis conceptaculorum ſeminis reſolvendas, ſi quæ ſuperſint; quæ ad detergenda ulcera; quæ ad demulcendam ſanguinis acrimoniam utilia ſunt; ſed contra eo majore diligentia ab ægrotante adhibenda, quod jam ab interno Mercurialium uſu vacet.

12°. Quod ſi, dum ea geruntur, recrudeſcat genitalium inflammatio, aut virulenti ſeminis fluxus ſupprimatur, quod utrumque ægrotantium intemperantia non raro accidit, potatione, coitione, aut exercitatione nimia; tunc omiſſa inutili, imo nociva therapeia, opus ab integro inſtituendum eſt, eamdem telam redordiendo, hoc eſt, ea omnia, quæ primo gonorrhœæ ſtadio conferre diximus, in uſum revocanda ſunt, donec mitigata inflammatione ſuppreſſus humor libere denuo profluat.

13°. Verum, ſi manifeſtum ſit in naviculari urethræ foſſa, quæ ad balani radicem adſita eſt, latere ulcus cancroſum mali moris, quod præcipuus ſit morbi fomes, operæ pretium erit malo, ad quod aditus patet, eadem admovere remedia, quæ valent adverſus ulcera cancroſa balani & præputii, & de quibus infra *Cap. VII.* Quod ut obtineatur, ſubtilis tela remediis illis imbuta, & circum fiſtulam argenteam plicata, ita introducenda

cenda eſt, ut urethræ ambitui applicetur; vel quod expeditius longiores turundæ, quæ craſſitie æquent urethræ amplitudinem, & quæ iiſdem unguentis oblitæ ſint, in urethram intrudendæ ſunt. Curandum ſolum, ut ad nota unguenta toties renoventur arte eadem, quoties contigerit, ut effluentis urinæ impetu deradantur. Conſtat ſane ea methodo, ſcilicet admotis topicis medicamentis, quæ malum immediate attingant, ulcera illa multo certius, promptiuſque ad cicatricem venire, quam medicaminibus ullis, quæ ore exhibeantur, utpote quæ morbum e longinquo impugnent.

14°. Porro in hac altera gonorrhœę periodo eadem ac in præcedente victus continentia ſervanda eſt. Poteſt ad ſummum ægrotantibus, ſi ſtomacho langueant, concedi uſus vini oligophori, & multa aqua diluti, modo cetera omnia proſpere procedant, nec ulla ſuperſint fervoris indicia, quamquam tamen, (*a*) *quia prodeſt raro, nocet ſæpiſſime, melius eſſet non adhibere omnino.*

III. Demum, ubi primum ſedato ac reſtincto genitalium æſtu, reſolutaque inflammatione, ægrotans ab erectione involuntaria, tentigine, dyſuria &c. liber eſt, humorque ſeminalis ſpiſſior, lenior, parcior, magiſque albicans diſtillat, tum tertium adeſt morbi ſtadium, in quo hæ ſunt Medici partes, ut ulcera interna detergat; deterſaque conſolidet; ac tandem acrimoniam, quam ſanguis & ſemen contagii venerei afflatu contraxere, demulcentium & diluentium uſu temperet & corrigat. III. In tertia periodo.

Ad hunc ſcopum conferunt 1°. Balſama & balſamica omnia identidem exhibita per tres quatuorve dies continuos, ut Terebinthina Chia vel Veneta a ℨ ß. ad ℨ ij. modo ſola, modo cum Rheo pulverato a ℨ ß. ad ℨ j. aut quæ ſi non re, ſaltem nomine præſtant, Balſamum Copaivanum, vel Balſamum Canadenſe ad guttas ſex, decem, viginti, triginta, hoc eſt, a ℈ ß. ad ℈. ij. Hæc autem triplici ratione poſſunt exhiberi, nempe ovi vitello diluta in liquore quovis diſſolvi; vel ſyrupo cuicunque, *verbi gratia*, ſyrupo capilli veneris ſuperaffuſa uno hauſtu ex cochleari exſorberi; vel demum ſaccharo pulverato obvoluta boli inſtar deglutiri.

2°. Lac aſininum, caprillum, aut vaccinum, purgato prius corpore mane jejuno ventriculo exhibitum, imo ſi ſtomachus ferat, veſperi etiam ante decubitum, primum quidem & alterum ſincerum & impermixtum: tertium vero alteratum aqua ſecundaria calcis, aut levi decocto radicum Chinæ vel Sarſæ-parillæ in pituitoſis & adipoſis; & levi decocto radicum tormentillæ, conſolidæ majoris, biſtortæ, vel fragariæ in bilioſis, melancholicis & macilentis.

3°. Aquæ minerales, acidulæ, vitriolicæ, ferrugineæ, quales ſunt in Gallis *les Eaux de Camarets, de Capverd, de Caranſac, de Forges, de Paſſi*, & aliæ conſimilis facultatis nullibi non obviæ, quibus, ſi per quindecim aut viginti dies epotentur, quidquid acrius ſalſiuſve ſupereſt in ſanguine vel in ſemine, eluitur ſenſim & everritur.

4°. Quod ſi ea ſiſtendæ gonorrhęæ imparia eſſe videantur, poterunt interne adhiberi aſtringentia, ut corallia rubra præparata, ſuccinum, diaphoreticum minerale, crocus Martis aſtringens, lapis hæmatites, os ſepiæ, ſanguis draconis, terra Japonica, vulgo *Catechu* ſive *Cachou*, alumen rupeum &c. quorum ſingulorum doſis a gr. x. ad gr. xx. vel ℈ j. Ex his numero pluribus vel paucioribus intime mixtis contritiſque, & conſerva roſarum rubrarum, vel ſyrupo cydoniorum exceptis paratur bolus per duodecim aut quindecim dies devorandus alternis diebus, ſuperbibendo hauſtum infuſi theiformis foliorum ſiccorum menthæ, vel duo aut tria cochlearia aquæ ſtillatitiæ menthæ a Quercetano deſcriptæ *in Pharmacopœa*, & a Lazaro Riverio ſæpius laudatæ *in ſuis Obſervationibus*, cujus proceſſum infra proferemus ad calcem Libri IV.

5°. Quin imo, ſi humor qui a genitalibus diutius aliquando diſtillat, poſt diſcuſſum æſtum ac fervorem paucus ſit, tenuis, albicans, viſcidus, ſeminis inſtar adhærens, vere ſeminalis, tunc licebit impune uti injectionibus in urethram in viris, in vaginam in fęminis, non quidem aſtringentibus ſtypticiſve, a quibus ſemper cavendum eſſe arbitror, ſed mere deterſivis, ſcilicet ex levi decocto herbarum vulnerariarum, ut bugulæ, ſaniculæ, marrubii, geranii, alchimillæ &c. cum diſſoluto melle roſaceo; vel ex aquis thermalibus, iis maxime quæ ſulfureæ ſunt, decocto hordei alteratis.

6°. Si quis plura deſideraverit ad exhauriendas contumacioris gonorrhęæ reliquias, adire poterit vel hujuſce Libri *Caput IV. Artic. 3.* ubi *de ſeminis ſtillicidio*, quod gonorrhœæ curatæ non raro ſupereſt; vel ſequentis Libri *Caput X*, ubi *de gonorrhœa, quæ poſt hydrargyroſim reliqua eſt*, agitur.

IV. Cum

(*a*) Cicero. *De Nat. Deorum. Lib. 3.*

IV. Quid peccari ſoleat in curanda gonorrhœa? IV. Cum ad perfectam artis notitiam opus ſit, non ſcire modo, quid in curandis morbis agendum, ſed ſimul etiam noſſe quid cavendum ſit, ideo probe notari velim multa in curanda gonorrhœa virulenta plerumque peccari.

1o. Purgantia mochlica temere præſcribendo, ut præcipitata Mercurialia, rubrum, album, luteum, viride; Colocynthidem vel Trochiſcos alahandal &c. quæ ventriculi tonum ſemper debilitant ac peſſundant, facultatemque pervertunt; quæ ſupervomitiones, ſuperpurgationes, dyſenteriam, hæmoptoem, lipothymiam, aſphyxiam, mortem etiam quandoque inferunt; quæ nunquam tuto, quæ raro impune exhibentur; quæ ſi unquam adhiberi poſſint a prudente Medico, in robuſtis tantum, athleticis, ruſticis, militibus &c. adhibenda ſunt.

2o. Decocta, quæ vulgo *ſudorifica* dicuntur, & quæ parantur ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ, omnibus indiſcriminatim exhibendo. Valent ea quidem ad exſiccanda ulcera in pinguibus & pituitoſis, quibus ſanguis craſſior eſt, aut nimio phlegmate luxuriat: At vero noxia ſunt in macilentis, melancholicis, biliofis, quibus ſanguis ſiccior eſt & ſalſo-acrior, unde inſolenti orgaſmo, quem cient in ſanguine, renovant genitalium æſtum & inflammationem, atque purulenti ſeminis fluxum augent & acrimoniam intendunt non ſine magno ægrotantium detrimento.

Ceterum decocta iſtiuſmodi, ſi quando conducere videantur, ſolent ſub ſequenti formula præſcribi.

℞. *Lignorum Guaiaci & Saſſaffras*, ana ℥ ij.
Radic. Chinæ & Sarſæ-parillæ, ana ℥ j. ß.
Antimonii crudi craſſiuſcule triti & nodulo incluſi ℥ j. ß.

Ligna & radices incidantur, & infundantur omnia tepide per noctem in aquæ fontanæ, *lib.* viij. Deinde bulliant moderato igne ad tertiæ partis conſumptionem, addendo ſub finem coctionis.

Follicul. ſennæ ℥ ß.
Radicis liquiritiæ raſæ ℥ j.

Colatura ſervetur ad uſum, ter in die uſurpanda ad ℥ viij. mane jejuno ventriculo, hora quinta vel ſexta pomeridiana, & ante decubitum.

3o. Præparatis Mercurialibus interne immoderatius utendo, vel abutendo potius, iis etiam quæ blandiora ſunt, ut Aquila alba, Panacea, Æthiope minerali, Mercurio violaceo &c. Hinc enim non modo gravis noxa ventriculo infertur, ut ſupra dictum eſt, ſed etiam, maxime in conſtitutione ſalſo-acri, ſanguinis excandeſcentia & ſeminalis humoris acrimonia adeo intenduntur, ut genitalium ulcera, quæ cicatricem proxime tractura videbantur, aliquando recrudeſcant, & coitioni pervivacius inde repugnent.

4o. Balſamica, qualia ſunt Terebinthina, Balſamum Copaivanum, Canadenſe, Peruvianum &c. ſumenda dando præpoſtere, vel ſæpius inculcando immoderate. Hinc enim tum ſanguinis, urinæ, putridi ſeminis fervor, tum phlogoſis urethræ valde intenduntur, ex quo utroque capite dyſuria, ceteraque gonorrhœæ ſymptomata, quę jam abierant, vel remiſerant, ſolent extemplo renovari vel recrudeſcere. Imo quod pejus, accidit ſæpe ut hinc externa ulceris facies, quæ urethræ obverſa eſt, a lotio balſamicis partibus nimium gravi, quod odor abunde arguit, ita extergatur, exſiccetur, exareſcat, ut conſtipatis emiſſariis conſuetus putreſcentis ſeminis effluxus inhibeatur, de quo ſolent quidem improvidi vel inexperti ſibi aliquandiu plaudere initio, quaſi de gonorrhœa miraculo ſanata, ſed de quo mox & diu dolent, cum ſentiunt teſtium alterutrum intumeſcere a retento ſemine putrido, quo infarcitur, & in herniam veneream ſeu ſpermatocelen phlegmonoden indurari, cujus reſolutio res eſt difficilis, diuturna & periculoſæ plena aleæ.

5o. Denique adhibendo perperam injectiones aſtringentes in vaginam in fœminis, in urethram in viris, cum lapide medicamentoſo Crollii, Colcothare, aut pulvere *de Verny* infra deſcribendo *Lib. IV. Cap. ultimo*, aliiſve id genus pulveribus ſtypticis, vitriolicis, aluminoſis &c. quibus ſolet tum urethra morboſe conſtringi, unde gravis ſtranguria, quæ gonorrhœæ plerumque pediſſequa eſt, tum etiam lues venerea inferri, quoties ſemini aut ſeminali humori, cujus fluxus ſupprimitur, vel minima contagii pars adhuc ineſt, quandoquidem ſeminium illud intro coercitum cogitur ſanguini, in quem refluit, latente vitio ineluctabilem noxam inurere.

C A-

CAPUT II.

De Empiricis Gonorrhœæ curandæ Methodis, ac de commentitia ejuſdem Prophylaxi.

§. I. DE EMPIRICIS GONORRHŒÆ CURANDÆ METHODIS.

PRopoſuimus hactenus Therapeiam, quam ad curandam gonorrheam tutiſſimam, efficaciſſimam, experientia maxime comprobatam, atque adeo ceteris omnibus jure præferendam eſſe cenſuimus. Ne quid tamen in re ita gravi omiſiſſe videamur, lubet & ceteras methodos curatorias, quæ veluti compendiariæ a nonnullis commendantur, paucis proferre, ac de eiſdem judicium candide ſimul apponere, ne inani buccinatorum pollicitatione incautioribus fucus fiat. Sed omiſſis antiquioribus therapeiis, quæ primis luis venereæ temporibus olim adhibitæ ſunt, at vero quas dies jam pridem delevit, iis tantum inſiſtemus quę vigent hac ætate noſtra, & quibus novimus ægrotantes etiam hunc ſæpiſſime deludi. Varii varias adhibent methodos curatorias ad gonorrhœam.

I. Carolus Muſitanus (*a*) laudat quaſi ſpecificum remedium, quo intra triduum gonorrhœa ſanetur, & quod ſpem nunquam fruſtretur, injectionem in urethram ſequenti modo præparatam. I. Injectiones in urethram cum diſſolutis præparatis Mercurialibus.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥ viij, *quibus diſſolve Draconis mitigati*, hoc eſt, Mercurii ſublimati dulcis, *in alkool redacti* ʒ ij.

Agitentur ſimul, & liquoris illius turbidi ac tepidi ℥ j, *ſiphone eburneo in urethram injiciatur ter in die.*

Aſſerit Muſitanus hac injectione ſola, citra omnem alium remediorum apparatum, imminentem vel incipientem gonorrhęam ſtatim reprimi ac veluti ſufflaminari, modo abjecta cunctatione injectio adhibeatur, ubi primum putridum ſemen fluere incipit; imo vero antequam quidquam diſtillet, & ſtatim atque genitalia poſt ſuſpectum concubitum inſolita prurigine titillantur.

Proſtrat (*b*) *in altero praxeos Mayernianæ ſyntagmate* haut diſſimilis injectionis formula ad gonorrhœam virulentam, quæ ſequentibus verbis exprimitur.

℞. *Aq. calcis* ℥ vj.
Mellis roſati ʒ ij.
Mercurii dulcis in alkool redacti ʒ j.

M. f. inde Injectio in urethram, qua Mayernus ait *gonorrhœam virulentam certo ſanari præmiſſis præmittendis*, & qua aſſerit *Equitem* quemdam nomine *Sir Kenelmum Digby intra quinque dies perfecte curatum fuiſse ex gonorrhœa.*

Facilis profecto & expeditus gonnorhœam curandi vel præcavendi modus, ſi veritate niteretur, ſed quem maximo ganeonum infortunio tum ratio, tum experientia perinde falſi arguunt. Sed quæ velut ineſficaces rejiciuntur.

1°. *Ratio* quidem. Neque enim veriſimile eſt injectione iſtiuſmodi contagio venereo jam ſuſcepto mederi poſſe, tum quod in urethram tantum penetrent, atque adeo ad virus uſque venereum non pertingat ſeminariis conceptaculis jam inſinuatum, ubi tragędias incipit agere; tum quod etſi forſan eo penetrarent, vix poſſent corroſivas contagii partes tam ſubito deſtruere, corrigere vel hebetare, ut mutata natura ab inflammandis ſeminis conceptaculis illico deſiſterent. Quin potius metuendum foret nec inani, ut opinor, fundamento, ne ſalinæ & punctoriæ Mercurii dulcis particulæ, urethræ interiora & conceptaculorum ſeminariorum emiſſaria durius vellicando, imminentem aut incipientem phlogoſim ſeu inflammationem præcipitarent vel intenderent.

2°. *Experientia vero.* Experimentum enim ipſimet fieri aliquoties juſſimus ſed ſine ſuccesſu, non quidem in incipientibus aut imminentibus gonorrhœis, circa quas Medicos adiri rarum eſt, ſed in recentibus, non iiſdem quoque formulis, quas modo tradidimus, ſed minore Mercurii dulcis aut panaceæ doſi, ea ſcilicet prudentia, quæ Medicum ſemper decet in experiundo. Nunquam vero vel detrimentum vel emolumentum ullum inſigne inde acceſſiſſe obſervavimus.

Quapropter conjicerem opinionem de efficacia illarum injectionum inde conceptam fuiſſe, quod adhibitæ fuerint in caſu ubi nulla imminebat gonorrhœa, vel ſi gonnorrhœa, jam

(*a*) De *Morbis Venereis*, Lib. 3. Cap. 2.
(*b*) *Tract.* 4. *De lue Venerea*, Cap. 3.

jam inciperet, in caſu ubi gonorrhęa hæc erat genere leniorum & facile reſolubilium unde ſocordia aut vaniloquentia temere creditum fuerit, harumce injectionum ope imminentes gonorrhęas præcaveri aut incipientes ſupprimi, cum revera tamen laudatæ injectiones nihil ipſæ præſtiterint, aut ad ſummum felicem eventum, qui ſponte futurus erat, non corruperint.

Si cui tamen rem denuo experiri lubuerit, per me quidem facile licebit, modo periculum fiat non in gonorrhœa admodum virulenta, cum urethra & conceptaculis ſeminis graviter inflammatis dyſuria adeſt urens, mentula velut ſubtenſa chorda retracta deorſum incurvatur, abſceſſus in perinæo imminet &c; ſed in leni & incipiente gonorrhœa ubi cum omnia mitiora ſint, delictum levius poſſet minori damno permitti, ſi forſan committeretur experiundo.

II. Uſum internum cantharidum in ſubſtantia vel in infuſo. II. Thomas Bartholinus (*a*) commendat in gonorrhœa virulenta ſequentem infuſionem, quam ipſe quoque Fridericus Hoffmannus (*b*) approbat.

℞. *Cantharidum pulveratar.* ℈ j.
Infund. in vini Rhenani, vel *ſpiritus vini* ℥ iij.

Stent in infuſione per aliquot dies, deinde per chartam bibulam filtrentur. Ex colato liquore cochlear unum ſeptem aliis cochlearibus ſeu vini ſeu cereviſiæ admiſce. Ex hoc mixto primo die cochlear unum, altero die duo, & ſic deinceps propinentur.

Martinus Liſterus quoque, *in exercitatione Medicinali de lue venerea*, videtur nec ipſe uſum infuſi cantharidum reformidare, quo ſe bis uſum fuiſſe refert in ægrotis ſcilicet 11. & 12. In priore quidem caſu, *drachma una cantharidum digeretur cinere calido cum* multis aliis ſpeciebus *in ſpiritibus vini rectificatiſſimi libræ ſemiſſe*; Infuſum *filtratum per chartam bibulam bis in die præſcribitur ad guttas* xxxx *in cereviſia tepida*. In poſteriore vero, *cantaridum drachma una digeritur per diem balneo mariæ cum cochenilia in vini Rhenani lib.* j. & hujus infuſi *cochlear unum cum decocto Guaiaci bis quotidie exhibetur*.

Conſtat ſimiliter cantharides in ſubſtantia a Paulo Hermanno (*c*) *in Cynoſura materiæ medicæ* proponi *ad corrigendam gonorrhœam virulentam*, *incipiendo a doſi minori*, *ſcilicet a gr.* ß. *& ſi fiat cum ægri levamine ad gr.* j. *vel* ij. Laudatur etiam ab eodem Infuſum cantaridum, cujus *unciam ſemiſſem* miſcendam cenſet *cum aquarum nymphææ*, *portulacæ & graminis* ana ℥ ij. *& olei terebinthinæ gutt.* v, quam mixturam *ſucceſſive exhibendam* eſſe vult, *ceu extremum remedium in gonorrhœa virulenta inveterata cum ulceribus ſordidis*, imo *etiam per penem injiciendam* eſſe.

Sic etiam Stephanus Blancardus (*d*) ait ſequens remedium, quod cantarides recipit, „in gonorrhœa ſummopere conferre:

„ ℞. Cantharidum ʒ j,
„ Olei terebinthinæ ℈ j,
„ Infunde per aliquot dies in Spiritu vini ℥ v. Doſis ʒ ij. in vehiculo appropriato.

Demum Michael Albertus, in Academia Hallenſi Profeſſor Medicus, (*e*) laudat ipſe quoque *eſſentiam cantharidum Bartholinianam in ſubjectis robuſtioribus* ad gonorrhęam *valde contumacem & refractariam*, *modo cum aliquo moderamine adhibeatur*.

Sed quæ reprobatur, tanquam pernicioſus. Miror equidem a tot tamque Viris remedium ad gonorrhœam proponi non dico tam infidum, ſed tam aperte pernicioſum. Cantharides enim, ſi interne uſurpentur vel doſi minima, *verbi gratia* quarta parte grani unius, renes, veſicam, veſicæ collum, aut urethram phlogoſi, inflammatione, exulceratione plerumque afficiunt, vel ipſo (*f*) eorundem teſtimonio, a quibus tam temere laudantur ad gonorrhœam. Cantharides ergo, ſive in ſubſtantia ſive in infuſo interne exhibeantur, conferre nunquam, nocere ſemper debent in gonorrhęa virulenta, in affectione ſcilicet phlogode, inflammatoria, ulceroſa urethræ.

Inquient forſan, qui contra ſentiunt, cantharides deterſoria pollere facultate, atque adeo conducere in gonorrhęa contumaciore ad detergenda ulcera dyſepulota. Sed eam detergendi facultatem cantharidibus ipſe numquam conceſſero, qui probe ſciam cantharides ad ulcera tantum inferenda, ad detergenda vero nunquam externe adhiberi. Eſto tamen: Detergant cantharides. Quid tum? An ideo utendum erit remedio detergente iſtiuſmodi,

(*a*) *Hiſtor. Anatomicar Centur.* 4. *Epiſt.* 51. Et *Centur.* 5. *Hiſtor.* 82.
(*b*) *Pharmac Medic. Chimic.* Lib. 5. *Sect.* 4. §. 76.
(*c*) Part. 2. in verbo *Cantarides*.
(*d*) Chirurg. Lib. 3 *Cap.* 15.
(*e*) *Therapeia Medic. Sect* 8. *Cap.* 18.
Et Materia Medic. Sectione 2 *Cap.* 1. §. 9.
(*f*) Vide Hoffmann. & Hermannum, *loc. ſupra laud.*
Et Albertum, *in Praxi extemporanea*, *Caſu* 24.

di, quod inflammationem renovare; quod exulcerationem augere; quod ad gangrænam omnia deducere poteſt; quod ſæpe inflammationem renovat, exulcerationem auget, omniaque ad gangrænam deducit? Non certe, ne quidem ſi alia deficerent omnia detergentia; minime vero, cùm tot alia ſuppetant efficaciſſima & ab omni periculo plane immunia.

Sed obvia, ni fallor, erroris cauſa. Nempe in omni gonorrhœa adeſt dyſuria gravis, quæ cum ſtranguria non raro conjungitur. Utrique viſum fuit occurrere uſu diureticorum, ceteriſque tutioribus cantharides, ut quæ facultate diuretica egregie polleant, preferre placuit, errore ſane peſſimo, cum loco diureticorum temperantium & demulcentium, quæ frigida dicuntur, & quæ ſola in inflammatoria dyſuria ex uſu eſse poſſunt, adhibitum fuerit diureticum phlogiſticum, corroſivum, deleterium, quo omnia exarcerbari, & ingraveſcere neceſſum ſit.

Ceterum quamvis neſcius non ſim cantharides interne olim exhibitas fuiſſe cum (*a*) ab Hippocrate, tum (*b*) a Galeno, haud diffitebor ab interno earumdem uſu caute ſemper abſtinuiſſe in gonorrhœa quamvis virulenta, nec auctorem eſse velle cuiquam, ut eaſdem interne exhibeat, cum tot alia remedia ad gonorrheam præſto ſint opportuna, præſentanea, tuta; internuſque cantharidum uſus gonorrhea qualicunque ſemper pejor ſit & periculoſior.

III. Idem Martinus Liſterus *in Exercitatione eadem*, quam modo laudavimus, tum ad gonorrhœam, tum ad effectus alios venereos Cocheniliam adhibet in Obſervationibus *quatuor*, 8, 11, 12, *&* 14. In prima præſcribit cocheniliam in ſubſtantia, & doſi quidem maxima, ſcilicet ad ℈. iv. *cum oſſis ſepiæ optime levigati* ℈. ij. pro doſi qualibet, niſi forſan error ſit in numeris. In ſecunda & tertia exhibet *infuſum cocheniliæ*; demum in quarta cocheniliam decoquit in *valentiſſimi Guaiaci decocto*. III. Exhibitionem cocheniliæ in ſubſtantia vel in infuſo.

Cum primus ille ſit omnium quos novi, qui cocheniliam ad curationem gonorrhœæ propoſuerit, haud inanis conjecturæ locus eſse videtur *medicamentum* illud ſpecificum, quod ait in *Præfatione Exercitationibus præfixa*, *a ſe editum eſſe in Exercitatione illa de lue venerea*, & quo aſſerit *ſe a multis annis cum ſucceſſu uſum fuiſſe ad gonorrhœam comprimendam*, ipſiſſimam eſſe cocheniliam; neque enim reperire eſt in illa Exercitatione remedium ullum alterum, quod novum ſit, quod jam prius cognitum non fuerit.

Sed multa ſunt quæ ſuadeant Liſterum hac in re lapſum, & de cocheniliæ efficacia in curanda gonorrhœa nimia neque ſatis explorata pollicitum fuiſse. Si quidem compertum eſt cocheniliam nihil eſſe præter animalcula, Tunæ ſive Opuntio majori ſpinoſo innaſcentia in America, ſcarabæis ſimillima, quæ fumo exſiccata, & alis pedibuſque truncata confricatione in globoſa grana conformantur. Debet ergo cochenilia, ut & cetera omnia, quæ ab animalibus, ab inſectis potiſſimum proveniunt, ſale ſcatere alkalino volatili, quod ſane inſtituta analyſis teſtatum facit. Hinc deducenda eſt facultas cardiaca, alexiteria, ſudorifica, qua cochenilia pollet non minore, imo vero efficaciore quam grana Kermes, quibuſcum colore convenit; ſicut & virtus anti-epileptica, ſi ea valeat, ut (*c*) Stephano Clerico, Genevenſi Medico, olim viſum fuit. Hinc ergo deducenda quoque vis diuretica, quæ in cochenilia non minus conſpicua eſt, quam in pleriſque diaphoreticis, & qua certe aſellos ſive millepedes cochenilia ſuperat. Sed quæ conceptam ſpem plane fruſtatur.

Primæ quidem illæ cocheniliæ facultates nullius utilitatis ſunt in gonorrhœa: At vero potuit hæc ultima fucum facere Liſtero, quaſi diuretica cocheniliæ vis ad dyſuriam & ſtranguriam gonorrhoicam valeret. In quo tamen eum errore maximo duci manifeſtum eſt ex ſupra dictis, quod dyſuriæ & ſtranguriæ phlogodi, inflammatoriæ, ulceroſæ, qualis in gonorrhœa perpetuo adeſt, non frigida diuretica, ſed calida, qualis cochenilia eſt, adhibenda cenſuerit, quibus morbi cauſam intendi, atque adeo morbum ipſum ingraveſcere neceſſe eſt.

Nihilominus tamen, cum ab exhibita cochenilia exigua tantum noxa immineret, viſum eſt rei periculum aliquoties facere, non quidem primo gonorrhœæ ſtadio, cum omnia fervore ſummo exæſtuant, ſed ſecundo aut tertio, ubi omnia remiſſiora ſunt; neque vero ea doſi, quam Liſterus proponit, ſed doſi minore, *verbi gratia* ad grana xv. pro doſi qualibet. Hinc autem experientia compertum habui, quod animo prius conjeceram, nempe cocheniliam curandæ gonorrhœæ prodeſſe nihil, ſed nocere potius, quod dyſuriam,

(*a*) *De internis affectionib. Cap.* 38, *Edit. Charter.*
Et de ratione victus in acutis, Textu 104 *ejuſd. Edition.*
(*b*) *Comment. in loc. Hipp. poſteriorem.*
Et de ſimp. Medicament. facult. Lib. 11. *Textu* 44. *Edit. ejuſdem.*
(*c*) Mangetus Biblioth. Medic. in verbo *Cochenilia*.

riam genitalium phlogoſim, ac ſeminalis humoris, qui diſtillat, acrimoniam & virulentiam intendat.

IV. Mercurium præcipitatum viridem ore exhibitum.

IV. Carolus Muſitanus laudat (*a*) ubi ſupra, quaſi ſpecificum ad veteres gonorrhœas Mercurium præcipitatum viridem, quem exhibendum cenſet a gr. ij. ad iv. & quo recentes gonorrhœas una doſi, inveteratas quatuor ad ſummum doſibus curari aſſerit.

Cum eo conſentit Paulus Hermannus, (*b*) qui & ipſe ait iiſdem fere verbis *Mercurium viridem ſpecificum eſſe in gonorrhœa virulenta ratione forte cupri propter terram vitriolicam, exhibitum a gr.* iij. *ad* v.

Sed quinunquam ſatis innoxius eſt.

Sane novi medicaſtros, ſeu potius ægyrtas non paucos, qui eodem remedio tanquam palmario uti ſoleant ad gonorrhœas extirpandas: Sed quid de illo ſentiendum ſit jam ſupra abunde indicatum fuit, ubi de uſu purgantium mochlicorum, inter quæ vehementia eminet Mercurius ille viridis, cujus vi draſtica non modo hyperemetos & hypercatharſis, ſed quod magis eſt, cujus vi cauſtica phlyctænæ & ulceroſæ ſciſſuræ ventriculo inferunt ſæpenumero. Adde gonorrhœam, ſi ea ratione ſiſtatur, ut ſæpe ſiſti experientia comprobatum eſt, ſiſti tantum violenta humorum metaſtaſi, quam vomitio vel purgatio nimia concitant: non vera humoris profligatione, cum una aut altera doſi præcipitati viridis ad gr. ij. vel iij. quibus vix unum Mercurii crudi granum continetur, non poſſit ſanguinis maſſa tota pervadi, neque atomi omnes contagii venerei, quæ variis in locis nidulantur, corrigi & eliminari; unde fit, ut apparens, non vera ſit gonorrhϾ ſanatio, quæ idcirco vel ſponte recrudeſcit, vel luem veneream tacite ingenerat.

V. Reſinam Guaiaci, quæ laudatur quaſi ſpecifica.

V. Reſina Guaiaci, quam alii gummi vocant, & quæ *ex corticibus extracta vel ſponte ſua manans, arida eſt, friabilis, ſubnigrans, pellucida, ſaporis acris, odoris grati, præſertim ſi igni imponatur, gonorrhœæ ſpecificum* dicitur (*c*) a Paulo Hermanno, ſi a ℈ j. ad ℈ ij. in ſubſtantia exhibeatur. Quin imo non veretur ille ad reſinam Guaiaci præcipitatum viridem adjicere doſi granorum quinque in ſequente formula.

℞. *Reſinæ Guaiaci* ℈ j.
Mercurii præcipit. viridis gr. v.
Sacchari Saturnini ℈ ß.
Succini præparat. gr. xv.
Terebinth. ſeu balſam. Peruvian. q. ſ.
M. f. Pilula contra gonorrhœam pro j. *doſi.*

Laudatur quoque uſus ejuſdem reſinæ a Carolo (*d*) Muſitano ad gonorrhœam.

Sed quæ decocto ligni Guaiaci nec facultate nec uſu præpollet.

Sed liquet reſinam illam ſeu gummi Guaiaci, nec aliter, nec efficacius valere, quam intenſum decoctum ejuſdem ligni, quo quidquid ligno reſinoſum ineſt, coctura diſſolvitur. Vidimus autem ſupra decoctum iſtiuſmodi nec ad omnes gonorrhœæ ſpecies, nec in omnibus ægrotis conducere: Imo potius quandoque nocere, humorum ſeminalium acrimoniam, & genitalium fervorem intendendo, unde morbi vis, quæ jam remiſſa erat, ſolet recrudeſcere. Quocirca idem quoque ſentiendum eſt de reſina Guaiaci, quæ ſane ideo rari uſus eſt.

VI. Saturnina remedia.

VI. Si Fridericus Hoffmannus audiatur, (*e*) *Saccarum Saturni in oleo Terebinthinæ ſolutum & leni calore cinerum digeſtum, egregium & fere divinum præbet in gonorrhœa remedium, in primis ſi aliquid addatur camphoræ.* Extat apud Mayernium (*f*) compar remedium ad gonorrhœam ſequente formula.

℞. *Camphor.* ℈ ß.
Sal. Saturnini ℈ j.
Sal. tartar. gr. xij.
Caſs. fiſtularis ʒ ß.
Terebinth. Venet. ʒ. j.
M. f. bolus, qui, ſi in Auctore fides ſit, gonorrhœam curat intra paucos dies.

Denique vidimus modo ſaccharum quoque Saturninum a Paulo Hermanno (*g*) interne exhiberi in gonorrhæa a ℈ ß. pro una doſi.

Et

(*a*) Tract. De Morbis Venereis, *Lib.* 3. *Cap.* 2.
(*b*) Cynoſura Materiæ Medic. Part. 2. in verbo, *Mercurius viridis.*
(*c*) Cynoſura Mat. Medic. *Part.* 1. *in verbo* Cortex Guaiaci.
(*d*) *Ubi ſupra.*
(*e*) Pharmac. Med. Chim. *Lib.* 3. *Cap.* 13. *&* §. 158.
(*f*) *In altero ſyntagm. Tract.* 4. *Cap.* 3.
(*g*) *Ubi ſupra.*

Et profectò Saturnina remedia in ultimo morbi ſtadio nequaquam contemnenda ſunt, ut quæ feliciter adhiberi poſſint in gonorrhœa habituali ſeu contumaciore ſeminis aut ſeminalis humoris ſtillicidio, quod gonorrhœæ virulentæ aliquando ſupereſt; ſed iis nunquam utendum eſſe cenſeo, niſi doſi minima *v. g.* balſamo Saturnino Hoffmanni ad guttas viij. vel xij, aut ſaccharo Saturnino ad grana iv. vel vj, caute attendendo num ab exhibitis cardialgia, morſus oris ventriculi, nauſea &c. ægrum angant, quæ ſi forte acciderent, ab ulteriore exhibitione temperandum eſſet, quandoquidem experientia exploratum eſt *Saturnina remedia nunquam interne ſatis tuta eſſe*, ut verbis ipſis utar Johannis Boecleri in additionibus ad Cynoſuram Pauli Hermanni, *Parte 2.* in verbo *Plumbum*. Quæ utilia eſſe poſſunt, ſi caute adhibeantur.

VII. Nicolaus Cheſneau, Medicus Maſſilienſis haud incelebris ſuo tempore, ſequentem methodum propoſuit (*a*) gonorrhœæ virulentæ, ut ille ait, *ſine caſſia, ſine emulſionibus, ſine venæ ſectione* curandæ, quam ceteris omnibus *tutiorem & compendioſiorem* credit. VII Methodum compendiariam Nicolai Cheſneau.

℞. *Mercurii dulcis* gr. xij.
Diagridii vapore ſulphuris caſtigati gr. iij.
M. cum ſ. q. ſyrup. roſarum purgativi. F. bolus mane devorandus, ſumendo juſculum poſt duas horas.

Die inſequente idem bolus iterandus eſt, ſed aucta tum Mercurii, tum Diagridii doſi duobus granis: Iterandus quoque die tertio, ſed aucta denuo eorumdem remediorum doſi duobus aliis granis, niſi forſan prima exhibitione alvus copioſe depoſita fuiſſet.

Poſt triduanam illam purgationem, quæ quo magis ventrem moverit, eo utilior futura eſt, utendum ſequente opiata.

℞. *Camphor.* ℈. j.
Cremor. Tart. ʒ vj.
Sal. Prunellæ ʒ iij.
Terebinth. ℥ ij. ß.
M. omnia & dividantur in ſex doſes æquales; per ſex dies continuos mane ſumendas tribus horis ante paſtum, pulverato ſaccharo obvolutas.

Si poſt uſum opiatæ perſeveret adhuc penis dolor cum dyſuria & fluxu ſeminis purulenti, ſubflavi, aut virideſcentis, iterandæ purgationes, ut prius, cum Mercurio dulci, aucta ejuſdem doſi ad grana xx. vel xxiv, non aucta vero diagridii doſi ultra gr. iv, ſed ſi æger difficilius purgetur, addito cocleari uno ſyrupi roſarum ſolutivi.

At vero ubi primum ſemen profluet albicans & ſincerum, licet aquoſius ſit, potiſſimum vero ſi jam ceſſaverit dyſuria, ſerio de ſiſtenda gonorrhœa cogitandum, in quem finem Auctor ille plurimum commendat crocum Martis aſtringentem, ex limatura chalybis, cui aqua fortis affuſa ſit, paratum juxta proceſſum Beguini, per triduum doſi ℈ j. quolibet mane exhibendum ſub forma boli, conſerva roſarum exceptum.

Hactenus Nicolaum Cheſneau diligenter excerpſimus. Jam vero ut ingenue proferamus quæ ſentimus, videtur propoſita therapeia, 1°. Periculoſa in gonorrhœæ vehementioris principio; neque enim validiora purgantia ſatis tuta ſunt, cum inflammatio conceptaculorum ſeminis intenſa eſt, cum genitalia æſtuant, cum omnia nimio fervore deuruntur & immodico erethiſmo graviter dolent. 2°. Parum efficax in vetuſtiore gonorrhœa, in qua inflammatio in ſuppuratum degeneravit; cum teſte experientia raro derepente cedat purgantibus, niſi mochlicis, inter quæ minime locum habere poteſt bolus ex viginti aut viginti quatuor granis Mercurii dulcis, & ſex granis Diagridii. Sed quæ gonorrhœæ perfecte curandæ impar eſſe videtur.

Si cui tamen magnificis Nicolai Cheſneau promiſſis perſuaſo, ſuo periculo ſapere placeat, monitum illum velim, ut ab experiundo abſtineat, dum prima morbi ferocia venæ ſectione, refrigerantibus & demulcentibus ſe remiſerit; poſtea enim vel nulla vel minor noxa metuenda eſt a præpoſtero hujuſce methodi uſu, niſi forſan nimia croci aſtringentis doſi gonorrhœæ fluxus æquo citius cohiberetur, ſed ab errore tam manifeſto ſibi cavere difficile non eſt.

VIII. Denique uſu receptum eſt apud Medicos, (*b*) Chirurgoſque non paucos per octiduum ʒ j. exhibere opiatæ ſequentis. VIII. Tandem uſum terebinthinæ cum Mercurio dulci, quod remedii genus tutum eſt, & poteſt interdum utile eſſe.

℞. *Terebinth. Venet.* ℥. iv.
Rhei elect. & pulverat. ʒ iij.
Mercurii dulcis ʒ j.
M. ſimul. F. maſſa in octo doſes dividenda.

(*a*) *Obſervation. Lib.* 5. *Obſerv.* 38.
(*b*) Devaux, in Adnotationibus *ad Lib. III.* Caroli Muſitani *De Morbis Venereis*, *Cap.* 2.

Quod ſane remedii genus & tutum eſt & ſalutare, modo tertio vel ad ſummum ſecundo morbi ſtadio exhibeatur, cum ſe remittente fervore & dyſuria opus eſt ut ulcera detergantur, & deterſa obducta cicatrice ſolidentur. Attamen nulla ratione præferendum eſse cenſemus levioribus inunctionibus mercurialibus, quæ externe illiniantur eodem ipſo tempore, quo balſamica ore exhibentur juxta methodum ſupra propoſitam, unde eadem omnia emolumenta accedunt, quæ ab opiata, ſed certiora & efficaciora, minore noxa, & ſine ullo ventriculi damno.

§. II. DE COMMENTITIA GONORRHŒÆ PROPHYLAXI.

Prophylactica luis venereæ remedia non minore diligentia conquiſita ſunt, quam therapeutica.

Jam vero ut de prophylaxi gonorrhœæ, ceterorumque morborum venereorum pauca proferamus, conſtat antiquiores Medicos, ubi primum exploratum habuere affectiones omnes iſtiuſmodi ſolo veneris uſu contrahi, in id omni ope atque opera olim incubuiſſe, ut ingreſsuro contagio vias arte præcluderent, atque ea ratione orituros inde morbos remediis averruncarent. Poteſt in exemplum unus inſtar omnium adduci Gabriel Falloppius, qui Operis ſui *de Morbo Gallico Capite* 89, ſic præfatur. (*a*) *Ego*, inquit, *nihil feciſſe videor, niſi doceo vos quomodo quis videns pulcherrimam Sirenam, & coiens cum ea, etiam infecta, a carie & lue Gallica præſervetur. Ego enim ſemper fui hujus ſententiæ, quod adſit ratio præcavendi ne per contagium hujuſcemodi ulcuſcula* (venerea) *oriantur*. Deinde multis ea remedia proſequitur, quæ ad luis prophylaxim valere putat; laudatque inter cetera linteolum decocto remediorum vulnerariorum, aſtringentium, Guaiacinorum & Mercurialium imbutum, quod balano apponi vel principio urethræ intrudi jubet. Ait autem *ſe feciſſe experimentum in centum & mille hominibus, & Deum teſtatur immortalem nullum eorum infectum fuiſſe.*

Cum Falloppio conſentit Petrus Angelus Agathus qui Falloppii Opus Scholiis & Annotationibus auxit anno 1564. Ipſe enim proponit tanquam vere prophylacticum non in viris modo, ſed in mulieribus quoque uſum tum lintei haud diſſimili decocto imbuti, quo balanus aut vulva obtegantur re confecta, tum ſuffumigii mercurialis, quo ſuffiantur loci venerei poſt opus eloti. Sic ergo gratiſſima ſane incolumitatis ſpes oſtenſa eſt hominibus libidine perditis, quos nota vulvivagæ veneris diſcrimina terrebant, quam ſpem temere conceptam ut abhinc foverent, ſuiſque pollicationibus interdum incenderent, multis ſemper curæ fuit, quos minime pudet dubia, inania, falſa confingere atque comminiſci, dummodo ex aliena credulitate quæſtum faciant qualemcunque.

De illis duo quæri poſsunt an dentur? An liceat eadem divulgare, ſi dentur?

Sed ut tandem aliquando fraudibus ac fallaciis finis fiat, operæ pretium futurum eſſe viſum eſt, paucis ſed diligentia, qua poſſumus, ſumma ſequentia duo capita ſeorſum expendere, quibus univerſa quæſtio de prophylaxi morborum venereorum circumſcribi & definiri videtur: Nimirum 1°. An revera dentur remedia, quibus poſſit contagio in ipſo impuræ vel ſuſpectæ veneris uſu certo præcaveri? 2°. An ſi dentur remedia iſtiuſmodi, Medico liceat, qui probus ſit & religionis amans, illa quærentibus indicare, proponere, imo etiam ſcriptis editis vulgare?

Probatur circa prius non dari.

Circa *Prius*, 1°. Indubium eſt gonorrhœam, ceteroſque omnes affectus venereos præcaveri non poſſe, niſi remediis iiſdem, quibus curantur; Neque enim ingreſsurum venenum retundi poteſt remediis aliis, quam quibus conſtat idem jam ingreſſum ac tumultus agens in ſanguine debellari, domari, deſtrui. Itaque in prophylacticorum remediorum numerum ea tantum venire poſſunt, quæ adverſus virus venereum valere ſupra diximus: Præparata ſcilicet Mercurialia, vel decocta ſudorifica Guaiaci, Saſſafras, Chinę & Sarſæ-Parillæ ore exhibita: Inunctiones meruriales externa illitæ genitalibus, ubi potiſſima ac prima impendentis tragœdiæ ſcena futura eſt: Suffumigia & emplaſtra mercurialia iiſdem partibus admota, aut lintea decoctis vulnerariis & anti-venereis imbuta, qualia a Falloppio laudari modo dicebamus. Tandem injectiones cum decoctis ſudorificis lignorum & radicum, aut cum præparatis Mercurialibus blandioribus, ut aquila alba vel panacea in decocto hordei vel radicis althææ, in urethram in viris, in fœminis vero in urethram & vaginam ſiphone immiſſæ, quales a Carolo (*b*) Muſitano proponi ſupra vidimus quales eſse probabile eſt illas, quæ a Guillelmo (*c*) Cockburne tam impenſe laudantur.

2°. At

(*a*) Falloppius ideo duriter vapulat judicio Henrici Stephanil. *Apologie pour Herodote*, *Lib.* 1. *chap.* 12. Sed an jure, an injuria infra videbitur.

(*b*) *Ubi ſupra.*

(*c*) *De gonorrh. virul. ſymptom. natur. cauſa & curation.* Par. 2. Cap. 1.

2°. At vero, ut ea remedia optatum effectum præſtare valeant, 1°. Doſi eadem vel ſaltem doſi fere proxima adhibenda ſunt, ac dum morbus præſens adeſt; quandoquidem non minor in remedio exigitur energia, ut contagio ingreſſum molienti obnitatur, quam ut medeatur jam admiſſo. 2°. Iiſdem quotidie inſiſtendum eſt ſine intermiſſione, quandiu ſuſpectæ veneris uſus frequens eſt & fere quotidianus, quandoquidem periculum ceteroquin foret, ne quando oblatum contagium in loca indefenſa ireperet.

3°. Sed ea methodo non tam præcaveretur malum quod reformidatur, quam perpetuum induceretur, quoniam ne quando forſan opus futurum eſſet remediis anti-venereis ad gonorrhœam jam contractam, quæ porro rarius obvenit; iiſdem utendum foret quotidie, ſine intermiſſione, toto vitæ tempore, vel ſaltem quandiu libido effrænata dominaretur; quæ tamen ſine manifeſto nocumento quotidie adhiberi non poſſunt, & quod foret profecto miſerrimum vitæ genus, in quo videlicet ne ægrotatio ſemel incideret, continuo ægrotandum eſſet.

4°. Adde futurum eſſe ut corpus & humores, qui corpori inſunt, Mercurialibus ſenſim aſſueſcerent; atque adeo, ut purgantia & narcotica frequentius exhibita effectum non præſtant niſi aucta doſi, ſic & Mercurialia quoque fruſtra fore, niſi doſi in dies majori ac majori exhiberentur, unde ſequeretur quod ne quando brevi temporis ſpatio & doſi moderata Mercurialia forſan eſſent adhibenda, iiſdem toto vitæ curſu uti neceſſe eſſet, & quidem maxima: hoc eſt ut exiguum, breve, incertum malum declinaretur, ſeſe preſenti & maximo infortunio mactare quotidie.

5°. Quin imo neque tamen inde, quantacumque diligentia omnia præmunita viderentur, ſatis certa unquam futura eſſet prophylaxis. Cum enim tam multa loca ſimul munienda eſſent, periculum immineret, ne venenum venereum copia vel acrimonia prætermodum invaleſcens impecte facto vim aliquam facturum foret. Sic plerumque ſolent, ut exemplo rem patefaciam, quicunque adſtant propugnando vallo, quod longius exporrectum eſt, ab hoſtibus ſi denſo agmine incurrant, proſterni & ſuperari, quod in plura loca diſperſi & diſtributi collectæ turmæ pares ubique eſſe non poſſint.

6°. Ex his itaque colligendum eſt alexiteria, quæ a gonorrhœa, ceteriſque morbis venereis incolumes præſtent ſine detrimento, nulla dari, certa, tuta, efficacia: Si qua darentur, morbo ipſo vel ſaltem incerti morbi periculo pejora eſſe; neque adeo ab ullo, qui conſultor providuſque ſit utilitatum & opportunitatum ſuarum, unquam adhibenda: Unde factum ut lintea illa anti-venerea a Gabriele Falloppio tam impenſe laudata, ſuffumigia Mercurialia a Petro Angelo Agatho probata, injectiones in urethram ſimilis virtutis a Carolo Muſitano, & Guillelmo Cokburne propoſitæ, uno verbo prophylactica omnia remedia, ſi qua unquam a credulis in uſum vocata fuerint, jam pridem in deſuetudinem abierint ceu nullius efficaciæ.

7°. Proinde una tantum eſt ſibi cavendi ratio, quæ certa ſit, nempe ut vita ſit caſta, temperans, ab impura ſuſpecta, vulgivaga venere abſtinens: Quod ſi vero maleſuada libido ſcortationis pericula adire juſſerit, dubia, incerta, formidoloſa omnia ſemper futura ſunt, unde emerſuri ſint pauciſſimi, quantacumque celeritate opus conficiant, ut ſeſe periculo citius ſubtrahant; quantacumque diligentia confecto opere virilia vel muliebria aqua tepida vel urina ſua eluant, & ab inſperſis ſordibus mundent, ut nulli vel pauco contagio pateant.

Audio a perditiſſimis ganeonibus, qui meretricios amores effrænate ſectantur, adhiberi (a) nuper in Anglia folliculos e tenui & inconſutili pellicula in vaginæ formam confictos, & Anglice *Condum* dictos, quibus congreſſuri obvolutum penem loricant, ut a periculis pugnæ ſemper dubiæ tutos ſe præſtent. Autumant ſcilicet in catapractos, haſtiſque eo modo clypeatis, ſe vulgivagæ veneris diſcrimina ſubire impune poſſe.

Sed errant quidem maxime. Etenim 1°. Perit opera ex toto ſi folliculi pellicula alicubi hiulca aut diſciſſa ſit, vel in opere uſquam hiet aut diſcindatur; ſi tenuior allabenti tabo venereo, quo madet, pervia fiat, dum fricatione iterata maceratur, ac venenum alte imbibit; quæ ſingula debent frequenter uſu evenire. Memini haud inſcite olim quæri ab Antiquorum quodam, num inter mortuos recenſeri deberent, qui alto mari navigant, ut qui a morte tantum diſtarent lignea tabula quatuor digitos lata: Haud minori jure quæri poſſe arbitror, num inter infectos connumerari debeant, quicunque ab infectione, quotidie non abſunt niſi pellicula ſubtili, bibula, permeabili plerumque lacera. Illis ſane non pellicula fragilis, ſed *robur & æs triplex* eſſe deberet *circa* penem, qui

(a) Daniel Turner. *Diſſertation on the Venereal Diſeaſe*, pag. 107.

qui partem eam tam facilem ad contagium impuriſſimo meretricum barathro amant *committere*.

2°. Eſto tamen; Perſtet toto opere folliculus & integer & impervius: Nondum tamen omnia ſatis tuta. Nec pubem enim, nec inguina obveſtit ille: Proſtant ergo loca ea obnoxia attactui illabentis humoris ſpermatici, in quem mulieres colliqueſcunt dum veneri litant, unde ſi veneno infectus ſit, periculum futurum eſt grave ne (*a*) bubones generentur, atque inde lues venerea, hoc eſt, nec conduplicato fœnore verſura tandem ſolvatur. Quid olim profuit Achilli reliquum corpus vulnerari non poſſe, ſi calcaneum vulnerari potuit, unde cecidit? Quid pariter profuturum eſt ganeonibus illis mentulam ingreſſuro contagio imperviam eſſe, ſi contagium idem poſſunt admittere pubes ac inguina, unde ab imbibito veneno bubones, & a bubonibus lues ipſa perinde concipiantur?

3°. Sed quid multa? age porro, liceat ſcortatoribus illis, ſi ita lubeat, in obſcœna ſua ſpurcitiæ ſibi plaudere. Optabat olim Virgilius, ut Mævii amarent carmina quicunque Bavium non odiſſent: Sic ipſe optandum eſse puto, ut illis quibuſcunque circa jecur ulceroſum maleſanus amor ſævit, venerem eo tantum pacto experiri detur, quo venerea voluptas, quæ in intimo contactu reſidet, ita obtunditur & hebetatur, ut concumbentium neuter hymenæum canat, vel cantat uterque fere ſine ſenſu. Certe minoris conſtat caſte vivere vel permiſsa ac ſecura venere tantum uti, quam ita turpi putidoque invento, nec tamen ſine periculo, tam caſſa, levi & evanida voluptate potiri.

Probatur circa poſterius, ſi darentur, licere Medico ea divulgare.

Poſteriori quæſtioni hæc eadem ſatisfaciunt, quæ de priori diximus. Neque enim opus eſt de jure anxie multumque quærere, ſcilicet an liceat alexiteria remedia adverſus affectiones venereas indicare, proponere, exhibere, ſi ſemel de facto negative conſtiterit, nempe nulla dari remedia iſtiuſmodi, quę cum emolumento certa & efficacia eſſe poſſint.

1°. Attamen ſi qua forte darentur, libere dicam & ingenue videri non modo licere Medicis, quorum eſt opiferos eſſe, ea exhibere & vulgare, ſed illos etiam ne ea celarent, religione ipſa obſtringi, cum ea ratione adverſus contagionis pericula præmuniri poſſent, quod in votis bonorum omnium eſse debet, tot nutrices impuros ſuſpectoſve infantes lactaturæ, tot alumni ab infectiſve ſuſpectivis nutricibus lactandi, tot uxores, quæ ex matrimonii debito cum maritis latente morbo contaminatis tenentur concumbere, quibus omnibus accidit ſæpius, ut ſine culpa in affectus venereos miſerrime incidant.

2°. Probe tamen novi quid in contrarium vulgo opponatur, nimirum vulgatis ſemel alexiteriis illis remediis, libidinis frænos laxari, excuſſo ſalutari morbi metu, quo intemperantia coercetur. Sed quid eſt cur ea, etſi vera forent, reciderent in Medicos, a quibus alexiteria vulgarentur, ſi abuſus nullomodo conſcii ſua remedia ad juſtos tantum legitimoſque uſus deſtinarent, ſi ſincere cuperent, ut juſtis legitimiſque tantum uſibus adhiberentur? Quaſi vero æquum foret inventoribus rerum, quæ ad humani generis utilitatem prodeſſe poſſunt, peſſima eorum imputari conſilia, qui rebus iiſdem in perniciem ſuam, ſuamve infamiam abuterentur.

3°. Verum tamen, ne quid diſſimulem, neque futurum illud effrænatioris libidinis periculum, quantumvis exaggeretur, ad remedia prophylactica proſcribenda ſufficiens eſſe videtur, niſi ſimul eademque opera proſcribere velint remedia quoque therapeutica, quę & ipſa libidinis intemperantiæ aperte ideo favent, quod facilior morbi curatio morbi metum minuat. Certe & caſtius & temperantius viveretur, ſi experientia ſemel compertum foret, venereos morbos remediis nunquam ſuperari, ac infectis ineluctabilem celeremque mortem ſemper impendere.

4°. Sane nobiſcum ſentire videntur, qui rei publicæ adminiſtrandæ præſunt, cum ſcortilla triobolaria lue venerea infecta de medio removeri jubent, ut curentur. Licet enim palam ſit minui ea ratione pericula, quibus ſcortatores ſubjacent, verentur tamen minime, ne dum conſulunt publicæ incolumitati, inſimulentur unquam, quod depulſo vel imminuto ſalutari luis venereæ metu, civibus ad nequitiam feneſtram patefecerint.

5°. Quocirca invigilent ii, ad quos cura de moribus pertinet, ut cæcos mortalium animos ab impudicitia avocent monitis, præceptis, documentis; at vero liceat Medicis, qui corporis valetudini ſerviunt, concives non modo a præſentibus morbis liberare, ſed ſi qua forte daretur via, ab imminentibus quoque incolumes ſoſpiteſque præſtare.

CA-

(*a*) Vide infra, Cap. 5. hujus libri.

CAPUT III.

De duabus aliis Gonorrhœæ ſpeciebus, quæ rarius occurrunt; Et de Opthalmia Gonorrhoica, quæ ſuppreſſa gonorrhœa quandoque ſupervenit.

§. I. DE GONORRHŒA VIRULENTA SICCA, *ſive* DYSURIA VENEREA SICCA.

PRæter gonorrhęam virulentam modo deſcriptam eſt & alia urethræ affectio venerea, ad gonorrhœam quodammodo pertinens in qua dyſuria acris & urens ęgrum diſcruciat ſine ullo liquidioris aut purulenti ſeminis vel ſeminalis humoris fluxu, vel ſaltem cum fluxu pauciſſimo. Hanc vulgo dicunt *dyſuriam veneream ſiccam*, imo etiam quandoque *gonorrhœam ſiccam*, quæ ultima denominatio vere impropria eſt, cum contradictorium ſit gonorrhęam ſine fluxu eſſe, ſed quam tamen retinere neceſſum eſt, quoniam uſui parendum, *quem penes arbitrium & jus & norma loquendi*. Deſcriptio & differentia Gonorrhęæ ſiccæ.

Cum dyſuria urgentiſſima, quæ iſtius gonorrhęæ ſignum eſt perpetuum & eſſentiale, conjunguntur ſigna alia, ſed quæ inter ſe variant, imo vero pugnant. Modo enim ſimul adeſt cum dyſuria gravi ſtranguria, quam calor, dolor, rubor, tumor perinæi, imo ſæpe etiam totius penis comitantur; modo vero dyſuria ſola urit cum leviore ſtranguria, ſine ullo nec perinæi, nec penis tumore aut rubore manifeſto.

Symptomata. Hinc palam eſt gonorrhœam ſiccam in duas ſpecies diſtinguendam eſſe, quarum prior ab inflammatione ſeu phlegmone proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum dependeat; & illa vehementiores gonorrhœas virulentas vel incipientes præcedit, vel ſuppreſſas ſequitur: Poſterior vero a phlogoſi eryſipelatode urethræ producatur; & hæc poteſt quidem gonorrhœæ virulentæ ſymptomatice præludere, ſed plerumque eſſentialis eſt, nec ullius alterius morbi comes aut prænuntia. Duæ ſunt illius gonorrhœæ ſpecies.

I. In *priore* quidem 1°. Urit dyſuria gravis, tum quod tenſa & inflammata interior urethræ facies vel leviſſimas urinæ præterfluentis morſiunculas acutiſſime ſentiat; tum quod urina, quæ veſica concluditur, æſtu inflammatarum partium calorem & acrimoniam majorem contrahat. I. Symptomata prioris 1. Dyſuria gravis.

2°. Stranguria frequens affligit, tum quod inflammatæ & tumidæ proſtatæ, & veſiculæ ſeminariæ biam exiturientis urinæ anguſtent, urethræ ductum comprimendo; tum quod dolor acer, quem urina infert exeundo, advocato juxta notas ſympathiæ leges ſpirituum fluxu in ſpincterem veſicæ, convulſivas & involuntarias illius contractiones proritet, quæ mictionem interturbant, imo identidem ſupprimunt. 2. Stranguria frequens.

3°. Adſunt tumor, calor, rubor, & dolor perinæi: Hæc enim ſunt pathognomonica ſigna inflammationis, adeoque in perinœo ea ſupervenire minime mirum eſt, quando proſtratæ & veſiculæ ſeminariæ, quæ in perinæo latent, gravi tentantur inflammatione. 3. Tumor, calor & dolor in perinœo.

4°. Imo vero tumor, calor, rubor & dolor totum penem aliquando occupant, cum venæ pudendæ externæ & internæ gravi proſtatarum & veſicularum ſeminariarum tumefactione compreſſæ, difficiolliorem ſanguinis regreſſum permittunt, tum a cavernoſis corporibus penem conſtituentibus, tum a cutaneis integumentis cavernoſa corpora involventibus. 4. Imo in toto pene.

5°. Demum nullus eſt putridi ſeminis fluxus, qui proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſaria nimia harumce partium inflammatione ita conſtipantur, ut viam omnem denegent ſemini pauco, quod intro admitti vel ibidem ſecerni potuit. Sic pari ratione ferme nulla in peripneumonia expectoratio ſperanda eſt, quandiu intenſior eſt pulmonum inflammatio. 5. Nullus ſeminis fluxus.

II. In *poſteriore* vero gonorrhœæ ſiccæ ſpecie 1°. Atrox dyſuria diſcruciat ægrotantem ſicut in priore, & propter eaſdem cauſas. II. Symptomata poſterioris. 1. Atrox dyſuria.

2°. Torquet ſimiliter frequens ſtranguria, non ideo quidem quod urethræ canalis multum anguſtetur, cum phlogoſis eryſipelatodes, a qua hæc altera gonorrhœæ ſpecies dependet, ſenſibilem nullum tumorem inferat; ſed ideo tantum quod dyſuria involuntarias & convulſivas ſphinteris veſicæ contractiones advocet, quibus urinæ fluxus identidem coercetur, voluntatis imperio in contrarum tunc fruſtra nitente. 2. Frequens ſtranguria.

3°. Nullus eſt tumor, aut rubor nec in pene, nec in ipſo pęrineo, quia phlogoſis eryſipelatodes, quæ internam urethræ fiſtulam obſidet, ad externa uſque integumenta non protenditur; dolent tamen & calent tum perinæum, tum penis, propter viciniam urethræ affectæ, quæ calet ipſa doletque. 3. Sed nullus tumor aut rubor nec in pene nec in perinæo.

4. Neque ullus ſeminis fluxus. 4°. Denique nullus eſt ſeminis fluxus, ſive quod proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ ab omni labe immunes ſint, ſive quod, ut veroſimilius aut ſaltem frequentius eſt, ab eryſipelatode urethræ phlogoſi emiſſaria proſtatarum & veſicularum ſeminariarum ita conſtringantur, ut ſemini via non pateat.

Cauſæ utriuſque. *Cauſa*. Ceterum liquet utramque gonorrhœæ ſiccæ ſpeciem, a contagio venereo ſimiliter produci, quod in objectam partem vim ſuam corroſivam, inflammatoriam, phlogiſticam perinde exerat, cum utraque ab impuro concubitu perinde inducatur; ſed ab eodem veneno diverſas in diverſo caſu partes affici, cum diverſa ſit morbi ſedes ex dictis. Videtur autem hujus diſcriminis ratio ex triplici fonte repetenda. 1°. Ex diverſa contagii venerei volatilitate; 2°. Ex diverſa anguſtia emiſſariorum, quibus veſiculæ ſeminariæ & proſtatæ hiant in urethram; 3°. Demum ex diverſo coitionis tempore, quo virus ſuſcipitur. Itaque priorem gonorrhœæ ſpeciem contrahi credimus, ſi virus venereum fixius ſit; ſi ideo cum tardius exhalet, urethrę non inſtilletur niſi poſt peractum ejaculationis opus, dum vacuæ proſtatarum & veſicularum cellulæ poſſunt venenum altius imbibere; demum ſi ita hiulca ſit & pervia proſtatarum & veſicularum emiſſaria, ut inſpiratum venenum largiter admittant: Contra vero poſteriorem gonorrhœæ ſpeciem induci, ſi virus acrius & volatilius ſit; ſi ideo celerius & ante emiſſum ejaculatione ſemen urethræ inſinuetur, dum proſtatæ & veſiculæ ſemine turgent & ingreſſuro veneno magis reluctantur; ſi demum anguſta & nimium conſtricta proſtatarum & veſicularum emiſſaria pauciſſimum venenum poſſint intro ſuſcipere.

Diagnoſis. *Diagnoſis*. Gonorrhœam virulentam ſiccam dignoſcere facile eſt, quoties accidit, ut acris & urens dyſuria cum ſtranguria frequente divexet paucis diebus ab impuro vel ſaltem a ſuſpecto concubitu, ſine ulla alia cauſa manifeſta: Ab utra vero cauſa gonorrhęa illa dependeat eruere ęque facile eſt ex pręſentia vel abſentia tumoris & ruboris in perinæo & in pene.

Prognoſis. *Prognoſis*. Sicca gonorrhœa gonorrhœa fluente ſemper periculoſior eſt, tum quia venenum non fluens, ſed intus retentum radices agit altiores, tum quia partes affectas gravius rodit & labefactat.

Prior gonorrhœæ ſiccæ ſpecies, quæ a phlegmone proſtatarum & veſicularum ſeminariarum dependet, niſi inflammatio brevi reſolvatur, aut provocato ſeminis fluxu mitigetur in abſceſsum perinæi facile degenerat, ob proſtratarum aut veſicularum ſuppurationem.

Poſterior vero ſpecies, quæ ab eryſipelate urethræ producitur, niſi cito reſolvatur, in ſphacelum abit, ut inflammatis membranis ſolemne eſt, quod in interna parte fere perpetuo lethiferum eſt.

Curatio. *Curatio*, Omni opera annitendum eſt, ut phlegmone vel eryſipelatodes phlogoſis reſolvatur aut mitigetur; edulcetur urinæ acrimonia, & contemperetur affectarum partium æſtus.

1°. Ad hunc finem prodeſt præcipue ſanguinis miſſio larga & frequens, & initio ſaltem quarta quaque hora celebranda; neque enim aliud quidquam præſtantius aut efficacius novimus ad inflamationem minuendam, & hærentis ſanguinis reſolutionem promovendam.

2°. Debent genitalia, penis, ſcrotum, perinæum foveri identidem lacte ſubtepido, vel decocto radicis althææ & ſeminis lini; quin imo ex lacte, vel ex hoc decocto debent ſemicupia ſeu inſeſſus parari.

3°. Cum ægrotans nec ſemicupio ſemper inſidere poſſit, nec dolentes partes fovere perpetuo, apponenda ſunt cataplaſmata anodyna, ut de mica panis cum lacte & ovi vittello; vel de lactis cremore recenti & ſubtepido; vel de medulla caſſiæ &c. quæ affectas partes late contegant atque comprehendant, & quæ mutentur ſæpius in die, ne ſiccitate nimis indurentur,

4°. Alvus ſæpius abluenda enemate refrigerante & anodyno, ex decocto radicis *althææ* & ſeminis lini cum caſſiæ medulla, addito pauco nitro purificato, vel ſale prunellæ.

5°. Licet mixtio dolorifica ſit & difficilis, & ideo non videatur adaugenda urinæ copia, præſtat tamen urinam diluere & temperare, ne ſi acrior eſſet, rodendo morbum intenderet dum emitteretur. Conducit itaque frequens potatio ptiſanæ refrigerantis, paratæ ex infuſo radicis althææ, ſeminis lini, florum malvæ &c. cujus libris ſingulis grana aliquot nitri depurati vel ſalis prunellæ addi poſſunt.

6°. Injicienda in urethram lac vaccinum aqua dilutum, vel ſerum lactis, vel deco-

ctum

ctum radicis althææ ſubtepidum, vel aqua ſpermatis ranarum, modo poſſit injectio inſtitui ſine inſigni doloris augmento, quod levi & ſuſpenſa manu explorandum eſt.

7°. Demum narcotica adhibenda ſunt, ut ſyrupus papaveris albi, laudanum, tinctura anodyna &c. doſi conveniente, quæ dolores intolerandos compeſcant, conſtrictiones urethræ convulſivas cohibeant, & liberiorem remediorum uſum permittant.

8°. Hæc therapeia, ſi caute & celeriter adhibeatur, morbi ferocia intra tres quatuorve dies, aut ad ſummum intra ſex mitigata, vel optatus ſuccedit ſeminis putridi fluxus, qui partium inflammatarum relaxationem denotat, vel ſine fluxu ullo qui conſpicuus ſit, phlogoſis ſenſim reſolvitur.

9°. At vero, ſi morbus tenorem eumdem, eamdemque vehementiam ultra ſex ſeptemve dies teneat, periculum imminet, ne inflammatio in ſuppuratum, aut phlogoſis in gangrænam degeneret.

10°. Quamobrem tunc, ſi qua appareant ſuppurationis incipientis indicia, perinæo admovenda cataplaſmata maturantia & putrefacientia ex pulpa radicum liliorum alborum & althææ &c; foliorum acetoſæ, malvæ, betæ &c. cum oleo liliorum, quibus fermentum acrius vel unguentum baſilicum adjici poterunt, ſi ita e re eſſe videatur.

11°. Quamprimum autem vel leviſſima latentis puris fluctuatio percipietur, pars rite incidenda, ne pus diutius coercitum ſinus agat periculoſos, ſed de his fuſis infra, *Cap. IV*, §. 2 ubi *De abſceſſu perinæi*.

12°. Quod ſi in altera gonorrhϾ ſicca ſpecie, quæ ab eryſipelate uretræ dependet, poſt ſex ſeptemve dies, dyſuria & ſtranguria, quæ antea urgebant intenſe, derepente ceſſent, & ſi urethræ ductus in perinæo, qui antea fortiter tenſus dolebat ex leviſſimo attactu, jam magis obſequioſus & minus dolens ſit, merito timendum eſt, ne præſens mejendi libertas laxitati urethræ a ſphacelo inductæ accepta debeatur, quod periculi plenum eſt.

13° Quapropter ſimul ac prima nigroris indicia in perinæo obvia fuerint, vel citius, ſi graves de latente ſphacelo conjecturæ urgeant, immiſſo in urethram ſulcato cathetere, perinæum ad alterutrum latus raphes incidendum eſt, ſicut in lithotomia. Dein vulneris labia levioribus vel profundioribus ſcarificationibus pro rei neceſſitate diſſecanda, ac calide fovenda decocto ariſtolochiæ rotundæ & fuliginis ſplendentis in vino rubro, cujus libræ cuilibet unciæ tres ſpiritus vini camphorati, totidem tincturæ myrrhæ adjectę ſint.

14°. Demum vulnus tractandum cum digeſtivo ſequente,

℞. *Digeſtivi vulgaris ex Terebinth. lota & vitellis ovorum parati* ℥ iv.
Add. *Unguent. de ſtryrace* ℥ ß.
Olei Hyperic. ℥ j.
Tincturar. Aloes & Myrrhæ ana ℥ j.
Miſceantur omnia probe. F. Digeſtivum cum linteo carpto vulneri admovendum.

Hocce digeſtivo utendum eſt, donec oborta ſuppuratione eſchara a ſubjecti parte ſecedat, quo tempore adhibendum eſt digeſtivum ſimplex, vel balſamum Arcæi.

15°. Ceterum probe notandum eſt in gonorrhϾ quacunque virulenta ſicca, anti-venerea, quæ ad gonorrhœam virulentam fluentem ſupra propoſita ſunt, præſertim vero Mercurialia forma unguenti perinæo illita, quæ ceteris efficacia preſtant, caute ſed diu uſurpanda eſſe, ubi primum mitigata ſymptomatum vehementia illorum uſum permiſerit. Siquidem cum in hac gonorrhϾ ſpecie ſuſceptum virus nullomodo effluat, ſed intra corpus totum cohibeatur, inde tanto diligentius attendendum eſt, ut ſpecificis remediis corrigatur & ſuperetur.

Quæ de viris diximus, accidunt eadem in fœminis quoque, ſed mutatis mutandis. Nunc enim omnibus gonorrhϾ virulentæ ſymptomatibus tenentur, dyſuria & dolore; calore & rubore proſtatarum in ſuperiore, vel glandularum Covvperianarum in inferiore vulvæ angulo, ſine ullo tamen humoris effluvio, vel cum effluvio perpauco; & tunc palam eſt proſtratas vel glandulas Covvperianas vere inflammari, quod cum priore gonorrhϾ ſiccæ ſpecie in viris convenit: Nunc vero illæſis ceteris muliebrium locis, laborant tantum ex vagina, quæ calet, dolet, tentigine perpetua rumpitur eam dolore acri & importuno; & tunc liquet internam vaginæ faciem phlogoſi eryſipelatode affici, quod cum altera gonorrhϾ ſiccæ ſpecie in viris congruit. Fœminæ quoque eidem gonorrhϾ ſunt obnoxiæ.

Proinde facile eſt eruere ex ſupra dictis tum cauſas atque ſymptomata, quæ utrique illi affectioni venereæ propria ſunt in fœminis, tum curatorias methodos, quæ ad utramque faciunt.

 §. II.

§. II. DE GONORRHŒA SPURIA, *ſive* DE VENEREO STILLICIDIO E BALANO.

Gonorrhœa ſpuria. *Deſcriptio*. Datur & tertia gonorrhœæ ſpecies in viris non raro obvia, quæ *ſpuria* dicitur, & in qua non ab urethra, ſed a corona balani, quæ dolet & inflammatur, promanat humor lymphaticus, ſubviſcidus, purulentus, non ubertim quidem, ſicut in gonorrhœa vulgari, ſed tamen ſatis copioſe; unde vocari poteſt *venereum ſtillicidium a balano*.

Conſtat illam gonorrhœæ ſpeciem obſervatam fuiſſe, tum olim a Thoma Sydenhamio, *in Epiſtola ſecunda Reſponſoria*, ubi ſic legitur. *Ipſe vidi virulentam hujuſmodi materiam per ſubſtantiam glandis poroſam exudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante vel præputium:* Tum recentius a Jacobo Vercelleno, *in Tetrabiblio de pudendorum Morbis & Lue venerea, Capite 3, Articulo 2*, §. 2, ubi ille ſic ait: *Memini ego etiam plurimorum, qui in membro in ejuſmodi latrinis* (pudendo ſcilicet mulierum lue infectarum) *ſolum leviter intincto, alba ſanie poſtmodum plerarunt per ſubſtantiam glandis poroſam, etiam circa* (lego *citra*) *ullum ulcus*: Tum recentiſſime a Guillelmo Maſſon, Medico Beterrenſi in Occitania, qui teſtatur *in Commentariis Academiæ Scientiarum* Ann. 1729. *pag.* 12. Se in tribus viris hanc gonorrhœæ ſpeciem curaviſſe, in quibus ſingulis, e glandulis quæ coronam balani ambiunt, emanabat humor putris, acer, virulentus, plane congener humoris, qui per urethram defluit in gonorrhœa vulgatiore. Unde liquet gonorrhęam illam haud raram eſſe; & ſane illam ipſe pluries curandam habui, modo ſolam & ſeorſum ab omni alia labe, modo cum ulcuſculis venereis balani conjunctam.

Reperitur etiam in mulieribus. Conjicio mulieres ipſas quoque huic gonorrhœæ ſpeciei obnoxias eſſe, in qua humor gonorrhoicus non e proſtatis, vagina, glanduliſve Covvperianis, ut in vulgari gonorrhœa, ſed ex ipſa vulvæ facie ſola exſtillat. Certe vidi nuper puellam decem vel undecim annos natam, quæ anno ante a nefario quodam conſtuprata, morboque contaminata, ſed quæ, inacceſſa propter arctitudinem vagina, in vulva tantum vim paſſa fuerat, fluxu gonorrhoico virulento tentari, non a lacunis, vagina, aut glandulis Covvperianis, ſed ab ipſa tantum vulvæ facie prodeunte, ut facili experimento compertum habui. Vulva enim prius probe deterſa deprehendi humorem non ex memoratis locis profluere, ſed ex ipſa vulvæ facie guttatim exudare, ſi pudendi labra molli attactu comprimerentur.

Sedes illius gonorrhœę in utroque ſexu. Non eſt dubium, quin ea gonorrhœæ ſpecies a venereo contagio originem ducat in utroque ſexu, cum impuro concubitui ſuperveniat, & anti-venereis remediis curetur. Sedem habet propriam in ſebaceis ſeu odoriferis glandulis, in viris quidem ad radicem ſive coronam balani adſitis, in fœminis vero per totam vulvæ faciem conſitis, quæ acri veneno venereo irritatæ, laceſſitæ, inflammatæ frequenti & iterata oſcillatione copioſiorem proventum ſuggerunt humoris illius viſcidi, glutinoſi, ſebacei, ſed qui tunc dilutior eſt liquidiorque, & quocum permiſcentur aliquando nonnullæ prius guttulæ ab eroſa balani vel præputii facie in viris, aut vulva in fœminis deciduæ. Sic eodem plane mechaniſmo piper linguæ admotum, ſalivam; fumus oculis exceptus, lacrymas movet: vel potius quod ad rem magis facit, ſic inflammatę & irritatæ in opthalmia glandulæ, quæ palpebrarum oras ambiunt, copioſo viſcidoque humore genas irrorant in lippis.

Cauſæ in viris. *Cauſa*. Contrahitur autem hæc gonorrhœæ ſpecies ex cauſa triplici; 1°. Si ſebaceæ ſeu odoriferæ glaudulæ modo deſcriptæ laxiores fuerint, rariores & nimis hiulcę conformationis vitio, adeoque virus venereum, quo madefiunt in impuro concubitu, altius & copioſius imbibant. 2°. Si præputium nimis longum non abſterſas ichoris virulenti guttulas, quæ coronæ balani poſt coitum hærent, arctius conſtringat & intimius applicet glandulis ſebaceis. 3°. Demum ſi cauſæ hæ geminæ una ſimul concurrant, ac proinde agant ideo tanto efficacius.

Cauſæ in fœminis. Nec diſpari ratione poteſt gonorrhęa eadem a fœminis concipi triplici de cauſa, 1°. Si ſebaceæ vulvæ glandulæ laxioribus oſculis pateſcant. 2°. Si ſemen ab infecto viro emiſſum vulva tantum excipiatur, de quo iis plerumque cura eſt, quæ a prægnatione ſibi cavent. 3°. Si utraque cauſa una forſan coincidat.

Falſa hæc gonorrhœa cum fluente & ſicca modo conjungi ſolet, modo vero ſola & ſeorſum accidere. In priore caſu adſunt ſymptomata omnia, quæ ſupra recenſuimus, & quæ gonorrhœam utramque, fluentem & ſiccam, comitantur: In poſteriore vero deſunt illa omnino & nihil quidquam obſervatur præter dolorem, tumorem, calorem & levem eroſionem inflammatæ coronæ balani in viris, & vulvæ in fœminis.

Diagno-

Diagnoſis. Facile eſt gonorrhęam ſpuriam dignoſcere & in viris & in fœminis, cum vel ipſa inſpectione tum morbus, tum morbi ſedes innoteſcant. Diagnoſis.

Prognoſis. Gonorrhęa ſpuria, modo prudens adhibeatur medela, periculo plerumque vacat. Prognoſis.

At vero ſi omittantur remedia, ſuperficiariæ glandularum ſebacearum eroſiones, gliſcente celeriter labe, in ulcuſcula cancroſa degenerant, quibus balani corona cingitur in viris, quibus vero in fęminis vulva obſidetur, unde affectus periculoſior.

Imo etiam, ſi calli ulcuſculis undique ſuccreſcentes ſolitum ſanguinis & lymphæ regreſſum inhibeant a balano vel a præputio in viris, aut a nymphis, carunculis myrtiformibus, vel pudendi labris in fœminis, continget non raro in utroque ſexu phimoſis, paraphimoſis, vel cryſtallina, ut infra ſuo loco videbitur, unde grave imminebit periculum.

Curatio. 1°. Venæ ſectio in brachio alterutro ſemel atque iterum celebranda eſt, pro morbi vehementia, ſcilicet ut præſens balani vel vulvæ inflammatio mitigetur, & præcaveatur imminens. Curatio.

2°. Balanus, & retracto præputio corona balani & interna præputii facies in viris, in fęminis vero vulva ſæpius abluenda ſunt decocto hordei, vel foliorum agrimoniæ, vel radicis althææ melle narbonenſi temperato. Poterit quoque, ſi dolor nimius diſcruciet, vel ſerum lactis recens, vel lac ipſum in hunc finem ſatis commode uſurpari.

3°. Quin immo, ſi dolor acrior urat, facile erit & alia non pauca paregorica remedia adhibere ad acrimoniam & inflammationem mitigandam, *verbi gratia*, balanum denudatum præputio in lacte tepido detinere; vel linteo quod lacte perpetuo madeat, contegere; vel cataplaſmate de mica panis, aut cerato refrigerante Galeni ſupra telam extenſo obvolvere &c.

4°. Poſt dies aliquot pacato inflammationis fervore, anti-venerea omnia, quæ ad gonorrhęam fluentem propoſuimus, eodem ordine in uſum advocanda, quæ virus venereum ſubigant, alterent, corrigant, evacuent.

5°. Hac methodo ſolet ut plurimum ſponte ſubſiſtere humoris fluxus, qui a glandulis coronæ balani vel vulvæ promanat. Si quid tamen viſcidius inde exſtillaverit, ut naturalis tonus & glandulis & glandularum emiſſariis reſtituatur, utile erit balanum vel vulvam per dies aliquot identidem eluere vel fovere decocto ligni ſancti ſive Guaiaci; vino rubro in quo ferrum candens aliquoties extinctum ſit; vel levi ſalis aut ſacchari Saturnini ſolutione in aqua plantaginis.

6°. Quod ſi vel remediorum prætermiſſione, vel morbi vehementia, coronæ aut vulvæ inflammatio in ulcuſcula degeneret, quæ phimoſim, paraphimoſim, aut cryſtallinam inferant, tunc remediis utendum erit, qualia infra proponemus ad illarum affectionum curationem.

§. III. DE OPHTHALMIA GONORRHOICA, QUÆ SUPPRESSÆ GONORRHOEÆ QUANDOQUE SUPERVENIT.

Si gonorrhœa venerea errore in diæta, crapula, veneris uſu, vigiliis nimium protractis, exercitio immoderato, exhibito acriore cathartico, morbo quodam adventitio, aut caſu quovis alio ſupprimatur, parciuſve manet; imo quamvis libere manaverit, ſi ſumma virulentia exſuperet, inde accidit aliquando in utroque ſexu, ut alteruter vel uterque oculus gravi & repentina tentetur Ophthalmia, quæ ſui generis eſt, ex qua ſummum periculum oculo portenditur, cujus hæc eſt formæ & progreſſionis ratio. Ophthalmia ſui generis ſuppreſſæ gonorrhœæ quandoque ſupervenit.

Deſcriptio. I. Oculus, in quem morbus cadit, ſubrubet, ſubdolet, lacrymatur, ac diſtillat humorem ſolito copioſiorem, unde Ἐπιφορά. Deſcriptio hujus Ophthalmiæ.

II. Tota & univerſa Conjunctivæ ſeu Adnatæ facies brevi intenſe dolet, rubet, & extumet ad altitudinem opinione majorem, ita ut corneæ area, quæ labe immunis eſt, orbicularem foveam, ſive hiatum, græce χήμην, referat, unde morbus ille conjunctivæ Χήμωσις nuncupatur.

III. Conjunctiva in hunc modum tumens & rubens carnis ſpeciem ita exhibet, ut vere carnea eſſe videatur: Innumera tamen extimæ ſuperficiei puncta, ceu oſtiola totidem, rotant guttulis frequentibus lymphæ ſpiſſæ, viſcidæ, ſubflavæ, acris, mordacis, ſimillimæ humori, qui in gonorrhœa e genitalibus defluit.

IV. Si morbus invaleſcat, anguſta illa oſtiola, quibus conjunctiva acrem lympham exſudat, in ulcuſcula ſive φλύκταινας totidem cito degenerant, unde rubor, calor, dolor, tumor conjunctivæ ſolent magnopere intendi.

V. Cum

V. Cum protuberans oculi globus ſuperjectis palpebris contegi non poſſit, neceſſe eſt ut maneat perpetuo ſemi-apertus & male connivens ut leporibus familiare eſſe dicitur, unde naſcitur id vitii genus, quod eapropter Λαγόφθαλμος appellatur.

VI. Fit conſors ejuſdem labis interna facies utriuſque palpebræ, maxime vero inferioris, quæ ideo non modo dolet & rubet, ſed etiam in tantum extumet, ut palpebram illam extrorſum invertat, unde Ἐκτρόπιον.

VII. Niſi præſenti malo præſens adhibeatur medicina, cornea noxam illam brevi concipiet, quæ ipſi propria, ac ſphaceli loco eſt, ſcilicet opaca fiet & albeſcet exteriore facie, ac in tenues lamellas reſolvetur, quæ marcidæ ſingulatim decident.

VIII. Quæ reliquæ ſupererunt pauciores in cornea lamellæ, a ſuppoſito humore aqueo extrorſum pulſæ, paulatim explicabuntur, intendentur, in utriculum faſtigiabuntur aciniformem, qui pro vario magnitudinis gradu *Μυιοκέφαλυ*, *Σταφυλώματος*, & *Μήλυ* nomen obtinebit.

IX. Imo vero continget aliquando ut ſuperſtites lamellæ dehiſcant tandem, ac tenui rima non modo humori aqueo, qui proximus ſubeſt, ſed ceteris quoque humoribus viam quandoque patefaciant, unde effluxus humorum, collapſus oculi, & viſus amiſſio.

Hæc Ophthalm ſpecies a nullo Aphrodiſiacorum Scriptorum memorata. Licet hæc ophthalmiæ ſpecies, de qua hactenus, gonorrhœæ venereæ non raro ſuperveniat, a nullo tamen inter Aphrodiſiacos Scriptores memoratam fuiſſe memini. Scripſit quidem Johannes de Vigo *Practic. Lib. 5, Cap I, diverſos oculorum morbos a Morbo Gallico generari; præſertim Ophthalmiam*. Recenſuit quoque Johannes Manardus, *Epiſtolar. Lib. 7. Epiſtol. 2, Ophthalmiam inter luis venereæ ſymptomata*. Neuter tamen videtur de Ophthalmia modo deſcripta intelligendus eſſe, tum quod uterque primo gonorrhœæ virulentæ exortu antiquior vixerit, atque adeo neuter de Ophthalmia illa mentionem facere potuerit, quæ ſolius gonorrhœæ ſymptoma eſt; tum quod illa, quæ ab utroque de Ophthalmia carptim memorantur, ad alias oculorum affectiones, ſpecieſve Ophthalmiæ referenda eſſe videantur, de quibus infra *Lib. IV. Capp. 1. & 3*, quæ ab Ophthalmia gonorrhoica multum differunt.

A Carolo de Saint Yves primum deſcripta fuit. Hanc ergo Ophthalmiæ ſpeciem a nemine prius deſcriptam novi, quam a Carolo *de Saint Yves* Chirurgo oculario artis ſuæ bene perito. Ille ſane primus omnium in Tractatu *de morbis oculorum*, quem gallice ſcriptum Lutetiæ edidit *anno* 1702. *in 8*, *Ophthalmiæ venereæ* meminit *Lib. 2, Cap. 4, Artic. 10*, quo nomine Ophthalmiam gonorrhoicam intellexit, ut ſatis conſtat ex brevi deſcriptione quam appoſuit. Ille primus ad operationem, quæ contra hunc morbum prodeſt efficaciſſime, inſtituit & erudivit alterum *de Saint Yves* juniorem, qui Magiſtri defuncti, ut nomen, ſic & famam egregie ſuſtinet, & qui mecum gratiam iniit magnam, quod mihi, dum certa morbi exempla quærerem cupide, ægrum unum atque alterum hoc ipſo oculorum vitio, de quo quæſtio eſt, laborantem lubens produxerit atque exhibuerit, in quibus ægritudinis ſpeciem, ſedem, morem rimandi & penitius exquirendi copia fuit.

Cauſa hujus Ophthalmiæ. *Cauſa*. Ex anatomicis compertum eſt Adnatam ſive Conjunctivam, quantacumque tenuis eſſe videatur, cellulis innumeris, confertiſſimis, diſcretis, inter ſe perviis, extrorſum hiantibus conformari, quibus ſecernitur humor pinguis, lymphaticus, ſaponaceus, in hunc finem a natura, utilitatum noſtrarum provida conſultrice, deſtinatus, ut ſuper oculum ſtillatim effuſus & lacrymali lympha dilutus, adverſas & contiguas oculi & palpebrarum facies læves & lubricas jugiter tueatur.

Ea quidem ex naturæ inſtituto ſe habent, atque adeo illibatæ, quandiu tumor ille omni contagii vitio immunis eſt; at vero, ſi quando cum ſeminio venereo; quod ex gonorrhœa ſuppreſſa vel parcius manante in ſanguinem refluit, aut alia quacumque de cauſa in vaſis nimium redundat, & quocum naturam habet affinem, ut infra probabitur, *Lib. IV, Cap. 2.*, connubium ineat, inde futurum eſt, ut facta mali metaſtaſi, cellulæ, quibus Conjunctiva conſtat, tumefactæ & inflammatæ eadem vel ſimili labe afficiantur, qua urethra in gonorrhœa, unde nova & improviſa cohors ſymptomatum incubitura eſt, qualia in deſcriptione modo recenſuimus.

At quarum efficaciam faciunt antecedentia oculorum vitia. Verum quantacunque ſit affinitas atque cognatio ſeminii venerei cum ſaponaceo conjunctivæ humore, vix puto venereum contagium, a genitalibus repreſſum, in cellulas conjunctivæ impetum unquam facturum ex ſe, niſi præceſſerit cauſa quædam, quæ futuræ noxæ nonnihil loci dederit. Et ſane conſtat experimento Ophthalmiam gonorrhoicam ſuppreſſæ gonorrhœæ in illis tantum ſuccedere, quibus oculi natura molles ſunt & infirmi, aut quibus ictu, affrictu, feſtucæ illapſu fortuito &c. male habent, hoc eſt, in

quibus

quibus alterutro vitio, ſive connato, ſive adventitio, aditus exundanti ſeminio venereo liberior patefit.

Hinc patet 1., quibus de cauſis virus in oculos aliquando divertat.

Porro autem, ut virus in conjunctivæ cellulas divertit nunquam, niſi vi, aut quod rarius eſt, copia arceatur a genitalibus, quo natura ducitur, & qua illi viæ compendium eſt; ſic e contrario a conjunctiva, quo ſemel illapſum eſt, ſolet facili opera averti & avocari, quoties iter interclusum denuo expeditur, vel aperitur alterum, æque breve. Sic obſervatione compertum habeo Ophthalmiam gonorrhoicam, in ſummo etiam incremento, vel dicto citius remiſſam fuiſſe, vel evanuiſſe derepente, redintegrato gonorrhœæ fluxu, vel erumpente bubone venereo in inguinum alterutro.

2. Cur hæc Oshthalmiæ ſpecies adeo præceps ſit?

Inde pronum eſt colligere cur morbus ille adeo præceps ſit, & ſtadia ſua tam celeriter percurrat, ut breviſſimo temporis intervallo invadat, invaleſcat, oculo labem intentet, certamque perniciem inferat. Quid enim pacati vel benigni ſperes ab effero veneno, quod dum exæſtuat maxime, ab effluxu præcluditur, & in conjunctivæ cellulas irrumpit confeſtim, quas copia inflat immodice, quas acrimonia rodit, quas utraque ratione inflammat, exulcerat, labefactat & peſſundat.

3. Cur a latente lue venerea nunquam proveniat?

Id miri tantum ſubeſt Ophthalmiam gonorrhoicam, quæ ſuppreſſam gonorrhœam non raro ſequitur, a latente lue venerea nunquam produci, cum tamen ſit utrobique compar ſeminii venerei natura & indoles. Non me quidem fugit lui venereæ familiares eſſe & plures alios oculorum morbos, & plures alias Ophthalmiæ ſpecies, de quibus infra *Lib. IV, Capp.* 2. & 3; ſed obſervatio nulla ſuppetit certa, qua conſtet Ophthalmiam hanc, quæ nunc in quæſtione verſatur, citra gonorrhœam vel actu manantem, vel nuper ſuppreſſam, ab antiqua lue venerea inductam fuiſſe. Id autem, ut opinor, inde repetendum eſt, quod in lue venerea virus in ſanguine clam latens tacitis ictibus partes adoriatur, neque adeo poſſit impete facto tumultuariam conjunctivæ tumefactionem & inflammationem unquam accerſere, ſine quibus tamen nulla eſſe poteſt Ophthalmia gonorrhoica. Contra vero virus idem, a genitalibus per vim excluſum in ſuppreſſa gonorrhœa, irruat impetuoſius, qua data porta, in cellulas conjunctivæ, quas proinde tam ſubitaneo malo impares & graviter inflammari, & multum tumefieri neceſſum eſt.

Symptomata Ophtalmiæ gonorrhoicæ.

Symptomata. I. Cellulæ tunicæ adnatæ humore ſuo, qui ob admiſſum virus jam ſpiſſior eſt, turgidæ, debent initio ſubtumere, circumflua vaſa comprimere, intertextas nerveas fibras diſtrahere &c. unde conjunctivæ tumor, rubor, calor, dolor.

II. Simul vero cellulæ eædem humore, qui acrior quoque eſt, fortius laceſſitæ, debent validiore & frequentiore ſyſtole, in ipſo mali primordio, & copioſiorem humori ſaponacei ſecretionem, & frequentiorem ſecreti excretionem ſollicitare, unde lacrymatio ſeu uberior humoris acrioris diſtillatio ab affectis oculis, quæ græce Ἐπιφορὰ nuncupatur.

III. Invaleſcente deinde humoris ejuſdem tum ſpiſſitudine, tum acrimonia, conſequens eſt cellulas conjunctivæ & dilatari magis, unde tumor ille conjunctivæ, quo depreſſa cornea cingitur; & a dilatatis cellulis ſanguinis curſum per vicina vaſa fortius inhiberi, unde inflammatio conjunctivæ, quæ carnis concolor circulari ambitu corneam complectitur.

IV. E dilatatis, dolentibus, inflammatis conjunctivæ cellulis neceſſe eſt humorem ſaponaceum extrudi uberiorem, acriorem, ſpiſſiorem, mordacem, ſubflavum, humori qui ex genitalibus effluit in gonorrhœa, calore, conſiſtentia, acrimonia &c. ſimillimum.

V. Quin imo, ſi malum continuetur, & magis etiam ſi ingraveſcat, futurum ut brevi ſumma cellularum oſtiola jugi acrioris humoris effluxu eroſa in phlyctænas degenerent, ſeu minutiſſima ulcuſcula, ſpiſſe conferta, unde novum accedet augmentum rubori, calori, dolori, tumori conjunctivæ.

VI. Cum turgidus & prominens oculi globus palpebris, quantacumque vi in contactum nitantur, contegi non poſſit, ſequitur oculum affectum, ſemi-apertum permanſurum eſſe, quandiu duraturus eſt morbi impetus, unde λαγόφθαλμος.

VII. Tunica utranque palpebrarum interne veſtiens, cum conjunctivæ portio ſit continua & congener, eodem quoque cellularum apparatu componitur, & eidem vacat uſui. Hinc ergo non mirum, ſi ſimili cauſarum earundem energia ſimiliter extumeſcat, inflametur, exulceretur, quod tamen in inferiore palpebra frequentius obſervatur, quod hæc acris humoris e conjunctiva depluentis ſtillicidio & magis & diutius expoſita ſit.

VIII. Non poteſt autem interna palpebræ inferioris facies nimio plus tumere, quin præ cute ipſa, cui adſtat applicita, & quæ vitii expers eſt magis expandatur & explicetur, atque adeo quin palpebra illa extrorſum paulatim inverſa, ut in ἐκτρόπιῳ conſpicuam ſeſe exhibeat, tumidam, rubram, inflammatam, fere carneam.

IX. Con-

IX. Conjunctiva præter modum tumens corneam, quam complectitur, ita ſtringit, comprimitque circulari ambitu, ut lympha inde revehi amplius non poſſit more ſolito, ex quo fit, ut inter corneæ lamellas, quæ maxime extimæ ſunt, & quæ ideo facillime locum facturæ ſunt, latenter congeſta inaſſuetam corneæ opacitatem & morboſam albedinem inducat.

X. Imo procedente malo, lamellæ ſingulæ, quibus coagmentatur cornea interjectu lymphæ invicem divulſæ, præſertim quæ omnium maxime extimæ ſunt, debent marcidæ paulatim decidere, unde nativa corneæ denſitas in dies magis ac magis attenuatur.

XI. Hinc futurum, ut pauciores & invalidæ lamellæ, quæ in cornea ſupererunt, cum obnitentibus ceteris oculi tunicis contraniti non poſſint, a ſuppoſito humore aqueo extrorſum pellantur & in utriculum faſtigientur aciniformem, pro cujus magnitudine fiet Μυιοκέφαλον, Σταφύλωμα, vel Μῆλον.

XII. Quin etiam, ſi perſtet earumdem cauſarum efficacia, nimio plus attenuatæ debent tandem ſæpius diſcindi & tenui rima dehiſcere, qua locum facturæ ſint humorum effluxui, unde oculus exinanitus collabaſcit & orbatur lumine.

Diagnoſis. *Diagnoſis*. Ophthalmia gonorrhoica patet vel ipſo oculorum judicio ex allata deſcriptione. Cauſa antecedens, videlicet fluentis gonorrhϛæ ſuppreſſio, colligitur ex cognita morbi natura, vel candida ægroti confeſſione plerumque ultro declaratur.

Operæ pretium eſt diligenter attendere ad morbi gradum & diuturnitatem; ad corneæ colorem, opacitatem, perniciem; ad gonorrhœæ, quæ morbi fomes eſt, virulentiam, vel ſuppreſſæ cauſam &c. quo certior ex his poſſit inſtitui prognoſis. Sed hæc ſingula facile dignoſcuntur inſpectione partium affectarum, vel cognoſcuntur ægri indicio.

Prognoſis. *Prognoſis*. 1°. Ophthalmia gonorrhoica, ſi levior ſit, ſi benigniori gonorrhœæ ſuperveniat, ſi cito revocetur gonorrhϛæ fluxus, cujus ſuppreſſione inducta fuit, aut ſi quod aliud venereum malum caſu interveniat, quo virus ſanguinem inquinans ſecedat, poterit aliquando remediis vulgaribus rite adhibitis mitigari, reprimi, reſolvi ſatis feliciter.

Plerumque mala. 2°. At vero ſi ſecus, non alter morbus eſt, qui oculis gravior ſit & magis exitialis, aut in quo curando, ſi vulgaribus tantum remediis inſiſtas, operam magis luſeris, utpote quorum ſuperata efficacia in certam oculi perniciem celerrime feſtinat. *Sic vidi olim* in Montepeſſulano, dum Medicinæ ſtudio operam dabam, adoleſcentes duos ex ophthalmia iſtiuſmodi oculorum alterutro captos, eluſa omni Medicorum induſtria qui curationem adhibebant.

Etiam mercurio ex artis legibus adhibito. 3°. Quin etiam ipſe quoque mercurius, ſummus alioqui veneni venerei domitor, nihilo magis auxiliari ſolet, ſive interne, ſive externe adhibeatur, quoniam præceps morbi impetus illius efficaciam anticipat. Et ſane memini in altero adoleſcentium, de quibus modo, mercuriales inunctiones adhibitas fuiſſe, magna etiam doſi & omiſſa omni præparatione feſtinandi cauſa, ſed fruſtra adhibitas fuiſſe in tuenda oculi integritate; nec mirum, mercurius enim vim ſuam prius non exerit, ut cum celerrime, quam quarto, quintove die; oculus vero ex illo morbo perit citius.

Niſi operatio inſtituatur mox proponenda. 4°. Igitur una tunc ſupereſt Medicina, quæ præſentanea ſit & efficax, nempe operatio mox proponenda. Ea enim medendi ratione morbus illico reprimitur quaſi miraculo, & ita reprimitur, ut horæ momento omnia tuta fiant, cum antea omnia periculi plena eſſent; imo ſi quid integri in cornea perſtet adhuc, id totum operationis illius ope ſalvum ſuperſit & incolume.

5°. Porro tamen, quantacumque ſit operationis virtus & efficacia, poteſt illa quidem præſenti noxæ mederi, & imminenti occurrere; at vero nequaquam poteſt jam contractam tollere vel corrigere. Quocirca caveat æger, ne morbo indormiat periculoſo, caveat Medicus, ne remediis immoretur inefficacibus, interea dum cornea, oculuſve ipſemet labem concipient inemendabilem.

Curatio remediis vulgaribus poteſt aliquando obtineri. *Curatio*. Quandiu Ophthalmia gonorrhoica recens eſt & modum tenet, tandiu vulgaribus remediis inſiſtendum eſt, nec morbo, qui initio quandoque facilis eſt, difficilis medicina temere adhibenda eſt; vitium enim ubique eſt, quod nimium eſt. Itaque ſanguis pluries mittatur e brachio vel ex malleolo, ut in omni inflammatione ſolemne eſt; admoveantur hirudines temporibus & fronti; temperentur ſanguinis fervor & orgaſmus ptiſana diluente, balneo aquæ tepidæ, emulſionibus, julepis ſero *lactis* &c; coerceatur & reprimatur veneni venerei ferocia præparatis mercurialibus interne exhibitis, vel inunctionibus ex hydrargyro celerrime adminiſtratis; eluantur oculorum ſordes, & tumor relaxetur ſæpius inſtillatis in oculos decoctionibus vel aquis, quæ inter ophthalmicas &

relaxantes

relaxantes ſive μαλακτικὰς præcipuæ ſint, ut decoctione radicum Althææ, infuſione ſeminum Pſyllii, ſero lactis, lacte fœminino, aquis ſtillatitiis roſarum, althææ, plantaginis, Euphragiæ &c. in quibus diſſolvi poteſt mica ſacchari Saturnini, Vitrioli albi, vel lapidis divini.

Aliquando vero fruſtra ſunt remedia omnia vulgo cognita.

Intra hæc omnis olim fuit morbi medicina; & ea quandoque profuiſſe feliciter non diffitendum, cum morbus levior vel incipiens fuit, aut cum veneno venereo exiturienti alia quædam via parari potuit arte vel caſu. At vero experiundo compertum eſt eam medendi rationem penitus inefficacem eſſe, quoties morbus gravior eſt, quoties confirmatus, quoties a veneno producitur, cui omnis alius exitus præcluſus ſit; atque adeo, cum ex his quædam adſunt, & quod magis eſt, cum omnia ſimul concurrunt, huic pertinacius minime inſiſtendum eſſe, ut qua ſatis conſtet nihilo magis tunc profici, quam ſi nihil ageretur.

In his curationis anguſtiis placuit jam pridem id, quod imminenti gangrænæ in ceteris partibus auxiliatur, idem in oculo ad ſphacelum inclinante experiri, nempe conjunctivam, quæ extumebat, ſpiſſe & alte ſcarificare, quo globum oculi, potiſſimum vero corneam premeret inertius: Apparebat enim tam magnam, celeremque perniciem oculo ideo creari, quod a conjunctiva prætumida arctius ſtringeretur. Et revera ea methodo res viſa fuit proſperius procedere: Inde enim vis morbi ita quidem laxata eſt, ut oculus male affectus & lenius jam doleret, & in interitum properaret lentius; verum tamen raro vel nunquam evicta fuit, ſine dubio quod ſuperſtites conjunctivæ flocci inſuperabilem ſubjecto oculo noxam adhuc inferrent.

Quapropter unica ſuppetit medendi ratio, quæ efficax ſit, nempe conjunctivam ex toto exſtirpare.

Quid ergo? Una tantum ſuperfluit medendi via, ſcilicet circularem tumentis conjunctivæ ambitum ex toto exſcindere & exſtirpare, ne qua compreſſionis cauſa reliqua eſſet, unde oculus male haberet. Hanc ideo tenere viſum fuit, & bonis quidem avibus; cum ſic morbo difficili præſentiſſima medicina reperta fuerit, quæ nunc uſu valet maxime; nam ubi primum Ophthalmia iſtiuſmodi occurrit gravior aut confirmatæ proxima, in more poſitum eſt ad operationem confeſtim, tanquam ad ſacram anchoram, confugere, omiſſis ceteris remediis ceu inefficacibus, & abjecta omni cunctatione, cujus morbus jam patiens non eſt. Expedit ad ſummum venam prius aliquoties incidere in brachio vel in pede, niſi jam iterato inciſa fuerit primo morbi inſultu.

Hæc autem eſt operationis illius ἐγχείρησις. Ægro commode collocato, & palpebris affecti oculi hinc & inde diductis a miniſtro, circularis conjunctivæ ambitus, qui prætumet, in punctis duobus e diametro oppoſitis, horiſontali ductu ita transforatur acu incurva, quæ filo inſtructa ſit, ut traductum ea ratione filum anſæ inſtar eſſe poſſit, qua tumor ſuſpendatur. Deinde circularis ambitus proxime ad ſclerotiden ſummis forficibus attondetur. Deciſa conjunctiva rorare quidem ſolet aliquot cruoris ſtillis, ſed paucis rariſque, & quæ poſt operationem vel aqua communi egelida, vel ſubtepida decoctione radicis althææ facile reprimuntur & exterguntur.

Et membranam, quæ faciem internam inferioris palpebræ ob veſtit, pariter detondere.

Si tumor congener interiorem palpebrarum faciem occupet, maxime inferioris palpebræ, ut in ἐκτρόπιῳ, membrana interior, quæ morbi ſedes eſt, & quæ extrorſum inverſa oculis ſubjicitur, ſummis forficibus pariter detondenda eſt & deglubenda, cavendo tamen ſollicite, ne deleatur communis illa plicatura, qua conjunctiva & interior palpebræ membrana una coeunt & continuæ ſunt; quandoquidem inde grave impenderet periculum, ne palpebra cum adnata ita coaleſceret agglutinata, ut motari amplius non poſſet, cui incommodo obviam ire certum eſt, ſi plicatura, qua invicem diſcernuntur, ut ima ſui parte ſuperſit illibata & integra.

Deciſæ conjunctivæ facies aqua ſæpius eluenda eſt.

Vix ullo alio collyrio, remediove opus eſt ad plenam ſanationem, quam aqua communi, vel decocto levi radicum althææ, quæ oculo ſæpius inſtillantur ſubtepida ad eluendas ſordes, puriſve guttulas; diligenter interim curando, ut molli & frequenti palpebrarum mutatione mutua illarum cum adnata cohæſio præcaveatur.

Ad ſummum in uſum quandoque advocanda blande exſiccantia.

Ad ſummum, ſi oculi ſuperficies lympha vel ichore manaverit diutius, adhibebitur ſub curationis finem aqua Ophthalmica quævis, quæ ſit leviter exſiccans, & in qua tantillum vitrioli albi, aut ſalis Rabeliani diſſolutum, vel tantillum Tuthiæ aut Trochiſcorum alborum Rhaſis dilutum ſit, cujus ope oculus brevi ita perfecte conſaneſcit, ut conjunctivæ, licet detonſa fuerit, ſuus tamen reddatur lævor nativus, nitorque ille margaritarum candorem referens, quibus album oculi conſpicuum eſſe ſolet.

Jam haud opus eſſe videtur, meo quidem judicio, monuiſſe ad Ophthalmiam gonorrhoicam pertinere Ophthalmiam illam virulentam, & quaſi inoculatione propagatam, cujus

raram

raram ſed certam obſervationem attuli in priori hujus Operis editione ad calcem hujuſce Capitis; res enim luce meridiana clarior eſt. Adoleſcens quidam dudum conſueverat ſingulo mane oculos abſtergere urina ſua calente, ut oculorum firmaret aciem. Poſt contractam ex infortunio gonorrhœam virulentam, a conſueto uſu minime abſtinuit, nihil mali ſibi inde metuens. Urina tamen virulentis miaſmatis inquinata labem eamdem cum conjunctiva & palpebris cito communicavit, qua genitalium interiora affecta erant; unde ophthalmia gravis & venerea, cum acri & involuntario lacrymarum & lippitudinis fluxu, quæ ambo iiſdem remediis tandem perfecte curata fuerunt, quibus ipſa gonorrhœa.

Si quid autem diſcriminis inter eam Ophthalmiæ venereæ ſpeciem, & Ophthalmiam gonorrhoicam, de qua modo, interſit, totum in eo poſitum eſt, quod in hac virus a genitalibus vi præcluſum impetuoſius & majori copia irrumpat in oculos, atque adeo malum gravius inferat, quod ſine operatione vix unquam medicabile ſit: Contra vero in illa virus, cum nec a genitalium via inhiberetur ullomodo, nec oculis inſtillatum eſſet niſi per accidens & fortuita inoculatione, parcius ideo, lentiuſque irruerit in oculos, morbumque induxerit leviorem, & qui una cum gonorrhea curationem facile admiſit.

CAPUT IV.

De Morbis, qui Gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.

§. I. DE TUMORE TESTIUM VENEREO, *ſive* HERNIA VENEREA.

Deſcriptio tumoris phlegmonodis teſtium.

CONTINGIT frequenter in iis, qui gonorrhœa vel lue venerea laborant, ut teſticulorum alteruter vel uterque tumeat, inſletur, diſtendatur, caleat, doleatque, uno verbo vere inflammetur. Hæc autem ſingula ſymptomata, adeoque morbus ipſemet inflammatorius, a quo dependent, varie variant, tum intenſione, tum extenſione: *Intenſione* quidem, cum magis vel minus urgentia ſint: *Extenſione* vero, cum modo teſtes ambos, modo unum tantum; modo totam teſtis ſubſtantiam, modo aliquam dumtaxat teſtis partem occupent.

Gemina eſt tumoris illius cauſa.

Cauſa. Hic autem teſtium tumor phlegmonodes, qualiſcumque ſit, a gemina cauſa producitur, 1°. Quidem a ſuppreſſione vel coercitione putridi & virulenti ſeminis, quod a proſtatis & veſiculis ſeminariis manare debet in gonorrhœa. 2°. A virulentis & venereis miaſmatis, quæ in ſyphiliticis ſemen, quod inficiunt, inſpiſſant in teſtium vaſculis, & ibi congeſtum detinent.

Nempe gonorrhœa ſuppreſſa.

Itaque 1°. Si fluxus gonorrhœæ quomodocumque ſuppreſſus vel cohibitus fuerit, de quo vide quæ dicta ſunt ſupra, *Cap.* 1, virulentum ſemen, quod a teſtibus in veſiculas ſeminarias, & a veſiculis in urethram profluebat, cogetur ſubſiſtere; retentum ea ratione ſemen vaſcula teſtium, quibus coercetur, infarciet, diſtendet & tumefaciet; diſtenta & tumefacta vaſa ſpermatica, arterias venaſque juxta repentes compriment; demum compreſſis venis arteriiſque, ſanguis continuo fluxu appellens in lateralia lymphatica vaſa cogetur arietare, & via vi facta novum iter ſibi cudere; ſic ergo a primo ad ultimum inflammatorius teſtium tumor producetur. Hæc eſt prior morbi cauſa, quæ a gonorrhœa ſemper dependet, quæ cum eadem ſæpe conjungitur.

Vel lues venerea latens.

2°. Si virus venereum, quod ut jam dictum, natura falſo acidum eſt, lateat in ſanguine, ſemen, quocum ex analogia multum commiſcetur, inde plerumque inſpiſſabitur, ut ab acidis quibuſvis ſolemne eſt ſulphureos humores inſpiſſari; ac inſpiſſatum in numeroſiſſimis, ſtrictiſſimis, & glomeris inſtar multifariam contortis & complicatis vaſis ſpermaticis hærebit & ſubſiſtet; unde nimia illorum vaſorum diſtentio & tumefactio, venarum & arteriarum compreſſio, ſanguinis hærentia & inſolens per lymphatica vaſa circulatio; ac demum inflammatorius teſtium tumor. Hæc eſt altera morbi cauſa, quæ a latente ſyphilide dependet, ſed quæ ſine præſente gonorrhea ſolet accidere.

Symptomata prioris ſpeciei. 1. Teſtis inflammatio. 2. Intenſior, calor, & dolor.

Symptomata. Liquet inde 1°. *Priorem* quidem tumoris ſpeciem, cum a ſubita ſeminis retentione inferatur, ſeu, ut Antiqui loquebantur, *fluxione* fiat, eſſe magis inflammatoriam.

2°. Proinde pro more tumorum inflammatoriorum intenſiorem caloris & doloris ſenſum excitare.

3°. Sed

3°. Sed ideo quoque felicius reſolubilem eſſe; & ſi reſolvatur, perfectius reſolvi, ac plerumque ſine ulla aut fere ulla duritie ſuperſtite in teſte, potiſſimum ſi renovato gonorrhϛæ fluxu via fiat inſpiſſato & grumefacto ſpermati. 3. Facilior reſolutio.

4°. Si reſolutio non ſucceſſerit, ſæpius in ſuppuratum abire, ruptoque abſceſſu in fiſtuloſum ulcus degenerare. 4. Vel ſaltem ſuppuratio.

5°. Ceterum hanc tumoris ſpeciem dextrum vel ſiniſtrum teſtem occupare, prout ſemen in veſiculis ſeminariis vel dextri vel ſiniſtri lateris retinetur; utrumque vero, ſi in veſiculis utriuſque lateris ſemen coerceatur. 5. Symptomata poſterioris.

6°. Contra vero *poſteriorem* tumoris ſpeciem, cum a tardiore ſeminis hærentia producatur, ſeu, ut cum Antiquis loquamur, *congeſtione* fiat, minus inflammatoriam eſſe. 6. Rarior minorque inflammatio.

7°. Proinde minorem in affecto teſte caloris & doloris ſenſum producere.

8°. Sed eo quoque nomine nec tam facile reſolubilem eſſe; nec ſi reſolvatur, tam perfecte reſolvi, & duritiem aliquam in teſte plerumque relinquere, cum nulla ſit ſpes in provocato ſeminis fluxu per gonorrhœam. 7. Obtuſior dolor, & calor remiſſior.

9°. Superſtitem duritiem dimiſſis ſenſim tenuioribus partibus frequenter in ſkirrhum indurari, qui hydrocelen, pneumatocelen, ſarcocelen, &c. non raro inducit: imo qui quandoque validioribus arteriarum interrepentium oſcillationibus, fortuito attritu, humorum acrimonia &c. lancinante dolore tandem percelli & in carcinoma mutari ſolet. 8. Tardior & difficilior reſolutio. 9. Skirrhus.

10°. Hanc alteram tumoris ſpeciem dextrum ſiniſtrumve teſtem invadere, prout laxior contextus, aut fortuitus alterutrius attritus hærentiæ ſeminis locum dat.

11°. Ceterum in utroque tumoris genere Epididymides ſive paraſtatas promptius affici quam teſtes, quia vaſa Epididymidum laxiora ſunt; atque adeo ſubſiſtenti ſemini facilius cedunt; contra vero vaſa cetera ſpermatica teſtem componentia, quæ tunica albuginea arcte concluduntur & firmantur, ſemini efficacius reſiſtunt. 11 Paraſtatæ præ ceteris teſtis partibus afficiuntur.

12°. In Epididymidibus vero ſive paraſtatis globum ſeu angulum inferiorem frequentius inflari, quam ſuperiorem, quoniam difficilior eſt ſeminis regreſſus ab inferiore angulo, propter majorem declivitatem. 12. Et in paraſtatis globus inferior præ ſuperiore.

13°. Moleſtum ponderis ſenſum percipi, quia tumefactus teſticulus reipſa ponderoſior eſt; ſenſum autem illum ad inguina uſque protendi, quia teſticuli pondere funiculus ſpermaticus, qui & ipſe inflammationis particeps eſt, diſtrahitur. 13. Senſus ponderis in teſte.

14°. Demum febrem accendi, ſive quod acutus doloris ſenſus, quo æger torquetur, frequentiores cordis contractiones ſympathiee ſollicitet; ſive quod ſanguis a ſanguiferis teſtis inflammati vaſis præcluſus, citatius per cetera vaſa circulet, atque adeo frequentiorem cordis ſyſtolen promoveat. 14. Aliquando febris.

Diagnoſis morbi, & gradus morbi, inſpectione: Cauſarum vero, ægri relatione manifeſta eſt. Diagnoſis.

Prognoſis. Tumor inflammatorius teſtium nunquam periculo vacat, cum febrem comitem habeat, ac in graves affectus, abſceſſum, fiſtulam, ſkirrhum, hydrocelen, ſarcocelen, carcinoma teſtium poſſit degenerare. Prognoſis.

Tumor, qui ab inhibita gonorrhœa dependet, acutior eſt, & citius proinde ſtadia ſua percurrit: Tumor vero, qui a ſyphilide latente producitur, magis chronicus eſt, & lentius movetur, ſed habet uterque ſua ſibique propria pericula, de quibus modo ſatis fuſe diximus.

Curatio. 1°. Venæ ſectio e brachio ſæpius iteranda pro ætate, viribus, temperamento ægrotantis, morbi natura & intenſione; & febrilis orgaſmi incandeſcentia. Sane nec præſtantius nec promptius ullum aliud eſt auxilii genus, quo inflammatio reſolvi, diſcuti, vel minui & mitigari poſſit. Curatio.

2°. Largus potus ptiſanæ imperandus eſt, qualem ſupra ad gonorrhϛam propoſuimus, ægerque diæta tenuiſſima, hoc eſt, ſolis juſculis ex pullo & vitulina carne confectis nutriendus. Alvus demum enemate laxanda cum medulla caſſiæ.

3°. Miſſis remediis internis mochlicis & purgantibus, ſicut externis aſtringentibus & repercutientibus quibuſcumque, anodynis tantum inſiſtendum ſub forma lotionum, fomentorum, cataplaſmatum. In hunc finem conducunt decoctum radicis althææ, & ſeminis lini, vel lac ſubtepidum, quibus ſcrotum identidem foveatur; vel cataplaſma anodynum de mica panis, aut emolliens cataplaſma ex radicibus liliorum, foliiſque hyoſcyami, malvæ, brancæ urſinæ ad putrilaginem coctis, in quarum pulpam lini farina, oleumque lumbricorum terreſtrium vel liliorum admiſceatur.

4°. Quod ſi in hac prima morbi periodo dolor acutius diſcruciet, utendum narcoticis, ut ſyru-

ut ſyrupo de diacodio, de karabe; laudano; tinctura anodyna &c. doſi conveniente.

5°. Remittente ſe inflammationis, ac proinde febris & doloris vehementia, æger leni cathartico purgandus eſt, *v. g.* diluto decem drachmarum vel unciæ unius & ſemiſſis medullæ caſſiæ in ſeri lactis depurati lib. j. pro duobus hauſtibus.

6°. Tunc poſſunt ſine periculo admoveri cataplaſmata leviter reſolventia, inter quæ laudatur ſequens, ex quatuor farinis reſolventibus.

℞. *Farin. Hordei.*
Lupinorum.
Fœni græci.
Et Secalis ana ℥. ij.
Seminis Cumin. pulverat. ℥ ß.
Coq. in aqua comm. ad formam pultis ſpiſſioris; Admiſce olei lumbricorum ℥ j. ß *F. Cataplaſma.*

Laudatur quoque ea terræ Cimoliæ ſpecies, quæ colligitur in ſitulis cultrariorum, & quæ cotis & ferri ramentis conſtat; hac prius calefacta lintheum ſpiſſe inducitur, & tumenti teſticulo cum ſucceſſu admovetur.

7°. Jam quoque in uſum tuto poſſunt advocari anti-venerea quæcumque interne ſumpta, quæ virus venereum alterando nativam ſemini hærenti fluiditatem poſſint reſtituere. Sed hæc repeti debent ex *Cap. primo*, ubi *de Gonorrhœa*.

8°. Tandem reſoluta teſtium inflammatione ſupereſt ut plurimum durities quædam, major minorve, præſertim in epididymidum angulis, quæ ab indurato inſpiſſatoque ſemine procedit. Huic diſcutiendæ multa poſſunt conducere, 1°. Inunctio ex balſamo ſulfuris ſuccinato, vel ex oleis maſtichino, rutaceo & mentaceo *ana* commixtis, & ſi ita videatur, addita cera paululum inſpiſſatis in formam unguenti. 2°. Emplaſtrum de Vigo quadruplicato Mercurio, ſive de ranis cum Mercurio, emplaſtrum de cicuta, emplaſtrum diabotanum &c. quæ poſſunt vel ſeorſum, vel una ſimul, ea qua lubuerit proportione temperata, applicari. 3°. Inunctio ſimplex cum Mercuriali ſeu Neapolitano unguento, identidem repetenda cum debitis cautelis, ne ptyaliſmus advocetur. 4°. Imo vero omiſſis reſolventibus fortioribus, mira quandoque præſtant ſola relaxantia, ut emplaſtrum de mucilaginibus, de ſpermate ceti vel ranarum, &c.

9°. Dum ea adhibentur medicamina, debent teſticuli ſuſpenſorio cingulo contineri, ne inaſſueto pondere vaſa ſpermatica nimium diſtrahant, & extendant, atque adeo ipſi obſtent reſolutioni ſeminis quo turgent.

10°. Quod ſi adhibitis incaſſum remediis anodynis, reſolventibus, diſcutientibus, inflammatus teſtis in ſuppuratum vergat, quod patet ex phlegmones diuturnitate & ex ſymptomatum redintegratione, quæ puris confectionem comitari ſolet; tunc iteratis venæ ſectionibus, ſi morbi vehementia ita exigat, continuandus eſt uſus cataplaſmatum emollientium, qualia præſcripſimus ſupra, *Cap. III.* §. 1. Imo etiam adaugenda eſt maturans eorumdem efficacia, additis unguento baſilico, fermento veteri, vel cochleis terreſtribus teſta exemptis & in putrilaginem contuſis.

11°. Deinde ubi primum levi partis cujuſdam mollitie, vel obſcura quadam fluctuatione, vel ſymptomatum urgentium remiſſione conſtiterit pus jam alicubi confectum latere, via ipſi cito paranda, ne mollem teſtis ſubſtantiam funditus corrumpat. Solent in hunc finem nonnulli cauterium adhibere potentiale, ſed parum laudabili conſilio, quoniam deleteriæ cauterii partes, teſtis tunicas admodum ſenſiles rodendo, graves convulſiones erethiſmo ſæpenumero excitant. Quapropter ſatius eſt phlebotomo partem incidere, levi quidem manu, ne teſtis ſubſtantia altius ſaucietur, & mediocri apertura, quæ puris effluxui ſufficiat quidem, teſtis vero ſubſtantiam nimium non peſſundet.

12°. Educto pure, abſceſſus cavum bis in die detergendum eſt injecto decocto hordei cum melle roſaceo, ac penicillis molliter replendum, qui levi & anodyno digeſtivo madidi ſint ex terebinthina Veneta, vitello ovi & guttis aliquot olei de hyperico, una mixtis & ſubactis. Deinde finita ſuppuratione, dum carnes ſuccreſcunt, ulcus eluendum eſt aquis Thermalibus, Balerucanis, Borbonienſibus, Baregianis, &c. & curandum balſamo Arcæi, cui guttæ aliquot balſami viridis Metenſium poterunt adjici, ut firmior cicatrix inducatur.

13°. Verum, ſi inflammatus teſtis incipiente gangræna corripiatur, ſi ſuppuratione nimia funditus corruptus ſit, aut ſi ſkirrho jamdudum affectus carcinomatodes fiat, abjecta omni cunctatione, abſcindendus erit caſtratione.

14°. Denique

14°. Denique ſi fiſtuloſum ulcus in ſuppurato teſte ſuperſit, ſi teſtis totus skirrhodes remaneat, aut ſi notabilis & skirrodes durities teſtis vel Epididymidis partem aliquam occupet, neceſſario adhibendæ ſunt inunctiones mercuriales, quæ ſunt in morbis venereis contumacioribus tanquam ſacra anchora. Hanc enim methodo ſola poteſt ſanguis efficaciter alterari, ſemen craſſius, quod in teſte hæret, atteri, ac demum corrigi virus venereum, quod vel jam pridem latet in ſanguine, vel cum eodem ſaltem recenter commixtum fuit ob gonorrhœam ſuppreſſam, & a quo ſuperſtites morbi reliquiæ foventur.

§. II. DE VENEREO PERINÆI ABSCESSU.

Cauſa. Tres partes ſunt quæ in Gonorrhœa inflammatione afficiuntur modo ſimul, modo ſeorſum, ut ſupra vidimus, nimirum veſiculæ ſeminariæ, proſtratæ, & glandulæ Covvperianæ. Si gravior ergo & nimium virulenta gonorrhœa contracta ſit; ſi conveniens gonorrhœæ curatio diutius negligatur; ſi omiſſis venæ ſectionibus & anodynis remediis, mochlica, draſtica, vehementiora purgantia præpoſtere adhibeantur; ſi imprudenti veneris uſu, potatione vini meracioris aut liquorum ardentium, equitatione, exercitio nimio &c. morbus exaſperetur; ſi virulenti ſeminis effluvium injectionibus ſtypticis & aſtringentibus temere cohibeatur; in his ſingulis caſibus grave periculum imminet, ne partes diſtractæ & inflammatæ, ſanguinis hærentis copia, arteriarum diſtentarum pulſatione vehementiore, ac collecti ſeminis virulentia & acrimonia diſcindantur, atque tandem putrefacto ſanguine, qui a diſciſſis effluit & cum virulento ſemine permiſcetur, in verum abſceſſum abeant in perinæo latentem. [*Quot partes inflammentur in gonorrhœa.*]

Poſſunt ergo, imo debent hæc omnia inter cauſas abſceſſus pærinæi enumerari, qui ſupervenit gonorrhϛæ, maxime quidem ſi in ϛgrotante accidant, cujus acrior ſit ſanguinis diatheſis, aut qui veſiculas ſeminarias, proſtatas, glandulaſve Covvperianas prægreſſa multiplici gonorrhœa labefactatas habeat. [*Quot loca ſoleant abſcedere in gonorrhea; cur abſcedant?*]

Attamen experientia compertum eſt gonorrhœam quidem, quæ in veſiculis ſeminariis tantum aut proſtatis ſedem habuerit, rarius in abſceſſum degenerare; ſive quod major firmiorque illarum moles dilacerationi, ſine qua ſuppuratio raro fit, magis reſiſtat, ſive quod multa, lata, brevia, emiſſaria, quæ ex illis partibus in urethram aperiuntur, liberiorem viam hærenti & corrupto ſemini præbeant, unde minore efficacia concludentes cellulas debet erodere: Contra vero gonorrhœam, in qua glandulæ Covvperianæ affectæ ſunt, in abſceſſum frequentius abire, ratione contraria, ſive quod minor & mollior illarum moles facilius corrumpatur; ſive quod ſemen inibi collectum, cum longo, obliquo, anguſto ductu in urethram effundatur, diutius in ipſis reſtitet, atque adeo ipſarum contextum promptius peſſundet.

Symptomata. Ceterum a quacunque cauſa, & in quacunque perinæi parte ſuppuratio fiat, 1°. Symptomata omnia, quæ gonorrhœam comitantur, ut dyſuria urens; tumor, calor, dolor, tenſio, rubor perinϛi, imo ipſius penis multum intenduntur; nec mirum, cum ſuppuratio incipiens ſit ultimus inflammationis gradus. [*Symptomata. 1. Exacerbatio ſymptomatum gonorrhea.*]

2°. Quin imo accidit dolor pulſativus manifeſtus, quoniam arteriæ per partem inflammatam & ſuppurationi proximam diſtributæ, cum ſtagnante ſanguine turgeant, adeo qui jugiter appellit qualibet cordis ſyſtole, & magis & validius dilatantur, ac proinde alternatione eadem dolentes partes vehementius & dolorifice quatiunt. [*2. Dolor pulſativus.*]

3°. At vero, facta ſemel ſuppuratione remittuntur ſymptomata omnia quæ recruduerant, ceſſatque pulſativus dolor, quia ſoluta continui unitate, ſauciatæ & diſciſſæ partes jam minus tenduntur, ac circulanti ſanguini debilius obſtant. [*3. Facta ſuppuratione omnia remittuntur.*]

4°. Pus in abſceſſu latens, pro qualitate magis vel minus acri, ſinus ſibi cudit varios partium juxta poſitarum eroſione, vel introrſum, & tunc ex urethra effluit; vel extrorſum, & tunc a perinæo manat; vel in utramque partem, & tunc utrinque profluit, & ab urethra, & a perinæo. Quin etiam vidimus non ſemel cuniculos iſtiuſmodi in urethra & in perinæo multiplicari, imo vero pertuſis recti tunicis in podicem aperiri, ita ut urethræ principio & recti extremo cum perinæo per vias latentes communicantibus, urina, pus, fæces alvinæ liquidiores, flatuſque, urethra, podice, aut perinæi fiſtulis promiſcue excernerentur. [*4. Cuniculi in varia loca.*]

5°. Calli varii ſinuum latera cito obſident, quoniam hærentis puris particulæ non paucæ lympham per confinia circulantem ita inſpiſſant, ut inaſſueta durities inde concilietur, quod promptius ſolet accidere, ſi urina aut fæces in ſinus illos irrumpant. [*5. Calli multi.*]

 6°. Hinc

6. Fiſtulæ multiplices.

6°. Hinc ergo multiplices perinæi fiſtulæ; varie cum urethra, cum recto, inter ſe communicantes; quæ modo paucum, modo multum, modo ſeorſum & tenue, modo viſcidum, modo ſanguinolentum pus profundunt; quę inflammantur modo, modo inflammationis expertes ſunt, pro diverſis erratis in victu aut in uſu rerum non-naturalium.

Quæ partes poſſint abſcendere in gonorrhœa infœminis?

Quæcunque de viris hactenus dicta ſunt, debent hæc eadem de mulieribus intelligi, ſed mutatis mutandis. Fiunt in illis ex ſuppurata gonorrhœa abſceſſus in proſtatis, quorum pus niſi per lacunas evacuetur, viam ſibi ſenſim cudit vel in urethram, vel in vaginam. Idem accidit in interfœmineo, ſi glandulæ covvperianæ, quæ ibidem in fœminis latent, ex gonorrhœa virulenta inflammentur & ſuppurentur, & tunc abſceſſus vel in vaginam, vel in podicem, vel in utramque partem aperiri ſolet. Quod ad botryformes vaginæ glandulas, quæ in fœminis tertiam gonorrhϾ ſedem præbent, vix permittit conformationis ac ſitus ratio, ut in abſceſſum abire poſſint, ſed venerea vaginæ ulcuſcula inducunt, ſi inflammatæ ſuppurentur, ut infra ſuo loco probabimus.

Diagnoſis abſceſſus in perinæo.

Diagnoſis. Abſceſſus *fiens* dignoſcitur exacerbatione ſymptomatum omnium, quæ inflammationis propria ſunt; *Factus* vero ſymptomatum eorumdem mitigatione, partis inflammatæ mollitie, obſcura puris latentis fluctuatione.

Exterior & quaſi ſubcutanea puris fluctuatio ad ani confinia, Covvperianas glandulas; Interior & profundior, veſiculas ſeminarias, aut proſtatas affici demonſtrat; Has quidem, ſi ano; illas vero, ſi penis radici proprior ſit; in dextris ſiniſtriſve partibus, prout in dextro vel in ſiniſtro latere percipitur.

Fiſtuloſa perinęi ulcera externa oculis patent; ſitus, numerus, commercia eorundem vel ex accidentibus manifeſta ſunt, vel immiſſo ſpecillo explorantur. Interna vero ex frequenti puris effluxu per urethram, ex obſcuro doloris ſenſu in perinæo, ex frequenti urethræ inflammatione cum ſtranguria, quę puris exundatione ceſſat, demum ex prægreſſis gonorrhœis, & methodo qua curatæ fuerunt, abunde conjiciuntur.

Prognoſis abſceſſus in perinæo.

Prognoſis. Abſceſſus quivis in perinæo periculoſus, quia partes glanduloſas afficit, quas ad cicatricem perducere facile non eſt.

Eo periculoſior, quo major & profundior; hinc periculoſiores abſceſſus veſicularum ſeminariarum & proſtatarum, quam glandularum Covvperianarum.

Periculoſiſſimus, ſi pus concluſum diutius lateat, quia hinc multiplex & calloſus ſinus excavatur, quo urethræ principium, podex & perinæum multifariam corrumpuntur.

Ulcus externum & fiſtuloſum perinæi haud facile; internum, quod in urethram apertum eſt, difficillime curatur; & neutrum fere unquam, niſi inciſo perinæo & detecta morbi ſede.

Multiplicia & fiſtuloſa perinæi ulcera, quæ cum urethra & recto communicant, vix debent curanda ſuſcipi, cum non liceat intimos morbi receſſus perſcrutari, ſine quo tamen luditur opera, vel ſaltem non liceat, niſi cum maxima partium deperditione, & inciſione multiplici, quod ſemper periculoſum eſt. Proinde ut plurimum ſatius eſt *palliativam* curationem adhibere, ne infametur operatio, quæ multis ſaluti fuit; quod maxime verum eſt de ægrotis morbo diuturniore exhauſtis & emaciatis, & in quibus ſanguis vitio non vacat.

Curatio abſceſſus in perinæo.

Curatio. Therapeia quadruplex ad quadruplicem morbi ſtatum reperiunda eſt; 1°. Ad ſuppurationem imminentem, quam omni ope atque opera oportet præcavere, ſi præcaveri poſſit; 2°. Ad abſceſſum in perinęo genitum, unde pus ſemel confectum educi debet quam ocyſſime; 3°. Ad cuniculos multos, varios, quos pus diutius concluſum egit in varia loca finitima, & quos incidere neceſſe eſt; 4°. Ad mitigationem palliativam morbi, ſi ad curationem deſperari aggredi non liceat.

I. Suppuratio præcavenda.

I. Nihil non tentandum eſt, ut imminens perinæi ſuppuratio præcaveatur. Venæ ſectiones iterandæ frequenter & largiter; diæta tenuis, & corporis quies imperanda; cauſæ externæ unde inflammatio recruduit, diligenter amovendæ; larga potatio priſanæ refrigerantis, de qua ſupra, *Cap.* 1, præſcribenda; paranda fomenta & ſemicupia emollientia, temperantia anodyna, ex decocto althææ, brancæ urſinæ, malvæ, violariæ aut ex lacte tepido; admovenda cataplaſmata anodyna, relaxantia, de mica panis, aut ex emollientibus pulpis radicum althææ, nymphææ, liliorum alborum &c foliorumque malvę, brancæ urſinæ, betæ, violariæ &c; injiciendi clyſteres cum decocto emolliente, cum ſero lactis, cum medulla caſſiæ recenter extracta ad ℥ j. &c. adhibenda narcotica, ut ſyrupus diacodii, tinctura anodyna, laudanum &c. quæ dolorem leniendo reſolutioni faveant &c.

II. Quod

II. Quod ſi fruſtrato remediorum ſucceſſu inflammatio in ſuppuratum abjerit, puri latenti, ubi primum certa ſui dederit indicia, via paranda eſt, ne ſinus ſibi cudat, ac varios callos inducat. II. Abſceſſus inci-dendus.

Itaque 1°. Immiſſo in urethram cathetere, locus abſceſſus aperiendus eſt ſectione, quæ ſit ad raphen parallela, breviore vel longiore, magis minuſve alta pro ipſius abſceſſus ſitu, extenſione, altitudine, ſed ab urethra, quam catheter indicat, caute declinando.

2°. Immiſſo in vulnus digito, ſi qui ſinus adſint, incidendi; ſi quæ ligaturæ, diſſecandæ; ac omnia, quantum fieri poterit, ex arte ita complananda, ut pus nullibi lateat, ut remedia quocunque penetrent, ut omnia conſpici, vel ſaltem facile explorari poſſint.

3°. Quin imo, ſi qui calli lateant, exſcindendi, ſi loci ratio permiſerit, vel ſaltem digitis conterendi, aut quod præſtat, ſummo ſcalpello ſcarificandi, ita ut procurata ſuppuratione ſponte evaneſcant, neque adeo opus ſit adhibere cathæretica, quæ ulceris oras depaſcendo & ſuppurationem in dies renovando, coitionem impediunt vel morantur.

4°. Vulnus carpto tomento ſicco primum opplendum, deinde curandum cum vulgari digeſtivo, ſi omnia ſatis ſana eſſe videantur; ſin minus, cum digeſtivo, cui oleum hyperici, tinctura myrrhæ, aut unguentum Ægyptiacum, admixta ſint, ſi putrefactio nimia in grangrænam videatur vergere.

5°. Procedente ſuppuratione, ulcus mox injectionibus detergentibus, nempe decocto hordei cum melle roſaceo, & poſtea vulnerariis, ut decocto hyperici, agrimoniæ, ſaniculæ, bugulæ &c. quotidie eluendum eſt; ac demum adhibito balſamo Arcæi, imo vero balſamo viridi, ſi molliores carnes ſuccreſcant, ad cicatricem deducendum.

6°. In hac autem curatione ea præcipue cautio adhibenda eſt, ne quis ſinus, utcunque exilis, curantem Chirurgum ſuperſtes fallat; ideoque perpetuo attendendum eſt ad indolem copiamque puris, quod effluit; ad indolem carnium, quæ progerminant; ad laxitatem duritiemve partium quæ ulceri contiguæ ſunt; ut inde ſigna colligi poſſint, quæ ſinum alicubi latentem arguant, vel quæ ab importuno metu tandem liberent medentes.

III. Verum ſi ægrotantium incuria, vel negligentia medentium pus diutius coercitum cuniculos in finitima loca latenter egerit, tunc non diſſimili, ſed tamen paulo difficiliore operatione opus erit, quam variam pro vario ulcerum fiſtuloſorum ſitu, & vario eorumdem commercio cum vicinis partibus, inſtitui neceſſe eſt. III Ulcera fiſtuloſa diſſecanda.

Nam 1°. Si ulcus vel ulcera interne cæca, extroſum tantum aperiantur, tunc eadem plane methodo, quam propoſuimus, operatio inſtituenda eſt, hoc uno tantum diſcrimine quod ad cuniculos omnes diſſecandos, & ad callos vel forfice exſcindendos, vel ſuppuratione diſſolvendos, vel abſumendos cathæreticis tanto cautius ac diligentius attendendum ſit, quanto plures & frequentiores tum hi, tum illi in fiſtuloſis ulceribus adeſſe ſolent.

2°. Si ulcus vel ulcera utrimque pervia, & extrorſum ad cutem, & introrſum in urethram ſimul aperta ſint, ab incidenda urethra tunc abſtinere nullomodo licet. Quapropter immiſſo cathetere ſulcato, pars ulcerata urethræ & perinæi longitudinali plaga ſecundum catheteris ſulcum, ſcapello ſeu lithotomo diſſecanda, non ſecus ac in lithotomia. Dein cetera omnia, ut in præcedente caſu peragenda; ſinus & cuniculi omnes incidendi; calli exſcindendi, & ſi qui ſuperſint vel ſuppuratione vel cathæreticis abſumendi; vulnus demum arte eadem, iiſdemque remediis curandum. Hæc una eſt diſcriminis ratio, quod cum diſſecta ſit urethra, catheter in veſica detinendus ſit, quemadmodum in lithotomia ex uſu eſſe conſuevit, ut ea arte urina ab ulcere, quantum fieri poteſt, avertatur, cui ſale ſuo ammoniacali multum noceret, donec tandem coalitio internorum labiorum urethræ catheteris uſum inutilem faciat.

3°. Si ulcus vel ulcera externe occluſa introrſum tantum in urethram conniveant, plane eadem operatio inſtituenda eſt, ac cautiones eædem adhibendæ, ut morbus perfectam abſolutamque curationem recipiat. Ceterum notari velim abſceſſum iſtiuſmodi in perinæo, qui illæſa cute in urethram tantum pateat, rarum eſſe, ideoque cum purulento proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum ſtillicidio ab incautis confundi poſſe, a quo tamen videtur ſatis aperte diſtingui, 1°. Quod puris profluvium uberius ſit; 2°. Quod tumor mollis adſit in perinæo cum fluctuatione collecti humoris; 3°. Quod tumor ille creſcat cum urina emittitur, parte ſcilicet lotii illuc illabente ab urethra, qua difficilius decurrit; 4°. Quod idem tumor ſus detumeſcat, pure cum lotio per urethram exundante, quæ ſingula abſceſſus præſentiam, ejuſdemque cum urethra commercium abunde arguunt.

5°. Denique ſi ulcus vel ulcera, quæ extroſum pateſcunt, non modo cum urethra, ſed

O 2 cum

cum podice etiam communicent, operatio, ſi forte tentanda videatur, eodem modo tunc celebranda eſt ac in caſu præcedente, ſed cuniculorum ductum ſequendo ad podicem uſque extendenda eſt, ubi ſectio eadem inſtitui debet, ac in ani fiſtula. Ceteroqui cautiones omnes eædem ac in precedentibus caſibus adhibendæ.

IV. Malum, ſi inſanabile ſit, palliativis remediis mitigandum.

IV. Demum ſi malum radicalem & abſolutam curationem admittere non videatur, ut cum ulceribus multis, obliquis, fiſtuloſis, calloſis, ſinuoſis, cum urethra & podice hinc & inde communicantibus perinæum totum ſuffoſſum eſt, maxime ſi æger valetudine infirmus & cachecticus ſit, atque febre lenta qua contabeſcit valde extenuatus, palliativam ſaltem therapeiam adhibere neceſſum eſt, quæ morbi augmento obviam eat, vitamque licet miſerrimam poſſit producere: Ad quem finem valent.

1°. Quæcunque muriaticam ſanguinis acrimoniam minuunt, eluunt, vel demulcent; ut diæta tenuis, humectans, refrigerans; abſtinentia a vino, venere, exercitiis, equitatione, pathematis animi vehementioribus; balnea tepida aquæ dulcis; juſcula aut apozemata refrigerantia; lactis uſus etiam pro omni alimento; iterata cathartica blanda ex diluto ℥ ij. medullæ caſſiæ in ſeri lactis depurati lib. j. vel ex mannæ calabrinæ ℥ ij. in cyatho ptiſanæ diſſolutis, addita ſalis vegetalis ʒ j. ſi ita e re eſſe videatur.

2°. Quæcunque ulcera detergunt, ut aquæ minerales acidulæ & ferruginei ſaporis; ptiſana vel bochetum ex radicibus & lignis ſudorificis; infuſiones *Traumaticæ* ſeu vulnerariæ, ut infuſio ſaniculæ, bugulæ, alchimillæ; ſalviæ, mentæ &c.

3°. Quæcunque balſamica ſunt, adeoque cava ulcera explent & ad cicatricem deducunt; vel ſaltem compeſcunt, cohibentque ne ſerpant; ut Terebinthina Chia vel Veneta ad ʒ j, Balſama De Copau, Peruvianum, Canadenſe &c. ad gutt. vj. viij. x. xij. ſaccharo pulverato obvoluta in bolos, vel una cum ſyrupo capillorum veneris confuſa, ut uno hauſtu exſorbeantur.

4°. Quæcunque partium affectarum tonum firmant, humoreſque ibidem congeſtos liquefaciunt, ac ideo utroque nomine circulationi tum ſanguinis, tum lymphæ promovendæ idonea ſunt; ut fotus vel embroche perinæi cum aquis thermalibus, Balerucanis, Baregianis, Borbonienſibus &c; aut inunctiones ſuſpenſa manu identidem repetendæ cum unguento mercuriali.

§. III. DE SEMINIS STILLICIDIO; *ſive* DE GONORRHŒA QUAM HABITUALEM DICUNT.

Deſcriptio præternaturalis ſtillicidii ſeminis.

Deſcriptio. Qui gravi & diuturna, vel frequentiore gonorrhœa laboravere, ſolent non raro menſibus & interdum annis aliquot, imo quandoque toto vitæ tempore, involuntarium ſeminis profluvium pati ſine ullo venereæ voluptatis ſenſu, vel ſaltem cum ſenſu minimo, modo quidem copia paucum ſed perpetuum, quod jugi fluxu diſtillat, cum ambulant, ſedent, aut alia quævis munia obeunt; modo vero rarius ſed ſimul uberius, quod guttis majoribus exundat, cum ad egeſtionem etiam parum difficilem nituntur; cum libidinoſe cogitant; aut cum tento veretro ad venerem ſeſe comparant.

Quomodo ſemen ſuis conceptaculis coerceatur in ſtatu naturali?

Conſtat autem ex Phyſiologia ſemen ferme totum, quod ab urethra defluit, e veſiculis ſeminariis aut e proſtatis manare; fœcundum quidem & prolificum ab illis, in quas a teſtibus convehitur per vaſa deferentia; infœcundum vero & mere lymphaticum ab his, ubi ſecernitur. Veſiculæ autem ſeminariæ cum urethræ ductu communicant binis emiſſariis, unaquæque ſuo, inter quæ exigua interjacet prominentia, *Caput Gallinaginis* ſive *Veru-montanum* nuncupata. Proſtatæ vero in urethram hiant oſculis duodecim, numeroſioribus quidem, ſed etiam anguſtioribus, ut ſeroſius tenuiuſque ſemen, quod recondunt, arctius concludant.

Ceterum hæc ſeminis emiſſaria interjectis fibris muſcularibus, quæ ſphincterum vice funguntur, ut multi putant, vel ſolo circumpoſitarum partium elatere ita occluduntur in ſtatu naturali, ut ne gutta quidem ſeminis exſtillare inde poſſit, niſi veſiculæ ſeminariæ aut proſtatæ validæ comprimantur, tum ſyſtaltica membranarum circumveſtientium conſtrictione, tum ſimultanea muſculorum erectorum & acceleratorum ſuperincumbentium contractione, ut in ejaculationis opere ſolemne eſt.

Quæ ſint ſtillicidii præternaturalis cauſæ?

Cauſæ. Liquet inde ſeminis ſtillicidium præternaturale, de quo agitur, gemino emiſſariorum vitio produci; 1°. Si nimis ampliata & dilatata ſint, atque ſemi-aperta in ure-

thram continenter hient. 2°. Si partium ambientium inertia & laxitate debilius coſtringantur, unde nimis laxe conniveant, nec ſemen vi conſtrictoria coerceant ſatis efficaci. A priore quidem vitio dependet perpetuum & ſtillatitium profluvium ſeminis; a poſteriore vero profluvium alterum, quod identidem recurrit, ſimul ac veſiculæ ſeminariæ aut proſtatæ vel leviter premuntur, ut in egeſtione paulo difficiliore, vel parumper conſtringuntur, ut in prima venereæ voluptatis promulſide.

Solet autem vitium utrumque emiſſariis conceptaculorum ſeminariorum a gonorrhœa gravi, diuturna, frequente induci, atque adeo nequaquam mirum eſt, ſi alterutrum ſeminis ſtillicidium gonorrhœis iſtiuſmodi ſuperſit. Nam 1°. Semen purulentum debet in gravi aut diuturna gonorrhęa emiſſaria, unde effluit, vel copia dilatare, vel acrimonia corrodere, ac utroque modo eadem prætermodum ampliare; 2°. Partes quibus emiſſaria eadem cinguntur, inflammatione adjacentium proſtatarum & veſicularum ſeminariarum tumefactione, continuoque puris copioſi transfluxu diſtractæ & elongatæ ultra totum, debent inde debilius conſtringi, atque adeo emiſſaria ignavius occluſa ſeminis ſtillicidium ex leviſſima preſſione frequenter permittere.

Hæc utraque cauſa ſtillicidii ſeminis plerumque fovetur, tum vitio ſeminis ipſius, ſi a veneno venereo aut remediis phlogiſticis tantam acrimoniam contraxerit, ut veſiculas & proſtatas ad frequentiorem & fere continuam expreſſionem irritando ſollicitet: tum vitio ipſorum proſtratarum & ipſarum veſicularum, ſi diuturna & aſſidua phlogoſi affectæ acutius ſentiant, ac facilius in erethiſmum adigantur, quo collectus humor ad egreſſum perpetim urgeatur. Sic notum eſt lippitudinem, quæ a glandularum palpebras ambientium laxitate dependet, ab earumdem phlogoſi & humoris lemoſi acrimonia non parum intendi. Quibuſnam cauſis ſtillicidium foveatur?

Symptomata. 1°. Si perpetuum adſit ſeminis ſtillicidium utcunque paucum, cum rarior inde futurus eſt ad venerem ſtimulus: quia ſemen in veſiculis ſeminariis & proſtatis parcius collectum, copia, calore, morſiunculis venerem rarius ſollicitabit. Symptomata ſtillicidii. 1. Segnities ad venerem.

2°. Hoc autem maxime verum eſt, ſi veſiculæ ſeminariæ afficiantur; minus vero, ſi ſolæ proſtatæ: quia ſemen, quod veſiculis ſeminariis continetur, magis actuoſum, energicum, efficax eſt, & proinde ad venerem magis faciat; contra vero proſtatarum ſemen vappidius eſt inertiuſque, & ideo ad venerem minus efficax. 2. Ad venerem inertia.

3°. Quod ſi ſeminis profluvium continuum non ſit, ſed identidem tantum rariuſque recurrat, haud tanta futura eſt ad venerem frigiditas: quia ſemen in conceptaculis copioſius colligi, ac proinde paulo majori efficacia libidinem accendere poterit, præſertim ſi ſemen quod profluit, non a veſiculis ſeminariis, ſed a proſtatis tantum promanet. 3. Minor aliquando frigiditas ad venerem.

4°. Verum ſi tento veretro in armis aliquandiu ſtandum ſit, ſemine citius quam par eſſet profluente, atque adeo ſubtracto veneris ſtimulo, languidus penis brevi flacceſcet ante aggreſſum opus, unde manifeſta ſaltem ad venerem minus parabilem impotentia. 4. Erectio tamen neque firma, neque diuturna.

5°. Demum, ſi copioſum ſit ſeminis profluvium, conſequens eſt exhauſta ſenſim balſamica & ſpirituoſa ſanguinis parte, marcorem, phthiſim, tabem dorſalem inducenda eſſe, ratione eadem, eademque de cauſa ac in iis, qui venere immoderata ſeſe extenuant. 5 Marcor & tabes.

Diagnoſis. Morbus & cauſa morbi primaria, gonorrhęa ſcilicet, indicantur ægrotantis confeſſione. Diagnoſis.

Geminæ morbi ſpecies ex ſe patent, atque inde colligere facile eſt, quonam vitio emiſſaria ſeminis laborent, cum ſtillatitium profluvium ab emiſſariorum ampliatione, quæ ſemi-hiulca; profluvium vero intermittens ab emiſſariorum laxitate dependeat, quæ inertius occluſa ſunt.

Tandem haud arduum eſt dignoſcere utris veſicularum ſeminariarum, proſtatarumve morbus inſideat. Semen enim tenue, ſeroſum, limpidum a proſtatis; ſpiſſum vero, viſcidum, albicans a veſiculis defluit.

Prognoſis. Seminis ſtillicidium raro periculoſum eſt, nec unquam niſi nimium ſit, quod rarum eſt. Prognoſis.

At ſi non periculoſum, ſaltem incommodum eſt, potiſſimum iis, qui dolent funeratam vel funeri proximam eam partem habere, qua ſe Achilles eſſe gloriabantur.

Curatu difficilius eſt ſtillicidium ſeminis perpetuum, quam profluvium identidem recurrens, cum difficilius ſit latiorum emiſſariorum amplitudinem minuere, quam partibus inertia peccantibus tonum reddere.

Curatio. 1°. Cum experientia docuerit perpetuum ſeminis ſtillicidium, præter emiſſariorum laxitatem, a levi proſtatarum & veſicularum ſeminariarum, aut emiſſariorum, Curatio.

quibus in urethram hiant, phlogoſi quandoque foveri, ſicut in lippientibus vitioſam lemarum ſecretionem a ſimili glandularum, quæ palpebras cingunt, affectione dependere diximus, præſtat initio unam aut alteram venæ ſectionem præmittere, qua methodo vidi non ſemel recens ſenis profluvium feliciter & celeriter curatum fuiſſe.

2°. Simili de cauſa, cum ſeminis acrimonia a veneno venereo vel a remediis contracta ſtillicidium plerumque intendat, demulcentia adhibenda ſunt, ut balnea domeſtica, aquæ minerales acidulæ, juſcula vel apozemata diluentia & temperantia, ſerum lactis chalybeatum & ſucco fumariæ alteratum, lac ipſum ſemel aut bis in die, imo etiam pro omni alimento.

3°. Inde ad vulneraria & balſamica deveniendum eſt, quæ ulceris reliquias, ſi quæ in ſeminis conceptaculis lateant, detergant & ad cicatricem perducant. In hunc finem utilia ſunt infuſa levia ex vulnerariis herbis Helveticis, vel ſola, vel lacte affuſo temperata; infuſa ſimili modo parata cum foliis mentæ vulgaris & millefolii; bocheta aut decocta ex radicibus & lignis ſudorificis jam ſupra præſcripta, *Cap. de Gonorrhœa*; Therebinthina Veneta, vel cocta, vel ovi vitello diluta a ʒ ß. ad ʒ j; Balſama varia de Copau, de Tolu, Peruvianum, Canadenſe &c. a guttis ſex ad duodecim cum ſaccharo pulverato in bolum conformata &c.

4°. Utiliter quoque adhibentur fomenta vel embroches perinæi, aut injectiones in urethram cum decoctis vulnerariis, vel quod præſentius eſt, cum aquis thermalibus, ut hoc modo vitioſa partium laxitas corrigatur.

5°. Quod ſi hæc univerſaliora minus bene ſuccedant, advocanda erunt in uſum ſtyptica & aſtringentia interna, quæ virtute ſpecifica priſtinum tonum emiſſariis reſtituant. Hac virtute pollent corallia rubra præparata, oculi cancrorum fluviatilium, ſuccinum, diaphoreticum minerale, vel quæ efficaciora ſunt, cornu cervi philoſophice præparatum, ſpodium, terra ſigillata, creta Brianconenſis, lapis hæmatites, ſanguis draconis, alumen rupeum, crocus Martialis aſtringens &c. ex quorum tribus quatuorve tenuiſſime tritis, *ana* ad doſim quindecim granorum præſcriptis, & conſerva roſarum vel ſyrupo cydoniorum exceptis, boli vel opiatæ parantur, quibus per dies aliquot utendum eſt.

6° Poſſunt quoque tuto adhiberi injectiones aſtringentes, modo ſemen ab omni ſemineo venereo immune ſit, & proinde poſſit ſine periculo intus coerceri. Præparantur injectiones iſtiuſmodi ex radicibus biſtortæ, tormentillæ, pimpinellæ, gallis, balauſtiis, malicorio, cupulis glandium &c. in aqua fabrorum decoctis, unciæ cuilibet decocti addendo grana aliquot ſacchari Saturnini, vel aluminis rupei. Celebris eſt ad eumdem ſcopum injectio, quæ fit cum pulvere dicto *de Verni*, cujus ſemidrachma in unciis octo aquæ ſtillatitiæ plantaginis diſſolvitur. Hujus autem pulveris conficiendi proceſſum infra proponemus ad Operis calcem, in Mantiſſa *quarto* libro adjicienda. Sed de his omnibus fuſius infra *Lib. IV. Cap.* 10. ubi *De Curatione Gonorrhœæ difficilis*, quæ poſt adminiſtratam hydrargyroſim aliquando ſupereſt.

7°. Ut curatio profluvii feliciter ſuccedat, ſervanda eſt diæta tenuis, humectans, refrigerans; æger venere, vino, exercitio vehementiore, equitatione diu ſe abſtineat, vel iiſdem parce utatur; urinam diutius ne contineat, & alvum, ſi tenera non ſit, enemate emolliente frequenter injiciendam curet.

Mulieres quoque ſeminalis humoris ſtillicidio obnoxiæ ſunt aliquando poſt gonorrhœam.

Ceterum ut in viris, ſic etiam in fœminis, gonorrhœa gravis aut diuturna ſolet inferre profluvium ſtillatitium ſeminalis humoris, qui a proſtatis, glandulis Covvperianis, vel botryformibus vaginæ glandulis exſtillat. Sed ipſæ ſtillicidium iſtiuſmodi parum curant, quod cum fluore muliebri amant confundere, nec medicam opem expetunt, cum incommodo muliebrium madori providere ſoleant ipſæ fotu ex decoctione lithargyrii in aqua fabrorum; vel in aceto. Quod ſi tamen malum adeo ingraveſcat, ut a medico opem cogantur petere, methodo eadem, qualem modo præſcripſimus, curandæ venient.

§. IV. DE STRANGURIA CONTUMACI, FREQUENTIORIS GONORRHOEÆ PEDISEQUA.

Deſcriptio ſtranguriæ, quo gonorrhœæ pediſequa eſt.

Deſcriptio. Gonorrhœam virulentam, diuturnam, frequentiorem ſtranguria contumax, & ut vulgo aiunt, *habitualis*, non raro ſequitur, in qua non pleno alveo, non fluxu æquabili & continuo, ſed filo tenui, ſæpius interrupto, & bifido urina redditur; non motu facili longe proſilit, ſed vix prorumpit conatu maximo; non poteſt in veſica commode diu contineri, ſed inquieti & crebra ſtimulatione ad mictitandum ſollicitat.

Hæc

Hæc tamen, quandiu modum tenent, tolerabilia ſunt. At ſi baccho, venere, exercitio, equitatione, vigiliis, acriore diæta, animi pathematis vehementioribus exacerbentur, calere, dolere, reniti perinæum; ſtranguriam in iſchuriam derepente mutari; continuum quidem eſſe micturiendi deſiderium, ſed urinam omnino ſupprimi; & conatu etiam maximo vel nihil, vel pauculum quid mucoſum, pituitoſum, purulentum excerni frequenti obſervatione compertum eſt, unde febris accenditur; tumet, dolet, tenditur veſica ultra modum plena, cum periculo imminentis inflammationis; accidit vomitio urinam redolens, ac tandem cetera omnia ſymptomata ingruunt, quæ ſolent iſchuria inferri.

Perſeverat eadem morbi vehementia longiori vel breviori temporis ſpatio, pro cauſarum energia, ægrotantis temperatura, urethræ & vicinarum urethræ partium labe, remediorum adhibitorum ſucceſſu, donec ſenſim ſe remittente paroxyſmo urina primum ſtillatim guttis raris & parvis, dein guttis grandioribus & crebrioribus, demum filo tenui ſed continuo rurſus prodeat. Tunc ubi primum procedente reſolutione tonus partium relaxatus eſt, ſolet quandoque per unum aut alterum diem quid mucoſum, pituitoſum, purulentum, ſanioſum &c. guttatim emitti.

Hæc ſtranguriæ ſpecies producitur a variis objicibus, qui urethram obſident.

Ceterum, ſi immiſſo cathetere urethræ ductus caute exploretur, tum etiam cum omnia maxime libera eſſe videntur, via quidem in ipſa penis longitudine facile pervia eſſe ſolet, ſed in perinæo, ubi principio urethræ proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ adjacent, non unicum, ſed duos, tres, quatuorve obices plerumque reperire eſt, ſucceſſive, &, ut ſic dicam, gradarie diſpoſitos, urethram annularibus ligaturis totidem ſtringentes, magis minuſve duris, magis minuſve latis, facilius vel difficilius ſuperabilibus, tandem majori vel minori intervallo invicem diſſitis.

Cauſa. Inde ergo neceſſaria conſecutione manifeſtum eſt, ſtranguriam habitualem, quæ a gonorrhœa ortum habet, memoratis in urethra obicibus, ſi urethræ ductum tantum anguſtent; iſchuriam vero, quæ ſtranguriæ identidem ſuccedit, iiſdem produci, ſi tumefacti urethræ canalem penitus conſtipent. Docet autem tum Anatomica ſectio eorum, qui dum in vivis erant, ſtranguria gonorrhœæ pediſequa laboravere, tum natura gonorrhœæ ipſius, a qua ſtranguria induci ſolet, variorumque ſymptomatum, quæ hunc affectum comitantur, obices iſtiuſmodi in ſex genera diſtinguendos eſſe: 1°. Ulcuſcula calloſa & cacoethea, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis pertinacius inſident: 2°. Callos ſive cicatrices duriores & calloſas, quas ſanata ulcuſcula in urethra relinquunt: 3°. Caruncūlas, & *excreſcentias* ſive hyperſarcoſes, in quas ulcuſcula fungoſa urethræ abeunt: 4°. Veru-montanum prætumidum, quod in urethram ultra modum prominet: 5°. Proſtatas duros, calloſos, skirrodes; glandulaſve ſeminarias labe ſimili affectas: 6°. Demum Proſtatas fungoſos, ſpongioſos, & ad frequentem tumefactionem nimis faciles; quod in veſiculas ſeminarias pariter cadit.

1. Ab ulceribus calloſis urethræ.

I. Fere quidem perpetuum eſt in gonorrhœa, ut ſupra dictum fuit, virulenti ſeminis profluvio ulcera varia produci in variis urethræ partibus, ſed præſertim in extremis proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſariis. Frequenter autem accidit, ſi gonorrhœa negligatur vel male curetur, ut hæc urethræ ulcuſcula perfecte non ſanentur, ea vero maxime, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis ſita ſunt vel proxime adſtant, quoniam affluxu virulenti ſeminis, quod exinde jugiter ſtillat, continuo irritantur & foventur. Debent ergo ulcera, quæ initio levia, ſuperficiaria, mollia erant, tractu temporis in ulcera cacoethea, fiſtuloſa, callis obſita degenerare, quibus urethræ ductum varie anguſtari, & urinæ fluxum magis vel minus inhiberi continget, prout errore qualicumque diætæ, aucta ſanguinis effervescentia vel acrimonia, ulcerum labia magis vel minus intumeſcent.

2. A cicatricibus durioribus.

II. Quod ſi enata in urethra ulcuſcula ad curationem feliciter tandem perduci ſupponamus, ut ſæpiſſime perduci minime negamus, at ſaltem ſanata hæc ulcuſcula in cicatrices non raro coibunt nimium duras, quæ in ſe ſtrictius conſtipatæ, quam eſſet antea illibata cutis ejuſdem loci, circularem urethræ ambitum anguſtabunt corrugando, potiſſimum vero ſi ulcera profundiora fuerint, & obductæ eis cicatrices calloſæ ſint, ut in illis partibus frequenter accidit, ſufficientis deterſionis defectu. Eo pacto urinæ fluxum ſtranguria retardari; imo ſi cicatrices tumefiant, iſchuria ſupprimi poſſe manifeſtum eſt. Poſſumus in confirmationem exemplum adducere haud diſſimile, quo conſtat cicatricibus, in quas oris ulcera in ſyphiliticis poſt ptyaliſmum coaleſcunt, manſoriorum muſculorum tendines, quibus ulcera inuſta erant, interdum ita corrugari, & inferiorem

maxillam ita ſurſum retrahi, ut os vix deduci poſſit, ſed quaſi *fræno* adſtrictum videatur, quod gallice dicitur *être bridé*.

3. A carunculis urethræ adnatis.

III. Quin imo, cum ulcuſcula venerea in urethra progerminantia, nedum detergi poſſint, ſed e contra jugi ſeminis putridi, & acrioris urinæ illapſu magis in dies ſordeſcant, haud adeo rarum eſſe debet ſuperflua carnis luxurie in excreſcentias ſive hyperſarcoſes abire, ſeu, ut vulgo aiunt, *carunculas* calloſas aut fungoſas, magnas aut parvas, ſaſſiles aut penſiles, in his aut illis urethræ locis ſitas, numero plures paucioreſve &c. pro vitio vel copia ſucci nutritii, & pro latitudine, numero, ſitu ulcerum, unde liquet urinæ fluxum varie retardatum iri.

Novimus quidem omnimodam caruncularum in urethra exiſtentiam a plurimis nunc negari, ſed non alio forſan argumento, ut eſt genus hominum varium & mutabile, ac novitatis ſemper cupidum, quam quod non ita pridem antiquiores Medici carunculas urethræ uno ore omnes haberent pro cauſa unica ſtranguria, quæ gonorrhœis ſolent ſuccedere. Sed æque culpabili præcipitantia hinc & inde graviter peccatum eſt. Antiquorum ignorantiæ parcendum non cenſemus, qui ceteras ſtranguriæ venereæ cauſas, & graviores & frequentiores prætermiſere; ſed nec Recentiorum temeritatem excuſatam volumus, qui caruncularum in urethra exiſtentiam audent ſine cauſa pernegare, cum analogia ab ulceribus quibuſcunque ſordidis ducta, imo, quod palmarium eſt, cum ipſa cadaverum ſectio carunculas in ulceribus urethræ quandoque ſuccreſcere demonſtrent, non tam frequenter quidem ac olim ab Antiquis creditum eſt, & ab Agyrtis etiamnum creditur, ſed ſatis frequenter tamen, ut carunculas inter ceteras ſtranguriæ cauſas recenſere neceſſe ſit.

4. A verumontano ſkirrhoſo verrucoſo.

IV. Saltem veru-montanum ſive caput gallinaginis, quod inter bina veſicularum ſeminariarum emiſſaria medium interjacet, in gravi & contumaci gonorrhœa ſæpe erodi, tumefieri, inflammari, ac demum ſi provida inflamationis reſolutio & ulcuſculorum deterſio negligatur, ut in gonorrhœis, qui injectionibus adſtringentibus ſupprimuntur, in verrucam ſeu excreſcentiam degenerare debet, fungoſam calloſam, ſkirroden, ſuperficie tenus varie exulceratam, quæ varia, multiplici de cauſa magis minuſve intumeſcet, atque adeo fluenti urinæ obicem opponet perpetuum quidem, ſed varie variantem.

5. A veſiculis ſeminariis, vel proſtatis, induratis & calloſis.

V. Conſtat in omni gonorrhœa proſtatas vel veſiculas ſeminarias, ſeorſum aut ſimul inflammatione vel exulceratione affici. Hinc ſi frequentior morbi ejuſdem iteratio eas partes jam labefecerit, aut ſi conveniens omittatur therapeia, conſequens eſt tacito mali progreſſu calloſa & fiſtuloſa ulcera in illis partibus productum iri, unde aucta proſtatarum & veſicularum ſeminariarum mole, adjacentem urethram comprimi & exiturienti urinæ obicem ea ratione opponi manifeſtum eſt, ſed pro varia partium prementium intumeſcentia varium.

6. Ab iiſdem veſiculis vel proſtatis, carne molli & ſpongioſa plenis.

VI. Demum e contrario, interiora proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum, ſi alte eroſa carnium ſuccreſcentium luxuriei locum dederint, niſi caute detergantur, carne cito opplebuntur, molli, rara fungoſa ſpongiæ inſtar, qualis ſordidis & calloſis ulceribus ſolet interdum innaſci. Hinc ergo tumefient tum proſtatæ, tum veſiculæ ſeminariæ, & urethram appoſitam prement, majori vel minori momento, prout fungoſas carnes, quæ proſtatas vel veſiculas replent, magis vel minus efficaciter dilatari & extumeſcere contigerit.

Symptomata ſtranguriæ. 1. Urina profluit tenui filo.

Symptomata. Sequitur ex allata ætiologia, 1°. Urethræ ductum in ſtranguria, de qua agitur, ab obice qualicunque ex ſextuplici genere modo propoſito anguſtari vel comprimi. Ergo urina non jam pleno alveo ut antea, ſed tenui tantum filo profluet, magis vel minus craſſo pro amplitudine viæ ſuperſtitis, quod de ipſo quoque ſemine, dum in actu venereo ejicitur, dictum volumus.

2. Nitendum eſt ad meiendum

2°. Quo major reſiſtentia exiturienti urinæ obnititur, eo veſicam efficaciore momento contrahi neceſſum eſse, ut urina ſeparata reſiſtentia emittatur. Ergo urina non jam motu facili reddetur ut antea, ſed niſu valido, qui reſiſtentiæ urethram anguſtanti reſpondeat gradu; quod etiam de ejaculatione ſeminis verum eſt.

3. Nec tamen urina longe profilit in arcum.

3°. Celeritatem urinæ, poſtquam obices urethræ jam prætergreſſa eſt, tanto tardiorem eſſe, quanto magis urethræ via, qua tranſivit, ab obicibus anguſtata fuerit. Conſtat enim ex Phyſicis liquidum quodcunque, dum ab anguſtiore in latiorem canalem fluit, eo tardius in latiore moveri, quo canalis, unde fluit, anguſtior eſt. Ergo urina emiſſa jam non in arcum longe proſiliet, ſed lento reptatu ex urethra vix erumpet; idemque de ejaculatione ſeminis dicendum.

4. Plerumque divae

4°. Æquabilem urinæ curſum ab obvio in urethra obice in duos rivos ſcindi, qui licet

una

una rurſus coeant, quandiu intra urethræ canalem coercentur, ſinguli tamen ſuam retinent determinationem, qua ubi primum ſpatium dabitur, in diverſa loca extra urethram divaricantur. Ergo urina jam non rivo unico & cylindrico, ſed bifido profluet, quod magis vel minus manifeſtum erit, prout obvius obex in urethram magis vel minus prominebit. ricatur in duo fluenta.

5. Mictio dolorifica.

5°. Fluentum urinæ in oppoſitum obicem eo validius arietare, quo urethræ ductus anguſtior urinæ fluento magis obnititur. Ergo ea urethræ pars ab incurrente urina tanto fortius ſuccutietur, & ſi inflammata vel ulcerata ſit, atque adeo alterutro nomine ſenſu acutiore prædita, tanto magis dolorifice ſentiet, quanto anguſtior erit urinæ via, unde dyſuria frequens vel perpetua. Simili de cauſa ſemen ipſum ſolet emitti cum dolore, in ipſo actu venereo.

6. Stranguria per intervalla intermittens.

6°. Dyſuria, ſi inter meiendum acrius urat, validam colli veſicæ conſtrictionem ſympathice proritari juxta leges naturalis partium conſenſus, quæ voluntatis imperio ceſſet quidem, ſed quæ redeat denuo ſimili urinæ appulſu, ut ſupra explicatum fuit, ubi *de gonorrhϾ ſymptomatis*. Ergo urina jam non fluxu continuo, ſed inæquali & identidem interrupto, profluet. Conſtat ſimili de cauſa ſemen inæquali & interrupta ejaculatione tunc ejici.

7. Micturitio.

7°. Collum veſicæ ſeu urethræ principium, contracta phlogoſi ab affecta urethræ parte quæ confinis eſt, acutius ſentire, ac proinde vividius percelli a calente urina, quæ veſicæ ineſt, & ejus morſiunculis magis obvium eſſe. Ergo urina jam diu commode retineri non poterit, ſed ad mictitandum crebra ſtimulatione urgebit.

8. Aliquando ſtillicidium adeſt, deeſt aliquando.

8°. Urethram anguſtari modo quidem carunculis, aut veru-montano, aut cicatricibus duris & calloſis; vel comprimi proſtatis aut veſiculis ſeminariis skirrhodibus, unde nihil manare poſſit; & tunc ab urethra nihil quidquam defluet præter urinam, vel defluet tantum mucoſum quidpiam, quod a veſicæ collo mictitando deradetur: Modo vero urethram anguſtari ulcuſculis manantibus, carunculis aut veru-montano ulceratis, vel comprimi proſtratis aut veſiculis ſeminariis fiſtuloſis, ſpongioſis ſuppuratis; & tunc ſub mictionis finem pus aut ſanies excernetur, quæ colore, odore, conſiſtentia, copia, qualitate varie variant.

9. Omnia ingraveſcunt multis de cauſis.

9°. Hactenus recenſita ſymptomata intendi omnia & ingraveſcere, ſi acriore aut nimium excandeſcente ſanguine ex venere, prava diæta, vigiliis, animi pathematis vehementioribus; ſi ſalſioris lotii acredine ex potatione vini meracioris; ſi fortiore affectarum partium compreſſione ex equitatione vel frequentiore ἀφροδισιασμῷ; ſi puris acrioris præſentia, quod ſanguis acrior ſuggerit, obices varii, qui in urethra vel urethræ confiniis latent, inflammentur, tumefiant, urinæ fluxum penitus intercipiant.

10. Et tunc ſupervenit iſchuria.

10°. Tunc quandiu duraverit paroxyſmus, calere, dolere, tumere perinæum; ſtranguria in iſchuriam mutata, continuo ſed inutili micturiendi conatu nihil quidquam excerni, vel excerni tantum quid mucoſum vel purulentum, quod ab inflammatis vel ſuppuratis partibus exſtillet; demum, ut multa paucis contraham, omnia ingruere ſymptomata, quę iſchuriæ eſſentialia ſunt.

11. Quæ paulatim remittitur.

11°. Inde vero remittente ſe paroxyſmo, & detumeſcentibus obicibus urethræ viam pedetentim relaxari, & urinæ curſum ſenſim reſtitui gradario progreſſu: Et tunc tandem guttas aliquot ejici, plures pauciores ve humoris mucoſi vel pituitoſi, ſi ab inflammatis tantum obicibus; purulenti vel ſanioſi, ſi ab obicibus ulceratis & ſuppuratis exprimatur.

12. Quæ mala in fœminis rara quidem.

12°. Ceterum rarum eſt mulieres ex prægreſſis gonorrhœis etiam contumacibus aut pluries repetitis ſtranguria unquam vexari, tum quia in ipſis urethræ canalis brevior eſt latiorque, quam ut poſſit tam facile anguſtari vel comprimi ac in viris; tum potiſſimum quia conceptacula muliebris ſeminis, ubi gonorrhœæ ſedes eſt, vel ab urethra longe diſtant, ut glandulæ Cowperianæ & glandulæ botryformes vaginæ vel ſi prope adſtent, urethræ tamen non inhiant, neque adeo poſſunt tam commode cum eadem vitia communicare, ut de proſtatis fœmineis verum eſt, qui licet urethræ adnati ſint & circumpoſiti, ductibus tamen ab urethra diverſis, quos *lacunas* dicunt, in ſuperiorem vulvæ partem aperiuntur.

13. Sed aliquando tamen viſa & obſervata ſunt.

13°. Obſervavi tamen aliquando mulieres ipſas ſtranguria iſtiuſmodi ex gonorrhœa laboraſſe, vitio ſcilicet proſtatarum, qui tumidi & calloſi urethræ ductum, quem ambiunt, prætermodum anguſtabant. Quin imo ſemel obſervavi in fęmina ſuppuratos & fiſtuloſos proſtatas lateralibus ſinubus in urethram apertos fuiſſe, unde jugi puris acrioris in urethræ canalem ſtillicidio ſtranguria frequens inducebatur.

Diagnoſis ſtranguriæ.

Diagnoſis. Morbus per ſe obvius eſt ex tradita deſcriptione. Pronum eſt quoque antecedentem

cedentem morbi cauſam dignoſcere, cum ægri relatione liqueat quot & quantis gonorrhœis jam ante laboraverit.

Diagnoſis cauſarum ſtranguriæ.

Verum, quod ad cauſas conjunctas, quibus morbus actu foveatur, hoc eſt, quod ad naturam & qualitatem obicum, qui urethram obſident; cum hæc in obſcuro lateant, meris conjecturis poſſunt inquiri. Itaque ſi quid purulentum aut ſanioſum ſub mictionis finem effluat, licet conjicere obices eſſe e genere ſuppuratorum, atque adeo vel carunculas ſuppuratas, vel ulcuſcula in urethra calloſa, vel abſceſſus & fiſtulas in proſtatis aut veſiculis ſeminariis calloſis, ſpongioſis, ſuppuratis &c. Contra vero ſi nihil effluat, vel effluat tantum quid mucoſum, licet inde colligere obices eſſe e genere non ſuppuratorum, atque adeo vel cicatrices duriores, vel carunculas calloſas, vel veru-montanum induratum vel proſtatas skirrhodes.

Quod ſi pus crebris & grandioribus guttis profluat, adeoque induſia frequenti lataque macula inficiat, inde probabile fiet fluxum iſtiuſmodi non a levioribus & ſuperficiariis ulcuſculis urethræ, nec a carunculis exulceratis ſcaturire, quæ pus copioſum non poſſunt ſufficere; ſed a proſtatis ipſis aut veſiculis ſeminariis ulceroſis, ſuppuratis, fiſtuloſis, ut evidenter patebit ſi ea perinæi regio, ubi proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ latent, paulo tumidior appareat, aut ſaltem obſcure & profunde doleat, dum premitur.

Demum exploratio per catheterem ſuſpenſa & prudenti manu inſtituta, obicum naturam & qualitatem utcunque non demonſtret, tamen aliquando illam indicat ex qualitate humoris, qui catheteri extremo adhæreſcit cum extractus eſt: At ſaltem certo docet quot numero ſint, quibus urethræ locis adſiti, qua vi ſtringant urethram, aut qua mole oppleant, quis major minorve ſit, quam latitudinem quilibet habeat, quo intervallo invicem diſtent &c; quæ ſingula non modo ad prognoſim, ſed etiam ad curandi methodum ſunt admodum utilia.

Prognoſis. Stranguria, quæ a gonorrhœis ortum habet, contumax eſt, cum difficile ſit obices quibus inducitur, vel exſtirpare vel retundere; & periculoſa, cum iſchuriam & periculi plena iſchuriæ ſymptomata non raro inferat.

Quo difficilius urina mingitur, & quo frequentius ſupervenit iſchuria, eo periculoſior eſt ſtranguria.

Similiter eo contumacior, quo urethræ obices numero plures latioreſque ſunt, aut urethram magis anguſtant, premuntve fortius.

Ceteris paribus, curatu difficilior eſt & periculoſior, quæ fit ab obicibus ſuppuratis vel exulceratis, quam quæ ab obicibus calloſis. Hæc enim ab unico tantum morbo, illa vero a gemino dependet.

Similiter, ceteris paribus, periculoſior eſt & curatu difficilior ſtranguria, in qua proſtatæ ſuppurati, ulcerati, calloſi, fiſtuloſi, skirrodes ſunt, quod quoque de veſiculis ſeminariis dictum volo, quam ea in qua leviora ulcera urethram tantum infeſtant, tum quia in priore afficiuntur partes ampliores, tum quia partes, quæ afficiuntur, ejus conditionis ſunt, ut vix ſanari queant ſine gravi operatione.

Tandem iſcuria, quæ ſtranguriæ ſuccedit, ſi gravis, ſi diuturna ſit, ſumme periculoſa futura eſt, cum ex urinæ ſuppreſſione, ſuppreſſę in diverſa loca exundatione, veſicæ plenioris inflammatione, inflammatæ gangræna &c. præſens immineat vitæ diſcrimen, niſi natura vel arte via cito reſtituatur urinæ.

Curatio.

Curatio. Cum geminus ſit morbi ſtatus, gemina quoque proponenda curandi methodus; altera quæ præſenti iſcuriæ, altera quæ ſtranguriæ habituali conducat.

I. Præſentis iſchuriæ.

I. In *priore* caſu, qui urgentior eſt, ea omnia in uſum advocanda, quæ ſanguinis motum & copiam minuendo, æſtum temperando, partem relaxando, fibras nimium tenſas emolliendo, ſuppurationem promovendo, inflammatoriæ urethræ coarctationi mederi & urinæ fluxum reſtituere valeant.

Idcirco 1°. Vena incidenda eſt in brachio alterutro, & ſanguis largiter educendus *hora* quarta qualibet, quandiu morbi vehementia poſtulaverit & ægrotantis vires *patientur*. Qua in re monitos velim Medicos, ut pro celeritate invaſionis ipſi in aperienda *vena* celeres quoque ſint, ac præcipiti morbo citam opem providi ferant; niſi enim principiis obſiſtant, ſero medicina parabitur, & ſi dilata venæ ſectione, primis morbi diebus oſcitantius ſe geſſerint, incaſſum dein inutili ſanguinis miſſione culpam reparare conabuntur.

2°. Diæta tenuiſſima imperanda eſt ex ſolis juſculis & paucis & dilutis, ut ea quoque ratione plethora ſanguinis magis exhauſta, & ejuſdem diatheſi fluidiore facta, urethræ inflammatio tanto citius reſolvi poſſit.

3°. Peri.

3°. Perinæum jugiter fovendum vel linteis lacte tepido aut decocto althææ & brancæ-urſinæ madidis, vel veſica ſuilla iiſdem liquoribus calentibus plena. Quin imo inſeſſus ex iiſdem parandus eſt, in quem tepidum clunes, perinæum, genitalia immergantur.

4°. Clyſteres demulcentes, emollientes, refrigerantes frequenter injiciendi, qui proſtatarum, veſicularum ſeminariarum, urethræ inflammationem temperent; ſed ne inteſtinorum venis lacteis abſorbeantur, ac lotii copiam augeant, caſſia identidem admiſcenda eſt, quæ non modo partes efficaciter laxat, ſed quæ facultate eccoprotica alvum ad egeſtionem blande ſimul ſollicitat.

5°. Ambigitur anne liceat largam ptiſanę refrigerantis & demulcentis potationem ægrotanti ſuadere vel permittere. Scilicet negant alii, quia largiore potu lotium uberius ſuggeritur veſicæ, unde omnia iſchuriæ ſymptomata debent ingraveſcere: Alii contra affirmant, quia calens, acre, ſalſum, muriaticum lotium, niſi potu diluatur, demulceatur, temperetur, veſicæ & urethræ phlogoſim acrimonia adaucturum ſit. Ipſe vero, ſi liceat tantas lites componere, crediderim utrique opinioni aliquid condonandum eſſe, ac proinde media procedendum eſſe via, ita quidem ut ptiſanæ potus abſolute non denegetur, ſed nec etiam largiſſimus concedatur.

6°. Similis eſt de uſu balnei quæſtio, quem hi conducibilem, ut qui poſſit partis fervorem compeſcere, & tenſionem relaxare; illi contra noxium eſſe, credunt, ut qui ſanguinem inſpiſſando & ad interanea repellendo uberiorem promoveat urinæ ſecretionem. Ego vero miſſa vitiligatione a balneo abſtinendum eſſe cenſerem, vel eo ſolo argumento, quod ab inſeſſu, cujus uſum ſuaſimus, emolumenta eadem expectanda ſint, quæ a balneo, ſine ullo nocumenti periculo.

7°. Quod ſi mucoſæ, ſemi-putres, purulentæ aliquot guttulæ ex urethra deciduæ internas partes, quæ inflammatæ ſunt, ad ſuppuratum vergere ſignificent, omni opera annitendum eſt, ut ſuppuratio efficaciter promoveatur, quippe quæ meatum urinarium certiſſime relaxatura ſit. In hunc finem admovenda perinæo cataplaſmata emollientia & maturantia, ex pulpis radicum liliorum alborum, foliorum althææ, malvæ, brancæ-urſinæ, acetoſæ &c. cum oleo liliorum & panis fermento; aut ex contuſis limacibus teſta exemptis; aut ex medulla caſſiæ recenter extracta confecta, quæ identidem renovari debent, ne ſiccitate indureſcant, & partem lædant ſcabritie.

8°. Si ea methodo miteſcente inflammationis vehementia, urethra incipiat relaxari, & urina jam guttatim profluat, bonum eſt. Tunc enim haud inanis ſpes affulget fore ut eodem remediorum uſu conſtrictoria urethræ aut adjacentium partium inflammatio ſuppuratione, vel quod præſtabilius eſſet, reſolutione penitus tandem evaneſcat.

9°. Verum, ſi morbus diutius protrahatur, ſi veſica lotio diſtenta ultra modum tumeat, ſi urina in ſanguinem reflua ventriculum inundet, & vomitionem concitet, omiſſa omni cunctatione ope catheteris via urinæ celeriter aperienda eſt. Noluerim quidem hanc operationem primo ſtatim morbi inſultu temere & præcipitanter tentari, vel ſaltem ea tentari pertinacia, ut vulgo tentari ſolet, quoniam conſtat inutili & imprudenti fodicatione inflammationem non raro graviter intendi, & ad ſuppurationem deduci, quæ forſan ſibi permiſsa reſolutione feliciter diſſiparetur. Sed noluerim quoque operationem eamdem diutius differri, ne veſica ex diſtenſione diuturniore atoniam contrahat, cui mederi facile non eſt; imo vero, quod lethale eſt, ne veſica gangræna afficiatur immedicabili.

10°. Catheter ſolerti & cauta manu immittendus eſt, non cæco impetu, qui vim inferat, ſed prudenti cunctatione quæ viam ſenſim exploret. Utile eſt meatum urinarium prius lubricaſſe injectione olei recentis amygdalarum dulcium, vel mucaginis e ſemine lini & pſyllii. Demum ab inſtituta operatione deterrere non debent aliquot guttulæ ſanguinis, quæ profundi ſolent, niſi ſimul dolor gravior inferatur; Vix enim poteſt unquam catheter in anguſtatum canalem inſinuari ſine levi cruentatione. Si ea methodo catheter ad veſicam uſque tandem perducatur, & urina effluat, omnia derepente remittentur; ſed cavendum, ut catheter in veſica tandiu detineatur, dum remediorum uſu urethrę inflammatio reſolutione vel ſuppuratione evanuerit; dum atonia veſicæ, ſi qua adſit, emendata fuerit; uno verbo, dum ad meiendum veſica efficax, & urethra libera fuerit.

11°. At ſi catheter in veſicam introduci nulla prorſus ratione poſſit, urgeat vero grave gangrænæ periculum, tunc ad alia properandum. Itaque ſulcato catheтere, qualis ad lithotomiam adhibetur, in meatum urinarium, quam altiſſime fieri poterit, immiſſo, alterutrum perinæi latus ſectione ad lineam raphes parallela ad extremum catheterem lithotomo incidendum, ut in calculi extractione ſolemne eſt. Dein per inflictum vulnus inſi-

nuandus

ſuandus in urethram catheter, non jam flexuoſus ut in viris opus eſt, ſed rectus, quali fœminæ ſolent explorari. Docuit enim frequens experientia ea ratione catheteris introductionem felicius ſuccedere, tum quod breviorem catheterem quaquaverſum detorquere & anguſta viarum certius inde ſequi liceat, tum quod catheter non obliqua, ut antea, ſed recta impulſione in urethram adigatur, adeoque viam tanto facilius ſibi aperiat. Ceterum, ſi ea pro votis ſucceſſerint, catheter in veſica detinendus, donec reſoluta ſit urethræ inflammatio, & reſtitutus veſicæ tonus; extracto demum cathetere vulnus, quod ſupereſt in perinæo, vulgari methodo ſanandum eſt.

12°. Verum, ſi catheter nullo pacto poſſit introduci, unica ſupereſt ratio conſulendi ægrotantis ſaluti, ſi nempe fiſtula argentea cava, cuſpide ferrea quadrangulari & prominente intus armata, quod inſtrumentum vulgo *Troiſcar* dicitur, per vulnus perinæi recta in veſicam demittatur, ſecundum notam urethræ directionem, ac educta dein cuſpide, que fiſtulam opplet, per mediam fiſtulam via urinæ aperiatur. Non diffitemur intruſam in hac operatione fiſtulam a naturali urethræ ductu ſæpius aberrare, & diſciſſis ac vulneratis ejuſdem tunicis in veſicam introduci. Sed quid tum? Si in præſenti mortis periculo ſatius ſit anceps remedium experiri quam nullum, licitum eſt a fortiori, cum cetera deficiunt, auxilia dura quidem, ſed tamen plerumque tuta adhibere; neque enim vulnera urethræ inflicta ejus naturæ ſunt, quæ curationem non poſſint admittere. Ceterum ut in præcedentibus caſibus, ſic etiam in illo catheter in veſica tandiu detinendus, dum via urethræ libera, & tonus veſicæ perfecte reſtitutus fuerit; ac demum educto cathetere vulnera urethræ detergi, carne oppleri, cicatrice obduci debent, juxta artis regulas.

13°. Tandem, quomodocunque iſchuria ceſſerit, ubi primum liber erit urinæ fluxus, ac febris & inflammatio ceſſaverint vel notabiliter ſe remiſerint, æger identidem purgandus diluto caſſiæ ad ℥ j ß. in ſero lactis, quod ſine ullo erethiſmo blande eluat ſalſuginoſam ac muriaticam acrimoniam, quam tum ſanguis, tum ventriculus ab urina retenta contraxere.

II. Habitualis ſtranguriæ.

II. Hactenus de curatione urgentis iſcuriæ. Supereſt nunc ut de remediis habitualis ſtranguriæ differamus, quæ cum prima ſit morbi cauſa, recidivam iſchuriam facili negotio denuo poſſet inferre, ſi negligeretur. Medentur autem in genere huic ſtranguriæ omnia quæcunque varios in urethra obices, quibus inducitur, poſſunt efficaciter & tuto exſtirpare, abſumere, ad ſuppurationem deducere, delere, comprimere, complanare, aut retundere, in quorum uſum quatuor methodos uſurpatas fuiſse invenio.

Prima Methodus uſu cathæreticorum.

I. Antiquiores, cum in meatu urinario alios obices non agnoſcerent, præter carunculas, callos & verrucas, in id unice ſtudebant, ut ea excreſcentiarum genera urinæ fluxum retardantia abſumerent cathæreticis, * quæ ope candelarum cerearum introducebantur, & ulcuſcula quæ in baſi ſupererant, conſolidarent epuloticis eadem methodo. Multa quidem proſtant apud Auctores Medicos Chirurgoſve machinamentorum genera in hunc finem comparata, & multæ unguentorum aut collyriorum cathæreticorum vel exſiccantium formulæ eidem ſcopo deſtinatæ, circa quæ poſſunt inter ceteros conſuli Andreas Lacuna *Method. exſtirp. caruncul. urethræ:* Amatus Luſitanus, *Centur.* 4. *Curat.* 19; Daniel Sennertus, *Lib.* 3, *Part.* 8, *Sect.* 1, *Cap* 9; Ambroſius Pareus, *Lib.* 19, *Cap.* 17, *&c.* Sed hæc ſigillatim referre piget, nec immerito, cum jam ea methodus penitus exoleverit multiplici de cauſa.

Rejicitur.

1°. Quia convenit ſolis tantum carunculis & verrucis meatum urinarium obſidentibus, minime vero ceteris obicibus eumdem canalem anguſtantibus. a quibus tamen ſtranguriam gonorrhœæ pediſequam; ſi non ſemper, at ſaltem frequentiſſime produci jam apud omnes in confeſſo eſt.

2°. Quia

* Ea Methodus adhibendi cathæretica ad exſtirpandas urethræ carunculas inventa & primum uſurpata fuit ab Aldereto, Medicinæ Profeſſore Salmanticenſi, Amati Luſitani magiſtro, a quo Amatus ſe eam accepiſse fatetur, *Centur.* 4. *Curat.* 19. Illam ab Amato didiciſſe dicitur Philippus quidam, Luſitanus, Empiricus, dum ipſi miniſter adſtabat militem quendam curanti ex carunculis urethræ graviter ægrotantem. Conſtat ſane ea methodo Philippum illum famam ſibi comparaviſſe teſte Andrea Lacuna *Method. exſtirpandi carunculas urethr. p.* 6. ac perplures Romæ ſanaviſse, & inter alios *Ferdinandum a Cardonna, Almirallum Neapolitanum, & Ludovicum Caravajallum.* Demum Andreas Lacuna, libro edito anno 1551, methodum illam publici juris fecit, quam a Philippo illo *ſibi haud ita pridem communicatam fuiſſe* ait, & cujus Philippum *inventorem eſſe* opinabatur. Sed de his vide *infra Lib. V.* ad annum 1551, ubi de Andrea Lacuna; Et ad annum 1552, ubi de Philippo. Porro Methodo illa utebantur olim, tum Empiricus ille, natione Gallus, qui Venetiis florebat circa annum 1555. Vide *infra Lib. V.* ad annum 1553, ubi de Victore Trincavellio; tum Gotofredus Giannati, Empiricus natione Italus, qui carunculas Caroli IX, Galliarum Regis, ſanaſſe dicitur, de quo vide *infra Lib. V.* ad annum 1584.

2°. Quia nunquam tuta eſt; nam cathæretica, quæ carunculas abſumunt, debent una ſimul ſanam urethræ partem inflammare, erodere, exulcerare. Novimus quidem huic incommodo antiquiores obviam ire conatos fuiſſe multiplici inſtrumentorum & remediorum apparatu, ſed novimus quoque cautiones omnes plerumque fruſtraneas fuiſſe, cum apud ipſos non rara exempla reperire ſit, eorum qui hac methodo virgæ inflammatione, abſceſſibus perinæi, imo gangræna correpti ſunt.

3°. Demum, quia plerumque ita nocet, ut ſtranguria inde gravior fiat, ſive quod ulcuſcula, quæ in meatu urinario cathæreticis excitantur, male deterſa in novas hyperſarcoſes ſeu carunculas ſuccreſcant; ſive potius quod coeant in duriores & ſtrictiores cicatrices, quibus fiſtula urinaria in arctum cogitur; ſive tandem quod membrana urethræ ductum interne ſuccingens, quanto fortius ab appoſitis cathæreticis fodicatur & eroditur, tanto arctius ideo conſtringatur, denſatis criſpatiſque villis, quod & ceterarum quoque membranarum nervearum proprium eſt, quod in ſpeciali de veſica urinaria compertum eſt experientia, ac proinde arctius conſtricta urethræ meatum tanto magis in anguſtum adducat.

Secunda: ſectione urethræ, in perinæo inſtituta.

II. Huic methodo, quæ jam dudum infamata eſt, & ab Agyrtis ignaris nunc tantum uſurpatur, ſucceſſit alia, * quæ & ipſa brevi abrogata eſt, quamvis primo intuitu multo utilior eſſe videretur. Explorato videlicet obicum ſitu, qui meatui urinario inerant, & notato perinæi loco ſuperjecto, ſulcatus catheter quam altiſſime in urethram immittebatur, ad cujus extremum alterutrum perinæi latus, ſecundum raphes rectitudinem, incidebatur lithotomo, ut fieri ſolet ad extractionem calculi; ac inde cathetere viam indicante inciſio verſus anum producebatur. Hoc ergo modo obices omnes, qui locum obſidebant, oculis ipſis jam obvii, facile poterant pro diverſa natura diverſis & ſpecificis remediis curari: cathæreticis quidem, ſi carunculæ, calli, excreſcentiæ aderant; detergentibus vero & mundificantibus, ſi ulcuſcula ſordida urethram depaſcebantur. Tandem cum omnia perfecte ſuppurata, deterſa cicatrice obducta erant, nec quidquam omnino ſupererat morboſum, perinæi inciſio arte eadem ſanabatur ac in lithotomia.

Improbatur.

Ea ſane ingenioſe videbantur excogitata & miris encomiis laudari olim memini, ſed experientia rerum magiſtra jam pridem docuit ea omnia fruſtranea eſſe. Conſtat enim ægros plurimos talem operationem paſſos, & a Chirurgis diu excarnificatos, abſoluta tandem cicatrice, non melius inde valuiſſe, imo vero graviore ſtranguria laboraſſe quam antea, ideo ſcilicet quod urethræ pars, quæ cathæreticis, detergentibus, mundificantibus male habita fuerat, inducta cicatrice ita conſtringeretur, ut viam multo anguſtiorem urinæ permitteret.

Tertia; introductione turundarum lintearum in urethram.

III. Omiſſo igitur tum corroſivorum, tum operationis cujuſcunque uſu, viſum eſt ea tantum adhibere auxilia, quæ facili mechaniſmo & ſola mole anguſtatam urethram dilatarent, ac dilatando obices in eadem depactos retunderent. ** In hunc finem paratur fiſtula argentea, recta, cava, utrimque pervia, quæ in urethram uſque ad obicum principium poſſit comode introduci. Fiunt ſimul ex tela lintea & tenui, quæ cera calente, vel unguento *de Vigo* quadruplicato Mercurio inuncta ſit, & inter duos aſſeres levigatos & calidos ſtrictiſſime convoluta, turundæ cylindricæ, duræ & firmæ, craſſitie & longitudine variæ, quarum ſingulis filum craſſum & longum aſſuitur.

Eligitur initio turunda exiliſſima & breviſſima, quæ cavo fiſtulæ in meatum urinarium jam immiſſæ inſinuata, ſtylo antrorſum propellitur, donec fiſtulæ extremum prætergreſſa in anguſtatam urethræ partem ſenſim adigatur. Dein retracta fiſtula, turunda in meatu urinario quam diutiſſime retinetur, dum collecta urina ad mingendum ſollicitaverit, quo tempore facile poteſt educi per filum aſſutum, quod extrorſum propendet. Hæc turunda, dum in urethra horis aliquot hæret, humore qui undequaque depluit multum intumeſcit, & intumeſcens urethræ canalem pari gradu dilatat, unde via longiori & craſſiori turundæ ſenſim paratur, quæ & ipſa, ubi ſemel introducta fuerit, ratione eadem tertiæ longiori & craſſiori locum faciet, atque ſic deinceps ſimili arteficio, donec ampliata ſenſim urethra libere pervia ſit, & urinam pleno alveo emittat.

Sua patitur incommoda.

Compertum quidem eſt iterata experientia propoſitum methodum utiliſſimam eſſe, & fa-

* Hæc altera Methodus, quod & de ſequente dictum volo, *quaſi herba Solſtitialis paulisper fuit, repente exorta eſt, repentino occidit*; ut ad rem præſentem accommodem parœmiam, quam a Plauto adhiberi memini, *Pſeudol. Act. 1. Scen. 1.*

** Methodus huic affinis, & me judice multo utilior, ab Hieronymo Fabricio ab Aquapendente olim propoſita & deſcripta fuit, *Operation Chirurg. Cap.* 67. Qua de re vide *infra* Librum VI, ad ann. 1617, ubi de *Fabricio*; ſed illa Methodus brevi occidit, neque melioribus auſpiciis nuper renaſci viſa eſt.

& facili tutaque ratione ſtrangurias etiam contumaciſſimas pedetentim quidem, ſed efficaciter tandem mitigare. Videtur tamen, ut libere dicam, gemino peccare vitio.

1°. Quod turunda in meatum urinarium introducta, cum urethram longitudine non æquet, eam quoque æqualiter non explicet, ſed eum tantum locum dilatet, quem ipſa replet, conſtrictis eodem tempore hinc & inde extremis partibus ad quas terminatur, & eo fortius quidem conſtrictis, quo validius pars intermedia dilatatur, ut in ductibus quibuslibet extenſilibus ſolemne eſt, ſi in una tantum parte diſtrahantur.

2°. Quod operoſior ſit apparatus, ut turunda in meatum urinarium introducatur, adeoque non poſſit commode ægrotans huic operationi ipſe ſolus vacare, ſed Chirurgi opera ſemper egeat, quod in diuturna & habituali therapeia, qualis eſt, iſta, permoleſtum eſt. Inde factum ut ea methodus faciliori, expeditiori, efficaciori locum tandem ceſſerit, ad quam explicandam ſupe eſt ut aggrediamur.

Quarta, opera virgularum plumbearum, quæ in urethram adiguntur.

IV. Parentur * ex plumbo ductili decem aut duodecim virgulæ cylindricæ per inæqualia foramina laminæ multiforis, gallice *une filiere*, vi trajectæ. Singulæ quidem novem aut decem pollices longæ ſint, ſed craſſitie ita inæquales, ut cum craſſiſſima calamo ſcriptorio ſit paulo major, ceteræ gradatim decreſcant. Si æger ad operationem paratus ſit, vacuata prius veſica, eligatur virgula omnium tenuiſſima, quæ oleo recenti amygdalarum dulcium, vel butyro illita in urethram immittatur, & recto tramite ad obices uſque perducatur, intra quos, quam altiſſime ſine dolore gravi licuerit, adigenda eſt. Si eo pacto in veſicam primo die devenerit, optimum; ſed minime malum eſt, quamvis citra cogatur ſubſiſtere intra medios obices, ut plerumque accidit. Oportet tantum diebus ſequentibus opus ita urgere, virgulam plumbeam ulterius pedetentim promovendo, ut ad veſicam tandem perveniat. Quolibet autem die virgula tres vel quatuor horas in ſitu detinenda, donec collecta urina ad meiendum ſolicitaverit; & eadem operatio quotidie iteranda eſt, uſque adeo donec virgula & libere introduci poſſit & libere eximi ſine dolore.

Tunc virgula alia paulo craſſior eligenda eſt, quæ ſub eadem cautione per dilatatam urethram in veſicam ſenſim immittatur, atque, ſic pari prorſus ordine ſucceſſive adhibendæ virgulæ ſingulæ, gradatim ad majores aſcendendo, donec omnium craſſiſſima ſuo ordine adhibita fuerit quæ ſi ipſa facile introducatur, meatum urinarium dilatatum & ampliatum: obices repreſſos, complanatos & retuſos; viamque urinæ perviam eſſe certo argumento erit.

Ceterum, quamquam contigerit ut urina reddatur pleno alveo, curationi nequaquam confidendum eſt, cum experientia certum ſit compreſſos obices brevi regerminare, complanatos reſurgere, & dilatatam urethræ fiſtulam reſtringi, ſi ſemel ab immiſſione frequenti virgularum ceſſatum fuerit. Quocirca diutiſſime operi inſiſtendum eſt, primum quidem quotidie per unam alteramve horam, dein bis aut ter in hebdomade, ac demum ter vel quater in menſe. Neque enim auſim perfectam, & ut aiunt, *curativam* iſtius ſtranguriæ medicinam unquam polliceri, ſed mere *palliativam*.

Quæ videtur eſſe omnium maxime commoda & compendioſa.

At ſaltem in allata methodo id commodi ineſt, quod ægrotans poſſit ipſe ſibi medicari ſequenti ratione; jacens in lecto ſupinus, complicatis & divaricatis cruribus, virgulam quam elegerit, oleo aut butyro inunctam dextra manu immittat in penem, quem ſiniſtra continet. Facile quidem eſt hanc recto tramite ad radicem mentulæ deducere, ſed tunc perinæum leviter identidem intro comprimendum, ut apex flexibilis virgæ complicatus viarum anfractui ſeſe accommodet, lento paſſu eodem modo pergendo, donec ad veſicam ſenſim perventum ſit. Hac methodo virgula, licet recta intruſa fuerit, urethræ tamen flexuras omnes facile peragrabit, ac dum extrahetur; tortuoſa complicatione omnes meatus urinarii flexus in viris aptiſſime exhibebit.

Modo attendatur ad cautiones ſequentes.

Porro tandem ne quid ſiniſtri accidat imprudentia, incuria, præcipitantia, priuſquam propoſita medicatio adhibeatur, ad ſequentes cautiones diligenter attendendum eſt.

1°. Ut, ſi indiciis certum, imo vero urgentibus tantum conjecturis probabile ſit ægrotantem ſeminio venereo infectum eſſe, ſpecifica ad hunc morbum remedia præmittantur, de quibus infra.

2°. Ut

* Medicus Nemauſenſis Anonymus, qui vivebat circiter anno 1560, primus eſt omnium, quos novi, qui ad ſtranguriam gonorrhœæ pediſequam, & inductam ab urethræ coarctatione, ſeu, ut olim vulgo credebatur *a virga carunculis*, adhibuerit virgulas plumbeas diverſæ & gradariæ craſſitudinis, quæ in urethram arte immiſſæ exuberantes carunculas reprimerent ſine eroſione ulla, ſeu potius urethræ ductum ampliarent. Vide *infra Lib. V.* ad annum 1560, ubi de Medico illo Nemauſenſi.

2°. Ut, ſi commode liceat, eligatur ad ſtranguriæ curationem tempeſtas idonea, verna ſcilicet vel autumnalis, in qua partium contextus mollior eſt, neque ſanguis ad febrem concipiendum ita comparatus.

3. Ut præmiſſis univerſalioribus, venæ ſectione videlicet & purgatione, ſanguinis acrimonia juſculis aut apozematis refrigerantibus, ſero lactis, aquis acidulis mineralibus, balneo &c. ante emendetur.

4°. Ut toto curationis tempore ægrotans a vino, venere, exercitatione abſtineat; diæta ſobria, humectante, refrigerante utatur; pro ptiſana potet infuſum ſeminis lini & florum malvæ; demum perinæum relaxet fotu vel inſeſſu emolliente.

5°. Ut virgulæ plumbeæ curioſis oculis perſpiciantur, & reprobentur eæ omnes, in quibus fiſſuræ vel leviſſimæ conſpicuæ ſunt, ne ſi in urethra forſan diſſilirent, perinæi inciſione opus eſſet, ut poſſent fragmenta educi.

6°. Ut virgulæ plumbeæ non urgendo, non properando, ſed gradatim & ſuſpenſa manu introducantur, cum experientia notum ſit, ſi ex præcipitantia obicibus inferatur violentia & meatus urinarius durius tractetur, ægrum repentino horrore corripi, cui intenſa febris ephemera ſuccedit.

7°. Ut vena illico fundatur in orgaſmo febrili, ſi eo modo peccatum fuerit, cum hæc unica ratio ſit vitandæ inflammationis in meatu urinario & adjectis partibus.

8°. Ut ſi gravis urgeat dyſuria aut dolor acrior, anodynæ injectiones identidem fiant in urethram, ad quem finem laudatur decoctum radicis althææ vel nymphææ, cui infuſum ſit ſemen lini; lac vaccinum tepidum decocto hordei dilutum; emulſiones ex quatuor ſeminibus frigidis majoribus, & ſemine papaveris albi aut hyoſcyami paratæ; aut demum injectiones ſequentes, quæ ſunt efficaciſſimæ.

℞ *Semin. Lactucæ,*
Papaveris albi,
Lini,
Hyoſcyami albi ana ʒ ij.
Extrahatur mucilago in aquar. Solani,
Plantaginis
Et Roſarum ana ℥ ij.
Add. *Trochiſcor. albi Rhaſis* ʒ j. *M. F. Injectio.*

Vel

℞. *Succorum depurator. Portulacæ,*
Solani
Et ſempervivi ana ℥ ij.
Albumina ovorum n°. iij.
Agitentur diu in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo. Ex qua mixtura F. Injectio.

9°. Ut exulcerationes, ſi quæ excitentur in urethra, aut jam ante adfuerint, unde pus, vel ſanies manet, ex arte detergantur & deterſæ cicatrice obducantur. Detergunτur autem injecto decocto ſimplici hordei, in quo diſſolvitur mel Narbonenſe, vel ſi impar videatur, decocto ſequente.

℞ *Hord. non excorticat.* pug. iij.
Radic. Ariſtolochiæ rotundæ ℥ j.
Foliorum plantagin. m. j.
Coq. in ſ. q. aquæ.
Colaturæ add. *Mellis roſacei* ℥ ij. *M. F. Injectio.*

Cicatrice vere obducuntur efficaciſſime, ſi ad uncias duas hujus decocti addatur drachma una ſequentis amalgamatis, & una ſimul tepide injiciantur.

℞. *Plumbi* ℥ ij.
Liquefacto plumbo adde *Mercurii* ℥ ij.
F. Amalgama, quod in tenuiſſimum pulverem conteratur & ſervetur ad uſum.

10°. Denique ut curentur morbi reliquiæ, ſi quæ pertinacius ſuperſint, uſu lactis aſinini aut vaccini, vel potatione aquarum mineralium tempore opportuno; & ſi quid mucoſum vel ſanioſum efluat, uſu injectionum exſiccantium & aſtringentium, quales ſupra propoſuimus ad ſeminis ſtillicidium, vel ſaltem ſequente.

℞. *Aquæ*

℞. *Aquæ ſecundæ calcis lib.* j.
Lithargyrii argent.
Et Ceruſſ. tenuiſſime pulverat. ana ℥ j.
Camphoræ pulverat. ℈ j.
Miſceantur omnia, ex quibus injiciantur tepide drachmæ quatuor vel ſex.

CAPUT V.

*De * Bubonibus venereis, vulgo* Poulains.

§. I. DEFINITIO, DESCRIPTIO ET DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio Bubonum. BUBONES venerei ſunt tumores glandularum conglobatarum ſive lymphaticarum quæ in inguinibus latent, dolentes, duri, renitentes, ad ſuppurationem lente tendentes; & ex impuro concubitu oborti mediate vel immediate.

Itaque ſive viro ſive mulieri, quibus ex impuro concubitu ea morbi venerei ſpecies immediate accidit, in alterutro vel utroque inguine aliquot diebus poſt ſuſpectam coitionem glandulæ modo plures, pauciores modo, leviter dolent inter ambulandum, & ſi digitis palpentur, tumidæ obſervantur. Creſcit ſubinde progreſſu tardiore vel celeriore tumor ille, durus fit, tenſus, renitens; inde pars acutius dolet, & præter naturam calet, cute tamen nativum colorem retinente; inceſſus laboroſior redditur; Tandem bubo manifeſte apparet, magis vel minus faſtigiatus aut profundus; figura varius, orbicularis, oblongus, teres; magnitudine nunc ovi columbini aut gallinacei, nunc pugni molem æquans.

Differentiæ Bubonum. Differentiæ bubonum ex triplici capite repetuntur, 1°. A modo, quo invadunt. Alii enim impuræ copulationi ſoli & immediate ſuperveniunt, & *morbum eſſentialem*: Alii vero gonorrhœæ virulentæ ſuppreſſæ parciuſve fluentis, aut ulcuſculorum cancroſorum genitalium comites ſunt, & *morbum ſymptomaticum*: Alii demum citra ullum coitum proxime prægreſſum ſponte contingunt, & *ſignum latentis luis venereæ pathognomonicum* conſtituunt.

2°. A qualitate, quam præ ſe ferunt. Alii enim multum dolent, calent, pulſant, renituntur, & *phlegmanodes*: Alii vero modice calent, dolent, pulſant, renituntur, imo potius molles prementis digiti veſtigia & admittunt & ſervant, & *œdematodes*: Alii denique doloris, caloris, pulſationis expertes, duri ſunt & valide renituntur, & *ſkirrhodes* nuncupantur.

3°. Ab exitu, quem varium habent. Alii enim vel ſponte vel remediorum, quæ adhibentur, energia ſenſim reſolvuntur & evaneſcunt: Alii vero in ſuppuratum vertuntur, ac pure per aperturam cauterio vel inciſione paratam ſemel educto cicatricem recipiunt: Alii tandem maturantium & emollientium vim eludunt, ac duri & renitentes perdurant.

§. II. CAUSÆ.

Cauſæ Bubonum. Inguinales glandulæ tumere non poſſunt poſt impurum concubitum & in bubonem indurari, niſi lympha, quæ a vicinioribus partibus illuc convehitur, ceu in diverſorium commune, & quæ per medias illarum cellulas ſive veſiculas debet transfluere, ut alio deducatur, ibidem hæreat, ſtagnet & cumuletur. Sed lympha in glandulis inguinalibus hærere non poteſt & cumulari, niſi ſolito craſſior, ſpiſſior, viſcidiorque fit. Sequitur ergo ex impuro concubitu lympham, quæ per glandulas inguinum circulatur, craſſiorem &

* Non abs re fuerit monuiſſe Bubonem Venereum, maxime ſi exulceratus ſit, a Paracelſo *Cambucam* appellari, *De Apoſtematibus*, *Cap.* 24. Et *Chirurgia magna Part.* 4 *Lib.* 3. *Cap.* 6. *Lib.* 5. *Cap.* 9. *& Lib.* 9. *Cap.* 6. Qua de re vide Rochi le Baillif *Dictionariolum vocum, quibus Paracelſus uſus eſt*, quod ad calcem Operum Paracelſi editum eſt. Jam vero utrum verbum illud *Cambuca* ab idiotiſmo Germanico aut Helvetico deductum ſit, an a Paracelſo fictum, ut in faciendis verbis hujuſcemodi ſexcentis aliis non minus barbaris audax fuit, viderint ii, qui germanice aut helvetice ſciunt, & qui *ſolent putare eſſe aliquid nugas* Paracelſi.

rem & viſcidiorem effici, atque ideo ibidem cumulatam hærere & bubones venereos inde producere.

At vero nihil novi corpori accidit ex concubitu impuro, præter ſimplicem contagii venerei admiſſionem. Debet ergo virus illud intra corpus ſuſceptum, ac cum inguinalium glandularum lympha commixtum, ſpiſſiorem illam ac craſſiorem efficere, cui quidem effectui producendo ex ſe accommodatiſſimum eſt, cum ſalſo-acidam naturam obtineat, cujus ad coagulandos ſulfureos humores, qualis eſt lympha, efficacitas nota eſt. Deducendæ a contagio lympham inſpiſſante.

Poteſt autem virus intromiſſum, cum lympha glandularum inguinalium commiſceri duplici via, longiore altera & intricatiore, nimirum circulatione ſanguinis; breviore altera & magis expedita, ope videlicet vaſorum lymphaticorum, quæ in glandulas inguinales tendunt. Priorem quidem, ut quæſtioni præſenti reſolvendæ parum idoneam rejicimus, quoniam ea ſemel admiſſa omnes univerſi corporis glandulæ conglobatæ ſive lymphaticæ pari modo deberent affici ac inguinales, cum lympham ab eodem ſanguine perinde haurirent, quod tamen experientiæ repugnat. Poſteriorem itaque ſolam in re præſenti admittendam eſſe cenſemus.

Verum, cum triplex ſit, ut ſupra diximus, bubonum ſpecies ratione invaſionis, una bubonum, qui coitui impuro cito & immediate ſuccedunt; altera bubonum, qui ſuppreſſæ vel parcius fluenti gonorrhœæ, aut cancroſis genitalium ulcuſculis ſuperveniunt: tertia demum bubonum, qui a latente lue venerea accidunt ſine cauſa ulla manifeſta; debet diverſitas, quæ inde penes communicationis modum intercedit, paulo fuſius explicari.

1°. In coitu, externa mulierum pudenda, vulva nimirum, vulvæ labia, & vagina, ſemine a viro infuſo irrorantur. Igitur ſi ſemen corruptum ſit, debet contagium in ſubſtantiam partium imbibi & cum lympha illac circulante commiſceri. Sed illa peculiaribus lymphæ ductibus ad glandulas inguinales tendit. Debet ergo admiſſum contagium venereum ad eaſdem glandulas una ſimul transferri. Quod contagium in glandulas inguinales traducitur. 1. Ex concubitu impuro.

Pari modo viri coeuntis genitalia, glans, mentula, & pubes ipſa madefiunt viſcido illo & ſeminali humore, quo mulieres inter coendum ubertim diffluunt: quamobrem ſi humor ille corruptus fuerit, contagium per genitalium poros inſinuatum lympham illac fluentem pervadet. Hæc autem lympha jugi fluxu ad inguinales glandulas inde contendit. Igitur eodem quoque contendet contagium ſyphiliticum cum limpha permixtum.

2°. In gonorrhœa ſuppreſſa parciuſve fluente, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Covvperianæ & teſtes in viris; in fœminis vero proſtatæ, glandulæ Covvperianæ, & glandulæ botryformes vaginæ putrido atque corrupto ſemine turgent. Debent ergo ſeminis virulenti partes aliquæ inde exhalantes, lymphæ ab iiſdem conceptaculis vel a ſuperſtratis partibus, ſcroto videlicet & perinæo in viris, perinæo vero totaque vulva in fœminis refluenti inſpirari, atque una ad inguinales glandulas deferri, quo ipſamet convehitur, bubones ibi cito producturæ, niſi retento ſemini putrido porta denuo citiſſime detur. 2. In gonorrhœa ſuppreſſa.

3°. Nec diſpari ratione in cancroſis penis aut vulvæ ulcuſculis, lympha quæ inde regreditur, una ſecum debet revehere in glandulas inguinales, quo ipſa traducitur, non paucas virulenti puris guttulas ab ulceratis partibus hauſtas, quæ lympham inſpiſſando & glandulas, quibus continetur, infarciendo, bubonibus locum frequenter dabunt. 3. In ulcuſculis cancroſis pudendorum.

4°. Tandem in lue venerea latente, cum ſemen teſtium, proſtatarum, veſicularum ſeminariarum & glandularum Covvperianarum in viris, in fœminis vero proſtatarum, glandularum botryformium, & Covvperianarum glandularum ſeminio venereo infectum ſit, debet contagioſis miaſmatis hinc exhalantibus lympha tum conceptaculorum ipſorum, tum partium conceptaculis ſuperjectarum ita vitiari, ut in glandulas inguinum conglobatas delata, lympham ibi congeſtam pari vitio coinquinando, bubones productura ſit, ſi afflatum contagium ſatis efficax fuerit. 4. In lue venerea inveterata.

Ceterum a qualicunque cauſa, vel impuro concubitu, vel gonorrhœa ſuppreſſa parciuſve fluente, vel ulcuſculis cancroſis, vel demum lue venerea latente bubo procedat, ſi contigerit ut lympha in utroque inguine ſeminio ſyphilitico æqualiter inficiatur, ac omnia utrimque ad amuſſim æqualia ſint, manifeſtum eſt fore ut in utroque latere bubo perinde ſubnaſcatur; ſi vero ex alterutra parte diſparitas quædam interfuerit, in alterutro tantum, dextro ſiniſtrove. Unde bubo nunc in utroque inguine,

Deſumitur autem ea diſparitas ex triplici capite.

1°. Ex vitio partis, unde virus tranſmittitur. Sic conſtat glandulas dextri ſiniſtrive lateris contagio magis inquinari, prout proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Nunc in alterutro tantum producitur.

Covvperianæ, teſtis in viro, vel in fœmina proſtatæ, glandulæ Covvperianæ, botryformes glandulæ vaginæ alterutrius lateris virulento ſemine magis turgent, quia lympha, quæ inde redux eſt & in glandulas ejuſdem lateris convehitur, magis virulenta futura eſt.

2°. Ex vitio partis, quacum virus communicatur. Sic conſtat inguinales glandulas alterutrius lateris magis affici, prout ex nativa conformatione magis aſtrictæ, magis anfractuoſæ, magis celluloſæ, uno verbo minus perviæ ſunt, atque adeo inſpiſſata lympha facilius infarciuntur.

3°. Ex caſu externo, ut aiunt, mere fortuito. Sic conſtat omnibus ceteroquin paribus & glandulis utrimque æqualiter ſeminio contaminatis, bubonem in alterutro latere interdum excitari preſſu vel contuſione inguinis alterutrius, unde lymphæ infectæ congeſtio promoveatur in alterutra parte; imo etiam ſolo decubitu in alterutrum latus, unde lymphæ ejuſdem regreſſus difficilior tardiorque fiat ex parte minus declivi.

Symptomata.

§. III. SYMPTOMATA.

1. Tumor exiguus in inguine.

1°. Lympha in glandulas inguinales convecta & ſeminii venerei contagio inſpiſſata debet in illis hærere & retineri propter multiplices & anfractuoſas cellularum invicem communicantium vias, quæ exiturienti obſtant. Inde ergo levis initio morbi *glandularum inguinalium tumor*.

2. Dolor in inguine.

2°. Glandulæ inguinis tumere non poſſunt, quin diſtrahantur; nec diſtrahi quin doleant, magis minuſve pro tumefactionis modo & impetu. Hinc ergo in bubone, præſertim creſcente, *inguinalium glandularum tumor*.

3. Inceſſus laborioſus.

3°. Inceſſus fieri non poteſt, niſi muſculi crus antrorſum flectentes cum extendentibus alternatim contrahantur. Sed illi muſculi alternatim non poſſunt contrahi, quin ſuprapoſitas inguinis glandulas jam tumefactas premant, ac premendo dolorem excitent. *Inceſſus* ergo *exerceri non poteſt* in bubone venereo, *niſi cum dolore*, atque adeo cum labore.

4. Creſcit in dies tumor in inguine.

4°. Glandulæ inguinis ſemel infarctæ novo lymphæ appellentis aggeſtu magis magiſque in dies debent ſenſim inflari, donec tandem vis, qua glandulæ ulteriori dilatationi reſiſtunt, æqualis ſit momento quo appellens lympha eamdem molitur. Sic ergo debet *bubo* incipiens in dies *creſcere*, *indurari*, *extrorſum prominere in faſtigium*, ac obliique protendi, ſecundum glandularum inguinalium ſitum, magis tamen minuſve pro diverſa glandularum magnitudine & extenſibilitate, aut vario lymphæ appellentis impetu.

5. Calor in bubone.

5°. Creſcente bubone ſanguifera vaſa, quæ per mediam glandulæ induratæ ſubſtantiam repunt, derepente comprimi neceſſum eſt. Sed iis derepente compreſſis ſanguis interfluens tandiu hærere debet & retineri, atque adeo calorem fervidiorem tandiu parti conciliare, dum novas circulationis vias ſibi ſenſim paraverit. Inde ergo, ſaltem in principio bubonis, intenſior futurus eſt *tumefactæ partis calor*.

6. Bubo phlegmonodes.

6°. Quin imo, ſi celer glandularum tumefactio & per fluxionem facta ſanguinis curſum ſubito cohibeat, ſi validus ſit arteriarum pulſus ex naturali corporis fabrica aut febre adventitia, demum ſi ſanguis natura calens & æſtuans impenſe rareſcat, extremæ guttulæ ſanguinis validius pulſi, in lateralia vaſa lymphatica vi irrumpent, unde inſtituta nova ſanguinis devii circulatione *bubo fiet* calore, dolore, pulſu, renitentia inſignis, uno verbo *phlegmonodes*.

7. Sine notabili rubore in cute.

7°. Quoniam tamen in ſuperjecta cute, quæ morbi expers eſt, vaſa ſanguinis nullomodo vel parum admodum anguſtantur, ſanguis per ea circuitum ſolitum nihilo difficilius perficiet, unde *cutis* non inflammabitur, imo vero nec *colorem* ferme mutabit; ſed *nativum*, aut a nativo parum diſparem *retinebit*.

8. Bubo œdematodes.

8°. Si vere tumor lente creſcat, ſi debilis ſit & tardus arteriarum pulſus, ſi cruor natura aquoſus ſit & diſſolutus, hinc rivus ſanguinis in vaſa glandulæ infarctæ debilius & tardius propelletur, & in iiſdem lentius, adeoque minori copia coercebitur. Non ſtagnabit ergo vel parum ſtagnabit in vaſis circumfuſis, ac proinde modicum calorem & dolorem, ac debilem arteriarum pulſum inferet; ſed vias per quas fluit, ſenſim ita dilatabit, ut anguſtia extrinſecus inducta compenſetur; vel alias ſibi pedetentim vias aperiet in lateralia vaſa, in quas derivetur, demiſſis tantum in tumoris ſubſtantiam, vel ſaltem in tumoris confinia ſeroſis & lymphaticis partibus tenuioribus, quibus abundat. Inde ergo *bubo* in glandulis inguinalibus obortus modice calebit dolebit, pulſabit & renitetur, ſed *mollior*, ſaltem ſuperficie tenus, *prementis digiti veſtigium facile* admittet & tarde dimittet; uno verbo *œdematodes* futurus eſt.

9°. Demum,

9. Bubo skirrodes.

9°. Demum, ſi ſanguis craſſior & ſiccior craſſiorem & ſicciorem lympham ſuggerat, ſi ea lympha lentiſſimo gradu in glandulas inguinales pedetentim congeratur, bubo qui inde ſubnaſcetur, *skirrhodes* erit; durus ſcilicet & renitens, quia fiet ab impacta ſpiſſiore lympha & diuturnitate temporis magis indurata; caloris vero, doloris & pulſus expers, quia nulla circum adeſt ſanguinis hærentia; nam cum lente fiat in glandulas congeſtio, qua proportione viciniora vaſa comprimentur, proportione eadem alia remotiora, quæ buſcum communicant, ſenſim dilatabuntur, unde via compenſabitur.

10. Bubo phlegmonodes, facile reſolubilis.

10°. Bubo *phlegmonodes* facile & perfecte *reſolvitur*. Sanguis enim, cujus ſtagnatione ex parte inducitur, mobilitate nativa & circulatione reſtitutæ impetu facile difflabilis eſt; Lympha vero quæ glandulis intus impacta retinetur, calore intenſiore & validiore arteriarum oſcillatione, quæ buboni huic propria ſunt, & fluiditatem pertinacius ſuam tuetur, & ad motum circulatorium fortius urgetur, ac proinde utroque nomine ad reſolutionem magis comparata eſt.

11. Si non reſolvitur, facile ſuppurat.

11°. Quod ſi non reſolvitur, *ſaltem* iiſdem de cauſis *haud ægre ſuppurat*. Nam ſanguis, cujus hærentia ex parte fovetur, inſita partium ſuarum vi fermentativum putrefactionis motum concipere aptus natus eſt; lympha vero, quæ glandulas opplet, calore fervidiore quo agitatur, & fortiore arteriarum pulſu, quo conquaſſatur, ad ſuppurationem efficaciter diſponitur.

12. Facile ſed imperfecte reſolvitur Bubo œdematodes.

12°. Bubo œdematodes *facile* quidem *reſolvitur*, quatenus ſerum tenuius, quod vaſa tumori circumfuſa inundat, facile poteſt per lymphaticos ductus ſolitas circulationis vias relegere; *Sed reſolvitur imperfecte*, quia lympha craſſior cellulis glandulæ impacta defectu caloris, quo liqueſcat, & ſufficientis oſcillationis arteriarum, qua atteratur & ultra urgeatur, quæ ambo in ea bubonis ſpecie deſunt, reſolutioni ægre cedit; unde nucleus durior remanet non facile reſolubilis.

13. At difficulter ſuppurat.

13° Iiſdem de cauſis *difficulter* quoque *ſuppurat*, quia inſpiſſata lympha, tum natura ſua ob ſalinarum & actuoſarum partium penuriam, tum defectu caloris intenſioris, quo diffluat, & validioris arteriarum oſcillationis, qua ſubigatur, ſuppurationi concipiendæ parum idonea eſt.

14. Bubo skirrodes difficillime reſolvitur & ſuppurat.

14°. Demum bubo skirrhodes *nec reſolvitur nec ſuppurat unquam*, niſi difficillime, ſed plerumque in dies magis induratur, tum quia lympha, quæ in glandularum cellulis hæret, craſſior, ſpiſſior, viſcoſior eſt; tum quia deeſt præternaturalis calor & arteriarum oſcillantium quaſſatio, quibus ad reſolutionem vel ad ſuppurationem poſſit comparari.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

Diagnoſis. Bubonis venerei, cum a ceteris bubonibus;

Diagnoſis. Bubones venerei cum ſimplicibus, peſtilentialibus, ſcorbuticis & ſtrumoſis bubonibus conveniunt ratione ſitus & figuræ; ſed ab iiſdem diſtinguuntur ſignis peculiaribus: 1°. A ſimplicibus quidem & peſtilentialibus, quia in his cutis rubet & inflammatur, ſecus quam in venereis.

2°. A ſtrumoſis vero & ſcorbuticis, quia ex noto prius ægrotantium ſtatu manifeſta ſtrumarum vel ſcorbuti indicia colliguntur. 3°. Certius tandem ab omnibus ægrorum relatione, qui fatentur ſe impuro aut ſuſpecto concubitu uſos eſſe; vel gonorrhœa aut cancroſis ulcuſculis laborare; aut qui univoca proferunt argumenta, quibus virus in ſanguine latere evidens ſit.

Minor eſt bubonum veneorum cum bubonocele ſive hernia inguinali convenientia; novimus tamen cum eadem aliquando confundi; non cum ea quidem bubonocele, quæ fit ab Omento, & quæ *Epiplocele* dicitur, in qua tumor mollior eſt, ſed cum illa, quæ ab inteſtino producitur, & quæ appellatur *Enterocele*, in qua major adeſt renitentia, ratione cujus cum bubone proximius convenit: Neque etiam cum ea interocele, in qua inteſtinum per obliquos muſculorum epigaſtricorum annulos delabitur, quoniam locus, quo inteſtinum decidit & ubi tumor excitatur, a glandularum inguinalium, atque adeo bubonum venereorum loco, nimis diſtat; ſed cum illa enterocele, in qua inteſtinum per arcuatum peritonei fornicem, qua vaſa cruralia tranſeunt, in inguen prolabitur, quæ ratione ſitus quem occupat, a glandularum inguinalium & bubonum in ipſis ſubnaſcentium ſitu parum vel nihil abludit.

Tum ab enterocele.

Poteſt tamen facile bubo diſtingui ab enterocele quacunque ſignis ſequentibus.

1°. In enterocele tumor ſuperficie levis & figura proxime ſphæricus, licet latam habeat ſuperficiem tenuiore baſi, quæ foramini, unde inteſtinum decidit, æqualis ſit, quaſi pediculo inguini adhæreſcit: Contra vero bubo ſuperficie inæqualis, & figura plerumque oblongus eſt, & latæ ac expanſæ baſi innititur.

 2°. In

2°. In enterocele tumor, ſi prematur, facile cedit, ſed retracto digito reſtituitur illico: Contra vero bubo vel prementi digito renititur, ut bubo phlegmonodes, & skirrhodes; vel ſi cedat, veſtigium retinet, ut bubo œdematodes, & ſuppuratus.

3°. In enterocele patet attactu flatus vel ſolos, vel cum liquidiore materia confuſos tumore toto contineri, ex facili compreſſione & reſtitutione celeri; Contra vero in bubone nihil ineſt flatulenti, imo ſi quid liquidi latere percipiatur obſcura fluctuatione, id omne & paucum eſt & profundum, & medium tantum tumorem occupat, ut in bubone ſuppurato.

4°. Enterocele gravia ſecum infert ſymptomata, febrem, dolorem colicum, ſuppreſſionem dejectionis, fæcum alvinarum per ſuperiora vomitionem, iliacam paſſionem &c. quæ omnia in bubone ſemper abſunt.

Adde rarum eſſe, ut impurus vel ſuſpectus concubitus, quo bubo, cum lapſu ab alto, ictu in ventrem, aut vehementiore motu, quibus enterocele poſſit induci, tam apte ſimul coincidant, ut attendenti dubitare liceat, utra ſit tumoris in inguine oborti natura, & utri cauſæ adſcribenda videatur.

Porro, ubi ſemel conſtat bubonem venereum adeſſe, facile eſt differentias, quibus diſtinguitur, ex ſignis in deſcriptione propoſitis dignoſcere. Nam ſi tumor intenſe caleat, pulſet & renitatur, *phlegmonodem*; ſi moderatius caleat, doleat, pulſet & renitatur, imo vero mollior prementis digiti veſtigium retineat, *œdematodem*; ſi tandem caloris, doloris, pulſus ferme expers, durus ſit, & valide renitens, *skirrhodem* bubonem eſſe manifeſtum eſt.

Demum cauſæ bubonum venereorum erui debent, vel ex ægri relatione, vel ex antecedentium notitia, unde liqueat an ſeminium venerum impuro concubitu? An gonorrhœa ſuppreſſa, parciuſve fluente, aut cancroſis genitalium ulcuſculis? An latente ſyphilide, cum glandulis inguinalibus communicatum ſit.

Prognoſis. *Prognoſis*. Bubo venereus, modo caute curetur, periculo vacat, ſed tamen affectus gravis eſt, cum operoſam therapeiam ſemper exigat, & ſæpe etiam Chirurgicam ſectionem.

Poteſt nihilominus bubo eo nomine periculoſus cenſeri, quod luem veneream ſæpiſſime inferat, niſi virus ſuſceptum diuturna ſuppuratione, aut iteratis purgationibus educatur, ac reliquiæ, ſi quæ ſuperſint in ſanguine, diligenter ſpecificis remediis corrigantur.

Minus tamen luis periculum imminet a bubone, qui impuro concubitui, aut ſuppreſſæ parciuſve fluenti gonorrhœæ, aut genitalium ulcuſculis, quam a bubone qui ſine cauſa præſente ſupervenit. Nam prior a ſeminio recenter admiſſo, quod cum nondum ſanguinem infecerit, poteſt educi vel corrigi; poſterior vero a ſeminio dependet, quod in ſanguine jam dudum latet, & quem ideo funditus contaminavit.

Bubo phlegmonodes curatu facilior eſt bubone œdematode, ac præſertim skirrode; cum enim prior reſolvatur, aut in ſuppuratum facile convertatur, poteſt alterutra via adhibitis cautionibus convenientibus perfecte cito ſanari: Poſteriores vero in tumorem vere skirroſum plerumque abeunt, qui remediorum omnium vim diu eludit, ac demum in carcinomatodem naturam non raro degenerat.

§. V. CURATIO.

Bubo venereus poteſt curandus offerri in tripilíci caſu, 1°. Si ſine cauſa manifeſta invaſerit; 2°. Si cum gonorrhœa virulenta, vel ulcuſculis cancroſis genitalium conjunctus ſit; 3°. Demum ſi impuro concubitui ſolus & immediate ſuccedat.

Curatio bubonis, ſi a lue venerea. *In primo caſu*, cum bubo luem veneream latere ſignificet, expedit abjecta cunctatione ad hydrargyroſim ſtatim properare, qua tum bubo, tum lues, quæ bubonis cauſa eſt, radicitus curentur. At ſi ægrotanti tam ſanum conſilium ſequi non lubeat liceatve, utendum erit ſpecificis aliis remediis juxta methodos infra tradendas, ægrum tamen præmonendo, ut ingenuum Medicum decet, eo pacto non ſinceram & efficacem, ſed fucatam tantummodo & mitigatoriam medicinam morbo afferri.

Si a gonorrhœa, aut ab ulcuſculis cancroſis. *In ſecundo caſu*, adhibenda ſimiliter eadem remedia juxta eaſdem methodos, ſed cum aliis, quæ gonorrhœæ aut ulcuſculis conveniant, ita commiſcenda, ut penſatis utilitatibus & conſociata medicamentorum efficacia congeneres illæ affectiones perfecte ſimul curentur.

Si a coitu impuro immediate proveniat. Demum *in tertio caſu*, qui cum ſimpliciſſimus ſit, ceterorum veluti norma eſſe poteſt, in id unice incumbendum, ut contagium recens admiſſum efficaciter deſtruatur aut educatur, & ſi quæ in ſanguine ſuperſint reliquiæ, quæ morbum renovare aut luem inferre poſſent, caute corrigantur aut eliminentur.

Uſu

Uſu viget gemina methodus, qua ea omnia perinde præſtari poſſint; altera quidem, qua curantur bubones venerei ſine ſuppuratione, aut ulla maturantium applicatione, ſolo nempe Mercurialium & purgantium uſu, donec reſolutus tumor ſenſim evaneſcat. Altera vero, quæ bubonibus medetur ſuppuratione, quam topicorum maturantium appoſitio promoveat, & quæ cum interno Mercurialium uſu ita conjuncta eſt, ut ſeminium morboſum utrimque ſimul efficaciſſime oppugnetur.

Prior methodus operatione vacat, brevior eſt, doloris expers, & æque tuta, ac proinde multorum judicio alteri jam præferenda videtur, ſed id ſimul habet incommodi, quod æger domi & in cubiculo toto curationis tempore continendus ſit, niſi frigidioris aeris attactu grave periculum velit incurrere. Poſterior quidem plerumque longior, multum tædioſa, & cum operationem exigat, dolorifica eſt, ſed cum ægrum officia implere ut plurimum permittat, nondum omnium ſuffragiis deſtituitur; quin imo eo nonnumquam res ſponte recidunt ſuppuratione jam incœpta, ut Medico eamdem vel invito ſequi neceſſum ſit. Quocirca ne quid omiſiſſe videamur, utramque methodum proferre operæ pretium eſt, ſed utramque paucis.

I. Itaque ſecundum priorem methodum

1°. Sanguis initio mittendus eſt, ut nimius glandularum infarctus minuatur, & intenſior earumdem inflammatio præcaveatur. Liberalius quidem, ſi bubo ſit phlegmonodes, parcius vero ſi ſit œdematodes vel ſkirrodes. Hac de re ergo non audiendi Antiquiores, qui ex præjudicio, quod experientia falſi convicit, a ſecanda vena abhorrebant in curatione bubonum, quaſi ſcilicet virus inde ad interiora retractum luem veneream inducturum fuiſſet.

2°. Æger deinde purgandus, tum ut via paretur uſui ceterorum remediorum, tum ut contagii pars quam citiſſime educatur: *Leniore* quidem & *antiphlogiſtico cathartico*, ſi bubo inflammatorius ſit, nempe ex medulla Caſſiæ, decocto Tamarindorum, ſale quodam purgante, cum moderata doſi Mercurii dulcis ſive Aquilæ albæ, ſub formulis ſequentibus.

℞. *Mercurii ſublimat. dulcis optime præparat.* gr. xv.
Medull. caſſ. recenter extractæ ℥ j.
M. F. Bolus ſumendus jejuno ventriculo.

Vel

℞. *Tamarindor. pinguium* ℥ j ß.
Sal. vegetal. ʒ j.
Bulliant in aq. comm. lib. j ß.
Colatura dividatur in duas doſes ſumendas partitis vicibus & interjecto trium horarum intervallo, devorato prius bolo ex Mercurii ſublimati dulcis gr. xx. *conſerva roſarum ſicca exceptis.*

Fortiore vero *& draſtico purgante*, ſi bubo œdematodes vel ſkirrhodes fuerit, ſcilicet Jalappio, Diagridio, majore doſi Aquilæ albæ, additis etiam, ſi ita e re eſſe videatur, Trochiſcis alahandal, ſub formulis ſequentibus.

℞. *Aquil. albæ* gr. xx.
Jalappii.
Et Diagrid. ſulfurat. ana gr. xij.
M. cum ſ. q. conſerv. roſarum ſiccæ. F. Bolus.

Vel

℞. *Aquil. albæ gr.* xx. *aut* ℈ j.
Diagridii ſulfurat. gr. x.
Trochiſcor. alahandal, gr. iv.
Olei aniſi gutt. iij.
M. cum ſ. q. conſerv. roſarum ſiccæ. F. Bolus.

3°. Poſthac perſcribenda præparata Mercurialia, quæ nulla purgandi facultate polleant, atque adeo cum ſanguine diutius confundantur, viruſque venereum efficacius oppugnent. Iſtiuſmodi ſunt panacea Mercurialis duodecim laboribus ſublimata; Mercurius violaceus, ſive flores antimoniales Mercurii, optime loti; Æthiops mineralis cum Mercurio & ſulfure tritura, vel ignitione paratus, vel Æthiops mineralis alter, cum Mercurio & Balſamo Peruviano aut Canadenſe tritura confectus. Singulorum doſis eſt a gr. xv. ad xx. aut ad xxiv, quæ conſerva roſarum excepta aſſumuntur bis in die, mane & veſperi, aut ſemel tantum qualibet die, aut alternis tantum diebus, prout celerior

eſt aut tardior eorumdem efficacia; huic methodo tandiu inſiſtendo uſque dum inflentur gingivæ, incaleſcat os & proximus immineat ptyaliſmus.

4°. Tunc autem imminenti ptyaliſmo caute occurrendum eſt purgatione, qualem modo præſcripſimus, ut per inferiora deturbetur ſeminii morboſi pars, quæ per ſalivales glandulas exitura eſſet. Quod ut felicius ſuccedat, ab omni Mercurialium uſu per dies aliquot abſtinendum erit, nec quidquam ultra movendum, donec omnia quiete denuo compoſita ſint; quin imo, ſi res exigat, purgatio eadem iterum, ſæpiuſque repetenda, ut ſalivatio tanto efficacius cohibeatur.

5°. Pacato ſemel ſalivationis motu, ad Mercurialia redeundum ſimili methodo, atque adeo ptyaliſmus denuo provocandus, qui ut primum apparuerit, rurſus ut prima vice coercebitur iterata purgatione, ac ceſſatione ab omni Mercurialium uſu; ſic per vices repetendo donec tandem bubo reſolutus ſenſim evanuerit.

6°. Reſolutioni promovendæ conferunt topica emollientia & reſolventia, ut emplaſtrum de ranis cum Mercurio, vel ſine Mercurio; emplaſtrum de mucilaginibus; emplaſtrum de ſpermate ceti; aut quæ longe præſtant, leves inunctiones bubonis & inguinum cum unguento mercuriali a ℈ j ad ℥ ß. quotidie, alternis diebus, aut tertio quoque die, prout uſus poſtulaverit aut permiſerit ptyaliſmi periculum. Conſtat enim eo pacto lympham, quæ in glandulis inguinum hæret præ ſpiſſitudine, efficaciter liquefieri, ac inde facilius reſolvi.

7°. Imo jam receptum eſt loco Mercurialium interne aſſumptorum, quæ ſtomachum gravant vel pervertunt, & noxam ſanguini plerumque inferunt, externas inunctiones, quæ innocuæ ſunt, cum unguento mercuriali a ℥ ß ad ℥ j. adhibere ſupra nates & inguina, modo alternis diebus, modo tertio quolibet die, pro vario gradu morbi, & diverſa indole effectuum, qui inde conſequuntur. Sed ubi prima ſalivationis indicia apparuerint, non modo a frictionum uſu caute abſtinendum erit, ſed etiam ægrotans per inferiora ſtatim purgandus, ut materia per os exituriens alio divertatur, quemadmodum ſupra monuimus. Inde vero pacato orgaſmo frictiones iterum renovandæ, ac imminens ptyaliſmus denuo cohibendus ſimili artificio, donec bubo perfecte reſolvatur.

8°. Nullum autem periculum eſt, ne ea methodo contagium venereum in ſanguinem cum lympha reſoluta refluens per lymphaticos ductus, veneream luem inducturum ſit; tum quia virus, quod ſanguini remiſcetur, Mercurialium energia cicuratum & correctum eſt, atque adeo jam inefficax; tum quia, etſi virulentum foret, ſanguinem non poſſet mora inficere, cum eadem proportione purgantibus eliminetur, qua in ſanguinem refunditur.

9°. Ceterum, toto curationis iſtius ſtadio, æger domi & in cubiculo temperato continendus eſt, alioquin enim periculum impenderet, ne cutaneis & ſalivalibus glandulis frigidiore aere derepente conſtrictis, adeoque ſubito ſuppreſſis tum diaphoreſi, tum ptyaliſmo, quæ a remediis concitantur, difficilis decubitus fieret in pectus vel cerebrum.

10°. Diæta quoque imperanda eſt tenuis, diluens, humectans, ex offis, panatellis, cremoribus oryzæ, gelatinis, juſculis, & ad ſummum ovis ſorbilibus, interdicto vel parce admodum permiſſo uſu carnium, etiam eupeptarum, ut pullorum aut gallinarum juniorum. Tandem curandum ut æger venere, exercitio, animi contentione, ac præſertim vino abſtineat, ac largo ptiſanæ potu utatur, ut Mercurii guttulæ & liberius cum ſanguine circulante commiſceantur, & in lentorem lymphæ a morboſo ſeminio inductum efficacius arietent.

Methodus poſterior, quæ ſuppuratione obtinetur.

II. Hactenus de priore methodo. Quod ſi altera ægrotanti magis arrideat, ut qui a negotiis tandiu abeſſe non poſſit, aut ſi dum Medicus advocatur, bubonis materies jam ad ſuppurationem ita proxime inclinet, ut eo deducenda ſit, poterit ea poſterior methodus ſequenti proceſſu adminiſtrari.

1°. Præmittentur univerſaliora, venæ ſectio ſcilicet & purgatio, cum iiſdem cautionibus, quas ſupra propoſuimus.

2°. Adhibebuntur inde tota curatione præparata Mercurialia, quæ purgandi facultatis expertia ſunt, minori quidem doſi & intervallis longioribus, quam in præcedente methodo, ſed tamen doſi quæ ſufficiat ad virus venereum profligandum. Quod ſi vero ptyaliſmus inde forſan immineret, cathartico caute averruncandus eſſet, ut ſupra dictum eſt.

3°. Topica ſimul buboni applicabuntur, quibus tumoris materia emolleſcat & ad ſuppurationem perducatur, in quem finem conferunt ſequentia cataplaſmata.

℞. *Cepæ coctæ ſub cineribus* ℥ ij.
Saponis nigri,

Et un-

Et unguenti Diachylon. cum gummi. ana ℥ j ß.
Baſiliconis ℥ j.
Conterantur omnia in mortario marmoreo ad formam pultis. F. Cataplaſma.

Vel

℞. *Radic. Althaæ;*
Bryoniæ,
Et liliorum alborum, ana ℥ j.
Incidantur omnia & coquantur.
Add. *Foliorum malv.*
Et branc. urſinæ, ana *m.* j.
Coquantur omnia ad putrilaginem, contundantur in mortario & ſetaceo trajiciantur;
Pulpæ trajectæ adde *fermenti veteris,*
Et unguenti Baſilicon. ana ℥ ß *aut* ℥ j.
Cepam albam ſub cineribus coctam in mortario contuſam n. j.
Olei liliorum q. ſ.
F. Cataplaſma parti admovendum & identidem renovandum.

4°. Cataplaſmatum loco poterunt admoveri emplaſtra maturantia, quæ parti adhærent, & ideo commodius geſtantur. Inter hæc primas tenent Diachylum ſimplex; Diachylum cum gummi, hoc eſt, quocum Galbanum, Ammoniacum, Sagapenum, Opopanax commixta ſunt; Diachylum oleo Galbani & Ammoniaci dilutum; Diachylum cum anatica parte Saponis nigri; Pix navalis cum pice Burgundica, æquatis partibus, mixta &c.

5°. Licet certa ſe prodant latentis puris indicia, bubo præcipitantius non aperiendus eſt, ſed expectandum aliquandiu, donec protracta ſuppuratoria fermentatione potiſſima bubonis pars ſenſim computruerit, ut ea ratione abſumptis ſponte callis bubonis curatio & citius & felicius perficiatur.

6°. Poteſt bubo ſuppuratus duplici ratione aperiri, vel ſcapello, vel cauterio potentiali. Si *priore*, bubo alte incidendus eſt; minor unica quidem plaga, quæ inguinis plicaturam ſequatur; major vero gemina ad angulos rectos & in crucis formam ducta, cujus anguli forfice exſcindantur. Si *poſteriore*, appoſita tumori, ope emplaſtri feneſtrati, lapidum cauſticorum catena pro bubonis mole longa & lata, eſchara alte inurenda eſt, quæ ſi ad abſceſſum non penetraverit, vel nova appoſitione cauteriorum promovebitur, vel, quod ſupereſt, inciſione peragetur.

7°. Conſtet in aperiendo bubone cauteriorum uſum ſectioni plurimum præſtare, tum quod cauteria latiorem plagam inferant, unde interiora bubonis perſpicere & curare facilius licet; cum potiſſimum quod cauteria cathæretica facultate callos, durioreſque glandularum partes abſumant, vel putrefaciant, unde ulceris ſuppuratio, deterſio & glutinatio felicius ſuccedunt.

8°. Educto pure, aperti bubonis ſinus linteo carpto ſicco ſtatim replebitur, quo poſtridie detracto adhibebitur Digeſtivum vulgare ex Terebinthina cum ovi vitello & oleo hyperici, quocum ſi ulceris ſordities ita poſtulet, admiſceri poterit Ægyptiacum, imo Tinctura Myrrhæ & Aloes. Demum procedente ſuppuratione ulcus curabitur cum Balſamo Arcæi.

9°. Porro, ubi primum phlogoſis ſuppuratione relaxabitur, ulceris cavum caute explorandum eſt, & ſi qui lateant ſinus, ſectione vel aperiendi ſi liceat, vel ſaltem ita dilatandi, ut & detergi & curari commode poſſint. Si qui vero calli ſuperſint, ut fere ſemper ſolemne eſt, corroſivis ſenſim abſumendi, lapide ſcilicet cauteriali, pulveris inſtar plumaceolis inſperſo, aut præcipitato Mercuriali rubro cum unguento baſilicone mixto.

10. Tandem durior bubonis baſis iterato unguenti mercurialis illitu emollienda & relaxanda; carnium, quibus ulcus completur, firmitas conciliande uſu Balſami viridis Metenſium; ac ſi nimis luxuriaverint, carpto linteo tenuiore & ſicco, vel calcinato alumine reprimendæ; demum laxatis ac detumeſcentibus glandulis ulcus ad optatam coitionem deducendum.

11°. Ceterum toto curationis hujuſce ſtadio æger a conſueto vivendi more cogitur minus recedere, quam in præcedente methodo, niſi forſan ſuppurationis tempore febris invaſerit, cujus ratione neceſſe ſit ægrum cibis interdici per dies aliquot. Nihilominus tamen expedit, ut vino, venere, exercitio, cibis ſalſis, piperatis, dyſpeptis aut ſucci pravi ſe abſtineat; imo aeri inclementiori ſeſe raro & caute offerat, præſertim quandiu præparata Mercurialia interne adhibebuntur.

§. VI. CONSECTARIA ALLATÆ BUBONUM ÆTIOLOGIÆ.

Reſolvuntur aliquot problemata.

Ex modo dictis haud arduum eſt ſequentia Problemata reſolvere.

1. An bubones alibi enaſcantur, quam in inguinibus?

1°. An bubones ulli venerei alibi ſubnaſcantur, quam in inguinibus?

Conſtat experientia & in axillis, & in jugulo, & ad latera maxillæ inferioris venereos bubones aliquando enaſci, vel ſaltem tumores *buboniformes*, bubonibus inguinalibus ſimillimos, qui eodem modo invadant, morem eumdem teneant, iiſdemque curentur remediis. Qua de re vide Zacutum Luſitanum, *De Medicor. Princip. Hiſtor. Lib.* 1, *Quæſt.* 38, *Obſervat.* 50.

2. Cur alibi enaſcantur?

2°. Quanam de cauſa bubones venerei illis in locis aliquando enaſcantur?

Nempe gemina de cauſa, ut de inguinalibus modo dictum eſt; 1°. Contagio venereo jam antiquo, quod in lue venerea lympham inficit & inſpiſſat, unde facilis ejuſdem decubitus in has illaſve glandulas, ubi primum frigus externum, vel ictus, attritus, preſſuſve fortuitus idoneam dederint occaſionem. 2°. Contagio venereo recens admiſſo, quod certis partibus exceptum in illas glandulas una cum reduce lympha circulatione traducitur. Sic nutrices, quæ ab alumno inficiuntur, bubones ſæpius habent vel in glandulis conglobatis mammarum baſi ſuppoſitis, quo primum, vel in glandulis axillaribus, quo poſtea confluit lympha; quæ revehitur a papillis, in quas prima mali ſeminia inſinuantur ſuctu. Sic alumni, qui a nutrice contaminantur; aut amaſia, quæ a proco; procuſve qui ab amaſia columbando virus concipit, bubonibus obnoxii ſunt in maxillaribus vel jugularibus glandulis, quo convehitur lympha quæ redit a buccis, lingua, gingivis, ac ore interno, in quæ prima penetrant contagii miaſmata, cum lacte vel cum ſaliva permixta.

3. Qua ratione curentur bubones illi alibi oborti?

3°. Quomodo curentur bubones venerei iſtiuſmodi.

Eadem plane therapeia, qua bubones ipſi inguinales, quibuſcum in omnibus ita conſentiunt, ut gutta guttæ ſimilior non ſit. Ideoque adhibitis venæ ſectionibus, purgationibus, inunctionibus mercurialibus, ad reſolutionem omni ope atque opera adigendi, quæ ſi ex voto non ceſſerit, ad ſuppurationem deducendi, incidendi, detergendi, cicatrice obducendi ex artis legibus, quas ſupra propoſuimus.

4. Num bubones venerei in internis glandulis enaſcantur?

4°. Num in internis glandulis lymphaticis bubones venerei aliquando ſuccreſcant?

Certe nec ipſe ullos obſervavi bubones venereos interne genitos, nec ullos unquam ab ullo obſervatos legiſſe memini; ſed pervulgatum eſt in Syphiliticis oboriri & tubercula dura ac ſkirrodea in pulmonibus, & infarctus duros ac ſkirrhodes in glandulis Meſenterii, quæ ſi a bubonibus exitu forte abludant, at vero cum iiſdem cauſa conveniunt.

5. Quænam ſit diſcriminis illius ratio?

5°. Unde ea diſcriminis ratio, cum e contrario ſeminium morbificum cum toto ſanguine, atque tota lympha perinde confuſum in lue venerea, parem ſimilemque labem ſingulis glandulis illaturum eſſe videatur?

Ideo forſan, quod in internis glandulis lymphaticis, cum in locis lateant calore perpetuo æſtuantibus, nativa lymphæ liquiditas pertinacius foveatur, unde hærentia lymphæ rarior, & ſi forte accidat, minor, tardior, & ad reſolutionem facilior, quam in externis glandulis, quæ frigus experiri ſolent. Adde interiores glandulas ab ictu, attritu, preſſu tutas eſſe, quibus e contra vidimus lymphæ decubitum non raro promoveri in exteriores glandulas.

6. Utrum in cinædis bubones generentur, & ſi generantur, ubinam appareant?

6°. Denique utrum in cinædis pathicîſque bubones venerei generentur unquam uſu veneris impuræ; & ſi ea ratione generentur, ubinam tunc enaſci ſoleant?

Circa prius quidem, nec ipſe vidi, nec ab aliis puto unquam viſos eſſe bubones in cinædis, quos certo conſtiterit contagio uſu impuriſſimæ veneris recens contracto obortos fuiſſe. Neque enim exiſtimo cinædos ullos dari, qui muliebria ita pati ament, ut virilia nunquam omnino agant: Partes autem viri vel ſemel egiſſe ſatis eſt, ut jure ambigatur de prima bubonis origine, ſi quis forte poſthac ſupervenerit.

Circa poſterius vero, vix credo fore ut bubones in cinædis, ſi ab impura venere unquam proveniant; in glandulis inguinalibus generentur, quo lympha extremo recto anique confiniis vel nulla vel pauciſſima defertur; ſed opinio eſt generandos eſſe in glandulis illis lymphaticis, quæ in abdomine juxta Aortæ deſcendentis divortium adſident, in quas lympha convehitur ab illis partibus; & inde forſan efficitur, ut bubones iſtiuſmodi nunquam vel rariſſime producantur, quod cum illæ glandulæ lateant in abdomine, calos viciniarum partium, quo æſtuant, lymphæ inſpiſſationi & hærentiæ repugnet; ut modo dictum eſt. Sed ne ſibi ideo gratulentur, qui tam turpi parent nequitiæ, ſeu verius, infamiæ; ſiquidem præter morbos peculiares non paucos graviſſimoſque, quos ſibi flagitio

pariunt

parlunt & de quibus infra, *Cap. X*, habent etiam & bubones proprios, abortivos quidem, ſed inguinalibus nihilo leviores, ſi non & pejores. Nempe iis accidit, ut lympha, quæ ab extremo recto anique confiniis regreditur; miaſmatis a virulento ſemine exhalatis inſpiſſata, glandulas lymphaticas mole quidem parvas, numero vero multas, podici adſitas & in adipe ſepultas, in quas primo paſſu illabitur, inflet, diſtendat; tumefaciat; unde gignitur ſpecies quædam bubonis annularis, quo podex circulariter cingitur cum calore, rubore, renitentia, ac dolore maximo, præſertim quoties alvus deponenda eſt; qui remediis iiſdem, eademque methodo curandus eſt, ac bubones venerei inguinales.

CAPUT VI.

De Morbis, qui Buboni male curato ſuperveniunt.

§. I. DE BUBONE FISTULOSO.

BUbo ſemel apertus, ſi negligatur, deterſis & coaleſcentibus labris ac conſtricto orificio in fiſtulam degenerat, hoc eſt, in ulcus ſinuoſum & calloſum; hæc enim duo fiſtula eſſentialiter complectitur. Bubonis fiſtuloſi definitio.

Multiplex eſt fiſtulæ iſtiuſmodi differentia. Differentiæ.

1°. Ratione aperturæ, quæ modo latior eſt, & ideo perpetuo hiat, modo anguſtior, adeoque vel cruſta vel tenui pellicula interdum obducitur.

2°. Ratione ſinuum, qui intus latent, latiorum vel anguſtiorum, plurium vel pauciorum, cutaneorum vel profundiorum, rectorum vel flexuoſorum &c.

3°. Ratione humoris, qui inde profluit, paucioris vel copioſioris; purulenti, ſanioſi vel ſimpliciter ichoroſi.

4°. Demum ratione callorum, qui ſinuum latera obſident, & magnitudine, numero, duritie plurimum variant.

Cauſa. Poteſt quidem apertus bubo in ulcus ſordidum, chironium, dyſepulotum abire vitioſa ſanguinis dyſcraſia, potiſſimum vero ſeminis venerei in ſanguine latentis præſentia, unde pus acrius ſuggeritur; in fiſtulam vero nunquam, niſi ſupina Chirurgi inſcitia multis modis peccatum ſit. Cauſæ.

1°. Scilicet ſi bubonem ſuppuratum anguſtiore foramine imperitus aperuerit ſive ſcalpello ſive cauterio. Inde enim educto pure, cum ulceris ſuperſtitis fundus nec oculis nec remediis ſatis obvius ſit, facile non eſt aut ea quæ intus geruntur perſpicere, aut iiſdem mederi. Quamobrem ulceris interiora ſordida remanent, dum labra quæ remediorum viribus magis patent, melius deterſa ad coalitionem properant, unde fiſtulam generari neceſſum eſt.

2°. Si ulcus, utcunque lata plaga aperuerit, ad cicatricem citius tendere incautus permittat, nondum perfecte ſuppurata glandula quæ exulceratur, vel infima ſaltem ejuſdem portione, quæ ulceris centrum occupat; variiſque membranis, quibuſcum adhæreſcit, & quæ ſunt inſtar pediculi, ſuppuratione nondum delapſis. Experientia ſiquidem notum eſt nec ulcus perfecte unquam curari, niſi fundus probe detergatur; nec fundum probe unquam detergi, quandiu ſuppuratæ glandulæ fruſtulum quodvis, aut adhæreſcentium membranarum lacinia intus remanſerint, ſuppuratione nondum decidua.

3°. Si male providus non advertat pus ex ſuppurata altera viciniore glandula, aut ex interjecta inter viciniores glandulas intercapedine in ulceris fundum latenter inſtillari, cui jugi puris ſcaturigini niſi cito occurratur dilatata via ſcalpello vel cauterio, perfecta ulceris coalitio nunquam ſperanda eſt, utcunque labra ad cicatricem tendere videantur, ſed ulcus in fiſtulam neceſſario deſiturum eſt.

Symptomata. Qualicunque ex propoſitis modo Chirurgus peccaverit, ſequitur inde 1°. Fundum ulcerati bubonis, ſi remediis non detergatur, ſi putridis glandulæ aut membranarum laciniis obſideatur, ſi pure jugiter illabente madeat, nec mundificari, nec proba carne repleri, nec ad coitionem properare poſſe, ſed chironia exulceratione indeſinenter eroſum in cavitatem vacuam, majorem minoremve, ambiturum eſſe. Symptomata. 1. Ulcus Chironium.

2°. Labra vero ulceris, quæ cum remediorum energiæ obvia & ceteris vitiis immunia ſint, perfecte elui, detergi, ſuccreſcente carne augeri poſſunt, ulceris oram mutuo acceſſu ita ſenſim coarctatura, ut aditus in cavitatem pateat exiguus, qui magis minuſve hiulcus vel perpetuo pervius ſit, vel identidem cruſta aut pellicula obducatur. 2. Quod nulla vel parum firma cicatrice obducitur.

3°. In-

3. Sed callis multis cingitur. 3°. Interea pus ulceris cavo coercitum adjectas partes latenter impetiturum, & earumdem ſtamina comprimendo, fibras diſtendendo, circumfluam lympham inſpiſſando, duriuſculos callos brevi circumquaque generaturum, qui numero, mole, duritie varie variant pro diverſa puris energia, fibrillarum eroſarum firmitate & denſitate, aut circulantis lymphæ ſpiſſitudine.

4. Et ſinus agit quaqua verſum. 4°. Imo vero, ſi diutius retineatur & natura acrius ſit, promota ſenſim eroſione cuniculos novos in varia loca brevi ſuffoſſurum, numero quidem plures paucioresve, & amplitudine latiores vel anguſtiores pro acrimoniæ gradu; rectos vero vel flexuoſos, profundos vel cutaneos prout objectæ partes puris efficaciam magis vel minus retundunt, aut eidem varie reluctantur.

5. Humoremque profundit ichoroſum vel ſanioſum. 5°. Ceterum humorem inde profluxurum natura varium; ichoroſum quidem, ſi lympha ſola ex eroſis lymphaticis ductibus depluat; ſanioſum, ſi cum lympha ſanguis e vaſis ſanguiferis ſauciatis in cavum fiſtulæ inſtilletur; purulentum, ſi mora lympha & ſanguis puris formam adipiſcantur; demum copioſum vel paucum, pro diverſa humoris confluentis copia.

Diagnoſis. *Diagnoſis*. Fiſtulæ, in quam bubo ulceratus degeneravit, præſentia & ſtatus oculis patent; ſinus quos recondit, ſpecillo explorantur; calli tactu dignoſcuntur; cauſæ demum ex nota antecedente bubonis therapeja facile eruuntur.

Prognoſis. *Prognoſis*. Fiſtula in inguine ex bubone orta, gravis eſt, neque unquam contemnenda, cum plerumque luem veneream ſupponat, a qua inducatur aut foveatur; & ex ſe curationem chirurgicam ſemper exigat, longam, difficilem, laborioſam.

Imo vero periculoſa eſt 1° Si ſinus habeat, qui ad vaſa cruralia aut majores illorum ramos altius penetrent. 2°. Si callorum, quos recondit, nonnulli acute doleat & ad carcinomatis naturam accedant.

Curatio. *Curatio*. Si certis, imo ſi urgentibus tantum indiciis, qualia infra proponemus, *Lib. IV, Cap* 4, locus ſit conjiciendi fiſtulam, in quam bubo ulceratus degeneravit, conjungi cum lue venerea qua foveatur, curationi fiſtulæ hydrargyroſis præmittenda eſt methodo inferius tradenda eodem libro, *Capite* 7. Neque enim ſpes ulla eſt futurum, ut effectus perfecte unquam curetur, niſi ſublata prius cauſa. Deinde ſub ptyaliſmi finem, cum ſanguis jam purgatus fuerit, fiſtulæ ex arte curandæ providebitur, ut eo pacto luis venereæ & fiſtulæ curatio pari paſſu procedat, & optatum finem ſimul perducatur.

Si vero liqueat e contra bubonem in fiſtulam degeneraſſe ſola Chirurgi imperitia, nec ulla latentis ſyphilidis ſuſpicio ſit, tunc modo tempeſtatis ratio permittat, ad fiſtulæ curationem depoſita dilatione quacunque properandum eſt ſequenti methodo.

1°. Æger ad curationem rite præparabitur, non modo auxiliis univerſalioribus, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, pro ægrotantium temperie & viribus, morbique natura rarius ſæpiuſve iteratis, verum etiam juſculis diluentibus & refrigerantibus ex pullo gallinaceo juniore, aut carne vitulina cum radicibus & herbis convenientibus; ſero lactis chalybeato; lacte aſinino aut vaccino; imo ſi tempeſtivitas ſuadeat, balneatione in aqua dulci tepida, aut potatione aquarum mineralium acidularum.

2°. Dein exploratis prius numero, longitudine, directione ſinuum, qui cum fiſtulæ oſtio communicant, ſingulorum apertio inſtituenda erit; ac quidem, ſi cutanei & parum calloſi ſint, uti licebit ſcalpello vel ſorfice, quorum introductio ſpecillo ſulcato dirigetur; labraque hinc & inde pendula forfice caute exſcindenda, ut ſinuum fundus detegatur; & deinde ut ſolemne eſt, plaga ſtatim replebitur ad ſiſtendum ſanguinem carpto linamento, quo poſtridie levi manu detracto ulcus digeſtivo ſimplici aliquandiu, ac poſtea Balſamo Arcæi curabitur.

3°. At vero, ſi ſinus profundiores fuerint aut nimium calloſi, ſatius erit cauterio viam ſibi facere, ut jam monuimus *præcedenti Capite*. Itaque appoſito fiſtulæ emplaſtro quolibet ita feneſtrato, ut potiſſima ſinuum pars emplaſtri foramini ſeu feneſtræ ſubjaceat, lapidum cauſticorum catena ſuperimponetur; ut eſchara alte inuratur: quæ ſi ad ſinus uſque non penetraverit, inciſæ ad vivum eſcharæ lapides alii indentur, vel quod brevius eſt, ferro diſcindetur ſemi-putris intercapedo, qua ſinuum receſſus conteguntur.

4°. Dein eſcharæ lapſus quam ocyſſime promovebitur emollientibus & relaxantibus, ut butyro, vitello ovi ſolo, vel cum oleo hyperici, aut baſilicone, aut terebinthina conquaſſato & linamentis excepto; lapſaque eſchara ulcus cum digeſtivo vulgari curabitur, donec ſupuratio parcior Balſami Arcæi uſum ſuadeat vel permittat.

5°. Relaxatis ſemel ſuppuratione tum labris tum confiniis ulceris, omnia diligenter tactu,

ctu, oculis, ſpecillo exploranda ſunt, num alicubi lateat ſinus, calluſve gravior ſuperſit, quibus mederi neceſſum ſit, priuſquam ulcus ad cicatricem coire permittatur, ne error noviſſimus pejor eſſet priore, alteraque fiſtula inde denuo ſoboleſceret.

6°. Igitur, ſi ſinus quiſpiam detegatur, ſed in parte quæ ſectionem permittat ſine periculo, tota longitudine ſtatim incidendus, ſi liceat; vel ſaltem ejuſdem oſtium intruſo eſcharotico ita ampliandum, ut fundus jam obvius libere detergi, & intruſis medicaminibus perfecte curari poſſit.

7°. Verum, ſi ſinus ad vaſa cruralia vel majorem aliquem eorum ramum tam prope accedat, ut inciſio periculo vix careat, cathæreticis ſolum utendum erit, & blandioribus quidem, quæ moderate agant & oſtium ſinus roſione ita gradaria dilatent, ut de eorumdem effectu judicium ferre quotidie liceat; imo etiam caute attendendum erit, ut cathæretica ad eam tantum ſinus oram admoveantur, quæ a cruralibus vaſis longius diſtiterit, & quæ eorumdem efficaciæ poſſit tutius objici.

8°. Si duriores calli ſuppurationem eluſerint, cathæreticis ſenſim abſumendi lapide ſcilicet infernali, lapide cauſtico vulgari, aut præcipitato rubro cum unguento baſilicone permixto, quorum ut efficacior ſit virtus, conducit callos ſummo ſcalpelli apice levibus puncturis ſcarificare.

9°. Sinubus ſemel glutinatis, callis abſumptis & ſuppuratis, ſi ſuccreſcens caro firma, denſa, granoſa, roſea ſit, ulcus ad cicatricem deducendum, cui fini conducunt epulotica, quæ ulceris ſuperficiem exſiccando cicatricem inducunt, ut balſamum viride; pompholyx, plumbum uſtum, ceruſſa; parata ex iiſdem emplaſtra; linamentum carptum ſiccum; alumen uſtum &c. aut colletica, quæ tenui glutine cicatricis rudimenta, donec firmentur, ab aeris erodentis attactu tutantur, inter quæ primas tenent terebinthina pulverata poſtquam coctione induruit, ſarcocolla, tus ſive olibanum, myrrha &c.

10°. Demum ab ipſo curationis principio diæta conveniens ægrotanti imperanda, tenuis quidem ex offis, panatellis, cremoribus oryzæ, & ad ſummum carne pullorum gallinaceorum, cum omnia pro votis maxime ſuccedunt; tenuiſſima vero & ex juſculis tantum levioribus, ſi febris invadat; ſi ſuppuratio copioſa & fœtida ſi; ſi ulceris oræ inflammentur; ſi caro mollior & fungoſa luxuriet &c.

§. II. DE BUBONE SKIRRHODE.

Deſcriptio & differentia. Accidit aliquando, ut bubo venereus eluſa remediorum omnium efficacia nec reſolvatur nec ſuppuretur, ſed totus vel fere totus arctius ſenſim conſtringatur, denſetur, indureſcat, ac in ſkirrhum proprie dictum, durum, renitentem convertatur, quæ de bubone œdematode, & ſkirrode potiſſimum vera ſunt. Bubonis ſkirrhodis deſcriptio

Geniti eo modo ſkirrhi differunt 1°. Ratione figuræ & molis, circa quas plurimum variant. Differentiæ.

2°. Ratione numeri ſituſque glandularum, quibus inſident; alii enim unam tantum, & *conglobati*; alii vero plures, vel racematim vel catenatim diſpoſitas, occupant, & racematim vel catenatim *congeſti* dicuntur.

3°. Ratione mobilitatis, cum alii quidem ſubjectæ parti laxius cohæreant, hac & illac mobiles; alii vero ita immediate adnaſcantur, ut nullomodo inde dimoveri poſſint.

4°. Denique ratione ſenſus, cum alii indolentes ſint & vere *ſkirrhodes*; alii vero dolorem obtuſum inferant, & ad *carcinomatoden* naturam proxime degenerent.

Cauſa. Ideo bubo in ſkirrhum convertitur, quod lympha in veſiculis ſive cellulis glandularum inguinalium hærens ſpiſſatur prætermodum, unde partibus conſtipatis & ad intimiorem contactum ſenſim adductis duritiem veluti caſeoſam adipiſcitur. Lympha vero in hunc modum ſpiſſatur multiplici de cauſa. Cauſæ.

1°. Vitioſa craſſitudine, qua natura peccat, unde fit, ut deinde a ſuſcepto venereo contagio tanto magis ceteris paribus ſpiſſeſcat.

2°. Nimia ſuſcepti venerei copia vel energia, unde fit ut ceteris paribus lympha, cui inſpiratur, tanto magis coaguletur.

3°. Utraque memorata cauſa ſimul concurrente, unde fit, ut lympha natura craſſior a contagio & nimio & efficaciore in compoſita utriuſque cauſę ratione inſpiſſetur.

4°. Uſu præpoſtero topicorum repercutientium, qualia incipienti buboni interdum applican-

plicantur, ut reprimatur, ſed peſſimo conſilio; cum aucta lymphæ ſpiſſitudine inde skirrhodes fiat bubo, qui ſponte reſolubilis fuiſſet.

5°. Abuſu topicorum reſolventium aut maturantium, quæ ſi liquefaciendæ lymphæ hærenti imparia ſint, augent ex accidente ejuſdem craſſitudinem, quatenus diſſipant quodcunque tenuius liquidiuſve inerat.

6°. Tandem abuſu topicorum acriorum, ut ſunt caplaſmata maturantia, quibus ſemen ſinapi contuſum admiſcetur, quæ irritando ſyſtalticas glanduloſi contextus conſtrictiones cient, utiles quidem, ſi materia impacta ductilis fuerit & ad reſolutionem comparata; noxias vero ſi durior ſit & expreſſioni reluctetur, quandoquidem vi excluſis tenuioribus partibus craſſamentum, quod ſupererit, in duriorem maſſam coiturum eſt.

Symptomata. 1. Bubo skirrhodes conglobatus vel congeſtus. *Symptomata*. Inde liquet pro diverſa lymphæ in diverſas inguinum glandulas appellentis natura, indole, contagione, vel pro diverſa diverſarum earundem glandularum laxitate, textura, permeabilitate, modo unam tantum glandulam, mole, figura variam affici, unde bubo, ac proinde skirrhus *conglobatus*, mole & figura varius; modo plures ſimul racematim vel catenatim diſpoſitas, unde bubo, ac proinde skirrus racematim vel catenatim *congeſtus*.

2. Mobilis vel adhærens. 2°. Pro diverſo glandis infarctæ ſitu, magis vel minus profundo, aut pro diverſa tendinearum fibrarum vel membranarum, quibus glandula cum confiniis adhæreſcit, longitudine & mollitie, bubonem atque adeo skirrhum inde natum modo libere mobilem vacillare, modo contra ſtabilem cum ſubjecta parte conglutinari.

3. Indolens vel lancinans. 3°. Prout lympha in glandulis hærens, vel quieta eſt & ſine motu, vel cauſa multiplici infra recenſenda, §. *ſequente*, rareſcit & expanditur, concludentes glandularum membranas modo immotas permanere, unde tumor vero indolens & perfecte *skirrodes*; modo dolorifice diſtrahi, unde tumor incipit obſcure dolere, atque adeo in *carcinoma* degener eſſe.

4. Calens & rubens, vel caloris & ruboris expers. 4°. Demum in priore quidem caſu, in quo ſanguis & lympha vel vaſa ſua ſenſim jam dilataverunt, vel vias novas collateria vaſa ſibi jam fecerunt, cum ab immota indolentis skirrhi materia nulla nova inferatur vaſis compreſſio, nihil inde quidquam mutari penes colorem & calorem partis, aut lymphæ decubitum; in poſteriore vero, hæc eadem ſecus ſe habere, ut infra videbitur §. *ſequente*.

Diagnoſis. *Diagnoſis*. Skirrhi inguinalis tum præſentia, tum differentiæ in quas diſtinguitur, oculis & digitis obviç ſunt: Cauſæ vero quibus productus fuerit, ex præcedente ætiologia colligi poſſunt.

Prognoſis. *Prognoſis* ſemper mala inſtituenda eſt, cum bubonem in skirrhum mutatum haud facile ſit vel reſolutione vel ſuppuratione diſſipare.

Peſſima autem, ſi dolere incipiat, cum inde manifeſtum ſit ad carcinomatodem naturam ſenſim deſciſcere.

Curatio. *Curatio*. Difficillimum eſt, ut modo diximus, bubonem skirrhoden reſolvere vel ſuppurare. Suadent quidem nonnulli concurbitam ſiccam buboni quotidie applicandam eſſe per horæ quadrantem, ut confluxu ſanguinis impacta in skirrho materia caleſiat, & topicorum reſolventium vel ſuppurantium energiæ facilius deinde pareat. Sed docuit experientia eam methodum fere ſemper fruſtraneam eſſe, imo non raro periculoſam, cum skirrhum a confluente ſanguine frequentius incaleſcens tandem in carcinoma ſæpe degenerent.

Alii vero volunt skirrhoden glandulam cathereticis pedententim abſumendam eſſe, ſi reſolventium & maturantium efficaciam eludat, vel inciſa cute ferro extirpandam. Sed unquam ſuaſerim longas, difficiles, periculi plenas operationes iſtiuſmodi, quandiu skirrhus indolens nullam noxam infert: Quod de cathæreticis præſertim dictum volo, quorum uſu præpoſtero skirrhus in carcinoma ſæpe convertitur.

Itaque ſatius eſt ad hydrargyroſim confugere, a qua feliciorem ſucceſſum licet expectare. Partes enim Mercurii, quæ eo pacto in ſanguinem infunduntur, cum efficaciſſimæ ſint cum ad attenuendam & diſſolvendam hærentem lympham, tum ad corrigendas ſeminii venerei particulas, quæ lympham coagulant, poſſunt felicius quam ullum aliud remedium, skirrhoden bubonem ſenſim reſolvere, ut qui lympha viſcidiore & contagio venereo nimium ſpiſſata producatur.

At vero in adhibenda hydrargyroſi duo caute notanda. 1°. Ut æger diuturno diluentium & relaxantium uſu præparetur, tum univerſalium tum particularium; univerſalium quidem,

quidem, quæ ſanguinem & lympham temperent & liquefaciant, ut a Mercurii partibus facilius poſſint comminui & extenuari: Particularium vero ſive topicorum, quę bubonis contextum emolliant & relaxent, ut lymphæ hærenti magis permeabilis fiat.

Priori indicationi conducunt balnea in aqua fluviatili tepida; juſcula aut apozemata refrigerantia; ſerum lactis chalybatum; lac aſininum; aquæ minerales acidulæ ſive chalybeatæ; &c. Poſteriori vero ſatisfaciunt caplaſmata de mica panis, aut ex pulpa radicum & herbarum emollientium; vel emplaſtra de mucilaginibus, aut ſpermate ceti, quibus diu inſiſtendum eſt.

2°. Ut hydrargyroſis lento paſſu procedat, hoc eſt, ut pauca unguenti mercurialis doſis illinatur qualibet frictione; ut frictiones fiant longis intervallis; ut protractis frictionibus Mercurius cum ſanguine confuſus diu retineatur &c; eo ſcilicet fine ut Mercurii partes cum ſanguine diutius circulantes, lympham, quæ in glandulis inguinalibus hæret impacta, poſſint efficacius diſſolvere, & perfectam bubonis skirrhodis reſolutionem procurare.

Hac methodo certum eſt inguinales skirrhos, qui buboni prægreſſo ſuccedunt, ſi perfecte non reſolvantur, quod rariſſimum eſt, ſaltem ita imminui, ut tumor ſuperſtes amygdalæ aut avellanæ molem vix æquet. Noluerim tamen certum & indubitatum effectum ſemper polliceri, quoniam novi skirrhodes bubones ita rebelles interdum eſſe, ut hydrargyroſi ſumma etiam cautione adhibitæ pertinaciter reſiſtant.

Quoſi ſi hæc accidant, modo bubo lapideam duritiem nondum adeptus ſit, nec ad cancrum occultum propendeat, proderit Thermas Baregianas adire, ut embrochen ſuper bubonem iterando, inguen morboſum ſtillicidio aquæ fluentis ſupponendo, demum tumori limum, qui in aquæ fundo colligitur, apponendo quotidie, coagulata lympha ſenſim liquefiat & tandem reſolvatur. Neque enim uſquam alibi Thermas ullas novi, quæ vel lenius agant, vel glandularum infarctus efficacius diſcutiant.

Cauto tamen opus eſt, ac ſi bubo inde rareſcere, calefieri, dolore incipiat, Thermarum uſu æger ſtatim abſtineat, ne skirrhus in carcinoma degeneret. Tunc igitur miſſis remediis omnibus res tota naturæ viribus committenda eſt, convenientem diætam imperando, & tumori emplaſtrum imponendo ex æqualibus partibus emplaſtorum diabotani & de mucilaginibus.

§. III. DE BUBONE CARCINOMATODE.

Deſcriptio & differentiæ. Bubo shirrhodes, dum in carcinomatoden degenerat. — Bubonis carcinomatodis deſcriptio.

1°. Incaleſcit, obſcure dolet ſi prematur, intumeſcit, durius renititur, identidem lancinat, raro tamen, & tunc *Carcinoma incipiens* appellatur.

2°. Inde magis calet, dolet, tumet, renititur, frequentius & acutius lancinat, mutata figura in apicem faſtigiatur, quem cutis tenſa, lævis, lucens, ſubrubra obtegit; & tunc *Carcinoma confirmatum* quidem, *ſed occultum* dicitur.

3°. Demum faſtigiatus apex diſciſſa cute in ulcus dehiſcit, unde ſanguis, ichor, ſanies ſtillatim manant; ulcus incipiens tacito progreſſu ſenſim ampliantur; cancroſa materia expanditur & extumet; ulceris oræ invertuntur & extrorſum replicantur; caro ſuccreſcit fungoſa, tabe diffluens; ichor, ſanguis, ſanies ubertim profluunt; dolor atrox, urens, lancinans diſcruciat; tumoris confinia livent, uno verbo *Carcinoma confirmatum & exulceratum* eſt.

Ceterum, ut de skirrho dictum eſt, ſic quoque carcinoma mobilitatis ratione variat; nam modo vacillat & in ſede mobile eſt, modo contra ſtabile ſubjectis partibus firmiter adhæreſcit.

Cauſæ. Carcinomatis ætiologia hoc unico principio, hactenus ignoto, attamen veriſſimo, tota nititur, nimirum lympham in skirrho impactam rareſcibilem eſſe ſi calefiat, conceptoque ſemel fervore ad expanſionem inſito elaterio niti momento tanto majore, quanto magis denſata & conſtipata fuerit. Id ſane vel ex eo abunde demonſtratur, quod skirrodes tumor, cum in carcinoma incipit degenerare, intumeſcat citra tamen ſuppurationem ullam; quod creſcente intumeſcentia skirrhi pars ſive angulus in apicem faſtigietur; denique quod diſrupta ſemel cute cancroſa materia, quæ intus latet, ubi primum liberior expanſioni locus datur, extumeſcens & veluti exundans ulcus incœptum ſenſim diducat, & dum ſeſe magis magiſque effert, ulceris margines circumquaque extrorſum invertat. — Cauſæ.

Inde ſequitur præternaturalem calorem, quem materia in skirrho impacta concipit, proxi-

proximam eſſe cauſam, qua sKirrhus in carcinoma convertatur. Conſtat autem calorem hujuſcemodi a sKirrhoſa materia concipi.

1°. Quotieſcunque ſanguis juxta fluens fervidior ipſe eſt a febre ardente aut diuturna; diæta acriore, ſalſi, piperata; abuſu vini meracioris aut liquorum ardentium; venere, eſercitatione, vigilia, immoderatis.

2°. Quotieſcunque ſanguis, licet calore non æſtuet, nimia tamen copia cogitur hærere in sKirrhi confiniis, ut accidit ex frequenti cucurbitularum applicatione, aut skirrhi contuſione, contrectatione, compreſſione &c.

3°. Demum quotieſcunque tumor sKirrhodes prætermodum calefit admotis topicis actu vel potentia calidioribus; præpoſtera aquarum thermalium embroche; imprudenti abuſu eſcharoticorum &c.

Debent ergo hæc omnia inter remotas ſive procatarcticas carcinomatis cauſas ſingula recenſeri.

Symptomata. 1. Renitentia major. *Symptomata*. Ideo ex dictis sKirrhus incipit in carcinoma mutari, quod contenta materia ferveat & rareſcat. Debet ergo sKirrhus in carcinoma degenerans paulo magis calere, tumere, reniti.

2. Dolor. 2°. Tumet materia in sKirrho degenere. Debent ergo concludentes cellulæ & externa glandulæ sKirrhoſæ involucra fortius inde diſtrahi, atque idcirco dolere.

3. Lancinatio. 3°. Materia eadem validiore niſu identidem rareſcens ab externa cauſa qualicunque vaſa juxta repentia fortius comprimit. Debent ergo arteriæ retento ſanguine magis turgidæ fortius inde oſcillare, parteſque appoſitas quatere vehementius, unde dolor lancinans.

4 Quæ ſingula ingraveſcunt in dies. 4°. Qua proportione in sKirrho degenere materia gradario augmento magis fervet & impenſius rareſcit, proportione eadem debent calor, dolor, tumor, renitentia lancinatio magis & magis in dies invaleſcere.

5. Apex faſtigiatus. 5°. Cum sKirrhoſa materia non ſit perfecte homogenea & uniformis, ſed in variis tumoris cellulis ad expanſionem magis minuſve comparata, pari modo cum nec ipſæ cellulæ, quibus concluditur, expanſivo niſui æqualiter reſiſtant, ſed momento vario & inæquali pro diverſo contextus modo, debet una aut altera sKirrhi degneris pars alterutra vel utraque de cauſa extumere præ ceteris, & mutata figura in apicem faſtigiatum ſenſim protuberare.

6. Rubor in ſummo apice. 6°. Quo magis unus aut alter tumoris degeneris angulus in apicem faſtigiatur, eo magis neceſſum eſt ſuperextenſam cutem diſtrahi, tendi & explicari. Debet ergo ſummum apex tenſa, levi, lucente, tenui cute obtegi; imo & ſubrubra, quoniam ſanguis vaſa ejuſdem nimium diſtracta difficilius permeat.

7. Exulceratio. 7°. Cutis diſtractione nimia attenuata diſcinditur cum ſubjecta materia degenere. Inde ulcus parvum & ſuperficiarium, ſed quod cauſarum earumdem efficacia ſenſim creſcit & dilatatur. Sic in malo granato, vel momordicæ pomo, cum matura ſunt, vel leviſſima ſciſſura ſolet ſponte in ampliorem dehiſcere ſolo involucrorum elaterio.

8. Suppuratio anomala. 8°. Manat ex ulcerato carcinomate ſanguis, ſi majora vaſa ſanguifera diſcindatur: Lympha ſive ichor, ſi illæſis ſanguineis vaſa lymphatica tantum diſrumpantur: Purulenta materia, ſi fungoſa caro, quæ ulceris ſuperficiem obducit, computreſcat: Demum ſanies ſive lympha ſanguine & pure inquinata, ſi memoratæ conditiones una ſimul concurrant: Numquam tamen pus verum, ſincerum, laudabile, cum sKirrhoſa materia tum propter naturam lymphaticam, tum propter ſpiſſitudinem nimiam perfectæ ſuppurationi impar ſit.

9. Labra ulceris replicantur. 9°. Creſcente cancroſæ materiei expanſione, cum cutis circumferentia non poſſit pari ratione extendi, conſequens eſt ut ulceris labra extrorſum revolvantur & contorqueantur fœdiſſimo ſpectaculo.

10. Et venæ circumcirca varicoſæ tument. 10°. Tandem, compreſſis circumquaque venis, ſanguis non modo hæret in tumoris confiniis, ſed depoſito ob moram rubore nativo nigriorem colorem contrahit, unde liventes ac varicoſæ vaſorum propagines, quibus carcinoma cingitur.

Diagnoſis. *Diagnoſis*. Natura, ſtatus, differentiæ bubonis carcinomatodis facile patent ex deſcriptione. Cauſæ vero erui poſſunt ex antecedente vivendi more.

Prognoſis. *Prognoſis*. Bubo carcinomatodes morbus eſt gravis & periculoſus, qui raro curatur, nec unquam niſi ferro & igne. Duro enim nodo durus cuneus apponendus eſt.

Si bubo ſubjectis partibus ſtabiliter adhæreat, cum neque ferro, neque cathæreticis radicitus extirpari poſſit, plane incurabilis eſt, & mitigationem tantum ſeu *palliationem* admittit.

Si

Si vero mobilis ſit & a ſubjectis partibus ſejunctus, poteſt perfecte curari extirpatione, modo a cruralibus vaſis ſatis diſtiterit, ut operatio ſine periculo poſſit inſtitui.

In genere bubo carcinomatodes major minore, acutius dolens dolente obtuſius exulceratus occulto gravior eſt.

Curatio Varia eſt, ut modo diximus, pro diverſo tumoris ſtatu; *curatoria* ſcilicet ſi mobilis, *palliativa* tantum ſi ſtabilis ſit. Therapeia curatoria.

I. In priore caſu hæc præſens urget indicatio, ut tumor cancroſus celerrime exſcindatur, ne viciniores partes in conſortium trahat, aut mole auctus ſubjectæ parti ſtabiliter agglutinetur.

Itaque 1°. Æger, ut jam ſæpe dictum eſt, ad operationem ſtatim præparandus univerſalioribus remediis, venæ ſectione ſcilicet & purgatione; juſculis aut apozematis alternantibus; lacte aſinino, vacino, aut ſero lactis; aquis mineralibus; balneatione &c; quæ pro ægrotantis conſtitutione, ſtatu, ætate, annique tempeſtate varie variare debent. Imo etiam hydrargyroſis præmittenda eſt, ſi qua ſit latentis ſyphilidis ſuſpicio, ut ſæpe accidit.

2°. Deinde, ſi nonnulli audiantur, utendum cathæreticis, potiſſimum vero diverſis Arſenici præparationibus, correctionibus, calcinationibus quibus aſſerunt glandulam cancroſam totam, ut aiunt, *mortificari*, & ſponte decidere, dum avellitur. Ea de re conſulendi Falloppius, *Tract. de Tumoribus præter naturam*; Senertus, *Operum Lib. 4, Parte 3, Sect. 1, Cap. 7*, de Pulvere benedicto Antonii Fuchſii; Johannes Vigerius, *in Chirurgia magna*; Petrus Johannes Faber, *in Myrothecio Spargyrico*, de quinta eſſentia Arſenici, Johannes Baptiſta Alliot. *Traité du Cancer* &c.

3°. Sed eam methodum, quamquam forſan manu parciſſima in parvis & cutaneis glandulis tentari poſſit, periculoſam tamen cenſemus & parum tutam, ſi grandior aut profundior cancer curandus contigerit; 1°. Quia cathæretica magna doſi adhibita, irritando, laceſſendo, rodendo gravem inflammationem excitant cum febre, quæ nunquam periculo vacant. 2°. Quia dolore acutiore, quem inferunt, viciniores partes quæ ſanæ erant, in cancri naturam mutant, unde creſcit carcinoma & ſubjectis partibus adhæret, a quibus ante ſejungebatur. 3°. Potiſſimum tandem, quia nunquam tutum crediderim uſum Arſenici, quocunque modo præparetur, calcinetur, corrigatur. Notum eſt enim, nec unica experientia, ſolo uſu externo Arſenici mortem miſeram ægrotantibus illatam eſſe. Qua de re vide Fernelium *Method. medendi Lib. 16, Cap. 18*, ubi refert Arſenicum & Mercurium ſublimatum, cancro mammæ impoſita, mulierem diebus ſex de medio ſuſtuliſſe, perinde ac ſi eadem ore hauſta fuiſſent.

4°. Igitur ſatius eſt mobilem cancrum ferro exſcindere radicitus celeri operatione: Scilicet glandula cancroſa digitis, ligatura, forcipe circulari, aut volſella uncinata arrepta ſuſpenditur; inde cutis & tumoris baſis, novacula, ad dimidiam longitudinis partem linteo obvoluto armata, circumquaque ſubtus circumciditur, donec cancer totus radicitus extirpetur, ſedulo cavendo, ne quid reſiduum remaneat, quod cancroſæ indolis ſuſpectum eſſe videatur. Sanguinis fluxus vel ligatura, ſi vaſa unde manat ampliora ſint, vel ſola vitriolici fruſtuli applicatione reſtinguitur. Plaga linamento ſicco oppletur & manu aliquandiu comprimitur, donec ſanguis ſubſiſtat. Dein poſtera tertiave die, poſtquam linamentum deciderit, ſuperſtes ulcus digeſtivo vulgari, balſamo Arcæi, balſamo viridi ſucceſſive curabitur, ut artis eſt, & ut feret uſus.

5°. Ceterum in id unice Chirurgum intendere neceſſum eſt, 1°. Ut ſi qua puſilla glandula cancroſa vel ad cancri naturam proxima lateat in confiniis, diligenter extirpetur; cancer enim hydra eſt, quæ ſemper reviviſcit, niſi capita omnia reſecta ſint. 2°. Ut carnis optimæ regenerationi caute provideatur, ulcus curando ſumma diligentia, ne in fiſtulam degeneret, quod de cancroſis ulceribus nimium frequens eſt.

6°. Sanato demum ulcere vel ad cicatricem properante, vitioſa ſanguinis diatheſis, quæ a cancro inducta eſt, vel quæ cancrum ipſa fovebat, remediis corrigenda eſt, ne ſimili vitio novus cancer in parte altera repullulet. Ad hunc autem ſcopum faciet methodus modo proponenda ad *palliativam* cancri ſtabilis therapeiam: Quæcunque enim cancro mitigando conducunt, conducunt eadem cancro præcavendo.

II. In caſu altero, nempe ſi cancroſus tumor vicinis partibus jam adhæſerit, neque adeo poſſit radicitus ulla ratione extirpari, ab operatione omni abſtinendum eſt tanquam inutili, imo noxia, *& palliativis* tantum remediis inſiſtendum.

1°. Haud deſunt tamen, qui curationem perfectam etiam in eo caſu polliceantur uſu cathæreticorum, præſertim vero arſenicalium; ſed ægrotantes, ſi magnificis promiſſis iſtiuſ-

iſtiuſmodi confidant, temerariæ credulitatis pœnas cito luent morte miſera & crudeliſſima. Neque enim ſperare licet utilem fore in ſtabili cancro therapeiam, quam noxiam eſſe in mobili modo demonſtravimus.

2°. Tunc ergo una ſalus ægris eſt nullam ſalutem ſperare, & miſſa inani & periculoſa fiducia unice providere, ut cancri augmentum præcaveatur; vitioſa ſanguinis diatheſis corrigatur; dolores, qui ægrum miſerrime torquent, leniantur: demum vita quam diutiſſime & quam mitiſſime procraſtinetur, in quibus procurandis therapeia palliativa tota verſatur:

3°. Eapropter æger identidem purgandus eſt, non quidem catharticis draſticis, ut nonnullis temere videtur, ſed blandioribus, ut manna, caſſia, rhabarbaro, ſyrupo florum perſicorum &c. quæ congeſtam in primis viis cacochyliam & billioſam amurcam leniter educant ſine graviore orgaſmo.

4°. Vena quoque in brachio alterutro identidem incidenda eſt, ſi dolor & calor ingraveſcant; eo ſiquidem modo depletis vaſis arteriæ tumori circumjectæ minus turgebunt, atque adeo debilius oſcillando calorem doloremque minorem inferent.

5°. Ægrotanti interdicendum vino, venere, exercitatione nimia, animi pathematis vehementioribus, alimentis ſalſis, piperatis, acrioribus, & condimentis quibuſcunque: ac diæta imperanda eſt tenuis, humectans, temperans ex hordeaceis, avenaceis, oryza, oſſa, juſculis levioribus aut gelatinis, demum ad ſummum pullis junioribus, gallinis, carne vitulina &c.

6°. Uſurpanda identidem juſcula vel apozemata refrigerantia & diluentia; aquæ chalybeatæ minerales e claſſe leviorum; balnea vel ſemicupia in aqua dulci tepida; lac aſininum, aut vaccinum; ſerum lactis &c. imo quod præſtabilius eſt, lac vaccinum pro omni alimento vel continenter, vel frequentiſſime ſaltem, quod ne ventriculum gravet, poterit doſi matutinæ addi aqua ſecunda calcis ab ℥ j. ad iij. vel decoctum amarum foliorum abſinthii, centuari, chamædrios &c. ad ℥ iij, iv, aut v, vel ante lactis hauſtum devorari quolibet mane bolus abſorbens ex coralliis rubris, oculis cancrorum, cortice Peruviano, lapide hæmatite, terra ſigillata, creta, aliiſve hujuſce generis, quæ ſingula ad ℈ j exhiberi poſſunt, ſi duo aut tria tantum exhibeantur.

7°. Carcinomati, ſi occultum ſit, topica nulla remedia admovenda ſunt, nec calida, acria, reſolventia, quæ calefaciendo morbum aggravant; nec refrigerantia, anodyna, pinguia, demulcentia, quæ cutis poros oſtipando & inſenſibilem diapnoem inhibendo tumoris calorem atque adeo morbi progreſſum intendunt per accidens. Sufficit igitur curare ne tumor frigore conſtringatur, aut humorem extrinſecus contrahat ab aere humidiore, quod utrumque cavere haud difficile eſt ratione ſedis, quam tumor occupat.

8°. Contra, ſi carcinoma exulceratum fuerit, tunc neceſſu eſt ulcus quotidie curare; linamento ſicco molliter extergere, decocto Agrimoniæ aut Geranii Robertiani eluere, & humoris defluentis ferociam retundere vel ſaltem mitigare topicis, quæ virtute anodyna aut abſorbente polleant, modo oleoſa non ſint. Multigena in hunc finem laudantur remedia, ſed ceteris palmam videntur præripere ſequentia: Nutritum ex ſucco Solani hortenſis ſeu vulgaris, vulgo *Morelle*, recenter expreſſo, & ſaccharo vel potius Magiſterio Saturnino, in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo agitando paratum; oleum ovorum recens in mortario plumbeo conquaſſatum, donec nigreſcat; lamina plumbea attenuata, vel ſola, vel Mercurio illita; caro cochlearum terreſtrium, aut cancrorum fluviatilium elixa & ad putrilaginem in mortario plumbeo contrita; Talleolæ carnis vitulinæ calentis; catelli recens nati per medium diſſecti, & calentes admoti; oleum e ranis viridibus per deſcenſum diſtillatum, addito exſiccatarum ranarum earumdem, bufonum, aut cancrorum fluviatilium pulvere; remedia omnia ex tuthia, pompholyge, Saturno &c. præparata.

9°. Debent narcotica, ut Opium, a gr. j. ad ij. vel iij. iiſdem remediis admiſceri, ſi dolor ſit nimius, acer, mordax, lancinans: Imo vero interne etiam uſurpari debita & conveniente doſi, ut inde dolor efficacius deliniatur, quod de cancro mobili, ſi acute doleat, & de occulto dictum quoque volumus.

10°. Demum oportet identidem blando cathæretico carnium fungoſarum, quæ ſuccreſcunt, luxuriem reprimere, ad quem ſcopum efficaſſimum eſſe novimus balſamum, quod chalybis vulgo dicunt, & cujus conficiendi modum infra proponemus ad calcem *Libri IV.* Unguentum enim ſive balſamum iſtiuſmodi rodendo abſumit carnes fungoſas, leniter tamen, quoniam ſpicula corroſiva ſpiritus Nitri fermentatione attrita, chalybea-

tis

tis partibus caſtrata, oleo olivarum irretita ſunt. Quin imo, ſi ita videatur, poteſt balſamum illud inſulſius inſulſiuſque fieri, atque adeo minus minuſque corrodens, ſi repetita ſæpius ablutione, acida ſpiritus Nitri ſpicula diligentius eluantur.

CAPUT VII.

De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgo Chancres.

§. I. DESCRIPTIO ET DIFFERENTIÆ.

ULCUSCULA cancroſa ab impura venere, quæ pudendorum cariem conſtituunt; ſunt ulcera exigua, ſuperficiaria, parum cava, rotunda, calloſa, contumacia, quæ a venereo contagio in pudendis ſuccreſcunt ac repullulant. *Ulcuſculorum venereorum deſcriptio.*

Inſident in utroque ſexu variis genitalium locis; in viris quidem frequenter internæ præputii faciei, & dorſo vel lateralibus partibus balani, frequentiſſime ejuſdem coronæ vel fræno, quandoque etiam extremo urethræ ductui, qui per medium balanum extrorſum porrigitur: In fœminis vero ſæpe internæ faciei labiorum vulvæ ſeu magnæ fiſſuræ; ſæpiſſime clitoridi, clitoridis radici, præputio quo clitoris obtegitur, geminæ nympharum ſeu pterygiorum faciei, carunculis myrtiformibus, vaginæ; quin etiam quandoque extremæ urethræ juxta lacunas.

Initio levis extuberat papula miliaris vel miliarem parum ſuperans, rubra, acuminata, calens, pruriens, cujus apex ſenſim albeſcit & complanatur, ac tandem levi apertura dehiſcit, unde ichoris quidpiam ejicitur. Continuata dein labrorum eroſione ulcus creſcit, dilatatur, excavatur; callis cingitur magis vel minus duris, denſatiſque; pure craſſo, viſcido, tenace ſcatet; & ſimilia ulcuſcula in vicinis partibus plerumque excitat.

Differunt invicem ulcuſcula iſtiuſmodi, 1°. Sede; alia enim ad balanum, ut ea quæ ejuſdem dorſum, vel quod frequentius, coronam; alia vero ad præputium, ut ea quæ internam ejuſdem faciem, aut extremum marginem; alia demum ad utrumque pertinent, ut ea quæ frænum hinc vel inde occupant, quo præputium cum inferiore ſeu infima balani parte connectitur.

2°. Numero; nam modo pauca ſunt & diſcreta; modo numeroſa & confluentia; modo in unum ſimul collecta, confertaque adjacent areatim diſpoſita; modo vero circulari ambitu vel balani coronam cingunt, vel præputii radices obſident.

3°. Qualitate; nam alia ſunt benigniora, quæ rotunda, ſuperficiaria, parum calloſa, in fundo albicant, pus laudabile ſuggerunt & labra habent nec rubra, nec extuberantia; alia contra maligniora, quæ figura irregulari & anguloſa; cavitate nigra, liveſcente, atro-purpurea: labris admodum duris, calloſis, prominentibus, rubris, inflammatis conſpicua ſunt, ichoroſum quid fundunt potius quam pus, & latius altiuſque ſerpunt.

4°. Demum cauſa; alia ſiquidem ſuperveniunt impuro concubitui ſine prævia ulla labe, & proinde a contagio recens admiſſo; alia vero ſine concubitu ullo ſuſpecto, ſaltem qui recens fuerit, a lue dudum latente inferuntur, & proinde a contagio jam pridem accepto & inveterato dependent.

Præter modo deſcripta, contingit & in aliis quibuſdam partibus ulcuſcula ejuſdem generis quandoque obſervari, ſi forte per illas partes virus venereum admiſſum fuerit. Sic in catamitis, ſi cum ſyphiliticis conſueſcant, ani confinia tam interne quam externe; ſic in nutricibus, ſi lactent alumnum infectum, mammarum papillæ, & circulares areæ, quæ papillas ambiunt; ſic in alumnis, ſi ab impura nutrice lacteant, aut in procis, ſi cum ſyphilitica amaſia columbentur, labia, buccæ, gingivæ, lingua, ulcuſculis fœdantur cancroſis, quæ a contagio venereo ortum perinde ducunt, & quæ venerea genitalium ulcuſcula ita referunt, ut ovum ovo ſimilius non ſit. *Ulcuſcula in aliis locis, quam in pudendis aliquando enaſcuntur.*

§. II. CAUSÆ.

In impuro concubitu non modo balanus præputiumque, quo balanus contegitur, ſed etiam penis totus, imo non raro pubes ipſa ſolent in viris objici virulento humori quem mulier infecta emittit, dum venere colliqueſcit, vel quo ſordent illota muliebria. Nec *Ulcuſcula venerea certa loca pudendorum affectant.*

diſpari quoque ratione non ſolum vagina & vulva, & variæ illarum partium rugæ & carunculæ, ſed externa quoque pudendi facies, totumque interſœmineum ſolent in fœminis perfundi corrupto ſemine, quod vir ejaculatur, vel virulento pure, quod e cancroſis penis ulcuſculis manat. Verum licet omnes genitalium partes communi offerantur periculo, conſtat tamen ſingulis parem inde labem nequaquam inferri. Ulcuſcula enim venerea, ut modo dicebamus, in viris balano quidem, balani coronæ, fræno & internæ præputii parti inſident, nunquam vero externæ ejuſdem faciei, aut reliquæ cuti, qua penis veſtitur: In fœminis vero vaginæ quidem aut vulvæ interiora occupant, nunquam vero pudendi exteriora. Hinc ergo conſequens eſt latere quid in illis locis peculiare, unde virus, quod a ceteris partibus lædendis abſtinet, poſſit in illas efficacius agere.

Obviæ tantum proſtant cauſæ duæ, a quibus diſcrimen deduci poſſit, ſitus nempe illarum partium, & peculiaris earumdem ſtructura.

Non ratione ſitus aut declivitatis locorum illorum.

I. Fit quidem ſitu, ut balani & interna præputii facies in viris; in fœminis vero vaginæ & vulvæ interiora ſemine virulento in concubitu magis madefiant; eodem, niſi eluatur, diutius perfundantur poſt concubitum; & idcirco illius energiæ & efficaciæ inde magis pateant præ ceteris partibus. Sed hanc priorem cauſam, quamquam ad ulcuſcula in memoratis partibus frequentius producenda conferre valeat, ſolam tamen ſufficere minime credimus, ut in illis tantum locis producantur.

1°. Quod cutis penis & externa præputii facies in viris; extrema vero pudendi labia & totum interſœmineum in mulieribus, licet virulenti ſeminis contactui non tam forſan pateant in concubitu, nec ſemen vitioſum, quo ſemel madent, tam diu retineant opere confecto, quam balanus & internum præputium, aut vaginæ & vulvæ interiora; nec ideo poſſint tam frequenter ulcuſculis infeſtari; at ſaltem niſi alia obſtiterit ratio, deberent aliquando ulcuſculis & ipſa affici, cum certum ſit & ipſa ſemini virulenti contactui & efficaciæ ſatis diu objici, quod tamen repugnat experientiæ.

2°. Quod hæc ipſa genitalium loca, ubi ulcuſcula pullulant, modo opere confecto ſtatim eluerentur, vix ullum a ſitu detrimentum pati deberent præ ceteris genitalium partibus, quæ in concubitu virulento ſemini perinde obviæ fuere. Docet tamen experientia etiam cum ea cautione, quæ videretur diſcrimen æquatura, ulcuſcula *in illis locis non raro*, in aliis vero nunquam enaſci, quod proinde videtur non ex *ſolo ſitu*, ſed ex alia penitiore cauſa repetendum eſſe.

3°. Quod, utcumque res ſe habeat in impuro concubitu; & in ulcuſculis quæ concubitu contrahuntur, at ſaltem omnia paria futura ſint, ſi ulcuſcula citra concubitum a ſyphilide latente ſponte progerminent. Conſtat tamen etiam in illo caſu ulcuſcula in certis tantum genitalium locis enaſci intactis aliis, quod tunc evidens eſt a partium ſitu minime dependere.

Sed ratione ſtructuræ peculiaris, quæ in illis locis conſpicua eſt.

II. Liquet ergo ex cauſa altera, ſcilicet peculiari ſtructura partium, quæ ſolent ulcuſculis infeſtari, deducendum eſſe, cur certo diſcrimine partes illæ præ ceteris genitalium partibus huic malo ſingulariter obnoxiæ ſint.

Docet autem Anatomia in viris internam præputii, totamque balani faciem, ſed præſertim fræni latera & coronæ peripheriam; in fœminis vero internam faciem vulvæ & caruncularum omnium; quæ in vulvam prominent, ipſumque vaginæ principium & myrtiformes carunculas, quæ vaginæ adſtant, denſiſſime conſterni vaſculis numeroſis, minutiſſimis, vix ſemi-linea profundis, parallelis, cylindricis, cavis, infima parte cæcis, altera extrorſum dehiſcentibus tenui oſculo, quæ a circumfluo ſanguine humorem pinguem, album, ſebaceum, viroſum ſecernunt, ſecretumque ſtillatim evomunt, unde partium *lævitas*, ſenſus, mollities, lubricitas jugiter foventur, ſed unde, ſi loturæ parcatur, ſordes brevi cumulantur ſubalbidæ, oleoſæ, fœtidi & gravioris odoris. Inde ergo pronum eſt conjicere deſcripta vaſcula venereo ſeminio peculiariter objici; humore ſebaceo quem continent, ſimul ac inſpirato contagio venereo corruptus fuerit, dilatari, inflammari, erodi, exulcerari; uno verbo ulcuſculis cancroſis infeſtari, quorum vera ſint & propria ſedes. Sed de his fuſius infra.

Ut multis probatur.

Huic autem conjecturæ multa ſuffragantur. 1°. Quod venerea ulcuſcula *in iis tantum* genitalium locis obſerventur, quæ deſcriptis vaſculis ſive potius *incerniculis conſita* ſunt; *nulla vero in ceteris eorumdem partibus*, quorum diſpar ſtructura.

2°. Quod ulcuſcula eadem, quæ in aliis quibuſdam corporis partibus quandoque conſpicua ſunt, ſi virus per hæc loca admiſſum fuerit, partes eas tantum infeſtent, in quibus ſimilis eſt ſimilium incerniculorum ſive vaſculorum fabrica & diſpoſitio; *v. g.* confinia

finia ani, ad quem præſtant ſebaceæ plurimæ glandulæ, unde profluit humor ille ſubpinguis, quo podex oblinitur; mammarum papillas aut papillarum areas, in quibus latent glandulæ conſimiles, quæ humorem fundunt unguinoſum; oris labia, buccas, gingivas, linguam &c. in quibus ſingulis conſtat ſimilem adeſſe ſimilium vaſculorum ſive incerniculorum apparatum.

Ex his ſequitur, ſola ſupra cutim adhæſione ſeminis vel ſeminalis humoris viſcidi corruptique a coeuntibus emiſſi, virus exulcerandis genitalium partibus inſpirari, ſeu ut expreſſius dicam, in cava vaſculorum modo deſcriptorum guttatim illapſum humori, quem continent, latenter inſtillari.

Inde eſt 1°. Quod ulcuſcula iis genitalium partibus potiſſimum inſideant, quæ vitioſi humoris attactui magis obnoxiæ ſunt, & in quibus virulentus humor pertinacius hæret: In viris ſcilicet inter præputium & balanum; in fœminis vero inter vaginæ rugas, variaſque vulvæ plicas ſive caruncuias.

2°. Quod in iis viris frequentius accidant, quibus longius & amplius præputium, balanum, & humorem, quo balanus madet, arctius comprehendit; rarius vero circumciſis & apellis, quibus arte præciſo pręputio, aut verpis, quibus præputio natura breviore glans detecta eſt, unde facilius extergitur.

3°. Quod idem & in fœminis quoque obſervari videatur, quarum ceteris paribus ulcuſculis illas præſertim infeſtari compertum eſt, quibus ampliora pterygia vaginam ſtrictius occludunt, ideoque virulentum ſemen, quod infuſum eſt, pertinacius retinent.

4°. Demum, quod ulcuſcula rariſſime affligant, ſi poſt ſuſpectam coitionem genitalia vino, aqua vel lotio quam citiſſime mundentur & eluantur; contra vero ſæpiſſime, ſi illota tradantur pædori & ſpurcitiei.

Modo dicta volumus tantum de illis ulcuſculis intelligi, quæ ſolent coitui impuro immediate ſuccedere; nam cetera quę citra concubitum, ſaltem qui ſuſpectus ſit, a lue jam pridem latente ſponte repullulant, ea ſane produci manifeſtum eſt, non ab alieno ſeminio, quod extrinſecus adveniat, ſed a ſeminio venereo, quod jam dudum ſanguini inſit, & quod a vitiato ſanguine humori ſebaceo ſupra deſcripto circulatione latenter ſubminiſtretur.

Id unum miri ſubeſt a veneno eodem, genitalibus ſimili ratione affricto, affectiones tam diverſas in diverſis, modo gonorrhœam, modo bubonem, modo ulcuſcula cancroſa, modo hæc omnia ſimul inferri. Sed videtur nodus ille expediri poſſe gemina differentia, quæ in veneni efficacia intercedit, altera penes diverſam vim, qua pollet virus quod agit; altera, penes diverſam partium, in quas agit, conſtitutionem. *Explicatur quo modo contagium idem diverſos diverſimode afficiat.*

1°. *Differentia* quidem penes diverſam veneni vim & indolem; nam ſi ita ſpiſſum craſſumque ſit, ut cuti hæreat impactum, nec ulterius penetret, in eo caſu poterit ad ſummum ulcuſcula cancroſa producere, in vaſcula ſebacea cuti ſubjecta ſenſim illabendo. Si vero tenuius ſit, ideoque ad humorem ſebaceum coagulandum & ulcuſcula producenda minus efficax ſed altius ſubiens cum lympha ſubter cutem circulante commiſceatur, bubonem quidem excitaturum eſt in glandulis inguinalibus, quo una cum lympha convehitur; nullam tamen gonorrhœam, quoniam præ ſpiſſitudine in vaporoſos halitus reſolvi non poteſt, quibus urethræ interiora & præſertim ſeminis conceptacula impetantur. Demum ſi valde ſubtile fuerit & penetrans, tunc illibatis ſebaceis vaſculis glanduliſque inguinalibus, quia nec humori ſebaceo, nec lymphæ coagulandis præ tenuitate compar eſt, vapore ſubtiliſſimo in quem fere totum exhalatur & reſolvitur orgaſmo concubitus, conceptacula ſeminis aggredietur, atque virulentam gonorrhœam inferet. Quod ſi multigenum fuerit, parteſque habeat penes tenuitatem diverſas, in illo caſu vel tres memoratos affectus, vel binos ſaltem una ſimul poterit inducere, ut in praxi frequenter obſervatur.

2°. *Differentia* vero penes diverſam partium conſtitutionem; nam virus idem in illa loca efficacius vel inefficacius aget, unde ulcuſcula, bubones, gonorrhœam varie illaturum eſt, prout ſebacea genitalium vaſcula, ubi ulcuſcula, magis vel minus patula laxa erunt; inguinales glandulæ, ubi bubones, magis vel minus denſatæ, compreſsæ, ad infarctum faciles; demum ſeminaria conceptacula, ubi gonorrhęæ fiunt, magis vel minus hiulca, aut concipiendæ ulceroſæ inflammationi magis vel minus comparata erunt; quæ cum ſexcentis modis & invicem variare, & cum diverſa ſeminii morboſi qualitate & indole poſſint concurrere, inde infinita diverſitas debet emergere, qualis ex eodem concubitu in generandis morbis venereis in variis varie obſervatur.

§. III. SYMPTOMATA.

Ulcuſculorum venereorum ſymptomata. 1. Illapſus contagii venerei in glandulas ſebaceas.

1°. Dum genitalia madent humore virulento, debent tenuiſſimæ quædam guttulæ per anguſta vaſculorum ſebaceorum oſcula intro ſubire tacito illapſu in hæc aut illa, in plura vel pauciora, in conjuncta vel diſcreta, prout diverſa diverſorum vaſculorum orificia magis vel minus hiulca ſunt, aut prout humor copioſior certis locis caſu adhæret, vel ad illa declivitate confluit. Idem dictum volumus de veneno venereo, quod a circumfluo ſanguine ſebaceis vaſculis latenter ſubminiſtratur, cum ulcuſcula ſine prævio impuro concubitu oboriuntur in genitalibus.

Inſpiſſatio humoris ſebacei a contagio illabente.

2°. Illapſæ ſenſim guttulæ ſebaceum humorem, qui natura oleoſus eſt, vitio contaminant gemino, tum acidis aut acido-ſalſis partibus inſpiſſando, tum ſpiculis corroſivis acrem efficiendo.

3. Hinc papula miliaris.

3°. Hinc ergo ſebaceus humor jam viſcidior, cum e ſolitis oſculis nequeat pro more exſtillare, ſenſim congeritur, & incernicula ſeu vaſcula in quæ coacervatur, paulatim diſtendit, inflat, & in papulam miliarem & acuminatam faſtigiat.

4. Cum calore, & rubore.

4°. Compreſſis inde a dilatato vaſculo extremis arteriarum capillamentis & primis venarum radicibus, quæ juxta ſerpunt mutuo invicem coaleſcentes, ſanguis interclusa via & in ſuis ductibus hærere, & in appoſita vaſa lymphatica via vi facta irrumpere cogitur, unde rubor, calor, inflammatio papulæ.

5. Quæ ſenſim in apice dehiſcit.

5°. At ſimul ex altera parte ſebaceus idem humor, jam acrior & calore inflammatæ papulæ in motum vehementiorem actus, vaſculi quo concluditur, interiora debet impetere ac ſenſim erodere, unde prima labes apparet in ſummo apice, ut qui tenuior ſit.

6. Et tunc ſubſidit.

6°. Itaque papulæ faſtigium ſemi-putre, nec amplius ſanguine circulante perfundi, ideoque depoſito rubore inflammatorio albeſcet; nec laxatis fibris ſemi-laceris tendi ut ante poterit; ideoque in ſe ſubſidet, unde color albus & complanatio ſummæ papulæ.

7. Et exulceratur.

7°. Deciſa ſenſim albicante pellicula, quæ faſtigium conveſtit, papula anguſto oſtiolo dehiſcet. Sic ergo papula in verum ulcus degenerabit, unde manabunt guttulæ *ichoris* viſcidi & purulenti ex ſebaceo humore corrupto, detritiſque vaſculi *laciniis*.

8. Unde ulcus in genitalibus.

8°. Continuata earumdem cauſarum energia tenuiſſimum ulcuſculum *creſcet* & ampliabitur in omnem loci differentiam, atque adeo latius fiet & profundius.

9. Cum callis multis quibus cingitur.

9°. Interim partes contagii acido-fixæ ulceris ambitui inſinuatæ lympham circumfluam inſpiſſabunt & callos producent, qui ſenſim ſuppuratione colliqueſcentes ulcus nova acceſſione ulterius proferent. Sic ergo in pudendis ulcuſcula contumacia, callis obſita, ſenſim ſerpentia progerminabunt.

1. Quæ pari ratione & in aliis locis accidunt.

10°. Pari ſimilique mechaniſmo venerea ulcuſcula ejuſdem generis & in aliis quoque partibus enaſci ſolent, ſi virus illac admiſſum fuerit, ſimiliſque in illis proſtet vaſculorum ſebaceorum apparatus, ut in ani confiniis, mammarum papillis, areiſque papillas ambientibus, labiis, buccis, lingua, palato, columella, gargareone &c.

11. Creduntur a pure, quod inde exudat, nova ulcuſcula excitari.

11°. Creduntur vulgo purulenta materia, quæ ab uno ulcere exudat, vicinæ partes quibus adhæret, labe eadem contaminari. Et ſane, cum huic materiæ virus inſit, quod ex ſe ad gignenda ulcuſcula aptum natum eſt, haud mirum foret nova inde ulcuſcula in eodem ſubjecto produci, cum certum ſit experientia ab eadem materia ulcuſcula in alio ſubjecto excitari, ſi forte concubitu communicetur.

12. De quo jure tamen dubitabitur.

12°. Inde vulgari fertur opinione ab unico ulcuſculo, niſi probe mundetur, plura alia quaſi ex traduce areatim aut circulari ambitu juxta ſuboriri. Sed ea, quanquam forſan vera ſint, non debent pro indubitatis temere admitti, cum locus ſit nec inanis conjiciendi ulcuſcula, quæ ſolent aliquando in eadem parte confeſtim enaſci, ab eodem contagio extrinſecus admiſſo, tanquam a cauſa ſingulis communi, potius ſoboleſcere, quam alia ex aliis generando ſuffici.

13. Ulcuſcula orbicularia & muco albo plena in medio.

13°. Ceterum, ſi virus quod in vaſa ſebacea penetravit, natura blandum ſit vel copia paucum, 1°. Ulceris ambitum lentius rodet; hinc minora & magis ſuperficiaria erant ulcuſcula, & primævam vaſculorum ſebaceorum figuram orbicularem conſtantius retinebunt: 2°. Lympham in ulcere circumfluam ignavius inſpiſſabit; hinc calli pauciores, minus duri, minus compacti, ideoque labra molliora, minus protuberantia, quæ lympham ulceribus ſuggerent uberiorem & ſpiſſiorem, unde pus laudabile: 3°. Demum ſebaceum humorem, qui inſtar muci ſpiſſioris in fundo hæret, minus alterabit; hinc ergo

mucoſa

mucoſa materia, quæ ulceris fundum occupat, colorem album, qui nativus eſt, ſervabit, donec ſanatio certa ſit.

14°. Contra vero, ſi virus copia nimium vel natura acerrimum fuerit, tunc ratione contraria, 1°. Ulcerum oram citius & efficacius erodet, unde ulcuſcula profundiora & latiora, imo etiam minus rotunda, quoniam celeriore eroſione ulcerum labra laciniatim diſcerpentur: 2°. Lympham fortius denſabit, unde calli plures, craſſiores, duriores, adeoque labra duriora, magis prominentia, e quibus non lympha, quæ puris formam adipiſci poſſit, ſed ſerum tantum ichoroſum in ulcera exſudabit: 3°. Denique nativum colorem mucoſi ſeu ſebacei humoris, qui in fundo latet, vel pervertet innato vitio, vel infuſis cruoris guttulis, quæ a laceris labris exſtillant, inficiet, unde fundi nigror vel ſaltem livor. 14. Ulcuſcula anguloſa & in centro livida.

15°. Si cetera paria fuerint, at ſaltem debebit ulcuſculorum indoles ex diverſa ſede quam occupant, diverſe æſtimari; nempe 1°. Maligniora ſunt in genere ea ulcuſcula, quæ præputio in viris, quam quæ balano; quæ clitoridi aut carunculis myrtiformibus in fœminis, quam quæ vulvæ labiis aut nymphis: 2°. Maligniora in balano, quæ ejuſdem fræno vel coronæ, quam quæ dorſo aut lateralibus partibus: 3°. Denique maligniora in præputio, quæ ſummo ejuſdem margini ſive limbo, quam quæ mediæ vel infimæ ejuſdem parti inſident. Nec ratio diſcriminis obſcura eſſe videtur, ſiquidem priora loca, cum magis nervea ſint, ideoque ſenſu gaudeant acutiore, debent facilius inflammatione corripi ex dolore & erethiſmo, ſi ulcuſculis infeſtentur: contra vero poſteriora, quæ molioris & magis ſpongioſæ texturæ ſunt, ac ſenſu pollent obtuſiore, ab inflammationis periculo magis tuta ſunt. 15. Magis aut minus maligna, pro ſede, quam occupant.

16°. Demum, ſi ulcuſcula venerea plura ſint, denſa, conferta & maligni moris, ſolent inde genitalium partes quas depaſcuntur, balanus *v. g.* & præputium in viris, nymphæ ſive pterygia, clitoris, vulvæ labia, inflari, tumere, inflammar, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina, carcinoma balani, gangræna & ſphacelus. Sed de his ſigillatim in ſequentibus. 16. Phimoſis, paraphimoſis, cryſtallinæ bullæ.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

Diagnoſis circa tria verſatur, naturam, cauſam & differentias ulcuſculorum venereorum.

1°. Facilis eſt diagnoſis naturæ morbi ex deſcriptione ſupra allata. Itaque pro venereis habenda ſunt ulcuſcula quæcunque in deſcriptis genitalium locis ſubnaſcuntur, rotunda, orbicularia, calloſa, contumacia ultra cutem profunda, in fundo plena albicantis vel liveſcentis muci. Diagnoſis morbi.

Solent quidem in iiſdem partibus citra venereum contagium *excoriationes* interdum fieri, ſi cum muliere res habeatur, cui menſtrua acriora actu fluant, vel paulo ante fluxerint, aut que fluore muliebri mordaciore laboret; imo etiam ſine concubitu, ſi nimia fuerit acrimonia humoris, qui e ſebaceis vaſculis ſcaturit in viris, & ſub præputio in ſordes colligitur, niſi eluatur. Sed excoriationes hujuſcemodi ab ulcuſculis venereis ex eo diſtinguere facile eſt, quod cutem ſuperficiarie tantum lambant, quod late & irregulariter ſerpant, quod nullis callis obſideantur, & quod cito exſiccentur vel ſponte, vel ſola lotione cum vino ſolo, aut cum herbis vulnerariis infuſo.

Contigit etiam, quamquam rarius, in iiſdem locis ulcera generari vulnere, abſceſſu, roſione, perinde ac in ceteris quibuſvis partibus; ſed hæc ulcera ab ulcuſculis venereis in eo evidenter diſcrepant, quod lata, irregularia, profunda ſint, ſine callis in ambitu, ſine muco in fundo; uno verbo quod notis ceterarum partium ulceribus ad amuſſim ſimilia ſint, ideoque ulcuſculis venereis tanto magis diſſimilia.

2°. Quod ad cauſam, abunde liquet ulcuſcula venerea contagio venereo produci: Ambigitur tantum utrum Contagio recenter admiſſo impuro concubitu, an vero lue dudum latente producantur; ſed ea quæſtio ex ægrotantium confeſſione dirimenda eſt. Diagnoſis cauſarum morbi.

Quod ſi ægrotantes, ut culpam celent, malint lui jam pridem conceptæ morbum adſcribi, quam recentiori ſtupro, quod crimine non vacaret, ut familiare eſt mulieribus, quæ jam viduæ ſunt; imo etiam viris, qui ex nupero vitæ inſtituto caſtitatem voverunt; poterit tamen etiam in eo caſu rei veritas ſi non certe, at ſaltem ex conjectura colligi. Itaque ſi ulcuſcula in viris frænum, in fœminis carunculas myrtiformes, nymphas aut clitoridem occupent; ſi multa maligna & conferta ſint; ſi ſtadia percurrant cum

celeritate, hinc probabile eſt recenti concubitu contracta fuiſſe, cum ea, quæ a latente lue dependent, præputii frænum, aut vulvæ & vaginæ carunculas non affectent præ ceteris pudendorum partibus; pauca, diſcreta benigna plerumque ſint; ac tarde ut plurimum judicentur.

Diagnoſis differentiarum morbi.

3°. Demum ulcuſculorum differentiæ obviæ ſunt, & inſpectione ſola patet an multa vel pauca; diſcreta vel conferta; aream diſpoſita vel circulari ambitu diſtributa; multa vel parum calloſa; rotunda vel anguloſa; in fundo albicantia vel liventia; uno verbo benigna vel maligna ſint?

Paulo difficilius eſt ulcuſcula dignoſcere, quæ internum extremæ urethræ ductum occupant, & quæ oculis obvia non ſunt. Et ſane ideo contingit non raro ut cum gonorrhœa confundantur, cum in utroque affectu ſimilia ſymptomata, dyſuria, dolor in erectione, puris effluxus &c. perinde urgeant. Errorem tamen licebit effugere, ſi attendatur, 1°. In ulcuſculis internis extremæ urethræ pus parcius effluere, quam in gonorrhœa; 2°. Dolorem tunc in perinæo, ut in gonorrhœa perſentiri in erectione, ſed in extremo cole; 3°. Doloris & proinde morbi ſedem ab ipſo ægroto plerumque indicari ad radicem glandis; 4°. Imo poſſe commode ulcus ipſum explorari vel ſolo tactu ſi calloſum ſit, vel ſaltem ſpecillo aut candela cerea in urethram immiſſa.

Prognoſis ulcuſculorum venereorum.

Prognoſis. 1°. Ulcuſcula venerea benigna, utcumque contumacia ſint, ex ſe tamen periculo vacant, cum ea labes, quam partibus inferunt, & exigua ſit, & remediis ſponte obvia.

2°. At vero gravia & periculoſa ſunt, quoties plura, conferta, maligna, phagædenica ſunt, potiſſimum ſi præternaturales præputii aut balani in viris; in fœminis vero earum pudendi partium, quas obſident, tumefactiones inferant, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina &c. de quibus *Capite ſequente*, §. 1. & 2.

3°. Tandem pro deploratis habenda, ſi ex tumefactione nimia, aut acrioris contagii venerei roſione prima appareant incipientis gangrænæ ſigna in partibus tumentibus aut exulceratis, cum huic morbo mederi nulla arte liceat, niſi periculoſa exſtirpatione, ut videbitur *Cap. ſequente*, §. 2.

4°. Ceterum ulcuſcula omnia, utcunque mitiſſima videantur, id proprium habent, quod luem vel præſentem atteſtentur, vel futuram prænuntient. Præſentem quidem atteſtantur, ſi ſine ſuſpecto concubitu appareant, quoniam a latente veneno ea tunc produci neceſſum eſt. Futuram vero prænuntiant, ſi ab impuro concubitu immediate producantur, quoniam intro admiſſum virus arguunt, quod a ſanguine ſemel exceptum, nec parciore pure ab ulcuſculis manante ſatis unquam exhauſtum, luem veneream tandem aliquando tardius citiuſve illaturum ſit.

5°. Nihilominus tamen ultro confitendum compertum eſſe experientia nonnullos, qui venereis ulcuſculis olim laboravere, vitam deinde omnem tranſigere a quocumque luis ſymptomate plane immunem, ſive quod ſuſcepta veneni quantitas remediis forſan olim diſcuſſa ſit, ſive quod optima, qua illi valent, conſtitutione ſenſim in ſanguine domita fuerit atque ſuperata, ut ſupra vidimus *Cap.* 5. *Lib. II.*

6°. Quapropter, etſi ulcuſcula venerea, ſi olim prægreſſa ſint, latentis luis venereæ ſuſpicionem jure importare videantur, haud tamen licet hoc unico argumento ægrum inunctionibus præcipitantius damnare, niſi ſimul acceſſerit adminiculi inſtar pathognomonicum quoddam ſymptoma, vel æquivocorum ſymptomatum talis ſyndrome, quæ pathognomonico ſigno æquipolleat, unde poſſit latentis luis veritas certius colligi, ut infra videbitur, *Lib. IV. Cap.* 4.

§. V. CURATIO.

Curatio ulcuſculorum.

Si ulcuſcula, quæ cariem pudendi conſtituunt, a latente lue dependeant, infectis una ſalus eſt, morbum quam ocyſſime inunctionibus eradicare juxta methodum infra tradendam. Fruſtratio enim, non curatio eſſet virus levioribus remediis oppugnare, quod inde mitigationem nullam, quæ diuturna ſit, admittit, & quod ſi aliquando ſopiri videatur, ſolet inde brevi ferocius recrudeſcere.

Imo vero ad ipſa ulcuſcula, quæ a recenti concubitu producuntur, tutiſſimum foret eamdem methodum ſtatim experiri, cum eo tantum modo virus, quandocumque ſanguini ineſt, perfecte educi aut exſtingui poſſit ſine ullo recidivæ periculo, quod ab aliis methodis haud ita certo expectare liceat.

Attamen,

Attamen, quoniam ægrotantes ab operoſiore illitionum methodum plerumque abhorrent, quippe qui leviuſculo malo ſe affectos eſſe arbitrantur, cogimur ut plurimum breviore via curationem aggredi juxta therapeiam modo tradendam, quæ licet ad ulcuſcula, quæ ab inveterata lue dependent, parum utilis ſit, plerumque ſufficit curandis aliis ulcuſculis, quæ a recentiore cauſa producuntur.

Porro autem juxta eam methodum tribus indicationibus ſatisfaciendum eſt: *Prima*; ut phlogoſis pudendorum, qualem uber ulcuſculorum progerminatio inducit, caute temperetur & compeſcatur, ne balanus aut præputium in viris, vagina aut vulva in fœminis in conſortium inflammationis trahantur: *Alteri*; ut virus, quod in ſanguinem forte transfuſum eſt, celeriter alteretur & corrigatur, vel eliminetur, ne mora invaleſcens ſanguinem labe inficiat: *Tertia* demum; ut externa genitalium ulcera probe detergantur & mundentur, atque emollitis & diſcuſſis callis cicatrice feliciter obducantur.

I. Primæ quidem indicationi multa conducunt, 1°. Venæ ſectio, qua præſentius nullum eſt remedium ad inflammationem præcavendam, & quæ ideo, ſpreto inani Antiquorum præjudicio, debet in eo caſu pluries iterari ex alterutro brachio, pro ægrotantis viribus, ætate, temperie &c. & pro morbi vehementia, gradu, periculo &c. *I. Therapeia ad primam indicationem, hoc eſt, ad compeſcendam phlogoſim.*

2°. Frequens pudendorum, quæ male afficiuntur, ablutio, deterſio, fotus, cum decocto radicum althææ, nymphææ &c. ſeminis lini, florum malvæ, aut cum lacte tepido.

3°. Admotio topicorum, quæ anodyna ſint, de quibus fuſe infra, ubi de inflammatorio præputii aut balani tumore: Quæcunque enim præſenti inflammationi medentur, poſſunt hæc eadem tanto facilius imminenti occurrere.

II. Ad alteram indicationem, 1°. Utilis eſt Mercurialium uſus, qualem ſupra propoſuimus ad curationem gonorrhœæ *Cap.* 1. ſive interne aſſumantur præparata ex Mercurio, ut Panacea, Æthiops mineralis, Mercurius violaceus &c. ſive externe tantum adhibeantur leviores inunctiones cum unguento mercuriali identidem repetitæ. *II. Therapeia ad indicationem alteram, hoc eſt, ad virus debellandum.*

2°. Propoſito Mercurialium uſui, qualiſcunque fuerit, eatenus inſiſtendum, donec prima appareant imminentis ptyaliſmi indicia, quæ ut cohibeantur, æger ſtatim purgandus eſt. Iterandus deinde Mercurialium uſus, & ſuo quoque tempore iteranda purgatio: Sic pluries alternando pro morbi natura ac Medici prudentia.

3°. Verum per id tempus cavendum eſt, ut ſupra monuimus, ne liberior aer frigore aut humore motam a Mercurialibus perſpirationem coerceat. Hinc enim rheumatiſmi, catarrhi, imo & perículoſæ ad interanea fluxiones inducerentur.

4°. Poſt ſufficientem Mercurialium uſum, modo adipoſa ægri conſtitutio permittat, aut ſuadeat pituitoſa temperies, ptiſana ſudorifica, de qua ſupra, ex radicibus Chinæ & Sarſæ-parillæ, ligniſque Guaiaci & Saſſafras, & pulverato antimonio decoctione parata, utilis erit ad exſiccanda ulcera & reliquias contagii everrendas. Cavendum tamen, ne cum Chirurgorum vulgo acrior illa ptiſana ægrotis quibuſvis ſine delectu præſcribatur. Jam enim monuimus *pag.* 269. hac in re judicio opus eſſe.

III. Tertia indicatio tria intendit, 1°. Ut ulcera probe detergantur; 2°. Ut calli, ſi quid poſt deterſionem ſuperſint, diſcutiantur & reſolvantur; 3°. Denique ut cicatrix firma obducatur. *III. Therapeia ad tertiam indicationem, hoc eſt, ad detergenda & conſolidanda ulcera.*

1°. In eo conſiſtit optata deterſio, ut mucoſa ſeu ſebacea materies, quæ ulceris fundo impacta inhæret, avellatur & interna ulceris facies ita renovetur vel ſaltem mundetur, ut roſeo colore ſuffundatur, qui carnis probæ notæ, ſuccreſcentis & ad cicatricem properantis, indicium eſt.

2°. Si mucor paucus ſit, lævis, albus, mollis & rarus, poterit exſtirpari levioribus cathæreticis, ut ſolutione ſimplici vitrioli Cyprii; collyrio vulgari Lanfranci; aqua, quæ collyrii Lanfranci vicaria eſt; & quæ ad pudendorum cariem paratur ex aluminis rupeis *partibus* iij. & æruginis *parte* j. in ſ. q. vini rubri decoctis; vel unguento ſequente, quod a multis laudatur.

℞. *Lapidis calaminaris*, ℥.ß.
Sulfuris
Et argenti vivi, ana ℨ j.
Terebinthinæ q. ſ.
M. In formam unguenti, add. *antillum axungiæ ſuillæ non ſalitæ.*

3°. Plerumque tamen ad cathæretica fortiora confugiendum eſt, ut denſus & compa-

ctus mucor, qui ulceris fundum pertinacius occupat, radicitus evellatur. Iſtiuſmodi ſunt lapis cauſticus vulgaris, vel lapis infernalis exſolutione argenti paratus, quibus ulcera levi & ſuſpenſa manu attinguntur; vel quæ ceteris palmam præripiunt, præparata varia Mercurialia, quibus ulcera inſperguntur, ut præcipitatum rubrum, vel flavum, iterata ſpiritus vini deflagratione prius mitigatum, & cum æquali ceruſſæ pulveratæ parte commixtum; imo vero præcipitatum album, non modo pari artificio edulcatum, ſed etiam quoniam acrius eſt, cum ovi vitello igne indurato, & pauco melle narboneſi ad unguenti formam in mortario marmoreo piſtum & ſubactum.

4°. Phlogoſis, quam admota ea remedia rodendo inferunt, temperanda, ſi gravior ſit, lacte tepido; decocto radicum althææ & nymphææ; aut mucagine ſeminum pſyllii & lini, aqua roſarum extracta &c. *fovendo*; vel cremore lactis recentis; vitello ovi aut ſolo, aut cum oleo liliorum ſubacto; albo Rhaſis, cataplaſmate de mica panis &c. *apponendo*. Hæc autem ſæpius iteranda, ut pars calens perpetuo & madeat & relaxetur.

5°. Delapſus eſcharæ, ſi lentius procedat, promovendus butyro recenti, vitello ovi, digeſtivo ſimplici, vel unguento baſilicone cum oleo ovorum temperato. Eidem quoque fini conducunt cetera omnia remedia ex anodynorum familia, quæ primo articulo enumerata ſunt, ut quæ emolliendo ſuppurationi faveant, atque adeo eſcharæ putreſcentis ſejunctioni a ſubjecta carne.

6°. At quanticumque a nonnullis fiant hactenus laudata remedia, uſu communi ceteris omnibus præfertur unguentum ἀποεισον ſequens, ex præcipitati rubri probe loti *parte* j. & unguenti baſiliconis *partibus* vj. vel viij, in mortario marmoreo piſtis & una ſubactis, quod ceteris efficacius & tutius eſt; nam ferocia Mercurialium & corroſivarum partium balſamicis unguenti baſiliconis partibus ita temperatur, ut blanda eroſione ſuperficiariam tantum eſcharam inurant ſine phlogoſi ulla, & ſimul eroſa pars a baſilicone ita emollitur, ut inuſta eſchara levior fruſtulatim cito decidat, ſine notabili ulceris incremento.

7°. Vitanda ſemper & caute & diligenter eſcharotica fortiora, ut arſenicalia præparata omnia: Mercurius ſublimatus corroſivus; oleum glaciale vitrioli; aquæ ſtygiæ ſive fortes ex nitro, vitriolo, alumine, ſale marino ignis reverberii tortura diſtillando prolicitæ; aqua *mortua* ſive ſecunda aurificum, qua jam ſolutum fuerit argentum, & dein injecto cupro præcipitatum; aliaque hujuſce generis multa, quæ eſcharam profundiorem inurunt, & graviorem inflammationem excitant.

8°. Si qui leviores calli in ulcere deterſo & mundificato ſuperſint, præſtabilius eſt eos levi unguenti mercurialis ſeu Neapolitani inunctione per dies aliquot iterata ſenſim reſolvere & diſcutere, quam nimio fortiorum cathæreticorum uſui pertinacius inſiſtere, ut conſumantur; cum inde & æger inani dolore torqueatur, & parti notabile detrimentum accedat ulceris amplificatione.

9°. Ubi primum totus ulceris ambitus, remoto mucore & emollitis callis, mollis, levis, roſeus videbitur, a cathereticis caute abſtinendum, quę rodendo ulcus perennarent, imo dilatarent; ſed traumaticis ſive vulnerariis tantum inſiſtendum, quæ carnium ſuccreſcentium progerminationi faveant, ut balſamo Arcæi, vel unguento ſimplici baſilicone.

10°. Ulcus ſuccreſcente carne ſemel complanatum in cicatricem facile coibit eorumdem remediorum uſu. Si tamen ea re ita videbitur, poterit inſpergi pulvere tuthiæ, pompholygis, ceruſſæ, terebinthinæ ad duritiem coctæ & pulveratæ; vel foveri elyxirio proprietatum Paracelſi, cujus efficaciam nonnulli ad hanc rem miris laudibus prædicant.

11°. Quod ſi morbus ægri negligentia aut incuria, nimia remediorum quæ adhibentur, ferocia, errore diætæ, uſu rerum venerearum, aut alia quacunque de cauſa ingraveſcat, & inflammato præputio vel balano in viris, aut pterygiis, carunculis vel clitoride in fœminis, urgentiora accidant ſymptomata; tunc ab eſcharoticorum uſu deſiſtendum, & intermiſſa curatoria therapeia ſolis palliativis aliquandiu utendum eſt, ut videbitur *ſequente Capite*.

12°. Debent ſimili methodo curari ulcera venerea, quæ ad urethræ finem ſolent aliquando interne enaſci, ſcilicet remedia eadem eodem ordine, eademque cautione in urethram guttatim inſtillando, vel ſiphone breviore immittendo, vel penicillo introducendo; quæ toties in die iterari debent, quoties vel loci declivitate vel lotii emiſſione partem abſtergi contigerit. Cavendum enim ne ad continenda unguenta urethræ ductus turunda obturetur, ut a Chirurgis interdum peccari novimus, magno profecto ægrorum infortunio, cum virulenta materies, quæ ab ulceribus exſtillat, introrſum ea ratione coerceatur, & rodendo quæ ſana ſunt, morbum ſenſim augeat.

13°. Ce-

13°. Ceterum toto curationis ſtadio, mentula circumligato cingulo linteo ſupina ſuſpendenda eſt, ut viæ declivitate motus liberior ſit ſanguini regreſſuro, quam ex prona ſive pendula, adeoque levius immineat inflammationis aut tumefactionis periculum. Quod ad diætam vero, ſufficit temperantem, humectantem & mediocrem imperare, niſi forte febris, inflammatio aut aliud quodcunque gravius ſymptomata tenuiorem ſuadeant.

CAPUT VIII.

De Affectibus variis, qui ab Ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuperveniunt.

§. I. DE TUMORIBUS PRÆPUTII ET BALANI, UBI DE PHIMOSI, PARAPHIMOSI ET CRYSTALLINA.

SI ulcuſcula, quæ internam præputii faciem frænumve, aut ipſum balani dorſum coronamve obſident, multa, conferta, maligna, dolorifica ſint, aut fortiorum eſcharoticorum abuſu nimis irritentur, contigit inde gliſcente labe, ut vel præputium, vel balanus, vel utraque pars ſimul brevi infletur, caleſcat, tumeat. Deſcriptio.

I. Præputium autem balanuſque, cum inflantur, 1°. Modo calent, dolent, rubent, prementi digito ægre cedunt, ſed ſublata preſſione prompte reſtituuntur; atque tumor ille *inflammatorius* ſive *phlegmonodes*; I. Tumor præputii & balani:

2°. Modo vero caloris, doloris, ruboris expertia, videntur quaſi pellucere ſero turgida, & prementi digito ita cedunt, ut impreſſum veſtigium diu retineant; atque tumor ille *ſeroſus* ſeu *œdematodes*:

3°. Denique modo caloris, doloris & ruboris expertia quidem ſunt, ſimul ita renitentia ac dura, ut digiti preſſionem eludant; atque tumor ille *durus* ſeu *ſkirrhodes* appellatur.

II. Porro præputium, quacunque ratione intumeſcat, modo in extremo limbo coarctatum glandi tam ſtricte obvolvitur, ut ad poſteriora deduci non poſſit; & ille ſtatus græco nomine *phimoſis* dicitur, hoc eſt, *ligatura*: modo vero pone balani coronam retractum ita corrugatur & conſtringitur, ut ad interiora adduci nulla arte queat; & ſtatus ille præcedenti contrarius, *paraphimoſis* appellatur, hoc eſt, *circum-ligatura*. II. Phimoſeos & Paraphimoſeos.

III. Pari ratione, qualiſcunque fuerit balani tumor, ſolent non raro, ſi infarctus gravior & diuturnior ſit, ex ejuſdem facie, quæ in paraphimoſi denudata eſt, vel ex margine præputii, quo contegitur in phimoſi, hydatides emergere ſeu *bullæ aquoſæ & cryſtallinæ*, quæ plenæ lympha tenui vel craſſa, limpida vel ſubruſa, opaca vel diaphana, ſola vel cum aere permixta; numero, magnitudine, prominentia variæ, modo ſummum glandis apicem, modo coronam, modo dorſum, modo latera occupant; quin imo effloreſcunt quandoque in phimoſi & paraphimoſi ex ipſo præputio, præputiive fræno. III. Et bullarum cryſtallinarum.

Hæc autem ſingula non virorum tantum propria ſunt, ſed mutatis mutandis mulieribus quoque communia ex eadem cauſa.

Nam 1°. Vulvæ labia, nymphæ ſive pterygia, clitoris ac clitoridis præputium, & carunculæ myrtiformes quæ vaginæ oſtium obvallant, ſi ulcuſculis obſideantur malignioribus, tument & inflantur pari modo ac præputium aut glans in viris; tumorque inde obortus ſimili prorſus ratione *inflammatorius œdematodes* vel *ſkirrodes* eſt. Pares ſimileſque affectiones obſervantur, tum in fœminis.

2°. Quod ſi carunculas myrtiformes aut vaginæ oſtium ulcuſculis gravioribus tentari contigerit, inde gravis ſuperveniet vaginæ coarctatio ligaturam referens, quæ *phimoſeos* nomen jure merebitur.

3°. Imo vero prodeunt interdum ex tumentium partium ſuperficie hydatides ſeu veſiculæ lympha plenæ, quæ *cryſtallinas* virorum *bullas* figura, qualitate, natura referunt.

4°. Simile quid in catamitis pathicisque obſervatur, ſi in ano ex impura venere ulcera cacoethea contrahant. Inde enim, quandiu ulcera ſæviunt, & gravem extremi recti inflammationem, & morboſam podicis arctitudinem ſeu *phimoſim* experiuntur. Tum in cinædis.

5°. De-

Tum in nutricibus, quæ lactando inficiuntur.

5°. Demum, nec diſpar eſt nutricum conditio, quæ lactando virus concipiunt; nam experientia compertum eſt mammarum papillas, ſi ulcuſculis venereis baſim depaſcentibus male habeant, inde multum tumere in apice, & morboſa juxta baſim conſtrictione coarctari.

Tument varia genitalium loca.

Cauſa. Arteriæ ad præputium & glandem, ſicut ad ceteras corporis partes, communi alveo geminum humorem, ſanguinem & lympham deferunt, qui invicem ſecedentes, peculiaribus diſtinctiſque vaſis, ſanguis venis, lympha lymphaticis ductibus, inde regrediuntur. Quandiu humores illi avehuntur copia eadem qua advecti ſunt, tandiu præputium & glans nativam formam & mollitiem retinent; ſed ſi quacunque de cauſa minori copia revehantur quam convecti fuerint, tunc pro hærentis & collecti humoris copia præputium & glandem inflari & intumeſcere neceſſe eſt.

Poteſt autem advecta ſanguinis & lymphæ copia copiam revectam excedere cauſa gemina, quam utramque præputium & glans cum ceteris quibuſcunque partibus communem habent. 1°. Si parcior ſanguinis aut lymphæ copia a præputio vel glande deducatur, quam pro more ſolito, non imminuta eorumdem humorum copia quæ adducitur. 2°. Si ſolito uberior eorumdem humorum copia adducatur, non adaucta copia quæ deducitur, vel ſaltem non adaucta ad eumdem modum.

I. Quia ſanguis & lympha revehuntur parcius.

I. Ideo quidem ſanguis & lympha parciori copia a præputio aut glande recedunt, quam qua acceſſere, quod vaſa, quibus inde devehi ſolent, anguſtata jam amplitudine ſolito ſtrictiorem viam regreſſuris permittant, & idcirco eodem velocitas gradu minorem eorumdem copiam jam deducant. Duas autem cauſas agnoſcimus anguſtatæ amplitudinis vaſorum venoſorum, quibus ſanguis, & lymphaticorum, quibus lympha a præputio vel glande deferuntur.

1. Propter compreſſionem.

1°. Compreſſionem, quam ab appoſitis duris ac retinentibus corporibus vaſa illa patiuntur. Inde fit ut ulcuſcula dura, calloſa, conferta, ſi majores venarum ramos aut lymphæ ductus ambiant vel obſideant, qui a præputio vel glande redeunt, mole, duritie, numero cavitatem eorumdem premendo difficiliorem reddant regreſſum lymphæ aut ſanguinis, ac ideo præternaturali præputii aut balani tumefactioni locum præbeant.

2. Propter conſtrictionem.

2°. Conſtrictionem, quam ſanguifera vaſa aut lymphatici ductus a circumjectis tendineis aut muſculoſis præputii vel balani fibris ſpaſmodice contractis experiuntur. Inde eſt quod ulcera eadem, ſi intenſius doleant, vel natura, vel imprudenti eſcharoticorum abuſu, dum convulſiva inde cietur ex ſympathia conſtrictio fibrarum, interſertos vaſorum ductus nimium coarctent, & ſanguinis aut lymphæ decubitum in præputium vel glandem producant.

II. Quia advehuntur uberius, nempe quod a vicinis partibus admitti non poſſint.

II. Ideo vero ſanguis & lympha ſolito uberius ad præputium vel ad glandem affluunt, quod præcluſo ad viciniores partes aditu in vaſa appoſita, quæ ad præputium vel ad glandem tendunt, cogantur copioſius divertere. Hæc locum habent quotieſcumque alterutra illarum partium jam ante inflammatur: Cum enim communes ab arteria pudenda exteriore ramos habeant balanus præputiumque, ſi ſanguis, quem truncus arteriæ continenter devehit, non poſſit ſurculos qui balano proſpiciunt, pervadere, quoniam propter inflammationem ſanguine hærente nimium turgent, atque ideo facile permeabiles non ſunt, cogetur in collaterales, qui ad præputium pertinent, copioſius irrumpere, atque adaucto cruoris affluxu præputii phlogoſim vel inflammationem advocare. Sic viciſſim ſi ſanguis trunco communis arteriæ advectus non poſſit in præputium jam inflammatum pro rata parte ut ante derivari, totus in balanum congeretur, quem ideo inflammabit. Inde eſt, quod inflammatio balani cum præputio, aut præputii cum balano mutuo tam facile communicetur, ut utraque pars ſi non æque cito, at ſaltem ſimili labe ex æquo plerumque afficiatur.

Quibus de cauſis balanus citius quam præputium?

Contingit autem balanum citius quam præputium, aut præputium citius quam balanum, aut utrumque ſimul inflammari ex peculiari ulcerum venereorum ſede. Si glandis quidem coronam ambiant, comprimendo peculiaria vaſa quæ ſanguinem a balano revehunt, glandis ſolius; ſi vero radices præputii occupent, vaſa alia quæ a præputio redeunt anguſtando ſolius præputii; demum ſi utrique parti inſideant, ſimultaneam balani & præputii inflammationem advocabunt.

Quibus de cauſis e contra, præputium citius, quam balanus tumeat?

Ceterum varia futura eſt tumoris ſpecies in præputio aut balano pro varia reſtagnantis humoris natura: 1°. *Phlegmonodes* quidem, ſi venis compreſſis vel conſtrictis niſu validiore, ſanguis ipſe hæreat, & hærens in vaſa lymphatica vi irrumpat; 2°. *Oedematodes* vero, ſi momentum compreſſionis aut conſtrictionis debilius ſit, & vaſa lymphatica,

quæ

quæ molliora ſunt, anguſtando, lymphę tantum coercendæ compar; 3°. Demum *ſkirrhodes*, ſi lympha, quæ in præputio aut balano retinetur, ſpiſſa, viſcida, glutinoſa ſit, adeoque mora dimiſſis ſenſim tenuioribus partibus in callum facile indureſcat.

Sympto-mata. 1. Phimoſis aut Paraphimoſis.

Symptomata. 1°. Inflatum præputium, ut dictum eſt, modo in extremo limbo coarctatur, & glandem ita comprehendit, ut ad poſteriora reduci non poſſit, unde *phimoſis*; modo contra pone coronam corrugatur & glandem ita conſtringit, ut ad interiora non poſſit deduci, unde *paraphimoſis*. Prius quidem accidit iis, quibus præputium natura longius eſt, præſertim in duobus caſibus, 1°. Si ulceribus erodatur vel circa frænum, vel circa extremum marginem, unde ſupremus ejuſdem limbus anguſtior fiat. 2°. Si præputii tumefactio balani tumorem tempore præcedat, atque adeo poſſit tanto facilius balanum nondum tumefactum comprehendere. Poſterius vero verpis & appellis uſu venit, potiſſimum in contrariis totidem caſibus, 1°. Si ulcera poſteriorem præputii partem juxta radicem infeſtent, unde decurtatum præputium retrorſum corrugatur; 2°. Si tumor præputii tumefactionem balani tempore ſubſequatur, neque adeo poſſit commode balanum jam tumentem obvolvere.

2. In phimoſi urina ſub præputio interim dum reſtitat.

2°. In phimoſi, cum urina, dum mingitur, nequeat ex anguſtato præputii ſummo foramine eodem tenore effluere, quo ab urethra defluit, neceſſum eſt, ut non pauca ejuſdem copia introrſum regurgitet, & ſubter præputium reſtitans balani & præputii faciem dolorifice irritet & inflammet mora, acrimonia, ſalſugine, unde ulcuſcula latiora, profundiora, maligniora in dies fient.

3. In paraphimoſi adeſt dyſuria & ſtranguria.

3°. In paraphimoſis vero, cum urethra præputio nimium conſtricta ægre pateat urinæ exiturienti, neceſſum eſt 1°. Ut mictio guttatim fiat & quaſi ex ſtillicidio, unde *ſtranguria*; 2°. Ut gravi ſtipetur dolore, quem ciet urina, dum in inflammatam & anguſtatam partem fortius incurrit, unde *dyſuria*; 3°. Ut ſpaſmodico erethiſmo, quem dolor inducit, inflammatorius balani & præputii tumor intendatur, unde *ulcuſculorum incrementum*.

4. In utraque ſuperveniunt bullæ cryſtallinæ.

4°. In utroque caſu manifeſtum eſt vaſa ſanguifera & lymphatica præputii & balani ſtagnante humore ultra modum turgere; debet ergo in utroque caſu lympha ſeu ſerum ſanguinis e diſtractis vaſis vi exſudare, & ſubter divulſam cuticulam in unam pluresve hydatides, ſive bullas colligi cryſtalloïdes, prominentes quidem vel complanatas, latas vel anguſtas pro lymphæ copia; plenas vero ſero limpido vel ſubrufo, tenui vel craſſo, pellucido vel opaco pro qualitate effuſæ limphæ.

5. Quæ ſucceſſu temporis flatulentæ fiunt.

5°. Imo vero, ſi veſiculæ diutius integræ duraverint, continget tandem flatu ſemi-plenas obſervari, quia bullulæ aereæ, quæ in limpha intermixtæ latent, ſicut & in ceteris quibuſcunque liquidis, diutina caloris inflammatorii efficacia ſenſim extruſæ, ſeroſi humoris, qui pro parte tandem evaneſcit, locum occupant in bullarum ſummo.

6. Et quæ variis inſident pudendorum locis.

6°. Deſcriptæ bullæ multis variiſque genitalium locis inſident: Scilicet in paraphimoſi, denudatæ glandis ſuperficiei aut coronæ, vel rugis frænove corrugati præputii; in phimoſi vero, externæ præputii faciei, ſupremo ejuſdem limbo, aut ſummo balani apici, prout pars unaquæque exiturienti ſero debilius renititur.

7. Ac in prædiconibus frequentiſſimæ ſunt.

7°. Docuit experientia phimoſi & paraphimoſi, bulliſque cryſtallinis frequenter laborare mentulatos, & potiſſimum ſi cum impura muliere, quæ junior vel arctior ſit, rem habeant: Frequentiſſime vero, qui venere abutuntur ſodomitica. Et ſane quo præputium & balanus fortius perfricantur, & fricatione magis atteruntur & quaſi contunduntur, eo ceteris paribus inflammationi virulentæ gravius patent, & exſudanti limphæ cedunt facilius.

8. Inflammato præputio vel balano febris pervenit.

8°. Quotieſcunque præputii vel balani inflammatio gravior erit, febrem inde accendi toties futurum eſt, tum anomalia circulationis ſanguinis, quam inflammatio infert; tum dolore urente, quo inflammata genitalia torquentur; tum demum virulentis miaſmatis in ſanguinem ab ulcerata parte tacite exhalatis, quæ ſingula ſuo quæque modo inducendæ febri ſymbolam conferunt.

9. Quæ ſingula mutatis mutandis communia ſunt cum fœminis.

9°. Ceterum, quæ de viris dicimus, debent quoque mutatis mutandis de fœminis intelligi, ſi ea phimoſeos ſpecie laborent, cui poſſunt ipſæ obnoxiæ eſſe. Scilicet 1°. Mictio difficilis & dolorifica futura eſt; *difficilis* quidem, quia urethra ab inflammatis partibus coarctabitur; *dolorifica* vero, quia urina dum effluet, inflammatas aut ulceratas partes diſtrahet aut irritabit. 2°. Inde manifeſtum accedet augmentum inflammationi & exulcerationi affectarum partium, quas lotium irritando durius habebit. 3°. Tandem, ſi ea nimia ſint, ſerum a ſtagnante ſanguine ſenſim expreſſum ſubter cuticulam colligetur

in

in cryſtallinas hydatides, bullis, quæ in virorum genitalibus inflammatis emergunt; forma, qualitate, cauſa ſimillimas. Solent autem iſtiuſmodi hydatides in fœminis eſfloreſcere potiſſimum in vulvæ labiis, nymphis ſive pterygomatis, clitoride, clitoridiſque præputio, & caruncułis myrtiformibus, quoniam partes illæ, cum laxæ ſint & pendulæ, hærente ſanguine facilius turgent.

10. Cum catamitis. 10°. Nec diſpar eſt conditio catamitorum, pathicorumque, in quibus ani confinia ulcuſculis venereis & phimoſi tentantur; inde enim fæcum egeſtio parca, difficilis, dolorifica eſt; quin imo creſcente in dies morbi malitia ſi negligatur, cryſtallinæ bullæ ad ani marginem non raro prodeunt, bullis modo deſcriptis plane compares.

11. Cum nutricibus. 11°. Tandem nutrices ipſæ, quæ lactando labem concepere, & quibus contingit ut mammarum papillæ inflammatæ & ulceroſæ phimoſi ſtringantur, 1°. Experiuntur ſimili ſucceſſu lactationem difficilem & dolorificam, quia lac per conſtrictos inflammatæ papillæ ductus manare non poteſt, niſi parciſſime & ægerrime: 2°. Habent plerumque papillas variis hydatidibus obſitas, niſi urgenti morbo prompta adhibeatur medela.

Diagnoſis tumoris balani, vel præputii. *Diagnoſis*. I. Morbi quidem natura evidens eſt, cum tumor præputii vel balani in viris; variarum vulvæ partium, aut oſtii vaginæ in mulieribus; marginis ani in catamitis; demum papillarum in lactantibus, vel ipſis ſenſibus obvius ſit.

Ac diverſæ tumoris ſpeciei. II. Nec difficilius eſt morbi ſpeciem dignoſcere, cum ſenſuum teſtimonio perinde manifeſtum ſit an tumor ille rubeat, caleat, doleat, & inflammatorius; an mollis, laxus, indolens, & œdematodes, demum an durus, retinens, indolens, & ſkirrhodes ſit?

Phimoſeos & paraphimoſeos. III. Licet pari modo & tactu & viſu diverſum præputii ſitum obſervare, atque adeo phimoſim, in qua præputium in extremo limbo coarctatum glandem totam contegit, a paraphimoſi diſtinguere, in qua denudatus balanus a præputio ad glandis radicem retracto conſtringitur.

Bullarumque cryſtallinarum. IV. Similiter ſenſuum eorumdem adminiculo facile eſt certo pronuntiare de præſentia, numero, qualitate, & ſitu bullarum lymphaticarum ſeu hydatidum cryſtallinarum, quæ in pudendis effloreſcunt in utroque ſexu.

Singularumque cauſarum, quibus inducuntur. V. Demum, nec obſcurum eſſe poteſt judicium de morbi cauſa, cum oculis quidem pateant ulcuſcula, quæ genitalia obſident, & a quibus morbus producitur; aliunde vero manifeſtum ſit ea ulcuſcula ab impura venere ortum ducere, tum ægrotantis confeſſione de impuro vel ſuſpecto concubitu querentis, tum deſcriptione ulcuſculorum venereorum ſuperius tradita *præcedente Capite*.

VI. Proinde haud difficile eſt cavere, ne venereus præputii & balani, aut muliebrium tumor, vel venerea earundem partium phimoſis vel paraphimoſis, quæ remediis ægre cedunt & periculo numquam vacant, temere confundantur cum tumefactione vel conſtrictione quavis, quæ iiſdem partibus accidunt quandoque ex leviore phlogoſi & ſine ulcuſculorum præſentia, ſcilicet vel petulca contrectatione ſæpius iterata, vel laborioſa & difficili venere, quantumvis pura, qua cum teneriore virgine vir mentulatus ſæpius uſus ſit; & quæ proinde periculi immunes ſunt, & ſponte brevi diſcutiuntur, modo ægrotantes a cauſa, qua inductæ ſunt, ſe abſtinere velint.

Prognoſis in genere. *Prognoſis*. Tumor qualiſcunque præputii & balani, qui ab impura venere originem ducit, I. Semper gravis eſt, tum ratione ſymptomatum, cum dolorem, inflammationem, ſtranguriam &c. comites habeat; tum ratione cauſæ, quæ contumax & maligna vel altas radices jam egit, vel brevi actura eſt, niſi cito occurratur.

II. Semper periculoſus eſt, cum in gangrænam & ſphacelum plerumque deſinat, quibus mederi fere non licet, niſi circumciſo præputio, imo amputato veretro, ſi labes altius penetraverit.

III. Demum, ſemper curatu difficilis eſt, cum vitioſo quaſi circulo penis quidem ulcuſcula a præputii & balani tumefactione, tumefactio vero præputii & balani ab ulcuſculis penis viciſſim vires mutuentur; & cum ambo ſimul ab interna cauſa, nempe ſeminio venereo, ita foveantur, ut artem diu eludant & aliquando ſuperent.

Quæ in particulari varia inſtitui debet. IV. Itaque, quamvis prognoſis nunquam fauſta eſſe poſſit, varie tamen varianda eſt, atque adeo magis vel minus funeſta inſtitui debet.

1. Pro tumoris ſpecie. 1°. Pro natura quidem & ſpecie tumoris; hinc affectus gravior & periculoſior cenſendus eſt, ſi tumor inflammatorius ſit, ut qui graviora inferat ſymptomata, & in gangrænam ſæpius celeriuſque deſinat: Contra minus gravis & minus periculoſus, ſi œdematodes fuerit, quia mitioribus ſtipatur ſymptomatis, neque tam triſtem exitum intentat: Demum curatu difficilis & maxime contumax, ſi ſkirrhodes, quoniam lympha in

callos

callos indurata ægrius diſcutitur, quam hærens vel devius ſanguis, aut lympha ſtagnans quidem, ſed fluida.

2°. Pro ratione & gradu tumoris; ſcilicet eo magis minuſve gravis, periculoſus, contumax futurus eſt tumor qualiſcunque præputii, & balani, inflammatorius, œdematodes, skirrodes, quo inflammatio, œdema, skirrhus, magis minuſve intenſa & gradu majora vel minora futura ſunt. 2. Pro tumoris gradu.

3°. Demum, pro effectibus, quos tumor advocat; ſic morbus periculoſæ plenus eſt aleæ, 1°. Si dolor acer, ſtranguria urgens, febris ardens &c. adſint, unde manifeſtum fiat, omnia brevi in pejus ruitura eſſe. 2°. Si in graviore phimoſi inflatum præputium glandem ita contegat, ut ulcuſcula, quæ ſunt prima mali cauſa, nec detergi nec curari poſſint, aut ſi in paraphimoſi intenſiore glans corrugato ad poſteriora præputio tam arcte conſtringatur, ut præcluſo ſanguinis regreſſu inflammatio invaleſcat cum gangrænæ periculo. 3°. Tandem, ſi in præputio aut balano ex inflammationis intenſione & diuturnitate, bullæ ſeu hydatides cryſtallinæ effloreſcant, quæ ſunt veluti prima gangrænæ incipientis indicia. 3. Pro tumoris effectibus.

Curatio. Tribus indicationibus in genere ſatisfaciendum eſt, quæ ſubſidiario veluti ordine ſibi ſuccedunt: *Prima*, ut pacatis vel temperatis ſanguinis motu, fervore, orgaſmo, partiſque affectæ dolore, tenſione & erethiſmo, fauſta promoveatur inflammationis & intumeſcentiæ reſolutio: *Alteri*, ſi ea ſecus eveniant, ut ſaltem imminens præcaveatur gangræna, remota diligenter cauſa, a qua metuenda videretur: *Tertia* denique ſi morbus artem eluſerit, ut incipiens ſphacelus celeriter reprimatur, ſi ita liceat, vel ceteroqui crudeli ſed neceſſaria operatione cito exſtirpetur. In curatione tres ſunt indicationes.

I. Itaque ex legibus primæ indicationis, 1°. Sanguis in principio largiter mittendus eſt ex venis cubiti alterutrius, non modo ter quaterve, ſed etiam, ſi morbi vehementia ita poſtulaverit, quarta quaque hora per unum aut alterum diem, ut depletis ea ratione vaſis, fractoque cordis & arteriarum pulſu nimio, cruoris quidem affluxus ad partem dolentem parcior ſit & debilior, refluxus vero uberior faciliorque. Prima, ut inflammationis reſolutio procuretur.

2°. Ab omni eſcharoticorum & cathæreticorum uſu illico caute abſtinendum, ne gravi dolore quem cient, fibroſa partium ſtamina convulſive ita criſpentur, ut ſolitus ſanguinis commeatus difficilior inde fiat.

3°. Imo vero contra adhibenda ſedulo emollientia, relaxantia, paregorica, quæ dolorem compeſcendo & eretiſmum mitigando cruoris circulationi faveant. Conducibile eſt in hunc finem partem affectam fovere lacte ſubtepido ſolo, vel cui flores & cortex medianus ſambuci incocti fuerint; decocto radicum althææ & nymphææ; infuſo mucaginoſo ſeminum pſyllii & lini in aqua roſarum &c: vel ſummo peni tepide admovere cremorem recentem ſeu florem lactis; cataplaſma de mica panis cum croco & ovi vitello, vel quod efficacius eſt, admixta ſaponis albi raſura temperatum &c.

4°. Utile eſt in eundem finem tum ſomnum, ſi dolore nimio impediatur, narcoticis conciliare, ut Decocto unius alteriuſve capitis papaveris albi, Syrupo de diacodio ab ℥ ß ad ʒ vj, Opi vel laudano a gr. j. ad ij, Tinctura anodyna a gutt. xx. ad xxx. Pillulis de cynogloſſo a gr. v. ad x. &c.; tum alvum quotidie laxare enematis emollientibus, diluentibus, eccoproticis, ex aqua fluviatili tepida, pura, vel oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti, melle violaceo aut mercuriali, medulla caſſiæ &c. temperata.

5°. Si febris comes adſit, ut fere perpetuum eſt quotieſcunque tumor inflammatorius gravior eſt, æger a ſolidioribus cibis interdicendus & juſculis tantum vel dilutis cremoribus nutriendus eſt; largus ſimul potus imperandus eſt tenuioris juſculi ex pullo gallinaceo, vel ptiſanæ ex decoctis radicibus althææ, nymphææ, acetoſæ, cichorii &c. addita pro libra qualibet ſemi-drachma cryſtalli mineralis vel ſalis prunellæ. Demum bis in die propinandæ emulſiones dilutiores ex ſeminibus frigidis, ſemine lini, papaveris albi & cannabis, ut nimius ſanguinis fervor efficaciter contemperetur.

6°. Ceterum expedit ægrum, ſi morbus urgentior fuerit, in lecto decumbere ſitu corporis ſupino, tum ut quietus otioſe jaceat, tum ut remedia commodius poſſint & admoveri & contineri, tum potiſſimum (*a*) *ut coles ad ventrem deligari poſſit, quod in omni curatione ejus neceſſarium eſt*, ut ſupra docuimus *Cap.* 7. § 5.

7°. Dum hæc univerſalia in uſum advocantur, topicis ſimul inſiſtendum eſt, quæ partis labem corrigant. Quamobrem ſi phimoſis adſit, glanſque arctius contegatur, (*b*) *clyſtere*

(*a*) Celſus, *De Medic. Lib. Cap.* 18.
(*b*) Celſus, *ibid.*

elyſtere auriculario inter eam, cutemque inſerenda eſt vel aqua pura tepida; vel ptiſana ex decocto hordei, cui diſſolutum ſit mel roſaceum, aut ex decocto radicis althææ, cui ſemen pſyllii infuſum fuerit; vel aqua calcis dilutiſſima cum admixtis aliquot ſacchari Saturnini granis; ut quicquid ſordium ſub præputio latet, eluatur, ulcera detergantur, phlogoſis temperetur, demum ut rigidiores fibræ relaxentur & emoliantur.

8°. Si vero glans in paraphimoſi denudata ſit, levi ſuſpenſaque manu decoctis iiſdem identidem eluenda & fovenda, ulcera ſingula accurate ab omni pure abſtergenda, tuthia vel ceruſſa pulveratis inſpergenda, complicati præputii rugæ ſingulatim everrendæ, ut detracta ſpurcitia poſſit inflammatio tanto facilius promptiuſque reſolvi, vel ſaltem remitti.

9°. At ſi vel in ſummo præputii limbo in phimoſi, vel ad balani dorſum aut coronam, præputiive frænum aut rugas in paraphimoſi bulla ſeu hydatis lymphatica emergat, quam vulgo *cryſtallinam* dicunt, locus fovendus eſt decocto hordei cum melle roſaceo, lacte cui flores ſambuci & chamæmeli incocti ſint, aqua calcis cum ſaccharo Saturnino, vino tepido, in quo ferrum ignitum extinctum fuerit, aut aqua vitæ camphorata &c. leniora ſcilicet vel fortiora ſeligendo, prout necroſeos periculum magis vel minus urgere videbitur.

10°. Si urina parce, laboriore, dolorifice emittatur, aut ſi cum emittitur, pars ſubter præputium regurgiter, expedit in utroque caſu cannam argenteam tenuiorem in urethram intrudere, qua lotium facilius exeat, & aptatis funiculis ita continere, ut elabi nullomodo poſſit. Identidem tamen canna de induſtria removenda eſt, ut urethræ ſtatus exploretur, & ut ſordes, quæ adhæreſcunt, eluantur.

11°. Ubi primum partis inflammatio ſe remiſerit, ad uſum blandorum reſolventium properandum eſt, quæ motum ſanguinis & lymphæ urgendo, & ſyſtalticam partium contractionem ſollicitando, affectæ partis contextum priſtinæ laxitati, mollitiei, ductilitati reſtituant. Laudantur ex hoc cenſu lac decoctum cum floribus meliloti, chamæmeli, ſambuci &c; cataplaſmata ex mica panis ſiliginei, decocta cum vino rubro; puls ex quatuor farinis reſolventibus, in leni lixivio ſarmentorum cocta, addito pulvere florum chamæmeli & melitoti, oleoque chamæmelino; puls ex farina fabarum in decocto foliorum hyoſcyami albi; cataplaſma ex terra cimolia, quæ in ſamiatorum ſive cultrariorum ſitulis ex ferri & cotis ramentis colligitur; cataplaſma ex pulpa radici *bryoniæ* in aqua coctæ & foliorum hyoſciami ſub cineribus maceratorum &c.

12°. Si res pro votis ſucceſserit, laxatum ſemel præputium verſus glandis radicem leniter reducendum eſt in phimoſi, ut ulcera quæ ſubtus latent, detergi & mundari poſſint. Id autem felicius nunquam obtinetur, quam ſi balanus ſummis digitis ita comprimatur lateraliter, ut antrorſum protenſus ultra ſummum arctati præputii marginem ſenſim deducatur vi eadem, qua præputium ipſum eodem tempore, ſed motu contrario, retrorſum reducitur. Detectæ ea ratione tum balani, tum præputii facies eluendæ, detergendæ, everrendæ ſunt decoctis emollientibus, reſolventibus, detergentibus, quæ varie variare oportet pro diverſa ulcerum conditione. Quod ſi alicubi præputium glandi forſan coaluerit, levi manu invicem divellenda ſunt, vel diſſecanda ſummo ſcalpello.

13°. Pari conſilio in paraphimoſi corrugatum præputium explicandum & ad anteriora deducendum eſt, ſimul ac reſolutione relaxabitur. Id autem nequaquam tentandum eſt, ut a Chirurgis, artis minus gnaris, non ſemel tentatum novimus, ſummum glandis apicem impoſito digito retrorſum pellendo, cum ea ratione glans magis expandatur, adeoque latior ſupra annularem præputii ambitum magis extuberet, ſed contra balani latera ſummis digitis molliter ita comprimenda, ut glans longior inde fiat & exilior; ſimul vero præputium digitis iiſdem ad anteriora blande deducendum. Quo ſemel confecto opportet explicatas præputii rugas, rugarumque ſulcos rite fovere, eluere, detergere & relaxare decoctis variis ſupra propoſitis.

14°. Tunc remittente ſe inflammatione, therapeia, qualem ad venerea ulcera propoſuimus *præcedente Capite*; vel redintegranda eſt, ſi jam ante adhibita fuerit, vel jam de novo adhibenda, ut ea methodo ulcera, quæ latebant, ſuppurata, deterſa, mundata, cicatrice tandem coaleſcant. Verum ſeligenda ſuppurantia, detergentia, mundificantia leniſſima; imo etiam anodynis & paregoricis plerumque caute temperanda inflammationem renovare ullo modo poſſint.

15°. In fine morbi alvus blando cathartico identidem ſubducenda, tum ut eliminetur cacochylia, quæ in primis viis congeſta eſt ex errore diætæ vel coctionis, tum vero ut

ſubtra-

ſubtrahatur pars veneni, quod morbum etiamnum fovet. Utrumque ſcopum feliciter implet medulla Caſſiæ ab ℥ j. ad ℥. j. ß. cum Mercurii dulcis granis xx. alternis diebus iteranda.

16°. Ceterum, cum evidens ſit venereas inflammationes præputii & balani vel a contagio dudum latente produci, quod ſanguinem jam pridem infecerit, vel ſi a recens admiſſo forſan illatæ ſint, locum ſaltem dediſſe ut haud pauca concepti contagii pars in ſanguinem deduceretur, quandiu inflammationis vehementia debitæ obſtitit puris deterſioni, operæ prætium eſt in utroque caſu, ut curatio felicius ſuccedat & perfecta ſit, morbo jam remittente mercuriales inunctiones adhibere, legitimas quidem & ex artis præceptis, quales infra proponemus *Lib.* iv. *Cap.* 7. ſi certa ſint luis indicia; leviores vero, quales jam ſæpe propoſuimus, ſi haud ita firma fuerit luis ſuſpicio.

17°. Univerſa quæ de viris hactenus attulimus, perinde conducunt fere ſingula mulieribus, ſive mammarum papillas, ſive muliebria venereo contagio tumentia, inflammata, contaminata habeant. Hæc eadem quoque paucis mutatis de catamitis vera ſunt, quibus anus tumore inflammatorio obſidetur ex ulcuſculis venereis. In his enim ad ſummum duo ſunt, quæ paulo ſcrupuloſius attendenda videantur: prius quidem, ut tenuiſſima diæta ex ſolis juſculis ſtatim imperetur, ne fæces, ſi nimiæ aut duriores eſſent, inflammationem augerent, tum egererentur; alterum vero, ut alvus enematis quotidie liquetur, quæ ſint ex genere anodynorum & paregoricorum, ſcilicet ex lacte, ex ſero lactis, ex decocto radicum althææ, foliorum verbaſci, cynogloſſi, quatuor ſeminum frigidorum, ſeminis lini, papaveris albi &c. ex juſculo pingui, quibus ſingulis admiſcebitur ovi vitellus, vel ſaccharum album, vel oleum ex amygdalis dulcibus expreſſum; imo etiam præſtabit quandoque oleum amygdalinum ſincerum clyſteris forma immittere.

II. Si vero arte eluſa vel ſupurata inflammatorius præputii aut balani tumor in dies ingraveſcat cum doloris, caloris, tenſionis augmento; imo ſi ita perſiſtat, ut uſu propoſitorum remediorum intra ſex ſeptemve dies ad reſolutionem proxime non tendat, merito timendum eſt in utroque caſu, ne ſtagnantis ſanguinis copia & virulenti humoris mora in gangrænam deſiturus ſit. Quocirca advocato Chirurgiæ auxilio diſcindenda ſtatim repagula, quibus ſanguinis circulatio inhibetur vel retardatur, & via vi aperienda eſt ſtagnanti cruori, ut poſſit inflammatio vel reſolutione celeri, vel tuta ſuppuratione feliciter terminari, ac proinde juxta ſcopum ſecundæ indicationis imminens præcaveatur gangrænæ periculum. *Altera, ut imminens gangræna præcaveatur.*

Itaque eo fine, 1°. In phimoſi præputium incidendum eſt, non quidem ſupra balani dorſum, qua grandiora vaſa perreptant, ſed alterutrum vel utrumque glandis latus: Igitur intruſo ſenſim inter præputium & glandem alterutro forficum ſcapo, qui ſimus ſit & præpilatus, comprehenſa cutis alte diſſecanda eſt, & ſi unica ſectio detegendæ grandi non ſufficiat, compar in parte oppoſita inſtituenda eſt ſimili cautione. Quod ſi commode non poſſit præ anguſtia loci ſcapus forficum ſatis alte intrudi, ſpecillum ſulcatum ſeu ſtriatum prius inſinuandum eſt, cujus ope facilior certiorque via apici ſcapi aperiatur. Sunt quibus videatur præſtabilius loco forficum cultello tenuiore uti ad formam ſcalpelli ſcriptorii, cujus apex vel ſolus, ſed globulo cereo armatus, vel per crenam ſpecilli prius immiſſi ſubter præputium pedetentim plano ſitu introducitur ad optatam altitudinem, & quo pertuſum ſemel præputium retrahendo diſcinditur. Sed in re iſtiuſmodi, quæ levioris momenti eſt, cuilibet ut ſuo ſapiat ingenio, facile permittendum cenſeo.

2°. Simili conſilio in paraphimoſi annulares rugæ complicati præputii, quibus glandis corona arctius ſtringitur, vulgari ſcalpello, quod *Biſtouri* dicunt, tranſverſim diſſecandæ inciſuris aliquot perpendicularibus, quæ penis rectitudini reſpondeant, adductoque dein præputio ſuper glandem rugæ ante conſtipatæ ſedulo explicandæ ſunt. Oportet autem inciſuras præputii in præſenti caſu, ſicut inciſiones ejuſdem in præcedente, opplere ſtatim linamento ſicco ad hæmorrhagiam reſtinguendam, ac poſtea digeſtivo ſimplici & deinde balſamo Arcæi curare, ut artis eſt.

3°. In priore quidem operatione, revoluto poſt inciſionem præputio, exulcerationes malignæ fœtidæque, quæ ſubtus latebant; in poſteriore vero explicato præputio, fiſſuræ rhagadeſque omnes, quæ intra ſulcos deliteſcebant, diluentibus, relaxantibus, reſolventibus, vulnerariis, phagædenicis qualia ſupra propoſuimus, eluendæ, ſuppurandæ, detergendæ, mundificandæ ſunt, donec ex artis legibus cicatrice tandem obducantur.

4°. Si qua bulla cryſtallina nec reſolutione evaneſcat, nec ſponte diſrupta difluat, ſummo

ſummo apice lata plaga incidenda erit, viaque paranda contentæ lymphæ, ut ſtamina in confinio nimium diſtracta relaxentur, atque ea ratione præcaveatur imminens gangræna, quam humor mora acrior illaturus eſſet. Deinde, ſi qua appareant incipientis livoris ſigna, baſis bullæ cute tenus prius ſcarificata contegenda eſt penicillo ſeu plumaceolo, aqua vitæ camphorata, tinctura myrrhæ, vel collyrio Lanfranci imbuto, quæ identidem renovabuntur, donec advocata ſuppuratione & delapſa ſiderata ſuperficie, necroſeos periculum deceſſerit.

5°. Singula, quæ attulimus de inflammatione genitalium in viris, perinde conducunt tum mulieribus, ſi vulva vel mammarum papillæ; tum catamitis muliebria paſſis, ſi ani confinia venerea inflammatione nimium tumeant, quę remediorum efficaciam eludat & in gangrænam brevi abitura videatur. Scilicet pares, quæ dolorifice diſtentæ, cruore turgidæ, ſiderationi proximæ ſunt, ſcarificandæ confertis quidem inciſuris, ſed magis minuſve altis pro contextus natura & ſenſus conditione. Deinde, poſtquam ſanguis ſtagnans, ichorve putreſcens guttatim inſtillaverint, reſolventia, ſuppurantia, traumatica ſive vulneraria, phagædenica adhibenda ſunt ex artis legibus, dum partes deturgentes & nativam laxitatem adeptæ cicatrice coeant.

Tertia, ut gangræna incipiens reprimatur, vel exſtirpatur.

III. Tandem, ſi morbus remediis major ſit, & præciſa ſpe omni avertendæ gangrænæ, certa jam appareant necroſeos indicia, tunc una ſalus ſupereſt, ut in tertia indicatione propoſuimus, incipientem ſcilicet gangrænam celeriter reprimere, vel ſi jam reprimi non poſſit, amputatione partis affectæ radicitus exſtirpare; ſed de his infra, tertio hujuſce capitis articulo, ubi *de genitalium ſphacelo*.

§. II. DE PHIMATIS ET TUBERCULIS CALLOSIS, CHORDISVE SKIRRHODIBUS BALANI ET PRÆPUTII.

Deſcriptio phymatum & chordarum.

Deſcriptio. Diſcuſſis venereis præputii aut balani tumoribus, vel ſanatis ulcuſculis, ſuperſunt interdum duriores & renitentes calli, numero & mole varii, modo in ipſo partis contextu ſepulti & ſolo tactu dignoſcendi, modo prominentes & viſui quoque obvii, qui ſi nodorum inſtar conglobati ſint, *phimata* ſeu *tubercula* appellantur; *chordæ* vero, ſi inſtar funiculi in longum porrigantur.

Solent autem conglobata phymata in quacumque præputii aut balani parte adeſſe: Ea tamen potiſſimum loca affectant, quibus ulcuſcula venerea profundiora inſederunt. Hinc frequentiſſima in extremo præputii margine, in corona balani, in fræno, quo balanus cum præputio committitur.

Dum ſkirrhodea ſunt.

Sic etiam ſkirrodes chordæ, etſi quamlibet præputii aut balani partem occupare poſſint, frequentius tamen obſervantur in extremo præputii circulo, qui anguſtatur in phimoſi; in rugis, in quas præputium complicatur in paraphimoſi: in fræno prępurii & in corona balani, quæ uſculis gravioribus & catenatim diſpoſitis obſepta fuere.

Quandiu phymata ſeu chordæ hujuſcemodi naturam calli ſeu ſkirrhi retinent, dolore, utcunque premantur, ac omnimodo ſenſu carent; ſed ad ſummum ſi mole nimia tumeant, obſtant ne libera ſit præputii ſuper balanum deductio vel adductio, atque adeo phimoſim vel paraphimoſim habitualem inferunt.

Dum in carcinomata degenerant.

At vero accidit interdum, ut progreſſu temporis ſenſim intumeſcant, incaleſcant, lancinent & obſcure doleant, ſi comprimantur, ſi tento & rigente veretro veneri militandum ſit, aut ſi jam iterato militatum fuerit, & tunc ad carcinomatoden naturam proxime degenerant.

Dum ſunt carcinomatodea.

Quod ſi periculum inde imminens celeriter non præcaveatur, tractis in conſortium vicinioribus partibus, auctaque in dies mole manifeſte dolent, lancinant, calent, mutataque figura in apicem faſtigiatum extuberant, quem cutis tenſa, lævis, lucens, rubra obtegit; & tunc carcinoma confirmatum eſt, quod pro diverſo ſitu aut diverſa mole phymatum vel chordarum, a quibus initium duxit, modo balanum præputiumve totum, modo partem tantum balani præputiive occupat.

Quandiu cutis carcinomati ſuperjecta integra eſt, necdum diſciſſa, carcinoma, latens ſive occultum dicitur; verum ubi primum tumoris incremento cutis dilacerata in ulcus abiit, carcinoma mutato nomine jam apertum & exulceratum appellatur.

Carcinomati præputii balanive, ſive occulto, ſive exulcerato, omnia eadem accidunt ſymptomata, quæ bubonis carcinomatodis propria eſſe ſupra diximus *Cap. 6. §. 3.* & tanto quidem intenſiora, quanto ſenſus præputii & præſertim balani acutior eſt & magis exquiſitus præ ſenſu glandularum inguinalium.

Hæc

Deſcriptio earumdem affectionum in fœminis.

Hæc eadem in mulieribus etiam obſervantur ſimili de cauſa, in quibus vulvæ labra, pterygomata ſive nymphæ, clitoris clitoridiſque præputium & myrtiformes carunculæ, phymatis calloſis iſtiuſmodi interdum conſita ſunt, quæ a prægreſſis ulcuſculis vel inflammationibus venereis ſuperſunt: Imo vero in quibus non rarum eſt vaginæ oſtium chorda sKirrode annuli inſtar arctatum habituali quaſi phimoſi conſtringi, unde fit ut ſcortilla diobolaria, quæ obviis quibuſcunque corpus jam pridem vulgaverunt, poſt contracta venerea ulcuſcula ementitam virginitatem aliquando præ ſe ferant.

Sicut autem in viris ſic & in fœminis calloſa ea phymata & sKirrhodes chordæ ſolent interdum in tumores carcinomatodes, & vera demum carcinomata ſenſim abire progreſſu eodem & æque funeſto ſucceſſu.

Et in catamitis.

Utrumque catamitis etiam familiare eſt, in quibus poſt ulceroſam ani inflammationem venere contractam, tubercula phymataque varia ani marginem interdum obſident, dura, calloſa & in cancroſam naturam ſæpe degenerantia; & in quibus a cauſa eadem tanta eſt aliquando ani arctitudo, ſeu phimoſis quaſi habitualis, ab annulari chorda sKirrode inducta, ut fæces, niſi prius ſolutæ & enemate quaſi liquefactæ ſint, nequeant egeri, imo etiam nec eo pacto egerantur unquam ſine dolore.

Phymata & chordæ skirrodes fiunt a lympha.

Cauſa. Calli omnes tumoreſve calloſi fiunt in parte molli ab humore viſcido præter naturam indurato. Debent igitur tubercula, phymata, chordæ sKirrhodes tum balani, tum præputii, quæ ſingula ad callos tumoreſque calloſos pertinent, ab humore iſtiuſmodi præputii balanive contextu ſpiſſeſcente dependere.

Sunt autem in ſumma duo tantum humores, qui præputium balanumve alluant, ſanguis nempe & lympha. Sanguis vero, cum ad ſuppurationem concipiendam natura comparatus ſit, dum in parte quavis retinetur, vix unquam poteſt in callum indurari, neque adeo inde arceſſenda videtur cauſa phymatum, tuberculorum, chordarumque, quæ in præputio vel balano obſervantur. Supereſt ergo, ut tumores illi repetantur ab indurata lympha; cujus ſane concluſionis veritatem abunde teſtantur & color phymatum, qui idem eſt ac color lymphæ inſpiſſatæ, nempe albicans; & ſitus phymatum, quæ iis partibus inſident, ubi potiſſima eſt lymphaticorum vaſorum copia.

Quæ ibidem hæret vel congeſtione, vel extravaſatione.

At vero non poteſt lympha in callos unquam indurari, niſi hæreat; tandiu enim inſpiſſationis impatiens eſt, quandiu jugi fluxu indeſinenter renovatur circulando. Hæret autem duabus de cauſis, 1°. Quia ſtagnat copioſius collecta intra ductus diſtentos quidem, ſed tamen integros: 2°. Quia extravaſatur e laceris ductibus effuſa inter vaſorum vicinorum interſtitia. Utrique cauſæ locum eſſe in venereis præputii & balani tumoribus & ulcuſculis manifeſtum eſt, in quibus 1°. Vaſa lymphatica comprimuntur & anguſtantur, unde lympha in tenuioribus horumce vaſorum capillamentis cogitur cumulari & ſtagnare; 2°. Exiles lymphaticorum ramuli nimia copia lymphæ congeſtæ diſcerpuntur, unde cogitur collecta lympha guttatim effundi & extravaſari.

Et ibidem ſpiſſeſcit tum exhalatione partium aquarum, tum efficacia veneni venerei.

Verum non ſufficit ad callorum geneſim lympham hærere, ſed præterea opus eſt ut hærendo inſpiſſetur, dimiſſis ſtatim tenuioribus partibus, quæ aquoſæ ſunt, deinde ad intimiorem contactum adductis ceteris, quæ craſſiores ſunt & viſcidæ. Dimittuntur quidem partes tenuiores & aquoſiores, tum quia copia & preſſione lymphæ pone urgentis exſudant, tum quia calore & æſtu partis exhalantur. Ad intimiorem vero contactum adducuntur partes ceteræ, tum quia jam exulant partes aquoſiores, quarum interventu ſejungebatur, tum quia ab admixto contagio venereo acido aut ſalſo acido denſius conſtipantur.

Hæc omnia una ſimul concurrunt in tumoribus, ulceribuſve venereis, ad producenda in præputio aut balano phymata: Siquidem 1°. Vaſa collecta lympha turgent; ergo preſſu debent exſudare partes lymphæ tenuiores: 2°. Calet & æſtuat pars inflammata; ergo debent partes eædem exhalari fervore: 3°. Partes craſſiores lymphæ dimiſſis ſemel tenuioribus in ſe propius accedunt; ergo debent ſtrictius denſari: 4°. Demum, inſpiratum lymphæ ineſt contagium venereum, cujus natura acida eſt aut ſalſo-acida; debet ergo lymphæ craſſamentum magis inde conſtipari. Proinde nequaquam mirum eſt, ſi ea cauſarum ſyndrome phymata calloſa, poſt diuturnos tumores venereos aut graviora ulcera, in preputio & balano tam ſæpe obſerventur.

Cauſæ diſcriminum, quæ in phymatis, & in chordis obſervantur.

Phymata modo quidem diſcreta, conglobata, orbicularia, chalaziorum inſtar grandinoſa futura ſunt, ſi ſuccedant vel diſcretis ulcuſculis venereis, vel diſcretis congeſtionibus, quæ ſingulares areas ideo affectaverint, quod ibi forſan major fuerit texturæ inertia, ſeu uberior collectæ lymphæ copia.

Modo vero in ſkirrodes chordas porrigentur ſi ulcera quibus ſuperſunt, una ſerie ſibi invicem continua fuerint, vel quod frequentius eſt, ſi peculiari partis conformatione congeſtio in longum extenſa fuerit. Inde eſt, *exempli cauſa*, quod in phimoſi extremus præputii margo, qui anguſtatur; in paraphimoſi ejuſdem rugæ quæ in ſulcos complicantur; in utraque frænum & corona balani, chordis ſkirrodibus ſæpiſſime obrigeſcant.

Quæ ſingula de mulieribus, & de catamitis debent intelligi.

Quæcunque de phymatis venereis genitalium in viris dicta ſunt, hæc eadem conveniunt phymatis, quæ ex impura venere muliebria in fœminis, aut ani confinia in cinædis occupant. Nam & perinde fiunt congeſtione induratæ lymphæ; & peculiares quoque eorumdem differentiæ in diſcreta ſeu orbicularia, & catenata ſeu in chordas porrecta, a ſimilibus cauſis perinde deducendæ ſunt. Notandum tantum phymata in mulieribus & cinædis plerumque rariora eſſe quam in viris, quia ex vaſorum ſitu partiumque conformatione fluxus ſanguinis & lymphæ minus inhibetur in venereis muliebrium aut ani, quam præputii vel balani inflammationibus & ulceribus.

Symptomata. 1. Abſentia doloris & caloris.

Symptomata 1°. Quandiu lympha in phymatis chordiſve ſkirrodibus indurata nullo cietur motu expanſivo, tandiu nec locus eſt violentæ diſtractioni fibrillarum nervearum juxta poſitarum, nec compreſſioni vaſorum ſanguiferorum juxta repentium, nec ſanguinis hærentiæ. Ergo per id tempus phymata cordæque tum dolore, tum calore vacare debent.

2. Phimoſis aut paraphimoſis habitualis.

2°. Verum, ſi mole ita nimia fiant, ut præputii ambitus anguſtetur, vel augeatur balani craſſitudo, alterutro vitio perinde obſtitura ſunt, ne fiat deductio vel adductio præputii ſuper balanum. Inde ergo inducetur habitualis phimoſis vel paraphimoſis.

3. Aliquando phymoſis.

3°. Itaque ſi anguſtatio ſit in extremo præputii margine, vel ſi tumor in balano ſit coronæ finitimus, in utroque caſu præputium ſemel adductum ægre deducetur, potiſſimum ſi longius fuerit. Tunc ergo balanus retegi non poterit, vel ægre retegetur, atque adeo phimoſis habitualis futura eſt.

4 Aliquando paraphimoſis.

4°. Contra vero, ſi anguſtatio præputii ſit in parte poſteriore, aut ſi balani tumor ejuſdem apicem occupet; deductum ſemel præputium ægre adducetur, præſertim ſi brevius ſit. Tunc ergo balanus non poterit contegi, vel ægre contegetur, atque adeo paraphimoſis habitualis futura eſt.

5. Phimoſis vaginæ in fœminis.

5°. Pari modo in fœminis oſtium vaginæ, ſi craſſioribus phymatis vel chorda ſkirrhode obſideatur, anguſtiore rima patebit. Inde ergo fiet habitualis phimoſis, virginitatem mentiens in corruptis, quæ jam virum ſæpius expertæ ſunt.

6. Et ani in cinædis.

6°. Similiter in cinædis, ſi ani confinia aut infima recti pars vel phymatis anguſtentur, vel chorda ſkirrode conſtrigantur, tanta ani aretitudo ſeu phimoſis futura eſt, ut fæces alvinæ ægre egerantur, imo etiam vix egeri poſſint, niſi liquidiores & enemate jam ſolutæ.

7 Lancinatio frequens cum calore.

7°. Quod ſi tandem acrimonia vel fervore ſanguinis, errore diætæ, contrectatione vel fricatione nimia &c. phymata irritata vel agitata fortius ſubinde rareſcant, tum niſu expanſivo diſtrahent identidem continentes tunicas fibraſque nerveas intertextas, tum vaſa circumflua comprimendo ſanguinem retinebunt. Inde igitur frequens lancinatio cum caloris ſenſu, unde ſtatus in carcinoma proxime degener.

8. Ulcera, abſceſſus, fiſtulæ.

8°. Si lympha, quæ in phymata induruit, ſatis mollis ſit ductiliſque, ut in putre liquamen poſſit reſolvi, dum iiſdem cauſis fortius & frequentius atteritur, inde ſuppurationem tacite conceptura eſt, vel in ſummo phymatum apice, unde renovatio ulcerum venereorum; vel in phymatum centro, unde abſceſſus, imo vero quandoque fiſtulæ, præſertim in mulieribus & cinædis, in quibus abſceſſus hujuſcemodi, cum altius lateant, difficilius deterguntur.

9. Carcinoma confirmatum.

9°. Contra vero, ſi lympha eadem ſtrictius conſtipata & quaſi cornea ſuppurationi impar ſit, vi earumdem cauſarum ſæpius impetentium magis in dies rareſcet citra ſuppurationem. Inde lancinatio, calor, renitentia, tumor intenſius in dies urgebunt, quibus viciniores partes in conſortium ſenſim trahentur, unde carcinoma confirmatum, ſed tamen adhuc occultum.

10. Imo carcinoma exulceratum.

10°. Demum, ſi diſrupta cute ſummum phymatis faſtigium levi fiſſura dehiſcat, hinc neceſſaria ſucceſſione fiet exulceratio maligna, ichoroſa, fungoſa, phagædenica, in dies creſcens, cum duris, granoſis & replicatis labris, ut ſupra explicavimus *Cap. 6. §. 3.* atque adeo carcinoma jam non modo confirmatum, ſed etiam exulceratum ſeu apertum erit.

Qua ratione dignoſcantur præ-

Diagnoſis. 1°. Præſentia, numerus, ſitus &c. phymatum calloſorum & chordarum ſkirrhodum oculis patent.

2°. Liquet

2°. Liquet ſimiliter ſenſuum teſtimonio, an phimoſi vel paraphimoſi præputium ſtringatur, & ad qualem gradum in utroque caſu?

3°. Colligitur ex dolore lancinante, ſi recurrat identidem ſed rarius, phymata ad carcinomatoden naturam latenter deſciſcere; ſi frequentius vero & fere continuo, jam deſcivisse.

ſentia phymatum & chordarum cum ſkirrhodea ſunt. Et cum in carcinomatodem naturam degenerant.

4°. Viſu tactuque dignoſcitur an carcinoma occultum ſit exulceratumve; an magnum, quod balanum aut præputium totum in viris, totam vulvam aut totum vaginæ oſtium in mulieribus, totumve ani ambitum in cinædis; an parvum, quod exiguam tantum ſingulorum partem occupet; demum an laxum & mobile, a vicinis partibus ſejunctum ſit, poſſitque proinde radicitus exſtirpari ſine labe nimia; immotumve & ſtabile vicinioribus partibus ita dudum accreverit, ut nullo modo poſſit exſcindi ſine earundem amputatione?

5°. In viris, & mulieribus nuptis viduiſve, genuina horumce morborum cauſa vel ſitu & indole callorum conjicitur, vel ægrotantium confeſſione manifeſta eſt.

Tum in viris.

6°. At vero fœminæ, quæ innuptæ ſunt, & quarum ideo refert flagitia ſua celare, raro ſatis ingenuæ ſunt, ut ſe contagio contaminatas eſſe fateantur; imo potius audent malo dolo morboſam vaginæ arctitudinem impura venere contractam pro virginitate oſtentare. Sed tantam impudentiam falſi arguere facile eſt, in iis ſaltem quæ veneri ſæpius litavere, in quibus labia vulvæ & pterygia, laxa, mollia, pendula ſunt; foſſa navicularis lævis, complanacta, diducta; demum interior vagina ultra primum limen, quod morboſe coarctatur, patula, ampla, attrita eſt, cum e contra in integris & virum nondum expertis anguſta & rugoſa ſit.

Tum in fœminis.

7°. Pari conſilio cinædi quoque ſimulant non raro præternaturalem podicis arctitudinem, quam impuræ veneri & muliebri patientiæ acceptam debent a prægreſſis vel præſentibus hæmorrhoidibus dependere. Sed mendacium vel inde manifeſtum eſt, quod coarctatio iſtiuſmodi ab hæmorrhoidibus vix unquam induci poſſit; potiſſimum vero quod ea coarctatio in cinædis, qui morbo corrupti ſunt, perpetuo conjungatur cum ficis, mariſcis, criſtis, aliiſve ani tumoribus, qui veram coarctationis cauſam abunde denotant.

Tum in cinædis.

Prognoſis. 1°. Phymata calloſa, chordæque ſkirrhodes genitalium, quandiu exigua, mobilia, pauca ſunt, nullius fere momenti putantur. Contra vero incommoda ſunt, ſi numero, mole, duritie, præputium aut vaginæ oſtium nimis coarctent & veneris uſui officiant.

Prognoſis.

2°. Malum, ſi phymata chordæve incipiant latenter in carcinomatoden naturam deſciſcere; peſſimum, ſi jam deſciverint, cum carcinoma confirmatum ferro tantum & igne reprimi poſſit.

3°. Quandiu phymata carcinomatodea mobilia ſunt & ferro radicitus exſcindi poſſunt, ſupereſt ſalutis ſpes, magis minuſve certa pro modo & gradu operationis, qua utendum eſt ut exſtirpentur: Sed ſi ob ſitum vel adhæſionem cum vicinioribus partibus nequeant exſtirpari, tunc miſera & ineluctabili morte ſenſim pereundum eſt.

4°. In fœminis & cinædis phymata carcinomatodea rariora quidem ſunt quam in viris, ut ſupra vidimus, ſed graviore periculo in iiſdem flipantur quoniam altius recondita operationem difficilius admittunt, neque remediis æque obvia ſunt.

Curatio ad tria debet dirigi pro triplici morbi ſtatu; 1°. Ut phymata perfecte diſcutiantur & reſolvantur, ſi mere calloſa ſint & indolentia. 2°. Ut caveatur, ne in carcinomata degenerent, ſi eo inclinare videantur. 3°. Ut exſtirpentur quam celerrime, ſi in carcinomata jam deſciverint.

Curatio.

I. Ad procurandam phymatum reſolutionem, 1°. Materiei in callos impactæ mollities, & denſiori callorum contextui laxitas conciliandа eſt, ut liquidiorem lympham laxiora ſtamina minus coerceant. Huic fini conducunt diluentia omnia interna, quæcunque ſupra attulimus *hujuſce Libri Cap* 6. §. 2. ubi *de Tumore teſtium venereo*, fomentaque emollientia varia, quæ ibidem propoſita ſunt.

Quomodo phymata reſolvenda, ſi indolentia ſint?

2°. Deinde, ſi qua ſit latentis & male curatæ luis ſuſpicio, ut accidit non raro, adhibenda hydrargyroſis convenienti tempore & debita methodo, ex artis legibus infra proponendis, ut eo pacto virus admiſſum edometur, nativa fluiditas lymphæ reſtituatur, atque adeo ſuperſtites calli efficaciter reſolvantur.

3°. Quin imo, etiamſi liqueat nullam latere luem, ſi non hydrargyroſi plenæ, qua tunc opus non eſt, at ſaltem levioribus inunctionibus unguenti mercurialis inſiſtendum eſt, raro quidem, nempe ſemel qualibet hebdomade, ſed diu, per tres quatuorve menſes

iterandis. Docuit nempe experientia vix alterum remedium ad promovendam reſolutionem callorum illito Mercurio efficacius eſſe, præſertim vero quoties hærentis lymphæ ſpiſſitudo ab iſpirato ſeminio venereo primum orta eſt.

4°. Poſſunt etiam eodem conſilio inunctionum loco in uſum advocari emplaſtra varia ex Mercurio cum reſolventibus, vel relaxantibus varie temperato præparata, ut emplaſtrum de Ranis cum Mercurio, ſive de Vigo quadruplicato Mercurio &c. modo ſeorſum & ſola; modo ad æquales partes cum emplaſtris de mucilaginibus, de ſpermate ceti, aut diabotano mixta & ſubacta. Notari tamen velim emplaſtra iſtiuſmodi tum virtute reſolventium acriorum, quibus ex parte conſtat, tum glutinoſa & emplaſtica facultate, qua poros cutis conſtipant & perſpirationem inhibent, calorem morboſum parti plerumque conciliare, & idcirco inunctionibus mercurialibus minus tuta eſſe.

Quomodo cavendum ſit, ne in carcinoma degenerent, ſi eo inclinare videntur?

II. At vero ſi ea remedia fruſtra ſint, phymataque lancinante dolore identidem corripi contingat, tunc mutato conſilio, 1°. A topicorum uſu cavendum eſt, tum reſolventium, quæ impactam materiam, attenuando & rarefaciendo, ad carcinomatis naturam præcipitant, tum relaxantium, præſertim ſi ſint e genere pinguium & oleoſorum, quæ cutis poros oblinendo perſpirationem intus retinent, motumque, quo materia jam cietur, ex accidente magis augent & accelerant.

2°. Expedit itaque in eo rerum ſtatu vel topicis penitus abſtinere, & affectam partem tantum fovere, ut a ſorditie munda moderate caleat, & ab externo frigore tuta ſit; vel ad ſummum topicis iis uti, quæ mere aquea ſint, ut ſunt decocta radicum althææ, nymphææ &c. vel quæ ad aqueam naturam proxime accedant, ut lac vel ſerum lactis repens.

3°. Si lancinatio & gravius & frequentius urgeat, ſanguis mittendus eſt ex alterutro brachio ſemel atque iterum, ut depletæ arteriæ, quæ dolentem partem alluunt, ſegnius inde oſcillent, atque adeo minore momento in objectos callos arietando hærentem materiam tardiore & inefficaciore motu conquaſſent. Narcotica quoque identidem adhibenda, ut ſyrupus de diacodio vel de ſuccino ad ℥. ß. Laudanum ad gr. j. Tintura anodyna ad gut. xx. Pilulæ de cynogloſſo ad gr. v, vel vj, ut compages phymatum per ſomnum debilius ſuccutiatur & obtuſius doleat.

4°. Interea vero adhibenda remedia omnia, quæ diluere, temperare, humectare valeant; atque adeo ſanguinis fervorem infringere, acrimoniam ejuſdem mitigare, & expanſivum rareſcentium callorum niſum ſufflaminare, ut lac, ſerum lactis chalybeatum, juſcula diluentia ex pullo gallinaceo & plantis refrigerantibus, aquæ acidulæ leviores &c. interne ſumpta; ſemicupia, balnea in aqua dulci tepida &c. externe adhibita; quæ ſingula jam ſępius recenſuimus.

5°. In primis operæ pretium eſt, ut ægrotantes venere ſe abſtineant, ne dolentia phymata, quæ in pudendis latent, tenſione, calore, fricatione, diſtractione agitata carcinomatoden naturam celerius inde contrahant. Curandum etiam in cinædis, ne alvum unquam deponant, niſi emolliente enemate prius liquefacta fuerit.

Denique quomodo exſtirpanda, ſi in carcinoma deſciverint?

III. Denique ſi res male cadet, phymataque duriora, magis dolentia, & in apicem faſtigiata, in carcinomata confirmata, ſive exulcerata ſive occulta, deſciverint, vel proxime deſcitura videantur, tunc abjecta omni cunctatione ad certiora præſidia properare neceſſum eſt.

1°. Igitur, ſi quod phyma carcinomatodes in præputio in viris, aut in mulieribus in nymphis ſive pterygiis lateat, quod mobile, laxum, ab omni nexu liberum ſit, & a ſubjectis partibus ſejunctum, ſummis ſiniſtræ digitis arreptum cultello exſcindendum eſt, neque præputio in viris, aut affectæ nymphæ in mulieribus parcendum, ut phyma radicitus exſtirpetur. Deinde vulnus ſuperſtes ex artis legibus primum digeſtivo unguento, deinde balſamo Arcæi curandum eſt.

2°. Si vero phyma cancroſum in balano in viris, in alterutro vulvæ ſeu pudendi labio in mulieribus, aut in ani margine in cinædis profundius quidem ſepultum ſit, ſed ſuis tamen finibus ita circumſcriptum, ut nulla adhæſione committatur cum partibus ullis aliis, quæ ſectionem reſpuant, pari modo exſtirpandum eſt. Igitur pars affecta a miniſtro diſtenta, & a Chirurgo ſiniſtra manu compreſſa, ad phymatis ambitum ſemi-circulari ſectione alte incidetur. Poſtea phyma ſummis ſiniſtræ digitis, vel etiam, ſi ita opus fuerit, uncino aut forcipe arreptum ſtipitus exſcindetur cum fibris omnibus, vulnuſque, quod inde ſupereſt, curabitur ut artis eſt.

3°. Si phyma cancroſum, quod in præputio balanove *latebat*, mole ita creverit, ut commu-

communicata per adhæſionem labe, contigua corpora cavernoſa, quæ penem conſtituunt, in conſortium ducta ſint, una jam ſupereſt ſalutis ratio, nempe ut penis caput, quantum morbo affectum eſt, totum celeriter amputetur, amputatique vulnus curetur ea methodo, quam trademus ſequente paragrapho.

4°. Verum ſi cancroſa phymata in fœminis internam vulvam aut vaginæ oſtium occupent, ſi in cinædis recto altius inſideant, ſi in viris ad penis radicem extendantur, conclamatum eſt, quandoquidem carcinoma nulla poteſt opera tunc radicitus exſtirpari; neque enim magnificis hariolorum promiſſis ullomodo confidimus, qui cathæreticorum uſu ſe carcinomata adhærentia perfecte ſanaturos eſſe pollicentur, qua de re vide quæ dicta ſunt ſupra, hujus Libri *Cap.* 6. §. 3.

5°. Tunc ergo ſpes omnis in eo ſita eſt, ut Therapeia, quam *palliativam* dicunt, dolor leniatur, morbus ſuſtineatur, humoris ferocia retundatur, ulceris progreſſus retardetur, & miſerabilis ægrotantium vita quam diutiſſime procraſtinetur, mitigatis ut maxime fieri poterit ærumnis, vigiliis, doloribuſque, quibus dirum in modum premuntur, qua de re conſuli poſſunt, quæ ſupra propoſita ſunt, *Cap.* 6. *Artic.* 3. *de Bubone carcinomatode.*

§. III. DE GANGRÆNA ET SPHACELO GENITALIUM.

Deſcriptio. Niſi genitalia, genitaliumve partes in utroque ſexu, anive margo in cinædis, quæ ulceribus affecta hærentibus ſanguine & lympha impenſius turgent, perfecta celerique reſolutione detumeſcant, aut in pus maturentur, ſolent intra paucos dies gangræna corripi, quæ tacito, ſed gradario progreſſu, brevi invaleſcit ordine ſequenti. Deſcriptio gangrænæ imminentis.

1°. Tumor vel tumoris apex, qui ante tenſus, renitens, lævis, lucidus erat & acute dolebat, flacceſcit, ignavius renititur, criſpatur, infuſcatur, obtuſius dolet, atque inde urgentia *imminentis* gangrænæ indicia.

2°. Cutis inertior magis magiſque relaxatur, ſubſidit, prementi digito facilius cedit, veſtigium impreſſum magis retinet, liveſcit cum manifeſto doloris, ſenſus & caloris decremento; & hæc gangrænam *incipientem* ſignificant. Incipientis.

3°. His ſingulis ingraveſcentibus accedunt puſtulæ ſeu veſiculæ ex cute emergentes, ichore ſubflavo vel ſubrubro plenæ; quarum baſis plerumque nigreſcit, numero, ſitu, magnitudine variæ; & tunc gangræna *confirmata* dicitur. Confirmatæ.

4°. Demum tum cutis, tum pars cuti ſubjecta, corruptæ, emortuæ, lividæ, nigræ, fœtidæ; caloris, ſenſus pulſuſque expertes, in tabum diffluunt graveolens, vel ſi digitis prehendantur, a ſubjecta carne laciniatim divelluntur; atque hic ultimus eſt necroſeos gradus, qui a Græcis *ſphacelus*, a Latinis *ſideratio* appellatur. Deploratæ.

Gangræna eæ genitalium aut ani partes tentantur, quæ a ſtagnante ſanguine vel lympha male habent: Frequenter quidem illæ, quæ natura molles ſunt & ſpongioſæ, ut balanus in viris, labia vulvæ in mulieribus, ani margo in cinædis; frequentius vero, quæ ſunt cutaneæ & magis flaccidæ, ut in viris præputium, in fœminis nymphæ ſive pterygia, in cinædis criſtæ ani. Inde malum altius longiuſque ocyſſime ſerpit, & ab affectis partibus in corpora cavernoſa, totumque penem in viris; in vulvæ clauſtra & vaginæ oſtium in fœminis; & in extremum rectum in cinædis celeri paſſu propagatur.

Cauſa. Perit in gangræna & ſphacelo ſenſus, calor, circulatio ſanguinis & lymphæ; nexus, cohæſio, firmitas partium. Conciduntur ergo in gangræna & per minima dividuntur, 1°. Nervi, quibus ſenſus viget; 2°. Arteriæ, venæ, vaſa lymphatica, quibus ſanguis & lympha circulando calorem nativum fovent; 3°. Demum ſtamina omnia tendinea, quibus partis contextus firmitaſque conſtat. Gangræna inducitur conciſo partis contextu.

Poteſt ea conſequentia ulterius confirmari ex nota efficacia cauſarum præcipuarum, quibus gangræna ſolet efficaciſſime inferri. Sic ignis comburendo; eſcharotica, cauſtica, cathæretica remedia erodendo; contuſio nimia conterendo; congelatio, cui partis congelatæ ſolutio citius ſuccedit, lacerando; ſingula ſcilicet ſuo quæque modo partis contextum, vaſaque parti intertexta concidendo, gangrænam & ſphacelum advocant.

Id unum ergo ſupereſt, ut miſſis ceterarum gangrænarum cauſis, quarum jam non ſatagimus, in peculiares cauſas inquiramus, quibus videtur partis contextus deſtrui poſſe in præſenti caſu. Duas autem ad ſummum agnoſcimus, *alteram* quidem in *phlegmone*, nimiam ſcilicet ſanguinis & lymphæ in parte congeſtionem & turgeſcentiam, unde Cum diſcinditur in phlegmone, aut eroditur in œdematode.

non modo vaſa nimium diſtenta, ſed etiam appoſita ſtamina perrumpi & laciniatim diſcindi neceſſe eſt: *Alteram* vero in *œdemate*, nempe ſalſioris & acrioris lymphæ decubitum & ſtagnationem, unde ſero laxata & emollita partis exiliora ſtamina, vaſaque tenuiora, ſalinis particulis tandem minutatim diſolvi & erodi debent.

Prior cauſa citius agit, ſed plerumque magis ſuperficiarie; poſterior tardius ſed altius; ambæ, ſi jungantur, citiſſime, efficaciſſime, altiſſime.

Symptomata.

1. Imminutio caloris, doloris & lævoris.

Symptomata. 1°. In gangræna imminente pauca & exilia ſtamina diſciſſa vel eroſa ſunt. Hinc ergo in affecta parte parum relaxatur tonus, tenſio, firmatas; atque adeo caloris, doloris, lævoris imminutio debet tunc eſſe in moderatiſſimo gradu.

2. Partis ſubſidentia cum lævore.

2°. In incipiente vero & plura & craſſiora ſtamina dilacerari vel erodi neceſſum eſt ab invaleſcente cauſarum earundem efficacia. Hinc ergo tunc magior partis flacciditas, ſubſidentia, lævor, cum manifeſto ſenſus & caloris decremento.

3. Veſiculæ ſero plenæ.

3°. In confirmata tenuior latex ſanguinis & lymphæ, e diſciſſis vel eroſis vaſis exundantium, debet ſenſim per ſemilaceram cutim permeare, atque cuticulam ſeu epidermida; ubicunque ſubjectæ cuti laxius adhæret, divellere & in hydatides inflare, ſeu veſiculas ſero plenas, ſubflavo, ſi purum ſit, ſubrubro, ſi admixtis aliquot ſanguinis guttulis inficiatur.

4. Pars affecta in tabum diſſolvitur.

4°. Demum, in ſphacelo craſſamentum ſanguinis & lymphæ, quod in ruinoſa partis ſtrue ſupereſt, & minuta fruſtula, in quæ fibræ, membranæ, vaſa conciduntur, una ſimul permixta, confuſa, ſubacta tabum conſtituunt putre, atrum, graveolens, quod quidem liquidius eſt; ſi gangræna ſit in parte molli, ubi vaſa copioſiora; ſi ab œdemate fiat; & ſi nullo, ut in œdemate, vel pauco calore ſtipetur, ut in phlegmone œdematode: quod contra ſpiſſius eſt, & craſſioribus partibus ſtrictius denſatis corneam duritiem interdum æmulatur, ſi gangræna ab inflammatione vel eryſipelate oriunda partem duriorem & exſanguem occupet, & ſi cum intenſo calore invadat.

5. Celer gangrænæ propagatio.

5°. Partes, quæ gangrænæ vel ſphacelo ſubjectæ aut contiguæ ſunt, participant ipſæ labem eamdem, qua ſphacelata vel gangrænoſa pars ante laborabat. Debent ergo a virulento tabo, quod a gangrænoſa parte undique defluit & alte imbibitur in vitii ejuſdem conſortium tanto facilius trahi; atque adeo minime mirum eſt, ſi gangræna ſphaceluſque alte lateque celeriter ſerpant, & partes depaſcantur, quæ confines ſunt.

6. Pulſus debilis & parvus cum horrore.

6°. Vaſa lymphatica a gangrænoſa parte prodeuntia in ſanguinem jugiter traducunt guttas tabi quas inde hauriunt, tanto quidem plures, quanto gangræna latior & profundior eſt, & fœtido tabo magis ſcatet. Sed guttæ tabi iſtiuſmodi, in venas ſemel infuſæ, debent inſita proprietate ſanguinem inſpiſſare, & inſpiſſati circuitum retardare. Debent ergo pari quoque proportione nativum ſanguinis calorem imminuere, & chordis motum infringere quoad vehementiam & magnitudinem, unde pulſus in ſphacelo debilis & parvus futurus eſt cum horrore frequente.

Diagnoſis gangrænæ.

Diagnoſis. 1°. Ex ſignis in deſcriptione propoſitis facile eſt, tum imminentem gangrænam prævidere, tum incipientem, confirmatam, in ſphacelum degenerem, dignoſcere.

Limitum.

2°. Limites, quibus gangræna circumſcribitur, viſu tactuque patent ut plurimum; hinc ergo facile judicium quales quantaſve partes occupet, ſcilicet an præputium, balanum, frænumve in viris; an labia vulvæ, pterygia, clitoridem, præputiumve clitoridis in mulieribus; an criſtarum aut ficorum faſtigium, ipſumque ani ambitum in cinædis?

3°. Cavendum tamen, ne ex præputii conditione de ſtatu balani, qui in phimoſi ſubtus latet, temere judicium fiat; conſtat enim experientia gangrænoſo præputio illibatum balanum interdum recondi. Quocirca præputium inciſim diſſectum ad poſtica revolvendum eſt, ut de retecta glande apertius certiuſque ſtatuere liceat.

Altitudinis.

4°. Ut æſtimetur gangrænæ altitudo, conjecturis minime fidendum, ſed pars affecta inciſuris eouſque ſcarificanda eſt, dum inciſionum fundus doleat, & floridum ſanguinem emittat. Hinc enim certo conſtat & de vitali ſubjectarum partium ſtatu, & de ſuperjectæ gangrænæ altitudine.

5°. Cautio eadem adhibenda, quoties de gangræna partis cujuſdam ambigitur. Si levioribus enim inciſuris punctim ſcarificata doleat & cruorem fluidum atque rutilum emittat, omnia ſalva ſunt; contra vero, ſi ſecus.

Et cauſarum gangrænæ.

6°. Demum, manifeſtum eſt ex prægreſſis a qua cauſa gangræna ortum habuerit; an ab œdemate, an a phlegmone, an complicato vitio ab œdemate phlegmonode?

Prognoſis gangrænæ, tum in genere, tum in particulari.

Prognoſis. 1°. Gangræna malum eſt, quo non alterum periculoſius, cum necroſim inferat, celerique paſſu a parte in partem prorepat.

2°. Po-

2°. Poteſt imminens gangræna præcaveri, & incipiens reprimi, ſed confirmata & in ſphacelum degener nulla arte ſanabilis eſt, niſi extirpetur; unde facile eſt ſingularum pericula æſtimare.

3°. Bonum, gangrænam rubro circulo circumſcribi; id enim inter affectam ſanamque partem certum diſcrimen intercedere ſignificat.

4°. Malum contra, gangrænoſam partem cum ſana ita confundi gradaria colorum diminutione, ut certus gangrænę terminus aſſignari nullus poſſit; id enim denotat gangrænoſum virus & latenter & late ad confinia ſerpere.

5°. Sphacelus levi, nec difficili exciſione exſtirpatur, ſi præputium in viris, nymphas in fœminis, criſtas ani in cinædis ſolum afficiat.

6°. Graviorem & periculi plenam operationem exigit, ſi caput penis, alterutrum labiorum vulvæ, aut portio marginis ani morbo teneantur.

7°. Nullam operationem admittit, ſi ad penis radicem, ad vaginæ oſtium aut intra rectum proceſſerit, ſed res tota naturæ viribus committenda, quæ operatur interdum curationes mirificas.

8°. De ægrotantis ſalute nulla ſpes reliqua eſt, ſi ſphacelo ad interiora prorepente horror, rigor, ſyncope, debilitas parvitaſque pulſus identidem recurrant; hinc enim lethalem noxam conceptam eſſe evidens eſt.

Curatio. Pro triplici gangrænæ ſtatu triplex therapeia adhibenda eſt; 1°. Nempe gangræna, ſi ſit imminens, præcavenda; 2°. Si incipiens, reprimenda; 3°. Si confirmata & in ſphacelum degener, exſtirpanda eſt. Curatio.

I. Ad præcavendam imminentem gangrænam, 1°. Removeantur obices omnes, quibus ſanguinis & lymphæ circulatio retardatur, ideoque, niſi jam ante proviſum fuerit, incidantur quam celerrime præputium in phimoſi, & complicatæ præputii rugę in paraphimoſi, baſiſque pterygiorum in mulieribus crebris inciſuris ſcarificetur, ſi nimis adſtricta ſit. Gangræna imminens præcavenda.

2°. Provideatur celeri opera nimiæ vaſorum turgeſcentiæ, qua partis ſtaminibus diſciſſis, & nimiæ lymphæ acrioris ſtagnationi, qua ſtaminibus eiſdem eroſis periculum eſt ne gangræna inferatur; ideoque pars crebris punctiunculis ſeu inciſuris pertundatur, magis minuſve altis, prout imminet magis vel minus profunda gangræna.

3°. Simul ac ſanguis ex inciſuris abunde manaverit, atque pars affecta onere levata fuerit, vaſa, quæ prægreſſa dilatatione atona, vel nimia relaxatione flaccida ſunt, reddantur tono, firmitati, elaterio naturalibus, ut recuperato motu oſcillatorio conſuetam ſanguinis & lymphæ circulationem renovent, a qua jam feriabantur; ideoque pars poſt ſcarificationem foveatur tepide ſpiritu vini ſive ſolo, ſive camphorato, ſive etiam cum addito ſale ammoniaco; ſpiritu vini theriacali; ſpiritu vini cum æquali parte aquæ calcis &c; linteiſque contecta detineatur, quæ iiſdem liquoribus jugiter madeant, & iis per modum embroches identidem irrorentur. Conſtant enim calore, partium tenuitate, punctione, doloris ſenſu efficaciter inde ſollicitari oſcillatorium vaſorum motum, humorumque ſingulorum circulationem, in quibus conſiſtit partis vita.

4°. Sit qua ſit in partis ſuperficie nota ſeu macula paulo nigrior ideoque gangrænæ magis ſuſpecta, ut plerumque accidit in baſi bullarum cryſtallinarum, penicillus ſeu plumaceolus imponatur, imbutus tinctura myrrhæ vel ſola, vel ad ęqualem doſim cum aqua phagædenica permixta, qua gangrenam incipientem efficaciter reprimi certum eſt.

5°. Eadem tandiu admoveantur, donec pars detumeſcat, & ex inciſuris ſeu ſcarificationibus pus erumpat maturum & laudabile; quæ ſunt certiſſima ſigna non remotæ modo cauſæ, a qua gangrænæ periculum, ſed etiam plane reſtitutæ in parte *vitalitatis*, quæ ambo explevisse in votis erat.

6°. Interim, ne negligantur auxilia cetera, quæ antecedentes gangrænæ cauſas poſſunt retundere vel debellare, ſed dum topica admoventur, ſimul etiam vena ſemel atque iterum incidatur, ſi ita ferat morbi ratio, atque ægrotantis conditio permittat; largus imperetur potus ex decoctis herbis temperantibus & diluentibus, ut ex cichorio, borragine, bugloſſo, ſcolopendrio, pimpinella, agrimonia &c. ſi febrilis æſtus vehemens ſit; ex diaphoreticis vero & cardiacis, ut ex carduo benedicto, ſcabioſa, ſcorſonera, angelica, floribus chamæmeli &c. ſi pacatior ſit ſanguinis motus; imo vero, ſi pulſus depreſſior ſit, cochleatim propinetur quolibet bihorio mixtura, hauſtus, ſeu potio ex aquis cardui benedicti, meliſſæ, ſcabioſæ, angelicæ, ſcorſoneræ, ſcordii aut cinnamomi, in

quibus diſſolvantur pulveres, electuaria; ſalia volatilia ex attenuantium, diaphoreticorum, cardiacorum familia, juxta ſequentem formulam.

℞. *Aquar. cardui benedicti*,
Et meliſſæ ana ℥ ij. ß.
Quibus diſſolve diaphoretici mineral. vel *bezoardici jovial.* ʒ. j.
Sal. volatil. oleoſ. ʒ. ß.
Theriacæ veteris ʒ j. ß.
Add. *Aquæ hordeatæ cinnamom.* ℥. j.
M. F. Potio, *cujus ſumantur cochlear* j. vel ij. *quolibet biborio*.

II Gangræna incipiens reprimenda. II. At vero ſi morbus medicamenta vicerit & in apertam gangrænam abeat, miſſis remediis illis, quæ urgentiori malo imparia forent, ad æfficaciora properandum.

1°. Antiquiores quidem, ne noxiorum humorum affluxu gangræna ulterius ſerperet, partem ſanam munire ſatagebant *defenſivis*, quæ conſtarent remediis e familia aſtringentium, *v. g.* emplaſtro rubro; cerato a Vigone deſcripto, *Practic. Lib.* 2. *Cap.* 17. aut cataplaſmate olim uſu receptiſſimo ex bolo armeniæ, terra ſigillata; pulveribus gallarum, nucum cupreſſi, corticum granatorum, aut myrtillorum; & farina hordei una coctis in oxymelite.

2°. Gangrænoſum deinde locum ſcarificabant, ut ſanguis jam corruptus effluerer, & putridi vapores exhalarentur.

3°. Scarificationes calide abluebant & fovebant aqua muriatica, urina, lixivio forti in quo lupini incocti fuiſſent, oxycrato vel ſolo, vel in quo unguentum Ægyptiacum diſſolutum eſſet.

4°. Inde admovebant fimum caballinum calentem & oxycrato dilutum, vel cataplaſma ex farinis oroborum, lupinorum, lolii, fabarum, &c. coctis in oxymelite, quibus addebant ſuccum abſinthii & marrubii, ſal muriaticum, imo etiam myrrham & aloen pulveratas, ſi intenſiori putredini medendum eſſet.

5°. Si quid jam ſideratum eſſe videretur, abſumebant unguento Ægyptiaco, pulvere uſti calcanthi, vel trochiſcis cathæreticis variis, aut Andronis, vel Polyidæ, vel Muſæ, vel ex aſphodelis, qui in antiquioribus diſpenſariis olim obvii, e recentioribus jam pridem exciderunt.

6°. Hæc olim fuit Antiquorum therapeia ad gangrænam amolliendam, quam noluerim equidem acerbius rejeciſſe, quaſi inefficacem vel noxiam, ne iniquius damnare videar methodum, quæ multis emolumento quondam fuit, ac certe quam multo minus auſim vel approbare vel ſuadere, hanc præſertim ætate, qua artem certiorem experientia fecit exemplo monſtrante viam; ſiquidem jam licet exitiali & gravi morbo, quo non periculoſior alter, qualis eſt gangræna, potentiorem, efficaciorem, tutiorem medicinam adhibere ſequenti methodo.

7°. Itaque miſſis *defenſivis*, quæ perſpirationem inhibendo nociva merito cenſentur, pars gangrænoſa ad vivum ſpiſſe ſcarificetur; imo, ſi quid ſideratum ſit, caute reſecetur & detondeatur, tum ut tanto magis imminuatur morbi fomes, tum etiam ut apponenda remedia tanto altius facilliuſque penetrare poſſint.

8°. Sanguine prius largiter educto, ſcarificata pars, ſi gangræna levis ſit & ſuperficiaria, foveatur decocto ariſtolochiæ rotundæ, tinctura myrrhæ vel aloes; unguento Ægyptiaco, quod in ſpiritu vini camphorato diſſolutum ſit, aqua phagædenica; vel quæ ceteris præſtat, tinctura myrrhæ & aqua phagædenica, ad æqualem doſim permixtis, & in quibus diſſolutum ſit unguentum Ægyptiacum. Penicilli ſeu plumaceoli iiſdem liquoribus imbuti admoveantur, locuſque apte contegatur & diligetur linteis ſpiritu vini camphorato, vel ſolo, vel cum addito ſale ammoniaco madentibus.

9°. Si vero gangræna gravior ſit & profundior, pars perfundatur ſpiritu acido ſulfuris per campanam educto; vel contegatur linteis madentibus ſolutione Mercurii in aqua forti ſeu ſtygia, aut lapidis cauſtici vulgaris in aqua communi; vel illinatur oleo glaciali vitrioli, aut butyro antimonii; quæ ſingula pro diverſo gangrænæ gradu vel more parcius largiuſve affricare decet, & pura adhibere, vel oleorum, unguentorum, *pomatarum* mixtura varie temperare.

10°. Quin imo, ſi ad mali ferociam & firmiore & celeriore præſidio opus ſit, pars inuratur cauterio actuali, acrius quidem leniuſve, ferroque magis minuſve candente, prout & morbi ratio poſtulaverit, & permiſerit ſideratæ partis conditio.

11°. Caveatur tamen ab omni uſu arſenici ſeu auripigmenti, & arſenicalium præparato-

paratorum, ut ſunt magnes, rubinus, regulus arſenicales; ſublimatum, oleum, butyrum arſenicalia &c. Siquidem, ut ſupra monuimus *Cap. 6.* §. 3. experientia compertum eſt hiſce remediis ſeu potius venenis qualicunque arte adhibeantur, gravia ſymptomata plerumque inferri, ut deliria, ſpaſmos, ſyncopen &c, & deleteria, qua pollent, virtute ſanguinem lethali noxa infici.

12°. Nota autem & uſu confirmata propoſitorum cauſticorum & cathæreticorum efficacia in amovenda gangræna tota repetenda eſt ex diſcrimine, quod intercedit inter partes, quæ tacita labe computreſcunt, parteſque ceteras, quæ putredinem nondum ſenſere. Illæ quidem tenuiſſimis cauſticorum particulis, quas præ mollitiæ alte imbibunt, in liquamen funditus & actutum diſſolvuntur; Hæ vero firmitate, tono, motu oſcillatorio, quibus etiamnum valent, earumdem particularum non modo attactum diutius refugiunt, & energiam pertinacius eludunt; quin imo acrius inde ſtimulatæ in fortiores crebrioreſque oſcillationes agi ſolent, unde faciliori & promptiori ſanguinis & lymphæ circulationi conſulitur. Haud igitur mirum eſt cauſticorum facultate ſemi-putres partes, quæ ad interitum præcipitantur, tam aperte diſcerni ab integris, quæ videntur inde majorem *vitalitatem* adipiſci.

13°. At vero hoc opus, hic labor eſt tam cauto prudentique conſilio cauſticorum vim, ac gangrænæ ferociam & denſitatem conferre & penſare, ut neque imbecilliora cauſtica admoveantur, quæ putredinis partem intactam, & in jugem mali fomitem ceſſuram relinquant; neque acriora, quæ ſanas partes fruſtra abſumant. Sed in tam præcipiti malo gravius peccaretur, defectu quam exceſſu; adeoque ut incolumitati conſulatur, ſatius eſt ſanas partes aliquatenus erodere dura pietate, quam gangrænam radicitus non exſtirpare culpanda commiſeratione.

14°. Ceterum, ubi primum inuſtę eſcharæ ambitu rubro circulo circumſcriptus obſervabitur, indicium eſt gangrænoſam partem cohibita labe a ſubjectis partibus, quæ integræ ſunt, ſejungi, potiſſimum ſi quæ maturi puris guttæ intermediæ manent. Tunc itaque cruſtæ delapſus quam citiſſime procuretur, 1°. Eſcharam ſcarificando, ut emollientia altius penetrent, & puri ſubtus latenti via fiat. 2°. Oleoſa & pinguia adhibendo, quibus cruſtra emolliatur & relaxetur, ut butyrum, cremorem lactis, ovi vitellum, adipem ſuillam, digeſtivum vulgare ſimplex, vel ovi vitello temperatum &c. 3°. Si nimia ſit partis mollities, pinguibus admiſcendo ea remedia, quæ ad putredinem valent, ut tincturam vel pulverem myrrhæ aut aloes.

15°. Eſchara ſemel delapſa ulcus ſuperſtes, ſi fœtidum ſit, eluatur & foveatur primis diebus decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, vel foliorum abſinthii, rutæ, ſcordii &c. aqua calcis, tinctura myrrhæ vel aloes; pro diverſo putredinis gradu. Detergatur deinde unguento Ægyptiaco vel apoſtolorum, aut digeſtivo vulgari, cui tinctura vel pulvis myrrhæ aut aloes admixta ſint. Demum uſu balſami Arcæi, & ſi opus ſit, balſami viridis Metenſium ad perfectam cicatricem deducatur, ut artis eſt.

16°. Ceterum, ne negligantur interna remedia, ſaltem gangrænæ initio, dum omnia periculi plena ſunt. Itaque, ſi nimius ſit ſanguinis æſtus, vena tundatur in brachio, largus potus imperetur ex decoctis herbis refrigerantibus & temperantibus ſupra propoſitis, enemata infundantur emollientia & demulcentia; imo etiam alvus ſubducatur identidem blandiore cathartico, ut medulla caſſiæ, vel manna calabrina in ſero lactis vel decocto cichorii.

17°. Contra vero, ſi contracto arteriarum pulſu horror intercurrat cum periculo ſyncopes, potus præſcribatur ex herbis cardiacis & diaphoreticis, quales ſupra recenſuimus, ubi de gangræna imminente, viriſque refocillentur uſu potionis, mixturæ vel hauſtus, qualem ibidem propoſuimus, ſed cui tunc addi neceſſe eſt, cum omnia pejus ruant, cardiaca efficaciora, ut guttas Anglicanas, ad gutt. xv, vel xx, lilium antimoniale Paracelſi, ad gutt. xxx, vel xl, ſal volatile viperarum, aut ſalis ammoniaci, ad gran. xxx, aut pulverem cochenilliæ tenuiſſimum, ad gran. xv, aut xx, &c.

III. Tandem, ſi ſphacelus confirmatus ſit, neque jam ſpes affulgeat poſſe partem integram ulla opera conſervari, neceſſum eſt, ne pars ſincera trahatur, exitiali malo, quod moras non patitur, citam opem ferre exſtirpatione. III. Gangræna confirmata exſtirpanda.

Igitur 1°. Si præputii pars quædam ſiderata ſit, pars illa ſtatim abſcindenda; ſi præputium totum corruptum ſit, totum quoque circumcidendum: Locus vero inciſionis deinde curandus eſt vel juxta methodum, quam ad imminentem gangrænam, vel juxta illam, quam ad incipientem modo propoſuimus, prout exiget morbi ratio.

2°. Simi-

2°. Similiter, ſi pterygomatum alterutrum in fœminis, vel quædam in ano criſta in cinædis necroſi tentetur, forfice ad baſim exſcindenda, baſiſque inciſa curanda eſt, ut modo de inciſi præputii vulnere dictum fuit.

3°. Quod ſi ſphacelo ad cavernoſa uſque corpora jam progreſſo ſpes nulla ſit poſſe mentulam integram ſupereſſe, ne morbus cunctando ulterius prorepat, ſiderata pars quam ocyſſime amputanda. Itaque mentula manu ſiniſtra ſuſpenſa, novacula vel ſcalpello reſecetur ad gangrænæ ambitum, ſed tamen in parte ſana, ne quid reſidui ſuperſit, quod ſphacelo contaminatum ſit. Deinde leniter expreſſo mentulæ trunco ſanguis, qui manat ab arteriis pudendis interioribus & exterioribus, ſiſtatur vel appoſitione fruſtulorum vitrioli cyprii goſſypio obvolutorum, imo vero, ſi opus fuerit, levi ferri ſemi-candentis attactu, quo eſchara inuratur ſuperficiaria; reliquo vulneri imponatur defenſivum ſtypticum & aſtringens cataplaſmatis forma ex bolo armenia, ſanguine draconis, terra ſigillata, gypſo, gallis, aloe, maſtiche &c. tenuiſſime tritis, & ovorum albumine exceptis ad mellis conſiſtentiam. Omnia ex arte deligentur & cooperiantur linteis ſpiritu vini camphorato madentibus, & eodem ſpiritu identidem irrorentur in modum embroches. Altero, tertiove die, detracto primo apparatu, penicilli digeſtivo, cui tinctura myrrhæ admixta ſit, imbuti apponantur, continuata eadem embroche cum ſpiritu vini camphorato, donec manifeſta appareant ſuppurationis indicia. Inde ulceris ſuppuratio digeſtivo eodem vel ſolo, vel cum additis tinctura aut pulvere myrrhæ; deterſio vero balſamo Arcæi, pariter vel ſolo, vel cum tinctura aut pulvere iiſdem: demum cicatrix epuloticis ex artis legibus procuretur.

4°. Simili modo, ſi alterutrum vulvæ labium, vel portio quædam marginis ani ſphacelo afficiatur, ad vivum reſecanda, exſtirpando ſi fieri poſſit quidquid ſideratum eſt. Inde cohibito ſanguine aſtringentibus, ligatura, vel cauterio actuali, pars foveatur & irroretur ſpiritu vini camphorato cum ſale ammoniaco; ac ubi primum ſuppuratio apparuerit, ſuppurantibus, detergentibus, vulnerariis, epuloticis ad cicatricem ex arte deducatur.

5°. Ceterum, ſi unquam, maxime in caſibus modo propoſitis, interno cardiacorum uſui inſiſtendum eſt, quæ cordis motum, ſanguinis circuitum, ſpirituum influxum tueantur, adeoque horrori, ſyncope, aſphyxiæ efficaciter medeantur, de quibus vide quæ ſuperius dicta ſunt.

CAPUT IX.

De Porris, Verrucis & Condylomatibus genitalium.

§. I. DESCRIPTIO.

Deſcriptio porrorum, verrucarum, & condylomatum.

ACcedit præcedentibus jam deſcriptis quarta morbi venerei ſpecies, verrucoſæ ſcilicet excreſcentiæ in genitalibus, quandoque coitui impuro, ſed plerumque prægreſſis & male curatis ceteris affectionibus ſyphiliticis, ſolent ſuccedere.

In viris, in toto pene germinant, ſed potiſſimum in præputio & in balano, ad coronam aut juxta frænum: In fœminis vero, in tota vulva, ſed præſertim in pudendi labiis, in clitoride, clitoridis præputio, & nymphis ſeu pterygiis: Ad ani ambitum efflorescunt in iis præſertim, qui muliebria patiendo contaminantur: Demum in nutricibus, quæ lactando morbum concepere, mammarum papillas, vel papillarum baſim obſident.

Figura variant, ſicut & ſitu: Si oblongæ, exiles & teretes ſint, *porri* dicuntur; *verrucæ*, ſi teretes quidem, ſed breviores planioreſque; *condylomata*, ſi complanatiores ſint & in oblongam aream extenſæ; demum *criſtæ*, ſi mole grandiores, in fimbrias ſeu lacinias latas & foliaceas excreſcant.

Modo ſponte decidunt exareſcendo, ſed ſuperſtite baſi ex qua repullulant; modo permanent, ſed flaccidæ, molles, & ſenſu fere orbæ; modo duræ, ſiccæ, rigentes & quaſi corneæ, ſenſu carent & vere calloſæ ſunt; modo vero dolent, ichoris quidpiam ex ſummo apice eructant & naturam carcinomatodem æmulantur.

§. II.

§. II. CAUSÆ.

Cauſæ porrorum, verrucarum & condylomatum deducendæ ab excreſcentia papillarum cutanearum.

Compertum eſt papillas contextu nerveas, figura pyramidales ſeu potius cylindricas, modo ſparſim, modo parallelo ordine inſidere extimæ cuti, quæ genitalia in utroque ſexu veſtit, ſicut & cuti reliquæ, qua ceteræ corporis partes obteguntur; & numeroſas, confertas, prominentes maxime obſervari in balano, fræno, utraque præputii facie & extremo ejuſdem limbo in viris; in fœminis vero in toto vulvæ ambitu, variiſque prominentiis, quæ in vulva conſpicuæ ſunt, ut in nymphis, carunculis myrtiformibus, clitoride clitoridiſque præputio. Proſtant pares ſimileſque papillæ & in ani confiniis, & in mammarum papillis, areiſque papillas cingentibus.

Sicut ergo conſtat verrucas, quibus manus aut ceteræ quævis corporis partes quandoque deturpantur, fieri augmento papillarum iſtiuſmodi cutanearum, quæ præternaturam indurantur, ſic etiam conſequens eſt poros, verrucas, condylomata, criſtas, quæ genitalia in utroque ſexu infeſtant a cauſa venerea, ſimili ratione deducenda eſſe ab incremento papillarum ejuſdem generis, quæ elongatæ extra contiguam cutem ſupercreſcunt, quotieſcumque contingit eaſdem uberius nutriri.

Patet autem deſcriptas genitalium papillas uberius nutriri non poſſe, niſi gemina de cauſa; vel quia lympha nutritia copioſius convehitur; vel quia retinetur pertinacius. Sed priorem cauſam excludendam cenſemus, ut cui locus eſſe non poſſit, quoties agitur de incremento partis peculiaris. Reſtat igitur ut preternaturale papillarum incrementum in porros & verrucas ab hærentia ſola lymphæ nutritiæ repetatur.

Quæ papillæ ideo excreſcunt, quod earum baſis occalleſcat energia contagii venerei.

Jam vero, ut ceteras cauſas omittamus, quæ papillarum incremento favere ſolent ſine contagii ullius interventu, & quarum in præſenti non ſatagimus, ideo tantum lympha in papillis pertinacius hærere poteſt ex cauſa venerea, quod papillarum baſis, quæ intra corpus mucoſum ſepulta jacet, occalleſcit energia contagii venerei, quo mucoſus humor circumfluus inficitur. Inde enim receſſus lymphæ, ut qui per vaſa lymphatica mollia & ex ſe inertia fieri debeat, difficilior, ideoque parcior futurus eſt ejuſdem acceſſu, ut cui arteriæ ipſę deſtinentur, quæ tum elaterio tum oſcillatione compreſſioni fortius renituntur; ac proinde quantuluſcumque ſit lymphæ convectæ exceſſus præ revecta, conſequens eſt fore, ut papillæ tacita lymphæ congeſtione in porros aut verrucas ſenſim excreſcant.

Vel recens concubitu admiſſi, vel a ſanguine dudum infecto ſubminiſtrati.

Docet autem experientia poſſe mucoſum humorem, qui ſub genitalium cuticula latet, ſeminio venereo contaminari gemina ratione: 1°. Quia tenuior portio virulenti tabi, quo genitalia madent quotieſcumque res eſt cum infectis, per mediam cuticulam in ſubjectum corpus mucoſum latenter imbibitur; & tunc porri venerei citra præcedentem corporis noxam concubitui impuro immediate ſuccedunt. 2°. Quia portio ſeminii venerei, quod in ſanguinem dudum penetravit, mucoſo humori inde ſecedenti infunditur; & tunc porri ſine ullo recente concubitu, qui ſuſpectus ſit, a lue venerea pridem latente dependent.

Unde pro numero papillarum, quæ afficiuntur, aut pro gradu quo occalleſcunt, diverſa emergit excreſcentiarum facies.

Ceterum virus venereum mucoſo humori quomodocumque infuſum, modo unicam cutis papillam, vel exiliorem papillarum manipulum ſingulatim afficit, ſed valide, & *porros*; modo vero papillas plures, juxta adſitas intra circularem aream, ſed debiliter, & *verrucas*; modo papillas plurimas contiguas, & in aream oblongam & faſciolæ ſimilem diſpoſitas inficit, ſed debiliter & *condylomata*; modo demum papillas plurimas, ſed valide, & *criſtas* producit.

Diſcriminis hujus ratio ex diverſa cauſa repetenda eſt, prout diverſa ſupponitur prima contagii venerei ſcaturigo: Nempe, 1°. Si virus illud ſit portio tabi illius virulenti genitalibus affuſi in actu venereo, Ex loci declivitate, qua tabum huc vel illuc copioſius confluit, hæretque ibidem pertinacius: Ex vitio cuticulæ ſuperjectæ, quæ ſi ſit alicubi ſaucia, abraſa, hiulca, ſuperaffuſum tabum facilius intromittit: Ex qualitate tabi venerei, quod eſt magis minuſve acre & energicum &c. 2°. Si vero virus idem ſcaturiat ab ipſo ſanguine pridem inquinato, Ex diverſa laxitate cellularum corporis mucoſi, quæ virus facilius copioſiuſve admittunt: Ex diverſa papillarum mollitie, quæ virus in finitimis cellulis latitans altius citiuſque imbibunt: Ex diverſa contagii natura; unde major minorve efficacia &c.

§. III.

§. III. SYMPTOMATA.

1. Excreſcentia longior vel brevior.

1°. Si e graviore obice lympha uberius retineatur in una vel pluribus papillis, verrucoſa excreſcentia in longum producta cuti multum ſupereminebit: Contra vero, ſi a leviore obice parcius hæreat, excreſcentia depreſſior ſupra cutim minus exſtabit.

2. Mollis vel ſkirrodes.

2°. Si lympha, quæ in papillis retinetur, tenuis, aquoſa, diluta ſit, excreſcentia mollis: Si vero viſcida, ſpiſſa, tenax fuerit, excreſcentia dura, calloſa, ſkirrhodes futura eſt.

3. Interdum decidua, ſed viviradix.

3°. Si porrus longus, mollis, exilis, partis cui inhæret, calore, vel indumentorum affrictu ſenſim exareſcat, ſponte quandoque decidet, ſed ex ſuperſtite baſi cito denuo progerminabit.

4. Non raro inflammatur imo & abſcedit.

4°. Si excreſcentia mollis & laxa, vel a fricatione nimia, vel ab acriore medicamento doleat, advocato inde conſtrictorio partis erethiſmo ſolitus ſanguinis commeatus intercipietur, unde inflammatio, imo & abſceſſus.

5. Quin imo accedit ad carcinoma.

5°. Si excreſcentia ſkirrhodes fricatione nimia, vel præpoſtero cathæreticorum uſu, identidem irritetur, calore quem dolor advocat, indurata lympha ſenſim rareſcet, unde dolor, calor, lancinatio, uno verbo carcinoma incipiens.

6. Ac in carcinoma degenerat.

6°. Tandem, ſi excreſcentia eadem durius aliquandiu tractata in dies pejus habeat, & in ſummo apice dehiſcens ichoroſum quid profundat, fiet inde carcinoma, leve quidem & ſuperficiarium, ſed jam confirmatum & apertum, & proinde nequaquam negligendum.

§. IV. DIAGNOSIS.

Diagnoſis excreſcentiarum. Et cauſarum, a quibus dependet.

1°. Præſentia, ſitus, differentia, conditio porrorum, verrucarum, condylomatum, criſtarum tactu & viſu patent.

2°. An a venereo contagio ortum habeant, conjicere eſt ex numero. Rarum eſt enim genitalia unquam obſideri verrucoſis excreſcentiis, quæ multæ ſint, ſine labe venerea.

3°. Porrorum tamen indoles apertius indicatur, ſi ſemel exſtirpati ſponte & ſine cauſa repullulent.

4°. Rei veritas certo demum colligitur ex ægrotantis confeſſione, ut cui facile ſit verrucas, quas in pudendis habuit a teneris unguiculis, diſtinguere a porris, ceteriſve excreſcentiis, quæ poſt ſuſpectum veneris uſum apparuere.

5°. Similiter ab ægrotante diſcendum eſt, an porri aut verrucæ ſucceſſerint impuro concubitui, qui recens eſſet, atque adeo a contagio genitalibus nuper affuſo progerminaverint? An contra citra concubitum ullum, qui ſuſpectus eſſe poſſit, ſponte prodierint, atque adeo a ſeminio in ſanguinem jam pridem infuſo dependeant, luemque veneream atteſtentur jam confirmatam, imo inveteratam.

§. V. PROGNOSIS.

Prognoſis varia inſtitui debet pro gravitate cauſæ, a qua dependent.

1°. Venereæ genitalium excreſcentiæ ex ſe quidem leves ſunt, poſſuntque facili negotio radicitus exſtirpari.

2°. At vero ratione cauſæ graviores eſſe poſſunt, nempe ſi a ſeminio in ſanguinem jam pridem infuſo producantur, quoniam tunc luem veneream confirmatam arguunt, cujus hydrargyroſis unica medicina eſt.

3°. Quin imo, licet conſtiterit eaſdem inferri a tabo genitalibus recenter ſuperaffuſo in impuro concubitu, periculum tamen eſt, ne virus, quod ſubter cuticulam jam penetravit, nec inde poteſt ulla ratione effluere, ulterius progreſſum ſanguinem pedetentim inquinet, & luem confirmatam tandem inferat, ſi omittatur anti-venereorum uſus.

4°. Hinc liquet luem confirmatam plerumque argui a porris & verrucis genitalium venereis, vel tanquam cauſam, vel tanquam effectum. Cave tamen, ne cum Chirurgorum vulgo luem veneream in iis omnibus latere temere concludas, quorum genitalia vel præſentibus obſidentur porris aut verrucis, vel olim obſeſſa ſunt; cum certa experientia compertum ſit porros & verrucas, qui a contagio dependent recenter admiſſo, radicitus quandoque curari ſine ulla noxa, quæ in ſanguine ſuperſtes ſit.

Et numero aut gradu ſymptomatum, quæ ſuperveniunt.

5°. Porri, verrucæ, condylomata, criſtæ genitalium, ſi inflammata in abſceſſum abeant, aut ſi lancinantia carcinomatoden naturam contrahant, quam celerrime exſtirpanda ſunt, ne cunctando finitimæ partes in ejuſdem labis conſortium trahantur.

§. VI.

§. VI. CURATIO.

Porris, verrucis, condylomatis, criſtis duplex medicina facienda eſt; altera *interna*; quæ ſeminio virulento in ſanguinem jam ingreſſo vel proxime ingreſſuro medeatur; *externa* altera, quæ partis vitium deleat & emendet.

I. Circa *internam* quidem medicinam, ſi colligere liceat ex indiciis urgentibus luem veneream latere, 1°. Plena hydrargyroſi utendum eſt juxta methodum infra proponendam, cum ea tantum ratione virus, quod in ſanguinem jam infuſum eſt, certo debelletur. **Interna excreſcentiarum therapeia.**

2°. Quod ſi ægrotans huic methodo, ceu operoſiori, repugnet, at ſaltem adhibendæ ſunt identidem leviores unguenti mercurialis inunctiones ſuper genitalia, inguina, nates &c.; vel præſcribenda præparata Mercurialia, quæ diaphoretica ſint & tacite antivenerea, interjectis identidem catharticis, quæ humores ad ſalivales glandulas confluentes deorſum deturbent, juxta methodum, quam ſupra propoſuimus *Capite* I. ubi *de gonorrhœa*.

3°. Si vero nulla fuerit luis ſuſpicio, & excreſcentiæ, quæ impurum concubitum ſequuntur, virus recens, nec dum ultra morbi ſedem progreſſum ſignificent, plenæ quidem hydrargyroſi licebit tuto parcere; at ſaltem, ut in præcedenti paragrapho dictum eſt, levioribus inunctionibus vel iterato Mercurialium præparatorum uſui ſatis diu inſiſtendum erit, donec virus ſubter cuticulam illapſum perfecte profligatum eſſe videatur.

II. Jam vero, quod ad *externam* porrorum, verrucarum, condylomatum curationem, variant jam pridem ſententiæ. **Externa excreſcentiarum therapeia.**

1°. Antiquiores Medici excreſcentias omnes filo vel ſeta equina comprehenſas arcte ligabant, donec exſiccatæ ſponte deciderent. Sed ea methodus jam damnatur, nec immerito, cum dolorem acrem ſemper, gravem inflammationem plerumque inferat arctiore ligatura; cum excreſcentiis calloſis, potiſſimum vero ſi complanatæ ſint & parum exiſtent, impar ſit, ut quas colligare non liceat; cum, deciſo tantum exſtantium faſtigio, nulla medicina adhibeatur baſi, ſive ſedi, a qua ſuperſtite novæ excreſcentiæ brevi repullulant.

2°. Satius eſt proinde excreſcentias ſummis ſiniſtræ digitis prehenſas forfice ad cutim proxime reſecare, & deinde, modo nullus ad baſim callus ſubſit, levius quod ſupereſt ulcuſculum cicatrice quam celerrime obducere, quod plerumque facillimum eſt.

3°. Si quid vero calloſi lateat, operæ pretium eſt, ut priuſquam coeat cicatrix, callus vel ſuppuratione reſolvatur, vel uſu cathæreticorum abſumatur, ne inde nova ſuccreſcat porrorum luxuries, vel quod pejus eſt, ne derelicti calli in phymata radicentur.

4°. Ea ſane methodus utiliſſima, quoties poris longioribus, qui duri & calloſi ſint; vel criſtis grandioribus & in plures lacinias diviſis medendum eſt, quoniam eo pacto levi facilique inciſione horæ momento obtinere eſt, quod alioqui repetito acriorum cathæreticorum uſu vix forſan intra plures dies conficeretur, cum ſumma ægrotantis moleſtia, nec ſine gravi inflammationis periculo. Porro, detruncatis ſemel excreſcentiis, baſi caute proſpiciendum eſt, neque permittendum unquam, ut præmature coeat, nondum reſolutis, ſuppuratis, emollitis, vel abſumptis callis omnibus.

5°. Sed methodus eadem ſatis commoda nequaquam videtur, quotieſcunque excreſcentiæ humiles brevioreſque, nec digitis ſuſpendi, nec radicitus exſcindi poſſunt; quamobrem præſtat ad cathæreticorum uſum confugere, quæ porris, verrucis, condylomatis illita vel admota, non modo excreſcentiarum faſtigia, quæ prominent, detruncant, ſed earumdem radices funditus exſtirpant; & quibus adeo nec certus nec efficacius quidquam novimus.

6°. Inter cetera minoris notæ uſu probatiſſima ſunt & receptiſſima pulvis ex duabus ſabinæ pulveratæ partibus & una ochræ; pulvis vitrioli cyprii; pulvis ex æqualibus Mercurii rubri præcipitati, aluminis uſti, & ſabinæ pulveratæ partibus; pulvis Mercurii præcipitati rubri, ſolus, vel cum æquali parte præcipitati Mercurii albi &c. quæ ſingula porris & verrucis ſaliva prius madefactis inſperguntur, vel butyro aut unguento baſilicone excepta cum linamento iiſdem admoventur, donec exſiccatæ excreſcentiæ ſponte decidant.

7°. Si porri & verrucæ nimium calloſæ horumce remediorum vim eludant, poſſunt

in

in uſum vocari ſequentia, quæ potentiora ſunt, nempe aqua aluminoſa magiſtralis Fallopii; aqua phagædenica, quæ cum aqua calcis & ſublimato corroſivo paratur; aut oleum viridis æris per deliquium, quod ex ærugine cum nitro calcinata & in cella deliqueſcente conficitur. Hæc autem ſingula porris, verrucis, condylomatis vel guttatim inſtillantur, vel linamento imbibita iiſdem apponuntur, cavendo ne viciniæ partes lædantur.

8°. Imo vero, ſi efficaciſſimis opus fuerit, quod tamen perrarum eſt, licebit uti lapide vulgari cauſtico, lapide infernali ſeu luna cornea, oleo glaciali vitrioli, butyro antimoniali &c. iiſque excreſcentias leviter attingere, vel etiam deraſa paucula lapidum ramenta, aut unam vel alteram olei butyrive guttulam goſſypio vel linamento exceptam iiſdem caute applicare, ſed confinibus partibus emplaſtro defenſivo probe prius munitis.

9°. Cavendum tamen, ne arſenicalia unquam adhibeantur, aut corroſiva ulla ex arſenicalium familia, quoniam quantacumque arte præparentur, cicurationis neſcia naturam ſemper retinent, adeoque acrius deurendo dolores intolerandos, inflammationes, ſpaſmos, lypothymias &c. plerumque advocant; quin etiam lethalem quandoque noxam ſanguini inurunt, ut jam non ſemel monuimus.

10°. Baſis ulcerata, quæ ſupereſt poſt porros, verrucas, condylomata decidua, curanda eſt vulgari methodo cum balſamo Arcæi, cui grana aliquot Mercurii præcipitati rubri admixta ſint, donec callis perfecte reſolutis feliciter coeat, novos porros nunquam productura.

CAPUT X.

De Criſtis, Moris, Ficis, Mariſcis & Rhagadis Ani.

§. I. DESCRIPTIO.

MOrborum localium, qui a ſeminio venereo recenter admiſſo producuntur, agmen claudunt affectus varii, qui ſolent in ano vel juxta anum oboriri, ut criſtæ, mora, fraga, fici, mariſcæ, rhagadia &c. quæ ſingula paucis jam exponenda ſunt.

Deſcriptio I. Criſtarum ani. I. Criſtæ ſunt elongatæ cutis appendices, ſitu & magnitudine variæ; modo pendulæ, molles, flaccidæ, reliquæ cuti concolores, paleis, quæ a gallinarum mento dependent ſimillimæ; modo contra duræ, rigentes, calloſæ & ſkirrhodes, criſtis ſimiles, quæ ſummo gallinarum capiti innaſcuntur. Si fricatione, contrectatione, diſtractione, uſu acriorum remediorum nimis irritentur, inflammantur, & niſi inflammatio cito reſolvatur, in ſuppuratum abeunt, ſi molles fuerint; ſi vero ſkirrhodes, in carcinomatoden naturam degenerant.

II. Thymorum, fragorum, mororum, ficorum, & mariſcarum. II. Adnaſcuntur ano excreſcentiæ aliæ denſiores, ſphæricæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, tenui pediculo cuti adhæreſcentes, quæ ſi mole minores ſint, *thymi*, *fraga* vel *mora*; ſi majores, *fici* vel *mariſcæ* dici ſolent ex ſimilitudine. Modo molles, pulpoſæ, læves ſunt; modo vero duræ, aſperæ, ſkirrhodes. Ex ſe inflammationis quidem expertes ſunt, indolentes, cuti concolores; ſed ſi vitio ſanguinis, diſtractione, contuſione, uſu acrioris topici inflammentur, vel in abſceſſum abeunt, ſi molles ſint, unde non raro ani fiſtulæ; vel ſi duræ fuerint, citra ſuppurationem calent, dolent, lancinant, uno verbo carcinomatodes fiunt.

III. Rhagadum ſive rhagadiorum. III. In fundo ſulcorum, qui radiatim anum ambiunt, fiſſuræ fiunt, Græcis *Rhagades* vel *Rhagadia* dictæ, quæ ſi ſuperficiariæ, ac labris mollibus atque complanatis ſeptæ ſint, parum doleant, pure ſpiſſo, albo, maturo manent, boni moris; ſi vero profundæ, phagædenicæ, labris calloſis, duris, extrorſum replicatis obvallatæ ſint, identidem lancinent, & loco puris ichore diffluant, mali moris eſſe conſueverunt.

§. II. CAUSÆ.

I. Criſtæ ani plicis excreſcentibus. I. Prima criſtarum rudimenta in ano apparent, quoties ultra tonum anus vi ſæpius diſtrahitur vel averſa venere, vel violenta duriorum fæcum egeſtione, dum enim diducta cutis ſibi denuo permittitur, laxata in ſeſe concidit & in plicas pendulas corrugatur.

Levio-

Leviores illæ plicæ ſeſe in dies paulatim promittunt in criſtas, quoniam ſtagnante lympha uberius nutriuntur. Stagnat autem in iiſdem lympha cauſa gemina, 1°. *Viſciditate*, quam habet ſeu ab admixtu contagio venereo, ſeu ab alia quacunque cauſa, unde fit ut ægrius progrediatur; 2°. *Nimia* partis ipſius *mollitie*, unde fit ut debilius propellatur.

Hinc ergo liquet criſtas legitimas luem veneream & muliebrem patientiam frequenter quidem, ſed non ſemper arguere.

II. Thymi mora, fraga, fici, mariſcæ ab ani lacunis extumentibus.

II. Proſtant ad ani ambitum veſiculæ, vel ſi mavis, lacunæ multæ, quæ natura vacant ſecernendo humori pingui, viſcido, ſebaceo, ad podicem lubricandum a natura comparato. Ab hiſce veſiculis, ſi mole tumeant, oriri ſolent in ea cutis parte, quam occupant, excreſcentiæ variæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, quæ ano adnaſcuntur; minores quidem & *fragis* ſeu *moris* pares, ſi veſiculæ & pauciores & minus extumeant; majores vero, & *ficis* ſeu *mariſcis* ſimiles, ſi veſiculæ plures aut magis excreſcant.

Illæ vero veſiculæ ideo tument & excreſcunt, quia humor quem recondunt, contagii venerei illapſu ita inſpiſſatur, ut intra ſua conceptacula hærere, eadem ſenſim dilatare, & lymphæ circumfluæ regreſſum retardare vel ſupprimere neceſſum habeat, unde veſicularum tumefactio, accretio, ac demum ſupra cutim finitimam extuberatio.

Poteſt autem humor ille contagio venereo infici, vel a *ſanguine* ipſo pridem infecto, cujus vitia participat humor ſebaceus, qui inde ſecedit; vel a *virulento ſemine*, quo ab ano ſtillatim manante podicis confinia non raro madent, in iis qui aliorum libidini flagitioſiſſime ſerviunt.

Hinc liquet moras, fragas, ficos, mariſcas luem quidem veneream ſemper, at non ſemper flagitioſam veneream atteſtari.

III. Rhagades demum ab interſtitiis rugarum ani diſciſſis, vel eroſis.

III. Rhagades fiunt vel diſtractione, qua diſcinduntur; vel roſione qua ulcerantur rugarum interſtitia in ano: *Diſtractione* quidem, vel a violenta duriorum fæcum egeſtione, vel a flagitioſa cinædorum patientia: *Roſione* vero, vel a virulenta humoris ſeminalis, qui ab ano defluit in cinædis, vel ab acrimonia ſuccorum, qui a fluentibus vel ſuppuratis hæmorrhoidibus aut ab inteſtinorum cavo, in dyſenteria, diarrhœa, hypercatharſi &c. depluunt, & hærent qui impacti inter ani plicas.

Hinc liquet rhagades a lue quidem venerea aut ab impuriſſima venere quandoque; frequenter vero a neutra cauſa, ſed a vitio leviore produci.

Pudet ſane turpia tam ſæpe refricare, ſed exigebat inſtituti operis finis cauſam minime reticeri, quam maximo humani generis opprobrio experientia docet morborum venereorum cauſam eſſe & nimis veram & nimis frequentem. Imo vero poſcere viſa eſt ipſa honeſtatis ratio eamdem cauſam ſæpius inculcari, ut ii quibus circa jecur ulceroſum tam male-ſana libido ſævit, moniti aliquando ſapiant, & ſi neque naturæ ſenſu revocari, neque deterreri valeant Dei judicio, at ſaltem certa malorum hinc impedentium notitia a tam turpi flagitio tandem avertantur.

§. III. SYMPTOMATA.

1. Criſtæ molles, vel calloſæ.

1°. Si criſtæ lympha tenui, parce congeſta, nullo vel pauco ſeminio venereo infecta excreſcant, laxæ & pendulæ; contra vero rigentes & calloſæ futuræ ſunt, ſi lympha craſſa, ubertim aggeſta, & ſeminio venereo multum inquinata nutriantur.

2. Mariſcæ pulpoſæ, vel ſkirrodes.

2°. Similiter mariſcæ molles & pulpoſæ futuræ ſunt, ſi lympha fluxili, pauca, pura nutriantur; contra vero, ſi lympha viſcida, uberi, virulenta, renitentes & ſkirrhodes.

3. Rhagades duræ, vel laxæ.

3°. Pari quoque modo ex diverſa lymphæ copia & qualitate repetenda eſt diverſa labiorum conditio in rhagadibus, quæ quidem dura & calloſa, ſi lympha viſcida, copioſa, contagio venereo gravida fuerit; contra vero mollia & laxa futura ſunt, ſi lympha tenuior, parcior, purior ſit.

4. Aliquando criſtæ & mariſcæ inflammantur.

4°. Criſtæ, mariſcæ, rhagades, ſi diſtractione, contuſione, preſſione, contrectatione; uſu cathæreticorum; fæcum alvinarum duriorum aſperitie, vel earumdem liquidiorum acrimonia nimium irritentur, coercito præ dolore ſanguinis circuitu inflammabuntur magis vel minus intenſe, prout ſanguis ipſe natura fervidior erit vel temperatior.

5. Aliquando abſcedunt, vel abeunt in carcinomata.

5°. Niſi vero inflammatio celeri reſolutione evaneſcat, inde criſtæ & mariſcæ, ſi molles ſint, in ſuppuratum abituræ ſunt, unde abſceſſus, apoſtema, fiſtula; vel in necroſim, unde ſphacelus: Si vero duræ & ſkirrodes ſint, expanſivam rareſcentiam ſenſim concepturæ, unde dolor acer, lancinans, uno verbo carcinomatodes.

6°. Nec

6. Et rhagades in abſceſſus vel in gangrænam.

6°. Nec diſpari ratione rhagades ipſæ ſemel inflammatæ, ſi molles fuerint, ſuppuratione cuniculos fiſtuloſos ſubter cutem agent in podicem; vel necroſi in ſphacelum deſciſcent: Si vero calloſæ, expanſivo calore in carcinoma degenerabunt.

7. Seſſioni, equitationi, egeſtioni varie efficiunt.

7°. Quandiu criſtæ, mariſcæ, rhagades inflammatione vacant, vel mere skirrhodes ſunt; ambulationi, ſeſſioni, equitationi, fæcum egeſtioni officiunt quidem, ſed officiunt parum: Contra vero, ſi inflammatæ, ſuppuratæ, exulceratæ, carcinomatodes fiant, obſtant ne eadem munia niſi cum dolore exerceantur.

8. Fœtore permoleſtæ ſunt.

8°. Ut ut excreſcentiæ omni malo vacuæ ſint atque periculo, at ſaltem rhagades, quæ ſemper; mariſcæ, quæ plerumque; criſtæ, quæ interdum ulceroſæ ſunt, pure, quo ſtillant, fœtent perpetuo & permoleſtæ ſunt.

§. IV. DIAGNOSIS.

Diagnoſis rhagadum.

1°. Rhagades quidem viſu ſolo facile dignoſcuntur ex deſcriptione ſuperius tradita, cum ſuam ſibique propriam naturam habeant, quæ cum nullo alio ani affectu communis ſit. At vero criſtæ & mariſcæ ſolent non raro cum hæmorrhoidibus confundi.

Criſtarum.

2°. Criſtæ tamen, ſi legitimæ ſint, poſſunt ab hæmorrhoidibus ideo diſtingui, quod ipſæ tenues ſint & mere cutaneæ, nihilque intermedium comprehendant: Contra vero hæmorrhoides, utcumque ſubtiles ſint & *criſtiformes*, craſſiores eſſe ſoleant; & quid molle ac pulpoſum in medio ſemper complectantur, cincinnos ſcilicet ad minus, capreoloſve arteriarum aneuriſmalium, venarumve varicoſarum, quarum dilatatione producuntur.

Et mariſcarum.

3°. Mora vero, fraga, fici & mariſcæ ab hæmorrhoidibus in eo differunt, quod excreſcentiæ hujuſcemodi globoſæ, capitatæ, granoſæ, tenui teretique pediculo podicis margini adhæreſcant; contra vero hæmorrhoides cuſpidatæ, anguloſæ, ſuperficie læviores ſint, & plerumque latiore baſi ab ano vel ani margine dependeant.

Diagnoſis differentiarum, quibus affectiones illæ ſingulæ diſtinguntur.

4°. Facile eſt conditionem ſtatumve criſtarum, mororum, mariſcarum, rhagadumve dignoſcere viſu tactuque, vel ad ſummum ſpecillo: *Viſu* nempe *tactuve*, an molles, calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ, carcinomatodes, ſphacelatæ ſint? *Specillo* vero, an cavæ; & ſi cavæ fuerint, an per baſim foraminulentam fiſtuloſos cuniculos alte egerint, necne, & in quam egerint loci differentiam?

Diagnoſis cauſarum a quibus dependent.

5°. Difficilius eſt certo eruere an criſtæ, mora, mariſcæ, rhagadeſque ab averſa profroſaque venere ortum habeant, necne; ſed nec juvat in tanta flagitia curioſius inquirere, decetque Medicum æqui conſcium conjecturis parcere, tanto quidem magis, quod inde nulla accedat utilitas neque ad morbi prognoſim, neque ad curationem inſtituendam.

6°. Pluris intereſt ſtatuere an affectiones hujuſcemodi luem veneream præſentem indicent, necne, vel tanquam cauſam, a qua ipſæ ſoboleſcant; vel tamquam coeffectum cauſæ ejuſdem, a qua & ipſæ dependeant, contagii ſcilicet illius, quod recens admiſſum, & labem parti inuſſerit, cui primum affrictum fuit, & ſimul etiam ſanguinem latenter vitiaverit. Id vero licet tantum colligere ex conditione & ſyndrome ſignorum, quæ luem ſignificant, & de quibus infra *Lib. IV. Cap.* 4. quorum quidem unum aut alterum ex urgentioribus requiritur, ſi criſtæ aut rhagades ſolæ adſint, quoniam priores illæ affectiones, ut ſupra §. II. dictum eſt, luem ex ſe perpetuo non indicant; unum contra aut alterum ex levioribus ſufficit, ſi mariſcis vel ficis anus obſideatur, quoniam poſteriores iſtæ affectiones, ut ibidem expoſitum eſt, luem veneream magis ipſæ arguunt. Quod ſi criſtæ, mora, mariſcæ, rhagades ſuppuratæ, ulceroſæ, fiſtuloſæ, carcinomatodes ſint, tunc vel leviſſima ſuſpicio prudenti Medico ſatis erit, ut ad hydrargyroſim, ceu ad ſacram anchoram, ocyus properet, cum in evidenti periculo ſatius ſit remedium inutile, ſed quod omni nocumento caret, adhibere, quam omittere neceſſarium.

§. V. PROGNOSIS.

Criſtæ, mariſcæ, rhagades, eo periculoſiores. Quo affectiones illæ plures ſunt, aut malignio-res.

1°. Criſtæ, mora, mariſcæ, rhagades, affectiones ſunt ex ſe graves; cum curari non poſſint niſi exſtirpentur, nec exſtirpari niſi urendo & ſecando, hoc eſt, duris, difficilibus, laborioriofis operationibus.

2°. Hinc ergo conſequens eſt eo graviores & curatu difficiliores eſſe, quo numero plures, mole grandiores, duriore, craſſiore, magis calloſa baſi dependent, ad ani ambitum propius adſtant, vel in interiore recto magis radicantur; quoniam poſſunt inde & difficilius

cilius exſecari, & reſectis graviora, calloſiora, latiora, magis dyſepulotica ulcera ſuperſunt, quorum curatio difficilior.

3°. Ceteris paribus, eo quoque graviores cenſendæ ſunt, quo graviora ſymptomata advocant. Creſcit ergo ſingularum periculum, ſi calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ, carcinomatodes, ſphacelatæ ſint, cum ea ſint totidem morborum monſtra, quæ debellare difficillimum ſit. *Quo ſymptomata graviora advocant.*

4°. Accedit tertia periculi cauſa, ſi cum lue venerea conjungantur, ſive recente, ſive inveterata, ut pote quæ in neutro caſu radicitus curari poſſint, niſi prius expugnato ſeminio venereo, a quo tunc excreſcentias inſtiuſmodi produci, vel ſaltem foveri certum eſt; quod tamen nunquam obtineri tuto poteſt, niſi plena & legitima hydrargyroſi, atque adeo dura conditione. *Quo a graviore cauſa dependent.*

§. VI. CURATIO.

1°. Ægrotans ad efficacem therapeiam præparabitur tum remediis univerſalioribus, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, quæ plethoræ & cacochyliæ medeantur; tum alterantibus, diluentibus, demulcentibus, attenuantibus, quæ ſanguinis fervorem, acrimoniam, viſciditatem corrigant vel temperent, nempe juſculis cum pullo gallinaceo, vel fruſtulo carnis vitulinæ, & cichorio, ſcolopendrio, agrimonia, pimpinella &c; ſero lactis, lacte aſinino, caprillo, vaccino; aquis mineralibus acidulis; ſemi-cupio; balneo tepido aquæ dulcis &c; varia ſeligendo pro tempeſtatis modo, aut pravæ diatheſeos ratione. *Præmiſſa idonea præparatione.*

2°. Deinde, ſi qua legitima ſit latentis luis venereæ ſuſpicio, plena perfectaque hydrargyroſis adhibebitur, ut profligato ſeminio, quantulumcumque ſanguini ineſt, remotaque cauſa antecedente, poſſit inde morbus & tutius & felicius ad optatam curationem deduci.

3°. Præmiſſa eo modo præparatione, & hydrargyroſi, ſi ea forſan uti viſum ſit, finita vel finiente, ad reſectionem criſtarum, mororum, ficorumve deveniendum, ubi primum tempeſtas faverit. Neque enim ſperare licet excreſcentias, quæ in hyperſarcoſes accrevere, poſſe unquam ratione ulla in arctiorem molem denuo cogi & priſtinæ reddi anguſtiæ.

4°. Olim uſu receptum fuit, criſtas, mora, ficoſve filo cerato vincire & in dies ſtrictius & ſtrictius colligare, donec ſponte contabeſcerent, deciderentque. Sed ea methodus nunc exploditur, neque immerito, 1°. Quia plena eſt acris & diuturni doloris; 2°. Quia cohibito ſanguinis regreſſu graves inflammationes in ligatis excreſcentiis plerumque excitat, quæ in ſuppuratum, in gangrænam, in carcinoma degenerant; 3°. Quia ad criſtas ficoſve, qui craſſiore & calloſo pediculo ſuſpenduntur, vix unquam utilis eſt; 4°. Demum, ut ut cetera omnia optime procederent, quia baſim excreſcentiarum intactam ſemper relinquit, unde novi fungi cito progerminant. *Criſtæ & mariſcæ exſtirpandæ, non ope ligaturæ.*

5°. Nec utilior eſt methodus altera, qua ſolent ani excreſcentiæ cathæreticis paulatim exedi. Nam 1°. Ea methodus diuturnitate tædioſa eſt, ſi hyperſarcoſes grandiores ſint; imo etiam quandoque inefficax, ſi calloſæ fuerint; 2°. Dolore intolerando ægrotantes diſcruciat; 3°. Gravem inflammationem non raro advocat, quæ ad unum uſque extenditur; 4°. Demum, abſceſſus & apoſtemata quandoque infert inflammatione, ſi excreſcentiæ molles ſint; ceteras vero, quæ duræ & calloſæ ſunt, ad carcinomatis indolem præcipitat dolore & irritatione. Attamen, ſi excreſcentiæ minutæ, molles, pulpoſæ fuerint, ægro qui ferri aciem nimium expaverit, poterit cathæreticorum uſus non gravate condonari. *Nec uſu cathæreticorum.*

6°. Igitur una tantum therapeia tuta eſt, certa, efficax, ſcilicet excreſcentias ſcalpello reſecare, vel detondere forfice. Sic enim horæ momento & dolore inſtantaneo res conficitur, ceteroquin ultra menſem duratura cum ſummo ægrotantis dolore. In hunc finem æger apto ſitu primo componendus eſt. Itaque genubus inſiſtens & reclinato deorſum capite clunes extrorſum porrigat; vel quod plerumque commodius eſt, in latus jaceat alterutrum, & capite genubuſque ad lecti interiora reductis nates extrorſum quam maxime proferat, natiumque ſuperiora miniſtro quoddam ſurſum retrahatur, ut inferior, ubi mali ſedes, Chirurgo magis obvia ſit. *Sed ferro exſcindendæ.*

7°. Inde excreſcentiæ, cujuſcumque generis fuerint, ſive criſtæ, ſive mora, ſive mariſcæ, quæcumque magis prominent & apprehendi poſſunt, ſiniſtra ſuſpendantur; & ſi

latæ, duræ, calloſæ baſi inſideant, novacula, vel ſcalpello, vulgo *Biſtouri*, ad vivum reſecentur; forfice vero exſcindantur proxime ad cutim, ſi exili, mollique pediculo dependeant; quæ vero breviores humilioreſque ſunt, extremis forficis ſcapis comprehenſæ ad cutem deradantur. Quod ſi ſuſpicio ſit, ne qua carcinomatodes vel gangrænodes labes in excreſcentiarum baſi fortaſſe lateat, inciſioni minime parcendum eſt, ſed ſatis alte excavandum, ut quævis carcinomatis radiculæ exſtirpentur, & deleantur omnia gangrænæ rudimenta. Præſtat enim in re magna & gravi carnis ſanæ aliquantulum diripere, quam vel tantillum corruptæ dimittere.

Deinde ulcus quod ſupereſt, ex arte curandum. 8°. Poſtea exterſo cruore baſis conditio exploranda eſt, atque 1°. Si mollis fuerit & labis immunis, ab omni inciſione & ſcarificatione temperandum, nec pars jam ſana fruſtra dilanianda eſt. 2°. Si vero grandinoſis & diſcretis callis conſita ſit, ſummo ſcalpelli acumine ſpiſſe ſcarificanda, ut uberior promoveatur ſuppuratio, qua ſpes eſſe poſſit callos omnes reſolutum iri. 3°. Demum, ſi in callum uniformem & quaſi corneum indurata, aut favi inſtar foraminulenta ſit, aut ſi carcinomati vel gangrænæ ſubſtrata tacitam labem inde contraxerit, ignito ferro ſive cauterio actuali alte deurenda, quo tollatur efficaciter morbi fomes.

9°. Deinde in duobus primis caſibus, ſanguis fluens linamento ſicco cohibendus; imo ſi opus fuerit, quod tamen rarum eſt, pulveribus aſtringentibus malicorii, balauſtiorum, gallarum, aluminis, gypſi &c. ovi albumine exceptis. Apparatu illo poſtera die detracto, ſuperſtes plaga curabitur digeſtivo vulgari ex terebinthina & ovi vitello, quocum admiſcebitur oleum hyperici, ſi fœtidior videatur vulneris facies; tinctura vel pulvis myrrhæ aut aloes, ſi quod immineat ſiderationis periculum; præcipitatus Mercurius ruber, ſi calli duriores & reſolutionis neſcii ſuppurationem eludant; ſed ſingula diverſa doſi, majori minorive, nempe quæ variet pro diverſo periculi modo.

10°. Ubi primum remittetur ſuppuratio, digeſtivi loco utendum erit balſamo Arcæi, ut plaga detergatur & carnis regeneratio ſenſim promoveatur, quocum poterit identidem mercurius præcipitatus ruber admiſceri, ſi ita e re eſſe videatur, ac tandem reſolutis, ſuppuratis, vel exeſis callis omnibus, vulneris coitio in cicatricem permittenda.

11°. In ultimo vero caſu, inuſta eſchara butyro recenti, vel ovi vitello bis de die illinenda eſt, dum decidat. Deinde utendum digeſtivo vulgari, cum oleo quidem hyperici, vel tinctura myrrhæ aut aloes, ſi nimius ſit ulceris fœtor; cum præcipitato vero rubro, ſi qui calli ſuperſtites ulceris fundum vel labra occupent. Demum, ut deterſio & carnis regeneratio felicius procedant, balſamum Arcæi vel ſolum, vel cum balſamo viridi, ſi carnes fungoſæ luxuriaverint, adhibendum eſt, donec vulnus perfecte conſaneſcat.

Neque diſpar curatio rhagadibus adhibenda. 12°. Triplex diſtinguendus eſt ad therapeiam ſtatus rhagadum, cutanearum, profundiorum, ſed quæ tamen benignæ ſint, & malignarum.

Cutaneæ quidem, ſi inflammatæ doleant, foveantur lacte, ſero lactis, decocto verbaſci aut althææ, vel ſolo, vel cum addito ſaccharo Saturnino; ſucco depurato plantaginis, ſempervivi ſeu ſedi, &c. mucagine ex ſeminibus pſyllii, lini, cydoniorum &c. cum aqua plantaginis extracta; oleo e vitellis ovorum, vel e ſemine lini, diu in mortario plumbeo ſubacto, dum nigreſcat. Si vero inflammatione vacent abluantur ſæpius in die aqua thermali quavis, Balerucana, Borbonienſi, Bagnerienſi, &c. infuſo vel decocto plantarum vulnerariarum, ut Alchimillæ ſive pedis leonis, ſaniculæ, bugulæ, pyrolæ, veronicæ, virgæ aureæ, angelicæ, betonicæ, prunellæ, vincæ pervincæ, piloſellæ, &c; aqua calcis; vino rubro, cui ferrum ignitum intinctum fuerit; aqua vulneraria ſive traumatica vulgari, quæ ex vino albo cum plantis vulnerariis modo dictis infuſo diſtillatione elicitur. Lotis & deterſis illinatur butyrum; ceratum refrigerans Galeni paulo liquidius; album Rhaſis; unguentum de ceruſſa; unguentum album camphoratum; unguentum diapompholygos &c. qua methodo brevi conſaneſcunt rhagades, levioreſque ad anum fiſſuræ, quæ cutaneæ ſunt, & a nullo foventur ſanguinis vitio.

13°. Rhagades vero *profundiores*, ſed quæ tamen benignæ ſunt, id eſt, quarum labra mollia ſunt & callorum expertia, ſi acrius doleant, remediis iiſdem, quæ in præcedenti articulo modo propoſuimus, demulcendæ ſunt; ſi vero inflammationis & intenſioris doloris immunes fuerint, elui debent aqua phagedænica mitiore, vel lapide infernali leviter attingi, vel unguento Ægyptiaco curari, ut lurida & ſemi-putris ulcerum facies renovetur. Demum, deterſis & mundatis ulceribus admovenda unguenta demulcentia, quæ ſupra indicata ſunt, ut mitigata ſuccorum affluentium acrimonia, cicatrice feliciter obducantur.

14°. Si

14°. Si rhagades *malignæ* ſint, id eſt, labris duris, calloſis, extrorſum replicatis, obſcure lancinantibus &c. obvallatæ, ulceroſa facies ſpiſſis inciſuris ſcarificanda; imo labra, ſi duriora ſint, ſummis forficibus alte exſcindenda, quantum fieri poterit. Inde cohibito ſemel ſanguine ope linamenti ſicci, poſtera die rhagadum ſulcis admovendum unguentum Ægyptiacum, vel baſilicum cum præcipitato rubro; quin etiam, ſi ea forſan imparia ſint, ulcera lapide infernali, vel lapide cauſtico vulgari contingenda ſunt, donec eſcara inuratur, quæ ad vivum penetret; qua delapſa vel baſilico vel balſamo Arcæi, ſolis, aut cum cathæreticis commixtis, ex arte curabuntur.

15°. Quod ſi rhagades maligniores ad *gangrænam* vel *carcinoma* jam deſciverint, vel deſcituræ proxime videantur, tunc abjecta omni cunctatione urgentiſſimis malis occurrendum eſt. In hunc finem exciſis deraſiſque forfice partibus, quæ male affectæ ſunt, ulceri cauterium actuale inurendum eſt, quo morbi reliquiæ potentiſſime reprimantur. Poſtea delapſa eſchara ſuperſtes ulcus, ut jam ſæpe dictum eſt, ex arte curandum.

16°. Demum, ſi criſtæ, mora, mariſcæ ſuppuratæ, ſi rhagades ulceroſæ tacitos cuniculos ad podicem, ceteraſve vicinas partes clam egerint, unde multiplex fiſtularum genus, cæcarum vel apertarum; profunde latentium vel cutanearum; rectarum obliquarum; ſimplicium, compoſitarum &c. ubi primum ſpecillo res innotuerit, conveniens operatio adhibenda. Sed hæc non ſunt noſtri inſtituti; quocirca adeantur, ſi ita lubeat, Auctores varii, qui ea de re ex profeſſo ſcripſerunt; vel conſulatur (*a*) Diſſertatio, quam de eodem argumento ipſi olim edidimus.

(*a*) Diſſertatio de Fiſtula ani. *Monſpelii*, *anno* 1718. *in* 12.

DE MORBIS VENEREIS LIBER QUARTUS.

De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi, Therapeia Morbi Venerei univerſalis,

SIVE

De Lue Venerea confirmata.

CAPUT PRIMUM.

Deſcriptio luis venereæ confirmatæ.

Deſcriptio luis venereæ confirmatæ.

HACTENUS de morbis venereis topicis ſive localibus, qui contagio recens admiſſo geniti, partes peculiares, unde hauſtum eſt, inſident, atque inde tacito progreſſu ſunt veluti prima incipientis luis rudimenta. Jam de lue eadem confirmata, qua non una aut altera corporis pars, naturaliſve œconomiæ functiones pauciores lædi, ſed qua ſingula fere corporis loca infici, ſingulaque munia perverti ſolent. Tam late patet mali natura, & tantam ſymptomatum diſcrepantium ſyndromen complectitur, ut non tam morbus unicus, quam morborum Ilias eſſe videatur. Quocirca fruſtra laboraretur in definiendo morbo, qui arctioribus definitionis cancellis comprehendi vix poteſt, multoque ſatius eſt accurata deſcriptione, & recenſione potiſſimorum ſymptomatum, ejuſdem naturam, formam, indolem, & effectuum, quos producit, ſeriem & nexum ſub uno aſpectu ponere. Verum, ut ſingula ordine quæque ſuo exponerentur, neceſſe fuit ſymptomata, quibus partes, a ſymptomatis, quibus functiones vitiantur, diſtingui; utraque vero revocari ad diverſa propriaque capita, pro diverſitate partium vel functionum, ad quas pertinent.

I. Morbi genitalium.

Itaque I. Morbi venerei genitalium recrudeſcunt, renovantur, de novo invadunt. 1°. *Recrudeſcunt* quidem & maligniores fiunt, ſi qui forſan præſentes ſint. Hinc in lue venerea confirmata gonorrhœa virulenta, ſi qua ægrotantem affligat, acrior & pertinacior diutius fluit, & ſæpius ingraveſcit; Hinc generatio plurium callorum in proſtatis, veſiculis

ſiculis ſeminariis, urethra: Hinc earumdem partium apoſtemata, ulcera, fiſtulæ frequentiores.

2°. *Renovantur* vero, ſi qui jam ante præceſſerint, ſed dudum curati. Hinc in lue venerea confirmata accidunt ſine cauſa manifeſta in genitalibus ulcera cancroſa, porri, verrucæ, condylomata; juxta anum fraga, fici, mariſcæ; in inguinibus pani ſive bubones; in teſticulis tumores multiformes, ſpermatocele, varicocele, ſarcocele, pneumatocele, hydrocele.

3°. Denique *de novo invadunt*, ſi nulli præextiterint. Hinc quotidianum eſt in lue venerea confirmata genitalia affici morbis localibus, quos nondum ſenſerant, ſi unam excipias gonorrhœam virulentam, quam a ſola lue & ſine impuro concubitu produci, nec unquam ipſe obſervavi, nec a quoquam obſervatum fuiſſe memini.

II. Cutis multifariam afficitur. 1°. Variatur, potiſſimum in pectore & interſcapulio, maculis ephelidum inſtar planis, non extuberantibus, roſeis, purpureis, flavis, aut liveſcentibus; modo diſcretis, parvis, circularibus, lentiginoſis; modo latius diffuſis & expanſis. II. Affectiones cutis.

2°. Tentatur ſcabie, impetigine, lichene, herpete multiplici, ſicco, fluente, furfuraceo, puſtuloſo, miliari, exedente &c.

3°. Finditur in volis manuum, plantiſque pedum, ſciſſuris ſeu rhagadibus duris, calloſis, prurientibus, ichore tenui manantibus, & hinc ſuffoſſa cuticula ſoluto nexu mutuo a ſubjecta cute laciniatim ſecedit inſtar exuviæ, unde *la Pellarelle*.

4°. Infeſtatur tuberculis ſeu puſtulis duris, calloſis, circularibus, non faſtigiatis, ſumma parte ulceroſis, plerumque ſiccis, & ſine pure, ſed aliquando humidis & manantibus, ſquamoſis, furfuraceis, flavis, quæ frequentes ſunt in commiſſuris labiorum aliſque naſi, præſertim circa frontem & tempora, poneque aures, ubi ſeriatim diſpoſitæ veluti corollam referunt, vulgo *le Chapelet*. Inde totum capillitium, ceteraſque corporis partes ſenſim occupant, maxime ſi piloſæ ſint.

5°. Glabreſcit defluvio tum capillorum, unde areæ circa crotaphytas & in occipite, Ὀφίασις, Ἀλωπεκία, calvities; tum etiam pilorum fere omnium, ita ut ſupercilia, genæ, mentum, inguina, pilis nudentur, unde *la Pelade*.

6°. Demum, ungues, qui extremæ cutis appendices ſunt, inæquales, craſſi, rugoſi, ſcabri fiunt, & obortis ad radices reduviis, paronychia, vulgo *panaricio*, inflammatione, ulcere, ſponte decidunt, unde *l'Onglade*.

III. Male habent oris, faucium & narium interiora; 1°. Uvula ſive columella, tonſillæ ſive Παρίσθμια, totumque lacunar faucium dolent, calent, inflammantur, ulcere depaſcuntur, carieſque inde cum adſitis oſſiculis palatinis communicatur, qua brevi exeduntur. III. Morbi oris narium & faucium.

2°. Tubercula & puſtulæ palato innaſcuntur, quæ in ulcera rotunda cacoethea phagedænica degenerant, quibus palati fornix oſſeus carie nonnunquam ad nares uſque perforatur.

3°. Membrana pituitaria ſimili labe infecta vel in polypos fungoſos, ulceroſos, calloſos, carcinomatodes extuberat; vel phlyctænis pluribus, in ozænas ſeu malignas exulcerationes deſinentibus, tentatur, unde ſpongioſa narium oſſa, oſſa bina triangularia naſi, vomerque quo fulciuntur, carie eroſa corruunt cum manifeſta naſi depreſſione.

4°. Hinc tam multiplici læſione organorum, quæ loquelæ ſerviunt, vocis immutatio, raucitas, aphonia.

5°. Gingivæ aphthis, parulidibus, ulceribus eroduntur, unde dentes dolent, vacillant, carioſi fiunt, e ſede decidunt.

6°. Inde animæ fœtor corruptis, ulceratis, putreſcentibus locis, qua ſpiritus ducitur, ſcilicet naribus, faucibus & ore.

IV. Dolores frequentes, acuti, atroces, noctu & in lecto præſertim ſæviunt, dum corpus ſtragulis incaluit; natura, gradu, loco diverſi; tenſivi, pungitivi, pulſatorii vel lancinantes; 1°. Ii quidem modo partes muſculoſas membranaceaſque, & *Rheumaticorum*; modo vero ligamenta tendineſque, qui articulos ambiunt, & *Arthriticorum*; modo demum muſculos, articuloſque ſimul occupant, & *Rheumatico-Arthriticorum* dolorum naturam referunt. IV. Dolores in variis locis.

2°. Inter cetera dolorum venereorum genera peculiari appellatione deſignantur dolores *Iſchiadici*, quibus partes oſſi Iſchio adſitæ, totaque coxendix externa; *Lumbago*, qua lumbi lumborumque muſculi; dolores Ὀστεόκοποι, quibus oſſa ipſamet diſcruciantur, quaſi frangerentur aut terebra perfoderentur.

3°. Ceterum partes doloribus venereis affectæ quandoque dolent & calent citra tumorem

tumorem & inflammationem; contra vero quandoque tument & inflammantur in ſuppuratum abituræ, niſi occurratur. Pari quoque in incoſtantia dolores modo fixi ſunt & permanentes, modo contra vagi & erratici.

V. Morbi oſſium. V. Oſſa multiplici quoque noxę patent: 1°. In media & denſiſſima parte in Ἐξόστωσις extument majores minoresve, modo ſubmolles & quaſi ſemi-pulpoſas, modo renitentes & vere oſſeas, quæ nunc atrociter, nunc levius & tolerabilius dolent, imo vero quandoque indolentes ſunt.

2°. Oſſa ad extremos fines, ubi ſpongioſa ſunt & minus denſata, tacita accretione ſeu Ὑπερόστωσει ſenſim dilatantur & intumeſcunt, tota quidem mole, ſed inæquali tamen modo pro inæquali compagis denſitate, unde articulorum, ad quos illa oſſium capita pertinent, tumor, dolor, ad motum impotentia, Ἀγκύλωσις &c.

3°. Carie tentantur externa, quæ ſuperficiem; interna, quæ meditullium; univerſali, quæ totam oſſis compagem labefactat, unde fragilia & ſemi-exeſa leviſſimo ac fere nullo conatu diſſiliunt & confringuntur.

4°. Imo etiam obſervatione compertum eſt in demortuis medullam ipſammet, quæ oſſium cava replet, nonnunquam inflammatam, ſuppuratam, exulceratam atrociſſimos & vere oſteocopos dolores excitaviſſe, atque abſceſſus exoſtoſes, carieſve in interna oſſium cavitate produxiſſe.

5°. Conſtat quoque obſervatione oſſa ſeminio venereo, quo alte imbuuntur, aliquando ita molleſcere in, Ὀστεοσάρκωσει ut ceræ inſtar inflecti, comprimi & in anguſtius ſpatium redigi poſſint; quin imo ſemel emollita ſingulis partium mollium affectionibus, phlogoſi, inflammationi, dolori, ſuppurationi, exulcerationi, fiſtulæ, gangrænæ patere.

VI. Vitia lymphæ & glandularum lymphaticarum. VI. Lympha infecta vitium brevi communicat cum promptuariis, vaſiſque, quibus continetur, & cum partibus, quas uberius alit. 1°. Hinc glandulæ lymphaticæ ſive conglobatæ, mole auctæ & in callos induratæ tumores varios, duros, mobiles, circumſcriptos, ſtrumoſis tumoribus ſimillimos in collo, axillis, inguinibus, menſenterio &c. efformant.

2°. Dilatata, expanſa, craſſefacta lymphatica vaſa, & hærente ſpiſſiore lympha turgentia, gummata ſeu tumores molles & membranea cyſtide concluſos variis in locis conſtituunt, quæ pro contentæ materiei qualitate, colore, ſpiſſitudine, Ἀθερώματα, Μελικηρίδες, Στεατώματα, appellantur.

3°. Hærens & indurata lympha intra villos membranearum, tendinearumve partium quas nutrit, nodos in tendinibus, in nervis ganglia, tophoſque in articulorum ligamentis producit.

VII. Morbi oculorum. VII. Oculi variis morbis tentari ſolent in ſyphiliticis. 1°. Palpebræ denſæ, aſperæ, rubræ, pruriginoſæ, lippæ ſeu lemoſæ, calloſæ, ulceroſæ, ficoſæ, cancroſæ ſunt, & verrucis, hordeolis ſive Χαλάζιοις, grandinibus obſitæ.

2°. Adnata ſive conjunctiva tenetur ophthalmia contumaci, diuturna, œdematode, phlogode, inflammatoria, ulceroſa, phlyctænode, quæ comitem habet epiphoram continuam, acrem, ſalſam.

3°. Cornea nubeculis ſeu albuginibus offuſcatur, vel puſtulis, phlyctænis, ulcuſculis eroditur, que in Σταφύλωμα definunt.

4°. Humores inſpiſſantur, vitreus, unde Γλαύκωμα, cryſtallinus, unde ſuffuſio, barbaris *Cataracta*; aqueus, unde multiplex pilorum villorumque per aerem volitantium ſpecies.

5°. Caruncula lachrymalis, quæ in majori oculi cantho latet, nimium excreſcens unguem ſive Πτερύγιον; ulceratus lachrymarum ſaccus fiſtulam lachrymalem ſive Αἰγίλωπα; Iris, pupilla, uvea ſuppurata; Ὑπόπυον inferunt.

VIII. Aurium. VIII. Neque aures a labe vacant. 1°. Frequenter adeſt ſine cauſa ulla manifeſta ſibilus, tinnitus, murmur, Βαρυηκόια ſeu auditus gravitas, ſurditas.

2°. Aurium interiora, alvearium, cavitas tympani, ſinus maſtoides, ductus hemi-cyclici, cochlea, labyrinthus, dolent, inflammantur, abſcedunt, exulcerantur cum dolore atrociſſimo, intolerando,

3°. Carie exeduntur oſſicula, quæ auditioni ſerviunt, malleus, incus, ſtapes, os orbiculare, oſſeuſque aurium fornix.

4°. Lympha, ichor, pus, ſanies defluunt ex alveario & aure interiore, quaſi ex fiſtuloſo ſinu, cum fœtore ſummo & fere cadaveroſo.

IX. Læſio functionum. I. Animalium. IX. Functiones ipſæ ferociam mali brevi ſentiunt, qua lædi ſolent multiplici vitio, imminutione, abolitione, depravatione, 1°. Functiones animales Καρηβαρία ſeu capitis gravitate; cephalæa interna, externave; clavo, ovo, hemicrania; vertigine ſimplici vel tenebri-

tenebricoſa ſeu Σκοτώματε: epilepſia tum idiopathica, tum ſympathica; ſpaſmo, motibuſque ſpaſmodicis; tremore artuum; hemiplegia, paraplegia, paralyſi particulari; hydrocephalo; agrypnia contumaci &c.

2°. Functiones vitales dyſpnœa, aſthmare, orthopnœa, hæmoptoe ſeu ſanguinis ſputo, tuſſi ſicca humidave, vomica, phthiſi a tuberculis vel ab ulceribus pulmonum; cordis tremore & palpitatione, ſyncope, lipothymia, aſphyxia; pulſuum inæqualitate & intermiſſione &c. 2. Vitalium.

3°. Functiones naturales Ἀνορεξία ſeu inappetentia, Ἀπεψία ſeu indigeſtione, affectione hypochondriaca, ſingultu, frequenti vomitione; diarrhœa contumaci, biliofa, ſeroſa, ſtercoracea, lienterica, cœliaca; obſtructionibus aut skirrhis hepatis, lienis, pancreatis; ictero flavo, nigro; hydrope abdominis ſeu aſcite, hæmorrhoidibus cæcis, fluentibus, calloſis, inflammatis, ſuppuratis, ulceratis, carcinomatodibus. 3. Naturalium.

4°. Functiones univerſales totius corporis marcore, atrophia, maraſmo; virium languore, defectione, imbecillitate; vultus decoloratione, pallore, livore; febre intermittente, periodica, anomala, erratica; febre continua lenta, hectica, colliquativa, maraſmode. 4. Univerſalium.

5°. Demum, fœminæ ſuas, & ſibi proprias ærumnas experiuntur, cancrum mammarum, ſuppreſſionem vel fluxum menſtruorum immodicum, muliebrem fluorem, paſſionem hyſtericam; inflammationem, abſceſſum, skirrhum, gangrænam, ulcus, carcinoma uteri; ſterilitatem vel frequentem abortum, partum fœtuum eryſipelate univerſali rubentium, ſquallidorum, ſemi-putrium, ulceroſorum. 5. Functionum, quæ fæminarum propriæ ſunt.

Cave tamen putes ſymptomata ea omnia unquam una concurrere, aut in ſubjecto quoquam ſimul obſervari. Singulos ſingula ſingulatim afficiunt, omnia vero neminem. Neque enim venenum, quod conceptum eſt, utcunque in corpore multiplicetur, tot ac tam variis noxis inducendis ſufficiens eſt, neque etiamſi ſufficeret, poſſet unquam hæc omnia ſymptomata ſimul advocare, cum pleraque inter ſe contraria, imo pugnantia ſint. Sed ex quamplurimis ſyphilide laborantibus, qui ſinguli ſuo quique modo ægrotarent, plurima ſymptomata ſeligere & in unum congerere viſum fuit, ut venerea lues pluribus deſcripta lineamentis accuratius depingeretur.

Cave etiam ne exiſtimes recenſita ſymptomata omnia lui venereæ propria eſſe, & ad luem veneream pertinere omnia. Contra notiſſimum eſt, ut nulla *omni*, ſic pauca *ſoli* lui venereæ convenire. Pleraque cum ceteris quibuſvis morbis communia ſunt, pauciſſima vero, imo forſan nulla, luis venereæ ita propria, ut pathognomonica dici optimo jure mereantur. Sed de his fuſius infra, ubi *de Diagnoſi*.

Demum, cave quoque ne credas ſymptomata luis veneræ deſcriptione ſupra allata exhauſta eſse, neque plura dari, quam quæ recenſita ſunt. Potiſſima quidem & frequentiſſima ſelegimus, ſed non omnia; ceteroquin opus fuiſſet non modo morbos omnes, ſed omnes etiam morborum differentias enumerare; ſiquidem experientia compertum eſt veneream luem, Protei inſtar mutabilem, & omnes morborum formas induere, & omnes eorumdem ſpecies referre poſſe.

CAPUT II.

Cauſæ Luis Venereæ confirmatæ.

Symptomata, quæ modo recenſuimus & quæ luem veneream produnt & manifeſtant, neminem unquam adoriuntur, niſi cum infecto vel infecta concubitu, contactuve, aut affrictu intimiore ſeſe polluerit. Hinc ergo conſequens eſt venerea illa ſymptomata a morboſo ſeminio ſive contagio dependere, quod ab infecto in ſanum latenter ſerpat; cum ea tantum ratione concubitus contactuſve ſano vel ſanæ nocere valeant. Seminium morbifi cum contagione admitti in corpus ſanum.

Sed admiſſum ſemel contagium ſive ſeminium tot & tam longe diſſitas partes afficere, tot & tam varia munia pervertere non poteſt, niſi in univerſas corporis partes diffundatur; nec in univerſas corporis partes diffundi, niſi commiſceatur cum humore quodam, qui univerſas partes alluat, qui per univerſas circulet, qui ad univerſas virus ſecum deferat. Sequitur ergo virus ſemel admiſſum & cum humore quodam admiſceri, qui totum corpus perluat & pervadat, & una cum humore illo ad omnia corporis loca & organa latenter traduci. Et admiſſum univerſum corpus pervadere.

Commiſceri proinde cum ſanguine, vel cum lympha, vel cum utroque.

Sunt autem duo tantum humores, qui perenni & iterato fluxu refluxuque cunctas corporis partes jugiter irrorent, & cunctis infundantur, nempe ſanguis & lympha. Debet ergo venereum ſeminium cum alterutro commiſceri, vel quod eodem recidit, cum utroque; nam ambo, licet in extremis arteriarum capillamentis ſecedant, inde peculiaribus vaſis verſus cor revehendi, ſanguis quidem venis, lympha vero vaſis ſeu ductibus lymphaticis, una tamen denuo confunduntur in ſubclavia ſiniſtri lateris, & inde cordis & arteriarum ſyſtole ſubacti, attriti, intime permixti, vitia ſi qua habeant, reciproce inter ſe communicant.

Jam alibi abunde dictum fuiſſe de intromiſſione, multiplicatione & efficacia contagii venerei.

Non quærimus, nec qua via contagium venereum parti cuidam affuſum & inhærens ad ſanguinem aut lympham traducatur; nec qua ratione guttatim traductum ocyus ſeriuſve in ſanguine augeatur & multiplicetur; nec tandem qua vi, indole, efficacia ſemel multiplicatum fluida perdat & ſolida labefactet. Hæc omnia fuſe eplicatata ſunt ſuperius *Capitibus* 2. 3. & 4. *Lib. II.* ubi demonſtratum fuit 1°. Contagium in ſanguinem traduci via gemina, vel circulatione ſanguinis, qui virulentas guttulas ab infecta parte lambendo ſecum abripiat; vel circulatione lymphæ, quæ ab inquinata parte regrediens in ſanguinem, quocum denuo commiſcetur, una ſecum devehat plurimas tabi virulenti guttas. 2°. Contagium admiſſum ocyus ſeriuſve multiplicari in ſanguine ex depravata hæmatoſeos œconomia, unde naturale ſanguinis opificium pervertitur. Sic ſimili de cauſa contagia cetera, hydrophobicum, ſcorbuticum, peſtiferum, ſcabioſum, in ſanguine multiplicari; ſic compari ratione fermenta quævis, panificum, cereviſiarum &c. in operando augeri certum eſt. 3°. Denique contagium venereum eſſe acidæ vel acido-ſalſæ naturæ, corroſivæ & fixæ, quod ideo & ſulfurea fluida, quibuſcum miſcetur, inſpiſſare & coagulare; ſolida, quibus inſtillatur, rodere & exulcerare; & utroque nomine numeroſam ſymptomatum, quæ recenſita ſunt, catervam inducere valeant.

Contagium cum ſanguine confuſum humores quoſdam, potius quam alios affectare.

Verum tamen, quamvis experientia compertum ſit humores quoſvis, qui ab infecto ſanguine ſecedunt, ſeminio iſtiuſmodi affici poſſe & infici, neque ullum penitus eſse, qui integritatem ſuam queat perpetuo illibatam tueri, fatendum eſt contagium venereum humores quoſdam potius, quam alios, ex ſe affectare, cum his facilius promptiuſque, quam cum aliis, affinitate conjungi; adeoque partes peculiares, quibus deſtinantur, muniaque quibus exercendis vacant, ſpecialius & frequentius labefactare. Unde fit, ut licet ſymptoma morboſum nullum ſit, quod a lue venerea dependere, quod cum lue venerea conjungi non poſſit, ſint tamen aliqua, quæ ad illam luem frequentius, &, ut ita dicam, eſsentialius pertinere videantur.

1. Semen, humoreſque ſeminales.

In genere quidem conſtat virus venereum, cum natura pingue ſit & viſcoſum, cum pinguibus, viſcoſis & inſulſis fluidis facillime commiſceri, adeoque humores iſtius generis, ut ſibi maxime analogos, citiſſime & ut plurimum omnium primos contaminare. Sed cum ea in re ex peculiari humorum natura & indole, quæ plerumque latet, non pauca diverſitas intercedat, ac propoſita modo regula exceptionibus pluribus inde pateat, operæ pretium viſum eſt ſcalam ſive tabellam harumce affinitatum ex obſervationibus quam maxime certis conficere, cujus ope uno quaſi intuitu peſpicere liceat, quæ frequentiſſima eſſe ſoleant luis venereæ ſymptomata, atque inde tutius præſagire quæ proxime impendeant, & quæ præſentibus ſucceſſura ſint.

Itaque 1°. Semen prolificum, quod in teſtibus virilibus elaboratur humoreſque ſeminales ceteri, qui in viris quidem in proſtatis, glandulis Covvperianis & lacunis urethræ; in fœminis vero in proſtatis, glandulis Covvperianis, & botryformibus glandulis vaginæ conficiuntur, primum potiſſimumque affinitatis gradum ſibi vindicant; nec immerito. Virus enim venereum, quod e corrupto ſemine primitus genitum eſt, originariæ indolis retinens debet cum ſeminalibus fluidis proxime homogeneis facili connubio jungi. Hinc perpetuum eſt in ſyphiliticis ſemen & ſeminales humores contaminari, quacunque via non genitalium modo, concumbendo; ſed etiam mammarum, lactando; oris, ſugendo, vel baſiando; cutis, cubando &c. contagium conceptum fuerit, unde tam frequentes ſunt in confirmata lue venerea locales genitalium morbi.

2. Humores ambos cutis, mucoſum ſcilicet ſebaceum.

2°. Alterum affinitatis gradum obtinent humores ambo viſcidi & oleoſi, qui ad cutem pertinent, *mucoſus* ſcilicet, qui cellulis reticularis corporis inter cutem & cuticulam intermediis reconditur; & *ſebaceus*, qui peculiaribus cutis glandulis ſeu potius lacunis ſecernitur. Hinc morbi multiplices cutis, cuticulæ pilorum, capillorum, & unguium in ſyphiliticis adeo frequentes.

3°. Tertius

3°. Tertius locus cedit tribus humoribus mucoſis & pituitoſis, qui faucium nariumque proprii ſunt, nempe 1°. Muco, qui e pariſthmiis ſive tonſillis, & columella ſive uvula; 2°. Muco, qui e glandulis palatinis, gingivis &c. 3°. Muco, qui e glandulis membranæ pituitariæ eructatur. Hinc tam variæ in ſyphiliticis affectiones faucium, palati, gingivarum & narium. 3. Mucos, tum oris, tum narium.

4°. Quartum locum aſſignandum cenſemus unguinoſis & mucilagineis humoribus, qui ad motus artuum, muſculorumque molliendos comparati ſunt, tum qui a glandulis juncturarum ad oſſium capita oblinienda, barbaris *ſynovia* dictus; tum qui a glandulis membranarum muſculos & tendines veſtientium; tum qui a glandulis perioſtii diſtillat ad perioſtii mollitiem & lævitatem tuendam. Hinc multiplex dolorum venereorum genus, arthriticorum, rheumaticorum, rheumatico-arthriticorum, iſchiadicorum, oſteocoporum, lumbaginoſorum. 4. Humores mucilagineos, qui tum oſſium capita, tum muſculorum membranas obliniunt.

5°. Proximas tenet pinguis & oleoſus ſuccus oſſium medullaris, tum qui majoribus oſſium cavitatibus, tum qui diſcretis extremorum oſſium cellulis, tum qui multiplicibus lamellarum oſſearum interſtitiis ineſt. Hinc exoſtoſes, ankyloſes, caries oſſium, atque medullæ in oſſibus latentis inflammationes, ſuppurationes, abſceſſus. 5. Medullares oſſium ſuccos.

6°. Inde in vicem ſuccedit lympha pinguis & ſubviſcida, quæ toti corpori communis eſt, qua univerſæ partes irrorantur & nutriuntur. Hæc contagio infecta, inſpiſſata, acrior facta glandulas conglobatas, quas pervadit; vaſa lymphatica, quibus revehitur; partes tendineas & membraneas, quas nutrit, in ſtrumas vel tumores ſtrumarum æmulos, gummata varia, nodos, ganglia, tophoſque inflat & tumefacit. 6. Lympham.

7°. Septimus locus debetur humoribus, qui oculorum, partiumve ad oculos pertinentium proprii ſunt, nempe 1°. Humor viſcido & lemoſo, qui manat a palpebrarum margine; 2°. Humori ſebaceo, qui a caruncula lachrymali majoris canthi exprimitur; 3°. Humori lymphatico & pituitoſo, qui innumeris tenuiſſimiſque oculis e tota conjunctivæ facie eructatur; 4°. Humori lachrymali, qui e lachrymali glandula ſuper oculi bulbum depluit; 5°. Denique humoribus lymphaticis, qui vitreum, cryſtallinum, aqueum oculorum humorem conſtituunt. Hinc pro diverſa eorum humorum infectione, ſpiſſitate, acrimonia, chalazia ſive hordeola, inflammatio, lippitudo, Τράχωμα, Σύκωσις palpebrarum; carunculæ lachrymalis Πτερύγιο ſive unguis; epiphora, ophthalmia in adnata; Λευκώματα ſive nubeculæ, puſtulæ, phlyctænæ, ulcuſcula in cornea; fiſtula lachrymalis ſeu ægilops, ſuffuſio, abſceſſus, hypopyon, gutta ſerena, unde viſus imminutio & cæcitas. 7. Humores lymphaticos oculorum.

8°. Demum agmen claudunt cerumen aurium & bilis, quæ ipſa contagii venerei energiam ſentiunt, quamquam ſerius, propterea quod alcalina, qua pollent, acrimonia ſeminii venerei vim ſalſo-acidam diutius hebetent. Hinc fit ut infectum cerumen ſolito quidem ſpiſſius hærendo phlogoſim, inflammationem, dolorem in meatu auditorio; ſolito vero acrius rodendo herpetes, exulcerationes ibidem producat. Hinc quoque fit, ut bilis vitiata ſolito quidem viſcidior & in emiſſariis reſtitans obſtructiones, infarctus, skhirrhos hepatis, & inde icterum, hydropem, hæmorrhoides; ſolito vero mordacior, inteſtina, quo fluit, ſtimulando diarrhœas, dyſenterias, fluxus hæpaticos inferat. 8. Cerumen aurium, & ipſam bilem.

Vix ſupereſt quid ultra eloquamur de ceteris humoribus, ſaliva, ſtomachali & inteſtinali lympha, ſucco pancreatico; tracheali ſeu bronchiali humore, lachrymis, ſudore, urina, &c. quoniam conſtat hos omnes, ceu tenuiores & ſeroſiores, recenſitis tardius parciuſque inquinari, & inter ſe nullo vel fere nullo diſcrimine diſtingui.

Ceterum allatæ affinitatum ſcalæ ſeu tabellæ noli inconſiderantius confidere, quaſi omni exceptione major eſſet, neque poſſent ſymptomata, quæ venereo contagio fiunt, a propoſita norma vel tantulum unquam declinare. In phyſicis enim rebus, mediciſque potiſſimum, conſtantiam tantam plerumque fruſtra requiras, quoniam varia & mutabilia eſſe neceſsum eſt quæcunque tam multo variarum conditionum concurſu nituntur. Et ſane in exemplum adduci poteſt quæſtio ipſamet, de qua agitur: Quantumvis enim Natura, ſi ſibi permittatur & omnia paria ſint, propoſitam normam affectare aperte videatur, docuit tamen experientia multa ſæpius intervenire, quæ ordinem varie pervertant & interturbent.

Nempe 1°. Si nativa vel adventitia ſit in parte quadam debilitas, vitiumve ullum conformationis, pars illa ceteris paribus citius & ante ordinem morbo tentabitur, tum quod humores infectos magis retineat ob præcluſam circulationis facilitatem, tum quod hærentes debilius repellat ob debilitatam facultatem ſyſtalticam. Sic antecedentia vitia Varia tamen cauſas eſſe, quæ propoſitum ordinem intervertere poſſint.

tia oculorum, pulmonum, uteri &c. contagio venereo anſam præbent, ut partes eaſdem & celerius & efficacius adoriatur, quam ex prædicta affinitatum ſcala ſive tabella expectandum eſſe videretur.

2°. Si humor quidam acrior, uberior, nimium ſollicitatus, motu præcipuo ad deſtinata loca jam ante confluat, virus venereum una abripi, ad eadem loca copioſius deduci, & partes illas peculiares præmature labefactare cogetur. Sic diarrhœa diuturna, gravior coryza ſeu catarrhus narium, fluor muliebris in fœminis &c. ad inteſtina, nares, fauces, uterum &c. ſymptomata advocant in ſyphiliticis inexpectata.

3°. Si humor quilibet alieno contagio inquinetur, virus venereum ſuperadditum efficaciam majorem inde contrahet, atque adeo bina venena conſociata partibus, ad quas humor ille pertinet, & graviorem & præproperam noxam inferent. Sic virus ſtrumoſum, quo lympha; aut ſcorbuticum, quo ſaliva inficitur, ſeminio venereo, quod in iiſdem humoribus quietum latet, ita calcar addunt, ut ad ſtrumoſos glandularum conglobatarum tumores producendos, aut ad gingivas exulcerandas ocyus inde feſtinet.

4°. Si adhibitis remediis topicis partis cujuſdam, & humorum qui partis ejuſdem proprii ſunt, integritati cauto conſultum ſit, pars illa quæ alioqui citiſſime inficienda eſſet, vel nullomodo inficietur, vel inficietur tardiſſime & infra ordinem, qui ex ſcala competeret. Sic leviores genitalium frictiones cum unguento mercuriali tuto præcavent vel ad minus diu retardant venereos earumdem partium morbos, qui ceteroquin ex notis affinitatis legibus fere omnium primi ſolent apparere.

5°. Denique, ſi caſu quovis fortuito humorum decubitus in partem quamdam accerſatur, inde tanto facilius virus venereum in parte eadem cum humore hærente ſtagnaturum eſt, & eidem labem tanto citius allaturum. Sic in ſyphiliticis ſæpe accidit, ut oſſi ictu contuſo exoſtoſis, articulo lapſu diſtorto ankyloſis vel dolor arthriticus, parti, quæ frigoris acerbitatem paſſa fuerit, paralyſis, cuti leviter attritæ herpes &c. ex improviſo ſuboriantur.

Haud inficias iverimus, quin forſan plures aliæ reperiri poſſint exceptiones ſeu anomaliæ iſtiuſmodi, ſed quas ipſi novimus candide propoſuimus: Ceteras alii impertiant, ſi quid noverint rectius iſtis, vel allatis utantur, æquo animo nobiſcum expectando, dum experientia, quæ in rebus medicis rerum magiſtra eſt, certiora doceamur. Fatendum interim allatis anomaliis regulam, nedum ullis infirmari, ſed omnibus potius confirmari egregie, cum vel ex anomaliis ipſiſmet liqueat Naturam ſui conſtantem, normam ſemper affectare, nec ab illa unquam vel tantillum diſcedere in anomalias, niſi vi cogatur. Hinc ergo colligere eſt propoſitam affinitatum ſcalam ſive tabellam, quamvis ſatis certa non ſit, ut plenam & perpetuam fidem impetret, at ſaltem ſatis veram videri, ut a Medico artis gnaro ignorari non debeat, cum poſſint aliquando futura incipientis ſyphilidis ſymptomata inde præſagiri, imo etiam feliciter præverti. Placuit ideo & in recenſendis luis venereæ ſymptomatis, & in iiſdem nunc explicandis, huic normæ potius inſiſtere, ceu obſervatione certa probatæ, quam ordinem ſequi arbitrarium alium quemlibet, & nullo nixum fundamento.

CAPUT III.

Symptomata Luis Venereæ confirmatæ.

§. I. MORBI GENITALIUM.

IN genitalibus quatuor humores peculiariter diſtinguendi ſunt, qui veneno venereo infici, & infecti locales genitalium morbos inferre poſſunt. 1°. Semen prolificum teſtium virilium; 2°. Semen infœcundum utriuſque ſexus, ſcilicet proſtatarum, glandularum Covvperianarum, & lacunarum urethræ in viris; in fœminis vero proſtatarum, glandularum Covvperianarum, & glandularum vaginæ; 3°. Humor ſebaceus glandularum cutanearum, quæ balanum & internum præputium in viris, in fœminis vero vulvam, in utroque ſexu ani confinia obſident; 4°. Humor mucoſus, qui inter tenuiſſimam cuticulam glandis, præputii aut vulvæ, cutemque ſubjectam interjacet, ſicut in reliqua corporis cute.

Itaque

I. Gonorrhea ſi qua adſit, malignior & curatu difficilior.

Itaque I. Si gonorrhœa recens antiquæ ſyphilidi ſuperaddatur impuro concubitu, ſemen, tum quod a teſtibus in veſiculas ſeminarias confluit, tum quod in proſtatis & glandulis Covvperianis ſecernitur, adventitio vitio jam corruptum, ſimul etiam virus jugiter hauſturum eſt a ſanguine jam pridem infecto. Hinc ergo, gliſcente in dies morbi virulentia propter fomitem continuum, gonorrhœa malignior pertinaciorque & diutius fluxura eſt, & ſæpius renovanda.

II. Imo quod pejus callosa &, ulceroſa.

II. Simili de cauſa, diuturniore ſeminis vitio, quod a ſanguine fovetur, lympha perluens ſeminis conceptacula in callos inſpiſſanda eſt, qui in dies majores & duriores futuri ſunt, & tandem in apoſtemata, ulcera, fiſtulas non raro abituri, ut vidimus ſupra *Capite 4. §. 1. Lib. III.*

III. Ulcuſcula bubo, porri, calloſiores & curatu difficiliores.

III. Pari ratione, ſi ulcuſcula cancroſa, bubo, porri, aut verrucæ in genitalibus, fici aut mariſcæ in ano, ſyphilidi jam ante contractæ de novo ſupervenient impura ſed recente venere, major ſingulorum malignitas futura eſt propter fomitem, quem ſanguis perpetim ſuggeret, quam quæ a ſolo contagio recens admiſſo expectanda foret. Hinc ergo ulcuſcula acriore pure ſcatentia, magis phagedænica futura ſunt; bubo, porri &c. ſpiſſiore limpha indurati vel enutriti, contumaciores; imo vero ſingula in callos & duriores & majores plerumque deſitura ſunt.

IV. Pani ſeu bubones in inguinibus.

IV. Quod ſi ſupponantur ſyphilitici immunes eſſe novi contagii, nihilominus tamen ſemen habent illi utcumque, tum fœcundum, tum infœcundum fermento venereo pridem inquinatum, quod a ſanguine transfunditur. Hinc ergo limpha, quæ ſeminis utriuſque promptuaria, teſtes, veſiculas ſeminarias, proſtatas, glandulaſque Covvperianas perluit, & inde tenuiorem ſeminis partem circulando haurit, idem contagium participatura eſt, quo nimium inſpiſſata in glandulis inguinalibus, ad quas confluit, ſubſtitura eſt, panoſque ſeu bubones ibidem productura, de quibus ſupra *Cap. 5. Lib. III.*

V. Spermatocele, varicocele, ſarcocele hydrocele, vel pneumatocele.

V. Imo vero, ſi ſemen prolificum nimiam ab admiſſo contagio viſciditatem & ſpiſſitudinem contrahat, nec in teſtibus anfractuoſos & replicatos vaſorum ſpermaticorum gyros peragrare, nec a teſtibus pendulis ad veſiculas ſeminarias ſurſum aſcendere poterit. Hinc ergo futurum, ut hærentis & reſtitantis copia vaſa ſpermatica diſtendantur, unde ſpermatocele; cohibito ſanguinis fluxu, venoſi ſurculi in varices inflentur, unde varicocele; retenta limpha pinguiore, quædam teſtium loca in ſarcoſes excreſcant, unde ſarcocele; demum a ſtagnante ſanguine vel limpha ſerum aut flatus vi extundantur intra vaginalem tunicam, unde hydrocele vel pneumatocele.

VI. Porri, verrucæ, condylomata.

VI. Si a ſemine iſtiuſmodi virulento, quod vel pollutione nocturna, vel concubitu etiam cum ſano aut ſana, vel per ſtillicidium poſt mictionem emittatur ab ipſo infecto infectave, balanus præputiumve in viris, aut vulva in fœminis ita madefiant, ut tenuioribus partibus, quæ per mediam cuticulam penetrant, ſubjectus humor mucoſus veneno inquinetur, a muco ſemel inquinato pulpoſæ baſes papillarum cutanearum, quas circumfluit, brevi indurandæ ſunt. Hinc futurum, ut papillæ cutis retenta limpha ſpiſſiore, qua nutriuntur, in porros, verrucas, condylomata ſenſim excreſcant & exporrigantur, de quibus ſupra egimus *Cap. 9. Lib. III.*

VII. Ulcuſcula cancroſa.

VII. Si vero acrior ſeminis pars in hiulcas aliquot glandulas ſebaceas irruperit, quæ in præputio, balano, aut vulva frequentes ſunt, humor, qui intus latet, vitioſam inde tum ſpiſſitudinem, tum virulentiam conceptrurus eſt. Hinc ergo ab hærentia ſpiſſioris humoris, glandularum illarum in papulas tumefactio producenda eſt; a virulentia vero acrioris, earumdem eroſio in ulcuſcula cancroſa, de quibus ſupra *Cap. 7. Lib. III.*

VIII Nulla tamen gonorrhæa ſine novo concubitu.

VIII. Nunquam tamen hactenus obſervatum fuit ſemen tantam ab infecto ſanguine, ſi ne ullo contagio recens admiſſo, virulentiam poſſe contrahere, ut conceptaculis perfecte ſanis inflammandis aut exulcerandis compar fiat, poſſitque adeo ulla unquam ratione gonorrhœam virulentam ex ſe de novo inferre ſine contagii acceſſione, quod in concubitu impete facto introrumpat. Poteſt tamen antiquior gonorrhœa, quæ male curata ſubſtitit, renovari ſolo vitio, quo ſanguis & ſemen jam pridem infecta ſunt, ſed hæc, ut patet, minoris ſunt molis.

IX. In ano enaſcuntur, fraga, mora, fici, mariſcæ &c.

IX. Si ea, quæ ex corpore egeruntur, virulento inteſtinorum muco oblita ſint, ſebaceum humorem inſpiſſatura ſunt, qui in lacunis ano adſitis reconditur, & natura craſſior eſt ſpiſſiorque. Hinc ergo ab humore illo intra ſua conceptacula congeſto, & ea ſenſim dilatante, prodituri ſunt ad anum tumores varii, fraga, mora, ficos figura referentes, de quibus ſupra *Cap. 10. Lib. III.*

X. Vel leviores in

X. Si mucus ille, aut humor qui ab ano diſtillat vel egeritur, acrior fuerit, rugas

rugis fiſſuræ ſeu rhagades. ani quibus inſtillatur in fiſſuras eroſurus eſt. Hinc ergo rhagades ani, de quibus ſupra *Cap.* 10. *Lib. III.*

XI. Ceterum poſſunt etiam porri, verrucæ, & ulcuſcula cancroſa genitalium, ſicut & fraga, mariſcæ, rhagadeſque ani, commode deduci ab affinitate ſola, quæ inter virus venereum & ſebaceum mucoſumque humorem genitalium & ani intercedit, qua fiat ut humores illi primario & per ſe vitioſo contagio a ſanguine immediate contaminentur, adeoque memorata ſymptomata accerſant, ſine ullo ſeminis interventu.

§. II. VITIA CUTIS.

Duo ſunt humores in cute, qui veneni venerei conſortium facile admittunt, *mucoſus* nempe, qui in ſpongioſis cellulis corporis reticulati cuticulæ immediate ſuppoſiti intercluditur; & *ſebaceus*, qui e glandulis ſeu potius vaſculis, lacuniſve cutaneis ſenſim eructatur. Ceteros duos, qui e cute etiam ſcaturiunt, ſudorem nempe, & inſenſibilem perſpirationem, non moror, quoniam tenuiores ſunt, ſubtiliores, & nimis aquei, ut virus venereum, quod craſſum eſt viſcidumque, aut imbibere, aut retinere poſſint.

I. Scabies, imo etiam Herpes. Itaque I. Si mucoſus humor connubio veneni venerei inquinetur, majorem inde acrimoniam contrahet, qua ſummam cutem vellicaturus eſt; hinc pruritus frequens & impetigo: Eroſis deinde fibrillis, quibus cuticula cum cute alligatur, laxatam epidermidem in veſiculas miliares ſero ſalſo plenas inflaturus eſt, quæ in ulcuſcula leviora dehiſcent; hinc ſcabies: Demum creſcente malo graviores exulcerationes cuti illaturus eſt, quibus eroſa & eſiccata cuticula furfuris inſtar ſponte decidet; hinc herpes ſiccus, furfuraceus, puſtuloſus miliaris, exedens.

II. Rimæ fiſſuræ, ſeu rhagades in volis manuum. II. Cum cuticula nullibi craſſior ſit denſiorque, quam in volis manuum & plantis pedum, mucoſus humor, qui ſubtus latet, difficilius inde efflabitur per cuticulæ ſpiracula. Diutius ergo, & ideo copioſius, collectus calorem & pruriginem majorem ibidem excitaturus eſt. Hinc arefacta cuticula fatiſcet in rimas ſive rhagades duras, calloſas, prurientes, ichore manantes: Imo etiam latenter ſuffoſſa & a ſubjecta cute ſponte ſecedens interdum deponetur exuviæ inſtar.

III. Cutis maculæ ephelidibus ſimiles. III Si humor idem, ſed benignioris veneni conſortio minus acer, ſummam tantum cutis ſuperficiem leviſſime erodat in certis corporis locis ſeu areis, intacta & illæſa cuticula, vaſa cutis ſemi-lacera guttis ſeu ſtillis pauculi ſanguinis roratura ſunt, quo nativa humoris mucoſi pelluciditas inquinabitur: Hinc ergo cutis maculæ planæ, non extuberantes, ephelidibus ſimiles, diſcretæ, ſi in diſcretis cutis locis humor mucoſus vitietur; latius expanſæ, ſi in pluribus locis continuis; liveſcentes, purpureæ, roſeæ, flavæ &c. pro rorantis ſanguinis copia majore vel minore, aut diverſo ejuſdem colore, nigro, rubro, roſeo, flavo &c.

IV. Ophiaſis & alopecia. IV. Conſtat pilos, capilloſque ſingulos in rotundo vel ovali bulbo cartilagineo intra cutem latente, velut in teſta florali, radicari; e pluribus exilibus, mollibus, mucilagineis fibrillis ſive radiculis cum bulbi fundo continuis enaſci; gradaria, ſed latente, harum radicularum accretione, quam lymphæ pingui & mucoſæ acceptam debent, ſuccreſcere & promitti. Inde conſequens eſt poſſe pilos capilloſque triplici cauſa morboſe defluere. 1°. Si limpha, qua nutriuntur, contracta ab admixto contagio acrimonia, tenuiſſimas capillorum fibrillas traſverſim ſuccidat, demetatque, illæſis tamen radicibus primis. 2°. Si acrior & magis virulenta primas ipſas pilorum & capillorum radiculas erodat & exſtirpet. 3°. Si ulcuſcula cutis ipſaſmet glandulas ſeu bulbos ovales, unde pili capillive prodeunt, depaſcantur & funditus peſſundent. Hinc areæ, ophiaſis, alopecia, capitis calvitium, imo etiam Ἀναφαλαντίασις ſeu glabrities ſuperciliorum, genarum, menti, ceterarumque omnium piloſarum corporis partium; quæ vitia ſunt modo quidem natura vel arte reparabilia, ut cum a prima cauſa dependent; modo vero ex toto immedicabilia, ut cum a duabus poſtremis inducuntur.

V. Unguium vitia & caſus. V. Similiter compertum eſt ungues, qui extremos digitos ornant armantque, e papillis nerveis tendineiſve cutis ſtricte invicem unitis coaleſcere, mollibus in origine, pulpoſis, & reticulari cutis corpore circumdatis, donec firmitatem adeptæ ſint. Ceteroquin ungues, ubi induruerint, accretionis plane neſcios ſola harumce radicum molliorum nutritione, quæ limphæ viſcidiori debetur, ſenſim extendi & extrorſum promitti. Igitur ſi viſcidior illa limpha, cujus appoſitione unguium radices creſcunt & explicantur, ſpiſſitate vel acrimonia nimia peccet, quas a seminio venereo contraxerit, molles & pulpoſas

pulpoſas radicum fibras diſtractura, tumefactura, corroſura, exulceratura eſt. Hinc unguium ſcabrities, craſſities; hinc ad unguium radices reduviæ, paronychiæ ſive panaritia, inflammationes, ulcera; hinc demum eroſis radicibus unguium caſus.

VI. Si humor ſebaceus, qui vaſculis ſeu lacunis intra cutem reconditur, ut ſtillatim affuſus epidermida molliat & obliniat, veneno venereo inficiatur, 1°. Inſpiſſabitur, unde conceptacula hærendo dilataturus eſt, & hinc tubercula cutanea, parva, diſcreta, dura, rotunda, parum faſtigiata. 2°. Acrior fiet, unde ſummum apicem conceptaculorum in tubercula dilatatorum latenter eroſurus eſt, & hinc puſtulæ venereæ ſeu ulcuſcula cutanea, dura, calloſa, circularia, plerumque ſicca & ſine pure, aliquando tamen humida & manantia, ſquamoſa, furfuracea, flava &c. quæ in commiſſuris labiorum, alis naſi, toto capillitio, partibuſque omnibus piloſis frequentia ſunt, ubi magis abundant glandulæ ſeu lacunæ ſebaceæ. VI. Puſtulæ cutaneæ.

§. III. MORBI ORIS ET NARIUM.

Humores duos in ore agnoſcimus, quibuſcum virus venereum jungi amat; 1°. Mucum ſcilicet viſcoſum, qui in tonſillarum cellulis, glanduliſque columellæ & totius lacunaris faucium ſecernitur; 2°. Sebaceum & unguinoſum humorem, qui e glandulis ſeu lacunis gingivarum & palati exſudat, & quo lingua & dentes obduci ſolent, niſi detergeantur. In eodem quoque cenſu numerandus in naribus mucus, qui e glandulis membranæ pituitariæ depluit, & internas nares emollit, ſi abundaverit emungendus.

Proinde I. Mucus faucium, ſi ſeminii conſortium admittat, tum inſpiſſabitur, atque adeo hærendo cellulas glandulaſque, quibus continetur, dilataturus eſt, venaſque circum repentes compreſſurus, unde tonſillarum, columellæ & lacunaris faucium tumor, dolor, phlogoſis, inflammatio, cum difficultate deglutiendi; tum acrior fiet, atque adeo rodendo partes eaſdem exulceraturus eſt, unde tonſillarum, columellæ, lacunaris faucium ulcera dyſepulotica, maligna, cacoethea, phagedænica, quibus palatina oſſa appoſita, quæ tenuia ſunt, carie cito tentari, & abſumi neceſſe eſt, unde hiatus ad nares. I. Ulcera faucium cum carie oſſium palatinorum.

II. Idem dicendum de ſebaceo humore in palati glandulis ſecreto, qui ſemel infectus, & ſpiſſior inde fiet, unde hærendo & conceptacula dilatando tubercula dura, diſcreta, rotunda, parum faſtigiata in palati fornice producturus eſt, inflammatoria modo, modo vero inflammationis expertia; & fiet ſimul acrior, unde ſumma tuberculorum faſtigia eroſurus eſt in ulcera rotunda, dyſepulotica, maligna, quibus oſſeus palati fornix ſuperinductus carie ad nares uſque interdum perforabitur. II. Ulcera palati, cum carie fornicis oſſei.

III. Eadem quoque humori ſebaceo gingivarum conveniunt, qui contagio venereo inſpiſſatus ſua conceptacula in tumores grandinoſos induraturus eſt, unde gingivarum tubercula; qui ſimul ex contagio eodem virulentus conceptacula indurata corruſurus eſt, unde aphthæ ſive ulcuſcula gingivarum, ſuppurationes ulceroſæ in extremis gingivis, parulides ſive abſceſſus inter gingivas & radices dentium, ad demum pure ad tenuem membranam, quæ inſtar perioſtii dentem intra alveolum conveſtit, ſenſim prorepente, dolor, vacillatio, caries, caſus dentium. III. Ulcera gingivarum de caſus dentium.

IV. Nec diſpar eſt conditio muci narium, qui ſi contagio admiſſo nimium inſpiſſetur, glandulas, quibus ſecernitur, dilataturus hærendo & ſenſim tumefacturus eſt in ſarcomata polypoſa, calloſa, fungoſa, ulceroſa, carcinomatodea pro diverſa lymphæ nutritiæ qualitate: Si vero nimiam acrimoniam cauſa eadem adipiſcatur, eaſdemmet partes rodendo producturus eſt ulcera, phlyctænas & ozænas, ſeu exulcerationes malignas, & hinc caries ſpongioſorum oſſium narium, triangularium duorum oſſium naſi, vomeriſque ipſius cui innituntur, unde corruente naſi concameratione, & depreſſo acrorhinio, ſimi derepente fient, quibus ante naſus aquilinus fuerat. IV. Ulcera narium & naſi depreſſio.

V. Corroſa columella, oſſiculis palatinis, ſpongioſis narium oſſibus & vomere carie exeſis, depreſſo naſi fornice, neceſſum eſt vias quibus defertur aer, qui efflatur, penes amplitudinem varie immutari. Hinc ergo conſequens eſt variandum quoque vocis tonum, ut ex Muſicæ pneumaticæ theoria liquet, unde ſonus naſalis, vocis raucitas, aphonia &c. quibus ſingulis ſymbolam quoque non raro conferunt inflatio, durities, aſperitas, eroſio & exulceratio tum tracheæ arteriæ, tum glottidis. V. Sonus naſalis & aphonia.

VI. Neceſſe eſt a ſpiritu, qui e pulmonibus exſpirando educitur, purulenta miaſmata non pauca tranſeundo abripi ex faucibus, gingivis, naribuſve, ſi exulceratæ ſint, atque inde olidiſſimum odorem contrahi. Hinc eſt quod ſyphilitici, qui ore vel naribus exulceratis laborant, id oleant. VI. Oris fœtor.

(a) Quod

(*a*) *Quod ſiccæ redolet palus lacunæ,*
Quod preſſa piger hircus in capella,
Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod jejunia Sabbatariorum.

§. IV. DOLORES VENEREI.

Ad contagium venereum, quod irrepit, admittendum ſe facilia præbent tria humorum genera, quæ ut artuum motioni conducant a natura comparata ſunt, nempe 1°. Mucago muſcularis, qua extima muſculorum ſuperficies madet, ut lubrica fiat. 2°. *Synoviæ*, ſeu articularis mucago, quæ in juncturas inſtillatur, ne oſſium affrictus durior ſit. 3°. Mucago perioſtii, qua exterior perioſtii facies oblinitur, ut ſuperjecti muſculi liberius moveri poſſint. Hinc ergo deducendi dolores omnes venerei, quibus ſyphilitici dirum in modum diſcruciantur.

I. Dolores rheumatici. Nempe I. Si mucago muſcularis venereo ſeminio gravida in conceptaculis hæreat, grandinoſos tumores excitatura eſt, unde cohibito vel retardato ſanguinis fluxu dolor rheumaticus, tenſivus, pulſativus, cum tumore manifeſto & inflammatorio: ſi vero lympha fluat, ſed acrior, & virulenta, mordicando & ſtimulando dolorem illatura eſt rheumaticum, acrem, pungitivum, cum calore quidem, ſed ſine inflammatione. Dolores autem iſtiuſmodi, hæc aut illa, plura vel pauciora loca occupant, & vagi vel fixi ſunt, prout muſcularis lympha in his aut illis, pluribuſque vel paucioribus locis afficitur, vitiumve quo peccat, permanens eſt, vel mutabile; quæ ſingula varie variant pro partium conformatione & qualitate, accidentium externorum concurſu, & veneni venerei natura & indole. Ceterum ac rheumaticos dolores iſchiadici, & lumbago, referendi ſunt, ut ſpecies ad genus, cum ad muſculos ambo pertineant.

II Dolores arthritici. II. Simili modo, ſi mucagine articulari ſeu ſynovia, quæ virulenta præ ſpiſſitudine hæreat, mucilaginoſæ glandulæ, unde ſcaturit, inflentur, & coercito ſanguinis circuitu inflammentur, dolor arthriticus advocandus eſt, tenſivus aut pulſativus, cum articuli calore, rubore, inflammatione: Sin vero mucagine eadem, quæ in juncturas libere quidem fluat, ſed quæ juſto acrior ſit, ligamenta alte fodicentur, dolor arthriticus inferendus eſt acer & pungitivus, cum calore quidem, at vero plerumque ſine tumore & inflammatione.

III. Dolores rheumatico-arthritici. III. Si vero mucago utraque muſcularis & articularis pari vitio laboraverint, hinc ſimultaneus futurus eſt rheumaticorum & arthriticorum dolorum concurſus, unde dolores rheumatico-arthritici, tenſivi, pulſativi, acres, pungitivi, inflammatorii, vel non inflammatorii ex cauſis prædictis.

IV. Dolores oſteocopi. IV. Dolores oſteocopi, quibus oſſa frangi videntur, triplici de cauſa fiunt. 1°. Si perioſtium ab hærente lympha, quæ ipſi propria eſt, infletur & præcipiti ſanguinis confluxu inflammetur, unde dolor atrox, tenſivus, aut pulſativus cum calore ſummo. 2°. Si ab effluente lympha eadem, ſed acriore, perioſtium fodicetur & erodatur, unde dolor acer & pungitivus, ſed cum calore minus urente. 3°. Si ab oſſe ſubtus in exoſtoſim celeriter ſuccreſcente perioſtium vi diſtendatur & diſtrahatur ut infra videbimus, unde dolor terebrans.

§. V. MORBI OSSIUM.

Succus medullaris, qui oſſibus peculiaris eſt, tenuiſſimis, exiguis & arachnoidibus veſiculis ſecernitur & ſecretus continetur, quæ ſicut ſedem, ſic formam quoque triplicem obtinent; nempe in majoribus oſſium cavitatibus racematim congeſtæ & communi membrana veſtitæ in candelas veluti ſebaceas compinguntur; in extremis vero eorumdem capitibus in tenues floccos diſtributæ ſingulas cellulas replent; quibus foraminoſa oſſium cavitas pervia eſt; demum in denſiſſima oſſium ſubſtantia in fruſtilla minutiſſima diſgregatæ ſpatiola exiguiſſima inter lamellas ſpiſſe interjecta occupant. Ceteroqui natura ſucci medullaris eadem eſt ubique, nempe oleoſa & unguinoſa; uſus idem, oſſa ſcilicet emolliendi, ne ariditate diſſiliant; eadem quoque cum fermento venereo affinitas, quo ſolet facile infici, citius tamen ſeriuſve prout conceptacula externæ frigoris injuriæ magis minuſve patent: Itaque frequentiſſime ſuccus, qui in fruſtulis medullaris ſubſtantiæ,

(*a*) Martial. *Epigramm.* 4. *Lib.* 4.

tiæ, lamellis oſſeis interſperſæ, unde exoſtoſes carieſque oſſium duriorum; rarius, qui in floccis capita oſſium replentibus, unde ankyloſes, carieſque oſſium molliorum; omnium rariſſime, qui in medullari ſubſtantia continetur oſſium majorum cavitates occupante, unde abſceſſus carieſque in internis oſſium cavitatibus.

Sic ergo I. *Exoſtoſis*, ut Græca vox ſonat, tumor eſt oſſium, qui circumſcripto tubere ſupra confinium partium libellam extrorſum prominet. 1. Exoſtoſis.

Exoſtoſim aliæ ſpuriæ ſunt, quæ ſubmolles prementi digito cedunt aliquantulum, acriterque dolent, imo etiam interdum lancinant; legitimæ aliæ, quæ duræ & renitentes non cedunt, & nullo vel levi dolore ſtipantur.

1°. Compertum quidem eſt iterata obſervatione ſpurias induci ſine ulla oſſis labe, ſolo tumore perioſtii ex cauſa ſupra propoſita, *paragrapho præcedente*, *n.* 4. duri, ſkirrhodis, & quod oſſi ſubjecto ita adhæreat, ut continuum eſſe videatur. Hinc ergo patet ratio, tum quare exoſtoſes illæ ſubmolles ſint, ut quæ in parte molli fiant; tum quare acriter doleant, imo vero lancinent & carcinomatodes ſint, ut quæ in parte fiant ſenſus acutiſſimi.

2°. Legitimæ vero ſubdividuntur in duo genera; alterum quidem, in quo os tumens in fornicem cavum arcuatur, ſubter quem numeroſæ latent cavernulæ lamellis oſſeis diſtinctæ, & ſubſtantia carnea, firma, dura, cartilaginea plenæ: Alterum vero, in quo os tumens intus plane ſolidum eſt, ceteroque oſſe candidius inſtar eboris, neque ullis cellulis, quæ conſpicuæ ſint ſuffoſſum, ſed contra ſolito durius compactiuſque.

Liquet autem ex nota oſſium fabrica prius legitimarum exoſtoſium genus produci a fruſtillis medullaris ſubſtantiæ, quæ inter lamellas oſseas interjiciuntur, ſi nempe ſucco medullari ſpiſſo, viſcido, virulento, ita pedetetim turgeant, ut anguſta ſpatiola, in quibus recondita ſunt, in ampliores cavernulas dilatent, extimamque oſſis ſuperficiem in fornicem attollant.

Hinc ergo planum eſt 1°. Cellulas, quibus in hoc exoſtoſium genere oſſa tumida multifora ſunt, nihil aliud eſſe præter ſpatiola, quæ interjecta inter lamellas oſſeas, fruſtilla medullaris ſubſtantiæ recondunt, ſed jam plus æquo ampliata, diſtenta, dilatata.

2°. Subſtantia carnis æmula, imo plerumque carne duriore, qua cellulæ replentur, fruſtilla ipſamet repræſentari medullaris ſubſtantiæ, ſed præternaturali acretione aucta mole & indurata.

3°. Exoſtoſes hujuſce generis dolere quidem, ut in quibus lædatur pars ſenſu prædita, ſed plerumque dolere lenius, quam quę ſpuriæ ſunt, quoniam pars, quæ læſa eſt, obtuſiore ſenſu pollet, quam perioſtium.

4°. Contra vero atrociter quandoque dolere, imo etiam interdum lancinare, ſi ſubſtantia ſkirrodes cartilaginis vel carnis æmula, qua cellulæ opplentur, in carcinoma occultum abeat, ut poteſt variis de cauſis accidere, quæ repetantur ex *Cap.* 9. §. 3. *Lib. III.*

Alterum exoſtoſium legitimarum genus fit uberiore nutrimento certæ oſſis parti ideo appoſito, quod ibi lamellæ oſſeæ ſero medullave aquoſiore emollitæ, vel acriore ſemiëroſæ, lymphæ nutritiæ appulſui facilius cedant. Siquidem notum eſt lymphæ nutritiæ ad partem quamvis acceſſum ceteris paribus in eadem ratione augeri, qua minuitur partis ipſius reſiſtentia ad ulteriorem dilatationem, ſeu quod idem eſt, qua creſcit partis mollities. Itaque ſi ſuccus medullaris, qui diſtillata fruſtillis medullaris ſubſtantiæ oſſibus interſperſæ, acrior ſit & corroſivus in certo loco, aut ſi a perioſtio, in quo lympha ſtagnat, ſerum acrius ſubjecto oſſi infundatur, emollitione, aut tacita & latente lamellarum oſſearum eroſione, locus fiet nimiæ earumdem nutritioni a lympha uberius accedente, adeoque præternaturali accretioni in exoſtoſim vere oſſeam & plane ſolidam.

Hinc facile eſt colligere exoſtoſes iſtius generis dolore vacare, cum pars ipſa affecta ſenſu careat, perioſtium vero, quod oſſi ſuperextenſum eadem proportione expandi neceſſum eſt, qua os ipſum mole excreſcit, ita gradaria lentiſſimaque expanſione diſtrahatur, ut inde nullus dolor excitari poſſit.

Ceterum, licet æqualis ſimiliſque ſucci medullaris infectio in oſſibus ſingulis ſupponatur, tamen quædam futura ſunt oſſa, & in iiſdem oſſibus loca quædam, quæ ceteris citius tentabuntur exoſtoſi. 1°. Nemque quæcunque frigori externo magis objecta ſunt, & in quibus proinde inſpiſſationi, quam medulla a veneno jam habet, accedit & altera, quæ frigori debetur. Inde eſt, quod exoſtoſes frequentiſſimæ ſint in dorſo utriuſque tibiæ, & in oſſe frontali ſive coronali, in ulna & in extremo cubito, &c. quandoquidem ea oſſium loca ſola cute conteguntur. 2°. Quæcunque ictu vel caſu contunduntur, quoniam

niam violento lamellarum oſſearum attritu decubitus medullæ virulentæ in affectâ parte procuratur, unde cita labes inferenda eſt oſſis integritati.

II. Hyperoſtoſis. II. *Hyperoſtoſis*, ut vox Græce ſignificat, tumor eſt oſſium ſpongioſorum, quæ ita inflantur, ut pars altera alteram non ſupereminea, ut in exoſtoſi, ſed omnes tumorem æque participent.

Ea autem tumoris ſpecies oſſibus accidit in lue venerea cauſa triplici; 1°. Quia cellulæ oſseæ ſingulæ, quibus oſsa ſpongioſa conſtant, a contentis floccis medullaris ſubſtantiæ, ſtagnante ſucco medullari ſpiſſiore & virulento nimium turgentibus, extrorſum impenſius dilatantur. 2°. Quia cellulæ ipſæmet ab inſtillato acriore ſucco medullari ſemi-exeſæ, nutrimento, quod accedit, facilius inde cedunt, adeoque in craſſiorem molem ſenſim accreſcunt: 3°. Demum, quia ſimultando utriuſque cauſæ concurſu, cellulæ oſſeæ a turgeſcentibus floccis medullaris ſubſtantiæ vi dilatantur, & ab acriore ſucco medullari emollitę uberius ſimul nutriuntur. In primo caſu mole augentur medullaris ſubſtantię flocci, & ideo quidem cellulæ ampliantur, parietes vero cellularum exiliores fiunt. In altero neque cellulæ neque flocci majores fiunt, ſed cellularum parietes in craſſitudinem majorem excreſcunt. Demum in tertio, qui frequentiſſimus occurrit, pari paſſu flocci mole creſcunt, ampliantur cellulæ, & cellularum parietes craſſeſcunt.

Hinc ergo ſequitur 1°. Capita oſſium, quibus articuli conſtant, hyperoſtoſi ſæpenumero in lue venerea tumefacienda eſſe, quoniam oſſium capita omnia, ſunt e genere oſſium ſpongioſorum.

2°. Inter cetera oſſa ſpongioſa oſſiumve capita, tum ea hyperoſtoſi maxime obnoxia eſſe, quæ carne pauciſſima contecta citiſſime frigeſiunt, ut claviculæ, coſtæ, coxendices, & oſſa, quæ pedum, genuum, ulnarum &c. articulos conſtituunt, tum ea, quorum textura ictu, caſu, contuſione, debilitata fuit.

3°. Oſſa ſpongioſa oſſiumve capita hyperoſtoſi tumefieri non poſſe, quin perioſtium, muſculi & ligamenta, quibus circumdata ſunt, dolorifice diſtrahantur, magis minuſve, prout accretio oſſium celerior tardiorve futura eſt, unde dolores rheumatiſmum vel arthriditem mentientes.

4°. Hyperoſtoſes in tota capitum oſſeorum mole raro & vix unquam æquabiles eſſe & uniformes, ſed plerumque varie gibbas & anomale inæquales, prout inæqualis eſt eorumdem oſſium denſitas, firmitaſque in diverſis locis. Hinc variæ corporis deformationes, artuumve ankyloſes, unde gibboſi, ſcambi, vari, valgi, ſcauri &c.

III. Vitia varia medullæ oſſium. III. Medullarem ſubſtantiam, quæ in oſſium majorum meditullio latet, iiſdem morbis affici poſſe a veneno venereo, quibus ceteræ partes molles afficiantur, liquet ex ejuſdem ſtructura, quæ ceterarum partium mollium ſtructuræ compar ex veſiculis membraneis, nervis, arteriis, veniſque perinde componitur. Morbis vero iiſdem reipſa affici liquet experientia, (*a*) qua compertum eſt medullarem oſſium majorum ſubſtantiam ipſam quoque veneno venereo corrumpi; tardius quidem, quam ceteras medullæ portiones, quia intimius recondita ab externis injuriis magis tuta eſt, quibus contagii venerei ferocia ſolet intendi: ceteroquin totuplici vitio, modove. Nunc enim veſiculis, quibus componitur, medullari ſucco turgentibus, quem acidius virus in ſebum inſpiſſat, duram inde & ſkirrhoden firmitatem acquirit, in carcinoma tandem aliquando degeneraturam, niſi virulentiæ occurratur. Nunc vero veſiculis iiſdem ſpiſſiore ſucco plenis & acriore ſtimulatis, unde naturalis ſanguinis circuitus derepente intercipitur, inflammatoriam phlogoſim vel phlegmonem contrahit, niſi reſolvatur in abſceſſum cito abituram. Nunc demum eroſis ſenſim veſiculis iiſdem a ſucco medullari, qui ſeminii acrioris conſortio corroſivam facultatem nactus eſt, ulcere maligno & eſthiomeno corroditur.

Hinc conſequens eſt 1°. Dolores in oſſium meditullio excitandos eſſe, quoties medulla corrumpitur, cum certis conſtet experimentis (*b*) medullarem ſubſtantiam ſenſu pollere; & illos proinde vere oſteocopos fore, tanto quidem graviores vel minus graves, quanto nerveæ fibrillæ, medullari ſubſtantiæ intextæ, magis minuſve tenſæ erunt, aut contento ſucco validius vel ignavius ſtimulabuntur.

2°. Ab appoſita medulla male affecta ſenſim ita vitiandam eſſe concavam oſſium ſuperficiem, quæ contigua eſt, virulentia ſucci, quem inde imbibit, ut, quemadmodum jam explicatum eſt *num.* 1. *hujuſce paragraphi*, exoſtoſis hinc inferenda ſit, in interiorem quidem

(*a*) Johannes Chriſt. Heyne, *Tentam. Medico-Chirurgic. De præcipuis oſſium morbis* §. 29.
(*b*) Memoires de l'Academie Royale des Sciens, *Annee* 1700.

quidem oſſis facie ſubſiſtens, ſi vitium leve ſit, ad exteriorem vero extenſa, ſi vitium gravius extrorſum prorepat; modo univerſalis & toti oſſis longitudini æqualis, ſi tota medulla corrumpatur; particularis modo, & quæ ambitu annulari oſſis peripheriam cingat, ſi definita tantum medullæ pars vitietur.

3°. *Ichore*, pure aut ſanie, quæ a corrupta medulla depluunt, ſi ſemel abſceſſerit aut ulceroſa ſit, inferius oſſis caput, quod ſpongioſum eſt, in ſimilis labis conſortium brevi deducendum eſſe, unde capitis illius hyperoſtoſis, ankyloſis, apoſtema, caries &c.

IV. In ſyphiliticis oſſa carie frequenter infeſtantur, ideo quod acrior & virulenta lympha medullave, quæ in oſſium ſubſtantiam alte imbibitur in exoſtoſi, hyperoſtoſi, & perioſtii medullæve interioris vitiis, lamellarum oſſearum nexum ita relaxet, ſuperficiem ita rodat, ſoliditatem ita peſſundet, ut oſſa, cribri inſtar foraminulenta, multifariam eroſa, & ſoluto partium nexu ruinoſa, carie tandem corruant & dilabantur. IV. Caries oſſium.

Hinc ſequitur 1°. Oſſium cariem ſeminio venereo inductam dolorem quidem illaturam eſſe acrem & urentem, ſi gemina cauſa concurrat, nempe ſi ſedem habeat in parte oſſis molli & ſpongioſa, ubi abundet medullaris ſubſtantia cui ſenſus ineſt, & ſi tanta ſit humoris rodentis virulentia, ut una cum lamellis oſſeis celeri efficacia erodantur fruſtilla medullaria, vaſa quæ ad oſſa penetrant, perioſtii appendices &c. quæ inter lamellas interjecta ſunt, & quæ ſenſu pollent. Contra ſecus nullo dolore manifeſtam fore, ſi fiat in parte oſſis duriore & denſiore, ubi partes ſenſu præditæ pauciſſimæ ſunt; aut ſi ab humore ignavius, debilius, tardius erodente producatur.

2°. Oſſa carioſa quandoque manatura eſſe ichore fœtidiſſimo ex concurſu cauſæ geminæ, ſcilicet ſi, quæ carie tentantur, molliora ſint & ſpongioſa, adeoque pluribus vaſis ſanguiferis vel lymphaticis abundent, & ſi ſanguis liquidior ſeroſiorque lympham uberiorem ſuggerat: Contra vero quandoque ſicca fore cauſæ alterutrius defectu, ſcilicet ſi oſſa, quæ cariem ſentiunt, duriora ſint, in quibus vaſa ſint pauciora; aut ſi ſanguis ſpiſſior ſicciorque lympham parciorem ſuppeditet.

3°. Ceterum cariem qualemcumque modo univerſalem fore & in toto oſſe, ſi antecedens vitium generale; modo vero particularem & in peculiari oſſis loco, ſi vitium particulare fuerit: Modo externam & ſuperficiariam, ſi externa tantum pars oſſis ab exoſtoſi exteriore, vel perioſtii inflammatione; modo internam, ſi interior oſſis cavitas ab indurata vel putreſcente medulla labefiat; modo demum internam ſimul & externam & totam oſſis ſoliditatem peſſundaturam, ſi exterior caries cum interiore in eodem loco concurrat, vel quod frequentius eſt, ſi interior ad exteriorem uſque oſſis faciem, aut exterior ad interiorem uſque oſſis cavitatem extendatur: Denique modo aream circularem occupaturam eſſe, ſi exoſtoſi vel ulceri circulari ſuccedat; modo vero annulari ambitu oſſis peripheriam labefacturam, ſi a vitio medullaris ſubſtantiæ dependeant, quod ad contiguam oſſis continentis circumferentiam traducatur.

4°. Tandem in omni oſſium carie lamellarum oſſearum nexum & firmitatem peſſundandam eſſe, tanto quidem magis, quanto altior futura eſt latiorve caries; omnium vero maxime, ſi totam oſſis peripheriam annulari ambitu occupet. Hinc eſt, quod in ſyphiliticis oſſa carioſa tam fragilia eſſe ſoleant, ut ſæpenumero in fragmenta diſſiliant & diffringantur ictu minimo aut ſaltem niſu leviſſimo, potiſſimum ſi caries annularis totam oſſis peripheriam ambiat.

V. Oſteoſarcoſis * eſt lenta & tacita oſſium emollitio, qua cartilagineam, imo etiam carneam naturam adipiſci videntur. V. Oſteoſarcoſis.

Poteſt ea labes ab aliis etiam cauſis oſſibus induci, quarum hic non ſatagimus, ſed producitur frequentiſſime venerea virulenta, ut teſtantur exempla, quæ proſtant apud Scriptores Obſervationum Medicarum; qua de re conſule Johannem Fernelium, *De abditis rerum cauſis Lib.* 2. *Cap.* 9. Jacobum Hollerium, *Obſerv. rarar. Obſerv.* 7. Petrum a Caſtro, *in Ephemerid. Acad. Natur. Curioſor. German. Decur.* 1. *Ann.* 1. *Obſervation.* 37. Danielem Prottenium, *Actorum Hafnienſ. Volum.* 3. *Obſervat.* 24. Georgium Hieronymum Velſchium, *in Obſerv. Medic. Epiſagm. Obſerv.* 82. Dominicum Gagliardi, Romæ Profeſſorem Anatomicum, *Anat. oſſium Part.* 2. *Obſervat.* 2. Petrum Rommelium, *Ephemerid.*

* Johannes Ludovicus Petit, Chirurgus Communitatis Sancti Coſmæ, contendit id morbi genus recens cognitum eſſe, *Memoires de l'Academie*, *Ann.* 1722. *Pag.* 229. At vero ea quæ offert, probant minime morbum illum novum eſſe, quippe quem conſtat vel in ipſis ejuſdem Academiæ Commentariis, ut omittam nunc ſexcenta alia teſtimonia, jam pridem indicatum fuiſſe. Vide *Memoires de l'Academie*, *Ann.* 1700. *Pag.* 36. *de l'Hiſtoire*: Probant tantum, ſed probant tantum egregie Chirurgum illum in arte ſua novum eſſe, ut cui omnia nova eſſe videantur.

merid. Acad. Natur. Curioſor. German. Decur. 2. *Ann.* 7. *Obſervat.* 212. Hieronymum Ambroſium Lagenmantelium, *Ibid. Obſervat.* 235 Joannem Joſephum Courtial, Medicum Toloſanum, *Nouvelles Obſervat. ſur les os. Obſervat.* XI. N. . . . . Saviard, Chirurgum Pariſinum, *Obſervat. Chirurgicales. Obſervat.* 62.

Contingit autem oſſa eo pacto emolleſcere, quotieſcumque humor virulentus, quo imbuuntur, ſolito quidem acrior, mitior tamen quam in carie tacite diſſolvit quicquid duri, ſolidi, ac vere oſſei ineſt oſſibus, ceteras vero partes illæſas dimittit, tendineas, membranoſas, veſiculoſas & vaſculoſas quæ interpoſitæ ſunt; pari modo ac ſolent ferrum & æs ab aqua ſtygia penitus diſſolvi, qua tamen mollior cera ne quidem attingitur. Sic enim partes illæ ab injuria tutæ & ſui juris jam factæ, jugi ſanguinis illapſu per vaſa integra nutriri; perenni ſpirituum per nervos illibatos influxu viviſcere; mollem diſſolutorum oſſium paſtam depſere, ſtringere, conformare; uno verbo cartilaginis, imo carnis formam induere & ſpeciem ſatis apte repræſentare debent.

Hinc ſequitur 1°. Oſteoſarcoſim modo doloris expertem fore, ſi mollioribus partibus, quæ in oſſe latent, & quæ ſolæ ſenſu gaudent, nulla fiat injuria ab humore virulento benigniore; modo vero dolorem comitem habituram eſſe, ſi humor idem malignior & magis corroſivus molliores illas partes acrius ſtimulet, vellicet, erodat.

2°. Oſſa ſemel emollitia tunicæ muſculorum ambientium contractioni, ſupercumbentis reliqui corporis gravitationi, & cauſarum externarum energiæ facile ceſſura eſſe, unde multiplices deformationes partium, artuumve decurtationes, qui tunc ſtatumine carent. Sic refert Prottenius ægrotum, de quo loquitur, *loco ſupra laudato*, annos 26. natum, in quo oſſa cerea erant & flexilia, ad ſtaturam infantis triennis decreviſſe. Sic ipſe olim Toloſæ vidi in noſocomio puellam, cujus oſſa emollita & quaſi cerea ita ſenſim decurtata fuerunt ante obitum, ut corpus longitudine tres pedes vix æquaret.

3°. Oſſa, quæ in carneam naturam deſciverunt, morbis omnibus, qui partium mollium proprii ſunt, obnoxia fore, ac proinde inflammationi, dolori, ſuppurationi, apoſtemati, carcinomati, gangrænæ &c qua de re adeas, ſi lubeat, Antonium Beniven um, *De abditis nonnullis ac mirandis morborum & curationum Cauſis*, *Cap.* 79. Alexandrum Benedictum, *Anatomices Lib.* 1. *Cap.* 6 Johannem Langium, *Medicinalium Epiſtolarum Lib.* 1. *Epiſtola* 42. Hieronymum M ntuum, *Tom.* 3. *Anaſceves*, *Cap.* 54. Thomam Bartholinum, *Ephemerid. Academiæ Naturæ Curioſor. Germaniæ*, *Decur.* 1 *ann.* 1. *Obſervation.* 37. Alchardum Hermannum Cummenum, *Ibid. Decuria* 1. *ann.* 3. *Obſervat.* 112.

§. VI. TUMORES GLANDULOSI ET LYMPHATICI.

Lympha humor eſt toti corpori communis & alter a ſanguine. A corde in partes defertur ipſiſmet arteriis, ſed ab extremis illarum finibus ſecedit ut partibus infundatur & inſtilletur: Hinc redit venis peculiaribus, numeroſiſſimis, tenuiſſimis, pellucidis, arachnoide tunica veſtitis, multiplici valvularum apparatu diſtinctis in brevia internodia, non uno continuoque ductu progredientibus ceterorum vaſorum ritu, ſed per intervalla ſæpius repetita in glandulas conglobatas ſive lymphaticas deſinentibus, quo velut in ſucceſſiva diverticula lympham convehunt ad deſtinatos uſus, donec tandem ſuperatis remoris omnibus in ſubclaviam ſiniſtri lateris confluat, ceteroſque majores venarum ramos prope cor, cum ſanguine iterum commiſcenda. Ceterum, cum lympha natura ſubpinguis & viſcida ſit, ideo cum ſeminio venereo, quod ſecum devehit in ſyphiliticis, ſatis apte conſentit, ut debeat conſortii damna frequenter experiri.

I. Tumores varia rum glandularum, ſtrumoſi, ſkirrhoſi, gummatoſi, carcinomatodes &c. Proinde I. Si lympha ſeminio morboſo contaminetur, ſtagnatura eſt in variis glandulis conglobatis, tum quia ſpiſſior moras nectet in glandularum anfractibus, tum quia acrior glandulas validius ſtimulando ad ſyſtalticam contractionem adiget, qua via præcludetur. Hinc ergo futurum eſt, ut glandulæ lymphaticæ in collo, axillis, inguinibus, meſenterio &c. ſtagnante & inſpiſſata lympha turgidæ, indureſcant in tumores circumſcriptos, rotundos, glanduloſos, ſtrumoſos, vel ſtrumoſis ſimillimos, majores minoreſve, racematim vel catenatim congeſtos, duros & adhærentes, vel ſubmolles & mobiles, qui modo in ſkirrhos & carcinomata, modo vero in abſceſſus & ulcera abituri ſunt, ſi negligantur.

II. Meliceride, atheroma. II. Si lympha a ſeminio venereo viſcidior in quibuſdam lymphaticorum vaſorum ramis ſeu ramorum internodiis, iiſdem de cauſis congeratur, futurum ut rami quidem ſeu interno-

ta, ſteatomata.

internodia collecta lympha turgentia in tumores novos & inaſſuetos dilatentur; tunica vero arachnoides, qua veſtiuntur, ſimul fiat craſſior & in denſam cyſtidem paulatim abeat ob largius appoſitam lympham nutritiam, quæ preſſione retinebitur. Hinc ergo gummata, ſive tumores cyſtide concluſi, qui prout collecta materies calore & ſpiſſitudine ad mellis, pultis, aut ſebi conſiſtentiam & ſimilitudinem acceſſerit, meliceriдes, atheromata, aut ſteatomata dici ſolent.

III. Nodi, tophi, ganglia.

III. Quod ſi pari de cauſa lympha virulenta hæreat intra contextum tendinearum partium, quas nutrit, tum mora, tum calore denſius corporata & conſtipata productura eſt tubercula varia, globoſa, dura, renitentia, ſupra partis libellam extuberantia. Hinc in perioſtio nodi, in ligamentis artuum tophi, in nervis tendinibuſque ganglia.

§. VII. OCULORUM MORBI.

In oculis partibuſve, quæ ad oculos pertinent, proſtant humores numero multi & uſu varii, quibuſcum virus venereum conſortium multifariam inire ſolet: Nempe 1°. Humor ille viſcidus & ſebaceus, qui a palpebrarum margine exſudat, quo palpebrarum oræ obliniuntur, qui dum copia aut acrimonia peccat, *lippitudo* dicitur: 2°. Humor pinguis & ſebaceus, qui paucus prodit e glandula in majore oculi cantho obvia & falſo *lachrymali* dicta: 3°. Humor lymphatico-pituitoſus, qui ex externa tota conjunctivæ facie guttatim & inconſpicue exprimitur, ut oculi bulbus jugiter lubreſiat: 4°. Lachrymalis humor, qui a glandula lachrymali, in ſuperiore orbitæ parte ſita, plerumque raris, aliquando crebris guttis depluit: 5°. Demum humores illi lymphatici natura proxime congeneres, quibus vitreus, cryſtallinus & aqueus humores conſtant.

I. Palpebrarum inflammatio, lippitudo, trachoma, ſycoſis.

Itaque I. Si lemoſus palpebrarum humor veneno venereo acidiore inſpiſſetur, in ſuis lacunis ſtagnaturus eſt, quas in dura, renitentia, rotunda vel ovata tubercula, palpebrarum margini adſita, dilataturus eſt, & hinc chalazia, grandines, hordeola palpebrarum. Si vero acriore veneno corroſivam facultatem adipiſcatur, emiſſaria rodendo ulcuſcula ſeu puſtulas ulceroſas oræ palpebrarum illaturus eſt, & hinc palpebrarum inflammatio, lippitudo, denſitas, aſperitas, calloſitas, trachoma, ſycoſis &c.

II. Encanthis, unguis ſive pterygium.

II. Pari modo, ſi ſebaceus humor glandulæ, quæ in majore oculi cantho obvia eſt, ſeminio venereo inficiatur, hinc quidem præ ſpiſſitudine ſtagnando ſua conceptacula dilataturus eſt, unde glandulæ inflatio & phlogoſis: Hinc vero, præ acrimonia rodendo varia ulcuſcula ibidem excitaturus eſt, unde glandulæ ejuſdem exulceratio. Utroque nomine ea glandula, ſi malum protrahatur, inſpiſſata lympha nutritia nimium excreſcens ad pupillam ſenſim exporrigenda, & præter fœdam deformitatem viſui non parum nocitura, unde encanthis, unguis ſive pterygium.

III. Epiphora, ophthalmia.

III. Similiter, ſi humor ſubviſcidus & pituitoſus, qui e vaſculoſis conjunctivæ lacunis erumpit, veneno inquinetur, ſpiſſitudine quidem emiſſaria dilaturus eſt in tubercula miliaria, dura, renitentia, conferta, quæ ſanguinis vias anguſtando inflammationi locum datura ſunt, unde Epiphora & Ophthalmia: Acrimonia vero ſummum tuberculorum apicem eroſurus in ulcuſcula minutiſſima, phlyctænodea, phagedænica, unde ophthalmia ulceroſa, omnium contumaciſſima.

IV. Albugines, phlyctænæ, ſtaphylomata.

IV. Nec diſpari modo humor viſcidus congener, qui e lacunis corneæ emanat, veneno ſimili infectus, ſi ſpiſſior lente hæreat, emiſſaria ita oppleturus eſt, ut opacitatem vel tota cornea, vel varia corneæ puncta contractura ſint, unde leucomata, albugines, ſive nubeculæ: Si vero copioſius celeriuſque ſtagnet, emiſſaria eadem ita inflaturus, ut ſingula faſtigianda ſint in tubercula minutiſſima, ſeu miliares papulas, cum levi phlogoſi & uredinis ſenſu, unde phlyctænæ corneæ: Demum, ſi acrior papulas eaſdem ſenſim ulterius erodat, puſtulas totidem circulares, cavas, phagedænicas producturus eſt, quæ in ulcera maligna & cacoethea, imo in ſtaphylomata non raro deſituræ ſunt, niſi medicina cito paretur.

V. Fatendum ſane lachrymalem quoque humorem recenſitis palpebrarum, adnatæ & corneæ vitiis ſymbolam nec inefficacem collaturum eſſe, quotieſcumque ſeminio venereo gravidus futurus eſt, ut qui partes illas madefaciat perpetuo, atque adeo noxam eiſdem inferre tanto magis valeat. At vero experientia conſtat lachrymalem humorem ceteris humoribus, de quibus hactenus & tardius & minus infici venereo ſeminio, quoniam cum tenuior ſit ſeroſiorque, contagii viſcidioris mixturam pertinacius reſpuit & refugit.

VI. Fiſtula lachrymalis ſive ægilops.

VI. Si puris acrioris particulæ ab eroſis, ſuppuratis, ulceroſis palpebris, adnata, cornea, decerptæ, una cum lachrymali fluido in ſaccum naſalem deferantur, internam ſacci faciem brevi eroſuræ ſunt, unde fiſtula lachrymalis ſive ægilops. Poteſt tamen morbus idem aliis quoque cauſis, & ſine prævio oculorum ulcere, inferri, nempe papula venerea intra ſacci naſalis cavitatem enata, quæ ſuppuretur; exoſtoſi oſſium naſi, quæ ſaccum comprimendo lachrymarum ſtagnationi & putreſcentiæ anſam præbeat; carie oſſis unguis a fomite venereo, quæ ſuperjectum ſaccum naſalem exulceret &c.

VII. Hæmalops, inflammatio interna, hypopyon.

VII. Si virus ad humorem vitreum, cryſtallinum aqueumve penetraverit, & acidum ſit, præternaturalem illorum humorum inſpiſſationem inducturum eſt, unde glaucoma, ſuffuſio ſeu barbaris *cataracta*, aut inanis villorum in aere volitantium ſpecies: Si vero acrius, eorumdem humorum vaſa tunicaſque multifariam exulceraturum, unde ſuggillatio ſive hæmalops, inflammatio ſeu ophthalmia interna, abſceſſus, hypopyon, totius oculi ſuppuratio &c.

VIII. Gutta ſerena, cæcitaſque.

VIII. Demum in ſyphilide haud raro accidit viſus imminutio, cæcitaſque, a nervorum opticorum paralyſi, quæ barbaris *Gutta* ſeu *Fluxio ſerena* ideo dicitur, quod in oculis ſic affectis nativa perſtet perſpicuitas & pelluciditas. Porro autem contingit in ſyphilide nervos opticos ideo reſolvi, vel quod obſtruantur ſpiritibus veneno inſpiſſatis, quod rarius eſt; vel quod comprimantur arteriolis interſperſis, quæ ſanguine ſpiſſiore turgent; nodis gangliiſve obortis in tunica, qua veſtiuntur; aut exoſtoſibus quæ foramini oſſeo, qua tranſeunt, innaſcuntur; quæ frequentiora ſunt.

§. VIII. MORBI AURIUM.

Cerumen aurium, in alveario ſeu meatu auditorio ſecretum, unicus humor eſt, qui auribus peculiaris ſit. Etſi ſulfereum ſit & mellis inſtar viſcidum, quo nomine veneni venerei congener eſſe videtur, ideo tamen rarius & tardius infici ſolet, quam cetera corporis fluida, quod acidi venerei conſortium vel refugiat, vel hebetet innato amarore. Inficitur tamen quandoque, & hinc *prior* claſſis morborum venereorum, qui auribus proprii ſunt.

Præterea oſſea interioris auris clauſtra, variaque oſſicula ibi latentia exoſtoſes, hyperoſtoſes & caries a ſyphilide experiuntur, perinde ac cetera oſſa, imo etiam frequentius, ſaltem ſi ulcuſcula venerea fauces vel tonſillas infeſtent, propterea quod expirati aeris pars, tubis Euſtachianis ſeu aquæ-ductibus in cavitates tympani deducta, illuc una ſecum deferat non pauca virulenta miaſmata, quæ ab ulceroſis locis abripit traſeundo, & hinc claſſis *altera* morborum venereorum, qui ad aures pertinent.

I. Fiſſuræ, herpetes, ulcuſcula in meatu auditorio.

Itaque I. Cerumen aurium, ſiquando contagium conceperit, inde quidem ſolito ſpiſſius, ſtagnaturum eſt in ſecretoriis lacunis, tanta copia ut dilatatis conceptaculis, compreſſiſque idcirco venis juxta repentibus, phlogoſis, inflammatio, dolor in meatu auditorio excitanda ſint, in abſceſſum non raro abitura: Inde vero ſolito acrius, internam meatus ejuſdem cavitatem ita eroſurum, ut fiſſuris, rhagadibus, ulcuſculis multifariam corrumpatur in herpetes malignos, imo etiam in ulcera cacoethea ſæpe degeneraturis. Hinc ergo alterutro nomine ab auribus fluxura ſunt pus, ichor, ſanies &c.

II. Exoſtoſes vel hyperoſtoſes oſſiculorum auditioni inſervientium.

II. Oſſa internæ auris, præter generales cauſas exoſtoſeos & hyperoſtoſeos, quas cum ceteris corporis oſſibus communes habent, patent etiam cauſis aliis peculiaribus, videlicet tetris halitibus, qui a faucibus ulceroſis per tubas Euſtachianas ſeu aquæ ductus in aurem internam penetrant inter expirandum, & qui oſſa obvia miaſmatis virulentis, quibus gravidi ſunt, male afficiunt. Hinc ergo ſyphliticis ſæpe adfuturæ ſunt exoſtoſes in fornice oſſeo tympani, ſinus maſtoidis, labyrinthi, &c. vel hyperoſtoſes quatuor oſſiculorum auditioni inſervientium, incudis, mallei, ſtapedis & oſſis orbicularis.

III. Ulcera in aure interna.

III. Ea oſſa exoſtoſi vel hyperoſtoſi tumefacta, a virulenta lympha, qua imbuuntur, ſenſim erodenda ſunt & tacita carie exedenda ex cauſis ſupra allatis §. *V. N. IV.* Hinc ergo futurum eſt, tum ut pus ſeu potius ichor fœtidum & graveolens a carioſis oſſibus defluat in tympanum, & eroſa membrana tympani e meatu auditorio ſtillatim ſcaturiat; tum etiam ut una cum pure non raro prodeant oſſicula integra, quæ auditioni conducunt, vel ſaltem eorumdem fragmina, aut varia oſſea ramenta, a fornice internæ auris eroſione decidua.

IV. Sibilus, murmur, tinnitus.

IV. Sanguis in ſyphilide ſæpe ſtagnat in encephalo lentore nimio, ut infra videbimus §. *IX. n°.* 1. ubi de capitis gravitate. Hinc ergo neceſſum eſt ſanguinem, recto itinere retarda-

retardatum, in laterales arterias divertere, quæ a carotidibus ortæ auri internæ proſpiciunt; ſingulos earum ramos per auris interiora pereptantes & nervis acouſticis appoſitos impenſius dilatare; motuſque, quo ſaliunt, vehementiam adeo intendere, ut in nervos acouſticos valide arietando inaſſueta ſuccuſſione eamdem in aure impreſſionem producant, quæ a motu aeris tremulo ſolet excitari, cum ſonus percipitur. Hinc falſa & importuna ſoni auditio, qui pro varia nervorum tenſione & vibratilitate, aut frequentiore vel rariore arteriarum pulſu, modo continuus & acutus futurus eſt, & *ſibilus*; modo continuus ſed gravis & *murmur*; modo demum interruptus & intermittens, & *tinnitus* appellatur.

V. Denique, baryecoia ſive gravitas auditus, imo etiam ſurditas, quandoque contingit ex lue venerea, ſeu quod oſſicula carie exeſa jam perierint, vel ſaltem hyperoſtoſi tumefacta ſolitis muniis imparia ſint; ſeu quod acouſtici nervi craſſioribus ſpiritibus obſtruantur, vel comprimantur arteriis nimium turgentibus, nodis aut gangliis juxta enatis, exoſtoſibus oſſium, per quæ tranſeunt &c. qua de re vide, quæ ſupra dicta ſunt de cæcitate, *paragrapho præcedente N. VIII.* V. Baryecoia & ſurditas.

§. IX. LÆSIONES FUNCTIONUM.

Cetera, quæ ſuperſunt brevius perſtringemus, & ne totam pathologiam compilaſſe videamur, læſæ cujuſcunque functionis cauſam tantum indicabimus. Curabimus tamen ne fiamus obſcuri, dum breves eſſe laborabimus; a quo propoſito ideo confidentius ſperamus non aberraturos eſſe, quod mox dicta dicendis haud parum lucis afferant, utpote quæ utraque perinde dependeant a ſimili efficacia venenis ejuſdem, quod humores quoſvis lymphaticos & vitioſa ſpiſſitate, & acrimonia corroſiva ſimul imperiat & pervertat.

Itaque I Functiones animales, ſeu functiones illæ, quæ exercentur ope organorum in capite latentium, lædi poſſunt in lue venerea multiplici de cauſa; 1°. Tumoribus præter naturam genitis, exoſtoſi vel carie alterutrius tabulati oſſium, quæ ſuperiorem vel inferiorem cranii partem componunt; nodis gangliiſve pericranii aut meningum; hydatidibus vel tuberculis plexuum choroidum; ſkirrho glandulæ pituitariæ, quæ inſidet ephippio; apoſtemate vel tumore gummatoſo in encephalo &c. 2°. Hæmoſtaſia, ſeu ſanguinis ſtagnatione & hærentia, ſive fiat ſola ſanguinis ſpiſſitudine, vel a recenſitis obicibus ſanguinis fluxum retardantibus. 3°. Vitioſa ſpirituum animalium craſſitie, unde & parcius ſecernuntur & fluunt lentius in partes. I. Læſio functionum animalium, unde?

Hinc 1°. Capitis gravitas ſive καρηβαρία, ſi ſanguis ſtagnet & hæreat in toto encephalo. 1. Capitis gravitas.

2°. Clavus & ovum, ſi exoſtoſis carieſve partem oſſis cujuſdam occupet; ſi nodus in pericranio, ſi tubercula vel puſtulæ adſint in quadam meningis parte; ſi quod alicubi lateat apoſtema; ſi ſanguis ſola ſpiſſitudine hæreat in loco quodam, aut acriorem lympham dimittat. 2. Clavus & ovum.

3°. Hemicrania ab iiſdem cauſis, ſed quæ latiorem capitis partem obſident, ac plerumque dimidiam. 3. Hemicrania.

4°. Cephalæa ſeu cephalalgia, *gravativa* quidem aut *pulſativa*, ſi arteriæ meningum ſanguine hærente turgidæ cerebrum ſubjectum dilatatione premant, vel pulſu validiore membranas quatiant; *pungitiva* vero & *mordicans*, ſi acriore ſero eodem effuſo meninges dolorifice ſtimulentur. 4. Cephalæa.

5°. Vertigo, *ſimplex* quidem, ſi ſanguis a cerebro propter hæmoſtaſiam præcluſus in oculos copioſius fluat per arterias collaterales, & arteriolarum retinæ intextarum pulſatorium motum ita intendat, ut inde fibrillæ nerveæ juxta ſitæ motu tremulo ſuccutiantur; *tenebricoſa* vero, ſi fibrillæ eædem præ compreſſione nimia ſpiritibus admittendis impares fiant. 5. Vertigo.

6°. Spaſmus, ſi quæ arteriæ cerebri ſanguine nimium turgidæ validius pulſent, ſpiritusque in nervos obvios majore, ſed continuo impetu propellent: *Motus* vero *ſpaſmodici*, ſi ex variabili variarum arteriarum turgeſcentia variabilis quoque ſit earumdem arteriarum pulſus, unde ſpiritus ad has illaſve partes varie amandentur. 6. Spaſmus.

7°. Epilepſia, ſi ea accidat hæmoſtaſia in encephalo, qua fibræ quidem interni ſenſorii compreſſione cerebri relaxentur, unde ἀναισθησία; ſed qua tamen ſpirituum ſecretio permittatur naturali ferme compar, qui arteriarum turgentium pulſu in nervos præter naturam agantur, unde ſpaſmus vel motus ſpaſmodicus. 6. Epilepſia

8. Paralyſis. 8°. Paralyſis, ſi mollia nervorum principia vel infarciantur lympha, cui devehendæ vacant, & quæ ſpiritus animales conſtituit; vel exoſtoſibus, nodis, gangliis, vaſiſve ſanguiferis nimium turgentibus ita comprimantur, ut ſpiritus influxuros nequeant admittere. Tertiam enim cauſam, cui paralyſis ſolet interdum adſcribi, concidentiam ſcilicet nervorum, qui collapſu parietum molliorum impervii fiant, locum in ſyphiliticis nullum habere ideo cenſeo, quod ea ſit ſeminii venerei indoles, non quæ partes emollire & relaxare poſſit, ſed e contra quæ eaſdem denſet, aſtringat, induret.

9. Artuum tremor. 9°. Artuum ſuſpenſorum tremor, quem ſpecie geminum diſtinguendum eſſe arbitror; alterum, in quo pars, quæ tremori obnoxia eſt, viribus ſuis deſtituitur; alterum, in quo pars affecta pollet robore nativo. Fit ille, quoties ſpiritus per nervos allatis de cauſis ſemi-occluſos æquo parcius influunt, quam ut adverſus ſuſpenſorum artuum pondus contraniti valeant; ac proinde cauſa ceteroqui congener, gradu tantum differt a paralyſi, quacum plerumque conjungitur, quoties illa invadit vel deſinit: Hic vero toties producitur, quoties fibrillæ nerveæ aridiores ita tono tenduntur, arteriæque quæ interrepunt, tam fortiter ſimul oſcillant, ut neceſſe ſit pulſu validiore nerveas fibrillas, quæ ſolito vibratiliores ſunt, ſubinde quaſſari, ſpirituumque influentium momentum alternatim intendi, ex quo efficitur ut artus illi motu tremulo ſuccutiantur, quippe qui niſu tonico, atqueo adeo vi æquilibrii, ſuſpenſi poſſunt leviſſimo momento huc vel illuc impelli.

10. Hydrocephalus. 10°. Hydrocephalus, ſi glandula pituitaria, quæ ſellæ Turcicæ ſive ephippio inſidet, ſkirrhodes fiat, & ideo lymphæ, quæ a ventriculis cerebri deſlit, viam deneget; aut ſi tumefacta quævis in encephalo loca naturali ſanguinis motui officiant, unde præternaturalis ſeri decubitus.

11. Agrypnia. 11°. Agrypnia, ſi æger doloribus acutiſſimis, rheumaticis, arthriticis oſteocopis &c. diſcrucietur.

II. Læſio functionum vitalium unde? II. Functiones vitales, quæ fiunt ope organorum contentorum in pectore, depravari ſolent in ſyphilide variis de cauſis, 1°. A tuberculis vel gummatis, in pulmonum ſubſtantia latentibus, ſive cruda ſint, ſive ſuppurata; 2°. Ab acrimonia, quam trachealis humor morbo contrahit; 3°. Ab hæmoſtaſia ſanguinis in pulmonibus, ſive ſoli cruoris ſpiſſitudini, ſive oppoſitis in pulmone obicibus debeatur; 4°. A ſarcomatis ſive polypis veris, qui e carneis cordis columellis in ventriculorum cavo ſuccreſcunt; 5°. A lymphaticis concretionibus, ſeu polypis ſpuriis ibidem genitis; 6°. Ab hydrope, abſceſſu vel exulceratione pericardii.

1. Aſthma. Hinc ergo 1°. Dyſpnœa, aſthma, orthopnœa, quæ gradu tantum differunt; nempe ſi ſanguis in pulmonibus hæreat, vel præ ſpiſſitudine tardius fluens, vel objectis obicibus ſive tuberculis retardatus.

2. Tuſſis. 2°. Tuſſis ſi trachealis humor acrior ab admixto morboſo ſeminio, internam bronchiorum tunicam validius ſtimulet.

3. Hæmoptoe. 3°. Hæmoptoe ſeu hæmoptyſis, ſi ſtagnantis ſanguinis copia, vel æſtuantis rareſcentia vaſa ῥήξει diſcindantur, vel acrimonia trachealis humoris διαβρώσει erodantur.

4. Vomica. 4°. Vomica, ſi qua gummata, aut grandiora tubercula in abſceſſum latentem tacita ſuppuratione abeant, unde pus diſciſſa vel eroſa cyſtide tandem erumpat.

5. Phthiſis. 5°. Phthiſis, ſi vomica aperta, tuberculave ſuppurata, vel eroſio bronchiis a tracheali humore ſenſim illata in ulcus malignum, cacoethes, dyſepuloticum degenerent, ut in pulmonibus fere perpetuum eſt.

6. Chordis tremor & palpitatio. 6°. Cordis tremor & palpitatio, ſi qua externa repagula comprimendo cordis dilatationi obſtent, ut hydrops, abſceſſus, exulceratio, ſarcoſis pericardii; ſi qua obturamenta interna obſtruendo ſanguinis egreſſum e corde retardent, & cordis contractionem ideo reprimant, ut polypi veri, concretiones polypoſæ, ſarcomata majorum arteriarum, infarctus pulmonum &c; denique, ſi qua convulſio carnearum cordis fibrarum motum earumdem refrænet pervertatve, ut in ſpaſmo aut motu ſpaſmodico, ſive idiopathicus, ſive ſympathicus fuerit.

7. Syncope. 7°. Syncope, lipothymia, aſphyxia ab iiſdem cauſis, ſed quæ potentius agant, & cordis ſyſtolen vel diaſtolen quoad ſenſum aliquandiu ſufflaminent.

8. Intermiſſio pulſus. 8°. Inæqualitas & intermiſſio pulſus ab iiſdem quoque cauſis, quibus cordis tremor & palpitatio, ſyncope, lipothymia & aſphyxia inferuntur.

III. Læſio functionum naturalium, unde? III. Functiones naturales, quarum exercitum debetur organis in abdomine contentis, perverti poſſunt in lue venerea cauſis frequentibus: 1°. Vitio ſtomachalis & inteſtinalis

lymphæ,

lymphæ, morboſo fomite inquinatæ; 2°. Vitio ſimili bilis & ſucci pancreatici ab eodem contagio; 3°. Skirro glandularum conglobatarum, quæ diverſas abdominis partes, potiſſimum vero menſenterium obſident; 4°. Hæmoſtaſia, quæ ſive ſpiſſitate ſola ſanguinis, ſive multiplici viſcerum infarctu, inducitur.

Hinc 1°. Anorexia ſeu inappetentia, & apepſia ſeu indigeſtio, ſi ſtomachalis lympha ſolito ſpiſſior, vel a naturali craſi ſeu indole degener, nec fami excitandæ, nec fermentandis & coquendis cibariis compar ſit. 1. Anorexia, ſive inappetentia.

2°. Vomitio aut ſingultus, ſi lympha eadem corroſiva ſimili vitio contaminet chylum quem conficit, unde vellicata quidem nervea totius ventriculi tunica, vomitio; unde vero ſtimulato orificio tantum ſuperiore ventriculi, ſingultus. 2. Vomitio aut ſingultus.

3°. Affectio hypochondriaca, ſi ad ea ſymptomata, quæ vitioſus & acrior chylus poteſt producere, ventriculum & inteſtina pungendo ac irritando, & ſanguinem, in quem transfunditur, inſpiſſando, ceteraſque anxietates quæ a feminio venereo producuntur in univerſo corpore, accedat ea mentis diſpoſitio ad melancholicum delirium vergens, quæ ad affectus hypochondriaci eſſentiam pertinet. 3. Affectio hypochondriaca.

4°. Diarrhœa ſive alvi fluxus, ſi chylo qui a ventriculo acrior defluit, aut inteſtinali lympha, bile, ſuccove pancreatico, quæ veneno venereo inquinantur, ad motum periſtalticum citatiorem inteſtina ſollicitentur, *ſtercoracea* quidem, ſi ſolæ fæces deturbentur; *ſeroſa*, ſi a glandulis inteſtinalibus ſerum uberius irritatione exprimatur; *billioſa*, ſi cauſa eadem fluxilior & copioſior bilis ab hepate extorqueatur; *lienterica*, ſi alimenta nondum confecta vel male confecta e ventriculo exeant; *cœliaca*, ſi chylus a venis lacteis excluſus propter skirrhos glandularum meſenterii in fæcibus retineatur, & una cum illis egeratur. 4. Diarrhœa.

5°. Obſtructiones & infarctus jecinoris, lienis, pancreatis &c. ſi bilis, lympha lienaris, vel ſuccus pancreaticus ſpiſſitate peccent, & in ſuis hæreant conceptaculis. 5. Obſtructiones jecinoris, lienis, pancreatis.

6°. Icterus, ſi bilis a ſecretione præcluſa in ſanguinem exundet; *flavus* quidem, ſi bilis flava; *niger* vero, ſi nigra ſit. 6. Icterus.

7°. Hydrops aſcites, ſive abdominis, ſi ſanguis venoſus obſtructione hepatis, ſplenis & pancreatis retardatus, ſerum quo turget, guttatim dimittat in cavum abdominis. 7. Hydrops.

8°. Hæmorrhoides, ſi compreſſio venæ portarum ab hepate obſtructo vel skirrode, tanta ſit, ut cum via vix pateat ſanguini ac hæmorrhoidalibus venis regredienti, extrema illarum capillamenta ſanguine nimium diſtenta ad ani ambitum in varices dilatanda ſint. Illæ autem hæmorrhoides, cæcæ, fluentes, calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ aut carcinomatodes futuræ ſunt variis de cauſis, quarum diſquiſitio non eſt hujus loci, ſed ex peculiari hujuſce morbi theoria repetenda eſt. 8. Hæmorrhoides.

IV. Functionum univerſalium læſio poteſt in ſyphiliticis cauſas ſequentes agnoſcere, 1°. Vitioſam acrimoniam lymphæ nutritiæ, morbo infectæ; 2°. Parciorem & lentiorem ſpirituum influxum per nervos; 3°. Minorem ſanguinis attritionem & fermentationem; 4°. Copiam recrementitiorum aut excrementitiorum humorum, qui in ſanguine propter viſcerum infarctus reſtagnant. IV. Læſio functionum univerſalium, unde?

Hinc igitur 1°. Marcor, atrophia, maraſmus, ſi lympha nutritia acrior & corroſiva partes, nedum nutriat, ſed potius deradendo extenuet & emaciet. 1. Marcor & atrophia.

2°. Virium languor, defectio & imbecillitas, ſi ſpiritus ad partes muſculoſque præſertim & parcius & lentius fluant; *parcius* quidem, quia in cerebro parcius ſecernuntur; *lentius* vero, quia craſſiores ſunt. 2. Virium languor.

3°. Decoloratio, pallor, livor vultus, unde in fœminis chloroſis, ſi ſanguis craſſior & minus attritus ignavius fermentetur, adeoque colore minus florido vultum pingat; aut ſi bilis ita redundet, ut mucoſus humor cuticulæ ſubjectus, quocum confunditur, vitioſo colore inficiatur. 3. Vultus pallor & decoloratio.

4°. Febres intermittentes, ſi cacochylia, a ventriculo primiſque viis in ſanguinem traducta, aut amurca recrementorum quæ in ſanguine retinentur, ſolitam circulationis œconomiam pervertant. 4. Febres intermittentes.

5°. Febres lentæ ab iiſdem cauſis, ſed contumacioribus, vel quod frequentius eſt, a doloribus atrocibus, ab exulcerationibus variarum partium, a gummatis, nodis, aut exoſtoſibus putreſcentibus, ab abſceſſibus internis &c. quæ ſingula in lue venerea inveterata plerumque perpetua ſunt. 5. Febres lentæ.

V. Denique læſio functionum, quæ mulieribus propriæ ſunt, dependere poteſt in lue venerea, a multis cauſis. 1°. A vitio lymphæ lacteæ, ſeu lactis mammarum, quod viſcidius V. Læſio functionum, quæ

mulierum propriæ ſunt, unde? dius & acrius eſt ab admixto veneno: 2°. A ſimili vitio lymphæ ſeu lactis uteri, cui periodicus catameniorum fluxus debetur; 3°. A vitio lymphæ, qua turgent oviformes veſiculæ ſive ovula, quæ in fœminis teſtibus ſive ovariis latent, & prima ſunt concepti embryonis incunabula.

1. Cancer mammarum. Hinc igitur 1°. Cancer mammarum, ſi lympha lactea viſcidior in veſiculis mammarum hæreat, & hærendo in ſkirrhum dolentem induretur, ſive cancrum; *occultum* quidem, quandiu congeſta materies in quiete duratura eſt; *apertum* vero & *exulceratum*, ſi lympha eadem virulenta concepto rareſcentiæ niſu tumorem exulceret.

2. Suppreſſio menſtruorum. 2°. Suppreſſio menſtruorum, ſi defectu lymphæ lacteæ uteri, quæ præ ſpiſſitudine a ſecretione penitus arceatur, nec impleri veſiculoſa uteri conceptacula, nec comprimi venæ uterinæ appoſitæ, nec laterales earum appendices dilatari, inflari, extremo fine dehiſcere poſſint, ut ſanguis menſtruus more ſolito effundatur.

3. Fluxus immodicus eorundem. 3°. Fluxus nimius menſtruorum, ſi vitio lymphæ ejuſdem, quæ ſecernatur quidem, ſed quæ præ ſpiſſitudine non excernatur, veſiculoſa eadem conceptacula ita diſtendantur, venæ appoſitæ ita comprimantur, appendices cæcæ continuo ita dilatentur & hient, ut ſanguis jugi fluxu manaturus ſit. Poteſt quoque affectus uterque, ſuppreſſus ſcilicet & nimius catameniorum fluxus, a gravioribus morbis induci, *ſuppreſſus* quidem a ſkirrho vel carcinomate; *nimius* vero ab eroſione vel ulcere uteri.

4. Fluor albus. 4°. Fluor albus ſive muliebris, ſi lympha eadem acrior & ideo largius ſecreta, e conceptaculis perenni & uberi fluxu ſcaturiat; vel ſi nimia & diuturna compreſſione, quam vaſa ſanguifera patiuntur a vicinis tumoribus uteri, vel ab uterinis colis ſpiſſiore lacte turgentibus, tenue cruoris ſerum in uteri cavum jugiter & ubertim exſtillet.

5. Inflammatio uteri. 5°. Inflammatio, ſi ex ſubitanea colorum uterinorum, adhærente lactea lympha, dilatatione, ita derepente ſufflaminetur ſanguis per venas recta fluens, ut a via præcluſus impete facto in lymphatica vaſa ab extremis arteriis prodeuntia cogatur irrumpere. Ea autem uteri inflammatio in abſceſſum, aut quod pejus eſt, in gangrænam abitura eſt, niſi depletis vaſis & reſolutis obicibus devio ſanguini via cito reſtituatur.

6. Ulcus uteri. 6°. Ulcus uteri, quod poteſt gemina cauſa induci, 1°. Suppuratione & apoſtemate, ſi inflammatio, de qua modo, in abſceſſum verſa, aut ſi atheroma, ſteatoma, meliceriſve, quæ in ipſis uteri tunicis latent, vel juxta adnaſcuntur, ſuppurentur, & in uteri cavitatem aperiantur: 2°. Eroſione, ſi ſemen ab infecto viro admiſſum; ſi menſtrua, quæ periodice prodeunt; ſi fluor albus, quo uterus non raro madet; ſeminio morbifico contaminata, internam uteri faciem exulcerent.

7. Skirrhus uteri. 7°. Skirrhus uteri, ſi lympha lactea lente congeſta intra ſua cola firmiter indureſcat; Skirrhus autem in carcinoma ſæpe degeneraturus eſt, ſi lympha acrior ad niſum rareſcentiæ concipiendum comparata ſit, unde dolor, lancinatio, exulceratio gradatim ſuccedant.

8. Tophi, ſkirrhi, tumor ovariorum. 8°. Tophi, ſkirri, tumores ovariorum, ſi lympha, qua opplentur veſiculæ pellucidæ, ſphæroides, cellulis ſingula timcoercitæ, quæ inferiorem ovariorum partem diſtinguunt, & *ovula fœminina* dicuntur; vel lympha ſimilis, qua perluitur ac turget ſuperior eorumdem ovariorum pars, mollis, pulpoſa, ſucco plena, unde pendent ovula deſcripta, præter naturam ita craſſeſcat ab inſpirato veneno venereo, ut in tophos, ſkirroſve indurentur, numero, mole, figura, ſitu varios, & in carcinomata quandoque degeneres variis de cauſis ſupra recenſitis, *Lib. III. Cap. 6. §. 3.*

9. Hydatides, hydrops, abſceſſus ovariorum. 9°. Ovariorum hydatides, hydrops, abſceſſus, ſi tubercula in ovariis genita ex cauſa venerea, ſanguini aut lymphæ regreſſui ita obſtent, ut ſerum latenter dimittatur in varias ovariorum cellulas, aut ovula variis cellulis concluſa, unde *hydatides*: vel in ipſum ovariorum contextum exundet, unde *hydrops*, quod utrumque malum in abſceſſus anomalos haud raro degeneraturum eſt.

10. Sterilitas. 10°. Sterilitas, ſi menſtrua ſuppreſſa, nimiave; fluor albus nimius; uterus exulceratus, ſkirrhodes aut carcinomatodes, conceptioni obſtent; vel ſi citra ullam uteri labem ovaria morboſe tumefiant, aut oviformes veſiculæ indureſcant & fœcundationi ineptæ fiant.

11 Frequens abortus. 11°. Frequens abortus, ſi conceptus embryo virulenta acrimonia lactis uterini, quo enutritur, cito contabeſcat.

12 Partus fœtuum ſemiputrium. 12°. Partus fœtuum ſquallidorum, eryſipelate rubentium, ſemi-putrium, ulceroſorum &c. ab eadem cauſa, cum virulenta materni ſanguinis indoles tenellum embryonis corpuſculum celeri labe perdat, peſſundet, deſtruat.

CAPUT IV.

Diagnoſis luis venereæ confirmatæ.

Quot inquirenda ſint in Diagnoſi luis venereæ?

IN diagnoſi duo inquirenda ſunt, An æger lue venerea vere laboret? Deinde quali laboret, & an laboret ſola? Nempe I. An vere laboret, tum ne magno patientis infortunio, nec parvo medicantis dedecore, umbra pro corpore, larva pro morbo oppugnetur; tum ut naſcens hydra, ſi forſan lateat, in incunabulis ocyus opprimatur, antequam adoleſcat: II. Qualis adſit lues & an adſit ſola; ut morbo compar paretur medicina, ſimplici ſimplex, multiplex multiplici; vel ſi remedia repugnantia fuerint, ſaltem ut prius profligato morborum altero, qui curatu facilior eſſe videbitur, liceat inde alteri, qui pertinacior eſt, tanto facilius mederi.

§. I. AN ÆGER LUE VENEREA VERE LABORET?

Diagnoſis facilis eſſet, ſi inſpecto ſanguine morbus pateret.

Diagnoſis luis venereæ oppido facilis eſſet & expedita, ſi fides iis dari poſſet, qui putant ab inſpecto ſanguine, qui ab ægris detrahitur, de latente morbo judicium certum fieri poſſe. Sic Johannes Jeſſenius a Jeſſen, Medicus Hungarus, contendebat anno 1618. (*a*) *pallorem quemdam & albicantiam ſanguinis, morbum venereum arguere, ubi cutis inſtar reliquæ maſſæ adhæret tenaciſſimus.* Sic tradidit, anno 1728, Georgius Daniel Coſchvvitz, Profeſſor Medicus in Hallenſi Academia (*b*) muceſcentiam, ut ille ait, *veneream, quæ ad ſanguinem uſque penetrat, in ſumme infectis ſe haud raro manifeſtare ſub venæ ſectione, quando illorum ſanguis refrigeratus, non modo ſpecialem lentorem in genere, ſed portiones viſcoſas albidas ſingulariter collectas monſtrat.*

Ut vulgo creditur a medentium nonnullis.

Hæc autem opinio in Scriptoribus illis minime ſingularis eſt, ſed jam pridem vulgaris & pervagata. Paſſim enim videas etiamnum medentium non paucos, qui luem veneream nunquam certius ſignificari cenſeant, quam ſi ſanguis eductus & inſpiſſatus * cruſta obtegatur denſa, firma, ſpiſſa, diverſicolore; maxime vero, quod illi urgentius eſſe autumant, ſi ſit illa in diſcretas & diſcolores areas diſtincta, flavas, ſubluteas, violaceas, nigras, aut ſi corpus ſanguinis in patellas effuſi, crebros ſpiſſatum ſit in grumos, firmos, duros, denſos, piſiformes.

Et ab ægrotantium pleriſque.

Nihil eſt proinde quod miremur, ſi vulgus vanam illam opinionem tam alte imbiberit, quippe quod aniliter credulum eſt; & ſi imbibitam tam mordicus etiamnum retineat, quippe quod ficti pravique tenaciſſimum eſt, ut ſint alii, quibus lue venerea ſe infici perſuaderi non poſſit, dum certiſſima & pathognomonica urgent morbi ſymptomata, niſi criſterium a colore & conſiſtentia ſanguinis petitum accedat: ſint alii vero, qui ſe a lue venerea liberos eſſe perpetuo diffidant ſine cauſa, ſi ex morbo quovis alio famoſa illa colorum varietas, aut inæqualitas conſiſtentiæ in ſanguine e venis educto forte conſpiciantur.

Sic olim creditum fuit lepram inſpecto ſanguine argui.

Fuit olim vel eadem, vel plane ſimilis opinio de ſanguine elephantiacorum inter Medicos tralatitia, a quibus inter certiſſima lepræ ſigna vulgo numerabatur, 1. Si (*c*) *ſanguis* ex elephantiacorum venis detractus *niger eſſet, plumbeus & tenebroſus, cinerulentus, arenoſus, & thromboſus*: 2. (*d*) *Si poſt lotionem illius in panno duplici ligati, caro illa quæ remanebat in colatorio,* ſive panno (pars ſcilicet lymphatica ſpiſſior ſanguinis, vulgo *pars fibroſa*) *eſſet arenoſa, granuloſa & thromboſa*: 3. (*e*) *Si in ſanguine apparerent grana inſtar avenæ, firma, denſa, conferta.*

Inde

(*a*) De ſanguine vena ſecta dimiſſo Judicium. *Pag. m.* 22.

(*b*) Organiſmus & Mechaniſmus in homine vivo obvius, deſtructus & labefactus, &c. *Pag. m.* 354. *Vid.* etiam Melch. Friccium. *Paradox. de Venenis. Cap.* 24. *pag. m.* 418. Anno 1710.

* In cauſas cruſtarum iſtiuſmodi, quibus ſanguis eductus ſolet interdum obtegi, & quæ frequenter obſervantur in Rheumaticis, catarrhoſis & inflammatoriis affectionibus, diligenter inquiſivi in Tractatu De *Hæmatoſcopia, ſive de ſignis, quæ ab inſpectione ſanguinis detracti deduci poſſunt,* quem in regio Franciæ Collegio jam pridem dictavi, ſed qui adhuc premitur, ſi non *in nonum*, at certe in *novum* annum.

(*c*) Guidon. de Cauliaco, *Chirurg. Tract. VI. Doctr.* 1. *Cap.* 2.

(*d*) Bernardi Gordon. Lilii, *Partic.* 1. *Cap.* 22. Et De *Phlobotomia Lib.* I. *Cap.* 13.

(*e*) Valeſci de Taranta, *Philonii Chirurgici, Cap.* 20. Vide etiam *Examen Leproſorum* Auctoris innominati; *& alibi paſſim.*

Unde repetita videtur opinio, quam de ſanguine ſyphiliticorum nunc aliqui tenent.

Inde fit, ut mihi ſit perſuaſiſſimum ab hac antiquiore opinione de vitiis ſanguinis elephantiacorum, per analogiſmum acceptam fuiſſe deductamque opinionem alteram recentiorem de ſimilibus vitiis in ſanguine ſyphiliticorum: nempe cum in utriſque eadem vel affinia apparerent ſymptomata, pronum fuit in ſanguine utrorumque eadem vel affinia vitia ſupponi, potiſſimum primis temporibus, quibus luem veneream ab elephantiaſi, ne a Medicis quidem, ſatis diligenter plerumque diſtinctam fuiſſe certo certius eſt.

Legitima eſt cauſa dubitandi an ſignum ex inſpectione ſanguinis deſumptum validum fuerit in Leproſis.

Porro autem utrum vitia illa, quæ ab antiquis Auctoribus recenſentur, fuerint olim in elephantiacorum ſanguine revera conſpicua, non ſatis ipſe teneo, utpote cui elephantiacus nullus obvius fuerit, præter unum, quem olim, dum medicinæ ſtudio operam dabam, fortuito vidiſſe memini in Montepeſſulano, quo e Sicilia, patria ſua, ſe contulerat valetudinis cauſa; ſed ut addubitem facit auctoritas Felicis Plateri, Baſileenſis Medici, qui (*a*) *ſancte teſtabatur*, circa annum 1608 *ſe ſuperioribus triginta & amplius annis* (*b*) *plurimorum hac lue* (lepra) *infectorum ſanguinem diligenter inſpexiſſe, obſervaviſſe & tentaviſſe; neque ſe, neque ſibi adjunctos Chirurgos, ex ſanguine quidquam certi, quod elephantiaſim denotaret, unquam deprehendere potuiſſe, ſed vel ſanorum ſanguini ſimillimum, vel ſi ab eo receſſiſſet, non plus mutatum, corruptum, aut infectum fuiſſe, quam in febre aliqua, vel ictero, aliove morbo accidere ſolet.* Quamquam, ut dicam quod res eſt, non ſatis capio qui Platero locus fuerit tot elephantiacos inſpiciendi exeunte ſæculo XVI. & ineunte XVII. in Baſileenſi tractu, climate ſcilicet frigidiore, ubi Medicinam faciebat, cum per id tempus vel nulli vel rari occurrerent elephantiaci in calidioribus aliis Europæ plagis, ſaltem in illis Galliarum provinciis, quæ maxime Auſtrales ſunt.

At certe omnino invalidum eſt in ſyphiliticis.

At vero, ut Elephantiacos miſſos faciam, id pro certo & comperto habeo nihil quidquam ex inſpectione ſanguinis concludi poſſe de lue venerea.

1°. Quia in deploratis ſyphiliticis ſanguis detrahitur, perſæpe purpureus, unicolor, mollis, laxus, uno verbo ſpecie maxime ſincerus.

2°. Quia vitia, ſi qua appareant, ut apparent ſæpius, non ſuperant vitia quæ in ſanguine paſſim conſpicua ſunt in morbis aliis vulgatioribus, cum nulla eſt ſeminii venerei ſuſpicio; atque adeo ab iiſdem ſimilibuſve cauſis repetenda eſſe videantur, non vero a venereo ſeminio.

3°. Quia interdum uſu venit, ut in ſyphilide confirmata ſanguis educatur magis rutilus & ſpecie purior ante hydrargyroſim, dum ſeminio morboſo maxime inquinatur: contra vero, ſi qua levior inciderit affectio, craſſiore & verſicolore cruſta ſeu areis cruſtoſis obductus poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam, cum virus planiſſime exterminatum eſt.

Neque vero ea tantum in virus ſyphiliticum cadunt, ſed de ceteris quoque venenis vera ſunt, hydrophobico, varioloſo, peſtilentiali, ſcorbutico, &c. Siquidem ſanguis eductus e venis ægrotantium, qui aliquo ex illis venenis infecti ſunt, nihilo magis vitioſus apparet penes colorem & conſiſtentiam, quam qui in aliis vulgatioribus morbis detrahitur, ubi nulla eſt latentis veneni ſuſpicio; ſi non & minus. Ex quo liquet manifeſte ſanguinem tota ſubſtantia perverti poſſe & graviſſime perverti, illibatis colore & conſiſtentia naturalibus, ut de vino conſtat, quod colorem & conſiſtentiam retinet naturalem, cum vappeſcit, aut in acetum abit, hoc eſt, cum tota ſubſtantia corrumpitur.

Proinde judicium de præſentia luis venereæ nunquam ita obvium eſſe, ſed perpetuo anceps atque difficile multis de cauſis.

Proinde fruſtra ſperes ab inſpecto ægrotorum ſanguine lucis aliquid in dignoſcenda lue venerea, quæ nullo unquam innoteſcit tam manifeſto & obvio indicio; ad quam patefaciendam perpetuo opus eſt abſtruſiore indagatione; & de qua judicium raro certum, plerumque anceps, ſemper difficile eſſe debet multis de cauſis.

1°. Quod ſymptomata luis venereæ, quæ ſupra recenſita ſunt, pleraque cum aliis quoque morbis ita communia ſint, ut ad luem veneream nullo potiori jure, quam ad morbos alios, pertinere videantur, neque adeo poſſint luem veneream potius, quam morbos alios indicare.

2°. Quod ſymptomata cetera, numero pauca, quæ lui ita propria ſunt, ut ſoli conveniant, inveteratæ tantum, ſed raro incipienti accidant, atque adeo inveteratam quidem demonſtrent, nullius vero uſus eſſe poſſint ad recentem & incipientem deſignandam, quod tamen votorum ſumma eſſet.

3°. Quod ea ſit luis venereæ indoles, ut ſemel concepta nativæ ægrotantium temperiei plerum-

(*a*) Praxeos *Tom. III. Lib.* 1. *Cap.* 4. *pag. m.* 383.

(*b*) Platerus ait ſe annos 43. Elephantiacis inſpiciendis vacaviſſe Superiorum mandato. Vide Plateri *Obſerv. Lib.* 3. *pag.* 714.

plerumque ita ſeſe accommodet, ut morbos eoſdem mentiatur, quibus ægri ante afficiebantur. Si quis *v. g.* pulmone, capite, oculis, hepate &c. ante laboraverit, admiſſo ſemel contagio iiſdem in locis perinde laboraturus eſt, ſed paulo urgentius; unde fit ut de novo morbo nulla ſit ſuſpicio, credaturque æger vetere tantum morbo languere, qui inveteraſcendo invaluerit.

4°. Quod ægrotantes ſæpe celent morbi partem, ſaltem morbi originem & progreſſum diſſimulent, ne cauſam retegant. Sic verum vix extorqueas ab adoleſcentibus, qui a parente vel magiſtro ſibi timent; ab innuptis fœminis, quas pudet culpam confiteri; imo vero ab adultis ſenibuſve, qui ſui juris ſunt, quos piget nonnunquam anteactam vitam candide relegere, & juvenilium errorum reminiſci.

In iudicando caute attendendum eſſe ad ſigna omnia.

In ea rerum ambage una ſupereſt ratio veritatem fugitivam expiſcandi, nempe, ſi Medicus, ſedulus & ſagax veri indagator, ad ſequentia ſigna parallela, quæ in duplicem ordinem digeſſimus, diligenter utrinque attendat; ſingula ſincere diſcutiat, diſtinguat, æſtimet; & quid de luis venereæ præſentia opinandum ſit conetur collatione utrorumque mutua colligere, quod a ſingulis, ſi ſeorſum ſpectarentur, vix poſſet elici. Nam, ut docet Hippocrates, *Prognoſtic. Text. 37. Edit. Charter.* „ neceſſe eſt ut ille, qui . . . . „ recte prædicturus ſit, intelligentia comprehenſam omnium ſignorum doctrinam æſti- „ met, & eorum vires inter ſe collatas ratione expendat „ ; quod Galenus & hic multis aſſeruit in *Commentario ſuo* in hunc Hippocratis locum, & alibi *Commentario ſuo* in Textum 55. Libri Hippocratis *de acutorum morborum victu*, *Edition. Charter.* totidem verbis tranſcripſit.

Quorum alia demonſtrativa, alia commemorativa.

Prior ordo ſignorum, quibus innoteſcit lues venerea, eorum eſt, quæ ab effectibus ſeminii venerei deducuntur & quæ præſentem ægri ſtatum demonſtrant, unde ἐπιδεικτικὰ, *ſeu demonſtrativa*; poſterior vero eorum, quæ deſumuntur a cauſis ſeminii ejuſdem, & quæ præteritum ægri ſtatum commemorant, unde ἀναμνηστικὰ ſeu *commemorativa* dicuntur.

Primo. Demoſtrativa ſunt vel univoca, vel æquivoca.

PRIMO. Signa demonſtrativa duplicis generis ſunt; altera quidem lui venereæ ita propria, ut ſoli conveniant vel ferme ſoli, & ideo *pathognomonica & univoca*; altera vero lui cum ceteris morbis ita communia, ut in diverſis morbis perinde obſerventur, & ideo *æquivoca* appellantur. Priora ab effectibus deſumuntur, qui fiunt vitio humorum cum venereo contagio maxime analogorum, & quos ſupra recenſuimus *Cap. II.* prioribus articulis ſcalæ affinitatum. Poſteriora vero ab effectibus ceteris, qui fiunt vitio ceterorum humorum minus affinium, & quos expoſuimus *ibidem* poſterioribus articulis deſcriptionis ejuſdem.

De utriſque caute advertendum eſt in hoc ordine demonſtrativorum ſignorum, quæ ſingula ab effectibus repetuntur, præſentia ſignorum ſyphilidem quidem argui, quia poſito effectu cauſam poni neceſſum eſt; at vero abſentia eorumdem ſyphilidem minime excludi, qui poſita cauſa conſequens non eſt effectum ſemper poni, cum poſſit cauſæ efficacia multiplici modo inhiberi, retundi, aut alio diverti. Quocirca demonſtrativa ſigna, ſi adſint, luis venereæ exiſtentiam ſingula pro ſuo quæque modulo affirmant; negant vero minime, licet deſint, ſi ab aliis indicetur.

Signa univoca numero decem.

Signa univoca ſeu pathognomica, quæ in indicanda lue venerea præcipua ſunt & primaria, ex ordine ſigillatim proponemus, breviſſime tamen, ſed ita ut nulla omittatur cautionum, quarum uſus eſſe debeat in diſtinguendo & æſtimando ſigno quolibet iſtius generis. Deinde vero ſigna æquivoca nude tantum referemus brevitatis ſtudio, cum ex tradita ætiologia abunde peſpicuum ſit, quanti ſingula æſtimanda eſſe videantur.

Primum. Infectio cum altero ex traduce communicata.

SIGNA UNIVOCA ſeu PATHOGNOMONICA. *Primum*. Infectio cum altero quaſi ex traduce communicata quocunque modo, concubitu, lactatione, ſuctione, baſiatione, cubatione &c.

Hoc quidem ſignum eſt indubium & primæ notæ latentis ſyphilidis, cum, ut vulgari fertur adagio, *nemo det quod non habet*, modo tamen conſtiterit de ſanitate antecedente alterius, quacum res fuit & quæ ſe infectam fuiſſe queritur. Sed in eo negotio tot præſtigiæ, tot offuciæ ſunt, ut naſutum non unum noverim, cui fucus factus fuerit, quaſi ab ipſo acceptus morbus eſſet, qui tamen vel uſu, qui cum illo intercelſerat, antiquior erat, vel ab alio nuper contractus.

Porro ne quis ſe morbo vacuum eſſe ideo reputet, quod nullam labem veneream diuturna veneris conſuetudine affricaverit. Monebamus enim modo ſigna omnia, quæ hic recenſentur, probationes eſſe potentiſſimas ad affirmandum, infirmas vero & inanes omnino

ad

ad negandum: Alibi vero, nempe ſupra *Lib. II. Cap. 3. pag. 133.* probatum fuit poſſe ſanum, ſanamve innocua venere uti cum infecta vel infecto, quod licet in aliis caſibus haud ita raro eveniat, at frequentius contingere certum eſt, quoties in ægrotantibus genitalia nulla labe locali laboravere, aut tunc ſaltem nulla laborant, qua poſſit morbi fomes, ut proximius, ſic & certius, traduci.

Secundum. Generatio fœtuum abortivorum & ſemiputrium.

Secundum. Generatio fœtuum abortivorum; vel qui, ſi legitimum tempus attingerint, ſquallidi, emaciati, puſtuloſi, ulceroſi, ſemi-putres, nullomodo vitales pariantur.

Simplex quidem indicium eſt, ſeu ſignum ſecundæ notæ, ſed urgens, & quod ſi pluries repetatur ſine cauſa ulla manifeſta, quæ fœtum maturius exturbare, aut in utero materno peſſundare valeat, in ſignum vere pathognomonicum & univocum abiturum eſt. Cum enim contingit partus plures male affici quaſi hæreditaria ſucceſſione, liquet inde parentum alterutrum ad minus infectum eſſe debere, quod quidem argumentum & in matrem, quæ fœtui alimoniam ſuggerit toto geſtationis tempore; & in patrem, qui in generationis opere primas confert; & in utrumque ſimul, validum eſt, ut qui conſuetudine venereos morbos invicem communicare ſoleant, licet tamen non ſemper.

Tertium. Morboſa liberorum vitalium conſtitutio.

Tertium. Morboſa liberorum vitalium conſtitutio, qui ſtrumoſi, rachitici, gibbi, hectici, macilenti, maraſmodes, vel miſeri ante diem obeunt, vel ſi ſuperent, ſtatura humiles, delumbes, capitones, ſili, vari, vatii, valgi, compernes, deartuati, varie diſtorti ſunt & articulos tuberoſos habent.

Iſtud indicium cum præcedente ferme convenit, & eſt ejuſdem notæ. Validum quidem, ſi in pluribus vel in cunctis liberis repetatur, & ſi neuter parentum ſtrumis aut rachitidi olim obnoxius fuerit, nec inter avos ulli numerentur, qui iiſdem morbis affecti fuerint. Contra vero, ſi ſecus, plane infirmum, niſi adjuncta pondus addant.

Quartum. Morbi venerei locales ſupra recenſiti Articulo 1. Deſcriptionis.

Quartum. Morbi venerei locales ſupra memorati *Cap.* 1. §. 1. ut ulcuſcula venerea; phimoſis aut paraphimoſis, porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, bubones &c. ſi in genitalibus, ano, aut inguinibus vel primum ſponte appareant, vel ante curati renoventur ſine ullo concubitu, aut ſaltem ſine ullo, qui ſuſpectus ſit.

Signum hoc luis venereæ certiſſimum eſt & primariæ notæ, ſi morbi illi venerei appareant vel renoventur ſine ullo concubitu. At vero minus certum, ſi poſt concubitum quemlibet ſuperveniant, cum nullus rei venereæ uſus ita tutus ſit, in quem ſuſpicio non cadat; ut enim amor, furti; ſic libido, fraudis amans eſt. Ceterum ſigna diagnoſtica, quibus poſſunt ulcuſcula genitalium venerea a levioribus cutis fiſſuris: porri & verrucæ venereæ a non venereis; bubones venerei a ſimplicibus vel ſtrumoſis diſtingui, repetenda ſunt ex illis capitibus præcedentis Libri, ubi de eorumdem morborum diagnoſi fuſe actum fuit.

Quintum. Morbi venerei recens contracti, ſi adverſus adhibita remedia diu reluctentur.

Quintum. Morbi venerei locales impuro concubitu recens contracti, ſi remedia efficaciſſima diutius eludant, & nullam, ſaltem non plenam & perfectam, ſanationem admittant, quamvis medicina ex artis legibus adhibeatur.

Hoc quidem luis latentis ſignum eſſe poteſt, ſed ſecundæ tantum notæ, & in quo æſtimando magnopere etiam cavendum eſt, ne ſanationem ideo tardam eſſe ducas, quod ægrotanti videatur tardiſſima, aut latenti virulentiæ temere tribuas, quod curantis inſcitiæ & incuriæ, vel ægri erroribus in diæta acceptum referendum ſit.

Sextum. Vitia omnia cutanea ſupra memorata Artic. 2. Deſcriptionis. Ut 1. maculæ.

Sextum. Vitia omnia ſupra recenſita *Cap.* 1. *artic.* 2. quibus cutis deturpatur, ſi ſine cauſa ulla manifeſta accidant, & remediorum vim & efficaciam diutius eludant. Inter hæc primas quidem tenent maculæ venereæ, tubercula & puſtulæ; ordinis vero ſunt inferioris rhagades manuum, defluvium capillorum, unguium morbi, ſcabies, lichen, herpes &c.

Ut allata ſymptomata ſignorum ratione habere poſſint ad indicandam luem veneream, opus eſt ut ipſamet caute prius diſcernantur ab aliis morbis, qui licet affines videantur, nihilominus tamen a venereo contagio nequaquam dependent.

Sic I. Maculæ venereæ cutis diſtinguendæ ſunt, 1°. A lentiginibus, in eo quod maculæ venereæ & recentes ſint, & in pectore ac interſcapulio tantum obſervari ſoleant; lentigines vero faciem, collum & manus, partes ſcilicet corporis nudas, deturpent, & congenitæ ſint vel ad minus antiquæ.

2°. Ab ephelidibus Solis ardore contractis, quod maculæ venereæ in partibus, quæ a Solis radiis tutæ ſunt, appareant & difficillime diſcutiantur, contra quam accidit ephelidibus hujuſcemodi.

3°. Ab ephelidibus gravidarum, quod maculæ venereæ in partibus quas infeſtant, pertinacius

tinacius perſeverent; ephelides vero gravidarum ſoluto utero ſponte evaneſcant. Adde ephelides in gravidis ad faciem & collum pertinere, quæ loca maculæ venereæ non inſident.

4°. Denique a maculis purpureis, flavis vel liventibus ſcorbuticorum, quod maculæ venereæ adjuncta quidem habeant alia ſymptomata luis venereæ, ſed nulla ſcorbuti; maculæ vero ſcorbuticæ nunquam effloreſcant, niſi prius gingivis exulceratis & in fungos ſuccreſcentibus, tibiiſque livore nigreſcentibus, quæ certiſſima ſunt ſcorbuti confirmati indicia.

II. Tubercula vero & puſtulæ, quæ ab impura venere fiunt, dignoſcuntur facili opera a varis ſeu ionthis faciei, quod non faciem ſolam ut vari, ſed ceteras corporis partes occupent, & in apicem purulentum non abeant, ut varis proprium eſt, ſed duræ, calloſæ, ſiccæ, cruſtoſæ ſint. A ceteris vero cutis vitiis abunde differunt numero, ſede in piloſis partibus, figura, callo, colore, nodo tuberoſo quo tubercula renituntur, foſſulis in quas puſtulæ excavantur, inefficacia remediorum quæ adhibita ſunt &c. II. Tubercula & puſtulæ.

III. Demum rhagades manuum, defluvium capillorum, unguium vitia, ſcabies, lichen, herpes, impetigo &c. ſatis ſuperque liquent ex deſcriptione ſupra propoſita, *Cap.* I. *artic.* 2. III. Rhagades manuum, &c.

Septimum. Ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, palati, gingivarum, cum oſſium adſitorum carie; ulcera ſimilia internarum narium, cum carie & prolapſu oſſium naſi; ſarcomata, polypi in naribus, &c. qualia ſupra deſcripta ſunt, *Cap.* I. *artic.* 3. *Septimum*. Ulcera faucium, palati, gingivarum.

Hæc omnia in lue venerea inveterata ſæpe obſervantur, in recente rariſſime, ſi unquam. Singula ſuppeditant ſigna totidem primaria, ſi ſarcomata & polypos narium excipias, qui ſunt ordinis tantum ſecundarii. Verum cauto opus eſt, ne venerea ulcera iſtiuſmodi confundantur cum ulceribus ſcorbuticis os infeſtantibus, affinibus quidem ſede, feritate, curationis difficultate, ſed quæ tamen differunt multis nominibus.

1°. Quod ulcera venerea primum tonſillas, fauces, columellam, inde gingivas, ſed tardius rariuſque; contra vero ſcorbutica primum gingivas, inde vero fauces, tonſillas, columellam afficiant, ſed rariſſime & tardiſſime.

2°. Quod ulcera venerea nares ſæpe, ſcorbutica vero nares nunquam occupent.

3°. Quod venerea in ambitu & baſi calloſa ſint; minime vero ſcorbutica.

4°. Quod venerea circumſcripta & plerumque circularia certis tantum locis inſideant; contra vero ſcorbutica, ſerpentia & irregularia latius explicentur, & totam oris cavitatem non raro male afficiant.

5°. Quod venerea eroſione excaventur; ſcorbutica vero in fungos & fungoſas hyperſarcoſes excreſcant.

6°. Quod venerea in ambitu rubra, in fundo ex albo cinerea ſint; ſcorbutica vero tota liveant perpetuo.

7°. Quod venerea ſubjectis oſſibus cariem celerem inferant; ſcorbutica nunquam, vel raro.

8°. Demum, quod ulcera venerea adjuncta habeant ſigna luis venereæ, ſcorbutica vero ſcorbuti ſigna, quæ aliena ſunt.

Octavum. Dolores venerei, rheumatici, arthritici, rheumatico arthritici, iſchiadici, oſteocopi &c. ſupra propoſiti, *Cap.* I. *artic.* 4. ſi remediis diutius reſiſtant, & noctu atrociter ingraveſcant. *Octavum*. Dolores venerei.

Elici poſſunt ex prioribus dolorum generibus indicia tantum luis venereæ, ſeu ſigna ſecundæ notæ: Ex doloribus vero oſteocopis ſigna vere univoca.

Verum I. Cavendum eſt ne dolores venerei rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici, iſchiadici &c. confundantur, 1°. Cum doloribus levioribus, ſed anxiferis, qui tota tibia ſub veſperam oberrando ad irrequietam pedum jactationem vel invitos ſollicitant, gallice vulgo *des Inquietudes*. Ab his enim in eo illi differunt, quod calore lecti augeantur & invaleſcant; contra vero hi in lecto derepente ceſſent & ſopiantur. Ut I. Rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici.

2°. Cum rheumatiſmo, arthritide & iſchiade a cauſa ſimplici; ſed ab his in eo illi diſcrepant, quod noctu præſertim ſæviant, alioquin de die ſatis mites, quod remediis nullis efficaciter leventur, quod perſtent diutiſſime inſanabiles, quod mercurialium uſu mitigentur, ſecus quam his ſolemne eſt.

3°. Cum doloribus ſcorbuticis per artus vagantibus; ſed a quibus in eo ille diſſentiunt; quod ſigna alia congeneris naturæ, hoc eſt, luis venereæ propria adjuncta habeant; hi vero ſignis a lue venerea plane alienis & ſcorbuto peculiaribus indicentur.

II. Do-

II. Oſteocopi.

II. Dolores vero oſteocopi, a quacumque cauſa fiant, ad luem veneream ita peculiariter pertinent, ut quotieſcunque diutius, pertinacius, atrocius diſcruciant, toties luem veneream certam, plenam, confirmatam apertiſſime demonſtrent.

Nonum. Morb. oſſium, de quibus *Artic.* 5. *Deſcriptionis.*

Nonum. Morbi oſſium, quos *Cap.* 1. *artic.* 5. expoſuimus, ut exoſtoſis, hyperoſtoſis, caries, abceſſus interioris medullæ, fractura a leviſſimo ictu & oſteoſarcoſis.

Singula totidem ſunt ſigna primaria luis venereæ, modo caute diſtinguantur a ceteris morbis, qui ſimilis quidem ſpeciei eſſe poſſunt, ſed qui ad cauſas a lue venerea alienas referendi ſunt.

I. Exoſtoſis.

I. Exoſtoſis proprie dicta, hoc eſt, extuberatio areæ oſſeæ in tumorem hemiſphæricum, ſi doleat, ſi caleat, aut ſi cute rubra, & phlogoſi obtecta ſit, venerea perpetuo cenſenda eſt, neque tunc ulteriore inquiſitione opus eſt. Sin ſecus, poterit forſan confundi ad ſummum cum callo, qui oſſi poſt fracturam coalito ſupereſt; cum exoſtoſi, quæ oſſi accidit ictu vel caſu contuſo; & cum vitioſa oſſis difformitate, quæ congenita ſit; a quibus tamen levi attentione facile diſtinguetur.

1°. A callo quidem, tum quod nota oſſis fractura, notuſque fracturæ locus callum & calli ſitum abunde indicent, tum quod callus oſſis peripheriam circulariter ambiat; contra vero exoſtoſis hemiſphærica ſit, & circularem tantum aream in oſſe occupet.

2°. Ab exoſtoſi benigna, quæ fit in oſſe ictu validiore contuſo, quod hæc minima ſit; nunquam doluerit, jam dudum ægro nota ſit, externæ & manifeſtæ cauſæ ſucceſſerit, contra quam hæc eadem ſingula in exoſtoſi maligna ſive venerea obſervantur.

3°. Denique ab oſſis difformitate congenita, quod tuber connatum nunquam doluerit, jam pridem ab ægrotante obſervatum fuerit, & plerumque compar habeat tuberculum ex oppoſito, vel in oſſe eodem, ſi os unicum ſit, vel in oſſe congenere, ſi duplex, quæ ſane exoſtoſi venereæ neutiquam conveniunt.

II. Hyperoſtoſis.

II. Quatuor alia hyperoſtoſium genera præter venereas agnoſcimus, nempe rachiticarum, ſtrumoſarum, ſcorbuticarum & arthriticarum. Totidem ergo diagnoſes inſtituendæ, ut de venerea hyperoſtoſeos natura liqueat.

1°. Hyperoſtoſes quidem rachiticæ, puerulis propriæ, nec adoleſcentes nec adultos adoriuntur; non unum tantum alterumve articulum, ſed plures ſimul invadunt; dolore omni vacant, niſi dum fiunt; ſemel factæ artus varie diſtorquent; quibus ſingulis a venereis abunde diſcrepant.

2°. Hyperoſtoſes ſtrumoſæ non dolent, vel obtuſe tantum dolent, & iis tantum accidunt, qui ſtrumis olim a tenera ætate laboravere, & quibus etiamnum in diverſis corporis locis glandulæ conglobatæ tument & ſkirrodes ſunt; unde a venereis aperte diſſident, quæ nihil ſimile adjunctum habent.

3°. Hyperoſtoſes ſcorbuticæ raro obſervantur, nec unquam niſi in oſſe ulceri ſcorbutico ſubjecto, in oſse *v. g.* maxillari cum ſuperjecta gingiva ulcere eroditur; mole parvæ ſunt; in cariem citiſſime abeunt; cum maculis ſcorbuticis, violacei aut nigricantis coloris, cum tibiarum pedumque livore, cum ulceroſo gingivarum & palati nigrore, ceteriſque ſcorbuti ſignis conjungi ſolent, quæ in venereis neutiquam obſervantur.

4°. Tandem hyperoſtoſes arthriticæ ſuccedunt arthritidi gravi, diuturnæ, frequentius in eodem articulo repetitæ; tophos, tophaceaſve concretiones comites habent; raro majores occupant articulos, ſaltem nunquam niſi prius minores digitorum juncturas peſſundederint, quæ ſingula contra ſe habent in hyperoſtoſibus venereis.

III. Caries.

III. Caries citra cauſam omnem veneream eſſe poteſt, quoties 1°. Hyperoſtoſi rachiticæ, ſtrumoſæ, ſcorbuticæ, aut arthriticæ; 2°. Ulceri maligno aut cacoethi ad os adſito; 3°. Abſceſſui ſeu apoſtemati ſub perioſtio, vel juxta perioſtium a cauſa quavis manifeſta inducto; 4°. Oſſis fracturæ vel contuſioni nimie ſuccedit.

Sed 1°. Liquet cariem hyperoſtoſi rachiticæ, ſtrumoſæ, ſcorbuticæ, aut arthriticæ ſupervenire ex ſignis modo propoſitis, quibus manifeſtum eſt hyperoſtoſes, quæ in cariem tandem abeunt, rachiticas, ſtrumoſas, ſcorbuticas, arthriticas eſſe.

2°. Liquet ſimiliter cariem ulceri maligno & cacoethi quod oſſi adſidet, abſceſſui ab externa cauſa ſubter vel juxta perioſtium ſuppurato, fracturæ oſſis, vel contuſioni vi illatæ ſuccedere ex ſignis antecedentibus, quæ ulceris, abſceſsus, fracturæ, contuſionis naturam, cauſam, diuturnitatem ſignificant.

3°. Si caſus hoſce exceperis, oſſium caries venerea ſemper cenſenda eſt, præſertim ſi exoſtoſim aut hyperoſtoſim veneream, aut abſceſſum medullaris ſubſtantię ſequatur, imo etiam abſceſſum perioſtii, qui ſponte & ſine cauſa evidente acciderit.

IV. Ab-

IV. Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ, ſi fiat ab oſſis fractura in acutiores ſchidias, quibus medulla laceretur vel pungatur; aut ab externa carie, qua altius progreſſa medulla putrefiat; nullam quidem luis venereæ ſuſpicionem movere debet, ut cujus cauſæ pateant, ab omni morboſo ſeminio plane alienæ. Contra vero virus latens toties apertiſſime proditurus eſt, quoties ſine ulla labe, quæ obvia ſit, in oſſium cavo clam producetur. IV. Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ.

Rarum eſt abſceſſum hujuſcemodi putreſcente medulla gigni in oſſium cavo, niſi cum lues venerea graviſſima eſt & valde inveterata. Rariſſimum vero poſſe unquam certo explorari, niſi cum & medulla computruit tota, & oſſis ſubſtantia intime carioſa eſt, ideſt, cum de ægri ſalute nulla ferme ſpes ſupereſt. Attamen ad ſingula attendendo ſedulo, quid in occulto fiat poterit haud inepte conjici, 1°. Si dolor oſteocopus altior, atrox, nullis cedens remediis, eamdem oſſis partem continenter obſideat; 2°. Si levis horror ſub veſperam quotidie redeat, & in febrilem incandeſcentiam terminetur: 3°. Si nullus tumor, rubor, calor in parte dolente obvius ſit; 4°. Denique ſi dolor non intendatur, dum locus ad quem refertur, confricatur vel premitur.

V. Fractura oſſis ab exiguo conamine ſignum eſt luis venereæ evidentiſſimum, ſed ſatis rarum, & quod nunquam niſi in valde inveterata & deplorata ſyphilide accidat. V. Fractura oſſis ab exiguo conamine.

VI. Denique oſteoſarcoſis geminam tantum cauſam agnoſcit, ſtrumoſam aut veneream, & hanc quidem frequentius quam illam. Itaque quoties deſunt ſigna, quæ ſtrumas aperte indicent, toties colligere eſt ex oſteoſarcoſi virus latere. Rara tamen ea inductio, quia ſignum rarum eſt, quod ſcilicet de tot ſyphiliticorum milibus vix in uno aut altero reperias, & quod adeo in uſu quotidiano fruſtra requiras vel expectes. VI. Oſteoſarcoſis.

Decimum. Tumores glanduloſi & lymphatici glandularum conglobatarum, tophi, nodi, ganglia, gummata ſeu tumores cyſtide concluſi, ut atheromata, ſteatomata, meliceri des, quæ ſigillatim expoſita ſunt ſupra *Cap.* 1. *Articulo* 6. *Decimum*. Tumores qui expoſiti ſunt *Cap.* 1. *Art.* 6.

Hæc ſingula, licet eſſe poſſint effectus luis venereæ, ab aliis etiam cauſis ſæpe dependent: Hinc ad judicandum cauto opus eſt, ut cauſæ probe diſtinguantur. Quapropter ſi univoca luis venereæ ſigna cenſenda ſint, at ſaltem non cenſenda eſſe videntur, niſi inferioris ordinis.

Sic I. Tumores venerei glandularum conglobatarum cum ſtrumoſis ita conſentiunt, ut ovum ovo ſimilus non ſit. Idcirco virus venereum nequeunt certo unquam arguere, niſi conſtet ægros nec ullis ſtrumis a tenera ætate laboraviſse, nec ullis aliis ſtrumarum ſymptomatis tunc obnoxios eſſe. Ut I. Tumo es glandularum conglobatarum.

II. Tophi, nodi, ganglia non a ſolo veneno venereo fiunt, ſed producuntur etiam contuſione aut diſtractione violenta nervorum, tendinum, ligamentorum, & diuturnis doloribus arthriticis. Ideo, ſi qua valida partis contuſio, ſi qua jacturæ diſtorſio, ſi quis inſultus arthriticus diuturnior præceſſerit, reprimendum eſt judicium, nec temere de lue venerea pronuntiandum ex illis tumoribus, niſi adjuncta alia ſigna pondus addant. II. Tophi, nodi, ganglia.

III. Gummata ſeu tumores cyſtide, tanquam folliculo, concluſos, qui in atheromata, ſteatomata, & meliceri des diſtinguuntur, a vitio lymphæ ordinario ſæpius oriri certum eſt, præſertim in capite, ubi *teſtudines* & *talpæ*, & in gutture, ubi *botia*, ſive *bronchocele*s, vulgo *gouetres*, appellantur. Si tamen contigerit ceteras corporis partes tumoribus iſtiuſmodi pluribus quaſi ex improviſo obſideri illæſis capite & gutture, haud infirmum inde argumentum futurum eſt fomite venereo latente lympham perverti & inſpiſſari. III. Gummata, atheromata, ſteatomata, & melicerides.

SIGNA ÆQUIVOCA in duas claſſes diſtingui debent ſicut univoca, alteram quidem ſignorum *primæ notæ*, quæ licet cum aliis quoque morbis communia ſint, frequentius tamen & magis proprie ad luem veneream pertinent, adeoque ad univoca propius accedunt: Alteram vero ſignorum *notæ ſecundæ*, quæ nullo potiori jure lui venereæ peculiaria ſunt, quæ in aliis quoque morbis nullo fere diſcrimine obſervantur atque adeo ab univocis recedunt longius. Signa æquivoca.

Prioris notæ vulgo cenſentur, 1°. Oculorum morbi, ut rubor, prurigo, lippitudo, ulcera, verrucæ, hordeola palpebrarum; ophthalmia phlogodes, ulceroſa, phlyctænodes; corneæ nebulæ ſive albugines, puſtulæ, ulcuſcula, ſtaphyloma, glaucoma, ſuffuſio, pterygium, fiſtula lachrymalis ſive ægilops, hypopyon. Alia ſunt primæ.

2°. Morbi aurium, ut tinnitus, ſibilus, murmur; gravitas auditus, ſurditas; interioris auris inflammatio, abſceſsus, exulceratio; caries oſſiculorum, & oſſei aurium fornicis, cum effluxu puris fœtidi.

3°. Capitis gravitas, cephalæa; ovum, clavus, hemicrania; vertigo, epilepſia; phthiſis, marcor, atrophia, maraſmus, virium languor; pallor & livor faciei; febris intermittens

mittens difficilis, aut lenta; & in fœminis fluor muliebris; inflammatio, abſceſſus; ſkirrhus, cancer uteri; ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſquallidorum, ſemi-putrium &c. ſi ea forſan contingant ſine ulla cauſa evidente, quę effectui producendo compar eſſe videatur.

Alia vero ſecundæ notæ.

Inter ſigna vero inferioris notæ numerantur cetera ſymptomata, quæ ſupra recenſita ſunt *Cap.* 1. in deſcriptione, ut ſpaſmus, motuſque ſpaſmodici, tremor artuum, paralyſis, hydrocephalus, agrypnia; aſthma, dyſpnœa, orthopnœa; hæmoptoe, tuſſis; cordis tremor & palpitatio, ſyncope; pulſus inæqualitas & intermiſſio; anorexia, apepſia, affectio hypochondriaca, ſingultus, vomitio, diarrhœa, obſtructiones hepatis, lienis, pancreatis; icterus, hydrops, hæmorrhoides; & in fœminis cancer mammarum, ſuppreſſio vel fluxus nimius menſtruorum, paſſio hyſterica &c.

Secundo. Signa commemorativa repetuntur ex morbis venereis localibus, qui præceſſere.

SECUNDO. Signa commemorativa præteriti ſtatus deſumi debent a morbis venereis topicis ſive localibus, qui lui venereæ ſemper præludunt, & quibus ea corporis loca, unde mali labes contagione concipitur, primum inficiuntur. Siquidem compertum eſt experientia, ut ſupra vidimus *Cap. 3. Lib. II.* virus præ nativa fixitate intra corpus nunquam admitti, niſi ea pars, per quam admittitur, prius affecta fuerit, atque adeo luem veneream nunquam contrahi per ſaltum, ut ita dicam, *omiſſo medio*, hoc eſt illæſa parte qua contrahitur.

Quorum alii cauſæ, alii vero coeffectus rationem habent.

Morbi illi locales ſive topici, modo cauſæ rationem habent reſpectu luis venereæ, quam tunc proinde indicant, tanquam cauſa effectum. Sic gonorrhœa virulenta ſuppreſſa, ſic bubo temere repreſſus luem veneream inferunt, & illatam denotant, tanquam effectum. Modo vero reſpectu luis venereæ rationem habent coeffectus ab eadem communique cauſa, & luem proinde tunc ſignificant, tanquam effectus coeffectum ejuſdem naturæ. Sic porri & verrucæ, ſic ulcera cancroſa genitalium ſyphilidem deſignant, non tanquam cauſa effectum, cum ipſa ſyphilidem rariſſime producant, ſi forte unquam; ſed tanquam effectus coeffectum unius & ejuſdem cauſæ, quandoquidem tum vitia illa in genitalibus, tum ipſa ſyphilis ab eadem cauſa fiunt, nempe a contagio venereo, quod parti adhærens porros, verrucas, ulcera; quod ſanguini infuſum ſyphilidem inferat.

At vero qualitercunque ſigna iſtiuſmodi ſe habeant reſpectu luis venereæ, ſive ut cauſæ, ſive ut coeffectus, caute perinde advertendum eſt in hoc ſignorum ordine, contrario modo concludendum eſſe, quam in præcedente; nempe 1°. Si defuerint, hinc luem penitus excludi, quoniam ſi cauſæ rationem habeant, notum eſt cauſa non data nec effectum quoque dari; ſi vero coeffectus tantum ſint ejuſdem cauſæ, conſtat pariter a cauſa quavis effectum graviorem & difficiliorem fruſtra expectari, quæ alteri effectui ejuſdem naturæ, ſed faciliori & magis obvio, producendo jam impar fuerit. 2°. Si vero præluſerint, inde tantum probari luem adeſſe poſſe, ſed non probari revera adeſſe, cum poſita cauſa effectus quidem poni poſſit, ſed non perpetuo ponatur. Poſito pariter effectu leviore & magis obvio poſſit quidem ſimiliter poni coeffectus alter ejuſdem naturæ, quanquam difficilior; at vero nequaquam certum ſit ideo ſemper poni.

Ceterum, quemadmodum ſupra demonſtrativa, ſic etiam commemorativa ſigna ordine ſingula jam recenſebimus, additis notis, quæ paucis indicent quanta ſit ſingulorum gravitas, quanti proinde faciendum ſit teſtimonium, quod ex ſingulis ſeorſum elici poteſt, atque adeo quantum luis venereæ periculum ab uno quoque denuntietur in ſingulis caſibus.

Primum ſignum commemorativum. Porri, verrucæ, criſtæ, condylomata rudendorum.

Itaque I. *Signum commemorativum.* Porri, verrucæ, criſtæ, condylomata, ſarcoſes, quæ in genitalibus ſuccreſcunt poſt impurum concubitum.

Monuimus ſupra *Lib. III. Cap. 9. & 10.* morbos locales inter venereos nullos alios eſſe, quibus ſyphilis certius ſuccedat, cum virus admiſſum nec effluxu, nec ſuppuratione ulla tunc evacuetur. Verum ceteris paribus gravius periculum imminet, ſi excreſcentiæ iſtiuſmodi plures & majores fuerint, ſi acutius doluerint, ſi fræno incederint, ſi increverint celerius, ſi omiſſis remediis diutius neglectæ ſint &c. contra vero levius, ſi ſecus.

Secundum. Ulcuſcula earundem partium.

II. Ulcuſcula cancroſa & phlyctænodea, quibus genitales partes infeſtantur ab impuro concubitu.

Ulcuſcula venerea grave periculum ſemper denuntiant futuræ ſyphilidis, cum virus uberius acceptum parca ſuppuratione educi totum vix poſſit; graviſſimum vero, ſi plura, cava, lata, phagedænica, rebellia fuerint, ſi præputio & præſertim fræno adſtiterint, ſi ægrotantis cunctatione vel ſocordia remedia omiſſa ſint, ſi febre ſuperveniente ſuppuratio exaruerit, ſi callus difficilis poſt curata ulcuſcula ſuperſit.

III. Tu-

Tertium. Phimoſis, paraphimoſis & bullæ cryſtallinæ.

III. Tumor phlegmonodes vel phlegmono-œdomatodes balani & præputii in viris; in fœminis vero vulvæ & oſtii vaginæ, unde phimoſis, paraphimoſis, bullæ cryſtallinæ &c.

Ut tumor ille cum ulcuſculis cauſa, ſic cum iiſdem gravitate quoque conſentit; vel ſi diſcrepet, in eo tantum diſcrepat quod gravior ſit, quatenus ſupprimit ulcuſculorum ſuppurationem, qua poſſet multa pars contagii educi, & illorum deterſioni obſtat, qua virulentia contagii miteſceret. Ceterum periculum debet varie æſtimari pro tumoris intenſione, extenſione, diuturnitate, virulentia, phlogoſi, & gradu febris ſymptomaticæ, quæ advenit.

Quartum. Bubo ſive panus inguinum.

IV. Bubo ſive panus inguinum impuro concubitui ſuperveniens.

Hoc ſignum præcedentibus gravitate cedit, ſi bubo ſuppuratus diu fluxerit, aut ſi in repreſſo mercurialia ex arte caute adhibita fuerint ad virus profligandum. At ſi neutra ratione veneni propagationi occurſum fuerit, præcedentibus haud impar eſt, præſertim ſi bubo & glandulas multas & diu male affecerit, ſi ſuppuratio febre vel phlogoſi ante tempus exaruerit; ſi calli duriores ſuppurantium efficaciam eluſerint &c.

Quintum. Gonorrhœa virulenta.

V. Gonorrhœa virulenta, qualis impurum concubitum frequentiſſime ſequi ſolet.

Vix licet unquam luem veneream inferre ex prægreſſa gonorrhœa, quæ diu, ubertim, ſine intermiſſione fluxerit, cujus juge effluvium remediis non coercitum fuerit, ſed virulentia ſenſim miteſcente ſponte evanuerit &c. quoniam tunc larga ſuppuratione virus omne, quod introſuceptum erat, exhauſtum fuiſſe ſpes eſt, nec ut plurimum vana. At vero ſin ſecus, conſtat luem frequentiſſime a gonorrhœa produci, quoties contingit virulentum humorem in ſanguinem retroceſſiſſe, ut accidit.

1°. Si fluxus inhibitus fuerit conſtipati veſicularum ſeminariarum & proſtatarum emiſſariis abuſu injectionum aſtringentium in uretram, vel remediorum internorum ejuſdem efficaciæ.

2°. Si fluxus ſuppreſſus fuerit inflammatione partium affectarum, qualis advocatur uſu præpoſtero rerum venerearum, equitatione, potatione, febre ſponte oborta, erroribus diætæ &c.

3°. Si fluxus coercitus ſit tumore ſpermatico, inflammatorio, aut œdematode utriuſque vel alterutrius teſtis.

4°. Demum, ſi fluxus, licet perennis, veneno exhauriendo impar fuerit, ſive quod venenum nimium ſit & ſolito acrius, ſive quod ægrotantis ſocordia nec mitigatum temperantibus, nec opportune mercurialibus profligatum ſit.

Sextum. Porri, verrucæ, fraga, fici, ulcuſcula juxta anum.

VI. Porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, ulcuſcula cancroſa &c. quæ ad anum adſtant, quando virus impuriſſima corporis uſura contrahitur.

Periculum, quod a ſingulis timendum eſt, æſtimari debet ad exemplum periculi, quod a ſimilibus morbis imminet in genitalibus, de quibus modo diximus *ſigno commemorativo* 1. & 2.

Septimum. Ulcuſcula, phlogoſis, condylomata in papillis mammarum.

VII. Ulcuſcula, phlogoſis, inflammatio, condylomata, excreſcentiæ, quæ in papillis areiſque mammarum, aut bubones, qui in glandulis axiliaribus accidunt, cum morbus ab infantibus in nutrices lactatione traducitur.

De ſingulis judicium idem inſtituendum eſt ac de affinibus affectibus, qui congreſſui impuro ſuccedunt in genitalibus.

Octavum. Ulcuſcula labiorum, oris, faucium.

VIII. Ulcuſcula phlogodea labiorum, gingivarum, palati, linguæ, columellæ, aut faucium; tumoreſque buboniformes glandularum lymphaticarum, quæ parotidibus aut maxillaribus adſitæ ſunt, ſi infantes contagium a nutrice ſugendo, vel adulti columbatim oſcula jungendo concipiant.

Ut ſingulorum horumce morborum ætiologia eadem eſt ac ætiologia ſimilium affectuum, qui ab impuro concubitu fiunt, ſic eadem eſt quoque ſingulorum prognoſis, idemque periculum futuræ luis a ſingulis impendet.

Nonum. Scabies, herpes, puſtulæ, ulcuſcula cutis.

IX. Scabies, impetigo, herpes, tubercula, puſtulæ, ulcuſcula cutis, ſi quis unquam cubando cum infecto infectave, cui cutis ulceroſa ſit, aut qui noctu ſudet, contagio infectus fuerit.

Cum hæc vitia, ſicut naturam eamdem, ſic eadem quoque prognoſim habeant, quacunque cauſa producta eſſe ſupponantur, quantum ſyphilidis futuræ periculum a ſingulis impendeant, colligere eſt ex iis, quæ de iiſdem ſupra diximus.

Tertio. Canones diagnoſti-

TERTIO. Signa demonſtrativa & commemorativa, quæ hactenus recenſuimus, ſi ſeorſum ſpectentur, luis venereæ veritatem ſubindicant, magis quam demonſtrant. Opus eſt ad plenam

ri collatio-ne ſigno-rum utriuſque ſpeciei deducendi. plenam rei notitiam, ut ſingula cum ſingulis conferantur: Sic enim creſcet collatione ſingulorum valor, ut augetur in arithmetica valor cifrarum appoſitione. Hinc ergo, ſi quatuor ſignorum demonſtrativorum ſpecies, ſcilicet univocorum & æquivocorum tum primæ, tum ſecundæ notæ, cum duabus ſpeciebus anamneſticorum, nempe gravium & levium, combinentur, octo Canones ſequentes elici poſſunt, qui totam luis venereæ diagnoſim ſub uno velut intuitu ſatis apte repræſentant.

Canon primus. CANON I. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ, cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, concurrat, certiſſimum de lue venerea judicium eſto.*

Sic ergo liquet certiſſime ægrotum lue venerea laborare, quoties poſt prægreſſos porros, ulcuſcula, bubonem ſuppreſſum & neglectum, aut gonorrhœam arte vel caſu cohibitam, morbos eoſdem denuo ſine nova cauſa experitur, iiſdem alterum inficit, morboſos liberos omnes generat; puſtulis, exoſtoſi, dolori oſteocopo &c. obnoxius eſt &c.

Canon ſecundus. CANON II. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ, coeat cum uno aut altero ſigno commemorativo leviore, certum de lue venerea judicium eſto.*

Sic certe liquet ægrum, de quo quæſtio eſt, lue infici, quoties poſt gonorrhœam rite curatam & quæ ſponte evanuerit, superveniunt ſigna eadem quæ modo recenſuimus, infectio alterius; generatio morboſorum liberorum; puſtulæ, exoſtoſis, dolores oſteocopi, fracturæ oſſium levi de cauſa &c.

Canon tertius. CANON III. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis inferioris ordinis, conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, ſimiliter certum de lue venerea judicium eſto.*

Sic etiam certe liquet luem latere, quoties ægrotans, qui jam experitur defluvium capillorum aut caſum unguium, rhagades manuum; ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, narium; dolores rheumaticos aut arthriticos; oſſium caries aut hyperoſtoſes; tophos, nodos, ganglia, gummata &c. confitetur ſe olim laboraviſſe porris, uſcuſculis, bubone neglecto vel male curato, gonorrhœa virulenta conjectionibus cohibita &c.

Canon quartus. CANON IV. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis inferiores notæ, conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod lævius ſit, urgens tantum de lue venerea præſumptio eſto.*

Sic præſumitur lues venerea, quoties poſt ſuppuratum bubonem, aut gonorrhœam, quæ diu fluxerit, & ſponte ceſſaverit, obveniunt oſſium caries & hyperoſtoſes ſine cauſa manifeſta, rhagades manuum, ulcera faucium, oris, palati, narium &c.

Canon quintus. CANON V. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ, concidat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, urgens etiam de lue venerea præſumptio eſto.*

Sic præſumitur lues venerea, ſi cui poſt porros, ulcuſcula, bubonem male repreſſum, aut gonorrhœam cohibitam ſuperveniant ophthalmia contumax ſine cauſa, fiſtula lachrymalis, hypopyon; tinnitus, abſceſſus aurium, ſurditas; vertigo, cephalæa diuturna, phthiſis, mariſmus, faciei pallor, febris intermittens difficilis &c. Et in fœminis fluor muliebris, ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſquallidorum ſemi-putrium &c.

Canon ſextus. CANON VI. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ, concurrat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine levium, ut in re de qua non liquet, ampliatio eſto.*

Sic ampliandum eſt & ulterius inquirendum, quoties ſigna quæ modo recenſuimus, & quæ natura æquivoca ſunt, non apparent niſi poſt gonorrhœam benignam, leviorem, quæ diu fluxerit, & curata ſponte tandem exaruerit.

Canon ſeptimus. CANON VII. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ notæ, conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, ut in re de qua non liquet, ampliatio eſto.*

Sic etiam ampliandum eſt, ſi quis poſt porros, ulcuſcula, bubonem male repreſſum, aut gonorrhœam virulentam cohibitam, motibus ſpaſmodicis, tremore artuum, paralyſi; aſthmate, hæmoptoe, tuſſi, cordis palpitatione; anorexia, apepſia, vomitione, affectione hypochondriaca, diarrhœa, ictero, hydrope &c. laboraverit.

Canon Octavus. CANON VIII. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ tantum notæ, conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine tantum levium, plena de lue venerea abſolutio eſto.*

Sic æger abſolvendus eſt, ſi uni tantum aut alteri ſymptomatum mitiorum & æquivocorum,

vocorum, quæ propoſuimus *Canone præcedente*, pateat, nec ullum morbum venereum localem ante expertus fuerit præter gonorrhœam unam aut alteram, levem, benignam, quæ remediis brevi mitigata & perfecte curata fuerit.

Ex dictis manifeſtum eſt 1°. Hydragyroſim imperandam eſſe, quotieſcumque certo liquet de lue venerea. Expedit enim morbum quam ocyſſime debellare, qui vires acquirit eundo. Hinc liquet quo caſu hydrargyroſis imperanda ſit.

2°. Hydrargyroſim ſuadendam eſſe, quotieſcumque gravi de cauſa conjicitur luem latere. Neque enim in re, quæ mora ingraveſcit, opus eſt demonſtratione, quæ ſæpe nunquam advenit, ſaltem quæ ſemper tarde. Plane actum foret de Medicina, quæ ars conjecturalis eſt, ſi graves & urgentes conjecturæ conſilio capiendo non ſufficerent. Quo caſu ſuadenda tantum.

3°. Hydrargyroſim omittendam eſſe, quotieſcumque ambigitur de lue venerea, quandoquidem probum Medicum nunquam decet remedium temere adhibere, quod ut cetera taceam incommoda, vires frangit, temperiem non raro pervertit, atque ſi forſan periculo, certe nunquam damno vacat. Demum quo caſu omittenda.

Geminus tamen caſus eſt, in quo licet, imo vero expedit, ab allata regula diſcedere, hydrargyroſim adhibendo quamvis res in ambiguo ſit. Alter quidem, ſi æger uxorem ducturus ſit. Præſtat enim illum remedio potius damnari difficili, tædioſo, forſan inutili, ſed quod eſt periculi immune, quam uxorem lue, liberoſque rachitide aut ſtrumis contaminari, aliiſve affectibus, qui a lue degeneres, lue ipſa nihilo mitiores ſunt; nam ut communi fertur adagio, *mali corvi ovum ſemper malum*. Caſus duo, quibus expedit ab allata regula diſcedere.

Alter vero, ſi æger difficili morbo detineatur, qui adhibitorum remediorum vim & efficaciam jam diu eludat; tunc enim ſuſpicio eſt, neque temeraria ut plurimum, virus latere, quo morbus pertinaciter foveatur. Expedit tamen in eo caſu ad plenam & legitimam hydrargyroſim prius non properare, quam levioribus inunctionibus, vel interno mercurialium uſu, caute periculum factum ſit futuri levaminis, unde innoteſcat velut ex ungue leo, quid ſalutis ab inunctionibus legitime adminiſtratis expectandum ſit.

§. II. QUALI LUE ÆGER LABORET, ET AN LABORET SOLA LUE?

Minus ineſt difficultatis in reſolvenda quæſtione altera, quæ ſecundam diagnoſeos partem facit, nempe qualis adſit lues venerea & an adſit ſola? Siquidem,

Primo. Palam eſt ex nativa corporis fabrica, ex naturali functionum œconomia, ex aperta ægrotantium confeſſione, Quibus ſignis pateat qualis ſit lues venerea.

1°. An lues venerea humores tantum infecerit, qui ſunt arte reparabiles? An vero ulterius progreſſa ſolidas quoque corporis partes læſerit, quorum vitium ſtabilius eſt, ac minus mutabile?

2°. Quos & quales humores contaminaverit contagio, an ſeminales, pneumonicos, gaſtricos, uterinos, muciferos qui narium, ſebaceoſne qui cutis proprii ſunt? Quali contaminaverit vitio, an inſpiſſatione, an acrimonia, an utraque? Et quanto, an mediocri, an ſummo?

3°. Quas & quales ſolidarum corporis partium vitiaverit, an molles, nempe carneas tendineaſve; an vero duras, ſcilicet oſſeas?

4°. Quales e mollibus corporis partibus corruperit, an principes nobileſque, quæ vitæ præſunt, ut cerebrum, pulmonem, hepar, ventriculum, uterum &c. ignobileſne, quæ ad vitam parum, vel minus ſaltem neceſſariæ ſunt, ut artus extremos, cutim, carneaſque partes cuti proxime ſubjectas? Quali vitio eaſdem corruperit, an tumore aut ſkirrho, an ulcere, an utroque? Et quanto, an ad gradum mediocrem, maximumve?

5°. Similiter quibuſnam & qualibus oſſibus labem intulerit, an in capite aut in trunco corporis, unde oſſa exſcindi non poſſunt; an in artubus ſummis, ubi oſſium exciſio facilior, minuſque periculoſa? Qualem illis labem intulerit, an exoſtoſim aut hyperoſtoſim, an cariem, an utramque? Et quantam, an ſuperficiariam, ideoque leviorem, an altiorem & graviorem, quæ ad oſſis meditullium penetret?

6°. Quanta ac quotuplex inde ſoboleſcat ex utroque capite functionum læſio, animalium, vitalium, naturalium, ceterarumque, quæ ad viros, fœminaſve ſpecialiter pertinent?

7°. An morbus recens ſit, aut diuturnus & inveteratus? An remedia nondum expertus fuerit? An contra adhibita varia remedia jam eluſerit?

8°. Demum, an ægrotantes ætate, viribus, habitudine valeant? An contra ætate pueri ſint aut ſenes, corporis habitu infirmi, viribus exhauſti?

Secundo. Neque difficilius futurum eſt judicium utrum lues ſola adſit, necne; quandoquidem morbi, quicunque ſolent cum lue venerea concurrere, ſua habent propriaque ſymptomata, quibus abunde declaratur ſingulorum natura, inveteratio, novitas.

Quibus ſignis dignoſci poſſint morbi, qui cum lue venerea conjungi ſolent.

I. *Natura* quidem, ſi præſentia ſint ſymptomata, quæ peculiaribus morbis peculiaria ſunt. Sic ut rem per ſe facilem ad pauciora exempla contrahamus, conſtat. 1°. Epilepſiam cum lue venerea convenire, ſi ſyphiliticus ſui impos præceps in terram identidem ruit, membra quatit, ore ſpumat, varie convellitur, ſenſu orbus eſt.

2°. Paralyſim, ſi pars corporis quædam nec ſenſu polleat, nec pareat imperio voluntatis motum jubentis.

3°. Aſthma, ſi æger anhelus & ſuſpirioſus, ſed a febre liber, ſpiritum identidem ducat & crebrum & difficilem.

4°. Phthiſim, ſi a febriente, tuſſiculoſo, maraſmode pus exſpuatur, vel ſputa pure gravida.

5°. Strumas, ſi glandulæ lymphaticæ in collo, ad maxillam utramque, in axillis, in inguinibus, in variis artuum internodiis &c. doleant, caleant, tumeant, indurentur, sKirrodes fiant.

6°. Scorbutum, ſi maculæ, ſtriæ, vibrices, areæ in pedibus tibiiſve appareant coloris violacei, atro-purpurei, liveſcentis &c & ſi gingivæ tumidæ, fungoſæ, ulceroſæ, nigræ, dentes qui in ſedibus mobiles vacillant, ſupereminéant.

7°. Affectionem hypochondriacam, ſi æger meticuloſus, melancholicus, inquies, de valetudine anxie provideat; ſymptomata quæcunque patitur, etiam leviſſima, verbis exaggeret; & a morte quaſi ſemper immineret, ſibi ſemper timeat.

Quibus ſignis manifeſtum fit, an morbi illi lue venerea antiquiores ſint?

II. *Inveteratio* vero, ſi ſymptomata illa ſingulis ſingulatim peculiaria multo ante apparuerint. Sic liquet epilepſiam, paralyſim, aſthma, phthiſim, ſtrumas, ſcorbutum, affectionem hypochondriacam, ceteroſque quoſvis affectus, qui cum lue poſſunt concurrere, luis ingreſſum præceſſiſſe, quoties ſymptomata, quibus deſignantur, antiquiora ſunt impuro concubitu, quo lues admiſſa creditur; & tunc profecto evidens eſt morbos illos eſsentiales eſſe & a lue plane alienos, quacum nihil commune habeant, vel ſi quid forſan, id unum ad ſummum, quod ab illa tanquam a fomite intendantur.

Quibus ſignis liceat colligere an lui venereæ ſupervenerint?

III. Demum *Novitas*, ſi ſymptomata illa peculiaria recens obſerventur. Sic ergo, ſi ſymptomata epilepſiæ, paralyſeos, aſthmatis, phthiſeos, ſtrumarum, ſcorbuti, affectionis hypochondriacæ &c. propria, non apparuerint, niſi poſt luis ingreſſum, inde manifeſtum futurum eſt morbos, a quibus fiunt, poſt acceptam tantum luem veneream adveniſſe. Id unum ambiguum ſupereſse poſſet an a lue venerea, an a cauſa quavis ſimpliciore advenirent? Sed vix dignus eſt vindice nodus ille, cum in utroque caſu hydrargyroſis perinde adhibenda ſit, ut lues radicitus deleatur, & ea ſemel curata in aperto futurum ſit, ſi ſymptomata ſimul ceſſaverint, morbos, ad quos pertinebant, ſymptomaticos fuiſse & a lue oriundos; ſi vero perſeverent, morbos eoſdem eſſentiales eſſe, adeoque poſt curatam luem ſpecificis remediis ex arte oppugnandos eſſe.

Qua prudentia deceat ægrotantes percontari de morbis venereis, qui forſan præceſſere.

Pro coronide juniores Medicos monitos velim, ut ſe modeſte gerant, ceu ingenuos decet, tum in ſciſcitando an & quales morbi venerei præceſſerint, tum in patefaciendo quid de præſentia luis venereæ ipſi ſentiant.

Viros tum qui adoleſcentes, tum qui ætate provectiores ſunt.

I. Levis quidem conjectura ſufficit ad adoleſcentes juveneſve interrogandos, ut qui geſtiant morbos venereos, quos jam paſſi ſunt, ultro narrare, quaſi egregia totidem facinora, quorum juvat meminiſse. At vero urgentiore præſumptione opus eſt, ſi cum viris maturiorem ætatem jam aſſecutis agatur, potiſſimum ſi ſeveriorem vitæ rationem ingreſſi ſunt; ut quos, ſi non pudet, pigeat ſaltem antiquos errores relegere. Nihilominus tamen, ne cunctatio nimia culpæ affinis videatur, propoſitis demum argumentis ex præſentis morbi ſtatu manifeſtis, quæ auctoritatem quæſtioni addant, libere quærendum eſt an juventutem labis venereæ ita immunem egerint, ut ſe ab omni ſuſpicione vacuos eſſe jure arbitrari poſſint.

Fœminas, tum quæ nuptæ, tum quæ innuptæ ſunt.

II. Quod ad fœminas ſpectat, res quidem ſatis facilis eſt & expedita, ſi de nuptis viduiſve quæſtio ſit. Urgens enim præſumptio, imo vero levior conjectura ſufficit, ut jure percontari liceat, non quid ipſæ forſan egerint, quod ſemper nefas, ſed quid agant egerintve mariti. Uſus enim invaluit viros, ut jure matrimonii liberorum omnium, quos uxor parturit, parentes ſunt, ſic etiam morborum omnium venereorum, quos uxor patitur, auctores eſſe jure vel injuria. Sic ergo data ſemel occaſione, ut fœminæ natura ſuſpicioſæ ſunt & loquaculæ, quæcunque de viris ſuis noverint, quæcunque ipſæ unquam expertæ fuerint

ſuerint illorum conturbernio, ſponte effutient, unde judicatu facile futurum eſt quid de ſuis præſentia opinandum ſit. At vero lubrica & perardua res eſt, ſi in quæſtione verſetur ſtatus innuptarum, præſertim quæ famam ſine labe teneant, & ſanctiore ſuperbiant vitæ inſtituto; tunc ſane niſi inconſideratiſſimæ & dementiſſimæ temeritatis notam parum cures effugere, neque ſuſpicio prius aperienda eſt, quam certo liqueat de lue venerea; neque tum vero unquam aperienda, niſi odii mitigandi cauſa morbi originem in parentes vel nutrices refundendo. Vidi equidem eo pacto innuptarum pleraſque, quas interrogandas habui, rem ſatis libere confeſſas eſſe; ſaltem ſi quæ verecundiores fuerint, veri ſibi conſcias nec inficias iviſſe, nec propoſitis remediis difficiles ſeſe præbuiſſe, quod Medico ſatis eſſe debet, ut qui de morbi origine parum ſollicitus, ſolius curationis debeat ſatagere.

CAPUT V.

Prognoſis Luis venereæ confirmatæ.

IN prognoſi duo tantum debent inquiri, 1°. Quænam lues venereæ ceteris graviores ſint, quæ omnium graviſſimæ, atque inter letiferas referendæ? 2°. Quæ curationem faciliorem vel difficiliorem admittant, & cum majore minoreve periculo? Quomodo de gravitate luis venereæ judicandum ſit?

§. I. QUÆ LUES GRAVIOR, QUÆ GRAVISSIMA SIT? I. Luem omnem veneream gravem & difficilem eſſe.

I. Lues omnis venerea in genere gravis & difficilis cenſenda eſt; 1°. Ratione cauſæ; pendet enim a ſeminio corroſivo, quod in partibus omnibus ſolidis corporis alte imbibitur, cum liquidis omnibus intime confunditur, a corpore difficulter evellitur, & cui evulſo ſupereſt plerumque non una labes partibus inuſta. 1. Ratione cauſæ.

2°. Ratione ſymptomatum; nam veneno venereo, quod in actum exeritur, non modo dolores atroces excitantur, ſed pleraque corporis munia mirum in modum depravantur & perverruntur. 2. Ratione ſymptomatum.

3°. Ratione læſionis partibus ſolidis illatæ; obſervatur enim veneni venerei acrimonia non liquida tantum corporis infici, ſed partes quoque ſolidas vitiari & erodi, non modo molliores, ut pulmonem, hepar, uterum &c. ſed duriores etiam, ut oſſa. 3. Ratione læſionis partibus ſolidis illatæ.

4°. Ratione remedii quod competit; licet enim id raræ felicitatis eſſe videatur ad hunc morbum certius, & efficacius remedium dari, quam forſan ad alterum quemquam, minime tamen diſſimulandum hoc ipſum remedii genus, quantacunque cautione adhibeatur, haud raro non tædioſum modo, ſed durum, imo quandoque periculi non expers eſſe, præſertim ſi ad morbum nimis inveteratum pleniore hydrargyroſi opus ſit. 4. Ratione remedii.

5°. Demum ratione recidivæ, qua morbus, qui profligatus credebatur, iterum reviviſcit; contingit enim non ſemel medentis culpa, qui curationi finem imponere præpropere feſtinat, aut qui imparem mercurii doſim adhibuit, virus nec radicitus evelli, nec funditus deleri; unde morbus mitigatus quidem, ſed non curatus, poſt fallaces inducias cum priſtina ferocia ſponte redintegratur. 5. Ratione recidivæ, quæ aliquando metuenda eſt.

II. Cave tamen cenſeas eamdem paremve de omni lue venerea prognoſim inſtituendam eſſe. Conſtat enim morbi gravitatem varie variam eſſe, atque adeo varie in variis caſibus æſtimandam, multiplici cauſa. II. Morbi gravitatem variam tamen eſſe.

1°. Morbi novitate vel inveteratione. Sic ergo ceteris paribus lues venerea, quo recentior, eo minus gravis futura eſt, cum a veneno recenter admiſſo certum ſit liquida corporis minus corrumpi, ſolida minus labefactari, muniaque minus perverti. E contra vero tanto gravior, quanto magis inveterata, cum contraria ſint contrariorum conſequentia. 1. Pro morbi novitate vel inveteratione.

2°. Ægrotantium ætate. Sic ceteris paribus lues venerea magis periculoſa eſt in infantibus & ſenibus, quam in adoleſcentibus; in quibus magna veneni pars exercitio expellitur vel edomatur, quod vero reſiduum ſupereſt, citatiore circulatione abreptum, intenſiore fermentatione attritum & ſubactum, validiore partium niſu retuſum mitiorem tragœdiam agit. 2. Pro ætate ægrotantium.

3°. Sexu ægrotantis. Licet enim mulieres viris plerumque imbecilliores ſint, & eo nomine efficaciæ contagii venerei ſemel admiſſi magis obnoxiæ videantur, docuit tamen frequens 3. Pro ægrotantium ſexu.

frequens experientia morbum a fœminis ceteris paribus facilius tolerari, quam á viris, quandiu libere fluunt catamenia, ut quibus contagii pars non pauca ſingulis menſibus exhauriatur; at vero conſtat e contra omnia in pejus ruere, ſtatim atque fluxus menſtruorum ceſſat ex accidente & ante tempus, vel ex legitimo naturæ ordine circa anum ætatis quadrageſimum quintum aut quinquageſimum.

4. Pro nativo temperamento. 4°. Nativo temperamento. Quandoquidem virus & plures & graviores effectus producturum eſt ceteris paribus, ſi ſanguis quocum permiſcetur, natura ſalſus, craſſus, acer, ad rodendum aptus, infuſi ſeminii virulentiam foveat, imo intendat; quam ſi tenuis, inſulſus, rite temperatus, eamdem reprimat corrigatque.

5. Pro naturali partium conſtitutione. 5°. Naturali partium conſtitutione. Majus enim a lue venerea periculum imminet, ſi cerebrum aut præcordia male affecta, ſi viſcera male conformata, ceterave organa laxa & mollia ſint, atque adeo adventitio veneno ſeſe peſſundanda tanto facilius permittant; quam ſi partes eædem firmæ, validæ, integræ, veneni energiæ pertinacius & efficacius reluctentur.

6. Pro ſymptomatum numero & vehementia. 6°. Numero & vehementia ſymptomatum, quæ lues invehit. Sic ergo lues tanto gravior cenſenda eſt, quanto plures functiones; quanto ad vitam utiliores, ut vitales & animales, quanto vehementius eaſdem lædit & depravat. Hoc enim majorem vel malignitatem in ſeminio, vel infirmitatem in organis læſis ſupponit, quod utrumque ad morbi prognoſim perinde eſt.

7. Pro morbo habituali, quo ægri ante laborabant. 7°. Morbo habituali, quo æger ante laborabat. Lues enim ceteris paribus magis timenda in epileptico, phthiſico, hydropico, arthritico, cachectico &c. quam in perfecte ſano, quandoquidem, ut antiquus morbus acceſſione recentioris ingraveſcit, ſic novum antiquioris præexiſtentia intendi neceſſe eſt.

8. Pro natura partium affectarum. 8°. Natura partium affectarum. Nam patet ceteris paribus gravius eſſe a lue periculum, 1°. Si ſolidæ corporis partes corrumpantur, quarum reparatio difficilior, quam ſi liquidæ tantum inficiantur, quæ poſſunt facilius renovari; 2°. Si inter ſolidas partes eæ corrumpantur, quæ internæ latent, ſunt e genere nobilium, muniiſque ad vitam neceſſariis deſtinantur, ut pulmo, ventriculus, hepar, uterus &c. quam ſi fuerint oculis obviæ & ex ignobilium numero, ut cutis, tunica adipoſa, muſculoſa caro &c. quarum labes & levior eſt & curatu facilior.

9. Pro gradu læſionis partium ſolidarum. 9°. Tandem gradu læſionis ſolidis partibus illatæ. Moribus enim eo gravior eſt ceteris paribus, quo læſio major aut plaga profundior: Hæc enim & cauſæ morbificæ atrocitatem & perfectæ curationis difficultatem indicant.

III Eas omnes luis venereæ ſpecies graviſſimas eſſe. III. In genere inter omnes ſyphilidis ſpecies, pro graviſſimis ac plerumque lethiferis illæ habendæ ſunt, 1°. In quibus pars ad vitam neceſſaria, quæ inter nobiles locum obtineat, gravi & difficili vitio afficitur: 2°. In quibus pars alia quævis ignobilior, quæ remediis parum obvia ſit nec ferro exſcindi poſſit, immedicabili labe corrumpitur: 3°. In quibus contagium aliud peſtiferum, ſcrofuloſum nempe, ſcorbuticumve cum veneno venereo admixtum latet. Itaque ad eas claſſes pertinent lues venereæ, quæcumque male afficiunt.

1. Quæ cerebrum. 1°. Cerebrum, ceteraſque encephali partes cerebro adſitas; ut ſi interius oſſium tabulatum exoſtoſi tumeat, aut latente carie erodatur, ſi gummata, tubercula ve duriora piam duramve meningem obſideant; ſi quis cerebri tractus in ſkirrhum induretur, aut latente & anomalo abſceſſu corrumpatur; ſi venoſi ſinus, tum ſuperiores, ut longitudinalis, laterales, torcular Galeni, tum inferiores, qui baſi cranii incumbunt, polypoſis inſpiſſati ſanguinis concretionibus oppleti ſint; ſi plexus choroides, qui in utroque anteriore ventriculo proſtant, congenereſque ſimilium plexuum laciniæ, quæ anticæ & poſticæ cerebelli parti ſubjacent, multiplici hydatide turgeant; ſi glandula pituitaria, quæ ephippio inſidet, indurata lymphatico latici, qui per infundibulum a ventriculis cerebri confluit, tranſitum deneget in jugulares, ſinuſque, qui jugularibus inſeruntur; ſi ventriculi collecta lympha repleantur & diſtendantur &c. unde cephalæa contumax ſine cauſa externa, motus ſpaſmodici, epilepſia, paralyſis, cæcitas, vertigo, ſcotoma, lethargus, carus, apoplexia &c.

2. Quæ pulmones. 2°. Pulmonem, ceteraque præcordia, quæ in pectore latent; ut ſi pulmonaris contextus duris crudiſque tuberculis ita infarciatur, ut e molli, ſpongioſo & dilatabili, firmus, durus, ſkirrodes fiat; ſi tacita tuberculorum ſuppuratione, abſceſſibus ſeu vomicis multis ſcateat; ſi ab eroſis diſciſſiſve vaſis ſanguis in bronchia, veſiculaſque pulmonares effluat, inde expectorandus; ſi interior bronchiorum aut veſicularum facies latenter cor-

roſa

roſa ab ulcere depaſcatur; ſi lympha a venis nimium compreſſis exundans thoracis cavum oppleat; ſi in cordis thalamis aut majorum arteriarum orificiis polypoſæ ſarcoſes ſuccreſcant, aut ſanguis craſſior in polypiformes concretiones inſpiſſetur &c. unde aſthma & orthopnœa; hæmoptoe, phthiſis tuberculoſa vel ulceroſa, hydrops pectoris; cordis tremor & palpitatio &c.

3°. Hepar, vaſaque hepatis propria; ut ſi ductus hepatis ſecretorii & excretorii ſpiſſiore bile ita oppleantur, ut bilis accedens in ſanguinem cogatur retrogredi; ſi oppletis ductibus biliferis via ſanguini per hepar tranſeunti præter naturam præcludatur, unde partis phlogoſis; ſi præcluſa circulationis via ſanguis, qui per portarum a venam in hepar jugiter contendit, in capillaribus venæ ejuſdem principiis cogatur ſubſiſtere, prodeuntibus e cunctis viſceribus, quæ intra abdomen fluitantia ſunt; ſi eroſa aut diſciſſa in hepate ſanguifera vel bilifera vaſa in abſceſſum latentem abeant &c. unde hepatis infarctus, sKirrhus, abſceſſus, icterus, hæmorrhoides, vomitio ſanguinis, fluxus hepaticus. 3. Quæ hepar.

4°. Uterum, parteſque utero annexas; ut ſi interiorem uteri faciem ulcus cacoethes depaſcatur; ſi veſiculoſæ uteri glandulæ lacte uterino ſpiſſiore in sKirrhum indurentur; ſi induratæ dolore lacinante percellantur, & in carcinoma degenerent; ſi tacita ſuppuratione computreſcant; ſi ſeroſa colluvies in uteri cavum colligatur; ſi ovaria hydatidibus, gummatis, sKirrhis intumeſcant; ſi tubæ Fallopianæ iiſdem vel ſimilibus morbis afficiantur &c. unde uteri ulcus, sKirrhus, cancer, abſceſſus, ac ovariorum multiplex tumor & ſuppuratio. 4. Quæ uterum.

5°. Proſtatas, veſiculas ſeminarias ac glandulas Covvperianas in viris, in fœminis vero proſtatas & glandulas Covvperianas; ut ſi duræ & sKirrhodes fiant; ſi in carcinomatoden naturam degeneraverint; ſi fiſtuloſis & cavernoſis abſceſſibus perviæ ſint; ſi eroſæ & cuniculis multifariam ſuffoſſæ in labis conſortium traxerint viciniores partes, ut in viris urethram, collum veſicæ, extremum rectum, natium alterutram; in fœminis vero uretrhram, veſicæ collum, vulvam, vaginam, monticulum veneris, &c. unde dolor, ſtranguria, frequens micturitio, demum involuntaria urinæ excretio, cum cuniculoſis fiſtulis in finitima quæque loca. 5. Quæ proſtatas, & veſiculas ſeminarias.

6°. Medullam oſſeam, tum quæ in cylindrum racematim collecta oſſium grandiorum cavitatem, tum quæ in lacinias fruſtillatim diſtributa minorum cellulas occupat; ut ſi in ſebum indurata sKirrhoden aut carcinomatoden naturam adipiſcatur, cum ſuperjecti oſſis tumore; ſi ſuppurata in tabum diffluat cum oſſis continentis carie; præſertim ſi hæc ſpongioſis oſſium capitibus accidant, quæ artuum juncturas conſtituunt, aut iis oſſibus, quæ nulla opera exſcindi poſſunt, ut iſchio, ſacro, vertebris, coſtis, omoplatæ, claviculæ; oſſibus maxillarum, cranii, aurium, narium &c. unde dolores oſteocopi, hyperoſtoſes, exoſtoſes, anKyloſes, caries; ulcera profunda, cacoethea, pure fœtidiſſimo manantia; febris hectica, maraſmus. 6. Quæ medullam oſſium.

7°. Partes quaſvis totius corporis, mammas, labia, interiora narium, linguam, ranulas, uterum, penem, teſtem alterutrum, glandulas lymphaticas, quæ in inguinibus, axillis, collo, pone aures, propter maxillas &c. proſtant; ſi carcinomate occulto vel aperto infeſtentur, præſertim vero ſi partium affectarum ſitus, connexio, natura, uſus &c. extirpationem non permittant. 7. Quæ mammas abſceſſibus, ulceribus, carcinomate &c. male habent.

8°. Demum, ejuſdem generis ſunt lues, quæcunque dependent a veneno venereo non puro, ſed quod cum veneno rachitico vel ſtrumoſo, maxime vero cum ſcorbutico ita intime commixtum ſit, ut coitione bina venena in peſtem alteram novam, quæ hybrida ſit, degenera erint. Nullum ſane morbi monſtrum forſan reperire eſt, quod ferocius ſit, quod æros pluribuſmodis miſerrime torqueat, & quod curatu difficilius remediis efficaciſſimis pertinacius reſiſtat. 8. Sicut etiam quæ cum rachitide, ſtrumis, ſcorbuto conjunctæ ſunt.

IV. Ex dictis manifeſtum eſt poſſe luem veneream qualemcunque in tres gradus diſtingui, ut jam pridem fert uſus: *Primum*, quo comprehendatur lues venerea quævis, quæ recens ſit; quæ fluida tantum infecerit, necdum attigerit ſolida; quæ pauciores functiones pervertat, & levi vitio pervertat; quæque adeo tutam ac plerumque facilem curationem admittat. IV. Tria eſſe luis genera. *Primum*, Curationis facilis.

Alterum, qui complectatur lues omnes venereas, in quibus virus antiquius vel acrius ſolidas corporis partes, ſed ignobiles tantum, labe varia, multiplici, gravi jam corruperint, ſed tamen medicabili, & quarum ideo tuta futura ſit curatio, quanquam paulo difficilior. *Alterum*, Difficilioris.

Tertium, denique, ad quem pertineant lues venereæ omnes, quas modo inter graviſſimas *Tertium*, Difficillimæ.

mas ſive lethales recenſuimus, & quarum proinde neque tutam neque facilem curationem polliceri unquam licet.

§. II. QUÆ LUES CURATU FACILIOR AUT DIFFICILIOR?

Quid ſentiendum ſit de curatione luis venereæ? I. In genere luem quamcumque curari poſſe.

I. Conſtat lues omnes venereas curari radicitus, pleraſque etiam ſatis facile, ope illius mercurialis, qui modo rite adhibeatur, efficaciſſimum eſt contagii venerei rhizotomum. Et ſane cum tot ſint gravium morborum genera antiqua & ab orbe condito nota, ut phthiſis, peſtis, epilepſia, hydrophobia &c. in quibus abigendis curandiſve medicina etiamnum ceſpitat, imo potius cæcutit, pro rara felicitate computandum eſt ad curationem luis quæ nova eſt, & quæ in Europa a duobus tribuſve ſæculis primum apparuit, tam certum & præſentaneum remedium induſtria medentium ſagacitate inventum eſſe, quo morbus omnium ferociſſimus profligetur tuto, cito, imo vero jucunde.

1. Tuto.

1. *Tuto*. E centum enim ægrotantibus nullum, qui Mercurii uſu melius non habeat; vix unum reperias, qui perfecte non convaleſcat, modo corpore prius rite præparato hydrargyroſis adhibeatur methodo, doſi, ordine, cautione, & dierum numero competenti, quod in ceteris morbis, etiam levioribus haud ita plerumque uſuvenit, ut quorum optima ea cenſeatur medicina, qua inter centum ægros quinquaginta vel ſexaginta perfecte conſanantur.

2. Cito.

2. *Cito*. Nam curatio numeris omnibus abſoluta eſt intra triginta aut quadraginta dies, vel ad ſummum intra menſes duos, quod vix de ullo alio morbo ſperare licet, quorum plerumque, ſi graviores fuerint, integra curatio ad annum & ultra non raro procraſtinatur.

3. Nec injucunde.

3°. Imo vero *jucunde*. Fateor equidem id olim minus vere dici potuiſſe de antiqua unguenti mercurialis adminiſtratione, in qua, cum immodico & præcipiti inunctionum uſu gingivæ, palatum, & fauces exulcerarentur, uber & diuturnus fœtidiſſimæ ſalivæ ptyaliſmus cieretur, & facies, caput ac lingua plerumque intumeſcerent, ſolebant ægrotantes tædio, agrypnia, dolore confici, & miſerrimis miſeriis diutiſſime macerari. Sed hæc jam pridem prudentiore & magis cauta hydrargyroſeos methodo ita temperata ſunt, ut ſi remedium jucundum dici merito non poſſit, quod forſan in nullum vere cadit, at ſaltem haud ita moleſtum ſit ac vulgo creditur. Plerumque nullus proritatur ptyaliſmus vel ad ſummum facile tolerabilis: nulla fit oris exulceratio, vel ſaltem levis & ſuperficiaria; demum minus faſtidii atque moleſtiæ ægro jam exhauriendum eſt, ut ex lue venerea, ſaltem recente, perfecte convaleſcat quam ex febre quartana contumaciore.

II. Dari tamen luem veneream, quæ difficilius curetur.

II. Minime tamen diſſimulandum eſt nonnullas eſſe luis venereæ ſpecies, quæ curationem plenam & perfectam ceteris difficilius admittant, & quibus etiam poſt accuratiſſimam hydrargyroſim quædam ſuperſint ex ſymptomatis, quæ ante aderant; ſive ideo quod diutina morbi præſentia ea labes ſolidis corporis partibus illata ſit, quam corrigere vel delere facile non ſit; ſive etiam, quod tamen rarius, ideo quod portio quædam ſeminii venerei integra remanſerit forma illibata, vel necdum ſatis perfecte deſtructa. Experientia autem compertum eſt in hunc cenſum præcipue referendas eſſe ſequentes luis venereæ ſpecies.

Ut 1. Quoties adſunt dolores venerei.

1°. Quotieſcumque dolores venerei rheumatici, ſive fixi, ſive vagi, ægros torquent & diſcruciant, præſertim ſi diuturnitate invaluerint. Accidit enim frequenter poſt hydrargyroſim dolores eoſdem pari fere vehementia ſævire ac ante. An quod nodi, phymata, tuberculave, muſculorum fibris tuniciſve etiamnum impacta, ſanguinis & lymphæ viam anguſtando; an vero quod vaſa ſanguifera & lymphatica, prægreſſis diſtentionibus in nimias varices dilatata, ſanguinis & lymphæ motum retardando, acrioris ſalſiorisque feri decubitui locum præbeant?

2. Quoties arthritis venerea habitualis eſt.

2°. Quotieſcumque habitualis eſt arthritis a veneno venereo orta. Licet enim inunctionibus ex arte adhibitis ſæpenumero cedat, ſemper tamen non cedit, potiſſimum ſi inveterata ſit & crebris inſultibus vires jam dudum adepta. An quia tunc ea ſunt in articulis vitia, quæ Mercurio corrigi non poſſint, & quæ novos ſimileſque arthritidis inſultus iterum atque iterum advocare valeant?

3. Quoties cutis affectibus venereis deturpatur.

3°. Quotieſcumque cutis impetigine, ſcabie, ſed præſertim herpete ſicco, maligno, eſthiomeno ſive erodente deturpatur; ſiquidem haud rarum eſt ab hoc ſymptomate totam Mercurii vim eludi, cui cetera cedunt. An quod in ea cutis infectione corpus reticulare ſive mucoſum cutis, contagio venereo alteratum & eroſum, in filtrum perenne abierit, quo jam ubertim confluat quicquid ſalſuginoſi & acris ineſt ſanguini?

4°. Quo-

4°. Quotieſcumque adſunt graves cephalææ, hemicraniæ, aut dolores particulares, qui certam tantum capitis aream tenent, & *ovum* vel *clavus* dici ſolent, præſertim ſi fiant ſine cauſa ulla externa; obſervatum eſt enim ſæpius dolores iſtiuſmodi poſt adhibitam hydrargyroſim priſtinam ferociam retinuiſſe. An ideo quod dolores illi pendeant ab exoſtoſi vel carie interioris cranii tabulæ, vel a nodis, phymatis, tuberculiſve in meningibus cerebri, quæ Mercurii illitu reſolvi & diſcuti non potuerint? 4. Quoties æger cephalea habituali torquetur.

5°. Quotieſcumque oſſa tument exoſtoſi vel hyperoſtoſi dura, antiqua, inveterata. Licet enim contingat uſu Mercurii hyperoſtoſim plerumque reſolvi, quæ recens eſt, imo etiam exoſtoſim ipſam, præſertim ſi cavernoſa ſit & producatur ab inflatis medullæ offeæ laciniis, lamellas oſſeas in cellulas dilatantibus, docuit tamen experientia ſpem ſimilis ſucceſſus raro ratam fore, quoties hyperoſtoſis aut exoſtoſis temporis diuturnitate induruerint, maxime vero ſi exoſtoſis ſit e genere exoſtoſium vere oſſearum, quæ nec ebori cedant duritie. Inde repetendum eſt quod anκyloſis venerea profligato morbo ſæpius ſuperſit. Anne hæc ita eveniunt, quod Mercurii efficacia, quæ ſolvendæ materiei oſſeæ molliori & recens impactæ ſufficit, impar ſit reſolvendæ duriori & in verum os jam ſolidatæ. 5. Quoties oſſa male afficiuntur.

6°. Quotieſcumque teſtes ambo, vel teſtium alteruter, tument ab hærente, collecto & inſpiſſato ſemine. Solent enim ſæpenumero tumores iſtiuſmodi, ſi inveterati ſint & lapideam duritiem adepti, ita difficiles eſſe, ut remediis rebelles nulli cedant hydrargyroſi. An ideo quod Mercurius nec ſemen inſpiſſatum & caſei inſtar grumoſum, quo teſtes turgent, attenuare & diluere; nec laxata vaſcula ſpermatica, quorum glomeratione teſtes conſtant, nativo tono reſtituere valeat, unde gemina de cauſa nulla teſtium reſolutio ſperanda ſit? 6. Quoties teſtes indurati tumeant.

7°. Quotieſcumque adeſt gonorrhœa virulenta, ſive recens ſit, ſive antiqua & inveterata. Quamvis enim nec ſemel obſervatum fuerit inunctionum adminiſtratione cum ceteris ſymptomatis gonorrhœam quoque perfecte curatam fuiſſe, id tamen perpetuum non eſt, acciditque multoties etiam poſt legitimam hydrargyroſim, gonorrhœam, licet jam amplius venerea non ſit, fluxu æque uberi ac antea ſcaturire. An quia præter veneni vim inunctionibus deletam, longiore temporis intervallo & fortiore ulceratæ partis deterſione opus eſt, ut ulcus in proſtatis ſuperſtes cicatrice coeat? 7. Quoties gonorrhœa virulenta adjuncta eſt.

8°. Quotieſcumque ſtranguria a prægreſſis gonorrheis orta ægrotantes torquet, vel continuo, vel per intervalla. Malum enim, licet uſu Mercurii levius plerumque fiat, naturam tamen ita retinet, ut iterum pari ferme ferocia ſæviat identidem. An quod Mercurius impar ſit reſolvendis hyperſarcoſibus, quæ in urethra ſuccrevere; emolliendis durioribus cicatricibus aut ſuturis, quæ in eodem ductu proſtant; aut demum conſolidandis ulceribus, quibus eroditur; a quibus cauſis ſtranguriam dependere ſupra vidimus? 8. Quoties ſtranguria prægreſſis gonorrheis ſucceſſit.

9°. Denique, quotieſcumque ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutio luis venereæ comes eſt individua. Experientia enim compertum eſt eas luis venereæ ſpecies uſu mercurialium, ſi ſola ſint, non tam expugnari quam provocari, atque adeo ſi radicitus unquam curentur, curari nunquam, niſi anti-chœradica aut anti-ſcorbutica cum anti-venereis & mercurialibus vel una vel alterne exhibeantur. An quod ſcrofuloſi vel ſcorbutici ſeminii guttulæ, veneni venerei guttulas aliquot in ſinu ita intime recondant, ut inacceſſæ fiant & inexpugnabiles; haud diſpari modo ac in amalgamate auri & argenti ſolent auri atomi quædam ab argenti atomis undique ita obvolvi, ut ab aqua regia nequeant ullomodo nec attingi nec diſſolvi. 9. Quoties ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutio morbi comes eſt.

III. Datur & alterum luis venereæ genus præcedente pejus, in quo curationem morbi inſtituere adeo periculoſum eſt, ut ſoleant inde gravia infortunia ſæpenumero obvenire, niſi cautiſſime procedatur. Iſtiuſmodi ſunt lues venereæ ſequentes; III. Datur genus alterum luis venereæ, in quo curatio periculoſa ſit.

1°. Quæcumque inter graviſſimas lethaleſve lues venereas, quas ſupra recenſuimus, locum habent. Jure enim metuendum eſt ne ægrotantes gravi & diutina labe jam fracti, antiquove morbo exhauſti qui inunctionum uſu plerumque exaſperatur ſaltem initio, tædio & vehementiæ adhibiti remedii, atque provocati ptyaliſmi moleſtiæ ſuccumbant. 1. Si morbus ſit e numero graviſſimorum.

2°. Quæcumque ſcorbutum comitem habent, quo gingivæ & oris interiora fœteant, liveant, putrefiant & tumeant in fungos. Quippe ubi primum accedit oris phlogoſis & exulceratio, qualis in ptyaliſmo adeſt, ſolent ſemi-putres tum gingivæ, tum faucium palatique partes, ab ulcere phagedænico & erodente depaſci, quod in gangrænam brevi deſinit, vel proxime deſiturum videtur. 2. Si conjungatur cum ſcorbutica oris exulceratione.

3°. Quæ-

3. Aut cum ſcrofulis gravioribus.

3°. Quæcunque tum ſcrofulis ſtrumiſve adeo gravibus conjunctæ ſunt, ut aures collum aut maxilla utraque, multis, duris, tumidis, calloſis glandulis obſideantur. Timendum eſt ſcilicet, ne ſtrumoſæ glandulę una cum ſalivalibus mole augeantur ptyaliſmi tempore, & jugulares venas, ramoſque venoſos, qui in jugulares deſinunt, ita comprimant & anguſtent, ut inde a retento ſanguine, tum in ore major futura ſit phlogoſis & exulceratio cum periculo gangrænæ, tum quod gravius eſt, nimia cerebri oppreſſio, non ſine vitæ diſcrimine.

4. Aut cum epilepſia, cujus inſultus frequentes ſint.

4°. Quæcunque epilepticos adoriuntur, qui frequentibus & gravibus paroxyſmis corripi ſolent. Nam periculum eſt ne ptyaliſmi tempore, dum glandulæ ſalivales tument, tumefactione venas jugulares premant, graviſſimi advocentur inſultus; unde tum major oris inflammatio & exulceratio a varia maxillarum diſtorſione & multiplici linguæ morſu, tum quod pejus eſt, immodica in cerebro hæmoſtaſia, quæ periculo nunquam vacat.

5. Aut cum hypocondriaco affectu gravi.

5°. Quæcunque hypocondriacis accidunt. Cum enim natura & morbo meticuloſi ſint, vanis imaginibus perculſi inani quidem pavore perterrefiunt toto curationis tempore, ac Medicum importunis querelis exagitant; ſed hæc tolerabilia: At vero dum ptyaliſmus acrius urget, animum plerumque ita deſpondent ex deſperatione, ut frequenti & gravi deliquio ſubinde deficiant, unde improviſa ſalivæ fluentis ſuppreſſio, tumefactio glandularum ſalivalium, hærentia ſanguinis in ore, capite, cerebro, adeoque harumce partium inflammatio vel oppreſſio, quæ ſingula periculi plena ſunt.

6. Aut cum diarrhœa habituali.

6°. Quæcunque ad ægrotantes pertinent, qui diarrhœa laborant habituali. Tunc enim vis tota Mercurii ad inteſtina ruens, quo tendit humorum impetus, vellicat, inflammat, rodit interiorem eorumdem tunicam, & ventris tormina graviſſima, alvi fluxus multicolores cum teneſmo, imo dyſenteriam advocat, & ea quidem vehementia, quæ ulteriorem inunctionum uſum non raro diſſuadeat. Idem plane dicendum, ſi inunctiones ptyaliſmi loco diarrhœam ipſæ moveant, quod aliquando obtingit etiam iis quibus alvus adſtricta eſſe ſolet, ſed nunquam ſine magno ægrotantium detrimento.

7. In mulieribus, quæ uterum gerunt.

7°. Quæcumque mulieres male habent, quæ uterum gerunt. Siquidem periculum eſt ne abortiant, tum orgaſmo, quem Mercurius ciet in ſanguine, tum tædio, dolore, agrypnia, quæ ptyaliſmum conſequuntur, tum maxime ventris torminibus & niſu deſidendi, ſi alvus diarrhœa ſolvatur.

8. Aut quibus uterus ulcere vel carcinomate affectus eſt.

8°. Quæcunque curandæ veniunt in fœminis laborantibus ulcere, sKirrho, carcinomate uteri, ſive a cauſa venerea, ſive ab alia quavis. Contingit enim non ſemel ſanguinem nimis attritum & comminutum, in anguſtata, infarcta, conſtricta uteri vaſa arietare ptyaliſmi tempore momento ita valido, ut viam ſibi vi faciat, & hæmorrhagiam ex utero vel lethalem vel periculi plenam advocet.

9. Tandem in infantibus, & ſenibus.

9°. Tandem, quæcunque infantes, ſeneſve decrepitos invadunt. Cum viribus enim parum valeant, quæ in his grandiore ætate fractæ, in illis vero teneriore nondum confirmatæ ſunt, de utriſque perinde timendum eſt, ne miſere ſuccumbant, aut graviori caſui, ſi quis forſan ingruat, aut etiam ſoli ptyaliſmi vehementiæ, ſi diuturnior ſit.

IV. Hydrargyroſim caute adhibendam eſſe.

IV. Ceterum ſi de ægri ſalute nulla ſpes eſſe videatur, *palliativis* quidem remediis mitiganda eſt morbi ferocia, ſed deſperatis nulla hydrargyroſis adhibenda, ne temere infamentur ea remedia, quæ multis fuere ſaluti. At vero ſi qua ſpes affulgeat, quamquam exigua, remediorum alea tentanda eſt, cum, ut ait Celſus *in evidentis morbi periculo ſatius ſit anceps remedium experiri, quam nullum*, ſed tentanda eſt prudenti cautoque conſilio.

1. Si lues venerea ſit e genere graviſſimarum.

Itaque 1°. Si lues venerea ſit e genere graviſſimarum & quæ plerumque morte judicantur, poſt debitam præparationem Mercurius longioribus intervallis illinendus eſt & parca manu, ea ſcilicet doſi cui ferendæ vires pares eſſe videantur. Vix quidem ſperare licet eo pacto morbum gravem & inveteratum plene exſtirpatum iri; at ſaltem ita mitigandum eſſe certum eſt, ut ægro, poſtquam a remedio convaluit, meliuſcule ſit. Tunc ergo redintegratis viribus, mercuriales inunctiones denuo, ſed majori doſi, adhibendæ, quibus ſi morbi vehementia necdum ceſſerit, inſtauratis rurſum auctiſque viribus hydrargyroſis tertio repetenda, ſed tandem, tanquam re ad triarios redacta, omni opera ea ſaltem vice jam enitendum eſt, ut virus omne perfectiſſime debelletur.

2. Si ſit e numero earum, quæ curationem cum periculo admittunt.

2°. Si lues ſit ex earum numero, quæ curationem cum periculo admittunt, illitus mercuriales ſimili methodo raris quidem intervallis admovendi & pauca doſi, nempe ne quid mali præcipitantia accerſatur, camarinam præpropere commovendo: At vero & pluries & diutius iterandi, ſcilicet ut admiſſus ea ratione Mercurius non modo æquet Mercurii

quanti-

quantitatem, quæ ad plenam curationem neceſſaria eſt, ſed etiam aliquantulum ſuperet. Quapropter inunctionum adminiſtratio non urgenda ante tempus, ſed potius ultra tempus ſuſtinenda eſt, cum in re tam gravi omnia ſatis cito fieri putanda ſint, modo ſatis bene.

3°. Si lues venerea locum habeat inter eas, quæ Mercurio difficile cedunt, inunctionibus & paulo majori doſi & paulo longiore temporis ſpatio utendum erit, ut quidquid morboſi ſeminii ineſt ſanguini, vi Mercurii vel ſalivatione omnino everratur, vel extinctionis via pleniſſime debelletur, atque adeo ſi non utraque ratione, ſaltem alterutra, lues omnis venerea radicitus evellatur. Quod ſi vero ſuperſint etiamnum poſt abſolutam hydrargyroſim difficiliora quædam ſymptomata, ex eorum numero quæ ante aderant, cum jam amplius a lue venerea neque dependeant neque foveantur, remediis communioribus corrigenda erunt, ut infra videbitur. 3. Si ſit ex earum ſpecie, quæ Mercurio difficile cedunt.

4°. Si mulieri utero gravidæ, quæ lue venerea infecta ſit, partus prope inſtet, ab hydrargyroſi tunc quidem abſtinendum eſt, ne in ipſo ptyaliſmo periculoſius enixura eſſet. Sed ubi primum a puerperio refecta fuerit, ex arte ſananda eſt, dum alumnus pendet etiam tum ab uberibus, ut una eademque opera ſanetur & ipſa, & infans, quocum vitium comunicavit. At vero ſi legitimum puerperii tempus longe abſit, cum periculum in mora maximum eſſe ſoleat, omiſſa inani cunctatione inunctiones mercuriales ſtatim adhibendæ ſunt, ſed eo gradu, quem mater & fœtus qui utero geritur, ſine detrimento tolerare poſſint. 4. Si mulier infecta uterum gerat, partuſque prope adſit.

5°. Si infans, qui lue venerea inquinatus eſt, lacteat, tenerrimæ quidem ejuſdem ætati parcendum eſt, ſed ipſius loco nutrix hydrargyroſi ſubmittenda, tanto quidem potiore jure, quod hæc ejuſdem vitii particeps ſit. Sic nutricem ſanando ſanabitur facili opera & alumnus, lactis ope, quocum mercuriales atomos ea quantitate hauſturus eſt, quæ curationi ſufficiat. Si infans vero jam a nutrice ſubmotus fuerit, ipſemet ſine cunctatione curandus eſt, vel preparatis mercurialibus interne ſumptis, vel quod tutius cenſeo, inunctionibus ex Mercurio. Nec obſtat huic therapeiæ ætas tenerior, cum facile ſit prudentia & conſilio infantis incolumitati conſulere. 5. Si infans inquinatus lacteat.

6°. Idem dicendum de ſenibus, qui ſi lue venerea laboraverint, illitu mercuriali ex arte curandi ſunt, quamquam depontani, & decrepiti, ſed ea methodo curandi, qua depontanos & decrepitos curare decet & licet. 6. Si æger ſit ſenex decrepitus.

CAPUT VI.

De Præparatione ad hydrargyroſim.

SAtis conſtat ex iis, quæ ſupra dicta ſunt *Lib. II. Capp.* 11. 12. *&* 13. virus venereum nulla methodo certiore, tutiore, efficaciore profligari poſſe, quam hydrargyroſi. Hinc ergo non de genere medicinæ, quæ confirmato morbo venereo conducat, ſed de medicinæ modo quæritur, hoc eſt, de recta inunctionum mercurialium adminiſtratione ſive hydrargyroſi; ſiquidem triſti, ſed nimium frequenti experientia compertum eſt, hanc ipſam hydrargirofim, etſi periculo vacet rite adhibita, gravem eſſe, difficilem, & periculoſæ plenam aleæ, ſi temere, præpoſtere, inconſideranter, præpropere adminiſtretur. Quocirca cauto opus eſt; ſeduloque providendum, 1°. Quid ante, 2°. Quid per, 3°. Quid poſt hydrargyroſim peragendum ſit.

Ante hydrargyroſim prudentis Medici officium eſt ad quatuor attendere: 1°. Ut præſens ægri ſtatus Mercurio ferendo par ſit: 2°. Ut anni tempeſtas remedio ſit opportuna; 3°. Ut diligens adhibeatur præparatio, qua vitia ſanguinis, ſi qua fuerint, emendari, & noxæ quæ ab uſu Mercurii plerumque imminent, declinari poſſint: 4°. Demum ut recta ſit unguenti mercurialis, quod illini debet, compoſitio. Ante hydrargyroſim ad quatuor attendendum eſt.

§. I. AN PRÆSENS ÆGRI STATUS FERENDO REMEDIO PAR SIT?

Circa primum certa eſt & ab omnibus definita lex, ne hydrargyroſis ægrotanti ulli adhibeatur, qui ex morbo quovis periculoſe decumbat, aut quem vires, morbo, venere, labore, inedia nimium exhauſtæ, fere deſtituant. Quorſum enim conduplicato malo morbum 1. Ut æger ferendo remedio par ſit.

Quocirca

hydrargyroſis, non adhibenda.

morbum morbo addere, & ægrotum remedio difficili imparem imprudenti therapeia excruciare non ſine evidenti vitæ diſcrimine?

1. Nec iis qui acuto;

Itaque I. Hydrargyroſi perpetuo ſuperſedendum eſt, quoties ſyphiliticus acuto morbo tentatur, ut febre maligna, ſynocha, lipyria, cauſone &c. pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe &c.

2. Nec iis qui chronico morbo deplorato tentantur.

II. Imo vero quoties morbo chronico detinetur, qui deploratus vel admodum periculoſus ſit, ut hydrope pectoris vel abdominis confirmato; gravi ſkirrho hepatis, lienis, uteri; phthiſi ad tertium gradum perducta; febre lenta diuturna &c.

Niſi probabile ſit morbos illos chronicos a lue venerea pendere.

III. Huic tamen legi minime parendum eſt, ſi certo conſtet vel ſaltem valde probabile ſit morbos illos chronicos a lue venerea, tanquam a cauſa primaria, ſymptomatice dependere. Tunc enim ægro, cum ſit in præcipiti, ſpes una eſt, nempe ſublata ſemel morbi cauſa morbum quoque ſublatum iri; atque adeo in evidenti mortis periculo ſatius eſt anceps remedium experiri, quam nullum.

IV. Ceteri vero morbi chronici, quicunque natura vel intenſione minus urgent, nullomodo obſtant quominus hydrargyroſis adhibeatur. Neque enim puto quemquam ab hujus remedii uſu deterreri poſſe, quod æger aſthmate *v.g.* cordis palpitatione, inappetentia, bradypepſia, cephale habituali, nephritide &c. laboret.

3. Nec iis, quibus vires magnopere exhauſtæ ſunt.

V. Quod ad vires, præſens illarum ſtatus prudenter expendendus eſt, & ex æquo ac bono æſtimandus; & ſi a cauſa qualicumque magnopere exhauſtæ fuerint, hydrargyroſis uſque differenda eſt, dum temporis diuturnitate, quiete, diæta analeptica inſtaurentur, ne debilior æger ptyaliſmi tædiis, doloribus, incommodis miſere ſuccumbat.

Præſertim ſi de hydrargyroſi pleniore quæſtio ſit.

VI. Ceterum quandoquidem duplex eſt hydragyroſis, altera *plenior*, quæ inunctionibus majoribus & quotidianis, vel ſaltem frequentioribus, donec ptyaliſmum cieatur; *parcior* altera, quæ minoribus & rarioribus illitibus perficitur, & qua nulla provocatur ſalivatio vel pauca, diverſam cautionem adhibere neceſſum eſt, prout utram utri præferre viſum fuerit, majorem nempe, ſi pleniore hydrargyroſi ptyaliſmus excitandus eſſe videatur, quia vires inde magis frangi certum eſt: Minorem vero, ſi hydrargyroſi parciore, quæ nullum ptyaliſmum motura ſit, uti placuerit, quoniam conſtat ea therapeia vires non exolvi, vel ſaltem multo minus exolvi.

4. Demum nec mulieribus, quo tempore inſtant menſtrua.

VII. Cum experientia docuerit ſalivationis impetum in mulieribus Mercurio inunctis plerumque ingraveſcere, cum inſtant catamenia, operæ compendium foret mercurialem therapeiam intermedio tantum tempore, quod vacuum eſt, in illis inſtituere. Sed cum hydrargyroſis ultra menſem produci ſoleat, vix ulla ratione poteſt effici, quin cum purgatione illa menſtruali aliquomodo concurrat. At ſaltem diligenter curandum eſt, ut in finem therapeiæ incidat, dum ſalivatio incipit ſponte ſua remitti. Quamobrem præmiſſis remediis præparatoriis ante profluvium menſtruum, hydrargyroſis confeſtim adhibenda eſt altero vel tertio die, poſtquam deſierit catameniorum fluxus, eo pacto non ante rediturus quam poſtremo curationis tempore; ſecus res in vado futura eſt.

§. II. QUÆ ANNI TEMPESTAS ELIGENDA SIT?

II. Ut anni tempeſtas idonea ſit:

De anni tempeſtate fere nulla quæſtio eſt, nam I. Omnium opinio eſt hydrargyroſim nec hyeme, nec æſtate, adminiſtrandam eſſe, ſi commode ita liceat; non *hyeme* quidem, ne ſanguis frigore inſpiſſatus tardiuſque circulans Mercurii efficaciam nimium eludat; ne corporis pori arctius conſtipati peſpirationem parcius excludant; ne frigore ſubitaneo ſuppreſſa perſpiratio, vel ſalivatio cohibita locum dent gravi catarrho in pectus, aut decubitui in caput: Non *æſtate* vero, contrariis rationum momentis, ne ſanguine calore fervidior, citatiuſque motus nimiam a Mercurio eliquationem experiatur; ne per cutis ſpiracula laxius patentia immodica fiat diapnoe, cum notabili virium detrimento; demum, ne periculoſæ turbæ & febriles orgaſmi in ſanguine excitentur ex leviore cauſa, non ſine aliquo ægrotantis diſcrimine.

Ideoque nec æſtiva, nec hyemalis:

Sed verna, vel autumnalis;

II. Anni tempeſtates hydrargyroſi maxime opportunas vernam eſſe vel autumnalem, dum aer tepidior Mercurii energiam neque retardat, neque præcipitat, ſed commode adjuvat, ac diaphoreſi & ptyaliſmo utiliter favet.

Et præſertim verna eligenda eſt.

III. Vernam tamen autumnali eo nomine præferendam videri, quod veris tempore creſcente in dies aeris ſuavitate ægri remediis jam defuncti reſtituantur celerius commodiuſque, quam in autumno, præſertim extremo, quo aeris inclementia ſenſim ingraveſcit.

Si morbus

IV. Verum ſi morbus ſymptomatum gravitate urgeat, & periculum fuerit in mora; abjecta

abjecta anxia commodioris temporis expectatione, hydrargyroſim confeſtim adhibendam eſſe vel ipſa æſtate, aut hyeme media, ea tamen cautione atque proviſione, ut in cubiculo, in quo æger decumbit, aeris fervor, frigoriſve acerbitas omni arte atque opera quam maxime mitigentur. urgeat, poteſt remedium adhiberi quavis tempeſtate.

V. Hyemem ceteris paribus hydrargyroſi minus inopportunam videri quam æſtatem, quandoquidem certiora & tutiora ſuppetunt præſidia ad frigorum vim extenuandam, quam ad ſedandas caloris moleſtias. Adde hyeme Mercurium tardius ſegniuſque agere, atque adeo facilius regi & cum minore ægri periculo, quam æſtate. Sed hyeme tamen commodius quam æſtate.

Ceterum quavis anni tempeſtate cauto opus eſt, ſi cœlum dubium & ita varium ſit, ut modo frigeat, quod ante æſtuoſum erat, aut æſtuoſum fiat quod modo frigebat, auſtro & aquilone vices alternantibus. Hinc enim, cum mercurii vis nunc retineatur, nunc incitetur inopportune, major in illa dirigenda ex norma, & cautio & diligentia adhibenda eſt. Cauto ſemper opus eſt, ſi cœlum ſit mutabile.

§. III. QUALIS PRÆPARATIO AD HYDRARGYROSIM ADHIBENDA SIT?

Operæ pretium eſt hydrargyroſi præparatoria ea remedia præmittere, quæ emendatis ſanguinis vitiis, ſi qua adſint, nimiam Mercurii efficaciam moderentur, turbas inde alioquin excitandas compeſcant, atque infortuniis occurrant, ſi qua forſan imminerent. *Iſtuc enim eſt ſapere*, ut Comicus (a) ait, *non quod ante pedes modo eſt Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt, Proſpicere.* III. Ut diligens præparatio adhibeatur.

Primo. In hunc ergo finem 1°. Minuenda eſt ſanguinis quantitas & vaſa deplenda, ut ſanguini Mercurii vi rarefaciendo ſpatium fiat. Indicationes, quibus ſatisfaciendum eſt.

II. Everrenda cacochylia, quæ in primis viis congeſta latet; imo etiam bilis, ceterique humores vitioſi, qui in ſanguine redundant, evacuandi ſunt, ne ptyaliſmi tempore mota camarina intempeſtivas turbas cieat.

III. Diluendus eſt ſanguis ſpiſſior, & ſi acrimonia peccaverit, demulcendus, ut Mercurio atterenti facilius inde obſequatur, minorem fervorem contrahat, & humores diureſi, diaphoreſi, catharſi, ptyaliſmo educendos minus acres ſuggerat.

IV. Demum, emolliendus eſt partium, & prælertim viſcerum tonus, ut laxiora vaſcula & vaſculorum ſtamina ſanguinis attritionem & circulationem citatiorem, humorum ſecretionem & excretionem uberiorem, & perfectam reſolutionem obicum renitentium, ſi qui forſan impacti hæreant, ſine damno tolerare poſſint.

Secundo. Uſu receptum eſt generalibus illis indicationibus ſequenti methodo ſatisfacere. Vulgaris methodus, qua iiſdem ſatisfit.

I. Vena tunditur in alterutro brachio, atque ſanguis emittitur ad ℥ xij.

II. Præmiſſo clyſtere emolliente, catharticum ſequente die exhibetur pro varia ægrotantis temperie varium, ſed ut plurimum ex infuſo ℥ ij. folliculorum vel foliorum ſennæ orientalis, & ʒ j. ſalis vegetalis, cum additis mannæ calabrinæ ℥ ij.

III. Deinde balnea aquæ communis tepidæ adhibentur, ſemel tantum in die, ſi æger imbecillior ſit, ſi vero fortior fuerit, bis, mane jejuno ventriculo, & veſperi poſt confectam prandii concoctionem. In quolibet balneo immorandum eſt ad horam unam, vel ad ſeſquihoram; ceterum in balneandis mulieribus, quæ uterum gerunt, cauto opus eſt, ne balneis nimiis aut diuturnioribus utero noxa inferatur, cauſaque detur abortioni. Imo quandoque conſulte agas, ſi balneationes in totum omittas in prægnantibus valetudinariis, quæ utero utuntur difficiliore, ne quantacumque cautione adhibeantur, facti abortus cauſa ſint, vel in ſuſpicionem veniant illati. Sed tunc balneorum omiſſio ſupplenda eſt diuturniore exhibitione apozematum diluentium & temperantium, ſeri lactis, imo lactis ipſius, ſi ſtomachus lactis patiens ſit.

IV. Propinatur quolibet mane in balneo vel in lecto hauſtus ſeri lactis depurati, chalybeati, & infuſis chamædryos, naſturtii aquatici, chærefolii &c. foliis alterati; vel juſculum ex pullo gallinaceo, aut fruſtulo carnis vitulinæ cum decoctis herbis diluentibus, refrigerantibus, vulnerariis, nempe cichorio ſilveſtri; pimpinella, agrimonia, ſcolopendrio, capillo veneris, naſturtio aquatico, & ſimilibus.

V. Balneorum numerus certa lege non definitur, ſed varius eſſe debet, & pro ægrotantium temperie ſicciore, vel humidiore, major, minorve. Rarum tamen eſt balnea citra decem ſubſiſtere, aut aſcendere ultra viginti.

VI. Finito balneorum uſu, vena denuo ſecatur in plethoricis, ac deinde iteratur purgatio.

(a) Terent. *Adelph.* *Act.* 3. *Scen.* 3.

tio. Sin vero nulla adſit plethora, neque alia urgeat mittendi ſanguinis indicatio, omiſſa venæ ſectione purgans denuo præſcribetur, quale ſuperius.

VII. Sunt qui balneum ſemel atque iterum repetant poſt hanc alteram purgationem, ut fervorem cathartico inductum temperent, quod ipſe nunquam improbo, imo in ægrotantibus bilioſæ temperaturæ & habitus ſiccioris utile eſſe judico.

VIII. Ceterum toto præparationis ſtadio imperatur diæta temperans, humectans, refrigerans ex cibis eupeptis & euchymis, moderate aſſumptis, & in qua a vino, venere & exercitis nimiis tum corporis tum animi parcatur.

IX. Ex his liquet graviter eos errare, qui putant ægros ad hydrargyroſim præparandos eſſe remediis calefacientibus, juſculis *v. g.* viperinis; decoctis Guaiaci, radicis Chinæ, Sarſæ-parillæ & Saſſafras; præparatis mercurialibus interne ſumptis &c. His enim ſanguinis fervorem, ſiccitatem, acrimoniam augent; his ſolidorum fibras, ſtamina, vaſa durant, criſpantque. Hinc ergo Mercurii vis in ſanguinem magis tumultuoſa, ne dicam incendiaria; hinc excretiones parciores & acriores; hinc demum frequentiores futuræ ſunt oris & interaneorum phlogoſes eryſipelatodes, ulceroſæ, gangrænodes.

Præparatio operoſior, quæ adhibenda eſt. *Tertio.* Allata remedia ſatis ſunt ſuperque in vulgo ſyphiliticorum, in quibus ceteroquin omnia ſana ſunt. At vero paulo operoſiore præparatione opus eſt, ſi qua labes alia gravis lateat, quæ cum lue venerea conjuncta ſit, ut liquet exemplis ſequentibus, quæ notiſſimos & maxime obvios caſus exhibent.

1. In pulmonariis. I. Itaque ſi æger pulmonarius, macilentus, febriculæ obnoxius, anheloſus, tuſſiens, in phthiſim, vel tabem inclinaverit, neque ad hydrargyroſim, imo neque ad ullam ante hydrargyroſim præparationem properandum eſt;

1°. Niſi prius exhibito lacte aſinino, caprillo, vaccino &c. per unum aut alterum menſem, ſemel aut bis in die, imo etiam pro omni alimento, ſi ventriculus lac facile concoquat.

2°. In ipſa præparatione blandis catharticis utendum eſt, manna ſcilicet vel medulla caſſiæ; ac balneorum loco ſemi-cupia tantum adhibenda, ne fortiorum purgantium vi, vel nimia aquæ totum corporis habitum ambientis preſſione pectus male habeat.

2. In cachecticis. II. Si ægro lurido & cachectico pedes œdematoſi, & viſcera obſtructionibus infarcta ſint, 1°. Per duodecim vel quindecim dies exhibenda quotidie mane jejuno ventriculo opiata purgans & aperiens ex croco Martis aperiente, pulvere millepedum recente, aloe ſuccotrina, ſale tartari, abſinthii, vel ammoniaco &c. ut promota diureſi ſerum in corpore ſtagnans evacuetur.

2°. Quarto vel quinto quoque die huic opiatæ addendum eſt jalappium ad gr. xv, vel xx, aut diagridium ad grana IX, vel XII, ut catharſi facilius egerantur, quæ ſegnius tardiuſque diureſi educenda forent.

3°. Demum in ipſa præparatione nulla debet ut plurimum venæ ſectio celebrari, vel ſaltem celebrari debet parciore manu. Balnea quoque minus multa adhibenda, ne ſolidorum fibris vaſiſque jam morbo laxioribus nimia laxitas concilietur.

3. In ictericis. III. In ictericis, quibus bilis, & hypochondriacis, quibus ſanguis ſpiſſior eſt ſicciorque, 1°. Utile eſt exhibere per dies aliquot juſcula vel apozemata ex decoctis foliis cichorii, ſcolopendrii, pimpinellæ, agrimoniæ, naſturtii, cum tartaro chalybeato ſolubili ad ℈ j. vel arcano duplicato ad ʒ ß.

2°. Poſſunt, ſi tempeſtatis ratio permiſerit, aquæ minerales chalybeatæ ex earum genere, quæ blandius agunt, quales ſunt *les Eaux de Forges, de Paſſy, de Caranſac, de Spa* &c. per hebdomadas aliquot potandæ præſcribi, ad libras ij, vel iij, mane jejuno ventriculo, ſed quæ balneo Mariæ prius calefiant.

3°. In ipſa præparatione balneorum uſui diuturnius inſiſtendum eſt, quibus & bilis ictericorum tenuior, & hypochondriacorum ſanguis dilutior fiat, unde minus periculi futurum ſit, ne in ipſa hydrargyroſi turbas dent.

4. In epilepticis. IV. Si æger frequentibus inſultibus epilepticis quati ſoleat, omni ope atque opera enitendum eſt, ut fracta prius morbi vehementia nulli vel leviores paroxyſmi adfuturi ſint tempore hydrargyroſeos.

In hunc finem 1°. Sanguis paulo largius mittendus eſt, & mittendus quidem e pede ut a cerebro quam longiſſime evocetur.

2°. Purgatio iterata non ignaviore cathartico movenda eſt, ſed emetico, quo docuit experientia cerebri infarctus qualeſcunque efficaciſſime diſcuti vel imminui.

3°. Balnea ea cautione adhibenda, ne noceat capiti nimia ſanguinis copia, quæ ab habitu

bitu corporis intro repellitur aquæ ſuperincumbentis gravitate; Sin ſecus, omiſſis balneis ſemi-cupiis utendum.

4°. Toto præparationis tempore, imo etiam ante præparationem, in uſum advocanda ſunt remedia, quæ anti-epileptica dicuntur, inter quæ fama potiſſimum valent pulveratum cranium hominis violenta morte perempti; ungula alces; ſalia volatilia viperarum, cranii humani, cornu cervi; pulvis ad guttetam; radix valerianæ ſilveſtris pulverata; martialia, mercurialia, præſertim cinnabaris antimonialis &c. ex quibus varie commixtis confici poſſunt boli vel opiatæ mane jejuno ventriculo deglutiendæ, ſuperbibendo juſculum radice pæoniæ maris alteratum.

V. Si in ægrotantes tibiæ maculis violaceis, lividis, nigris variæ ſint; ſi gingivæ molles, fungoſæ, putres fuerint; uno verbo ſi ſcorbutus adſit, vel ſtatus ad ſcorbutum manifeſte inclinans, uno aut altero ante præparationem menſe ſanguinis dyſcraſiæ & gingivarum putredini ſedulo medendum eſt ſequenti methodo. 5. In ſcorbuticis.

Utendum eſt 1°. Juſculis, apozematis, ptiſana ex decoctis radicibus herbiſque anti-ſcorbuticis; *v. g.* radicibus polypodii, lapathi ſilveſtris lapathi aquatici, ariſtolochiæ rotundæ, ari, lepidii, raphani ruſticani &c.; foliis cochleariæ, armoraciæ, naſturtii aquatici, becabungæ, ederæ terreſtris, lupuli, ſalviæ, argentinæ, erucæ, apii, chamædryos, chamæpityos &c.

2°. Bolis aut opiatis ex remediis ejuſdem ſimiliſve efficaciæ, qualia ſunt cortex Vvinteranus ſive canella alba, gannanaperis ſive cortex Peruvianus, ſchacarilla, fæcula radicis ari, ſemen naſturtii, crocus Martis aperiens, ceteraque martialia, antimonium diaphoreticum, æthiops mineralis, ſalia volatilia omnia &c.

3°. Aquis mineralibus chalybeatis, quæ ſanguinis muriam eluant, & vitioſan craſſitiem emendent, quales ſunt *les Eaux de Forges, de Paſſy, de Pougues, de Spa, de Caranſac, de Vals* &c.

4°. Lacte aſinino vel caprillo ſincero, aut vaccino cum addito ad æquas vel ad tertias partes decocto ligni ſancti, ſemel in die, mane ſcilicet jejuno ventriculo; vel bis, nempe mane & ſero.

5°. Gingivæ putres, reſectis prius fungis, ſi qui ſint, & ſcarificata fungorum baſi, Lanfranci collyrio, vel ſpiritu ſalis leviter imbuendæ ſunt, quo putredini occurratur. Deinde gargarizationibus ſive lotionibus antiſcorbuticis abſtergendæ ſunt, quæ parantur ex aqua vitæ cum additis camphora, ſaccharo candido & alumine rubeo; vel ex decoctis radicum ariſtolochiæ rotundæ aut biſtortæ, ſtrobilorum pini, corticis aurantiorum amarorum, foliorum & fructuum ſumach, cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rubeo ad ſ. q.

6°. Mitigata iis remediis morbi ferocia, quod ad cetera adhibebitur vulgaris præparatio ad hydrargyroſim.

VI. Demum, ſi ſyphiliticus diarrhœa detineatur contumaci & habituali, aliquot ante hydrargyroſim menſibus laborandum eſt, ut morbus curetur, vel ſaltem mitigetur. 6. In iis, qui diarrhœa habituali laborant.

Eo fine 1°. Æger identidem purgandus eſt cum catholico pro ore ad ℥ j. vel ij. aut ſyrupo magiſtrali ad ℥ j. ß. vel ℥ ij.

2°. Pro nota diarrhœæ cauſa remedia adhibenda ſunt varia, nempe aquæ minerales Forgenſes (*de Forges*) pro potu ordinario, ſi a bile acriore; pulvis corticis braſiliani ſive hipecacuanhæ ad gr. xx. xxv, vel xxx, ſi a pituita vitrea, mordicante; pulvis Simaroubæ ad gr. xx, in ſubſtantia, vel ad ʒ ß, in decocto, ſi a ſero ſalſo morbus dependeat.

3°. Exhauſto vel mitigato morbi fomite, ad abſorbentia recurrendum, inter quæ potiſſima ſunt corallia rubra præparata, creta Briançonenſis, terra ſigillata, lapis hæmatites, terra Japonica ſive Catechu, crocus Martis aſtringens, cornu cervi uſtum, malicorium, balauſtia, gallæ, conſerva roſarum, miva cydoniorum, theriaca, diaſcordium Fracaſtorii, ſyrupus de roſis ſiccis, corallorum, vel cydoniorum &c. opiatica omnia &c. ex quibus pulveres, opiatas, bolos conficere facile eſt.

4°. Diæta imperanda eſt tenuis ex cibis eupeptis & euchymis, qui ventriculum non gravent, nec in vitioſa liquamina degenerare poſſint.

5°. Denique præparationis tempore balneis paucioribus utendum erit, ne alvus jam laxior nimium ſolvatur.

Hactenus de morbis variis, quos plerumque contingit cum lue venerea concurrere; circa quos velim prudentem Medicum perpetuo memorem eſſe unguentum mercuriale tunc temporis, ſi unquam alias, & parce & lente adminiſtrandum eſſe, hoc eſt, raris inunctionibus

ctionibus & doſibus parvis, unde non repentinus & tumultuarius in ſanguinem impetus fiat, ut ab inunctionibus largioribus & frequentioribus, ſed tardus ac ſegnis, quem proinde, ſi res forſan male cederet, reprimere vel coercere facile futurum ſit.

Nonnulli ſunt morborum caſus, qui præparationis moras non patiantur.

Quarto. Contra vero ſunt aliæ morbi venerei facies, quæ nedum longiorem præparationem expoſcant, ſed ne vulgaris quidem præparationis moras permittunt, ſi nempe os in artuum quodam latenter carioſum levi niſu vel ictu derepente diffractum ſit, unde virulenta tabes circum diffluat; ſi caries in oſſe quodam altior ad medullam propius accedat; ſi exoſtoſis calens, dolens, lancinans in apoſtema videatur proxime degeneratura. Tunc ſane, cum periculum ſit in mora ſummum, omiſſa penitus præparatione, vel ad ſummum præmiſſa venæ ſectione & purgatione ad hydrargyroſim ocyus properandum eſt, quæ majoribus fiet inunctionibus ſemel atque iterum, ſi ad retundendam ſymptomatis urgentis vehementiam uberiore mercurii doſi opus eſſe videatur. At vero, mitigato ſemel morbi impetu, tardiore gradu deinceps procedendum erit, tum ut mercurius in ſanguine diutius reſtitans vim majorem exerat, tum ne præcipitantia infortunium quoddam imprudenter advocetur.

Sed, ſi caſus illos numero paucos excipias, præparatio alias nunquam ſine periculo omitti poteſt.

Si caſus illos excipias numero paucos & reipſa raros, auctor eſſe nolim ut diligens ægrotantium præparatio ante hydrargyroſim unquam omittatur, quam non modo utilem, ſed etiam neceſſariam eſſe puto, tum ut vitia a lue venerea aliena, ſi qua in ſanguine vel in primis viis lateant, emendentur; tum ut admittendus Mercurius effectus ſuos felicius tutiuſque præſtare valeat. Itaque Sydenhamium, virum ceteroqui magni nominis, hac in re minime audiendum eſſe cenſeo, dum *in Epiſtola reſponſoria 2. De Morbis Venereis*, contendit *prælu*dia iſtiuſmodi tanquam *damnoſa* ſemper *omittenda* eſſe, ac præſtare nihil agere, quam *vena ſectione & tenuiore diæta vires frangere, & importune ſatagendo nocere*. Quaſi vero periculum eſſet, ne vires ægrotantium miſſione ſanguis & purgatione una aut altera intra dies quindecim ita exhaurirentur, ut Mercurio ferendo impares fierent; cum e contrario manifeſtum ſit cauta illa præparatione, 1°. Eliminata primarum viarum cacochylia, 2°. Imminuta vaſorum plethora, 3°. Relaxato ſolidarum partium erethiſmo, Mercurii in ſanguinem efficaciæ, ſanguinis ceterorumque humorum attritioni, demum vitioſorum humorum excretioni per oris, inteſtinorum, cutis, renumve cola, viam faciliorem parari.

§. IV. QUÆ SIT COMPOSITIO UNGUENTI MERCURIALIS, *ſive* NEAPOLITANI.

IV. Ut unguentum mercuriale rite componatur.

Una eſt & admodum ſimplex ratio unguenti mercurialis ſeu Neapolitani componendi, quæ nunc uſu recepta ſit.

Quæ & quotuplex diligentia in componendo unguento obſervanda ſit.

I. Eligendus eſt Mercurius minime adulteratus, ex cinnabari redivivus, aut ſaltem per corium ſæpius trajectus, atque adeo a plumbagine quam maxime purgatus.

II. In mortario conterendus eſt addita pauciſſima quidem, ſed tamen ſufficiente terebinthinæ quantitate, donec in fuſcum nigrumve pulverem extinguatur.

III. Cum illo pulvere miſcenda eſt pars æqua axungiæ ſuillæ non ſalitæ, non rancidæ, non liquefactæ, ſed a ſuis membranis purgatæ, & una tandiu ſubigenda piſtillo, dum pulvis mercurialis in tenuiſſimas atomos diſtributus ſit, quæ oculi etiam armati aciem fere effugiant, & per totam unguenti maſſam ex æquo diſpertiantur.

IV. Poteſt etiam, ſi ita videatur, non æqua, ſed dupla axungiæ pars cum pulvere mercuriali miſceri, unde tertia parte debilior futura eſt unguenti facultas; ſed hæc medentium judicio permittenda ſunt, quorum officium eſt ex nota ægroti temperie, morbique curandi inveteratione, unguenti, quo uti placuerit, virtutem metiri ac moderari.

V. Uſum illorum minime laudo, qui axungiæ loco unguentum mercuriale cum butyro conficiunt; nam eo pacto unguentum colliqueſcit facilius, nec inunctæ parti ſatis adhæret. Adde mercuriales atomos minus diſtractas & interjecto liquidiore butyro laxius coercitas in majores guttas facilius coire, quæ in cutis poros tanto difficilius penetraturæ ſunt.

VI. Cenſeo tamen gravius peccari, ſi ex antiquiorum Medicorum præjudicio, quibus perſuaſum erat Mercurium frigidæ naturæ eſſe, unguento mercuriali calidiora remedia adjiciantur ad imaginariam illam noxam emendandam, ut oleum laurinum, chamæmelinum, irinum, rutaceum, ſeſaminum, anethinum; unguentum Martiatum, aregon, enulatum; thus, ſtyrax, iris florentina pulverata, cinis ſarmentorum, & alia ejuſdem generis

rîs ſexcenta: Etenim ea medicamina nullius utilitatis ſunt, cum Mercurius frigiditate non peccet, & plerumque ideo nociva, quod cruori una cum Mercurio inſtillata febrem aliquando cieant; quod ſaltem cuti illita, quam acredine irritant & inflammant, exanthemata, *phlyctænas* & eryſipelata producant, quibus æger, ſi in periculum non deducitur, at certe mirum in modum moleſtatur.

VII. Accidit interdum in ægrotantium non paucis, quibus unguentum mercuriale affrictu illinitur more ſolito, ut ad radicem ſingulorum pilorum, quibus partes fricatæ veſtiuntur, papulæ ſubnaſcantur mole parvæ, ſed pruriginoſæ, rubræ, phlogodes, ſuppuratoriæ, eryſipelatodes, vel herpetodes, quæ ægros ſollicitant, angunt, ſomno prohibent. Id præſertim uſuvenit & fœminis, quibus vita umbratilis & delicata, cutiſque mollior eſt & tenerior; & viris, qui piloſi ſunt, vel potius hirſuti: Videturque cauſa potiſſimum refundenda aut in terebinthinam, quacum mercurius in pulverem extinguitur, aut in axungiam acriorem, vetuſtioremve, qua mercurius extinctus ligatur in unguentum. Alterutrius enim guttulæ, dum unguentum fricando illinitur, ad pilorum latera ſubter cuticulam latenter illapſæ forma inconſpicua, cellulis reticularis plexus, in quas irrepunt, acredine ſua ſuffodiendis & in papulas circumcirca faſtigiandis nimium aptæ ſunt.

VIII. Si quid ergo in eo genere ex nota cutis natura, vel pilorum luxurie, ægris metuendum eſſe videatur, huic incommodo obviam ire facile futurum eſt adhibito unguento mercuriali, quod in hunc modum confectum ſit.

℞. *Mercurii e Cinnabari redivivi, vel ſaltem optime purgati, quantum volueris*, v. g. ℥ ij.
Adde *micas aliquot Olei*, ſeu potius *Butyri, quod e paſta nucleorum Cacao in aqua bulliente aliquandiu decocta colligitur*.
Tere diu, & tritu pulverem ſubatrum extingue in mortario.
Adjiciantur tunc *Butyri ejuſdem* ℥ ij.
Omnia ſimul accuratiſſime conterantur & ſubigantur in mortario.
Verum ne firmius ſit unguentum, admiſce olei ἄπυρυ amygdalarum dulcium, vel quatuor ſeminum frigidorum majorum ℥ j. aut quod præſtat, tantundem olei Balani myrepſicæ, vulgo *nucum de Behen*, quod nunquam rancorem contrahit.

Unguentum ea ratione præparatum, omnis acrimoniæ expers, blandum, anodynum, cuti fovendæ natum & accommodatum eſt, quod illitum firmiter adhæret nec difluit, & quo mercurii partes ligantur ſatis quidem, ut ſejunctæ perſtent & ſeorſum ſegregatæ in atomos inconſpicuas; non ſatis vero, ut in ſanguinem commode & expedite transfundi non poſſint.

CAPUT VII.

De Adminiſtratione unguenti ſeu potius linimenti Mercurialis ſive de Hydrargyroſi.

GEminam eſſe hydrargyroſim non ſemel diximus; alteram, in qua continuis vel ſaltem frequentibus & magnis inunctionibus ſalivatio cietur uberior; alteram, in qua rarioribus & minoribus frictionibus lues venerea exſtirpatur, nulla vel parciore ſalivatione. Utraque ſuas habet utilitates, pro ægrotantium ætate, temperie, ſtatu, aut morbi gradu & inveteratione; ideoque noſtri muneris eſſe reputamus utramque ordine proponere & explicare. Gemina eſt hydrargyroſeos methodus.

§. I. DE HYDRARGYROSI PLENIORE.

In hac methodo tria diſtinguuntur ſtadia: Unum, in quo adminiſtratis frictionibus ptyaliſmus proritatur; alterum, in quo motus ſemel ptyaliſmus caute regitur; tertium, in quo perfecta morbi curatione ſuperſtiti ptyaliſmo & ptyaliſmi reliquiis medicina adhibetur.

In primo ſtadio, 1°. Tribus primis diebus, atque adeo ſingulo quoque die; vel quod tutius prudentiuſque videtur, intra primos quinque dies, atque adeo diebus tantum alternis, *Primum, in quo adhibitis legitimis fri-*

ctionibus ptyaliſmus movetur.

ternis, frictiones tres adhiberi plerumque ſolent. Doſis unguenti ad frictionem quamlibet, ut raro infra drachmas duas, ſic etiam raro ſupra unciam ſemiſſem eſſe debet. Prima quidem frictio a pedibus ad tibiarum ſuras, altera vero a ſuris ad crura media, tertia demum a crurum medio ultra nates ut plurimum extenditur. Frictionibus perinde opportunæ ſunt tum ſerotinæ, tum matutinæ diei horæ, modo mane ante cibum, veſpere perfecta concoctione adhibeantur.

2°. Frictionis adminiſtrandæ methodus ſemper eadem eſt, nempe ægro ad ignem inflammantem ſedente vel ſtante, pars ea corporis, quæ unguento inungi debet, manu ſicca ab Iatralipta prius confricatur ad ruborem uſque, ut calore affrictus pori laxius pateſiant. Tunc deſtinata unguenti doſis inter latus utrumque æqualiter diſtribuitur, & nudis manibus ad ignem tandiu illinitur, donec intra cutim ſenſim imbibita exaruerit. Poſtea inunctus locus tibialibus linteis in tibiis, femoralibus in femoribus, vel induſio in reliquo corpore obtegitur, quæ indumenta tandiu geſtari neceſſum eſt, quamquam ſordida ſint, quandiu e re eſſe videbitur, ut inceptus ptyaliſmus ſuſtentetur & prolatetur; cum enim unguento a cute abraſo ſemel infecta ſunt, emplaſtri mercurialis vices gerunt, quo Mercurii in ſanguinem admiſſi energia continenter promovetur. Denique inunctus æger calefactum confeſtim repetit, ubi per unam aut alteram horam ſeſe continet, donec illitum unguentum altius penetraverit.

Et tuto quidem promovetur, modo caute procedatur.

3°. Die uno poſt frictionem tertiam in oris interiora attente introſpiciendum eſt, an forte adſint ulla ſigna futuri ptyaliſmi, qui per id tempus ut plurimum ingruit. Imo vero quantumvis duce experientia compertum ſit ſalivationem raro moveri ante frictionem tertiam, potiſſimum parcioribus unguenti doſibus, quales ætate noſtra illinuntur, nihilominus tamen ſapientis eſt ad ſecundam, multoque magis ad tertiam frictionem non prius procedere, quam ore inſpecto de Mercurii vi certum augurium ductum ſit. Multa ſunt autem, quæ imminentem ptyaliſmum præſagiant, remote quidem virium languor, cardialgia, capitis gravitas, pulſus frequentia &c. Proxime vero parotidum & glandularum maxillarium tumor & dolor, dentium ſtupor, & inflammatio extremorum ductuum ſalivalium tum ſuperiorum, tum inferiorum, linguæ & gingivarum rubor & inflatio, oris calor & fœtor, aucta ſalivæ ſecretio, frequentior ſputatio &c.

4°. Quod ſi die ſeptimo nihil in ore novum, nihil mutatum appareat, tunc abjecta cunctatione ad quartam frictionem non modo properandum, qua lumbi & dorſum a natibus ad collum uſque illinantur, ſed etiam paulo majore unguenti doſi utendum eſt. Imo ſi poſt quartam illam frictionem res in eodem ſtatu perſtiterit, die nono quinta frictio adhibenda, pari ſimilique doſi unguenti, ſuper utraque brachia a ſummis ſcapulis ad pugnos uſque.

5°. Contra vero, ſi die illo ſeptimo præſens gingivarum, linguæ & buccarum ſtatus imminentem ptyaliſmum prænuntient, ne quid temeritati datum videatur, ſubſiſtendum eſt, donec aperte liqueat quo res abitura ſit. Si in plenum & legitimum ptyaliſmum erumpat, bene eſt, & ab ulteriore frictione penitus ceſſandum, motaque ſalivatio ex artis legibus infra proponendis regenda eſt. Sin vero apparentia ſigna brevi evanida ſpem eludant, poſt dies aliquot quarta frictio celebranda, imo & quinta ſub cautione eadem, donec tandem optatus appareat ptyaliſmus.

Et ægri dicto audientes ſint.

6°. A prima frictione æger in cubiculo temperate calido continendus; vino & ſolidioribus cibis interdicendus, ſi gravem diarrhœam, imo dyſenteriam declinare cupias; juſculiſque nutriendus, vel ad ſummum levioribus offis. Pro potu exhibenda ptiſana tepens ex decocto hordeo vel gramine cum liquiritia, quæ affatim potanda eſt, tum ut præcaveatur febrilis incandeſcentia, tum ut ſufficiens materia ſalivationi ſubminiſtretur.

Alterum in quo 1. Motus ſemel ptyaliſmus ex artis legibus regitur.

II. Moto ſemel ptyaliſmo, qui plenus & legitimus ſit, ſtadium adeſt curationis alterum, de quo nunc paucis.

1°. Plenum & legitimum ptyaliſmum illum dicimus, in quo ſaliva lenta, tenax, viſcoſa & pituitoſa fluxu jugi, vel parum interrupto, ab ore manat ad quatuor, quinque vel ſex libras intra nycthemeri ſpatium, quod tamen neque de incipiente, neque de deſinente ptyaliſmo intelligi velim, ubi ſalivatio necdum ita uber, vel jam parcior eſt, ſed de ptyaliſmo ad ſtatum deducto, dum maxime viget, cujuſque legitimos limites a tribus ad ſex libras eſſe puto, quas ultra citraque nequeat rectum conſiſtere. Si enim fluxus infra libras tres ſubſiſtat, æquo minor futurus eſt, & qui debellando morbo ægre par ſit, niſi per plures dies prorogetur. Sin vero ultra ſex invaleſcat, fortior, nec quem æger facile tolerare poſſit per ſufficiens dierum ſpatium, ut morbus exſtirpetur.

Pote

Poteſt autem ſalivationis gradus non modo præſens ex effluentis ſalivæ copia æſtimari; ſed etiam futurus ex ulcerum; quæ in ore pullulant, ſitu, numero, gradu ſatis tuto, præcoſci, ut explicabitur infra.

2°. Si ptyaliſmus modum debitum teneat, nec excitandus, nec coercendus, ſed uno & eodem tenore fovendus eſt per dies 15. 18. 20. 25. prout uberior vel parcior fuerit.

Si vero ptyaliſmus exceſſu peccet & nimius eſſe videatur, compeſcendus eſt & ad debitum modum revocandus, 1°. Detractis tibialibus, femoralibus, induſio, lectique linteis, quæ ab illito Mercurio ſordent: 2°. Deterſis oris ulcuſculis & attractu collyrii Lanfranci coercitis; 3°. Adhibitis etiam, ſi opus fuerit, catharticis, quæ partem lymphæ & Mercurii ad os, impetuoſius tendentium verſus inferiora divertat.

E contra ſi ptyaliſmus defectu peccaverit & æquo parcior ſit, calcar torpenti Mercurio adhibendum eſt, novis iteratiſque frictionibus, nempe ſexta, ſeptima, octava &c. ſed ea tamen ~~cautione~~ non ante adminiſtrandis, quam ex obſervato oris ſtatu conſtiterit largiorem ſalivationem non expectandam eſse, niſi nova Mercurii additione concitetur.

3°. Si ergo ex ptyaliſmi modo ac præſente oris ſtatu ſalivatoriæ therapeiæ canon & ordo perpetuo dirigendus eſt, ut ſolet ex inſpecta pyxide nautica curſus navigii. Hinc unice liquere poteſt ſtandumne in adminiſtranda hydrargyroſi, an procedendum vel retrocedendum ſit, atque adeo ea eſt indubia curationis norma, a qua ſi nec temeritate, nec inconſiderantia, quicunque commiſſæ ægrotantium ſaluti provide conſulit, aberraverit unquam, non eſt cur timeat ulla in curationis ſtadio infortunia, vel ſaltem cur gravia timeat, & quæ poſſint ægros in diſcrimen conjicere.

4°. Ulcerum, quæ in ore Mercurii efficacia fiunt, & quibus ptyaliſmus promovetur, diverſa ratio habenda eſt pro diverſo ſitu, quem in ore tenent. Alia enim inutilia ſunt, imo perículoſa; utilia alia & a periculo omni vacua. Illa quidem omni ope atque opera quam celerrime cohibenda ſunt, & ad cicatricem ducenda, ut quæ nocere poſſint: E contra vero hæc tota curationis periodo blande fovenda, ut a quibus ſalivationis tenor dependeat.

2. Ulcerum ſitus, quæ in ore fiunt, diligenter obſervatur.

5°. Ad priorem ſpeciem referenda ſunt, 1°. Quæcunque ſine utilitate moleſta ſunt, ut ulcuſcula, quæ labia ſuperiora vel inferiora, palatum, apicem, dorſum, vel inferiorem faciem liguæ &c. occupant, unde docuit experientia ægros inani dolore angi & excruciari, ſine promotæ ſalivationis emolumento. 2°. Quæcunque incommoda ſunt cum periculo, ut ulcuſcula quæ columellæ & tonſillis ſive pariſthmiis inſident, unde difficultas deglutiendi; quæ in radice linguæ adſunt, unde inflammatorius inguæ tumor, qui vocis uſum intercipit; quæ ipſis maxillarum commiſſuris interne adnaſcuntur juxta tendines muſculorum manſoriorum, nempe crotaphytis, maſſeteris, pterygoidis interni, unde eroſis convulſiſve illis tendinibus inducitur oris ſtrictura, vulgo *bridure*.

6°. Ad poſteriorem claſſem pertinent, 1°. Quæcunque in genarum medio ad oſtia ductuum ſalivalium ſuperiorum, ſive Stenonianorum, prope adſtant. 2°. Quæcunque fræno linguæ hinc & inde aſſident, extremis oſtiis ductum ſalivalium inferiorum, ſive Vvarthonianorum confinia. 3°. Demum quæcunque mediæ linguæ margines dentibus molaribus hinc & inde contiguos occupant, utpote quibus omnibus experientia compertum ſit irritando, pungendo, lancinando ptyaliſmum ex ſympathiarum legibus alibi explicatis efficaciſſime & uberrime prolici.

7°. Debent ulcuſcula prioris generis, ubi primum ptyaliſmus apparuerit, ocyſſime cohiberi, ne mora nimium excreſcant. In hunc finem cum penicillo linteo, imbuto collyrio Lanfranci, quod in officinis proſtat, bis in die detergenda ſunt, donec deraſo albicante muco rubra fiant & ad cicatricem ducendam comparentur. Quod ſi collyrium viribus impar eſſe videatur, admiſceri poſſunt guttæ aliquot ſpiritus vitrioli, vel ſpiritus ſalis; imo in uſum vocari ſpiritus iidem melle addito mitigati, vel etiam ſinceri. Qualibet vice poſt admotum penicillum collyrio vel ſpiritu acido intinctum dolor aliquandiu ſuſtinendus eſt, ut liquor in ulceris cruſtam penetret; at intra momentum ptiſana tepida poterit mitigari, a deglutitione cavendo.

3. Quæ moleſta & inutilia ſunt, deterguntur, ut ad cicatricem veniant.

8°. Cetera ulcuſcula alterius ſpeciei, quorum certa eſt utilitas, blande fovenda ſunt ac ſibi permittenda tota ſalivationis periodo. In ſumma ſi atrocius doleant, leniri poſſunt decocto tepido radicis althææ, vel paſſularum & ficuum pinguium; infuſo ſeminum lini & pſyllii; aqua ſpermatis ranarum, vel quod ceteris præſtat, lacte vaccino vel caprillo tepefacto, ſolo vel cum croco infuſo &c. quibus os identidem colluendum eſt.

3. Fovenda reliqua, quæ ad fluxus ubertatem faciunt ſine moleſtia.

At vero nunquam temere cohibenda, niſi ex immoderata humoris affluentis acrimonia contigerit, ut eadem vel altius excaventur, vel latius ſerpant, plerumque non ſine notabili vaſorum confinium eroſione, atque adeo cum ſummo hæmorrhagiæ periculo, in quo caſu utile futurum eſt ulcera nimium luxuriantia attactu remediorum, quæ præpoſuimus, ita reprimi, ut debitos limites minus excedant.

9°. Interea, ſi exoſtoſis, dolor, tumor, gummatum, nodus, morbuſve ullus localis perculiare corporis locum infeſtum habeat, pars illa ſingula quaque die, ſi ptyaliſmus moderatus; alterna aut tertia tantum die, ſi nimius ſit, ex artis legibus inungenda eſt una aut altera pro vice qualibet unguenti mercurialis drachma, ut ea ratione, dum Mercurius in ſanguinem majoribus inunctionibus transfuſus potiſſimas in curando morbo partes implet, ſuperaddita Mercurii doſis, quaſi nova mantiſſa, in ſymbolam veniat, morbumque in parte quadam peculiari radicatum ſpecialius impetat & exſtirpet. Verumtamen cauto opus eſt, ne levioribus illis frictionibus ptyaliſmus jam motus nimium intendatur.

Diligens diæta ægro præſcribitur.

10°. Toto illo altero curationis ſtadio æger ſolis juſculis nutriendus eſt; & ſi eſuriat, ova ſorbilia ad ſummum concedenda ſunt, modo febris abſit. Largiſſimus ptiſanæ tepentis potus ingerendus eſt, ut minimum ad libras iv. vel vj. quovis nycthemero. Debet autem os ptiſana caute prius collui, quotieſcunque juſcula vel ptiſana exhaurienda ſunt, ne pituita acrior viſcidiorque, quæ in ore hæret, abrepta in ventriculum moleſta tormina inferat.

11°. Licet ægro, ſi vires valeant, e lecto identidem ſurgere, & ad ignem ſedere intra cubiculum tepidum; ſi vero lectum teneat, debet in illo plerumque aſſidere erecto corporis trunco & capite antrorſum pendulo, ut ſaliva ſpiſſior ab ore facilius effluat. Demum, quoties præ virium imbecillitate exporrectus cogetur decumbere, jaceat in os pronus, neque in alio corporis ſitu ad ſomnum ſe unquam componat, nempe ut ſaliva perpetim in os affluens ſola viæ declivitate ſponte foras manare poſſit & a ventriculo averti. Porro ne nimio humorum decubitu alterutra pars oris, linguæ, genarumve immoderatius tumeat, curæ ſit ut æger, ſi fieri poſſit, in utrumque latus alternatim jaceat. Tandem ſi alvus pigrior ſit, altero vel tertio quoque die enemate ſubducatur.

Tertium, in quo ptyaliſmus exhauritur.

III. Ea methodo ptyaliſmus regendus eſt tota ſtadii ſecundi periodo, hoc eſt per dies xv. xx. xxv. ſi perfecta quæratur morbi curatio. Hinc vero ſalivatione ſponte fatiſcente incipit ſtadium tertium, in quo ptyaliſmi reliquias exhaurire, oris noxas reparare, & exhauſtas ægrotantis vires inſtaurare neceſſe eſt.

Itaque 1°. Lintea omnia, quæ Mercurio ſordida ſunt, ut tibialia, femoralia, induſium, detrahenda ſunt, & mutanda lecti, in quo æger jacet, lintea, ut omnia munda ſint. Summa cutis, quæcunque Mercurii illitu ſpurca eſt, oleo amygdalarum dulcium primum, inde aqua vitæ detergenda, ne qua Mercurii portio in cute reliqua ſalivationem æquo diutius protrahat. Tunc quoque alvus, quæ plerumque ptyaliſmi tempore pigra, imo adſtricta ſolet eſſe ob humoris confluxum verſus os, primum enemate eccoprotico, mox purgante laxanda eſt ex decocto foliorum verbaſci & ſeminis lini, additis butyro recente, aut oleo amygdalarum dulcium; vel caſſia recenter extracta ad ℥ j. ß, aut catholicone ad ℥ j.

Oris ulcera curantur.

2°. Die ſequente exhibenda purgatio ex ſenna, rhabarbaro, ſale vegetali, manna, caſſia, aliiſque hujuſce generis blandioribus catharticis, quæ ſi ptyaliſmus uberior ſit alternis diebus iterum atque iterum repetenda eſt, donec ptyaliſmus pedetentim exhauriatur.

3°. Oris ulcera, quibus hucuſque parcere viſum fuit, detergenda arte eadem, quam ad moleſta vel periculoſa adhibendam eſſe modo dicebamus, nempe bis in die intingenda ope penicilli lintei collyrio Lanfranci, vel ſolo, vel quod additis ſpiritus ſive vitrioli, ſive ſalis guttis aliquot acuatur; imo, ſi collyrium Lanfranci inefficax eſſe videatur, ſpiritu ipſo vitrioli vel ſalis melle temperato. Inde ſæpius eluenda aquis thermalibus tepentibus, *v. g.* aquis Balerucanis, vel decocto tepido radicis althææ, aut hordei integri cum melle roſaceo, cui poſt dies aliquot vinum rubrum guttatim debet infundi, ut ulcera ad optatam cicatricem felicius citiuſque deducantur. Tandem vinum rubrum purum putumque adhibendum eſt, quo nihil præſtantius ad curationem.

Solidior cibus permittitur.

4°. Paulo ſolidior cibus paulatim exhibendus eſt poſt purgationem, ut offæ, cremores oryzæ, panatellæ ex cruſta panis, aut ex carne gallinæ contrita, ova ſorbilia &c. imo pullorum vel gallinarum caro aſſata aut elixa, modo ulceroſus oris ſtatis ſolidorum

ciborum

ciborum maſticationem & deglutitionem pati poſſit. Ceterum, cum ægrotantes, qui ab hydrargyroſi convaleſcunt, fame ſeu potius eſurie tentari ſoleant, cavendum ne immodica ciborum ingurgitatione morbum novum ſibi accerſant.

5°. Dum ulcera coeunt, curandum ne linguæ latera margineſve cum internis gingivis; aut cum externis interior genarum facies conglutinentur, ideoque ægrotanti curæ ſit, ut intruſo in os digito linguæ margines, genaſque internas, a gingivis hinc & inde identidem disjungat. Oportet etiam os ſæpius diduci & maxillarum commiſſuras diſtrahi quam maxime, ne ulcera locis illis inuſta in ſeſe contrahantur, & arctiore cicatrice coeant, quæ naturalibus maxillæ & buccarum motibus officiat.

6°. Ulcera ſemel repreſſa neque amplius gliſcentia naturæ viribus & temporis efficaciæ permittenda ſunt, donec paulatim gradaria cicatrice obducantur. Periculum enim eſt, ne in duriores & calloſas cicatrices abeant, ſi feſtinatione nimia, quæ moræ impatiens ſit, collyrio Lanfranci vel ſpiritu ſalis frequentius imbuantur.

7°. Dum omnia in melius ſenſim abeunt, tunc primum aer paulo liberius in cubiculum admittendus eſt recluſa porta vel feneſtra, vel quod præſtat, ab illo cubiculo demigrandum; imo vero ægrotantibus magnopere conducit rus ſe conferre, ut cœlo puriore uti & auram liberiorem captare poſſint, quæ ad perfectam celeremque virium iſtaurationem non parum faciunt. *Vires demum inſtaurantur.*

8°. Demum, ſi ita e re eſſe videatur ex nota ſicciore, acriore, fervidiore ægri temperie, uſus lactis aſinini, caprilli, vel vaccini per menſem præſcribendus eſt, ſemel aut bis in die, ſcilicet mane & ſero, quo plerumque nihil efficacius eſt ad prægreſſæ ſalivationis reliquias exhauriendas, ulcera quæ in ore ſuperſunt, ſananda, vireſque remedio & inedia debilitatas reparandas.

§. II. DE PARCIORE HYDRARGYROSI.

Hæc altera methodus priore facilior, expeditior, commodior eſt; utinam æque certa & efficax! Cum præcedente convenit præparationis modo, unguenti adhibendi qualitate, ſimilique cautionum natura, quæ potiſſima ſunt curationis capita: Ab eadem vero in eo tantum differt, quod minoribus unguenti doſibus & longioribus inunctionum intervallis adminiſtretur. *II. Hydrargyroſis parcior.*

1°. Doſis unguenti mercurialis ad unctionem unamquamque poteſt eſſe a drachma una ad drachmas duas, quibus methodo eadem, ſimilique opera partes ſucceſſive ad ignem illinendæ ſunt; hoc tantum diſcrimine, quod pro unguenti paucitate pars quoque corporis ſuperficie minus extenſa inungenda ſit, *v. g.* pedes tantum prima, tibiæ ad ſuras uſque ſecunda, genua tertia, crura uſque ad nates quarta, nates & interfemineum quinta, lumbi ſexta, dorſum & interſcapulium ſeptima, octava demum & nona, ſi locum habeant, utrumque brachium ad pugnos uſque. *In qua minoribus unguenti doſibus.*

2°. Sunt qui reliquias unguenti, quæ cuti illitæ ſuperſunt, ſoleant dedita opera abſtergere poſt finitam frictionem, ne linimenti ſuperſtitis odor remedium prodat: Quod quidem facile condonandum eſſe jam ſupra monuimus, *Lib. II. Cap.* 12. quoties neceſſe eſt ægrum ſe præſentem ſiſtere quotidie coram amicis, parentibus, conjuge, plurimique refert genus remedii celari, quod clam adhibetur. Verum enimvero, ut ibidem quoque monuimus, ſimul operæ pretium eſt, ſi fauſtus remedii ſucceſſus curæ fuerit, quidquid inde detrahitur de efficacia unguenti adhibiti deterſione præfeſtina, abunde compenſari 1°. Diuturniore fricatione, qua unguenti particulæ & copioſius & altius penetrent; 2°. Paulo majore unguenti doſi ad frictionem quamlibet, unde mercuriales atomi in ſanguinem transfundantur largiore proventu.

3°. Inter frictiones ſingulas neceſſe eſt ut intercedant tres, quatuor, quinque dies, imo etiam ſex, ſeptemve, ſi æger valetudine vel natura infirmior ſit. Ac ne ſoli quidem dierum intervallo, quantumvis longo, ullomodo fidendum eſt, ſed ad ulteriorem inunctionem nunquam procedendum, niſi prius ex inſpectis buccis, lingua, gingivis &c. aperte liqueat rem in præcipitem ptyaliſmum proxime emerſuram non eſſe. *Et inunctionibus rarioribus.*

4°. Itaque lente feſtinandum tota curationis periodo levioribus & rarioribus inunctionibus, nempe diligenter cavendo, ne quid infortunii accidat ex moto largiore vel nimium præcipite ptyaliſmo; ſed feſtinandum tamen, & ſi neceſſe ſit, aucta unguenti doſi, vel contracto inunctionum intervallo, opus paulatim ita urgendum eſt, ut poſt quartam quintamve frictionem ſalivatio cieatur, non quidem præceps, tumultuoſa; *Atque adeo ſalivatione parciore morbus exſtirpatur.*

ſubitum oris, colli, capitis, tumorem inferens, inflammatoria, phlogodes, alte lateque ulceroſa, fræni impatiens, immoderata; in qua emiſſa ſaliva aſcendat die qualibet ad libras VIII. IX. X; qualem a pleniore hydrargyroſi induci frequenter dolemus; qua ægros non paucos ſuffocari, qua pleroſque in manifeſtum diſcrimen venire notum eſt: ſed e contrario lenta; lenis; facilis regi; nullo capitis tumore ſtipata; leviter aphthodes, vel ad ſummum ſuperficiarie phlyctænodes; moderata; quæ libram unam aut alteram ſalivæ tantum ſuggerat quovis nycthemero; ſine qua vix quidem licet unquam ſperare morbum venereum exſtirpari poſſe, maxime ſi inveteratus fuerit, ut infra probabitur *ſequente Capite*; qua vero conſtanti experientia compertum eſt ægrotantium ſalutem nunquam periclitari.

Sed cavendum ut ſalivatio foveatur, ſi moderata. 5°. Quandiu ſalivatio ea ratione mota modum tenet, qualem deſcribimus, tandiu caute fovenda eſt ex artis legibus, ab ulteriori inunctione abſtinendo. Quod ſi exhalato ſenſim Mercurio remiſſior fiat & paulatim ita concidat fatiſcatque, ut ceſſaturæ proxima videatur, tunc renovatis eadem cautione frictionibus toties intendenda vel inſtauranda eſt, quoties morbus gradu, malignitate, inveteratione, ita exigere videbitur ad plenam perfectamque mali curationem, ut eo pacto tota therapeiæ periodo idem ſalivationis tenor arte ſuſtentetur.

Contineatur, ſi nimia. 6°. Contra ſi ptyaliſmus derepente erumpat, quod ſane rarum non eſt poſt inunctiones ter, quater, quinquies adhibitas, præſertim ſi doſi nimia aut breviore intervallo adminiſtratæ fuerint, tunc frictionibus ſuperſedendum eſt diebus aliquot, alvus enematis ſolvenda, largus priſanæ potus exhibendus, neque prius inunctio denuo repetenda, quam temporis mora, diaphoreſi, diureſi, vel alvi reſolutione impetus materiæ nimium ptyaliſmum molientis retuſus ſit, & ſalivationi immoderatiori ſovendæ jam plane impar.

Reprimatur, ſi immoderata. 7°. At vero, ſi ptyaliſmus ea methodo ſibi aliquandiu permiſſus ſponte non remittatur, ſed contra ſenſim gliſcens in inflammatoriam aut ulceroſam ſalivationem proxime abiturus videatur, tunc detracto ſanguine, & iteratis purgationibus ex ſenna, ſale vegetali, manna, caſſia &c. alvus blande ſubducenda eſt ſemel atque iterum, ut turgens materia, quæ in os vim tumultuoſe factura foret, ad inferiora divertatur.

Demum renovetur, ſi ſuppreſſa ſit. 8°. Quod ſi forte contigerit, ut ptyaliſmi impetu interatis purgationibus nimium coercito vel repreſſo ſalivæ fluxus inde penitus ceſſet, vel fiat æquo tardior, lentiorque; poſt inducias dierum aliquot ad frictionum uſum redeundum erit, ſed ea cautione, ut cum experientia jam liqueat in ægrotante ſanguinem energiæ Mercurii juſto facilius obſequi, unguentum ideo minore jam doſi & intervallis longioribus adminiſtretur, ne ſit error noviſſimus pejor priore.

Unguenti quantitas quæ in hac periodo inungi debet. 9°. Difficile eſt a priori definire, quantam unguenti copiam inungi neceſſe ſit tota periodo ad perfectam morbi curationem; in hoc ſiquidem multipliciter variari ſolet pro ægrotantium ætate, ſexu, temperamento; morbi malignitate, gradu, inveteratione; partium affectarum numero, nobilitate, uſu &c. Proinde certum judicium hac de re a poſteriori faciendum eſt ex accepto levamine & ceſſatione ſymptomatum, ut probabimus *Capite ſequente*. Frequenti tamen obſervatione compertum habemus totam illiti unguenti copiam nec infra uncias duas ſubſiſtere, nec ſupra tres quatuorve aſcendere ut plurimum debere.

Sicut etiam curationis diuturnitas ex accepto levamine definienda ſunt. 10°. Similibus conſiliis tota curationis periodus regi debet, ſalivatione permiſſa quidem, ſed lenta, gradaria, leni, parum ulceroſa, ut modo dicebamus. Ceterum in hac methodo tanto diutius curationi immorandum eſt, quanto minoribus doſibus & longioribus intervallis Mercurius adhibetur: Inde enim tardius, lentius, inefficacius agat neceſſe eſt. Quamobrem diuturniore mora opus eſt, quam in præcedente methodo, ut quodcunque de remedii vi detractum eſt, tempore compenſetur. Itaque a principio remedii ad finem uſque dies 30. 40. 50. imo etiam plures computandi ſunt pro diverſo tum morbi gradu, tum inunctionum adhibitarum numero, hoc eſt, a prima inunctione ægro tandiu in linteis unguento delibutis ſordeſcendum eſt, niſi malit ſpontaneæ recidivæ aleam experiri.

11°. Ubi ſemel viſum fuerit lintea ſordida poſſe ægro detrahi, cetera omnia, ut in priore methodo, ſimili eademque ratione geri debent. Itaque purgatione una aut altera alvus moveatur; diæta largior ſenſim concedatur; permittatur aer purior, liberior; præſcribatur matutinus lactis uſus, ac demum æger ſuis muniis reſtituatur.

Quid agendum ſit, ſi res in ma. 12°. Verum ſi accidat unquam, ut Mercurii efficacia caſu, errore, imprudentia, eo uſque proceſſerit, unde gradum revocare nullo modo liceat; motaque adeo ſalivatio, elu-

ſo catharticorum uſu, fræni omnis impatiens eſſe videatur, nequaquam contra enitendum diutius fruſtraneo conatu, ſed prudenter obtemperando res eo deducenda potius, quo natura vergit. Apertus itaque ptyaliſmus permittendus, regenduſque ex legibus in priore methodo propoſitis, fovendus ſcilicet, ſi moderatus; contra compeſcendus, ſi nimius fuerit, donec poſt dies 18, 20, 24. præmiſſa, ut moris eſt, purgatione, oris ulcera detergere, ciborum uſum concedere, & ægrum vitæ priori reddere liceat. *niſi ſtatim ptyaliſmum erumpat?*

13°. In iſta methodo, modo carnium & vini uſus ex toto circumcidatur, diæta paulo largior eſſe poteſt, adeoque leves offæ, cremores oryzæ, panatellæ &c. permitti poſſunt, imo etiam uſus lactis vaccini ſemel in die, horis nempe matutinis, ſi ita e re eſſe videatur ex nota ſanguinis diatheſi, quandiu nec ulla ſalivatio, nec ulla aderunt inſtantis ſalivationis indicia; ſin aliter enim, æger ut in priore methodo dictum fuit, ſolis juſculis nutriri deberet. Ceterum largus ptiſanæ repentis potus imperandus eſt, ut venerea ſanguinis colluvies eluta per diureſim vel diaphoreſim elebatur; & alvus, ſi contracta ſit, emollientibus enematis ad egeſtionem fæcum identidem ſollicitanda. *Quanam diæta conducat in hac methodo?*

14°. Ægris licitum eſt e lecto ſingulis, ſolidiſque diebus ſurgere, modo tamen intra conclave temperate calens ſeſe contineant ab externis aeris injuriis tutos: Neque enim illorum uſum probandum cenſeo, qui in ipſa therapeia ægrotis tota urbe vagandi copiam faciunt. Certe ſi nimia illa indulgentia ſemel forſan atque iterum non male ceſſerit, propter tardiorem in ægris quibuſdam mercurii efficaciam, at contra experientia compertum eſt ægros inde in extremum capitis periculum pluries adductos fuiſſe; nec proinde auctor eſſe velim, ut ullus viam tam lubricam & periculoſam unquam inſiſtat.

Patet hinc ad ſummum in hydrargyroſi quacunque ad quatuor potiſſimum attendendum eſſe. *Generales hydrargyroſeos ſuſvis canones.*

1°. Numerum, doſim, frequentiam unctionum mercurialium nulla certa lege definiri poſſe, qua æquum ſit ægrotantes omnes indiſcriminatim adſtringi, ſed in variis pro temperamento, ætate, viribus, morbi gradu & inveteratione, varie variare: Rem totam proinde medentium prudentiæ permittendam eſſe, quam pro re nata diverſimode recturi ſint: Monendos eſſe tantum, ut cauti ſint, diem unum atque alterum inter frictiones plerumque interponant, ad ulteriorem inunctionem nunquam procedant, niſi prius inſpectus oris ſtatus aperte permiſerit, uno verbo lente feſtinent ac curent diligentiſſime *Ne quid nimis*: Mercurium in ſanguinem iteratis inunctionibus introducere facillimum quidem, ſi forſan deſit; ſemel vero introductum educere, ſi copia peccaverit, perquam difficile eſſe: Quocirca in adhibendo remedio iſtiuſmodi ſatius tutiuſque ſemper fore, ſi calcare, quam ſi fræno, utendum ſit.

2°. Cauto opus eſſe potiſſimum, ſi dum æger inungitur, cœlum flante auſtro æſtuoſius fiat; ſiquidem compertum eſt ob acceleratum cruoris motum & laxatum partium tonum mercuriales atomos, quę in ſanguine confuſæ latent, ferri majore impetu, ac ptyaliſmum nimis præcipitem plerumque movere, ut jam ſupra *Capite 9. §. 2.* dictum eſt. Contra vero minus eſſe periculi a mercurii energia, ſi tempore inunctionum ſpirante aquilone frigus invaleſcat; cum enim contrariorum contraria ſint conſequentia, tunc ob retardatum cruoris motum & aſtrictum viſcerum tonum futurum eſt, ut ab atomis mercurialibus minores tardioreſque turbæ cieantur.

3°. Pro piaculo vulgo etiamnum haberi, ſi venter, thorax, caput, mercuriali unguento inungantur: Videri horrorem illum ex antiquo Medicorum præjudicio olim natum, Mercurium nempe venenatæ qualitatis eſse, neque adeo poſſe vitales nobilioreſque partes illo propius illini ſine periculo: Experientia quidem jam dudum compertum fuiſse Mercurium ex ſe plane eſſe innoxium; necdum tamen intermiſſum eſse morem illum parcendi ventri, thoraci, capiti inter inungendum; quin imo, cum Mercurius perinde agat cuicunque corporis parti affricetur, nec temere intermittendum videri, ne forſan qui ſecus fecerit, male audiat apud imperitos, ſi quid infortunii ex alia qualicunque cauſa evenerit: At vero ſi nodus, ganglion, exoſtoſis, tumor, ulcus, uno verbo morbus quivis localis, ventrem, thoracem, aut calvariam occupet, tunc inani præjudicio nequaquam obſequendum eſſe; ſed localibus inunctionibus partem affectam illinendam eſſe ex arte, quod non modo ſine ulla noxa, ſed etiam cum emolumento maximo fieri poſſe experientia non ſemel ipſe didici.

4°. Narcoticorum uſum, præſertim opiaticorum, quæ impermixta & fortiora ſunt, ægrotis nunquam concedendum eſſe ſalivationis tempore, quamtumvis dolor oris ulceroſi, quo torquentur, & agrypnia contumax, quam patiuntur, contra ſuadere videantur.

Timendum enim, ſi ſalivæ fluxus narcoticorum energia derepente ſupprimatur vel nimium retardetur, ne locus detur tumefactioni glandularum ſalivarum, tum ſuperiorum, tum inferiorum, unde ſanguis a regreſſu cohibitus & in cerebro reſtitans veternum inexpugnabile producturus ſit. Adde per ſomnum diſtillantis ſalivæ partem in ſtomachum clam irrepere, quæ pungendo & irritando dolores ventris, tormina, nauſeam, vomitionem, alvi fluxum &c. plerumque induceret, unde, ſi nulla periculi, quod tamen nunquam ſatis certum eſt, at ſaltem non levis eſſet ærumnarum acceſſio. Itaque poteſt ad ſummum, modo febris abſit, permitti modica Theriacæ doſis ad ℥ ß. quæ præſertim conducit, ſi remedii tædio & pertinaciore diarrhœa æger confectus, tum viribus, tum animo deficiat. Imo vero, ſi æger quanquam diarrhœa vacet, labori tolerando impar eſſe videatur, exhiberi poteſt Tinctura anodyna, ſed cautione eadem, hoc eſt, doſi parciſſima & ita per intervalla repetita, ut ægri non dormiant, ſed ſemi-ſomnes conquieſcant, aut quod præſtat, citra ſomnum aliquantam tantum doloris & moleſtiæ relaxationem experiantur.

CAPUT VIII.

De Infortuniis, quæ in Hydrargyroſi pleniore quandoque eveniunt, & de eorumdem remediis.

Expedit in adhibenda hydrargyroſi methodus ſingulas callere, quibus infortuniis mederi liceat, ſi qua eveniant.

Quemadmodum peregrinantibus prodeſt noſſe non modo ſtratam viam regionis, qua iter eſt, ſed etiam calles ſemitaſque, quibus, ſi forſan aberratum ſit, liceat viæ compendio regredi; ratione eadem in mercuriali therapeia medentibus utile eſt præter methodum, quam in præcedente Capite deſcripſimus, & quæ communiſſima eſt, ceteras quoque methodos jam deſcribendas perſpectas habere, licet uſu rariores ſint. Si certa eſt & explorata illius utilitas, quoties ptyaliſmus ex voto ſuccedit, ſic hæ locum habent perutilem & ſalutarem, quoties infortunium qualecunque in hydrargyroſi advenit. Quocirca, ne qua *nova* mobi *facies*, *inopinave ſurgat*, omnes methodos illas ante *percipiſſe* expedit, cum omnes perinde pertineant ad artis medicæ complementum, ut quæ non minus obliqui quod male, quam recti quod bene cedit, conſultrix eſſe debeat.

Infortunia, quæ pleniorem hydrargyroſim ſequuntur, in tres claſſes diſtingui ſolent pro triplici therapeiæ ſtadio.

Infortunia, quæ in hydrargyroſi evenire ſolent, numero multa & natura diſſimilia ſunt, quorum nonnulla utrique hydrargyroſeos methodo, pleniori & parciori, communia; pleraque alterutri tantum propria ſunt. Ut ergo ſingula ordine proponantur, viſum eſt univerſa in duas claſſes diſtribuere, & ea quæ pleniorem in hoc, cetera quæ parciorem hydrargyroſim ſequi ſolent, in ſequente Capite ſigillatim tractare.

Solemne eſt in pleniore hydrargyroſi tria ſtadia diſtingui, ut ſupra dictum eſt, quorum unumquodque ſua habeat infortunia.

§. I. INFORTUNIA PRIMI STADII.

In primo, dum mercurius ſanguini latenter inſtillatus tumultuatur, exitum ſibi moliturus qua data porta,

I. Subita capitis tumefactio cum calore & dolore.

I. Accidit aliquando poſt tertiam quartamve inunctionem, ut ſalivales glandulæ, tum maxillares, tum parotides, tonſillæque derepente tumeant, caleant, doleant; lingua tumefiat & foras promineat; facies, totumque caput turgeſcant, unde deglutitio & reſpiratio difficilis; vox ſuppreſſa vel incondita, & mugitui ſimilis; ſopor, veternum, lethargus, febris &c. quæ ſi non omnia ſemper adſint, at ſaltem pleraque ſolent una concurrere.

Dependent mala hæc omnia a Mercurio nimiis & frequentioribus doſibus adminiſtrato, quo glandulas ſalivales, tonſillaſque, in quas impetuoſius ruit, ſubito dilatari, cohibitoque proinde ſanguinis refluxu a cerebro per appoſitas jugulares venas, cetera omnia conſequi neceſſum eſt.

Una autem ſalus eſt, quoties contingit ut ægri funeſta illorum ſymptomatum ſyndrome opprimantur, nempe nimium mercurii impetum ocyſſime retundere & coercere, vel ſaltem aliorſum divertere, ut detumeſcentibus ſalivalibus glandulis lethalis in cerebro hæmoſtaſia declinetur.

Itaque

Itaque 1°. Vena illico incidatur in brachio, vel quod præſtat, in pede, ſanguiſque non ſemel, ſed iterum atque iterum mittatur & largo quidem rivo, ſi morbus urgeat, & ægrotantis vires tolerando pares ſint.

2°. Detrahantur extemplo induſia omnia Mercurio intincta, mutenturque lecti lintea; imo ſi commode fieri poſſit, mercurialis ſordities, quæ cuti inhæreſcit, detergatur, ne Mercurio intus furenti tacitas ferat ſuppetias.

3°. Immittatur, ſi per tempus liceat, clyſter purgans ex decocto foliorum ſennæ, cum diaphœnico aut hiera picra, imo cum aqua benedicta Rullandi turbida, ut egeſtis fæcibus, quæ in craſſioribus inteſtinis induratæ hærent, futuræ purgationi via fiat liberior.

4°. Deinceps ſine mora exhibeatur catharticum, pro morbi gradu & ægrotantis ætate vel viribus varium, ſed plerumque ex infuſo folliculorum ſennæ, radicis rhei, & ſalis vegetalis cum addita manna: Imo ſi grave periculum immineat, cum aqua benedicta Rullandi, ſeu vino emerico ad ℥ j ß. Verum tamen, ſi ob præcluſum guttur a tonſillarum tumore vomitio difficilior futura eſſe videatur, præſtaret grana aliquot tartari ſtibiati ſolubilis, *v. g.* V. in aquæ libris ij. diſſolvere, & partitis hauſtibus potanda præbere; ſic enim fracta, adeoque vomitioni promovendæ impar deorſum ire perget ſtibii vis, quæ paulo fortior impetum ſurſum factura fuiſſet.

5°. Caveatur ſollicite, ne lingua tumens & extra os exſerta primoribus dentibus vulneretur, imo etiam, quod pejus eſt, ne præcidatur, ut non ſemel obſervatum fuit. Itaque lignei cuneoli utrimque alte adigantur inter maxillas, ut dentes nec ſibi invicem allidere, nec linguæ, quæ intermedia eſt, noxam ullomodo inferre valeant.

6°. Repreſſo ſemel ferocientis Mercurii impetu, quo æger in capitis diſcrimen deducebatur, oris interiora, in quæ tota pernicies mox eruptura eſt, ſedulo temperentur, ne phagedænicam exulcerationem contrahant, & in hunc finem foveantur jugiter lacte tepido, ſolo vel cum infuſo croco orientali; decocto radicum althææ, nymphææ &c. ſeminum lactucæ, papaveris albi, hyoſcyami albi, melonum &c; infuſo ſeminum lini, pſyllii &c. in aqua communi; aqua diſtillata ſpermatis ranarum &c. caute abſtinendo gargariſmatis quibuſcunque acidis, aſtringentibus, & repercutientibus, quæ ſalivam exiturientem retinendo graviſſimos & periculoſos decubitus in glandulas ſalivales poſſent arceſſere.

7°. Ptyaliſmus, ſi vehementior uberiorque ſuccedat, ut ſuccedit plerumque, ex artis legibus prudenter compeſcatur diæta tenuiſſima, largo ptiſanæ potu, uſu clyſterum quotidiano, iterata purgantium exhibitione &c. Quod ſi vero accidat caſu vel fortuna, ut admiſſi Mercurii vis adhibitis remediis frangatur, & ſalivatio vel nulla, vel votis minor jam cieatur, poterit tunc Mercurii efficacia intendi vel renovari reſtitutis linteis Mercurio ſordidis, quæ detracta ſunt, vel adhibitis denuo frictionibus aliquot, ſed prudenter, parce ac longioribus intervallis, ne iterata culpa ſuccedat ad eumdem lapidem rurſus offendere.

II. Quandoque citra graviorem ullam perniciem æger febre tentatur poſt tertiam quartamve inunctionem, continua vel intermittente, intenſa vel remiſſa &c. qua oris interiora impenſe calent, ſalivatio ſupprimitur vel remittitur, ſpiritus ægre ducitur, ceteraque omnia invehuntur ſymptomata, quæ febris propria ſunt, ſed vulgaribus tanto pejora, quod Mercurius per diverſa loca exitum moliens in ſanguine tumultuetur. *II. Febris continua, vel intermittens.*

Provenit febris illa a gemina cauſa. 1°. Quod neglecta ante hydrargyroſim præparatione, nec primarum viarum cacochylia educta fuerit, nec vitioſa ſanguinis acrimonia emendata: 2°. Quod Mercurius præcipitantius adminiſtratus ſit, atque adeo impete facto turbas nimias in ſanguine cieat.

Ceterum a quacunque cauſa dependeat, huic mederi ſatis facile eſt, ſi levior ſit, diæta tenui ex juſculis levioribus, largo ptiſanæ potu, uſu enematum emollientium, ceſſatione ab ulteriori inunctione, detractione linteorum &c; at vero ſi gravior ſit, ſi curatu difficilior diætæ non cedat, imo ſi invaleſcat in dies, ad tutiora & efficaciora recurrendum erit.

Itaque 1°. Vena ſecabitur ſemel iterumque, ſi morbi vehementia videatur iterationem exigere.

2°. Purgatio inſtituetur ex infuſo folliculorum ſennæ & ſalis vegetalis, cum addita manna vel medulla caſſiæ, quibus ſi pigrior alvus ſit, aliquot tartari ſtibiati ſolubilis grana adjicientur.

3°. Si febris periodice intermittat, adhibebitur cortex peruvianus, vulgo *Kanakina*; in

in ſubſtantia vel in decocto, ſemel pluriesve in die, ad ℨ j. vel ij. doſi qualibet, cujus efficacitas explorata eſt in curandis febribus periodicis, tum continuis, tum intermittentibus.

4°. Curata ſemel febre, ſi æger infirmior eſſe videatur, mercurialis therapeia in aliud tempus differetur: Si vero viribus ſatis valeat, ſalivatio urgebitur, ſi ob adhibita remedia ſe remiſerit tantum, vel renovabitur ſi ceſſaverit, quem in finem oportet & lintea reddi, quæ Mercurio ſordidata ſunt, & novas aliquot inunctiones, ſed caute, iterari, ceteraque omnia regi juxta leges ſupra explicatas.

III. Solet in nonnullis ſecundæ vel tertiæ inunctioni ptyaliſmi loco gravis diarrhœa ſuccedere, quæ ſi negligatur, cito abitura eſt in manifeſtam dyſenteriam, in qua tormina maxima, teneſmus fere perpetuus, difficilis excretio paucæ, mucoſæ, ſanguinolentæ materiei, non raro cum febricula, quæ identidem recurrit vel ingraveſcit.

III. Gravis diarrhœa in dyſenteriam ſæpe degener.

Id mali frequens eſt 1°. In iis, qui nulla ad hydrargyroſim præparatione uſi ſunt, vel negligentius uſi. 2°. In iis, qui a primo curationis die regulis diætæ non obtemperant, ſed vinum potant, aut cibis nimium ſeſe ingurgitant. 3°. In iis, quibus infirmior eſt inteſtinorum tonus, rariorque glandularum inteſtinalium textura, unde fit ut pro minori reſiſtentia Mercurius in corpore tumultuans in hæc loca impetum majorem faciat.

Tunc una curationis ratio eſt, nempe remedia anodyna & parergorica qualicumque via adhibere, quæ humorum defluentium acrimoniam demulcere valeant, & partium ſolidarum erethiſmum compeſcere.

Itaque 1°. Suſtineatur nimius Mercurii impetus ceſſando ab ulteriore inunctione; imo ſi immoderatus videatur, coerceatur detrahendo lintea, quæ morbo fomitem ſuggerunt.

2°. Vena ſecetur in brachio alterutro, unde ſanguis educatur ad ℥ xij. ſi calore & dolore acri inteſtina urgeantur tum manifeſto phlogoſeos, imo inflammationis periculo.

3°. Oleum amigdalarum dulcium recens & ἄπυρον exhibeatur partis hauſtibus inter ſingula juſcula ad ℥ ß. vel ℥ j. qualibet doſi; & ptiſana parata ex decoctis radicibus althææ, foliis verbaſci, floribusve malvæ, aut verbaſci &c. largiter potetur.

4°. Infundantur in alvum altera quaque hora unciæ ſex ſeptemve lactis caprilli cum infuſis floribus croci, vel decocti anodyni omaſorum pinguium vituli, foliorum verbaſci, plantaginis, burſæ paſtoris, cynogloſſi &c. ſeminum lini, thalictri, lactucæ, papaveris &c. florum hypeperici, tuſſilaginis, roſarum rubrarum &c. cujus libris duabus addatur terebinthinæ Venetæ duobus ovi tellis ſolutæ ℥ ß. vel ℥ j.

5°. Si morbus gravius urgeat, diſſolvantur in injectionum una aut altera, die qualibet, grana aliquot Philonii Romani, *v. g.* 10. 15. 20. imo exhibeatur ſemel aut bis in die Diaſcordium Fracaſtorii ad ℨ ß. boli inſtar deglutiendum, vel in aliquot juſculi cochlearibus diluendum.

6°. Si morbus difficilior remediis non cedat, in uſum advocetur pulvis radicis braſilianæ, vulgo *Hipecacuanha*, a granis xx, ad xxx. quo nihil efficacius eſt ad liquefaciendam & everrendam acriorem pituitam, qua inteſtina irritantur & ad excretionem continenter ſollicitantur.

7°. Miteſcente alvi profluvio purgatio præſcribatur ex catholici pro ore & mannæ calabrinæ ana ℥ j. in decocto foliorum verbaſci, vel ex ℥ ij. ſyrupi Magiſtralis in eodem decocto diluti, ut fomitis morboſi reliquiæ, ſi quæ ſuperſint, educantur.

8°. Demum poſthinc caute attendatur, an per ægri ſtatum liceat in propoſito ſuſceptoque conſilio perſeverare, necne? Si prius, therapeia aliquandiu intermiſſa ex artis legibus inſtauretur: Sin contra, curatio malis avibus inſtituta in tempus opportunius differatur, dum ægrotantis vires confirmatæ fuerint.

IV. Abſolute ſalivationis ab-ſentia quantacunque diligentia hydrargyroſis adminiſtretur.

IV. Uſuvenit in ægrotantibus nonnullis, ut poſt inunctiones quinque legitime adminiſtratas nec ſalivatio ulla, nec ulla etiam ſigna appareant futuræ ſalivationis prænuntia, quaſi Mercurius, cujus in pleriſque nimiam efficacitatem jure reformidamus, in his plane iners ac ſuæ virtutis degener hebeſceret. Phænomenum profecto ſingulare, cujus cauſas, quæ in alto latent, eruere attentavimus ſupra *Lib. II. Cap.* 10; quo nullus quidem dubito, quin primum creditum fuerit therapeiam mercurialem peſſum ituram; ſed quo tamen experientia jam pridem compertum eſt remedii exitum nec hilum infringi aut in deterius perverti, modo ſequens methodus ex arte adhibeatur.

1°. Quoties contingit, ut legitimis unguenti mercurialis inunctionibus quinquies repetitis per dies novem ſalivatio nulla ſuccedat, mora interponenda eſt dierum quatuor vel quinque, ut explorare liceat, num per id tempus Mercurius ſat magna copia jam illitus in

tus in apertum ptyaliſmum erupturus ſit. Interea æger parce nutriatur, ut ſanguis, a chylo purior adeoque fluxilior, humores ſecernendos facilius deponat; & largo tepentis ptiſanæ potu eluatur, ut atomi mercuriales latius diductæ per intricatiſſimos vaſorum poros liberius permeent, obſtructa viſcera efficacius reſerent, & ſi quid moturæ ſint, ocyus moveant.

2°. Poſtea, ſi nullomodo turbatum ſit, per novem dies ſequentes frictiones aliæ quinque iterandæ ſunt, eadem methodo, pari vel etiam majori unguenti doſi, ſimilique cautionum diligentia, alvum quotidie clyſtere eluendo, & os diligenter introſpiciendo, ne quid mali a dupla unguenti quantitate, quæ adhibetur, ex improviſo ſuperveniat.

3°. Quod ſi ptyaliſmus tandem obrepat, regendus eſt ex artis legibus ſupra propoſitis, *Cap. præcedente*, fovendus ſcilicet ſi moderatus, compeſcendus vero ſi nimius fuerit; ceterum ſatis longo dierum ſpatio permittendus, donec morbus exſtirpatus eſſe videatur.

4°. Contra ſi nullus adveniat ptyaliſmus novem illis alteris diebus, interponenda rurſus mora altera dierum novem vel decem, ut Mercurio ſpatium non deſit vim ſuam exerendi, quibus tranſactis tuto & ſine ullius recidivæ periculo licet ex artis regulis cutem detergere, lintea detrahere, purgationem aliquoties iterare, pleniorem diætam paulatim concedere, ac demum ægrum priori vitæ reddere.

5°. Interim tota curationis periodo bonis verbis confirmandi & erigendi ægrotantes, qui deficiente ptyaliſmo quem præſtolabantur, nihil non metuunt, ac vana ſibi fingunt portenta, quibus miſere animo angi ſolent.

Sunt qui ab omni lue ſe vacuos fuiſſe, & ad remedium ſine cauſa damnatos inde arguant, quod Mercurius nullam ſalivationem valeat movere; quaſi vero hydrargyroſis in ſanis ſemper inefficax ab infectis tantum ptyaliſmum proliceret, num e contrario experientia certa liqueat ſalivationem cum in ſanis, tum in contaminatis venereo contagio, illito mercurio perinde excitari.

Sunt alii, qui anxie timeant, ne quid vel in componendo, vel in adminiſtrando unguento peccatum ſit, unde oriatur ſalivationis abſentia; cum tamen error in his difficillime dari poſſit, ſi detur unquam; cum e contra certiſſimum ſit iterata obſervatione inunctionibus etiam legitimis & ſumma cura adhibitis ptyaliſmum nullum aliquando ſuccedere.

Plerique demum de futuro remedii ſucceſſu male inde augurantur, veriti, ne defectu ſalivationis curatio quoque defectura ſit; quaſi ſeminium morboſum profligari non poſſit, niſi foras exterminetur. Sed næ illi errore tenentur maximo: Jam pridem enim palam eſt obſervationibus multis veneream luem ſine ſalivatione ulla radicitus non raro exſtirpari. Et ſane cum morbus ille contrahatur ſine humore ullo conſpicuo qui intro ſubeat, nequaquam mirum videri debet, ſi perfectam curationem recipere poſſit, ſine manifeſta ullius humoris evacuatione. Adde porro defectum ſalivationis plerumque ſuppleri alvi fuſione, diureſi, ſudatione, vel ſaltem inſenſibili perſpiratione, quæ ſingulæ evacuationes deficientis ſalivationis vicariæ eſſe ſolent.

Igitur tantum abeſt, ut ægrotantibus, quos in hydrargyroſi ptyaliſmus deſtituit, cauſa ulla ſit cur vicem ſuam doleant, modo recte & ex artis legibus procedatur, ut contra potius ſibi jure merito gratulari debeant, quod ſibi datum ſit rara ſatis felicitate abſque tædio & periculo ſalivationis, atque adeo tutuſque commodiuſque, à venereo morbo perfecte convaleſcere.

§. II. INFORTUNIA SECUNDI STADII.

In altero curationis ſtadio ſanguis mercuriaribus atomis, quas ſecum confuſas vehit; nimium attritus & rarefactus, actuſque citatius in omnes corporis partes, validiore momento quam par ſit, ſi qua debilius reſiſtat, hac viam ſibi factus eſt, unde infortunia non pauca ſtadium hoc infeſtum habere ſolent.

I. Tuſſiculoſi, pulmonarii, hæmoptyſici, ſanguinem ſolent exſpuere, purum modo liquidum, floridum, ſpumoſum; modo cum pituita confuſum, nigrum, grumoſumque. Sed quocumque modo ſanguis exſpuatur, res eſt periculi plena, & quæ cito auxilio opus habeat. *I. Exſpuitio ſanguinis ſive hæmoptyſis.*

Itaque 1°. Reprimatur omni arte atque opera nimius Mercurii impetus, abſtinendo ab inunctionibus, induſia detrahendo, ægri cutim detergendo, lintea lecti mutando &c.

2°. Vena ſecetur bis, & ter in die, imo vero quarta quaque hora; & ſanguis largiter

ter educatur primis potiſſimum miſſionibus. Nullum enim remedium eſt, quo ſanguinis ad pectus ruentis impetus, & in pulmonaria vaſa arietantis momentum, celerius & efficacius retundi poſſint.

3°. Pro potu exhibeatur leve decoctum radicis ſymphyti majoris; parentur juſcula ex carne vitulina cum radice ejuſdem plantæ, ſemine lini, aut pauca oryza; imo ex piſcibus ſaxatilibus, ſi ad obtundendam cruoris acrimoniam, & procurandam vaſorum diſciſſorum conglutinationem colleticis opus eſſe videatur.

4°. In uſum advocentur cetera omnia remedia, quæ ad hæmoptoen valent, ut bolus armenia, terra ſigillata, ſanguis draconis, margaritæ præparatæ, ſpodium, cornu cervi uſtum, vel philoſophice præparatum, terra Japonica, vulgo *Catechu* ſive *Catchou*; amylum torrefactum, corallia præparata &c. a gr. xv, ac ℈ j; gummi Arabicum, Tragacanthæ &c. a gr. xx, ad xxx; ſucci depurati urticæ, millefolii, plantaginis, vel ſi deficiant ſucci, aquæ ſtillatitiæ earumdem plantarum ab ℥ j. ad ij; ſyrupi de roſis ſiccis, cydoniorum, myrtini, de ſucco portulacæ, aut plantaginis, de ſymophyto Fernelli, collorarum &c. ab ℥ ß. ad ℥ ij; e quibus boli, opiatæ, julepi, mixturæ variæ confici ex arte, prout morbo conducere viſum fuerit.

5°. Demum, poſt hæmoptoes curationem, de ægri convaleſcentis ſtatu caute judicetur; ſi morbus in ipſo curationis ingreſſu invaſerit, ſi æger morbo debilitatus, difficili & diuturniori remedio impar eſſe videatur, hydrargyroſis in aliud tempus differenda: Sin contra æger ſatis commode valeat, ac therapeia jam vergat ad exitum, quæ ſuperſunt ex artis legibus regenda ſunt.

II. Inſultus morbi caduci, ſive Epilepſiæ.

II. Frequenter accidit, ut Epileptici in hydrargyroſi media, dum ſanguis Mercurii vi impenſius rareſcit atque æſtuat, inſultu corripiantur, ac in terram præcipites ruant convulſi cum ſtertore, oris ſpuma, ceteriſque ſymptomatis, quæ in morbo caduco perpetua ſunt.

Tunc 1°. Si inſultus levior ſit, nihil prorſus movendum eſt; cavendum tantum ne æger damnum ſibi afferat dum convellitur, ac cuneoli lignei inter dentes adigendi, ne maxilla inferior convulſione acta morſu linguam lædat.

2°. Sin vero periculum ſit, ne paroxyſmus diuturnior graviorque in apoplexiam degeneret, ſecta prius vena, depletiſque vaſis cerebri hærente ſanguine nimium turgidis, exhibendæ vini emetici ℥ ij. quibus vomitio cieatur, ac ſolvatur inſultus.

3°. Quocumque modo paroxyſmus vel ſponte vel arte diſcuſſus fuerit, ad hydrargyroſim redeundum eſt, ſed cautius procedendo, & adhibitis ſemel, imo etiam bis in die remediis, quæ vi anti-epileptica valere creduntur, quorum potiſſima ſupra recenſita ſunt *Cap.* 6. §. 3. *N.* IV. & ex quibus bolos aut opiatas conficere facile eſt.

III. Exacerbatio dolorum arthriticorum, rheumaticorum, iſchiadicorum.

III. Haud rarum eſt Podagricos, eoſque qui doloribus rheumaticis, iſchiadicis, articularibus obnoxii ſunt, pati in ipſa hydrargyroſi novas moleſtaſque dolorum exacerbationes; ſed quibus una certa eſt medendi ratio.

1°. Salivationi largius fluenti moderandum quidem eſt, ſed ita tamen ut ex toto non cohibeatur, niſi dolorum acceſſio vehementior febrem advocet.

2°. Doloris morſus mitigandus diæta tenuiſſima, largo potu ptiſanæ lenientis & diureticæ, uſu clyſterum quotidiano ex decocto communi emolliente vel anodyno, nempe foliorum verbaſci, ſeminiſque lini, cum oleo amygdalarum dulcium aut butyro inſulſo; imo cum medulla caſſiæ, ſi alvus pigrior ſit.

3°. Sanguis jugiter eluendus uſu infuſionis foliorum theæ vel herbarum vulnerariarum ex blandiorum genere, quales ſunt ſcolopendrium, urtica, ſalvia, veronica, virga aurea, meliſſa, chamæpitys &c. cujus mane & ſero poſſunt pocilla aliquot ſorbillari, ut levis mador proliciatur, quo dolores, ſi non diſcutiuntur, ſaltem leniantur & mitigentur.

IV. Eruptio catameniorum.

IV. Solent in mulieribus erumpere catamenia, nunc quidem ſtata periodo, quoties ſcilicet in aggrediendo remedio de tempore, quo recurſura eſſent, parum proviſum fuerit; nunc vero extra ordinem & vi Mercurii ante tempus proritata, atque adeo fruſtrata cautione, quantacumque de vitando illorum regreſſu adhibita ſit. Sed quacumque ratione vel periodo contigerit, ut menſtrua hydrargyroſi ſuperveniant.

1°. Tunc ſuſtinendus eſt ſalivationis impetus, ſi forte vehementior ſit: Ea tamen caviſſe vix unquam opus eſt, cum experientia compertum ſit ptyaliſmum ſponte fatiſcere, quandiu menſtrua uberius manant, materia ſcilicet, quæ ad os confluebat, deorſum divertente.

2°. Si catamenia moderate fluant, bene eſt, reſque tota naturæ viribus committenda; hac una cautione ut dum fluunt, juſcula ſint valentiora, vel additis cremore oryzæ aut ovi vitello firmiora fiant.

3°. *Si vero* immoderatius manaverint, iis utendum remediis, quæ adverſus immodicum menſtruorum fluxum valent, ut ſunt remedia fere omnia ſupra recenſita *articulo* 1. *hujus ſtadii*, ubi *de hæmoptoe*: ſed præſertim decoctum aurantiorum immaturorum; alumen rupeum ſub forma boli ad ℥ ß; quolibet quadrihorio devoratum; vel bolus ex æquis aluminis rupei, ſanguinis draconis & ſacchari rubri partibus, cujus doſis ad ℨ j. quolibet quadrihorio iteranda eſt ſi morbus urgeat.

V. Mulieres, quæ uterum gerunt, aliquando in ipſa hydrargyroſi abortiunt, ſive citatiore impetu quo ſanguis agitur a Mercurio tumultuante, ſive irrequietis fœtus, qui tunc ipſe male habet, calcitrationibus. V. Abortus in prægnantibus.

Ubi primum ex ſanguinis profluvio, ex depreſſione ventris, ex dolore in utero, & ex enixuum præſentia manifeſtum eſt abortum inſtare.

1°. Hydrargyroſeos vehementia, quam maxime fieri poterit, ſuſtinenda eſt ex artis regulis, ut jam ſæpius dictum eſt.

2°. Parturienti ex arte obſtetricandum eſt, & excluſus infans, ſi vivus ſit, baptiſmo confeſtim luſtrandus, ne præmatura morte occumbat. Cetera vero omnia circa matrem procuranda, ut procurari ſolent in puerperis, quæ morbo immunes ſunt.

3°. Si lochia rite & moderate fluant, res tota naturæ permittenda, donec ſponte ceſſent, quo tempore Mercurii efficacitas inſtauranda, ſi nimium intermiſſa videatur: Ad minus remedii diuturnitas ad plures dies proroganda, ut quod intenſioni & efficaciæ forſan deeſt, temporis diuturnitate compenſetur.

4°. Si contingat vero, ut lochia ſupprimantur vel parcius manent, pari prorſus methodum medendum eſt, ac ſi therapeia mercurialis adhibita non fuiſſet, nempe clyſterum uterinorum uſu, venæ ſectione in brachio vel in talo pro ſuppreſſionis modo & gradu, emmenagogis blandis, purgationibus &c. quæ non ſunt hujus loci.

5°. Ceterum infantem, ſi vivat, a matre lactari neceſſe eſt, ut ſi lue venerea etiamnum forte laboret, ceu laborat plerumque, quoties nondum abſoluta curatione in lucem editur, profligatis uſu lactis materni, quod mercurialibus atomis turgidum eſt, morboſi ſeminii reliquiis integræ reſtituatur valetudini.

VI. Hypochondriaci, qui natura meticuloſi ſunt, remedii tædio, diuturnitate, dolore cito fracti, curatione quidem affecta de ſalute deſperare, confecta vero de valetudine ſolent diffidere, ac in utroque caſu medentes aſſiduis querimoniis enecare & plerumque ſine cauſa. VI. Inanis phantaſmata, quibus hypochondriaci percelli ſolent.

Ceterum eſt cum illis cautiſſime procedendum eſſe, ut qui morbi impatientes ſint, omnia tuta timeant, ac pro nihilo portenta ſibi fingant, quibus mirifice conſternantur. Itaque bonis verbis erigendi ſunt, quandiu therapeia mercurialis durat, ne animo deſpondeant, quod nunquam periculoſum non eſt; finita vero curatione manifeſtis rationum momentis arguendi, ut de valetudine diffiteri nullomodo poſſint. Sed in utroque caſu ſcias velim plurimum ineſſe difficultatis ac laboris; *In illo*, quod hypochondriaci ex vivida phantaſiæ vi, qua multum valent, morbi ſpecie gravius affici ſoleant, quam plerique alii morbo ipſo: *In hoc*, quod cum ceteri id verum eſſe facile putent quod multum expetunt, ii contra id ſolum verum eſſe credant, quod maxime ſibi metuunt.

VII. Scorbutici, aut qui ad ſcorbutum inclinant, quibus gingivæ natura molles & fungoſæ ſunt, aut in quibus ſanguis, ac proinde gingivarum mucus ammoniacali peccat dyſcraſia, gravia in toto ore ulcuſcula pati ſolent, ſerpentia, phagedænica, fœtida, gangrænodea, quæ buccas, gingivas, linguam, palatum fœde depaſcuntur; quæ ſi tonſillis, columellæ, vel pariſthmiis aſſideant, deglutioni magnopere officiunt; & quibus proinde, cum maximum ſit in mora periculum, celeriter occurrendum eſt. VII. Ulcera Oris phagedænica in ſcorbuticis.

1°. Coercendo vel ſuſtinendo adhibiti Mercurii impetum, ne immoderatius invaleſcat.

2°. Ulcera omnia probe detergendo collyrio Lanfranci, & ſi collyrium impar ſit, ſpiritu ſalis marini vel vitrioli additione mellis temperato, imo etiam ſincero, ſi morbi vehementia ita ſuadeat.

3°. Os identidem abluendo decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, biſtortæ, raphani ruſticani &c; foliorum cochleariæ, aquilegiæ, ſalviæ, becabungæ &c; corticis aurantiorum amarorum; balauſtiorum, fructuum ſumach, ſtrobilorum pini &c; cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rupeo ad q. ſ.

§. III.

§. III. INFORTUNIA TERTII STADII.

In tertio demum & ultimo therapeiæ mercurialis ſtadio, dum attrito, eliminato, profligato morboſo ſeminio opus eſſo vela jam contrahere, promotæ ſalivationi finem imponere, & illatam ori noxam emendare, nova ſolet ingruere malorum cohors, quæ plerumque non tam remedii adhibiti virulentiæ, quam medentium incuriæ vel inconſiderantiæ debent accepta referri.

I. Ulcera oris dyſepuloſa. I. Nonnunquam ulcera numeroſa, profunda, ſordida, depaſcentia, dyſepulota, oris interiora peſſime habent, unde ptyaliſmus diuturnior, quem compeſcere vix licet, nedum ſiſtere, quo tamen ægrotantes pedetentim marceſcunt & extenuantur.

Id perpetuum eſſe ſolet, 1°. Quoties Mercurius vel uberius vel præcipitantius adminiſtratus eſt: 2°. Quoties ulcuſculis in ore effloreſcentibus tempeſtive occurſum non fuit, ſi nimia fuerint, aut in alienis locis inſederint: 3°. Quoties acrior eſt ſalſiorque humorum craſis in ægrotante, unde ulcera cicatrici diutius repugnant: 4°. Denique quoties mollior eſt, laxior, nimiſque fungoſa gingivarum & interioris oris caro, qualis in ſcorbuticis, unde ab ulcerum tabo facilius eroditur.

Hinc palam eſt Medicos in manifeſta culpa eſſe in prioribus duobus caſibus, ut qui temere vel inconſulte ſe geſſerint: a culpa vero plane non vacare in duobus poſterioribus, ut qui ad ægrotantium, qui ſe illorum fidei dedere, temperiem ſtatumque ſatis caute non attenderint in adminiſtrando Mercurio.

Porro a qualicumque cauſa id mali proveniat, unica eſt medendi ratio.

1°. Nempe ſi oris interiora caleant, doleant, rubeantque inflammatorie vel eryſipelatoſe, vena incidenda eſt ſemel atque iterum, modo vires ægrotantis permittant.

2°. Ulcuſcula tepide fovenda lacte vaccino vel caprillo, decocto radicum althææ, infuſo ſeminis lini, aqua ſpermatis ranarum, ſimilibuſque, quæ in ore perpetuo contineri debent identidem renovando.

3°. Bis in die detergenda ſunt decocto hordei cum melle roſaceo, vino rubro aqua temperato, aquis thermalibus *v. g.* Balerucanis, quæ, ſi ita videatur, temperari poſſunt decocto radicum althææ: Imo ſi ulcera valde ſordida fuerint, collyrio Lanfranci identidem imbuenda, attamen parce, ne fibræ acrius laceſſitæ erethiſmo intenſiore percellantur.

4°. Alvus ſubducenda eſt quotidie enemate emolliente & eccoprotico, & tertia quaque die blando cathartico ex ſenna, manna, caſſia, ſale vegetali &c. ut humor, qui ad os copioſius affluit, verſus inferiora ſenſim divertatur.

5°. Interim æger nutriendus eſt ſolo lacte vaccino, ſi ventriculus hujus nutrimenti patiens ſit; lac ſaltem ſemel aut bis in die exhibendum, mane ſcilicet, & ſero: De cetero præſcribendæ ſorbitiones, quæ eupeptæ & euchymæ ſint, & quæ ſine maſticatione poſſint exhauriri.

6°. Ægrotanti non modo permittendus, ſed etiam imperandus eſt liberioris aeris uſus, ſi tempeſtatis ratio permittat, ut promota uberiore diapnoe, atomiſque mercurialibus copioſius ideo exhalantibus ſenſim compeſcatur tumultus, quem in ſanguine faciunt, ac imminuatur nimius humorum confluxus, quem verſus os ſollicitant. Ceterum modo ulcera videantur cicatricem paulatim contrahere, cura ſuperſtitis ptyaliſmi tempori tota committenda eſt; licet enim tarda ſit illa medicina, quam affert longinquitas & dies, at certe experientia compertum eſt & magnam & efficacem eſſe.

7°. Sunt qui ad reprimendum ptyaliſmum largiorem & diuturniorem uti ſoleant gargariſmatis aſtringentibus ex balauſtiis, roſis rubris, myrtillis, ſumach, acacia, baccis berberum, gallis, malicorio, alumine rupeo &c. ut laxiora ductuum ſalivalium oſtiola coarctentur. Sunt alii, qui nummos aureos in ore volutandos præſcribant, pilulaſve, quæ auri ſcobem, calcemve, aut bracteas recipiunt; devorandas exhibeant, ut mercuriales atomi, quæ copia nocent, auri ramentis, quibuſcum jungi amant, abſorbeantur & una ſimul educantur. Sed utrumque jam pridem a gnaris & prudentibus Medicis merito damnatur. *Prius* quidem ceu periculoſum, neque enim unquam tutum eſt ptyaliſmum, dum largius fluit, aſtringentium vi intempeſtive coercere: *Poſterius* vero ceu vanum & inutile, non quidem quod negem quod aperte liquet, ſcilicet auri ramentis mercuriales atomos nonnullas in ore aut in inteſtinis abripi & inde educi, ſed nego ſatis magna copia ea ratione unquam deduci, præſertim e ſanguine, ubi potiſſima ſcena eſt, ut ea therapeia

peia inægrotantium commodum cedere poſſit, niſi efficaciora & tutiora remedia adhibeantur.

II. Dum ulcerum eſcharæ decidunt, ſuperveniunt non raro hæmorrhagiæ ab eroſis laceriſve vaſis, quæ ulcera depaſta ſunt. Id mali frequens eſt quoties ulcera profundiora altius excavantur, præſertim ſi ab ægro cruſtæ ulceribus inuſtæ præcipitantius detrahantur, aut medentibus citius deradantur frequentiore affrictu penicilli collyrio imbuti.

II. Hæmorrhagia ab ulceribus oris.

Leve quidem malum eſt, & quod Naturæ committi poteſt, ſi ſanguis paucus extillet ex vaſis tenuioribus venoſiſque: At vero gravius, & cui mederi oporteat, ſi ubertim manet ab arterioſis & amplioribus vaſis.

Tunc ergo 1°. Abluto ore locus, unde ſanguis fluit, ſi oculis pateat, ut patet perpetuo dum hæmorrhagia manat a gingivis, lingua, buccis aut maxillarum commiſſuris, collyrio Lanfranci, ſolutione aluminis rupei in aqua plantaginis, aqua ſtyptica, aqua aluminoſa Fernelii, aut qui ceteris præſtat, ſpiritu vitrioli imbuatur. Si hæc ſiſtendo ſanguini paria non ſint, vaſi diſciſſo cauterium actuale, ſed leviter calens, imponatur, atque eſchara ea ratione inuſta caute foveatur, ut ſupra dictum *N°. 2. paragraphi præcedentis*, ne decidat præpoſtere. Interea vero æger nutriatur juſculis, ſorbitionibus, panatellis, cremoribus oryzæ, ovorumque vitellis, & damnetur ſilentii, ne maſticationis motu, vociſve contentione eſchara ſede dimoveatur & hæmorrhagia renovetur.

2°. Verum, ſi locus, unde ſanguis manat, in occulto ſit, ut dum latet in faucibus aut in poſtica facie lacunaris narium, incidatur vena ſemel iterumque, ſi morbi vehementia ita exigat, & ægri vires ferendo pares eſſe videantur. Interim os ſæpius abluatur decocto aſtringente & ſtyptico balauſtiorum, roſarum rubrarum, ſumach, gallarum, malicorii, cum additis aquæ Rabelii guttis aliquot; & pro potu ordinario exhibeatur decoctum radicis graminis vel cichorii ſilveſtris aqua eadem Rabelii imprægnatum ad gratam aciditatem.

3°. Memini in caſu ſimili profuiſſe in ægrotante quodam narium interiora, quæ faucibus proxima adſtant, unde hæmorrhagiam gravem patiebatur, ferro tenuiore, recurvo & leviter cadente, canalis ope in naſum extrinſecus immiſſo, comburere; duro quidem conſilio, ſed quod durior neceſſitas ſuadebat, & quod felici comprobatum fuit exitu, cum ea ratione & hæmorrhagia reſtincta, & æger ab orci faucibus revocatus fuerit.

III. Contingit nonnunquam, ut cum oris ulcera ad cicatricem veniunt, eroſæ linguæ latera, præſertim circa radicem, cum interioribus gingivis, quæ appoſitæ ſunt; gingivæ exteriores cum adverſis buccis; aut uvula ſive columella cum finitimo lacunaris fornice coaleſcant.

II. Conglutinatio linguæ cum gingivis, gingivarum cum buccis, uvulæ cum vicinis partibus.

Leve quidem malum & quod omitti poteſt, ſi nullum afferat incommodum. Sin aliter vero, oportet medicinam adhibere & promptam & facilem, nempe dum cicatrix recens eſt, partes male coalitæ adacto digito diſſociandæ; ſi vero firmior & antiquior ſit, ſcalpello ex arte diſſecandæ, ac poſtea cavendum ne ſemel diſcretæ denuo invicem agglutinentur, ideoque interjecto penicillo molliore, qui decocto detergente vel vino rubro imbutus ſit, blande pluries in die fovendæ ſunt, donec cicatrix obducatur.

IV. Tandem ſupereſt aliquando poſt curata ulcera ea oris ſtrictura, vulgo *Bridure*, qua maxilla inferior fere immobilis & quaſi capiſtrata nequit a ſuperiore diduci ulla ratione, vel ſaltem ita parum diducitur, ut os adſtrictis fortiter dentibus nullo vel anguſto tantum hiatu pateſcat, unde alimenta ſolidiora in os indi, inditave maſticari, aut vocis ſonus diſtincte exprimi vix poſſunt.

IV. Oris ſtrictura, ſeu capiſtratio: vulgo Bridure.

Solet hoc malum fere perpetuum eſſe, quotieſcumque tendines muſculorum manſoriorum, qui in maxillarum commiſſuris adſtant, male affecti ſunt vel ab altioribus ulceribus ea oris loca depaſcentibus, vel ab acrioribus cathæreticis, quæ ad exſtirpanda earum partium ulcera affricantur. Hinc enim elaſtica ſtamina, quibus tendinei funiculi conſtant, puncta, irritata, laceſſita quomodocumque, criſpari & in brevius contrahi neceſſum eſt, haud diſpari fere modo ac cartha pergamena ad ignem propius admota corrugatur. Quapropter minime mirum, ſi retracti eo modo tendines ac extenſionis priſtinæ jam neſcii inferiorem maxillam ſuperiori tam firmiter applicitam detineant, & oris diductioni tam valide obſtent, ut quantuſcunque niſus in adverſum fiat, renitantur ipſi momento ſuperiore, donec diſcerpantur.

Grave quidem malum eſt, tantoque gravius quod inemendabile. Sunt qui gargariſmatis emollientibus ex decoctis radicibus althææ, brancæ urſinæ, malvæ, ſeminibuſque lini, pſylli &c. contractos tendines tentent relaxare; ſed fruſtra; neque enim obſervatione hactenus compertum eſt poſse eos unquam nativæ mollitiei ullo modo reſtitui.

Sunt

Sunt alii, qui adactis intra dentes cuneolis ligneis maxillam vi diducere, ac manſoriorum tendines ad nativam extenſionem revocare conentur, nec feliciore tamen exitu; nihil enim vel minimum proficiunt labore maximo, ac ubi primum ab opere tædioſo ceſſatum eſt, cito perit diuturni laboris utilitas.

Demum non deſunt, qui duriore ſed æque inutili conſilio firmiores cicatrices internis maxillarum commiſſuris obductas inciſuris ſcarificent, eo ſcilicet fine ut maxilla inferior facilius moveri poſſit; quaſi vero durioribus oris cicatricibus malum induceretur, quod a retractis criſpatiſque muſculorum manſoriorum tendinibus unice pendet, inciſiſve cicatricibus ſuperficiariis morbus curari poſſet, cui medicina efficax adhiberi nulla ratione poſſet, niſi ſectione tendinum, quam tentare piaculum foret.

Quorſum ergo ægrotantium animos inani ſpe fruſtra tam diu lactare, aut quod pejus, novis miſeriis illorum miſerias quotidie cumulare? Diſcant tandem ſe immedicabili morbo detineri, ac dimiſſa non fruſtranea modo, ſed etiam periculoſa medicina, ea ſibi parent levamenta, quæ poſſint conducere, quæ nocere non poſſint. Cum ſolidiores cibos nec devorare, nec maſticare queant, liquidioribus utantur admiſſis per rimam, qua patet os, vel per eam quam facit dens unus data opera evulſus; eoque artificio, ſi non delicate, at ſaltem placide vitam traducant. De cetero *durum*, ſed immedicabile infortunium forti ferant animo, ut (*a*) *levius fiat patientia quicquid corrigere eſt nefas*.

CAPUT IX.

De infortuniis, quæ in parciore Hydrargyroſi interdum accidunt, & de eorumdem medicina.

Hydrargyroſis parcior ſua quoque patitur infortunia.

JAm ſupra monuimus *Cap.* 7. §. 2. omnia mitiora eſſe & pacatiora in parciore hydrargyroſeos adminiſtratione. Cum enim Mercurius minore doſi inungatur, tumultus in ſanguine, ſi quis fiat, minor inde futurus eſt; & cum inunctiones longioribus intervallis repetantur, impendentia mala prævidere, & prævifis ante occurrere facilius eſt. Inde tamen putet quiſquam nolim hac methodo in curanda lue venerea navigationis curſum teneri quaſi per mare pacificum, quod procellas nullas experiatur, quod nulla viderit unquam naufragia; ſiquidem hæc ipſa methodus ſua quoque paritur infortunia, quorum alia quidem parit ægrotantium imprudentia, qui Medicis monentibus morem non gerunt; & hæc huic methodo cum præcedente plerumque communia ſunt: Alia vero accidunt Medicorum incuria, qui ſeſe ægroſque fruſtrari ſolent, dum per errorem medicinam imparem morbo adhibent; & ea huic methodo quaſi propria ſunt.

§. I. DE INFORTUNIIS HUIC METHODO CUM PRÆCEDENTE COMMUNIBUS.

I. Febris advenit, & caput intumeſcit, ſi ægri vagentur, dum remedia adhibent.

I. Ægrotantes, cum in hac methodo ab exulceratione oris & ſalivatione immunes noxam nullam patiantur, tædet plerumque, in cubiculo concluſos tandiu detineri. Conniventibus itaque, vel ſaltem diſſimulantibus Medicis, amant per urbem vagari, ignari malorum quæ ſibi poſſunt parere, cum Mercurio nulla unquam fides ſit. Vidi equidem, neque ſemel, rem ſatis proſpere, ſaltem ſine damno, ſucceſſiſſe in regione calidiore, qualis eſt Occitania, tempeſtate æſtiva, in ægrotantibus demum, in quibus tardior erat & hebetior Mercurii energia: At vero ægrotantes alios & numero plures ibidem vidi, quibus ſimili imprudentia graviſſima parta ſunt infortunia, unde in apertum capitis diſcrimen venere.

Neque ſane mirum, quippe ſi dum interiora calent & æſtuant a Mercurio intus tumultuante, contingat ut extimus corporis habitus vento, frigore, humiditate derepente refrigeretur, neceſſe eſt pro conſtipata cute & denſatis ſpiramentis, quibus pervia eſt, inſenſibilem perſpirationem ſubito inhiberi. Hinc particulæ morbificæ, quæ in hac methodo a ceteris emiſſariis præcluſæ, ſaltem tacite hac exhalabantur; hinc non paucæ merculiales atomi, quæ circulationis motu abreptæ latenter evaneſcebant via eadem, intra corpus jam retineri, & retentæ tragœdiam agere debent periculi plenam. Modo ſcilicet intra ſanguifera vaſa coercitæ, motum circulantis cruoris intendendo, carneaſque tum cordis,

(*a*) Horat. *Od.* 24. *Lib.* 1.

cordis, tum arteriarum fibras ad oſcillationem frequentius ſollicitando, febrem accendere, ut dictum eſt *Cap. præced.* §. 1. *Artic.* 2: Modo vere impete facto in ſalivales glandulas, tum parotides, tum maxillares, ſubitum illarum tumorem, calorem, dolorem inferre, cum inſigni linguæ, totiuſque capitis tumefactione, ut *ibidem* dictum eſt §. 1. *Artic.* 1: Modo tandem tum in ſalivales glandulas vim ſimul exerendo, una eademque opera & febrem inducere, & glandularum ſalivalium tumefactioni locum dare.

Sic ergo in hydrargyroſi ipſamet parciore, ægrotantium imprudentia infortunia eadem non raro accidunt, quibus ſupra diximus *præcedente Capite*, §. 1. *artic.* 1. *&* 2. pleniorem hydrargyroſim infeſtam & infamem haberi, ſed quibus eadem quoque medicina facienda eſt, quam idcirco, ne actum agere videamur, repeti volumus ex præcedente Capite.

II. Febris cum diarrhea, & dyſenteria, ſi ægri cibis ſeſe ingurgitent, aut gulæ indulgeant.

II. Nonnulli, qui natura multi cibi ſunt, cum inediæ impatientes tenuiorem diætam, quæ imperatur, obſervare nolint vel nequeant, non largiorem modo ſibi concedunt, ut famen depellant, quod condonari facile poſſet, modo offis tantum, cremoribus, panatellis & ovorum villis uterentur; ſed etiam gulæ interdum ita indulgent, ut cum oris interiora ab exulceratione libera ad maſticationem & deglutitionem prompta ſint, non dubitent cibis ſe ingurgitare; carne, eduliis, ferculis, cupediis promiſcue veſci; quin imo vinum adhibere, quaſi in therapeia tam lubrica pergræcari licitum foret.

Sed delictum gravis pœna plerumque ſequitur, neque *pede claudo*. Cum enim in hydrargyroſi quavis concoctrix ventriculi facultas manifeſte infringatur copioſiore, ut opinor, muco tunc temporis in ſtomachum confluente, quo tonus ventriculi relaxatur, & hebetatur fermenti chylopœi energia, inde fit ut ingeſta cibaria & male confici, & in vitioſam abire ſoleant cacochyliam, acidam, acrem, bilioſam, qua quidem, ſi in ſanguinem transfundatur, febrem moveri, qualem ſupra deſcripſimus, *Cap. præcedente*, §. 1. *Artic.* 2; qua vero, ſi in inteſtina provolvatur, diarrhœam produci neceſſe eſt in dyſentericum fluxum brevi degenerem, de qua *ibidem*, *artic.* 3.

Sic ergo in hac etiam methodo ægrotantium intemperantia mala ſæpe creantur graviſſima, quæ ut natura eadem ſunt ac affectus illi, de quibus ſupra, qui in pleniore hydrargyroſi eveniunt, ſi cum iiſdem nonnunquam gradu & intenſione fere paria fiunt, atque adeo iiſdem remediis impugnanda ſunt, de quibus *ſupra loco laudato*.

III. Cetera pleraque præcedentis methodi infortunia, ſi hydrargyroſis parcior cachecticis, ac corpore male conſtitutis adminiſtretur.

III. Huic alteri hydragyroſi, de qua nunc quæſtio eſt, ut quæ ad patiendum & tolerandum multo facilior ſit, moris eſt novitii quidem, ſed jam recepti ægrotantes pluri-mos credere natura infirmos, viribus parum valentes, morbo habituali exauſtos, ut pulmonarios, tabidos, hæmoptoicos, epilepticos, ſcorbuticos, podagricos, mulieresſque uterum gerentes, quibus pleriſque pleniore hydrargyroſi olim interdictum erat. Neque ſane mutati conſilii pœnitendum eſſe videtur, quo non ſolum uſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, ægrotantium plurimos ab inveterato morbo feliciter convaleſcere, qui tanquam deplorati naturæ viribus, vel ad ſummum mitigatoriis, ſed inefficacibus, quibuſdam auxiliis quondam permittebantur, donec paulatim morbo confecti mortem miſeram occumberent ante diem.

At vero cum nihil occurrat quod ex omni parte a periculo tutum ſit, inde ſimul effectum eſt, ut mitior hæc ipſa hydrargyroſeos ſpecies, utcunque natura blanda ſit, infortuniis tamen non paucis obnoxia interdum eſſe ſoleat, quæ cum altera communia habet, ut ſputo ſanguinis in hæmoptoicis, inſultibus morbi caduci ſive ſontici in epilepticis, ulceribus oris phagedænicis in ſcorbuticis, paroxyſmis podagricis, abortui, ceteriſque id genus numero ſat multis. Quantumvis enim & parcis doſibus & longis intervallis Mercurius adhibeatur, quamtumvis tacite vim ſuam exerat in profligando ſeminio morboſo, vix unquam fieri poteſt, ut nec in liquidis orgaſmum, nec in ſolidis erethiſmum ullum excitet; neutrum vero excitare unquam poteſt in ægrotantibus natura infirmis, cachecticis, corpore male conſtitutis, quin periculum maximum inde immineat, ne therapeia in infortunium quoddam eruptura ſit, varium quidem pro vario ægri ſtatu, ſed nunquam a periculo vacuum.

Sic ergo in parciore quoque hydrargyroſi, ægrotantium infirmitate infortunia eadem interdum contingunt, ac in pleniore: Plerumque tamen paulo mitiora, quibus proinde medendum eſt auxiliis iiſdem, quæ allata ſunt *Capite ſuperiore*, §. 2.

IV. Aliquando ulcera oris altius penetrant & fiunt maligna medentium negligentia

IV. Rarum eſt oris ulcera altius penetrare in hac hydrargyroſeos ſpecie, rarius ulcera eadem fieri maligna, cacoethea, dyſepulota. Poteſt tamen utrumque medentium indiligentia aliquando contingere; & tunc eadem omnia infortunia timenda ſunt, de quibus *ſuperiore Capite* dictum eſt, §. 3.

Sed ut illa infortunia natura, cauſa, periculo cum iis proxime conveniunt, quæ laudato loco recenſentur, ſic medicina ad illa efficax cum ea convenit, quæ ibidem propoſita fuit, & ex eodem Capite repetenda eſt

§. II. DE INFORTUNIIS HUIC METHODO QUASI PROPRIIS.

Tritus hydrargyroſeos ſucceſſus.

Hactenus ſed paucis de infortuniis, quæ hydrargyroſis parcior communia quidem habet cum pleniore, ſed quæ tamen mitiora & rariora patitur: nunc paulo fuſius de infortunio illo, quod licet cum utraque commune ſit, ad parciorem tamen ſpecialius & frequentius pertinet; nempe de irrito Mercurii ſucceſſu, gravi ſane infortunii genere, & ſi ea excipias quæ capitis diſcrimen advocant, omnium graviſſimo, quo fit ut morbus male eſtirpatus poſt breves inducias ſponte reviviſcat, agatque tragœdiam alteram priore pejorem.

Qui cum pleniore hydrargyroſi communis eſt, ſed qui in parciore frequentius accidit.

Novum quidem non eſt pleniorem hydrargyroſim ipſam quoque omni plane ſucceſſu aliquando deſtitui; ſed id tamen rarum eſt, neque unquam fere accidit, niſi cum adhibita therapeia vel nimia medentium feſtinatione, vel præſentia graviorum infortuniorum, quæ urgent, citius quam par eſſet intermittitur, unde vix poteſt tunc ignorari & erroris admiſſi cauſa, & emendandi ratio. In parciore vero hydrargyroſi id infortunii genus eſt frequens & pervulgatum eſt, & quod maxime mireris, tum etiam cum omnia ex artis legibus rite adminiſtrata videntur, ac cum therapeia moram ac ſuſtentationem ſatis diuturnam habuit, ita ut nec ſatis liqueat plerumque in quo peccatum ſit, nec ab admittenda culpa cavere, aut admiſſæ mederi facile ſit.

Cauſæ irritæ hydrargyroſeos.

Itaque operæ pretium eſt latentes cauſas curationis in ea methodo tam ſæpe infectæ retegere, modumque ſimul indicare, quo in poſterum id infortunii cavere liceat. Sic illa curatoria methodus, quæ blandior, tutior, faciliorque ab omnibus cenſetur, nota inefficaciæ, unde male audiat, ſemel purgata, poterit ab omnibus tuto admitti non parvo therapeiæ compendio, maximoque ægrotantium emolumento. Sed cum ea quæſtio obſcura ſit & difficiles explicatus habeat, rem paulo altius repetere neceſſum eſt.

In cauſa efficiente quacunque requiri & certum gradum intenſionis, & certam temporis moram.

Conſtat cum ratione, tum experientia, effectum quemcunque cauſam habere certam, quæ ſit certi gradus, & quæ certo egeat temporis intervallo, ut efficax ſit. Sic ut exemplis utar vulgaribus & obviis, cera liqueſcit certo tantum gradu caloris, & eo caloris gradu quem certo temporis ſpatio experta ſit: Sic aqua congelatur certo tantum gradu frigoris, & eo frigoris gradu, cui per certum tempus objecta fuerit. Nulla arte, nulla opera fieri unquam poteſt, ut cera liqueſcat, aut aqua congeletur, niſi cauſæ ſingulæ, a quibus ſinguli illi effectus producuntur, ad certum illum intenſionis gradum evehantur, qui effectui producendo correſpondeat, & in ſubjecta agat per eam temporis moram, quæ ad effectus illos producendos requiritur.

Duo eadem in Mercurio requiri, ut effectum præſtare poſſit.

Sic ergo & pari prorſus ratione profligatio & exterminatio ſeminii ſyphilitici, qualitercunque fiat, 1°. Certam in Mercurio vim & energiam poſtulat, qua in virus agat: 2°. Certam ac determinatam requirit temporis diuturnitatem, per quam ea Mercurii quantitas in virus agat. Si alterutrum defecerit, luditur opera, neque unquam ſperandum eſt fore, ut virus venereum radicitus debellari poſſit a cauſa, quæ alterutro nomine imbellis, vel potius impar eſt.

Jam vero cum Mercurius homogeneus ſit, & e particulis ſimillimis & ſimpliciſſimis totus componatur, quæ nullam in ſanguine mutationem pati poſſunt, unde mutetur earumdem efficacitas, palam eſt certum illum virtutis & energiæ gradum, qui in adhibito Mercurio deſideratur, ut virus venereum profligari & exterminari poſſit, non diſtingui ab ipſamet adhibiti Mercurii quantitate, atque adeo ad eradicandum morbi venerei fomitem neceſſum eſſe, 1°. Certam ac determinatam Mercurii quantitatem ſanguini ſyphiliticorum inſtillari, unde æſtimanda eſt certa adhibiti Mercurii efficacitas: 2°. Semel inſtillatam ſatis diu in eodem morari, unde æſtimanda eſt certa temporis diuturnitas, quæ in agente Mercurio requiritur.

Duas proinde leges eſſe in adhibendo Mercurio obſervandas. 1. Ut certa doſi; 2. Ut cer-

Liquet ergo duas eſſe leges in adhibendo Mercurio perpetuo obſervandas, ſi optato ſucceſſu potiri quis velit; 1°. Ut ea Mercurii quantitas, quæ ad perfectam luis venereæ curationem requiritur, agat in ſanguinem, & agat eo momento, quod producendo effectui aptum ſit; ſin ſecus enim, nunquam eo niſu illum agreſſura, impetumve factura eſt ejus gradus, qui ad effectum neceſſarius eſt: 2°. Ut admiſſa Mercurii quantitas in ſangui-

ſanguinem pari eademque vi ſatis diu agat, ac inchoatam in illo mutationem ſatis diuturno temporis ſpatio urgeat, donec totum ſanguinem, vaſa ſingula, receſſus omnes pervaſerit, ne quid inacceſſi uſpiam ſuperſit, ubi morbi fomes abdi, & unde recidiva pati poſſit.

to temporis intervallo adhibeatur.

Peccant in priorem quidem legem, quicunque Mercurium doſibus æquo parcioribus & intervallis juſto longioribus adminiſtrant, unde deeſt in ſanguine ea Mercurii quantitas, quæ ad producendum effectum neceſſaria eſt: In poſteriorem vero, quicunque affectam mercurii admiſtrationem citius, quam par eſt, intermittunt, ex quo efficitur ut mutatio ſanguini jam inducta ſatis diu non ſuſtineatur ad morbum radicitus exſtirpandum.

Peccare in priorem, qui Mercurium parcioribus doſibus adminiſtrant & in poſteriorem, qui hydrargyroſin citius intermittunt.

Utrumque peccati genus frequens eſt in hydrargyroſi parciore. Hinc in illa methodo vani illi & irriti ſucceſſus curationum mercurialium, quibus mitigatur quidem ſymptomatum ſævitia, malumque remittitur; ſed quibus non deletur morbi fomes, nec proinde morbus funditus exſtirpatur. Hinc fallaces illæ morbi therapeiæ, irritis ipſis ſucceſſibus pejores, in quibus evaneſcunt quidem ſymptomata, unde ægrotantes male providi fauſta omnia ſibi temere deſpondent, ſed quæ poſt breves inducias in recidivas abeunt priore morbo plerumque difficiliores.

Probe teneo quod illi errent, qui ſolent ad hunc modum Mercurio uti vel abuti potius, nec ignarus ſum offuciarum, quas ſibi ipſi faciunt, ut methodum eam probent Mercurii & parciore quantitate & breviore temporis ſpatio adminiſtrandi.

Hinc fallaces illæ & male certæ luis venereæ curationes.

Nempe circa *prius* ſic argutantur. Unciæ tres unguenti mercurialis quatuor frictionibus intra ſeptem dies ægrotanti illitæ luem radicitus plerumque ſanant intra triginta dies. Ergo unciæ totidem ejuſdem unguenti, frictionibus duodecim, intra dies triginta adminiſtratæ, morbum eumdem pari facilitate, ſimilique efficacia eradicaturæ ſunt.

Neque valent argumenta, quæ pro damnata methodo afferuntur.

Circa *poſterius* vero ſic amant ſibi fucum facere. Conſtat, *inquiunt*, ſanguinem totum per corpus pluries hora qualibet circumvehi. Poſſunt ergo mercuriales atomi in ſanguinem celeriter diſtribui, univerſa corporis vaſa pluries hora qualibet legere, & relegere, & cauſam morbificam, ubicunque latet, efficaciter impetere; atque adeo debent intra ſpatium temporis opinione brevius morbum penitus delere.

Argumentum primum.

At vero in *utroque* perinde hallucinantur. Circa *prius* quidem, nec damus tres unguenti uncias ad curationem luis ſemper ſatis eſſe, nec ab omnibus in parciore hydrargyroſi uncias tres unguenti ſemper adhiberi, quod utrumque gratis aſſumunt. Sic ergo ruentibus permiſſis concluſionem funditus ruere neceſſum eſt.

Argumentum alterum.

Verum, ut etiam demus duas illas ſumptiones, aſſumptio tamen non dabitur: Certum eſt enim haud leve diſcrimen inter collatos caſus intercedere, 1°. Ex diverſo adminiſtrationis modo: 2°. Ex inæquali intervallo, quod inter frictiones interjicitur: 3°. Ex diverſa mora, quam Mercurius trahit in ſanguine.

Solvitur argumentum prius.

1°. *Ex diverſo* quidem *adminiſtrationis modo*. Cum enim tres unciæ unguenti mercurialis quatuor frictionibus adhibentur, manifeſtum eſt frictione qualibet illini drachmas ſex unguenti, ex quibus circiter drachmæ tres Mercurii in ſanguinem transfundi poſſunt. Contra vero, cum unciæ totidem frictionibus duodecim illinuntur, unguenti quantitas vice qualibet adhibiti non aſcendit ſupra drachmas duas, ex quibus ad ſummum circiter drachma una Mercurii in ſanguinem exprimitur. Liquet ergo momentum, quod poteſt a Mercurio exerceri in priore caſu, eſſe ad momentum quod ab eodem exercetur in poſteriore, ut tres drachmæ ſunt ad drachmam unam, ſeu quod idem eſt ut 3. ad 1.

2°. *Ex inæquali temporis intervallo, quod inter frictiones ſingulas interjicitur*. Cum enim in priore caſu frictiones altero quoque die adminiſtrentur, breviore intervallo quod horas 48. non excedit, parcior quantitas Mercurii ex præcedente inunctione admiſſi debet evaneſcere, unde tanto major futura eſt Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus in ſanguine collecta. Contra vero, cum frictiones tertio vel quarto tantum quoque die fiunt, longiore intervallo, quod horas 72. vel 96. æquat, majus debet eſſe diſpendium Mercurii præcedente inunctione intromiſſi, unde tanto minor futura eſt in ſanguine ſolida Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus reliqua.

3°. *Ex diverſa mora, quam Mercurii ſumma ducit in ſanguine*. Nam in priore caſu quantitas Mercurii quantacunque adminiſtratur, die ipſa ſeptima tota cum ſanguine confuſa adeſt, adeoque momento, quo maxime pollere poteſt, ſanguinem impetit, ac virus exterminat per dies ad minus viginti, vel viginti tres. Contra vero in caſu altero quantitas eadem Mercurii, ſi tamen in illo quantitas eadem poſſit unquam ſanguini ſimul ineſſe, quod ſane ex præcedente articulo nequaquam credibile eſt, non ante collecta erit,

quam die trigeſimo, atque adeo vix per diem unum, poteſt adunato impetu vim integram in ſanguinem exercere.

Sic ergo colligere eſt Mercurium 1°. Parcioribus doſibus illitum: 2°. Longioribus intervallis adminiſtratum: 3°. Tardius in corpore adunatum, debilius momentum, cum in ſanguinem, tum in virus cum ſanguine permixtum, exercere, quam ſi majoribus & frequentioribus inunctionibus adhibeatur, utcunque ceteroqui ſupponatur eadem copia adminiſtrari; atque adeo quicunque crediderit poſſe utraque methodo luem veneream æque efficaciter profligari, credat idem oportet januam, quæ valido ariete impulſa labat, poſſe perinde perfringi, ſi fruſtulis, in quæ aries ille diſſectus fuerit, ſucceſſive impetatur; aut murum, qui globo tormentario facile disjicitur, perinde diruendum eſſe glandibus minoribus, quarum ponderis ſumma pondus æquet globi tormentarii, & quæ ſingulæ vi eadem, ſed ſucceſſive, emittantur.

Solvitur poſterius.

Jam vero circa poſterius 1°. Confitemur quidem ſanguinem per corpus circumvehi pluries intra horam, ſed hæc de majoribus tantum vaſis vera ſunt. Negamus enim ejuſdem curſum in anguſtiſſimis vaſculis æque celerem eſſe, atque per illam tam ſæpe iterari. Ergo ſequitur inde Mercurium inunctionibus admiſſum per majora quidem vaſa ſatis prompte diſtribui: At vero ſequetur inde nunquam pari celeritate diſtribuendum eſſe per intricatiſſimos glandularum, viſcerumque ductus, ubi latet potiſſima morbi cauſa.

2°. Nihilominus ultro demus Mercurium per omnia corporis vaſa, etiam minima mira celeritate diſtribui. Quid tum? An inde efficietur unquam, ut Mercurius pari celeritate optatum effectum præſtet? Minime gentium. Nempe ad perfectam luis venereæ curationem ſingulæ ſanguinis guttulæ ſubeundæ & a ſeminio venereo expurgandæ; perluſtrandi receſſus omnes intricatiſſimi viſcerum, glandularum & medullæ oſſium; obices demum, ſi qui ubicunque adſint, atterendi, & diſſipandi itu redituque multiplici; ad quæ ſingula tempus requirur idoneum, quod experientia docuit diuturnius eſſe plerumque, quam quis prima fronte putaverit.

Palmarium eſſe, ſi certus adminiſtrandi Mercurii modus definiatur, tum in quantitate Mercurii, tum in adminiſtrationis diuturnitate.

Ex his itaque palam eſt, ut jam redeat oratio, unde primum digreſſa fuit, efficaciæ Mercurii ad luem veneream exſtirpandam certos fines eſſe, tum in adminiſtrandi modo, tum in adminiſtrationis diuturnitate, quos intra Mercurius morbum perfecte curet, curetque minima ægrotantium ærumna: Quos ultra morbum curet etiam, ſed majore ægrotantium labore, imo ſæpe non ſine periculo: Demum quos citra ærumnam quidem minimam inferat, ſed ſimul etiam curationem nullam, vel curationem imperfectam præſtet.

Quocirca therapeiæ mercurialis cardo in eo totus vertitur, ut certus ſtatuatur modus tum quantitati adhibendi Mercurii, tum mercuriali adminiſtrationis diuturnitati, unde emolumentum quidem accedat quam maximum, curatio ſcilicet omnibus numeris perfectiſſima, damnum vero quam minimum accerſatur, ſcilicet moleſtia noxaque quam leviſſima.

Sed *hoc opus, hic labor eſt*, quippe variam eſſe neceſſe eſt, tum adhibendi Mercurii quantitatem, tum adminiſtrationis diuturnitatem pro morbi novitate vel inveteratione, diverſo intenſionis gradu, partium affectarum natura aut affectionum ſpecie, ſymptomatum numero & ſævitia, atque ægrotantium ætate, ſexu, valetudine, quæ

Incerta (a) ſi tu poſtules.
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.

At neutrum ratione definiri poteſt, ſed experientia.

Nihil ergo licet hac de re definire quod certum ſit, ratione ſola ſeu ut aiunt, *a priori*, ſed duce tantum experientia & ab effectibus, ſeu ut vulgo dicunt, *a poſteriori*. Quæ autem multiplici & iterata obſervatione hac in re maxime explorata ipſe hactenus habeam, lubet paucis exponere, ut ſi quis *quid noverit iſtis rectius, candidus impertiat, ſi non his utatur mecum.*

Qua duce compertum eſt Mercurium ea quantitate adhibendum eſſe, ut blanda moveatur ſalivatio.

I. Itaque compertum eſt experientia Mercurium exſtirpandæ lui venereæ parem eſſe, quoties legitimum ptyaliſmum movet. Quocirca danda eſt opera ut ſalivatio cieatur, non ſubitanea, tumultuaria, immodica, qualis in pleniore hydrargyroſi, unde ſalivales glandulæ tumeant, oris interiora inflammantur, plura & profunda ulcuſcula in ore emergant, ſaliva ad libras octo, novem, decem, defluat intra nycthemerum; ſed placida, moderata, remiſſa, facile tractabilis, quæ ori inflammationem nullam, vel levem, quæ ulcere pauca & ſuperficiaria inferat, quæ unam aut alteram, vel ad ſummum tres ſalivæ libras intra horas 24. ſuggerat.

Igi-

(a) Terent. *Eunuch. Act.* 1. *Scen.* 2.

Igitur, ſtatim atque ex tribus primis frictionibus innotuerit quid in ægrotantis ſanguinem Mercurius valeat, reliqua in hunc finem ita dirigatur curatio, modo inunctionum doſim, modo crebritatem, modo crebritatem ſimul & doſim intendendo, ut ſalivatio ex votis tandem ſuccedat, quæ ſi moderata, fovenda; ſi parcior, confirmanda novis frictionibus; ſi forſan immoderatior ſit, reprimenda eſt, & ad modum reducenda ex artis legibus. Proinde, ut ex Cynoſuræ aſpectu navigationis curſus, ſic ex ſalivationis præſentia & gradu mercurialis therapeia ſemper regenda eſt.

Et motam ſalivationem tandiu fovendam eſſe, dum morboſa ſymptomata evanuerint.

Errant igitur, qui putant ſalivationem in curanda lue venerea cane pejus & angue vitandam eſſe, ideoque in eo toti ſunt, ut, parciſſimas rariſſimaſque frictiones adhibeant. Sic enim operam ludunt ſuam, ſuoſque deludunt ægrotantes.

Nec multo levius peccant, qui motam vel imminentem ſalivationem intempeſtivis purgationibus reprimunt vel coercent; atque adeo Mercurium, dum optato inſtat operi, evocant & amovent; ſic etiam id unum videntur agere, ut operoſe nihil agant.

Haud equidem nego aliquoties ſine ſalivatione luem veneream feliciter exſtirpatam fuiſſe, quæ recens eſſet & levis, & quæ ægrotantes afficeret Mercurio facile obſequioſos: At vero pernego poſſe inde unquam colligi ſalivationem ſemper omittendam eſſe in curatione luis venereæ cujuſcumque. Quaſi vero, ſi quid ſemel, iterumve proſpere ſucceſſerit caſu vel fortuna, debeat illico inde exemplum ſumi, quod in poſterum norma fiat, etiam contra æquum & bonum: Aut quod pejus eſt, quaſi nefas foret ad conſilia tutius explenda novis & munitioribus viis uti, quas indefeſſa rerum obſervatio feliciter parturit ad utilitates noſtras. Næ mihi videntur, qui ſic vitiligant, non firmiore cauſa niti, quam ſi quis præfratæ ideo contendat navigationis curſum ſine pyxide nautica feliciter nunc regi & poſſe & debere, quod contigerit forſan aliquando, ut in regenda navi ventis ſecundis acta pyxis nulli fuerit uſui, vel quod conſtet Scriptorum teſtimoniis a veteribus olim pyxide deſtitutis ſatis feliciter aliquoties navigatum fuiſſe.

II. Altera curationis regula eſt, ut promota ſalivatio nulla ratione prius cohibeatur, quam morboſa ſymptomata, quæ a lue venerea ortum habent, evanuerint. Neque enim licet aliunde criterio ullo, quod certum ſit, de ſanguinis dyſcraſia emendata, de profligato luis ſeminio, demum de cauſa morbi funditus deleta tuto decernere, quam ex affectuum, quos morbus produxit, ceſſatione.

Errant ergo quicunque, non ex ſymptomatum curatione, ſed ex ſolo dierum numero therapeiam mercurialem metiuntur & circumſcribunt. Etenim cum morbi gradus, ſanguiniſque conſtitutio nunquam ſibi ſimiles ſint in diverſis ægrotis, nihil ineptius fingi poteſt, quam methodum eamdem adhibere ſingulis, & ut vulgari fertur adagio, *omnes eodem calopodio calceare*, quod olim a Galeno, *Method. Medend. Lib. 9. Cap. 16.* dictum meminimus in Medicos quoſdam imperitos, qui non habita ratione temperamenti diverſi eadem remedia omnibus admovebant.

Porro tamen noluerim otioſe quiſquam diutius expectet dum omnia ſymptomata evanuerint, quæ a lue venerea ortum ducunt. Neque enim ſperandum eſt fore ut omnia ſemper evaneſcant, quandoquidem nec eadem eſt omnium natura, nec ſimilis productionis ratio. Quippe alia luis venereæ ſymptomata, ſcilicet ea omnia, quæ inducuntur ſolo humorum ſive fluidorum vitio, aut ad ſummum ſolo erethiſmo ſolidorum & citra labem ullam ulteriorem, pendent a ſeminio venereo tanquam a cauſa *continente*, atque adeo inde neceſſario futurum eſt, ut ſublata ea cauſa, hoc eſt, profligato ſeminio venereo, ipſa quoque perpetuo tollantur. Alia vero, nempe ea omnia, quæ a qualicumque labe ſolidis illata naſcuntur, pendent quoque ab eodem ſeminio venereo, ſed tanquam cauſa ſimpliciter *conjuncta*, atque adeo licet poſita ea cauſa ipſa poſita fuerint, attamen conſequens non eſt fore, ut, eadem ſublata, hoc eſt, exterminato ſeminio, ipſa quoque tollantur illico. Quæ dicta abunde indicant ſedulo diſtinguendum eſſe inter diverſa illa ſymptomatum genera, & diligenter cavendum ne remoto omni diſcrimine, idem de omnibus judicium temere interponatur; ſed de his fuſius in ſequentibus.

CAPUT X.

De Affectibus, qui poſt Hydrargyroſin reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt.

Peccant, qui ab hydrargyroſi nimium diffidunt, & qui eidem confidunt nimium.

UT nonnulli adſunt, qui ab hydrargyroſi abhorrent ſine cauſa, ſic contra non deſunt, qui eidem nimium credant. Illi ſibi nihil non timent a Mercurio, ceu ab infido & male tuto remedio: Hi nihil non ſperant ab eodem; ceu a certiſſima & abſolutoria medicina; & ſi forte non putent fore ut inde rejuveneſcant, quod Poetæ olim finxere de Æſone, Jaſonis patre, Medeæ artibus juventæ reddito, at putant certe ſe ab omni morbo liberos integerrimæ valetudini reſtitutum iri, quali olim ante conceptam luem maxime valuere. Sed utrique, dum diverſi abeunt, in contraria peccant: Illi nempe, quod de Mercurio nimium diffidant, cujus uſus legitimus tutus eſt & periculi expers, ut ſupra probavimus *Lib. II. Capp* 11 12. *&* 13. Hi vero, quod eidem confidant nimium; quamtumvis enim Mercurius remedium ſit & opiferum & efficax, non ideo tamen ſequitur hujus uſu omnia ſymptomata, quæ a lue venerea inducta ſunt, ſemper deletum iri, ut in ſequentibus probabimus.

Duæ ſunt luis venereæ ſpecies altera, quæ humores tantum inficit, altera quæ ſolidas partes lædit.

Jam ſupra *Cap. V.* §. 1. *hujus Libri* vidimus tres eſſe luis venereæ ſpecies, primam, in qua virus paucum, benignum, recens admiſſum humores ſolos corporis, plures paucioreſve, inficit, illæſis ſolidis partibus: Alteram, tertiamque in qua virus uber, acre, inveteratione auctum & multiplicatum ad organa varia corporis penetravit, parteſque ſolidas non paucas læſit vitio multiplici, phlogoſi, inflammatione, infarctu, tumore, gummato, ſkirrho, eroſione, exulceratione, carie &c.

Prior plerumque perfecte curatur hydrargyroſi.

Prima quidem luis venereæ ſpecies perfecte curatur hydrargyroſi legitima; nec ſane mirum, cum enim virus venereum, quod in humoribus latet, ſolidas corporis partes nondum vitiaverit, conſequens eſt, ut ſi e ſanguine ceteriſque humoribus ſemel exterminetur, nullum illius veſtigium exſtet, nec ullæ maneant morbi reliquiæ: Et ſane compertum eſt luem veneream eo ſucceſſu toties curari, quoties recens & levis in ſolis humoribus etiamnum inſidet. Solet quidem ab hydrargyroſi ſanguini ceteriſque humoribus, dum Mercurio atteruntur & ſubiguntur, acrimoniæ quidpiam non raro accedere, ſed id plerumque leve eſt, & diæta humectante ac refrigerante, vel ſi opus fuerit, uſu lactis facile emendatur.

At poſteriori et iam curatæ ſuperſunt ut plurimum vitia, quæ ſolidis jam illata ſunt.

At vero raro, vel potius nunquam, accidit ut duæ aliæ luis *ſpecies* pari felicitate ſanentur. Utcumque enim remedio profligatum *ſit* virus omne, quod humoribus ineſt, humoreſque inficit, nihilominus tamen *ſuperſunt* plerumque vitia illa, quæ ſolidis partibus morbo jam *illata* ſunt; & quandiu ſuperſunt, tandiu affectiones non paucas ex priſtinarum genere & foveri & perennare neceſſum eſt, unde fit ut irrita ſpe plerumque doleant, quicunque male providi, nec rerum ſatis gnari perfectam expectabant, numeriſque omnibus abſolutam curationem inveteratæ luis venereæ, parteſque ſolidas jam dudum *inſidentis*.

Ex vitiis illis alia ſanabiles alia inſanabiles affectiones conſtituunt.

Ex vitiis autem, quæ in ſolidis partibus poſt exterminatum virus venereum ſupereſſe *ſolent*, poſſunt alia arte atque remediis emendari, & hinc proveniunt affectiones, ſuperſtites quidem lui venereæ, ſed tamen ſanabiles, de quibus in *hoc*: Alia vero nequeunt nec opera, nec medicina ulla corrigi, & hinc fiunt affectiones, non modo lui venereæ ſuperſtites, ſed etiam omnino inſanabiles, de quibus in *ſequente Capite* agemus.

Plurimi intereſt utrumque affectionum genus diſtinguere.

Ideo mihi viſum eſt hoc argumentum accuratius tractare, quod exploratum habeam quanti referat in medicina ſyphiliticis facienda prius noſſe, quid de ſingulis morbi ſymptomatis ſentiendum ſit atque præſagiendum, quam hydrargyroſis adhibeatur; nam, ut ait Celſus, *Lib.* 5. *Cap.* 26. *art.* 1. *Ante omnia ſcire Medicus debet quæ inſanabilia ſint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Eſt enim prudentis hominis, primum eum, qui ſervari non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpeciem ejus, ut occiſi, quem ſors ipſius interemit. Deinde ubi gravis metus ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe vel fefelliſſe videatur.* Sed, recte ſubdit ille, *ut hæc prudenti viro conveniunt, ſic rurſus hiſtrionis eſt parvam rem attollere, quo plus præſtitiſſe videatur.*

Ceterum in enarrandis affectionibus illis, tum prioris, tum poſterioris generis, quæ poſt hydrargyroſim legitimam reliquæ ſolent eſſe, ordine ſingulas ita perſequemus & in

iſto & in ſequente Capite ut primum quæ frequentius, deinceps vero recenſeantur quæ rarius occurrunt.

§. I. GONNRŒA.

I. Gonorrhœa, ſive phlogodes fuerit & recente contagione contracta, ſive inveterata & in habituale ſeminis profluvium jam degener; hydrargyroſi etiam legitimæ plerumque ſuperesse ſolet, non quidem virulenta, qualis fuit ante inunctionum uſum, ſed ſimplex, quam virus nullum jam foveat, & quæ proinde contagione communicari amplius non poſſit. Retinent hæc in viris gonorrhœæ nomen, ſed in mulieribus cum fluore albo ſeu muliebri fluxu confundi ſolet, quo nomine amant illæ reliquias male curatæ gonorrhœæ prætexere. I. Gonorrhœa, tum recens, tum habitualis hydrargyroſi ſupereſt.

Vidimus ſupra *Lib. III. Cap.* I. §. 2. virulentam gonorrhœam, quæ recenter contracta eſt, pendere ſemper a phlogoſi vel inflammatione ulceroſa, in viris urethræ, glandularum celluloſarum in urethram hiantium, glandularum Covvperianarum, proſtatarum, aut veſicularum ſeminalium: In fœminis vero, urethræ, cellularum quæ in urethram patent, proſtatarum, glandularum Covvperianarum aut glandularum botryformium, quibus vaginæ facies conſtrata eſt. Poteſt autem phlogoſis, & exulceratio in una aut pluribus enumeratarum partium ſemel inſidens aliquandiu ſupereſſe, etiam poſt ſeminium omne hydrargyroſi diſcuſſum & exterminatum. Haud igitur mirum eſſe debet, ſi poſt hydrargyroſim rite adminiſtratam gonorrhœa recenter contracta ſuperſit aliquando in utroque ſexu. Quare quæ recens eſt

Vidimus pariter, *ibidem*, *Cap.* 3. §. 3. gonorrhœam inveteratam, quæ neglecta abiit in habituale ſeminis ſtillicidium, pendere in viris vel ab aucta amplitudine, vel a nimia laxitate & atonia ductuum excretoriorum, quibus cellulæ per urethram ſparſæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Covvperianæ, & proſtatæ in urethram patent. Quod de fœminis quoque verum eſt, ſi pro veſiculis ſeminalibus, quibus carent, intelligas veſiculas ſive glandulas racematim congeſtas, quæ internam vaginam conveſtiunt. At vero poſt curatam luem veneream permanet eadem tum amplitudo, tum atonia ductuum illorum, quæ fuit antea. Ergo conſequens eſt, ut maneat etiam habitualis eadem gonorrhœa in utroque ſexu. Quare quæ inveterata.

Utraque illa gonorrhœæ ſpecies, licet curationem perfectam non admiſerit, ſenſit tamen vim & energiam Mercurii, cum priſtinam malitiam depoſuerit. Namque poſt hydrargyroſim neutra nec ſeminio jam fovetur, nec ullum ſeminium ipſa fovet; neutra virulenta eſt; neutra contagione traduci poteſt; ſed ambæ jam ſimplices & ſine fomite ullo, a ſimplicibus partium vitiis pendent, quibus ſanandis ſufficit aliquando mora temporis & legitima diæta; quibus tamen, ne diuturnitate noceant, ſatius eſt adhibere remedia, qualia ſupra jam propoſuimus *Lib. III. Cap.* I. & 3. nempe 1°. Quæ demulceant nativam vel adventitiam ſanguinis & ceterorum humorum acrimoniam. 2°. Quæ affectarum partium ulcera eluant, detergant, mundificent. 3°. Demum, quæ priſtinum partibus laxioribus tonum reſtituant. Utraque tamen Mercurii efficaciam ſenſit.

Itaque 1°. Exhibeatur aliquandiu, vel ſemel in die & mane, vel bis, mane atque ſero, lac aſininum, caprillum, aut vaccinum: Primum quidem & alterum, purum & ſincerum; tertium vero, vel ſincerum & impermixtum, vel æqua parte decocti hordei, aut graminis, aut radicis ſymphyti alteratum, prout ægro lubitum fuerit, aut Medico viſum. Quæ curatio utriuſque gonorrhœæ adhibenda ſit?

2°. Deinde potet æger cum regimine ad libras tres quatuorve mane jejuno ventriculo, per dies quindecim aut viginti, aquas minerales acidulas, vitriolicas, chalybeatas, ut *les Eaux de Forges, de Caranſac, de Capverd, de Paſſy &c.* quales nullibi non ſcaturiunt, & quæ in Galliis noſtris præſertim frequentes ſunt.

3°. In uſum veniant balſamica, quæ latentes in urethra exulcerationes detergant & ad cicatricem ducant. Præſtant autem inter cetera balſamum Copaivanum & Canadenſe, cujus alterutrius guttæ ſex, octo, vel duodecim poſſunt alternis diebus per hebdomadam unam aut alteram devorari, cum pulverato ſaccharo in boli ſpeciem conformatæ. Juxta Fridericum Hoffmannum, *in Clavi Pharmac. Schröderiana, Lib.* 3. *Cap.* 13. *art.* 158. *Saccharum Saturni in oleo terebinthina ſolutum & leni calore cinerum digeſtum, egregium & fere divinum præbet in gonorrhœa remedium; in primis ſi aliquid addatur camphoræ.* Illius doſis eſt ad aliquot guttas in idoneo vehiculo.

4°. Intus aſſumantur aſtringentia ex blandiorum genere, quæ ulcerata loca exſiccent, & rela-

& relaxata denſent atque conſtipent, ut 1°. Hauſtus Theiformes ex *infuſis foliis* menthæ, marrubii, agrimoniæ, plantaginis, roſarum rubrarum, burſæ paſtoris, piloſellæ, ſalviæ, meliſsæ, vitis, capreolis ejuſdem, aut ſummitatibus rubi. 2°. Aqua compoſita menthæ a Joſepho Quercetano deſcripta in *Pharmacopœa Dogmaticorum reſtituta*, & a Lazaro Riverio ſæpius laudata ad gonorrhœas contumaces, *Obſervat.* 25. *&* 36. *Centuriæ primæ*, *&* *Obſervat.* 30. *&* 74. *Centuriæ* 2. cujus deſcriptio infra *Cap. XII.* proponetur: Aut aqua diſtillata ex fructibus bruſci, quam laudat Samuel Formius, Chirurgus Monſpelienſis, 47. *Obſervationum* quas cum Riverio communicavit. Aquæ utriuſque doſis eſt ad cochlearia duo mane jejuno ventriculo per dies aliquot. 3°. Opiatæ ſive boli ex coralliis præparatis, terra Japonica, vulgo *Cathecu* ſive *Cachou*, baluſtiis, malicorio, ſanguine draconis, terra ſigillata, bolo armenia, lapide hæmatite, alumine dulci, cornu cervi uſto, ebore, oſſe ſepiæ, camphora, ſucco hypociſtidicis inſpiſſato, ſuccino pulverato, pulvere coloris aurei, qui dorſo foliorum Aſplenii ineſt inſperſus, & præſertim croco Martis aſtringente, quorum ſingulorum doſis eſt a gr. x. ad xx. Celebrantur ad eumdem uſum in Pharmacopoea Bateana pilulæ de creta Palmarii ad ℈ j. vel ij. pro doſi qualibet, quarum diſpenſationem infra vide ad *hujus Libri* calcem. 4°. Conſervæ aſtringentes, ut roſarum rubrarum, cydoniorum, fructuum cynosbati, foliorum menthæ vel rutæ, prunorum ſilveſtrium, & præſertim fructuum bruſci, quarum doſis eſt a ℥ j. ad ij. ſi ſeorſum præſcribantur.

5°. Prodeſt etiam aqua Rabelii, cujus parandæ ratio infra proponetur *Cap. XII.* Solet autem hæc aqua ad gratam aciditatem inſtillari guttatim libræ j. aut libris ij. ptiſanæ vulgaris, quæ per dies aliquot continuos addito ſyrupo quocunque, *v. g.* capillorum veneris vel violaceo, exſorbendæ offeruntur per intervalla, mane quidem jejuno ventriculo, vel poſt meridiem, ſed longiſſime a paſtu. Poteſt etiam aqua eadem ambra griſea vel myrrha impraegnari ex methodo infra proponenda, *Cap. XII.* & ad guttas vj. viij. x. exhiberi quotidie per dies aliquot in bolo aut vehiculo qualicunque; quo remedii genere ab egregio Viro narrari memini gonorrhœam habitualem nuper feliciſſime curatam fuiſſe, cui reprimendæ cetera remedia imparia fuerant.

6°. In urethram in viris, in fœminis in vaginam immittantur ſyphonis ope injectiones ex infuſo decoctove eorumdem remediorum in aqua calcis ſecunda; vel ex diſſolutione lapidis ſtyptici, qui vulgo *de Verny* dicitur, cujus proceſſum infra deſcribemus ad hujus Libri calcem; aut lapidis medicamentoſi Crollii. Sed ea caute & parce adhibeantur velim, ne acrimonia phlogoſim excitent, vel repentina nimiaque adſtrictione proſtraturam & veſicularum ſeminariarum emiſſaria nimium conſtipent.

7°. Denique ſi laxitas in cauſa fuerit, cur oſcula ductuum ſeminariorum præter naturam hiantia ſeminalem humorem, quem laxius concludunt, ſtillatim profundant, proderit embrochen aut balnea aquarum termalium, ut ſunt *les Eaux de Balaruc*, *de Bourbon*, *de Barege*, *d'Aix la Chapelle* &c. experiri, quæ ad partium tonum firmandum efficaciter valent.

8°. Omiſſum nolim a Petro Garidello, Medico Aquiſextienſi, *Hiſtoire des Plantes d'Aix & de Provence*, *in verbo* Chiſtus, *pag. m.* 115. proponi quaſi ſpecificum ad gonorrhœas difficiles & contumaces ſequens infuſum, quod a ſe pluries & feliciter expertum fuiſſe affirmat.

℞. *Cantharid. integrar.* ℥ ß. *Succi hypociſtid. inſpiſſati*, *gummi aut extracti Guaiaci* ana ℥ j. *Cochenill.* ʒ j. *infundantur per* 24. *horas in M. B. in Spiritus vini* lib. j.

Colatura ſervetur ad uſum, cujus capiat æger pro ſingulis doſibus ab ʒ ß. ad ʒ j. *bis per diem, mane ſcilicet jejuno ventriculo, & ſero hora decubitus, in cyatho decoctionis Guaiaci.*

Hoc infuſum cum infuſo Liſteri, de quo ſupra, *pag.* 200. proxime convenit tum qualitate, tum numero ſpecierum, ſed ab illo differt, quod ſpecies eædem parciore doſi infundantur, & infundantur in majore ſpiritus vini copia, quæ gemina de cauſa exurgit inde infuſum mitius, lenius, minus phlogiſticum.

Vix tamen poſſum quin de infuſo Garidelli judicium idem feram, quod jam tuli de Liſteri infuſo. Si non cautior, quæ ſumma virtus foret, at certe natura timidior ſum, quod in rebus Medicis vitio verti non poteſt: Itaque haud diffiteor a remedio iſtiuſmodi, quod natura phlogiſticum eſt, male ſemper metuere, neque hactenus a me impetrare potuiſſe, ut illud ulli præſcriberem, cum tutiora, neque minus efficacia ſuppeterent.

Si

Si quis tamen affirmatiſſima Garidelli obſervatione, quem licet in rebus practicis minus exercitatum, fateor virum, fuiſſe probum, ingenuum, veri amantem & veridicum, permotus, confidentior fuerit, nec a faciendo remedii periculo refugerit, per me licebit, modo id fiat Garidelli fide, & iis cautionibus, quæ a cordato medico perpetuo tenendæ ſunt in remediis novis uſu explorandis, ſcilicet ut doſibus parciſſimis & per intervalla interpoſita exhibeantur, qua methodo remedii efficaciæ certius dignoſcendæ, & ſi quid infortunii forte obvenerit, illi tempeſtive medendi locus detur, donec tandem facto periculo remedium pleniſſime ahibere tuto licitum ſit.

§. II. PORRI VENEREI.

II. Porri venerei aliquando non decidunt, & quare?

II. Porri venerei, qui in partibus pudendis inſident, cum recentes, exiles, molles ſunt, exterminato per hydrargyroſim ſeminio venereo, unde pronati fuere, ſolent aliquando marcere, exareſcere & ſponte decidere. At contra nonnumquam, præſertim ſi craſſiores, duriores, & altius radicati fuerint, etiam poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam integri permanent, quod nutrimentum pediculo ſuccoſo jugiter in illos illabatur; haud diſpari modo ac in verrucas quaruncunque partium ſolet illabi, quæ in luem veneream cauſam non habent.

Qua ratione curandi ſint ſi poſt hydrargyroſim remaneant?

De futuro porrorum exitu haud difficile eſt judicium ferre, dum hydrargyroſis ad finem jam properat, atque adeo naturæ viribus & remedii efficaciæ permittendi, ſi ſponte videantur delapſuri. Sin aliter, 1°. Forfice proxime ad cutim reſecandi ſunt, ac ſi baſis mollis fuerit, utendum emplaſtro confecto ex æquis partibus emplaſtri Vigonis quadruplicato Mercurio, & emplaſtri Diachyli cum gummis, quo promoveatur blanda ſuppuratio & abſoluta callorum reſolutio, ſi qui forſan exigui baſi ſubſtrati ſint, priuſquam reſciſsorum porrorum plagæ cicatrice ſolideſcare permittantur.

2°. At vero ſi baſis durior ſit, & multis, duris, altiſque callis obſita, tunc ut ſupra dictum eſt *Lib. III. Cap. 9.* leves in confiniis inunctiones mercuriales identidem repetendæ, & reſectis porris ſuperimponendum unguentum baſilicum cum addito præcipitato rubro, ut callis partim eroſione, partim reſolutione ſenſim evaneſcentibus emollita ulcerum ora poſſint ſine periculo recidivæ in cicatricem duci.

3°. Imo vero poſſunt, ſi ita videatur, efficaciora cathæretica in uſum advocari, qualia ſupra propoſuimus *loco jam laudato*; ſed raro vel fere nunquam accidit, ut iis opus ſit poſt hydrargyroſim rite adminiſtratam, cum legitimus inunctionum uſus pleriſque callis certam & efficacem medicinam jam attulerit.

§. III. PHIMOSIS ET PARAPHIMOSIS HABITUALIS.

III. Phimoſis & paraphimoſis habitualis in viris.

III. Contingit aliquando in viris, quibus extumuit balanus aut præputium ab ulcuſculis venereis, qui ideo phimoſim vel paraphimoſim experti ſunt, ut curatis ulcuſculis, imo etiam exterminato morbi ſeminio uſu mercurialium inunctionum, phimoſis tamen aut paraphimoſis habitualis remaneat, unde conſtrictum præputium deduci, aut corrugatum adduci non poteſt. Hoc utrumque infortunii genus frequens eſt, quoties præputii tumor & diuturnus & ſkirrhodes fuit, in quo ſcilicet conſtrictæ vel corrugatæ præputii fibræ impacta lympha turgent ita indurata, ut Mercurii efficacia eludatur.

Phimoſis in fœminis.

Adeſt & in fœminis quandoque morbus, tum natura, tum cauſa proxime congener, nempe præternaturalis coarctatio muliebrium, maxime oſtii vaginæ, ſeu phimoſis habitualis conſtrictione vel coalitu inducta. Cauſa utraque familiaris eſt fœminis, quarum vulva ac vaginæ principium ulcuſculis venereis multis, ſpiſſis, profundis, calloſis, male affecta fuerunt; neutra vero adhibito etiam Mercurio fere unquam cedit.

Id mali in utroque ſexu natura leve eſt, & facile tolerari poteſt, ut quod nec periculum vitæ, nec gravem moleſtiam inferat. Attamen cum generationis operi officiat, ſi medicinam ideo facere lubeat, ſequenti methodo facienda eſt.

Methodus medendi utrique, cum in viris, tum in fœminis.

1°. Paretur decoctum mucilagineum & emolliens ex radicibus althææ, nymphææ, liliorum alborum; foliis brancæ urſinæ, malvæ, ſeminibus lini, pſylliis &c. in quo repente penis totus intingatur per horam unam aut alteram bis in die. Reliquo diei tempore totum penis caput cataplaſmate ex pulpa radicum, foliorum, ſeminumque decoctorum circumtegatur; aut ſaltem tepide foveatur linteis decocto illo madidis, ſæpiuſque renovandis. Imo vero in phimoſi decoctum idem ſubter præputium ſyphone infundendum

dum

dum eſt, ac in rimam, qua præputium dehiſcit, intrudendus penicillus linteus, vel tenus ſpongia, quæ eodem decocto perfuſa ſint, ut ea ratione corrugatæ præputii fibræ decoctum alte, perpetuo, undique imbibant, quo tandem molleſcant & relaxentur.

2°. Similiter in fœminis debent muliebria ac vaginæ principium decocto eodem ſæpius in die foveri, atque pulpa plantarum, ſeminumque decoctorum linteo obducta in formam peſſarii, aut quod plerumque expeditius eſt, peſſarium linteum, vel ſpongia decocto illo emolliente imbuta in vaginam immitti, ut hac opera conſtrictæ partes humore emolliente jugiter madeant & humeſcant.

3. Emollita ſemel loca mechanica quavis arte, caute tamen, dilatanda ſunt, ut nativæ amplitudini ſenſim reddantur: Nempe in paraphimoſi, ſubter præputium pone glandis coronam corrugatum, quod manu ſiniſtra molliter retinendum eſt, balanus blande intro repellendus, præputium antrorſum ſimul adducendo & illius rugas paulatim explicando. In phimoſi vero rima qua præputium pervium eſt, paulatim amplianda eſt ſpeculo ani, quod ſummo apice primum introductum, dein pedentim explicatur. Demum in fœminis conſtrictum vaginæ principium, intruſo ani vel matricis ſpeculo, gradatim dilatandum eſt ſimili methodo, quæ ſingula pluries, ſed modice & caute repetenda ſunt, donec emollitione & diſtractione alternantibus corrugatæ partes priſtinæ amplitudini ſenſim & ſine ſenſu reſtituantur.

4°. Quod ſi ea non ſuccedant, ſectione utendum eſt, nempe in paraphimoſi, plicæ corrugati præputii hinc & inde perpendiculari & ſatis alta plaga incidendæ, ut laxatum præputium libere adduci: In phimoſi vero, annulus conſtricti præputii hinc & inde forfice diſſecandus, ut præputium deduci poſſit. Solent autem in utroque caſu penis latera ad ſectionem eligi, quod anatomia compertum ſit illa paucioribus & tenuioribus vaſis ſanguiferis perlui, unde minoris hæmorrhagiæ periculum. Ceterum vulnerata loca ex artis legibus curanda ſunt, primum digeſtivo, & dein balſamo Arcæi, diligenter cavendo ne cicatrix in anguſtias contracta præputii deductioni & adductioni obeſſe, & morbum renovare poſſit.

5°. In mulieribus ſectioni nullus locus eſt, niſi aperte liqueat phimoſim pendere a coalitu laterum vaginæ vel vulvæ, quæ poſſint proinde ſine periculo ſectione divelli. Sin aliter, a ſectione omni abſtinendum eſt, neque enim licet tunicas vaginæ in annulum corrugatas & conſtrictas temere medias diſcindere plaga difficili, & quæ plerumque inutilis futura ſit, tum cicatrix plagæ inducenda locum denuo coarctatura ſit. Sed quid in his diutius moror? quaſi vero mulieres illæ, quæ in venerea paleſtra jampridem meruere, noſtra curarent conſilia, opemque implorarent, & non mallent ementitam illam virginitatem incauto cuidam, ſed ad opus ſtrenuo juveni concedere, cui ſe pertundendas præbeant.

§. VI. CONDYLOMATA ET CRISTÆ.

IV Condylomata, criſtæ, & excreſcentiæ ceteræ, tum pudendorum, tum ani, adverſus hydrargyroſim plerumque contumaces ſunt, & quare?

IV. Spes nulla eſt fore ut condylomata, criſtæ, fraga, mora, fici, mariſcæ, ceteræque id genus excreſcentiæ, quæ ab impura venere adnaſcuntur ano vel pudendis, uſu mercurialium inunctionum marcidæ & extenuatæ, ſponte unquam decidant; quippe quod lato, craſſo, ſuccoſo pediculo radicatæ nutrimentum uberius accipiant. Quocirca abjecta omni cunctatione, in hydrargyroſi ipſa, cum ad exitum vergit, ſi æger viribus ſatis valeat; ſi vero infirmus ſit, poſt inſtauratas vires aliquot dierum induciis, deradendæ & detondendæ ſunt quam proxime ad cutim; calli, ſi qui in baſi ſubſint, cathæreticis exedendi vel igne adurendi; demum plaga ſuperſtes ſuppuranda, detergenda, & cicatrice obducenda eſt ex artis legibus, quas ſupra poſuimus *Lib. III. Cap.* 10.

§. V. FISTULA ANI, ET LACHRYMALIS.

V. Fiſtula ani contra Mercurium pervicax, ſectione curanda eſt.

V. Idem eſt judicium de Fiſtula ani, quæ a lue venerea ortum habet. Latet aliquando inter ipſos ani ficos mariſcaſve; aliquando vero abſque excreſcentiis ullis tacitos agit cuniculos, ſed ideo in utroque caſu hydrargyroſi cedere perinde neſcia eſt, quod pusanieſve, quæ ſinuum anfractus opplent, cum purgari & extergi nequeant, vitium perpetuent. Idcirco ſimili quoque methodo, dum hydrargyroſis ad exitum properat, vel ſaltem poſtquam æger viribus infirmior ab hydrargyroſi aliquantiſper convaluit, ani fiſtula ſinubus omnibus diligenter prius exploratis incidenda eſt; putrida & ulcerata labra

re-

reſecanda; profundiores calli, ſi qui forte adſint, vel ſummis forficibus ſtatim exſcindendi, vel cathæreticis paulatim abſumendi; denique vulnus emollitum, ſuppuratum, deterſum, mundificatum, ad optatam cicatricem deducendum eſt, qua de re conſuli velim Auctores, qui de Chirurgicis operationibus nuper ſcripſere, vel ſi lubuerit, Diatribam, quam *de ani fiſtula* publici juris olim ipſe feci.

Quæ autem de ani fiſtula dicta ſunt modo, debent eadem intelligi de fiſtula lachrymali ſive Ægilope, ſi a lue venerea ortum ducat, cui curandæ manum prius admovere nefas eſt, quam ſeminium venereum quo fovetur, hydrargyroſi profligatum fuerit. Idem dicendum de fiſtula lachrymali.

VI. DOLORES RHEUMATICI ET ARTHRITICI.

VI. Experientia notum eſt dolores rheumaticos, arthriticos, & iſchiadicos, tum cum maxime a ſeminio venereo produci creduntur, plerumque tamen legitimæ hydrargyroſi ſupereſſe, dum cetera luis ſymptomata evaneſcunt: Quod videtur a triplici cauſa pendere, 1. Ab acrimonia, quam ſanguis ab admixto contagio venereo contraxit, unde ſalſior, acriorque lympha tendineis fibroſisque partibus infunditur: 2°. A viſciditate nimia ſanguinis & limphæ, unde tardius per anguſta partim vaſa circulantur in iiſdem hærent ſtagnantque facilius: 3°. Ab atonia & laxitate, quæ præcedentibus crebriſque decubitibus acceſſit fibroſis ligamentorum, tendinum, & muſculoſarum tunicarum ſtaminibus, unde futuræ ſalſioris lymphæ ſtagnationi facilius patent. VI. dolores rheumatici & arthritici foventur a triplici cauſa, contra Mercurii efficaciam.

Hic ergo liquet ad dolores illos, qui curato morbo venereo ſuperſtites ſunt, leniendos, vel quod pluris intereſt, diſcutiendos, vitiis ſanguinis & lymphæ, ac atoniæ tendinearum fibroſarumque partium occurrendum eſſe.

Itaque Præmiſſis univerſalioribus remediis, conducunt in ſalſa & muriatica ſanguinis dyſcraſia, 1°. Omnia lactis genera, ut aſininum, caprillum, vaccinum; ſemel, bis in die, vel pro omni alimento; per duos, pluresve menſes; modo ventriculus digerendo par ſit: 2. Juſcula ex pullo gallinaceo juniore, vel fruſtulo carnis vitulinæ cum herbis temperantibus, cichoreo ſilveſtri, borragine, ſcolopendrio fumaria, agrimonia, pimpinella, naſturtio aquatico &c. 3°. Aquæ minerales acidulæ per plures dies epotæ ad libras ij vel iij quatuorve, qualibet die. Eorundem therapeia.

2°. Conferunt in viſcida ſanguinis conſtitutione, 1°. Blanda ſudorifica, quæ ſanguinem atterant, & excedentem ſanguinis muriam diureſi vel diaphoreſi excludant, ut decocta & bocheta ex lignis, corticibus, radicibuſque ſudorificis, *v. g.* ex ligno Guaiaco & Saſſafras; cortice Guaiaci; radicibus Chinæ, ſarſæ-parillæ &c. quorum duo vel tres hauſtus abſorbentur in die per hebdomadas duas. 2. Juſcula ex viperis vel colubris, quæ per dies 14. vel 20. repetuntur cum debito regimine.

3°. Quod ſi ea ſanguinis vitia, acrimonia nempe atque viſciditas, una concurrant, tunc neceſſum eſt propoſita quoque remedia conjunctim vel alternatim exhiberi. *Conjunctim* quidem, ut ſi lac decocto ſudorifico alteretur: aut ſi horis ſerotinis juſculum ex vipera, matutinis lac præbeatur: *Alternatim* vero, ut ſi ſudorifica decocta vel viperina juſcula lacti juſculiſque temperantibus; lac vero juſculaque temperantia decoctis ſudorificis, juſculiſque viperinis per vices ſuccedant.

4°. Dum hæc intro adhibentur, ut emendentur vitia ſanguinis, extus faciunt ad firmandum partium dolentium tonum, 1°. Fricationes ſiccæ cum panno laneo molliore ad cutis ruborem: 2°. Inunctiones multigenæ cum axungia urſi, taxi, viperarum, ſerpentum, humana &c. cum oleo chamæmelino, laurino, anethino, rutaceo, ſcorpionum Matthioli, catellorum, lumbricorum, nuciſtæ, laterum ſive philoſophorum &c; cum ſapone duro & ſpiritu vini vel aqua vulneraria &c. cum balſamo tranquillo, & aliis hujus generis ſexcentis; 3. Exercitationes jejuno ventriculo ad madorem uſque: 4°. Uſus quotidianus ſubuculæ lineæ, quæ ad cutim proxima ſit &c; quæ ſi irrita ſint aut minus efficacia, ad embroches, blaneaque thermarum, præſertim earum quæ ſunt e ſulfurearum genere, confugiendum eſt, quaſi ad ſacram anchoram.

5°. Ceterum diligenter inquirendum eſt, num dolores illi, qui curatu difficiles ſunt, a ſeminio ſcorbutico forte proveniant, de quo conjectura erit ex ulceroſa gingivarum putredine, aut ex rubris, violaceis, nigris tibiarum maculis & vibicibus; quæ ſi appareant, iis remediis potiſſimum inſiſtendum erit, quæ adverſus ſcorbutum efficacius valent, de quibus ſupra hujuſce Libri *Cap.* 6. §. 3. *Art.* 3. N. 5. iis tamen non omiſſis, quæ modo propoſuimus.

§. VII.

§. VII. HERPETES ET LICHENES.

VII. Herpetes & lichenes. VII. Nec diſpari fere methodo herpetibus, lichenibus, impetigini, ceteriſque cutis vitiis medendum eſt, ſi poſt uſum hydrargyroſeos permaneant, quod non rarum; aut quod frequentius eſt, ſi per intervalla renoventur. Nam cum utrumque repetendum ſit, ut de doloribus modo dicebamus, 1°. Vel ab acrimonia ſanguinis, atque adeo humoris ſebacei & mucoſi, quibus cutis jugiter madeſcit: 2°. Vel a viſciditate eorumdem humorum, præſertim quæ cum acritate conjuncta ſit: 3°. Vel ab ulceroſa mollitie glandularum corporis reticulati ſeu mucoſi, & ſuperjectæ cuticulæ, quæ vitioſos ſuccos a ſanguine facile imbibant *filtri* inſtar, conſequens eſt ad affectiones illas cutaneas radicitus curandas adhibenda eſſe.

Quomodo curandi. 1°. Eadem remedia, quæ modo propoſuimus adverſus eadem ſanguinis vitia, humorumque, qui a ſanguine ſcaturiunt, acrimoniam ſcilicet aut viſciditatem morboſam.

2°. Cum iiſdem jungenda eſſe, quæcunque contra cutis vitia valent, ſi illinantur, ut ſunt ſucci expreſſi e radicibus lapathi acuti, ciclaminis, foliiſque arthemiſiæ & nicotianæ, aqua calcis, aqua ſale marino ſaturata; oleum carthæ, tritici aduſti, tartari per deliquium; lana ſuccida, ad nigrorem in olla clauſa torrefacta, pulverata, & in aqua roſarum diluta; præcipitatum rubrum vel album cum *pomata* quavis permixtum, ea doſi quæ idonea viſa fuerit, aqua phagedænica &c. quæ quidem, ut gradu varia ſunt, ſic etiam majore vel minore cautione debent admoveri.

§. VIII. RHAGHADES MANUUM.

III. Rhagades manuum. VIII. Raro & inſolenter accidit in iis, qui ſe corpuſque molliter curant, ut volæ manuum, plantæque pedum illis unquam deturpentur rhagadibus in lue venerea, propterea quod manuum pedumque cutis ſæpe lota, nec labore attrita, tenuior eſt molliorque, quam ut in fiſſuras dehiſcat. Contra vero id mali haud infrequens eſt in iis, quibus manuum volæ, pedumque plantæ ſquallore & labore ita occalleſcunt & exſiccantur, ut rimas ſponte agant, quæ affluxu virulenti humoris in dies ingraveſcunt.

Curantur iiſdem remediis ac herpetes. Adverſus rhagades, ſi quæ hydrargyroſi ſuperſint, utilia ſunt remedia omnia, quæ mox contra herpetes propoſita ſunt, quibuſcum videlicet rhagadia natura & cauſa proxime convenire certum eſt. Inter hæc autem præſentiſſima ſunt præcipitata mercurialia omnia cum pomata quavis admixta, majore vel minore doſi pro diverſa morbis malitia.

§. IX. ULCERA CONTUMACIA.

IX. Ulcera contumacia ex quatuor cauſis. IX. Solent ulcera, quæ in diverſis corporis locis fiunt a phymatis, nodis, gangliis, gummatiſve abſcedentibus, & quæ proinde a venerea cauſa certiſſime proveniunt, poſt adhibitam etiam hydrargyroſim cicatricem tarde trahere, nec ſi ampla fuerint, ſanari plerumque, niſi ſatis longo poſt intervallo.

Modo tamen ulceris confinia mollia neque valde caleant, neque intenſe rubeant, neque inſigniter tumeant; modo caro, quæ ab ulceris fundo ſuccreſcit, firma, denſa, granoſa, roſeique coloris ſit; modo demum pus, quod ab ulcere manat, paucum, ſpiſſum, læve, album ſit, & lymphæ nutritiæ ſeu rori partium ſimillimum, res ſalva eſt. Hæc enim indicant ulcus ad curationem feliciter quidem tendere, ut coaleſcat, ſed paulo longiore temporis mora opus eſſe, facile & tuto concedenda.

Sin vero hæc, contra ac dico, eſſent omnia, vel ſaltem pleraque, gravis inde noxa foret, & quæ perdifficilem curationem habitura eſſet. Solent autem ulcera iſtiuſmodi, quæ poſt exterminatum virus chironia & dyſepulora ſunt, quadruplicem cauſam agnoſcere, 1°. Sinus & cuniculos per vicina ulcerum labra latenter ſuffoſſos, unde pus fœtidum jugiter effluit: 2°. Cariem ſubjecti oſſis, unde purulentum ichor perpetim manat: 3°. & 4°. Morbificum in ſanguine ſeminium, ſcorbuticum ſtrumoſumve, quibus inficitur lympha nutrititia, quæ ad reparandum ulcus appellit, unde certa pernicies ulceri continuo affertur.

Prima cauſa dignoſcitur tumore, dolore, calore, rubore, renitentia partis cujuſdam ulceri confinis; affluxu puris aut purulenti ſichoris, dum pars illa de induſtria premitur

mitur; denique ſpecillo, quo ſuſpenſa manu per obvium oſtium introducto ſinus latentis ſitum, altitudinem, directionem explorare facile eſt.

Patet altera, ſi labra neque tumeant, neque doleant, neque renitantur, & ulcus tamen cicatrici repugnet; ſi ulceris fundus, licet deterſus, ſpongioſa, molli, facile in putredinem colliqueſcente carne oppleatur, & ichore fœtido perpetuo madeſcat; demum ſi viſu vel ſpecilli attactu palam ſit os ſubjectum nudatum, ſcabrum, aſperum, inæquabile, foraminulentum, uno verbo carioſum eſſe.

Tandem inoteſcunt tertia & quarta ſignis, quæ ſeminium ſcorbuticum vel ſtrumoſum ſolent indicare: *Scorbuticum*, ſi gingivæ fœteant & putrefiant, aut ſi tibiæ maculis conſperſæ liveſcant: *Strumoſum*, ſi ulcus in glanduloſa parte inſideat, ſi ulceris baſis ſkirrhodes ſit, ſi glandulæ aliæ, ſive ulceri confines, ſive in aliis locis ſitæ, ſimili tumore ſkirrhode laborent.

De tribus ultimis cauſis mox agemus articulis ſequentibus. Nunc de prima tantum cauſa ulceris chironii quæſtio eſt, nempe de fiſtuloſis ſinubus. **Quomodo primæ ex illis cauſis medendum ſit.**

Certum eſt & indubitatum Chirurgiæ axioma vulnera ulcerave tutius, citiuſque nunquam ſanari ceteris paribus, quam dum recluſis receſſibus cunctis omnia ſunt in propatulo, & ita obvia, ut pus nullibi lateat, ſingulaque loca ſuppurari, detergi, elui & mundari facile poſſint.

Itaque 1°. Si commode poſſit fieri, ſinus omnes quanticumque ſint incidendi, forficibus quidem, ſi cutanei; ſcalpello, *biſtouri* dicto, quod ſpecillo ſulcato in ſinus immiſſo regatur, ſi altiores fuerint; labraque pendula hinc & inde reſecanda, ut ad fundum facilior pateat aditus.

2°. Præſtat tamen aliquando, ut ſectioni parcatur, ſi longior ſinus ad oppoſitam partem proxime attingat, ex adverſo aperturam facere, unde gemina pateat via puri exiturienti, faciliſque ſit ultro citroque commeatus, ut omnia poſſint injectionibus probe elui, & immiſſis medicaminibus facile detergi.

3°. Quod ſi ulceris ſitus, partiumve adjacentium natura neutrum permittat, ſaltem neceſſe eſt oſtium ſinus ita dilatare ſcalpello hinc & inde, vel admotis cathæreticis ita ampliare, ut fundus oculis, digitis, remediis facile obvius fiat; affectamque partem ita deligare, & in eo ſitu retinere, ſi liceat, ut a fundo ſinus in plagam via declivis ſit puri effluxuro.

4°. Iis ita comparatis tota ulceris facies ex arte ſuppuranda digeſtivo ſimplici vel cum oleo hyperici, imo cum tinctura myrrhæ, ſi odorem ſpiret fœtidum & graveolentem, ac colorem ſublividum præ ſe ferat. Poſtea iteratis injectionibus eluenda, nempe decocto hordei cum melle roſaceo, decocto agrimoniæ, hyperici, betonicæ, bugulæ &c; & balſamo Arcæi curanda, quocum ſi carnes luxuriaverint, proderit admiſcere balſamum viride Metenſe. Quod ſi carnes molliores & fungoſæ videantur, reprimentur pulvere inſperſo aluminis uſti, vel levi atractu lapidis infernalis; ac demum cicatrix advocabitur appoſitione linamenti carpti, aut uſu pulveris terebinthinæ coctæ, ceterorumve epuloticorum.

5°. Dum ea extra geruntur, intra adhibenda ſunt quæ ad corrigendam ſanguinis dyſcraſiam faciunt, nempe epiceraſtica ſeu temperantia & edulcantia, ſola ſcilicet, qualia modo propoſuimus *hujus Capitis §. 6.* ſi dyſcraſia ſalſo muriatica ſit; edulcantia vero, cum diaphoreticis & attenuantibus permixta, qualia protulimus *ibidem*, ſi ex acri oleoſa ſit, viſcidaque.

6°. Profuit aliquando labra, confiniaque ulcerum chironiorum, ſi a ſeminio venereo ortum primum habuerint, unguento mercuriali identidem illinere, quod callos, ſi qui adſint, reſolvit, quod vitia lymphæ ad ulcus confluentis emendat, ideoque ad labrorum mollitiem & cicatricis progreſſum utiliſſime confert.

7°. Denique in ulceribus chironiis, quod de doloribus quoque & herpetibus, qui poſt curatam luem veneream ſuperſunt, volumus intelligi, utile eſt fonticulos occipiti, vel brachiorum, poplitumve alterutri inurere, qui partem acrioris lymphæ educant, vel avertant ſaltem ab affecto loco.

§. X. CARIES OSSIUM.

X. Caries venerea, qua oſſa tentantur, hydrargyroſi etiam rite adminiſtratæ raro **X. Oſſium caries, ex**

ſponte

Diverſæ cariei ſpecies. ſponte cedit; nec ſane mirum, cum ad ejus curationem opus ſit & operoſiore therapeia, & diuturniore temporis intervallo.

Os carie affectum modo carne & perioſtio plane denudatur & oculis ipſis obvium eſt: Modo contra carne tegitur, ſed molli, fungoſa, ſanguinolenta, quæ nunc rubicunda eſt, nunc albida, nunc ſublivida, & quæ ſubjecto oſſi non adhæreſcit. Prior manifeſta; poſterior occulta caries dicitur, ſed quam tamen dignoſcere facile eſt ex natura carnium, quæ ulceris fundum replent; ex ichore graveolente, quod eodem confluit; demum quæ certiſſima exploratio eſt, ope ſpecilli, cujus attactu liquet os ſubjectum detectum & nudum eſſe atque carioſum.

Hoc utrumque cariei genus in duas ſpecies ſubdividendum eſt in praxi, *alteram*, in qua oſſis ſuperficies ſuo quidem perioſtio nuda eſt, arida, exſucca, ſanguini aut lymphæ nutritiæ admittendis inepta, ſed in qua nulla apparent manifeſtæ eroſionis ſigna, & illa *oſſis exareſcentia*: *Alteram*, in qua oſſis ſuperficies ſcabra, inæquabilis, aſpera eſt, imo non raro varie foraminulenta, atque adeo in qua conſpicua ſunt eroſionis indicia, & hæc *caries* vere dicitur. Ambæ diuturnitate tantum differunt invicem; illa enim recentiorem, a qua levior labes; hæc vero antiquiorem cauſam habet, a qua labes gravior illata eſt.

1°. In utraque, ſi caro ſemi-putris carioſum locum contegat, vel ſcalpello ita deradenda eſt, modo commode poſſit, vel admotis cathæreticis ita abſumenda, ut os nudum oculis uſurpetur, & adhibendis remediis obvium ſit.

Remedia cariei. 2°. In priore cariei ſpecie ſufficit plerumque, ſingula quaque curatione, oſſi imponere penicillum linteum imbutum aqua vitæ; ſpiritu vini; tinctura myrrhæ, aloes, euphorbii &c; vel inſpergere pulverem radicis ireos Florentinæ, aut pulveratum euphorbium, aut ad ſummum identidem infundere guttas aliquot olei Guaiaci, aut quæ efficacior eſt, diſſolutionis Mercurii in aqua ſtygia.

3°. In poſteriore vero neceſſum eſt cauterium actuale admovere, quo facies oſſis, quæ carioſa eſt, deuratur. Sed cauto opus eſt 1°. Ut labra ulceris linteis aqua madidis prius contecta adverſus ignis vim muniantur: 2°. Ut media oſſis carioſi pars, ubi labes maxima, paulo fortius; debilius vero ejuſdem ambitus comburatur: 3°. Ut uſtionis intenſio, quæ pendet tum a gradu caloris, tum a mora temporis, per quem cauterium admovetur, morbi gradui reſpondeat, ſcilicet major minorve ſit pro diverſa cariei altitudine, pro diverſa cariei ſiccioris vel humidioris natura, pro diverſa oſſis qualitate, ut magis vel minus ſpongioſum eſt.

4°. Lamella oſſis, quæ carioſa eſt, remediis vel igne exſiccata, aliquanto poſt tempore ab oſſe ſubjecto ſponte ſecedit, ſeu *exfoliatur*; nempe conſtipatis in hunc modum & arefactis illius lamellæ fibris, neceſſum eſt omne ſanguinis ac lymphæ commercium intercipi inter hanc, quæ plane emortua eſt, ſubjectaſque oſſis lamellas, quæ vita fruuntur; quapropter cogitur lympha nutritia jugiter appellens, cum ulterius progredi nequeat, ſubter lamellam guttatim colligi, & in carnem ſenſim effloreſcere, firmam, denſam, granoſam, candidam, ab oſſis ſani facie pullulantem, eique firmiter adhæreſcentem, qua ſuccreſcente os carioſum a ſubjecto ſenſim divellitur, tanto quidem facilius quod lamella illa exſiccatione in brevius ſpatium contracta, locum, quem antea occupabat, jam laxius repleat, atque adeo poſſit e ſede facile deturbari.

5°. Donec optata carioſi oſſis exfoliatio ſucceſſerit, ulceris labra continenda ſunt, ne fundus importuna carne oppleatur. Solent in hunc finem admoveri penilli e linamento ſicco, vel ſi caro nimium luxuriet, unguento fuſco imbuti, quod fit ex unguento baſilico cum addita præcipitati rubri doſi varie varia, prout uſus fuerit.

6°. Verum ubi primum delapſa carioſa lamella locum ceſſerit carni ab oſſe ſano ſuccreſcenti, quæ cum ulceris labris conſociari poſſit, res tota Naturæ viribus permittenda eſt, cavendo tantum, ut caro, ſi mollior ſit, aut præcipitantius excreſcat, arte reprimatur, nempe alumine uſto, aqua calcis, aqua phagedænica, unguento ægyptiaco, balſamo viridi Metenſium, balſamo fuſco, de quo modo, ceteriſque ſimilis efficaciæ.

7°. Interea toto curationis ſtadio, 1°. Dyſcraſia, ſi qua ſanguis forſan peccaverit, iiſdem remediis emendanda eſt, de quibus ſupra, nec ſemel. 2°. Æger parce nutriendus, nempe ſolis juſculis aut dilutioribus panatellis, ſi a febre non vacet; oſſis vero, vel quod præſtat, lacte vaccino, ſi febre careat: 3°. Inurendus unus aut alter fonticulus, ut pars peccantis lymphæ abducatur: 4°. Ceteraque omnia auxiliorum genera adhibenda, quæ alimentorum concoctioni, ſanguinis integritati & animi corporiſque quieti poſſunt conducere.

8°. Cete-

8°. Ceterum, ſi caries in majoribus artuum oſſibus ad medullam uſque penetraverit; neceſſe eſt non modo affectam oſſis partem terebra pluribus in locis perforari, ut extenuetur, ſed etiam intermediam intercapedinem, quæ inter foramina interjicitur, ſcalpro ope mallei plumbei comminui & diſſipari, ut facili & expedita via poſſint tum emitti pus & ſanies, quæ intus latebant: tum injectiones & unguenta immitti, quibus medullaris oſſis cavitas eluatur, detergatur, mundetur. At vero ſimul curandum eſt, ut dum oſſis medulla ad ſanationem properat, exfoliatio promoveatur in toto oſſis ambitu, ne quid curationem retardet, & ut conſociatis carnibus, quæ undique ſuccreſcunt, poſſint omnia ad cicatricem pari paſſu tendere, cujus firmitati conſulendum erit iiſdem cautionibus, quas modo recenſuimus.

9°. Porro tamen, ſi caries ſpongioſum oſſis cujuſdam grandioris caput tam alte occupet, ut nulla ſit exfoliationis ſpes; ſi interiorem oſſis medullam labe afficiat, quæ ſit immedicabilis; vel ſi æger viribus exhauſtus marcore, & febre hectica contabeſcat, nefas eſſe puto ad curationem methodicam aggredi, tum ne ars infametur temeritate, tum quod pluris eſt, ne ægrotus doloribus confectus & excarnificatus præmatura & crudeliore morte occumbat, ſed arbitror præſtare Naturæ viribus & therapeiæ palliativæ illum committere, ea ratione & diutius victurum, & moriturum placidius.

§. XI. SCORBUTUS.

XI. Scorbutus & Strumæ, quæ cum ſyphilide aliquando conjunguntur, hydrargyroſeos efficaciam non ſentiunt, vel ſentiunt parum; neque enim morbifica ſeminia, quibus inducuntur, Mercurio ceu remedio alieno & minus idoneo cedere apta ſunt. Permaneant ergo poſt hydrargyroſim ambæ illæ affectiones ſuis propriiſque remediis debellandæ, ſed jam mitiores, depoſito ſcilicet connubio, quod cum ſeminio venereo intercedebat. *XI. Scorbutus cum lue venerea conjunctus hydrargyroſi non exterminatur.*

Uterque morbus natura gravis eſt, & difficilem tum explicationem tum curationem habet; ideoque conſuli velim Auctores illos, qui de utroque argumento ſpeciales Tractatus edidere: Neque enim permittit inſtituti operis ratio, ut a propoſito longius divagemur, & ſatis futurum eſſe arbitramur, ſi ea paucis afferamus remedia, quæ ad curandos & exſtirpandos morbos illos hactenus maxime comprobantur.

1°. Scorbutus affectus eſt plerumque indelebilis, remediis ſaltem, quibus nunc valet medicina, quem proinde mitigari quidem, depelli vero nunquam perfecte videas, præſertim ſi diuturnitate invaluerit. Jam ſupra hujus Libri *Capite 6.* §. *3. n°.* 5. propoſuimus therapeuticam methodum omnium quas novimus efficaciſſimam, ad ſcorbutum reprimendum ante hydrargyroſim, quando contigit ut cum lue venerea conjungatur. Hæc eadem perinde conducit leniendo & curando ſcorbuto, ſi qua poſt hydrargyroſim ſui præbeat indicia, atque adeo inde repetatur velim. *Quibus remediis mitigandus ſit, ſi ſanari non poſſit.*

2°. In ſumma tria ſunt medicinarum genera, quæ in præſente caſu ceteris præſtant. Prima eſt, ptiſana hidrotica ex lignis radicibuſque ſudorificis, decoctione, ut artis eſt, parata, ſine ſenna vel cum ſenna pauca, quæ tamen a vulgari in eo differat, quod iſti radix raphani ruſticani incocta ſit ab ℥ ß. ad ℥ j. pro libra qualibet decocti. Huic ptiſanæ, quæ bis in die, mane ſcilicet & ſero exhibetur, tanto diutius inſiſtendum eſt, quod blande agat, nec ullam vel ſaltem levem catharſim moveat.

3°. Altera eſt lac vaccinum ſucco depurato cochleariæ vel becabungæ alteratum, bis in die mane & ſero exhibendum ab ℥ viij. ad lib. j. per plures menſes, imo etiam pro omni alimento, modo ventriculus lactis patiens ſit.

4°. Tertia eſt julepus e ſuccis expreſſis & depuratis foliorum ſcordii, alliariæ, ſcorodoniæ &c. aut ſi ſucci deſint, ex intenſo earumdem plantarum decocto ab ℥ ij. ad ℥ iv. aut vj. cum infuſo cortice Vvinterano, vel caſſia lignea, additoque ſyrupo fumariæ vel de quinque radicibus ad ℥ j. aromatiſatus, & alternis diebus repetendus per dies bis ſeptenos. Opus eſt autem allata remedia, quanquam invicem ſubcontraria eſſe videantur, pluries alternare, donec ſcorbuticum ſeminium vel diaphoreticis attritum, & diapnoë, ſudatione aut diureſi eliminatum; vel uſu lactis irretitum & edulcatum fuerit.

§. XII. STRUMÆ *ſive* SCROFULÆ.

XII. Strumæ ſive ſcrofulæ ſcorbuto difficultate vix cedunt, cedunt tamen. Pendent a tumore glandularum lymphaticarum ſive conglobatarum ſkirrhode, vel ſaltem ad ſkirrho- *XII. Strumæ hydrargyroſi*

dem

caro diſſipantur, ſi cum lue venerea coincidant.

dem proximo, unde palam eſt 1°. A ſpiſſiore lympha & in glandularum anfractibus hærente induci; 2°. Efficaciter impugnari non poſſe, niſi remediis diluentibus, liquefacientibus, attenuantibus, incidentibus, aperientibus &c. quæ craſſiori lymphæ nativam fluxilitatem, & ſtagnanti priſtinum motum reſtituant.

Sed ſuis, propriiſque remediis.

Inter illa locum habent, 1°. Juſcula ex plantis aperientibus, nempe radicibus cichorei ſilveſtris, bruſci, anonidis, eryngii, foliiſque ſcrofulariæ, agrimoniæ, naſturtii aquatici, cum ſale admirabili Glauberiano, vel arcano duplicato ab ℈ j. ad ʒ ß. aut ʒ. j.

2°. Serum lactis depuratum ad ℥ viij. cum tartaro chalybeato ſolubili a gr. xx. ad ℈ j. aut floribus martis antimonialibus a gr. x. ad xv; cum infuſis aſellis ſive millepedibus vivis, n°. xxx; demum cum ſucco fumariæ aut ſcrofulariæ ad ℥ ij. alteratum &c.

3°. Aquæ minerales, tum chalybeatæ, ut *les Eaux de Forges*, *de Paſſy*, *de Pougues*; *de Spa*, *de Caranſac*, *&c.* tum etiam thermales, ſed ſulfureæ, ut *d'Encauſſe*, *de Vichy*, *de la Motthe*, *de Burbonne*, *d'Aix.la.Chapelle &c.*

4°. Præparata varia e mineralibus, quæ aperiendi & incidendi facultate pollent, ut ſunt martialia, mercurialia, antimonialia &c. ex quibus, additis purgantibus, boli, rabellæ, pilulæ confici ſolent.

5°. Laudantur quaſi ſpecifica, 1°. A Gabriele Falloppio radix ruſci pulverata, & ad doſim drachmæ unius in vino epota cum radicis iridis pulveratæ granis x. per dies 40: 2°. Ab Arnaldo Villanovano, *Practica Medicinæ Lib. 2. cap. 5.* Radix ſcrofulariæ pulverata & ad doſim ℈ j. exhibita: 3°. A Roberto Boyle, *de utilitate Philoſ. Experim. part 1. ſect. 2.* Paronychia folio rutaceo, ſeu ſedum tridactylites, in cereviſia tenui infuſum & cujus infuſio per aliquot dies potanda: 4°. A Zacuto Luſitano, *Praxeos Medic. admirandæ Lib. 1. Obſervat.* 101. Unguentum ex radice bryoniæ, cujus formula proſtat *cap.* XII. *hujus Libri*: 5°. A Medicorum turba decoctum ſpongiæ marinæ ad ʒ iv, vel cinis ejuſdem combuſtæ in olla clauſa ad ʒ ß. vel lapis qui in ſpongia plerumque latet pulveratus & in vehiculo idoneo exhibitus a ℈ j, ad ʒ ß. per plures dies; ſed horum omnium penes Auctores ſit fides.

6°. Non ita pridem in Galliis increbuit ad curandas ſtrumas quædam antimonii præparatio, quæ ad antimonium diaphoreticum proxime accedit, & quæ ab Empirico neſcio quo, *Rotrou* dicto, a quo primum uſurpatam fuiſſe narrant, *Pulvis de Rotrou* vulgo appellatur. Proferetur ejuſdem parandi proceſſus ad calcem hujuſce Libri, cum recta adminiſtrandi ratione; ſed præmonitum Lectorem velim hoc remedii genus, ut cetera pleraque quæ vulgi præconio temere celebrantur, fama magis quam ſucceſſu plerumque valere, ut ipſe non ſemel expertus ſum.

CAPUT XI.

De Affectibus pene diſperatis, qui poſt Hydrargyroſim aliquando ſuperſunt.

Morbi inſanabiles, in quos lues venerea aliquando degenerat deſidia vel temeritate ægrotantium.

QUÆ recenſuimus hactenus, mala omnia, imo peſſima, ſed tamen medicabilia: Quæ mox tractaturi ſumus, multo pejora, cum ſint pleraque immedicabilia. In confeſſo eſt ea quidem produci ſumma vi veneni venerei, unde prima mali labes, quippe quo ſolidæ corporis partes irreparabili damno labefactantur. At vero neque minus conſtat, quantacumque ſupponatur vis ſeminii morbifici, produci eadem nunquam ſine ſupina ægrotantium culpa, qui ſocordia locum dant concepto contagio, ut vires acquirat eundo, ac in oſſium medullas penetret, & intima viſcera depaſcatur. Ipſi proinde ægrotantes infortuniorum ſuorum auctores ſunt, ac calamitates maximas ſibi pariunt deſidia vel temeritate; *Deſidia* quidem, ſi intempeſtive cunctentur, neque Medicis auſcultent, qui ut hydrargyroſi morbus ocyus profligetur urgent & inſtant ſummo cum ſtudio: *Temeritate* vero, quoties verbis & promiſſis magnificis deluſi, Circulatoribus, Agyrtis, Empiricis ſeſe credunt, quorum remediis ſeminium morboſum retundi forſan, debellari nunquam poteſt.

§. I. TUMORES TESTIUM.

I. Tumores teſtium.

Inter infortunia hujuſcemodi quæ curationem non admittunt, numerantur I. Tumores teſtium

teſtium quicumque ad hernias humorales pertinent, ut ſpermatocele, ſarcocele, hydrocele, pneumatocele, kirſocele &c. de quibus ſupra *Capite III. §. V.*

Spermatocele, quæ ceterarum herniarum humoralium eſt veluti principium, cauſam habet geminam, nempe 1°. Stagnationem ſeminis, quo ſpermatica teſtium vaſa turgent, ut quoties fluxus gonorrhœæ injectione aſtringente, crapula, equitatione, coitione, febre &c. derepente ſupprimitur: 2°. Congeſtionem viſcidioris ſeminis, quo vaſa eadem offerciuntur, ut quoties a latente cauſa venerea ſanguis inficitur, ſemenque ſpiſſitudinem vitioſam inde nanciſcitur.

Prior ſpermatoceles ſpecies, quæ in gonorrhœa frequens, levior eſt, cum a ſtagnatione ſola fiat; & ubi primum reſtituitur gonorrhœæ effluxus, data ſtagnanti ſemini via plerumque ſponte reſolvitur. Poſterior vero, quæ a lue venerea ortum habet, curatu difficilior eſt, quia ſemen tarde congeſtum, mora magis indureſcit atque ideo difficilius diſcutitur.

De utraque fere deſperandum eſt, ſi hydrargyroſis ſpem fruſtrata fuerit, cum ſit experientia compertum tum ſemen humorum omnium, qui concreſcunt, difficillime reſolubile eſſe; tum inveniri vix poſſe remedium alterum, quod ad inſpiſſatos humores eliquandos, ac nativa fluxilitati reſtituendos magis valeat, quam Mercurius ipſe, qui jam incaſſum adhibitus fuit.

Tunc ergo ſpes, quæ reliqua eſt, in eo tota ſita eſt, 1°. Ut diutiſſime repetantur inunctiones ex unguento mercuriali ſuper ſcrotum, bis aut ter hebdomade qualibet, ad doſim ℨ j. quaque vice; vel ſi commodius forſan videatur, ut tumenti teſticulo continenter admoveatur emplaſtrum de Vigo quadruplicato Mercurio, ſolum vel cum æqua parte diabotani ſubactum; aut emplaſtrum ſaponaceum & camphoratum *Pauli Barbette*, quæ menſe quolibet, vel etiam quinto decimo quoque die, renovari neceſſum eſt; vel ut apponatur cataplaſma ex pulpis radicum coctarum bryoniæ, cucumeris ſilveſtris & ireos; addito gummi ammoniaco in aceto diſſoluto. *Quibus remediis curandi ſint, ſi curari poſſint?*

2°. Interim vero, ne pondus teſtem aggravet, ac funiculum, ex quo dependet, nimium diſtrahat, unde tum doloris morſus, tum novum regreſſuris humoribus impedimentum, opus eſt ægrum uti ſubligaculo *ſuſpenſorio* dicto, cujus ope in appenſo folle ſive marſupio teſtis uterque ſuſtineatur.

3°. Porro ſedulo cavendum, ne immoderato aut præpoſtero uſu incidentium & reſolventium internorum aut externorum skirrhodes teſtis in abſceſſum abeat, quod ex præſentibus ſuppurationis ſignis palam foret; aut quod pejus eſt, carcinomatodem naturam paulatim contrahat, de quo conjectura eſſet ex repetita doloris lancinatione, & varicoſa venarum circumrepentium dilatatione. Proinde ſatius eſt malum, quod quantumcunque ſit, præſenti periculo caret, fortiter pati, quam impotenti ſanationis deſiderio ea experiri remedia, quibus morbus deſperatus fiat.

4°. Quod ſi nimia tumoris moles, aut durities quaſi lapidea ſpem omnem præcidant futuræ reſolutionis, ſi teſtis pondere nimio graviſſimam exhibeat moleſtiam, ſi periculum ſit ne malum a teſte ad funiculum ſpermaticum, & inde ad abdomen uſque procurrat, de teſticulo exſcindendo cogitandum eſt, præſertim ſi ſuppuratum aut in carcinoma proxime degener ſit.

5°. Prius tamen caute attendendum eſt, utrum funiculus ſpermaticus, quem arteria venaque ſpermatica, vas deferens, lymphaticæ venæ nonnullæ, nervus verſus teſtem progrediens, & ſuſpenſorius teſtis muſculus componunt, mollis ſit & naturalis ſtatus retinens: Sin aliter enim, ab operatione prorſus abſtinendum eſſet, cum palam ſit ex calloſo funiculi tumore morbum in abdomen uſque prorepere, neque adeo reſciſſo teſte poſſe ulla ratione penitus exſtirpari.

6°. Nunquam felicius ſuccedit hæc operatio, quam ſi dorſo amputandi teſticuli prius apponantur fruſtula aliquot lapidis cauterialis ordinatim diſpoſita, quibus tum ſcrotum, tum vaginalis tunica teſtis alte erodantur. Hinc enim educto ſero & pure, ſi qua forte lateant, & contracto teſticulo, quidquid reliquum eſt licet expeditius proſequi: Adde ea ratione certius dignoſci ſtatum teſticuli morbidi, quem noſſe permulti refert, cum acciderit non ſemel in hydrocele, imo & in ſarcocele, ut teſticulus ipſe ſanus eſſet, totumque vitium ipſius tunicis adnatum foret, cui proinde mederi facile fuit citra caſtrationem.

7°. Explorato teſtis morbo, ſi durus, skirrhodes, tumidus, ſuppuratus, ſyderatus ſit, quæ ſingula cunctationem non recipiunt, ligatura fili duplicati ſpermatico funiculo arcte injicienda eſt, quam infra ad unum pollicem appenſus teſticulus exſcindendus eſt,

laciniæ exinaniti in ſcroto loculi reſecandæ, vulnuſque ex arte curandum vulgari methodo, nempe digeſtivo dum ligatura decidat, deinde balſamo Arcæi, ac demum cum plaga ad cicatricem tendit, epuloticis, de quibus ſæpius dictum eſt.

§. II. PENIS DISTORTIO.

II. Penis erecti diſtortio. II. Infortunium alterum eſt Penis, dum rigeſcit, diſtortio in diverſas partes, ſurſum, deorſum, aut ad latus alterutrum, quæ uſum rei venereæ ſi non interdicit, at certe difficilem & propagandæ ſpeciei plerumque imparem efficit.

Id mali provenit a nodo ſive ganglio in præputii fræno, in urethræ parietibus, in ligamento penis ſuſpenſorio, vel in ipſis cavernoſis corporibus ex cauſa venerea enato, unde fit ut penis, qui dum flaccidus eſt, libere & recta propendet, verſus partem affectam detorqueri neceſſum habeat, dum erigitur, quandoquidem obſtat latens in illa parte ganglion, ne poſſit illa debitam adipiſci longitudinem. Hinc penem ſurſum, ſi ligamentum penis ſuſpenſorium; deorſum, ſi frænum præputii aut urethra; ad dextram ſiniſtramve partem revolvi neceſſe eſt, ſi pars ulla dextri ſiniſtrive corporis cavernoſi male afficiatur.

Remedia & exempla. Incurvati penis remedia eadem ſunt, quæ remedia teſtis ſkirrhodis, cum in utroque affectu perinde opus ſit impactam materiem diſcutere & reſolvere. Repetantur ergo ex præcedente paragrapho: Quæ ſi irrita ſint, æquo animo feratur malum, immedicabile quidem, ſed plane innoxium.

Memorat Jacobus Hollerius, *Comm. ad Aphoriſm. 63. Lib. 5.* ſi non idem, certe haud abſimile penis vitium peculiari artificio a ſe correctum. *Vidi*; inquit, *qui membro ita obtorto non poterat gignere, quod ſemen ſemper reſtitaret in cervice uteri. Huic paratus eſt canaliculus plumbeus vel argenteus, accommodatus craſſitudini ipſius penis; in quem immiſſo pene circumpoſita & alligata ſunt ciſtellæ, ita ut tandem figuram membri rectam ac naturalem recuperarit, & genuerit.* Quæ licet ſatis obſcure proponantur, inde tamen colligi poteſt quali artificio uſus ſit ille, atque adeo ſi ex uſu fuerit, pronum eſt cuivis ſuo periculo idem experiri.

Non moror quæ Julius Cæſar Arantius, *Lib. de Tumoribus præternaturalibus*, *Cap. 56.* refert de quadam penis incurvatione, quam cenſet deducendam eſſe a laxitate cellularum in alterutro corpore cavernoſo, unde fiat ut quantum cellulæ illæ, quæ laxiores ſunt, ceteris magis dilatantur, tantundem in rigido membro decreſcat longitudo cavernoſi illius corporis, ad quam debuiſſet alioquin extendi, ex quo ſequitur penem verſus illam partem neceſſario detorquendum eſſe. Ait autem ille *in hanc morbi ſpeciem incidere, qui veneri nimis indulgent, & qui frequenter & diu ut mulierculis placeant, diſtento ſunt genitali*, utpote in quibus diſtractione nimia & diuturniore pars aliqua in cavernoſo alterutro corpore relaxetur; putatque illud malum non emollientibus, ſed aſtringentibus curandum eſſe, quorum formulas aliquot recenſet. Sed hæc ſi veritate nitantur, in quod non lubet nunc inquirere, ſaltem ab inſtituto noſtro plane ſunt aliena, cum ad luem veneream nullomodo pertineant.

§. III. IMPOTENTIA AD VENEREM.

III. Impotentia ad venerem pendet a cauſa multiplicis. III. Impotentia ad venerem morbis venereis frequenter induci ſolet: Nec ſane admirari ſubit, ſi qui pugnant acrius in veneris caſtris, ac frequentiora patiuntur vulnera, ceteris citius huic militiæ impares fiant.

Species tres impotentiæ iſtiuſmodi obſervamus, *Primam*, in qua arrigitur quidem nec invalide, ſed in qua nullum, vel paucum & ſeroſum ſemen emittitur: Hanc puto pendere ab omnimoda conſtipatione ductuum emiſſariorum, quibus veſiculæ ſeminariæ & proſtatæ cum urethra communicant, ideoque præpoſterum nimiumque uſum injectionum fortius aſtrigentium ſequi, quo nonnulli ad gonorrhææ curationem abuti ſolent.

Alteram, in qua e contrario ſine voluptatis ſenſu, vel ſaltem cum ſenſu pauco, ſolitoque celerius ſemen diſtillat, affecta tantum necdum perfecta erectione, unde præceps & involuntaria reſolutio. Videtur iſta oriri a nimia ductuum eorumdem amplitudine, per quæ ſemen e conceptaculis exprimitur facilius promptiuſque, atque adeo antequam omnia ad opus comparata ſint. Solet ea impotentiæ ſpecies gonorrhæis diuturnioribus ſuccedere, ſi morbi natura aut ægrotorum negligentia, contumaciores fuerint.

Tertiam

Tertiam demum, in qua penis flaccidus & vietus jacet, neque poteſt arte ulla exſuſcitari. Et hæc multa variaque vitia ſupponit, latentia 1°. Vel in ipſis ſeminis conceptaculis, ubi potiſſimum viget rei venereæ ſenſus, nempe in proſtatis, veſiculiſque ſeminariis, ut ſi callis induruerint, aut fungoſis carnibus oppleantur, ex quo efficiatur ut a collecto ſemine nullatenus, aut ſegnius titillentur; 2°. Vel in muſculis erectoribus aut accelatoribus, quorum miniſterio virga rigeſcit & tenditur, ut ſi laxi & inertes ad erectionis negotium inepti vel minus comparati ſint: Quibus ſingulis noxis haud rarum eſt ſemini conceptacula, muſculoſque erectioni famulantes, a cauſa venerea patere.

Prima impotentiæ ſpecies nullam videtur curationem admittere; neque ſane novi quo pacto emiſſaria arctiſſime conſtipata poſſint iterum reſerari. Per me tamen cuivis licet operam ludere, ſi lubitum fuerit, injectiones emollientes immittendo in urethram, balnea aut ſemicupia emollientia uſurpando, cataplaſmata malactica perinæo admovendo, aquas minerales, præſertim ſaponaceas, exhibendo &c.

Neque remediis facilius ceſſura eſt poſtrema impotentiæ ſpecies, præſertim ſi contra hydrargyroſim jam tenax fuerit. Ne quid tamen reliqui fiat quod ad curationem pertinere poſſit, auctor ſum ut ea tententur remedia, quæ ad callos reſolvendos efficacia ſunt, & quæ ſupra propoſita fuere *hujus Capitis* §. 1. ad SKirrhum teſtium: Imo ut ſupra perinæum fiant aquarum thermalium ſtillicidia ſeu embroches, quæ adverſus muſculorum erectorum & acceleratorum inertiam remedio eſſe poſſunt. Quomodo medendum ſit cauſis, quæ curationi non repugnant.

At vero licet plerumque ſecundæ impotentiæ ſpeciei paulo efficacius medicari, ſi perfecte mederi non detur, uſu ſcilicet remediorum omnium, cum internorum, tum externorum, quæ adverſus gonorrhœas inveteratas valere ſupra diximus *Capite præcedente*, §. 1. quandoquidem hæc ſingula latioribus emiſſariis conſtipandis & coercendis aptiſſima ſunt. Velim tamen, ne qua noxa poſſit inferri, ut a blandioribus remediis iſtiuſmodi fiat ad fortiora progreſſus, & fortiora, ſi ex uſu ſint, caute & interjecto ſpatio repetantur.

§. IV. NODI, GANGLIA, TUBERCULA, GUMMATA.

IV. Nodi, ganglia, tubercula, & gummata medicinam omnem plerumque vincunt, præſertim ſi hydrargyroſis jam fruſtra adhibita fuerit. Neque enim valentiora reperire eſt remedia, quæ impactam lympham efficacius liquent, aut liquefactam potentius reſolvant. IV. Nodi, ganglia, tubercula, gummata.

Profuit tamen aliquando diu & pertinaciter adhibuiſſe medicamina, quæ ſupra *præcedente Capite*, §. 12. contra ſtrumas facere dictum fuit; emplaſtrum de Vigone quadruplicato Mercurio, modo ſolum, modo cum diabotano permixtum, vel tenuem lamellam plumbeam hydrargyro quotidie illitam appoſuiſſe, maxime nodi & ganglia molli, ſed iterata contrectatione quotidie ita prius atterantur, ut ſubacta materies remediis ſolventibus facilius obſequi poſſit. Iiſdem remediis curantur, quibus herpetes.

Sed vix auctor eſſe velim, ut torturis iſtiuſmodis quiſquam utatur, niſi cum nodi, ganglia, gummataque vel mole nocent artuum motui, vel faciei manuumque venuſtatem deturpant. Ceterum quoties neque officiunt ullo modo, imo neque conſpicua ſunt, a remediis temperandum puto, vel ideo maxime quod non ſemel obſervatum ſit gummata gangliaque remediis, & preſertim fortioribus frictionibus, male habita in carcinomata degeneraſſe.

§. V. EXOSTOSES.

V. Supra *Cap.* 3. §. ſtatuimus duo eſſe prima exoſtoſium genera, *alterum* ſpuriarum, quæ a perioſtio in durum ganglion ſive tuberculum craſſefacto; *alterum* legitimarum, quæ ab ipſa oſſis ſubſtantia tumefacta dependeant: Hoc rurſus in duas ſpecies ſecundario dividi, prout oſſea ſubſtantia, quæ in exoſtoſim protuberat, vel in plures cellulas concameratione diſtinguitur, quæ ſingulæ cartilaginea aut fungoſa carne oppleantur; vel ex toto ſolida eſt, imo reliquo oſſe plerumque durior. V. Exoſtoſes & earum ſpecies.

Prima exoſtoſium ſpecies hydrargyroſi haud raro; poſtrema fere nunquam diſcutitur. Secunda medium tenet, ut quæ diſcuti ſoleat, ſi parva & recens fuerit, ſi ſpongioſa concameratione conſtet, ſi molliorem carnem concludat; ſin aliter, adverſus ipſum Mercurii uſum ſit ut plurimum contumax.

Curatio exoſtoſium.

1°. Si ſucceſſerit ut exoſtoſium ulla ullibi ſuperſit poſt hydrargyroſim, præſtare puto, quandiu indolens fuerit, omitti ſine remediis, quam operoſiorem medicinam morbo immedicabili cum nullo vel cum minimo ſucceſſu adhiberi. Si tamen ægrotanti aliter videatur, adverſari nolim, quin ea tentet remedia, fiducia tamen ſua, quæ *ſupra* §. 1. & 4. allata ſunt tanquam efficacia contra teſtium ſKirrhos, gummataque quarumvis partium.

2°. At vero ſi exoſtoſi, quæ adverſus hydrargyroſim contumax fuit, ſponte vel remediis nimium vexata acute doleat, lancinetque cum manifeſto cutis ſuperjectæ calore & rubore, ita urget periculum, ne in abſceſſum cum oſſis carie conjunctum, vel quod pejus etiam eſt, in carcinoma degener fiat, ut res cunctationem nullam recipiat. Igitur præmiſſis univerſalioribus, quæ viam ceteris præmuniant, ad operationem quam ocyſſime devenire neceſſe eſt, qua cutis in crucem incidenda; anguli quatuor qui propendent, forfice reſecandi; deraſoque perioſtio exoſtoſis terebra variis in locis perforanda, ut attenuetur; deinde ſerra vel ſcalpro penitus exſcindenda, baſiſque cui inſiſtebat, pulveribus myrrhæ, aloes, euphorbii; tincturis ex iiſdem extractis; vel ſi ita poſtulaverit cariei altitudo, ferro ignito ad exfoliationem deducenda; demum plaga, quæ ſupereſt, eadem plane methodo curanda, ac ſupra *Capite precedente*, §. 1°. dictum eſt de ulceribus, quæ cum ſuppoſiti oſſis carie conjuncta ſunt.

§. VI. DOLOR OSTEOCOPUS.

VI. Dolor oſteocopus oſſi inſidens cariem oſſis aut medullæ abſceſſum indicat.

VI. Contingit nonnunquam poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam, ut dolor profundus, fixus, oſteocopus, aſper, perpetuus, & aliquando per intervalla lancinans, certum in oſſe quodam locum occupet & infeſtet, ſine tumore ullo & cum leviſſima in cute caloris & coloris mutatione, quod mali genus, ſi contra emollientia, anodyna, paregorica & reſolventia remedia pertinax ſit, haud inanis conjecturæ locus futurus eſt pendere vel a carie latente in oſſe partis dolentis, vel ab exoſtoſi cum carie in interna oſſis ejuſdem facie, quæ ad medullam ſpectat, vel quod omnium peſſimum eſt, ab abſceſſu medullaris ſubſtantiæ.

Quibus ſola operatione mederi licet.

Itaque ſi conjectura in dies urgentior fiat, ſi nulla ſuppetat alia ſalutis ratio, durus & crudelis medendi modus ſupereſt, ſed unicus, nempe cutem loco dolenti ſuperextenſam in crucem incidere; anguloſa ejus labra circum reſecare; perioſtium deradere; demum os nudatum terebra perforare ad meditullium uſque. Si nihil inde profluat præter paucas ſanguinis ſtillas, res ulterius urgenda non eſt, niſi certiora latentis cariei aut abſceſſus indicia oſtendantur. Sin vero purulenta aut ſanioſa materia inde profundatur, os novis foraminibus tum infra, tum ſupra pertundendum eſt, ut attenuetur, ac interjectæ intercapedines ſcalpro cum malleo plumbeo ita exſculpendæ ſunt, ut via libera fiat tum effluxuro puri, tum immittendis medicamentis. Reliqua omnia curanda ſunt juxta methodum ſupra propoſitam *Cap. præcedente* §. 10. donec medullari ſubſtantia ſuppurata & deterſa, & carioſi oſſis facie *exfoliata*, omnia ad cicatricem pro votis properent.

Ceterum, ut libere dicam, cum Medici naturam & cauſam morbi, qui in oſſe medio latet, tarde conjiciant; cum tardius audeant ex conjectura gravem & moleſtam ac periculi plenam operationem decernere; demum cum ægrotantes Medicis monentibus & inſtantibus auſcultent tardiſſime, plerumque ante conclamatum eſt, quam operatio inſtituatur, ſaltem inſtituitur, raro niſi cum æger eſt in præcipiti, ex quo efficitur ut vix unquam de illa bene ſperare liceat.

§. VII. CARCINOMATA.

VII. Carcinomata a cauſa venerea.

VII. Compertum eſt carcinomata, quæ a cauſa venerea vel maxime ortum habent; hydrargyroſeos uſu ferinam naturam ſemper non deponere, nec in mitiora ulcera aut apoſtemata perpetuo commutari. Compertum pariter ganglia, tubercula, gummata, imo excreſcentias quaſcunque ſKirrhodes, & exoſtoſes fornicatas, quæ cellulis cartilagineam carnem continent, ſi hydrargyroſi ſuperſint, in cancros non raro degenerare abuſu attenuantium & reſolventium acriorum, quæ fortius atterant ſine reſolutione, vel ad ſummum cum reſolutione imperfecta. Qua vero ratione, aut quibus de cauſis hæc ita eveniant, non juvat hic inquirere, cum de hoc argumento abunde diſputatum ſit, *Lib. III. Cap. V.* §. 3.

In utro-

In utroque caſu præſens carcinoma, ſive inveteratum, ſive recens ſit, manifeſtum eſt cum ex natura & indole tumoris ſuperſtitis, qui durus, renitens, ſkirrodes eſt; tum ex morſu doloris atrocis, perpetui, per intervalla lacinantis, quo tota tumoris moles intime percellitur & fodicatur: Nam quoties ea duo concurrunt, certum eſt verum adeſſe carcinoma, malum ſcilicet difficile, mora cito ingraveſcens, contra quod celeri & efficaci medicina opus ſit.

Itaque 1°. Præmiſſis univerſalibus & præparatoriis remediis, quæ dyſcraſiam ſanguinis emendent, tumor carcinomatodes, ſi protuberet ſupra cutem, quacum tenui vel lato pediculo adhæreſcat, novacula vel ſcalpello reſecandus eſt, & ſi quid cancroſi aut ſkirrhodis in baſi ſubſit, ſummis forficibus exſcindendum, vel cathæreticis abſumendum: Tandem reſolutis cruſtis a vivo, plaga ſi mollis ſit, ſi carne firma & granoſa oppleatur, ad cicatricem deducenda eſt, ut artis Chirurgicæ ratio poſtulat, eaque methodo de qua jam ſæpe. Remedia, quæ carcinomatis iſtiuſmodi poſſunt adhiberi.

2°. Quod ſi carcinomatodes tumor partibus circumjectis ſepultus ſit, ita tamen ut nec in vaſis majoribus aut nervis, nec in oſſe aut cartilagine ulla ſit adnatus, ſed ab iiſdem ſejunctus ac libere mobilis, cautionibus iiſdem parique celeritate exſtirpandus eſt; nempe hinc & inde lunata plaga alte circumcidendus, deinde ſiniſtra arreptus ſuſpenſuſque a vicinis ſubjectiſque partibus ſcalpello exſcindendus, & ut ita dicam, enucleandus: Demum vulnus, quod ſupereſt, primum lineamento ſicco, altera vero vel tertia die digeſtivo ſimplici, ac deinceps balſamo Arcæi ex arte curandum eſt.

3°. Si exoſtoſis celluloſa in carcinoma ipſa quoque degener fiat, diſſecta in crucem cute ſuperjecta, reſciſſis labris anguloſis, deraſoque perioſtio, exoſtoſis, vel tenui ſerra ſubſecanda, vel ſcalpro cum malleo plumbeo partitis ictibus minute concidenda ad oſſis reliqui libellam; poſtea baſeos exfoliatio vel tinctura myrrhæ & aloes, vel pulvere euphorbii, vel ſolutione Mercurii in aqua ſtygia, vel tandem cauterio actuali, ſi efficaciore remedio opus fuerit, procuranda eſt, ac denique delapſa oſſis exfoliati lamella, & ſuccreſcente ab oſſis vivi facie carne granoſa & firma, cicatrix inducenda eſt ex artis legibus, de quibus ſupra nec ſemel.

Quod ſi cancroſi tumoris ſitus vel connexio, aut deploratus ægrotantis ſtatus difficilem & periculoſæ plenam aleæ operationem diſſuadeant, tanquam non inutilem modo, ſed & noxiam, palliativis medicinis tunc inſiſtendum erit, quæ morbum leniant, quem curare non licet. De illis abunde dictum eſt ſupra *Lib. III. Cap. V.* §. 3. *artic.* 2. ideoque ne videatur actum agi, inde velim ut repetantur. Ceterum potiſſima præſentiſſimi levaminis ſpes in opiaticis ſita eſt, qualia ſunt decoctum unius aut alterius capitis papaveris albi; ſyrupus diacodii, vel ſyrupus de Karabe ad ℥ ß; laudanum ad gr. j. pilulæ de cynogloſſo ad gr. v. j. tinctura anodyna ad gutt. xx. vel xxiv. quorum ſingulorum doſis per gradus paulatim augenda eſt, prout morbus ingraveſcit, vel remediorum virtus hebetatur aſſuetudine.

§. VIII. ULCUS UTERI.

VIII. Ulcus uteri malum eſt in mulieribus, quæ lue venerea laboraverunt, haud infrequens: Et profecto quidem debet uteri cavitas præ ceteris totius corporis partibus & gravius & frequentius affici, cum ſemini corrupto, quod a viro infecto inter concumbendum emittitur, & primum & potiſſimum pateat. VIII. Ulcera uteri genere multa ſunt.

Ulcus uteri venereum inducitur cauſa gemina, nempe 1°. Latente eroſione, quam interna uteri facies contrahit ab admiſſo viri ſemine, a menſtruis exſtillantibus, ab humore lymphatico lacteo, quo madet &c. ſi venereo contagio contaminentur. Hæc ulceris ſpecies initio vix dignoſcibilis eſt, ac principio quidem pus paucum & æquivocum ſuggerit, ſed tacitis progreſſibus paulatim tandem invaleſcit. 2°. Suppuratione, quam ganglion, gummatum, tuberculum, nodus, atheroma, ſteatoma, meliceris &c. in ipſa uteri ſubſtantia genita vel juxta adnata concipiunt, unde rupta in uterum vomica ſive abſceſſu pus derepente & ubertim exundat e muliebribus.

Prius ulceris uterini genus poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam non advenit de novo, vel ſi adveniat forſan, ſaltem non a cauſa venerea, quandoquidem humores, qui in uterum affluunt, nullo peccant amplius contagio; ſed ſi forte præextiterit, ſæpiſſime eludit vim Mercurii, nempe quod vitium hujuſcemodi altis defixum radicibus pertinax eſſe ſoleat, præſertim in utero muliebri, qui totius corporis ſentina eſt.

Poſterius vero ulceris genus poteſt poſt adhibitam hydrargyroſim ſine nova ſeminii venerei acceſſione accidere, videlicet ſi ganglia, tubercula, gummata &c. quibus reſolvendis Mercurii efficacia impar fuerit, in abſceſſum veniant vel ſponte, vel præpoſtero reſolventium uſu.

Porro ulcus uteri ab utralibet cauſa pendeat, in duo genera perinde ſubdividendum eſt, alterum *ſimplex*, in quo uterus & ipſæ ulceris oræ nativam mollitiem tuentur, nullo vel levi dolore tentantur, & pus album læve, ſpiſſum profundunt: Alterum *cancroſum*, in quo e contrario ulceris confinia, imo & ipſius uteri pars, sKirrodea ſunt, crebra & atroci lancinatione fodicantur, ac demum pus emittunt paucum, ichoroſum, ſanioſum, ſeroſum. Prius ulceris genus raro, poſterius vero numquam ſanari experientia compertum eſt.

Quamvis ſint plerumque inſanabilia, tentanda tamen remediorum alea.

At nihilominus tamen, cum natura morbi, qui in occulto eſt, perfecte non liqueat; cum etiamſi liqueret, liceat nunquam ægrotantem quaſi deploratam ſine auxiliis ullis deſerere, tentanda eſt remediorum alea, quæ ſi non ſanationem, at certe lenimen allatura ſunt.

Idcirco 1°. Adhibeantur quæcumque valent ſanguinis dyſcraſiam ſalſam & muriaticam edulcare, atque adeo vitium lymphæ, quæ ad ulceratam partem confluit, emendare: Ut 1°. Ptiſana ex radicibus althææ, conſolidæ majoris, biſtortæ &c. confecta, & ſuperaffuſo plumbo liquefacto alterata: 2°. Juſcula cum pullo gallinaceo, cancris fluviatilibus, foliiſque agrimoniæ, pimpinellæ, ſcolopendrii, cichorii ſilveſtris, fumariæ, naſturtii &c. 3°. Aquæ minerales acidulæ, ut *les eaux de Forges*, *de Pougues*, *de Spa*, vel ſaponaceæ, ut *les eaux de Plombieres*: 4°. Balnea aut ſemicupia & inſeſſus in aqua fluviatili tepida: 5°. Serum lactis chalybeatum infuſis fumariæ foliis alteratum; lac aſininum aut caprillum ſemel vel bis in die, vel quod præſtabilius eſt, modo ventriculus lactis patiens ſit, lac vaccinum pro omni alimento: 6°. Denique ſi ſanguis ſpiſſior ſit, bocheta leviora ex decoctis radicibus Chinæ & Sarſæ parillæ, quorum tres hauſtus in die exhibeantur.

2°. Inſtituantur identidem blandæ purgationes cum caſſiæ aut mannæ ℥ j. ß. aut ℥ ij. in cyatho ptiſanæ, vel ſeri lactis, eum ad finem ut primarum viarum cachochylia, & bilioſa ſanguinis amurca everrantur. Mittatur pariter ſanguis identidem e brachiorum alterutro ad ℥ viij. vel x, ut fracto momento ſanguinis, qui in uterum ruit, locus phlogoſi vel nunquam vel rarius præbeatur.

3°. Dum catamenia actu fluunt, ſi nondum morbo intercepta ſint, alvus quotidie enematis ſubducatur, ex juſculo pingui, vel ex infuſo ſemine lini, vel etiam ex levi decocto foliorum matricariæ & artemiſiæ, & florum chamæmeli, ſi qui affuerint motus hyſterici, addito oleo amygdalarum dulcium: Imo vero ptiſanæ quotidianæ tunc incoquatur caput unum aut alterum papaveris albi, ut eo pacto menſtruorum eruptio ſine phlogoſi & erethiſmo proficiatur.

4°. Per intervallum, quod a menſtruatione vacuum erit, injiciantur in uterum ope metrenchytes decocta pro natura aut gradu morbi varia; nimirum 1°. Malactica & pagorica, ſi dolor & calor urgeant, ut emulſiones ſeminum frigidorum leviter coctæ, ſerum lactis caprilli cum infuſo croco orientali, decocta foliorum plantaginis, ſummitatum malvæ, radicum althææ, nymphææ, capitum papaveris albi &c. 2°. Detergentia, ſi ulcus mundari poſſit ſine periculo, ut decocta hordei integri, lentium, fabarum non excorticatarum, furfuris macri, foliorum agrimoniæ, abſinthii, caprifolii, marrubii; radicum ariſtolochiæ, ireos florentinæ, zedoariæ &c. quibus addi poterit aqua vulneraria, imo collyrium Lanfranci aut unguentum Ægyptiacum, ſi ulcus ſit valde ſordidum. 3°. Demum exſiccantia & epulotica, ſi ulcus deterſum & mundificatum cicatrici non repugnet, ut decocta radicum conſolidæ majoris, biſtortæ, foliorum plantaginis, caudæ equinæ, burſæ paſtoris, ſaniculæ, piloſellæ, millefolii; roſarum rubrarum &c; addendo cuilibet injectioni drachmam ß. unguenti pompholygos, vel de ceruſſa, aut quæ ceteris præſtant, terebinthinæ Venetæ vel balſami Copaivani, ovi vitello ſoluti, ſcrupulum ß.

5°. Quod ſi ulcus cancroſum eſſe videatur, de quo ex dolore lancinante conjectura fiet, infundantur in uterum ſucci depurati plantaginis, portulacæ, ſempervivi; foliorum vel baccarum maturarum ſolani; cancrorum fluviatilium &c; in mortario plumbeo cum piſtillo pariter plumbeo ſubacti & attriti donec nigreſcant, addendo injectioni cuilibet, ſi ita e re eſſe videatur, ſyrupi diacodii ʒ ij. aut olei ex vitellis ovorum, aut mucilaginis ſeminum pſyllii vel lini ℥ ß. aut plumbi uſti ſæpius loti, tuthiæ præparatæ, ceruſſæ, ſacchari Saturnini, aut camphoræ ℈ j.

6°. Interim

6°. Interim nec omitti debent interna remedia, quæ adverſus internas ſuppurationes valent, inter quæ potiſſimum laudantur balſamica, ut terebinthina lota cum ſaccharo roſaceo ad ℥ ß; balſamum de Copau vel Canadenſe ad ℈ ß; pillulæ balſamicæ Mortoni ad gr. vij. quæ pluries repeti poſſunt cum regimine. Imo putaverim tuto etiam uſurpari poſſe tum opiatam, tum aquam, quibus Zacutus Luſitanus teſtatur *Obſervat.* 87. *&* 88. *Lib.* 2. deſperata uteri ulcera a ſe perfecte ſanata fuiſſe, & quarum uſum a Lazaro Riverio laudari novimus, *Prax. Medic. Lib.* 15. *Cap.* 8. *De Ulcere uteri*. Sed nolim tamen diſſimulaviſſe, ne quis imprudens ejuſdem teſtimonio nimium confidat, Zacutum illum Aretalogum mihi videri maximum.

7°. Si ulcus in vagina, ſeu ut olim loqui amabant, in collo uteri ſedem habeat, præter injectiones modo propoſitas, quæ tamen magno uſui ſemper futuræ ſunt, poterunt ulceri, cum inacceſſum non ſit, unguenta balſamaque varia apponi, nempe primum digeſtiva, deinde balſama detergentia, ut balſamum Arcæi, ac demum varia epulotica, eadem plane methodo ac ceteris ulceribus omnibus, quæ poſſunt oculis uſurpari.

8°. Miſeris ægrotantibus, ſi noctes ducant irrequietas & inſomnes, ſi dolore torqueantur atroci, ſi cetera remedia irrita fuerint, narcotica exhibenda ſunt, de quibus ſupra, *paragrapho* 7. N. 4: quæ ſi non medelam, at ſaltem certiſſimum lenimen præbitura ſunt, donec ægræ dolore, febre, tabe confectæ miſerrimam & calamitoſam vitam cum meliore tandem commutent.

§. IX. PARALYSIS.

IX. Vidimus ſupra *Cap. III.* §. 9. *N.* 8°. Paralyſim veneream gemina cauſa induci, 1°. Obſtructione nervorum ab hærente lympha, cui devehendæ inſerviunt, & quæ ſpiritus animales conſtituit: 2°. Compreſſione, quam nervi patiuntur a nodis, gangliis, tuberculis &c. in ipſis genitis, vel juxta adnatis. IX. Paralyſis raro curationem admittit, ſed idoneis tamen remediis impugnanda eſt.

Si paralyſis venerea ſolito contumacior hydrargyroſeos vim eluſerit, vix oſtenditur ſpes ulla fore ut cauſæ, quibus fovetur, quæ jam uſu Mercurii diſcuti non potuerunt, diſcutiantur unquam ab aliis remediis, quorum efficacitas inferior eſt. Attamen minime committam, ut quemquam ab eorum remediorum uſu dehorter, quæ ad paralyſim ſolvendam valere creduntur, & quæ ſi non profutura ſint, at certe nocere non poſſunt, qualia ſunt.

1°. Decocta vel bocheta diaphoretica ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Sarſæparillæ & Chinæ parata cum antimonio crudo, quorum exhibendorum ratio jam ſæpius expoſita eſt.

2°. Juſcula ex decoctis in diploo viperis vel colubris cum gallo veteri, additiſque foliis naſturtii, fumariæ, bugulæ, veronicæ, chamædryos &c. & raſura cornu cervi, quæ per dies viginti poſſunt uſurpari cum regimine.

3°. Balnea, embroches, ſtillicidia aquarum thermalium, ſive quæ muriaticæ ſunt, ut *les eaux de Bourbon, de Balaruc* &c. ſive quæ ſulfureæ, ut *les eaux de Bourbonne, Barege, Aix la Chapelle* &c.

4°. Ammochoſia: inſeſſus in vinaceis fermentatione calentibus, aut ſi ſuppetat, in fæce tepente olivarum prælo ſuppoſitarum, unde tum calore, tum partium tenuitate ſolent obices, qui nervis partibuſve impacti ſpirituum influxui officiunt, ſatis feliciter plerumque reſolvi.

5°. Demum illitus varii & multiplices cum axungia anſeris, ſerpentis, taxi, vulpis; humana adipe; oleo vulpino, lumbricorum, rutaceo, chamæmelino, laurino, lateritio ſive philoſophorum, balſamo Guidonis, ceteriſque id genus, quæ uſu receptiſſima ſunt.

§. X. TREMOR ARTUUM.

X. Geminum tremorem artuum agnovimus ſupra *Cap. III.* §. 9. *N°.* 9. Alterum, in quo pars tremori obnoxia debilis eſt: Alterum, in quo robore ſuo pollet. Utrumque hydrargyroſi ſupereſſe haud rarum eſt, ſed rarum eſt ullum remediis unquam perfecte ſanari. X. Tremor artuum a cauſa venerea.

Prior quidem, cum natura & cauſa ad paralyſim proxime accedat, a qua ſolo gradu differt, & quacum, & dum invadit, & dum deſinit, plerumque conjungi ſolet, iiſdem remediis impugnandus eſt, quibus ipſam paralyſim impugnari modo diximus.

Qua ratione curandus ſit?

De poſteriore vero, qui tum a vehementiore arteriarum pulſatione, tum ab immodica fibrillarum nervearum diſtenſione dependet, magis ambigitur. Sane ſi audiatur Practicorum turba, nefas eſſe crederetur adverſus hanc tremoris ſpeciem alia uſurpare remedia præter volatilia, ſpirituoſa, aromatica &c. quorum numeroſæ formulæ nullibi non proſtant. Sed cum hæc nervorum tonum & erethiſmum, arteriarumque pulſum magnopere intendant, conſequens eſt noxam inde illatum iri, nedum levamen ullum præſtandum eſſe, de quo ſane experientia nobiſcum aperte conſentit.

Quocirca ſatius eſt methodo plane contraria ea adhibere medicamina, quæ nervos arteriaſque relaxent & emolliant, ac circulatorium ſanguinis motum promoveant diluendo & attenuando, atque adeo æquabiliorem efficiant & faciliorem, nempe juſcula diluentia, balnea in aqua tepida, ſerum lactis chalybeatum, aquas minerales acidulas, ceteraque iſtiuſmodi, quæ cum blandioribus aperientibus & incidentibus ex Marte, Mercurio, Antimonio præparatis ſocianda ſunt. Sic enim una eademque opera utrique morbi cauſæ ſimul occurritur, atque ea therapeia morbus, ſi non evincatur, quod ſperare vix licet, at ſaltem frangetur & imminuetur, ut mihi non ſemel feliciter experiri contigit.

§. XI. ALOPECIA.

XI. Alopecia & ejus cauſæ.

XI. Alopecia, ſi capillitium ſolum infeſtet, leve malum eſt, ex quo percrebuit uſus comæ adſcititiæ, vulgo *Perruque*, qua calvities abſconditur: At ſi barbam, ſupercilia, maxime vero cilia adoriatur, non moleſta modo & odioſa eſt, ſed etiam probro verti ſolet.

Statuimus ſupra *Cap.* 3. *§.* 2. *N°.* 4. alopeciam triplici cauſa induci, nempe 1°. Si tenues fibrillæ, quibus capilli & pili conſtant, præcidantur in mediis glandulis ſive bulbis, illæſis tamen primis radiculis. 2°. Si primæ illæ radiculæ, unde pili & capilli pullulant, eroſione exſtirpentur. 3°. Si glandulæ ſeu bulbi, in quibus radicantur capilli & pili, ab ulceribus cutem depaſcentibus peſſundentur. Harumce cauſarum ſecunda & tertia irremediabiles ſunt, ſiquidem partes organicas ſemel deſtructas remediis reſtitui inauditum eſt, ideoque prima ſola eſt, cui medicinam facere liceat.

Quo modo poſſint capillorum renaſcentium regerminatio promoveri?

Præcipuum omnium quæ noverim hujus alopeciæ remedium eſt, ſi prima renaſcentium pilorum aut capillorum lanugo identidem raſitetur; ut enim ſylva cædua opacior fit, cum ſæpius cæditur, ſic capillitium & barbam denſiora fieri neceſſe eſt, ſi ſæpe tondeantur, quoniam ſcilicet lympha nutritia, dum in ipſis capillorum pilorumve radiculis tota coercetur frequenti raſione, capillos detonſos, & idcirco breviores, magis nutrit, capilloſque plurimos, qui lanuginoſi ſunt & vix conſpicui, quia nutrimento defraudantur, explicat, & eo pacto una eademque opera capillos, tum craſſiores, tum denſiores efficit.

Poſſunt tamen, ſi ita lubeat, omnia remediorum genera uſurpari, quæ vulgo creduntur ad pilorum capillorumve regenerationem facere; ut quorum uſus, ſi ſine emolumento ſit, ac certiſſime ſine damno futurus eſt; cujuſmodi ſunt 1°. Decocta foliorum marrubii, abrotani, verbenæ, centaurei, capillorum veneris, vel lupinorum, fabarum &c. quibus pars fovetur.

2°. Lixivia e cineribus teſtarum nucum juglandium, vel nucleorum amygdalarum amararum, echini terreſtris aut marini, apum, muris domeſtici &c. quibus pars glabra abluitur.

3°. Linimenta cum pinguedine urſi, cuniculi, talpæ, cervi &c. vel oleo laurino, juniperino &c. quibus pars illinitur.

§. XII. DEPRESSIO NASI.

XII. Depreſſio naſi, caſus dentium, columellæ amiſſio, jactura oſſium palatinorum.

XII. Tandem uſu venit aliquando, ut malum ægrotantium incuria, aut imprudentia medentium, altius ſeſe inſinuans organicas partes non paucas corrumpat, & peſſundet irreparabili labe. Sic modo ſpongioſis narium oſſibus carie exeſis corruit tota naſi concameratio, & deprimitur acrorinium; modo dentes carioſi alveolis excidunt; modo uvula ſive columella ulcerata ſuppuratione abſumitur, modo oſſa palatina, quæ columellæ appoſita ſunt, in mali conſortium veniunt & dilabuntur carie; modo tandem oſſeus palati fornix carie ad nares uſque perforatur &c.

1°. Si narium concameratio conciderit oſſium carie, quantumcunque offenſionis inde accedat in deformitate faciei, forti animo ferendum eſt infortunium, cui mederi jam amplius

plius non licet. Cavendum ſolummodo ne quid ulceris in occulto lateat, ideoque narium interiora identidem eluenda ſunt aqua thermali quavis, ut Balerucana, Baregienſi, Berbonienſi &c. quæ ſpiritu per nares in os adducenda, aut ex ore per nares foras educenda eſt. Quod ſi aquarum iſtiuſmodi thermalium copia non ſuppetat, poterit ſubſtitui decoctum hordei, foliorum veronicæ, & agrimoniæ, aut radicum ariſtolochiæ, cum guttis aliquot aquæ vulnerariæ, quæ ex plantis vulnerariis cum vino albo infuſis diſtillatur; aut etiam, ſi morbi natura ita poſcat, tincturæ myrrhæ vel aloes.

2°. Ad dentes firmandos, ſi in alveolis male hæreant, ea valent remedia, quæ gingivarum putredini medentur, & quæ ſupra *Cap. VI.* §. 1. & 5. & *Cap. X.* §. 11. ad ſcorbutum propoſita ſunt. Præ ceteris autem probo opiatam quandam, cujus formula *Capite ſequente* proponetur: Hac enim ſæpius expertus ſum gingivas putreſcentes efficaciſſime detergi, mundari, conſaneſcere, ita ut nativo tono redditæ dentes labantes ſtabiliant. Verum ſi dentes jam ſede moti ſint, id unum reliquum eſt, ut deterſis prius & ſanatis gingivis, in deciduorum locum adulterini ex arte reſtituantur, non ex ebore, quod nimis cito flaveſcit, ſed ex dentibus Hippopotami, qui candorem tuentur diutius.

3°. Columellæ, quæ ulcere eroditur, iiſdem remediis medendum eſt, quibus ceteris oris ulceribus, qua de re vide præter alia loca, *Caput VIII.* §. 3. *Artic.* 1. Neque vero ſi columella eroſione jam abſumpta fuerit, de amiſſione magnopere laborandum eſt, modo ſemel cohibitum ſit ulcus ne ſerpat ulterius, ſiquidem experientia compertum eſt nec deglutitionem, nec loquelam inde offendi.

4°. Cum oſſa palatina peſſum abiere, aut alterutrum oſſium maxillarium in medio palati fornice ad nares uſque perforatur, non ſatis eſt ſerpenti cariei occurriſſe idoneis remediis, at vero ſimul etiam oportet mederi vitio vocis, quæ tunc rauce, incondite, ex naſo ideo ſonat, quod emiſſus ſpiritus in patentia narium penetralia abſorbeatur; quocirca neceſſe eſt partis defectum proſtheſi reparare, Solemne fuit olim in hunc finem obturando foramini tenuem & cameratam lamellam, auream vel argenteam, apponere, & ope ſpongiolæ mollioris dorſo alligatæ, quæ in apertum foramen intrudebatur, admotam detinere, qua de re conſule Ambroſium Paræum, *Lib.* 33. *Cap.* 4. & Guillelmum Fabricium Hildanum, *Cent.* 2. *Obſervat.* 22. Verum cum ſpongia illa muco corrupta fœtorem brevi contrahat maximum, jam pridem placuit aptare laminæ elaterem parvum argenteum, qui foramini inſertus, ſibique permiſſus lamellam ſuſpendat, ut videre eſt apud Cornelium Solingen, *Operat. Chirurg. Lib.* 1. *Cap.* 43. & Joannem Muys, *Prax. Chirurg. ration. Decad.* 7. *Obſerv.* 10.

CAPUT XII.

Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclare faciunt, vel creduntur facere.

Hic plura quidem refero, quam approbo; quocirca velim ut de ſingulorum utilitate feratur judicium non ex vanis Aretalogorum pollicitationibus, ſed ex nota rei veritate, vel, ſi ea forte in ambiguo fuerit, ex doctrina in hoc Opere tradita; nullumque ex proponendis remediis in uſum medicum a quoquam vocetur, mea ſaltem fide & auctoritate, niſi quod ipſe diſertis verbis dixerim proficuum, vel ſaltem tutum eſſe. Siquidem arcanorum inventoribus, fautoribus, diribitoribus, minime credendum, quorum pleroſque palam eſt in experientiam & imperitiam ſummam ſumma cumulare vaniloquentia, quoſque putidiſſimorum mendaciorum nullatenus pudet, dummodo remedia ſua, plerumque nullius pretii & valoris, non raro noxia & veneno quaſi delibuta, ſemper temere & imperite adhibita, in honorem aliquem adducant, (*a*) *Famamque verboſis ſtrophis* conentur *acquirere*; uno verbo, dummodo malis artibus quid lucelli corradant, cui unice inhiant Αἰσχροκερδεῖς, & quam (*b*) *recte non poſſunt*, ſibi *quocumque modo rem faciant.*

I. PA.

(*a*) Phædr. *Lib.* 1. *Fab.* 14.
(*b*) Horat. 1. *Epiſtol. Lib.* 1.

I.

(*) Ex Pharmacopœ. Medico-Chimicæ Fridirici Hoffmanni. Lib. 3. Cap. 15. * 22.

Panacea (*) de la Vigne, *Medici Regii Pariſienſis, ſeu potius Mercurius præcipitatus ruber Solaris & Lunaris.*

„ Recipe & in amalgama coge ☉ & ☽ *ana* ℥ j. ß. ☿rii vivi ℥ iij. idque indureſcat in „ maſſam albam. Simul ac conteritur, ut ne granula duriuſcula maneant, (hæc enim „ adhærent poſtea vitro, & non excuti, nec in pulverem converti poſſunt) ſtatim ap„ parebit materia humidior, & exprimetur per linteum Mercurii currentis bona pars. „ Poſt probe conteratur amalgama, ut ſubigantur granula omnia, fietque materia ſubfu„ ſca & nigricans. Si ſic relinquetur ſtatim recandeſcet, & obdureſcet ex tritura vero „ ſemper madorem & nigrorem contrahit. Additur autem ſemper aliquid novi Mercu„ rii, ita ut cum initio dupla Mercurii pro ſimpla ſeu unica portione maſſæ Solaris & „ Lunari ſit, poſtremo cum ſæpe conteritur, & exprimitur Mercurius, decem partes „ Mercurii ad unam partem maſſæ veniant.

„ Hæc omnia infunde phialæ, digerantur igne lampadis continuo, & per quinque „ vel ſex hebdomadas Arbor Hermetica inde gignetur (tribus chopinis Pariſienſibus olei „ per menſem facile ignis alitur, ut ellychnium unum concinnatum ex quatuor filis „ continuo ardeat) leviter modo claudatur phiala charta, arctius ut claudatur non „ opus eſt, quia Mercurius non ultra quam ad medietatem aſcendit, indeque decidit per „ blandas quaſi ſublimationes, idque circiter decies fit. Ad finem fit pulvis ruber ad „ omnis generis morbos vel deſperatiſſimos creberrima experientia probatus.

„ Tota operatio novem menſium ſpatio abſolvitur adhibito continuo lampadis igne. „ Doſis gr. j. vel ij. uſque ad v. vel ℈ ß. in vehiculo appropriato. Uſu illius panaceæ N. „ *de la Vigne* in morbis deſperatiſſimis quaſi miracula præſtitit. *Hactenus Hoffmannus.*

Peccat ea Mercurii præparatio deleteria acrimonia, ſicut & ceteræ ejuſdem generis, ideoque ſtomachum graviter ſubvertit cum ſyncope & aliquando cum exulcerationis periculo. Quocirca Medici ſibi caveant velim, ne illa temere utantur, vel ſi uti viſum ſit, exhibeant nunquam niſi robuſtis ægrotantibus, quibus latera firma ſint, qui tolerando acriori medicamini pares eſſe videantur, & quibus non liceat lubeatve tutiora, ſed tardiora remedia experiri.

II.

(*) Traité de la Maladie Venerienne 3. *edition*, *pag.* 90.

Præcipitatus ſolaris (*) Gervaſii Ucay, *Doctoris Medici Toloſani.*

℞ *Auri purificati* part. j.
Mercurii e cinnabari redivivi part. iij.

Fiat *amalgama*, quod in matratio luto diligenter obducto exponatur tres menſes igni ſuppreſſionis, primum quidem levi, mox per gradus intenſiori, donec amalgama colorem pulveris obſcure rubri adipiſcatur.

(*) Ubi ſupra.

Ea Mercurii præparatio miris effertur laudibus ab Auctore (*) laudato, quaſi omnium præſtantiſſima. Attamen cum draſtice purget ἄνω καὶ κάτω, & deleteriæ acrimoniæ expers non ſit, nemini auctor eſſe velim, ut id præparati genus facile adhibeat, cum tot alia ſuppetant mitiora medicamina, quæ periculo vacant. Si cui tamen ſecus facere viſum fuerit, poterit præparatio illa exhiberi a gran. iij. ad xij. ad quam tamen doſim nunquam aſcendendum, niſi in robuſtiſſimis; & permiſceri cum pillulis polychreſtis aut catholicis, quibus præcipitati vis inferiora verſus ducatur.

III.

Æthiopes Minerales varii.

Mercurius cum pinguibus ac reſinoſis quibuſcumque corporibus tritus convertitur, ſeu ut vulgo loqui amant, *extinguitur* in nigros aut fuſcos pulveres, quibus habita tum coloris, tum originis ratione, nomen *Æthiopum Mineralium* inditum fuit.

Ut

Ut varium eſt ac multiplex materierum genus, quæ cum Mercurio tritu conjungi poſſunt, ſic varia quoque ac multiplex Æthiopum ſpecies.

I. Si Mercurius cum balſamo Peruviano ſicco, aut cum balſamo Copaivano vel Canadenſi extinguatur, *Æthiops anti-phthiſicus*.

II. Si cum gummate Guaiacino, *Æthiops anti-rheumaticus*, ſive *antiſcorbuticus*;

III. Si cum manna calabrina, aut cum reſina jalappii, *Æthiops purgans*;

IV. Si cum gummate juniperino, vel cum ſale ammoniaco, *Æthiops diureticus*;

V. Demum ſi cum oculis vel pulvere cancrorum fluviatilium, aut teſtis oſtreorum, *Æthiops alkaliſatus* vel *abſorbens* appellatur.

Poſſunt Æthiopes illi varii varie exhiberi debita congruaque doſi, prout diverſis ſatisfaciendum eſt indicationibus, ſed tamen Medicos monitos velim, in præparationibus hujuſcemodi guttas Mercurii ſolo tritu male coercitas, calore interaneorum facile denuo coire & reviviſcere, atque ab ingreſſu in chylifera vaſa præcluſas tum mole, tum pondere, cum fæcibus ex toto ferme excludi, unde fit, ut præparata iſtiuſmodi, quantiſcunque celebrentur laudibus, conceptam ſpem non raro fruſtrentur, ac nullam vel minimam efficaciam plerumque præſtent.

IV.

Panacea N. . . . . de la Brune, *qua uti ſolent in regio Veteranorum, Infirmorumve Militum Hoſpitio, vulgo* l'Hotel Royal des Invalides.

℞. *Mercurii ex cinnabari redivivi* q. v. *ex grat.* lib. j. Superfunde in matratium, quo continetur, ſpiritus nitri optimi æquale pondus. Digerantur una balneo arenæ, donec Mercurius diſsolutus ſit. Fiat tunc balneo eodem, ſed intenſiore, evaporatio ad ſiccitatem uſque.

Maſſa, quæ reſidua eſt, miſceatur cum vitrioli ad alborem calcinati, & ſalis marini decrepati *ana* lib. j. Omnia una conterantur in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, vel in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo, ac in matratium indita ſublimentur ex arte balneo arenæ.

Cryſtallina materies, quæ matratii lateribus adhæret ſublimata, e diffracto matratio exempta & caute ſecreta tum a fæcibus, quæ infra, tum a volatiliore & farinaceo polline, quod eſt ſupra, denuo ut prius conteratur cum libra j. ſalis marini decrepitati, & vitrioli ad alborem calcinati libra ſemiſſe, mixtaque materies in alterum matratium indatur igne arenæ iterum ſublimanda.

Tunc fracto rurſus matratio cryſtallina materies a fæcibus & a polline utrumque ſecreta, conteratur cum libra una ſalis marini decrepitati, ſed ſine additione ullius vitrioli, ac deinde fiat ex artis legibus ſublimatio tertia, ſic deinceps pari methodo quater repetendo, toties addito eodem ſalis marini decrepitati pondere, donec materies jam ſepties ſublimata, ſola tandem conteratur & ſublimetur ſola octava vice, ſine ullo ſale marino.

Sublimatus Mercurius corroſivus, qui ea ratione confectus fuerit, in partes duas æquales dividatur. Sit *v. g.* pars una dimidia librarum duarum, quæ in pulverem contrita in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, mixtaque cum libra una reguli antimonialis pariter contriti, diſtilletur ex retorta igne reverberii, gradatim intendendo, donec prodeat in recipiens aqua ſemi-plenum Mercurius ex ſublimato redivivus, qui probe eluendus eſt & exſiccandus.

Parti alteri dimidiæ ſublimati corroſivi, quæ ſepoſita ſupereſt, & quæ libras duas, ſive uncias 24. æquat pondere, addantur partes duæ tertiæ Mercurii illius ex ſublimato redivivi, nempe unciæ 16. & omnia ſimul tam accurate conterantur in mortario vitreo piſtillo, ut Mercurii vivi ne mica quidem ulla ſuperſit conſpicua.

Inde maſſa illa, quæ ex Mercurii vivi & ſublimati corroſivi connubio coaleſcit, ſublimetur ex arte, ſublimataque ſemel materies a fæcibus & a polline prius ſecreta ac in pulverem contrita ſublimetur iterum iterumque novies repetendo.

Demum materiei ultimo ſublimatæ & tenuiſſime contritæ ſuperfundatur ad altitudinem trium digitorum ſpiritus vini aromaticus, hoc eſt, quocum aromata, ut cinnamomum, macis, caryophylli &c. infuſa fuerint, ac procurata per dies aliquot digeſtione balneo arenæ abſtrahatur & diſtilletur ex cucurbita ſpiritus vini, atque maſsa quæ in fundo cucurbitæ ſiccata ſupereſt & quæ panaceam mercurialem conſtituit, ſervetur in vaſe vitreo diligenter obturato.

Ex

Ex illa panacea tenuiſſime lævigata fiunt cum gummi Tragacanthæ in aqua roſarum ſoluto pilulæ, quarum graviſſimæ grana quatuor pondere non ſuperent. Hujuſce panaceæ doſis eſt a gr. xij. ad xx. vel xxx. quotidie iterando, dum ptyaliſmus cieatur, vel proxime inſtet.

Miris laudibus extollitur id panaceæ genus, quaſi adverſus morbos omnes venereos præſtantiſſimum. At vero vix capio quo nomine præferendum ſit panaceæ vulgari, quæ compendioſiore quidem proceſſu præparatur & minus operoſo, ſed tamen haud ita diſſimili. Quin potius vulgarem illam panaceam iſti anteferendam eſse cenſerem, ideo quod blandior ſit, utpote in qua conficienda unciis ſex ſublimati corroſivi permiſceantur unciæ quatuor cum $\frac{1}{2}$ Mercurii vivi, cum e contra in iſta preparanda unciis ſex ſublimati corroſivi addantur tantum unciæ quatuor Mercurii, unde acida & corroſiva ſublimati ſpicula minus infringi manifeſtum eſt.

V.

Modus ſaturnandi præparatis Mercurialibus ptiſanam ſudorificam, aut aliam cujuſcunque generis.

Licet Mercurius ſublimatus dulcis, ſeu Aquila alba, & Panacea mercurialis, vulgo credantur in aqueis fluidis indiſſolubiles, certa tamen experientia compertum eſt utramque illam Mercurii preparationem iterata ebullitione in ptiſana ſudorifica ex decoctis lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ; vel in alia quavis ſequenti artificio in totum diſſolvi.

℞. *Sublimati dulcis, vel Panaceæ mercurialis* ℥ j. *v. g.* Lævigetur tenuiſſime ſupra porphyriten, deinde injiciatur in ollam, in qua bulliant lib. ij. ptiſanæ ſudorificæ, vel alius cujuſcunque.

Poſtquam ebullierint per unum horæ quadrantem, olla ab igne removeatur, ut ptiſana tepeſcat, & pars ſublimati dulcis aut panaceæ, quæ ſoluta non eſt, fundum petat. Dein decantata ptiſana ſublimatus dulcis vel mercurialis panacea, quæ ſuperſunt in fundo, exſiccentur, lævigentur denuo ſupra porphyriten, ac ptiſanæ iterum ebullienti diſſolvenda committantur, pari methodo deinceps ter quaterve repetendo, donec ne mica quidem præparatorum Mercurialium in fundo ſubſidat.

Poſſunt ea methodo ptiſanæ quævis, maxime vero hidroticæ, præparatis Mercurialibus ad certum uſque gradum ſaturari, unde facile futurum eſt ut hauſtu ſolo ptiſanæ hujuſcemodi ptyaliſmus ſæpe moveatur. Sed ea ratio medendi lui venereæ cum legitimo inunctionum mercurialium uſu minime conferenda eſt, quem conſtat certiorem, efficaciorem, exploratiorem eſſe, ac minoribus ſimul paucioribuſque periculis obnoxium.

VI.

Mercurius violaceus diaphoreticus, ſive Flores ammoniaco-mercuriales.

℞. *Æthiopis mineralis per deflagrationem parati.* q. v.

Adde *æquale pondus ſalis ammoniaci*, & una in pulverem contere.

Maſſa in matratium vitreum indatur, cujus duæ partes vacuæ ſint. Fiat ſublimatio ex arte balneo arenæ.

Pars violacea a fæcibus, quæ fundum, & a cryſtallis pellucidioribus, quæ ſuperiora occupant, caute ſeparetur, & ſervetur in vaſe vitreo obturato.

Conſtat illa Mercurii præparatio ex partibus tenuioribus Æthiopis mineralis, quæ una cum integrantibus nonnullis ſalis ammoniaci atomis ſublimatæ ſunt, unde virtus illius anti-venerea & diaphoretica.

Efficax eſt ille Mercurius, quoties virus venereum corrigendum eſt, liquefacienda lympha ſpiſſior, ac diaphoreſis promovenda ſine ptyaliſmi periculo. Præſcribitur a gr. x. ad gr. xx. in bolis vel pillulis, ut cetera Mercurialia.

VII.

Solutio Mercurii per deliquium, quæ cum ptiſanis quibuslibet admiſceri poteſt.

℞. *Sal. ammoniac. q. v.* ex. cauſ. ℥ ij. Conteratur in tenuiſſimum pollen in mortario marmoreo cum ligneo piſtillo.

Contrito

Contrito adjice guttatim *Mercurii crudi* ℥ j. tandiu una ſimul tere, donec Mercurius extinctus & cum ſale ammoniaco intime ſubactus in pulverem ſubfuſcum abierit.

Pulvis ſuperimpoſitus marmori declivi permittatur ſenſim colliqueſcere in cella vinaria, ſubjectoque vaſe excipiatur liquor in quem convertitur, in cujus fundo conſpicuæ ſunt nonnullæ Mercurii guttæ in priſtinam formam redintegratæ.

Decantato liquore qui ſupernatat, Mercurius in fundo ſuperſtes cum novo ſale ammoniaco denuo conteratur, pulviſque inde confectus deliquio denuo exponatur eadem methodo, qua prius.

Deinde liquore, in quem convertetur, iterum decantato, Mercurius, ſi quis etiam tum ſuperfuerit, cum ſale ammoniaco tertium conteratur ac tertium exponatur deliquio, eadem toties repetendo, donec tota adhibiti Mercurii uncia in liquorem pellucidum una cum adhibito ſale ammoniaco abierit.

Poteſt ea Mercurii ſolutio ptiſanis quibuslibet, *v. g.* ptiſanæ ſudorificæ, affundi doſi idonea, atque ore exhiberi ſine noxa, imo plerumque non ſine emolumento, haud diſpari methodo ac ptiſana eadem præparato quovis Mercuriali, per ebullitionem ſaturata, ut ſupra dictum eſt, *Artic. V.* At vero pari quoque ſucceſſu, hoc eſt, nunquam ſatis certo, & fere nunquam ſatis efficaci, atque adeo qui legitimæ Mercurialium inunctionum adminiſtrationi plurimum concedat.

VIII.

Ptiſana Hidrotico-cathartica, vulgo Ptiſana de Callac, *ſic dicta a Chirurgo quodam Empirico, qui hoc Arcano inclaruit. Vide ſupra*, pag. 110.

℞. *Mercurii dulcis in ſubtiliſſimum pulverem triti* ℥ j.
Sennæ orientalis mundatæ, & in duos nodulos æqualiter diſtributæ ℥ ij.
Seminis Coriandri nodulo pariter incluſi ʒ j.
Sarſæ-parillæ optimæ, fruſtulatim conciſæ lib. j. ß.

Nota 1°. Sarſam-parillam, quæ ex Vera-Cruce Mexici advehitur, optimam eſſe, quippe craſſam, pinguem, ſucculentam.
2°. Radices Sarſæ-parillæ perinde proficuas eſſe, & in decoctum perinde adhiberi poſſe, ac ipſa flagella.
3°. Sarſæ-parillæ doſim ad uncias aliquot augeri vel imminui poſſe pro temperamento ægrotantis phlegmatico, vel bilioſo.

Indantur omnia in lebetem aurichalceum, qui capax ſit LX. librarum aquæ, & ſuperaffuſa aqua fluviatili vel fontana limpida ad libras XLVIII. decoquantur igne puro, uſque dum ſuperſint ſolum libræ XXIX. Cavendum autem initio, ne aqua bulliens ſupereffundatur, ſpumam, quæ ſumma petit, ſubigendo ſpathula lignea, & cum reliquo decocto commiſcendo.

Sub finem decoctionis in lebetem projiciantur *Aluminis Romani, calcinati & nodulo incluſi*, ʒ ij. ß. quæ cum reliquis ſpeciebus bulliant per aliquot minuta.

Amoto deinde lebete ab igne, ubi primum decoctum refrixerit, per ſetaceum coletur; exprimantur fruſta ſarſæ-parillæ in ipſo lebetis fundo, & ſeparatim noduli Sennæ; ſucculuſque expreſſus defundatur in decoctum colatum, quod eſt *Decoctum primarium*.

Deinde omnia in lebetem reponuntur, ut primum, & ſuperaffunduntur iterum libræ XLVIII. aquæ communis, quæ decoquendæ rurſus igne puro ad libras XXXII. vel XXX. Decoctum illud percolatum & auctum expreſſione tum ſarſæ-parillæ, tum ſennæ, dicitur *Decoctum ſecundarium*.

Servatur utrumque Decoctum ad uſum in lagenis fictilibus non obturatis. *Prioris* duo vel tres cyathi exhibentur quotidie, ſcilicet mane jejuno ventriculo; hora quarta vel quinta pomeridiana; & ſero ante decubitum. Decoctum vero *ſecundarium* adhibetur in potum ordinarium, ut moris eſt in exhibenda ptiſana quavis ſudorifica.

Ptiſana hæc olim Lutetiæ in honore fuit, & auctori, ſeu potius poſſeſſori, nummos comparavit, quandiu arcana fuit, quod ceteris arcanis quibuſvis uſuvenit, quæ nunquam magis florent, quam cum in occulto latent, ſed quorum proditio famam minuit, quod illorum vanitatem manifeſtam faciat.

Nihilo proſperius ceſſit Ptiſanæ, de qua quæſtio eſt, quæ ſtatim valuit, ut innotuit, quoniam compertum eſt neque novam, neque ad curationem luis venereæ efficacem eſſe:

1°. *Non*

1°. *Non novam*; Quid enim jam pridem notius, quam ſarſam-parillam decoquere? Vide *ſupra pagg.* 108. 109. Decocto ſennam incoquere? Vide *ſupra pagg.* 110. 198. Et decoctionem præparato mercuriali ſaturare? Vide *ſupra pag.* 384. 2°. *Non efficacem*; conſtat enim illorum etiam teſtimonio, a quibus ſarſa-parilla maxime prædicata fuit, vires illius radicis non æquare Guaiaci vires, quas tamen Mercurio efficacia plurimum concedere in confeſſo eſt.

Verumtamen, cum varia ſint hominum judicia, veram illius ptiſanæ præparandæ formulam, quæ præ manibus erat, miſſam facere nolui, ne lectores remedio quodam defraudaſſe viderer, quod poſſet aliquando ex uſu eſſe, modo caute, provide, opportune adhibeatur, qua de re vide *ſupra pag.* 198.

IX.

Medicamina anti-chœradica, quibus utebatur non ita pridem Empiricus quidam nomine Rotrou, *& quæ ejuſdem nomine etiamnum circumferuntur.*

I.

TINCTURA AURIFICA.

℞. *Nitri fixi* lib. iij. *ſolvendas in aqua bullientis* lib. iv.
Antimonii optimi & puriſſimi lib. iij.

Antimonio in pulverem contrito, ac in cucurbitam vitream immiſſo ſuperaffundatur ſolutio nitri fixi: Cucurbita occludatur appoſito vaſe vitreo quod occurrat: Digerantur omnia per octiduum balneo arenæ, cujus calor identidem eo uſque intendatur, ut materia ebullitioni proxima fiat. Tranſacto octiduo, recluſiſque vaſis, filtretur tinctura charta emporetica & ſervetur ad uſum in vaſe vitreo.

Hæc tinctura, quæ a Rotrou *Aurifica* dicebatur, ſumme fœtet, convenitque proxime cum decocto illo ſcoriarum, quæ in conficiendis regulis antimonialibus ſumma petunt, ex quo paratur affuſo aceto *ſulfur auratum antimoniale*.

Hujuſce tincturæ aurificæ doſis eſt a guttis x. ad xxx.

II.

ELIXIRIUM AURIFICUM.

Calci antimonii, quæ in cucurbita ſupereſt ex præcedente operatione, ſed prius exſiccatæ, affundatur ſpiritus vini rectificatiſſimus ad ſupereminentiam quinque vel ſex digitorum. Inde appoſito ad cucurbitam occurſionis vaſe, fiat circulatio balneo arenæ moderato per menſem unum. Poſt-hinc recluſis vaſis decantetur tinctura in vas vitreum probe obturandum.

Affundatur iterum ſpiritus vini calci eidem antimonii ad ſupereminentiam quatuor digitorum, fiatque ſimilis materierum digeſtio balneo arenæ, donec nova tinctura elicita fuerit, quæ cum priore pari methodo miſcenda eſt.

Hinc diſtillatione ex cucurbita abſtrahatur balneo arenæ pars dimidia vel partes duæ ſpiritus vini: Quod ſupererit in fundo cucurbitæ erit *Elixirium aurificum* quod quæritur, minus fœtens quidem quam tinctura, at vero minus quoque efficax. Hujus doſis eſt a guttis xx. ad LX. in vehiculo *appropriato*.

Hocce Elixirium mera eſt tinctura ſulfuris aurati antimonii, ſpiritu vini prolecta.

III.

PULVIS LIQUANS.

℞. *Reguli antimonii optime præparati & in pulverem triti,*
Nitri purificati & in pulverem ſeorſum redacti ana lib. j. ß.

Mixtis ambobus illis pulveribus fiant ex arte projectiones cochleatim in crucibulum igne candens, finitiſque projectionibus materia ſex horis calcinetur.

Poſtea

Poſteà educta materies in pulverem redigatur dum calet, & per ſetaceum trajecta contineatur in vaſe vitreo probe obturato, ne concepto humore colliqueſcat.

Libræ cuilibet hujuſce pulveris, ſuppoſito igne tepide calentis, affundantur guttatim aquæ ſpirituoſæ cinnamomi ℥ vj. ſemper agitando, dum aqua affuſa penitus exhalaverit.

Præparatus ea ratione pulvis ab Antimonio diaphoretico non loto vix differt. Dicebatur a Rotrou *Pulvis* ſuus *liquans*, quocum miſcebat ille pulverem putaminum ovorum probe lævigatum, quem *pulverem alkalinum* appellabat.

Puerulis quidem primis diebus exhibebat pulverem liquantem ad grana iij. bis in die, & pulverem putaminum ovi ad gr. ij: Adultis vero priorem pulverem ad gr. vj. alterum ad gr. v. in utriſque doſim ſucceſſive deinceps augendo.

IV.

PILLULÆ ALEXITERIÆ, SEU POTIUS PURGANTES.

℞. *Nucleorum Indicorum, ſive granorum Tilli, a putaminibus mundatorum* lib. j. ß.

Conterantur in paſtam tenuiſſimam in mortario marmoreo cum ligneo piſtillo, ex qua paſta denſo linteo concluſa oleum, quod ineſt, fortiter exprimatur.

Deinde paſta conteratur iterum ſuperaffuſis guttis aliquot ſpiritus ſulfuris per campanam diſtillati, iterumque ex contrita exprimatur ſuperſtes oleum, ſic deinceps repetendo donec oleum expreſſum eſſe videatur.

Tunc paſta exſiccetur aere libero, exſiccata in pulverem extenuetur, ac per ſetaceum trajiciatur.

Trajecti pulveris, ℥ vj. adjiciantur radicis Viperinæ ſeu Contrayervæ Virginianæ in pulverem redactæ ʒ iv. Tartari albi in pulverem contriti ℥ j. Omnia probe ſimul commixta in vaſe parum alto ſed oris latioris, quod ſuperextenſa tenui tela obducatur, per unum aut alterum menſem exponantur aeri libero, in loco quo ſolares radii non attingant, omnia ſæpius in die ſuccutiendo. Quo diutius pulvis ille aeri exponitur, eo mitior fit.

Ex illo pulvere affuſis guttis aliquot vini Hiſpanici diluto fiunt pillulæ ſive boli exigui granorum ij. vel iij. qui in aere ſiccantur, & in vaſe vitreo clauſo ſervantur ad uſum.

Vis cathartica granorum Tilli reſidet potiſſimum in oleoſa parte; quamobrem oleo diligenter expreſſo amurca, quæ ſupereſt, multo minus acris eſt; caute tamen velim ut adhibeatur, & in illius remedii uſu præ ceteris ſupra propoſitis ſumma requiritur in Medico prudentia.

Doſis, eſt à gr. ij. ad gr. xvj. cum conſerva qualibet, aut ſyrupo quovis. Minima illa doſi, a qua ſemper incipiendum eſt, blande purgat, & quidem ita blande, ut remedii efficacia promovenda ſit die eadem enemate purgante, vel die inſequente cathartica quodam ore exhibito.

Quacumque die remedium adhibetur, diæta eadem ſervanda eſt, ac ſi catharticum aſſumptum fuiſſet: Scilicet poſt horam tertiam juſculum leve exſorbendum eſt, totaque die tepide & largiter potandum eſt.

V.

PRÆCEDENTIUM REMEDIORUM ADMINISTRATIO.

I. Præmittitur præparatio temperamento ægrotantis idonea; nempe ſecta vena, purgatoque corpore, iterantur per dies aliquot apozemata temperantia & diluentia cum humectante diæta.

II. Exhibentur pillulæ purgantes ad gr. j. ij. vel iij. mane jejuno ventriculo, cum ſolito purgantium regimine, ac ſi alvum ſatis copioſe non moveant, enema purgans veſperi injicitur.

III. Exhibitio pillularum iteratur initio quarto vel quinto quoque die, deinde octavo, decimo quinto, imo trigeſimo tantum.

IV. Doſis

IV. Doſis pillularum qualibet exhibitione augetur, ſed caute & pro ratione effectus præcedentis exhibitionis.

V. Si pillulæ alvum ſatis non ſubducant, opus erit die ſequente potionem purgantem, ſed blandam, propinare.

VI. Diebus ab exhibitione pillularum vacuis adhibebitur pulvis liquans ad grana iij. cum ij. granis putaminum ovorum pulveratorum in infantibus: Ad grana vj. cum granis v. eorumdem putaminum in pueris duodecim annorum, quæ conſerva aut ſyrupo quovis, vel pulpa pomi cocti excipiuntur & in boli formam componuntur.

VII. Pulvis ille uſurpatur bis in die, mane jejuno ventriculo, & quarta hora poſt prandium; imo etiam, ſi morbus urgeat, poterit exhiberi tertium tribus horis poſt cœnam.

VIII. Quoties iterabitur uſus pillularum, de quibus ſupra, toties doſis pulveris liquantis & pulveris alkalini augenda granis aliquot, pro gradu morbi, aut effectu quem jam præſtiterit.

IX. Poſt devoratum pulverem liquantem exſorbendus vice qualibet hauſtus ptiſanæ, vel levis decocti carnis vitulinæ, vel quod præſtat, decocti radicis Chinæ.

X. Diebus iiſdem exhibebitur quotidie bis in die, nempe poſt prandium & poſt cœnam tinctura aurifica ad gutt. xij vel xv. aut elixirium aurificum ad gutt. xx. vel xxv. in cochleari vini, vel levis decocti radicis Chinæ.

XI. Licet remedia illa quocunque tempore intermittere, ſi ita e re eſſe videatur.

XII. Si ſit remediorum ceſſatio, utile eſt pro nota ægrotantis temperatura vel aquas minerales chalybeatas, ut Forgenſes aut Paſſiacas, vel lac aſininum aut caprillum præſcribi.

XIII. Quin imo, ſi ita lubeat, poterit uſus illorum remediorum cum uſu aquarum mineralium aut lactis conjungi, modo eo die, quo pillulæ purgantes exhibentur, remediis aliis interdicantur: Ceteris vero diebus pulvis liquans pomeridianis & veſpertinis tantum horis exhibeatur; maxime ſi lac uſurpetur.

XIV. Quod ſi qua fuerit luis venereæ ſuſpicio, nihil obſtat quominus anti-venerea cum remediis propoſitis copulentur; nempe aquila alba cum pillulis, & panacea mercurialis cum pulvere liquante, ea, qua par erit, doſi.

XV. Pari modo, ſi opus eſſe videatur, poſſunt cum pillulis purgantibus, aut liquante pulvere, remedia alia quævis tuto ſociari, ut agaricum trochiſcatum, trochiſci alhandal, ſcammonium, jalappium, rhabarbarum, hipecacuanha &c. ea doſi, quæ ægrotantis ætati & viribus, morbique naturæ & intenſioni idonea ſit.

XVI. Tandem in glandulas ſtrumoſas, ſi quæ ſint ulceratæ vel fiſtuloſæ, debet tinctura aurifica vel elixirium aurificum ſiphone injici, aut linamento apponi, ut calli reſolvantur, fungoſæ carnes colliqueſcant, renovataque ulceris facies ad cicatricem deducatur.

X.

Aqua Rabelii, ſic ab Empirico quodam dicta, cui Rabel *nomen fuit.*

℞. *Olei vitrioli rite præparati* p. j.
Spiritus vini rectificati p. iij.

Oleo vitrioli in matratium infuſo ſuperaffunde ſenſim ſpiritum vini. Inſere recipiens quod occurrat ad circulationem, quæ initio ſolo calore effervefcentis olei vitrioli, deinde leniſſimo igne arenæ perficitur. Diſtilletur tandem materia igne arenæ, & ſic prolicietur *aqua Rabelii*.

Aqua illa conducit ad hæmorrhagias quaſcunque ſiſtendas, etiam internas, modo ab inflammatione vacent: Utilis eſt quoque in febribus ardentibus. Inſtillatur guttatim vehiculo convenienti ad gratam aciditatem.

Admiſcetur etiam cum ſucceſſu ptiſanis refrigerantibus, quæ initio gonorrhœæ præſcribuntur, maxime ſi dyſuria nimis diſcruciet.

Methodus conficiendæ aquæ Rabelii, ſeu potius methodus edulcandi olei vitrioli addito ſpiritu vini & cohobato, jam pridem deſcripta fuerat a Petro Maria Canepario, Cremenſi, *Libro de Atramentis cujuſcunque generis, Deſcript. VI. Capp.* 18. *&* 42. Neque methodus illa differt ullo modo a vulgata methodo præparandi ſpiritum dulcem ſalis, vel nitri.

X I.

Tinctura Ambræ griſeæ cum aqua Rabelii, ſeu oleo vitrioli dulcificato.

℞. *Ambræ griſeæ in pollen redactæ* q. v. *v. g.* ʒ ij.

Immitte in matratium oblongioris colli; ſuperaffunde aquæ Rabelii ad ſupereminentiam unius digiti. Fiat digeſtio ſupra calidos cineres, donec liquor colore ſaturatus ſit.

Tunc decanta, novam affunde aquam Rabelii, affuſam digere cum ambra, quæ reliqua eſt, digeſtamque cum priore miſce, ac in vaſe vitreo obturato ad uſum ſerva.

Illa tinctura in gonorrhœa habituali & contumaci ore exhiberi poteſt bono ac felici exitu ad doſim quatuor, ſex, octo, decemve guttarum in vehiculo quovis ſub forma hauſtus, vel cum pulvere liquiritiæ & conſerva roſarum ſicca ſub forma boli, ut mihi conſtat auctoritate & exemplo eruditi & cordati Viri.

Poſsunt arte ſimili, neque diſpari admodum ſucceſſu, cum aqua eadem Rabelii elici tincturæ e myrrha, lacca &c. quæ ad eumdem ſcopum utiles eſſe poſſunt ſimili methodo, dummodo non prius exhibeantur, quam cum licet ulcera gonorrhoica probe ſuppurata & deterſa ad cicatricem tuto deducere.

X I I.

Aqua Menthæ (*) *Quercetani ad gonorrhœam fœtidam & virulentam, atque etiam inveteratam, præſtantiſſima.*

(*) Pharmacopœa Dogmaticorum reſtituta Joſephi Quercetani *Cap.* 7. *De aquis.*

℞. *Pulveris Menthæ ſiccæ,*
Dictamni,
Radicis ireos Florentinæ ana ℥ j.
Pulveris ſeminum Agni caſti,
Rutæ,
Lactucæ ana ʒ j.
Terebinthinæ Venetæ ℥ iv.
Vini albi ℥ xx.

Hæc omnia injiciantur in alembicum & per balneum vaporoſum diſtillentur.

De hac aqua exhibe mane duo cochlearia per aliquot dies præmiſsa convenienti, ſeu mercuriali aliqua purgatione. " Hanc centies expertus ſum, *inquit Quercetanus*; condu-
" cit etiam ad ulcera renum.

X I I I.

Lapis medicamentoſus, vulgo Crollii *dictus.*

℞. *Alumnis rupei,*
Lithargyrii auri,
Boli armeniæ,
Ceruſſæ, ana ℥ j.
Colcotharis vitrioli ℥ iv.

In pulverem contrita bulliant in aceto tandiu, dum ad conſiſtentiam lapidis accedant.

Hujus ʒ ij. liqueſcant in ℥ viij. decocti radicis althææ, vel infuſi ſeminis lini, unde quotidie tepide fiat injectio ℥ j. in urethram vel in vaginam ad reliquias gonorrhœæ habitualis exhauriendas. Cave tamen ne quid virulenti cohibeatur, quod tragœdiam renovare poſſit; quocirca præſtat fere ſemper a male tuto remedio abſtinere, tanto quidem magis, quod injectiones iſtiuſmodi morboſas urethræ criſpationes & anguſtias plerumque pariant, unde morborum Ilias in poſterum.

Proſtant in Diſpenſariis aliæ lapidis illius præparandi formulæ non parum diverſæ, ſed quæ ideo videntur rejiciendæ, dum lapidis ſolutio in urethram injicienda eſt, quod lapis iis methodis præparatus acrior ſit.

XIV.

Pilulæ de (a) Creta Palmarii.

(a) *In Pharmacopœa Bateana.*

℞. *Aloes optimæ* ℥ j.
Cretæ albiſſimæ,
Succini albi,
Gentianæ,
Myrrhæ,
Radic. Fraxinellæ ana ʒ j.
Mithridatis ℈ iv.
Terebinth. lotæ ʒ ij.
Syrupi de althæa q. ſ. ut fiat maſſa.

„ Sunt qui addunt Calomelanos ℥ ß. vel ʒ vj. Dentur ad ℈ ij. vel ʒ j. hora ſomni
„ omni nocte per dies 15. Ad gonorrhæam curandam nihil æquale. Idem præſtant in
„ profluvio albo mulierum.

X V.

Pulvis aſtringens, vulgo de Verny *dictus, ab Empirico quodam nomine* Verny.

℞ *Aluminis rupei*,
Ceruſſæ,
Terræ ſigillatæ Bleſenſis,
Cretæ Briangonenſis,
Vitrioli tum viridis, tum cærulei, ana partes æquales.

Contrita cochleatim in crucibolum candens projiciantur, calcinentur uſque dum ex cæruleo albeſcant. Maſſa in pulverem conteratur in mortario vitreo vel marmoreo, & in vaſe vitreo bene obturato ſervetur ad uſum.

Pulvis ille diluitur in vehiculo conveniente, *v. g.* in aqua *ſtillatitia roſarum, plantaginis* &c. vel in decocto radicis althææ, nymphææ &c. vel *in ſero lactis*, aut in emulſione cocta &c. a gr. xv. ℈ j. pro unica injectione. Sed de illius uſu dictum volo, quod modo de uſu lapidis medicamentoſi.

XVI.

Balſamum, quod vulgo Chalybis *dicitur.*

℞. *Aquæ Fortis duplicis* ℥ iij.

Aciculas ex puro chalybe confectas, quas ex modo, quo diſſiliunt, dignoſcere facile eſt, aliquot injice, donec ebullitio maxima fiat.

Adde tunc *olei olivarum optimi* ℥ iij. vel iv. Confundantur omnia donec in unguenti vel balſami ſpeciem coeant. Ubi refrixerint aqua iterato elue, ut dulceſcant.

Balſamum illud utile eſt ad carnes fungoſas abſumendas in cancroſis ulceribus. Poteſt autem vis illius corrodens infringi, ſi lubuerit, repetita pluries ablutione, qua acida ſpicula aquæ fortis exterguntur.

XVII.

Unguentum (b) ad Strumas.

(b) Zacutus Luſitanus, *Prax. Medic. ad mirand. Lib.* 1. *Obſerv.* 101.

℞. *Radicis Bryoniæ bene nutritæ* lib. ß.

Seca in talleolas minutiſſimas, frige in *lib. iij. olei. olivarum*, ſi fieri poſſit, inſulſi.
Colaturæ adde *Terebinthinæ* lib. ß.
Ceræ ʒ v.

Vaſe

Vaſe remoto ab igne fiat unguentum, in panno lineo ſtrumis apponendum bis in die.
Laudatur in eumdem finem unguentum Digitalis, cujus præparatio proſtat in pleriſque Diſpenſariis.

XVIII.

Opiata (a) ad dentes firmandos, ac gingivas detergendas.

(a) Daniel Sennertus, *Operum Lib. III. Part. 5. Sect. 2. Cap. 7.*

℞. *Pulveris foliorum Aquilegiæ,*
Salviæ criſpæ,
Et Menthæ ana ℥ ij.
Nucis moſchatæ,
Myrrhæ,
Et aluminis rupei, ana ʒ ij.
Mellis Narbonenſis lib. ß.

Miſceantur omnia ſimul cum melle igne leni calefacto, atque una diu agitentur & ſubigantur, ut intime commiſceantur.

Hæc opiata ſuper vittam linteam diducta fungoſis, ulceratis, putreſcentibus gingivis admovenda & admota per horas aliquot, imo tota die continenda, donec ſuppuratæ & deterſæ gingivæ conſaneſcant.

DISSERTATIO I.

De origine, appellatione, natura & curatione Morborum Venereorum inter Sinas.

Ubi primum inaudivi de lue venerea inter Sinas graſſante.

JAm ab anno MDCCXXXVI, cum Liber in lucem primum prodiit, audiveram a Presbytero Societatis Jeſu, recens e Sinarum imperio reduce, ubi Chriſtianam fidem triginta annos prædicaverat, luem veneream Pequini inter Sinas non modo notam, ſed etiam haud raram eſſe, ut ſignificavi in priore Operis editione, *Lib. I. Cap. X.* quod in hac altera *XI.* numeratur. Hinc percepi ſtatim quanti rei medicæ intereſſet expiſcari, quoad ejus fieri poſſet, quid de luis venereæ origine, natura, curatione ſentiret Natio illa, quæ Literarum atque adeo Medicinæ cultrix ab omni ævo, quæ longiſſime ab oris noſtris diſſita, quæ ut alio ſole calens, ſic aliis diſciplinis inſtituta, non mutuatitias, ſed ſuas ſibique proprias teneat opiniones, ſi qua ullibi altera.

Nihil reliqui feci ut compertum haberem, qui de hoc morbo Medicis Sinenſibus videretur.

Nihil ergo mihi antiquius abhinc fuit, quam modos omnes comminiſci, unde poſſem certo cognoſcere indicio, quid Sinæ, quid eruditiſſimi inter Sinas Medici de recenſitis capitibus cenſerent. At vero facile intellexi, quoniam nulla eſt cum Sinis nec linguæ, nec commercii ſocietas, unam tantum viam, rationem unam eſſe conſequendi quod optabam, nempe a RR. PP. Societatis Jeſu, qui Pequini jam pridem commorantur, & commorantur Europæorum ſoli, rem ſciſcitari, ſi quid forte de illa inaudiiſſent: Sin minus ab eis prece impetrare, ut ipſi a Sinis Medicis quæſita ſciſcitarentur. Haud me fugiebat quidem Religioſos illos id unum ſtudere omnes, ut Sinas ad Chriſti fidem adducant, quod ut votorum ſumma, ſic illis unicus laborum omnium finis. At vero certo tenebam ſimul ipſos nihilo ſecius & literas noſtras humaniores ceteraſque ſcientias naturales colere, ut ſibi Sinarum exiſtimationem parent, a quibus vident eas ſuſpici; & literis Sinenſibus perdiſcendis vacare, ut ſibi Sinarum amicitiam quærant, quibus ſciunt illas charas eſſe; atque adeo ad exemplum D. Pauli, (*a*) *infirmis infirmos* & Sinis quaſi Sinas fieri, ut Sinas Chriſto *lucrentur* & *ſalvos faciant*.

Ea propter Quæſitorum indicem Pequinum miſi ad Presbyterum quemdam Societatis Jeſu.

Quid ergo? Viam illam inivi, quæ ſola aderat, & tribus abhinc annis per Amicum interpoſitum Pequinum miſi Quæſitorum Indicem ad R. P. Petrum Foureau, Presbyterum e Societate Jeſu, Virum doctum, diligentem, officioſum, & magno illum rogavi ſtudio, ut de iis non modo Sinenſes Medicos, quos noſſet doctiſſimos percontaretur, ſed ipſum etiam R. P. Ludovicum Parennin, qui Religioſorum Societatis Jeſu Pequini degentium antiquiſſimus eſt & eruditiſſimus.

II.

A quo reſponſionem nuperrime accepi.

Amicam ab illo Religioſo reſponſionem nuper accepi, tardius quidem quam ut ſuo loco potuerit inſeri huic Libro, cui nec inſeri facile potuiſſet ut ut celerius data, quippe quæ longior, ſed quæ quæſitis omnibus cumulate ſatisfacit, ac rem omnem appoſite enucleat. In hac enim reperire eſt non modo quid ſentiant Medici Sinæ de morbi origine, quibus illum deſignet appellationibus, quot diverſas ejus ſpecies agnoſcant; ſed quod pluris eſt; quales ſint præcipuæ remediorum formulæ, quæ ad curationem inter Sinas receptiſſime ſunt.

In qua narrat reſponſa ſibi a Medico Sinenſi data, quem percontatus fuit.

Narrat ille ſe de re rogatum, quam neſciebat juxta cum ignariſſimis, Sinenſem Medicum, ſibi notum & amicum, in conſilium adhibuiſſe, doctum & uſu peritum; propoſita dubia & quæſita omnia illi aperuiſſe ſinico idiomate; reſponſa ſingulis Capitibus ſcripto data fide optima gallice interpretatum eſſe, & ne in aliquo erraret imprudens, ſermones cum eo ſæpius contuliſſe, quo certius ſibi liqueret ſe illius cogitationem aſſecutum fuiſſe: Quorum ut fidem impetret, miſit mihi ſcriptum idiographum Medici Sinenſis, quod penes me aſſervatur, quod unicam in Europa eſſe puto Diſſertationem Sinicam *de lue venerea*, & quod parum abfuit, quin ære celandum curaverim.

III. Summa

(*a*) I. Ad Corinth. Cap. 9. verſ. 19. ad. 22.

III.

Summa *fides*, qua voluit Religioſus ille mandata exequi, incommoda importavit duo, ſed quibus medicinam ille reperiit & certam & facilem: *Alterum* quidem, quod cum Sinicas remediorum formulas tranſcribit, pondera ſingularum ſpecierum quibus formulæ conſtant, deſignaverit ex ratione ponderandi inter Sinas uſitata; At vero ponderum illorum proportionem ad noſtra pondera ſimul indicavit, unde promptum eſt pondera Sinica in formulis expreſſa, ad pondera, quibus in Europa utimur, reducere: *Alterum* vero, quod ſpecies illas fere omnes nominibus tantum Sinicis expreſſerit, quod aliter fieri non potuit a viro in rebus medicis & botanicis minus verſato, cui græcæ vel latinæ earum ſpecierum nomenclaturæ non ſuppetebant, imo cui non conſtabat utrum ſpecies illæ omnes in Europa obviæ eſſent; At vero ſuppeditavit ipſe facultatem ſupplendi quod ab illo omiſſum fuit, quod omitti debuit, nimirum ſpecies omnes, quotcumque in formulis recenſentur, collegit, in faſciculos ſingulas ſeorſum colligavit, nomina adſcripſit Sinica, & capſa diligenter concluſas in Europam transferendas curavit, ut egomet coram ſingulas luſtrarem, ad claſſes ſuas re[illegible]m, & ſuis certis ac propriis vocabulis nominarem. *Atque præcipua remedia, quæ morbo adhibentur, non modo recenſet;* *Sed eadem mittit, ut poſſint digноſci.*

Recte quidem factum, nec ſine prudenti conſilio. Capſa feliciter allata eſt, ſpecies quas continebat, recognovi, nominibus ſuis diſtinxi, & ſi quid negotii reperii, ut in multis reperii plus quam ſatis, viros rei botanicæ & materiæ medicæ peritiſſimos Antonium & Bernardum de Juſſieu conſului. Unde futurum ſpero, ut formulæ, quæ [illegible] nicis nominibus expreſſæ & ad Sinica pondera exactæ, barbaræ eſſe videbantur, jam more noſtro conceptæ uſitatis inter nos ſpecierum nomenclaturis, & noſtra ponderandi ratione, facillime cuivis pateant, neque lectorem ullum poſſint remorari. *In quo feliciter operam præſtitam fuiſſe ſpero.*

IV.

Sed dum argumentum accuratius tracto, ita crevit materies, ut ne quid obſcuritatis offunderet rerum dicendarum copia, opus eſſe duxerim Diſſertationem hanc in ſex Paragraphos partiri, in quorum I Quæſita a me Pequinum miſſa: II. Reſponſa Pequino data, quæ ambo, cum gallice ſcripta eſſent, latina feci: III. Explicatio remediorum & formularum medicarum, quæ proferuntur in præcedente Paragrapho: IV. Adnotationes in Theoriam morborum venereorum, quæ recepta eſt inter Sinas: V. Adnotationes in Therapeiam, quam curandis morbis venereis Sinæ adhibent: VI. Therapeiæ noſtræ cum Sinica collatio, ut liqueat utri in curanda lue venerea præſtet efficacitate. *Diviſio hujuſce Diſſertationis.*

§. I.

Quæſita ad Religioſum e Societate Jeſu Pequinum miſſa anno exeunte 1737.

I.

An lues venerea, ceterique morbi hujus generis, inter Sinas graſſentur? *Index Quæſitorum, quæ Pequinum miſſa ſunt.*

II.

Quale ſit illis nomen, & an nomen illud ex ipſa lingua ſinica deductum ſit, an derivatum ab extera quadam lingua aut natione?

III.

Quæ medicina morbis illis adhibeatur in regno Sinico? Curenturne plantis quibuſdam indigenis, an uſu hydrargyri?

IV.

Si prius, quænam ſint plantæ illæ ſpecificæ, & quæ adminiſtrandi ratio?

V.

Si poſterius, qua methodo hydrargyrus adhibeatur, & quales effectus habeat?

V I.

An morbi illi a Medicis Sinenſibus habeantur morbi indigenæ, & qui ab omni ævo in regno Sinico graſſati ſint, an contra novi & advenæ, quorum origo recens ſit & ab extera quadam regione ducta?

V II.

Si antiqui ſint & ab omni ævo in Sinico imperio noti, quales ſint characteres Sinici, quibus illorum nomina exhibentur? An deriventur illi a charactere quodam primario, qui morbum in genere denotet, originatione eadem, ſimilique analogia, qua ceteri characteres, quibus morbi alii ſignificantur?

VIII.

Contra vero, ſi novi fuerint & alienigenæ, unde, quo tempore, per quos contages illa in Sinicum imperium devecta fuerit, & an apud Sinas morborum horumce ferocia invaleſcat, remittaturne?

I X.

Utrum morbi venerei contagione tantum propagentur & præſertim per uſum veneris, ut in Europa; an ſponte & citra labem ullam contagione contractam generentur vitio ſolo cauſarum naturalium, ut inter nos Aſthma, Icterus, Nephritis?

X.

Quot, qualia, quanta ſint præcipua luis venereæ ſymptomata inter Sinas; & quibus nominibus aut characteribus Sinicis ſingula deſignentur?

X I.

Num lues venerea vulgatior ſit, imo vero & antiquior forte in provinciis Sinici imperii, quæ magis auſtrales ſunt, quam in provinciis, quæ ad ſeptemtriones magis vergunt?

§. II.

Reſponſa Pequini ſcripta anno exeunte 1739. ad ſingula quæſita.

I.

Morbi venerei graſſantur in Sinenſi imperio, perinde ac in Europa.

I I.

Nomina luis venereæ inter Sinas. Multis ibi, variiſque nominibus deſignari ſolent. Appellantur enim

I. 1°. YANG MEI TCHOUANG. Vox illa *Tchouang* ſignificat in genere *plagam*, *ulcus*. *Yang mei* vero nomen eſt fructus cujuſdam edulis, gratiſſimi ſucci, qui nec Pequini, nec in borealibus Sinici imperii provinciis, ſed in auſtralibus tantum matureſcit, coloris ex albo purpuraſcentis, figura globoſus, nuculam mole æquans, cute aſper & rugoſus. Videtur autem nomen hujuſce fructus lui venereæ ideo inditum, quod ulcera vel puſtulæ venereæ fructum illum colore, imo forte & aſperitate ſatis apte referant.

Yang 揚 *Mei* 梅 *Tchouang* 瘡

II. 2°. TIEN PAO TCHOUANG De voce *Tchouang* jam dictum eſt: (*a*) *Tien pao* vero idem valet ac *grandiorem ampullam* ſive *bullam*, vel ut Sinæ loquuntur, *ampullam* ſive *bullam* *cœli*,

(*a*) Stephanus Fourmont, Regiæ Inſcriptionum & Humaniorum Literarum Academiæ Socius, ac in Regio Franciæ Collegio Linguæ Arabicæ Profeſſor, Vir omni doctrina ornatiſſimus, & Sinicæ linguæ ſupra fidem callens, cenſet nomine illo Sinico *Tien pao Tchouang*, hoc eſt, *Morbo bullarum cœli*, ſignificari *Morbum bullarum*, *in quas ſolet aqua cœleſtis ſeu pluvia ſufflari*, *dum ſpiſſe decidit æſtate*.

Vult

cœli, hoc eſt, *ampullam* ſive *bullam magnitudine æqualem cœlo*. Id ergo nominis ſignificat *Ulcus, in quo magnæ ampullæ*, ſive *puſtulæ*. Cenſet tamen R. P. Parennin *Tien pao Tchouang* latine melius reddi *ulcus*, quod a *cœlo puniente pœna eſt*. Hæc ambo priora luis venereæ nomina, omnium quidem vulgatiſſima ſunt & uſu maxime trita; neque tamen ideo omittenda cenſui alia, quæ ſequuntur.

Tien 天 *Pao* 疱 *Tchouang* 瘡

3°. MIEN HOA TCHOUANG. De voce *Tchouang* abunde liquet. *Mien hoa* vero ſignificat *Goſſypium*. Videtur autem lues Venerea ideo appellari *Ulcus Goſſypium* vel *Goſſypii*, quod ut ſubtilia goſſypii ſtamina, ſi veſtibus firmius adhæreant, difficillime excutiis abſterguntur, ſic pari quoque modo neque lues venerea, ſi inveterata fuerit, poſſit facile remediis exſtirpari. III.

Mien 綿 *Hoa* 花 *Tchouang* 瘡

4°. KOUANG TONG TCHOUANG. *Kouang tong* nomen eſt Sinicum Urbis illius, quæ præcipuum Sinenſis imperii emporium eſt, & quæ ab Europæis *Cantonum* vel *Quantonum* appellatur. Itaque *Kouang tong Tchouang* idem ſonat ac *Ulcus Cantoni*. Aiunt autem luem veneream ita nominatam fuiſſe, quod Cantono in reliquum Sinicum imperium invecta ſit, ſed incertum quo tempore. IV.

Kouang 廣 *Tong* 東 *Tchouang* 瘡

5°. CHI TCHOUANG. *Chi* ſignificat *tempus*, ac proinde *Chi Tchouang* idem eſt ac *Ulcus temporis*. Potuit autem lues venerea a Sinis ſic vocari, vel quod ab *omni tempore* ſeu ævo ſævierit in Sinenſi imperio; vel quod invadat *omni tempore*, hyeme & æſtate. V.

Chi 時 *Tchouang* 瘡

Hæc autem omnia vocabula ex ipſa lingua Sinica analogice derivata ſunt, ut liquet; nec ulla ſunt quæ ab alieno fonte cadant.

III.

Curandæ lui venereæ adhiberi ſolent tum plantæ aliquot indigenæ tum Hydrargyrus.

Vult autem luem veneream a Sinis eo nomine appellari, ex metaphora populis Orientis familiari, quod venereæ puſtulæ, quæ cutem depaſcuntur, ut forma referunt, ſic mole æquant bullulas pluviæ æſtivæ, neque minus ſint denſæ & confertæ. Et hæc ſane recte: Sed prævalere tamen videtur interpretatio a R. P. Parennin propoſita, dummodo notio, quam huic vocabulo *Pao* ſubjicit, non abhorrent a poteſtate illius vocis Sinicæ, a qua non abhorrere ideo pro certo habeo, quod probetur illa iterpretatio R. P. Ludovico Parennin, qui in omni literatura Sinica eruditus eſt, ut nemo magis.

I V.

Ponderum Sinicorum ratio ad noſtra.

De plantis, quæ adverſus luem veneream facere creduntur, & de plantarum illarum adminiſtratione liquebit ex formulis ſequentibus; ſed prius duo notari velim: *Alterum*, me ponderum Sinicorum rationem ſequi; verum ne quis error inde obrepat, ſatis erit ſemel monuiſſe Libram Sinenſem conſtare XVI. *Taelis* qui pendunt uncias Pariſinas XVIII. Dividi autem *Taelum* unumquemque in X. *Mas*, *Mas* vero quemlibet in X. *Fen*, unde expedita eſt doſium Sinicarum ad doſes Europæas reductio: *Alterum*, Plantarum & ſpecierum nomina a me apponi Sinice tantum, quod mihi ſatis non conſtaret de appellationibus græcis, latinis, gallicisve plerarumque; imo ſuſpicio eſſet nonnullas in Europa ignotas eſſe. Porro autem, ut ea prætermiſſio ſuppleri poſſet, plantas ſpecieſque ſingulas, quas ſequentes formulæ recipiunt, tranſmittendas curavi, unde facile futurum eſt materiæ medicæ & botanices intelligentibus ſingulas dignoſcere. Potuiſſem fortaſſe, & quidem levi damno, ut videtur, nonnullas ſpecies plantaſve omittere; ut *Glycyrrhizam*, *Malum Cotoneum*, *Caprifolium* &c. quas in Europa, perinde ac in Sinico regno, obvias eſſe noveram, ſed neque illas omiſſas volui, ne qua forte inter plantas hujus ſpeciei Sinicas & Europæas differentia intereſſet, quæ me fugeret.

Methodi inter Sinas receptæ.

Gemina methodus eſt inter Sinas curandæ luis venereæ: *Altera*, quæ vi morbum adoritur, vel ut Sinæ loqui amant, *obſidet*; *Altera*, quæ venenum tacite educit per ſudores.

Formula I.

Pilulæ, qua luem veneream curant priore methodo, morbum vi exterminando.

℞. Ex K*in fen*, Mas ij.

Hæc ſpecies in tenuiſſimum pulverem conterenda eſt, donec atomi nullæ conſpicuæ ſint, quæ micent.

Ex *Eul tcha*, Mas iij.

Genus eſt lapidis cujuſdam mollioris, qui ad Sinas foris defertur, ſed unde deferatur nondum compertum habeo. Species illa tenuiſſime quoque & ſeorſum conterenda eſt.

Ex *Hoai hoa mi*, Mas V.

Torretur illa ſpecies ſuper batillo, & in pulverem ſubtiliſſimum extenuatur.

Ex K*ouei pan*, Mas V.

Ea ſpecies eſt cortex inferior teſtudinis vulgaris, ſeu cortex quo venter obtegitur, lineam unam circiter craſſus, qui prunis impoſitus leviter torretur vinum vel acetum guttatim inſtillando, quod pluma diffunditur in omnem ſuperficiem, ut altius penetret. Ubi primum ea uſtulatione teſtudo flavum colorem contraxit & fragilis evaſit, in ſubtilem pulverem comminuitur.

Ex Farina tritici, *Taelos* ij.

Miſceantur omnia accuratiſſime guttatim affundendo aquæ communis q. ſ. & maſſa verſetur atque pinſatur, dum in Paſtam coeat neque duram, neque mollem, ſeu ut Sinæ ajunt, *neque humidam*, *neque ſiccam*, ex qua fiant Pilulæ magnitudinis piſi.

Ægroto exhibentur harumce pilularum *Mas* iij bis in die, mane & ſero, per dies continuos ſex ſeptemve, ſi morbus levior ſit; ſi vero gravior, ſeu ut Sinæ loquuntur, *ponderoſior* fuerit, per dies undecim vel duodecim, vetando per id temporis ſpatium calidiores cibos, maxime carnem vervecinam. Ab uſu harumce pilularum dentes plerumque dolent, & fluit ab ore ſaliva uber & valde fœtens, quod celeris curationis ſignum eſt.

Lues venerea ea methodo vi ſanata plerumque recidiva eſt gemina de cauſa: Nam modo ægroti ipſiuſmet, qui ſanatus eſſe videbatur, fauces morbo iterum tentantur, nareſque & oris interiora brevi computreſcunt, dolentque nervi & oſſa ipſa, ut loquuntur Sinæ; & tunc morbus appellatur K*ie tou*, hoc eſt, *Venenum adhærens*: Modo morbus latens in liberos vel nepotes tranſmittitur, tunc morbus vocatur *Y tou*, hoc eſt, *Venenum hæreditarium*.

Multa compoſitionum genera laudantur ad K*ie tou*, ſive *Venenum adhærens*. Omnium uſu receptiſſima eſt ſequens, quæ ea verborum emphaſi, Sinis familiari in venditandis remediorum compoſitionibus, ut carius væneant, nuncupatur K*in tchan to* K*ia tſieou Fang*. Verbum poſtremum *Fang*, *compoſitionem* quamlibet remedii in genere ſignificat; cetera idem ſonat ac *compoſitionem vini vernationis ſerpentis illius qui* Kin tchan *appellatur*, ſeu clarius,

compoſi-

compoſitionem vini, quo ægri perinde reficiuntur & redintegrantur, ac ſerpens Kin tchan, *qui depoſita ſenecta vernavit.*

Vinum efficax ad curationem luis recidivæ & inveteratæ.

℞. *Vini optimi* Libras Sinicas v. Formul. II.

Infunde in catinum, in quem immitte *Bufonem* magnum, validumque; ſuperimpoſito catino altero, commiſſuras argilla cum ſale marino diluta obduce, ſeu *luta*, ne quid exhalari poſſit. Coque balneo Mariæ per horas duas cum media, vel per horas tres, & deinde nocte tota decoctum refrigeſcat.

Mane ſequente ægro tantum vini illius medicati leviter calidi, quantum bibere poterit citra ebrietatem, miniſtrabitur in lecto jacenti, ut ſudet, quacunque anni tempeſtate ſeu hyemali, ſeu æſtiva, remedium adhibeatur. Mane altero bibet æger ex eodem vino doſim minorem, & quæ ſit heſternæ pars dimidia, ſudabitque pariter, niſi heſterna ſudatio uberrima fuerit. Sic deinceps die quovis doſis ex eodem vino ſed præcedente dimidio minor, exhibebitur, donec virus exhauſtum ſit, ægrum ſedulo admonendo, ut ſibi caveat ab aere per dies octo, cibos adhibeat leviores per dies quindecim, & a venere ſe abſtineat per dies centum.

Methodus altera medendi lui venereæ, venenum pedetentim expellendo & diſſipando, quæ efficax eſt tum ad recentem, tum ad inveteratum morbum, etiamſi æger toto corpore computreſceret, & nervorum oſſiumque doloribus tentaretur, omnis eſt intra uſum Decoctorum aliquot, quæ ſequuntur.

Decoctum probatiſſimum & præſentis operæ.

℞. Ex *Hoa ſen*, Mas ij.
Ex *Fang fong*, Mas j. Formula III.
Ex *Fang Ki*, Mas j.
Ex *Tſao Kio tchin*, Mas j.
Ex *Pe ſien pi*, Dictammo albo, Mas j.
Ex *Lien Kiao*, Mas j.
Ex *Tchouen hiong*, Contrayerva, Mas j.
Ex *Tang Kouei*, Mas j.
Ex *Fong teng*, Mas j.
Ex *Mou Koua*, Malo cotoneo, Mas j.
Ex *Kin yn hoa*, Caprifolio, Mas j.
Ex *Tchan toui*, Mas j.
Ex *Y mi gin*, Mas j.
Ex *Kan tſao*, Glycyrrhiza, Fen. v.
Ex *Tou fou lin*, radice Chinæ, Taelos ij.

Si morbus partes corporis inferiores occupet, adjice
Ex *Nieou ſi*, Mas j.

Indantur omnia in ollam terream non vitreatam, & ſuperaffuſa aqua communi circiter ad *Lib.* j. ß. ſeu Taelos xxiv, F. Decoctio ad conſumptionem Taelorum iv.

Affunde tunc cyathum unum vini optimi, & Decoctum ægroto miniſtra jejuno quidem ventriculo, ſed permiſſa poſt duas horas comedendi licentia, quotidie iterando per dies 20, ſi morbus gravior ſit; per dies tantum 10, ſi levior.

Decoctum aliud, quod facit ad venenum expellendum, ſive recens ſive inveteratum ſit.

℞. Ex *Tou fou lin*, radice Chinæ, Taelos ij. Formula IV.
Ex *Tang Kouei*, Mas j. & Fen v.
Ex *Pe tchi*, Mas j. ß.
Ex *Tſao Kio tchin*, ſive *Tſao Kio tſe*, nam utrumque nomen idem ſonat. Mas j. ß.
Ex *Y mi gin*, Mas j. Fen v.

Ex

Ex *Mon Koua*, Cotoneo malo, Mas j.

Cauto opus eſt, ne cultro vel inſtrumento quovis ferreo ſpecies illa attingatur.

Ex *Pe ſien pi*, Mas j.

Ex *Mou tong*, Mas j.

Ex *Kin yn hoa*, Caprifolio, Mas j.

Ex *Kan tſao*, Glycyrrhiza, Fen v.

Coque in aquæ communis *Libris* ij. ad quartam partem, ideſt, ad Libram dimidiam, quæ ægroto quotidie mane jejuno ventriculo exhibenda eſt dies continuos undecim vel duodecim.

Formula V. *Emplaſtrum quod valet adverſus ulcera venerea dyſepulota, ex albo-rubentia, ſive medicina quadam alia, ut par eſt, prius intus adhibita fuerit, ſive non.*

℞. Ex *Jou hiang*, Thure, Mas j.

Exprimantur oleum ex thure calefacto, & inter chartas duas craſſiores fortiter compreſſo.

Ex *Mei yo*, Myrrha, Mas j.

Ex *Hiong hoang*, Mas j.

Ex *Hive Ke*, Mas j.

Ex *Ping pien*, Camphora, Fen iij.

Ex *Kin fen*, Mas iv.

Conterantur omnia ſeorſum in pulverem ſubtiliſſimum.

Adde

Ex *Pe la*, Cera alba, Mas iij.

Ex Adipe ſuilla, Mas iv. vel v.

Liquantis ſimul ceræ & adipi ceteras ſpecies adde, & una miſce, ſubigendo in Emplaſtrum ſatis firmum, quod ſupra cartham craſſiorem extenditur vel ſupra linteum, & ulceroſæ parti admovetur.

V.

Præparatio & adminiſtratio Hydrargyri. In Sinenſi imperio Hydrargyrus curandæ lui venereæ nunquam adhibetur, niſi præparata. Vocatur tunc *Kin fen*, vel *Tſin fin*, nam utrumque vocabulum uſitatum eſt & tritum. Una tantum eſt in toto Sinenſi imperio familia in urbe *Seu tcheou fou* provinciæ *Kiang nan*, quæ præparationis illius rationem calleat. Creditur in hunc ferme modum id negotii confici. Hydrargyri ea, quæ, lubuerit, quantitas in vas immittitur, quod idoneo operculo contegitur, lutatiſque commiſſuris ne quid Hydrargyri exhalari, vel aeris ſubire poſſit, ignis ſubjicitur dies aliquot: Ex calefacto Hydrargyro vapor attollitur, qui operculo nivis inſtar adhæret. Hæc eſt materies *Kin fen* dicta, quæ cum ſpeciebus aliis modo recenſitis admittitur in pleraque medicamenta ſupra memorata, ad auxiliandum contra luem veneream.

VI.

Cenſent Sinenſes Medici veneream luem ab omni vetuſtate in Sinico imperio graſſatam fuiſſe: Et ſane Libri de rebus medicis Sinice ſcripti, quos antiquos eſſe perhibent, de ingreſſu illius morbi alte ſilent, imo in illis luis venereæ mentio fit, ceu morbi jam vetuſtiſſimi, hoc ipſo tempore, quo Libri illi ſcribebantur. Proinde neque notum id mali foris invectum fuiſſe, neque veriſimile eſt. Certe nulla ratione argui poſſe puto ex vocabulis, quibus Sinice appellatur, & de quibus ſupra *Reſponſo I.*

VII.

De illa ſeorſum agitur in Libris Medicorum. Ping tſe tecu. De lue venerea non diſſeritur in Libris medicis in eadem claſſe, in qua de ceteris morbis, ſed incertum qua de cauſa. Inde eſt forte quod in omnibus nominibus, quibus luem veneream ſignificari modo dicebam, ſoli illi characteri, quo exprimitur vox illa *Tchouang*, ideſt *Ulcus*, *Plaga*, ſemper affigatur in principio nota ſeu diagramma il-

lud

lud ſingulare, margini appoſitum, quod ſolum quidem characterem nullum ex ſe conſtituit ſed quod additur ſemper in compoſitione characterum omnium, quibus deſignantur nomina morborum, & quod eſt illorum nominum veluti non characteriſtica. Vocatur autem illa nota, *Ping tſe teou*, hoc eſt, *Caput literæ morbos ſignificantis*.

VIII.

Non liquet an lues venerea quidquam de ſua ferocia remiſerit in regno Sinico, necne?

Priori capiti *Quæſiti VIII.*, *de novitate aut antiquitate luis venereæ inter Sinas*, abunde ſatis fecit *Reſponſum* ad *Quæſitum VI.* Quod ad caput alterum, utrum morbos ille apud Sinas videatur quidquam de ſua ferocia jam depoſuiſſe, nondum potui ulla ratione comperire an morbus procedente tempore invaleſcat, remittaturne. Neque cauſa ulla eſt cur id ignorari mirum ſit, quippe Medici Sinenſes morborum origines, progreſſus, viciſſitudines, uno verbo morborum hiſtoriam, non ita callent, ut Europæi. Eo recidit potiſſima illorum ſcientia, ut experimenta aliquot norint antiqua, & ut aliquot remediorum formulas ad manum habeant, ſed plerumque vetuſtas. Libri de re medica fere omnes antiqui ſunt; nulli vel pauciſſimi, qui recens ſcribantur. Quocirca Medici, quæ antiqua ſunt, paulo certius norunt plerumque, rerum recentiorum fere omnino ignari.

IX.

Quot modis lues venerea contrahi credatur.

Docent Libri Medici Sinarum luem veneream concipi poſſe triplici ratione.

1°. Uſu venereis & commercio libidinis cum mulieribus, quæ communiſſima eſt & vulgatiſſima communicationis via, unde fit ut in Scriptis Medicis venerea lues plerumque appelletur *Venenum actionum turpium*.

2°. Reſpiratione, ſi odor peſtifer, quæ æger ſpirat, nares & odoratus organa acrius percellat. Volunt in hoc utroque caſu morbum contagione ſola pari ratione ſerpere; ſævire tamen diſpari modo: In illo inferiorem corporis partem (ſic enim Sinæ loqui amant) ut plurimum infeſtari, maculis rubris diſtingui, doloribus atrocibus nervorum & oſſium tentari: In hoc ſuperiorem corporis partem magis affici; potiſſimum caput & faciem: Ceterum curandæ lui venereæ, utrolibet modo concepta fuerit, nullo diſcrimine poſſe adhiberi vel remedia vehementia, quæ morbum vi exterminent, vel ſudorifica, quæ venenum tacite diſſipent.

3°. Tertium eſſe modum incidendi in luem veneream, nempe ſi quis in loco aquoſo & humido, aut in tempeſtate auſtrina & pluvioſa, imo vero ſi quis ſudore diffluens madidusve pluvia, impenſe concaleſcat. Nam, *inquiunt Sinæ*, ſpiritus aquei in corpus, dum calefit, introgreſſi fermentant, morbumque poſſunt producere, quod tamen perpetuum non eſſe agnoſcunt, cum ſæpius icterus tantum inferatur, vel gravitas totius corporis, vel dolor, dum urina movetur. Addunt eadem impendere, ſi quis plus potus & uſus largius liquore quovis æſtum concipiat maximum, quoniam ſpiritus liquoris tunc per corpus diffundi, & fermentando morbum creare poſſunt pari modo. Ceterum nolunt in hoc tertio luis venereæ genere vehementiora remedia unquam adhiberi, ne radicalis humor exhauriatur & diſperdatur, quod anorexiam, maraſmum, mortem ipſam poſſet acceſſere. Unam proinde ſalutis rationem tunc eſſe putant, ſcilicet ſi largus urinæ fluxus omni ope atque opera promoveatur.

Vulgaris opinio eſt ſine contagio concipi in Provinciis auſtralibus.

Medicus ille Sinenſis, quem percontatus ſum, *ait R. P. Petrus Foureau*, aſſeveratiſſime affirmavit hancce tertiam rationem concipiendi luem veneream, in auſtralibus Sinici imperii provinciis ſatis frequentem, quippe in quibus ſolum depreſſius ſit, & aeris temperies humidior & aquoſior; at vero rarius obviam esse in provinciis aliis magis borealibus, in quibus & ſolum excelſius eſt & aer ſiccior.

X.

Prognoſis luis venereæ.

In triplici luis venereæ ſpecie, de qua in *Articulo* præcedente, morbus, ſi levior ſit & recentior, facile ad ſanitatem venit, neque ulla graviora producit ſymptomata. Verum ſi antiquior fuerit & inveteraſcendo vires acquiſierit, capillorum defluvium plerumque infert. De nominibus Sinicis luis venereæ nihil addo, de his enim abunde ſupra *Reſponſo I.*

XI. De

XI.

Luem veneream antiquiorem videri in Provinciis auſtralibus.

De hocce ultimo *Quæſito* vide quę dicta ſunt *Reſponſo* ad *Quæſitum IX.* Attamen inficias non ivero conjecturæ locum eſſe luem veneream auſtralibus Sinenſis imperii provinciis multo prius graſſatam fuiſſe quam in borealibus, cum inter ceteras morbi appellationes una quædam ſit quæ nuncupatur *Kouang tong Tchouang*, *Ulcus Cantoni*, unde colligere eſt, morbum illum vel ex hac urbe originem primam olim duxiſſe vel in illa præ aliis Sinicis urbibus vulgatiorem fuiſſe antiquis temporibus.

Lues venerea mitior eſt in Sinico regno, quam in Europa; & tamen minus feliciter exſtirpatur.

Omiſſum nolim, *addit R. P. Petrus Foureau*, me accepiſſe a R. P. Parennin & a Fratre Rouſset, qui Religioſorum omnium Pequini degentium morbos tum Europæos, tum Sinicos maxime callent, veneream luem ejuſque ſymptomata lenius ſevire in Sinenſi imperio, quam in Europa: Alioqui vix unquam futurum eſſe, ut ſanationem admitteret a Medicis Sinenſibus, quippe quorum remedia morbo depellendo imparia eſſent, & ita quidem imparia, ut ne morbos quidem leviores, quales curandos habent, radicitus exſtirpare valeant, niſi perraro.

§. III.

Explicatio remediorum & formularum, quæ proferuntur in præcedente Paragrapho.

I.

Tria ſunt exponenda in Reſponſis Pequino datis.

Hactenus totidem verbis reddidi, quæ Pequino miſſa ſunt. Nunc antequam ire pergam, lux prius danda ſubobſcuris aliquot locis præcedentis Paragraphi, ne cui aqua in illis hæreat, & in Medicina, quam Sinæ morbis venereis faciunt, cum medicina, quam nos in Europa iiſdem adhibemus, poſſit inde facilius comparari: Nempe 1°. Ratio ponderum, ad quæ ſingulæ ſpecies in formulis modo propoſitis exiguntur, revocanda ad rationem ponderum noſtrorum: 2°. Species ſingulæ, quæ in iiſdem formulis nominibus Sinicis expreſſæ ſunt, uſitatis inter nos nomenclaturis diſtinguendæ: 3°. Denique ſingulæ formulæ, quæ nominibus Sinicis expreſſæ & ad Sinica pondera exactæ ſunt, concipiendæ tum noſtris nomenclaturis, tum noſtra ponderandi ratione, ut ſingulorum horumce remediorum virtutem & efficacitatem certius æſtimare liceat.

II.

I. Pondera Sinica ad noſtra revocanda.

Promptum quidem fuit & in expedito pondera Sinica ad noſtra revocare, ubi ſemel compertum eſt, (Vid. *Artic. IV. §. præced.*) Libram Sinicam conſtare Taelis XVI, qui pendant Uncias Pariſinas XVIII: Dividi vero Taelos ſingulos in Mas X, & Mas in Fen X. Hinc enim ſequitur ducto calculo inter Sinica & noſtra pondera ſequens æquipondium dari, nempe

Libram Sinicam I. æquare	Uncias Pariſinas XVIII.
Taelum I.	Drachmas IX.
Mas I.	Grana LXIV, cum quatuor partibus quinti grani unius.
Fen I.	Grana VI, cum duodecim partibus vigeſimis quintis grani unius.

III.

II. Species ſingulæ Sinicis nominibus expreſſæ, uſitatis inter nos nomenclaturis diſtinguendæ.

Res fuit multo magis operoſa & multo difficilioris indagationis Species Sinicas formularum, quæ Sinicis nominibus expreſſæ erant, ad notas in Europa nomenclaturas revocare. Capſa quidem, ut ſupra dictum eſt in Prologo, Pequino tranſmiſſa fuerat ſpeciebus iis omnibus in faſciculos colligatis plena, quæ in formulis propoſitis occurrunt. Imo etiam, cum ſoleant Pharmacopolæ Sinæ ſpecies, quas populo venditant, teſſellatim & tenuiſſime concidere, ne forte ideo ob alteratam faciem difficilius a nobis dignoſcerentur, prudens curaverat R. P. Petrus Foureau, Presbyter Societatis Jeſu, qui huic negotio ſuam benigne præſtitit diligentiam, ut plerarumque ſpecierum fruſta integra in capſam ſeorſum inderentur. Fateor ſane cautionibus illis viam aliquam patefactam fuiſſe

ad dignoſcendas ſpecies illas, cum ea ratione oculis fidelibus ſubjectæ fuerint; ſed tamen nec ita facilem, ut a quovis iniri poſſet: nec ita tritam, ut nullæ ſupereſſent ſalebræ, quæ morarentur. Quocirca nolui in diſtinguendis tot ſpeciebus exoticis, alio ſub ſole natis, exſuccis, marcidis, rugoſis, vietis, quarum non paucæ cariem ſenſerant longitudine viæ, mihi præſidere, ſed potius in conſilium adhibere viſum eſt Antonium & Bernardum de Juſſieu, Facultatum Pariſinæ & Monſpeſſulanæ Doctores Medicos, nobile par fratrum, in rebus medicis egregie doctum, in botanicis & pharmaceuticis nulli ſecundum. Recognitas illorum diligentia, induſtria, mira in perſcrutando ſagacitate ſpecies ſingulas in ſequentem Tabellam digeſſi, cujus columna *Prior* Sinica ſpecierum omnium Pequino miſſarum nomina exhibet ordine alphabetico, ut quærentibus facilius obvia eſſent: *Altera* vero vocabula Synonyma, quibus ſpecies eædem in Europa nominantur. Adjectæ ſunt interdum breves adnotationes, quæ ſpecierum naturam & præparationem indicent, vel ad Auctores alios relegent, qui plenius argumentum idem tractaverunt.

Nomina Sinica Specierum, quæ in formulis allatis adhibentur.	*Nomina Synonyma Specierum earundem, quæ in Europa uſitata ſunt.*
Eul tcha.	Terra Japonica, vulgo *Cachou brut.* Vide Hiſtoriam Terræ Japonicæ, ſive *Cachou. Memoires de l'Academie Royale des Sciences.* 1720. *Pag.* 340.
Fang fon.	Radix Dauci vulgaris Cluſ. *Hiſtor.* 2. *Pag.* 198. Tourn. *Inſt. r. h.* 307.
Fang Ki.	Radix Ariſtolochiæ longæ veræ C. B. P. 307.
Fong teng.	Planta Sarmentoſa, forte Smilax vel Sarzaparilla.
Hiong hoang.	Auripigmentum, quod abundat ſulfure magis quam noſtrum, & pauciores continet partes regulinas ſeu arſenicales.
Hive Kie.	Sanguis Draconis Indiarum, Sanguis Draconis Valent. *Hiſtor. Simplic. Pagg.* 265. 266. Et *Indiæ Literat. Epiſtol.* VI. *Pag.* 414. Dsjerenang, *ideſt*, Sanguis Draconis ex fructibus Palmæ coniferæ ſpinoſæ elicitus Kæmpff. *Amœnit. faſc.* 3. *Pag.* 553. *Obſ. VI.* Flacourt, *Hiſtoir. de Madagaſcar. Pag.* 135. 136.
Hoa fen.	Mechoacanna alba Officinarum. Radix Convolvuli *Mechoacan* dicti, Raii *Hiſtor.*
Hoai hoa mi.	Flores Geniſtæ, ſed non liquet cujuſnam ſpeciei.
Jou hiang.	Thus.
Kan tſao.	Radix Glycyrrhizæ ſiliquoſæ & germanicæ C. B. P. 352. Et Tourn. *Inſtit. r. h* 389
Hin fen.	Mercurius ſublimatus dulcis, florum Benzuini ſimillimus, colore niveus, micis lucidis & micantibus interſperſus.

Species iſta videtur potius eſſe Panacea Mercurialis quam Mercurius dulcis.

Ut exploraretur præparationis illius natura, materiam omnem, quantulacunque Pequino tranſmiſſa fuerat, Guillelmo Franciſco Rouelle. Pharmacopœo Pariſienſi, utriuſque pharmaciæ peritiſſimo, recognoſcenda dedi, in quo negotio diligentem operam ille præſtitit, & ſequentia obſervavit ſedulo.

I. Interſperſas in Sinica illa Panacea ſplendere lamellas aliquot, Talci æmulas, tenues complanatas, Panacea leviores, quæ a ceteris Panaceæ atomis facile poſſent ſumma acu ſeligi.

II. Inſtituta ex arte ſublimatione Panaceæ atomos omnes de more ad ſuperiorem matratioli partem ſublimes avolaſſe, ſuperſtitibus in fundo illis tantum lamellis,

lis, ſed nitore jam depoſito obſcuritatis, quod probat a ceteris Panaceæ atomis diverſas eſſe.

III. Poſt ſublimationem conſpicuos fuiſse in collo matratioli globulos aliquot redivivi Mercurii, unde colligi poteſt Panaceam illam Sinicam rite præparatam eſse, & mercurialibus atomis maxime ſaturatam.

IV. Sublimatam Panaceam in aqua perfecte ſolubilem fuiſſe, lamellas illas minime; quod arguit magis diverſam eſſe illarum naturam.

V. Lamellas illas accenſo carboni ſuperimpoſitas in fumos omnino abiiſſe, argumento quidem non fuiſse Talci bracteas, indicio vero partes fuiſſe potius arſenicales, de quo tamen ob paucitatem ſatis compertum non eſt.

VI. Solutioni Panaceæ illius Sinicæ, & ſolutioni ſimili Panaceæ more noſtro præparatæ perinde inſtillata fuiſse Oleum Tartari per deliquium, ſolutionem ſalis volatilis Salis Ammoniaci, aquam calcis, ſolutionem calcis & auripigmenti &c. quibus in utraque mutationes inductæ ſunt ita ſimiles, ut ovum ovo ſimilius non ſit.

Obfuit materiæ paucitas, ne plura inſtituerentur experimenta, quibus Panaceæ illius natura liquidius patefieret. Sed cum ea præparatio elegans ſit, & uſui eſſe poſſit, modo ab omni arſenicalium partium conſortio libera ſit, curæ mihi erit ut a R. R. P. P. Societatis Jeſu, Pequini degentibus, majus illius pondus proxime impetrem, quo poſſit illa in partes ſuas analytice reſolvi parteſque ſingulæ penitius introſpici, & certius recognoſci.

Kin yn hoa. — Summitates cum folliculis *florum* Caprifolii germanici Dodonæi, *Pempt.* 411; Et Tourn. *Inſt. r. h.* 608.

Kouei pan. — Cortex inferior teſtudinis vulgaris, quo venter obtegitur, ex arte uſtulatus.

Lien kiao. — Capſulæ ſeminum cujuſdam ſpeciei Adatodæ.

Mou koua. — Mala Cydoniæ anguſtifoliæ vulgaris Tourn. *Inſt. r. h.* 633.

Mou tong. — Species incognita, ſed quæ videntur eſſe radix plantæ cujuſdam aquaticæ.

Andreas Cleyerus, in *Specimine Medicinæ Sinicæ*, inter medicamenta ſimplicia, quæ a Chinenſibus ad uſum medicum adhibentur, recenſet N° 284. ſpeciem quamdam dictam *Mo tum*, quam ait eſſe *ramos ſeu frutices ſaporis acro-dulcis, temperati, qui intrant cor, hepar, & inteſtina tenuiora, aperitivi ſunt, & necant vermes*. Sed incertum an ſpecies Mo tum Cleyeri ſit ea eadem, quæ noſtra *Mou tong*; & ut certum eſſet, tamen magis inde non liqueret quid rei eſſet *Mou tong*.

Mei yo. — Myrrha.

Nieou ſi. — Species illa in capſa defuit, & per imprudentiam videtur omiſſa.

Vult Cleyerus, *ibidem*, *Nieu ſie*, quæ recenſetur N° 10, & quam ſpeciem eamdem puto ac noſtram *Nieou ſi*, *radicem eſſe acido-dulcem, temperatam, quæ intrat renes; reſtaurat ſanguinem; genua, nervos, & oſſa corroborat*. Sed ut conjectura non aberrarem, quæ in ſola nominum vicinitate tota nititur, tamen nihil inde lucis accederet ad dignoſcendum hoc ſpeciei genus.

Pe la. — Cera Sinica.

Nomina Sinica ſpecierum, quæ in formulis allatis adhibentur.	*Nomina ſynonyma ſpecierum earumdem, quæ in Europa uſitata ſunt.*
Pe ſien pi	Radix Fraxinellæ Clus. *Hiſtor.* 1. *Pag.* 99; Et Tourn. *Inſtit. r. h.* 430. Dictamni albi vulgo, ſive Fraxinellæ. C. B. P. 222.
Pe tchi	Radix Imperatoriæ majoris C. B. P. 156. Tourn. *Inſtit. r. h.* 317.
Ping pien	Camphora officinarum C. B. P. 500. Arbor, ex qua ſublimatur, appellatur Laurus Camphorifera Kæmpff. *Japon.* 770. *Fig.* 770. Laurus foliis ovatis, utrimque acuminatis, trinerviis, nitidis, petiolis laxis. *Linnæi. Hort. Cliffort.* 154.
Tang kouei.	Radix Plantæ cujuſdam ex familia Umbelliferarum, ſed non liquet cujuſnam. Cleyerus, *ubi ſupra*, recenſet No. 39. ſpeciem quamdam appellatam *Tam quei*, quod vocabulum parum abeſt a noſtro *Tang kouei*, & hanc ſpeciem narrat eſſe *radicem valde uſitatam, acri-dulcem, tepidam, quæ ingreditur cor, hepar, lienem;* Addit, *quæ forte idem eſt, quod Elleborus.* Sed hinc neque conſtat quid ſit *Tam quei* Cleyeri: neque liquet an *Tam quei* Cleyeri idem ſit, quod noſtrum *Tang Kouei.*
Tchan toui	Exuviæ Cicadarum.
Tchouen kiong	Radix Contrayervæ Luſonis. *Wan hom* Kæmpff. *Japon.* 901. T. 902. Kempfferia Linnæi, *Gen. Pl.* 826. *Hort. Cliffort.* 2. *Tab.* 3. Contrayerva ſeu Doſo Camellii Raii. *App.* 647. *Tom.* 3. & Raii, *Hiſtor. ſtirpium in Luzone naſcentium a R. P. Camello*, *p.* 32. *Tom.* 3. *App.* Cat ſjula Kelengu, *Hort. Malab.* XI. *Pag.* 81. *Tab.* 41.
Tou fou lin	Radix Chinæ vulgaris officinar. Smilax minus ſpinoſa, fructu rubicundo, radice virtuoſa *Chinæ* dicta. Kæmpff. *Japon.* 781. *T.* 782. SanKira, vulgo Quaquara japonenſium. Scribit idem Cleyerus, *loco laudato*, duas eſſe in regno Sinico ſpecies radicis Chinæ: *Alteram* albam, quæ *Pe-fou-lin*, & de qua ſupra *Pag.* 108: Alteram coloris ſubrubei, quæ *Tou-fou-lin* appellatur, & de qua hic agitur: Priorem virtutem præſtare & ideo carius emi.
Tſao kio tſe, *vel* tchin.	Lignum Saſſafras, vel ſpecies ligni Laurini quod ligni Saſſafras proxime congener eſt.
Y mi gin.	Semina deſquamata Lacrymæ Job Clus. *Hiſtor.* 2. *Pag.* 216. Tourn. *Inſtit. r. h.* 532.

VI.

Poſt expedita duo priora Capita nihil negotii fuit propoſitas in præcedente *Paragrapho* formulas, quæ nominibus ſpecierum Sinicis expreſsæ & ad pondera Sinica exactæ ſunt, more noſtro concipere uſitatis inter nos nomenclaturis & noſtra ponderandi ratione, ut inde pateret clarius quid de ſimili medicationis modo & de medicinis in hunc modum compoſitis ſperare liceret. Ceterum formulas, quas interpretatus ſum, eodem ordine digeſſi, quo in præcedente *Paragrapho*, ut poſſent facilius, ſi ita videatur, ſingulæ ſingulis conferri. III. Formulæ ſingulæ more noſtro concipiendæ.

Pillulæ, quæ Luem Veneream perſanare dicuntur. Formula I.

℞. *Mercurii dulcis* ʒ j. gr. LVII. $\frac{3}{5}$

Terræ Japonicæ ʒ ij. gr. L $\frac{2}{5}$

Florum Geniſtæ torrefactorum

Corticis uſtulati teſtudinis ana ℥ gr. xxxvj.

Conterantur ſeorſum ſpecies illæ in pulverem tenuiſſimum. Adde

Farinæ tritici ℥ iij. ʒ iij.

Miſceantur omnia accuratiſſime, & affuſa aqua communi pinſantur in paſtam ſubmollem, ex qua fiant Pillulæ magnitudinis piſi.

Doſi harum.

Doſi harumce Pillularum ad ʒ ij. *gr.* L. $\frac{2}{5}$ bis in die mane & ſero, per dies 6 vel 7; imo ſi morbus gravior ſit, per dies 11 vel 12 Illarum uſu ptyaliſmus plerumque movetur, cum oris fœtore & dolore dentium.

Formula II. *Vinum efficax ad curationem luis venereæ recidivæ & inveteratæ.*

℞. *Vini optimi.* Lib. v. ℥ x.
Infunde in catinum, in quem immitte
Bufonem vivum, magnum validumque.
Superimpoſito catino altero, & lutatis commiſſuris coque Balneo Mariæ per horas ij. vel iij.
Doſis vini illius eſt ad ſatietatem prima die, ſed tamen citra ebrietatem: Die ſequente duplo minor, & ſic deinceps ſemper decreſcendo ad dimidias.

Formula III. *Decoctum probatiſſimum, quo morbus paulatim depelli creditur.*

℞. *Mechoacannæ albæ* ʒ j. gr. LVII. $\frac{2}{5}$
Radicis Dauci vulgaris,
Ariſtolochiæ longæ,
Ligni Saſſafras, vel certe Laurini cujuſdam,
Radicis Fraxinellæ,
Capſularum ſeminum Adatodæ.
Radicis Contrayervæ Luſenis,
Radicis Plantæ cujuſdam *Umbelliferæ*, de cujus ſpecie non ſatis liquet.
Sarſæ-parillæ, vel Plantæ maxime affinis,
Mali Cydonii,
Summitatum Caprifolii,
Exuviarum Cicadarum,
Seminum deſquamatorum Lacrimæ Job. ana gr. LXIV. $\frac{4}{5}$
Radicis Glycyrrhizæ gr. XXXII. $\frac{2}{5}$
Radicis Chinæ ℥ ij. ʒ ij.
Si morbus partes corporis inferiores obſideat, adde
Nieou ſi, de qua nihil compertum habeo, *gr.* LXIV. $\frac{4}{5}$
Inde in ollam terream non vitreatam, & ſuperaffuſa aqua communi ad *Lib. j.* ℥. xj. fiat Decoctio ad conſumptionem ℥ iv. ß.
Adde cyathum unum vini optimi. Exhibe Decoctum totum ægroto mane jejuno ventriculo per dies x, ſi morbus levior; per dies xx, ſi gravior ſit.

Formula IV. *Decoctum alterum, quod creditur facere contra venenum ſive recens, ſive inveteratum.*

℞. *Radicis Chinæ* ℥ j. ʒ ij.
Radicis Plantæ cujuſdam Umbelliferæ,
Radicis Imperatoriæ majoris,
Ligni Saſſafras, vel ligni cujuſdam laurini,
Seminis deſquamati lacrymæ Jobi, ana ʒ j. *gr.* XXV. $\frac{1}{5}$
Mali Cotonei,
Radicis Fraxinellæ,
Radicis Plantæ, quæ videtur ex *aquaticarum familia,*
Summitatum Caprifolii germanici, ana *gr.* LXIV. $\frac{4}{5}$
Radicis Glycyrrhizæ gr. XXXII. $\frac{2}{5}$
Coque in aquæ communis *Lib.* ij. ℥ iv. ad quartam partem, hoc eſt, ad ℥ jx, quæ ægro mane jejuno ventriculo quotidie exhibeantur per dies continuos 11. vel 12.

Empla-

Emplaſtrum Mercuriale, quod valet adverſus ulcera venerea dyſepulota. Formula V.

℞. *Thuris*, ex quo oleum expreſſum fuerit.
Myrrhæ,
Auripigmenti,
Sanguis Draconis, ana gr. LXIV. $\frac{4}{5}$
Camphoræ, gr. XIX. $\frac{12}{25}$
Mercurii dulcis, ʒ iij. gr. XLIII. $\frac{1}{5}$

Conterantur omnia ſeorſum in pulverem ſubtiliſſimum.
Adde
Ceræ ʒ ij. gr. I. $\frac{2}{5}$
Adipis ſuillæ ʒ iij. gr. XLIII. $\frac{1}{5}$ *vel* ʒ jv. ß.

Liquatis ſimul Ceræ & Adipi ceteras ſpecies commiſce omnia accurate, permiſce & ſubige in Emplaſtrum ſatis firmum, quod ſupra cartham craſſiorem, vel linteum, vel alutam extenditur, & ulceroſæ parti admovetur.

§. IV.

Adnotationes in Theoriam morborum venereorum, quæ inter Sinas recepta eſt.

I.

Sinæ tenent uno ore luem veneream, morboſque ceteros qui ex lue venerea pendent, in Sinenſi Imperio ab omni ævo graſſari. Vide *Reſponſum VI.* Multa tamen concurrunt, neque ſane levia, rationum momenta, quæ illos falli perſuadeant. I. Luem veneream inter Sinas novam eſſe

1°. Quod Lues Venerea tot, tamque variis vocabulis a Sinis nuncupetur. Quinque recenſentur in *Reſponſo I.* ſextumque in *Reſponſo IX.* Quid attinet vero tam multis & tam diverſis nominibus morbum unum & eumdem vocari, niſi quod illi nulla eſſet certa, propriaque appellatio, quæ pateret omnibus, quæ omnibus eſſet obvia, quæ ſingulos liberaret cura novam aliam fingendi & comminiſcendi? At ſine dubio lui venereæ non defuiſſet appellatio iſtiuſmodi, ſi ab omni ævo in Sinenſi Imperio morbus ille vagatus fuiſſet, quemadmodum non defuit ceteris morbis omnibus antiquis. Ut ergo ex ipſa vocabulorum varietate, quibus lues venerea in Europa olim nominabatur, evicimus ſupra *Pag. 4. & ſeqq.* morbum hunc in Europa novum eſſe; ſic idem videtur poſſe inferri ex cauſa ſimili de Sinenſi Imperio. Et ſane cum lues venerea poſſit in Europa inter morbos antiquos jam connumerari, inde quoque factum eſt, ut jam habeat certum & proprium nomen *luis venereæ* in Libris omnibus medicis, qui prodeunt latine ſcripti. Quod ſi apud diverſas Europæ nationes, diverſa etiamnum retineat nomina, ita tamen illa retinet, ut apud ſingulas uno tantum nomine nunc appelletur. Argumentum I.

2°. Quod inter Sinica nomina luis venereæ unum quoddam occurrat, quo morbi novitas videtur ſatis aperte indicari, nempe *Chi Tchouang*, hoc eſt, *Ulcus temporis.* Vide *Reſponſum II.* Ait incaſſum Religioſus Societatis Jeſu, qui hac in parte Medicorum Sinenſium interpretem agit, luem veneream ideo ita dictam videri, vel quod ab omni tempore, ſeu ævo ſævierit in Sinenſi Imperio; vel quod perinde invadat omni tempore anni, tum æſtate, tum hyeme. Liquet enim hæc mera eſſe commenta, eo excogitata conſilio ut aliqua ſubjiciatur ratio originationis ſeu etymologiæ vocis ignotæ. Si quid licitum eſt conjectura conſequi in lingua peregrina, luem veneream Sinice dictam fuiſſe opinor *Chi Tchouang*, *Ulcus temporis*, quaſi *Ulcus temporis præſentis*, ſimili idiotiſmo ac dum nos gallice appellamus *morbum temporis*, *la maladie du temps*, morbum quemvis, qui vel ſpecie vel frequentia quid novi habere videtur. Argumentum II.

3°. Quod in Libris medicis Sinarum non diſſeratur de lue venerea, morbiſque aliis ejuſdem generis, in eadem claſſe, in qua de ceteris morbis. Vide *Reſponſum III.* Undenam, quæſo, diſcrimen iſtiuſmodi, & cur non lui venereæ, morbo gravi, difficili, pervulgato, id datum fuit, quod morbis aliis & levioribus & rarius obviis? Fatentur Sinæ Argumentum III.

Medici ſe cauſam neſcire: at ego odorari mihi videor id ideo factum, quod cum lues venerea primum apparuit, Collectio, Hiſtoria, ſeu mavis, Corpus morborum jam diu concluſum, conſtitutum & quaſi obſignatum eſſet, cui quidquam addere religio Sinis fuit, quippe qui & Priſcos & Priſcorum Libros vehementer, ne dicam ſuperſtitioſe, obſervent, veritis ſcilicet ne Antiquitatis parum reverentes eſſe viderentur, quod piaculum illis foret, ſi ſtatutos a Majoribus Medicinæ terminos auſi eſſent revellere. Abhinc inveteravit conſuetudo diſſerendi ſeorſum de morbi venereis, ſed appoſita tamen illorum vocabuli nota illa, quam *Ping tſe teou* dicunt, & quæ Character eſt literarum omnium morbos ſignificantium, ut indicio eſſet luem veneream, licet illius tractatio extra ordinem vagaretur, tamen ad morborum claſſem pertinere.

I I.

I I. Ab Auſtralibus provinciis in boreales propagatam fuiſſe. Negant Sinæ luem veneream ad ſe foris invectam eſſe, voluntque in Sinenſi Imperio endemiam & indigenam fuiſſe (Vide *Reſponſum VI.*) quod putant argui ex Sinicis morbi nominibus. Contra vero mihi ipſe perſuadeo, & judice quovis evicturum eſſe confido, nomina hæc ipſa haud obſcure oſtendere 1°. Luem veneream ab auſtralibus Sinici Imperii provinciis in boreales traductam fuiſſe: 2°. Imo vero in ipſaſmet auſtrales provincias ab exteris regionibus delatam videri.

Argumentum I. Etenim 1°. Lues venerea vocatur *Yang mei Tchouang*, (Vide *Reſponſum I.*) ideſt, ut interpretatur Religioſus Societatis Jeſu, *Ulcus fructus Yang mei*, ſive Ulcus, quod colore & aſperitate fructum *Yang mei* quodammodo refert. Optime quidem; ſed ubinam adoleſcit arbor, quæ fructum illum profert? Ubinam fructus ille provenit? In Auſtralibus tantum Provinciis Imperii Sinenſis, nequaquam in Borealibus. Vide *Reſponſum II.* Id ergo nominis lui venereæ inditum eſt in Auſtralibus, non in Borealibus provinciis; neque enim potuit nomen ex ſimilitudine cum fructu quodam derivatum alibi imponi, quam ubi fructus ille ita paſſim frequens, obvius, & vulgo notus eſſet, ut alluſionis & nomenclaturæ morbo inditæ ratio omnibus perſpicua eſſet. Boreales ergo Sinenſis Imperii provinciæ, ut morbi nomen ab Auſtralibus provinciis, ſic & morbum ipſum ab illis accepere.

Argumentum II. 2°. Lues venerea paſſim nuncupatur a Sinis Kouang tong Tchouang, hoc eſt, *Ulcus Cantoni* ſeu *Quantoni*. Vide *Reſponſum II.* Hæc autem morbi appellatio quæſtionem tam evidenter decidit, ut Sinæ, quos vidimus morbi antiquitatem affirmatiſſime aſſeverare, cogantur ipſi confiteri inde ſequi venereos morbos a *Quan cheu*, vulgo *Quantono* ſive *Cantono*, celebri Emporio provinciæ *Quan tong*, in reliquum imperium traductos & propagatos fuiſſe. Vide *Reſponſa II. & XI.* At vero ne quid videantur de morbi antiquitate remittere, addunt ſimul incertum quo tempore; ſed mox oſtendam haud ita incertum id videri, ac ipſi putant.

Argumentum III. 3°. Conſtat Hydrargyrum a Sinis Medicis non adhiberi curandis morbis venereis, niſi præparatam. Vide *Reſponſum V.* De preparatione jam non quæro, de qua infra fuſe. Id unum annotare nunc ſuccurrit, ſcilicet præparationis illius modum Sinas omnes, etiam Medicos, alte latere; unam tantum in univerſo Sinenſi Imperio familiam eſſe urbis *Sou tcheou fou*, in Provincia Kiang *nan*, quæ illius gnara ſit, & a qua una hydrargyrus præparata ſubminiſtratur, quantacunque a Sinis adhibetur; unde inferendum puto & hydrargyri præparandæ modum, & hydrargyri præparatæ uſum inter Sinas perinde novum eſſe, & non ita pridem cognitum. Sin aliter enim, debuiſſet ea præparationis ratio, cum arcanum iſtiuſmodi, quod ad paucos recidit, nequeat non eſſe quæſtus compendiique maximi, jam pridem pernotuiſse, vel ſaltem ad plures clanculum emanaſſe, niſi Sinæ inertes ſint, ſupini, & utilitatum ſuarum negligentes ſupra quam credibile. Profecto perſuaſiſſimum mihi eſt quantocunque ſtudio arcanum hujuſcemodi tacitum teneretur in Europa, tanquam myſterium, brevi fore ut palam fieret, vel emiſſitiis vicinorum, amicorum, propinquorum oculis introſpectum, vel proditum ſeu loquacitate famulorum prodigorum arcani, ſeu inopinatis verbis domeſticorum commiſsa enunciantium, ſeu etiam familiæ ipſius incuria, conſortiumve quandoque dormitantium.

I I I.

III. A Luſitanis in Sinas devectam videri. Si liceat ulterius conjecturis tendere, non modo luem veneream in Sinenſi Imperio novam eſſe auſim affirmare, ſed etiam a Luſitanis Cantonum olim delatam, & cum Sinis contagione communicatam fuiſſe, quod veriſimilia plurima videntur perſuadere.

1°. Vi.

Argumentum I.

1°. Vidimus *Artic. præcedente* luem veneream Cantono in ceteras Sinenſis Imperii provincias dimanaſſe. Sed vix credibile eſt Quantoni ſponte generari ſolo rerum nonnaturalium vitio, vel pravo uſu. Debuit ergo illuc aliunde transferri. Sed undenam, quæſo, & per quos translatam potius credemus, quam commercio maritimo, cum Urbs illa celeberrimum Emporium ſit; & per Luſitanos, quos conſtat Europæorum primos illuc appulſſe, & a quibus compertum eſt idem morbi genus cum Japoniis, qui ultra Sinas ad Orientem jacent, ſimili modo communicatum fuiſſe, ſed tardius, quia ad illos tardius aditum eſt.

Argumentum II.

2°. Luſitani in Quantoni portum primum appulerunt anno 1517, quo tempore ſcilicet in Europa, atque adeo in Luſitania, lues venerea paſſim graſſabatur, quo plerique, potiſſimum Nautæ, Milites, ceterumque id genus hominum, qui licentius vivunt, morbo illo jam divulgato paſſim infecti erant. Narrant quidem (*a*) Hiſtorici Ferdinandum Perez de Andrada, qui Luſitanorum primus cum navibus novem ad portum Quantoni, Inſulaſve quæ præjacent, invectus eſt, ubi menſes decem & quatuor conſedit, prudentes ſeſe geſſiſſe. Eſto non repugno; Imo vero ultro concedam illum & illius comites omnes ſe inculpatos præbuiſſe toto illo temporis intervallo, ſine ullo libinis commercio cum fœminis indigenis, atque adeo ſine ullo periculo communicati ullius morbi, quod ſane nimium puto de nautis, militibuſque, quibus erat proſtibulorum copia & quorum nota libido ſolutior. At vero negari nequaquam poteſt, quod uno ore (*b*) Hiſtorici omnes ſcriptis prodiderunt, Simonem de Andrada Ferdinandi Perezii fratrem, comiteſque quos ſecum navibus illuc adduxerat paulo poſt fratris diſceſſum, plane diverſam vivendi rationem iniiſse, & ut cetera omittam militaris licentiæ facinora, fœminas quaſvis quibus manus injicere poterant, vellent nollentve, promiſcue conſtupraſſe, quod vix factum puto, quin ex meritoriis vel vim paſſis fœminis complures contagio venereo contaminatæ ſint, quod in conterraneos veneris commercio traductum & in urbem Quantonum & finitimas Quantono provincias brevi ſed latenter divagatum eſt, unde in Imperii Sinenſis provincias magis boreales pedetentim irrepſit.

Argumentum III.

3°. Fovent Sinæ opiniones nonnullas, quas videntur ab Europæis, ac proinde a Luſitanis, mutuas olim accepiſſe: Nempe 1°. Luem veneream vel contagione contrahi, vel ſponte concipi rerum non-naturalium, præſertim aeris vitio, ut in ipſo luis venereæ in Europam ingreſſu creditum fuiſſe vidimus *Pag.* 87. 2°. Curandæ lui venereæ adhibenda eſſe vel Mercurium præparatum pilularum forma, vel Decocta ſudorifica, eadem fere methodo, qua in Europa initio ahibita fuiſſe notum eſt. Non equidem nego potuiſſe hoc utrumque, ſi res ſummo jure penſitetur, in mentem illis venire, ſicut & Europæis, quippe, ut ait Comicus a Seneca (*c*) laudatus,

Cuivis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt.

At vero, ut res vulgo ſe habent, vix mihi perſuadeo gentem, quæ a nobis moribus, diſciplina, inſtitutione, in tantum diſcrepat, potuiſſe ſine communicatione ulla nobiſcum tanta ac tam conſtanti convenientia conſentire.

I V.

IV. Argumenta, quæ in contrarium adduci poſſunt.

Haud me fugit objici poſſe in argumentum, quod Sinæ, quos volumus lue venerea a Luſitanis contaminatos fuiſſe, de morbo illo ſecum communicato nec queſti ſint ullo modo, nec luem veneream *Luſitanici morbi* nomine appellaverint unquam, contra quam feciſſent ſine dubio, ſi vera conjiceremus, ut a Japoniis factum fuiſſe ipſi agnovimus alibi, *Lib. I. Cap.* 11. *Pag.* 62. ad quos conſtat luem veneream a Luſitanis contagione tranſmiſſam fuiſſe.

Diluuntur.

Sed facilis eſt & expedita reſponſio, modo attendatur ad diſparem exiſtimationis gradum qua olim valuerunt Luſitani apud Sinas, Japonioſve. Apud hos ſcilicet, a quibus benigniſſime excepti ſunt, eo numero ſtatim conſederunt, & ad eas opes, eamque fortunam brevi emerſerunt, ut Japoniorum plerique, dum novos hoſpites obſervant, ſpe-

(*a*) Manuel de Faria y Souſa. *Aſia Portugueſa Tom. I. Part.* 3. *Capitulo* 2.
Joaõ de Barros, *Aſia, dos feitos que os Portugeſes fizerao no deſcobrimento & conquiſta dos mares & terras do Oriente Decada Terceira, Liv. II Capit.* 7. & 8.
Fray Antonio de San Roman. *Hiſtoria general de la India Oriental. Liv. II. Capitul.* 9. & 15.
(*b*) Manuel de Faria y Souſa *Tom. I. Part.* 3. *Capit.* 6.
Joaõ de Barros. *Decada Terceira Livro VI. Capit.* 2.
Fray Antonio de San Roman. *Livro II. Capit.* 15.
(*c*) De Conſolat. ad Martiam. *Cap. IX.*

culantur, ſtupent, non potuerint non intelligere obnoxios illos eſſe morbo cuidam ignoto, qui in eas, quibuſcum conſueſcebant, facile tranſiret, & quem, ubi primum divulgari cœpit, *Luſitanicum* appellavere. Contra vero Sinæ Luſitanos, quos non ita multos Simon de Andrada ſecum adduxerat, cum procacius, obſcœnius, violentius ſe gererent, ita confeſtim impete facto interemerunt vel abegerunt, ceu prædones omni hoſpitio plane indignos, ut nedum morbos, quos illi proprios habebant, & quibus Sinicas aliquot fœminas forte infecerant, ſed ne nomen quidem, patriamve ipſorum ſciſcitari penſi habuerint: ex quo evenit, ut nomen novum novi morbi, quo abhinc Sinas laboraviſſe credimus, ab alia quacunque cauſa potius deductum fuerit, quam a Luſitanorum commercio, quippe quorum adnavigatio ad provinciam Sinicam Quantoni, ſeu potius exſcenſio, ut tumultuaria, ſic quoque ita brevis fuerit, ut vix ulla in tam vaſto Imperio exſtiterit illius memoria.

Quænam eventa inter nos novitatem luis venereæ evidentiorem fecerint? Duo olim acciderunt inter nos eventa, omnium ore celebratiſſima, quæ cum luis venereæ ingreſſu in Europam arcte cohærent, & quæ morbi novitatem apertiſſime teſtificantur: Alterum quidem, Inventio novi orbis a Criſtophoro Columbo anno 1492, ex quo qui redierunt, ſtupendas regionis illius divitias & inexhauſtas auri mineras non magnificentius exaggerabant, quam de novo quodam & acerbo morbo, quem ibidem contraxerant, conquerebantur dolentius: Alterum vero, bellum Neapolitanum, quod annis 1494. & 1495. Gallos inter & Italos, Hiſpanoſque geſtum fuit, & in quo tres illæ gentes morbi novi odium, quo ſe infectas eſſe ſentiebant, aliæ in alias, quaſi maledictis certarent, transferebant. Haud defuere tamen qui olim crediderint, nec deſunt qui credant hodie, luem veneream in Europa ab omni ævo graſſari, ac ſine ullo prævio contagio ſponte ibi generari vulgivaga & promiſcua venere. At ſi ut inter Sinas, ſic inter nos quoque lues venerea clam irrepſiſſet, a graſſatoribus ſeu Piratis pauculis in extremas aliquot Europæ oras latenter devecta, & in pauculas fœminas vel mercenariæ ſtipis, vel ex infima populi fæce initio traducta fuiſſet, a quibus ſed tacito & obſcuro progreſſu in plures dimanaſſet, nullus dubito, ut plerique ſolent falſis quam veris potentius moveri, quin magna conſenſione conſpirarent fere omnes ad aſſerendam morbi antiquitatem; ad jactanda ea Priſcorum loca, quæ huic opinioni faverent; & ad explodendos ſibilis diſſentientes, ſi qui tamen in eo rerum ſtatu auderent diſſentire.

Opinionem noſtram de origine luis venereæ in Europa, perinde ſtare, ſive lues illa inter Sinas nova ſit, ſive antiqua. Porro ne quis immerenti ſtudium partium mihi objecerit, notari velim ad me quod attinet, meamque opinionem, eodem recidere ſive lues venerea in Provinciam Quantoni a Luſitanis invecta ſit anno 1517, ſive in ea regione ingenita fuerit & endemia. Si prius enim, jam Sinarum & Europæorum eadem futura eſt conditio, quod contendo, & quemadmodum lues illa ex Inſula Hiſpaniola in Europam per Hiſpanos traducta fuit, ſic in Sinenſe Imperium ab Europa per Luſitanos delata fuerit. Si poſterius vero, tunc novus luis venereæ focus in Provincia Quantoni, & in urbe *Quan cheu*, quæ Provinciæ caput eſt, admittendus erit, quod nedum noſtræ adverſetur opinioni, ut etiam cum illa concordet egregie; ſiquidem agnoſcimus ipſi (Vide *Lib. I. Cap.* 11.) præter notiſſimum focum Hiſpaniolæ, focos alios ejuſdemmodi complures in variis Americæ & Africæ locis, variiſque Aſiæ Inſulis in mari Indico jacentibus, quæ Zona torrida continentur, ac proinde obſtat nihil quominus novum alium focum pari jure agnoſcamus, ſi res ita ferat, in provincia Sinica Quantoni, quæ & ipſa intra Tropicos ſita eſt. Sed de his ſatis, ſuperque: Nunc pergamus ad alia.

V.

De Cauſis luis venereæ juxta Sinas. Sinæ Medici tres agnoſcunt cauſas luis venereæ; 1°. Commercium libidinis cum infectis: 2°. Spiritus communionem cum ægris: 3°. Temperiem aeris auſtrinam & pluvioſam, ſi quis æſtum nimium per id tempus concipiat. Vide *Reſponſum IX.*

Prima cauſa in dubium venire non poteſt, quippe quam in Europa, perinde ac in Sinenſi regno, vulgatiſſimam eſſe notum eſt etiam lippis atque tonſoribus. Id autem illius proprium eſt, quod morbus ea contagionis via conceptus inferiores corporis partes, quibus peccatum eſt, utrobique maxime inſideat. Miror tantum omiſſos fuiſſe a Sinenſi Medico alios contagionis modos, quibus lactatione a nutrice in alumnum, aut ſuctione ab alumno in nutricem lues tranſmittitur, & quorum non dubito quin inter Sinas exempla frequentia ſint.

Altera dubia. De cauſa *altera* jure dubitatur. Certe conſtat in Europa luem veneream nunquam in diſtans

diſtans propagari interventu aeris, quo nomine contagio qua diffundi ſolet, contagioni variolarum, morborumque peſtilentium multum concedit. Sed haud ſcio an morbus ille, qui reſpiratione concipi a Sinis dicitur, ſit revera ipſa lues venerea, num vero potius *affectio* quædam alia nobis incognita, quam Sinæ a lue venerea ſatis diligenter non diſtinguunt & de qua amplius inquirendum ſit.

Tertia videtur omnino falſa, ſed diverſo nomine pro diverſa hypotheſi. Tertia videtur falſa.

1°. Si morbus inter Sinas alienigena ſit, ut opinor, periude ac inter Europæos, cauſa illa præjudicio tantum nititur, quod olim & in Europa quoque invaluerat, cum primis morbi temporibus a Medicorum plurimis crederetur luem non contagione ſola induci, ſed vitio quoque aeris vel diætæ produci, qua de re vide ſupra *Pag.* 50. Si vera conjicio, mirari ſuccurreret id commenti, quod delevit jam pridem inter nos dies & experientior rerum uſus, nondum inter Sinas deletum fuiſſe, niſi quod minime mirum eſſe poſſit gentem illam tam exiguos in rebus medicis progreſſus habere, quam palam ſit negligentem eſse, & indagandi veri parum ſtudioſam. Vide *Reſponſum VIII.*

2°. Contra, ſi lues venerea in auſtralibus Sinenſis imperii provinciis ſponte concipiatur ſine contagio ex ſolo rerum non-naturalium vitio, ut Sinæ volunt, & quod ipſe vix credo, nequaquam tamen veriſimile eſt poſſe unquam generari pluvia & auſtrina aeris conſtitutione, quantuſcunque corporis æſtus concurrerit, quippe quæ ne in ipſis quidem Americæ regionibus, ubi olim endemia erat, ne in ipſis quidem Africæ provinciis, ubi etiamnum endemia eſſe creditur, alio modo unquam concepta fuerit, concipiaturve, quam immoderato uſu veneris, non illis quidem ſemper impuræ & contaminatæ, ſed tamen ſemper ſpurcæ & promiſcuæ, in qua commixta multorum ſemina in fracido utero computreſcant, & in virus mora convertantur.

3°. Sed omiſſa quæſtione an nova, an antiqua ſit lues venerea inter Sinas, de qua nondum liquet, haud inanis eſt ſuſpicioni locus cum lue venerea ab illis confundi morbum, quempiam alium a lue venerea, ſed lui affinem, qui Scorbuti congener ſit, vel etiam Scorbutus ipſemet; Et hæc conjectura confirmari videtur, tum quod Sinæ aiant morbo illo, quem ſponte concipi volunt, ſuperiores corporis partes potiſſimum affici, ut hic a Scorbuto: Tum quod narrent iidem in paludoſis Sinenſis imperii provinciis ubi auſtrina eſt aeris conſtitutio, quaſi endemium eſſe, non aliter ac in Europa regiones ſimilis temperaturæ ſcorbuto infeſtæ eſſe ſolent.

Ceterum notari velim ὡς ἐν παρέργῳ, ex longis verborum ambagibus, quibus Sinæ conantur rationem reddere cur lues venerea concepto æſtu intenſiore in auſtrina aeris conſtitutione ſponte generetur, colligi poſſe commentitias explicationes, verius dicam bullatas nugas, non illis minus placere, quam Medicis noſtratibus ſeculo præterito, quo plerorumque mentes *Hypoteſium* lenocinio delinitæ, ſeu potius inviſcatæ, vana ſectabantur phantaſmata, & nubem inanem, ut Poetæ de Ixione fingebant, Junonis, hoc eſt, veritatis loco amplexabantur.

VI.

Subductis & circumſpectis omnibus, non alia in Reſponſis Pequino miſſis recenſentur luis venereæ ſymptomata, præter 1°. Maculas rubras in pudendis, *Reſp. IX.* ideſt, ut opinor, ulcuſcula cancroſa, ſeu cariem pudendorum: 2°. Ulcera cutis, quæ referunt fructum *Yang mei*, *Reſp. V.* hoc eſt, Puſtulas cutis venereas, ut mihi videtur: 3°. Dolores atroces nervorum & oſſium, *Reſpp. IV. & IX.* 4°. Putredinoſas exulcerationes faucium, narium & interiorum oris, *Reſp. IV.* 5°. Demum capillorum defluvium, *Reſp. X.* De ſymptomatis luis venereæ in Sinenſi imperio.

Nolim equidem ex taciturnitate Sinæ Medici, quem Religioſus Societatis Jeſu percontatus eſt, & qui de pluribus ſymptomatibus ſilentium tenuit, ſtatim concludi non alia eſſe luis venereæ ſymptomata in Sinenſi regno; ſed vix induci poſſum ut credam a lue venerea inter Sinas omnia eadem inferri ſymptomata, quæ inter nos. Non moror Bubones, Phimoſes, Paraphimoſes, Porros, Criſtas, Rhagades &c. quæ tamen inter cetera luis ſymptomata egregium locum obtinere videntur. At vero quis credat Gonorrhœam, qua nihil in Europa vulgatius eſt, omitti potuiſse, ut a Medico Sina omiſſa fuit, dum leviora recenſet & rarius obvia, ſi ea morbi ſpecies lui venereæ præluderet in Sinenſi imperio, ut aſſolet in Europa. Porro diverſa illa ſpecies & indoles ſymptomatum, quibus lues Europæos Sinaſve affligit, mirabilem in modum confirmat, quę ſupra *Lib.* I. *Cap.* 13. *Pag.* 69. dicta ſunt de variis ſymptomatum ſucceſſionibus, quas lues in Europa olim habuit.

VII. Circa

VII.

De Diagnoſi luis venereæ.

Circa Diagnoſim liquet ex *Reſponſis* luem veneream a Sinis diſtingui 1°. In Adventitiam & Hæreditariam, *Reſp. IV.* 2°. In primum Invadentem & Recidivam, *Reſp. IV.* 3°. In ſponte conceptam vitio aeris, & contractam contagione, *Reſp. IX.* 4°. Demum in Recentem & Inveteratam, *Reſp. X.*

Et de ejuſdem prognoſi.

Similiter de Prognoſi ſtatuunt Sinæ 1°. Luem veneream recidivam lue venerea, quæ primum invadit, pejorem eſſe; *Reſp. IV.* 2°. Contractam contagione, remediis fortioribus; conceptam ſine contagione, lenioribus impugnandam eſſe; *Reſp. IX.* 3°. Recentem & leviorem inveterata & graviore facilius curari, *Reſp. X.* Quæ ſane pauca ſunt de Diagnoſi & Prognoſi morbi tam varii & tam difficilis; ſed injurium eſſet de indiligentia expoſtulare, qua Diagnoſtica & Prognoſtica luis venereæ ſigna propoſita ſunt, cum de illis nihil ſpecialius quæſitum fuerit.

§. V.

Adnotationes in Therapeiam, quam curandis Morbis Venereis Sinæ adhibent.

I.

Triplex in genere luis venereæ Therapeia inter Sinas, ſicut inter Europæos.

In ſumma tres tantum Therapeias curandæ lui venereæ a primo morbi ingreſſu ad hanc uſque diem in Europa adhibitas novi: *Primam*, per alterantia & purgantia, quæ *Methodica*; *Alteram*, per Decocta tum lignorum Guaiaci & Saſſafras, tum Salſæ-parillæ & radicis Chinæ, quæ *Hidrotica* ſeu *Sudatoria*; *Tertiam*, per Hydrargyrum ſive Mercurium foris admotum, vel interne exhibitum, quæ *Mercurialis* appellatur. *Prima* locum habuit per initia morbi naſcentis, cum Medici vulgaribus remediis nimium confiſi, vel potius novis diffiſi iniquius ſibi cavebant maxime ab illis methodis, quas *Empiricas* vocitabant. *Altera* in uſum primum inducta anno 1518, quo Guaiacum innotuit Europæ, magis deinceps inclaruit delatis radice Chinæ, Salſa-parilla & Saſſafras, & in honore fuit ad annum uſque 1560, a quo tempore paulatim viſa eſt obſoleſcere, ſed ita tamen ut ſatis diu aliquos habuerit probatores. *Tertia* primatum fere ſemper tenuit, tenetque etiamnum, quamquam nec paucos, nec indoctos adverſarios experta fuerit.

Ab illis tribus Methodis nedum abludunt Sinenſium Medicorum Therapeiæ, ſed potius cum illis proxime conveniunt, & propius quidem, quam facile credi poſſet de Methodis curatoriis, quæ uſu receptæ ſunt inter Medicos longo terrarum intervallo diſſitos, moribus & inſtitutione diverſiſſimos, & quibus nulla eſt commercii ſocietas, nec ulla doctrinæ communicatio.

II.

I. Prima, quæ Methodice, impletur potiſſimum exhibito Decocto Bufonis.

I. Pauca quidem ſuppetunt de *Methodica* Sinarum Therapeia: In iis enim quæ Pequino reſcripta protulimus, fruſtra quæras remedia vel alterantia, vel purgantia, intra quæ omnis ea curationis ratio olim fuit. Sed opinor medicamenta hujuſcemodi a Sinenſi Medico de induſtria omiſſa fuiſſe, quod univerſalibus indicationibus magis quam ſpecialibus ſatisfacerent; ſeu potius, quod ut nobis, ſic & Sinenſibus Medicis illorum inefficacia in curanda lue comperta eſſet. At vero in dubium venire non poteſt, quin ad Methodicam illam Therapeiam pertineat *Formula II.* qua deſcribitur Decoctum Bufonis in vino, laudaturque tanquam remedium efficax ad curationem luis recidivæ & inveteratæ. Conſtat (*a*) enim olim & primis morbi temporibus curandæ lui venereæ a Medicorum plurimis adhibita fuiſſe in Europa juſcula ex Viperis vel ex Serpentibus, imo etiam Vinum; (*b*) in quo Vipera ſuffocata fuerat. Si quid autem opis conferunt Viperæ, ſi quid & Serpentes, non minus opis conferre poteſt ipſe Bufo (*c*) & ſimili quidem ratione.

(*a*) Vide ſupra, Pag. 103.

(*b*) Andreas Cæſalpinus, *Art. Medic. Lib. IV. Capp. 6. & 7.*

(*c*) Nonnulli recipiunt Bufones vivos, eoſque extinguunt in ſpiritu vini vel vino Malvatico, poſtea eximunt, totos in retortam immittunt, & per gradus igne aperto pellunt ſal volatile, egregium ſudoriferum & diureticum; Spiritus vero vini vel vinum, quo extincti fuere Bufones, habetur expertiſſimum & egregium alexipharmacum interne hauſtum, *Joannes Beclerus*, Cynoſur. Mater. Medic. continuat. *Tom. I. Pag. m.* 788.

tione. Quocirca cum illa remedia inter ſe virtute plane affinia ſint, ad eamdem inditionem perinde valere cenſenda ſunt.

Quæ tum à Sinis, tum ab Europæis proprio marte videtur excogitata.

Porro tamen, utcunque congener ſit horumce remediorum natura & indoles, vix induci poſſum ut credam vel nobis Sinas, vel nos Sinis in hoc negotio exemplo præluxiſſe: 1°. Non Sinas nobis, cum certum ſit (*a*) viperarum juſcula a Sebaſtiano Aquilano, Jacobo Cataneo, Johanne Benedicto &c. curandæ lui venereæ in Europa adhibita fuiſse longe ante annum 1517, quo primum Sinenſe imperium ab Europæis navigatione petitum fuit: 2°. Neque nos Sinis, cum nulla ſatis idonea cauſa adduci poſſet, cur ab illis in locum viperarum vel ſerpentum, quibus non deſtituebantur, bufone ſuffectis eſſent. Igitur longe veroſimilius eſt, ut Viperæ apud nos, ſic Bufones apud Sinas ab omni ævo in medicinas uſurpata fuiſse, quæ alexipharmaca virtute veneni depellerent, & inde factum eſſe, ut utrobique utrumque remedii genus ad venenum venereum profligandum ex analogia pari jure traductum fuerit.

III.

II. Altera Therapeia, quæ Hidrotica, Decoctis ſudorificis obtinetur.

II. Therapeiam Hidroticam implent in Europa Decocta Guaiaci & Saſſafras, Salſæ parillæ & radicis Chinæ, quibus addi poſſunt Decocta Buxi, Juniperi, Phillyreæ, Saponariæ, Milii, radicum Cyperi, Bardanæ &c. Debent ergo ad illam Therapeiam referri *Formula III.* & *IV*, quibus manifeſtum eſt deſcribi Decocta vere hidrotica & ſudorifica, atque adeo energiæ ſimillimæ, quæ ſi non ex Guaiaco, quod in Sinenſi Imperio deeſſe ſuſpicio eſt, at ſaltem perinde conficiuntur ex radice Chinæ, ex Salſa-parilla vel ex planta congenere, ex ligno Saſſafras vel ex ligno alio quodam laurini generis & ſimilis efficaciæ, imo ex radicibus Dauci vulgaris, Ariſtolochiæ longæ, Fraxinellæ, Contrayervæ Luſonis, Imperatoriæ majoris &c. plantarum ſcilicet e familiis vulnerariarum & ſudorificarum; quibus vinum infundi ſolet, (vide *Form. III.*) ut olim Decoctis noſtris ſudorificis; quæ per dies 10, 15, 20 continuos exhibentur, non ſecus ac Decocta noſtra ſudorifica.

Et hæc utrique genti videtur quoque propria & peculiaris fuiſſe,

Cave tamen inde colligas Nationum alterutram alterutri ſudorificas illas medicinas acceptas debere, Europæos Sinis, Sinaſve Europæis. Ut nobis propria erant Decocta ſudorifica ex ligno Guaiaco, quod Inſula Hiſpaniola largiter præbebat, priuſquam Sinæ adirentur; ſic Sinis ſua erant Decocta alia, ſimilia quidem, ſed ex ſpeciebus quæ ipſis propriæ erant & peculiares, nempe ex radice Chinæ, quæ in Sinenſi Imperio inquilina eſt, unde nomen habuit; ex Salſa-parilla & ligno Saſſafras, quæ ſpecies cum noſtris cognominibus, vel potius cum Americanis, non omnino congruunt; demum ex multis aliis plantarum generibus, quæ in Sinenſibus provinciis leguntur, & quas fert tellus illa.

IV.

III. Tertia, quæ Mercurialis, quadruplici modo inter Europæos, triplici inter Sinas impletur.

III. Solet in Europa Hydrargyrus in Terapeia mercuriali quatuor modis adhiberi: 1°. In Pilulis, Bolis, Catapotiis, quæ Mercurium crudum, vel præparatum admittunt: 2°. In Emplaſtis vel Ceratis, quæ cum Mercurio componuntur: 3°. In Suffitionibus cum Cinnabari, Præparatiſve aliis mercurialibus: 4°. In Unguentis mercurialibus, quibus cutis oblinitur; quæ ſingula medicationum genera varie variant doſi & diuturnitate pro diverſo morbi gradu, aut diverſa ægrorum temperie. Liquet autem ex illis quatuor modis, tres tantum inter Sinas receptos eſſe.

1°. Pilulas mercuriales, quæ *Formula I.* deſcribuntur. Conſtant illæ ex Mercurio dulci pereleganti & candidiſſimo, Terra Japonica, floribus Geniſtæ, Cortice uſtulato Teſtudinis, quæ ſudorifica virtute pollent, ac demum ex farina Tritici multa; ſolentque per dies aliquot, plures pauciorèſve, devorandæ exhiberi pro morbi vehementia, dum ptyaliſmus moveatur.

2°. Emplaſtra mercurialia, quæ proponuntur *Formula V.* Illa quidem in Sinenſi regno non laudantur ad curationem univerſalem, ut olim in Europa, ſed ad ulcera tantum venerea, quæ cutem depaſcuntur & ſunt dyſepulota. Recipiunt autem non modo Mercurium dulcem, de quo *ſupra*, ſed etiam Thus, Myrrham, Sanguinem draconis, quæ inter detergentia; & Camphoram, quæ inter reſolventia & anodyna locum habent. Neque ſubeſt

cauſa,

(*a*) Vide *Tom. II.* ad annos 1498. 1505. 1516. ubi de Aquilano, Cataneo, Benedicto, *Pagg.* 579. 597. 613.

cauſa, cur quis exhorreſcat Auripigmentum, quod cum illis materiebus admiſcetur in Emplaſtrum, ſi attendat Auripigmentum noſtras Sinenſi multo venenoſius, quippe quod pauciores partes ſulfureas, atque adeo tanto plures arſenicales ſive regulinas contineat, non modo in Emplaſtrum externe admovendum, ſed in ipſum Collyrium Lanfranci addi, quo ſolent detergi oris ulcera non ſine periculo ne guttæ quædam deglutiantur.

3. Suffitiones mercuriales. De his quidem ſilet Medicus Sinenſis, quem R. P. Foureau in conſilium adhibuit, ſed illarum expreſſe meminit Medicus alter Sinenſis, nomine *Li che tchin*, in Opere ſuo prægrandi *de Materia Medica*, quod inter Sinas celebratum eſt quaſi claſſicum, vocaturque (*a*) *Pen tſao cang mou*. In illo enim ſic legitur.

℞. *Mercurii* ℈ jv.
Plumbi & Stanni ana *gr.* L.
Hoang tan, quod lithargyrii genus eſt,
Cinnabaris ana *gr.* xxjv.

Singula in pulverem contrita miſceantur, & dividantur in partes æquales duodecim. Ex parte qualibet in tubi ſpeciem conformata fiant velut ellychnia, quæ oleo immerſa accendantur:

(*b*) Æger, ſi fumum quem exhalant, in loco clauſo exhauriat, convaleſcet provocata ſalivatione.

IV. Præcipuus & efficaciſſimus Therapeiæ mercurialis modus, nempe illitio unguenti mercurialis, Sinis Medicis hactenus inauditus eſſe videatur, cum hac de re verbum nullum nullibi fiat quod ſciam, in quo ſane vicem Sinarum doleo, quod ea deſtituantur medicationis ratione, quæ ſi non una eſt quæ ſi tuta & efficax, at certe omnium tutiſſima eſt & efficaciſſima.

Et venit in ſuſpicionem ultro citroque datam, acceptamve fuiſſe.

De Mercurio miror profecto, quod id remedii genus, cujus vis & natura anti-venerea nulla ratione videtur potuiſſe conjici, ab Europæis & a Sinis in curanda lue perinde probatum ſit, neque poſſum quid inde adducar in ſuſpicionem ultro citroque natorum vel acceptorum remediorum, maxime cum attendo ad affinitatem & cognationem, qua inter ſe conveniunt Pillulæ mercuriales Sinenſes, deſcriptæ *Formula I.* & Pillulæ noſtræ Barbaroſſæ, vel in eo quod addatur utriſque haud mediocris farinæ triticeæ copia. Sed probe ſentio commercium iſtiuſmodi non per Luſitanos, qui Europæorum primi in Sinicum Imperium appulerunt, interceſſiſſe, tum quod a Sinis hoſpicio amico tardius excepti ſunt, nec prius anno 1560; tum quod cum ſermone non uterentur eodem, vix tria verba initio cum Sinis commutare potuerunt, quæ de Medicina fuiſſe nemo credat. Opinor potius illud Medicinæ commercium, ſi quod occultius interceſſerit, fuiſſe per interpoſitos Arabes, penes quos olim fuit aliquandiu Literarum & medicinæ imperium. Sane compertum eſt uſum medicum Mercurii in Europam inductum fuiſſe exemplo & auctoritate Arabum, pillulaſque mercuriales ab (*c*) iiſdem nobiſcum communicatas. Sed incertum an Arabibus aliqua fuerit cum Sinis ſimilis doctrinæ communicatio, incertius vero an Arabes a Sinis, an Sinæ ab Arabibus Mercurii uſum acceptum habeant? Utinam de his aliquando viderint, quibus licet medicos Sinarum Libros legere & evolvere, atque adeo certo definire, utrum inter Sinas uſus Mercurii antiquus fuerit, & ſi fuerit antiquus, utrum antiquior quam inter Arabes?

V. De

(*a*) Hoc Opus quod Voluminibus XXXV. Sinico more compactis continetur, Imperatoris *Chi Tſong* II, ſive *Kia tching*, qui mortem obiit anno Chriſti 1567, inſtitutum fuit a Doctore Sinico, nomine *Li che tchin*, cum eſſet *Tchi hien*, hoc eſt, Præfectus Urbis tertii ordinis, & ab illo ad umbilicum ductum regnante Imperatore *Chin Tſong* II, ſive *Van lie*, qui principatum auſpicatus eſt anno 1573 Pleraque ex optimis quibuſque Libris botanicis, & medicis excerpta ſunt tum antiquis tum recentibus; ſed quibus ajunt ab Auctore additas eſſe de ſuo Compoſitiones remediorum novas 374. ita ut in toto Opere numerentur 8160. Vide *R. P. J. B. du Halde*. Deſcription da la Chine. *Tom. III. Pag.* 443. *Col.* 2.

Jacobus Franciſcus Vandermonde, Landrecenſis, Doctor Medicus Facultatis Pariſienſis, dum Macai, in celebri illo Luſitanorum emporio, quod a Cantono non longe abeſt, Medici regii munere fungebatur, a Rege Luſitaniæ legatus, vaſtiſſimæ hujus Materiæ Medicæ Sinicæ partem illam, in qua diſſeritur *de Mineralibus*, luſitanice vertendam curavit a viro, qui utriuſque linguæ ſciens erat: Ipſe vero verſionem illam gallice interpretatus eſt ſumma fide, cujus interpretationis manuſcriptæ copia mihi facta eſt, & quam nunc ſequor.

(*b*) Haud diſpar ſuffitionis modus propoſitus olim fuit ab Alexandro Trajano Petronio, De *Morbo Gallico*, *Cap.* 22. Candela, *inquit ille*, ex Minio (*Cinnabari*) & Cera conficiatur, cujus accenſæ vapor ægro inſpiratur, vel ulceribus externis admovetur.

(*c*) Vide ſupra *Pagg.* 672. 673. 752. 759. ubi de Pillulis Mercurialibus Barbaroſſæ.

V.

De cetero non ſatis capio cur Medicus Sinenus, qui quæſitis meis reſponſa dedit, affirmatiſſime aſſeveret Mercurium dulcem in Sinenſi Imperio ab una tantum familia confici, quæ incolit Urbem *Sou-tcheou-fou* in Provincia *Kiang-nan*, cum in ampla illa Materiæ Medicæ Collectione, Sinice ſcripta, & quam *Pen-tſao Cang mou* appellari modo dicebam, diſerte proferantur plures Proceſſus ſeu Encheireſes Mercurii ſublimati dulcis, a noſtris paulum diverſæ, ſed quæ propoſito ſatisfaciant. „ Sic præparatur, *inquit Auctor* „ *illius Libri*, *Choui-yn-fen*, ſive *Kin fen*, hoc eſt, Mercurius ſublimatus dulcis.

Proceſſus præparandi Mercurii dulcis plures inter Sinas vulgati, contra quam affirmatur in Reſponſis Pequino ſcriptis.

Proceſſus I.

℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
Aluminis ℥ ij.
Salis marini ℥ j.

„ Conterantur hæc in pulverem, donec ullæ micæ ſplendeant, & contrita indantur in „ vas ferreum, cui ſuperimponatur vas alterum ferreum, quod cum priore conve- „ niat. Obductis commiſſuris luto ex cineribus & ſale communi, ignis ſupponatur „ per tres horas. Finita operatione reperietur, in parte ſuperiore vaſis, *Kin-fen*, „ ſeu Mercurius ſublimatus dulcis, candidiſſimus.

Proceſſus II.

„ Sunt qui præferant ſequentes Proceſſus, *pergit ille.*

„ ℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
„ *Vitrioli viridis* ʒ vij.
„ *Salis marini* ʒ v.

„ Contere & deinde te gere, ut *ſupra.*

Proceſſus III.

„ Vel ℞. *Vitrioli viridis* ℥ jv.
„ *Salis marini* ℥ j.
„ *Nitri purificati* ʒ v.

„ Quæ contrita in pulverem, & una commixta exponantur igni, donec materies fla- „ veſcat.

„ Ex hac effinge pilulas ſive globos, & deinde

„ ℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
„ *Globulorum*, de quibus modo, ℥ ij.
„ *Aluminis* ʒ j.

„ Contere miſce & te gere ut *ſupra*.

§. VI.

Therapeiæ noſtræ cum Sinica collatio, ut liqueat utra utri in curanda lue venerea præſtet efficacitate.

I.

Sine pari nobiſcum conſilio ad luem veneream curandam aggrediuntur.

Ex dictis conficitur Sinas nihilo aliter, quam nos, duas & eaſdem indicationes ſibi proponere in curanda lue venerea; *Alteram*, ut virus ſeu ſeminium morbificum, ſanguini infuſum, expellatur ſudatione: *Alteram*, ut ejiciatur ſalivatione. Illi diaphoreticis, hidroticis, ſudoriferis; huic præparatis, vel ſuffumigiis mercurialibus conantur ſatisfacere.

Sed non curant pari ſucceſſu.

At vero ſi pari nobiſcum conſilio ad curandam luem veneream aggrediuntur Sinæ, certe non pari ſucceſſu. Nobis ita proſpere ſuccedit ea curatio, ut maxime optabile foret, ſi ceteris morbis chronicis, mederemur non infelicius: Sinis vero, qui mitioribus tamen morbis venereis conflictantur, longe ſecus, ut ſupra vidimus §. *II.* quod equidem facile credo, cum nec ſatis ſalutarem, nec ſatis efficacem medicinam ſperare liceat ab iis medicaminibus, quæ Sinæ morbo adhibent.

I I.

Inefficacia I. Decocti Bufonis, quod exhibens.

1°. Non a decocto Bufonis. Quid enim opis eſſe poteſt in Decocto Bufonis, & unius quidem Bufonis, cum Viperæ, quæ virtute præpollent, plures & plures in juſculis coctæ, nihil unquam præſtiterint in Europa admodum utile?

III.

II. Decoctorum ſudorificorum, quæ præparant.

2°. Non a Decoctis ſudorificis, quia in illis deeſt Guaiacum, cujus virtus præcipua eſt & efficaciſſima; quia exhibentur ſemel tantum in die, mane ſcilicet; quia non exhibentur, niſi per dies 10, 12, vel ad ſummum 20; cum decocta noſtra hidrotica, quorum efficacitas major eſt ob additum Guaiacum; quæ ter in die exhibentur mane, poſtmeridianis horis, & veſperi; quæ per menſem integrum exhibentur, ſpem ſemper fruſtrentur in lue inveterata & gravi, & raro impleant etiam in levi & recenti.

IV.

III. Pilularum mercurialium, quas adhibent.

3°. Non a Pilulis mercurialibus, quibus vix ineſt Mercurii dulcis pars vigeſima tertia, quarum doſes duæ quotidianæ vix æquant *grana* xviij Mercurii dulcis, & quæ per dies tantum 6 aut 7, vel ad ſummum 11 aut 12 iterantur; cum pilulæ noſtræ mercuriales confirmatum morbum vix unquam vincant, quæ tamen & majore doſi Mercurii dulcis conſtant, & diuturnius ſumi ſolent.

V.

IV. Emplaſtrorum mercurialium, quæ admovent.

4°. Non ab Emplaſtris mercurialibus, quæ mere topica ſunt, quæ morbis topicis tantum, hoc eſt, cutaneis ulceribus, adhibentur, quæ vix quartam Mercurii dulcis partem admittunt; cum Emplaſtra mercurialia noſtra, quæ latiori corporis ſuperficiei admoventur, & quæ majorem recipiunt Mercurii copiam, jam dudum obſoleverint propter manifeſtam inefficaciam.

VI.

V. Suffumigii mercurialis, quo utuntur.

5°. Non Suffumigio mercuriali, quippe fumus parcior & tenuior, in quem abit ellychnium Mercurio dulci & Cinnabari infartum, non poteſt virtute eadem pollere, qua denſior & copioſior fumus, quem exhalat Cinnabaris in prunas injecta, cum deflagrat. Quocirca, cum ſuffitio poſteriore, hoc eſt, noſtra methodo adhibita morbo rebelli & pertinaci nunquam medeatur, argumento eſt multo minus eadem mederi poſſe ſuffitionem alteram, quæ celebratur more Sinico.

VII.

Quocirca ter, quaterque beati ſunt, quod morbis venereis levioribus conflictentur.

Proinde cauſa ſubeſt, & juſta quidem, cur ſibi gratulentur Sinæ, quod morbis venereis conflictentur levioribus, contra quos ſi non perpetuo, at ſaltem plerumque ſatis valent remedia, quæ vulgo adhibent. Sane ſi morbis tentarentur æque difficilibus ac in Europa, vix puto fieri unquam poſſe, ut ad ſanitatem venirent, niſi neceſſitate coacti & Europæorum exemplo moniti meliorem viam inſiſterent, & miſſis ineptiis veram & efficacem morbi medicinam, hoc eſt, hydrargyroſim, aliquando tandem amplecterentur.

IN-

INDEX RERUM,

Quæ continentur Tomo Primo.

A

Abortus frequens a cauſa venerea. pag. 297
Abortus tempore hydrargyroſeos. 333
Abſceſſus venereus Perinei. 200. & *ſeqq.* Vid. *Perinei Abſceſſum venereum.*
Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ oſſium a cauſa venerea. 218. 289. Quomodo diſtiguendus. 330
Adminiſtratio unguenti mercurialis. 321 Vid. *Hydrargyroſim.*
Admiſſio veneni venerei, quibus viis fiat? 88. & *ſeqq.* Unde æſtimanda veniat? 90
Ægilops a lue venerea. 292
Aeris intemperies luem veneream non adduxit. 47
Æthiopes mercuriales varii. 113. Igne præparatus. Confectus ſolo tritu. Vulgaris. Alkaliſatus. Anti-phthiſicus: Ante-ſcorbuticus. Diureticus. Catharticus. 114.
Æthiops mineralis. Anti-phthiſicus. Anti-rheumaticus. Anti-ſcorbuticus. Purgans. Diureticus. Alkaliſatus. 327. Vide *Mercurialia.*
Affectus varii, qui ab ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuccedunt. 249. & *ſeqq.*
Affectus cum lue venerea conjuncti, qui poſt hydrargyroſim reliqui ſunt, ſed quibus mecidina reperiri poteſt. 342. & *ſeqq.* Gonorrhœa. 343. Porri venerei. 345. Phimoſis & Paraphimoſis. *ibid.* Condylomata & Criſtæ. 346. Fiſtula ani, & lachrymalis. 347. Dolores Artritici & Rheumatici. *ibid.* Herpetes & Lichines. 348. Rhagades manuum ibid. Ulcera contumacia. *ibid.* Caries oſſium. 349. Scorbutus. 351. Strumæ ſive Scrofulæ. ibid.
Affectus pene deſperati, qui poſt hydrargiroſim ſuperſunt. 352. & *ſeqq.* Tumores Teſtium. *ibid.* Penis diſtortio. 354. Impotentia ad venerem. *ibid.* Nodi, ganglia, tubercula, gummata. 355 Exoſtoſes. *ibid.* Dolor oſteocopus. 356. Carcinomata. *ibid.* Ulcus uteri. 357. Pralyſis. 359. Tremor artuum. *ibid.* Alopecia. 360. Depreſſio naſi. *ibid.* Deperditio columellæ. *ibid.* Jactura oſſium palatinorum. 361.
Affinitatum Scala, juxta quam humores varii a ſeminio venereo tardius citiuſve ſolent infici. 279. 1°. Humores ſeminales. 280. 2°. Humores cutanei. *ibid.* 3°. Mucus oris & narium. 281. 4°. Synovia articulorum. *ibid.* 5°. Succi medullares. *ibid.* 6°. Lympha. *ib.* 7°. Humores oculorum. *ibid.* 8°. Cerumen aurium, & bilis. *ibid.* Qui ordo aliquando tamen pervertitur & multis de cauſis. 282
Africa An luem veneream endemiam habuerit? 58. 59. Qua de cauſa? 64. An inde in Americam traducta, ut Sydenhamio viſum eſt? 83
Agrypnia a cauſa venerea. 172
Agyrtæ & Circulatores non alio ſcriptitant conſilio, quam ut luciferam celebritatem arcano ſuo comparent. *Præf.* vj.
Albaras. Vide *Lepram Arabum.*
Albugines in oculis a cauſa venerea. 291
Alderetus, Profeſſor Medicus Salmanticenſis, primus adhibuit cathæretica ad eſtirpationem caruncularum in urethra. 220
Alopecia venerea in tertia luis periodo primum apparuit. 67. 68
Alopecia venerea explicatur. 284. & *ſeq.*
Alopecia venerea, ſi hydrargyroſeos efficaciam vincat, vix ſanatur. 360. Remedia alopeciæ. *ibid.*
Alumni lactentes quibuſnam morbis venereis obnoxii ſint? 232. & 241
Ambræ griſeæ tinctura cum aqua Rabelii. 369
Ambroſii (Syrupus Sancti) laudatur ad curationem luis venereæ. 104. Paratur ex decoctis ficubus cum milio. *ibid.*
America devicta Victores ſuos corrupit morbo peſſimo, nempe lue venerea, ut Aſia Romanos olim contaminaverat vitiis *Præf.* vii.
Ἀναφαλαντίασις venerea, ſeu glabrities ſuperciliorum. 286
Anathymiaſis 115. & *ſeqq.* Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria ſit, Anathymiaſis, an Hydrargyroſis? 165. & *ſeqq.* Anathymiaſis hydrargyroſi periculoſior 168. Inefficacior 169. Morbi minus abſolutoria. *ibid.* Proinde plane rejicienda. 170. Vel morbis cutaneis tantum adhibenda. *ibid.* cum requiſitis etiam cautionibus. *ibid.* Vid. *Suffumigia & Suffumigationes.*
Anathymiaſis, ſeu methodus Suffumigiorum in uſum revocatur ab Aretalogo quodam. *Præf.* VII. Sed compertum fuit minus commodam, tutam, efficacem eſſe, quam hydrargyroſim. *Præf. ibid.*
Andrada (Ferdinandus Perez de) primus Luſitanorum appulit Cantonum anno 1517. ubi prudenter ſe geſſit. 387
Andrada (Simon de) Ferdinandi Perezii frater, qui in Cantoni portum invectus eſt poſt fratris diſceſſum, in Sinas graſſatus eſt licentia plane militari cum ſuis ſociis nautiſque, a quibus ideo videtur lues venerea in Sinas traducta fuiſſe. *ibid.*
Andron. Species Oſcheo-hydroceles Malabaris peculiaris. 81. & *ſeq.*
Angli luem veneream a Gallis concepere, unde fit ut ab illis appelletur *Variola Gallica*: maxime vero commercio cum Burdigalenſibus, quamobrem luem veneream olim appellabant *Morbum Burdigalenſem.* 57
Angelica febris. 8
Vid. *Febrem ſudatoriam.*
Animalcula. Non deſunt, qui opinentur luem vene-

veneram produci ab animalculis minutiſſimis & mordacibus . 87. Hiſtoria Circulatoris cujuſdam, qui aiebat morbos omnes ab animalculis produci. 88
Ankyloſis venerea. 277
Annus, unde principium olim duxerit ante annum 1564? 78
Anonimus. Verſus duo Græci Anonymi, qui dialogum ſcripſit *de Vulpe & Lupo*, proponuntur & explicantur. 14
Anorexia a lue venerea. 295
Anthropophagi. Indigenæ Inſulæ *Haiti* ſive Hiſpaniolæ non erant Anthropophagi, ut a quibuſdam ſupponitur. 62.
Anti-chœradica medicamenta *de Rotrou*, Empirici. 366. Qua ratione adminiſtranda? 367
Antillæ a Chriſtophoro Columbo detectæ anno 1492 51. Lue venerea in illis olim endemia fuit. 52. *& ſeqq.*
Antiquitas luis venereæ, neque ullis argumentis probari poteſt. 5. *& ſeqq.* Neque ullis Veterum teſtimoniis. 9. *& ſeqq.* Neque locis aliquot aliis a Domno Calmet nuper productis. 13 *& ſeqq.* Neque Verſibus Græcis duobus quæ a Meurſio proponuntur in *Gloſſario Græco-Barbaro*. 14. Neque locis ullis, quæ e Bibliis ſacris detorqueri ſolent. 15. *& ſeqq.* Neque vitis Sancti Bennonis, aut Sanctæ Columbæ. 21. *& ſeqq.* Neque teſtimoniis a Becketto productis. 34. *& ſeqq.*
Antonii (Ignis ſacer Sancti) qui nono & decimo ſeculo in Galliis graſſatus eſt, jam pridem evanuit. 7
Apion, improbus ille Judæorum calumniator, ulcere penis laboravit. 38
Apollinarius ſcripſit morbum Jobi fuiſſe Elephantiaſim. 12. *& ſeqq.*
Aqua argenti vivi. Vid. *Hydrargyrum*, vel *Mercurium*.
Aquæ mercuriales corroſivæ. 114
Aquæ mercuriales vere deleteriæ ab imprudentibus Agyrtis ad curationem luis venereæ exhibitæ. 115
Aquæ Rabelii, empirici cujuſdam. 368. Menthæ Quercetani. 369
Aqua pendente (Hieronymus Fabricius ab) primus videtur propoſuiſſe introductionem turundarum lintearum in uretrham ad ſtranguriam veneream. 222.
Arabes. Medici Arabes cur primi & ſæpe diſſeruerint de puſtulis & ulceribus virgæ, ortis ex coitu cum fœda vel impura, hoc eſt, cum menſtruata muliere. 64. Primi omnium auſi ſunt Mercurium foris illitum adhibere. 64. 106
Arabes literarum & medicinæ aliquandiu arbitri fuerunt. 392 Illis accepta referenda ſunt, tum uſus medicus Mercurii, tum pilulæ mercuriales Barbaroſſæ. *ibid.* Videtur per illos nobiſcum cum Sinis aliquid commercii interceſſiſſe, antequam Sinæ noti eſſent. 393
Arcana multa Agyrtarum ad luem veneream curandam, ſed periculoſa & deleteria. 114.
Arcana. An liceat Medico arcana ſua celare ſi efficacia ſint? *Præf.* VI. VIII.
Arcanum Corallinum. 114
Ardentium morbus, qui in Gallis olim graſſatus eſt, evanuit jam dudum. 7
Ardern (Johannes) Chirurgus Anglus, de arſura ſive incendio locutus eſt. 34. Sed hæc de Gonorrhoea venerea non debent intelligi. 36. Quod ait de phimoſi, paraphimoſi, carunculis urethræ & bubone, non de venereis, ſed de ſimplicibus debent quoque intelligi. 38
Ardor. Vide *Arſuram*.
Argelata (Petrus de) An venereas virgæ puſtulas notas habuerit? 29. *& ſeqq.*
Argentum vivum. Vid. *Mercurium*, vel *Hydrargyrum*.
Argumenta diluuntur, quæ pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate a quibuſdam proferuntur. 5. 44
Argumenta pro nimium parca hydrargyroſi adducuntur. 339. Et diluuntur vel refelluntur. 340
Argumenta, quibus probatur luem veneream inter Sinas novam eſſe. 385. Quibus evincitur a provinciis auſtralibus in boreales propagatam fuiſſe *ibid.* Quibus colligitur a Luſitanis in Sinas devectam fuiſſe. 386. Quæ in contrarium adduci poſſunt, diluuntur. 387. Cur Sinæ luem veneream *Morbum Luſitanicum* non appellavere, ſi a Luſitanis invecta fuerit, ut a Japoniis appellari compertum eſt? *ibid.*
Arſenicum ſuffumigiis malignis ad luem veneream olim additum, ſicut & ſuffitionibus additur ad purgandas ædes peſtilentes. 116
Arſenici uſus exterior a multis laudatur ad *mortificandos*, ut ajunt, bubones carcinomatodes. 239. Sed merito ſuſpectus eſt. *Ibid.*
Arſura. Quid eo nomini Medici, Chirurgique olim intellexerint? 36. *& ſeqq.* Concubitu cum leproſis inductam fuiſſe. *ibid.* A gonorrhæa virulenta abſuiſſe ex toto. *ibid. & ſeqq.*
Artuum tremor a cauſa venera. 294
Artuum tremor a cauſa venerea, ſi hydrargyroſeos efficaciam eluſerit, qua ratione curandus. 359
Aſthma a lue venerea. 294
Aſtrorum influxu lues venerea inducta non fuit. 46. *& ſeq.*
Atrophia a lue venerea. 295
Avenionenſe lupanar. A quo conſtitutum fuerit? 40. Ejus Statuta. 41. *& ſeq.* An genuina ſint? 42. Æquius condita, quam Satuta lupanarium Londinenſium. 43. Minime probant luem veneream olim graſſatam fuiſſe. 42. *& ſeq.*
Avenionis Pons. Quid acciderit ſuper pontem illum? 113. *& ſeq.*
Auguſtus. An laboraverit lue venerea? 10. 11. 13
Aurifica tinctura *de Rotrou*. 366.
Aurificum elixirium ejuſdem. *ibid.*
Auripigmentum addebatur ſuffumigiis ad luem veneream, ſicut etiamnum additur ſuffimentis ad purgandas ædes peſtilentes 116. Additur a Medicis Sinis in Emplaſtrum, quod ulceribus venereis admovetur, ſicut & a nobis in Collyrium Lanfranci. 392

Aurium Tinnitus venereus primum a Fallopio obſervatus fuit circa annum 1562. 67
Aurium morbi venerei. 278. 392
Vid. *Morbos aurium*.
Auſonius. Epigramma Auſonii a D. Calmet objectum explicatur. 14

B

BAco (Franciſcus) de Verulamio, conſentit cum Leonardo Fioravanti de prima cauſa luis venereæ. 50
Balani Tumoris Deſcriptio. 249. Cauſæ. *ibid.* Symptomata. 251. Diagnoſis. 252. Prognoſis *ib.* Curatio. 253. & *ſeqq.* Inflammationis reſolutio. *ibid.* Declinatio gangrænæ. 255. Gangrenæ repreſſio. 256
Balſamum, quod vulgo *Chalybis* dicitur. 370
Barbaroſſæ pilulæ ex Mercurio crudo & remediis purgantibus componebantur. 113. Deſcribuntur a Petro de Bayro. *ibid.*
Bardanæ decoctum. An utile ſit ad luis venereæ curationem? 105. An a Petro Pena exhibitum fuerit Henrico III. lue venerea laboranti? *ibid.*
Barthema (Ludovicus de) Bononienſis, quo tempore & per quas regiones peregrinatus ſit? 57 Quid narret de origine luis venereæ apud Calicutanos. 58
Bartholinus (Thomas) commendat ad curationem gonorrhœæ infuſionem cantharidum in vino albo. 200
Baryecoia a lue venerea. 293
Baſiatione poteſt. lues venerea traduci. *ibid.*
Bateanea Pharmacopœa proponit ſyrupum Sancti Ambroſii, ſeu Decoctum Ambroſianum, tanquam *Diaphoreticum nobile*. 104
Beckettus (Guillelmus) Chirurgus Londinenſis, multa teſtimonia nuper produxit pro antiquitate luis venereæ & gonorrhœæ virulentę, quæ explicantur & diluuntur. 34. & *ſeqq.*
Bedefrangi, nomen luis venereæ apud Perſas. 57
Belgæ ab Hiſpanis luem veneream contraxerunt, quam idcirco vocant *Morbum Hiſpanicum*. 56
Bencius (Hugo) Medicus Senenſis, quo tempore floruerit? 31. Refert inter *Conſilia* ſua *Medica* caſum, quo luem veneream depingi contendunt. 32. Sed probatur nullos in illo morbos alios deſcribi, quam vulgo cognitos, quos ipſe nominatim recenſet. *ibid.* In ſumma poſſe ſuſpicioni locum eſſe Scorbutum ibidem deſcribi. *ibid.* Nulla vero ratione agnoſci poſſe in illo caſu luem veneream. 33
Benno (Sanctus) quo tempore vixerit. 21. Ex Libro Miraculorum Sancti Bennonis non poſſe colligi luem veneream cognitam fuiſſe antiquitus. *ibid.*
Bethencourt (Jacobus a) gonorrhęam veneream accurate deſcripſit anno 1527. 66
Bibliotheca Chronologica Auctorum Aphrodiſiacorum quo conſilio inſtituta fuerit? *Præf.* ix. Quibus auxiliis aucta & amplificata? *Præf. ibid.*
Blegny (Nicolaus de) in qua parte credat gonorrhœam ſedem habere in mulieribus? 175
Bocheta ſudorifica. 99
Boerhaave (Hermannus) Quid ſentiat de efficacitate decocti Guaiaci ad curationem luis venereæ? 155. & *ſeqq.* An ſatis recte ſentiat? 156. & *ſeqq.*
Boile. Circulator hoc nomine appellatus contendebat non ita pridem Lutetiæ morbos omnes ab animalculis inferri, ſingulos ſingulis. 87. 88.
Bolducius (Jacobus) Capucinus, exiſtimabat morbum Jobi eumdem fuiſſe atque luem veneream, in quo falſus eſt. 19
Bolle (*Il Male delle*) Lues Venerea, ſic nominatur a Tuſcis. 3
Bologninus (Angelus) hydrargyroſim enucleatiſſime explicavit jam ab anno 1506. 108. Suffumigiorum quoque mentionem primus fecit. 115
Borgia (Alphonſus) Alexandri VI. ex fratre nepos, moritur ex therapeia mercuriali. 97
Borozail, nomen lui venereæ apud Æthiopes. 58.
Braſſavolus (Antonius Muſa) putavit luis venereæ orignem in Europa deducendam eſſe a ſcorto vulgari, cujus in utero abſceſſus latebat. 48. Confitetur tamen luem veneream in Hiſpaniola endemiam olim fuiſſe. 52. Deſcripſit gonorrhœam virulentam anno 1551. 67. Sævitia luis venereæ jam remiſſa erat illius ætate. 71. & *ſeq.*
Bronchocele frequens & communis morbus in regionibus ſubalpinis. 61
Broſule (*Lo malo de le*) Lues Venerea ſic dicta a Lombardis. 3
Bubas, *Buvas*, *Buas*, *Boas*. Lues Venerea ab Hiſpanis ſic vocata fuit. *ibid.*
Bubones inguinum ab aliquot Medicis ante annum 1493. deſcriptos, non fuiſſe venereos. 29. & *ſeqq.* Non obſervatos fuiſſe, niſi in tertia periodo luis venereæ. 66
Bubonis venerei, vulgo *Paulain*, Deſcriptio. 224. Differentiæ. *ibid.* Cauſæ. *ibid.* Symptomata. 226. Diagnoſis. 227. Prognoſis. *ibid.* & *ſeq.* Curatio. 1. Reſolutione. 228. 229. & *ſeqq.* 2. Suppuratione. 230. & *ſeqq.* Confectaria allatæ bubonum ætiologiæ. 232. & *ſeqq.*
Bubones venerei poſſunt enaſci pone aures, & in axillis. *ibid.* Quibuſnam in caſibus? *ibid.* Cur vero numquam in internis glandulis? *ibid.*
Bubonis fiſtuloſi Deſcriptio & Differentiæ. 233 Cauſæ. *ibid.* Symptomata. *ibid.* Diagnoſis & Prognoſis. 234. Curatio. *ibid.*
Bubonis Skirrhodis Deſcriptio & Differentiæ. 235. Cauſæ *ibid.* Symptomata. 236. Diagnoſis & Prognoſis. *ibid.* Curatio. *ibid.*
Bubonis carcinomatodis Deſcriptio & Differentiæ. 237. Cauſæ. *ibid.* Symptomata. 238. Diagnoſis & Prognoſis. *ibid.* Curatio radicalis & abſoluta. *ibid.* & *ſeq.* Palliativa. 239. & *ſeqq.*
Bubo ſive Panus inguinum, IV. ſignum commemorativum luis venereæ. 305
Bufonis decoctum in vino laudatus a Sinis contra

tra luem veneream. 377. Quod remedii genus cum decocto Viperarum conferri poteſt, quo Medici Europei primo morbi ingreſſu utebantur. 390. Neque tamen videtur ab Europæis acceptum ullomodo. *ibid.*

Bullæ Cryſtallinæ, tardiſſimum lui venereæ ſymptoma, primum deſcriptæ a Johanne Hartmanno. 67. Videntur differre a Cryſtallina Tanequini Guilhaumet, Johannis Colle, & Frederici Monavii. *Ibid.*

Bullarum cryſtallinarum Deſcriptio in viris & in fœminis. 249. Cauſæ. 250. 251. Symptomata. *ibid.* Diagnoſis. 252. Prognoſis. *ib.* Curatio. 253. & *ſeqq.*

Burning ſive *Brenning*. Quid ea voce apud Anglos Medicos olim ſignificatum fuerit? 34. Morbus ille concubitu cum leproſis inducebatur. 36. A gonorrhœa virulenta omnino diverſus fuit. *ibid.* & *ſeqq.*

Butios. Sic dicti in Hiſpaniola Medicaſtri indigenæ. 61

C

Cacao. Butyrum e Cacao eductum utile in componendo unguento mercuriali blandiore & cuti fovendæ accommodato. 321

Cachectici quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 318. & *ſeq.*

Cachou ſive *Catechu*, vulgo Terra Japonica, utilis vi ſua aſtrictoria ad gonorrhœam inveteratam. 343. Apellatur *Eultcha* a Sinis, a quibus curandæ luis venereæ adhibetur. 381

Cæſalpinus (Andreas) narrat luem veneream primum inductam fuiſſe ab epotis vinis, quæ ab Hiſpanis Leproſorum ſanguine infecta fuerant. 48

Calat ſive *Callac*, Chirurgus Pariſienſis, venditat diu tanquam arcanum panchreſtum, ptiſanam ſudorificam catharticam. 103. & *ſeq.* Compoſitio vera ptiſanæ ſudorificæ ab illo venditatæ. 365. & *ſeq.*

Calefactiones & *Carolos inter pellem & præputium virgæ* diſtingui a puſtulis venereis ſeu carie gallica. 30

Calicutani luem veneream a Luſitanis contagione concepere. 58

Calmet (Domnus Auguſtinus) e Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi, loca quædam nuper produxit, ut probaret luem veneream antiquitus notam fuiſſe, quæ refelluntur. 13. & *ſeqq.* Opinatur luem veneream eamdem eſſe, quam Lepram a Moſe deſcriptam, in quo falſus eſt. 17. Arbitratur morbum Jobi a lue venerea hodierna non diſcrepaviſſe, in quo pariter errat. 18

Cambuca. Quid eo nomine Paracelſus intellexerit? 224

Campanus morbus. An idem fuerit ac lues venerea? 12. 13

Cancer, mammarum a lue venerea. 295

Canibus familiaris morbus, a lue venerea plane diverſus eſt. 8

Canones VIII. diagnoſtici luis venereæ. 305. Ex quorum I. II. III. certa eſt demonſtratio luis venereæ. 306. & *ſeq.* Ex quorum IV. & V. urgens eſt præſumptio de lue venerea. *ibid.* Ex quorum VI. & VII., ut in re de qua non liquet, ampliatio concluditur. *ibid.* Ex quorum VIII. plena de lue venerea abſolutio. *ibid.*

Canones generales hydrargyroſeos. 327. & *ſeq.* Maxime hydrargyroſeos parcioris & intercalatæ. 341. 342

Cantharidum uſus internus commendatur ad gonorrhœam a Bartholino & ab aliis. 200. Sed merito reprobatur, tanquam pernicioſus. *ibid.* & *ſeq.* Neque videtur adhiberi unquam poſſe etiam gonorrhœæ inveteratæ, quanquam a Petro Garidello laudetur ad contumacem gonorrhœam, tanquam expertus. 345

Capiſtratio oris, vulgo *Bridure*. 335

Capitis gravitas a lue venerea. 293

Capitis tumefactio in hydrargyroſi. 328. 337.

Capſa Pequino miſſa ſpeciebus plena, quæ a Sinis Medicis lui venereæ curandæ adhibentur. 373

Carzaparilla. Vid. *Sarſam-parillam*.

Carcinomata venerea, ſi hydrargyroſi legitimæ non cedant, quomodo tractanda ſint? 357

Caries oſſium in ſecunda tantum periodo luis venereæ obſervata eſt 65. & *ſeq.*

Caries oſſium, etiam tenerrimorum, ſi ſit emendabilis, perſanatur hydrargyroſi, contra quam Hermanno Boerhaavio viſum fuit 156. & *ſeqq.*

Caries oſſium venerea. 278. & *ſeq.* 289. & *ſeq.* Quomodo diſtinguenda a carie non venerea? 302. & *ſeqq.*

Caries oſſium venerea poſt hydrargyroſim ſupereſt, & quare? 350. Quotuplex ſit, & quæ illius remedia? *ibid.* & *ſeq.*

Caries pudendorum, vulgo gallice *Chancres*. 240. & *ſeq.* Vid. *Ulcuſcula cancroſa pudendorum*.

Caro humana in eſcam apparata, temere creditur luem veneream primum invexiſſe. 49. Ut & caro Ivanæ in cibos adhibita. 50. & *ſeq.*

Carolus VIII. Rex Francorum, de regno Neapolitano invadendo cogitat, & ideo pacem componit cum Ferdinando, Rege Aragoniæ. 54. Regnum Neapolitanum armis occupat. 55

Carolus V. Imperator, laboravit lue venerea. 2 Et uſus eſt inter primos decocto Radicis Chinæ. 102

Carolus IX. Rex Galliarum, laboravit caruncula in urethra ex gonorrhœa virulenta. 2

Carolus a Lotharingia, Caput fœderatorum, ſeu potius perduellium adverſus Henricum III. & Henricum IV., Reges Galliarum, ægrotavit ex gonorrhœa virulenta. *ibid.*

Caroli. Vide *Calefactiones*

Carpus (Jacobus Berengarius) non fuit auctor Mercurii ad curandam luem veneream adhibendi forma linimenti, contra quam a Falloppio narratur. 108

Carunculæ in Urethra. 216. An reipſa dentur ullæ?

ullæ? *ib.* & *ſeq.* Quomodo curandæ? 200. & *ſeq.*
Cataracta venerea. 278. 292
Catameniorum eruptio in ipſa hydrargyroſi. 33
Gataneus (Jacobus) Hydrargyroſim inter primos deſcribit. 102. Sicut & Anathymiaſim. 116
Catechu, Vid. *Cachou*.
Cauliaco (Guido de) An in illius Chirurgia mentio fiat morborum venereorum? 28. & *ſeqq.*
Cauſæ gonorrhœæ virulentæ. Conjunctæ. 144. Antecedentes. 176. Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 198. ſpuriæ 199. Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 202. Tumoris Teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 206. Abſceſſus venerei Perinei. 209. Gonorrhœæ habitualis. 213. Stranguriæ venereæ. 215. & *ſeq.*
Cauſæ Bubonis venerei. 224. Bubonis venerei fiſtuloſi. 233. ſkirrhodis. 235. carcinomatodis. 238. Uſcuſculorum cancroſorum in pudendis 303. Tumoris præputii & balani. 250. Phimoſeos & Paraphimoſeos. *ibid.* Bullarum cryſtallinarum. 251. Phymatum & Tuberculorum calloſorum, atque chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 257. 258. Gangrænæ genitalium. 261. Porrorum, verrucarum & condylomatum. 266. Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani. 270. Luis venereæ confirmatæ, 279. & *ſeqq.*
Cauſæ luis venereæ tres a Sinis recenſentur. 379. Commercium libidinis cum infectis, quod certum eſt. 388. Communio ſpiritus cum ægris, quod dubium. 389. Auſtrina aeris temperies, ſi corpus calefiat, quod falſum. *ibid.*
Cauterium variis in locis olim inurebatur Syphiliticis, ut nunc ab Hiſpanis factitari dicitur. 96
Cephalæa a lue venerea. 293
Cercopitheci. Pudet me a Johanne Linder cauſam primam luis venereæ refundi in congreſſum deteſtabilem cum Cercopithecis. 50
Charbonier, nuperus Agyrta Aquiſextanus, Suffitionum uſum propoſuit ad curationem luis venereæ. 120. Qua methodo ſuffitiones adhiberet. 121. Quas leges teneret circa numerum, & diuturnitatem ſuffitionum? *ibid.* Ejus methodus ſuffitionum cum methodo illitionum nullatenus comparanda, ut ex Periclitationibus inſtitutis liquet. 146
Chairedinus, Barbaroſſa dictus, Rex Algerii & rei maritimæ apud Turcas Præfectus, nomen dedit pilulis mercurialibus. 113. 114
Chalybis Balſamum. 370
Canchres (Les) Ulcuſcula venerea pudendorum. 240. & *ſeqq.* Vid. *Ulcuſcula cancroſa pudendorum*.
Chapelet. (Le) Quid rei ſit? 277. 284. & *ſeq.*
Cheſneau (Nicolaus) proponit uſum mercurii dulcis cum diagridio, quaſi compendiariam curandæ gonorrhœæ methodum. 193. Sed quæ videtur & inefficax & damnoſa. *ibid.*
Chi Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. 375. Quo videtur probari luem veneram inter Sinas novam eſſe. 385
Chimici operam perdunt, dum labore multo Mercurium ſolvunt, torrent, adulterant, ut præparata varia conficiant crudo Mercurio minus efficacia & minus tuta. *Præf.* ix.
Chinæ (Radix) Europæ innotuit circa annum 1535. 101. Ejus deſcriptio. *ibid.* Quomodo decoquatur, & ejus decoctum exhibeatur? *ibid.* Celerem famam obtinuit. 102. Sed quam retinuit parum diu. *ibid.*
Chordarum ſkirrhodum in pudendis Deſcriptio in Viris. 226. in Fœminis. *ibid.* in Catamitis. 257. Cauſæ. *ibid.* & 258. Symptomata. *ibid.* Diagnoſis. *ibid.* Prognoſis. 259. Curatio. *ibid.*
Chryſoſtomus (S. Johannes) morbum Jobi a Lepra non diſtinguit. 20. & *ſeq.*
Cinæ radix. Vid. *Chinæ radicem*.
Circulatores & Agyrtæ eo tantum conſilio ſcriptitant, ut arcano ſuo comparent celebritatem lucriferam. *Præf.* vi.
Circulatorum & Agyrtarum impudentiam & imperitiam retegi intereſt tum rei publicæ, tum rei medicæ. *Præf.* XII
Circulatorum & Agyrtarum numerus nunc maximus eſt. *Præf. ibid.*
Clavus a lue venerea. 292
Cochenilia a quibuſdam adhibetur curandæ gonorrhœæ virulentæ. 201. Sed plerumque fruſtrato ſucceſſu. *ibid.*
Cockburn (Guillelmus) unam gonorrhœæ ſedem admittit in viris, nempe urethram. 175
Columba (Sancta) Reatina, quo tempore vixerit? 211. Ex illius vita nihil colligi pro antiquitate luis venereæ. *ibid.* & *ſeq.*
Columbus (Chriſtophorus) ad inſulam *Haiti* ſive Hiſpaniolam navem appulit anno 1492. 51. Rediit in Hiſpaniam anno ſequente 1493. menſe Aprili, cum comitibus, quorum plerique ex lue venerea ægrotabant. 52. & *ſeqq.*
Columellæ deperditio a lue venerea, malum leve. 360
Commercium remediorum, an aliquod inter Sinas & Europæos olim interceſſerit? 392. Si quod interfuit non alia viam potui olim intereſſe, quam per interpoſitos Arabes, quod ſane multa probabilia ſuadere videntur. *ibid.*
Condum. Folliculi e tenui & inconſutili pellicula, quibus ſperant nonnullis ſe tutos fore a contagio. 195. Sed quorum uſu ſemper ſpurciſſimus eſt, & plerumque inutilis. 120
Condylomatum in genitalibus utriuſque ſexus Deſcriptio. 266. Cauſæ. 267. Symptomata. 268. Diagnoſis. *ibid.* Prognoſis. *ibid.* Curatio. 269. Interna. *ibid.* Externa. *ibid.*
Condylomata & criſtæ, quæ poſt hydrargyroſim ſuperſunt. 346. Quomodo curari poſſunt? 347.
Conglutinatio linguæ cum gingivis, aut gingivarum cum buccis. 335
Congreſſus nefandus cum Jumento ſcabido luem veneream non produxit. 50. Neque congreſſus deteſtabilis cum Cercopithecis. *ibid.*
Conjecturæ de cauſis cur lues venerea in Hiſpaniola, ceteriſque Antillis, olim fuerit ende-

demia. 60 & *ſeqq.* Quod repetendum non eſt ex eo quod Indigenæ veſcerentur humana carne. 62. Nec quod vitioſum ducerent aerem. *ibid.* Nec quod pravis victitarent cibariis. *ibid.* Sed quod promiſcua uterentur venere, nec a menſtruatis mulieribus ſe abſtinerent, quarum camenia in ea regione acerrima ſunt. 63. & *ſeqq.* Quod commune fuit ceteris quoque Americæ, & Africæ locis, ubi lues venerea creditur antiquitus latuiſſe. *ibid.* Affertur ratio, cum idem in Europa locum non habuerit? 65

Conſalvus ille, qui a Braſſavolo dicitur primus virtutem Guaiaci exploraviſſe, non debet confundi cum Conſalvo Fernandez ab Oviedo. 98

ConſeЄtaria I. Periclitationis Anathymiaſeos. 124 II. Periclitationis. 132. III. Periclitationis. 143. IV. Periclitationis. 146

Conſectariorum omnium ſumma, *ibid.*

Conſectaria colligenda ex duabus Hiſtoriis ægrotorum, in quibus caries oſſiculorum tenuiſſimorum Mercurio perſonata eſt, 159

Conſectaria aliquot ætiologiæ bubonum venereorum. 232. & *ſeqq.*

Conſtantinopolis a lue venerea immunis eſſe falſo creditur a Friderico Hoffmanno. 74

Contagio luis venereæ a Medicis initio ignorabatur. 81. Suboluit primum Gaſpari Torrellæ. 82. Diu creditum fuit luem veneream generari interdum ſolo errore in diæta. 81. Sed tandem experientia compertum eſt propagari tantum ex traduce. 82

Contagium luis venereæ propagatur generatione. *ibid.* Sed præſertim contagione. *ibid.* Non in diſtans. *ibid.* Neque forſan per fomitem. 83. Sed per contactum. 84. Uſu veneris. Lactatu. Baſiatione. Cubitu ſimplici. Contrectatione partium exulceratarum. 85

Contagium venereum, cur ab aliis quidem facilius, ab aliis vero difficilius contrahatur? 90. Cur aliquando ab iis, qui innoxia jam diu venere utuntur cum infectis celerrime concipiatur, ſi cum levius infectis rem vel ſemel habeant? *ibid.* Cur aliquando contrahatur ab iiſdem infectis, quibuſcum diu res ante habita fuerat ſine noxa? 91

Contagium venereum. Vid. *Virus venereum.*

Contrectatione partium exulceratarum a veneno venereo, lues aliquando contrahitur. 84

Cordis tremor & palpitatio a cauſa venerea, 294.

Coſchvvitz (Georgius Daniel) non ſatis recte opinatur, cum credit *ſpeciali* ſanguinis emiſſi *lentore*, & *portionibus viſcoſis ſubalbidis* luem veneream *manifeſtari.* 297

Criſtarum ani Deſcriptio. 269. Cauſæ *ibid.* Symptomata. 271. Diagnoſis. *ibid.* Prognoſis. 272. Curatio. 273

Criſtæ non ſunt exſtirpandæ ope ligaturæ. *ibid.* Nec uſu cathæreticorum. *ibid.* Sed ferro exſcindendæ. *ibid.*

Criſtæ & condylomata, quæ poſt hydrargyroſim ſuperſunt. 346. Quomodo curari poſſunt? 347.

Crollii lapis medicamentoſus. 369

Cruſtæ diverſicolores in educto ſanguine frequenter obſervantur in affectionibus Rheumaticis, Catarrhoſis, & Inflammatoriis, ſi non ſemper. 28

Cryſtallynæ veſiculæ recentiſſimum luis venereæ ſymptoma. 67. A quo primum deſcriptæ? *ibid.*

Cryſtallinæ nomine videntur Auctores nonnulli quid chimericum deſcripſiſſe. *ibid.*

Cryſtallinæ Bullæ. 249. & *ſeqq.* Vide *Bullas Cryſtallinas.*

Cubitu ſimplici lues venerea creditur poſſe concipi. 84

Curatio gonorrhoeæ methodica. 183. in prima periodo. 184. in ſecunda periodo. 185. in tertia periodo. 187. Quid peccari ſoleat in curanda gonorrhoea? 188

Curationes variæ empiricæ gonorrhœæ venereæ. *ibid.* Caroli Muſitani, injectione Mercurii dulcis in aqua plantaginis ſoluti. 189. Thomæ Bartholini, infuſione Cantharidum in vino albo. 190. Martini Liſteri, exhibitione Cochenillæ. 191. Caroli Muſitani, uſu Præcipitati viridis. *ibid.* Friderici Hoffmanni, Saccharo Saturnino in Oleo terebinthinæ digeſto. 192. Pauli Hermanni, reſina ex Guaiaco extracta. *ibid.* Nicolai Cheſneau, Mercurio dulci cum cathartico mochlico, *v. g.* Diagridio. 193. & *ſeq.*

Curatio gonorrhœæ virulentæ. Siccæ. 198. Spuriæ. 201. Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 204. Tumoris Teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 207. Abſceſſus venerei Perinei. 210 & *ſeq.* Gonorrhœæ habitualis. 213. Iſchuriæ venereæ. 290. Stranguriæ venereæ. 220. Bubonis venerei. 227. & *ſeqq.*

Curatio bubonis venerei fiſtuloſi. 234. Skirrhodis. 235. Carcinomatodis Curatoria. 238. & *ſeqq.* Palliativa. 239. & *ſeq.* Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis 246. Tumoris balani & præputii. 253. Phimoſeos & Paraphimoſeos. *ibid.* Bullarum Cryſtallinarum. *ibid.*

Curatio Phymatum & Tuberculorum caloſorum, atque chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 259. Gangrænæ genitalium. 262. Porrorum, verrucarum & condylomatum. 268. Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & Rhagadum ani. 272. & *ſeqq.* Luis venereæ confirmatæ. 316. & *ſeqq.*

Cutis affectiones venereæ. 277. 284. Scabies & Herpes. Rhagades in volis manuum. Maculæ & Ephelides. Ophiaſis & Alopecia. Caſus & vitia unguium. Puſtulæ. 285. & *ſeq.*

Cyprianus, Ciſtercienſis. Quid de morbo Jobi opinatus fuerit? 19

D

DAvid. An luem veneream paſſus fuerit? 20. & *ſeqq.* Qua ignominia abſolvitur *ibid.*

Decocta noſtra ſudorifica ex Guaiaco, Saſſafras, Salſa-parilla, radice Chinæ, a Decoctis ſudorificis Sinarum, quæ *Formulis* III. & IV. deſcripta ſunt, non abludunt. 391

De-

Decocta inter Sinas probatiſſima ad curationem luis venereæ. 384. 392. Cum Decoctis noſtris ſudorificis ex Guaiaco, Saſſafras, Salſa-parilla & radice Chinæ proxime conveniunt. 391. Neque tamen videntur a nobis mutuo accepta. *ibid.*

Decretum Senatus Pariſienſis de Diſciplina in curandis ſyphiliticis obſervanda. 75. Sancitum fuit die 6. Martii 1496., hoc eſt, juxta computandi rationem, qua nunc utimur, die 6. Martii 1497. 77

Definitio bubonis venerei. 224. fiſtuloſi. 226

Delgado (Franciſcus) narrat Guaiacum Hiſpaniæ primum innotuiſſe anno 1508.; Italiæ vero anno 1517. 98

Dentium caſus a lue venerea. 277. 285

Deſcriptio gonorrhœæ virulentæ in viris 165. in fœminis. 166. Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 197. ſpuriæ. 199. Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 201. Tumoris teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 206. Gonorrhœæ habitualis. 212 Stranguriæ venereæ. 214

Deſcriptio bubonis venerei. 224. fiſtuloſi. 233. ſkirrhodis. 235. carcinomatodis. 237. Ulcuſculorum venereorum in pudendis. 240. Tumoris præputii & balani. 252. Phimoſeos & Paraphimoſeos. *ibid.* Bullarum cryſtallinarum. *ibid.*

Deſcriptio Phymatum & Tuberculorum calloſorum, atque Chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 256. Gangrænæ genitalium. 261. Porrorum, Verrucarum & Condylomatum. 266. Criſtarum, mororum, ſicorum, mariſcarum & rhagadum ani. 270. Luis venereæ confirmatæ. 276. & *ſeqq.* Luis venereæ. 344. & *ſeq.*

Diæta. Qualis præſcribenda in Hydrargyroſi pleniore? 324. Poſt hydrargyroſim pleniorem? 325. Qualis diæta conducat in hydrargyroſi parciore? 327

Diagnoſis gonorrhœæ virulentæ in viris. 187. in fœminis. *ibid.* Sedis gonorrhœæ 181. Cauſarum gonorrhœæ. *ibid.* Differentiarum gonorrhœæ. 182. Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 198. ſpuriæ. 201. Ophtalmiæ gonorrhoicæ. 203. Tumoris teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 207

Diagnoſis Abſceſſus venerei Perinei. 210. Gonorrhœæ habitualis. 213. Stranguriæ venereæ. 218. Bubonis venerei. 227. Bubonis venerei fiſtuloſi. 234. ſkirrodis. 235. carcinomatodis. 237. Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis. 245

Diagnoſis Tumoris præputii & balani. 252. Phimoſeos & Paraphimoſeos 256. Bullarum cryſtallinarum. *ibid.* Phymatum & Tuberculorum calloſorum, atque Chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 258. Gangrænæ genitalium. 262. & *ſeq.* Porrorum, verrucarum & condylomatum. 268. Criſtarum, mororum, ſicorum, Mariſcarum & Rhagadum podicis. 272 & *ſeq.*

Diagnoſis luis venereæ confirmatæ. 297. An adſit? *ibid.* Qualis adſit? 306. An adſit ſola? *ibid.* Qua prudentia deceat ægrotantes de morbis venereis percontari? 308

Diagnoſis luis venereæ confirmatæ 297. & *ſeqq.* Non poteſt unquam elici ab inſpecto ſanguine, qui ægrotanti detrahitur. 298. Semper difficilis eſt, & plerumque anceps multis de cauſis. 299. Debet colligi ex collatione ſignorum demonſtrativorum & commemorativorum. *ibid.* Vide *Signa*.

Diarrhœa a lue venerea. 295

Diarrhœa habituali laborantes, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 319

Diarrhœa in dyſenteriam degener, quæ accidit in hydrargyroſi. 330. 337

Differentiæ Gonorrhϵæ virulentæ Ratione ſedis. 174. Ratione cuaſæ. 175. & *ſeq.* Gonorrhϵæ virulentæ ſiccæ. 197. Bubonis venerei. 224. fiſtuloſi. 233. ſkirrhodis. 235. carcinomatodis. 237. Ulcuſculorum venereorum. 240

Diſſertationes duæ in hac altera editione additæ, ubi quærendæ? *Præf.* XVI.

Diſſertatio ſinice ſcripta *de lue venerea*, Pequino miſſa, & cujus autographum penes me eſt. 372

Dolores venerei varii. 277. 286. & *ſeq.* Rheumatici. Artritici. Iſchiadici. Rheumatico-Arthritici. Oſteocopi. *ibid.* Quomodo diſtinguendi ſint a doloribus ordinariis, vel ſcorbuticis? 82

Dolore venerei, VIII ſignum univocum luis venereæ. *ibid.*

Dolores Arthritici & Rheumatici, etiamſi dependeant a cauſa venerea, ſuperſunt tamen plerumque poſt hydrargyroſim 347. Illorum therapeia. *ibid.*

Dolor oſteocopus contumax cariem oſſis, aut medullæ abſceſſum indicat. 356. Quibus ſola operatione mederi liceat. *ibid.*

Dolorum exacerbatio nocturna, non eſt propria ſolius luis venereæ. 34

Dominici (Inſula Sancti). Vide *Hiſpaniolam*.

Dracunculus, ſive *Vena Medinenſis*, apud Arabes endemius morbus. 61

Dyſuria venerea ſicca. 197 Vide *Gonorrhœam virulentam ſiccam*.

E

Ecclesiaſtici locus objectus, an de lue venerea accipiendus ſit? 20

Editio prior hujuſce Libri in facienda medicina æque prodeſſe poteſt, ac altera quæ nunc prodit. *Præf.* xii.

Elephantiaſis Græcorum, Vide *Lepram Arabum.*

Elephas, morbus in Ægypto endemius. 61.

Elixirium aurificum de Rotrou. 366

Empiricæ Gonorrhϵæ curationes. 188. Injectionibus mercurialibus in uretrham. 167. Uſu interno Cantharidum. 190. Exhibitione Cocheniliæ. 191. Mercurio præcipitato viridi. *ibid.* Reſina Guaiaci. 192. Saturninis remediis. *ibid.* Methodo compendiaria Nicolai Cheſneau. 193. Pilulis ex terebinthina cum Mercurio crudo extincto. *ibid.*

Emplaſtrum, quod Sinæ adhibent ulceribus venereis. 378. 385. Noſtris congener eſt, neque vero rejiciendum, quamvis auripigmentum admittat. 392

Encanthis venerea. 278. 291
Endemii morbi in multis regionibus. *61*. Lues venerea in inſula Hiſpaniola fuit pari modo endemia. 58. *& ſeqq*. Conjecturæ de cauſis cur ibi endemia fuerit? *61*. *& ſeq*. Quæ ad ceteros luis venereæ focos antiquos in America, Africa & Aſia pertinere poſſunt. 64
Ephelides a lue venerea. 284
Epian. Sic appellatur lues venerea ab Africanis mancipiis in Antillis. 45
Epilepſia a lue venerea. 293
Epilepſia ſuperveniens in ipſa hydrargyroſi. 332
Epileptici, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 318
Epiphora venerea. 280. 291
Epiſcopus Pariſienſis præerat iis, quibus anno 1497. negotium datum erat, ut Syphiliticis providerent Lutetiæ. 75. Rogat Senatum, ut ſtipem elargiri velit ægrotantibus ex *magna variola*, quod facile exorat. 79
Eroni cuidam cum Mima congreſſo enatus eſt Anthrax in glande. 38
Ettalche, ſeu *Oxycedrus*, hoc eſt, Juniperus major bacca ruſeſcente. Illius medulla in ſcobem comminuta Medici Africani utebantur in curatione morbi gallici. 104. Lignum *Ettalche* a nonnullis depravato nomine appellatum eſt *Hetechen*. *ibid.*
Evagrius. Lues Venerea in principio dicta fuit *Morbus Sancti Evagrii*. 4
Eugalenus (Severinus) Medicus Doccumanus inter Friſios, de Scorbuto ſcripſit optime. 32
Eul-tcha. Terra Japonica. 381
Euſebius. Locus Euſebii explicatur, unde amant aliqui colligere luem veneream antiquitus cognitam fuiſſe. 10. 11
Europa morbis venereis olim immunis fuit. 1. *& ſeqq*. Nec eoſdem ſenſit, niſi poſt repertas a Columbo Occidentales Indias, unde delati ſunt. 51. Cur venus vulgivaga, etiam forte cum menſtruatis, veneream luem in Europa nunquam produxerit, ſicut in pleriſque Americæ, Africæ, & Aſiæ locis? *65*. Quas periodos in Europa lues venerea habuerit in hunc uſque diem? *ibid. & ſeq.*
Exoſtoſes cum carie oſſium ſecunda luis venereæ periodo apparuere. *66*
Exoſtoſis venerea. 277. 287. *& ſeqq.* Quotuplex ſit, & a quibus cauſis inducatur? 288. Oſſiculorum auditoriorum. 292. Quomodo dignoſcenda ab exoſtoſi diverſi generis? 302
Exoſtoſes venereæ hydrargyroſi aliquando non diſſipantur. 355. Quomodo iis tunc medendum? *ibid.*

F

FAbulæ de origine luis venereæ. *46*. *& ſeq.* Vide *Luem Veneream*.
Falloppius (Gabriel) refert luem veneream ab Indiis occidentalibus in Orbem noſtrum comportatam eſſe. 52. Deſcribit gonorrhæam & tinnitum aurium circa annum 1562., tamquam nova luis venereæ ſymptomata. *67*. Affirmat ſuo tempore luem veneream jam mitiorem eſſe. 72
Falloppius hallucinatus eſt, cum voluit Chirurgos hydrargyrum inveniſſe ad curationem luis venereæ. 97
Fang-fon. Radix Dauci. 381
Fang-ki. Radix Ariſtolochiæ longæ. *ibid.*
Farcin (Le) morbi genus jumentorum. An lues venerea ortum duxerit a nefando congreſſu viri cum jumento, quod eo morbi genere laboraret? 50
Faucium morbi venerei. 277. 285 Vide *Morbos Faucium*.
Febres intermittentes. 280. 295. Lentæ a lue venerea. *ibid.*
Febris ſuperveniens in ipſa hydrargyroſi. 329. 336. 337.
Fen, pondus Sinicum, quod eſt pars decima *Mas*. 376. Æquat *gr.* VI. proxime. 380
Ferdinandus, Rex Aragoniæ, male ſtat conditionibus pacis cum Carolo VIII. ſancitæ. 55. Ac demum cum eodem aperto marte audet dimicare, miſſis in regnum Neapolitanum copiis, quæ ſuppetias ferrent Regi Ferdinando II. *ibid.*
Fernandez (Gonſalvus), ab Oviedo, affirmat luem veneream ab Hiſpanis in inſula Hiſpaniola conceptam, & in Hiſpaniam primum traductam eſſe anno 1492. 56. Deinde ab iiſdem cum Neapolitanis & Gallis contagione communicatam fuiſſe tempore belli Neapolitani. *ib.*
Fernelius (Johannes) Mercurio diffidens duas Opiatas anti-venereas impenſe laudat, ſed quas effectus non comprobavit. 104
Ficorum ani Deſcriptio. 270. Cauſæ. 271. Symptomata. 272. Diagnoſis. *ibid.* Prognoſis. *ibid.* Curatio. 273
Fioravanti (Leonardus) refert, ſed errore maximo, luem veneream in Gallorum & Hiſpanorum caſtris productam fuiſſe carne humana ab annonariis præbitoribus in eſcam militibus apparata fraude peſſima. 49
Fiſtula ani a cauſa venerea. 271. 275. Curanda venit poſt hydrargyroſim. 346
Fiſtula lacrymalis a lue venerea. 292. Plerumque ſupereſt poſt hydrargyroſim. 346. Quomodo curanda. 347
Flores ammoniaco-mercuriales. 364
Fluor albus a cauſa venerea. 296
Focus luis venereæ celeberrimus fuit in Inſula Hiſpaniola. 51. *& ſeqq.* Sed alii non pauci variis in locis Zonæ torridæ permultis videntur exſtitiſſe, quamquam minus cogniti. 58. *& ſeqq.*
Fomes alienigena, quo redivivo viget lues venerea, ab ægris in ſanos multis modis traducitur, ſed potiſſimum venere. *Theorema II. Præf.* X.
Fong-ten. Planta Sarmentoſa, forte Smilax aut Salſa-parilla. 381
Formica corroſiva, a Wiero deſcripta, non fuit novum luis venereæ ſymptoma, contra quam videtur ille crediſſe. 69
Formius (Samuel) Chirurgus Monſpeſſulanus, narrat Henricum III. lue venerea affectum decocto radicis Bardanæ a Petro Pena feliciter curatum fuiſſe. 104

Formulæ remediorum ex paucis ſemper conflari debent, *ex cauſa*, *non ex conjectura aſſumptis*. *Præf.* viii.
Formulæ remediorum, quibus Sinæ lui venereæ medentur, Sinicis nominibus ſpecierum expreſſæ. 376. *& ſeqq.* Ad ſynonymas ſpecierum earumdem nomenclaturas revocatæ, quæ in Europa uſitatæ ſunt. 383. *& ſeqq.*
Foureau (Petrus) Presbyter Societatis Jeſu. Qua diligentia & qua fide Quæſitis meis Pequinum miſſis reſponderit? 372
Fourmont (Stephanus) Quomodo unum ex Sinicis luis venereæ nominibus interpretetur? 375
Fracaſtorius (Hieronymus) deſcripſit eleganter ſymptomata luis venereæ naſcentis. 65. Primus locutus eſt de alopecia venerea circa annum 1536. 66. Ferocia luis venereæ jam remiſſa erat illius ætate. 71
Fractura oſſium ab exiguo conamine arguit luem veneream. 290. Quomodo dignoſcenda? 303
Fraga in ano. Deſcriptio, Cauſæ, Symptomata, Diagnoſis, Prognoſis, & Curatio. 270. *& ſeqq.* Vide *Ficos ani*.
Fanceſe (Il Mal) Nomen luis venereæ apud Italos. 4
Franciſcus I. Galliarum Rex, luem veneream contraxit ab uxore mercatoris ferrarii. 2 De virtute ligni Juniperini rectius ſentiebat, quam Rondeletius. 101. *& ſeqq.*
Frantzoſen vel *Frantzoſiſchen Pocken*, nomen luis venereæ apud Germanos. 4
Freind (Johannes) hallucinatur, dum innuit Conſalvum illum, qui dicitur a Braſſavolo primus virtutem Guaiaci exploraviſſe, eumdem eſſe atque Conſalvum Fernandum. 98
Frictiones, Vide *Inunctiones* & *Hydrargyroſim*.
Functionum læſiones variæ a cauſa venerea. 281. 293. *& ſeqq.* Animalium *ibid.* Capitis gravitas ſine καρηβαρία. Clavus & Ovum. Hemicrania. Cephalæa. Vertigo. Spaſmus. Epilepſia. Paralyſis. 294 Artuum tremor. Hydrocephalus. Agrypnia. *ibid.* Vitalium. *ibid.* Aſthma. Tuſſis. Hæmoptoe. Vomica. Phthiſis. *ibid.* Cordis tremor & palpitatio. Syncope. Intermiſſio pulſus. Naturalium. *ibid.* Anorexia ſeu Inappetentia. Vomitio. Singultus. Affectio hypochondriaca. Diarrhęa. Obſtructiones viſcerum. Icterus. Hydrops. 295. Hæmorrhoides. Univerſalium. *ib.* Marcor & atrophia. Virium languor. Vultus pallor & decoloratio. Febres intermittentes, lentæ. Quæ mulierum propriæ ſunt. *ibid.* Cancer mammarum. Suppreſſio menſtruorum. 296. Fluxus immodicus. Fluor albus. Uteri inflammatio. Ulcus. Skirrhus. Tophi & Tumores Ovariorum. Hydatides, & Abſceſſus Ovariorum. Sterilitas. *ibid.* Abortus. Partus fętuum putrium. *ibid.*

G

GAddeſden vel *Gatiſden* (Johannes de) Quo tempore claruerit? 28. An venerea virgæ ulcera ipſe noverit? *ibid. & ſeqq.* Quos, qualeſve morbos contrahi aſſerat concumbendo *cum muliere*, *cum qua coivit leproſus?* 36
Galerius Maximianus, mortem oppetiit *ex abſceſſu & ulcere circa media occultiorum corporis partium loca*, nempe ut videtur, in Perineo. 38. 39
Galli luem ab Hiſpanis & Neapolitanis contraxerunt, quam deinde cum ceteris Europæ populis communicaverunt. 54. *& ſeqq.*
Gallus (Antonius) bubonem venereum expreſſe deſcribebat circa annum 1540., prolato nomine vulgari gallico *Pulini*. 91
Ganglia venerea contumacia. 355
Gangrænæ genitalium Deſcriptio. 261. Cauſæ. *ibid.* Symptomata. 262. Diagnoſis. *ibid.* Prognoſis. *ibid.* Curatio. 263. imminentis. *ibid.* incipientis. 264. confirmatæ. 265
Gaſcoigne (Thoma) Quis ille fuerit & quo tempore vixerit? 38. Quid narret de putrefactione genitalium in Johanne de Gaunt & in Willo, Cive quodam Londinenſi? *Ibid.*
Gaunt (Johannes de) Johannes Plantagenet, filius Eduardi III., Regis Angliæ. *ibid.* Cur dictus fuerit de *Gaunt?* *Ibid.*
Gemurſa, morbus antiquus, qui reſtinctus eſt etiam obliterato nomine. 7
Generatio fętuum abortivorum, vel ſemiputrium, II ſignum univocum luis venereæ 300
Generatio. An luis veneræ virus poſſit in generatione a parentibus in liberos traduci, quod in legitimam luem olim erupturum ſit poſt longas inducias, ſine novo contagio? 82
Genitalia variis morbis ſemper obnoxia fuerunt, ſed quos conſtat a morbis venereis omnino diverſos fuiſſe ante annum 1494. 11. 38. 39. Exempla nonnullorum, qui affectionibus variis genitalium olim laboraverunt ante notam luem veneream. *ibid.*
Genitalium morbi venerei. 276. 282. 283
Gilini (Coradini) ſententia de origine luis venereæ. 46
Glandularum lymphaticarum vitia venerea. 278. 291. Quomodo dignoſcenda? 303. *ibid.* Vide *Tumores glanduloſos*.
Glaucoma venereum. 278. 292
Gomara (Franciſcus Lopez de) ſcripſit luem veneream ab Indiis in Hiſpanias devectam, & ab Hiſpanis in Neapolitanos & Gallos traductam. 54
Gonorrhœa ſimplex ab omni ævo cognita fuit. 17. *& ſeqq.*
Gonorrhęa venerea cum Arſura ſive *Burning* Anglorum minime confundenda. 36. *& ſeqq.* Ante annum 1494. prorſus incognita erat, contra quam credit Beckettus. 37
Gonorrhœæ venerea primum innotuit quarta luis venereæ periodo poſt annum 1540. 67. Prius tamen deſcripta fuerat a Paracelſo anno 1539: Imo vero & a Jacobo a Bethencourt anno 1527. *ibid.*
Gonorrhœa virulentæ Deſcriptio. In viris. 172. in fœminis. 173. Sedes in utroque ſexu. 174. Quæ probantur ceteris obſervationibus. 175.

Et antiquioribus Medicis comperta fuere. 174. Circa quod tamen a recentioribus nonnullis peccatum eſt. 175
Gonorrhœæ virulentæ Differentiæ ratione ſedis. 174. Cauſæ conjunctæ. 175. Cauſæ antecedentes. 176. Symptomata varia. 177. In principio. *Ibid.* In augmento. 178. In remiſſione. 179. Diagnoſis & Prognoſis. 180. Curatio methodica. 183. Curationes empiricæ. 188. *& ſeqq.*
Gonorrhœæ duæ, quæ rarius occurrunt ſicca & ſpuria. 196
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ Deſcriptio & Differentiæ. 197. Symptomata. *ibid.* Cauſæ. 198 Diagnoſis & Prognoſis. *ibid.* Curatio. *ibid. & ſeqq.*
Gonorrhœæ ſpuriæ Deſcriptio. 199. Sedes 200. Cauſæ. *ibid.* Diagnoſis. 201. Prognoſis. *ibid.* Curatio. *ibid.*
Gonorrhœæ habitualis Deſcriptio. 212. Cauſæ. *ibid.* Symptomata. 213. Diagnoſis & Prognoſis. *ibid.* Curatio. *ibid.*
Gonorrhœa virulenta recens contracta, malignior, calloſior, ulceroſior fit ex lue venerea antiqua. 283. *& ſeq.* Inde tamen nunquam generatur, ſine novo concubitu. *ibid.* Poſt hydrargyroſim plerumque ſupereſt, & quare? 343. Quomodo nunc temporis curanda ſit? *ib.*
Gonorrhœa. Remedia ad gonorrhœam habitualem laudatiſſima. Balſama, ut Copaivanum, Canadenſe, Saturnino terebinthinatum Hoffmanni. Aqua menthæ Quercetani. Aqua ex fructibus bruſci Formii. Pilulæ de creta Palmarii. Opiatæ aſtringentes. 344. Aqua Rabelii. Tinctura myrrhæ cum aqua Rabelii. Tinctura Cantharidum Garidelli. Injectiones in urethram. *ibid. & ſeq.*
Gonorrhœa virulenta, V. ſignum commemorativum luis venereæ. 305
Gonorrhœa venerea a medico Sinenſi omiſſa eſt inter ſymptomata luis venereæ: Incertum idcirco an Medicis Sinis ignota ſit? 389
Gonorrhoica Ophthalmia. Vide *Ophtalmiam gonorrhoicam.*
Gordonius (Bernardus) An locus e Lilio depromptus debeat intelligi de morbis venereis? 28. *& ſeqq.*
Gbzdziec, hoc eſt, *Clavus*, nomen polonicum Plicæ. 69
Graaf (Regnerus de) ſedem gonorrhœæ in viris obſervatione compertam habuit. 174
Græca nomina, quibus plerique morbi venerei deſignantur, nequaquam arguunt morbos illos antiquos eſſe. 45
Guaiacum Hiſpanis primum innotuit circa annum 1508., Italis circa annum 1517., ceteris Europæ populis circa annum 1519. 98. Ab indigenis Inſulæ Hiſpaniolæ indicatum fuit. *ib.* Deſcriptio Guaiaci. *ibid.* Quæ ligna olim habita fuerint pro ſuccedaneis Guaiaci? 99. 104. *& ſeq.*
Guaiacum. Ratio decoquendi & adminiſtrandi Guaiaci. 99. Decocti Guaiaci virtus & utilitas. 100. Ejuſdem pericula & incommoda. *ibid.* Succedanea illius multa. 104. *& ſeq.*
Guaiaci uſus. Utrum præſtet uſui Mercurii? 152. *& ſeqq.* Olim in Hiſpaniola pro præſenti luis venereæ medicina habitus, & quare? 154. Utilis etiam ad aliquos caſus. 155. Inter quos caſus ille, de quo Hermannus Boerhaave, *ibid. & ſeq.* Sed nunquam Mercurii uſui præferendus. 154. 159. 160.
Guaiaci reſina laudatur a Paulo Hermanno, ceu ſpecificum gonorrhœæ. 192. Sed vix unquam præpollet decocto Guaiaci. *ibid.*
Guicciardinus (Franciſcus) ſcripſit luem veneream allatam fuiſſe ex Inſulis a Chriſtophoro Columbo detectis. 53
Gummata a lue venerea. 290. Quomodo dignoſcenda? 303
Gummata venerea, quæ hydrargyroſeos efficaciam eludunt. 355
Gutta ſerena a lue venerea. 292
Gypſum cum farina dolo malo permixtum luem veneream non invexit. 48

H

HÆmalops a lue venerea. 292
Hæmoptoe a cauſa venerea. 294.
Hæmoptyſis ſuperveniens tempore hydrargyroſeos. 331
Hæmorrhagia ab ulceribus oris poſt ptyaliſmum. 333
Hæmorrhoides a cauſa venerea. 295
Hæreditaria. Dubitatur an ulla ſit lues hæreditaria, quæ in infantibus nulla ſui præbeat indicia? 82
Hagioxylum. Vide *Guaiacum*, ſive *Lignum Sanctum*.
Haiti, ſive *Hiſpania*, Inſula Americæ, unde lues venerea in Europam devecta fuit. *Pref.* vii.
Haiti. Vide, *Hiſpaniolam*. Quid ſignificaverit vox illa Americana. 51
Hartmannus (Johannes) videtur primus deſcripſiſſe bullas cryſtallinas pudendorum. 67
Helmontius (Johannes Baptiſta) ſcripſit anili credulitate luem veneream originem habuiſſe a nefando congreſſu hominis cujuſdam nequam & improbi, cum jumento, quod ulcere fœtido difflueret. 50
Helotis. Vide *Plicam*.
Hemicrania a lue venerea. 293
Henricus III. Rex Galliarum & Poloniarum, gonorrhœam virulentam contraxit Venetiis. 2. Convaluit ex lue venerea, non ex febre quartana, decocto radicis Bardanæ a Petro Pena exhibito. 104. 105
Hermannus (Paulus) laudat reſinam Guaiaci, tanquam ſpecificum gonorrhœæ. 192
Hernia venerea. 206. *& ſeqq.* Vide *Teſtium tumorem venereum*.
Herodes, Judæorum Rex, genitalibus putrefactis interiit. 38
Herodotus. Locus, Herodoti explicatur, quem luis venereæ antiquitati favere credunt aliqui. 10
Herpes venereus. 284. Quomodo diſtinguendus? 301

Her-

Herpes meatus auditorii. 292
Herpetes venerei poſt hydrargyroſim ſuperſtites, quomodo curandi? 348
Heſtdeen, ſive *Heſteb-dehen* Avicennæ, non erat *Guaiacum*. 103. 104
Hetechen, Vide *Ettalche*.
Hiacan, *Huiacan*, *Hoaxacan*. Vide *Guaiacum*.
Hildanus (Guillelmus Fabricius) memorat cariem veneream oſſis maxillaris ſuperioris inunctionibus a ſe feliciſſime ſanatam fuiſſe. 161
Hiong-hoang. Auripigmentum. 381
Hippocrates. Explicantur Hippocratis loca illa, quæ pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate proferri & obtrudi vulgo ſolent. 10
Hiſpani luem venerea contraxerunt in Inſula Haiti. 51. 52. Quam deinde cum Neapolitani & Gallis communicavere, unde in ceteras Europæ, Africæ & Aſiæ nationes propagata eſt. 54. & *ſeqq.*
Hiſpaniola a Chriſtophoro Columbo detecta anno 1492. 51. Lues venerea antiquitus endemia fuit in hac Inſula. 52. Quod multis comprobatur & egregiis auctoribus. *Ibid.* & *ſeqq.* Conjecturæ de cauſis cur lues venerea in hac Inſula olim endemia fuerit? 60. & *ſeqq.*
Hiſpaniola. In hac inſula numerabantur cum detecta fuit, 900000 vel 1000000 indigenarum, quæ hominum multitudo brevi exhauſta eſt. 62
Hiſtoriæ duæ. Altera ægroti, cui os maxillæ ſuperioris, quo conſtat palatum, carioſum erat. 157. & *ſeqq.* Altera ægroti alterius, in quo oſſeæ Ethmoidis appendices, & oſſeus paries inter utrumque narem interjectus, carie gravi corrumpebantur. 158. & *ſeqq.* Quorumque uterque ſanatus eſt hydrargyroſi; unde colligitur contra Boerhaavium Mercurio cariem oſſiculorum tenuiſſimorum perfecte curari. 160
Hiſtoricorum Veterum loca explicantur, quæ pro luis venereæ antiquitate adduci ſolent. 10. 11
Hiſtorici non pauci referunt luem veneream antiquitus endemiam fuiſſe in inſula *Haiti*, ſive Hiſpaniola. 53. 54
Hive-kie. Sanguis draconis Indiarum. 381
Hoai-hoa-mi. Flores Geniſtæ. *ibid.*
Hoa-fen. Mechoacanna alba. *ibid.*
Hocbk (Wendelinus) Quid de origine luis venereæ ſenſerit? 46
Hoffmannus (Fridericus) Pater, refert Saccharum Saturni in oleo terebinthini ſolutum, egregium & fere divinum remedium præbere in gonorrhœa. 192
Horatius. An de lue venerea intelligenda ſint loca ex Horatio adducta, ut nonnullis placet? 12. & *ſeq.*
Humana carne in eſcam apparata falſo creditur lues venerea invecta fuiſſe. 49
Huttenus (Ulrichus) accuratiſſime deſcripſit infortunia hydrargyroſeos, quæ ætate ſua uſu recepta erat. 108. 109
Hidrargyroſi ſola & movetur ptyaliſmus, & exſtirpatur lues venerea, unde patet efficacitas Iatraliptices. *Theorema VII. Præf.* XI.
Hydrargyroſeos inventio honori eſt Medicinæ, & Medicis. *Præf.* XII.
Hydrargyroſis in ipſo morbi ingreſſu adhibita. 108. Ac proinde ante ætatem Johannis Carpi. *Ibid.* Sed parciſſima doſi & cautione maxima. *ibid.* Empiricorum imprudentia cito infamata fuit. 108. Neque immerito, ſi audiatur Huttenus. *ibid.* Unde factum ut neglecta fuerit poſtquam detecta fuerunt Guaiacum, radix Chinæ, Sarſa-parilla & Saſſafras 109. Sed comperta remediorum illorum inefficacia in uſum cito revocata fuit. *ibid.*
Hydrargiroſis intercalata per inunctiones diſcretas & raras ab ingreſſu morbi adhibita fuit. 111. 112. Etiam interjectis catharticis ad ptyaliſmum declinandum vel compeſcendum. 111. Quarum pleræque ab ipſo morbi ingreſſu cognitæ ſunt. 112. Perperam impugnatur a Richardo Mead. 162. & *ſeqq.* Leges in hydrargyroſi diligenter obſervandæ, 164. Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria, Anathymiaſis, an Hydrargyroſis? 165. & *ſeqq.*
Hydrargyroſis, anathymiaſi præferenda multis nominibus. 166. *Differentia* I. Ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa corporis admittitur. *ibid.* II. Ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi irrumpunt in ſanguinem. 167. III. Ex diverſa efficacia, quacum atomi mercuriales virus venereum impetunt. 168. IV. Ex diverſa facultate, qua mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent ad ulcera venerea cutis. 169
Hydrargyroſis, quibuſnam in caſibus imperanda? Suadenda? Omittenda? Quibuſnam in caſibus ab allatis regulis diſcedendum ſit? 307
Hydrargyroſis. Quibuſnam in caſibus ab hydrargyroſi abſtinendum ſit? 315. Qua anni tempeſtate potiſſimum adhibenda? 316. Qualis præparatio hydrargyroſi præmittenda ſit? 317. Vulgaris præparatio. *ib.* Præparatio operoſior in variis caſibus. 318. & *ſeqq.* Quibuſnam in caſibus præparatio in totum omittenda? *ibid.* Quos caſus ſi excipias nunquam poteſt omitti ſine damno. *ibid.*
Hydrargyroſis duplex: altera *plenior*, *parcior* altera. 321. Plenioris tria ſunt ſtadia, *ibid.* Primum, in quo ptyaliſmus movetur, *ibid.* Alterum, in quo motus regitur. 322. Tertium, in quo diuturnior exhauritur. 324. Parcioris ſive intercalatæ leges. 325. Hydrargyroſeos Canones generales. 327
Hydrargyroſeos plenioris infortunia. 328. In primo ſtadio. *ibid.* In ſecundo ſtadio. 331. In tertio ſtadio. 334
Hydrargyroſeos parcioris infortunia. Communia cum præcedente methodo. 336. Huic methodo peculiaria. 337
Hydrargyroſeos parcioris ſucceſſus ſæpe irritus eſt. 338. & *ſeqq.* Cauſæ irriti illius ſucceſſus. *ibid.* Diluuntur argumenta, quæ in contrarium objici ſolent. 339. 340
Hydrargyroſis, ſeu illitio unguenti mercurialis ad curationem luis venereæ, videtur a Sinis ignorari. 392

Hydrargyrum ab Antiquis damnatum, tanquam deleterium. 106. Ab Arabibus in uſus medicos exteriores adhibitum. *ibid.* Demum a Medicis ad curationem luis venereæ ex analogia accommodatum. 107. Et primis quidem luis venereæ temporibus. 108. Vide *Mercurium*.
Hydrargyrum, quomodo præparetur apud Sinas? 378 Præparatum appellatur *Kon-fen* vel *Tſin-ſin*. *ibid.* Præparatur ab una tantum familia in urbe *Sou-tcheou-fou*. *ibid.* Ex quo, ſi verum ſit, videtur ſequi luem veneream inter Sinas novam eſſe. 386. Sed cauſa ſubeſt, cur id in dubium vocetur. 392. 393
Hydrocele venerea. 283
Hydrocephalus a cauſa venerea. 294
Hydrops a cauſa venerea. 295
Hyperoſtoſis venerea, in quo differat ab exoſtoſi? 288. A quibus cauſis producatur. *ibid.* Oſſiculorum auditoriorum. 292. Quomodo dignoſcenda ab hyperoſtoſi rachitica, ſtrumoſa, ſcorbutica, arthritica, 215
Hyperſacoſis in Uretra. 216. Quomodo curanda? 221. & *ſeqq.* Vide *Carunculas*.
Hypochondriaca affectio a lue venerea. 295
Hypochondriaca affectio ingraveſcens hydrargyroſeos tempore. 333
Hypopyon a lue venerea. 292
Hypoteticæ rerum explicationes videntur Sinis Medicis æque probari, ac Europæorum pleriſque. 289 390

J

Japonii luem veneram a Luſitanis contagione acceptam habent, quæ prius illis ne audita quidem fuerat. 58. Et idcirco luem veneream vocant *Nambacaſſam*, hoc eſt, *Morbum Luſitanicum*. 388. Cur lues venerea inter Sinas ſimili appellatione non deſignatur, ſi a Luſitanis invecta fuerit? *ibid.*
Jecinoris obſtructio a lue venerea. 295
Jeſſenius a Jeſſen (Johannes) temere credidit *pallorem quemdum & albicantiam ſanguinis, morbum venereum arguere*. 297
Jobus. Morbus Sancti Jobi. Sic in principio dicta fuit lues venerea. 4. Ulcus Jobi de lue venerea nulla ratione intelligi poteſt. 19. & *ſeq.* Quicquid in contrarium ſenſerint aliqui Commentatores 20. Sed aperte convenit cum Lepra Arabum, ſeu Elephantiaſi. *ibid.* & *ſeq.*
Johanna I. Utriuſque Siciliæ Regina, & Comes Provinciæ, an ſanxerit ſtatuta de diſciplina Lupanaris Avenionenſis? 40. & *ſeqq.* Si forte ſanxit, certe non pravo conſilio, ſed ex conſuetudine ſui temporis. 42. & *ſeq.*
Joubertus (Laurentius) ſcripſit luem veneream jam mitiorem evaſiſſe, & finem aliquando habituram. 72
Jou-biang. Thus. 381
Judæis non licitum fuit ingredi in Lupanar Avenionenſe. 42. Neque etiam Chriſtianam ullam conſtuprare. *ibid.* Olim inſigni rota *de feutro* diſcreti erant. 44
Judicium de Auctoribus Aphrodiſiacis modeſtum, imo verecundum a nobis interpoſitum eſt, niſi forte de Circulatoribus quæſtio inciderit. *Præf.* XII.
Jumentum ſcabidum. Pudet ab Helmontio cauſam primam luis venereæ deduci a congreſſu nefando cum jumento ſcabido. 50
Juniperus. Lignum Juniperi olim loco Guaiaci ad curationem luis venereæ adhibitum fuit. 99. Falſa Rondeletii opinio de hujuſce ligni virtute lethifera. *ibid.* Rectius de illo ſentiebat Franciſcus I. Galliarum Rex. *ibid.* Major bacca refuſceſnte, ſive *Oxycedrus*, utilis ad curationem luis venereæ. 104
Juſſieu (Antonius & Bernardus de) diligentem, amicam, & ſubſidiariam operam mecum contulerunt in recognoſcendis ſpeciebus Sinicis Pequino miſſis. 381
Juvenalis. An mentionem fecerit luis venereæ? 12. 13
Icterici, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 318
Icterus a cauſa venerea. 295
Ignis Sancti Antonii jam pridem evanuit in Europa. 7
Illitione unguenti mercurialis, ſuffitione cum cinnabari, exhibitione mercurialium, ptyaliſmus perinde movetur. *Theorema*. *VI*. *Pref.* XI.
Impotentia ad Venerem, quæ hydrargyroſi non curatur. 354
Inappetentia a lue venerea. 295
Incendium. Vide *Arſuram* vel *Burning*.
Indicæ mulieres libidinoſiſſimæ. 63
Infectio cum altero, alterave communicata, primum ſignum univocum luis venereæ. *ibid.* Non communicata vero non abſolvit a lue venerea. *ibid.*
Infortunia hydrargyroſeos plenioris. 328. In primo ſtadio. *ibid.* Capitis tumefactio. *ibid.* Febris continua. 329. Diarrhæa, & Dyſenteria. 330. Abſentia ſalivationis. *ibid.* In ſecundo ſtadio. Hæmoptyſis. 331. Inſultus Epilepticus. 332. Inſultus Arthriticus. *ibid.* Eruptio catameniorum. *ibid.* Abortus. 333. Pavores vani hypochondriacorum. *ibid.* Ulcera phagedænica oris. *ibid.* In tertio ſtadio. Ulcera oris dyſepulota. 334. Hæmorrhagia ab ulceribus. 335. Conglutinatio linguæ, gingivarum, columellæ. *ibid.* Oris capiſtratio, quæ vulgo *bridure*. *ibid.*
Infortunia Hydrargyroſeos parcioris. 336. Quæ cum pleniore communia ſunt. Febris & tumefactio capitis. *ibid.* Febris cum diarrhæa & dyſenteria. 337. Pleraque infortunia hydrargyroſeos plenioris in cachecticis, & infirmis. 338. Ulcera oris profundiora ex medentium negligentia. *ibid.* Quæ huic methodo magis propria ſunt. *ibid.* Irritus ſucceſſus. *ibid.* & *ſeq.*
Injectiones mercuriales in urethram ad curationem gonorrhææ virulentæ laudantur a Muſitano & a Mayernio. 189. Sed videntur damnandæ multis de cauſis. *ibid.* & *ſeqq.*
Inſula Hiſpaniola, ſive *Haiti*. Vid. *Hiſpaniolam*.
Inſultus Arthritidis vel Rheumatiſmi hydrargyroſeos tempore. 332

In-

Intemperies aeris luem veneream non intulit in Europam. 47
Inunctiones mercuriales. Quibus legibus adminiſtrandæ? 111. 164. A multis approbatæ. 153. A nonnullis improbatæ. *ibid.* Intercalatæ a primo morbi ingreſſu adhibitæ ſunt. 111. Etiam interjectis catharticis. *ibid.*
Inunctiones mercuriales, continuæ ſunt vel intercalatæ. 321. Qua methodo continuæ vel pleniores inunctiones debeant adminiſtrari? 164. 178
Iſabellæ, Reginæ Caſtiliarum & Legionis auſpiciis India Occidentalis ſive America reperta fuit. 51
Iſchuriæ, quæ ſtranguriæ contumaci & venereæ ſupervenit, Deſcriptio. 214. Curatio. 218
Isla (Rodericus Diaz de) narrat luem veneream ab Hiſpaniola, ubi endemia erat, in Hiſpaniam advectam fuiſſe. 52
Ivana vel *Iguana*, lacerti ſpecies inſulæ Hiſpaniolæ peculiaris. 50. 62. Illius carne in cibos adhibita lues venerea non fuit inducta, nec potuit induci. 51

K

Kan-tſeao. Radix Glycyrrhizæ. 381
Καρηβαρία a lue venerea. 293
Κεφαλαία a lue venerea. Quotuplex ſit? *ibid.*
Kyſtici tumores a lue venerea. 290
Karon ſive *Kallem* Avicennæ, non erat *Guaiacum*. 103
Kin-fen, Mercurius ſublimatus dulcis Sinarum. 381. Vel potius Panacea Mercurialis. *in Addend. Ibid.* Experimenta ad explorandam illius naturam inſtituta. *Ibid.*
Kyn-yn-hoa. Summitates Caprifolii. 382
Koltun, hoc eſt, *Paxillus*, nomen Lithuanicum Plicæ. 69
Kouang-tong Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. 375. Quo videtur probari luem veneream Quantono in reliquum Sinicum imperium diſſeminatam fuiſſe. 387. Imo a Luſitanis illuc foris invectam eſſe. *ibid.*
Kouei-pan. Cortex inferior teſtudinis uſtulatus. 382

L

Lacerta viridis. Vide Mercurium *præcipitatum viridem*.
Læſiones functionum venereæ. 280. 293. & *ſeq.* Vide *Functionum læſiones*.
Lampatam. Nomen Sinicum radicis Chinæ juxta Garciam ab Horto. 101
Lanfrancus de Mediolano. An de morbis venereis locutus ſit? 28. & *ſeqq.*
Lapis medicamentoſus Crollii. 369
Latini ſermonis virtus præ idiomate gallico *Præf.* XII.
Leges in Syphiliticos ſancitæ Lutetiæ a Senatu Pariſienſi. 74. A Præpoſito Pariſienſi. 79. Tolloſæ. 80
Læmnius (Lævinus) teſtatur ætate ſua luem veneream mitiorem eſſe, quam initio. 72
Leonicenus (Nicolaus) retulit primam luis venereæ cauſam ad intemperiem aeris. 47
Lepra credebatur olim indicari ab inſpecto ægrotantium ſanguine. 298. Sed dubitatur an ſatis recte? *ibid.*
Lepra Arabum a lue venerea hodierna omnino diverſa. 5. 6. 7. Bis invaluit in Europa. *ibid.* Quibus ſignis demonſtrabatur? *ib.* Exa ſperabatur uſu Guaiaci vel Mercurialium. *ibid.* Cur Alexandriæ frequens eſſet? 63. Sponte in interitum abiit in Europa. 74
Lepra Hebræorum a Moſe deſcripta, diverſa fuit a lue venerea. 15. & *ſeqq.* Signa illius Lepræ ex Levitico. 16. Eadem fuit ac Lepra Arabum. *ibid.* Certe a lue venerea evidenter diverſa. 17
Lepra, quæ per Europam olim graſſata eſt, non ſolum convictu, ſed multo magis concubitu contagioſa fuit. 35. Saltem uſu veneris cum mulieribus hac lepra infectis, vel quæ cum leproſis iſtiuſmodi paulo ante rem habuerant, genitalia gravi dyſuria affecta fuerunt, quam *Arſuram*, *Incendium*, anglice *Brenning*, vocabant. *ibid.* Ut multis teſtimoniis comprobatur. 36. & *ſeqq.*
Lepra falſo creditur a Becketto duplicis generis fuiſſe, altera quæ eadem eſſet ac lues venerea; altera quæ ab ea differret. 39. 40 Vide *Elephantiaſim*.
Leproſi abſtinebant ab uſu cum iis, qui lue venerea infecti erant. 7. Arſura contaminabant fęminas, quibuſcum rem habebant. 36. In venerem proni erant. 29. & *ſeq.*
Leproſus cum Scorto concumbens luem veneream non produxit. 47. Neque vina ſanguine leproſorum infecta. 48. & *ſeq.* Vide *Elephantiacos*.
Leſbius Morbus. An apud Lucianum luem veneream ſignificet? 13. 14.
Leviticus. Locus ex Levitico, *Cap.* XIII. ubi de Lepra Hebræorum queſtio eſt, explicatur. 15. & *ſeqq.* Locus ex Levitico, *Cap.* 15. ubi de Viris ſeminifluis, pariter explicatur. 17. & *ſeqq.*
Libra Sinica pendit uncias noſtra Pariſinas XVIII. 375. 380.
Libri de morbis venereis ſcripti vitiis ſcatent. *Præf.* v. Aliis quidem antiquiores, qui ante annum 1600. ſcripti ſunt. *Præf. ibid.* Aliis vero recentiores, qui abhinc prodierunt. *Præf.* VII.
Lichenes a cauſa venerea poſt hydrargyroſim ſuperſtites, quomodo curandi ſint? 348
Lichnis, Saponaria dicta, laudabatur olim ad curationem luis venereæ. 104
Lien kiao. Capſulæ ſeminum Adatodæ. 382
Lienis obſtructio a cauſa venerea. 295
Lignum Guaiaci. Vide *Guaiacum*. Saſſafras. Vide *Saſſafras* Sanctum. Vide *Guaiacum*, Fęniculatum. Vide *Saſſafras*.
Liſter (Martinus) exiſtimat luem veneream in Inſula *Haiti* ortam eſſe eſu lacertorum majorum, qui ibidem occurrunt, & *Iguanæ* ſeu *Ivanæ* appellantur. Cocheniliam adhibet curan-

randæ gonorrhϖæ, ceu novum & efficax ſpecificum. 191

Lobera, (Aloyſius) bubonem venereum deſcripſit circa annum 1540., expreſſo *Bubonis* nomine. 66

Loca ex Medicis, Hiſtoricis, Poetis antiquis deſumpta, quaſi antiquitati luis venereæ faverent, explicantur. 9. & *ſeqq.* A Domno Auguſtino Calmet nuper producta expenduntur. 13. & *ſeqq.* Ex Bibliis Sacris deſumpta ad probandam luis venereæ antiquitatem, exponuntur. 15. & *ſeqq.*

Lucianus. An de lue venerea intelligendus ſit? *ib.*

Ludovicus XII. Lutetiam conceſſit anno 1498. poſtquam Rhemis inunctione conſecratus fuit die 27. Maii ejuſdem anni. 79

Lues Venerea Veteribus incognita fuit *Præf.* VII.

Lues venerea in inſula *Haiti* endemia, ab Hiſpanis in Neapolitanos & Francos traducta fuit. *Præf. ibid.*

Lues Venerea in Orbem noſtrum divagata eſt gradu giganteo. *Præf. ibid.* Videtur paulatim miteſcere & ad interitum tendere, ſed adhuc tamen *pede claudo.* *Præf.* X.

Lues venerea in Europa ſponte non generatur, ſed viget fomite alienigena, at ſemper redivivo & perenni. *Theorema I.* *Præf. ibid.*

Lues Venerea nulla alia arte aut medicina perfecte edomatur, quam hydrargyroſi. *Theorema IX.* *Præf.* XII.

Lues Venerea, nec Græcis, nec Romanis olim nota fuit. 1. Ut probatur ſilentio Medicorum 2. Hiſtoricorumi. *ibid.* Et Poetarum veterum. *ibid.* Atque diverſitate & inconſtantia appellationum, quas initio habuit. 3

Lues Venerea, cum primum in Orbe apparuit, varia nomina obtinuit. *ibid.* A Symptomatis, quæ intulit. *ibid.* A Sanctis, quorum auxilio implorato ſanitas ſperabatur. *ibid.* A diverſa natione, unde morbus tranſmiſſus credebatur. 4. Pro Auctorum arbitrio. 5

Lues Venerea a Lepra Arabum plane diverſa. *ibid.* & *ſeqq.* Non oritur a venere vulgivaga & pandemia. 8. & *ſeqq.* Omnino diverſa eſt ab antiqua Hebræorum Lepra. 15. & *ſeqq.* Et a morbo Jobi. 19. & *ſeqq.*

Lues Venerea ab anno 1494. ad annum 1496. Europæ primum innotuit. 22. & *ſeqq.* Quod probatur diſerto teſtimonio XXI. Medicorum, qui exeunte XV. & ineunte XVI ſeculo vixerunt. *ibid.* Et Hiſtoricorum aliquot contemporaneorum. 26. & *ſeqq.* Nec contra hanc Epocham quidquam faciunt loca quædam deprompta ex Medicis anno 1494. antiquioribus, quippe quæ non debeant de lue venerea intelligi. 28. & *ſeqq.* Ut neque caſus deſcriptus in *Conſiliis Medicis* Hugonis Bencii. 31. & *ſeqq.* Neque teſtimonia Guillelmo Becketto nuper producta. 34. & *ſeqq.* Neque ſtatuta lupanaris Avenionenſis. 40. & *ſeqq.*

Lues Venerea ante annum 1496. in Provincia ignota erat. 44. Initio a Gallis dicta fuit *Craſſa Variola*, *La Groſſe Vérole*. 45. Sed uſus tandem invaluit, ut *Variola* ſimpliciter diceretur, gallice *la Vérole*. *ibid.*

Luis Venereæ antiquitas nullomodo poteſt argui vel ex eo quod nunc dicatur gallice *la Vérole* ſimpliciter, ſine adjecto epitheto. 44. 45. Vel ex eo quod pleraque nomina morborum venereorum græca ſint. *ibid.*

Lues venerea. Fabulæ de illius origine. 46. & *ſeqq.* Non a maligno Syderum influxu, nec a Planetarum coitione ortum habuit 47. Nec a vitioſa aeris intemperie. 48. Nec a ſcorto bubonibus venereis laborante, quocum leproſus Gallus coierit. *ibid.* Nec a Scorto, cujus in utero abſceſſus lateret. *ibid.* Nec a puteis venenatis, aut a gypſo cum farina mixto. *ibid* Nec a vinis leproſorum ſanguine infectis. *ibid.* & *ſeqq.* Nec ab humana carne in eſcam apparata 49. Nec a nefando congreſſu cum jumento ſcabido. 50. Nec a coitu deteſtabili cum Cercopithecis. *ibid.* Nec a carne Ivanæ in cibos adhibita. *ibid.*

Lues Venerea olim endemia fuit in inſula *Haiti*, ſive Hiſpaniola. 52. & *ſeqq.* Et inde a Columbi Comitibus in Hiſpaniam traducta, annis 1492. & 1493. *ibid.* Quod probatur egregiis teſtimoniis tum Medicorum, *ibid.* & *ſeqq.* Tum Hiſtoricorum. 53. & *ſeqq.* Deinde ab Hiſpanis in Neapolitanos, ab utriſque in Gallos contagione dimanavit. 54. & *ſeqq.* Et ab illis in ceteros Europæ, imo pleroſque Aſiæ & Africæ populos propagata eſt. 56. & *ſeqq.* Apud quos varia nomina ſortita fuit. *ibid.* & *ſeqq.* Præter celeberrimum luis venereæ focum in Hiſpaniola Inſula, extitere alii non pauci in pleriſque Zonæ torridæ locis 58. & *ſeqq.* In Regno Peruviano. In nova Hiſpania. In Florida. In interiore & æquinoctiali Africa. In Inſula Java. In Inſulis Moluccis. In Imperio Sinenſi.

Lues Venerea. Conjecturæ de cauſis, cur in Hiſpaniola Inſula olim endemia fuerit. 60. & *ſeqq.* Sicut in ceteris focis, in quibus antiquitus latuit in America, Africa & Aſia. 6

Lues Venerea. Quaſnam periodos habuerit hactenus in Europa? 65. & *ſeqq.* Quaſnam in poſterum habitura videatur? 70. & *ſeqq.* An duratura ſit in perpetuum? 71

Lues venerea. Inter nova luis venereæ ſymptomata non debet admitti Formica corroſiva quæ a Wiero deſcribitur. 69. Neque Plica Polonica *ibid.* Neque Rachitis. 70

Lues Venerea. Non deſunt, qui conjiciant luem veneream in perpetuum duraturam. 71. Cum primum apparuit, vulgo credita fuit ſerpere in diſtans contagione. 74

Lues venerea ab anno 1710. nullis novis ſymptomatis aucta eſt, ſed contra jam paucioribus & mitioribus in dies ſtipatur. 70. 71. Videtur multis jam dudum ad interitum tendere. 72. & *ſeqq.* Unde poteſt colligi aliquando extinctum iri. 73. Cauſæ cur ad interitum gradarie tendat. 74. Solvitur objectio, quæ in contrarium afferri poteſt. *ibid.* & *ſeqq.*

Lues Venerea inter morbos Epidemicos initio numerata fuit. 81. Sed tandem uſu compertum eſt propagari tantum ex traduce. 82.

Nem-

Nempe generatione. *ibid.* Et præſertim contagione. *ibid.* Non in diſtans. *ibid.* Neque forſan per fomitem. 183. Sed maxime per contactum. *ibid.* Nempe uſu venereis, lactatione, baſiatione, cubitu ſimplici & contrectatione partium exulceratarum. 84. Nunquam contrahitur *per ſaltum*, & ſine prævia labe in parte, per quam contrahitur. 88. *& ſeq.*

Luis Venereæ confirmatæ Deſcriptio. 276. *& ſeqq.* Cauſæ. 279. *& ſeqq.* Symptomata. *ibid.* Morbi genitalium. *ibid.* Vitia cutis. 284. Morbi oris & narium. 285. Dolores venerei. 286. Morbi oſſium. *ibid. & ſeq.* Tumores glanduloſi & lymphatici. 290. Oculorum morbis. 291. Morbi Aurium. 292. *& ſeq.* Læſiones functionum. 293. Animalium *ibid.* Vitalium. 294. Naturalium. *ibid.* Univerſalium. 295. Quæ mulieribus propriæ ſunt, 296. Diagnoſis. 297. Prognoſis 309. Curatio. 315. *& ſeqq.*

Lues Venerea. Qualis ſit? 307. *& ſeq.* An ſola ſit, necne? 308. An adjunctis morbis recentior; an antiquior? *ibid.*

Lues venerea confirmata ſemper gravis eſt & difficilis. 309. Ita tamen ut illius gravitas variare poſſit multis de cauſis. 310. Unde fit, ut quædam graviſſimæ ſint. 311. Nulla tamen eſt, quæ curari non poſſit. 312. Sed aliæ curantur difficilius. *ibid.* Aliæ cum majore periculo. 313. Aliæ demum diligentiſſima cautione opus habent. 314. Quæ ſint lues venereæ omnium graviſſimæ? 315

Lues Venerea in genere duplex eſt, Altera, quæ humores ſolos inficit: Altera quæ partes ſolidas lædit. 342. Poſteriori etiam ſanatæ ſuperſunt aliquando affectiones, quæ ſunt inſanabiles. *ib.*

Lues Venerea inter Sinas non modo nota, ſed etiam non rara. 372. Quas apud illos appellationes habeat. 375. Creditur ab omni ævo graſſata in Sinico imperio. 378. De illa non differitur in libris Medicis Sinicis in eadem claſſe, in qua de ceteris morbis. 379. Sed charactéri illi *Tchouang* ſemper affigitur nota *Ping-tſe-teou* dicta, qua indicantur characteres morbos ſignificantes. *ibid.* Ex quo videtur argui luem veneream inter Sinas novam eſſe. 385. An invaleſcat, remittatur ne incertum eſt inter Sinas, & quare? 378. Volunt illam concipi tribus modis, uſu veneris, reſpiratione, & pluvia aeris tempeſtate, ſi corpus tunc calefiat. 379. Quæ cauſæ ſigillatim expenduntur. 388

Luis Venereæ inter Sinas nomina. 274. Cauſæ. 379. *& ſeq.* Symptomata. 388. Diagnoſis. 390. Prognoſis. *ibid.* Therapeia. 376. *& ſeqq.* 382. *& ſeqq.*

Lues Venerea videtur inter Sinas nova eſſe, contra quam ipſi putant. 385. *& ſeq.* Videtur ab auſtralibus Sinici imperii provinciis in boreales propagata. 386. Videtur a Luſitanis in Sinas devecta. *ibid.*

Lues venerea inter Sinas multo levior eſt & leviora inducit ſymptomata, quam inter Europæos. 380. Recens facile curabilis in Sinico imperio, difficillime inveterata. *ib.* Videtur multo prius graſſata fuiſſe in auſtralibus Sinici regni provinciis, quam in borealibus *ibid.* Poteſt ab omni ævo in provincia Quantoni endemia fuiſſe, cum illa intra tropicos jaceat. 388. *& ſeq.*

Lupanarium Londinenſium Ordinationes antiquæ, antiquitatem luis venereæ non probant. 34. *& ſeqq.*

Lupanaris Avenionenſis Statuta antiqua. 40. *& ſeqq.* An genuina ſint? 41. Æquius condita, quam Statuta lupanarium Londinenſium. 43. Nihil inde poſſe colligi pro antiquitate luis venereæ. 42. *& ſeqq.*

Lupanaria in diverſis urbibus olim publice conſtituta. 43. Rectene, aliis judicium ſit. *ib.*

Lupanaria Londinenſia Suburbi Southwarcenſi. *ib.* Antiqua illorum Statuta. *ibid.*

Luſitani Sinicum Imperium adierant anno 1517, & Cantonum appulerunt. 386

Luſitani a Caſtellanis luem veneream acceptam habuere, quam ideo dicunt *Morbum Caſtellanum.* 56

Luxus Capitalis Nolanorum: An de lue venerea apud Auſonium poſſit accipi? 13

Lymphæ vitia venerea. 276. 290. Vide *Tumores lymphaticos.*

M

Maculæ cutis venereæ. 284. Quomodo diſtinguendæ a ſimilibus vitiis cutis? 300. 301

Mævius. Morbus Sancti Mævii, nomen luis venereæ apud Germanos. 295

Mammarum cancer a lue venerea. 296

Manardus (Johannes) credidit luem veneream ortam eſſe a Scorto quodam Valentino, quocum leproſus rem habuerat. 47

Manuaſcæ, ut & in reliqua Provinicia lues venerea prius graſſata non fuit quam poſt annum 1496. 44

Marcor a lue venerea. 295

Mariſcæ ani. 270. *& ſeqq.* Non ſunt exſtirpandæ ope ligaturæ. 273. Neque uſu cathæreticorum. *ibid.* Sed ferro exſcindendæ, *ibid.* Vide *Ficos ani* & *Criſtas ani.*

Martialis. An in Syphiliticos jocatus ſit, nomine ficoſorum. 12. 13

Martinus (Bartholomæus) Cardinalis Segobricenſis, moritur ob adhibitam therapeiam mercurialem. 97

Mas, pondus Sinicum, quod eſt pars decima *Taeli.* 376. Æquat *gr.* LXIV. proxime. 380

Maſſa (Nicolaus) de bubone venereo pauca quædam dixit anno 1532. 66

Mauritani luem veneream contraxerunt a Judæis ex Hiſpania expulſis. 56. 57. Quam ideo vocant *Malum Hiſpanicum.* *ibid.*

Mayerne (Theodorus Turquet de) laudat injectiones mercuriales in Urethram ad gonorrhœæ venereæ curationem. 189

Maynardus (Petrus) primus deſcripſit anno circiter 1520. verrucas & porros genitalium. 66. Falſo olim prædixit luem veneream ceſſaturam anno 1584. 70

Mead (Richardus) duo argumenta proponit ad-

adverſus Hydrargiroſim. 162. Quæ facile diluuntur & explicantur. 163. & ſeqq.
Medicamina anti-cheradica *de Rotrou*. 366. & ſeqq. Ratio illa adminiſtrandi. 367
Medicorum Veterum loca explicata, unde creditur antiquitas luis venereæ poſſe colligi. 9. & ſeq. Expenduntur loca aliquot Medicorum anno 1494. antiquiorum, quæ de morbis venereis a quibuſdam intelliguntur. 28. & ſeqq.
Medici complures teſtantur luem veneream endemiam olim fuiſſe in Inſula Hiſpaniola. 52. & ſeqq.
Medici luis venereæ curationem initio detrectabant in Italia, Hiſpania, Germania & Gallia. 95
Medicus Nemauſenſis Anonymus, primus propoſuit uſum virgularum plumbearum gradariæ craſſitudinis ad ſtranguriam veneream. 222
Medicus Sinenſis quidam de lue venerea interrogatus optime reſpondet. 372. Illius ſcriptum idiographum penes me aſſervatur. *ibid.*
Medullæ oſſium morbi. 278. 289. & ſeqq.
Mei-yo. Myrrha. 382
*Meliceride*s venereæ. 278. 289
Menſtrua in calidioribus regionibus acerrima ſunt. 63. Ideo lege vetitum erat Judæis, ne cum menſtruatis ullum haberent contubernium 64. Ideoque Arabes Medici & primi & ſæpe differunt de puſtulis & ulceribus virgæ, oriundis ex coitu cum *fęda*, hoc eſt, cum menſtruata muliere. *ibid.* Inde videtur repetenda potiſſima cauſa, cur lues venerea in Antillis endemia fuerit. *ib.*
Menſtruorum ſuppreſſio. 296. Fluxus immodicus a cauſa venerea. *ibid.*
Menſtruorum eruptio tempore hydrargyroſeos. 332
Mentagra dicta fuit lues venerea a Wendelino Hock. 4
Menthæ Aqua Quercetani. 369
Mentulagra dicta fuit lues venerea a Joſepho Grundpeckio. 4
Mercerus (Johannes) modeſte ſilet de natura morbi, quo Jobus percuſſus fuit. 19
Mercurialia præparata, ad quos morborum venereorum caſus maxime valeant? 161
Mercuriale unguentum, quomodo nunc præparetur? 320. 321. Vide *Unguentum* & *Neapolitanum*.
Mercurio, & inter varias Mercurii adhibendi methodos, Hydrargyroſi victoria ceſſit in curanda lue venerea. *Præf.* VII.
Mercurii & mercurialium uſus unice valet contra luem veneream, & modo cautus ſit, tutus eſt & innocuus. *Theorema V. Præf.* XI.
Mercurius nunquam tutius & efficacius luem exſtirpat, quam ſi purus & ſincerus roris inſtar ſanguini inſtilletur. *Theorema VIII. Præf. ibid.*
Mercurius a Græcis & Latinis Medicis damnabatur, tanquam deleterius. 113. Ab Arabibus ad uſus medicos, ſed exteriores, vocatus eſt. 106. Quorum exempla ſequuti ſunt Medici Europæi. *ibid.* Unde factum, ut ad luis veneræ curationem accomodatus ſit ex analogia. 107. Et primis quidem morbi temporibus. 108. Initio parciſſima doſi & cautione maxima adhibitus. *ibid.* Sed Empiricorum imprudentia brevi infamatus fuit. *ib.* Unde factum eſt, ut exoleverit poſt detecta Guaiacum, Radice Chinæ, Sarſam-parillam & Saſſafras. 109. Sed vileſcentibus ob ineſficaciam remediis illis, in uſum revocatus eſt. 110
Mercurius adhibetur externe vel interne. *ibid.* Uſus externus quadruplex eſt. Forma linimenti vel unguenti. *ibid.* Forma cerati vel emplaſtri. *ibid.* Forma ſuffumigii. *ibid.* Forma lotionis. *ib.* Quid mutatum fuerit in uſu externo? 111. Uſus internus Mercurii olim tantum duplex. 112. Forma Præcipitati rubri. *ib.* Forma nativa Mercurii crudi. 113. Nunc vero Mercurius multiplex interne adhibetur. 114. ut, Mercurius ſublimatus dulcis. Panacea mercurialis. Æthiops mineralis. Igne præparatus. Præparatus tritu. Vulgaris. Alkaliſatus. Anti-phthiſicus. Anti-ſcorbuticus. Diureticus. Catharticus. Mercurius violaceus. Præcipitatus albus. Ptiſana ſudorifica. Solutio Mercurii per deliquium. *ibid.*
Mercurius. Effectus Mercurii in humano corpore, 146. Poſſunt explicari ex notis Mercurii qualitatibus 147. Quibus viis illitus Mercurius intro ſubeat? *ib.* Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac priore via introducitur. *ib.* Quibus viis Mercurius ore ſumptus ad ſanguinem traducatur? 148. Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac altera via introducitur. 149. Mercurius ore ſumptus parcius & difficilius in ſanguinem traducitur, quam illitus, *ib.* Lemmata de effectibus primariis Mercurii. *ib.* Corollaria de effectibus ſecundariis. 150. Mercurius nunquam efficacius agit, quam cum in ſanguinem traducitur nativa forma. *ibid.* Virtus Mercurii certis limitibus coercetur. 151. Quomodo Mercurius ſalivationem cieat? *ia.* Qua ratione ſalivationem ſemper non moveat? 152. Lui venereæ efficaciter medetur ſine ſalivatione. *ib.*
Mercurii uſus ad curationem luis venereæ olim a multis damnatus. 153. Laudatus a pluribus. *ib.* Præfertur uſui lignorum ſudorifi. corum, duce experientia & comite ratione. 154. Etiam in ipſis Inſulis Antillis. 155.
Mercurius. Uter præſtabilior, internus, externus illius uſus? 160. & ſeqq. Quæ ſit optima Mercurii foris adhibendi ratio, ſuffumigiorum, emplaſtrorum, an linimentorum forma? 162. Ratio adhibendi illitu Mercurii ceteris omnibus præſtat. 164
Mercurius, qui poſt hydrargyroſim in ſanguine reliquus eſt, nullam noxam infert. 163. In oſſibus nunquam colligitur, niſi prius carioſa fuerint, & tunc colligitur ſine noxa. *ibid.* Utile eſſet ad curationem efficaciorem luis venereæ maximam Mercurij copiam in

in ſanguinem transfundi, modo ſine periculo. 164
Mercurius. Duo in Mercurio requiruntur, ut luem veneream poſſit efficaciter depellere. 338. Hinc duæ leges obſervandæ in adminiſtrando Mercurio. 339. Quas definire non licet ratione, ſed experientia tantum. 340. Ut blandam & ſatis diuturnam ſalivationem moveat. 341
Mercurius præcipitatus ruber, ſolaris & lunaris *de la Vigne* 362. Præcipitatus ſolaris Gervaſii Ucay. *ib.* Violaceus diaphoreticus. 364
Mercurii ſolutio per deliquium. 365
Mercurius ſublimatus dulcis, quibus modis a Sinis præparetur ſecundum Auctorem Libri, qui *Pen-tſao-cang mou* inſcribitur. 393
Meretrices. Vide *Scorta*.
Methodus rationalis ad luis venereæ curationem. *96*. Plane inefficax. *97*. Mercurialis deinde adhibita, ſed ad pleriſque initio damnata. *ib.*
Methodus adhibendi cathæretica exſtirpandis carunculis in urethra, proponitur & rejicitur. 220. A quo primum inventa, & a quibus potiſſimum approbata aut commendata? 221
Methodus ſecandi urethram propter raphem ad delendas carunculas, proponitur & improbatur. *ib.*
Methodus introducendi turundas linteas ad delendas carunculas, aut ad ſtranguriam veneream ſanandam, proponitur & rejicitur. 222. A quonam primum adhibita fuerit? 223
Methodus immittendi virgulas plumbeas in ſtrangula venerea, proponitur & laudatur. 222. Modo ad debitas cautiones attendatur. 225. A quonam primum adhibita fuerit? *ib.*
Methodi curandæ luis venereæ, quæ inter Sinas receptæ ſunt. *376*. & *ſeqq.* Altera, quæ morbum vi adoritur. *ib.* Altera, quæ pedetentim expellit. 377
Methodi curandæ luis venereæ tres ſunt in ſumma inter Sinas, ſicut & inter Europæos. 390. *Methodica*, ad quam referendum decoctum bufonis in vino. *ibid.* *Hidrotica*, ad quam pertinent duo decocta ſudorifica; *391*. *Mercurialis*, ad quam revocantur pilulæ & emplaſtra ex Mercurio. 392
Methodus illitionum vel inunctionum, Vide *Hydrargyroſim*.
Methodus Suffumigationum vel ſuffitionum. Vide *Anathymiaſim*, vel *Suffumigationes*.
Mevennus vel *Mevennius* (*Sanctus*) colitur in Britannia minore. 4. Idem qui *Sanctus Mævius* Germanorum, & *Sanctus Sementus* Valentinorum. *ibid.*
Meurſius (Johannes) propoſuit in *Gloſſario Græco-Barbaro* verſus duos, unde videtur poſſe colligi antiquitas luis venereæ, ſed perperam, ſi res attendatur. 14. & *ſeq.*
Microſcopium. Quo artificio conſtaret microſcopium Circulatoris cujuſdam, cujus ope ſe in ſero ſanguinis diverſorum ægrotantium, diverſa animalcula repræſentare gloriabatur. 88
Min-hoa-Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. 375
Modus ſaturandi præparatis mercurialibus ptiſanam ſudorificam. 364
Monachi Lotharingi, de quibus Piſo in *Obſervationibus*, videntur ſcorbuto affecti fuiſſe. 33
Montanus (Johannes Baptiſta) refert luem veneream in Indiis novis familiarem fuiſſe. 52
Mora ani. 271. & *ſeqq.* *Ficos ani*, & *Criſtas ani.*
Morbi quidam paulatim evanuerunt, ut Ignis ſacer Sancti Antonii, ſeu Ardentium morbus Febris ſudatoria &c. 8
Morbus Campanus. 13. Lesbius. 14
Morbi meretricum. 43. 44
Morbi Scortatorum. 12. 38. Maxime ſi rem habeant cum menſtruatis. *63*. *64*. Potiſſimum in regionibus calidioribus. *ibid.*
Morbi alienigenæ in Europa, alii ſponte brevi intereunt, ut Lepra. Alii perpetui fiunt, ut Variolæ, & Morbilli. 70. Ad alterutram claſſem an pertineat lues venerea? 71. & *ſeqq.*
Morbi, qui Gonorrhoeæ virulentæ ſuccedunt. *206*. & *ſeqq.* Qui buboni male curato ſuperveniunt. 233. & *ſeqq.* Qui ab ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuperveniunt. *249*. & *ſeqq.*
Morbi venerei genitalium recrudeſcunt, renovantur, de novo invadunt ex lue venerea. *276*. ut, Uſcuſcula cancroſa. Porri ſeu verucæ. Pani ſeu Bubones. Condylomata. Fici, Mariſcæ &c. Rhagades. Spermatocele, varicocele, ſarcocele, hydrocele, pneumatocele, &c. 283. 284
Morbi Oris, narium & faucium, qui venerei ſunt. 277. 285. Ulcera faucium cum carie oſſium palatinorum. Ulcera palati cum carie fornicis oſſei. Ulcera gingivarum. Caſus dentium. Ulcera narium, & naſi depreſſio. Sonus naſalis & aphonia. Oris fœtor. *ibid.*
Morbi oſſium venerei. 278. *286*. & *ſeqq.* Exoſtoſis. 287. Hyperoſtoſis. 288. Vitia varia medullæ oſſium. *ibid.* Caries. *289*. Oſteoſarcoſis. *ibid.*
Morbi Oculorum venerei. 278. *291*. & *ſeqq.* Palpebrarum inflammatio, lippitudo, Trachoma, Sycoſis. *ibid.* Encanthis, unguis, ſive pterygium. *ibid.* Epiphora, Ophthalmia; *ibid.* Albugines, phylctænæ, ſtaphylomata. *ibid.* Fiſtula lachrymalis, ſive Ægilops. *292*. Hæmalops, Hypopyon. *Ibid.* Gutta ſerena. *Ibid.*
Morbi Aurium venerei. 278. *292*. & *ſeqq.* Fiſſuræ, herpetes, ulcuſcula in meatu auditorio. *292*. Exoſtoſes vel Hyperoſtoſes oſſiculorum quæ auditioni inſerviunt. *ibid.* Ulcera in aure interna. *ibid.* Sibilus, murmur, tinnitus. *ibid.* Baryecoia & ſurditas. 293
Morbi venerei locales in genitalibus, ano, inguinibus ſponte prodeuntes, IV. ſignum univocum luis venereæ. 300
Morbi venerei locales recens contracti, ſi adhibita remedia eludant, V. ſignum univo-

cum luis venereæ. *Ibid.*
Morbi oſſium venerei, IX. ſignum univocum luis venereæ. 302
Morbi venerei. Vide *Luem Veneream.*
Morboſa liberorum etiam vitalium conſtitutio, III. ſignum univocum luis venereæ. 300
Mou-koua. Mala Cotonea. 382
Mou-tong. Specie incognita. *ibid.*
Mulieris fœdæ vel *fœtidæ* nomine a Medicis, qui ante annum 1494. ſcripſerunt, non intelligitur mulier *lue venerea infecta*, de qua illis ne ſuſpicio quidem ulla fuit, ſed mulier *menſtruata*, vel *leproſa*, vel *ex ulcere* aut *cancro uteri male affecta.* 29. 30
Multiplicatur virus venereum ſemel admiſſum. 91. & *ſeqq.* Quod cum pleriſque venenis commune habet. *Ibid.* Quænam ſint multiplicationis illius conditiones? *ibid.* Cauſæ & effectus. 92
Munditiei ſtudium in utroque ſexu utile ad præcavendam vel debilitandam luem veneream. 74
Murmur in auribus a lue venerea. 292
Muſitanus (Carolus) laudat ad curationem gonorrhœæ injectiones ex aqua plantaginis, in qua Mercurius dulcis diſſolutus ſit. 189. Approbat quoque uſum internum Mercurii præcipitati viridis. 191

N

NAmbakaſſan; Nomen luis venereæ apud Japonios. 58
Naples (Mal de) Nomen luis venereæ apud Gallos. 4
Narium morbi venerei. 277. 285. Vide *Morbos narium.*
Naſi depreſſio a lue venerea. 277. 285. Malum eſt immedicabile. 360
Neapolitani luem veneream conceperunt ab Hiſpanis, quam cum Gallis communicavere. 54. & *ſeqq.*
Neapolitanum bellum Caroli VIII, Gallorum Regis, cum Regibus Neapolitanis, & Ferdinando Aragonenſium Rege, Epocha fuit qua lues venerea Europæ primum palam innotuit, prius inaudita. 55. & *ſeqq.*
Neapolitanum Unguentum ex quibus olim componeretur? 110. Ex quibus nunc componatur? 320. Quanta diligentia adhibenda ſit in illo componendo? *ibid.* Unguentum alterum blandius & cuti fovendæ magis accommodatum. 321
Nieou-ſi. Species, quæ defuit in Capſa Pequino miſſa. 382
Nigritæ luem veneream endemiam patiuntur 59. 61. Fallitur tamen Sydenhamius, dum putat ab illis in Inſulas Antillas devectam fuiſſe. 62
Nodi venerei poſt hydrargyroſim ſuperſtites, quomodo curandi? 355
Nolanus Luxus. An apud Auſonium de lue venerea debeat intelligi? 14
Nomina varia, quæ lues venerea in Europa obtinuit initio, cum primum apparuit. 3. 4
Nomina Sinica ſpecierum, quæ in formulis Pequino miſſis adhibentur. Synonyma earumdem ſpecierum, quæ in Europa uſitatæ ſunt. 381. & *ſeqq.*
Nomina Sinica luis venereæ. 374. 379. Probant luem veneream novam eſſe inter Sinas, contra quam ipſi putant. 385. & *ſeq.*
Noſocomia peculiaria Syphiliticis deſtinata in pleriſque Civitatibus. 80
Novitas luis venereæ probatur teſtimonio Medicorum plerorumque, qui exeunte ſeculo XV, & ineunte XVI vixerunt. 22
Novitas luis venereæ probatur inter nos duobus ejuſdem temporis eventis, *Inventione Orbis novi*, & *Bello Neapolitano*, & nihilo minus tamen negatur a multis 388. Inter Sinas cum nullo evento conjuncta eſt, nec mirum proinde ſi ab iiſdem illius ingreſſus ignoretur. *ibid.*
Novocomenſis quidam *circa velanda* corporis ulceribus putreſcebat. 39

O

OBſtetricatione lues venerea ſæpenumero contracta fuit. 84. & *ſeq.*
Obſtructio Jecinoris, Lienis, Pancreatis a cauſa venerea. 295. & *ſeq.*
Oculorum morbi venerei, 278. 291. & *ſeqq.* Vid. *Morbos oculorum.*
Oleum Vitrioli dulcificatum, ſeu, Aqua Rabelii. 369
Onglade (L') Lues venerea cum caſu unguium. 277
Ophiaſis venerea. 284
Ophthalmiæ gonorrhoicæ Deſcriptio. 201. Cauſæ. 202. Symptomata. 203. Diagnoſis. 204. Prognoſis. *ibid.* Curatio. *ibid.*
Ophthalmia gonorrhoica, quaſi inoculatione propagata. 206
Ophthalmia a lue venerea. 291
Opiata Fernellii, ſive major, ſive minor, quam ille ad curationem luis venereæ laudabat ceu efficaciſſimam, nullius virtutis erat. 104. Palmarii, ex illis duabus compoſita, haud efficacior fuit. *ibid.*
Opiata ad dentes firmandos & gingivas detergendas. 371
Ora maritima Africæ & Aſiæ, mari mediterraneo adſita, luem veneream accepit commercio cum Gallis vel Chriſtianis, quæ ideo ibi vocatur *Morbus Gallicus*, vel *Morbus Francorum.* 57
Origenes refert morbum Jobi ad Elephantiaſim. 20
Origo luis venereæ. Vide *Luem Veneream.* Fabulæ de origine luis venereæ.
Oris morbi venerei. 284. 285. Vide *Morbos oris.*
Oris fœtor venereus. *ibid.*
Oris ſtrictura ſive capiſtratio, vulgo *bridure.* 325
Oſſa etiam tenerrima, ſi carie affecta ſint emendabili, hydrargyroſi perſanari poſſunt. 157. & *ſeqq.*
Oſſium morbi venerei. 277. 286. Caries. 278. 289. Vide *Morbos oſſium.*

Oſſium caries venerea poſt hydrargyroſim plerumque ſupereſt. 349. Quotuplex ſit, & quænam ſint illius remedia? 350
Oſſium palatinorum amiſſio. 360 Quomodo reparanda? 361
Oſteocopus dolor contumax cariem oſſium, vel medullæ abſceſſum indicat. 356. Quibus ſola operatione mederi licet. *ibid.*
Oſteoſarcoſis venerea, a qua cauſa inducatur? 278. 289. An ſit morbus recens cognitus, ut Johanni Ludovico Petit viſum fuit? *ibid.* Oſſa emollita morbis omnibus obnoxia reddit, quibus partes molles. 291. Quomodo diſtinguenda ab oſteoſarcoſi, quæ ab alia cauſa poteſt induci? 303
Ovariorum tophi, ſkirrhi, tumores, hydatides, abſceſſus, hydrops a cauſa venerea. 296
Ovum a lue venerea. 293
Oxycedrus, ſive Juniperus major bacca ruſeſcente, curandæ lui venereæ olim in Africa adhibitus. 104

P

P*Abamvve*, Vide *Saſſafras*, vel *Pavame* in Indice Tom. II.
Palladius. Locus Palladii exponitur, qui creditur facere pro antiquitate luis venereæ. 10. 11
Palmarius (Julianus) ex duabus Fernelii opiatis anti-venereis unicam componebat, quæ Fernelianis nihilo efficacior erat. 104
Palmarii Pilulæ decreta. 370
Palpebrarum inflammatio, lippitudo trachoma, ſycoſis a cauſa veneream. 278. 291
Palpitatio cordis a cauſa venerea. 279. 294
Panacea mercurialis. 113. Solaris & Lunaris. 114. Michaelis de la Vigne. *ibid.* 362. N... de la Brune. 363. *ib.*
Pancreatis obſtructio a lue venerea. 295
Pandemia (venus) Vide *venerem vulgivagam*.
Panus venereus. Vide. *Bubonem venereum*.
Paracelſus (Theophraſtus) de bubone venereo mentionem diſerte fecit anno 1536. 67. Videtur quoque gonorrhϙæ mentionem feciſſe anno eodem. *ibid.*
Paralyſis a lue venerea. 294
Paralyſis a cauſa venerea, quæ poſt hydrargyroſim ſupereſt, raro ſanationem admittit. 359. Remediis tamen omnibus impugnanda eſt. *ibid.*
Paraphimoſeos Deſcriptio. 249. Cauſæ. 250. Symptomata. 251. Diagnoſis 252. Prognoſis. *ib.* Curatio. 253. & *ſeqq.*
Paraphimoſis habitualis poſt hydrargyroſim in viris. 345. Quomodo curanda? *ibid.*
Paraſtata duplex, *glanduloſus*, qui nunc *Proſtata* vocatur & *varicoſus*, qui Paraſtatæ nomen retinet. 174
Parennin (Ludovicus) Presbyter e Societate Jeſu, in literatura Sinica eruditiſſimum, qua ratione unum ex Sinicis luis venereæ nominibus interpretetur? 375. Putat luem veneream lenius ſævire inter Sinas, quam inter Europæos, & tamen minus feliciter ſanari. 380
Partus aliquando in lucem editi ſquallidi & ſemi-putres ex lue venerea, matre tamen ſana. 82
Partus fœtuum ſemi-putrium a cauſa venerea. 339
Pathognomonica ſigna luis. 299. Vide *Signa luis*.
Paturſa dicta fuit lues venerea a Johanne Antonio Roverello. 5
Pe-ſou-lim Nomen Sinicum radicis Chinæ juxta Georgium Velſchium. 101. Radix Chinæ albidior & carior. 382
Pe-la. Cera Sinica. *ibid.*
Pelade (La) Lues venerea cum defluvio capillorum & pilorum. 279
Pelarelle (La) Lues venerea cum rhagadibus volarum manuum. *ibid.*
Pen-tſao-cang-mou, vaſtiſſima materiæ medicæ collectio Sinice ſcripta. 391. Pars illius in qua *de Mineralibus*, gallice verſa eſt a Vandermonde, D. M. Fac. Pariſinæ. 392
Pena (Petrus) dicitur Henricum III. lue venerea laborantem ſanaſſe decocto radicis Bardanæ. 105. 106
Penis diſtortio, quæ poſt hydrargyroſim ſupereſt. 354. Ejus remedia & exempla. *ibid.*
Periclitatio I. Suffitionum in viris duodecim luem venerea infectis. 122. & *ſeqq.* II. In viris aliis duodecim lue venerea pariter infectis. 124. & *ſeqq.* III. In fęminis duodecim lue venerea infectis. 133. & *ſeqq.* IV. In tribus viris lue venerea infectis. 144. & *ſeqq.*
Periculis tantum noſtris diſcere nobis datum eſſe videtur. *Præf.* XII.
Perinei Abſceſſus venereus. Illius Cauſæ. 209. Sedes. *ibid.* Symptomata. *ibid.* Diagnoſis. 210. Prognoſis. *ibid.* Curatio. *ibid.*
Periodi, quas lues venerea in Europa in hunc diem habuit. 65. & *ſeqq.* Prima ab anno 1494., ad annum 1516., quæ a Fracaſtorio deſcribitur. *ibid.* Altera ab anno 1516, ad annum 1526., in qua duo nova acceſſere ſymptomata, exoſtoſis cum carie oſſium, & porri atque verrucæ circa genitalia. 66. Tertia ab anno 1526., ad annum 1540., in qua primum apparuere bubo inguinum & alopecia. *ibid.* Quarta ab anno 1540, ad annum 1550., quo temporis intervallo apparuit gonorrϙa virulenta. 67. Quinta ab anno 1550, ad annum 1610., novo ſymptomate aucta, nempe tinnitu aurium. *ibid.* Sexta ab anno 1610., quo apparuerunt veſiculæ cryſtallinæ. *ibid.* Quæ ſingulæ periodi luculentis comprobantur teſtimoniis. 68. 75. Futuræ periodi, quas videtur lues in poſterum habitura. 70. & *ſeqq.*
Perſæ luem veneream a Turcis contagione accepere, quam ideo vocant *Morbum Turcicum*. 57
Peſtis juxta nonnullos producitur a vermiculis inconſpicuis, mordacibus & admodum proliferis. 87. & *ſeq.*

Pi-ſien-pi. Radix Dictamni albi, ſive Fraxinellæ. 382
Pe-tchi. Radix Imperatoriæ majoris. *ibid.*
Petit (Johannes Ludovicus) Chirurgus, narrat ægrotantes duos treſve a ſe viſos, qui morbum venereum localem nullum experti fuerant, confirmata ſyphilide laboraviſſe. 89. Cujus obſervationis fides auctorem ipſum appellet. *ibid.* Judicium de Tractatu illius gallice ſcripto de *morbis oſſium*. *ibid.*
Petronius (Alexander Trajanus) fatetur luem veneream *minui* & in dies mitiorem reddi. 72
Phimoſeos Deſcriptio in viris & in fœminis. 249. Cauſæ. 256. Symptomata. 251. Diagnoſis. 252. Prognoſis. *ibid.* Curatio. 253. *& ſeqq.*
Phimoſis, Paraphimoſis & bullæ cryſtallinæ, III. ſignum commemorativum luis venereæ. 305
Phimoſis habitualis poſt hydrargyroſim in viris. 345. In fœminis. *ibid.* Quomodo in utriſque curanda ſit? *ibid. &* 346
Phlyctænæ in oculis a cauſa venerea. 291
Phriſius (Laurentius) Quid de origine luis venereæ opinatus ſit? 46
Phthiſis a lue venerea. 294
Phymata indolentia, quomodo reſolvenda? 259. Quomodo cavendum, ne in carcinomata degenerent. 260. Quomodo exſtirpanda, ſi degeneraverint? *ibid.*
Phimatum calloſorum in pudendis Deſcriptio in viris. 256. in fœminis. *ibid.* in cinædis. 257. Cauſæ, *ibid.* Symptomata. 258. Diagnoſis. *ibid.* Prognoſis. 259. Curatio. *ibid.*
Pilulæ Barbaroſſæ. 113
Pilulæ alexiteriæ ſeu purgantes de Rotrou. 367. de creta Palmarii. 370
Pilulæ, quibus Sinæ utuntur adverſus luem veneream. 376. 383. Proxime conveniunt cum Pilulis mercurialibus Barbaroſſæ. 391. Unde videtur colligi quid commercii Sinas inter & Europæos clam olim interceſſiſſe per interpoſitos Arabes. 392
Pineda (Johannes de) e Societate Jeſu opinatur morbum Jobi cum hodierna lue venerea conſenſiſſe; ſed perperam. 20
Ping-pien. Camphora. 382
Ping-tſe-teou, nota characteriſtica nominum morborum. 379
Pircal ſive *Perical*, ulceroſus tibiarum tumor apud Malabaros endemius. 61
Piſo (Carolus) videtur Scorbutum deſcripſiſſe, *Obſerv.* 54. 55. *& ſeqq.* Tractatus *de morbis a ſeroſa colluvie ortis*, quamquam Scorbutum nomine non noverit. 33
Planetarum coitione lues venerea inducta non fuit 46. 47. *& ſeq.*
Platerus (Felix) inſpiciendis Elephantiacis vacavit annos 43. 298. Negat ſe *ex ſanguine quidquam certi, quod elephantiaſim denotaret, unquam deprehendiſſe*. 297. *& ſeq.*
Plica, Morbus capillorum Polonis proprius. 69. *& ſeq.* Primum graſſari cœpit in Polonia circa annum 1564. *ibid.* Non fuit novum luis venereæ ſymptoma, contra quam videtur indicare Starnigelius. *ibid.*
Plinii dictum egregium, *nullum librum tam malum eſſe, ut non aliqua ex parte proſit*. Pr. ix.
Pluvia aeris temperie, lues venerea creditur contrahi inter Sinas, maxime in auſtralibus provinciis, quod ſi non falſum, at certe valde dubium eſſe videtur. 387. *& ſeq.*
Pneumatocele venerea. 283
Poetarum. *Veterum* loca, quæ pro antiquitate luis venereæ facere creduntur, explicantur. 12. *& ſeqq.*
Pocken (Spaanſe) Nomen luis venereæ apud Belgas. 4
Polychronius cenſet morbum Jobi fuiſſe ſpeciem Elephantiaſeos. 19
Pondera Sinica, ad quæ exactæ erant ſpecies in formulis deſcriptæ, facile poſſunt ad noſtra reduci. 373. Diſtinguntur in Libras, Taelos Max & Fen. 376. Ad noſtra pondera revocantur. 380
Porri genitalium in ſecunda tantum periodo luis venereæ primum apparuere. 66
Porrorum genitalium deſcriptio. 266. Cauſæ. 267. Symptomata. 268. Diagnoſis *ibid.* Prognoſis. *ibid.* Curatio. 269. Interna. *ibid.* Externa. *ibid.*
Porri venerei genitalium aliquando poſt hydrargyroſim ſuperſunt. 345. Qua ratione tunc curandi? *ibid.*
Porri, verrucæ, criſtæ, condylomata pudendorum, I. ſignum commemorativum luis venereæ. 304
Porri, verrucæ, fraga, fici, ulcuſcula juxta anum, VI. ſignum commemorativum luis venereæ. *ibid.*
Pox (French) Nomen luis venereæ aqud Anglos. 4
Præcipitatus ruber deſcribitur a Johanne de Vigo. 112. A quo inter phagedænica numeratur. *ibid.* Deſcribitur quoque a Nicolao Maſſa. 113. A Matthiolo primo omnium in uſum internum adductus eſt, ad curationem luis venereæ. *ibid.*
Præcipitatus ruber Solaris & Lunaris. 114. Solaris per ſe Gervaſii Ucay. 115
Præcipitatus viridis a nonnullis adhibetur curandæ gonorrhϱæ virulentæ. 191. Sed fere nunquam innoxie. 192
Præcipitatus ruber Solaris & Lunaris 362. Solaris Gervaſii Ucay. *ibid. & ſeq.*
Præparata varia mercurialia. Mercurius præcipitatus ruber, luteus, ſive Turpethum minerale, viridis, ſive venereus. Arcanum Corallinum. Hercules Bovii. Aurum vitæ Hartmanni. 114. Ad quos caſus valeant. 161
Præparatio ad hydrargyroſim 315. *& ſeqq.* Vulgatior. 317. Operoſior in Pulmonariis. Cachecticis. Ictericis. Epilepticis. Scorbuticis. Iiſque, qui diarrhoea laborant habituali. *ibid.* Omitti debet in quibuſdam caſibus, ſed paucis. 320. Quos ſi excipias, nunquam omitti tur ſine damno. *ibid.*
Præputii Tumoris deſcriptio. 249. Cauſæ 250. Symptomata. 251. Diagnoſis. 252. Prognoſis. *ib.* Curatio. 253. *& ſeqq.* Reſolutio inflamationis. *ib.*

De-

Declinatio gangrænæ. 255. Gangrænæ repreſſio. 256.
Problemata aliquot de contagione veneni venerei, 90. Cur alii difficilius, facilius alii morbum contrahant? 91. Cur quidam, quibus diu innocuus fuit veneris uſus cum maxime contaminatis, morbum celeriter aliquando concipiant, ſi cum aliis levius infectis miſceantur? *ibid.* Cur nonnulli, qui cum infectis rem diu habuere ſine noxa, deinde abſque ulla morbi acceſſione, ab eiſdem aliquando contaminentur? *ibid.*
Problemata de efficacia veneni venerei. 92. Cur alii a morbis venereis levioribus in luem veneream citiſſime incidant; alii contra non incidant, ne a graviſſimis quidem? *ibid* Cur in aliis lues mitior, tardiorque; in aliis celerior, maligniorque? *ibid.* & *ſeq.* Cur vir, qui ſanus eſſe videtur, ſed in quo ſeminium latet, mulierem quacum rem habuerit, lue aliquando inficiat, aliquando non? 94 Cur ex multis liberis, qui ab infectis parentibus ſuſcipiuntur, unus aut alter rachitide vel ſtrumis laboret, non vero alii? 95
Problemata aliquot circa bubones venereos ſolvuntur. 232. & *ſeqq.*
Prognoſis gonorrhoeæ virulentæ. 182. pro diverſa ſede. *ibid.* pro ſpecie inflammationis. *ib.* pro natura ſymptomatum 183. Gonorrhoeæ virulentæ ſiccæ. 198. ſpuriæ. 201. Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 204. Tumoris teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 207. & *ſeq.* Abſceſſus venerei Perinei. 211. & *ſeq.* Gonorrhoeæ habitualis. 213.
Prognoſis ſtranguriæ venereæ. 218. & *ſeq.* Bubonis venerei. 227. Bubonis venerei fiſtuloſi. 234. ſkirrhodis. 235. & *ſeq.* carcinomatodis. 238. Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis. 246. Tumoris balani & præputii. 252. Phimoſeos & Paraphimoſeos. *ibid.* Bullarum cryſtallinarum. *ibid.*
Prognoſis Phymatum & tuberculorum calloſorum, atque chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 259. Gangrænæ genitalium. 262. Porrorum, verrucarum & condylomatum. 268. Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum. 273. Luis venereæ confirmatæ. 309. Quæ gravior, quæ graviſſima ſit. *ib.* Quæ curatu facilior aut difficilior? 312.
Propagatio ex traduce, lui venereæ propria non eſt, ſed cum aliis morbis pluribus communis. 85.
Prophylaxis gonorrhoeæ a multis diligentiſſime quæſita. 194. & *ſeqq.* A nemine reperta, nec reperiunda. *ibid.* Proinde caſte vivat, qui ſe ſanum cupit. 195. Si qua tamen reperiretur, videtur poſſe divulgari. 196. & *ſeq.*
Pterygium, ſive Unguis a lue venerea. 291.
Ptiſana ſudorifica, ſive hidrotica ſimplex. 103. Cathartica ſive Purgans. 104. Ab Agyrtis duobus, tanquam arcanum novum Lutetiæ venditata. *ibid.*
Ptiſana ſudorifica præparatis mercurialibus ſaturata. 364.
Ptiſana hidrotico-cathartica, vulgo Ptiſana *de Callac.* 365.
Ptyaliſmus, quomodo excitandus? 322. Quomodo regendus? 323. Deficit aliquando in hydrargyroſi, ſed ſine damno. 337. & *ſeqq.* Vide *Hydrargyroſim.*
Pua, Nomen luis venereæ apud Calicutanos. 58.
Pudendagra dicta fuit lues venerea a Gaſpare Torrella. 41.
Pullities animalculorum minutiſſimorum & mordacium luem veneream non producit. 87.
Pulmonarii, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 108.
Pulſus intermiſſio a lue venerea. 86.
Pulvis ruber Joannis de Vigo. 112. Vide *Præcipitatum rubrum.*
Pulvis liquans *de Rotrou*. 298. aſtringens *de Verny.* 301.
Puſtulæ genitalium, de quibus ab aliquot Medicis mentio facta eſt, qui ante annum 1494. ſcripſerunt, nullo modo venereæ fuerunt. 28. & *ſeqq.*
Puſtulæ venereæ. 285. Quomodo diſtinguendæ a conſimilibus vitiis cutis? 301.
Putei ab Hiſpanis venenati Gallis luem veneream non intulerunt. 48.

Q

Quæſita de lue venerea Pequinum miſſa. 372. 373.
Quæſtiones de diverſa ratione, qua lues venerea concipitur, vel non concipitur; concepta ingraveſcit, vel non ingraveſcit, &c. explicantur. 91. 92. & *ſeq.*
Quantoni. Provincia. Nihil obſtat, quin lues venerea endemia eſſe potuerit ab omni ævo in illa Provincia, cum intra Tropicos ſita ſit. 388.
Quercetani Aqua Menthæ. 369.
Quizqueia. Vide *Hiſpaniolam*. Quid ſignificet vox illa Indica. 51. & *ſeq.*

R

Rabellius. Aqua Rabelii, ſeu Oleum Vitrioli edulcatum. 368
Rachitis dicitur in Anglia, ubi ortum habuit, primum innotuiſſe circa annum 1634. vel 1640. 70 Non fuit novum luis venereæ ſymptoma, contra quam plurimi opinantur. *ibid.*
Radix Chinæ. Vide *Chinæ radicem.*
Radix Sarſæ-parillæ. Vide *Sarſæ-parillæ radicem.*
Regina. Morbus Sanctæ Reginæ idem ac Lues Venerea.
Remedia quædam, quæ contra virus olim adhibita vel laudata ſunt. 103. & *ſeqq.* Varia deleteriæ virtutis ab Agyrtis ſatis temere adhibita. 114. 115.
Remedia quædam rariora, quæ ad luem veneream faciunt, vel facere creduntur. 361. & *ſeqq.*
Res non-naturales, ſaltem in Europa, luem veneream nulla unquam ratione poſſunt producere. 82
Reſina Guaiaci laudatur ab Hermanno, tamquam ſpecificum gonorrhoeæ, ſed vix præpolet illa decocto Guaiaci. 116

Reſpiratione lues venerea dicitur contrahi inter Sinas. 379
Reſponſa Pequino ſcripta. 373. Explicantur & enucleantur. 380
Rhagadum ani Deſcriptio 277. Cauſæ. *ibid.* Symptomata. *ibid.* Diagnoſis. 272. Prognoſis. *ibid.* Curatio. 273. Rhagadum cutanearum. 274. profundiorum. *ibid.* malignarum. *ibid.* carcinomatodum. 275
Rhagades venereæ in volis manuum. 284. Quomodo diſtinguendæ? 301
Rhagades manuum a cauſa venerea ſuperſunt plerumque poſt hydrargyroſim. 348. Quomodo curandæ ſint? *ibid.*
Rochus. Morbus Sancti Rochi, ſic vocabatur initio lues venerea. 4
Rondeletius (Guillelmus) utebatur ſyrupo Sancti Ambroſii in curanda lue venerea. 104 Quid ſtatuerit de ſede gonorrhoeæ in viris? 174
Rotrou. Medicamina anti-choeradica *de Rotrou*. 366. Tinctura aurifica. *ibid.* Elixirium aurificum. *ibid.* Pulvis liquans *ibid.* Pilulæ alexiteriæ, ſive purgantes. *ibid.* Ratio adminiſtrandi illa. 367.
Rudius (Euſtachius) Quo conſilio luem veneream penitus exirpandam eſſe cenſeat? 74

S

SAccharum Saturni in oleo Terebinthinæ ſolutum laudatur, ceu egregium remedium in curatione gonorrhoeæ antiquæ. 192
Salicetus (Guillelmus) An locus, qui ex ejus Chirurgia adducitur, de lue venerea accipiendus ſit? 27. 28 & *ſeq.*
Salivatio quomodo a Mercurio moveatur? 151. Cur aliquando non moveatur? *ibid.* Utrum utro totius ſit, ſalivationem movere, an nullam excitare? 164
Salivationis defectus in hydrargyroſi. 330. Qua methodo curatio tunc adminiſtranda ſit? *ib.*
Salivatio ad curationem luis venereæ ſemper movenda. 341. Irrita ſunt argumenta omnia, quibus in contrarium aliqui pugnant. 339. & *ſeqq.*
Salſa-parilla. Vide *Sarzam-parillam*, vel *Sarſam-parillam*.
Sanguinis detracti in Syphiliticis, neque color albicans, neque lentor, neque cruſta, luis venereæ præſentiam arguunt ullomodo. 297. Imo neque Lepram olim ſatis vere videntur demonſtraſſe. 298
Saponariæ decoctum laudabatur olim ad curationem luis venereæ. 104
Saracenicum unguentum. 106
Sarza-parilla in Europam delata eſt eodem circiter tempore, quo radix Chinæ. 102. Guaiaco cedit, ſed radicæ Chinæ virtute ſuperior eſt. *ibid.* Deſcribitur, ac ſimul explicatur nominis etymologia. 103. Decoquendæ & adminiſtrandæ modus. *ibid.*
Sarcocele venerea. 283
Saſſafras devectum in Europam circa annum 1540. 103. Decoquitur & adminiſtratur eodem modo, quo Guaiacum. *ibid.*
Saturnina remedia. An curandæ gonorrhoeæ conducant? 192
Scabies venerea. 284
Scabies, herpes, puſtulæ, ulcuſcula cutis, IX ſignum commemorativum luis venereæ. 305
Scala affinitatum veneni venerei cum variis humoribus, qui a ſanguine ſecedunt, ut 280. Cum humoribus ſeminalibus. *ibid.* Cum humoribus cutis. 281. Cum muco multiplici tum oris, tum narium. 282. Cum Synovia articulorum. *ibid.* Cum ſuccis medullaribus. *ibid.* Cum lympha. *ibid.* Cum humoribus oculorum. *ibid.* Cum cerumine aurium, & bile. *ibid.* Qui ordo aliquando pervertitur, & quare? *ibid.*
Scorbutici quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 319. & *ſeq.*
Scorbutus videtur a Bencio deſcriptus in illo Conſilio, in quo quidam luem veneream quærunt. 34. Antiquitus cognitus fuit, & per varias Europæ regiones aliquando graſſatus. 35. Endemius apud accolas maris Balthici. 61
Scorbutus cum lue venerea conjunctus, ſupereſt poſt hydrargyroſim. 351. Quibus remediis tunc mitigandus, ſi ſanari non poſſit? *ibid.*
Scorta diobolaria variis affectibus morboſis obnoxia ſempre fuerunt, etiam antequam lues venerea Orbi noſtro innoteſceret, ſed a lue venerea alienis. 43 & *ſeq.*
Scorta. Neque Scortum, quocum Leproſus rem habuerit, prima cauſa fuit luis venereæ. 47. Neque Scortum bubonibus venereis laborans, quocum Leproſus Gallus coierit. *ibid.* Neque Scortum, cujus in utero abſceſſus latuerit. 48
Scortatores variis genitalium morbis ſemper patuere. 11. 37. 38. Ut probatur multis exemplis. *ibid.*
Scribonius Largus, licet Ethnicus, in illos acriter invehitur, qui remedia expertæ virtutis celant. *Præf.* viii.
Scrofulæ, quæ cum lue venerea concurrunt hydrargyroſi non cedunt, ſed ſuis propriiſque remediis curandæ ſunt. 352. Unguentum ad ſcrofulas. 370
Sedes gonorrhoeæ in viris 173. in foeminis. *ibid.* Ut probatur multis argumentis 174. Quod nec ab Antiquioribus ignoratum fuit. *ibid.* In quo tamen a variis erratum eſt. 175
Sedes Gonorrhoeæ virulentæ ſiccæ 198. ſpuriæ. 201. Abſceſſus venerei Perinei. 209. Ulcuſculorum venereorum in pudendis. 242.
Sementus. Morbus Sancti Sementi Nomen Luis Venereæ apud Valentinos. 4. Quis ſit ille Sanctus Sementus? *ibid.*
Seminis fluxus a Moſe deſcriptus Levitici *Cap.* 15. erat gonorrhoea ſimplex, ſed non virulenta. 17 & *ſeqq.* Cum ægrotantibus ex illo morbo vetitum eſſet commercium cum ſanis? 18. 19
Seminium venereum. Vide *Virus venereum*.
Sephiros. Sic Skirrhum vocabant Medici ſemibarbari. 31

Sibi-

Sibilus in auribus a lue venerea. 292
Signa luis venereæ, alia ſunt *Demonſtrativa*, alia *Commemorativa*. 299. Demonſtrativa rurſus dividuntur in *Univoca* & *Æquivoca*. *ibid.* Univoca ſunt numero decem. *ibid.* & *ſeqq.* Æquivoca duplicis generis, altera primæ notæ, altera notæ ſecundæ. 303. Commemorativa ſunt numero novem. 304. & *ſeqq.*
Sinæ opiniones aliquot fovent de cauſis & de therapeiis luis venereæ, quas videntur ab Europæis mutuas accepiſſe. 387
Sinæ conflictantur morbis venereis levioribus, quam Europæi, & tamen minus proſpere ſanantur. 379 & *ſeq.* Unde ſequitur vix ſanatum iri, ſi tentarentur morbis æque difficilibus. 394
Sinis lues venerea non modo nota, ſed etiam familiaris. 372
Sinæ lue venerea conflictantur perinde ac Europæi. *ibid.* Quibus nominibus luem veneream appellent? 374. & *ſeq.* Cenſent illam in Sinico Imperio ab omni ævo graſſatam fuiſſe. 378
Sinis nobiſcum nulla poteſt eſſe commercii literarii ſocietas, niſi per RR. PP. Societatis Jeſu, qui Pequini commorantur. 372
Singultus a cauſa venerea. 279. 295
Solutio cinnabaris in menſtruo acido, unde paratur tinctura rubra. 114. Mercurii vivi per deliquium. *ibid.* Mercurii in ſpiritu nitri, cum ptiſana ſudorifica permixta ab Agyrtis propinanda exhibetur. 115. Sublimati corroſivi, ab Agyrtis nonnullis curandæ lui venereæ adhibita. *ibid.*
Solutio Mercurii per deliquium. 385
Sparta parilla. Vide *Sarſam-parillam*.
Spaſmus a lue venerea. 293
Species remediorum, quæ a Medicis Sinis lui curandæ adhibentur, Sinicis ſuis nominibus expreſſæ ſunt in Reſponſis Pequino datis. 380. At vero ſimul ſpecies ipſæ Pequino miſſæ ſunt, ut poſſent dignoſci. *ibid.* Quod ſatis feliciter præſtitum fuit. *ibid.*
Spermatocele venerea. 283
Sphacelus genitalium. 274. & *ſeqq.* Vide *Gangrænam genitalium*.
Statuta antiqua Lupanaris Avenionenſis. 40. & *ſeqq.* Dubitatur de eorum auctoritate. 44. Quartus ſtatutorum illorum articulus non debet intelligi de morbis venereis, ſed de variis aliis affectibus, qui contrahebantur olim corpus promiſcue vulgando. 42. & *ſeq.* Prudentius & æquius condita erant, quam ſtatuta lupanarium Londinenſium. 43
Staphylomata a lue venerea. 291
Steatomata venerea. 278. 291
Sterilitas a cauſa venerea. 296
Stillicidium ſeminis. 212. & *ſeqq.* Vide *Gonorrhœam habitualem*.
Stranguriæ contumacis, quæ gonorrhœæ pediſſequa eſt, Deſcriptio. 214. Cauſæ. 215. Symptomata. 216. 217. Diagnoſis. *ib.* Prognoſis. *ibid.* Curatio Iſchuriæ Præſentis. 218. & *ſeqq.* Habitualis ſtranguriæ. 220. Uſu cathæreticorum. *ibid.* Sectione Urethræ. *ibid.* Introductione turundarum lintearum. 221. Opera virgularum plumbearum, quæ omnium optima methodus. 222. 223
Strictura oris, ſive Capiſtratio poſt hydrargyroſim. 335
Strumæ, ſi cum lue venerea concurrant, ſuperſunt poſt hydrargyroſim. 351. Curandæ vel mitigandæ luis, propriiſque remediis. *ib.*
Stuffæ adhibebantur initio ad curandam luem veneream difficiliorem. 96
Sudatoria febris Anglorum jam dudum evanuit. 7
Suetonii locus explicatur, quo creditur a quibuſdam antiquitas luis venereæ probari. 10. 11 Locus alter a Domno Calmet prolatus exponitur. 14
Suffitiones mercuriales, omiſſæ a Medico Sinenſi quem R. P. Foureau conſuluit, recenſentur ab alio Medico Sinenſi, in vaſta Materiæ Medicæ Collectione, quæ *Pen-tſao-cang-mou* appellatur. 392. Quo artificio adminiſtrentur? *ibid.* Conſtat ſimili artificio in Europa non ſemel olim adminiſtratas fuiſſe. 391
Suffumigationes ex hydrargyro. Quomodo & quo eventu olim adhibitæ fuerint? 115 & *ſeqq.* Qua ratione & quo ſucceſſu nuper adhibitæ ſint? 120. & *ſeqq.* Hac de re Periclitationes IV. Inſtitutæ. *ib.* Methodus nuperi ſuffumigatoris. 121. Quam liquet ex inſtitutis periclitationibus cum illitionum methodo nullatenus comparandam eſſe. 146
Suffumigationum methodus methodo illitionum multum concedit ex differentiis IV. 166. I. Ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa admittitur. *ibid.* II. Ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi irrumpunt in ſanguinem. 167. Unde liquet ſuffitionum methodum periculoſam eſſe. 168. III. Ex diverſa efficacia, quacum mercuriales atomi virus venereum impetunt. *ibid.* Unde liquet ſuffitiones plerumque inefficaces eſſe. 169. IV. Ex diverſa facultate, qua mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent adverſus ulcera venerea cutis. *ibid.* Unde liquet ſuffitiones curationem palliativam tantum plerumque præſtare. 170. Quæ ſingula experimentis confirmantur. *ibid.* Ex quibus colligitur methodum ſuffumigationum vel plane rejiciendam eſſe. 171. Vel morbis tantum cutaneis adhibendam. *ibid.* Etiam cum requiſitis cautionibus. *ibid.* Contra quos valet efficacius, quam illitionum methodus. 168
Suffumigator nuperus, nomine *Charbonnier*. Quis fuerit? 120. Quomodo ſuffitiones ægris adhibuerit? 121. Quas leges tenuerit circa numerum & diuturnitatem ſuffitionum? *ibid.* Ejus methodus periclitationes non ſuſtinuit. 146. Multa peccavit imperitia ſua. 166. Quæ poſſent facile emendari. *ibid.*
Suffumigia ab Antiquis ad curationem plurium morborum uſurpata. 115. Curandæ lui venereæ a Medicis cito adhibita. *ibid.* Duplicis generis erant, *Benigna* & *Maligna*. 116. Præparatio & adminiſtratio ſuffumigiorum. *ibid.* Cautiones in uſu ſuffumigiorum adhiben-

bendæ. 117. Laudantur a multis. 118. Sed improbantur a pluribus. *ibid.* Ad accuratiores therapeiæ leges revocata. *ibid.* Unde tutiora abhinc fuere, ſed cum illitionum methodo non æquiparanda. 119. Quibus de cauſis factum eſt, ut methodus ſuffitionum demum expulſa fuerit. 120
Sulfur auratum antimoniale. 366
Surditas a lue venerea. 292
Sydenhamius (Thomas) falſo credidit luem veneream in Antillas ex Guinea deductam fuiſſe. 61. & *ſeq.* Cenſet luem veneream languere in dies, & mitioribus phænomenis fatiſcere. 73. Qualem ſedem attribuat gonorrhoeæ virulentæ? 175. Non audiendus, cum damnat præparationem ad hydrargyroſim. 320
Syderum influxus cauſa non fuit luis venereæ. 46
Symptomatum luis venereæ quædam jam prorſus evanuerunt. 69. Acceſſerunt alia quædam. 70. Nunc in ſumma quatuor ſunt potiſſima, Gonorrhoea, Bubo, Ulcuſcula cancroſa, & Porri. *ibid.*
Symptomata gonorrhoeæ virulentæ in principio. 177. in augmento. 178. in remiſſione. 179. Gonorrhoeæ virulentæ ſiccæ. 197. Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 203. Tumoris teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 207. Abſceſſus venerei Perinei. 209. & *ſeq.* Gonorrhoeæ habitualis. 213. Stranguriæ venereæ. 216 & *ſeqq.*
Symptomata Bubonis venerei. *ibid.* & *ſeqq.* Bubonis venerei fiſtuloſi 233. ſkirrhodis 236. & *ſeq.* carcinomatodis. 237. 238. Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis. 243. & *ſeqq.* Tumoris balani & præputii. 250. Phimoſeos & Paraphimoſeos. *ibid.* Bullarum cryſtallinarum. 251
Symptomata Phymatum, & Tuberculorum calloſorum, atque chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 258. Gangrænæ genitalium. 261 Porrorum, verrucarum, & condylomatum. 268 Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani. 271. Luis venereæ confirmatæ, qualia ſunt 282. & *ſeqq.* Morbi genitalium. *ibid.* Vitia cutis. 284. Morbi oris & narium. 285. Dolores venerei. 286. Morbi oſſium. *ibid.* Tumores glanduloſi & lymphatici. 290. Oculorum morbi. 291. Morbi aurium. 292. & *ſeq.* Læſiones functionum. 293 animalium. *ibid.* vitalium. 294. naturalium *ibid.* univerſalium. 295. quæ mulieribus propriæ ſunt. *ibid.*
Symptomata luis venereæ inter Sinas. 389
Syncope a cauſa venerea. 294
Siphilis. Vide *Luem veneream*.
Syphiliticis initio interdictum fuit Lutetiæ ab omni cum ſanis vitæ commercio. 76. & *ſeqq.* Jubebantur alienigenæ in patriam ocyus regredi. *ibid.* Indigenæ domi ſe continere, vel ad deſtinatas domos concedere, ubi ſegreges degerent donec convaluiſſent. 77. Haud tamen viſum fuit eoſdem ad noſocomia Elephantiacorum, quæ præſto erant, deduci, ne lepro-ſos nova & aliena lue inficerent. 80
Syrupus Sancti Ambroſii laudatur ad curationem luis venereæ. 104. Quomodo preparetur? *ibid.* & *ſeq.*

T

Tacitus. Locus Taciti, quem aliqui de lue venerea intelligendum eſſe putant, explicatur. 10. 11
Tael vel *Taelus*, pars decima ſexta Libræ Sinicæ. 376. & *ſeq.* Æquat Drachmas noſtras novem. 380
Tang-kouei. Radix Sinica, de qua non ſatis liquet. 383
Taranta (Valeſcus de) An in Philonio quidquam ſcripſerit de venereis virgæ ulceribus vel puſtulis? 28. & *ſeqq.*
Tavelle (*Lo Male de le*). Lues venerea ſic appellata fuit a Genuenſibus. 3
Tchan-toui. Exuviæ cicadarum. 383
Tchouen-hiong. Radix Contrayervæ Luſonis. *ibid.*
Tertre (Johannes Baptiſta du) teſtatur ſe noviſſe certiſſima ſcientia Hiſpanos Columbum ſecutos primo itinere luem veneream contraxiſſe in Inſulis Antillis, atque inde in Hiſpaniam traduxiſſe. 54
Teſtium tumores, qui hydrargyroſi non reſolvuntur, vix curationem admittunt. 352. Quibus remediis curandi, ſi curari poſſint. 353
Teſtium tumoris venerei deſcriptio. 206. Cauſæ. *ibid.* Symptomata. *ibid.* Diagnoſis & Prognoſis. 207. Curatio. *ibid.*
Teſtudinum grandiorum caro in cibos adhibita laudatur a Scriptoribus peregrinationum, quaſi contra luem veneream efficaciſſima, ſed incertum an merito? 105. & *ſeq.*
Theodoricus, qui de Chirurgia ſcripſit, diverſus eſt a Theodorico, Epiſcopo Cervienſi. 36 Ait morbo *infici*, *qui poſt coitum leproſi* ad mulierem accedit. *ibid.*
Theoremata novem, quibus Medicina aucta eſt ab eo tempore, quo lues venerea Europæ innotuit. *Præf.* X.
Therapeia nulla *initio* a Medicis lui venereæ adhibebatur. 95. *Deinde* adhibita fuit therapeja, quam *methodicam* dicebant, ſive *rationalem*. 96. Sed quæ propter inefficaciam brevi exolevit. 97. *Tertio* therapeia mercurialis, ſed quæ initio a pleriſque damnabatur. *ibid.*
Therapeia Bubonis venerei carcinomatodis curatoria. 238. mitigatoria. 240
Therapeiæ, quas Sinæ lui adhibent, minus efficaces, quam noſtræ. 394
Tien-pao-Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. 374
Tinctura aurifica de *Rotrou*. 366. ambræ griſeæ, quæ cum aqua Rabelii paratur. 369
Tinnitus aurium a lue venerea. 292
Tinnitus aurium venereus a Falloppio primum obſervatus. 67
Tomitanus (Bernardinus) credidit ætate ſua luem veneream *ad extremum ſenium* perveniſſe. 71. Refert a ſe viſum fuiſſe ægrotantem lue venerea infectum ſine prævio morbo ullo locali. 89. Sed illius obſervationes videntur merito ſuſpectæ. *ibid.*

Torrellæ (Gaſparis) ſententia de origine luis venereæ. 46. & *ſeq.* Conſilium ad luem veneream exſtirpandam. 73
Tou-ſou lin. Radix Chinæ. 383
Tremor artuum a cauſa venerea. 294. cordis a cauſa venerea. *ibid.*
Tremor artuum a cauſa venerea, qua ratione curandus, ſi non cedat hydrargyroſi ? 359
Triſtanis (Vincentius Gilius a) radicem Chinæ dicitur primus advexiſſe in Europam, 101. & *ſeq.*
Tſao-kio-tſe vel *tchin*. Species affinis ligno Saſſafras. 383
Tubercula calloſa in pudendis. 256. & *ſeqq.* Vide *Phymata calloſa*.
Tubercula venerea poſt hydrargyroſim aliquando ſuperſunt. 355
Tumor teſtium venereus. Vide *Teſtium tumorem venereum*.
Tumor balani & præputii. 249. & *ſeqq.* Quibus de cauſis modo balanus citius tumeat quam præputium, modo contra præputium citius quam balanus. 250. 251. Vide *Balani tumorem* & *Præputii tumorem*.
Tumores glanduloſi & lymphatici a lue venerea, ſtrumoſi, ſkirroſi, gummatoſi, carcinomatodes. 278. Melicerides, atheromata, ſteatomata. *ibid.* Nodi, tophi, ganglia. *ibid.* Kyſtici venerei. *ibid.* & 290. Quomodo dignoſcendi? 304
Tumores glanduloſi & lymphatici, X. ſignum luis venereæ. 303
Turcæ, quo nomine appellent luem veneream? 57. A quibus acceptam habeant? *ibid.*
Tuſſis a cauſa venerea. 294

V

Valeſcus de Taranta. Vide *Taranta* (Valeſcum de)
Varandeus (Johannes) teſtatur ferocitatem luis venereæ ſenſim exoleſcere & minui. 72
Varicocele venerea. 283
Variola, *Vairole*, vel *Vérole*, nomen vulgare luis venereæ apud Gallos. 3
Variolæ, gallice nunc *la petite Vérole*, antiquitus dicebantur *Vairole* ſimpliciter, ſive *la Vérole*, ante notam luem veneream. 44. 45 Neque uſus invaluit, nt poſthinc dicerentur *parvæ variolæ*, gallice *la petite Vérole*, niſi ut a lue venerea diſtinguerentur. *ibid.*
Variolæ in Europa alienigenæ ſunt, ſed tamen videntur perennes futuræ. 70. & *ſeq.*
Variola craſſa. Vide *Luem Veneream*.
Vartomannus. Vide *Barthema*.
Vatablus (Franciſcus) Quid de morbo Jobi ſenſerit? 19
Velſchius. (Georgius Hieronymus) narrat luem veneream in Henrico III. deletam fuiſſe a Petro Pena decocto radicis Bardanæ. 105
Venena pleraque multiplicantur, poſtquam ſemel admiſſa ſunt. 90. Aliquando tamen clam latent in corpore ſine noxa per aliquod tempus. 93
Venere lues venerea contrahitur inter Sinas. 379. & *ſeq.*
Veneris uſus frequentiſſimus eſt modus, quo lues venerea contagione ſerpit. 85
Venus Vulgivaga luem veneream non produxit in Europa. 8. & *ſeqq.* Multarum affectionum cauſa fuit in meretricibus, etiam ante notos morbos venereos. 38. 44. Videtur potiſſima cauſa fuiſſe luis venereæ in inſulis Antillis 63. 64. Sicut & in ceteris Americæ, Africæ, & Aſiæ locis, ubi antiquitus viguit. *ibid.* Cur parem effectum in Europa non produxerit? 65
Vermiculi, An lues venerea a vermiculis? 86. 87. An Peſtis a vermiculis? *ibid.* Vide *Animalcula* & *Pullitiem*.
Verny Empiricus. Pulvis aſtringens *de Verny*. 370
Verrucæ genitalium luis venereæ acceſſerunt in ſecunda periodo. 66. Verrucarum in genitalibus Deſcriptio, Cauſæ, Symptomata, Diagnoſis, Prognoſis & Curatio. 266. & *ſeqq.*
Vertigo a lue venerea. 293
Veſiculæ cryſtallinæ. Vide *Bullas cryſtallinas*.
Vigne (de la) Medicus Pariſienſis. Ejus Panacea. 362
Vigo (Johannes de) primus omnium deſcripſit exoſtoſes venereas ante annum 1514. 66
Vinache, artifex liquandi æris, venditavit aliquandiu Lutetiæ, tanquam arcanum panchreſtum, ptiſanam ſudorificam catharticam. 103
Vina veneno intincta falſo creduntur luem veneream induxiſſe. 48
Vinum efficax contra luem veneream inveteratam. 377. 384
Virgilius legendis Ennii libris vacabat, ut ex ſtercore aliquot auri grana colligeret. *Præf.* ix.
Viperæ a multis initio laudabantur ad everrendas morbi reliquias, ut juſcula aut caro viperarum. 96
Viperarum decoctum, vel ſyrupus primis morbi temporibus curandæ lui venereæ adhibebantur, 391. Quod remedii genus conferri poteſt non inepte cum decocto Bufonis Sinarum, *ibid.*
Virſungus (Georgius) veras gonorrhœæ ſedes reperierat in viris. 174
Virium languor a lue venerea. 295
Virus Venereum in conſpicuis guttulis traductum, brevi plerumque augetur, multiplicatur, invaleſcit in ſanguine, in quem traſfunditur, citius tardiuſve. *Theorema III. Præf.* x.
Virus venereum aliquando latet in ſanguine ſine noxa, ſed data occaſione erumpit, deſævitque cum impetu. *Theorema IV. Præf.* xi.
Virus venereum. Sic appellatur venenum morbificum, quo lues venerea communicatur. 85. Phlogiſticum eſt ſive inflammatorium. *ibid.* & *ſeq.* Corroſivum. 86. Coagulans. *ibid.* Fixum. *ibid.* Hinc deducuntur conjecturæ quædam de natura illius. *ibid.*
Virus Venereum admittitur intra corpus forma madoris vel halitus. 88. Partes, per quas admittitur, primas afficit. *ibid.* Explicantur obſer-

ſervationes aliquot, quæ in contrarium opponi poſſunt. 89. Accipitur a ſanguine vel lympha per partem circulantibus. *ibid.* Æſtimatur admiſſi veneni quantitas, ex parte infecti, ex parte inficientis, vel ex parte utriuſque. 90. Unde varietas maxima in contagionis modo. *ibid.*
Virus venereum ſemel admiſſum multiplicatur intra corpus infecti. 91 & *ſeqq.* Conditiones ad eam multiplicationem requiſitæ? *ibid.* Conjecturæ de cauſa multiplicationis illius. 92. Ex quotuplici capite multiplicatio illa æſtimanda ſit? *ibid.* Unde varietas maxima in multiplicationis modo. *Ibid.* & *ſeq.*
Virus venereum latet aliquando diu in ſanguine ſine noxa. 93. & *ſeqq.* Non quod recondatur in loculamentis, aut in glandulis quibuſdam. *ibid.* Sed quod intra ſanguinem jugiter renovetur, & ſemper ad eumdem gradum. *ibid.* Unde ſequitur poſſe aliquando retundi & edomari ſine remediis, optima ſanguinis conſtitutione, ſi paucum fuerit. 94.
Virus venereum. Quomodo ad ſeminis conceptacula illabatur, ut gonorrheam producat? 176. Quomodo diverſa conceptacula afficiat? 177. Et afficiat diverſimode & diverſo gradu? *ibid.*
Virus venereum cum ſanguine permixtum humores omnes inde ſcaturientes inficit. 279. & *ſeqq.* Quoſdam tamen citius faciliuſque quam alios, ordine ſequenti. 280. Humores ſeminales. *ibid.* Humores cutis. *ibid.* Mucos multiplices tum oris, tum narium. 281. Synoviam articulorum, *ibid.* Succos medullares. *ibid.* Lympham. *ibid.* Humores oculorum. *ibid.* Cerumen aurium, & bilem. *ibid.* Qui ordo aliquando tamen pervertitur. 282
Vitia multa, ſed varias in Libris, qui de morbis venereis ſcripti ſunt. *Præf.* v. Quænam in antiquioribus ſcriptis ante annum. 1600? *Præf. ibid.* Quænam in recentioribus, quæ abhinc prodiere? *Præf. ibid.*
Vitia cutis venerea. 284. & *ſeqq.* Vide *Cutis affectiones.*
Vitia lymphæ & glandularum lymphaticarum. 281. 290
Vitia cutis venerea, ſi contumacia ſint, VI. ſignum univocum luis venereæ conſtituunt. 300
Vitrioli Oleum dulcificatum dicitur Aqua Rabelii. 368
Vomica pulmonaris a cauſa venerea. 294
Vomitio a lue venerea. 295
Vox naſalis a lue venerea. 277. 279.
Vultus pallor & decoloratio a lue venerea. 295

U

Ubertinus Carrarienſis, ob nimium libidinis uſum, diuturno *ſecretioris partis vitio* interiit anno. 1344. 39
Ucay (Gervaſius). Præcipitatus ejus ſolaris. 362
Ulcera genitalium a Medicis quibuſdam, qui ante annum 1494. vixerunt, deſcripta, non erant venerea. 29. & *ſeqq.*
Ulcera venerea faucium. 285. Palati. *ibid.* Gingivarum. *ibid.* Narium. *ibid.* Meatus auditorii. 292. Auris internæ. *ibid.* Quomodo dignoſcenda ab ulceribus ſcorbuticis? 301
Ulcera venerea faucium, palati, gingivarum, VII. ſignum univocum luis venereæ. *ibid.*
Ulcera in diverſis partibus plerumque poſt hydrargyroſim contumacia, & quare? 348. Qua ratione iis tunc medendum ſit? 349
Ulcus Jobi non debet intelligi de lue venerea. 19 Sed de Lepra. *ibid.* & *ſeq.*
Ulcus uteri venereum, ſi hydrargyroſi legitimæ non cedat, plerumque inſanabile eſt. 357 Sed cujus tamen ſanatio modis omnibus tentanda. 358
Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis, vulgo *Chancres*, Deſcriptio & Differentiæ. 241 Cauſæ. *ibid.* Sedes. 242. Symptomata. 243 & *ſeqq.* Diagnoſis & Prognoſis. 245. Curatio. 246
Ulcuſcula cancroſa pudendorum, ſunt II ſignum commemorativum luis venereæ. 304
Ulcuſcula, phlogoſis, condylomata in papillis mammarum, VII. ſignum commemorativum luis venereæ. 305
Ulcuſcula labiorum, oris, faucium, VIII. ſignum commemorativum luis venereæ. *ibid.*
Unguenta detergentia & exſiccantia ſine hydrargyro lui venereæ initio adhibebantur. 96
Unguentum Saracenicum. 106
Unguentum Neapolitanum ſeu mercuriale, ex quibus olim componebatur. 110. Ex quibus & qua methodo componatur hodie? 111. 164. Quanta diligentia in illo componendo obſervanda ſit? 320. Unguentum alterum blandius & cuti fovendæ magis accomodatum. 321
Ungentum ad ſtrumas. 370
Unguis ſive Pterygium a lue venerea. 278. 291
Unguium vitia & caſus a lue. 284. Quomodo diſtinguenda? 301
Uteri inflammatio, Ulcus, Skirrhus a cauſa venerea. 296

W

Worm (den) belgice ſignificat *le Farcin.* An lues venerea ortum duxerit a congreſſu cum jumento ſcabido, quod eo morbi genere laboraret? 50

Y

Yang-mei-Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. 375. Quo videtur probari luem veneream ab auſtralibus Sinici Imperii provinciis in boreales propagatam fuiſſe. 386 & *ſeq.*
Yavvs. Lues venerea Nigritarum. 59. & *ſeq.*
Y-mi-gin. Semina deſquamata lachrymæ Jobi. 383
Yraca, condimenti genus apud indigenas Inſulæ Hiſpaniolæ. 62
Yves (Carolus de Saint) videtur primus deſcripſiſſe ophthalmiam gonorrhoicam. 202

Z

Zail, nomen luis venereæ apud Æthiopes. 59
Zapata (Johannes Baptiſta) laudabat decoctum Saponariæ, tanquam ſpecificum in lue venerea. 104
Zona torrida. Pleraque Zonæ torridæ loca luem veneream experiuntur, tanquam endemiam. 58. & *ſeqq.* Conjecturæ de cauſis, quæ luem veneream ibidem producunt. 64

Finis Indicis Tomi I.